COLLEGII
COMPLVTENSIS
DISCALCEATORVM
FRATRVM ORDINIS
B. Mariæ de Monte Carmeli,

DISPVTATIONES
IN OCTO LIBROS
Phyſicorum Ariſtotelis:

IVXTA MIRAM ANGELICI DOCTORIS
D. Thomæ, & Scholæ eius doctrinam.

EIDEM COMMVNI MAGISTRO, ET
Florentiſſimæ Scholæ dicatæ.

LVGDVNI,
Sumptibus IOANNIS - AMATI CANDY,
Tipographij Regij.

M. DC. LI.

Digitized by Google

ANGELICO DOCTORI D. THOM. PRÆCLARO DIVINÆ MENTIS INTERPRETI, CATHOLICÆ ECCLESIÆ

fulgentiſſimo ſyderi, & Chriſtianæ Philoſophiæ, ac Theologiæ luminari maximo:

INCLYTÆ ETIAM, ET FLORENTISSIMÆ, TOTOQVE terrarum orbe celeberrimæ ipſius Scholæ, necnon & ſingulis in ea legitimè certantibus.

COLLEGIVM COMPLVTENSE DISCALCEATORVM Fratrum B. Mariæ de monte Carmeli Dicat, Conſecrat.

AD Te Doctor Angelice non lento, neque violento, ſed veloci, & ſpontaneo curſu, noſter hic Dialecticus, & Philoſophicus curſus currit: vtinam, quod ſperamus, ſic currat, vt te comprehendat, & à te benignè exceptus in te placidè conquieſcat. Cum enim intra ſecuriſſimas Thomiſticæ doctrinæ *1. Cor. 9.* ripas percurrat, non poteſt alium quàm te Thomam Doctorem, & Parentem ſuum quærere, nullibi niſi in ſinu tuo quieſcere; nam ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur. *Eccl. 1.* Quod ſi tuo patrocinio nos ſic currentes ad te Chriſtianæ Dialecticæ, & Philoſophiæ Doctorem traxeris, curremus vlteriùs in odorem vnguentorum tuorum, quæ *Cant. 1.* in tuis Theologicis quæſtionibus, & articulis recundita ſuauiter ſalubritet, longè latéque ſpirant: ſicque fiet, vt adoleſcentia ingenia, quæ quia oleum effuſum eſt nomen tuum, nimis te diligunt, poſt te etiam nobis currentibus concurrant, & tuis Dialecticis, & Philoſophicis vnguentis delibuta, Theologicis quæ prerioſiora ſunt, imbui ardenter exoptent. Quod cum Chriſtianæ Religioni vtiliſſimum eſſe probè ſcias, nos etiam certiſſimè ſcimus tibi, & quod caput eſt, Deo gratiſſimum fore, vt poſt te currentes collimatis oculis diſcurſamus.

Ad vos etiam veros, & legitimos Angelici Doctoris alumnos, qui in ſtudio, & ſtudio Thomiſtico fœlicirer curritis, noſtro Dialectico, & Philoſophico curſu tanquam minimi ad maiores Fratres eodem Thomiſticæ doctrinæ ſemine geniti libenter currimus, & ducimur: nam vt eſt apud Homerum.

Ad ſimilem Deus adducit, ſimilemque, paremque. *Homer.*

Sic enim frater, quia adiuuatur à fratre, quaſi funiculus multiplex qui difficilè rumpitur, & quaſi vrbs munita, quæ impugnari quidem, non tamen expugnari *Prouer.* poteſt, vt in ea ſecuri, & exultantes, ſicut faciebant filij Iob, alternis vicibus Thomiſtica conuiuia celebrantes reficiamur, & in Domino delectemus: quo nihil in hac mortali vita vtilius, iucundius, & honeſtius, atque ad immortalem aſſequendam aptius excogitari poteſt. Vnde non dubitamus, quin vos, quorum præ omnibus Diui Thomæ doctrinam tueri, & ſectari munus eſt, ſic nobiſcum curratis, vt citiùs, & pleniùs propoſitum Thomiſticæ doctrinæ brauium accipientes, nobis etiam, pro veſtra in nos charitate, & ipſius doctrinæ inexhauſta vbertate, quod ſatis, ſuperque ſit, percipiendum relinquatis.

FACVLTAS, ET
approbatio Ordinis.

FRATER Ildephonſus à Ieſu Maria Generalis Ordinis Fratrum Diſcalceatorum Beatæ Mariæ de Monte Carmeli, de conſenſu noſtri Diffinitorij, vt primus tomus artium curſus, ſiue diſputationum in Ariſtotelis Dialecticam, & Philoſophiam naturalem à noſtro Collegio Complutenſi, & à grauibus, doctiſque viris noſtri Ordinis maturè recognitus, & approbatus, typis mandetur, & in lucem prodeat, obtenta facultate Supremi Senatus; tenore præſentium licentiam concedimus. Datum in noſtro Conuentu Sancti Hermenegildi Matriti, die 26. Menſis Martij, Anni Domini 1624.

Fr. Ildephonſus à Ieſu Maria, Generalis.

Fr. Ioannes à Conceptione, Secretarius.

CENSVRA ET APPROBATIO Academiæ Complutenſis.

LIBRVM hunc Collegij Complutenſis Diſcalceatorum Fratrum Beatæ Mariæ de Monte Carmeli, Summulas & vniuerſam Dialecticam Ariſtotelis continentem, iuſſu Supremi ſenatus huic almæ Academiæ Complutenſi commiſſum, & de mandato eiuſdem Vniuerſitatis nobis creditum magna cum diligentia, & ſedulitate euoluimus, atque perlegimus: inuenimuſque in eo præclara theoremata, non ſolùm fidei Catholicæ, & Sanctorum Patrum doctrinæ nihil aduerſantia, ſed eidem fidei veritatibuſque Theologicis exponendi non parùm deſeruientia, vtpotè quæ Angelici Doctoris Sancti Thomæ, atque Ariſtotelis doctrinam, & continent, & quoad fieri poteſt vbique redolent, doctè tradi, erudité, & ſubtiliter confirmari & (quod raro conceditur) ſuccinctè, ſimulque perſpicuè diſponi: quarè dignum cenſemus opus, quod typis mandetur, & continuè in omnium Dialecticorum oculis, manibuſque verſetur. Datum Compluti, poſtridie Kalendas Maij, anni 1624.

Don Aluaro de Ayala, Rector.

Doctor Andreas Merino.

Fr. Antonius de Viedma, Epiſcopus de Petrâ.

INDEX
DISPVTATIONVM ET QVÆSTIONVM, QVÆ IN HOC SECVNDO TOMO CONTINENTVR.

DISPVTATIO I. *Proœmialis totius Philoſophiæ.* 3

Quæſt. 1. De nomine, & obiecto Philoſophiæ. ibid.

Quæſt. 2. Vtrum Philoſophia inter habitus ſcientificos connumeranda ſit, & an ſit vna ſecundum ſpeciem, & Metaphyſicæ ſubalternata. 5

Quæſt. 3. Quis ſit finis Philoſophiæ, quomodo diuidenda, & tandem quam methodum in ea Ariſtoteles obſeruauerit. 7

LIBER I. De Phyſico auditu, ſeu naturali auſcultatione. 9

DISP. II. *De principiis entis naturalis in communi.* ibid.

Quæſt. 1. Quæ ſit eſſentia principiorum entis naturalis. 10

Quæſt. 2. Vtrùm principia entis naturalis ſint tantum tria? 11

Quæſt. 3. Vtrùm principia entis naturalis non ſolum contraria, ſed prima contraria ſint. 13

DISP. III. *De exiſtentia, natura, & proprietatibus materiæ primæ.* 14

Quæſt. 1. An ſit, & quid ſit materia prima: vbi etiam de variis eius nominibus agitur. ibid.

Quæſt. 2. Vtrùm materia prima, ita ſit ſecundum ſuam eſſentiam pura potentia, vt nullo modo ſit actus, nullum actum in ſe includat. 15

Quæſt. 3. De vnitate ſpecifica materiæ primæ. 17

Quæſt. 4. An materia prima ex ſe habeat propriam vnitatem numericam: 21

Quæſt. 5. Vtrùm materia prima habeat ex ſe propriam exiſtentiam. ibid.

Quæſt. 6. Num materia prima per diuinam potentiam poſſit exiſtere ſine forma. 26

Quæſt. 7. Vtrum materia prima ſit ingenerabilis, & incorruptibilis. 28

Quæſt. 8. Vtrum materia prima habeat appetitum ad formam quotuplexque, & qualis ſit iſte appetitus. 29

Quæſt. 9. Vtrum materia prima ſit principium, & radix corruptionis. 32

DISP. IV. *De exiſtentia, & natura formæ ſubſtantialis, necnon & de aliis eidem annexis.* 33

Quæſt. 1. An ſit, & quid ſit forma ſubſtantialis. ibid.

Quæſt. 2. Vtrum formæ ſubſtantiales educantur de potentia materiæ, & quid ſit hoc educi? 34

Quæſt. 3. An formæ cælorum fuerint de potentia materiæ eductæ. 37

Quæſt. 4. An formæ elementorum in prima ſui productione fuerint de potentia materiæ eductæ. 40

Quæſt. 5. Vtrum omnes formæ accidentales educantur de potentia ſubiecti. 41

Quæſt. 6. An per diuinam potentiam poſſint plures formæ ſubſtantiales informare ſimul vnam, & eandem numero materiam, & vna forma plures materias. 44

DISP. V. *De altero entis naturalis principio, ſcilicet priuatione.* 47

Quæſt. vnica. Vtrum priuatio conueniat vniuocè cum materia, & forma in ratione principij entis naturalis? 48

DISP. VI. *De naturali compoſito, quod ex principiis intrinſecis vnitis reſultat.* 49

Quæſt. 1. An ens naturale eſſentialiter tam ex materia quàm ex forma conſtituatur? ibid.

Quæſt. 2. Vtrum ens naturale conſtet materia, & forma vnitis aliquo nexu ab eis diſtincto? an verò ſine illo ſe ipſis immediatè vniantur. 52

Quæſt. 3. Vtrum materia, & forma nectantur inter ſe vnica ſimplici vnione: an verò duplici partiali. 56

Quæſt. 4. An ens naturale diſtinguatur realiter à ſuis partibus ſimul ſumptis, & vnitis? 58

LIBER II. Phyſicorum.

DISP. VII. *De natura, & arte.* 61

Quæſt. 1. Quid ſit natura. ibid.

Quæſt. 2. An definitio naturæ ſit eſſentialis, an verò deſcriptiua. 64

Quæſt. 3. Vtrum materia prima ſit natura. 65

Quæſt. 4. Vtrum forma ſubſtantialis materialis ſit natura. 66
Quæſt. 5. Vtrum anima noſtra vt rationalis habeat rationem naturæ. 67
Quæſt. 6. Vtrum forma totalis, qualis eſt humanitas, & aliæ ſimiles ſub hac naturæ definitione comprehendantur. 70
Quæſt. 7. Vtrum ad hoc, vt forma ſit natura, requiratur indiſpenſabiliter, quòd ſit principium actiuum motus: vbi etiam agitur an motus cæli ſit naturalis. ibid.
Quæſt. 8. Vtrum natura dicatur vniuocè, vel analogicè de materia, & forma. 72
Quæſt. vltima. Vtrum natura diſtinguatur ab arte; & an ars poſſit efficere opera naturæ. 73

Disp. VIII. *De cauſis in communi.* 74

Quæſt. 1. Quid ſit cauſa. 75
Quæſt. 2. Quotuplex ſit cauſa. 77
Quæſt. 3. Vtrum omnis cauſa ſit perfectior ſuo effectu. 78
Quæſt. 4. Vtrum omnis cauſa ſit prior ſuo effectu. 80

Disp. IX. *De cauſis materiali, & formali.* 83

Quæſt. 1. Per quod cauſa materialis cauſet: & an vnio ſit illius cauſalitas, quemve effectum habeat. ibid.
Quæſt. 2. Vtrum vnio ſecundùm omnia, quæ includit, vt ſe tenet ex parte materiæ, ſit cauſalitas illius. 84
Quæſt. 3. Per quid forma cauſet, quis ſit eius effectus: & an vnio ſit illius cauſalitas, & ſecundum quam rationem. 86
Quæſt. 4. Vtrum effectus primarij harum cauſarum ſint realiter ab illis diſtincti. ibid.
Quæſt. 5. Vtrum cauſa exemplaris ſit vera, & propria cauſa formalis, an verò ad efficientem, vel finalem pertineat. 89

Disp. X. *De cauſa efficiente.* 91

Quæſt. 1. Vtrum cauſa efficiens rectè definiatur, per hoc quod ſit id, à quo primò incipit motus? ibid.
Quæſt. 2. Quotuplex ſit cauſa efficiens. 92
Quæſt. 3. Vtrum virtus principalis per quam cauſa efficiens producit aliam ſubſtantiam, ſit forma ipſa ſubſtantialis, per quam in ſuo eſſe conſtituitur: an verò potentiæ operatiuæ accidentale, quas habet. 93
Quæſt. 4. Vtrum forma ſubſtantialis, non ſolum ſit principale, ſed etiam immediatum principium, & ratio producendi aliam ſubſtantiam. 96
Quæſt. 5. Vtrùm accidentia non ſolum diſpoſitiuè, ſed etiam inſtrumentaliter concurrant ad productionem ſubſtantiæ. 99
Quæſt. 6. Vtrum ad hoc, quòd accidens attingat inſtrumentaliter productionem ſubſtantiæ, debeat ſubſtantia, cuius eſt virtus, præſtare aliquem immediatum, & proprium influxum, quo confortet concurſum ipſum accidentis? 102
Quæſt. 7. Vtrum paſſiones dimanent ab eſſentia tanquam à proprio efficiente per veram actionem mediam diſtinctam ab ea, per quam à generante procedunt? 108
Quæſt. 8. An vnum accidens reſpectu alterius ſibi ſimilis poſſit eſſe cauſa principalis. 114
Quæſt. vltima. Quæ ſit cauſalitas cauſæ efficientis iam conſtitutæ in actu primo per omnes ſuas virtutis. 115

Disp. XI. *De dependentia cauſæ ſecundæ, & neceſſaria à prima.* 117

Quæſt. 1. Vtrum cauſa ſecunda neceſſaria in actu primo per ſuas virtutes actiuas conſtituta poſſit propriam operationem elicere abſque actuali concurſu cauſæ primæ. ibid.
Quæſt. 2. An iuxta principia Ariſtotelis Deus non ſolum ſimul concurrat cum cauſis ſecundis neceſſariis: ſed eas etiam ad agendum præmoueat. 118
Quæſt. 3. An ratione naturali conuincatur, omnes cauſas ſecundas neceſſarias indigere ad agendum, non ſolum concurſu Dei ſimultaneo; ſed etiam motione præuia. 120

Disp. XII. *De inſtrumentis.* 125

Quæſt. 1. An ſit de ratione inſtrumenti agere vt motum à cauſa principali. ibid.
Quæſt. 2. An ſit de ratione inſtrumenti habere aliquam propriam ſibi virtutem, propriamque actionem præuiam. 131

Disp. XIII. *De caſu fortuna, & fato.* 138

Quæſt. 1. An ſit fortuna, & caſus. ibid.
Quæſt. 2. Quid ſint fortuna, & caſus. 139
Quæſt. 3. An ſit fatum. 140
Quæſt. 4. Quid, & quotuplex ſit fatum. 141

Disp. XIV. *De cauſa finali.* 142

Quæſt. 1. Quid, & quotuplex ſit finis. ibid.
Quæſt. 2. Sitnè finis vera cauſa realis? 143
Quæſt. 3. Quænam ſit in fine formalis ratio per quam conſtituitur in actu primo finalizandum. 144
Quæſt. 4. Vtrum finis moueat voluntatem ſecundum ſuum eſſe reale, an verò ſecundum eſſe apprehenſum. 145
Quæſt. 5. Quidnam ſit cauſalitas finis. 147

Disp. XV. *De cauſis inter ſe, & ad inuicem comparatis.* 149

Quæſt. 1. An cauſæ inter ſe collatæ habeant aliquam prioritatem quoad perfectionem, & exiſtentiam? 150
Quæſt. 2. Vtrum inter cauſas vna ſit prior alia in cauſando. 152
Quæſt. 3. Vtrum duæ cauſæ totales, & eiuſdem ordinis, poſſint ſimul producere vnum, & eundem effectum. 154
Quæſt. 4. Vtrum idem effectus poſſit eſſe à pluribus cauſis totalibus diuiſum. 157

LIBER III. Phyſicorum. 160

Disp. XVI. *De eſſentia, & quidditate motus in communi.* 161

Quæſt. 1. Vtrum definitio, quam Ariſtoteles de motu tradidit, ſit legitima. ibid.
Quæſt. 2. Vtrum per hanc definitionem ſolus motus ſucceſſiuus; an verò mutatio, pro vt abſtrahit à ſucceſſiua, & inſtantanea, definiatur. 163
Quæſt. 3. Vtrum motus realiter diſtinguatur à termino ad quem. 165
Quæſt. 4. Vtrum omnis motus ſubiectetur in mobili? 166

Disp.

Disp. XVII. *De actione, & paſſione tam inter ſe, quàm cum motu collatis.* 171

Quæſt. 1. An formalitates actionis, paſſionis, & motus coordinentur eſſentialiter inter ſe per motum rationis ſuperioris, & inferioris? ibid.
Quæſt. 2. Quomodo actio, & paſſio inter ſe, & à motu diſtinguantur. 173
Quæſt. 3. Vtrum motus comparetur per modum ſobiecti quo, reſpectu actionis, & paſſionis. 175
Quæſt. 4. Vtrum iuxta mentem Ariſtotelis, & D. Th. actio tranſieos ſubiectetur io agente, vel in paſſo. 176
Quæſt. 5. Vtrum ratione naturali conuincatur actionem tranſeuntem ſubiectari in agente. 179

Disp. XVIII. *De infinito.* 181

Quæſt. 1. An Infinitum in actu naturaliter dari poſſit. ibid.
Quæſt. 2. An per abſolutam Dei potentiam poſſit dari aliqos creatura, quæ ſit infinita ſecundum eſſentiam. 184
Quæſt. 3. An data quacumque creatura, poſſit Deus aliam, & aliam perfectiorem ſecundum ſpeciem producere. 187
Quæſt. 4. Vtrum poſſit ſupernaturaliter dari infinitum in actu ſecundum magnitudinem. 189
Quæſt. 5. Poſſitne ſupernaturaliter dari infinitum in actu ſecundum multitudinem. 191
Quæſt. 6. Vtrum poſſit ſupernaturaliter dari infinitum in actu ſecuodum intenſionem. 193
Quæſt. 7. Vtrum vnum infinitum poſſit eſſe maius alio? 195

LIBER IV. Phyſicorum. 197

Disp. XIX. *De loco.* 198

Quæſt. 1. An detur locus, & an ſit vltima ſuperficies corporis continentis, vel aliquid aliud. ibid.
Quæſt. 2. Vtrum locus vltra ſuperficiem corporis contineotis iotrinſecè includat immobilitatem. 201
Quæſt. 3. Vtrum ſoperficies pertinens ad locum ſit ſuperficies prima, & immediata locato. 204
Quæſt. 4. An locus conſtet ex hac ſuperficie, & immobilitate taoquam ex genere, & differeotia; an verò tanquam ex ſubiecto, & forma. 205
Quæſt. 5. Vtrum locus naturalis addat ſupra rationem loci qualitatem conſeruatiuam locati. 206
Quæſt. 6. Vtrum omnia corpora, nec non eorum formæ ſubſtantiales, & accidentia ſint io loco, & quis ille ſit. 207
Quæſt. 7. Vtrum duo corpora poſſint ſupernaturaliter eſſe in vno, & eodem loco. 210
Quæſt. 8. Vtrum vnum, & idem corpus poſſit eſſe ſupernaturaliter io duobus locis circumſcriptiuè, 212

Disp. XX. *De vacuo.* 217

Quæſt. 1. An ex vi virtutis rerum ſublunarium, aut alicuius corporeæ virtutis ſit naturaliter poſſibile dari vacuum. ibid.
Quæſt. 2. Vtrum per virtutem angelicam, vel diuinam, & ſupernaturalem ſit poſſibile dari vacuum. 218
Quæſt. 3. An ſi daretur vacuum poſſet corpus moueri per illud. 219
Quæſt. 4. An motus in vacuo fieret in inſtanti, vel in tempore. 220

Disp. XXI. *De tempore.* 221

Quæſt. 1. Vtrum tempus ſit ens reale. ibid.
Quæſt. 2. Vnde deſumenda ſit differentia eſſeotialis inter æternitatem, tempus, & æuum. 222
Quæſt. 3. Vtrum tempus diſtinguatur realiter à motu, & io vniuerſum quæuis duratio creata à re durante. 226
Quæſt. 4. Vtrum tempus rectè definiatur per hoc, quod ſit numerus motus ſecundùm prius, & poſterius. 228
Quæſt. 5. Vtrum tempus non ſolum exiſtat ratione inſtantis; ſed etiam vltra hanc exiſtentiam habeat aliam ratione partium. 230
Quæſt. 6. Vtrum ſit tantum vnum numero tempus. 231
Quæſt. 7. Vtrum ſubſtantiæ generabiles, & corruptibiles quoad ſuum eſſe menſurentur tempore. 235

LIBER V. Phyſicorum. 238

Disp. XXII. *De prædicamentis, in quæ datur per ſe motus.* ibid.

Quæſt. 1. Quid ſit eſſe per ſe motum ad aliquod prædicamentum, & quæ conditiones ad hoc requirantur. ibid.
Quæſt. 2. Vtrum ad quantitatem, qualitatem, & vbi detur per ſe motus. 239
Quæſt. 3. Vtrum ad ſubſtantiam, & reliqua prædicamenta detur per ſe motus. 241

Disp. XXIII. *De vnitate ſpecifica, & numerica motus.* 243

Quæſt. 1. A quo motus ſuam ſumat vnitatem, & diuerſitatem ſpecificam. 244
Quæſt. 2. Vtrum ad vnitatem numericam motus requiratur, & ſufficiat vnitas mobilis, termini, & temporis. 247

Disp. XXIV. *De contrarietate motum.* 240

Quæſt. 1. Vnde motuum contrarietas deſumatur? ibid.
Quæſt. 2. Vtrum idem mobile poſſit ſimul moueri duobus motibus contrariis. 250

LIBER VI. Phyſicorum. 251

Disp. XXV. *De compoſitione continui.* ibid.

Quæſt. 1. Vtrum io continuo ſiot actu vera, & poſitiua indiuiſibilia. ibid.
Quæſt. 2. An continuum cooſtet ſolis indiuiſibilibus. 254
Quæſt. 3. Vtrum continuum realiter componatur ex partibus. 257
Quæſt. 4. Vtrum partes proportionales, quæ ſont formaliter in continuo, ſint finitæ: an verò infinitæ. 259
Quæſt. 5. Quomodo ex dictis occurratur tertio argumento ex quæſt. ſecunda huius diſput. relicto, & pluribus aliis difficultatibus inde ſcaturientibus. 262

Disp. XXVI. *De modo inceptionis, & definitionis rerum.* 265

Quæſt. 1. Quonam modo incipiant, & definant res ſucceſſiuæ,

ſucceſſiuæ, & indiuiſibilia earum. 264
Quæſt. 2. Quomodo qualitates materiales incipientes, & deſinentes per motum incipiant, & deſinant. 266
Quæſt. 3. Quomodo ſubſtantiæ generabiles, & corruptibiles incipiant, & deſinant. 268
Quæſt. 4. Quomodo incipiant, & deſinant res permanentes, quæ in ſua inceptione, & deſitione motui non ſubduntur. 270
Quæſt. 5. Quomodo incipiat, & deſinat eſſe quies. 271

DISP. XXVII. *De maximo, & minimo.* 272

Quæſt. 1. Qui ſint termini magnitudinis, & paruitatis ſecundum ſe, & generaliter ſumpti. ibid.
Quæſt. 2. Vtrùm ſicut viuentia, ita & non viuentia habeant ex natura ſua terminum ſuæ magnitudinis. 273
Quæſt. 3. Vtrùm non viuentia non minus quàm viuentia habeant terminos ſuæ paruitatis. 276

LIBER VII. Phyſicorum. 278

DISP. XXVIII. *De diſtinctione, approximatione, &c.* ib.

Quæſt. 1. Vtrùm idem ſecundum idem poſſit ſe ipſum per ſe primò mouere. ibid.
Quæſt. 2. Vtrùm grauia, & leuia moueantur à generante, vel à ſe ipſis. 282
Quæſt. 3. Vtrum cauſa efficiens debeat eſſe coniuncta paſſo vt in illud agat. 285

LIBER VIII. Phyſicorum. 288

DISP. XXIX. *De æternitate mundi.* ibid.

Quæſt. 1. Fueritne mundus ab æterno. 289
Quæſt. 2. An mundus prout nunc eſt, poſſit ex ſolo concurſu ordinario Dei in æternum à parte poſt durare. 290
Quæſt. 3. Vtrùm aliqua creatura permanens potuerit ſaltem per diuinam potentiam eſſe ab æterno. 291
Quæſt. 4. Vtrùm motus, & tempus poſſint per diuinam potentiam eſſe ab æterno. 295
Quæſtio. 5. Vtrùm generationes, & corruptiones ſubſtantiales huius vniuerſi potuerint per diuinam potentiam eſſe ab æterno. 299
Quæſt. 6. Quomodo ex motu deueniatur in cognitionem primi motoris, & attributorum eius. 301

COLLE

344

COLLEGII COMPLVTENSIS DISCALCEATORVM FR. B. Mariæ de Monte Carmeli,

DISPVTATIONES IN OCTO LIBROS *Phyſicorum Ariſtotelis.*

Iuxta miram Angelici Doctoris D. Thomæ, & Scholæ eius doctrinam.

Eidem communi Magiſtro, & florentiſſimæ Scholæ dicatæ.

PROOEMIVM.

FInita iam totius Dialecticæ explicatione, meritò Philoſophiæ Ariſt. expoſitionem aggredimur. Et enim poſt ſciendi modum, rectè de rebus ſciendis ſermo inſtituitur. Inter quas primùm doctrinæ ordine res naturales, de quibus Philoſophia agit, iam his temporib. locum obtinent. Licet enim ſi natura ſcientiarum, & res, de quibus in illis agitur, ſolummodò ſpectetur: poſt Logicam, ſtatim Mathematicæ, deinde Philoſophia Naturalis, poſtea Moralis, & tandem Metaphyſica addiſcenda eſſet, vt innuit D. Th Opuſc. 70. Nihilominus qui ad ſacram Theolog. & Scripturæ diuinæ notitiam in Christianis Scholis (quibus vt par eſt præcipuè deſeruire intendimus) anhelant: ibi Mathematicas prætermittere ſolen: quia adhuc finem conſequendum non adeo neceſſariæ ſunt; at rerum naturalium cognitio, de quibus Philoſophia agit, ad eandem diuinam Theologiam, & ſacram doctrinam exactiùs adipiſcendam mirificè conducit.

Nam in primis exemplis quibuſdam naturalibus, quorum cognitio à Philoſophia eſt petenda, faciliùs multo poſſumus ad rerum ſupernaturalium notitiam deuenire: ſunt enim illæ adeo eleuatæ, & humani intellectus facultatem excedentes, vt exemplis, ſimilitudinibúſque ad eas percipiendas indigeamus, iuxta illud Apoſtol. ad Rom. 1. Inuiſibilia ipſius à creatura mundi per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque eius virtus & diuinitas. *Vnde conſpicimus ſanctos Patres Naz.*

Chryſ.Cyril. Aug. Hieron.D.Th. & alios in reconditiſsimis Trinit. Incarn. aliiſque Chriſt.relig. myſt. hæc naturalia exempla paſſim adducere,eiſque ſacram Theol. ita ornaſſe, vt neſcias, quid in illis magis mireris, eruditionemne ſæculi, (vt loquitur D. Hier. epiſt. ad magnum vrbis Romanæ Oratorem) vel eruditionem ſcripturarum & Theologicam.

Deinde, quia ſemel naturali Philoſophia adepta,melius diuinam Theologiam ab hæret. & aliorum infidel. fallacibus, & importunis argu.defendere poterimus: ſæpe enim hæretici abutuntur principiis naturalib. ad ea, quæ ſunt fidei labefactanda: quibus vt occurramus, oportet nos prius eſſe Philoſophia armatos, cuius certè ope, quantum contineant falſitatis ea,quæ in oppugnationem veritatum fidei adducuntur, planè deprehendemus.

Quibus tandem accedit, quòd vt optimè inquit Cic. lib. 2.Academic. quæ eſt animorum,ingeniorúmque naturale quoddam pabulum, conſideratio contemplatióque naturæ: erigimur,humana deſpicimus, cogitantéſque ſupera, atque cœleſtia, hæc noſtra vt exigua,& minima deſpicimus.Quo fit, vt hoc etiam ex cap. non parum Philoſophia ad ſacram & diuinam Theol. addiſcendam conducat. Non enim animus terrenis, & infimis rebus deditus, eiſque hærens, ad ſcientiam adeò eleuatam comparandam idoneus eſt. Merito ergo, expoſita iam Dialectica ad vniuerſam Ariſt. Philoſoph.exponendam properamus.

Cæterùm vt famulatus hic, & humile obſequium, quod Philoſophia diuinæ Theol. præſtat, religioſius ſit, ac tale,quale ipſa exoptat:oportet, vt Philoſophiam noſtram doctrina D.Th.ſemper præeat: ſi namque ipſum tanquam Doct. Ang.tanquam Theol. Magiſtrum & Ducem, tam noſtris, quàm priſcis temp. ſanior Theologorum pars veneratur,& proclamat: quomodo Philoſophia noſtra pietati, & doctrinæ reuelatæ ſubſeruire,famularique melius poterit, quàm ſi in qu. controuertendis, difficultatum nodis diſſoluendis in eas propendeamus, quæ Angel. Doct. menti & doctrinæ magis conſonæ fuerint: ſic enim veritatis ſcopum feliciter attingemus, quandoquidem Aquinati, diuinæ veritatis, & claritatis radius pleniſsimè affulſit, vt initio Dialecticæ latiùs proſequuti ſumus.

Abſit ergo, vt doctrinam aliam præter eam, quam à D.Th.accepimus, doceamus. Abſit vt ex alio, quàm ex hoc limpidiſsimo veritatis,ſeu Aquinatis fonte bibamus: non enim altò hæ noſtræ diſputationes tendunt,niſi vt miram & angelicam Angelici huius Præceptoris doctrinam pro viribus, ipſo Doctore duce, expendamus,vt ſic veritas in ipſa latitans foras erumpens,omnium animos ad ſe alliciat, corda capiat, atque vt ſol illuminans prolectet obtutum, vt concentus permulcens auditum inſtruat, vt odoramentum ſpirans olfactum afficiat, vt ſal condiens omnibus cibis ſaporem infundat, paſcat guſtum: vt oleum ſpiritale mentem ſanet, reficiat, impinguet, miráque ſuauitate perfundat.

DISPV

DISPVTATIO PRIMA PROOEMIALIS TOTIVS PHILOSOPHIÆ.

ET ſi plura ex his, quæ in hac diſputatione dicenda ſunt, facilè colligantur ex dictis in Dialectica; nihilominus, quia hîc ſpecialem ſedem habent, ideo non poſſunt non in præſenti ſtringi.

QVÆSTIO PRIMA.

DE NOMINE ET OBIECTO PHILOSOPHIÆ.

1. MEritò in titulo nomen & obiectum Philoſophiæ coniungimus: quia nomen Philoſophiæ debet eſſe index illius quidditatem: & eius quidditas ex obiecto deſumenda eſt.

Circa nomen igitur breuiter notandum primò. Quòd licet nomen Philoſophiæ, in rigore loquendo, non denotet ſcientiam, vel ſapientiam; ſed amorem illius, vt innuit Laërtius lib. de Vitis Philoſophorum in principio, Lactantius lib. 3. Diuinarum Inſtitutionum capite ſecundo; nihilominus, ex quo tempore Pythagoras adeo modeſtè ſe geſſit, vt Leontio Phlyaſiorum Regi interroganti, quanam polleret? reſpondit, *ſe non eſſe Sophum*, id eſt, ſapientem; *ſed Philoſophum*, id eſt, ſapientiæ amatorem, vt refert Diuus Auguſtinus 8. de Ciuitate Dei capite ſecundo, factum eſt, vt omnes Sapientes ex tunc Philoſophi fuerint appellati, vt docet Diuus Thomas 1. Metaph. lectione 2.

Et meritò, quia Sapientes, ſapientiam propter ſeipſam quærunt. At, vt loquitur Diuus Thomas lectione citata, ille videtur ſapientiæ amator, qui ſapientiam, non propter aliud; ſed propter ſeipſam quærit ſeipſam quærit; qui enim alterum propter alterum quærit, magis hoc amat, propter quod quærit, quàm quod quærit.

Secundò, vt exactè percipiatur in qua acceptione nomen Philoſophiæ in præſenti ſumatur, notandum eſt quòd licet *Philoſophia*, iuxta vocabuli etymologiam, ſtudium, & amorem ſapientiæ denotet: ex impoſitione tamen ſapientiam ipſam ſignificat.

Vnde ſicut Sapientia, ita & Philoſophia pluribus & diuerſis modis accipitur.

2. Nam in primis ſumitur pro cumulo & collectione omnium ſcientiarum. Nam ſicut hoc nomen *iuſtitia* vniuerſitatem omnium virtutum, tam apud morales Philoſophos, quàm in ſacris literis ſolet denotare: ita *Philoſophia* collectionem omnium ſcientiarum ſignificat. Vnde Stoici (vt teſtatur Plutar. lib. 1. de Placitis cap. 1.) Philoſophiam ſic acceptam definientes, dixerunt: *Eam eſſe rerum humanarum, & diuinarum cognitionem*. Quia vniuerſitas omnium ſcientiarum, tum ad humana, tum ad diuina ſe extendit.

Secundò accipitur Philoſophia, vt denotat quamlibet veritatis ſcientificam cognitionem, ſiue illa ad intellectum, ſiue ad voluntatem, ſiue etiam ad ſermonem externum perficiendum ordinata ſit: ſecundùm quam rationem ſolet definiri, quod ſit *Scientia entis, & veritatis cognitio*; imo, & ſic ſumpta celeberrima illa diuiſione, ſcilicet in naturalem, moralem, & rationalem, ſub qua omnes ſcientiæ clauduntur, communi omnium calculo ſolet tripartiri.

Tertia Philoſophiæ acceptio ſtrictior eſt, quatenus nimirum ſolum comprehendit habitus ſcientificos in pura & nuda veritatis contemplatione ſiſtentes. Et Philoſophiam ſic ſumptam diuidunt communiter Doct. vnà cum Ariſt. 6. Metaph. cap. 1. in Metaph. Mathematicam, & Philoſophiam naturalem; deſumiturque hæc diuiſio ex triplici illa abſtractione, ſcilicet à materia ſingulari, ſenſibili, & intelligibili, de qua fuſius in lib. Poſteriorum egimus.

Quarta, & poſterior Philoſophiæ acceptio eſt adhuc arctior, ſecundum quod ſolum ambit eas ſcientias ſpeculatiuas, quæ circa ſubſtantiam rerum verſantur. Secundùm quam rationem tantùm complectitur tum Metaphyſicam, quæ titulo primæ Philoſophiæ meritò inſignitur: quia contemplationi primarum nobiliſſimarumque ſubſtantiarum incumbit: tum etiam Philoſophiam noſtram naturalem in contemplatione ſubſtantiarum mobilium, ſeu corporearum ſiſtentem, & de hac ſolummodo, quæ nomen Philoſophiæ in communi modo loquendi, iam ſibi vendicabit in his noſtris Philoſophicis diſputationibus ſermonem inſtituimus. Et hæc de nomine Philoſophiæ.

Vt autem ea, quæ tam pro aduerſariorum, quàm pro noſtra ſententia circa obiectum Philoſophiæ dicenda ſunt, intelligantur, recolenda ſunt, quæ diſput. 1 Logicæ diximus, explicantes quid ſit obiectum materiale, & formale, quid adæquatum & inadæquatum, quid principale, & minùs principale, quid ratio *qua*, & *ſub qua*. Et licet præſens difficultas de ratione formali *qua*, ſeu de obiecto adæquato totius Philoſophiæ naturalis, intelligatur; nonnihil tamen de obiecto principali, & de ratione *ſub qua* adiiciemus.

Variæ ſententiæ circa obiectum Philoſophiæ recenſentur.

§. I.

3. PRima ſententia aſſerit corpus mobile; non verò ens mobile eſſe obiectum adæquatum & formale Philoſophiæ. Ita Albert. tract. 1. ſuæ Philoſoph. & alij relati à Rubio in præſenti. Prob. 1. Ad illud ſcientia tanquam ad proprium, & adæquatum obiectum terminatur, quod primò, & per ſe habet rationem illam, *ſub qua* omnia à tali ſcientia conſiderantur: at eſſe principium motus, quæ eſt ratio *ſub qua* Philoſophiæ, conuenit primo corpori mobili, enti verò non niſi ratione illius: ideo enim ens mouetur, quia corpus mobile mouetur: ergo corpus mobile, non verò ens mobile erit adæquatum, & formale Philoſophiæ obiectum.

Secundò, ratio formalis per ſe ſpectata à ſcientia, debet quantum fieri congruè poſſit, exprimi in obiecto illius: ſed ratio formalis, quam per ſe reſpicit Philoſophia, eſt Phyſica, & ſenſibilis mobilitas: ergo cùm hæc non ſatis exprimatur, ſi *ly* mobile addatur enti: quippe cùm ſint plura entia mobilia, & non mobilitate Phyſica, vt patet in Angelis, bene tamen, ſi addatur corpori: conſequens eſt, vt corpus mobile, & non ens mobile ſit pro obiecto Philoſophiæ aſſignandum.

4. Secunda ſententia aſſerit ſubſtantiam naturalem, non verò corpus, aut ens mobile eſſe Philoſophiæ obiectum. Quam ſequuntur Scotus, & alij relati à Maſſio in præſenti. Probatur 1. ex Ariſt. qu. 6. Metaph. cap. 1. inquit: Philoſophiam naturalem circa ſubſtantiam naturalem verſari.

Deinde, ratione ſic. Paſſio obiecti Philoſophiæ non ſolum eſt mobile, ſed etiam quieſcibile: ergo non debet poni pro obiecto ens, aut corpus mobile, ſed ſubſtantia naturalis. Conſequentia quoad primam partem patet: quia debet pro obiecto poni illud, quod eſt radix omnium paſſionum; cùm autem mobile & quieſcibile ſint oppoſita, non poteſt vnum eſſe radix alterius. Quoad ſecundam verò partem ſic ſuadetur; quia ſubſtantia naturalis eſt radix vtriuſque paſſionis; quandoquidem idem eſt ſubſtantia naturalis, ac ſubſtantia habens in ſe naturam: hæc autem definitur, per hoc, quòd ſit principium motus & quietis: ergo, &c.

Secundò: quia iam ens mobile erit valdè aptum æquiuocationi: quandoquidem modò pro ente mobili formaliter, modò pro ente mobili radicaliter accipitur, nec poſſit ſciri num in ſubiecto, vel prædicato, potiùs pro ente mobili formaliter, quàm radicaliter, aut è contra ſumatur. Ergo etiam non erit aptum, vt pro obiecto Philoſophiæ aſſignetur. Patet conſequentia; quia in obiectis ſcientiæ aſſignandis omnis æquiuocatio vitanda eſt; cùm ex notitia & claritate illius, notitia & claritas ſcientiæ dependeat.

Deciditur quæſtio.

§. II.

5. Quæſtio hæc parum de re, multum autem de nomine continet, & ideo ab ea facile nos expedimus. Dicendum ergo eſt primò, ſi de obiecto Philoſophiæ ſecundùm rem loquamur, tunc tam corpus mobile, vel naturale, quam ens, aut ſubſtantia mobilis, aut naturalis, debet pro obiecto illius collocari. Aſſertio hæc deſumitur ex Ariſt. & D. Th. vt iam dicemus: eſtque iam communis inter Doct. De qua videri poteſt Maſ. hic ſect. 2. q. 6. annot. 2.

6. Ad eam autem probandam, ſupponendum eſt; quod ly *naturalis*, adiunctum ſubſtantiæ, verbi gratia, aut corpori, vt in præſenti adiungitur, ſumitur non prout opponitur ſupernaturali, & comprehendit Angelos; ſed pro ſubſtantia in ſe habente principium motus & quietis, &c. Nempe pro ſubſtantia compoſita ex materia & forma, quæ dicuntur natura, vt conſtabit ex dicendis 2. Phyſicorum. Vel, vt clariùs dicamus, ſumitur pro ratione illa differentiali; & cum præciſione ſumpta, ratione cuius prædicta ſubſtantia habet eſſe principium talis motus, & cætera.

Similiter ly *mobile* in præſenti, non importat potentiam proximam ad motum. Neque ſumitur etiam terminatiuè, ſeu pro eo, quod motum terminare poteſt; ſed radicaliter & ſubiectiuè, pro habente primam radicem, ſeu principium motus. Et hoc non vt lata quadam ſignificatione comprehendit quidquid aliquo modo poteſt mutari: nam ſic etiam ambiret Angelos. Sed ſtrictè & propriè, pro eo quod poteſt in ſe recipere aliquam mutationem ſeu motum, qui propriè dicitur talis: ſeu pro ratione illa differentiali & præciſa, vnde hoc prouenit. Quod quidem non conuenit accidentibus, neque omnibus ſubſtantiis. Non ſane accidentibus: quia licet eorum aliqua poſſint eſſe terminus alicuius motus: nullum tamen eorum poteſt eſſe illius ſubiectum primum, & principium radicale. Neque etiam omnibus ſubſtantiis: nam Angeli, ſicut æquiuocè dicuntur eſſe in loco cum corporibus, ita etiam æquiuocè dicuntur moueri, vt probat Diuus Thomas prima parte, qu. 52. & 53.

Vnde, ly *mobile*, aut *naturale*, cum præciſione ſumptum, ſecundùm quam rationem hîc accipitur, dicit differentiam conſtitutiuam corporis de prædicamento ſubſtantiæ, quod ex materia & forma phyſica eſſentialiter componitur. Quia hoc ſolummodo corpus poteſt eſſe ſubiectum & principium radicale motus phyſici. Nam eſſe naturam & principium *quo* radicale prædicti motus, ſolummodo competit materiæ & formæ in eo incluſis.

7. Hinc facilè ſuadetur concluſio. Nam tam corpus naturale, vel mobile: quàm ens, aut ſubſtantia naturalis, vel mobilis, ſignificant eandem rem. Ergo ſi de obiecto, quoad rem ipſam loquamur, quoduis eorum poterit pro obiecto collocari. Conſequentia ſatis patet. Antecedens verò probatur: tum authoritate, tum etiam ratione. Authoritate, quidem: nam Ariſtot. aliquando ſentit ens mobile eſſe obiectum Philoſophiæ, vt in citato loco 6. Metaph. Aliquando verò eſſe corpus naturale, vt 1. de Cœlo capite primo, text. 1. Imò, & aliquando eſſe ſubſtantiam naturalem, vt 6. Metaph. cap. 1. & ſimiliter D. Thom. modò docet: ens mobile eſſe ſubiectum, vt in Proœmio huius operis: modò eſſe corpus mobile, vt de veritate qu. 14. art. 8. ad 18. & 1. parte quæſt. 84. art. 3. in argumento. Sed contra, modò eſſe ſubſtantiam naturalem, vt 6. Metaph. lect. 1. Ergo apud illos omnia prædicta idem ſunt. Alioqui inconſtantiæ (quod abſit) argui poſſent, ſiquidem modò vnum: modò aliud, pro obiecto Philoſophiæ conſtituunt. Et ideo D. Tho. Opuſc. 42. cap. 14. ſic inquit. *Ex dictis igitur patet quod ens mobile, quod eſt corpus communiter acceptum, & cætera.*

8. Ratione denique idem antecedens diſcurrendo per ſingula ſuadetur. Corpus naturale idem eſt quod corpus habens naturam, ac proinde habens principium radicale motus, per quod natura, vt iam diximus, definitur. Ergo eſt idem, quod corpus mobile ſumpto ly *mobile* radicaliter, vt hic ſumitur. Ergo & hæc duo erunt idem quod ens, aut ſubſtantia mobilis vel naturalis.

Patet hæc vltima conſequentia: quoniam differentia inferior, ſi rationi ſuperiori non ita proximæ addatur reſtringit illam ne coniunctum illud accipiatur niſi pro eo, cuius talis differentia eſt conſtitutiua.

Vnde idem ſignificat hoc coniunctum ens, aut ſubſtantia rationalis, ac iſte terminus complexus, animal rationale. Sed mobile, vel naturale, ſumptum ſecundùm præciſum conceptum eſt differentia conſtitutiua corporis, de Prædic. ſubſtantiæ, ſeu quod idem eſt mobilis, ſeu naturalis, vt iam diximus. Ergo reſtringit ens, aut ſubſtantiam, ne prædictum coniunctum accipiatur, niſi pro tali corpore: ac proinde omnia prædicta, idem ſignificabunt.

9. Dicendum eſt ſecundò, & ſi tam corpus mobile, ſeu naturale, quam ens mobile, aut naturale, &c. ſint reipſa obiectum Philoſophiæ: nihilominus penſatis omnibus, quæ debent attendi, conuenientiùs

uenientiùs exprimitur, & ſignificatur nomine entis mobilis, quàm quouis alio. Hæc eſt Ariſt. & D. Thom. quos ſequuntur communiter Thomiſtæ.

Probatur in primis teſtimonio Ariſtot. 6. Metaph. text. 1. vbi ſic inquit: *Naturalis ſpeculatiua quædam profectò: ſed ſpeculatiua circa tale ens, quod poſſibile moueri.* vbi D. Thom. lect. 1. ſic concludit: *Et ſic patet, quod naturalis Philoſophia eſt circa determinatum ſubiectum, quod eſt ens mobile.* Et hoc ipſum docet in proœmio huius operis lect. 1.

Rationem autem huius conuenientiæ tangit optimè D. Thom. in proœmio nunc citato, vbi poſtquam dixit: Philoſophiam non abſtrahere à materia communi, & omne, quod habet materiam eſſe mobile, & ideò ens mobile eſſe ſubiectum naturalis Philoſophiæ: addit quòd liber Phyſicorum eſt quædam pars Philoſophiæ, quæ conſiderat præciſè ea, quæ conſequuntur ad ens mobile vt ſic, & ſimpliciter ſumptum, abſque additione ſcilicet differentiarum. Et ita loquitur: *Hic autem eſt liber Phyſicorum cuius obiectum eſt ens mobile ſimpliciter. Non dico autem corpus mobile, quia omne mobile eſſe corpus probatur in hoc libro, nulla autem ſcientia probat ſuum obiectum, &c.* Quod idem repetit opuſc. 42. cap. 4.

10. Ex quibus hæc ſumitur ratio. Certiſſimum, & indubitatum eſt, obiectum Philoſophiæ debere eſſe aliquid, quod ſit principium motus, paſſiſque moueri: ſiquidem in hoc diſtinguitur Philoſophia ab aliis ſcientiis, quòd tractat de rebus, quæ ſunt ſubiectæ motui; & mutationi. At non eſt ſufficienter manifeſtum, quòd omne ſic aptum moueri eſt corpus: quandoquidem id rationaliter poteſt in dubium reuocari: & ideò tractatur, & probatur in libris Phyſicorum; cum tamen ſit ſatis perſpicuum, & indubitabile, omne, quod ſic poteſt moueri, debere ſaltim eſſe ens. Ergo penſatis omnibus, conuenientius aſſignatur obiectum Philoſophiæ per ens mobile, quàm per corpus mobile. Cumque etiam ſatis perſpicuum non ſit, naturam eſſe principium motus; & ideo de hoc agitur in 2. Phyſicorum: inde fit, meliùs aſſignari obiectum per ens mobile, quàm per ens, aut ſubſtantiam naturalem.

11. Ex quibus poteſt facilè occurri duabus obiectionibus, quas hic adducunt Iuniores aliqui contra noſtram aſſertionem. Prima eſt: quia differentia limitans ſuperius, meliùs coniungitur cum genere proximo, quàm cum alia ratione ſuperiori: & ideò commodiùs explicabis hominem ſi dicas, quòd eſt animal rationale, quàm ſubſtantia rationalis. Ergo meliùs explicabitur obiectum Philoſophiæ, ſi aſſeratur, eſſe ſubſtantiam mobilem quàm ens mobile. Patet conſequentia: quia explicatur per ſuum proximum genus, proximamque differentiam.

Secunda, nam etſi notius ſit mobilitatem generaliſſimè ſumptam, eſſe potius coniunctam cum ente, quàm cum corpore: non tamen mobilitatem phyſicam, quæ ſola per ſe primò reſpicitur ab hac ſcientia. Siquidem ſatis conſtat, nihil aliud præter corpus poſſe moueri motu phyſico. Ergo potiùs per corpus mobile, quàm per ens mobile eſt obiectum Philoſophiæ explicandum.

Ad primam obiectionem ex dictis conſtat, illam procedere ſecundùm ſe, & cæteris paribus; ſed in præſenti non ſunt cætera paria, vt explicatum eſt.

Ad ſecundum negatur antecedens quoad ſecundam partem; nam quamuis cognitio tam; quid ſit motus phyſicus, cognoſcatur nulli niſi corpori conuenire; vt autem ſciatur, quid ſit prædictus motus, & in quo ab aliis diſtinguatur, omninò pendet ex cognitione naturæ, vel corporis, quæ non ſunt ita nota: ſicut quamlibet mobilitatem eſſe coniunctam cum ente.

12. Dicendum eſt tertiò Ratio *ſub qua* obiecti Philoſophiæ quaſi generica; eſt abſtractio à materia ſingulari tantum; ratio verò ſpecifica ſunt prima principia, ex quibus Philoſophia procedit. Aſſertio hæc, ſuppoſitis his, quæ in libris Poſteriorum dicta ſunt, non eget aliqua probatione. Solum verò aduertendum ſupereſt, quòd hæc prima principia ſunt materia, & forma ſeu ratio naturæ, quæ in vtraque inuenitur, ſeu, quod idem eſt, mobilitas radicalis. Vnde ratio naturæ erit ſpecifica ratio *ſub qua* Philoſophiæ: licet congruentiùs nomine mobilitatis; quàm naturæ (vt iam explicuimus) exprimatur.

Dicendum eſt vltimò, quòd obiectum principale Philoſophiæ eſt homo. Aſſertio hæc per ſe patet. Quandoquidem certum eſt, hominem inter ſubſtantias materiales, & entia mobilia primatum obtinere.

DILVVNTVR ARGVMENTA VTRIVSQVE ſententiæ.

§. III.

13. AD argumenta aliarum ſententiarum, quatenus aliquo modo videntur contra nos pugnare, reſpondetur. Ad primum primæ ſententiæ patet ex dictis. Vnde hoc ipſo quòd aſſignemus, pro obiecto Philoſophiæ ens mobile, prout reipſa eſt idem cum corpore mobili, ſeu corpore de prædicamento ſubſtantiæ, neceſſe eſt, quòd licet mobilitas conueniat enti ratione alterius, ſcilicet ratione corporis, non tamen enti mobili, ſed ratione ſui.

Ad ſecundum conſtat: tum ex his, quæ modo dicebamus: tum etiam ex notabili pro noſtra aſſertione adducto.

Ad primum pro ſecunda ſententia reſpondetur, Ariſtot. loqui de obiecto ſecundùm rem: vnde nihil contra nos. Ad rationem verò ibidem adductam reſpondetur; quòd ſaltim mobile radicaliter, quo pacto in præſenti ſumitur; poteſt eſſe principium motus, & quietis: ſicut riſibile radicaliter eſt etiam debile per modum radicis.

Ad ſecundum reſpondetur, quòd etiam in ly *naturale* poteſt eſſe æquiuocatio; imò & multo maior; nam primò ſumitur pro eo quod eſt eſſentiale: ſecundò vt diſtinguitur contra liberum: tertiò vt opponitur violento, &c. Quare dicendum eſt obiectum ſcientiæ non ita expreſsè debere importare omnia, quæ ad ipſum pertinent, vt nihil prorſus implicitè aſſerat: ad hoc enim plures eſſent addendæ particulæ. Sed ſatis erit ſi minus ambiguitatis, & obſcuritatis habeat; & quod rationem obiectiuam ſcientiæ exprimat, ratione cuius ſufficienter dignoſcatur: vt in præſenti contingit. Adde quòd dum pro obiecto Philoſophiæ ens mobile aſſignatur, iam iuxta communem omnium acceptionem, pro ente mobili radicaliter ſumitur.

QVÆSTIO II.

VTRVM PHILOSOPHIA INTER habitus ſcientificos connumeranda ſit, & an ſit vna ſecundùm ſpeciem, & Metaphyſicæ ſubalternata.

CVncta, in titulo comprehenduntur ex his, quæ in prima diſputatione Logicæ, & in libris Poſteriorum diximus fere conſtant, & ideo paucis quæſtionem hanc abſoluemus.

14. Dicendum ergo eſt primò, Philoſophiam eſſe veram ſcientiam. Aſſertio hæc eſt Ariſt. 6. Metaph. cap. 1. & libro 11. cap. 6. D. Thom. ibidem lect. 7. & opuſc. 70. § *Ad 1. ſic proceditur, videtur quòd ſpeculatiua.* Eſtque communiter recepta. Fundamentum eſt: quia ſcire eſt rem per ſuam cauſam cognoſcere, teſte Ariſtotele primo Poſteriorum, capite ſecundo. Sed multa ſciuntur in Philoſophia per ſuam cauſam: ergo erit vera ſcientia. Minor patet: quia de mixtis oſtendit per ſuam cauſam eſſe corruptibilia: quia ſcilicet conſtant contrariis: & ſimiliter de igne probat eſſe leuem ex paucitate, & raritate materiæ: & de terra eſſe grauem ex multitudine materiæ, & denſitate illius, quæ duo ſunt cauſæ prædictorum effectuum.

Nec refert, quòd Philoſophia non agit de rebus, niſi prout motui ſubdita, quod videtur eſſe contra rationem ſcientiæ, quæ eſt de rebus neceſſariis, & perpetuis: nam ad hoc ſatis patet, ex dictis in Logica diſput. 5. num. 9. Quibus adde, quòd ita neceſſarium eſt res naturales, de quibus agit Philoſophia, eſſe mutabiles, & corruptibiles, ſicut quòd Angelus ſit incorruptibilis. Vnde ſicut hoc ſcibile eſt, ita & illud.

Ex quibus facilè deducitur eſſentialis diffinitio Philoſophiæ, vt in præſentia accipitur, ſcilicet eam eſſe *Scientiam entis mobilis*, circa quam nihil occurrit dicendum: quia ſatis conſtat ex his, quæ diſputat. 2. Logicæ diximus: nam ibidem dicta debent proportione ſeruata, quoad præſens applicari.

15. Dicendum eſt ſecundò Philoſophiam eſſe ſcientiam ſpeculatiuam: ita Ariſtoteles 7. Metaphyſicæ cap. 1. & lib 11. c. 6. vbi D. Thom. lect. 7. & opuſc. 70 iam citato, communiter omnes. Probatur ex dictis in Logica diſput 1. num. 57. Ille habitus, cuius finis eſt ſola veritatis cognitio, eſt ſpeculatiuus: at finis Philoſophiæ naturalis, tantum eſt veritatis cognitio: ergo, &c. Minor patet: quia rerum naturalium cognitionem non vltra ad opus ordinat, ſed in earum contemplatione quieſcit.

Sed contra obiici poteſt primò, quòd Philoſophia agit de Deo, vt autem naturæ, & de eius attributis. At per hæc excitatur voluntas, & dirigitur ad eius amorem, & ad plures alios voluntatis affectus eliciendos. Ergo erit ſcientia practica. Patet conſequentia: quia ſcientia excitans, & dirigens ad opus, practica eſt.

Secundò, & vrgentiùs: Medicina eſt ſcientia practica: & tamen eſt vera pars Philoſophiæ: cum tractet de quodam ente naturali, nempe corpore humano, vt ſanabile eſt, ſeu vt eſt mobile ad ſanitatem. Ergo Philoſophia ſecundùm omnes ſuas partes nequit inter ſpeculatiuas connumerari. Maior eſt Ariſt. 6. Metaphyſ. & D. Thom. loco citato, & ratiò eam conuincit: nam finis Medicinæ non eſt pura, & nuda veritatis contemplatio, ſed aliquod opus ſcilicet reſtitutio, & conſeruatio ſanitatis, & ita præſcribit modum quod morbi curentur, & debita remedia exhibeantur.

Ad primum reſpondetur facilè: quamuis enim, dum Deus vt author naturæ cognoſcitur, excitentur prædicti affectus, id tamen non eſt per ſe intentum à Philoſophia ſed tantum agit de Deo, non quidem propter prædictos affectus excitandos; ſed tantùm, vt de illo notitiam habeat, quatenùs naturæ author eſt.

Ad ſecundum reſpondent Meſſius in præſenti, & alij plures, & graues Doctores, duplicem eſſe Medicinam: aliam theoricam in ſola rerum contemplatione ſiſtentem; ac proinde modum medendi minimè præſcribentem: & aliam practicam, prædictum modum tradentem, morbiſque remedia applicantem. Etſi ergo hæc ſecunda ſit practica, non tamen eſt vera pars Philoſophiæ, ſed alius habitus ab ea diuerſus. Cæterùm illa prior, & eſt ſpeculatiua, & pars Philoſophiæ, vniuſque habitus cum illa.

16. Sed hæc ſolutio eſt contra D. Thom. quia ipſe opuſc. 70. §. citato in ſolutione ad quartum ſic inquit: *Cum Medicina diuiditur in theoricam, & practicam: non attenditur diuiſio ſecundùm finem: ſic enim tota Medicina ſub practica continetur, vt pote ad operandum ordinata: ſed attenditur prædicta diuiſio ſecundùm quòd, ea quæ in Medicina tractantur, ſunt propinqua, vel remota ab operatione. Illa enim pars Medicinæ dicitur practica, quæ docet modos operationis ad ſanationes: ſicut quòd talibus apoſtematibus ſunt talia remedia adhibenda: theorica verò dicitur illa pars, quæ docet principia, ex quibus homo dirigitur in operatione, ſed non proximè: ſicut quòd virtutes ſunt tres, & quòd genera febrium ſunt tot. Vnde non oportet, vt ſi alicuius actiuæ ſcientiæ aliqua pars dicitur theorica, quòd propter hoc illa pars ſub ſpeculatiua ſcientia ponatur.* Hucuſque Sanctus Doctor. Quid ergo clariùs in hac re dici potuit?

Et deinde impugnari poteſt ratione deſumpta ex D. Thom. ibidem ad 5. Quia licet obiectum Medicinæ ſit alias materialiter pars obiecti Philoſophiæ naturalis, non tamen formaliter quatenus eſt obiectum Medicinæ, ſicut eſt homo reſpectu corporis naturalis. Ergo neque ipſa Medicina eſt pars Philoſophiæ: ita vt ſit vnus habitus cum illa. Conſequentia ſatis patet. Antecedens autem probatur ex eodem Sancto Doctore: nam quamuis idem corpus ſit corpus ſanabile, & naturale: non tamen eſt obiectum Medicinæ, prout eſt ſanabile, ſeu mobile ad ſanitatem à natura, quod requirebatur; ſed vt eſt ſanabile per artem.

17 Ex quo etiam manet ſolutum argumentum iuxta mentem Diui Thomæ. Dicimus enim Medicinam non eſſe propriè partem Philoſophiæ; ſed illi ſubalternatam, vt innuit Diuus Thomas loco citato: quia corpus ſanabile per artem non eſt pars ſubiectiua corporis naturalis; ſed illi tantum differentiam accidentalem addi. Non ſecus, ac Perſpectiua tractans de linea viſuali non eſt pars Geometricæ, quæ agit de linea, ſed illi ſubalternatur: quia viſualitas ſolum addit differentiam accidentalem ſupra lineam.

Vndè concludit Diu. Thomas, quia in ſanatione, quæ fit per artem, ars eſt miniſtra naturæ: quia ex aliqua naturali virtute ſanitas proficiſcitur auxilio artis: indè eſt, quòd propter quid de operatione artis oportet accipere ex proprietatibus naturalium rerum Et propter hæc Medicina ſubalternatur Philoſophiæ. Et ſic relinquitur, quòd Philoſophia ſecundum ſe, &, ſecundum partes eius eſt ſpeculatiua, quamuis aliquæ operatiuæ ei ſubalternentur.

18. Sed dices, ad hoc vt duæ ſcientiæ habeant ſe per modum ſubalternantis, & ſubalternatæ, oportet, vt non habeant eundem abſtractionis modum: at huius oppoſitum inuenitur in Philoſophia, & Medicina; vt ex ſe conſtat: ergo non comparabuntur per modum ſubalternantis, & ſubalternatæ. Maior patet; tum ex dictis in Logica: tum etiam, quia alioqui ſcientiæ illæ eſſent einſdem ſpeciei: ſiquidem principia vnius deducuntur ex principiis alterius intra eandem abſtractionem; ac proinde non ſubalternarentur.

Reſpondetur maiorem eſſe veram, quando vtraque ſcientia eſt ſpeculatiua; non verò quando aliqua illarum eſt practica, vt in præſenti contingit: quia tunc diſtinguuntur generice, & pluſquam duæ ſpeculatiuæ, quarum obiecta, ſint ſunt diuerſa

abſtractione:

abſtratione: quia radix huius diſtinctionis non eſt diuerſitas abſtractionis, aut primorum principiorum: ſed principium aliud magis vniuerſalis, & genericum, nempè finis: quia finis vnius eſt veritatis contemplatio; alterius verò opus.

19. Dicendum eſt tandem Philoſophiam, vt comprehendit libros Phyſicorum, de Cœlo, de Generatione, de Anima, & parua naturalia, eſſe vnam in ſpecie infima, & nulli ſcientiæ eſſe propriè ſubalternatam. Aſſertio hæc ſatis conſtat ex his, quæ in libris Poſteriorum adducta ſunt Diximus autem non eſſe propriè ſubalternatam; quia vt ibidem notauimus, impropriè & ſecundùm quid ſubalternatur Metaphyſicæ, ex eo quòd obiectum eius eſt pars ſubiectiua eiuſdem Metaphyſicæ.

QVÆSTIO III.

QVI SIT FINIS PHILOSOPHIÆ, quomodo diuidenda, & tandem quam methodum in ea Ariſtot. obſeruauerit.

20. Circa finem Philoſophiæ ferè nihil ſe offert denuò dicendum: nam ex adductis de fine Logicæ ſatis liquet, quid de fine eiuſdem Philoſophiæ dicendum ſit. Cùm enim hæc inter ſcientias purè ſpeculatiuas, & non deſeruientes alteri, vt miniſtras connumeretur: conſequens eſt, vt vnicus tantùm finis, qui eſt contemplatio ſui obiecti, ſcilicet ens mobile, ſit ei aſſignandus.

Sed vt multiplicem eiuſdem Philoſophiæ diuiſionem explicemus, & ſic ſecundæ parti tituli ſatisfiat, notandum eſt, quòd diuiſio illius ex multiplici acceptione, & diuiſione ſui obiecti ſcilicet entis mobilis, ſeu corporis de prædicamento ſubſtantiæ haurienda eſt. Quia vt docuit Ariſt. 3. de Anima, text 38. ſcientia diuiditur, ſicut ipſæ res, de quibus pertractat. Corpus igitur poteſt accipi ſecundùm ſe, & in communi, non deſcendendo ad aliquam particularem ſpeciem; & illi ſic ſumpto correſpondent hi octo Phyſicorum libri.

21. Deinde poteſt diuini in ingenerabile, ſcilicet cœlum; & in generabile, nimirum ſublunare. Et de prima ſpecie agitur ſtatim in libris de Cælo: ſicuti & de ſecunda ſpecie vox in libris de Generatione tractatur. Vlteriùs generabile ſubdiuiditur in ſimplex, & mixtum. Et rurſus mixtum bipartitur in imperfectum, & perfectum: & deinde perfectum in inanimatum, & animatum, & ideo de ſimplici, ſcilicet de elementis in vltimo libro de Generatione tertio loco diſcutit, ſicuti & de mixto; ſed imperfecto, qualia ſunt nix, grando, &c. in libris Meteor. ſtatim agit. At de mixtis perfectis ſed inanimatis in tertio lib. eorumdem Meteororum deinde diſputat. De mixtis autem perfectis ſed animatis in libro de Anima ſermonem ſexit.

Nec vtcumque Ariſt. in his libris de mixtis perfectis, & animatis agit ſed mirificè in hoc ſe geſſit. Nam in 1. lib. diſputat de Anima vegetatiua; quæ eſt forma viuentis. Et primò de illa agit, quia intra latitudinem animarum, infimum obtinet locum.

22. Deinde in 2. libro de Anima ſenſitiua, vegetatiuam excedente, quæ eſt forma animalis, per cuius que notitiam in cognitionem eiuſdem animalis deuenitur, ſermonem inſtituit, vbi etiam de varijs eius operationibus agit. Quò quidem ſpectant libri de Inceſſu animalium, de Senſu, & Senſibili, de Memoria, & Reminiſcentia; & de Somno, & Vigilia. Et deinde vt natura animalis pleniùs cognoſceretur, agit in particulari de ſingulis animalibus, de eorum generatione, compoſitione, &c. in libris de Hiſtoria animalium, de Generatione animalium, & de Partibus eorumdem.

Et tandem in 3. libro agit de homine, qui eſt præcipua pars obiecti Philoſophiæ: nam ibidem ſermonem inſtituit de anima rationali, quæ eſt eius forma, quæque inter alias animas primatum tenet. Quò etiam pertinent libri de Inſomnijs, & Diuinatione per ſomnium, necnon, & de Iuuentute, ac ſenectute: hæc enim in homine tantummodo propriè inueniuntur. Vnde ſemel his peractis, ſicuti ad perfectiſſimam entis naturalis, ſeu mobilis ſpeciem deuenitur: ſic & tota Philoſophiæ doctrina ibidem finitur, & conſummatur.

23. Sed obijcies, partionem factam non eſſe vndequaque veram: quia obiectum, quod huic primæ parti Philoſophiæ correſpondere diximus, ſcilicet ens mobile vt ſic, non videtur rectè illi fuiſſe aſſignatam. Quod ſic oſtenditur: ens mobile eſt re ipſa obiectum formale, & adæquatum totius Philoſophiæ. Ergo non poteſt eſſe re ipſa obiectum horum librorum in particulari, qui tantùm continent vnicam Philoſophiæ partem. Antecedens patet ex dictis. Conſequentia verò probatur: quia nequit idem eſſe obiectum totius ſcientiæ, & partis illius: ſed ſicut tota ſcientia comparatur per modum totius ad ſuas partes: ita obiectum illius, & obiectum partis debent per modum obiecti totalis, & partialis inter ſe conferri.

Et confirmatur: quia nullus eſt liber, inter iſtos octo, in quo Ariſt. de ente mobili in communi ex profeſſo agat. ¶ Reſpondetur quòd vt ſumitur ex D. Thom. hîc lect. 1. ens mobile eſt obiectum totius Philoſophiæ, & partis illius, ſcilicet horum octo librorum: nam totius Philoſophiæ eſt obiectum: prout eſt explicabile per principia, & paſſiones tam communes, quàm particulares; iſtius verò partis eſt obiectum præciſè prout eſt explicabile per principia communia, ac proinde obiectum illius continetur ſub obiecto totius ſcientiæ. Vnde licet in alijs partibus agitur de aliqua ſpecie particulari motus, & mobilis, non verò in iſta; ſed de ipſo ente mobili in communi, & modo dicto, non deſcendendo ad ſpecies eius.

Ad confirmationem reſpondetur, quòd in his libris agitur de principijs entis mobilis, de motu locali, & de alijs paſſionibus illius, & vbi agitur de his, agitur etiam de ipſo ente mobili: quia non conſiderantur niſi ſecundùm quod ſunt aliquid illius. Et hæc de prima, & ſecunda tituli quæſtionis parte.

24. Circa tertiam verò, ſcilicet circa methodum, quam in prædictis libris Ariſtot. obſeruat, dicendum eſt: quòd methodus, ſeu ordo procedendi in his libris eſt compoſitionis, & per conſequens aptiſſimus ad tradendas diſciplinas, iuxta id, quod ex profeſſo in Logica diximus, & Ariſtot. in procemio huius operis docet, ſcilicet priùs tradenda eſſe, quæ ſunt magis communia. Cum ergo ens mobile vt ſic, communius ſit qualibet ſpecie illius, ideò prima pars Philoſophiæ debebat illi ſic ſumpto correſpondere: & ſimiliter, quia licet corpus generabile, vt ſic, non minus immediatè diuidat ens mobile, quàm corpus ingenerabile, vt ſic, non minus immediatè diuidat ens mobile, quàm corpus ingenerabile, ſcilicet cælum: nihilominus quia mobilitas ſecundùm locum, quæ corpori ingenerabili conuenit, eſt vniuerſalior, vt ſatis conſtat, ideò meritò de hoc ſtatim egit, & ſic de alijs.

25. Sed inquires, cur in præſenti Ariſt. ſtatuit, quòd ordine doctrinæ eſt nobis ab vniuerſalioribus incipiendum? Reſpondetur optimo ſanè iure. Quod vt melius intelligatur, & ſimul procemium, quod Ariſt in hoc opere poſuit, quantum modò fas eſt, explicetur

explicetur : (amplior enim earum , quæ in illo dicuntur explicatio ſpecialem in lib. de Anima ſedem habet:) notandum eſt ca D.Thom. in præſenti lect. 1. quòd vniuerſaliora ſunt notiora quoad nos ; è contra verò minùs vniuerſalia ſunt magis nota ſecundùm ſe.

Rationem primi tradit D. Thom. loco citato , ex eo quòd ſunt confuſiora : nam cognoſcere aliquid confuse , medium eſt inter puram potentiam , quæ ſcilicet nondum incipit cognoſcere , & inter actum perfectum , quando ſcilicet exactè , & diſtinctè rem percipit. At intellectus noſter in ſuo intelligere procedit , de pura potentia ad actum perfectum ; ac proinde prius peruenit ad cognitionem confuſam, quàm ad diſtinctam : & conſequenter prius illi occurrunt, priuſque eidem nota ſunt vniuerſaliora , quàm minùs vniuerſalia.

26 Ratio ſecundi , ſcilicet quòd minùs vniuerſalia ſint ſecundum ſe notiora , ſatis conſtat. Quia ſicut Deus , qui purus eſt actus , eſt ſummè intelligibilis : & materia , quia pura eſt potentia, eſt ſecundùm ſe ſummè ignota : ita minùs vniuerſalia , quia magis participant de acto , erunt ſecundum ſe notiora: ſicut & magis vniuerſalia , quia magis participant de potentia , erunt ſecundùm ſe minùs nota.

Hoc ergo ſuppoſito facilè redditur ratio ordinis doctrinæ , quem Ariſtot. obſeruauit , & ea , quæ circa hoc in proœmio docet , manent explicata. Nam ordine doctrinæ rectus ordo procedendi eſt, vt ab iis, quæ ſunt nobis magis nota , ad ignotiora procedamus; nos enim , quippè qui per diſcurſum intelligimus , ex his, quæ nouimus , ad ignota percipienda aſcendimus. Si ergo vniuerſaliora ſunt nobis notiora , & minùs vniuerſalia magis ignota , rectè ab vniuerſalioribus ad minùs vniuerſalia proceditur.

PRIMA

PRIMA PARS
PHILOSOPHIÆ
DE ENTE MOBILLI IN COMMVNI,
SVPER OCTO LIBROS PHYSICORVM Ariſtotelis.

SICVT nomen Philoſophiæ eſt, vt ſupra diceba nus, ad Philoſophiam naturalem ſecundùm omnes ſui partes denotandam, ſpecialiter accommodatum: ita hi primi octo libri, quos (Deo dante) explicare conabimur, ſpeciale ſibi nomen vendicant, nam ſcribuntur de phyſico auditu, ſeu naturali auſcultatione. Cuius inſcriptionis rationem, vt redderent, Plutarchus in vita Alexandri, Clemens Alexandrin. lib. 5. Stromat Tullius lib. 5. de finibus adnotarunt, Ariſtot. duo librorum genera in lucem edidiſſe; exotericum alterum, id eſt vulgari, & facili ſtylo conſcriptum, quod proinde a quouis facile intelligi, & ſciri abſque magiſtri ope poteſt: alterum profundiori ſtylo, & ſubtilioris Phyloſophiæ doctrinam reconditа phraſi continens, quos proinde acroamaticos, ſeu auſcultatorios appellauit, eo quòd ab auditoribus maiori ſtudio audiri, & auſcultari, & à Præceptoribus maiori cura explicari poſtulent. Quia ergo hi octo Phyſicorum libri ſunt difficiliores, & ſubtiliorem doctrinam continent; ideò de phyſico auditu, ſeu naturali auſcultatione inſcribuntur.

LIBER PRIMVS
DE PHYSICO AVDITV, SEV naturali auſcultatione.

DICAT tam iſte, quàm ſequens liber de principiis entis naturalis agat: attamen hic de eiſdem principiis *in eſſe rei* conſideratis, pertractat, vt nuper dicebamus. Et merito, quia principia *in eſſe ſcibilis*, præſupponunt principia *in eſſe rei*. Quia tamen hanc materiam ſatis diffuſè diſcuſſit Ariſt. non vacabit, vel textum eiuſdem exponere, vel ſcholiis, aut annotationibus illuſtare. Curabimus tamen omnia eiſdem locis, ac ille, eodem ordine, quoad fieri commodè poſſit, pertractare.

SVMMA TEXTVS TOTIVS LIBRI.

LIBER hic nouem capita complectitur. In primo, præſcribit Ariſtoteles methodum in Philoſophia obſeruandum, de qua nos ſuprà aliquid tetigimus. In 2. & 3. adducens opinionem Parmenidis, & Meliſſi docentium omnia eſſe vnum & immobilia, eam confutat. In 4. proponit varias veterum de principiis opiniones, & eas falſitatis conuincit. In 5. oſtendit principia rei naturalis eſſe contraria. In 6. dat tria principia generationis; duo contraria, & vnum ſubiectum eorum, ſcilicet materiam. In 7. exprimit, quæ ſint principia; ſcilicet materiam, formam, & priuationem, & aliqua theoremata ad illa ſpectantia proponit: & tandem quomodo materia ſit cognoſcibus explicat. In octauo adducit, & impugnat rationem, ob quam veteres rerum ortum, & interitum è medio tollebant. In vltimo verò proponit fundamenta, quibus Plato vtebatur, vt non diſtingueret materiam à priuatione & prædictam opinionem labefactat: & deinde oſtendit materiam primam eſſe ingenerabilem, & incorruptibilem.

DISPVTATIO II.
De principiis Entis in communi.

QVONIAM methodus, vt diximus, procedendi, quam Ariſt. in præſenti obſeruat, eſt methodus compoſitionis, ſeu ab vniuerſalioribus ad minùs vniuerſalia: ideò de iis, quæ principiis naturalibus communia ſunt primò diſſeremus: poſteà de ſingulis principiis, in propriis diſputationibus agemus.

QVÆSTIO

QVÆSTIO PRIMA.

QVÆ SIT ESSENTIA PRINCIPIORVM Entis naturalis.

DICANDVM ergo eſt cum Ariſt. in hoc lib. c. 5. tex. 42. & D. Th. ibidem, principia entis naturalis eſſe, *Quæ nec fiunt ex alijs, neque ex alterutris, ſed omnia fiunt ex ipſis.* Quæ definitio, vt exactiùs intelligatur, adnotandum eſt, definitum illius eſſe principia entis naturalis, prout à corruptibili, & incorruptibili abſtrahit; id enim ſuadet tùm inſcriptio horum librorum, quam etiam inſcribuntur, de rerum omnium naturalium primis principijs: tum etiam quia ad eandem ſcientiam ſpectat agere de materia ſubiecta, principijs, & proprietatibus ab ea dimanantibus, teſte Ariſt. 1. lib. de Demonſtratione, cap. 1. At in his libris agemus de communibus affectionibus corporum ſuperiorum, & inferiorum, vt de motu, loco, tempore, &c. ergo, & de communibus illorum principijs.

3 Sed inſurgit Soto: entia naturalia incorruptibilia, quales ſunt cæli, non fiunt ex priuatione formæ cùm eorum materia non poſſit eſſe priuata ea forma, quam habet. Ergo ſi hic definiuntur principia entis naturalis, etiam incorruptibilis, non comprehenderetur priuatio ſub tradita definitione, quod ſanè eſt contra communem Doctorum ſententiam, vt quæſtione ſequenti dicemus. Et confirmatur ex Ariſtot. qui cap. 7. huius libri, text. 48. poſtquam docuit præter principia contraria, conſtituendum eſſe aliquod commune ſubiectum inquit: principia, de quibus locutus fuerat, eſſe principia earum rerum, quæ oriuntur & intereunt.

Reſpondetur cum Maſio, Conimbricenſ. & alijs quòd etſi mens Ariſtot. ſit de rerum omnium naturalium principijs in communi agere; non tamen ita vt doceat, omnia illa omnibus conuenire, ſed quod quædam quibuſdam & alia alijs adaptentur, ſicque materia, forma, & priuatio his rebus inferioribus conueniant; ſuperioribus verò ſola materia, & forma. Quare illa particula, *fiunt*, vltimo loco in definitione poſita (cui correſpondet in Græco verbum quoddam, cuius ſignificatio extendi poteſt, ita vt denotet idem quod ly *fiunt*, vel *conſtant*) per diſtributionem accommodam intelligenda eſt, ſic: corruptibilia ex ipſis fiunt, incorruptibilia ex ipſis conſtant, ſeu componuntur ex ipſis ſcilicet, quæ ſunt principia rem conſtituentia; qualia eſt materia, & forma.

Ex radix horum omnium hæc eſt; nam cùm hîc definiantur principia *fieri*, & *eſſe rei*, fit inde, vt niſi per diſtributionem accommodam intelligatur definitio, non poſſit omni definito conuenire; quandoquidem non omnia, quæ primis conueniunt, poſſunt ſecundis adaptari. § Ad confirmationem reſpondet idem Maſius Ariſt. docere quidem ſe egiſſe de principijs rerum, quæ oriuntur, & intereunt, at non dicit, ſe ſolùm de his egiſſe, nam locutus eſt de materia, & forma, quæ non tantùm ſunt principia naturalis corruptibilis, ſed etiam incorruptibilia.

De his igitur principijs ſic ſumptis inquit Philoſophus, quòd *Nec fiunt ex alijs, neque ex alterutris*, id eſt ex ſe inuicem. *ſed omnia fiunt ex ipſis.* Et meritò ſanè: nam cùm non ſint vtcumque principia; ſed prima, non poſſunt ex alijs fieri, alioquin non ipſa, ſed illa ex quibus fierent, eſſent prima principia, & ob eandem rationem non poſſunt fieri ex alterutris, vt conſtat: ſicut ſi omnia entia naturalia non fierent, vel eſſent ex ipſis, non haberent rationem principij reſpectu entis naturalis, vt ſic.

4 Sed obijcies primò, quòd hæc vltima particula, ſcilicet *omnia fiunt ex ipſis*, nullis principijs in particulari poteſt conuenire: ergo nec principijs, in communi; & per conſequens nulli. Antecedens patet: quia ex principijs aquæ, verbi gratia, ſola aqua, & ſimiliter ex principijs ignis, ſolus ignis fieri poteſt. Ergo non dantur aliqua particularia principia ex quibus fiant omnia. Prima verò conſequentia probatur: quia repugnat aliquid conuenire prædicato communi, & repugnare particularibus ſub illo contentis.

Secundò obijcies; forma verè eſt principium, vt docet Ariſtot. in præſenti, & infra dicemus; & tamen ſi eſt materialis, fit ex materia, per eductionem de potentia illius, vt diſp. de forma oſtendemus: imò fit ex priuatione eiuſdem formæ, quæ ante illam præerat in materia, alioquin principia non eſſent contraria, cuius oppoſitum docet Ariſtot. in hoc lib. 5. text. 42. Ergo iam principia fiunt ex alterutris.

Obijcies tertiò: illa particula *ex* vltimo loco poſita, vel denotat habitudinem partis componentis, ita vt omnia fiant ex his principijs tanquam ex partibus & ſic tantùm conuenit materiæ, & formæ, non verò priuationi, vel ſignificat habitudinem termini, à quo, & ſic ſolùm competit priuationi, non verò materiæ, & formæ. Ergo in nullo ſenſu conuenit omnibus principijs.

5 Obiectionis has conſultò propoſuimus: quia ex earum ſolutione tradita definitio principiorum magis illuſtrabitur. Ad primam ergo reſpondetur, quòd definiuntur primariò communia principia, ſecundaria tamen ratione principia particularia: ita tamen vt illa vltima particula, de qua procedit obiectio ſecundùm diſtributionem accommodam intelligatur: vt ſenſus ſit, quòd omnia in generali fiunt ex principijs in communi acceptis, ex eiſdem verò particulariter ſumptis, & contractis ad aliquod genus, vel ſpeciem, fiant omnia, quæ in illo genere, vel ſpecie continentur, & ſic ex materia, & forma in communi fiant omnes res naturales in communi; & ex materia, & forma ignis, omnes ignes; ſicut, & ex materia, & forma aquæ, omnes aquæ &c. fiant.

Ad ſecundam obiectionem reſpondetur, quòd vt docet Ariſt. t. lib. 8. Metaphyſ. cap. t. & D. Thom. ibidem lect. t. id quod propriè, & ſimpliciter fit, tantùm eſt totum compoſitum. Quod etiam eleganter dixit, & probauit S. Doctor 1. part. quæſt 45. art 4. quia partes non habent eſſe, ſed compoſitum; ſic autem alicui competit fieri, ſicut & eſſe. Quare cum ly *fiunt* in definitione principiorum ſumatur pro fieri ſimpliciter, & ſine addito, vt conſtat, planè ſequitur, quòd partes, vel principia, nec fiunt ex alijs, nec ex alterutris. Quod enim non fit ſimpliciter, & ſine addito, quomodo ex alijs, aut ex alterutris poteſt ſimpliciter, & ſine addito fieri; Cum hoc tamen ſtat, vt ſicut partes, & principia exiſtunt, non quidem ſimpliciter, ſed *vt quo*, ſeu, vt alij loquuntur, coexiſtunt toti: ita producuntur *vt quo*, ſeu comproducuntur cum toto. Et in hoc ſenſu concedimus, formam fieri *vt quo*, ex materia, vt ex ſub-

iecto

jecto; imò ex priuatione, vt ex termino à quo. At hoc nihil contra nos: quia principia hoc ipſo, quòd prima tantùm petunt non fieri ex aliis, *vt quod.*

Ex quo ad tertiam obiectionem reſpondetur, particulam *ex* ſemper ſumi eodem modo; cæterùm non ſumitur prout determinatè denotat habitudinem termini *à quo*, vel partis componentis, ſed prout abſtrahit ab vtraque, ita vt ſenſus ſit, *principia ſunt, quæ nec fiunt* (intellige vt quod) *ex aliis, ne ex ſe inuicem, vel tanquam ex parte intrinſeca, vel tanquam ex termino à quo, omnia tamen fiunt ex ipſis, vel tanquam ex partibus intrinſecis, vel tanquam ex termino à quo.*

QVÆSTIO II.

Vtrùm principia Entis naturalis ſint tantùm tria?

6 CVm titulus quæſtionis contineat excluſiuam, duas habet exponentes. Prima, num entis naturalis principia ſint tria. Secunda verò, an ſint plura tribus; ideóque duplici argumentorum genere vtemur, quibuſdam quidem, vt probemus principia non eſſe tria; aliis verò, vt confirmemus eſſe plura tribus, quorum tamen vis, vt intelligatur, aduertendum eſt, tria, quæ entis naturalis principia ponuntur, eſſe materiam, formam, & priuationem.

PROPONVNTVR RATIONES dubitandi.

§. I.

7 HOc ergo ſuppoſito, ſic primò arguitur. Priuatio nequit eſſe principium entis naturalis, aut effectionis illius; ergo ſunt pauciora tribus. Antecedens probatur: tum quia, vel nihil, vel ens rationis eſt, proindéque non poterit eſſe principium realis entis quale eſt ens naturale: tum quia etiam eo modo, quo habet eſſe, non conſeruat illud, quando generatio adeſt, ſed tunc euaneſcit, aliàs materia ſimul eſſet ſub priuatione formæ ignis, & ſub ipſa forma ignis, quæ in puncto generationis debet neceſſariò materiam informare, quod quidem apertam inuoluit contradictionem. Ergo priuatio nullo modo poteſt eſſe generationis principium.

Secundò: forma non poteſt eſſe principium reſpectu generationis: ergo, &c. Antecedens probatur: ideò forma rationem principij poterat habere; quia eſt generationis terminus. At propter hoc non: quoniam compoſitum ſubſtantiale eſt illius terminus præcipuus, & nihilominus eiuſdem principium non eſt. Ergo nec forma.

8 Ex alia verò parte (vt ſic ſecundo argumentorum genere vtamur) arguitur tertiò, ad probandum principium eſſe plures tribus. Quia non magis per ſe progreditur generatio à priuatione formæ ſtrenuò aduenientis, quàm à forma præexiſtente. Ergo ſi ob id priuatio inter generationis principia connumeratur, inde fiet, vt & forma præexiſtens ſit etiam connumeranda. Antecedens probatur; quia cùm materia ſemper debeat eſſe ſub aliqua forma, vt infra dicemus, non poteſt tranſire ad nouam formam, niſi à forma.

Confirmatur, mutatio accidentalis per ſe pendet à forma præexiſtente accidentali. Ergo idem dicendum eſt de ſubſtantiali. Patet conſequentia ex paritate rationis. Antecedens verò conſtat ex Ariſt. c. 5. text. 43. huius libri dicente: album non fieri per ſe ex quouis non albo, ſed tantum ex non albo, quod eſt nigrum, vel alius medius color.

Quartò, vnio materiæ ad formam, necnon & diſpoſitiones accidentales ad eandem formam, requiruntur neceſſariò ad generationem. Iam ergo principia erunt plura, quàm tria. Antecedens patet: quia niſi materia ſit ad formam ignis diſpoſita, & niſi eidem vniatur, non poterit eſſe generatio ignis. At hæc omnia ſi poſueris, ſtatim generatio aderit: ergo, &c.

EXPENDITVR, ET PROBATVR vera ſententia.

§. II.

9 PRo huius quæſtionis deciſione notandum eſt, hîc non fieri ſermonem de quibuſuis entis naturalis principiis: certum eſt enim, hæc plura eſſe, quàm tria. Etenim omnis cauſa eſt principium; cùm ratio principij ſit quid ſuperius ad cauſam, vt ſupra dicebamus. Vndè, cum quatuor ſint genera cauſarum, totidem ad minus debent eſſe principia, quibus ſi addideris priuationem, iam erunt quinque. Sed tantùm loquimur, de intrinſecis, & primis principiis, vt iam explicamus. Cæterum, quia ens naturale dupliciter poteſt conſiderari, vel in fieri, quod nihil aliud eſt, quàm ipſa eiuſdem generatio; vel in facto eſſe, id eſt, vt iam eſt genitum, & ex ſuis partibus compoſitum: ideò, quæ fiunt illius principia, tùm in fieri, tùm etiam in facto eſſe dicemus, vt ſic omnis difficultas aboleatur.

10 Dicendum eſt ergo primò, tria tantùm eſſe intrinſeca principia entis naturalis in fieri, materiam nimirum, formam, & priuationem. Ita Ariſtot. in hoc lib. cap. 7. text. 67. & D. Thom. ibidem, & opuſcul. 31. in principio, & communiter omnes Doct. Ratio fundamentalis deſumitur ex Ariſtot. 8. Metaph. & D. Thom. ibidem lect. 1. Quia in omni mutatione, vt talis eſt, tria tantummodo ſunt neceſſaria, ſcilicet terminus *à quo*, terminus *ad quem*, & ſubiectum vtrique commune, vt patet ex definitione mutationi: mutatio enim eſt tranſitus ſubiecti de non eſſe ad eſſe, vt etiam docet D. Thom. 1. part. quæſt. 45. art. 2. ad 2. & 2. contra Gent. cap. 17. & de potentia quæſt. 3. art. 2. in corpore, & ad 4. Sed generatio entis naturalis eſt per ſe loquendo, ſaltem ſecundùm communem ordinem rerum, mutatio quædam ſubſtantialis, cùm ſit tranſitus quidam primi, & ſubſtantialis ſubiecti, à non eſſe ſub hac forma ſubſtantiali v. g. ignis ad eſſe ſub illa, vt docet Diu. Tho. 1. part. quæſt. 27. art. 2. Ergo tria hæc tantummodo ad illam, requiruntur, ſcilicet ſubiectum tranſiens à non eſſe ad eſſe, quod eſt materia prima: non eſſe formæ connotando aptitudinem ad illam, in quo conſiſtit priuatio: & tandem terminus ad quem, forma nimirum ſubſtantialis, ad quam habendam mutatur.

11 Sed quia tota huius quæſtionis difficultas, quoad hanc partem ex efficacia, & penetratione huius rationis pendet: ideò contra illam aliqua obiicienda erunt, ex quorum ſolutione ſatis illuſtrata manebit. Primum eſt, quòd hoc ipſo, quòd forma ſolùm requiratur ad generationem, vt terminus eius *ad quem*, neceſſariò ſubſequitur ad eandem generationem: cum fieri, vel mutatio præſupponatur ad ſuum terminum. Sed quod ſubſequitur ad fieri, non poteſt eſſe eius principium; quandoquidem principium debet præcedere id, cuius eſt principium. Ergo non poteſt forma vllo modo eſſe principium, ſi per modum termini *ad quem* requiritur ad generationem.

Confirmatur: quia eadem ratione non ſolùm priuatio formæ genitæ, ſed etiam priuatio formæ corruptæ eſſet principium; quia ſicut per generationem fit forma vt terminus ad quem: ita & priuatio formæ corruptæ ſuo modo fit, & hoc adeò indiſpenſabiliter,

vt

vt repugnet generari nouam formam, niſi introducatur noua priuatio formæ præexiſtentis.

Secundum eſt ; nam ad generationem neceſſariò requiritur generans : tum quia generatio eſt productio geniti , quæ ſine generante , neque eſſe , neque intelligi poteſt : tum etiam quia generatio eſt quid creatum ſaltem *vt quo*, ac proinde intrinſecè pendet ab agente : tum denique , quia ad mutationem neceſſariò requiritur mutans. Malè ergo dictum fuit in maiori propoſitione , rationis pro concluſione factæ, quòd generatio tantummodo requirit tria illa à nobis enumerata.

Tertium , & vltimum eſt, quòd generatio cadaueris per ſe fit ex viuente : quoniam hæc forma nequit introduci niſi in materiam priùs informatam forma viuentis. Ergo falſum eſt , quòd mutatio vt ſit , vel ſubſtantialis mutatio , qualis eſt generatio entis naturalis , ſit tranſitus à non eſſe : ſed potiùs eſſe tranſitus vel à non eſſe,vel ab vno ad aliud eſſe: vt ſic prædicta mutatio comprehendatur.

12 Ad primum reſpondetur , quòd forma non eſt principium reſpectu generationis : quia illam per modum partis componat : ſic enim concurrit ad eſſe entis naturalis ; ſed quia mutatio ſubſtantialis intrinſecè ad eam extendit vt ad finem ; & id à quo ſuam ſumit ſpeciem , & non niſi per eam definiri poteſt. At principium ,quod ſe habet per modum finis,& termini , etſi in executione debeat eſſe poſterius,ſemper tamen eſt prius in intentione naturæ.

Ad confirmationem dicendum eſt , priuationem formæ præexiſtentis,ſicut & corruptionem , non intendi per ſe à natura,& ideò non connumeratur inter principia per ſe generationis.

Ad ſecundam obiectionem reſpondetur , quòd licet generatio vt actio intrinſecum dicat ordinem ad cauſam efficientem , imò etiam ad finalem ; attamen generatio vt rationem mutationis ſortitur , non reſpicit formaliter loquendo agens , aut immutans , vt docet D. Thom. 3. Phyſicorum , lect. 4. & in 2. diſt. 40. quæſt. 1 art. 4. ad 1. ſed ſolùm identicè , quod quidem ſatis eſt , ad hoc vt rationem entis vtcumque creati habeat. Vnde reſpectu illius ſic conſideratæ neque efficiens, nec finis ſunt principia intrinſeca : quia nomine talis principij generationis , illud intelligimus , quod intrinſecè , & per ſe ab eadem reſpicitur. At in præſenti non de generatione vt actio , ſed vt mutatio quædam eſt , ſermo inſtituitur , Phyſicus enim agit de ente naturali , vt motui , & mutationi ſubſtat : quia agit de illo vt conſtat natura. Hæc autem ad minus per ſe primò non eſt principium actionis in aliud , ſed principium motus eius in quo eſt , vt ea definitione naturæ alibi tradenda conſtat.

13 Ad vltimam obiectionem negandum eſt antecedens. Vnde poſſet optimè Deus introducere formam cadaueris in materiam , etiam ſi in ea non præceſſiſſet forma viuentis. Tunc tamen compoſitum illud non denominaretur mortuum : quia denominatio requirit ſaltem tanquam connotatum , quod præceſſerit forma viuentis in eadem materia.

Ratio autem propter quam ad introductionem formæ cadaueris ſemper præcedit forma viuentis : non eſt , quia forma cadaueris per ſe petat fieri ex adeò nobili termino , qualis eſt formæ viuentia ; ſed quia diſpoſitiones formæ viuentis adeò facilè alterantur, & deſtruuntur , vt non poſſit verbi gratia ignis diſponere ſufficienter materiam ad propriam formam in ea temporis mora , quæ ſatis eſt ad alterandas , & deſtruendas diſpoſitiones formæ viuentis. Quare , quia iis deſtructis neceſſe eſt deſtrui prædictam formam, & aliàs ſine ſufficientibus diſpoſitionibus non poteſt introduci forma ignis ; ideò ne materia maneat ſine forma, intromittitur interim & per accidens ibidem forma cadaueris , quæ eſt omnium ignobiliſſima.

14 Dicendum eſt ſecundò principia entis naturalis in facto eſſe , tantùm eſſe duo , formam ſcilicet, & materiam. Hæc eſt Ariſt. in hoc lib tex. 66. & D.Th. ibid. & communis inter Doctores, & ideò idem Philoſophus dixit, principia entis naturalis eſſe quodammodo duo , & quodammodo tria : quia ſunt duo, loquendo de ente naturali in facto eſſe , & tria loquendo de eodem in fieri. Et ſuadetur concluſio ratione deſumpta ex Ariſt. loco citato,& D.Th. lect. 13. Illa ſunt principia in facto eſſe reſpectu entis naturalis , quæ manent in ipſo tranſacta generatione , ac proindè & intrinſecè illud componunt. At hæc tantùm ſunt materia,& forma, vt conſtat: ergo, &c.

Soluuntur rationes dubitandi initio poſit.

§. III.

15 AD primum ergo initio quæſtionis adductum reſpondetur ex dictis : priuationem ſolùm dici intrinſecum generationis principium, quia intrinſecè , modo tamen infrà explicando reſpicitur ab illa per modum termini *à quo* , ad hoc tamen non requiritur, vt ſit quid poſitiuum: ſatis enim eſt vt ſit realis carentia; ſicut nec deſideratur, quòd realiter adſit inſtanti generationis ; ſed ſufficit, vt tunc deſinat : non enim exercet rationem principij niſi per modum termini *à quo*.

Ad ſecundum reſpondetur , non ideò formam eſſe principium , quia eſt vtcumque generationis terminus ; ſed quia terminat dando eſſe formaliter compoſito , hoc autem terminat vt principiatum , & vt habens eſſe à forma, ideò non terminat vt primum principium , de quo in præſenti.

Ad tertium reſpondetur, quod etſi materia ſemper ſit ſub aliqua forma , attamen id non poſſit mutari ad nouam formam , ſed ob intrinſecam imperfectionem ſuam , quæ tanta eſt , vt non poſſit eſſe ſine aliqua forma, ac proindè hoc eſſe per accidens ad generationem : quoniam ſi per impoſſibile nullam haberet, poſſet denuò ad formam mutari. Priuatio autem non ita , & per accidens ad generationem concurrit, vt iam diximus.

16 Ad confirmationem reſpondetur, quòd quando generatio ſecundùm quid , qualis eſt accidentalis, habet pro termino a quo formam poſitiuam , hoc non conuenit ei, vt mutatio; ſed vt eſt motus propriè ſumptus, vt oſtendemus 5. Phyſicorum.

Ad vltimum reſpondetur , vel non requiri modum illum vnionis à materia , & forma diſtinctum, ſed ſeipſis immediatè vniri , de quo infra : vel ſi requiritur , reduci ad materiam , aut formam vt modum illarum , quo quælibet exercet rationem principij reſpectu entis naturalis. Conſtat autem exercitium principij non ponere in numero cum ipſo , ſed ex parte illius ſe tenere. Ad illud verò , quod de diſpoſitionibus adducitur , dicendum eſt , non requiri ita per ſe , vt ſine habitudine ad illas generatio eſſe non poſſit. In præſenti autem loquimur de principijs , ad quæ generatio dicit intrinſecam habitudinem : & licet huiuſmodi diſpoſitiones neceſſariò requirerentur , adhuc nihil inde contra nos , quia cùm pertineant ad genus cauſæ materialis , reducuntur ad materiam , & ideò ſimul cum illa vt vnum computantur quippè quæ ex parte illius ſe tenent.

Nec obſtat , quòd etiam priuatio teneat ſe ex parte materiæ ; non enim materia concurrit ad generationem,

Digitized by Google

rationem, niſi vt habet priuationem formæ, & nihilominus priuatio ponitur vt diſtinctum principium: ergo, &c. Nam ad hoc reſpondetur, eſſe diſparem rationem. Quia etſi priuatio debeat in materia præeſſe, vt ad nouam mutetur formam; attamen ipſa priuatio ſpecialem habet concurrendi modum diſtinctum ab eo, quo materia concurrit, nimirum vt terminus à quo, cui per ſe correſpondet terminus ad quem: homo enim ex non homine fit; at diſpoſitiones non niſi in genere cauſæ materialis, & modo aliàs fuſiùs dicendo, concurrunt.

QVÆSTIO III.

Verum principia entis naturalis non ſolùm contraria, ſed prima contraria ſint.

17. Videntur autem non eſſe contraria, quandoquidem principia entis naturalis tantùm ſunt tria, ex quibus duo ſcilicet materia, & forma, ſunt ſubſtantiæ; ego neque inter ſe, nec priuatio, quæ eſt aliud principium, alterutri illarum contrariatur Quippe cùm ſubſtantiæ nihil ſit contrarium, vt docet Ariſt. cap. de ſubſtantia.

Secundò, dato, quòd prædicta principia eſſent contraria, adhuc tamen non eſſent dicenda prima contraria; quia hæc ſunt illa, quibus prima, & propria contrarietas conuenit. At hæc non competit ſubſtantiis, ſed accidentibus, ſcilicet quatuor primis qualitatibus: ergo, &c. Minor probatur, quia hæ ſolæ ſunt quibus conuenit, tum primitas, quippè quæ ex aliarum promixtione qualitatũ non oriuntur: tum etiam definitio contrariorum, quæ ſunt propriè talia, ſcilicet, quòd ſub eodem genere maximè diſtant, & ab eodem ſubiecto mutuò ſe expellunt.

18. Nec ſatis erit, ſi dixeris: hîc non fieri ſermonem de contrarietate adeò ſtrictè dicta, ſed paulò latiùs ſumpta; quia ratione comprehendit quamlibet incompoſſibilitatem, ac proindè & oppoſitionem priuatiuam.

Nam contra hoc eſt, quòd ſi in hoc ſenſu de primis contrariis fiat ſermo, potiùs hinc fiet non eſſe proprium primorum principiorum entis naturalis, quòd ſint prima contraria: Quia vt inquit Ariſtot. in hoc lib. text. 50. & 56. in quolibet genere datur vna prima contrarietas, & conſequenter aliqua prima contraria. At non quælibet prima contraria cuiuſuis generis poſſunt eſſe principia entis naturalis. Ergo non erit proprium principiorum entis naturalis, quòd ſint prima contraria..

Dicendum tamen eſt primò. Principia entis naturalis in facto eſſe, ſcilicet materiam, & formam, non eſſe contraria. Hæc concluſio communiter admittitur à Doctoribus, & ex ſe patet. Quia contraria mutuò ſe expellunt: ſed materia cùm ſit receptaculum formæ, eamque in ſinu ſuo quaſi foueat, minimè eandem à ſe expellit: non ergo eidem contrariari poteſt.

19. Dicendum eſt ſecundò. Principia entis naturalis in fieri, formam ſcilicet & priuationem, non ſolum contraria, ſed prima contraria eſſe. Hæc eſt expreſſa Ariſt. hîc cap 5. & D. Thom. ibidem, eamque omnes expoſitores vnanimiter admittunt.

Probatur ratione deſumpta ex Ariſt. in præſenti. Prima contraria ſunt prima principia. Ergo prima principia ſunt prima contraria. Conſequentia eſt aperta; procedit enim per ſimplicem conuerſionem propoſitionis indefinitæ. Antecedens verò probatur. Prima principia ſont, quæ nec fiunt ex aliis, neque ex alterutris, ſed omnia fiunt ex ipſis. At prima contraria non fiunt ex aliis, neque ex alterutris: quia hoc ipſo quòd ſunt prima, nullo modo poſſunt ex aliis fieri: alioquin non eſſent prima. Et eadem omnia fiunt ex ipſis; ſiquidem omnia fiunt ex ipſis; ſiquidem omnia, quæ per ſe generatur, fiunt ex ſuis contrariis, vt D. Thom. 1. part. q. 46. art. 1. ad 3. innuit Ergo iam prima contraria erunt prima principia.

Cæterùm hæc ratio inefficax videtur. Primò; quia ſyllogiſmus, in quo innititur, eſt in ſecunda figura, & nihilominùs duabus propoſitionibus affirmatiuis conſtat: quod tamen pugnat apertè cum his ſyllogiſmis, quæ in ſecunda figura concludunt, vt intuenti patebit.

Secundò, nam ex ea ſequitur materiam & formam eſſe prima contraria, quandoquidem eis competit definitio primorum principiorum, & hæc etiam eſt definitio primorum contrariorum, vt in hac ratione innititur.

Tertiò, nam falſum videtur, vnumquodque fieri ex ſuo contrario; quia quando ex homine pallido generatur cadauer pallidum, tunc de nouo fit pallidum; non tamen ex non pallido: ergo, &c.

Reſpondetur ad primum ſyllogiſmum in ſecunda figura ex duabus præmiſſis affirmatiuis conſtantem, tunc eſſe vitioſum, cùm termini ſunt impares & inæquales, vt ſi dicas: equus eſt animal, homo eſt animal; ergo homo eſt equus. Secus verò cùm termini pares & æquales ſunt: quis enim hanc inficiari poteſt argumentationem: homo eſt rationalis, riſibile eſt rationale; ergo riſibile eſt homo. At hi termini, *prima contraria*, & *prima principia* ſunt pares, & æquales, vtpotè qui ad conuertentiam dicuntur, proinde que ex hoc cap. nullum prædicta ratio patitur defectum.

Ad ſecundum neganda eſt ſequela. Ad cuius probationem dicendum eſt, illa primorum contrariorum definitione non definiri prima contraria, niſi ibidem ſubintelligatur hæc particula, *oppoſita*, quæ vicem generis ſortiatur, ita vt ſenſus ſit prima contraria ſunt oppoſita, quæ non fiunt ex aliis, &c.

Sed dices, iam ergo hi duo termini *prima principia*, & *prima contraria*, non ſunt æquales: quandoquidem primus comprehendit ſub ſe materiam, non verò ſecundus.

Reſpondetur, quòd ſicut cum Ariſt. dixit, prima principia eſſe prima contraria, non vniuerſaliter, ſed indefinitè loquutus eſt: ſic & nos cum duos illos terminos diximus eſſe pares & æquales, non vniuerſaliter, ſed indefinitè loquimur, vt ſic omnimoda ſeruetur proportio. Quare ad huius locutionis veritatem, & ad vim rationis Ariſtot. ſatis eſt, quòd aliqua ſint prima principia, & quòd hæc eadem ſint prima contraria; non ſecus, ac ſi per impoſſibile daremus hominem & equum identificari cum eadem portione animalis, ſufficeret hoc vt iſta indefinita eſſet vera: ſpecies animalis ſunt idem realiter inter ſe; & vt poſſemus ſic argumentari: homo eſt hoc animal, equus eſt hoc animal; ergo homo eſt equus. Ex quo etiam intelligitur quomodo etſi ratio principij, & primi contrarij, habeant aliquando inter ſe nexum, nunquam tamen formaliſſima ratio vnius eſt formaliſſima ratio alterius.

Ad tertium reſpondetur, quod cùm in caſu argumenti non fiat pallidum per ſe primò, ſed conſecutiuè & per accidens, ideo nihil inde contra nos, qoia loquimur de eo, quod per ſe primò fit.

21. Solùm ergo ſupereſt ad rationes dubitandi initio quæſt. poſitas reſpondere.

Ad primam ergo & 2. bene reſpondetur ibid. ſi tamen addatur Ariſt. non loqui de quauis incompoſſibilitate, ſed de ea, quæ eſt inter formam ſubſtantialem & eius priuationem. Quia loquitur de primis

contrariis, quæ ſint prima primitate ſimpliciter, quatenus eorum contrarietas eſt radix & origo cæterarum aliarum contarietatum, vt D. Thom. ibid. lect.10.notauit. Vnde loquitur de contrarietate ſumpta pro incompoſſibilitate priuatiua, quæ eſt inter formam ſubſtantialem, & eius priuationem. Nam cùm contrarietas accidentium ita egeat ſubſtantia, vt ſuſtentante, vt ſine illa conſiſtere nequeat, ortúmque ducat ex ipſa ſubſtantia, & hæc contrarietas, quæ inter formam ſubſtantialem, & eius priuationem verſatur, ſit radix & primum principium formationis ſubſtantiæ totalis, inde fit, vt ſit etiam ſuo modo prima radix contrarietatis accidentium.

22 Ex quo ad impugnationem contra ſolutionem ibidem datam reſpondetur, quòd Ariſt. in loco ibi relato loquitur de priuatiua oppoſitione, quæ eſt in quouis genere, vt docet Diuus Thom. lect. citata, & hanc vocare optimè potuit *contrarietatem primam*; contrarietatem quidem, qoia quæ ſic contraria ſunt, ſeſe interimunt, more illorum, quæ rigoroſa gaudent contrarietate.

Primam verò: quia priuatiua oppoſitio in quauis oppoſitione, etiam in illa, quæ propriiſſimè eſt talis ſuo modo includitur: quandoquidem omnia oppoſita ſpecie diſtinguuntur, & ſpecies ſunt, ſicut numeri; ac proinde vna excedit aliam in perfectione, & quæ imperfectior fuerit, dicet prioationem perfectioris. Vnde priuatiua oppoſitio comparatur ad alias oppoſitiones, vt communior & vniuerſalior, & conſequenter vt prior illis. Cæterùm non ob hoc erit prima primitate ſimpliciter, & vt ſic dicamus; primitate cauſalitatis, de qua in præſenti, niſi ſit inter formam ſubſtantialem, & eius priuationem, vt dictum eſt.

DISPVTATIO TERTIA.

De exiſtentia, natura, & proprietatibus materiæ primæ.

Ea, quæ in ſuperiori diſputatione diſcuſſa ſunt, ad principia entis naturalis in communi ſpectabant. Conſequens ergo eſt, vt de iiſdem principiis ſigillatim, & primò de materia prima, quæ aliorum fundamentum eſt, ſeorſum ſermonem inſtituamus.

QVÆSTIO PRIMA.

An ſit, & quid ſit materia prima: vbi etiam de variis eius nominibus agitur?

1 A Prima huius quæſt. parte facilius nos expediemus; quia certum omnino eſt verè dari materiam primam in rerum natura: tum quia Sancti Patres illam admittunt, Baſil. nimirum, Auguſt. Ambr. Chryſoſt. Beda, & alij, quos refert Maſſius in præſenti c.9. ſect.2. q.1. tum etiam; quia hoc ipſum communiter Scholaſtici Theologi teſtantur cum Magiſtro in 2. diſtinctione 12. & D. Thomas. 1. parte q.66. art.4. Tum etiam: quia hæc breuis, valde tamen efficax ratio id confirmat.

Nam, vt in præcedenti diſp. q.2. diximus, quodque per ſe patet, in quauis mutatione neceſſario debet dari aliquod ſubiectum, quod tranſeat à non eſſe ad eſſe, ſeu vt alij dicunt, quod maneat ſub vtroque termino. Ergo etiam in mutatione ſubſtantiali, qualis eſt generatio ſubſtantialis, debet aſſignari aliquod ſubiectum, quod à non eſſe ſub forma ſubſtantialis, verb. gr. ignis, ad eſſe ſub illa tranſeat. Vel ergo ſubiectum hoc præſupponit aliud, vel non, Si hoc ſecundum concedatur, habemus intentum: quia ſubiectum illud iam erit ſubiectum primum. Si verò tale ſubiectum ſupponat aliud, inquirimus rurſus de illo ſubiecto, quod ſupponitur, an ſit primum, vel aliud eo prius detur: cumque impoſſibile ſit in cauſis ſubordinatis procedi in infinitum, fiet inde, vt ſubſiſtendum neceſſariò ſit in aliquo, quod ita ſit obiectum vt aliud non ſupponat, proindéque primi ſubiecti ratio eidem competat. Ergo cum nomine materiæ primæ nihil aliud nos intelligamus, neceſſe erit, hanc in rerum natura inueniri.

2. Quoad ſecundum verò, quod in quæſt. titulo proponitur, nimirum in quonam quidditas materiæ primæ ſita ſit dicendum eſt: eam ab Ariſt. duplici definitione definitam fuiſſe, quarum primam, ex verbis Philoſophi, in hoc libro ſic conficimus: *Materia prima eſt ſubſtantia, quæ ita ſe habet ad formas ſubſtantiales ſicutas, vel lignum ad artificiales.* Quam definitionem tradit etiam Diuo Tom. opuſc. 31. §.1. circa medium, vbi non accipitur *as*, vel *lignum*, vt in ſuo ſubſtantiali eſſe completa ſunt, ſed vt in genere artificiali ſunt in pura potentia, vt artificis beneficio hanc, vel illam artificialem formam in ſe recipiant. Sic enim materia prima eſt in pura potentia, vt hac, vel illa ſubſtantiali forma informetur.

Secundam verò definitionem, quæ melius naturam materiæ primæ explicat, tradit Ariſt. in c. vlt. huius lib. tex.82. ſub his verbis: *Materia eſt primum ſubiectum vniuſcuiuſque, ex quo aliquid fit, cùm inſit, non ſecundum accidens.* Quam admittit D. Thom. lect. vlt. huius lib. & communiter Doct.

Prima particula, quæ (ſi debito ſenſui attendatur) eſt ly *ſubiectum*, vicem quaſi generis ſortitur, per quam cum materia ſecunda conuenit, ab illaque per ly *primum* diſtinguitur: ſicut, & per illam particulam *cùm inſit* excluditur peculiariter priuatio, vt notauit Diu. Thom. lectione citata.

Nam etſi ex ea fiat ens naturale, in quo conuenit cum materia, non tamen ex eadem componitur; quia in illo manet. Secus verò de materia dicendum eſt; quandoquidem eſt omnino intrinſeca compoſito phyſico. Additur tamen illa particula, *non ſecundum accidens*, vt denotetur ex materia & forma vnitis vnum per ſe ſubſtantiale coaleſcere.

3. Sed obiicies primò, materiam primam non eſſe ſubiectum: ergo malè definita fuit.

Antecedens probatur; nam quod eſt primum ſubiectum,

ctum, non poteſt eſſe ſubſtantia; quia nequit inniti in alio, vt in ſubiecto; ſed materia prima non eſt ſubſtantia, vt docet Ariſtoteles Metaph. text. 8. dicens: *Materiam primam per ſeipſam, neque eſſe quid, neque quantum, neque quale, neque aliud eorum eſt, quibus ens determinatur*: ergo nequit eſſe primum ſubiectum. Confirmatur, quia D. Th. 1. p. q. 5. art. 3. ad 3. dicit: materiam eſſe ens in potentia: ergo actu non eſt ens, ac proinde nec ſubſtantia.

Secundò obiicies, quod ſi ſemel verum eſt, materiam primam eſſe primum ſubiectum, ſuperfluè cæteræ particulæ definitionis adduntur: quandoquidem per hoc ſolum, quòd ſit primum ſubiectum, ſufficienter conſtituitur, & diſtinguitur ab omnibus aliis, vt intuenti patebit.

Ad primum reſpondetur, ſenſum prædictum verborum Ariſtoteles tantùm eſſe eum, quem Diuus Thomas, loco citato ex ſeptimo Metaphyſicæ, lectione ſecundo, explicuit dicens: *Philoſophum ſolum velle, quod oporteat ſubiectum mutationis, & motus, alterum eſſe per ſe loquendo ab vtroque terminorum motus. Vnde cum materia ſit primum ſubiectum, ſubſtans non ſolum motibus, qui ſunt ſecundum qualitatem, quantitatem, & alia accidentia; ſed etiam mutationibus, quæ ſunt ſecundum ſubſtantia, oportet quod materia ſit alia ſecundùm ſui eſſentiam ab omnibus formis ſubſtantialibus, & earum priuationibus, non ſolum quòd ſit aliud à quantitate, qualitate, & aliis accidētibus.* Hucuſque S. Doct.

4. Ad confirmationem reſpondetur, quòd licet res ſumatur à quidditate; attamen nomen *ens* deſumitur ab actu eſſendi, ſeu exiſtendi: id quod apertè docet D. Thom. contra Gentes c. 25. in fine, & in 1. diſt. 8. q. 1. art. 1. de Veritate, q. 1. art. 1.

Vnde, quia materia prima non habet actum eſſendi, ſeu exiſtendi ea ſe; ſed tantùm in potentia & à forma, vt infra ex eodem S. Doct. referemus: ideo loco citato ipſe cum Ariſt. ſæpe dixit, materiam eſſe in potentia. Cum quo tamen ſtat, eam eſſe veram rem, & partem veram eſſentiæ totalis compoſiti. Et ideo Diuus Thomas de Veritate, q. 3. art. 5. in fine dixit: *Quod etſi materia non habeat propriè eſſentiam, attamen eſt pars eſſentiæ.*

Ad ſecundum reſp. particulas illas maioris explicationis gratia additas fuiſſe. Quod quidem potiori titulo in materia permitti debet, cùm ob infimam ſui entitatem adeo ſit ignota, proindeque maiori indigeat explicatione.

5. Ex quibus omnibus facilè intelligetur ratio, ob quam pluribus, adeoque diuerſis nominibus nuncupetur. Quia & quod per omnia illa ſignificatur, conuenit ei, quia eſt primum ſubiectum puráque potentia, reſpectu omnium formarum ſubſtantialium. Vnde appellatur *Chaos, mater, matrix, turpis, malefica, ſeu adultera, per ſe ignota, tenebra, & prope nihil.*

Vocatur ergo *chaos* à veteribus Poëtis, vt ab Heſiodo, & Orpheo, & à Magiſtro in ſecundo diſt. 12. eo quod confusè rerum omnium formas reſpicit. Dicitur *mater*, quia eſt principium paſſiuum generationis. *Matrix*, quia ſuo gremio complectitur, fouet & conſeruat omnes formas. *Turpis, ſeu incompoſita*, vt docet Diuus Thomas 1. p. q. 66. art. 1. quia ſicut ea ſe eſt pura potentia, ita ex ſe caret omni decore; quoniam omnis decor eſt per actum. *Malefica*, quia vt poſſit frui alia forma, qua caret, machinatur cædem propriæ formæ, quam poſſidet. *Per ſe ignota*, vt docet Ariſt. 8. Metaph. lect. 1. apud D. Tho. quia cum ex ſe non habeat actualitatem, niſi per formam, non eſt niſi per illam cognoſcibilis: propter quod etiam *tenebra* appellantur. Et tandem dicitur eſſe *prope nihil*, vt loquitur Auguſt. 12. Confeſſionum: quia in genere ſubſtantiæ habet minimum entitatis, quod excogitari poteſt, & ideo eſt quid maximè in hoc genere ad quandam veluti nihilitatem accedens.

QVÆSTIO II.

Vtrùm materia prima, ita ſit ſecundùm ſuam eſſentiam pura potentia, vt nullo modo ſit actus, aut nullum actum in ſe includat.

6. Titulus quæſtionis non intelligitur de actu omnino primo, qualis eſt forma ſubſtantialis, aut de actu ſubſiſtentiæ & exiſtentiæ, aut tandem de actu ſecundo, & accidentali, qualis eſt operatio.

Nam, vt ea ſe, & ex dicendis conſtabit, certum eſt, nullum, ex iis actibus poſſe eſſe eſſentialem materiæ primæ: ſed tantùm intelligitur de quodā actu, quē iuniores Philoſophi denuo ſuſcitarunt, quemque actum entitatiuum appellant, dicentes, eſſe vniuerſalem & tranſcendentalem, reſpectu omnium rerum; quia cuilibet rei, hoc ipſo quod ſit realis entitas, debet conuenire: nam hoc ipſo iam habet actum entitatis, ſeu eſt actualis entitas, & per conſequens per aliquem actum ſaltem entitatiuum debet in eſſe talis entitatis conſtitui, vt ita nulla ſit actualis entitas, quæ erat actu ſibi proportionato.

Refertur ſententia affirmatiua.

§. I.

7. Prima ſententia aſſerit, materiam non ſic eſſe puram potentiam, vt aliquem actum entitatiuum non includat. Ita Scotus in 2. diſt. 12. q. Perei. lib. 5. cap. 13. Toletus in præſenti, q. 11. Suarez diſp. 13. Metaph. ſect. 5. & alij plures.

Probatur primò, quoniam Deus eſt puriſſimus actus excludens à ſe omnem potentialitatem; ſed materia prima ei aſſimilatur: ergo aliquid actus debet habere, & ex conſequenti cum cæteros actus phyſicos & reales iam enumeratos excludat, non poterit non actum entitatiuum includere. Minor eſt D. Thom. q. 3. de Veritate art. 5. ad 1. vbi inquit: *Licet materia prima ſit informis, tamen ineſt ei imitatio primæ formæ: quantumcumque enim debile eſſe habeat, illud tamen eſt imitatio primi Entis.*

Secundò, materia prima actu conſtituit ens naturale, vt eius vera realis & ſubſtantialis pars: ergo habet rationem actualis & realis entitatis. At actualitas hæc non poteſt non includere actum entitatiuum conſtituentem illā quaſi formaliter in eſſe actualis entitatis: ergo, &c. Minor prob. quia, vt inquit Ariſt. 7. Metaph. text. 49. actus eſt, qui diſtinguit, ac proinde ille ſolus erit, qui conſtituit: cùm conſtitutiuum & diſtinctiuum ſint prorſus idem.

Confirmatur, illud, cui conuenit eſſe actu bonum, debet & actum bonitatis habere; ſed materiæ conuenit eſſe actu quid bonum: ergo actum bonitatis habebit, & ex conſequenti actum entitatis, ſeu actum entitatiuum: ſiquidem bonum ſequitur ad ens, ac proinde actus bonitatis ad actum entitatis. Minor patet, tum quia id videtur docere D. Thom. contra Gent. c. 20. tum etiam quia materia eſt bona, valdeque vtilis compoſitio ſubſtantiali; quandoquidem ea euaneſcente, & compoſitum ipſum deſinet.

9. Tertiò, potentia obiectiua, eſt potentia ad eſſe: ergo illud eſſe per quod talis potentia expletur, debet habere rationem actus, ſaltem entitatiui. At expletur per poſitionem materiæ primæ: ergo ipſa actum entitatiuum includit.

Prima Conſequentia patet: tum quia potentia à nullo alio præter quam ab

actu expicri valet: tum etiam, quia tot modis dicitur actus, quot & potentia. Ergo ſi vltra cæteras alias potentias, datur potentia obiectiua, debet etiam extra reliquos actus dari proprius actus illius, quem entitatiuum appellamus.

Confirmatur, id quod omnino eſt in potentia, eſt nihil: quia ſolùm dicitur eſſe, ex eo quod poteſt ab agente fieri: ſed materia eſt extra nihil: ergo eſt aliquid extra puram potentiam, ac proinde aliquem actum includit, qui, vt conſtat, non poteſt eſſe alius, quàm entitatiuus.

Stabilitur vera ſententia D. Thomæ.

§. II.

10. QVæſtio hæc aliquid, & fortè non parum habet de nomine: vt tamen rem ipſam, & legitimum loquendi modum, tum Ariſt. tum D. Tho. explicemus. dicendùm eſt, materiam primam ſecundùm ſe ſumptam nullum prorſus habere actum, etiam entitatiuum, ſed eſſe omnino puram & realem potentiam.

Hæc eſt Ariſt. pluribus in locis, maximè verò in hoc lib. text. 69. vbi docet, ita ſe habere materiam primam ad res naturales, ſicut res naturales, ex ſe ad artificiales Sed iſtæ ex ſe nullum includunt artificialem actum: ergo neque materia prima vllum habebit actum naturalem.

Idem docet D. Tho. 1. p. q. 7. art. 2. ad 3. vbi inquit: *Materia prima non exiſtit in rerum natura per ſeipſam, cum non ſit ens in actu: ſed potentia tantum.* Et 1. contra Gent. c. 43. ait; *In rebus inuenitur aliquid, quod eſt potentia tantum, vt materia prima, & aliquid, quod eſt actus tantum, vt Deus, & aliquid, quod eſt actus & potentia, vt res cætera.* Quod etiam tenet 1. p. q. 66. art. 1. & quæſt. 115. art. 1. ad 2. & alibi ſæpè.

Quam ſententiam tuentur etiam Capreolus, Ferrara, Caietan. Bannes, omneſque Thomiſtæ, Fonſeca, Conimbricenſe Collegium in hoc li. q. 9. art. 1. & 2. Maſſius in præſenti c. 9. ſect. 2. q. 6. Rub. tract. de Materia, q. 2.

11. Probatur ratione primò: nam vt ex quæſt. præced. ex Ariſt. & Diuus Thom. conſtat, nulla ex definitionibus ibidem relatis, & vnanimi omnium conſenſu admiſſis, quibus idem Ariſt. & D. Thom. explicuerunt eſſentiam materiæ primæ, continet verbum aliquod, quod rationem actus exprimat; imò potius omnino puram, & nudam potentiam nobis contemplandam obiiciunt. Ergo cùm definitiones explicent eſſentiam rei conſequens eſt in ratione, & eſſentia materiæ nihil prorſus actus includi.

Reſpondebis cum aduerſarijs, id ſolum in definitionibus exprimendum, quod rebus definitis ſecundùm ſuas ſpecialiores rationes; non verò quæ ſecundùm communiſſimas & tranſcendentes conuenit, quare cum actus iſte entitatiuus non ſit ſpecialis ipſi materiæ, ſed illi cum rebus omnibus, & ob generalem rationem entis realis communis; ideo non potuit in definitione exprimi.

12. Sed contra, quoniam ſi loquamur de re aliqua in particulari realiter & phyſicè, & non ſecundum id, quod habet ab intellectu, vel per ordinem ad illum (quomodo de materia in præſenti loquimur,) ratio tranſcendens illam non eſt talis niſi iuxta talitatem, vt ſic dicamus, rei in qua imbibitur: vt apertè colligitur ex D. Th. de Veritate q. 1. art. 1. & de potentia qu. 7. art. 3. in corpore, & ad 4. Vnde ens in ſubſtantia imbibitum eſt ſubſtantia, in accidenti verò incluſum ibi eſt accidens, & non ſubſtantia: Sed materia prima ſecundum ſuam vltimam rationem, & ſecundum id, quod ſibi ſolummodo proprium eſt, conſiderata, tantummodo habet rationem potentiæ, & nullo modo actus, ergo quæuis ratio in illa incluſa rationem potentiæ ſortitur: & ex conſequenti falſum omnino erit prædicatum aliquod tranſcendentale rationem actus habens in ea includi.

Confirmatur, repugnat rationem veræ potentiæ in aliquo tranſcendentaliter imbibi quod à ſua vltima & propria ratione non dicat ſpecialem potentialitatis modum. Ergo etiam repugnabit imbibi tranſcendentaliter actum aliquem in re illa: quæ à ſua vltima ratione non habeat aliquem ſpecialem modum actus; & ex conſequenti repugnabit, quod in materia prima tranſcendentaliter imbibatur ratio actus, quandoquidem ipſa ſecundum ſibi propriam & vltimam formalitatem ſolùm importat eſſe puram potentiam, vt aduerſarij ipſi admittunt.

13 Secunda ratio pro noſtra concluſione, per quam euertitur fundamentum aduerſariorum, deſumitur ex Ariſt. 9. Metaph. tex. 1. nec non & 6. eiuſdem Metaph. text. 4. & D. Tho. lect. 2. vbi dicunt: ens bipartiri in actum & potentiam.

Et vt bene notauit Suarez in indice ſuæ Metaph. non diuiditur hic ens in rem poſſibilem, & in eandem Metaph. vt exiſtit extra ſtatum poſſibilitatis: quia hæc non eſſet partitio entis in diuerſas res, aut entia: ſed diuerſus ſtatus eiuſdem rei.

¶ Hoc ergo ſuppoſito ſic ſuadetur aſſertio. Ens diuiditur in actum & potentiam: ergo per hoc præciſè quod aliquid ſit pura potentia realis, etiamſi omnem prorſus à ſe actum excludat, poterit rationem entis realis habere: & per conſequens ex hoc quod materia prima habeat veram & realem eſſentiam, malè colligitur, eam includere intrinſecè aliquem actum.

Hæc vltima conſequentia ex ſe conſtat. Prima verò etiam patet: nam membra diuidentia debent diuiſum includere, & inter ſe formaliter opponi; ergo cum actus & potentia diuidant reale ens ſit inde, vt eorum quodlibet ſit ens reale etiamſi alterum membrum à ſe formaliter excludat aliud, vt neceſſariò debet excludere.

14 Vltimò, nam vel materia ex hoc actu entitatiuo, & ex ſua potentialitate componitur, vel eſt ipſemet entitatiuus actus; non primum, quia aliàs amitteret rationem primi ſubiecti, non ſecundum, nam vel hic actus eſſet informans, & hoc non: quia hic, ſubiectum cui innitatur, ſemper ſupponit: vel actus ſubſiſtens, & neque hoc dici poteſt, quandoquidem ſubſiſtens actus longè perfectior eſt, informante, vt potè qui non indiget ſuſtentante. Ergo cum materiæ primæ ob ſuam potentialitatem non poſſit conuenire ratio actus informantis, multominùs erit actus ſubſiſtens. Ergo nulla ratione erit actus, ſiquidem omnis actus debet vel pendere ab alio vt ſuſtentante, & ſic erit actus præciſè informans; vel non pendere, & ſic erit actus ſubſiſtens.

15 Nec ſatis erit ſi dixeris id, quod inuit P. Suarez, ſcilicet quòd cum tot modis dicatur actus, quot & potentia & materia prima, ſicut & quæuis alia res expleat per ſuam entitatem potentiam obiectiuam, quam habet ad hoc vt ſit: conſequens eſt vt ex qua parte prædictam potentiam explet, ſit actus, & ex qua parte non dependet ab alio vt à ſubiecto ſuſtentante ſit actus ſubſiſtens. Vnde vt ſit adæquata diuiſio illa actus in informantem & ſubſiſtentem, non debet ſumi actus ſubſiſtens pro formis completis & ſpiritualibus, quæ ſunt nobiliores actibus informantibus; ſed prout abſtrahit ab illis, & à quauis re explente ſuam potentiam obiectiuam, & ſimul independente ab alio vt à ſubiecto, qualis eſt materia prima.

16. Nam

16. Nam contra hoc eſt, quod fundamentum, qno innititur prædicta ſolutio, eſt falſum; quia non ſemper potentia obiectiua per actum explenda eſt; ſed aliquando per actum, aliquando verò per realem potentiam, ſi res illa quæ poſſibilis dicitur, fuerit ens, quod ſit realis potentia: etenim potentia obiectiua ſolùm eſt quædam non repugnaotia eſſendi in tota realis entis latitudine. Cùm ergo iotra totam eſſendi latitudinem ratio realis potentiæ contineatur, per eam ſanè illa poſſibilitas, aut obiectiua potentia poterit expleri.

Confirmatur, poſſibilitas actus per actum expletur: ergo poſſibilitas, quàm habet realis potentia ad hoc vt ſit, per poteotiam explenda eſt; aliàs enim potentia illa non explebitor: quandoquidem ad ipſum, quod poſſibile eſt, non ponitur à parte rei. Vnde illud, quod dicitor in ſolutione, tot modis dici actum, quod & potentiam, verum eſt de reali, & vera potentia receptiua, noo verò de ea, quantùm eſt obiectiua, quæ non eſt formaliſſimè loquendo rigoroſa potentia; ſed quædam non repugnantia, & realis tantùm denominatio extrinſeca deſumpta à potentia actioa illius agentis, qood rem illam extra cauſas poteſt ponere.

17. Confirmatur tandem. Materia prima ſicut de ſe non habet proprium eſſe, vt iam ex D. Thom. diximus, & amplius infra dicemus; ſed tantùm exiſtit per exiſtentiam totius, ita non habet proprium fieri; ſed comproducitur ad productionem totius, id quod apertè docet Ariſt. 8 Metaph. text. 3. vbi D. Thom. lect. 1. & 1. p. q. 45. art. 4. & de Veritate, quæſt. 3. art. 5. ad 1. secuodo loco propoſitum; ac proinde non habet ſibi propriam potentiam obiectiuam totius dicitur poſſibilis. Vnde non eſt neceſſe, vt afferat actum ex ſe, ſed ſatis erit, quod actuetur per formam ſubſtantialem, & ita vna cum toto in rerum ponatur.

Soluuntur argumenta primæ ſententiæ.

§. III.

18. AD primum ergo pro prima ſententia adductum, dicendum eſt, quòd licet materia non ſit actus; quia tamen eus & ſubſtantia eſt, ideo ratione harum formalitatum aliqualiter Deo ſimilis erit, non qua ratione ipſe eſt actus puriſſimus; ſed vt primum ens & ſubſtantia eſt.

Et ideo Doct. Angel. poſtquam dixerat in materia eſſe imitationem primæ formæ, ſtatim io quo ſit illa ſimilitudo, explicuit, dicens: *Quamtumcumque enim debile eſſe habeat, illud tamen eſt imitatio primi Entis.*

Ad ſecundum reſpondetur, quòd vt colligit ex Ariſt. loco citato, & 6. Metaph. text. 4. & D. Th. ibid. lect. 2. & Opuſ. 31. §. 1. & 2. circa medium: aliud eſt aliquid eſſe realem entitatem, quæ ſit io actu, aliud verò eſſe reipſa realem entitatem.

Nam ad primum requiritur, vel quòd ſit actus, vel quòd includat actum: quia vt loquitur D. Thom. 1. p. q. 66. art. 2. circa finem, impoſſibile eſt pooere aliquod eos actu, quin vel ipſum totum ſit actus & forma, vel habeat actum ſeu formã. Solus enim actus eſt, qui dat rei, quòd ſit in actu; ſicut ſola & pura potentialitas dat rei, quòd ſit pura potentia, aut in pura potentia receptiua actus.

At verò, vt aliquid ſit re ipſa realis entitas, ſatis eſt, quòd re ipſa noo ſit primum nihil, ſed habet aliquem eotitatis modum, ſiue talis entitas ſit completa, ſiue incompleta, ſiue ſit actus, aut in actu, ſioe non; ſed tantùm ſit pura potentia receptiua actus, & nihil actus includens.

Nos ergo non negamus materiam, dum conſtituit compoſitum phyſicum, eſſe re ipſa realem entitatem, quæ ſit potentia, aut quòd à forma ſit in actu; ſed quod negamus, eſt, eam ſecundum ſe, & ſua eſſentialia præcisè conſideratam, eſſe ens in actu, aut entitatem actualem; qui tantum eſt pura potentia receptiua, nihil actus includens.

19. Diximus re ipſa, quia quoad modum loqoendi & denominandi non debet dici ens niſi cum addito, ſcilicet ens in potensia, vt ex dictis quæſtione præcedenti, & ex modo dicendis conſtabit. Quare ad argumentum iu forma, concedendum eſt antecedens; quia materia vt vnita formæ, ſecundùm quam rationem actualitatem vnionis includit, componit actu totum; ſed neganda eſt conſequentia iuxta prædicta.

Per quod etiam ad confirmationem patet; quia etſi materia ſecundùm ſe ſit re ipſa bona compoſitio; attamen præcisè ſecundùm ſe non eſt actu bona; quia non includit actum; & eſſe actu bonum, eſt ſaltem affectus formalis alicuius actus, vt ex D. Thoma dicebamus; ſed tantùm eſt reipſa bona potentia, & eius bonitas in puræ potentiæ bonitate conſiſtit.

20. Quibus tamen addendum eſt cum D. Thoma 3. contra Gent. capite 20. quòd licèt vnumquodque ſit bonum inquantum eſt eos; nihilominus etſi materia non ſit ſimpliciter, & ſine addito appellanda ens, ſed ens potentia; attamen poteſt abſolutè, & ſine addito appellari bona.

Cuius rationem ſic teddit S. Doctor; *Quia ens abſolutè dicitur*, ſeu quod idem eſt, vt ipſe Diuus Thomas locis citatis quæſtione præcedenti ſe explicat, dicitur ab actu eſſendi, ſeu exiſtendi, & ideò materia ex eo quòd ſit potentia ad eſſe, in quo eius eſſentia cõſiſtit, non dicitur ſimpliciter ens; ſed tãtum in potentia. *At bonum* (vt loquitur D. Thom. *etiam in ordine conſiſtit*, id eſt, non ſolum aliquid dicitur boonm, quia eſt finis, vel quia eſt obtineos finem; ſed etiam quia etſi nondum ad fioem peruenerit, eſt tamen ordinatum ad finem; quia media ſuam etiam habent bonitatem. Materia ergo non poteſt ſimpliciter, & ſine addito dici ens; benè tamen dici ſimpliciter, & ſine addito bona propter ordioem, quem dicit ad actum, qui eſt finis, & bonum ipſius. Vndè etſi paſſiones, quæ abſolutè dicuntur, tàm quod rem, quàm quoad modum denominandi, coouertantur cum ente non tamen eſt neceſſe id verificari quoad modom denominandi in his paſſionibus, quæ reſpectiuæ ſunt, & aliquid extrinſecum connotant.

21 Ad tertium patet ex dictis in ratione pro noſtra concluſione. Ad confirmationem verò; dupliciter poſſe aliquid dici eſſe in pura potentia. Primò io pura potentia obiectiua, & quod ſic eſt in pura potentia, eſt nihil. Secundò in pura potentia ſubiectiua, ad quod tantùm requiritur eſſentiam eius conſiſtere in hoc, quòd ſit pura potentialitas receptiua formæ; quod autem ſic eſt in pura potentia ſubiectiua, poteſt optimè eſſe extra nihil, ſaltem in ſuo toto, non obſtante, quòd nihil actus ex ſe includat, vt explicatum eſt.

QVÆSTIO III.

DE VNITATE SPECIFICA MATERIÆ PRIMÆ.

PRo tituli intelligentia aduertendum eſt, nos hîc non loqui de materia cæleſti, ſed ſublunari. Quia de illa priori in libris de Cælo agendum eſt,

ſicut propter eandem rationem, non niſi obiter explicabimus, an vtràque materia diſtinguatur ſpecie, & ſint vnum vnitate generica.

PROPONVNTVR VARIÆ ſententiæ.

§. I.

22 PRima ſententia aſſirmat materiam primam eſſe vnam ſpecie, non quidem completa, ſed incompleta ſicut etiam ipſamet quid incompletum eſt. Et licèt hanc vt primam, & propriam, ac inuariabilem ſpeciem materiæ aſſignent, addunt tamen pro diuerſitate formarum tot habere ſpecies extrinſecas, & aduentitias, quot fuerunt formæ diuerſæ ſpeciei, quibus vnitur. Ita Suarez 1. tomo Metaph. diſput. 13. ſect. 5. num. 8. & plures alij.

Fundamentum quoad primam illius partem eſt: quia potentia quæuis deſumit ſpeciem ab actu, ſeu ab obiecto adæquato, ad quod dicit habitudinem, vt omnes concedunt; ſed omnes ſublunares materiæ reſpiciunt eundem adæquatum actum, ergo vna erit earumdem ſpecies. Minor probatur: nam quæuis portio materiæ reſpicit formam amiſſibiliter informantem; ſaltem vagè ſumptam, tanquam id in ordine ad quod propria natura, & ſpecies materiæ, deſumitur, ideòque quælibet portio eadem per ſeueras poteſt quacumque amiſſibili forma informari. Ergo actus adæquatus cuiuſlibet materiæ ſublunaris, vnus, & idem eſt, & ex conſequenti omnes illæ erunt idem ſecundum ſpeciem.

Confirmatur: materia ſublunaris conuenit omninò cum materia cœleſti in ratione puræ potentiæ, & diſtinguitur eſſentialiter, & vltimò ab illa per hoc quòd reſpicit auctum amiſſibilem, vt nuper dicebamus; ſecus vero celeſtis Ergo conueniunt genere, & diſtinguuntur ſpecie: & ex conſequenti materia ſublunaris habebit propriam vnitatem ſpecificam.

23 Secundam verò partem ſic probant: quia ſicut materia habitudinem per ſe dicit ad formas ſubſtantiales, vt rationem amiſſibilium habent, ſic per accidens eaſdem reſpicit, ſecundùm quod talis, vel talis ſpeciei ſunt, ſcilicet vt vna eſt forma hominis, alia leonis, &c.

24 Secunda ſententia eſt cuiuſdam Iunioris, qui vt ſuam ſententiam explicet, ſupponit, quòd eſſe reale poteſt ſumi dupliciter. Primò pro eſſe reali obiectiuo, quod tantum exprimit realem, & intrinſecam connexionem prædicati cum ſubiecto, & hoc quod eſt poſſe ex vi talis eſſe, & ſine beneficio intellectus terminare realem cognitionem: quamuis pro fundamento requirat, quod in virtute alicuius cauſæ contineatur. Secundò pro eſſe reali, vt executioni mandabile eſt, ac proindè prout exprimit practicum (vt ipſe loquitur) ordinem ad exiſtentiam. Hoc ergo ſuppoſito inquit, quòd ſi materia prima ſumatur ſecundùm ſuum eſſe reale obiectiuum, habet propriam ſpecificationem, incompletam tamen: & eidem ſic conſideratæ extrinſeca, & accidentalis eſt ſpecificatio, quam à forma participat. Si verò ſumatur prout executioni mandabilis eſt, & vt exiſtit, dicitvè prædictum ordinem ad exiſtentiam; tunc non habet propriam ſpecificationem; ſed tantùm à forma, & compoſito.

25 Quoad primam partem, in qua conuenit cum prima ſententia, probat illam eiſdem argumentis, quibus præcedens ſententia nititur. Quoad ſecundam verò ſic ſuadetur: primò. nam materia prout à parte rei exiſtit, ſpecificatur à forma, & compoſito. Ergo vt exiſtens, practicumvè dicit ordinem ad exiſtentiam, non poteſt ab ſpecie totius abſtrahi, ac proinde neque propriam ſibi ſpeciem habere; aliàs ſimul ſecundum eandem rationem eſſet in duplici ſpecie incompleta, altera quæ ſuam entitatem, altera quæ formam, & compoſitum ſequatur. Antecedens patet: quia forma non dat materiæ effectum formalem ſecundarium, ſcilicet eſſe exiſtentiæ, niſi quatenus priùs natura dedit effectum primarium, qui eſt conſtituere illam in ſpecie, cuius ipſa forma principium eſt. Ergo hæc ſpecificatio eſt in natura; omninò intrinſeca, & eſſentialis, in ordine ad recipiendam exiſtentiam.

Confirmatur: nam exiſtentia creata verbi gratia, equi, vel leonis (hæc enim ſola poteſt eſſe effectus formæ) tantam habet cum equo commenſurationem, vt per illam non poſſit exiſtere niſi equus, & ea, quæ ad illum vt talem intrinſecè pertinent: & ideò communiter Theologi 3. p. q. 3. art. 1. dicunt cum S. Thom. proprium eſſe ſolius perſonæ diuinæ aſſumere ſibi ad ſubſiſtendum, vel exiſtendum alienam naturam. A materia prima ſi ſecundùm ſe, & omninò nuda conſideretur, non eſt propria equi potiùs quàm leonis, &c. niſi quatenus effectus primarius formæ equi eidem tribuitur. Ergo nequit illi exiſtentia equi à forma prodeunte communicari, niſi quatenus priùs natura effectus primarius, ſcilicet prædicta ſpecificatio illi conceſſa eſt.

Oſtenditur, materiam non habere ex ſe unitatem ſpecificam poſitiuam.

§. II.

26 PRo huius quæſtionis deciſione, notandum eſt vnitatem ſpecificam, vt colligitur ex D. Thom. 1. p. q. 16. art. 7. ad 2. & opuſc. 31. eſſe duplicem; aliam poſitiuam; aliam verò negatiua. Tunc aliquid dicitur eſſe vnum ſpecificè poſitiuè, quando habet in ſe principium aliquod vnde oriatur talis vnitas, vt patet in homine, qui includit in ſe animam rationalem, ex qua tanquam ex primo, & radicali principio propria illius ſpecificatio procedit. Tunc verò aliquid habet vnitatem ſpecificam negatiuam, quando non eſt plura ſpecificè: quia non includit in ſe principium aliquod proportionatum per quod ſpecificè plurificetur.

Et poteſt hoc explicari exemplo, quod adducit D. Thom art. 7. proximè citato his verbis: *Aliquid eſſe ſimpliciter, & vbique poteſt intelligi dupliciter. Vno modo quia habet ex ſe unde ſe extendat ad omne tempus, & ad omnem locum, ſicut Deo competit eſſe vbique, & ſemper. Alio modo, quia non habet in ſe quod determinetur ad aliquem locum, vel tempus, & per hunc modum quodlibet vniuerſale dicitur eſſe vbique, & ſemper inquantum vniuerſalia abſtrahunt. ab hic, & nunc.*

27 His ergo ſuppoſitis; Dicendum eſt, loquendo de vnitate ſpecifica, & poſitiua, tunc ſiue conſideretur ſecundum ſuum eſſe reale obiectiuum, ſiue ſecundùm quod practicum (vt aiant) dicit ordinem ad exiſtentiam, nullam habet ſecundùm ſe præciſe ſumpta vnitatem ſpecificam, ſed ſolum emendicatam à forma, & à toto. Hæc eſt Ariſt. 2. de anima, text. 2. & 8. Metaph. ca. 1. & Diuus Th. ibid. lect. 1. ſuper vtrumque locum, & 1. p. q. 17. art. 7. ad 2. his verbis: *Materia prima dicitur eſſe vna; non quia habet vnam formam, ſicut homo eſt vnus ab vnitate vnius formæ; ſed per remotionem omnium formarum diſtinguentium.* Vbi ſolùm tribuit materiæ vnitatem per remotionem omnis formæ, ac proinde negatiuam, in hoc, vt diximus, conſiſtentem; cumque ab eodem principio oriatur vnitas poſitiua, ex cuius remotione deuenitur ad negatiuam, planè ſequitur quod omnis vnitas poſitiua à forma, vel

actu

actu debeat prouenire. Et ideò vt explicaret vnitatem poſitiuam materiæ addidit S. Doctor: *Sicut homo eſt vnus ab vnitate vnius formæ.* Quod etiam indicat opuſc. 31. citato, quem ſequuntur communiter Thomiſtæ:& ideò non eſt neceſſe ſingulos referre.

28 Et quidem materiam ſecundùm quod eſt proximè capax exiſtendi, nullam habere ſpecificationem poſitiuam niſi à forma, ſatis manet probatum ex argumentis pro ſecunda parte ſecundæ ſententiæ adductis, & ampliùs patebit ex dicendis infra quæſtione ſequenti. Sed nihilominùs quòd ſecundùm quoduis eſſe conſiderata, ſit idem de illa, quoad hoc dicendum, ſic oſtendimus.

Primò, ad hoc vt aliquid ſecundùm quoduis eſſe reale habeat vnitatem ſpecificam poſitiuam, oportet vt habeat in ſe principium aliquod, vnde talis vnitas ſumatur, vt nuper dicebamus. At materia ſecundùm ſe præcisè conſiderata, non includit intrinſecè hoc principium; benè tamen ſit vt actuata per formam ſumatur. Ergo ſecundùm ſe non habet vnitatem ſpecificam poſitiuam, benè tamen vt eſt informata per formam. Minor probatur, quia vt in Logica diximus, cùm differentia metaphyſica habeat rationem actus metaphyſici, & fundetur in entitate reali, & phyſica, debet deſumi tanquam à prima radice, ab aliqua entitate, quæ phyſicè ſit actus, ſiue informans, ſiue ſubſiſtens. Sed materia prima ſecundùm ſuum eſſe phyſicum eſt expers totius actualitatis, niſi conſideretur vt actuata per formam, vt quæſtione præcedenti oſtenſum eſt. Ergo nullam ſecundùm ſuum eſſe eſſentiæ præcisè ſumptum, ſed ſolùm per formam, habet ſpecificam & poſitiuam vnitatem.

29. Confirmatur, ex eo quòd genus dicit gradum potentialem, ideò licet proximè ſumatur, quoad ſuam potentialitatem à tota entitate rei, prout habet rationem contrahibilis; attamen tanquam à primo principio, & radice deſumitur ab aliquo phyſico, quod vel ſit puta potentia, ſcilicet materia prima, vt potè quæ eſt prima, & potiſſima in ratione potentiæ reſpectu aliarum potentialitatum compoſiti, ac proinde menſura, & prima ratio illarum; vel ſi fuerit actus, requirit tamen ſaltem tanquam conditionem, quòd habeat aliquid veræ potentialitatis admixtum. Ergo ſimiliter ex eo quod differentia dicat gradum Metaphyſicum actualem, non poterit vt à prima radice deſumi, niſi ab aliquo, quod phyſicè habeat rationem actus, ſiue informantis, ſiue ſubſiſtentis; & ex conſequenti cùm materia ex ſe nullum habeat actum, vt probatum eſt, non poterit ſecundùm ſe, & præcisè ſumpta componi ex genere, & differentia.

Antecedens licet ex ſe pateat, nihilominus poteſt ſic amplius declarari. Nam ideò Deus nequit fundare duplicem rationem contrahibilis, & generis, & alteram contrahentis, & differentiæ: quia eſt expers totius veræ potentialitatis: & Angeli, qui ſunt formæ, & actus completi, niſi haberent potentialitatem aut terminabilitatem in ordine ad ſubſiſtentiam, vel exiſtentiam, non poſſent conſtarent ex genere: ergo, &c. Quæ omnia vnico ferè verbo complexus eſt D. Th. 1. part. quæſt. 105. art. 1. ad 2. dicens: *Materia prima eſt potentia pura: ſicut Deus eſt actus purus.* Vnde ſicut Deus non habet vnde ſumatur compoſitio metaphyſica generis, & differentiæ; ita nec materia prima.

30. Secundò probatur aſſertio. Si in materia eſſet aliqua ſpecies poſitiua incompleta, & infima, deberet reduci ad aliquam completam, & infimam: nam ſicut ſpecies imperfecta ad perfectam; ita ſpecies incompleta infima, ad completam, & infimam reducenda eſt. At materia ſecundum ſe, & præcisè ſumpta ad nullam ſpeciem atomam poteſt reduci: ergo, &c. Minor probatur: quia non poteſt pertinere ad omnes, cùm earumdem naturam non participet, nec ad aliquam in particulari: quia non eſt maior ratio, ob quam ad hanc potiùs quàm ad illam ſpectet: quandoquidem non niſi vt determinata per determinatam formam pertinet ad ſpeciem determinatam: ergo, & cætera.

31. Ex quibus inferendum, & dicendum eſt ſecundò. Si materia prima conſideretur vt ad ordinem practicum exiſtibilem pertinet, ſeu vt ex proximè capax exiſtendi, tunc ſpecificatio poſitiua, quam habet à forma; eſt illi omninò intrinſeca, & eſſentialis. Si verò abſolutè, & ſimpliciter ſumatur, tunc ſpecificatio prædictas etſi non ſit illi eſſentialis; non tamen eſt dicenda extranea, & omninò accidentaria; ſed potiùs valdè connaturalis.

Prima pars huius aſſertionis eſt valdè conſona D. Thomæ 1. part. quæſt. 66. art. 1. & ſequitur apertè ex dictis: quia implicat materiam exiſtere, niſi priùs habeat prædictam ſpecificationem, per quam ſit proximè capax exiſtentiæ. Ergo in ordine ad exiſtentiam hæc ſpecificatio eſt intrinſeca, & eſſentialis illi.

Ex quo etiam ſequitur maior confirmatio aſſertionis præcedentis. Nam quod non poteſt eſſe propriè indiuiduum exiſtens etiam incompletum, niſi vlteriorem indiuiduationem ab alio recipiat, non poteſt habere ſpecificationem poſitiuam etiam incompletam; quandoquidem cuius ſpeciei reali poſitiuæ proportionatum indiuiduum, & exiſtens, ſiue per propriam, ſiue per alienam exiſtentiam correſpondet.

32. Secunda verò pars ſolùm indiget explicatione. Quia prædicta ſpecificatio prouenit materiæ ab actu ſibi connaturaliſſimo, qui eſt prima illius actualitas. At quod ſic eſt connaturale; non poteſt eſſe extraneum. Adde quòd ſi ſpecificatio poſitiua eſt illi eſſentialis, vt ad ordinem practicum exiſtibilem (vt verbis aliorum vtamur) pertinet, non erit illi abſolutè ſumptæ extranea: quia ſpecificatio omninò requiſita, vt res aliqua ſit capax exiſtentiæ, non eſt cenſenda extranea reſpectu illius. Vnde materia etiam per modum partis cenſetur dimidium ens, vſque dum habeat talem ſpecificationem: quia ſemper cenſetur res aliqua eſſe dimidium ens etiam per modum partis, vſque dum ad ordinem practicum pertinere intelligatur.

33. Sed obiicies, ſequi inde, quòd eadem entitatis, materiæ ſit diuerſæ ſpeciei intrinſecæ. Sed hoc eſt impoſſibile: ergo, &c. Minor patet: quia etſi vna, & eadem res poſſit pertinere ad duplicem ſpeciem accidentalem, non tamen ad duplicem intrinſecam, alioquin eſſet, & non eſſet idem. Sequela verò probatur: quia eadem entitas materiæ poteſt eſſe ſub duplici forma ſaltem ſucceſſiuè. Ergo ſi ſpecificatio, quam habet à forma, eſt illi intrinſeca, & non aduentitia, iam idem manens idem, eſſet modo huius, modò illius ſpeciei intrinſecæ.

Confirmatur: Id quod eſt prius alio, non poteſt plurificari ſecundùm ſpecificationem non ſibi intrinſecam per id, quod eſt poſterius. At materia prima præcedit formam: ergo, &c. Maior ex ſe patet: quia quod eſt prius alio habet ea, quæ ſunt ipſi intrinſeca ante quam aliud ſit.

34. Reſpondetur; quòd etſi res aliæ, quæ ex ſe ſunt poſitiuè vnæ, non poſſint ſucceſſiuè eſſe diuerſæ ſpeciei intrinſecè, vt conſtat; benè tamen materia propter ſpecialem rationem, quæ in ea procedit; quia cum non habeat ex ſe, niſi eſſe vnam negatiuè, vt iam oſtendimus, & vnitas ſpecifica negatiua conſiſtat in hoc, quòd res, quæ dicitur vna, non ſit ex ſe plures, poſſit tamen plurificari: quia eſt vnitas puræ potentiæ, ac proinde non potentis proximè eſſe ſuſceptiuam

QVÆSTIO PRIMA.

QVÆ SIT ESSENTIA PRINCIPIORVM Entis naturalis.

DICENDVM ergo eſt cum Ariſt. in hoc lib. c. 5. tex. 42. & D. Th. ibidem, principia entis naturalis eſſe, *Quæ nec fiunt ex aliis, neque ex alterutris, ſed omnia fiunt ex ipſis.* Quæ definitio, vt exactiùs intelligatur, aduertendum eſt, definitum illius eſſe principia entis naturalis, prout à corruptibili, & incorruptibili abſtrahit: id enim ſuadet tùm inſcriptio horum librorum, quam etiam inſcribuntur, de rerum omnium naturalium primis principiis: tum etiam quia ad eandem ſcientiam ſpectat agere de materia ſubiecta, principiis, & proprietatibus ab ea dimanantibus, teſte Ariſt. 1. lib. de Demonſtratione, cap. 1. At in his libris agemus de communibus affectionibus corporum ſuperiorum, & inferiorum, vt de motu, loco, tempore, &c. ergo, & de communibus illorum principiis.

3 Sed inſurgit Soto: entia naturalia incorruptibilia, quales ſunt cæli, non fiunt ex priuatione formæ cùm eorum materia non poſſit eſſe priuata ea forma, quam habet. Ergo ſi hic definiuntur principia entis naturalis, etiam incorruptibilis, non comprehendetur priuatio ſub tradita definitione, quod ſanè eſt contra communem Doctorum ſententiam, vt quæſtione ſequenti dicemus. Et confirmatur ex Ariſtot. qui cap 7. huius libri, text. 48. poſtquam docuit præter principia contraria, conſtituendum eſſe aliquod commune ſubiectum, inquit: principia, de quibus locutus fuerat, eſſe principia earum rerum, quæ oriuntur, & intereunt.

Reſpondetur cum Maſio, Conimbricenſ. & aliis quòd etſi mens Ariſtot. ſit de rerum omnium naturalium principiis in communi agere; non tamen ita vt doceat, omnia illa omnibus conuenire, ſed quod quædam quibuſdam & alia aliis adaptentur, ſicque materia, forma, & priuatio his rebus inferioribus conueniant; ſuperioribus verò ſola materia, & forma. Quare illa particula, *fiunt*, vltimo loco in definitione poſita (cui correſpondet in Græco verbum quoddam, cuius ſignificatio extendi poteſt, ita vt denotet idem quod ly *fiunt*, vel *conſtant*) per diſtributionem accommodam intelligenda eſt, ſic: corruptibilia ex ipſis fiunt, incorruptibilia ex ipſis conſtant, ſeu componuntur: ex ipſis ſcilicet, quæ ſunt principia rem conſtituentia; qualis eſt materia, & forma.

Et radix horum omnium hæc eſt; nam cùm hîc definiantur principia *fieri, & eſſe rei*, fit inde, vt niſi per diſtributionem accommodam intelligatur definitio, non poſſit omni definito conuenire; quandoquidem non omnia, quæ primis conueniunt, poſſunt ſecundis adaptari. § Ad confirmationem reſpondet idem Maſius Ariſt. docere quidem ſe egiſſe de principiis rerum, quæ oriuntur, & intereunt, at non dicit, ſe ſolùm de his egiſſe, nam locutus eſt de materia, & forma, quæ non tantùm ſunt principia naturalis corruptibilis, ſed etiam incorruptibilia.

De his igitur principiis ſic ſumptis inquit Philoſophus, quòd *Nec fiunt ex aliis, neque ex alterutris*, id eſt ex ſe inuicem, *ſed omnia fiunt ex ipſis.* Et meritò ſanè: nam cùm non ſint vtcumque principia; ſed prima, non poſſunt ex aliis fieri, alioquin non ipſa, ſed illa ex quibus fierent, eſſent prima principia, & ob eandem rationem non poſſunt fieri ex alterutris, vt conſtat: ſicut ſi omnia entis naturalis non fierent, vel eſſent ex ipſis, non haberent rationem principij reſpectu entis naturalis, vt ſic.

4 Sed obiicies primò, quòd hæc vltima particula, ſcilicet *omnia fiunt ex ipſis*, nullis principiis in particulari poteſt conuenire: ergo nec principiis, in communi; & per conſequens nulli. Antecedens patet: quia ex principiis aquæ, verbi gratia, ſola aqua, & ſimiliter ex principiis ignis, ſolus ignis fieri poteſt. Ergo non dantur atque particularia principia ex quibus fiant omnia. Prima verò conſequentia probatur: quia repugnat aliquid conuenire prædicato communi, & repugnare particularibus ſub illo contentis.

Secundò obiicies; forma verè eſt principium, vt docet Ariſtot. in præſenti, & infra dicemus; & tamen fieri materialis, fit ex materia, per eductionem de potentia illius, vt diſp. de forma oſtendemus: imò fit ex priuatione eiuſdem formæ, quæ ante illam præerat in materia, alioquin principia non eſſent contraria, cuius oppoſitum docet Ariſtot. in hoc lib. 5. text. 42. Ergo iam principia fiunt ex alterutris.

Obiicies tertiò: illa particula *ex* vltimo loco poſita, vel denotat habitudinem partis componentis, ita vt omnia fiant ex his principiis tanquam ex partibus & ſic tantùm conuenit materiæ, & formæ, non verò priuationi, vel ſignificat habitudinem termini, à quo, & ſic ſolùm competit priuationi, non verò materiæ, & formæ. Ergo in nullo ſenſu conuenit omnibus principiis.

5 Obiectionis has conſultò propoſuimus: quia ex earum ſolutione tradita definitio principiorum magis illuſtrabitur. Ad primam ergo reſpondetur, quòd definiuntur primariò communia principia, ſecundariò tamen ratione principia particularia: ita tamen vt illa vltima particula, de qua procedit obiectio ſecundùm diſtributionem accommodam intelligatur: vt ſenſus ſit, quòd omnia in generali fiunt ex principiis in communi acceptis, ex eiſdem verò particulariter ſumptis, & contractis ad aliquod genus, vel ſpeciem, fiant omnia, quæ in illo genere, vel ſpecie continentur, & ſic ex materia, & forma in communi fiant omnes res naturales in communi; & ex materia, & forma ignis, omnes ignes; ſicut, & ex materia, & forma aquæ, omnes aquæ &c. fiant.

Ad ſecundam obiectionem reſpondetur, quòd vt docet Ariſt. t. lib. 8. Metaphyſ. cap. 1. & D. Thom. ibidem lect. 1. id quod propriè, & ſimpliciter fit, tantùm eſt totum compoſitum. Quod etiam eleganter dixit, & probauit S. D. & t. 1. part. quæſt 45. art 4. quia partes non habent eſſe, ſed compoſitum; ſic autem alicui competit fieri, ſicut & eſſe. Quare cum ly *fiunt* in definitione principiorum ſumatur pro fieri ſimpliciter, & ſine addito, vt conſtat, planè ſequitur, quòd partes, vel principia, nec fiunt ex aliis, nec ex alterutris. Quod enim non fit ſimpliciter, & ſine addito, quomodo ex aliis, aut ex alterutris poteſt ſimpliciter, & ſine addito fieri; Cum hoc tamen ſtat, vt ſicut partes, & principia exiſtunt, non quidem ſimpliciter, ſed *vt duo*, ſeu, vt alij loquuntur, coexiſtunt toti: ita producuntur *vt quo*, ſeu comproducuntur cum toto. Et in hoc ſenſu concedimus, formam fieri *vt quo*, ex materia, vt ex ſubiecto

iecto; imò ex priuatione, vt ex termino à quo. At hoc nihil contra nos: quia principia hoc ipſo, quòd prima tantùm petunt non fieri ex aliis, *vt quod.*

Ex quoad tertiam obiectionem reſpondetur, particulam *ex* ſemper ſumi eodem modo; cæterùm non ſumitur prout determinatè denotat habitudinum termini *à quo*, vel partis componentis, ſed prout abſtrahit ab vtraque, ita vt ſenſus ſit, *principia ſunt, quæ nec fiunt* (intellige vt quod) *ex aliis, ne ex ſe inuicem, vel tanquam ex parte intrinſeca, vel tanquam ex termino à quo, omnia tamen fiunt ex ipſis, vel tanquam ex partibus intrinſecis, vel tanquam ex termino à quo.*

QVÆSTIO II.

Vtrùm principia Entis naturalis ſint tantùm tria?

6 CVm titulis quæſtionis contineat excluſiuam, duas habet exponentes. Prima, num entis naturalis principia ſint tria. Secunda verò, an ſint plura tribus; ideóque duplici argumentorum genere vtemur, quibuſdam quidem, vt probemus principia non eſſe tria; aliis verò, vt confirmemus eſſe plura tribus, quorum tamen vis, vt intelligatur, aduertendum eſt, tria, quæ entis naturalia principia ponuntur, eſſe materiam, formam, & priuationem.

PROPONVNTVR RATIONES dubitandi.

§. I.

7 HOc ergo ſuppoſito, ſic primò arguitur. Priuatio nequit eſſe principium entis naturalis, aut effectionis illius; ergo ſunt pauciora tribus. Antecedens probatur: tum quia, vel nihil, vel ens rationis eſt, proindéque non poterit eſſe principium realis entis quale eſt ens naturale: tum quia etiam eo modo, quo habet eſſe, non conſeruat illud, quando generatio adeſt, ſed tunc euaneſcit, aliàs materia ſimul eſſet ſub priuatione formæ ignis, & ſub ipſa formæ ignis, quæ in puncto generationis debet neceſſariò materiam informare, quod quidem apertam inuoluit contradictionem. Ergo priuatio nullo modo poteſt eſſe generationis principium.

Secundò: forma non poteſt eſſe principium reſpectu generationis: ergo, &c. Antecedens probatur: ideò forma rationem principij poterat habere; quia eſt generationis terminus. At propter hoc non: quoniam compoſitum ſubſtantiale eſt illius terminus præcipuus, & nihilominus eiuſdem principium non eſt. Ergo nec forma.

8 Ex alia verò parte (vt ſic ſecundo argumentorum genere vtamur) arguitur tertiò, ad probandum principiam eſſe plures tribus. Quia non magis per ſe progreditur generatio à priuatione formæ ſtrenuò aduenientis, quàm à formæ præexiſtente. Ergo ſi ob id priuatio inter generationis principia connumeratur, inde fiet, vt & forma præexiſtens ſit etiam connumeranda. Antecedens probatur; quia cùm materia ſemper debeat eſſe ſub aliqua forma, vt infra dicemus, non poteſt tranſire ad nouam formam, niſi à forma.

Confirmatur, mutatio accidentalis per ſe pendet à forma præexiſtente accidentali. Ergo idem dicendum eſt de ſubſtantiali. Patet conſequentia ex paritate rationis. Antecedens verò conſtat ex Ariſt. c. 5. text. 43. huius libri dicente: album non fieri per ſe ex quouis non albo, ſed tantum ex non albo, quod eſt nigrum, vel alius medius color.

Quartò, vnio materiæ ad formam, necnon & diſpoſitiones accidentales ad eandem formam, requiruntur neceſſariò ad generationem. Iam ergo principia erunt plura, quàm tria. Antecedens patet: quia niſi materia ſit ad formam ignis diſpoſita, & niſi eidem vniatur, non poterit eſſe generatio ignis. At hæc omnia ſi poſueris, ſtatim generatio aderit: ergo, &c.

EXPENDITVR, ET PROBATVR vera ſententia.

§. II.

9 PRo huius quæſtionis deciſione notandum eſt, hic non fieri ſermonem de quibuſuis entis naturalis principiis: certum eſt enim, hæc plura eſſe, quàm tria. Etenim omnis cauſa eſt principium; cùm ratio principij ſit quid ſuperius ad cauſam, vt ſupra dicebamus. Vndè, cum quatuor ſint genera cauſarum, totidem ad minus debent eſſe principia, quibus ſi addideris priuationem, iam erunt quinque. Sed tantùm loquimur, de intrinſecis, & primis principiis, vt iam explicamus. Cæterum quia ens naturale dupliciter poteſt conſiderari, vel in fieri, quod nihil aliud eſt, quàm ipſa eiuſdem generatio; vel in facto eſſe, id eſt, vt iam eſt genitum, & ex ſuis partibus compoſitum: ideò, quæ ſunt illius principia, tùm in fieri, tùm etiam in facto eſſe dicemus, vt ſic omnis difficultas aboleatur.

10 Dicendum eſt ergo primò, tria tantùm eſſe intrinſeca principia entis naturalis in fieri, materiam nimirum, formam, & priuationem. Ita Ariſtot. in hoc lib. cap. 7. text. 67. & D. Thom. ibidem, & opuſcul. 31. in principio, & communiter omnes Doct. Ratio fundamentalis deſumitur ex Ariſtot. 8. Metaph. & D. Thom. ibidem lect. 1. Quia in omni mutatione, vt talis eſt, tria tantummodo ſunt neceſſaria, ſcilicet terminus *à quo*, terminus *ad quem*, & ſubiectum vtrique commune, vt patet ex definitione mutationis: mutatio enim eſt tranſitus ſubiecti de non eſſe ad eſſe, vt etiam docet D. Thom. 1. part. quæſt. 45. art. 2. ad 2. & 2. contra Gent. cap. 17. & de potentia quæſt. 3. art. 2. in corpore, & ad 4. Sed generatio entis naturalis eſt per ſe loquendo, ſaltem ſecundùm communem ordinem rerum, mutatio quædam ſubſtantialis, cùm ſit tranſitus quidam primi, & ſubſtantialis ſubiecti, à non eſſe ſub hac forma ſubſtantiali v. g. ignis ad eſſe ſub illa, vt docet Diu. Tho. 1. part. quæſt. 27. art. 2. Ergo tria hæc tantummodo ad illam, requiruntur, ſcilicet ſubiectum tranſiens à non eſſe ad eſſe, quod eſt materia prima: non eſſe formæ connotando aptitudinem ad illam, in quo conſiſtit priuatio: & tandem terminus ad quem, forma nimirum ſubſtantialis, ad quam habendam mutatur.

11 Sed quia tota huius quæſtionis difficultas, quoad hanc partem ex efficacia, & penetratione huius rationis pendet: ideò contra illam aliqua obiicienda erunt, ex quorum ſolutione ſatis illuſtrata manebit. Primum eſt, quòd hoc ipſo, quòd forma ſolùm requiratur ad generationem, vt terminus eius *ad quem*, neceſſariò ſubſequitur ad eandem generationem: cum fieri, vel mutatio præſupponatur ad ſuum terminum. Sed quod ſubſequitur ad fieri, non poteſt eſſe eius principium; quandoquidem principium debet præcedere id, cuius eſt principium. Ergo non poteſt forma vllo modo eſſe principium, ſi per modum termini *ad quem* requiritur ad generationem.

Confirmatur: quia eadem ratione non ſolùm priuatio formæ genitæ, ſed etiam priuatio formæ corruptæ eſſet principium; quia ſicut per generationem fit forma vt terminus ad quem: ita & priuatio formæ corruptæ ſuo modo fit, & hoc adeò indiſpenſabiliter, vt

vt repugnet generari nouam formam, niſi introducatur noua priuatio formæ præexiſtentis.

Secundum eſt; nam ad generationem neceſſariò requiritur generans: tum quia generatio eſt productio geniti, quæ ſine generante, neque eſſe, neque intelligi poteſt: tum etiam quia generatio eſt quid creatum ſaltem *vt quo*, ac proinde intrinſecè pendet ab agente: tum denique, quia ad mutationem neceſſariò requiritur mutans. Malè ergo dictum fuit in maiori propoſitione, rationis pro concluſione factæ, quòd generatio tantummodo requirit tria illa à nobis enumerata.

Tertium, & vltimum eſt, quòd generatio cadaueris per ſe fit ex viuente: quoniam hæc forma nequit introduci niſi in materiam priùs informatam forma viuentis. Ergo falſum eſt, quòd mutatio vt ſic, vel ſubſtantialis mutatio, qualis eſt generatio entis naturalis, ſit tranſitus à non eſſe: ſed potiùs eſſe tranſitus vel à non eſſe, vel ab vno ad aliud eſſe: vt ſic prædicta mutatio comprehendatur.

12 Ad primum reſpondetur, quòd forma non eſt principium reſpectu generationis; quia illam per modum partis componat: ſic enim concurrit ad eſſe entis naturalis; ſed quia mutatio ſubſtantialis intrinſecè ad eam tendit vt ad finem; & id à quo ſuam ſumit ſpeciem, & non niſi per eam definiri poteſt. At principium, quod ſe habet per modum finis, & termini, etſi in executione debeat eſſe poſterius, ſemper tamen eſt prius in intentione naturæ.

Ad confirmationem dicendum eſt, priuationem formæ præexiſtentis, ſicut & corruptionem, non intendi per ſe à natura, & ideò non connumeratur inter principia per ſe generationis.

Ad ſecundam obiectionem reſpondetur, quòd licet generatio vt actio intrinſecum dicat ordinem ad cauſam efficientem, imò etiam ad finalem; attamen generatio vt rationem mutationis ſortitur, non reſpicit formaliter loquendo agens, aut immutans, vt docet D. Thom. 3. Phyſicorum, lect. 4. & in 2. diſt. 40. quæſt. 1. art. 4. ad 1. ſed ſolùm identicè, quod quidem ſatis eſt, ad hoc vt rationem entis vtcumque creati habeat. Vnde reſpectu illius ſic conſideratæ neque efficiens, nec finis ſunt principia intrinſeca: quia nomine talis principij generationis, illud intelligimus, quod intrinſecè, & per ſe ab eadem reſpicitur. At in præſenti non de generatione vt actio, ſed vt mutatio quædam eſt, ſermo inſtituitur, Phyſicus enim agit de ente naturali, vt motui, & mutationi ſubſtat: quia agit de illo vt conſtat natura. Hæc autem ad minus per ſe primò non eſt principium actionis in aliud, ſed principium motus eius in quo eſt, vt ex definitione naturæ alibi tradenda conſtat.

13 Ad vltimam obiectionem negandum eſt antecedens. Vnde poſſet optimè Deus introducere formam cadaueris in materiam, etiam ſi in ea non præceſſiſſet forma viuentis. Tunc tamen compoſitum illud non denominaretur mortuum: quia denominatio requirit ſaltem tanquam connotatum, quòd præceſſerit forma viuentis in eadem materia.

Ratio autem propter quam ad introductionem formæ cadaueris ſemper præcedit forma viuentis: non eſt, quia forma cadaueris per ſe petat fieri ex adeò nobili termino, qualis eſt formæ viuentis; ſed quia diſpoſitiones formæ viuentis adeò facilè alterantur, & deſtruuntur, vt non poſſit verbi gratia ignis diſponere ſufficienter materiam ad propriam formam in ea temporis mora, quæ ſatis eſt ad alterandas, & deſtruendas diſpoſitiones formæ viuentis. Quare, quia iis deſtructis neceſſe eſt deſtrui prædictam formam, & aliàs ſine ſufficientibus diſpoſitionibus non poteſt introduci forma ignis; ideò ne materia maneat ſine forma, intromittitur interim & per accidens ibidem forma cadaueris, quæ eſt omnium ignobiliſſima.

14 Dicendum eſt ſecundò principia entis naturalis in facto eſſe, tantùm eſſe duo, formam ſcilicet, & materiam. Hæc eſt Ariſt. in hoc lib tex. 66. & D. Th. ibid. & communis inter Doctores, & ideò idem Philoſophus dixit, principia entis naturalis eſſe quodammodo duo, & quodammodo tria: quia ſunt duo, loquendo de ente naturali in facto eſſe, & tria loquendo de eodem in fieri. Et ſuadetur concluſio ratione deſumpta ex Ariſt. loco citato, & D. Th. lect. 13. Illa ſunt principia in facto eſſe reſpectu entis naturalis, quæ manent in ipſo tranſacta generatione, ac proindè & intrinſecè illud componunt. At hæc tantùm ſunt materia, & forma, vt conſtat: ergo, &c.

Soluuntur rationes dubitandi initio poſit.

§. III.

15 AD primum ergo initio quæſtionis adductum reſpondetur ex dictis: priuationem ſolùm dici intrinſecum generationis principium, quia intrinſecè, modo tamen infrà explicando reſpicitur ab illa per modum termini *à quo*, ad hoc tamen non requiritur, vt ſit quid poſitiuum: ſatis enim eſt vt ſit realis carentia: ſicut nec deſideratur, quòd realiter adſit inſtanti generationis; ſed ſufficit, vt tunc deſinat: non enim exercet rationem principij niſi per modum termini *à quo*.

Ad ſecundum reſpondetur, non ideò formam eſſe principium, quia eſt vtcumque generationis terminus; ſed quia terminat dando eſſe formaliter compoſito, hoc autem terminat vt principiatum, & vt habens eſſe à forma, ideò non terminat vt primum principium, de quo in præſenti.

Ad tertium reſpondetur, quod etſi materia ſemper ſit ſub aliqua forma, attamen id non poſſit mutari ad nouam formam, ſed ob intrinſecam imperfectionem ſuam, quæ talis eſt, vt non poſſit eſſe ſine aliqua forma, ac proindè hoc erit per accidens ad generationem: quoniam ſi per impoſſibile nullam haberet, poſſet denuò ad formam mutari. Priuatio autem non ita, & per accidens ad generationem concurrit, vt iam diximus.

16 Ad confirmationem reſpondetur, quòd quando generatio ſecundùm quid, qualis eſt accidentalis, habet pro termino à quo formam poſitiuam, hoc non conuenit ei, vt mutatio; ſed vt eſt motus propriè ſumptus, vt oſtendemus 5. Phyſicorum.

Ad vltimum reſpondetur, vel non requiri modum illum vnionis à materia, & forma diſtinctum, ſed ſeipſis immediatè vniri, de quo infra: vel ſi requiritur, reduci ad materiam, aut formam vt modum illarum, quo quælibet exercet rationem principij reſpectu entis naturalis. Conſtat autem exercitium principij non ponere in numero cum ipſo, ſed ex parte illius ſe tenere. Ad illud verò, quod de diſpoſitionibus adducitur, dicendum eſt, non requiri ita per ſe, vt ſine habitudine ad illas generatio eſſe non poſſit. In præſenti autem loquimur de principiis, ad quæ generatio dicit intrinſecam habitudinem: & licet huiuſmodi diſpoſitiones neceſſariò requirerentur, adhuc nihil in hoc contra nos, quia cùm pertineant ad genus cauſæ materialis, educuntur ad materiam, & ideò ſimul cum illa vt vnum computantur quippè quæ ex parte illius ſe tenent.

Nec obſtat, quòd etiam priuatio teneat ſe ex parte materiæ: non enim materia concurrit ad generationem,

rationem, niſi vt haber priuationem formæ, & nihilominus priuatio ponitur vt diſtinctum principium: ergo, &c. Nam ad hoc reſpondetur, eſſe diſparem rationem. Quia etſi priuatio debeat in materia præeſſe, vt ad nouam mutetur formam; attamen ipſa priuatio ſpecialem habet concurrendi modum diſtinctum ab eo, quo materia concurrit, nimirum vt terminus à quo, cui per ſe correſpondet terminus ad quem: homo enim ex non homine fit; at diſpoſitiones non niſi in genere cauſæ materialis, & modo alibi fuſiùs dicendo, concurrunt.

QVÆSTIO III.

Vtrum principia entis naturalis non ſolum contraria, ſed prima contraria ſint.

17. VIdentur autem non eſſe contraria, quandoquidem principia entis naturalis tantùm ſunt tria, ex quibus duo ſcilicet materia, & forma, ſunt ſubſtantiæ; ego neque inter ſe, neç priuatio, quæ eſt aliud principium, alterutri illarum contrariatur Quippe cùm ſubſtantiæ nihil ſit contrarium, vt docet Ariſt. cap. de ſubſtantia.

Secundò, dato, quòd prædicta principia eſſent contraria, adhuc tamen non eſſent dicenda prima contraria; quia hæc ſunt illa, quibus prima, & propria contrarietas conuenit. At hæc non competit ſubſtantiis, ſed accidentibus, ſcilicet quatuor primis qualitatibus: ergo, &c. Minor probatur, quia hæ ſolæ ſunt quibus conuenit, tum primitas, quippè quæ ex aliarum promixtione qualitatũ non oriuntur: tum etiam definitio contrariorum, quæ ſunt propriè talia, ſcilicet, quòd ſub eodem genere maximè diſtant, & ab eodem ſubiecto mutuò ſe expellunt.

18. Nec ſatis erit, ſi dixeris: hic non fieri ſermonem de contrarietate adeò ſtrictè dicta, ſed paulò latiùs ſumpta; quia ratione comprehendit quamlibet incompoſſibilitatem, ac proindè & oppoſitionem priuatiuam.

Nam contra hoc eſt, quòd ſi in hoc ſenſu de primis contrariis fiat ſermo, potiùs hinc fiet non eſſe proprium primorum principiorum entis naturalis, quòd ſint prima contraria: Quia vt inquit Ariſtot. in hoc lib. text. 50. & 56. in quolibet genere datur vna prima contrarietas, & conſequenter aliqua prima contraria. At non quælibet prima contraria cuiuſuis generis poſſunt eſſe principia entis naturalis. Ergo non erit proprium principiorum entis naturalis, quòd ſint prima contraria.

Dicendum tamen eſt primò. Principia entis naturalis in facto eſſe, ſcilicet materiam, & formam, non eſſe contraria. Hæc concluſio communiter admittitur à Doctoribus, & ex ſe patet. Quia contraria mutuò ſe expellunt: ſed materia cùm ſit receptaculum formæ, eamque in ſinu ſuo quaſi foueat, minimè eamdem à ſe expellit: non ergo eidem contrariari poteſt.

19. Dicendum eſt ſecundò. Principia entis naturalis in fieri, formam ſcilicet & priuationem, non ſolùm contraria, ſed prima contraria eſſe. Hæc eſt expreſſa Ariſt. hîc cap 5. & D. Thom. ibidem, eamque omnes expoſitores vnanimiter admittunt.

Probatur ratione deſumpta ex Ariſt. in præſenti. Prima contraria ſunt prima principia. Ergo prima principia ſunt prima contraria. Conſequentia eſt aperta; procedit enim per ſimplicem conuerſionem propoſitionis indefinitæ. Antecedens verò probatur. Prima principia ſunt, quæ nec fiunt ex aliis, neque ex alterutris, ſed omnia fiunt ex ipſis. At prima contraria non fiunt ex aliis, neque ex alterutris: quia hoc ipſo quòd ſunt prima, nullo modo poſſunt ex aliis fieri: alioquin non eſſent prima. Et eandem omnia fiunt ex ipſis; ſiquidem omnia fiunt ex ipſis; ſiquidem omnia, quæ per ſe generatur, fiunt ex ſuis contrariis, vt D. Thom. 1. part. q. 46. art. 1. ad 3. innuit Ergo iam prima contraria erunt prima principia.

Cæterùm hæc ratio inefficax videtur. Primò; quia ſyllogiſmus, in quo innititur, eſt in ſecunda figura, & nihilominùs duabus propoſitionibus affirmatiuis conſtat: quod tamen pugnat apertè cum his ſyllogiſmis, quæ in ſecunda figura concludunt, vt intuenti patebit.

Secundò, nam ex ea ſequitur materiam & formam eſſe prima contraria, quandoquidem eis competit definitio primorum principiorum, & hæc etiam eſt definitio primorum contrariorum, vt in hac ratione innititur.

Tertiò, nam falſum videtur, vnumquodque fieri ex ſuo contrario; quia quando ex homine pallido generatur cadauer pallidum, tunc de nouo fit pallidum; non tamen ex non pallido: ergo, &c.

Reſpondetur ad primum ſyllogiſmum in ſecunda figura ex duabus præmiſſis affirmatiuis conſtantem, tunc eſſe vitioſum, cùm termini ſunt impares & inæquales, vt ſi dicas: equus eſt animal, homo eſt animal; ergo homo eſt equus. Secus verò cùm termini pares & æquales ſunt: quis enim hanc inficiari poteſt argumentationem: homo eſt rationalis, riſibile eſt rationale; ergo riſibile eſt homo. At hi termini, *prima contraria*, & *prima principia* ſunt pares, & æquales, vtpotè qui ad conuertentiam dicuntur, proinde que ex hoc cap. nullum prædicta ratio patitur defectum.

Ad ſecundum neganda eſt ſequela. Ad cuius probationem dicendum eſt, illa primorum contrariorum definitione non definiri prima contraria, niſi ibidem ſubintelligatur hæc particula, *oppoſita*, quæ vicem generis ſortiatur, ita vt ſenſus ſit prima contraria ſunt oppoſita, quæ non fiunt ex aliis, &c.

Sed dices, iam ergo hi duo termini *prima principia*, & *prima contraria*, non ſunt æquales: quandoquidem primus comprehendit ſub ſe materiam, non verò ſecundus.

Reſpondetur, quòd ſicut cum Ariſt. dixit, prima principia eſſe prima contraria, non vniuerſaliter, ſed indefinitè loquutus eſt: ſic & nos cum duos illos terminos diximus eſſe pares & æquales, non vniuerſaliter, ſed indefinitè loquimur, vt ſic omnimoda ſeruetur proportio. Quare ad huius locutionis veritatem, & ad vim rationis Ariſtot. ſatis eſt, quòd aliqua ſint prima principia, & quòd hæc eadem ſint prima contraria; non ſecus, ac ſi per impoſſibile daremus hominem & equum identificari cum eadem portione animalis, ſufficeret hoc vt iſta indefinita eſſet vera: ſpecies animalis ſunt idem realiter inter ſe; & vt poſſemus ſic argumentari: homo eſt hoc animal, equus eſt hoc animal; ergo homo eſt equus. Ex quo etiam intelligitur quomodo etſi ratio principij, & primi contrarij, habeant aliquando inter ſe nexum, nunquam tamen formaliſſima ratio vnius eſt formaliſſima ratio alterius.

Ad tertium reſpondetur, quod cùm in caſu argumenti non fiat pallidum per ſe primò, ſed conſecutiuè & per accidens, ideo nihil inde contra nos, quia loquimur de eo, quod per ſe primò fit.

21. Solùm ergo ſupereſt ad rationes dubitandi initio quæſt. poſitas reſpondere.

Ad primam ergo & 2. bene reſpondetur ibid. ſi tamen addatur Ariſt. non loqui de quauis incompoſſibilitate, ſed de ea, quæ eſt inter formam ſubſtantialem & eius priuationem. Quia loquitur de primis

contrariis, quæ ſint prima primitate ſimpliciter, quatenus eorum contrarietas eſt radix & origo cæterarum aliarum contarietatum, vt D. Thom. ibid. lect.10.notauit. Vnde loquitur de cuntrarietate ſumpta pro incompoſſibilitate priuatiua, quæ eſt inter formam ſubſtantialem, & eius priuationem. Nam cùm contrarietas accidentium ita egeat ſubſtantia, vt ſuſtentante, vt ſine illa couſiſtere nequeat, ortúmque ducat ex ipſa ſubſtantia, & hæc contrarietas, quæ inter formam ſubſtantialem, & eius priuationem verſatur, ſit radix & primum principium formationis ſubſtantiæ totalis, inde fit, vt ſit etiam ſuo modo prima radix contrarietatis accidentium.

22 Ex quo ad impugnationem contra ſolutionem ibidem datam reſpondetur, quòd Ariſt. in loco ibi relato loquitur de priuatiua oppoſitione, quæ eſt in quouis genere, vt docet Diuus Thom.lect. citata, & hanc vocare optimè potuit *contrarietatem primam*; contrarietatem quidem, quia quæ ſic contraria ſunt, ſeſe interimunt, more illorum, quæ rigoroſa gaudent contrarietate.

Primam verò: quia priuatiua oppoſitio in quauis oppoſitione, etiam in illa, quæ propriiſſimè eſt talis ſuo modo includitur: quandoquidem omnia oppoſita ſpecie diſtinguuntur, & ſpecies ſunt, ſicut numeri; ac proinde vna excedit aliam in perfectione, & quæ imperfectior fuerit, dicet priuationem perfectioris. Vnde priuatiua oppoſitio comparatur ad alias oppoſitiones, vt communior & vniuerſalior, & conſequenter vt prior illis. Cæterùm non ob hoc erit prima primitate ſimpliciter, & vt ſic dicamus; primitate cauſalitatis, de qua in præſenti, niſi ſit inter formam ſubſtantialem, & eius priuationem, vt dictum eſt.

DISPVTATIO TERTIA.

De exiſtentia, natura, & proprietatibus materiæ primæ.

EA, quæ in ſuperiori diſputatione diſcuſſa ſunt, ad principia entis naturalis in communi ſpectabant. Conſequens ergo eſt, vt de iiſdem principiis ſigillatim, & primò de materia prima, quæ aliorum fundamentum eſt, ſeorſum ſermonem inſtituamus.

QVÆSTIO PRIMA.

An ſit, & quid ſit materia prima: vbi etiam de variis eius nominibus agitur?

1 A Prima huius quæſt. parte facilius nos expediemus; quia certum omnino eſt verè dari materiam primam in rerum natura: tum quia Sancti Patres illam admittunt, Baſil. nimirum, Auguſt. Ambr. Chryſoſt. Beda, & alij, quos refert Maſſius in præſenti c.9. ſect.2.q.1. tum etiam; quia hoc ipſum communiter Scholaſtici Theologi teſtantur cum Magiſtro in 2. diſtinctione 12. & D. Thomas.1.parte q.66. art.4. Tum etiam: quia hæc breuis, valde tamen efficax ratio id confirmat.

Nam, vt in præcedenti diſp.q.2. diximus, quodque per ſe patet, in quauis mutatione neceſſario debet dari aliquod ſubiectum, quod tranſeat à non eſſe ad eſſe, ſeu vt alij dicunt, quod maneat ſub vtroque termino. Ergo etiam in mutatione ſubſtantiali, qualis eſt generatio ſubſtantialis, debet aſſignari aliquod ſubiectum, quod à non eſſe ſub forma ſubſtantialis, verb. gr. ignis, ad eſſe ſub illa tranſeat. Vel ergo ſubiectum hoc præſupponit aliud, vel non, Si hoc ſecundum concedatur, habemus intentum: quia ſubiectum illud iam erit ſubiectum primum. Si verò tale ſubiectum ſupponat aliud, inquirimus rurſus de illo ſubiecto, quod ſupponitur, an ſit primum, vel aliud eo prius detur: cumque impoſſibile ſit in cauſis ſubordinatis procedi in infinitum, fiet inde, vt ſubſiſtendum neceſſariò ſit in aliquo, quod ita ſit obiectum vt aliud non ſupponat, proindéque primi ſubiecti ratio eidem competat. Ergo cum nomine materiæ primæ nihil aliud nos intelligamus, neceſſe erit, hanc in rerum natura inueniri.

2. Quoad ſecundum verò, quod in quæſt. titulo proponitur, nimirum in quonam quidditas materiæ primæ ſita ſit dicendum eſt: eam ab Ariſt. duplici definitione definitam fuiſſe, quarum primam, ex verbis Philoſophi, in hoc libro ſic conficimus: *Materia prima eſt ſubſtantia, quæ ita ſe habet ad formas ſubſtantiales ſicut æs, vel lignum ad artificiales.* Quam definitionem tradit etiam Diuo Tom. opuſc. 31. §.1. circa medium, vbi non accipitur *æs*, vel *lignum*, vt in ſuo ſubſtantiali eſſe completa ſunt, ſed vt in genere artificiali ſunt in pura potentia, vt artificis beneficio hanc, vel illam artificialem formam in ſe recipiant. Sic enim materia prima eſt in pura potentia, vt hac, vel illa ſubſtantiali forma informetur.

Secundam verò definitionem, quæ melius naturam materiæ primæ explicat, tradit Ariſt. in c. vlt. huius lib. tex.82. ſub his verbis: *Materia eſt primum ſubiectum vniuſcuiuſque, ex quo aliquid fit, cùm inſit, non ſecundum accidens.* Quam admittit D. Thom. lect. vlt. huius lib. & communiter Doct.

Prima particula, quæ (ſi debito ſenſui attendatur) eſt ly *ſubiectum*, vicem quaſi generis ſortitur, per quam cum materia ſecunda conuenit, ab illaque per ly *primum* diſtinguitur: ſicut, & per illam particulam *cum inſit* excluditur peculiariter priuatio, vt notauit Diu. Thom. lectione citata.

Nam etſi ex ea fiat ens naturale, in quo conuenit cum materia, non tamen ex eadem componitur; quia in illo manet. Secus verò de materia dicendum eſt; quandoquidem eſt omnino intrinſeca compoſito phyſico. Additur tamen illa particula, *non ſecundum accidens*, vt denotetur ex materia & forma vnitis vnum per ſe ſubſtantiale coaleſcere.

3. Sed obiicies primò, materiam primam non eſſe ſubiectum: ergo malè definita fuit.

Antecedens probatur; nam quod eſt primum ſubiectum,

ctum, noo poteſt eſſe ſubſtantia; quia nequit inniti in alio, vt in ſubiecto; ſed materia prima non eſt ſubſtantia, vt docet Ariſtoteles Metaph. text. 8. di- cens: *Materiam primam per ſeipſam, neque eſſe quid, neque quantum, neque quale, neque aliud eorum eſt, quibus ens determinatur*: ergo nequit eſſe primum ſubiectum. Confirmatur, quia D. Th. 1. p. q. 5. art. 3. ad 3. dicit: materiam eſſe ens in potentia: ergo actu non eſt ens, ac proinde nec ſubſtantia.

Secundò obiicies, quod ſi ſemel verum eſt, materiam primam eſſe primum ſubiectum, ſuperfluè cæteræ particulæ definitionis adduntur: quandoquidem per hoc ſolum, quòd ſit primum ſubiectum, ſufficienter conſtituitur, & diſtinguitur ab omnibus alijs, vt intuenti patebit.

Ad primum reſpondetur, ſenſum prædictum verborum Ariſtoteles tantùm eſſe eum, quem Diuus Thomas, loco citato ex ſeptimo Metaphyſicæ, lectione ſecundo, explicuit dicens: *Philoſophum ſolum velle, quod oportet ſubiectum mutationis, & motus, alterum eſſe per ſe loquendo ab vtroque terminorum motus. Vnde cum materia ſit primum ſubiectum, ſubſtans non ſolum motibus, qui ſunt ſecundum qualitatem, quantitatem, & alia accidentia; ſed etiam mutationibus, quæ ſunt ſecundum ſubſtantia, oportet quod materia ſit alia ſecundum ſui eſſentiam ab omnibus formis ſubſtantialibus, & earum priuationibus, non ſolum quòd ſit aliud à quantitate, qualitate, & alijs accidētibus.* Huc uſque S. Doct.

4. Ad confirmationem reſpondetur, quòd licet res ſumatur à quidditate; attamen nomen *ens* deſumitur ab actu eſſendi, ſeu exiſtendi: id quod apertè docet D. Thom. contra Gentes c. 25. in fine, & in 1. diſt. 8. q. 1. art. 1. de Veritate, q. 1. art. 1.

Vnde, quia materia prima non habet actum eſſendi, ſeu exiſtendi ex ſe; ſed tantùm in potentia & à forma, vt infra ex eodem S. Doct. referemus: ideo loco citato ipſe cum Ariſt. ſæpe dixit, materiam eſſe in potentia Cum quo tamen ſtat, eam eſſe veram rem, & partem veram eſſentiæ totalis compoſiti. Et ideo Diuus Thomas de Veritate, q. 3. art. 5. in fine dixit: *Quod etſi materia non habeat propriè eſſentiam, attamen eſt pars eſſentiæ.*

Ad ſecundum reſp. particulas illas maioris explicationis gratia additas fuiſſe. Quod quidem potiori titulo in materia permitti debet, cùm ob infimam ſui entitatem adeo ſit ignota, proindeque maiori indigeat explicatione.

5. Ex quibus omnibus facilè intelligetur ratio, ob quam pluribus, adeoque diuerſis nominibus nuncupetur. Quia & quod per omnia illa ſignificatur, conuenit ei, quia eſt primum ſubiectum puráque potentia, reſpectu omnium formarum ſubſtantialium. Vnde appellatur *Chaos, mater, matrix, turpis, maleſica, ſeu adultera, per ſe ignota, tenebra, & propè nihil.*

Vocatur ergo *chaos* à veteribus Poëtis, vt ab Heſiodo, & Orpheo, & à Magiſtro in ſecundo diſt. 12. eo quod confusè rerum omnium formas reſpicit. Dicitur *mater*, quia eſt principium paſſiuum generationis. *Matrix*, quia ſuo gremio complectitur, fouet & conſeruat omnes formas. *Turpis, ſeu incompoſita*, vt docet Diuus Thomas 1. p. q. 66. art. 1. quia ſicut ex ſe eſt pura potentia, ita ex ſe caret omni decore; quoniam omnis decor eſt per actum. *Maleſica*, quia vt poſſit frui alia forma, qua caret, machinatur cædem propriæ formæ, quam poſſidet. *Per ſe ignota*, vt docet Ariſt. 8. Metaph. lect. 1. apud D. Tho. quia cum ex ſe non habeat actualitatem, niſi per formam, non eſt niſi per illam cognoſcibilis: propter quod etiam *tenebra* appellantur. Et tandem dicitur eſſe *prope nihil*, vt loquitur Auguſt. 12. Confeſſionum: quia in genere ſubſtantiæ habet minimum entitatis, quod excogitari poteſt, & ideo eſt qoid maximè in hoc genere ad quandam veluti nihilitatem accedens.

QVÆSTIO II.

Vtrùm materia prima, ita ſit ſecundùm ſuam eſſentiam pura potentia, vt nullo modo ſit actus, aut nullum actum in ſe includat.

6. Titulus quæſtionis non intelligitur de actu omnino primo, qualis eſt forma ſubſtantialis, aut de actu ſubſiſtentiæ & exiſtentiæ, aut tandem de actu ſecundo, & accidentali, qualis eſt operatiò.

Nam, vt ex ſe, & ex dicendis conſtabit, certum eſt, nullum, ex iis actibus poſſe eſſe eſſentialem materiæ primæ: ſed tantùm intelligitur de quodā actu, quē iuniores Philoſophi denuo ſuſcitarunt, quemque actum entitatiuum appellant, dicentes, eſſe vniuerſalem & tranſcendentalem, reſpectu omnium rerum; quia cuilibet rei, hoc ipſo quod ſit realis entitas, debet conuenire: nam hoc ipſo iam habet actum entitatis, ſeu eſt actualis entitas, & per conſequens per aliquem actum ſaltem entitatiuum debet in eſſe talis entitatis conſtitui, vt ita nulla ſit actuali entitas, quæ erat actu ſibi proportionato.

Refertur ſententia affirmatiua.

§. I.

7. Prima ſententia aſſerit, materiam non ſic eſſe puram potentiam, vt aliquem actum entitatiuum non includat. Ita Scotus in 2. diſt. 12. q. Perei. lib. 5. cap. 13. Toletus in præſenti, q. 11. Suarez diſp. 13. Metaph. ſect. 5. & alij plures.

Probatur primò, quoniam Deus eſt puriſſimus actus excludens à ſe omnem potentialitatem; ſed materia prima ei aſſimilatur: ergo aliquid actus debet habere, & ex conſequenti cum cæteros actus phyſicos & reales iam enumeratos excludat, non poterit non actum entitatiuum includere. Minor eſt D. Thom. q. 3. de Veritate art. 5. ad 1. vbi inquit: *Licet materia prima ſit informis, tamen ineſt ei imitatio primæ formæ: quantumcumque enim debile eſſe habeat, illud tamen eſt imitatio primi Entis.*

Secundò, materia prima actu conſtituit ens naturale, vt eius vera realis & ſubſtantialis pars: ergo habet rationem actualis & realis entitatis. At actualitas hæc non poteſt non includere actum entitatiuum conſtituentem illā quaſi formaliter in eſſe actualis entitatis: ergo, &c. Minor prob. quia, vt inquit Ariſt. 7. Metaph. text. 49. actus eſt, qui diſtinguit, ac proinde ille ſolus erit, qui conſtituit: cùm conſtitutiuum & diſtinctiuum ſint prorſus idem.

Confirmatur, illud, cui conuenit eſſe actu bonum, debet & actum bonitatis habere; ſed materiæ conuenit eſſe actu quid bonum: ergo actum bonitatis habebit, & ex conſequenti actum entitatis, ſeu actum entitatiuum: ſiquidem bonum ſequitur ad ens, ac proinde actus bonitatis ad actum entitatis. Minor patet, tum quia id videtur docere D. Thom. contra Gent. c. 20. tum etiam quia materia eſt bona, valdeque vtilis compoſitio ſubſtantiali; quandoquidem ea euaneſcente, & compoſitum ipſum deſinet.

9. Tertiò, potentia obiectiua, eſt potentia ad eſſe: ergo illud eſſe per quod talis potentia expletur, debet habere rationem actus, ſaltem entitatiui. At expletur per poſitionem materiæ primæ: ergo ipſa actum entitatiuum includit.

Prima Conſequentia patet: tum quia potentia à nullo alio præter quam ab

acto explicari valet: tum etiam, quia tot modis dicitur actus, quot & potentia. Ergo ſi vltra cæteras alias potentias, datur potentia obiectiua, debet etiam extra reliquos actus dari proprius actus illius, quem entitatiuum appellamus.

Confirmatur, id quod omnino eſt in potentia, eſt nihil; quia ſolùm dicitur eſſe, ex eo quod poteſt ab agente fieri: ſed materia eſt extra nihil: ergo eſt aliquid extra puram potentiam, ac proinde aliquem actum includit, qui, vt conſtat, non poteſt eſſe alius, quàm entitatiuus.

Stabilitur vera ſententia D. Thomæ.

§. II.

10. QVæſtio hæc aliquid, & fortè non parum habet de nomine: vt tamen rem ipſam, & legitimum loquendi modum, tum Ariſt. tum D. Tho. explicemus. dicendùm eſt, materiam primam ſecundùm ſe ſumptam nullum prorſus habere actum, etiam entitatiuum, ſed eſſe omnino puram & realem potentiam.

Hæc eſt Ariſt. pluribus in locis, maximè verò in hoc lib. text. 69. vbi docet, ita ſe habere materiam primam ad res naturales, ſicut res naturales, ex ſe ad artificiales Sed iſtæ ex ſe nullum includunt artificialem actum: ergo neque materia prima vllum habebit actum naturalem.

Idem docet D. Tho. 1. p. q. 7. art. 2. ad 3. vbi inquit: *Materia prima non exiſtit in rerum natura per ſeipſam, cùm non ſit ens in actu: ſed potentia tantum.* Et 1. contra Gent. c. 43. ait; *In rebus inuenitur aliquid, quod eſt potentia tantum, vt materia prima, & aliquid, quod eſt actus tantum, vt Deus; & aliquid, quod eſt actus & potentia, vt res cætera.* Quod etiam tenet 1. p. q. 66. art. 1. & quæſt. 115. art. 1. ad 2. & alibi ſæpè.

Quam ſententiam tuentur etiam Capreolus, Ferrara, Caietan. Bannes, omneſque Thomiſtæ, Fonſeca, Conimbricenſe Collegium in hoc li. q. 9. art. 1. & 2. Maſſius in præſenti c. 9. ſect. 2. q. 6. Rub. tract. de Materia, q. 2.

11. Probatur ratione primò: nam vt ex quæſt. præced. ex Ariſt. & Diuus Thom. conſtat, nulla ex definitionibus ibidem relatis, & vnanimi omnium conſenſo admiſſis, quibus idem Ariſt. & D. Thom. explicuerunt eſſentiam materiæ primæ, continet verbum aliquod, quod rationem actus exprimat; imò potius omninò puram, & nudam potentiam nobis contemplandam obiiciunt. Ergo cùm definitiones explicent eſſentiam rei conſequens eſt in ratione, & eſſentia materiæ nihil prorſus actus includi.

Reſpondebis cum aduerſarijs, id ſolum in definitionibus exprimendum, quod rebus definitis ſecundùm ſuas ſpecialiores rationes; non verò quæ ſecundùm communiſſimas & tranſcendentes conuenit, quare cum actus iſte entitatiuus non ſit ſpecialis ipſi materiæ, ſed illi cum rebus omnibus, & ob generalem rationem entis realis communis; ideo non potuit in definitione exprimi.

12. Sed contra, quoniam ſi loquamur de re aliqua in particulari realiter & phyſicè, & non ſecundum id, quod habet ab intellectu, vel per ordinem ad illum (quomodo de materia in præſenti loquimur,) ratio tranſcendens illam non eſt talis niſi iuxta talitatem, vt ſic dicamus, rei in qua imbibitur: vt apertè colligitur ex D. Th. de Veritate q. 1. art. 1. & de potentia qu. 7. art. 3. in corpore, & ad 4. Vnde ens in ſubſtantia imbibitum eſt ſubſtantia, in accidenti verò incluſum ibi eſt accidens, & non ſubſtantia: Sed materia prima ſecundum ſuam vltimam rationem, & ſecundum id, quod ſibi ſolummodo proprium eſt, conſiderata, tantummodo habet rationem potentiæ, & nullo modo actus, ergo quæuis ratio in illa incluſa rationem potentiæ ſortitur: & ex conſequenti falſum omnino erit prædicatum aliquod tranſcendentale rationem actus habens in ea includi.

Confirmatur, repugnat rationem veræ potentiæ in aliquo tranſcendentaliter imbibi quod à ſua vltima & propria ratione non dicat ſpecialem potentialitatis modum. Ergo etiam repugnabit imbibi tranſcendentaliter actum aliquem in re illa: quæ à ſua vltima ratione non habeat aliquem ſpecialem modum actus; & ex conſequenti repugnabit, quod in materia prima tranſcendentaliter imbibatur ratio actus, quandoquidem ipſa ſecundum ſibi propriam & vltimam formalitatem ſolùm importat eſſe puram potentiam, vt aduerſarij ipſi admittunt.

13 Secunda ratio pro noſtra concluſione, per quam euertitur fundamentum aduerſariorum, deſumitur ex Ariſt. 9. Metaph. tex. 1. nec non & 6. eiuſdem Metaph. text. 4. & D. Tho. lect. 2. vbi dicunt: ens bipartiri in actum & potentiam.

Et vt bene notauit Suarez in indice ſuæ Metaph. non diuiditur hîc ens in rem poſſibilem, & in eandem Metaph. vt exiſtit extra ſtatum poſſibilitatis: quia hæc non eſſet partitio entis in diuerſas res, aut entia: ſed diuerſus ſtatus eiuſdem rei.

¶ Hoc ergo ſuppoſito ſic ſuadetur aſſertio. Ens diuiditur in actum & potentiam: ergo per hoc præcisè quod aliquid ſit pura potentia realis, etiamſi omnem prorſus à ſe actum excludat, poterit rationem entis realis habere: & per conſequens ex hoc quod materia prima habeat veram & realem eſſentiam, malè colligitur, eam includere intrinſecè aliquem actum.

Hæc vltima conſequentia ex ſe conſtat. Prima verò etiam patet: nam membra diuidentia debent diuiſum includere, & inter ſe formaliter opponi; ergo cum actus & potentia diuidant reale ens ſit inde, vt eorum quodlibet ſit ens reale etiamſi alterum membrum à ſe formaliter excludat aliud, vt neceſſariò debet excludere.

14 Vltimò, nam vel materia ex hoc actu entitatiuo, & ea ſua potentialitate componitur, vel eſt ipſemet entitatiuus actus; non primum, quia aliàs amitteret rationem primi ſubiecti, non ſecundum, nam vel hic actus eſſet informans, & hoc non: quia hic, ſubiectum, cui innitatur, ſempèr ſupponit: vel actus ſubſiſtens, & neque hoc dici poteſt, quandoquidem ſubſiſtens actus longè perfectior eſt, informante, vt potè qui non indiget ſuſtentante. Ergo cum materiæ primæ ob ſuam potentialitatem non poſſit conuenire ratio actus informantis, multominùs erit actus ſubſiſtens. Ergo nulla ratione erit actus, ſi quidem omnis actus debet vel pendere ab alio vt ſuſtentante, & ſic erit actus præcisè informans; vel non pendere, & ſic erit actus ſubſiſtens.

15 Nec ſatis erit ſi dixeris id, quod inuit P. Soarez, ſcilicet quòd cum tot modis dicatur actus, quot & potentia & materia prima, ſicut & quæuis alia res expleat per ſuam entitatem potentiam obiectiuam, quam habet ad hoc vt ſit: conſequens eſt vt ex qua parte prædictam potentiam explet, ſit actus, & ex qua parte non dependet ab alio vt à ſubiecto ſuſtentante ſit actus ſubſiſtens. Vnde vt ſit adæquata diuiſio illa actus in informantem & ſubſiſtentem, non debet ſumi actus ſubſiſtens pro formis completis & ſpiritualibus, quæ ſunt nobiliores actibus informantibus; ſed prout abſtrahit ab illis, & à quauis re explente ſuam potentiam obiectiuam, & ſimul in dependente ab alio vt à ſubiecto, qualis eſt materia prima.

16. Nam

16. Nam contra hoc eſt, quod fundamentum, qoo innititur prædicta ſolutio, eſt falſum; quia non ſemper potentia obiectiua per actum explenda eſt; ſed aliquando per actum, aliquando verò per realem potentiam, ſi res illa quæ poſſibilis dicitur, fuerit ens, quod ſit realis porentia: etenim potentia obiectiua ſolùm eſt quædam non repugnantia eſſendi in rota realis eotis latitudine. Cùm ergo intra totam eſſendi latitudinem ratio realis potentiæ contineatur, per eam ſanè illa poſſibilitas, aut obiectiua potentia poterit expleri.

Confirmatur, poſſibilitas actus per actum expletur: ergo poſſibilitas, quàm habet realis poteuria ad hoc vt ſit, per poteotiam expleuda eſt; aliàs enim potentia illa non explebitur: quandoquidem ad ipſum, quod poſſibile eſt, non ponitur à parte rei. Vnde illud, quod dicitur in ſulutione, tot modis dici actum, quod & potentiam, verum eſt de reali, & vera potentia receptiua, non verò de ea, quantùm eſt obiectiua, quæ non eſt formaliſſimè loquendo rigoroſa potentia; ſed quædam noo repugnantia, & realis tantùm denominatio extrinſeca deſumpta à potentia actiua illius agentis, quod rem illam extra cauſas poteſt ponere.

17. Confirmatur tandem. Materia prima ſicut de ſe non habet pruprium eſſe, vt iam ex D. Thom. diximus, & amplius infra dicemus; ſed tantùm exiſtit per exiſtentiam rotius, ita non habet proprium fieri; ſed comproducitur ad productionem totius, id quod apertè docet Ariſt. 8 Metaph. text. 3. vbi D. Thom. lect. 1. & 1. p. q. 45. art. 4. & de Veritate, quæſt. 3. art. 5. ad 1. ſecuodo loco propoſitum; ac proinde non habet ſibi propriam potentiam obiectiuam totius dicitur poſſibilis. Vnde non eſt neceſſe, vt aſſerat actum ex ſe, ſed ſatis erit, quod actuetur per formam ſubſtantialem, & ita vna cum toto in rerum ponatur.

Soluuntur argumenta primæ ſententia.

§. III.

18. AD primum ergo pro prima ſententia adductum, dicendum eſt, quòd licet materia non ſit actus; quia tamen ens & ſubſtantia eſt, ideo ratione harum formalitatum aliqualiter Deo ſimilis erit, non qua ratione ipſe eſt actus puriſſimus; ſed vt primum ens & ſubſtantia eſt.

Et ideo Doct. Angel. poſtquam dixerat in materia eſſe imitatiooem primæ formæ, ſtatim io quo ſit illa ſimilitudo, explicuit, dicens: *Quamtumcumque enim debile eſſe habeat, illud tamen eſt imitatio primi Entis.*

Ad ſecundum reſpondetur, quòd vt colligit ex Ariſt. loco citato, & 6. Metaph. text. 4. & D. Th. ibid. lect. 2. & Opuſ. 31. §. 1. & 2. circa medium: aliud eſt aliquid eſſe realem entitatem, quæ ſit in actu, aliud verò eſſe reipſa realem eotitatem.

Nam ad primum requiritur, vel qoòd ſit actus, vel quòd includat actum: quia vt loquitur D. Thom. 1. p. q. 66. art. 2. circa finem, impoſſibile eſt pooere aliquod ens actu, quin vel ipſum totum ſit actus & forma, vel habeat actum ſeu formã. Solus enim actus eſt, qui dat rei, quòd ſit in actu; ſicut ſola & pura potentialitas dat rei, quòd ſit pura potentia, aut in pura potentia receptiua actus.

At verò, vt aliquid ſit re ipſa realis entitas, ſatis eſt, quòd re ipſa non ſit primum nihil, ſed habet aliquem entitatis modum, ſiue talis entitas ſit completa, ſiue incompleta, ſiue ſit actus, aut in actu, ſiue noo; ſed tantùm ſit pura potentia receptiua actus, & nihil actus includens.

Nos ergo non negamus materiam, dum conſtituit compoſitum phyſicum, eſſe re ipſa realem entitatem, quæ ſit potentia, aut quòd à forma ſit in actu; ſed quod negamus, eſt, eam ſecundum ſe, & ſua eſſentialia præciſè conſideratam, eſſe ens in actu, aut entitatem actualem; qui tantum eſt pura poteotia receptiua, nihil actus includens.

19. Diximus re ipſa, quia quoad modum loquendi & denomiuandi non debet dici ens niſi cum addito, ſcilicet eus in potentia, vt ex dictis quæſtione præcedenti, & ex modo dicendis conſtabit. Quare ad argumentum in forma, concedendum eſt antecedens; quia materia vt vnita formæ, ſecundùm quam rationem actualitatem vnionis includit, componit actu totum; ſed neganda eſt conſequentia iuxta prædicta.

Per quod etiam ad confirmationem patet; quia etſi materia ſecundùm ſe ſit re ipſa bona compoſitio; attamen præciſè ſecundùm ſe non eſt actu bona; quia non includit actum; & eſſe actu bonum, eſt ſaltem affectus formalis alicuius actus, vt ex D. Thoma dicebamus; ſed tantùm eſt reipſa bona potentia, & eius bonitas in puræ potentiæ bonitate conſiſtit.

20. Quibus tamen addendum eſt cum D. Thoma 3. contra Gent. capite 20. quòd licèt vnumquodque ſit bonum inquantum eſt eus; nihilominus etſi materia non ſit ſimpliciter, & ſine addito appellanda ens, ſed ens potentia; attamen poteſt abſolutè, & ſine addito appellari bona.

Cuius rationem ſic reddit S. Doctor; *Quia ens abſolutè dicitur*, ſeu quod idem eſt, vt ipſe Diuus Thomas locis citatis quæſtione præcedenti ſe explicat, dicitur ab actu eſſendi, ſeu exiſtendi, & ideò materia ex eo quòd ſit potentia ad eſſe, in quo eius eſſentia cõſiſtit, non dicitur ſimpliciter ens; ſed tãtum in potentia. *At bonum* (vt loquitur D. Thom. *etiam in ordine conſiſtit*, id eſt, non ſolum aliquid dicitur boonm, quia eſt finis, vel quia eſt obtinens finem; ſed etiam quia etſi nondum ad finem peruenerit, eſt tamen ordinatum ad finem; quia media ſuam etiam habent bonitatem. Materia ergo uoo poteſt ſimpliciter, & ſine addito dici ens; benè tamen dici ſimpliciter, & ſine addito bona propter ordinem, quem dicit ad actum, qui eſt finis, & bonum ipſius. Vndè etſi paſſiones, quæ abſolutè dicuntur, tàm quoad rem, quàm qooad modum denominandi, conuertantur cum eote non tamen eſt neceſſe id verificari quoad modum denominandi in his paſſiouibus, quæ reſpectiuæ ſunt, & aliquid extrinſecum connotant.

21 Ad tertium patet ex dictis in ratione pro noſtra concluſioue. Ad confirmationem verò; dupliciter poſſe aliquid dici eſſe in pura poteotia. Primò in pura potentia obiectiua, & quod ſic eſt in pura potentia, eſt nihil. Secundò in pura potentia ſubiectiua, ad quod tantùm requiritur eſſentiam eius conſiſtere in hoc, quòd ſit pura potentialitas receptiua formæ; quod autem ſic eſt in pura potentia ſubiectiua, poteſt optimè eſſe extra nihil, ſaltem in ſuo toto, non obſtante, quòd nihil actus ex ſe includat, vt explicatum eſt.

QVÆSTIO III.

DE VNITATE SPECIFICA MAteria prima.

PRo tituli intelligentia aduertendum eſt, nos hîc non loqui de materia cæleſti, ſed ſublunari. Quia de illa priori in libris de Cælo agendum eſt,

ſicut propter eandem rationem, non niſi obiter explicabimus, an vtràque materia diſtinguatur ſpecie, & ſint vnum vnitate generica.

PROPONVNTVR VARIÆ ſententiæ.

§. I.

21 PRima ſententia affirmat materiam primam eſſe vnam ſpecie, non quidem completa, ſed incompleta ſicut etiam ipſamet quid incompletum eſt. Et licèt hanc vt primam, & propriam, ac inuariabilem ſpeciem materiæ aſſignent, addunt tamen pro diuerſitate formarum tot habere ſpecies extrinſecas, & aduentitias, quot fuerunt formæ diuerſæ ſpeciei, quibus vnitur. Ita Suarez 1. tomo Metaph. diſput. 13. ſect. 5. num. 8. & plures alij.

Fundamentum quoad primam illius partem eſt; quia potentia quæuis deſumit ſpeciem ab actu, ſeu ab obiecto adæquato, ad quod dicit habitudinem; vt omnes concedunt; ſed omnes ſublunares materiæ reſpiciunt eundem adæquatum actum, ergo vna erit earumdem ſpecies. Minor probatur: nam quæuis portio materiæ reſpicit formam amiſſibiliter informantem; ſaltem vagè ſumptam, tanquam id in ordine ad quod propria natura, & ſpecies materiæ, deſumitur, ideòque quælibet portio eadem perſeuerans poteſt quacumque amiſſibili forma informari. Ergo actus adæquatus cuiuſlibet materiæ ſublunaris, vnus, & idem eſt, & ex conſequenti omnes illæ erunt idem ſecundum ſpeciem.

Confirmatur: materia ſublunaris conuenit omninò cum materia cœleſti in ratione puræ potentiæ, & diſtinguitur eſſentialiter, & vltimò ab illa per hoc quòd reſpicit actum amiſſibilem, vt nuper dicebamus; ſecus vero celeſtis. Ergo conueniunt genere, & diſtinguuntur ſpecie: & ex conſequenti materia ſublunaris habebit propriam vnitatem ſpecificam.

23 Secundam verò partem ſic probant: quia ſicut materia habitudinem per ſe dicit ad formas ſubſtantiales, vt rationem amiſſibilium habent, ſic per accidens eaſdem reſpicit, ſecundùm quod talis, vel talis ſpeciei ſunt, ſcilicet vt vna eſt forma hominis, alia leonis, &c.

24 Secunda ſententia eſt cuiuſdam Iunioris, qui vt ſuam ſententiam explicet, ſupponit, quòd eſſe reale poteſt ſumi dupliciter. Primò pro eſſe reali obiectiuo, quod tantum exprimit realem, & intrinſecam connexionem prædicati cum ſubiecto, & hoc quod eſt poſſe ea vi talis eſſe, & ſine beneficio intellectus terminare realem cognitionem: quamuis pro fundamento requirat, quod in virtute alicuius cauſæ contineatur. Secundò pro eſſe reali, vt executioni mandabile eſt, ac proindè prout exprimit practicum (vt ipſe loquitur) ordinem ad exiſtentiam. Hoc ergo ſuppoſito inquit, quòd ſi materia prima ſumatur ſecundùm ſuum eſſe reale obiectiuum, habet propriam ſpecificationem, incompletam tamen: & eidem ſic conſideratæ extrinſeca, & accidentalis eſt ſpecificatio, quam à forma participat. Si verò ſumatur prout executioni mandabilis eſt, & vt exiſtit, dicitvè prædictum ordinem ad exiſtentiam; tunc non habet propriam ſpecificationem; ſed tantùm à forma, & compoſito.

25 Quoad primam partem, in qua conuenit cum prima ſententia, probat illam eiſdem argumentis, quibus præcedens ſententia nititur. Quoad ſecundam verò ſic ſuadetur: primò, nam materia prout à parte rei exiſtit, ſpecificatur à forma, & compoſito. Ergo vt exiſtens, practicumvè dicit ordinem ad exiſtentiam, non poteſt ab ſpecie totius abſtrahi, ac proinde neque propriam ſibi ſpeciem habere; aliàs ſimul ſecundum eandem rationem eſſet in duplici ſpecie incompleta, altera quæ ſuam entitatem, altera quæ formam, & compoſitum ſequatur. Antecedens patet: quia forma non dat materiæ effectum formalem ſecundarium, ſcilicet eſſe exiſtentiæ, niſi quatenus priùs natura dedit effectum primarium, qui eſt conſtituere illam in ſpecie, cuius ipſa forma principium eſt. Ergo hæc ſpecificatio eſt in natura; omninò intrinſeca, & eſſentialis, in ordine ad recipiendam exiſtentiam.

Confirmatur: nam exiſtentia creata verbi gratia, equi, vel leonis (hæc enim ſola poteſt eſſe effectus formæ) tantam habet cum equo commenſurationem, vt per illam non poſſit exiſtere niſi equus, & ea, quæ ad illum vt talem intrinſecè pertinent: & ideò communiter Theologi 3. p. q. 4. art. 1. dicunt cum S. Thom. proprium eſſe ſolius perſonæ diuinæ aſſumere ſibi ad ſubſiſtendum, vel exiſtendum alienam naturam. A materia prima ſi ſecundùm ſe, & omninò nuda conſideretur, non eſt propria equi potiùs quàm leonis, &c. niſi quatenus effectus primarius formæ equi eidem tribuitur. Ergo nequit illi exiſtentia equi à forma prodeunte communicari, niſi quatenus priùs natura effectus primarius, ſcilicet prædicta ſpecificatio illi conceſſa eſt.

Oſtenditur, materiam non habere ex ſe vnitatem ſpecificam poſitiuam.

§. II.

26 PRo huius quæſtionis deciſione, notandum eſt vnitatem ſpecificam, vt colligitur ex D. Thom. 1. p. q. 16. art. 7. ad 2. & opuſc. 31. eſſe duplicem; aliam poſitiuam; aliam verò negatiua. Tunc aliquid dicitur eſſe vnum ſpecificè poſitiuè, quando habet in ſe principium aliquod vnde oriatur talis vnitas, vt patet in homine, qui includit in ſe animam rationalem, ex qua tanquam ex primo, & radicali principio propria illius ſpecificatio procedit. Tunc verò aliquid habet vnitatem ſpecificam negatiuam, quando non eſt plura ſpecificè: quia non includit in ſe principium aliquod proportionatum per quod ſpecificè plurificetur.

Et poteſt hoc explicari exemplo, quod adducit D. Thom art. 7. proximè citato his verbis: *Aliquid eſſe ſimpliciter, & vbique poteſt intelligi dupliciter. Vno modo quia habet ex ſe vnde ſe extendat ad omne tempus, & ad omnem locum, ſicut Deo competit eſſe vbique, & ſemper. Alio modo, quia non habet in ſe quod determinetur ad aliquem locum, vel tempus, & per hunc modum quodlibet vniuerſale dicitur eſſe vbique, & ſemper inquantum vniuerſalia abſtrahunt. ab hic, & nunc.*

27 His ergo ſuppoſitis, Dicendum eſt, loquendo de vnitate ſpecifica, & poſitiua, tunc ſiue conſideretur ſecundum ſuum eſſe reale obiectiuum, ſiue ſecundùm quod practicum (vt aiunt) dicit ordinem ad exiſtentiam, nullam habet ſecundùm ſe præciſè ſumpta vnitatem ſpecificam, ſed ſolum emendicatam à forma, & à toto. Hæc eſt Ariſt. 2 de anima, text. 2. & 8. Metaph. ca. 1. & Diuus Th. ibid. lect. 1. ſuper vtrumque locum, & 1. p. q. 17. art. 7. ad 2. his verbis: *Materia prima dicitur eſſe vna; non quia habet vnam formam, ſicut homo eſt vnus ab vnitate vnius formæ; ſed per remotionem omnium formarum diſtinguentium.* Vbi ſolùm tribuit materiæ vnitatem per remotionem omnis formæ, ac proinde negatiuam, in hoc, vt diximus, conſiſtentem; cumque ab eodem principio oriatur vnitas poſitiua, ex cuius remotione deuenitur ad negatiuam, planè ſequitur quod omnis vnitas poſitiua à forma, vel

actu

Digitized by Google

actu debeat prouenire. Et ideò vt explicaret vnitatem poſitiuam materiæ addidit S. Doctor: *Sicut homo eſt vnus ab vnitate vnius formæ.* Quod etiam indicat opuſc. 31. citato, quem ſequuntur communiter Thomiſtæ: & ideò non eſt neceſſe ſingulos referre.

28 Et quidem materiam ſecundùm quod eſt proximè capax exiſtendi, nullam habere ſpecificationem poſitiuam niſi à forma, ſatis manet probatum ex argumentis pro ſecunda parte ſecundæ ſententiæ adductis, & ampliùs patebit ex dicendis infra quæſtione ſequenti. Sed nihilominùs quòd ſecundùm quoduis eſſe conſiderata, ſit idem de illa, quoad hoc dicendum, ſic oſtendimus.

Primò, ad hoc vt aliquid ſecundùm quoduis eſſe reale habeat vnitatem ſpecificam poſitiuam, oportet vt habeat in ſe principium aliquod, vnde talis vnitas ſumatur, vt nuper dicebamus. At materia ſecundùm ſe præciſè conſiderata, non includit intrinſecè hoc principium; benè tamen ſit vt actuata per formam ſumatur. Ergo ſecundùm ſe non habet vnitatem ſpecificam poſitiuam, benè tamen vt eſt informata per formam. Minor probatur, quia vt in Logica diximus, cùm differentia metaphyſica habeat rationem actus metaphyſici, & fundetur in entitate reali, & phyſica, debet deſumi tanquam à prima radice, ab aliqua entitate, quæ phyſicè ſit actus, ſiue informans, ſiue ſubſiſtens. Sed materia prima ſecundùm ſuum eſſe phyſicum eſt expers totius actualitatis, niſi conſideretur vt actuata per formam, vt quæſtione præcedenti oſtenſum eſt. Ergo nullam ſecundùm ſuum eſſe eſſentiæ præciſè ſumptum, ſed ſolùm per formam, habet ſpecificam & poſitiuam vnitatem.

29. Confirmatur, ex eo quòd genus dicit gradum potentialem, ideò licet proximè ſumatur, quoad ſuam potentialitatem à tota entitate rei, prout habet rationem contrahibilis; attamen tanquàm à primo principio, & radice deſumitur ab aliquo phyſico, quod vel ſit pura potentia, ſcilicet materia prima, vt potè quæ eſt prima, & potiſſima in ratione potentiæ reſpectu aliarum potentialitatum compoſiti, ac proinde menſura, & prima ratio illarum; vel ſi fuerit actus, requirit tamen ſaltem tanquam conditionem, quòd habeat aliquid veræ potentialitatis admixtum. Ergo ſimiliter ex eo quod differentia dicat gradum Metaphyſicum actualem, non poterit vt à prima radice deſumi, niſi ab aliquo, quod phyſicè habeat rationem actus, ſiue informantis, ſiue ſubſiſtentis; & ex conſequenti cùm materia ex ſe nullum habeat actum, vt probatum eſt, non poterit ſecundùm ſe, & præciſè ſumpta componi ex genere, & differentia.

Antecedens licet ex ſe pateat, nihilominus poteſt ſic amplius declarari. Nam ideò Deus nequit fundare duplicem rationem contrahibilis, & generis, & altera contrahentis, & differentiæ: quia eſt expers totius veræ potentialitatis: & Angeli, qui ſunt forma, & actus compleri, niſi haberent potentialitatem aut terminabilitatem in ordine ad ſubſiſtentiam, vel exiſtentiam, non poſſent conſtare ex genere: ergo, &c. Quæ omnia vnico ferè verbo complexus eſt D. Th. 1. part. quæſt. 105. art. 1. ad 2. dicens: *Materia prima eſt potentia pura: ſicut Deus eſt actus purus.* Vnde ſicut Deus non habet vnde ſumatur compoſitio metaphyſica generis, & differentiæ; ita nec materia prima.

30. Secundò probatur aſſertio. Si in materia eſſet aliqua ſpecies poſitiua incompleta, & infima, deberet reduci ad aliquam completam, & infimam: nam ſicut ſpecies imperfecta ad perfectam; ita ſpecies incompleta infima, ad completam, & infimam reducenda eſt. At materia ſecundum ſe, & præciſè ſumpta ad nullam ſpeciem atomam poteſt reduci: ergo, &c. Minor probatur: quia non poteſt pertinere ad omnes, cùm earumdem naturam non participet, nec ad aliquam in particulari: quia non eſt maior ratio, ob quam ad hanc potiùs quàm ad illam ſpectet: quandoquidem non niſi vt determinata per determinatam formam pertinet ad ſpeciem determinatam: ergo, & cætera.

31. Ex quibus inferendum, & dicendum eſt ſecundò. Si materia prima conſideretur vt ad ordinem practicum exiſtibilem pertinet, ſeu vt ex proximè capax exiſtendi, tunc ſpecificatio poſitiua, quam habet à forma; eſt illi omninò intrinſeca, & eſſentialis. Si verò abſolutè, & ſimpliciter ſumatur, tunc ſpecificatio prædictas etſi non ſit illi eſſentialis; non tamen eſt dicenda extranea, & omninò accidentaria, ſed potiùs valdè connaturalis.

Prima pars huius aſſertionis eſt valdè conſona D. Thomæ 1. part. quæſt. 66. art. 1. & ſequitur apertè ex dictis: quia implicat materiam exiſtere, niſi priùs habeat prædictam ſpecificationem, per quam ſit proximè capax exiſtentiæ. Ergo in ordine ad exiſtentiam hæc ſpecificatio eſt intrinſeca, & eſſentialis illi.

Ex quo etiam ſequitur maior confirmatio aſſertionis præcedentis. Nam quod non poteſt eſſe propriè indiuiduum exiſtens etiam incompletum, niſi vlteriorem indiuiduationem ab alio recipiat, non poteſt habere ſpecificationem poſitiuam etiam incompletam; quandoquidem cuius ſpeciei reali poſitiuæ proportionatum indiuiduum, & exiſtens, ſiue per propriam, ſiue per alienam exiſtentiam correſpondet.

32. Secunda verò pars ſolùm indiget explicatione. Quia prædicta ſpecificatio prouenit materiæ ab actu ſibi connaturaliſſimo, qui eſt prima illius actualitas. At quod ſic eſt connaturale; non poteſt eſſe extraneum. Adde quòd ſi ſpecificatio poſitiua eſt illi eſſentialis, vt ad ordinem practicum exiſtibilem (vt verbis aliorum vtamur) pertinet, non erit illi abſolutè ſumptæ extranea: quia ſpecificatio omninò requiſita, vt res aliqua ſit capax exiſtentiæ, non eſt cenſenda extranea reſpectu illius. Vnde materia etiam per modum partis cenſetur dimidium ens, vſque dum habeat talem ſpecificationem: quia ſemper cenſetur res aliqua eſſe dimidium ens etiam per modum partis, vſque dum ad ordinem practicum pertinere intelligatur.

33. Sed obiicies, ſequi inde, quòd eadem entitatis, materiæ ſit diuerſæ ſpeciei intrinſecæ. Sed hoc eſt impoſſibile: ergo, &c. Minor patet: quia etſi vna, & eadem res poſſit pertinere ad duplicem ſpeciem accidentalem, non tamen ad duplicem intrinſecam, alioquin eſſet, & non eſſet idem. Sequela verò probatur: quia eadem entitas materiæ poteſt eſſe ſub duplici forma ſaltem ſucceſſiuè. Ergo ſi ſpecificatio, quam habet à forma, eſt illi intrinſeca, & non aduentitia, iam idem manens idem, eſſet modo huius, modò illius ſpeciei intrinſecæ.

Confirmatur: Id quod eſt prius alio, non poteſt plurificari ſecundùm ſpecificationem non ſibi intrinſecam per id, quod eſt poſterius. At materia prima præcedit formam: ergo, &c. Maior ex ſe patet: quia quod eſt prius alio habet ea, quæ ſunt ipſi intrinſeca ante quam aliud ſit.

34. Reſpondetur; quòd etſi res aliæ, quæ ex ſe ſunt poſitiuè vnæ, non poſſint ſucceſſiuè eſſe diuerſæ ſpeciei intrinſecè, vt conſtat; benè tamen materia propter ſpecialem rationem, quæ in ea procedit; quia cum non habeat ex ſe, niſi eſſe vnam negatiuè, vt iam oſtendimus, & vnitas ſpecifica negatiua conſiſtat in hoc, quòd res, quæ dicitur vna, non ſit ex ſe plures, poſſit tamen plurificari: quia eſt vnitas puræ potentiæ, ac proinde non potentis proximè eſſe ſuſceptiuam

actualitatis, niſi ſpecificationem à forma recipiat: inde eſt, vt eadem entitas materialis eiuſdem materiæ, materialiter ſumpta, poſſit trahi ad plures, & diuerſas ſpecificationes poſitiuas, iuxta pluralitatem formarum: quia eius eſſentia conſiſtit in potentialitate ad plures ſpecificationes ſucceſſiuè, licet ex ſe nullam habeat.

Vndè ad confirmationem reſpondetur, concedendo maiorem de eo, quod eſt prius, & vnum, & exiſtens poſitiuè; non tamen ſi eſt tantùm pura potentia, & vnum negatiuè, & à poſteriori habeat eſſe in actu: quia tunc conſiſtit in quadam capacitate, vt recipiat ab illo poſteriori ſpecificationem poſitiuam intrinſecam.

STATVITVR MATERIAM EX SE habere vnitatem ſpecificam negatiuam.

§. III.

35. Dicendum eſt tertiò: ſi loquamur de vnitate ſpecifica negatiua, tunc materia ſecundùm ſe ſumpta, tam ſecundum ſuum eſſe reale obiectiuum, quàm vt remotè eſt ſuo modo ſuſceptiua exiſtentiæ, habet propriam ſpecificationem negatiuam. Hæc eſt D. Thomæ, vbi ſupra; & communis inter Thomiſtas, & colligitur apertè ex dictis: quia tunc aliqua res habet vnitatem ſpecificam negatiuam, quando non eſt plures ſpecificè: quia nimirum non includit in ſe principium aliquod proportionatum, vnde talis ſpecificatio, & plurificatio ſumatur. At hoc reperitur in materia: quia vt diximus principium hoc debet eſſe aliquis actus, quem materia ſecundùm ſe præcisè conſiderata non incçludit; ergo, &c.

36. Sed obiicies primò. Materia prima eſt ens poſitiuè: ergo & vna: quia vnum eſt paſſio entis: ergo & erit vna ſpecificè. Patet hæc conſequentia, quia eſſe vnum ſpecificè nihil eſt aliud, quàm eſſe vnum eſſentialiter. At quidquid eſt vnum ens: eſt vnum eſſentialiter: ergo ſpecificè; & ex conſequenti non habebit ſolam vnitatem negatiuam: quia cùm vnum ſit paſſio entis, & eo modo illi conuenit, ſicut ratio entis.

Reſpondetur, quòd aliud eſt loqui, vt optimè notauit Maſſius in præſenti capite 9. ſect. 3. quæſt. 13. de vnitate tranſcendentali, & analoga, prout præcisè importat entitatem non diuiſam; & hoc modo concedimus materiam habere vnitatem poſitiuam: aliud verò de vnitate hac peculiari, ſcilicet vnitate ſpecifica poſitiua, ad quam non qualiſcumque entitas ſufficit; ſed entitas, quæ ſit actus, vel includat actum. Vnde non mirum quòd materiæ primæ prædictam vnitatem poſitiuam negemus, & ſolùm tribuamus ei vnitatem ſpecificam negatiuam, ac proinde & capacitatem, vt vnitatem poſitiuam recipiat.

7. Secundò obiicies; ſi materia ſolùm habet vnitatem ſpecificam negatiuam, cùm omne negatiuum reducatur ad ſuum poſitiuum, non poterit non reduci ad aliquam ſpeciem poſitiuam: at nequit reduci ad aliquam: ergo neque habere hanc vnitatem negatiuam. Minor patet; quia non ad aliquam ſpeciem ſubalternam, ſcilicet ſpeciem corporis; quia hæc non eſſet proportionata reductio; neque ad aliquam infimam: quia non eſt maior ratio, ob quam ad hanc potiùs, quàm ad aliam ſpectet, imò ad nullam ſpectare poteſt: quia materia non reducitur ad ſpeciem formæ; niſi vt informata per illam: hîc autem loquimur de materia ſecundùm ſe, vt nuda ab omni forma: ergo, &c.

Reſpondetur, quòd materia ſicut non habet vnitatem ſpecificam poſitiuam, ita nec genericam: quia hæc ſaltim proximè debet etiam ab actu deſumi, vt in Logica dictum eſt. Vnde ſi loquamur de vnitate generica ſolùm habet vnitatem negatiuam. Hoc ergo ſuppoſito dicimus; quod reducitur ad ſpeciem poſitiuam, non quidem poſitiuè, ſicut ſpecies poſitiua imperfecta ad poſitiuam perfectam; ſed ſicut id, quod eſt vnum negatiuum, reducitur ad ſuum poſitiuum, ac proindè negatiuè. Nam ſicut quia non eſt vna genericè, poteſt tamen recipere hanc vnitatem, reducitur ad ſpeciem poſitiuam genericam, cuius eſt capax: ita, quia non habet vllam vnitatem ſpecificam, licet poſſit ſucceſſiuè habere omnes, reducitur ad omnes. Et licet materia non reducatur poſitiuè ad ſpeciem hominis, verbi gratia, niſi actuata per formam hominis: benè tamen negatiuè, quatenus nimirum importat carentiam illius vna cùm capacitate ad ipſam.

DILVVNTVR ARGVMENTA vtriuſque ſententiæ.

§. IV.

38. Ad fundamentum ergo pro ſententia P. Suarez reſpondetur: quòd ad vnitatem ſpecificam poſitiuam non ſit eſt reſpicere actum, ſi ille reſpectus ſit puræ potentiæ; & in pura potentialitate conſiſtens; quia per hoc nihil actus intrinſecè includit, quamuis talis reſpectus ſufficiat ad vnitatem ſpecificam negatiuam.

Ad confirmationem negamus, poſſe omninò abſtrahi rationem materiæ ab omnibus materiis, ac proinde ratio illa abſtracta non erit vna ſimpliciter, ſed ſolùm vna analogicè, vt optimè notauit D. Thom. 1. part. quæſt. 66. art. 2. in fine corporis. Et ratio eſt aperta ex dictis; quia vt detur omnimoda abſtractio, & conſequenter vt ratio abſtracta ſit vniuoca, requiritur, quòd in re, quæ abſtrahitur, detur fundamentum ad formandum duplicem conceptum, quorum vnus habeat rationem differentiæ contrahentis; alius generis contrahibilis. At in materia prima, ſicut non datur ſecundùm ſe aliquid actus, quod per modum primæ radicis fundet conceptum differentiæ, & ſuo modo ſit fundamentum conceptus generici; ita neque adeſt ad fundamentum ad duplicem conceptum formandum.

Vnde ſicut differentiæ inter ſe diſtinguuntur ſe totis: quia ſunt conceptus ſimplices, & impartibiles in duos conceptus, quorum vnus poſſit abſtrahi ab alio: ita duæ materiæ ſecundùm ſe, & præcisè conſideratæ eodem modo diſtinguuntur, quamuis cùm his cohæreat, non eſſe neceſſarium, vt dictæ materiæ concipiantur expreſsè, ſecundùm id, in quo inter ſe diſtinguuntur; ſed poſſint concipi ſecundùm id, in quo conueniunt, quamuis ibidem actu inuoluatur implicitè ratio illa, in qua diſtinguitur, vt conſtat ex his, quæ in Logica diximus.

39. Ad fundamentum pro ſecunda parte huius ſententiæ, patet ex dictis, quomodo materiæ, vt habet vnitatem ſpecificam atomam poſitiuam, non ſit accidentale, quod habeat formam, verbi gratia humanam, & in quo ſenſu hæc ſpecificatio ſit illi intrinſeca. Ad fundamenta pro ſecunda ſententia, quoad primam eius partem patet ex dictis. Quoad ſecundam verò probant noſtram ſecundam concluſionem.

QVÆSTIO

QVÆSTIO IV.

An materia prima ex ſe habeat propriam vnitatem numericam.

40. QVæſtio hæc ferè deciſa mane ex præcedenti. Sed vt Ariſtot.& D.Thom.mentem explicemus, & aliquibus obiectionis ſatisfaciamus, eam excitare placuit. Partem ergo affirmatiuam tenent omnes ij,qui materiæ propriam vnitatem ſpecificam, licet in completam tribuunt, vt ita inter vnitatem ſpecificam, & numericam debita ſeruetur proportio. Probatur primò: materia prima ex ſe habet componere ens naturale,non ſolùm vt eſt vnum vnitate ſpecifica; ſed etiam vt eſt vnum vnitate numerica: ergo ex ſe eſt qoid ſingulare; & ex conſequenti habet ſuam vnitatem numericam. Vtraque conſequentia patet: quia ſingulare,vt ſingulare,non conſtat,niſi ex partibus ſingularibus, vt tales ſunt, ac proinde habentibus vnitatem numericam. Antecedens verò etiam conſtat: quia vt ex dicendis infrà diſp. 6. ex Ariſtot. & D. Thoma patebit, ſicut materia, & forma in communi conſtituunt ens naturale in communi: ita hæc materia, & hæc forma pertinent intrinſecè ad hoc ens naturale, vt ſingulare eſt.

41. Secundò omnes materiæ ſublunares ſecundùm ſe ſumptæ diſtinguuntur ad inuicem numero: ergo quælibet habet ſuam vnitatem numericam. Patet conſeqentia: quia ſicut diſtinctio eſt inter vnum, & vnum; ita diſtinctio numerica inter vnum, & vnum, quorum quodlibet ſit vnum numero. Antecedens probatur: tum qoia alia eſt materia in Ioanne, & alia in Franciſco, &c. tùm etiam: quia ſi omnes materiæ ſublunares eſſent vna numero, cùm omnes formæ ſint in eis tanquam in ſubiecto: fieret inde plures formas ſubſtantiales non ſolùm numero, ſed etiam ſpecie diuerſas, eſſe ſimul in vno, & eodem numero ſubiecto, quod vt conſtat, & infrà dicemus, implicat: imò, & hinc fieret nullam poſſe eſſe tranſmutationem, ſiquidem vna, & eadem materia habet omnes formas.

Confirmatur: Quod eſt commune pluribus ſecundùm prædicationem, non eſt vnum numero: ſed materia prima eſt communis pluribus ſecundùm prædicationem, vt ſi dicas: hæc materia eſt materia: ergo, &c. Confirmatur tandem: vnum numero eſt incommunicabile, vt *quo*, & vt *quod*: ſed materia communicatur pluribus indiuiduis, de quibus prædicatur: ergo, &c.

42. Dicendum tamen eſt, materiam primam ſecundùm ſe, & ex ſolis ſuis meritis, non habere vnitatem numericam poſitiuam; ſed tantùm negatiuam. Ita D.Thom. quæſt.16. primæ partis citata,& opuſc.31. & in 2. diſt.2. quæſt.1. art.1.ad 3. & communiter Thomiſtæ. Et ratio eſt manifeſta ex dictis: quia vnitas numerica,& ſpecifica cuiuſuis rei debent eſſe inter ſe proportionatæ; ſed materia prima ſecundùm ſe nullam habet vnitatem ſpecificam poſitiuam; ſed ſolùm negatiuam: ergo idem dicendum erit de numerica. Diximus ſecundùm ſe, & ex ſolis ſuis meritis: quia modò non diſcutimus, vtrum materia, præter hanc vnitatem numericam negatiuam habeat aliam poſitiuam à forma, vel à ſigillatione ad certam quantitatem: quia hoc pendet ex pluribus in lib. de Generat. circa principium indiuiduationis dicendis: & ideò ibidem hoc explicandum erit.

43. Ex quo inferendum, & dicendum eſt ſecundò, omnem materiam primam ſublunarem ſecundùm ſe, ſeu præciſè ſumptam, eſſe vnam, & eandem numero negatiuè, ita vt non ſit plures numero. Hæc eſt D.Thom. opuſc.31. citato in hæc verba: *Sciendum eſt, quòd materia prima dicitur vna numero in omnibus.* Patet etiam ex dictis: quia ſi præciſè conſideretur, non habet vnde diſtinguatur numero: quia non includit actum. Ergo omnes illæ ſunt vna numero materia negatiuè: id quod etiam docent communiter Thomiſtæ.

44. Ad primum initio quæſtionis poſitum reſpondetur: quòd vt aliquid conſtituat ens naturale, & ſingulare, per modum puræ potentiæ,ſatis eſt, eſſe vnum numero negatiuè, & capax ſuſcipiendi vnitatem numericam poſitiuam, ſiue à forma, ſiue à ſigillatione ad illam, & ad certam quantitatem, &c. de quo infra loco citato.

Ad ſecundum patet ex dictis, nihil conuincere, ſe ſemel attendatur, tum ad vnitatem negatiuam numericam, quam materia ex ſe habet, tum etiam ad poſitiuam; quæ ei à toto communicatur. Vnde ad primam probationem dicimus, materiam vt exiſtit à parte rei, & vt habet vnitatem poſitiuam, eſſe multiplicem numero; ſecundùm ſe tamen, & negatiuè eſſe vnam numero. At nihil obeſt, puram potentiam, quæ ex ſe non eſt plures numero, ac proinde eſt negatiuè vna, plurificari per formam. Per quod etiam patet ad ſecundam probationem: quia etſi obſit plures formas ſubſtantiales eſſe in vna materia, quæ ſit vna numero,tam poſitiuè quàm negatiuè; non tamen in vna negatiuè, & poſitiuè in pluribus. Neque hinc, vt patet, tollitur tranſmutatio rerum. Ex quo etiam ad primam confirmationem conſtat: quia materia ſublunaris ſolùm prædicatur de pluribus materiis differentibus numero poſitiuè, vt cum dicimus: materia. Ad vltimam confirmationem reſpondetur, quòd idem numero poſitiuè, & in actu, eſt incommunicabile, non autem idem numero negatiuè, & in potentia.

QVÆSTIO V.

VTRVM MATERIA PRIMA habeat ex ſe propriam exiſtentiam.

45. POſtquam explicuimus materiam eſſe ex ſe ita puram potentiam, vt nullum actum ad ordinem eſſentiæ pertinentem intrinſecè includat, ſiue ille ſit phyſicus, ſiue metaphyſicus; explicandum ſupereſt, an etiam taliter ſit pura potentia, vt nullum actum exiſtentiæ afferat.

REFERTVR PRIMA SENTENTIA.

§. I.

PArtem affirmatiuam tenent ex antiquis Henric. quodlib.1. quæſt. 10. & quodlib.4. quæſt. 16. Scot. Gabr. Gregor.in 2. diſt. 12. quæſt. 2. & cæteri Nominales: & ex Recentioribus Fonſeca 2.Metaph. cap.7. quæſt.3.ſect.8. Suares diſp.13. Metaph.ſect.4.& 3.part. quæſt. 6. diſp. 17. ſect.2. Perier. lib.5. Phyſicæ cap. 12. Tolet.1. Phyſicorum quæſt.13. Rubio in præſenti,tractatu 1. de materia quæſt. 3. & ferè omnes Scriptores Societatis.

Probatur primò: materia, & forma, verbi gratia equi, diuerſis fuerunt actionibus productæ, cum illa, per creationem, & ab initio mundi, hæc verò per actionem generatiuam agentis naturalis producta ſit. Ergo & diuerſas habent exiſtentias; cùm enim *fieri* ad *eſſe* terminetur, diuerſum *fieri* ad diuerſum *eſſe* terminabitur.

46. Secun

46. Secundò: ſi materia prima propriam non habet exiſtentiam; ſed à forma, vel à toto emondicatam; ſequeretur eam toties corrumpi, aut generari, quoties compoſita naturalia, & eorum formæ generantur, vel corrumpuntur. Sed hoc eſt falſum, quandoquidem, vt infrà dicemus, eſt ingenerabilis, & incorruptibilis: ergo, &c. Sequela probatur: quia res non aliter producuntur vel deſtruuntur, quàm acquirendo, vel amittendo eſſe exiſtentiæ at ſi materia prima exiſtit exiſtentia formæ vel compoſiti, toties acquirit, vel amittit exiſtentiam, quoties corrupta, vel producta fuerit exiſtentia formæ, vel compoſiti: ergo toties ipſamet materia deſtruetur de nouóque producetur.

Tertiò: materia prima eſt cauſa materialis compoſiti, & formæ; cum hæc ex eius potentia educatur; illud verò ex ea intrinſecè, vt ex potentia conſtituatur: ergo eſt prior vtroque. Patet conſequentia: quia neceſſe eſt, vt cauſa antecedat effectum. Tunc ergo alteriùs, quando materia vtrique, vt primum ſubiectum præſupponitur, non eſt omnino nihil, aliàs generatio fieret ex nihilo, formaque ſubſtantialis in nihilo reciperetur. Ergo eſt aliqua entitas ex ſe, & non à forma, vel toto exiſtens, quandoquidem, quod non exiſtit, eſt actu nihil, & quod ante aliud exiſtens eſt, per illius exiſtentiam exiſtere nequit.

Confirmatur: cauſa creata ſiue materialis, ſiue formalis nullo modo poteſt realiter cauſare, quin ipſa prius ab agente cauſetur, cùm antequam producatur, ſolùm ſit pura potentia obiectiua. At omnis efficientia ad aliquod eſſe exiſtentiæ terminatur, quandoquidem ex vi illius ponitur res extra cauſas. Ergo etiam ſecundum ordinem naturæ eſſe exiſtentiæ cauſæ materialis, & formalis, eorundem cauſalitatibus ſupponi debet, ſicut & quòd ſint effectus, eſt priùs in illis, quàm quòd ſint cauſæ.

47. Quartò, materia prima habet re ipſa propriam eſſentiam non emendicatam à forma, vel compoſito, per quam eſt formaliter extra nihil. Sed exiſtentia non diſtinguitur ab eſſentia reali, per quam res extrahitur formaliter extra nihil: ergo etiam habebit propriam exiſtentiam. Conſequentia ex ſe patet. Maior verò conſtat ex dictis. Minor autem probatur: quoniam impoſſibile omnino eſt, vt res aliqua conſtituatur formaliter extra nihil per aliquid à ſe ipſa realiter diſtinctum: cum per propriam entitatem à ſe omnino indiſtinctam ſit formaliter extra nihil. At exiſtentia ponit rem formaliter extra nihil: quia ponit illam extra cauſas, & eatenus erat nihil; quia erat intra illas. Ergo non diſtinguitur ab eſſentia.

Confirmatur, & explicatur hoc ipſum: tum quia ante exiſtentiam, res erat nihil, & hoc ipſo quod exiſtit, iam eſt aliquid: ergo per exiſtentiam fit extra nihil: tum etiam, quia rem eſſe aliquid in ſe ipſa, eſt habere eſſe extra cauſas, & ideò quandiu eſt intra illas, tandiù eſt in ſe nihil. At eſſe exiſtentem, eſt formaliſſimè eſſe extra cauſas: ergo eſſe in ſe aliquid, & eſſe exiſtens, non diſtinguuntur realiter.

PROPONITVR SENTENTIA D. Thomæ, & expenditur primum illius fundamentum.

§. II.

48. DIcendum eſt tamen, materiam primam nullam prorſum, habere exiſtentiam: ſed eam ſolùm, quam à forma, & toto compoſito emendicat. Ita Boëtius opuſc. de vnitate, & vno, D. Bonauent. in 2.diſt.2.2.quæſt. Capreol. in 2.diſt.13.quæſt.1. Caiet. de ente, & eſſentia c.5.q.8. Ferrara 1. contra gent. c.4. & 1.Phyſic. quæſt.11. Soncinas 7.Metaph. quæſt.17. & lib.8. quæſt.1. Iabel.5.Metaph.quæſt.3.& lib.8.quæſt.1. & tandem hæc fuit conſtans & perpetua ſententia in ſchola D.Thom.

49. Probatur primò authoritate Ariſt. & D.Thom. Nam Ariſtot.5. Metaph. text.15.inquit: Animam eſſe cauſam exiſtentiæ materiæ. Similiter D. Thom. hoc ipſum ſæpè docet, maximè 1.p.q.7.art.2.ad 3. vbi habet: *Materia non exiſtit in rerum natura per ſe ipſam, cùm non ſit ens in actu: ſed potentia tantùm: vnde magis eſt aliquid concreatum, quàm creatum.* Et quæſt.4. de potent. art.1. in corpore inquit: *Quidquid in rerum natura inuenitur, actu exiſtit, quod quidem non habet materia niſi per formam, quæ eſt actus eius.*

Reſpondent aduerſarij, ſolùm velle Doctorum Angelicum, materiam non habere exiſtentiam, per quam naturaliter poſſit eſſe actu ſine forma. Sed contra eſt, nam ſi attentè legantur dicta teſtimonia, manifeſtè apparebit, illis aliquid amplius quàm dependentiam in exiſtendo ſignificari, aliàs etiam idem de forma materiali, imò de compoſito, quod ſine materia non poteſt exiſtere, dici poſſet. Vnde ipſe S. Doctor 1.2. q.94. art.5. ad 2. quaſi mentem ſuam contra hos Auctores explicans: ſic ait: *Idem eſſe formæ, & materiæ, & hoc quidem eſt eſſe compoſiti.* Quod etiam docet in 2. diſt.1. q.4. ad 2.

50. Deinde probatur ratione. Hoc ipſo quòd aliqua res ſit exiſtens, eſt ens in actu: ergo ſi materia propriam habet exiſténtiam, & ſimiliter forma ſuam, quælibet earum erit ens in actu, etiam in illo priori in quo toti, & ad inuicem præſupponuntur. Ergo in illis non poterit fieri vnum per ſe, quale eſt compoſitum phyſicum à parte rei exiſtens, & ex materia, formaque coaleſcens. Hæc vltima conſequentia patet ex illo vulgatiſſimo inter Philoſophos axiomate: *Ex pluribus entibus in actu non poteſt fieri vnum ens per ſe.*

Reſpondent aduerſarij, quòd licet ex pluribus entibus, quorum quodlibet ſit in actu per exiſtentiam completam, non poſſit in ratione exiſtentis fieri vnum per ſe; quia iam vnumquodque illorum omne complementum ſecundum hanc rationem habet; benè tamen ex pluribus, quorum quodlibet exiſtentiam habeat partialem, & incompletam, quia tunc vna exiſtentia comparatur ad aliam vt perfectibilis, & alia vt perficiens, intra idem genus; at exiſtentiæ materiæ, & formæ ſunt partiales, & incompletæ, & ita benè poteſt ex eis reſultare per compoſitionem phyſicam vnum per ſe etiam in ratione exiſtentis.

51. Sed contrà; nulla exiſtentia poteſt ſe habere vt potentia reſpectu alterius exiſtentiæ: ergo ex nullis exiſtentiis poteſt fieri vnum ens per ſe compoſitione phyſica. Patet conſequentia: quia hæc compoſitio nequit eſſe, niſi vnum extremum habeat ſe vt potentia realiter reſpectu alterius: ſicut nec poteſt dari compoſitio metaphyſica, quæ eſt ſecundùm rationem, & fundata ſupra phyſicam, niſi vnum extremum habeat ſe per modum potentiæ ſecundùm rationem.

Antecedens, in quo eſt difficultas, probatur: tum quia etſi vna, & eadem res poſſit eſſe in diuerſo genere, & ordine actus & potentia: non tamen in eodem. Vnde quia forma ſubſtantialis in ordine eſſentiæ eſt actus; ideò in hoc ordine nequit eſſe potentia, licet in ordine ſubſiſtendi, & exiſtendi poſſit comparari per modum potentiæ reſpectu actuum ſubſiſtentiæ, & exiſtentiæ. Sed quæuis exiſtentia eſt actus in ordine exiſtendi, vt ex ſe patet, & ex D. Thoma ſtatim dicemus: ergo non poterit in eodem

dem ordine eſſe potentia. Tum etiam, quia exiſtentia ex proprio, & formali conceptu ſuo eſt vltimus terminus ſubſtantialis vbicumque inueniatur, vt ex eodem Angelico Doctore ſtatim oſtendemus. Et ideò eo ipſo quod intelligatur res exiſtens, intelligitur etiam vltimò terminata, & completa generatio ſubſtantialis illius. Ergo exiſtentia vbicumque inueniatur, eſt vltimus actus ſubſtantialis rei; ac proinde repugnat quòd habeat rationem potentiæ reſpectu alterius actus, aut termini ſubſtantialis.

52. Deinde quia repugnat inueniri in aliqua re rationem differentialem, ſeu vltimam, quæ ſit ignobilior ratione ſuperiori eiuſdem, vt indicat Ariſt. 8. Metaph. text. 10. & docet D. Thom. de ſpiritualibus creatoris art. 8. ad 9. & 1. p. q. 50. art. 5. ad 1, quandoquidem ratio inferior comparatur per modum actus reſpectu ſuperioris. Ergo repugnat exiſtentiam materiæ comparari per modum puræ potentiæ reſpectu alterius exiſtentiæ.

Patet conſequentia: quia ſi ſemel illa exiſtentia eſt potentialis reſpectu exiſtentiæ formæ, iam hæc potentialitas erit conceptus vltimus illius: ergo non poterit contrahere conceptum exiſtentiæ vt ſic, qui eſt conceptus cuiuſdam actus vt talis, & valde actualis, ac proinde vincentis in perfectione rationem puræ potentialitatis.

Accedit, quòd hoc ipſo, quòd aliquid ſecundùm ſuam vltimam rationem ſit potentia reſpectu alterius, nequit in ea imbibi ratio actualitatis, & actus: ergo neque eſſe exiſtentia. Patet antecedens: nam ſicut ratio potentiæ vt ſic, nequit imbibi in actu, quatenus actus: ita neque ratio actus in potentialitate, quatenùs potentialitas eſt. Ergo ſi exiſtentia materiæ vt comparata cum exiſtentia formæ habet ſe vt potentia reſpectu illius, ſecundùm iſtam rationem nequit imbibere rationem actus, ac proinde neque eſſe exiſtentia.

53. Et poteſt tota hæc doctrina, & ratio ex illa confecta elucidari, & confirmari expreſſis teſtimoniis D. Thom. Nam quæſt. vnica de Anima art. 6. ad 2. definiens eſſe ſeu exiſtentiam inquit: *Quòd ipſum eſſe eſt actus vltimus, qui participabilis eſt ab omnibus, ipſum autem non participat.* Quod magis explicat de potentia quæſt. 7. art. 2. ad 9. dicens: *Neque intelligendum eſt, quod ei, quod dico eſſe aliquid addatur, quod ſit eo formalius ipſum determinans ſicut actus potentiam.* Et paucis interpoſitis: *Vnde non ſic determinatur eſſe per aliud, ſicut potentia per actum ſed magis ſicut actus per potentiam: nam & in definitione formarum ponuntur propria materia loco differentia, ſicut cum dicitur: quòd anima eſt actus corporis phyſici, & organici, &c. per hunc modum hoc eſſe ab illo eſſe diſtinguitur inquantum eſt talis, vel talis natura.* Quam doctrinam tradidit etiam 1. part. quæſt. 3. artic. 4. & quæſt. 4. artic. 1. ad 3. necnon quæſt. 5. articulo 1. & alibi ſæpè.

54. Deinde impugnatur eadem ſolutio, oſtendendo implicare, quòd dentur exiſtentiæ partiales: ſed omnem exiſtentiam, vel non eſſe talem, vel eſſe perfectam. Tum quia ratio præcedens id conuincit: quia ſi ſemel darentur, vna earum haberet ſe per modum potentiæ reſpectu alterius: tum etiam quia exiſtentia non tam habet rationem formæ, quàm termini naturæ: & ideò verbum reſpectu humanitatis Chriſti habet rationem puri termini, vt docent communiter Theologi cum D. Thom. 3. p. quæſt. 1. Ergo nequit phyſicè eſſe, compoſita, & diuiſibilis, ac proinde nec dari exiſtentiæ partiales. Patet prima conſequentia: quia quòd eſt terminus alterius, caret ea diuiſibilitate, & compoſitione, quam habet res terminata. Vnde quia linea terminat ſuperficiem diuiſibilem ſecundùm latitudinem, ideo caret diuiſibilitate ſecundùm latitudinem. Ergo quod terminat compoſitum ſubſtantiale, quod eſt diuiſibile in partes phyſicas, & per modum actus, & potentiæ ſe habentes, caret hac compoſitione, & diuiſibilitate.

DISCVTITVR SECVNDVM *fundamentum veræ ſententiæ.*

§. III.

55. Secundò principaliter probatur aſſertio. Exiſtentiæ eſt rem eſſe extra cauſas, vt ex nominis etymologia, & definitione conſtat: ergo priùs intelligimus cauſas exercuiſſe cauſalitates ſuas, ſeu eſſe in vltimo, vt ſic dicamus, exercitij cauſalitatis, quàm rem exiſtere. Patet conſequentia: quia res non eſt extra cauſas, niſi quia ab illis exiit mediis cauſalitatibus, quæ ſunt veluti egreſſus, ſeu exitus ab eiſdem, vnaquæque in genere ſuo. Priùs ergo intelliguntur exercitæ cauſalitates, ſeu eſſe in vltimo talis exercitij quàm rem extra cauſas eſſe, proindéque quàm rem exiſtere. At quod his cauſalitatibus mediis, eiſque præſuppoſitis modo dicto à cauſis egreditur, totum eſt, non partes. Ergo ſolummodo totum propriam habebit exiſtentiam. Minor probatur: tum quia id ſolum, præſuppoſitis cauſalitatibus omnium cauſarum ab illis exit, quod finitis cauſalitatibus tandem eſt. Hoc autem ſolummodo eſt totum: quandoquidem eo producto quieſcunt omnes cauſæ, & vſque dum illud producatur, non cenſentur cauſalitates deueniſſe ad vltimum ſui exercitij: ergo, &c.

Illuſtratur hæc ratio: quia dum cauſalitates exercentur, neque ad vltimum ſui exercitij deuenerunt, ſemper cenſetur effectus vnitus cauſis, ac proinde nondum exiſtens, vt potè qui ab eis in primo ſui eſſe adbuc pendet, nec extra illas iam exiuit, ſed eſt vt ſic dicamus in *egredi*. At vſque dum cauſæ attingant totum, cauſalitates earum ſemper ſunt, vt ſic loquamur, in exerceri, nec ad vltimum ſui exercitij deuenerunt: ergo nondum exiſtentiam communicarunt.

56. Reſpondent aduerſarij ad productionem cuiuſlibet compoſiti naturalis deſiderari vnicam totalem actionem, & plures partiales habentes ſe per modum actus, & potentiæ. Vnde ſicut partes ſuo toto priores ſunt, ſic & illæ cauſalitates partiales cenſentur priùs exercitæ, quàm totalis, proindeque per eas exiſtentia partialis priùs in partibus producta intelligetur, quàm exiſtentia totalis toti adueniat.

Sed contra: nam in primis falſum eſt dari prædictas actiones partiales habentes ſe per modum actus, & potentiæ: vt conſtat ex his, quæ diximus ad probandum impoſſibiles eſſe exiſtentias partiales, quarum vna ſe habeat per modum actus, & altera per modum potentiæ. Quoniam ferè omnia, quæ ibidem adduximus, æquè probant impoſſibilitatem prædictarum actionum, vtpotè cum omnis actio ſit vltimus actus in ordine agendi, ſicut quæuis exiſtentia in ordine exiſtendi: ergo, &c.

57. Deinde: quia etiam ſi gratis concederemus dari illas actiones partiales, adhuc argumentum rectè intellectum manet in ſua vi. Nam ad hoc vt exiſtentia effectus cauſetur, non ſolum requiritur; quòd hæc, vel illa cauſalitas exercita ſit; ſed etiam vt omnes cauſalitates, & dependentiæ modi ad primum eſſe effectus requiſitæ perueniant ad vltimum ſui exercitij. Sed vſque dum eſſentia totius adſit, & actio totalis vltimum ſui exercitij attigerit, nequit materia eſſe extra omnes cauſalitates, & dependentiæ modos: ergo nec per illam actionem partialem ſufficienter cauſari, vt exiſtat.

Conſequen-

Conſequentia patet. Maior verò probatur ex definitione exiſtentiæ. Non enim definitur exiſtentia (vt ipſi aduerſarij fatentur) quòd ſit *Id, quod res eſt extra cauſam*, ſed, *Id quo res eſt extra ſuas cauſas.* Vnde. vſque dum cauſalitates omnes, & dependentiæ modi ad primum eſſe requiſiti finiantur, oportet vt ſicut affectus non erit extra cauſas, ſic neque exiſtens. Maximè quia ſicut ob dependentiam exiſtentiæ à cauſa efficienti debet effectus eſſe extra cauſalitatem hanc, vt exiſtat; ita ex eo quòd eadem exiſtentia, non minus ab illis cauſis, aliiſque rebus ſaltem cõnaturaliter pendet, oportet, vt niſi omnes hæ cauſalitates, & dependentiæ modi finiantur: nequeat prædicta exiſtantia in rerum natura inueniri. Non enim cauſa efficiens cauſat effectum, & exiſtentiam illius per poſitionem ſuæ entitatis in illo; ſed per poſitionem aliorum quouis modo requiſitorum ad eandem exiſtentiam.

58. Minor verò etiam conſtat: quia materia ſecundùm omnia, quæ habet; imò & actio illa partialis, quæ fingitur ad eam terminata, debet pendere ab ipſa forma, & à toto compoſito: & conſequenter ab alia actione partiali formæ productiua, necnon ab exiſtentia totius: alioqui ſine illis poſſet in rerum natura nullo præſuppoſito miraculo inueniri. Ergo vſque dum omnes hæ causalitates, & dependentiæ modi intelligantur exhauſtæ, non poteſt cenſeri, quòd materia ſit extra omnes cauſalitates, & dependentiæ modus, quos prærequirit: & conſequenter etiam ſi admitteretur illa actio partialis ad materiam terminata non poſſet in illo priori, in quo præſupponitur, cauſare ſufficienter materiam, vt exiſtat. Et quo etiam non parum efficaciter huius actionis partialis impoſſibilitas colligitur.

Nec vim huius noſtræ impugnationis aliquo modo infringit obiecto quædam, quæ contra eam ſtatim ſeſe offert ſcilicet ex illa ſequi, quòd productio totius phyſici poſſit non illi communicare exiſtentiam, quovſque adſint accidentia omnia, ſine quibus nequit connaturaliter eſſe: quandoquidem quovſque illa ſint, non poſſunt eſſe finitæ omnes cauſalitates, & dependentiæ modi ad eſſe totius requiſitæ: ſed hoc, vt conſtat, eſt omnino falſum: ergo, &c.

59. Reſpondetur enim negando ſequelam. Quia ſatis eſt, ad hoc vt totum ſit exiſtens, quòd ſit extra ſuam cauſam efficientem, & extra omnes cauſalitates & dependentiæ modos proprij generis: id quod ex natura ipſius exiſtentiæ ſubſtantialis ſatis colligitur. Nam hæc & eſt vltimum complementum eſſentiæ, & perficit illam in proprio genere. Vnde ſicut ex quo capite eſt complementum proprij generis debet aduenire ante alia extranei generis, ac proinde ante accidentia: ita ex quo capite eſt vltimum complementum, debet ſtatim eſſe poſt omnia alia proprij generis. Maximè, quia dependentia totius ab accidentibus eſt dependentia ab alio, vt à re inexiſtente, ac proinde innitente in alio, vt in re priùs, & ſimpliciter exiſtente. Sed dependentia totius à partibus: vel materiæ à forma, vel à toto in ordine ad exiſtendum, eſt depentia ab aliquo dante propriam ſpecificationem, vel intrinſecè complente: & ideò vt totum, vel materia exiſtat, debet eſſe extra hos; non verò extra illos dependentiæ modos.

Occurritur aduerſariorum oppoſitionibus.

§. IV.

60. AD argumenta pro prima ſententia initio poſita reſpondetur. At primum conceſſo antecendenti, neganda eſt conſequentia; quia ſolùm ea, quæ per ſe producuntur, accipiunt propriam exiſtentiam ex vi ſuæ productionis. Materia verò non eſt per ſe, & ſola producta; ſed comproducta ad productionem totius, vna cùm forma. Vnde non accipit propriam exiſtentiam, ſed ſolùm coexiſtentiam in toto. Et licet hinc ſequantur, quòd exiſtentia, quàm tunc habuit ſub prima forma, ſit diſtincta ab ea, quàm modo habet ſub forma equi: quia eſt pars diſtincti compoſiti, & per diſtinctam actionem ad diſtincta tota terminata, fuit illi prædicta exiſtentia communicata; non tamen quòd dum eſt ſub forma equi, exiſtat per diſtinctam exiſtentiam, ac ipſe equus: quia ad hoc requirebatur, quòd peteret propriam, & diſtinctam actionem per quam fieret. Sed circa hæc videantur ea, quæ diſp. 4. num. 39. & 40. dicemus.

61. Ad ſecundum neganda eſt ſequela. Et ad eius probationem dicendum, quòd corrumpi non eſt vtcumque amittere eſſe; ſed ita illud deperdere, quòd in eodem inſtanti loco illius alia exiſtentia tali rei non communicetur. Eſt enim corruptio tranſitus ab eſſe ad non eſſe: & generatio à non eſſe ad eſſe. Vnde quia materia prima in eodem inſtanti, in quo amittit vnam formam, aliam de nouo acquirit à qua exiſtentiam habet: ideò nunquam tranſit ab eſſe ad non eſſe; ſed ab vno ad aliud eſſe. Eſtque hoc maximè conſonum naturæ communis ſubiecti, quod ſub omnium formarum eſſe ſeu exiſtentia, hoc ipſo quod illis commone eſt, petit manere. Quod è conuerſo in forma ſubſtantiali contingit. Quæ hoc ipſo quòd alia forma de nouo materiæ aduenıat; ſtatim petit.

62. Ad tertium reſpondetur, concedendo primum entymema; & primum antecedens ſecundi: neganda tamen eſt conſequentia. Quamuis enim per ſe agere vt efficiens, præſupponat neceſſariò exiſtentiam: actionem enim ſunt exiſtentium, & ſubſiſtentium; ad hoc tamen vt aliquid rationem primæ cauſæ materialis vel formalis habeat, & vt talis cauſet, non eſt neceſſe vt illo priori in quo cauſat, exiſtat: ſatis enim erit, ſi pro illo priori ſit extra nihil eſſentiæ, & in eodem inſtanti temporis vnà cum compoſito, & per illius exiſtentiam exiſtat.

Cuius ratio eſt: tum quia genus cauſæ materialis eſt genus potentialitatis. Vnde non poteſt exerceri à materia vt exiſtens eſt reduplicatiuè, & formaliſſimè loquendo, quandoquidem exiſtentia eſt vltima actualitas: imò & valde perfecta. Tum etiam quia cum hæc receptio, & cauſalitas, ſit reſpectu *fieri*, & reſpectu entis naturalis, provt nondum in ſuo eſſe in ſe, & extra cauſarum dependentiam eſt; ſed provt habet primum eſſe eſſentiale ex partialibus eſſentiis materiæ, & formæ compoſitum: ac proinde provt eſt in *egredi*, & fieri, non requiritur; imò non poteſt eſſe pro tali priori, exiſtentia, quæ eſt vltimus terminus ſubſtantialis generationis: ſed ſatis eſt, quòd pro illo priori reuera ſit realitas eſſentiæ, quæ eſt quaſi via quædam ad actualem exiſtentiam, ſeu ſiſtentiam entis in ſe, & extra cauſas ſuas.

Explicatur magis: quia id habent ſuo modo in illo priori cauſæ intrinſecæ quòd pro illo eodem priori ponunt intrinſecè in toto, quod eſt effectus earum. Ergo cum pro illo priori tantùm ponant eſſentiam totius, fit inde, vt ſatis ſit illis tunc habere eſſentiam, quamuis etiam connotent exiſtentiam in illo eodem inſtanti reali emendicatam à toto. Cæterum, quid dicat eſſentia actualis provt diſtincta ab exiſtentia, & quomodo vt ſic conſiderata propriam habeat realitatem, & non formaliter emendicatam ab exiſtentia, ſtatim dicemus in ſolutione ad quartum.

63. Ad confirmationem reſpondetur, quòd licet

licet in illo priori, in quo materia ſecundum ſuum eſſe eſſentiæ realis cauſat formam, & compoſitum, intelligatur quaſi extra cauſam efficientem, adhuc tamen non concipitur in ſtatu ſiſtenti; quem nomen exiſtentiæ ſignificat; ſed, vt ſic dicamus, in ſtatu viali, & in *egredi*: ſicut ſolum habet tunc cauſare compoſitum ipſum vt in *egredi*. Vnde tam ipſa quàm compoſitum ſolùm intelliguntur habere a cauſa efficienti ſuam eſſentiam realem, non verò exiſtentiam, per quam conſtituuntur in eſſe omnino extra cauſas, ac proinde in eſſe quaſi ſtante, & ſiſtenti. Quia ſicut materia prima eſt tunc primò in *egredi*: ita debet ſolum illi communicari ab agente id, quod eſt in ipſa omnino primum, ſcilicet ſuum eſſe eſſentiæ realis. Quamuis, vt iam diximus in eodem inſtanti temporis, diuerſo tamen, & poſteriori naturæ, debeat neceſſario habere ab agente, tam actualitatem ſpecificationis poſitiuæ prouenientem à forma, quàm eſſe exiſtentiæ ab eadem, & à toto eam eudicatam.

Cùm autem dicimus materiam, v. g. eſſe tunc in *egredi*, non eſt ita intelligendum quòd ſecundum ſuam puram potentialitatem nude conſideratam, partim ſit intra cauſam, & partim extra; ſed quia licet tunc totam ſuam puram potentialitatem eſſentialem habeat ab agentem: non tamen omne id, quod intra proprium genus ſubſtantiæ debet in inſtanti generationis habere: quia deeſt illi tum actualitas ad ordinem eſſentiæ ſpectans, quam participat à forma, tum etiam exiſtentia, ſeu coexiſtentia in toto, per quam conſtituitur omnino extra cauſas. Ac proinde, vſque dum omnia hæc habeat ab efficiente, ſemper cenſetur vnita illi, nec ab illius dependentia omnino intra proprium genus abſolui, & conſequenter, neque eſſe exiſtens.

64. Ad quartum conceſſa maiori in ſenſu ſtatim explicando, neganda eſt minor. Quia in creaturis eſſentia, vt recipta & in ſe eſt aliquid, diſtinguitur realiter ab exiſtentia, vt latius alibi dicemus, & docet D. Thom. 1. p. q. 3. art. 4. & q. 44. art. 1. & 54. art. 1. necnon & 2. contra Gent. c. 52. & alibi ſæpè. Imò eſſentia actualis, vt talis, etiam ratione ſuæ actualitatis, diſtinguitur realiter ab exiſtentia, ſi loquamur non de actualitate vltima: ſed de actualitate realiter viali, & ad rationem eſſentiæ pertinente; quia totum ſuppoſitum, vt includens actualitatem eſſentialem formæ, & materia, vt actuata per illam intelligitur eſſe in quadam ſubſtantiali tendentia ad actualitatem exiſtentiæ ſubſtantialis.

Vndè eſſentia realis, aut actualis actualitate ad ordinem eſſentiæ pertinente, & vt terminata per ſubſiſtentiam, eſt id, quod realiter recipit exiſtentiam: non verò quid ex illa eſſentialiter conſtitutum: eſtque id, quod rationem propriæ eſſentiæ directè correſpondet prædicatis quidditatiuis poſſibilibus: non verò exiſtentia. Quare, quia eſſentia hominis, vt erat ſub ſtatu poſſibilitatis, conſiſtit in hoc, quòd ſit animal rationale: ideò eſſentia illius realis, & actualis, actualitate ad ordinem eſſentiæ ſpectante, eſt id, quod re ipſa, & actualiter importat hæc prædicata. Exiſtentia verò ſolùm dat, quòd hæc eadem eſſentia, quæ in priori antecedenti importabat re ipſa hæc eadem prædicata prout in *egredi* ab agente, habeat vltimam actualitatem, per quam conſtituatur omnino extra cauſas, & conſequenter in facto eſſe, & in ſtatu ſiſtentiæ.

65. Neque obeſt quidquam probatio ibidem adiuncta: nam id, quod modò eſt aliquid, ideò erat antea nihil, quia ita erat in cauſis, vt non ſit extra illas; neque in fieri; neque in facto eſſe. At exiſtentia ſolùm tribuit rei, quòd ſit formaliter in facto eſſe; non verò quòd ſit in fieri, ſeu in via ad vltimam perfectionem ſubſtantialem.

Nam eſſentia hominis, v. g. ſe ipſa formaliter, connotando tamen exiſtentiam in eodem inſtanti reali, & in alio poſteriori naturæ illi conuenientem, terminat tunc primò illud fieri, & ideo ſe ipſa formaliter eſt aliquid, licet effectiuè habeat totum hoc ab agente.

Vnde conſtat eſſentiam, vt actualem vt actualitate realis eſſentiæ habere quaſi medium quendam ſtatum inter duos alios extremos, quorum alter eſt ſtatus puræ poſſibilitatis, in quo eſſentia eſt actualiter nihil.

Alter verò eſt ſtatus exiſtentiæ, in qua tanquam in vltimo ſubſtantiali termino deſinit, & quieſcit totus hic ſubſtantialis proceſſus. Cùm tamen eadem natura in illo medio quaſi ſtatu ſit in egreſſu à priori, & non in progreſſus ad poſteriorem.

66. Ad confirmationem conſtat ex dictis Nam ad primam illius probationem dicendum eſt: non ideo res abire in nihilum pereunte exiſtentia, quia exiſtentia det formaliter eſſentiæ, quòd ſit aliquid: ſed quia requirit, vt diximus, per modum connotati ad hoc quod eſſentiæ ſint extra ſuum eſſentiale nihil.

Diximus *extra ſuum eſſentiale nihil*: quia quòd res ſit omnibus modis extra nihil completè, prouenit formaliter ab exiſtentia quia eſt vltima ei actualitas; & ita ſicut agens communicat effectui eſſentiam actualem, dum eius cauſalitas intelligitur quaſi in ſui initio, & ob id dicimus effectum, vt eſt *ingredi*, habere ſuam eſſentiam actualem licet talis eſſentia diſtinguatur à ſuo fieri, ſic communicat exiſtentiam, dum intelligitur eius cauſalitas eſſe in vltimo ſui exercitij per ſe primò intenti; quia exiſtentia eſt vltimaque actualitas ſubſtantialis cuiuſlibet rei.

67. Vt autem hoc plenè intelligatur, & ſic euaneſcant ferè omnia, quæ ab aduerſariis indefeſsè obiiciuntur, aduertere oportet: quod in eodem inſtanti temporis cauſa efficiens producit eſſentiam, & exiſtentiam; exiſtentia verò actuat eſſentiam, rurſuſque eſſentia recipit illam.

In hoc tamen inſtanti temporis diſtinguit intellectus cum fundamento in re plura inſtantia naturæ, in quibus omnia iſta habent rationem prioris & poſterioris in diuerſo modo. Nam in genere cauſæ efficientis prius eſt efficientem operari, quàm effectum eſſe productum. Et in ipſo effectu prius eſt exiſtentiam in genere cauſæ quaſi formalis actuare eſſentiam, & rurſus in genere cauſæ materialis eſt prius eſſentiam recipere exiſtentiam, quàm exiſtentiam actuare illam.

Quo fit, quòd ſicut res eſt omnino nihil, quando omnino eſt intra omnes ſuas cauſas; & omnibus modis aliquid, quando eſt omnino extra omnes illas: ita intelligitur eſſe quodammodo nihil, & quodammodo aliquid, quando intelligitur eſſe aliquo modo extra vnam, & non intelligitur eſſe extra aliam. Quia ex qua parte intelligitur modo dicto eſſe extra aliquam, vel aliquas, ac proinde eſt in illo, quaſi ſtatu medio, quem iam deſcripſimus; & valdè notari optamus, intelligatur eſſe aliquid, & ex qua parte intelligitur eſſe extra aliquam aliam, intelligitur eſſe nihil; quoad id, quod ab illa cauſa habitura eſt in genere, & in ordine illius.

68. Hinc ergo dicimus, quod realiter loquendo, & in eodem inſtanti eſſentia vna cum exiſtentia terminat actionem agentis. Cæterum, prout eſſentia intelligitur eſſe extra efficientem ſaltem in fieri, & nondum extra cauſalitatem formalem exiſtentiæ, ac proinde neque etiam omnino extra cauſalitatem efficientis, cenſetur eſſe aliquid in ſe, quodammodo nihil. Quia nondum intelligitur eſſe extra cauſalitatem

formalem exiſtentiæ, ac proinde neque extra cauſalitatem efficientis in facto eſſe, & dum intelligitur eſſe extra cauſalitatem formalem exiſtentiæ, & conſequenter omnino in facto eſſe, extra cauſalitatem efficientis, & omnium ſuarum cauſarum, intelligitur eſſe omnibus modis aliquid; quia intelliguntur iam exhauſtæ omnes cauſalitates: ex quo, & ex dictis ad quartum patet ſolutio ad ſecundam probationem huius confirmationis.

QVÆSTIO VI.

Num materia prima per diuinam potentiam poſſit exiſtere ſine forma.

QVamuis deciſio huius quæſtionis ex his, quæ in præcedenti tradita ſunt, ferè conſtet, eam tamen diſcutiemus; vt ſic argumentis, quibus vera D. Tho. doctrina labefactatur, ſatisfiat.

Refertur opinio affirmans.

§. I.

69. PArtem affirmatiuam tenent ferè omnes, qui præcedenti quæſtione materiæ propriam exiſtentiam tribuerunt. Et probant primò, exiſtentia non eſt à forma, tanquam à cauſa formali, & multominùs, vt à cauſa materiali intrinſecè illam conſtituente: eſt enim exiſtentia teſte D. Thom. Opuſc. q. præced. citato, ſimplex quid: ergo ſolùm pendebit à forma, vt à cauſa extrinſeca.

Sed quidquid quæuis cauſa ſecunda extrinſeca præſtat, poteſt Deus ſua virtute illud ſupplere ſiquidem cauſalitas harum cauſarum, non habet ſibi intrinſecè annexam illam imperfectionem: ergo poterit tunc materia, ſine forma exiſtere.

Confirmatur, quia exiſtentia ad ſummum erit effectus ſecundarius formæ, ſiquidem effectus primarius illius tantùm eſt tribuere eſſe eſſentiæ. Sed effectus ſecundarius formæ bene poteſt ſuppleri à Deo, imò & de facto illum ſupplet in myſterio Incarnationis, vbi materia humanitatis Chriſti exiſtit, & non per exiſtentiam fluentem à forma; ſed per exiſtentiam increatam Verbi diuini, vt docet D. Thom. 3. p. q. 17. art. 2. ergo, &c.

Secundò, magis pendet accidens à ſubſtantia, quàm materia à forma; ſed illud poteſt Deus à ſubſtantia ſeparare, vt in ſanctiſſimo Euchariſtiæ ſacramento ſatis patet: ergò & formam à materia ſeparatam conſeruare poterit. Maior etſi ſatis ſit clara, ſuadetur ſic. Materia vtpotè ſubſtantia, ſaltem partialis longè perfectior eſt accidentibus. Ergo, minus pendens: dependentia enim imperfectionis nota eſt, proindeque quod fuerit perfectius, erit magis immune ab omni dependentia.

Tertiò, materia eſt entitas abſoluta, realiter à forma diſtincta, priorque illa: ergo poterit ab ea ſeparari.

Patet conſequentia, tum quia non eſt aliud ſignum realis diſtinctionis inter duo, niſi poſſibilis eorumdem ſeparatio, ſaltem per potentiam abſolutam: tum etiam quia prius hoc ipſo quòd tale, non pendet à poſteriori; ergo, &c.

Confirmatur, in Deo eſt diſtincta idæa materiæ & formæ, ergo nihil vetat quod Deus vtatur idea materiæ ad producendum illam, ſine eo quod vtatur idæa formæ.

Antecedens probatur, tum quia ſicut ſunt inter ſe realiter diſtinctæ, ita petunt exemplaria diſtincta: tum etiam, quia quod per ſe eſt intelligibile, per ſe etiam habet idæam, at materia eſt per ſe intelligibilis: quia eſt per ſe ens, & intelligibilitas eſt paſſio entis: ergo, & habet per ſe idæam.

Sententia D. Thomæ defenditur.

§. II.

70. NIhilominus dicendum eſt, implicare contradictionem, materiam eſſe ſine forma. Ita D. Th. 3. contra Gentes c. 4. 1. p q. 66. art. 1. & quodlib 3. art. 1. quem ſequuntur Thomiſtæ, & omnes Doct. pro noſtra ſententia in quæſt. præcedenti relati.

Probatur primò ratione deſumpta ex eodem S. Doct. 1. p q. 66. citata, & quodlib. 3. art. 1. vbi ex profeſſo hanc ſententiam probat & defendit. Quæ ratio ad hanc formam poteſt reduci. Si materia exiſteret ſine forma, eſſet actu ſine actu. At hoc apertè implicat: ergo, & cætera.

Sequela probatur: nam eſſet actu, quippè quæ haberet actum exiſtendi, & eſſet actu ſine actu: quia vt ſupponitur non haberet vllam formam, quæ quidem eſt actus materiæ: ergo, &c.

Reſpondent aduerſarij committi in hac ratione apertam æquiuocationem, & variationem ſuppoſitionis: quia dum in ea dicitur fore materiam in actu, ſumitur actus pro actu exiſtendi: dum verò additur futuram eſſe in actu ſine actu, ſumitur actus pro forma ſubſtantiali.

Vnde etſi implicet eſſe in actu exiſtentiæ ſine exiſtentia, aut in actu eſſentiali proueniente à forma, ſine forma: non tamen eſſe in actu exiſtentiæ, ſine actu illo eſſentiali, qui à forma indiſpenſabiliter emanat.

71. Cæterùm, ſolutio hæc falſa eſt, & omnino inſufficiens ad infirmandam rationem D. Tho. Quia in hoc quod materia ſit ſine actu formali, virtualiter continetur fore in actu exiſtentiæ, ſine ipſo actu exiſtendi. Quod ſic oſtenditur: quia ordo eſſentiæ diſtinguitur realiter ab ordine exiſtendi, (vt quæſt. præced. nouimus, & alibi Deo dante dicemus:) & inſuper ab intrinſeco importat eſſe priorem ordine exiſtendi, & ad illum inuertibiliter ſupponi. Ergo actus, qui ad ordinem eſſentiæ per ſe pertinet, prior erit illo, qui ad ordinem exiſtendi ſpectat, & ad illum indiſpenſabiliter ſupponitur. At forma ſubſtantialis eſt actus pertinens ad ordinem eſſentiæ, ſicut exiſtentia eſt actualitas ſpectans ad ordinem exiſtendi: ergo materiam eſſe in actu per formam ſubſtantialem, neceſſariò debet ſupponi ad hoc, vt ſit in actu exiſtendi per exiſtentiam; & ex conſequenti in hoc quod materia 1. ſit exiſtens ſine actu formali formæ ſubſtantialis, virtute continetur, quod exiſtat ſine actu exiſtentiæ.

Prima conſequentia ex ſe patet. Nam cum iſti ordines habeant eſſentialem ſubordinationem, ita vt niſi ſupponatur ordo eſſentiæ, nequeat ordo exiſtendi ſubſequi, conſequens eſt, vt actus talium ordinum habeat inter ſe eandem eſſentialem ſubordinationem.

Minor autem ſtatim ſubſumpta quoad primam eius partem etiam conſtat. Tum quia eam docet Ariſt. 2. de Anima text. 2. & 5. vbi etiam D. Tho. Tum quia vt q. 2. huius diſp. oſtendimus, materia ex ſe nullum habet actum etiam entitatiuum pertinentem ad ordinem eſſentiæ; ergo ſola forma ſubſtantialis erit actus illius ad ordinem eſſentiæ ſpectans. Quoad ſecundam verò partem non indiget probatione: nam ſemel ſuppoſita diſtinctione inter eſſentiam & exiſtentiam, euidens eſt exiſtentiam eſſe actum ad ordinem exiſtendi ſpectantem.

72. Confirmatur primò; materia prima inter

omnia

omnia creata habet eſſe ex ſe maximè potentiale, ac proinde nihil actualitatis, ſeu actus includens, quippè quæ eſt pura, & prima potentia. Sed exiſtentia eſt maxima omnium actualitas, & ferè nihil habet admixtum potentialitatis, vt potè quæ eſt participatio rationis formalis in Deo inuentæ omnium actualiſſimæ.

Ergo vt hæc potentia reddatur proportionata ad recipiendam exiſtentiam, quæ eſt vltimus actus, neceſſe eſt vt mediet forma ſubſtantialis, & ſpecificatio ab ea deſumpta, quæ aliquid actualitatis, & aliquid potentialitatis habet. Non enim ad maximam omnium actualitatem niſi per inferiorem, neque ad actum vltimum niſi per intermedium, & gradatim deuenīri poteſt.

Confirmatur ſecundò; quia vt communiter dicunt Thomiſtæ, ideo implicat contradictionem, eſſentiam diuinam, vt habet rationem ſpeciei intelligibilis, vniri intellectui beatorum, niſi prius actuetur lumine gloriæ: quia intellectus creatus, in genere intelligibili, habet eſſe puram potentiam, & ipſa eſſentia diuina, vt rationem ſpeciei intelligibilis ſupplet, eſt perfectiſſimus actus, ac proinde, vt in intellectu beati ſit ſufficiens proportio & aptitudo, reſpectu talis ſpeciei debet diſponi & proportionari per lumen gloriæ, quod & diuinum ordinem attingit, & habet actualitatem admixtam cum potentialitate.

Ergo cùm materia prima ſit pura potentia in genere entis; non poterit eſſe capax perfectiſſimæ actualitatis exiſtentiæ, niſi prius præſupponatur alia actualitas eſſentiæ, quæ ſit via ad ipſam. Et conſequenter ex negatione talis actualitatis ad ordinem eſſentiæ ſpectantis bene colligitur negatio actualitatis exiſtentiæ, ſicut quia eſſe rationale importat ſummam actualitatem eſſentialem, quæ intra latitudinem ſubſtantiæ materialis poteſt inueniri, ideo ex eo, quod non medient alij gradus inter ipſam & rationalitatem, optimè infertur non poſſe per rationalitatem contrahi.

73. Secunda ratio principalis pro noſtra aſſertione deſumitur ab inconuenienti, quod ex oppoſita ſententia ſequitur, ſcilicet eſſe aliquid in rerum natura ſub certo genere, quod ſub ſpecie aliqua non ſit, quod eſt omnino impoſſibile, vt ex ſe patet.

Sequela probatur, quoniam ſi daretur in rerum natura materia nuda ab omni forma, tunc eſſet ſub genere ſubſtantiæ & corporis, cùm ex ſe ſit pars ſubſtantialis compoſiti phyſici, & cùm ſub nulla eſſet forma, ſub nulla etiam ſpecie contineretur, quandoquidem hæc à forma ſumitur. Daretur ergo ſub genere, & non ſub ſpecie.

Occurrit Rubio in hoc lib. tract. de Materia, q. 5. quod etſi ens completum, & quod ex ſe indiuiduum eſt, non poſſit etiam per diuinam potentiam à parte rei inueniri, quin ſub aliqua ſit ſpecie atoma, attamen ens incompletum, & quod ex ſe indiuiduum non eſt; ſed indiuidui pars, quale eſt materia prima, non poſtulat ex ſe atomam ſpeciem; ſed ſubalternam ſolummodo, videlicet corporis.

74. Sed contra, nam in primis hæc ſolutio ſatis impugnata manet ex his, quæ præcedenti ratione adduximus. Deinde, quia etiam ſi concedamus huic Authori materiam dum exiſtit, non eſſe indiuiduum partiale, ſed ſolùm partem indiuidui; adhuc tamen negari non poſſet, quod ſi ſemel ponitur exiſtens, ſit ſingularis pars completi indiuidui, quandoquidem ſi eſſet pars communis, implicaret à parte rei exiſtere. Ergo implicat reipſa, & phyſicè immediatè collocari ſeu pertinere ad ſpeciem ſubalternam corporis, & ſic exiſtere.

Probatur conſequentia, ideo repugnat indiuiduum completum immediatè ſub genere poni, quia inter vtrumque mediat ſpecies. Sed inter principia generis & indiuidui, neceſſario mediant principia ſpeciei vt talis: ergo ſicut ob illud non poteſt reipſa dari indiuiduum completum, participans immediatè rationem generis; ſic neque poterit realiter dari incompletum, ſeu partem indiuidui (vt ipſe loquitur) immediatè ſub genere poſitam.

75. Quare aliter reſpondet Suarez diſput. 15. ſuæ Metaph. ſect. 9. & cum eo ferè omnes ex ſua familia, quod etſi repugnet aliquid exiſtere, quod ſit ſub genere, & non ſit ſub ſpecie atoma, ſiue completa, ſiue incompleta, non tamen quod habet ſuam ſpecificationem incompletam, vt in materia contingit.

Sed neque hoc ſatisfacit: tum quia vt multis probauimus ſupra in hac diſp. n. 27. & deinceps, repugnat materiam ex ſe habere aliquam vnitatem ſpecificam & poſitiuam etiam incompletam; ſed hæc neceſſariò debet prouenire a forma: tum etiam, quia etſi fundamentum illius verum eſſet, adhuc tamen requireretur in materia ad exiſtendum vlterior ſpecificatio a forma proueniens, propter eſſentialem ſubordinationem inter exiſtentiam & actum, ad ordinem eſſentiæ pertinentem, vt ex dictis num. 71. & 72. conſtat.

Soluuntur argumenta prioris ſententiæ.

§. III.

76. AD primum ergo primæ ſententiæ reſpondetur, exiſtentiam materiæ quantumuis ſimplicem, eſſe effectum formalem formæ, non quidem primarium, ſed ſecundarium. Nec ad hoc vt ſic ſit effectus, eſt neceſſarium vt intrinſecè componatur ex forma; ſed ſatis erit ſi ex vi primarij (modo alibi dicendo) ſubſequatur. Vnde eſſentialiter præſupponit effectum primarium ipſius formæ in materia, proindeque & formam eidem vnitam. Quare licet effectus ſecundarius exiſtendi aliena poſſit exiſtentia ſuppleri, non tamen ſi primarius, qui ſine forma eſſe nequit, non ſupponatur, vt explicatum eſt.

Quare, Deum ſupplere hunc effectum ſecundarium, non eſt quòd talis effectus ponatur in aliqua re abſque primario, vt contingeret, ſi poneretur materia exiſtens abſque omni forma: ſed quòd loco ij ſui effectus ſecundarij ſubſtituatur aliquid ſupplens vicem illius, vt contingit in Incarnatione, vbi & datur materia actuata per formam, & loco ſubſiſtentiæ & exiſtentiæ creatæ ſubrogatur diuina. Per quod patet ad confirmationem.

77. Ad ſecundum reſpondetur negando maiorem cum D. Thoma, quod lib. 3. art. 5. magis enim dependet, vt bene notauit Caiet. de Ente & Eſſentia. c. 5. q. 8. pura potentia ab actu, quàm actus imperfectus à perfecto; etenim accidentia rationem habent actus & formæ; in ſuo ordine completæ, & ideo ad determinatam pertinent ſpeciem, tanquam quid in illa ſpecie, aut genere ponibile directè.

Vnde non mirum, ſi alias non ſint modi, quòd ſeparata poſſint exiſtere. Materia autem eſt pura potentia, & ex ſe (vt nunc dicebamus) ad nullam determinatam pertinet ſpeciem, & ideo ſine forma non poteſt exiſtere.

Ad probationem maioris dicimus diſcurſum illius eſſe legitimum, quando cætera ſunt paria, quod in præſenti non contingit.

Ad 3. conceſſo antecedenti, neganda eſt conſequentia; ad cuius priorem probationem negandum eſt antecedens; bene enim eſſe poteſt vt aliqua ſint realiter diſtincta, & nihilominus ſeparari nequeant, ſi tamen aliunde inter illa ſit eſſentialis dependentia; qualem in exiſtendo inter materiam & formam eſſe, iam explicuimus.

78. Ad 2. probationem diſtinguendum eſt antecedens, & ſi intelligatur de prioritate, quæ dicit perfectionem alicuius actus, & modo dicto, concedendum eſt: ſecus verò ſi illa prioritas ſit prioritas orta ex natura entis adeo diminuti, & vt ſic dicamus, entis etiam intra latitudinem partis, dimidij, ſine ſpeciei, aut eſſentiæ determinatione: ſitque reſpectu illius, à quo integratur, & ſpeciem accipit: quia tunc in genere cauſæ formalis actuantis & perficientis, debet tale ens dimidium, quale eſt materia prima, eſſe quid poſterius.

Vnde, etſi id, quod ita eſt in vno genere cauſæ prius, vt in nullo alio ſit neceſſariò poſterius, poſſet ab aliis ſeparari, non tamen id, quod rex eſt prius in vno genere, quod neceſſariò debeat eſſe in alio poſterius, & dependens, vt contingit in præſenti ob rationes dictas.

Maximè, quia licet materia ſit prior forma, tamen materia vt exiſtens, non eſt prior quàm illa; ſed potiùs poſterior, ſicut paries, licet prior ſit albedine, tamen prior eſt albedo, quàm parietem eſſe album.

Ad confirmat. reſp. tangi in illa difficultatem de propria & ſpeciali idæa materiæ primæ de qua ex profeſſo tractant Theologi 1. p. qu. 15. & ex his, quæ ibi dicuntur; negandum eſt antecedens cum D. Th. loco citato art. 3. ad. 3. affirmante, quod idæa materiæ eſt idæa compoſiti, cuius dicitur pars. Vbi (vt notauit Caiet.) retractauit ſententiam, quam docuerat de Veritate q. 3. art. 5. & 1. ſentent diſt. 36. art. vlt.

79. Et ratio manifeſtè deſumitur ex Ariſt. & D. Th. Quia, vt docet Philoſophus 7. Metaph. tex. 36. materia eſt per ſeipſam incognita. Quod etiam tenet D. Thom ibid. lect. 10. & 1. p. qu. 15. iam citata.

Nam cùm intellectio ſit quædam commenſuratio & adæquatio actualiſſima rei intelligibilis & intellectus, ratione cuius intellectus ipſe quodammodo transformatur in ipſum obiectum intelligibile, propter quod dicitur, quòd intellectus intelligendo fit omnia. Inde eſt quòd ſicut intellectio eſt actus: ita etiam ipſum intelligibile debet aliquo modo participare rationem actus, vt poſſit intellectus in illud transformari, & fieri ipſum.

Vndè ſicut materia ex ſe nihil habet actus, ſed à forma: ita nec poteſt intelligi niſi per formam, quatenus nimirum, vel cognoſcitur cum forma, quam in ſe habet, ſaltem ſecundùm rationem generalem formæ conſiderata, vel per analogiam & comparationem ad materiam ſecundam, vt vult Ariſt. in hoc lib. cap. 7. text. 69 & D. Th. ibid. lect. 3. Quare cùm id quod non eſt per ſe ſolum intelligibile, non habeat per ſe idæam, ideo nec materia illam habebit.

80. Per quod ad 1. probat. eiuſdem antecedentis ibidem adductam ſatis conſtat.

Ad ſecundam, quòd vt patet ex iis, quæ ſup. q. 1. huius diſp. num 4. diximus, materia prima non eſt ſimpliciter dicenda ens: ſed ens in potentia, vt indicemus ipſam indigere forma actuante. Vnde non mirum, quod non dicamus eam ſimpliciter intelligibilem; ſed intelligibilem in potentia, vt innuamus indigere forma, ad hoc vt intelligatur. Quo fit, vt intelligibilitas ſit per ſe paſſio entis in actu, non verò entis in pura potentia: quia hoc non eſt intelligibile, niſi per aliud, ſcilicet per formam.

Vnde, etſi cognoſcamus in materia eſſentiam diſtinctam à forma & compoſito, ſemper debemus eam cognoſcere per analogiam & comparationem ad formam: ac proinde ſemper eſt neceſſarium concipere formam, non vtcumque; ſed tanquam id, quod modo dicto dat ei eſſe intelligibili, vt ex Ariſt. diximus.

Secundò reſpondetur ad totam hanc confirmationem, quod etiam ſi gratis admitteremus, dari in Deo diſtinctas idæas materiæ & formæ, quæ noſtro modo intelligendi eſſent partiales, adhuc tamen dicendum eſſet, idæam materiæ repræſentare illam, non aliter factibilem, niſi vnà cum forma: quia non aliter eſt capax exiſtentiæ, & ideo ratione rei faciendæ non poteſt Deus vti idæa materiæ, ſiue ad dandam illi exiſtentiam, ſiue ad cognoſcendam ipſam, niſi ſimul etiam vtatur idæa formæ; ſicut non poteſt vti idæa vnius relatiui ad cognoſcendum illud, niſi cogitatur idæa alterius.

QVÆSTIO VII.

Vtrum materia prima ſit ingenerabilis, & incorruptibilis?

INgenerabilitas, & incorruptibilitas materiæ 1. ex eius pura potentialitate ortum ducit, vt iam videbimus: Et ideo ſemel hac explicata recto ordine aggredimur exponere: an materia ſit ingenerabilis & incorruptibilis.

81 Pro huius quæſtionis deciſione notandum eſt, quatuor eſſe incorruptibilitatis gradus. Primus ſine aliqua dependentia ab extrinſeca aliqua re, vt Deus. Secundus eſt cum dependentia: ſed à ſolo Deo, vt Angeli. Tertius cum dependentia à Deo, & ab aliis cauſis, quæ tamen naturaliter impediri nequeunt. Quartus denique, quando præter naturas rerum impeditur corruptio alicuius entis, vt ſi homo, qui ex ſua natura corruptibilis eſt, conſeruetur à Deo impediendo cauſas corruptionis illius.

Non ergo dubitamus, an materia prima ſit incorruptibilis duobus primis modis: quia vt ex dictis patet, materia non poteſt eſſe ſine forma, ac proinde non ſolùm à Deo, ſed etiam ab aliis cauſis debet in ſuo eſſe & incorruptibilitate ſua pendere.

Sicut neque in dubium vocamus, an poſteriori modo ſit incorruptibilis: quia hoc ex ſe patet: quandoquidem certum eſt liberum eſſe Deo conſeruare perpetuò rem quamlibet, licet ipſa ſit ea ſe corruptibilis. Quare quod in præſenti inquirimus tantum eſt, an materia prima habeat tertium incorruptibilitatis gradum, & ſimul an ei conueniat eſſe ingenerabilem.

82 Dicendum ergo eſt, materiam primam eſſe ingenerabilem, & incorruptibilem. Ita Soncin. 7. Metaph. q. 22. Fland. in eodem lib. quæſt. 11. artic. 6. Scot. quæſt. 8. Anton. Andr. quæſt. 9. Ferrar. 1. Phyſic. q. 11. Iandun. quæſt. 29. Iabel. q. 36. Soc. q. 6. dub. 4. Richard. in 2. diſtinct. 12. art. 1. q. 2. & alij, quos omnes refert, & ſequitur Maſſius in præſenti cap. 9. ſect. 2. q. 12. & tandem Rubio in præſenti tract. de Materia, quæſtione 9.

Probatur in primis teſtimonio Ariſt. 7 Metaph. c. 7. & 8. & lib. 8. c. 5. & lib. 11. c. 3. & tandem in hoc lib. cap. 9. tex. 82. qui ſequentibus verbis docet & probat aſſertionem noſtram dicens: *Incorruptibilem & ingenitam neceſſe eſt ipſam eſſe; ſi enim fiat, ſubiici aliquid oportet primum, ex quo inexiſtente fiat: hoc autem eſt ipſius natura: quare erit antequam fiat.* Hoc ipſum docet D. Thom. ibid. & locis citatis ex Ariſt. & 1. p. quæſt. 46. art. 1. ad 3.

83 Sed vt probatio ex Ariſtot. & D. Th. modò adducta fiat clarior, ſupponendum eſt id, quod ſuo loco fuſius declarabitur, & quod ab omnibus eſt receptum, ſcilicet generationem eſſe tranſitum de *non eſſe* ad *eſſe*, præſuppoſito aliquo ſubiecto; corruptionem verò eſſe tranſitum de *eſſe* ad non *eſſe*, manente aliquo ſubiecto. Hinc ergo ſatis apparet via rationis, qua Ariſt. probauit, tum materiam eſſe

ingenerabilem, tum etiam incorruptibilem.

Primum quidem, nam materia eſt primum ſubiectum, vt e dictis ſuprà patet: ergo non poteſt ex præſuppoſito ſubiecto produci, ac proinde nec generari: alias iam illa non eſſet primum ſubiectum. Maximè, quia cum materia præſupponatur omni generationi, ſi ipſa generatur, eſſet antequam generatur.

Secundo verò, quia ſubiectum, quod manere debet in omni corruptioni, eſt materia prima: ſiquidem ipſa habet rationem primi ſubiecti, vt dictum eſt, & ſine ea ratio ſubiecti ſtare non poteſt: ergo repugnat ipſam per corruptionem deſinere.

Sed dices primò, ſequi ex propoſita concluſione, quòd totum compoſitum ſit etiam ingenerabile & incorruptibile. Si enim ex eo, quod materia eſt entitas quædam materialis, etiam compoſitum materiale quid eſt, quamuis altera pars, forma ſcilicet, ſit quid ſpirituale: cur ex eo, quòd eſt ingenerabilis, non dicetur totum ingenerabile;

Confirma ut, quia ſi materia ſit incorruptibilis, non verò totum, fiet inde, illam eſſe perfectiorem, quàm totum: quandoquidem hoc eſt corruptibile, illa verò incorruptibilis. & incorruptibile perfectius eſt corruptibili: ergo, &c.

84 Reſp. facile quod eſſe ingenerabile & incorruptibile rationem habet boni, eſſe verò materiale, malum eſt, ſeu imperfectum quid: quia ergo malum ex quocumque defectu, bonum verò ex integra cauſa, ideo ſola materialitas materiæ ſufficit, vt totum, in quo illa eſt, ſit materiale; non verò illius incorruptibilitas eſt ſatis, ad hoc, vt totum incorruptibile ſit, & dicatur.

Ad confirmationem reſp. quod ſi cætera ſint paria, incorruptibile eſt ſimpliciter nobilius corruptibili; ſecus verò ſi non ſint paria, vt hic contingit: quia totum compoſitum eſt maioris entitatis quàm materia, & ita quamuis ſit corruptibili, erit nihilominus longè nobilius: nobilitas enim ſimpliciter ex maiori, vel minori entitate petenda eſt; non verò ex modo productionis vel deſitionis, ſeu quòd idem eſt, ex ingenerabilitate, vel incorruptibilitate, quæ quoad præſens attinet, ad modum productionis vel deſitionis pertinet: (nihil enim aliud eſt materiam eſſe ingenerabilem & incorruptibilem, quam non poſſe produci per generationem, nec deſinere per corruptionem.

Secundò obiicies omne accidens vel actus denominat ſubiectum, in quo eſt, & ideo albedo ex ipſo quòd ſit in ſubiecto, tribuit illi denominationem albi. At generatio ſubſtans eſt in materia 1. ergo denominabit illam genitam.

85 Reſpondetur eſſe duo genera accidentium vel actuum; alios, qui dicunt habitudinem ad ſubiectum & ad terminum; alios verò, qui ſolum ad ſubiectum ordinem important. Etſi ergo accidentis vel actus, qui ſunt poſterioris ordinis, tribuant ſubiecto omnem denominationem, quam præſtare poſſunt; non verò eſt neceſſarium hoc affirmare de illis prioribus, quæ aliquam denominationem dant ſubiecto, aliquam verò termino. Et ideo quamuis dicamus, quod generatio eſt in materia prima; non denominat illam genitam, ſed mutatam; quia illa prior denominatio non procedit à generatione, vt collata cum ſuo ſubiecto; nec habet illam in genere cauſæ formalis, ve det eam ſubiecto, quia ſubiectum, quod præſupponitur omni generationi, non debet per illam generari; ſed vt tribuat illam termino: qui eſt ipſum compoſitum. Et contra hæc non habet viso exemplum in obiectione poſitum: albedo enim eſt accidens ſecundi ordinis ex duobus enumeratis.

QVÆSTIO VIII.

Vtrum materia prima habeat appetitum ad forma, quotuplexque, & qualis ſit iſte appetitus.

MEritò poſt quæſtionem præcedentem ſtatim de materiæ appetitu agimus; nam cùm ipſa ſit incorruptibilis, neceſſe eſt vt appetat perpetuitatem in eſſe, ac proindè habere formas, per, quas hanc perpetuitatem obtineat.

86 Pro totius intelligentia notandum eſt ex D. Thom. 1. part. quæſt. 61. art. 1. ad 2. & quæſt. 19. art. 1. & 9. & quæſt. 59. art. 1. appetitum eſſe duplicem: alterum innatum, ſeu naturalem: alterum verò elicitum. Primus eſt inclinatio, ſeu propenſio ab auctore naturæ indita, qua vnaquæque res abſque vlla cognitione in ſuum bonum eſt propenſa, qualis eſt propenſio grauis in centrum terræ, & omnium potentiarum ad ſua obiecta. Appetitus verò elicitus, qui propriè rationem appetitus habet, eſt actus appetendi, quo res fertur in bonum cognitum ſub ratione boni. Hic ergo non quærimus, vtrum materia prima habeat hunc poſteriorem appetitum: eſt enim latis per ſe manifeſtum, non poſſe ei conuenire, quandoquidem omnis cognitionis eſt expers; ſed ſolummodo dubitamus, an habeat priorem appetitum ad formas.

Adducitur ſententia negans.

§. I.

87 PArtem negatiuam tenent D. Iuſtinus Martyr in confutatione dogmatum Ariſt. Auicenna 1. lib. ſuæ ſufficientiæ cap. 2. Probatur primò: quia appetitus hic non eſt reſpectu omnium formarum: ergo reſpectu nullius. Patet conſequentia; quia ſi materia appeteret formas, appeteret omnes: ſi quidem omnes ſunt perfectio illius. Antecedens verò probatur: tum quia aliàs appetitus hic nunquam ſatiaretur, & conſequenter eſſet fruſtraneus: etenim formæ generabiles, & corruptibiles ſunt ſincategorematice infinitæ, ſicut & generationes, & corruptiones ſua ptè natura ſunt perpetuæ; & ideò non poteſt materia omnibus illis vnquam informari. Tum etiam, quia alioqui materia appeteret corruptionem totius, quod actu componit, quoniam ſine huius corruptione nequit recipere nouam formam. At hoc repugnat, cùm omnis pars fortiùs inclinetur in bonum totius, quàm in bonum proprium.

Secundò ad rationem appetitus naturalis indiſpenſabiliter requiritur, vt habens talem appetitum, adhibeat aliquem conatum ad propriam perfectionem, quam appetit, acquirendam; ſed materia nullum poteſt adhibere conatum ad propriam perfectionem: ergo neque hoc appetitu gaudere. Maior patet, quia ideò datur à natura appetitus, vt mediante illo res conſequantur perfectionem in quam inclinatur; ſublato autem omni conatu, tunc talis appetitus ad propriam perfectionem conſequendam vanus erit. Minor autem probatur: nam cum materia habeat rationem nudæ potentiæ, vt iam diximus, nequit ad propriam conari perfectionem; ſed ſolùm ſe habet purè paſſiuè, recipiendo quod ei imprimitur.

Tertiò, ſi materia haberet appetitum naturalem, magis appeteret formam perfectiorem, quàm imperfectiorem; ac proindè habens perfectiorem, non appeteret imperfectiorem. At econtrà res ſe

habet: quia materia appetit formam generandam, quæ ſæpè imperfectior eſt, & non poteſt acquiri ſine amiſſione perfectioris: ergo hic appetitus non eſt naturalis.

88. Maior ſolùm videtur indigere declaratione, & ideò explicatur ſic. Nam vt docet S. Thomas 1. 2. quæſtione 16. & 1. part. quæſt. 40. art. 3. licet appetitus naturalis non ſequatur propriam cognitionem rei naturalis appetentis; ſequitur tamen cognitionem Authoris naturæ, à quo talis rebus conceſſa eſt natura, vt in bonum ſibi conueniens non minùs benè & aptè inclinentur hoc naturali, & innato appetitu, ac ſi intellectum haberent, & ſemel cognito bono ſibi conuenienti, elicito, & ordinato appetitu ipſum appeterent. Sed nemo cognoſcens ſe habere maius, & perfectius bonum, appeteret ordinatè minus bonum, cum amiſſione perfectioris. Ergo appetitus ille, quo hoc appeteret, non eſſet appetitus naturalis, vtpotè qui inordinatus eſſet, nec rationali conformis. Imò etiam ſequeretur, quòd ordinatio illa in Authorem naturæ refunderetur, cuius cognitionem naturalis appetitus ſequitur, & à quo hæc inclinatio materiæ indita eſt.

Confirmatur: quia aliàs materia appeteret proprium malum, quod eſt contra rationem appetitus naturalis, vt ex ſe conſtat. Patet conſequentia; quia expoliari perfectiſſima forma, qualis eſt humana, & loco illius tribui illi aliam imperfectiorem, eſt maximum malum ipſi materiæ: quia minus bonum vt priuat maiori, habet rationem mali.

Veritas Thomiſtica enucleatur, & ſuadetur.

§. II.

89. Dicendum tamen eſt primò materiam primam habere appetitum innatum ad formam. Hæc eſt Ariſtot. in hoc lib. text. 81. vbi aſſerit. *Materiam appetere formam, ſicut turpe pulchrum.* Et Diu. Thom. prima parte quæſtione 59. art. 2. vbi ſic habet: *Videmus quòd inclinatio, quæ eſt ad eſſe rei, non eſt per aliquid additum eſſentiæ; ſed per materiam, quæ appetit eſſe, antequam habeat: & per formam, quæ tenet rem in eſſe, poſtquam fuerit.* Et hoc ipſum docet in 2. diſtinct. 18. quæſt. 1. art. 2. in corpore, & de veritate quæſt. 22. art. 1. ad 3.

Nec refert ſi obiicias eundem ſanctum Doctorem 1. part. quæſt. 87. art. 4 aſſerentem, appetitum naturalem procedere à forma naturali; ſicut elicitum à forma apprehenſa. Vndè cum materia ex ſe nullam habeat formam; neque ex ſe vllum habebit appetitum. Reſpondetur enim, illum loqui de appetitu, qui conſequitur ens completum, & in ſpecie omnino conſtitutum, qualis eſt grauitas in lapide in ordine ad centrum; non verò de eo, qui conſequitur entitatem incompletam, qualis eſt materiæ appetitus; & ideò aſſertionem dictam ſequuntur communiter Interpretes Ariſt. & D. Thom.

90. Ratio fundamentalis eſt: quia nihil eſt, quod appetitu naturali non feratur in ſibi proportionatum, & conueniens bonum, quo ex ſe caret, ex cuiuſque poſſeſſione maxima illi accreſcit perfectio, vt ex ſe patet, & innuit D. Thom. 1. Ethic. lect. 1. & 1. p. quæſt. 5. art. 1. & q. 19. art. 1. ſed forma reſpectu materiæ quaſi diuinum quoddam eſt, vt loquitur Ariſt. cum afferat ſecum eſſentiam rei, ſpeciem completam, & determinatam, & materiam etiam in rerum natura faciat exiſtere: ergo materia appetitu innato tendit in tale bonum, ſcilicet formam. ¶ Confirmatur: quia imperfectio materiæ potiùs conducit, vt in ea inueniamus veram rationem appetitus naturalis: etenim quò maior eſt imperfectio, eo maior erit indigentia perfectionis, & conſequenter erit maior occaſio fortiùs appetendi bonum illud, quod deſideratur.

91. Sed vt ſecundæ parti tituli quæſtionis ſatisfaciamus, dicendum eſt ſecundò. Duplici genere appetitus materia reſpicit formam; appetitu nimirum deſiderij, & appetitu fruitionis, ſeu complacentiæ. Illo primo appetitu appetit formam, quam nondum habet: hoc verò ſecundo, formam, quam poſſidet, vel poſſedit. Explicatur ſimul, & probatur concluſio. Sicut enim reſpectu potentiæ appetitiuæ per actum elicitum, nomen appetitus poteſt ſignificare quamcumque actionem poſſibilem elici à potentia appetitiua, quomodo tam deſiderium, quam complacentiam includit; quia tam reſpectu boni abſentis per deſiderium, quàm boni præſentis per fruitionem, vel complacentiam poteſt actum elicere, ſiue illa complacentia ſit de bono, quod pro tunc poſſidet, ſiue de eo vt iam poſſeſſo, nam complacet quis de bono, quod iam poſſedit; etſi tunc non adſit.

92. Sic similiter in præſenti duplicem poſſumus diſtinguere naturalem appetitum. Alium, qui ſit inclinatio, & propenſio reſpectu boni præſentis, ſiue illius, quo res iam ſatiata eſt, & iam præteriit, per quem in tali bono complacet. Alium, qui ſit quaſi deſiderium boni abſentis, & numquam habiti. Quomodo locutus eſt S. Thomas 1. p. q. 19. art. 1. dicens: *Qualibet res per ſuam formam naturalem, hanc habet habitudinem, vt quando non habet ipſam, tendat in eam, & quando habet ipſam, quieſcat in ea.* Subdit autem: *& hæc habitudo ad bonum.* (illa ſcilicet de qua fuerat locutus, quam habet quælibet res, tàm vt quieſcat in bono, quàm vt in illud tendat) *in rebus carentibus cognitione vocatur appetitus naturalis.* Hæc S. Doctor. Ex quibus patet propoſita concluſio, quandoquidem per ſe patet, deſiderium tendere in id, quod non habetur: fruitionem verò, ſeu vt meliùs dicamus, complacentiam, non eſſe niſi de bono præſenti, vel præterito, vt aliquando fuit præſens. Quia ad complacentiam in re habita ſatis eſt, quòd debito tempore fuerit agens naturale, quod prædictas formas in materiam introduxerit.

Sed obiicies: Anima rationalis ſeparata habet appetitum deſiderij naturalem in ordine ad corpus, quod ſemel informauit: ergo econtrà corpus illud deſiderabit eandem animam, ac proindè falſo dicimus appetitum naturalem, & deſiderij materiæ, ſolùm eſſe in ordine ad formas, quas nondum habuit. Hæc vltima conſequentia ex ſe conſtat. Prima verò ex paritate rationis. Antecedens autem videtur D. Tho. 1. parte quæſt. 76. art. 1. ad 6. vbi ſic inquit: *Sicut corpus leue manet quidem leue cùm à loco proprio fuerit ſeparatum; cum aptitudine tamen, & inclinatione ad proprium locum: ita anima humana manet in ſuo eſſe cum fuerit à corpore ſeparata, habens inclinationem naturalem ad corporis vnionem.* Vbi vt conſtat, loquitur de appetitu deſiderij naturali: quia in hoc comparat animam cum leui ſeparato à proprio loco, quod retinet naturale deſiderium ad illum.

93. Reſpondetur ex Caietan. & Bañez ibidem negando antecedens: & ad probationem, quòd vt D. Thom docet in 4. diſt. 43. art. 2. naturale, & ſupernaturale dupliciter dicitur. Primò abſolutè, & ſimpliciter, quando aliquid ſcilicet eſt naturale, tam ex parte termini producti, quàm ex parte principij, & modi quo producitur, vt equus ab alio equo generatus; ſupernaturale autem, vt charitas, quæ in ſe ſupernaturalis eſt, & non niſi per principium ſupernaturale produci poteſt. Secundo modo dicitur aliquid naturale ſecundùm quid, nempè ex parte

termini producti, ſupernaturale autem ex parte principij, vt illuminatio cæci, quæ quidem terminatur ad viſum, qui naturalis eſt ſecundùm ſuum eſſe; principium autem producens illum eſt ſupernaturale.

Quando ergo D. Thom. inquit animam ſeparatam habere naturalem inclinationem, & aptitudinem ad vnionem cum materia, eſt intelligendum de inclinatione naturali ex parte termini, qualiter, & ipſa vnio etiam eſt naturalis, licet ſit ſupernaturalis propter principium ſupernaturale, à quo tantùm fieri poteſt. Vndè potentia ad illam erit obedientialis; non autem propriè, & in rigore naturalis, & quoad hoc præcisè æquiparat ibi D. Thom. animam ſeparatam cum leui exiſtente ſurſum, non verò quoad omnia alia: alioqui ſicut nullo præſuppoſito miraculo poteſt leue aſcendere: ita & anima re vniri ſuo corpori.

94. Sed vt meliùs intelligatur, quid quilibet horum appetituum adæquatè importet, & ſic titulo quæſtionis plenè ſatisfiat. Dicendum eſt tertiò: appetitum materiæ non eſſe vtcumque nudam entitatem materiæ; ſed aliquid aliud, vt conditionem, ſed connotatum requirere. Pro explicatione, & probatione huius concluſionis notandum eſt, appetitum hunc eſſe ad formam habendam, vel ad formam, quæ tunc habetur, vel iam habita ſit (eo tamen modo, quem tunc dicebamus) & non vtcumque; ſed ſecundùm vim, & diſpoſitionem gentium, quibus naturaliter ſubditur materia, vt informetur. Et ratio eſt: nam ipſa ex ſe non poteſt educere formam ex ſua potentia, & vnire ipſam ſibi; ſed hoc naturali agenti relinquendum eſt. Vndè, cum hic appetitus non ſit (vt ſic dicamus) ſpeculatiuus; ſed quaſi practicus, & de re vt exequenda modo dicto, fit indè, vt non vtcumque formam appetat; ſed iuxta præſcriptam virtutem agentis, & hanc vagè, vel in communi reſpiciat, non determinando hanc, aut illam virtutem agentis, & diſpoſitionem, ſaltem quando appetitu deſiderij forma appetitur.

Ex quo etiam fit, vt appetitus deſiderij, quem materia habet, non dicat nudam entitatem materiæ, alioquin cum hæc entitas ſemper maneat, appeteret eandem numero formam, quam amiſit, cùm tamen illam recipere ſit naturaliter impoſſibile, ac proindè illam appetere: ſed inſuper tanquam pro conditione requirit, ſeu connotat eſſe naturaliter poſſibiles diſpoſitionis agentis naturalis, actionemque introductiuam formæ. Et inſuper connotat priuationem eiuſdem formæ, ad quam ſic inclinatur, ſicut etiam appetitus complacentiæ, ſi ſit formæ præſentis, requirit præſentiam eius; ſi verò præteritæ, præteritionem illius, & cætera hic incluſa ſaltem vt conditionem, & connotatum acquirit.

Solutio rationum oppoſita ſententiæ.

§. III.

95. AD primum iam patet ex dictis quid reſpiciat appetitus ille ſi fuerit deſiderij, vel complacentiæ. Et ad primam probationem in contrarium dicendum eſt appetitum hunc deſiderij non eſſe de numero eorum, qui eſt in ordine ad actum, per quem ſit in ſatiato eſſe; ſed in ordine ad formam per quam ſit in ſatiari; ad hunc autem modum ſatiandi appetitum non obſte; ſed potiùs prodeſt infinitas formarum, alioqui talis appetitus eſſet aliquando in ſatiato eſſe, ita vt nihil illi reſtaret recipiendum. Vndè, ſemper habet admixtam potentiam cum priuatione, & ſimul habet quod eſt ſatiari. Quam doctrinam innuit D. Thom. 1. p. qu. 7. art. 4. ad 1.

Ad ſecundam probationem reſpondetur, materiam per accidens eſſe principium corruptionis formæ, & totius, quod actu componit, non quidem quia habet tædium illius; ſed quia cùm amiſſibilis ſit præſens forma, & ipſa etiam materia ſit pars ſaltim in potentia plurium aliorùm compoſitorum, ideò appetit formas illas, quibus talia compoſita conſtituuntur, ad quod attendens Ariſt. dixit: *Ipſam eſſe venereficam, ſeu inſi diatricem.*

Accedit, quòd præcipuum bonum ad quod ordinatur materia, eſt bonum vniuerſi: quia eſt eius pars, & bonum totius eſt bonum, & finis cuiuſlibet partis ab ipſa appetitus, vt docet D. Thom. 1. p. qu. 60. art. 5. Bonum autem vniuerſi conſiſtit in nouis generationibus, iuxta illud Eccleſ. 1. *Generatio præterit, generatio aduenit*: quia non niſi his mediis poteſt durare. Vnde, quia hoc bonum conſequi non poteſt, niſi aliqua corrumpantur, quia generatio vnius eſt corruptio alterius, non eſt inconueniens, quòd malum ipſum corruptionis per accidens à materia appetatur: quia propter maius bonum deſideratur, alioquin niſi malum eſſet, periret vniuerſi pulchritudo, vt inquit idem S. Thomas. 1. par. qu. 22. art. 2 & qu. 48. art. 2. in corpore, & ad 5. Nam ſi materia nouas formas non appeteret, non ſuccederent nouæ generationes, & cùm compoſita naturalia ſint corruptibilia, conſequens eſſet, vt per continuas corruptiones res omnes materiales perirent, ac proinde, & vniuerſum hoc.

96. Ad ſecundum principale reſpondetur: quòd etſi ad appetitum materiæ aliquis requiratur conatus; ille tamen actiuus eſſe non debet, ſatis enim eſt, ſi paſſiuus fuerit. At materia per modum cauſæ materialis influit ad productionem formæ, vel ad vnionem ipſius.

97. Ad tertium reſpondetur: non eſſe contra naturam huius appetitus appetere formam imperfectiorem, etiam dum perfectior habetur, cum amiſſibilis ſit. Tum quia ſuppoſita amiſſibilitate præcedentis formæ quantumuis perfectionis, maius bonum eſt formam imperfectiorem denuò habere, quam perfectiorem amittere ſine acquiſitione alterius. Tum etiam, quia valdè conducit ad ſucceſſiuam conſeruationem rerum naturalium, & ad naturam ſecundorum agentium tuendam, & conſeruandam: imò, & ad bonum vniuerſi (quod ſanè quid diuinum præ ſe fert) quod agentia pro diuerſitate facultatis actiuæ, & diſpoſitionum, quas hîc, & nunc poſſunt imprimere, agent inuicem, & fortiores fortiùs operentur, ac proinde imprimant materiæ formas ſibi ſimilea.

Vndè diſtingui poſſet illa maior huius argumenti, & admitti, ſi forma perfectior cum imperfectiori præcisè, & quaſi ſpeculatiuè comparetur: ſecùs verò ſi practicè inter eas fieret collatio, reliquaque attenderentur, ratione quorum hæc continua materiæ tranſmutatio etiam dum materia perfectiori forma gaudet, eſt maximè conueniens ob rationes iam dictas. Quare penſatis omnibus, vt penſari debent, poſſet appetitu elicito, & ordinato, imperfectior forma appeti.

98. Ex quo ad confirmationem reſpondetur, non eſſe inconuenientis concedere, materiam in malum proprium per accidens tendere, vt tunc ſubſequatur: tum præcipuum bonum ipſius, ſcilicet conſeruatio in eſſe, quod per ſolam animam rationalem non poteſt inamiſſibiliter habere; tum etiam bonum vniuerſi iam dictum, in quod ipſa, vt pars illius, fortiùs, quam in proprium bonum propendet. Maximè, quia etiam ſi hanc animam rationalem amittat, poteſt aliam, & aliam per continuas tranſmutationes multoties acquirere.

Accedit

Accedit, quod vt optimè notauit Ferrara. 2. contra gent. cap. 11. per ſe loquendo non eſt malum materiæ priuari anima rationali. Quia vt Diu. Thom. ibidem inquit: ſicut bonum proprium conſiſtit in aſſecutione illius, quod ſibi debetur, ita malum ipſius, per ſe loquendo, conſiſtit in priuatione boni ſibi debiti: quia ſicut nomine boni intelligitur eſſe perfectum; ita nomine mali priuatio eſſe perfecti, quod res nata eſt habere, & non vtcumque; ſed quando, & quomodo debet illud habere, vt exponit D. Tho. opuſ. 2. Materiæ autem non debetur eſſe ſub determinata forma: quia eſt omnium receptiua. Vndè, vt idem Diu. Thom. 1. p. quæſt. 66. art. 2. loquitur: materia remanet in potentia ad omnes alias formas, nec hoc excluditur, ſi vna illarum ſit perfectior, & continens in ſe virtutes alias: quia potentia, quantum eſt de ſe, indifferenter ſe habet ad perfectiorem, & imperfectiorem.

QVÆSTIO IX.

Vtrum materia prima ſit principium, & radix corruptionis.

99. SI ſemel materia eſt principium corruptionis formæ, quam habet, in debet oriri ex appetitu, qui in ea eſt reſpectu formarum, quibus caret, & ideò meritò poſt præcedentem quæſtionem hæc inſtituit. Conſulto autem addita eſt in titulo illa particula *radix*, vt denoteretur hîc non fieri ſermonem de principio proximo corruptionis; ſed de primo, & radicali.

100. Aliqui ſentiunt non materiam primam; ſed formam ſubſtantialem eſſe primam radicem corruptionis. Probatur primò: nam aliàs ſequeretur materiam eſſe corruptibilem, quod eſſe falſum iam oſtendimus. Suadetur ſequela: quia *Propter quod vnum quodque tale, & illud magis*, vt Author eſt Ariſt. lib 1. de Poſteriori analyſi, cap. 2. Ergo ſi ratione materiæ primæ, res corrumpuntur, potiori ratione dicetur materiam eſſe corruptibilem. Maximè quia incorruptibile non eſt cauſa corruptibilitatis, cùm oppoſitum non ſit cauſa ſui oppoſiti.

Secundò, appetitus materiæ ad nouam formam, ex quo oritur corruptio, ducit originem à forma ſubſtantiali: ergo illa potiùs quàm materia erit radix corruptionis. Antecedens probatur; ideò materia appetit aliam formam: quia hæc, quàm habet, non complet totam capacitatem materiæ, neque illam perpetuò conſeruare poteſt: quia ex ſe defectibilis eſt, ideoque materia cæleſtis, quæ informatur forma habente vim ad materiam perpetuò conſeruandam, nullo modo appetit nouam formam.

Tertiò; ſi materia noſtra actuaretur cæleſti forma, compoſitum ex vtraque coaleſcens, eſſet incorruptibile; econtrà verò ſi materia cæli corruptibili forma informaretur, compoſitum illud eſſet corruptibile; quandoquidem materia noſtra informaretur tunc forma inamiſſibili, & materia cæleſtis actuaretur forma amiſſibili. Non ergo materia; ſed forma eſt radix corruptionis, cum illa ſit cauſa prima per ſe, & adæquata alicuius effectus, teſte Ariſt. 1. Poſt. cap. 10. quia poſita, vel ablata, ponitur, vel aufertur effectus.

Quartò, quotieſcumque affirmatio eſt cauſa affirmationis, etiam negatio eſt cauſa negationis: ita Ariſtot. 1. Poſter. ſed cauſa entis in actu eſt forma, & non materia: ergo cauſa non eſſendi in actu eſt abſentia formæ, & non materia.

101. Dicendum ergo eſt primò: materiam non ſatiatam forma, & formam non ſatiantem, quamlibet in genere ſuo, eſſe principium corruptionis. Aſſertionem hanc indicat D. Thom. 1. par. quæſtione 66. art. 2. 2. contra gent. cap. 55. & tenent eam Soncinas 8. Metaph. q. 29. Maſſius in præſenti cap. 9. ſect. 2. q. 1. 2. in ſolutione ad 3. & Oña in hoc lib. quæſt. 3. art. 10. & alij plures. Suadeturque quoad formam argumentis iam factis pro prima ſententia. Quoad materiam verò probatur; tum ex Ariſt. in hoc lib. cap. vltimo docente: *Materiam priuatam forma machinari maleficium, id eſt, compoſiti corruptionem*: tum etiam, quia ex eo quòd materia ſit priuata forma, ortum habet, quòd appetat eas diſpoſitiones, quibus præſens forma expellenda.

Sed tunc ſtatim inquires, vnde proueniat quod materia ſublunaris de qua in præſenti eſt ſermo, non ſit ſatiata forma ſua, ſicut materia cæli per propriam formam ſatiata eſt. Reſpondetur id prouenire, ex eo quòd forma ſublunaris dat eſſe amiſſibile, & corruptibile; forma verò cæleſtis tribuit materiæ perpetuum eſſe: in hoc autem etiam inuoluitur quod forma illa, quæ eſt in materia ſublunari, requirat ad ſui conſeruationem tales diſpoſitiones, vt eis aliæ ſint contrariæ, proindeque ſit talis conditionis, vt illis diſpoſitionibus in materia receptis, ſit neceſſarium vt etiam ob incompoſſibilitatem diſpoſitionum inter ſe, forma præſens euaneſcat. Quod quidem non poterit verificari in materia cæleſti; quandoquidem non habet huiuſmodi diſpoſitione, vt dicetur Deo dante in lib. de Cælo.

102. Dicendum eſt ſecundò. Quamuis materia, & forma ſint principium radicale corruptionis, facta tamen collatione inter vtramque, tunc materia erit principium omninò primum, & radicale illius. Aſſertio hæc colligitur apertè ex D. Thom. 2. contra Gent. capit. 55. tenetque eam Oña loco citato, & communiter Doctores. Probatur: tum quia licet omnes diſpoſitiones quibus mediis fit corruptio, in toto recipiantur, attamen totum non habet ſubſtare omnibus illis à forma tanquam à principio omninò primo; ſed à materia, quæ eſt primum principium paſſiuum: tum etiam, quia priuatio, quæ maximè ad corruptionem neceſſaria eſt, tenet ſe potiùs ex parte materiæ, quàm ex parte formæ: ergo penſatis omnibus, materiæ tribuendum eſt, quòd ſit primum principium corruptionis.

103. Ad primum ergo initio quæſtionis poſitum reſpondetur, maximam illam eſſe intelligendam, quando prædicatum illud natum eſt cauſæ, & effectui conuenire. At oriri, & interire non eſt prædicatum, quod natum ſit materiæ primæ competere. Vnde non valet, iudex caſtigat reum ob amorem iuſtitiæ: ergo magis iuſtitiam ipſam punit. Sed ſic deberet inferri: iudex caſtigat reum ob amorem iuſtitiæ, & caſtigat iuſtitiam: ergo magis caſtigat iuſtitiam ipſam. Cùmque hæc minor ſit falſa, inde eſt vt totus proceſſus ruat. Ita ergo ſimiliter ex vi illius maximæ, ita in propoſito deberet inferri, totum eſt corruptibile propter materiam, & materia eſt corruptibilis: ergo magis corruptibilis erit ipſa materia. Cùmque illa minor ſit falſa: inde eſt vt totus diſcurſus nihil concludat.

Ad confirmationem reſpondetur, materiam non eſſe corruptionis cauſam, quatenus habet rationem incorruptibilis, ſed vt annexam habet priuationem formæ incompoſſibilis cum præſenti, qua gaudet.

104. Ad ſecundum, & tertium reſpondetur, ſolùm probare formam eſſe inadæquatum principium corruptionis; non tamen omninò primum ob rationes dictas. Vtrum autem ſemel admiſſa materia cæli

informata

informata per formam ſublunarem, & materia ſublunari actuata per formam cæleſtem, tunc conſtituerent compoſitum corruptibile, vel incorruptibile, non eſt huius loci; ſed ad libros de Cælo reliquendum. Videatur tamen labell. 8 Metaph. quæſtione 24. vbi partem negatiuam tenet, docens compoſitum ex cœleſti forma, & noſtra materia fore corruptibile.

Ad vltimum reſpondetur, quòd etſi formaliſſimè, vt ſic dicamus, cauſa corruptionis ſit *non eſſe* formæ, radix tamen illius *non eſſe* neceſſariò debet eſſe materia. Quandoquidem ſi materia non eſſet priuata forma generanda, & hoc vt fundamentum ſupponeretur, non poſſet forma à ſubiecto abeſſe.

DISPVTATIO IV.

DE EXISTENTIA, ET NATVRA FORMÆ ſubſtantialis, necnon & de aliis eidem annexis.

CVM materia, & forma ſint principia intrinſeca entis naturalis, & talem inter ſe habeant ordinem, vt materia ſit prior, forma verò poſterior; meritò poſt diſputationem de materia, ad formæ naturam enodandam accedimus. Verùm quia primò de re inquiri debet an ſit, & quid ſit, ideò hoc primo loco in dubium vocamus.

QVÆSTIO PRIMA.

AN SIT, ET QVID FORMA SVBSTANTIALIS.

1 QVIA ad cognitionem alicuius rei multùm iuuat notitia nominum, quibus res illa inſignitur, hic proponimus, quibus hoc ſubſtantiale principiũ entis naturalis inſignitum eſt. Nuncupatur ergo principium hoc vulgariter, *forma*, eo quod formet, & poliat ruditatem, & deformitatem materiæ. Secundò dicitur à Pythagora *vnum*, quia ad vnam, & certam ſpeciem trahit incertam, & quaſi vagam conditionem materiæ, & ob id etiam nomen *characteris* ab aliquibus ei meritò imponitur; eo quòd cuicumque rei quaſi notam imprimit, qua à cæteris dignoſci, & diſcerni valeat. Quartò dicitur *pulchrum*, non ſolum quia ex ſe ſit pulchritudo turpis, & deformis materiæ; ſed quia decor totius vniuerſi ab eadem originem trahit: nam dum partes totius ſeparat, diſtinguit, & ordinat, mira varietate illud exornat. Ideoque Ariſt. vt ſupra diximus, protulit: *Formam appeti à materia ſicut pulchrum à turpi.*

2. Quintò appellatur ab eodem Ariſtotele 2. Phyſicor. *ratio*, id eſt definitio, quia, vt ipſe ibidem docet, definitio, & eius partes referuntur ad cauſam, quæ forma eſt. Sextò dicitur ab eodem Philoſopho, *quod quid erat eſſe*: quia licet tota rerum quidditas in ea ſolummodo ſita non ſit, attamen inter partes quidditatiuas principalior eſt. Ex quo etiam, *exemplaris*, nomen accepit; quia eſt id, quod ſibi agens naturale imitandum proponit: & ad eius normam intendit ſuum producere effectum. Et denique *mens* dicitur à Platone in Thimæo, dum mundum dixit neceſſitate, id eſt materia, conſtare: & mente: id eſt forma. Et appellatur ſic: quia eſt quædam ſimilitudo adumbrata diuinæ mentis. Cui etiam conſonat titulus alias, quo ab aliis inſignitur, ſcilicet, *participatio diuinæ gratiæ*: quoniam eſt quidam actus; ſicut & diuina natura actus purus eſt. Et ob id etiam appellatur in alio loco ab eodem Platone, *diuina proles.* Et ab Ariſtotele cap. 9. huius libri, *quippiam diuinum, & optimum.* De hoc igitur entis naturalis principio, quod his nominibus exprimitur, & quibus non parum eius natura ſit nota, num ſit, & quid ſit inquirimus.

3. Dicendum ergo eſt primò cum Ariſtotele in hoc libro, Diuo Thoma in opuſc. de formis, quæſtione prima, articulo primo, & communi Peripateticorum ſchola: certum omnino eſſe dari formas ſubſtantiales. Probatur. Quoniam rebus omnibus naturalibus ab intrinſeco competit, quòd ſint definitæ, & determinatæ ad certam aliquam naturam: ergo ratione alicuius intrinſeci, & eſſentialis principij hanc limitationem habent. At hoc non poteſt eſſe materia: quia hæc eadem eſt in rebus, quæ eſſentia, & natura differunt: quandoquidem homo, qui corrumpitur, & cadauer, quod eo pereunte generatur, eandem habent materiam. Sed neque accidentia tale principium eſſe queunt, vt potè, quæ de intrinſeca ratione entis naturalis non ſunt. Ergo præter materiam primam aliud erit conſtituendum principium ſubſtantiale, certam concedens naturam rebus naturalibus, quod nos *formam ſubſtantialem* nominamus.

4. Secundò probatur, ſupponendo vt omnino certum, dari animam rationalem, quæ ſit vera forma hominis. Sic enim definitum eſt in Concilio Lateranenſi, 5. ſub Leone 10. ſeſſ. 8 & in Clemen. vnica de ſumma Trinitate. Ex quo ſequens probatio deducitur. Quia ex poſitione animæ rationalis tanquam formæ ſeparabilis à ſubiecto, rectè concluditur eſſe in entibus naturalibus aliquod ſubiectum ſubſtantiale, quod ſit incompletum in genere ſubſtantiæ, & aptum vt informetur forma ſubſtantiali. Ergo tale ſubiectum petit eſſe ſemper ſub aliqua ſubſtantiali forma, præcipuè cum ſupra oſtenſum ſit, eſſe ex ſe puram potentiam, nullam habens ſpecificationem, & ineptum vt per ſe exiſtat. Ergo cum non ſit proprium hominis, ſed in aliis rebus reperiatur, vt per ſe notum eſt, conſequens erit, vt res omnes naturales, quæ conſtant illo ſubiecto, ſeu materia, debeant etiam conſtare actu, ſeu forma ſubſtantiali actuante illud.

5. Dicendum eſt ſecundò. Eſſentia formæ ſita eſt in hoc, quòd ſit *Actus primus corporis.* Aſſertio hæc

patet

patet ex dictis: ſicut enim materia prima eſt prima potentia ſubſtantiæ corporeæ: ita forma eſt primus actus illius. Neque hoc indiget maiori probatione. In hoc autem, quòd aſſeratur formam eſſe *actum*, innititur diſtinctio illius à materia prima, quæ vt ex dictis conſtat, ſolùm habet rationem puræ, & nudæ potentiæ: ſicut & hoc ipſo, quòd dicatur eſſe *actum primum*, denotatur, tum quòd ſit actus ſubſtantialis, ac proinde diſtinctus à formis accidentalibus: nam ſicut ſubſtantia eſt prior natura, & cognitione accidentibus: ita actus omnino primus non poteſt non eſſe actus ſubſtantias: tum etiam quomodo diſtinguatur ab aliis actibus, ſeu terminis ſubſtantialis, ſubſiſtentia ſcilicet, & exiſtentia. Nam hi ſicut præſupponunt eſſe eſſentiæ: ita & actum primum, ſcilicet formam, quæ ad ordinem eſſentiæ pertinet.

Et tandem hoc ipſo, quòd addatur ly *corporis* ſatis explicatur, & quòd ſit actus incompletus, ac proinde actus alicuius primæ potentiæ: quandoquidem vnà cum materia debet conſtituere ſubſtantiam corpoream, quæ ex materia vt ex prima potentia intrinſecè, & eſſentialiter conſtat, & quòd diſtingua ab actibus ſubſiſtentibus, & completis quales ſunt Angeli; quia licet actus ſint, non tamen actus materiæ, & corporis; ſed ſunt actus ſubſtantiales completi intra genus ſubſtantiæ, ac proinde nec conſtituunt corpus, nec poſſunt vna cum materia conſtituere vnum ens per ſe, ſicut forma illud conſtituit.

6. Sed obiicies primò: quia non poſſunt hæc duo inter ſe cohærere, & quòd forma ſit actus materiæ, & quòd ſit ſubſtantia. Nam hoc ipſo, quòd eſt actus materiæ, debet eſſe in illa vt in ſubiecto. At accidens nihil aliud eſt, quàm id quod eſt in alio vt in ſubiecto, ergo, &c. Adde Ariſt. 2. de Genera. c. 2. dixiſſe: *Qualitates primas*, calorem nimirum, & frigiditatem, &c. *formas ſubſtantiales elementorum*: ſed qualitates primæ ſunt accidentia; non ergo forma ſubſtantialis eſt actus ſubſtantialis.

Secundò obiicies contra illam particulam, *actus*: nam vel forma ita eſt actus, vt careat omni potentialitate, vel ita vt conſtat ex actu, & potentia: non primum; aliàs eſſet actus purus, & conſequenter Deus: neque ſecundum; quia aliquid non eſſet ſimplicior quàm totum, quod hoc ſola compoſitione intrinſecè conſtat: ergo non poteſt habere rationem actus.

Tertiò, nam ſi forma eſt actus, fiet inde vt minus ſit ſubſtantia, quàm materia; quia minus ſubſtabit quàm eadem materia quæ eidem formæ ſubſtat. Hoc autem omnino falſum eſt, cum forma longè ſit nobilior, quàm materia: ergo, &c.

Vltimò, nam ſi forma habet rationem actus reſpectu totius; habebit totum ab ea, quòd ſit ens vnum, & perfectum: ergo ipſa erit magis vna, & perfectior quàm totum; quia quod competit cauſæ, & effectui, nobiliori modo competit cauſæ.

7. Ad primum reſpondetur ex D. Th. quòd etſi hæc duo inter ſe non poſſint cohærere, ſcilicet eſſe actum inhærentem, & eſſe ſubſtantiam: benè tamen eſſe actum informantem, & rationem ſubſtantiæ habere, forma autem non eſt inhærens; ſed informans.

Ad illud, quod ex Ariſt. in eodem primo argumento additur, dicendum eſt: elementa ſumi poſſe ſecundùm ſubſtantiam, naturam, vel vt elementa ſunt, etenim *elementum* non eſt nomen naturæ ſed contrarietatis. primo modo loquamur de illis tunc qualitates primæ non ſunt ipſorum formæ: ſi verò ſecundo modo, dicuntur ab Ariſt. formæ, & differentiæ ſubſtantiales, id eſt eſſentiales: (ſubſtantia enim, vt ex Logica conſtat pro eſſentia ſæpè ſumi ſolet,) quia ratio formaliſſima, quia ignis, & aqua immediatè, & proximè contrariantur, eſt, quia ignis calore effectu eſt, qua verò frigiditate.

8. Ad ſecundum reſpondetur, quòd quamuis forma ſubſtantialis ſit actus ſimplex, non tamen actus purus: quia etſi non componatur intrinſecè, & eſſentialiter ex actu, & potentia phyſicis; ordinatur tamen ad componendum totum phyſicum ex prædicto actu, & potentia conſtans. At actus purus, nec componi poteſt ex aliis, nec componere per modum actus, & formæ informantis; imo neque ordinari ex natura ſua ad talem compoſitionem: quia ſicut importat infinitam perfectionem in genere entis, ita eſt liber à prædictis imperfectionibus.

Ad tertium, nobilitatem ſubſtantiæ non prouenire à ſubſtando, vel ab eo quod eſt pluribus ſubeſſe vtcumque; ſed ab actualitate in qua reliqua antecedit, ac proinde quamuis materia pluribus ſubſit, non inde nobilior erit; ſed forma, quæ actualior eſt, & prima actualitas entium naturalium primatum obtinebit.

Ad quartum neganda eſt conſequentia, & ad eius probationem dicendum eſt: illud, quod eſt commune cauſæ, & effectui, ſi eodem modo conueniat vtrique nobiliori modo competere cauſæ, quam effectui: cæterum: eſſe ens, vnum, & perfectum non conuenit formæ, & toti eodem modo; quia formæ competunt *vt quo*, toti verò *vt quod*: & cum habere aliquid *vt quod*, ſit melius, quam habere illud *vt quod*, ideò forma erit ignobilior toto. Maximè, quia totum includit quidquid includit forma, quia ipſa eſt eius pars.

QVÆSTIO II.

Vtrum formæ ſubſtantiales educantur de potentia materiæ & quid ſit hoc educi?

9. PRo tituli intelligentia notandum eſt: nos hîc non loqui de formis cœlorum, neque elementorum in prima ſui productione Nam quid de illis ſentiendum ſit, ex dicendis quæſtionibus ſequentibus conſtabit; ſed ſolùm de aliis formis materialibus, necnon, & de anima noſtra; & ideo in titulo non inquiſiuimus, an omnes formæ ſubſtantiales, & materiales, ſed an formæ ſubſtantiales educantur de potentia materiæ.

VARIÆ RATIONES DVBITANDI.

§. I.

10. QVamuis huius ætatis Philoſophi cōmuniter proferant formas educi ex potentia materiæ, nihilominus id aliqualiter implicatum eſt. Nam nihil poterit inde extrahi, vbi prius non erat: ſed formæ ſubſtantiales minimè præextant in materia; quandoquidem ipſa eſt pura quædam potentia excludens a ſe omnem rationem actus; ergo, &c.

Secundò, omne quòd terminat veram creationem, non educitur ex potentia materiæ, vt docet D. Thom. 1. p. quæſt. 45. art. 4 at formæ ſubſtantiales, etiam ſi ſint materiales, terminant veram creationem: ergo, &c. Probatur minor: quia ad *fieri* illarum nuda tantùm materia præſupponitur: ergo in ea nihil præeſt formæ producendæ: ergo cum forma illa verè fiat, cum antea nihil eſſet, fiet ex nihilo ſui, ac proinde creabitur; quia vt docet D. Thom. loco citato: nihil eſt aliud creatio, niſi productio entis ex nihilo.

11. Quòd ſi vtrique rationi cum antiquis Philoſophis occurras, præeſſe aliquid formæ in materia, & aliquid de nouo produci: contra hoc eſt, tum quia, vel habere illud aliquid formæ, conuenit materiæ ex ſe, vel ex vi influxus, & cauſalitatis agentis. Primum dici non poteſt, alioquin ſimul inuenirentur in

materia

materia formæ ſibi inuicem repugnantes, nec materia eſſet connumeranda inter res ſimplices; ſed inter compoſitas, imò & valdè compoſitas. Ergo habet illud aliquid formæ, ex vi actionis agentis ac proinde tale eſſe non præſupponitur actioni. Ergo cùm forma terminat actionem agentis, fiet ex nihilo ſui, & conſequenter per creationem. Tum etiam, quia forma ſubſtantialis eſt, quid phyſicè ſimplex: ergo repugnat illam in materia præexiſtere, & non ſecundùm ſe totam. Quòd ſi hoc modò in materia præexiſtere; fieret inde, quòd antequam produceretur compoſitum ſubſtantiale, eſſet iam productum: quandoquidem ante talem productionem ad eſt iam materia, & forma ſimul, quibus poſitis non poteſt non eſſe tale compoſitum.

12. Tertiò, ſi propter aliquam rationem formæ non fierent ex nihilo; ſed educerentur ex potentia materiæ; maximè quia fiunt ex materia, vt ex ſubiecto præſuppoſito; ſed hæc ratio nulla eſt: ergo, &c. Maior patebit ex dicendis in hac eadem quæſtione. Minor verò probatur: quia inde fieret animam rationalem educi de potentia materiæ, quod ſine errore dici non poteſt. Patet ſequela quia ſicut materia concurrit ad productionem aliarum formarum in genere cauſæ materialis per naturalem inclinationem, quam habet ad eadem: ita concurrit ſimiliter ad productionem animæ: quandoquidem, & naturaliter inclinatur ad illam ſicut ad alias formas; & poſitis certis diſpoſitionibus in materia, ſequitur productio animæ in illa, & ablatis aufertur, vt in aliis formis contingit: ergo, & cætera.

Confirmatur primò, anima pendet, tam in ſua informatione, & effectu formali, quàm in ſuo eſſe à materia, & tamen non educitur de potentia illius, vt ſtatim oſtendemus: ergo nec reliquæ formæ. Conſequentia patet: quia non poteſt aliunde oriri, quòd formæ educantur de potentia materiæ, niſi ex dependentia in eſſe ab illa, vt iam dicemus. Maior verò, quoad primam partem, ſcilicet quoad dependentiam effectus formalis animæ noſtræ à materia, ex ſe patet. Quoad ſecundam verò etiam conſtat: quia formæ intimior eſt effectus procedens ab ea in genere cauſæ formalis, quàm qui procedit in genere cauſæ efficientis: ſed ex eo, quòd forma non habeat effectum in genere cauſæ efficientis, qui non pendeat à materia, colligimus eam pendere in ſuo eſſe ab illa, vt in libris de Anima dicemus, & docet D. Thom. 1. p. q. 75. art. 1. Ergo ex eo, quòd non habeat effectum in genere cauſæ formalis independentem à materia, rectè infertur, quòd nec habeat eſſe independens ab illa, quia intimior effectus magis indicat naturam cauſæ, ac proinde anima non minus educetur, quàm cæteræ aliæ formæ, quæ ideò educuntur, quia pendent in eſſe à materia.

Confirmatur ſecundò. Animæ noſtræ, quando fit, non communicatur propria exiſtentia, ſed tantùm exiſtit *vt quo*, & per exiſtentiam totius. Ergo pendet in eſſe à materia, & a toto ſicut cæteræ formæ; & conſequenter in fieri. Ergo cum hoc non obſtet, quò minus non educatur de potentia materiæ; neque etiam id obſtabit in cæteris formis. Conſequentia ſatis ex ſe, & ex dictis patet. Antecedens verò probatur: quia fit vnita materiæ, & conſequenter exercens rationem formæ; ſed forma exercens rationem formæ non eſt id, *quod eſt*, ſed id, *quo* aliud eſt. Ergo non fit, vt exiſtens vt *quod*; ſed tantùm, vt exiſtens vt *quo*, ſicut aliæ formæ.

Pro deciſione quæſtionis aliqua prælibantur.

§. II.

13. PRopter has difficultates quidam ex antiquis Philoſophis in varia abierunt placita, quæ partim refert, & impugnat D. Tho. 1. p. q. 45. art. 8. partim in ſolutionibus argumentorum, quæ in hac quæſtione adduximus, & iam impugnauimus, continentur: & ideò illa vlterius in medium adducere ſupernaeaneum erit.

Vt igitur, his omiſſis ſententiis, quæſtio præſens meliùs decidatur, oportet ſecundam tituli quæſtionis partem primò explicare, nimirum quidnam ſit formam ſubſtantialem de potentia materiæ educi. Hoc autem eleganter expreſſit D. Thom. 1. p. q. 90. art 2. ad 2. breui hac ſententia, dicens: *Actum extrahi de potentia materiæ, nihil aliud eſt, quàm aliquid fieri actu, quod prius erat in potentia*, ſcilicet materiæ, vt ex contextu conſtat. Quæ verba ſi rectè expendantur ſatis aperiunt id, quod intendimus.

Pro eorum igitur explicatione notandum eſt primò, quòd ſicut id, quod continetur in efficiente, vt in cauſa, dicitur contineri in potentia actiua illius: ita id, quod continetur in materia, vt in cauſa materiali, dicitur contineri in potentia illius receptiua: quia vnaquæque cauſa debet continere effectum iuxta proprium modum cauſandi illius. Efficiens quidem: quia cauſat quatenus eſt in actu, oportet vt contineat illum ratione ſuæ actualitatis. Materia verò, quoniam cauſat per modum puræ potentiæ: debet illum continere ratione ſuæ potentialitatis.

Cæterùm ad hoc, quòd detur talis continentia requiritur, vt actus, ſeu forma in tali potentia receptibilis, aliquo modo ſit immerſa materiæ: ita vt non reperiatur in ea aliquid omnino eleuatum ſupra conditionem illius; ac proinde, nec habeat, nec connaturaliter poſſit habere eſſe, niſi dependenter à materia. Hæc autem immerſio formæ in materia ſatis colligi poteſt ex eo, quòd nec fluat ab illa, nec connaturaliter poſſit fluere aliqua operatio, ſine dependentia ab eadem materia, ſeu quæ non fiat per organum corporeum. Vndè cum D. Thom. prærequirit ad eductionem formę quòd prius eſſet in potentia materię, loquitur de continentia in illa, vt in cauſa materiali: quia ratione ſuę potentialitatis habet eſſe ſic cauſam: ac proinde loquitur de continentia in illa, vt in potentia receptiua comprehendente (eo modo quem diximus) talem formam, vt idem S. Doctor ibidem innuit.

14. Secundò, vt explicemus plura alia, quę inuoluuntur in hoc, quod formę contineantur in potentia materię, vt in cauſa materiali, & ſimul quid velit S. Doctor, cùm addit ad eductionem ſequi formam fieri actu: notandum eſt quòd cum materia, vt modo diximus, tantùm contineat in genere cauſę materialis, & in potentia formam ſubſtantialem, ideo vltra illius cauſalitatem requiritur cauſalitas, & actio agentis cuius munus eſt producere actu res, communicareque illis eſſe actuale. Cæterùm actio illa, vt ſit eductio, non poteſt eſſe facta in materię, ſed per ſe loquendo prærequirit illam non eſſe productam per aliam actionem in alio inſtanti non ſolum naturę, ſed etiam temporis; ac proinde tunc debet ibidem interuenire vera tranſmutatio materię, quandoquidem tranſit à non eſſe realiter ſub illa forma, quę educitur; ad eſſe ſub illa.

Et ratio huius prioritatis eſt: nam actio per quam fit materia, eſt amplior prior quàm illa, nec præſupponit ipſam aliquo modo exiſtentem, efficientem,

tem, quin potius per illam extrahitur. At actio eductiua formæ ex potentia materiæ eſt ſimpliciter poſterior illa, & præſupponit eandem eſſe extra cauſam efficientem: quia pendet ab illa vt à prima cauſa materiali, quæ non poteſt cauſare, quin prius ſimpliciter cauſetur ab efficienti. Cumque materia non poſſit fieri per propriam actionem: quia nequit habere proprium eſſe, ſed eſſe totius, vt ſupra diximus, neceſſe eſt vt actio eductiua formæ, quæ modò educenda eſt, præſupponat materiam factam ſub alia forma, & ſub alio toto; ac proinde talis præſuppoſitio materiæ debet eſſe non ſolùm præſuppoſitio ſecundum ordinem naturæ, inuoluens ſimultatem in eadem duratione reali, ſed etiam ſecundùm ordinem durationis: alioquin duæ formæ ſubſtantiales; illa nimirum, quæ educitur modò, & ſub qua primò materia producta eſt, eſſent ſimul, & in eadem duratione in illa. Quare vt iam diximus, non poteſt non ibi interuenire vera transſmutatio materiæ.

15. Vltimò notandum eſt hinc fieri quòd hoc ipſo quod forma educatur de potentia materiæ, non ſolum debet per ſe loquendo interuenire tranſmutatio illius, ſed quòd talis forma debeat fieri ex vi actionis, per quam effectiuè ſaltem tranſmutatur materia. Ita D. Thom. 2. contra Gent. cap. 86. Et ratio eſt aperta ex dictis: quia cùm formæ educendæ contineantur in materia, vt in cauſa, ac proinde nec habeant, nec naturaliter poſſint habere eſſe niſi dependenter à materia, & ab vnione cum illa, fit inde neceſſariò, vt ex vi eiuſdem actionis, qua educuntur, vniantur materiæ; nec poſſit aliter eis communicari eſſe (naturaliter loquendo) niſi vniendo illas eidem materiæ, ac proinde & quòd ex vi illius actionis tranſmutetur materia, & rurſus quòd ex vi eiuſdem actionis tranſmutantis debeant fieri.

DIFFICVLTATIS NODVS diſſoluitur.

§. III.

16. Dicendum eſt ergo primò, formam educi de potentia materiæ nihil aliud eſſe, quàm quod forma illa priùs contineatur in potentia eius, vt in cauſa materiali, & quod inde reducatur ad actum ex vi actionis tranſmutantis materiam. Aſſertio hæc patet ex dictis, & ex verbis D. Thom. tam relatis, nec non ex iis, quæ docet de ſpiritualibus creaturis art. 1. ad 8. & 2. contra Gent. cap. 86. eamque tuentur Thomiſtæ.

Dicendum eſt ſecundò formas materiales educi de potentia materiæ. Hæc eſt communis inter Doctores, & ideo non oportet ſingulos referre. Probatur facilè ex dictis: nam formæ hæ præſupponunt materiam factam in aliqua duratione temporis: quia vt initio quæſtionis diximus, non loquimur hic de formis cælorum; & elementorum in prima ſui productione, ſub quibus creata eſt tota materia, & rurſus hoc ipſo quòd ſint materiales, ſunt adeò imperfectæ, vt nec habeant, nec habere poſſint exiſtentiam, niſi dependenter à materia: ergo continentur in illius potentialitate, vt in cauſa materiali, & reducuntur ad actum cum tranſmutatione materiæ, & ex vi talis tranſmutationis, & ex conſequenti educuntur ex potentia illius. Patent omnes conſequentiæ ex dictis, quia ex quo capite præſupponunt materiam prius prioritate temporis factam ſub aliis formis, non poſſunt aduenire abſque tranſmutatione illius; & ex quo capite ſunt dependentes ab illa, non poſſunt reduci in actum, niſi ex vi actionis vnientis illas cum materia; ac proinde tranſmutantis ipſam.

17. Dicendum eſt tertiò, animum rationalem non educi de potentia materiæ. Ita D. Th. 1. p. q. 90. art. 2. & cum eo cuncti eius diſcipuli, & cæteri Doctores. Sed vt eius probatio meliùs percipiatur: ſupponendum eſt ex D. Thom. loco citato, hoc eſſe diſcrimen inter alias formas, & animam noſtram, quòd cæteræ formæ non fiunt per ſe, ſed quaſi per accidens ad productionem totius: quia totum ſolummodo eſt, quod per ſe primò generatur, & prædictæ formæ ſolùm congenerantur, & comproducuntur, vt docet Ariſtot. 7. Metaphyſic. cap. 8. & probat. S. Thom. 1. part. quæſt. citata. Cæterùm anima noſtra non comproducitur, ſed fit per propriam actionem diſtinctam à generatione totius; ac proinde per creationem. Vnde vt ſit homo, duæ actiones requiruntur: alia quæ eſt productio animæ, & per ſe primò terminatur ad illam, altera verò, qua anima vnitur corpori, per quam tranſmutatur materia, & generatur homo. Ratio autem, ob quam anima per ſe producitur, eſt; quia habet eſſe per ſe, & vt *quod* etiam dum eſt in corpore, vt in lib. de Anima dicemus.

18. Hinc ergo facilè ſuadetur aſſertio ex dictis: quia vt aliqua forma contineatur in potentialitate materiæ, vt in cauſa; ac proinde educatur de potentia illius, oportet, vt fiat ex vi actionis tranſmutantis materiam. At anima non fit per tranſmutationem materiæ, ſeu vnitionem illius ad materiam, ſed per aliam actionem priorem, quippè quæ habet, vel ſaltem naturaliter poteſt habere, eſſe independens à materia, & tranſmutatione eiuſdem: ergo neque educitur de potentia illius.

SATISFIT RATIONIBVS dubitandi.

§. IV.

19. AD primum ergo initio quæſtionis poſitum reſpondetur: quòd vt aliquid ex alterius potentia tanquam ex cauſa materiali educatur, non eſt neceſſe, vt ſit in illo tanquam in actu ſiue formali, ſiue virtuali: quia hic modus continendi eſt proprius cauſæ efficientis: ſed ſatis erit, ſi in eius potentialitate, & tanquam in cauſa materiali contineatur, & per tranſmutationem illius modo iam dicto, & infra latiùs etiam explicando reducatur in actum. At licet materia non contineat illo priori modo formas materiales de quibus loquimus, benè tamen hoc poſteriori.

Ad ſecundum reſpondetur, quòd vt forma creetur, aut concreetur, non ſufficit, quòd fiat ſecundum totam ſuam intrinſecam entitatem, ſi ſemel reducitur in actum ex aliquo præſuppoſito ſubiecto, & per tranſmutationem illius, quia creatio eſt productio entis ex nihilo, id eſt, ex nullo præſuppoſito ſubiecto.

Sed dices, quòd aliquid contineatur in potentia agentis, & inde per actionem illius extrahatur, non tollit quominus creetur, & hoc non ob aliud, niſi quia fit ex nihilo ſuæ entitatis intrinſecæ. Ergo quòd aliquid contineatur in materia, & inde extrahatur, non tollit etiam rationem creationis: quia ſimiliter, non fit ex aliquo, quod intrinſecè pertineat ad ſuam intrinſecam entitatem.

Reſpondetur, quòd in primis effectus non extrahitur ex potentia actiua agentis proprio loquendo: quia ly *ex* dicit concurſum materialem. Quibus adde, quòd hoc ipſo quòd forma præſupponat materiam factam, & fiat ex illa, iam forma illa nec habet, nec naturaliter habere poteſt eſſe proprium; ac proinde nec proprium fieri, & ideò comproducitur ad productionem totius; cumque hoc ipſo quòd totum præ-

ſuponat

ſupponat materia, fiat ex aliquo intrinſeco ſibi, & conſequenter non creetur, ſed educatur; conſeqoens eſt, vt & forma ipſa fiat per aductionem. Cæterùm ex hoc quòd forma ſubſtantialis per ſe, & ratione ſui contineatur in potentia actiua agentis, potiùs ſequitur poſſe habere proprium eſſe, & fieri vt *quod*, ac proinde ſi fiat ex nihilo ſui, tunc creari.

20. Ad tertium patet ex dictis, nam etſi materia habeat naturalem inclinationem ad animam, & ideò ex eis fiat viuum ens per ſe; tamen non fit per tranſmutationem illius, ſed per aliam actionem, quæ priùs natura terminatur ad animam, quam ſubſequitur alia actio tranſmutatiua materiæ, ſcilicet vnitio. Vnde etſi homo fiat per eductionem ex potentia materiæ, quia fit ex vi tranſmutationis materiæ: non tamen anima.

Nec refert quòd anima non creetur, niſi materia aliquo modo diſpoſita. Non inquam hoc refert, quia hoc quod eſt materiam diſponi, fit alia actione, & ſolùm requiritur connaturaliter loquendo tanquam occaſio exigens creationem animæ, ſine qua nec ipſi animæ debetur vt fiat, neque cauſa prima ad illius effectionem concurret.

Ad primam confirmationem reſpondetur, quòd etſi effectus formalis ſit intimior formæ quatenus per hoc denotatur, in eodem inuolui ipſam formam; quia nihil eſt aliud, ſi de eo cum præciſione loquamur, quàm forma vnita materiæ; non tamen quoad hoc quod eſt formam ſequi naturam illius, niſi quando forma eſt talis naturæ, vt non poſſit conſiſtere ſine ipſo. At quando forma eſt eleuatior, & ſeparabilis ab illo, tunc etſi effectus nequeat reperiri ſine materia, quia nequit forma actuare, quin materia recipiat, bene tamen ipſa forma; quia ſi ſemel eſt ſeparabilis à ſuo effectu formali, erit vtique ſeparabilis ab ipſa materia.

Ad ſecundam confirmationem negandum eſt antecedens. Ad probationem reſpondetur animam priuſquàm vniatur, fieri per aliam actionem, forma autem, quæ priuſquàm vniatur & exerceat rationem formæ, terminat propriam actionem, habet proprium eſſe vt *quod*.

QVÆSTIO III.

An formæ cælorum fuerint de potentia materiæ eductæ.

QVamuis quæſtio hæc ferè deciſa maneat ex dictis in præcedenti: quia tamen plores ex Iunioribus eam excitant, & aliqoa adducunt argumenta ſolutione digna, & alia inuoluunt, quæ ſpecialem petuot impugnationem, ideo oportuit præſentem quæſt. excitare: maximè quia illius deciſione plenior remanebit intelligentia illius communis pronuntiati ad hanc diſputationem ſpecialiter ſpectantis, ſcilicet formas educi ex potentia matariæ.

Quid ſentiant Molina, & alij.

§. I.

21. PArtem affirmatiuam tuentur Molina & Vaſquez 1. p. q. 45. art. 1. & cum eis plurimi ex Iunioribus, quos refert, & ſequitur Rubio in præſenti tract. 2. de Forma q. 2.

Probatur primò, nam formæ hæ pendent in eſſe à materia: tum quia materiales ſunt, & in hoc diſtinguuntur formæ ſpirituales à materialibus, quòd

illæ ſunt independentes à materia, vt patet in anima noſtra, ſecus verò iſtæ: tum etiam, quia non habent operationem independentem à materia, & qualis mudus operandi, talis eſt modus eſſendi: ergo dependent etiam in fieri ab illa, ergo noo creatæ, ſed eductæ de potentia materiæ fuerunt.

Patet prima conſequentia, quia quale eſt eſſe, tale eſt fieri, cùm fieri ſit via ad eſſe. Ergo quæ pendent in eſſe à materia, pendebunt vtique ab eadem in fieri. Ex quo etiam 2. conſequentia ſatis patet, quia quæ dependent à materia in fieri, ac proinde fiont ex præſuppoſito ſubiecto, ſicut non fiunt ex nihilo, ita nec creatur, ſed educuntur ex prædicti ſubiecti potentialitate.

22. Secundò, formæ iſtæ nec fuerunt creatæ per partiales creationes, nec per creationem totius concreatæ: ſed præter creationem non datur alia actio, per quam fiant formæ ſubſtantiales, niſi edoctio: ergo non creatæ aut concreatæ, ſed eductæ fuerunt.

Minor ſatis conſtat, quia omnis actio vel eſt ex præſuppoſito ſubiecto, vel non: ſi ſecundum, erit creatio; ſi primum, eductio.

Maior in qua eſt difficultas ſic, qooad primàm illius partem, probatur; quia cùm hæ formæ ſecundùm totum ſuum eſſe pendeant à materia vt à ſuſtentante, nequeunt habere propriam ſubſiſtentiam, etiam partialem. Ergo nec per partialem creationem creari.

Patet conſequentia, quoniam, vt inquit D. Th. 1.p.q.45.art.5. creari eſt rei ſubſiſtẽtis. Ergo ſicut creari non poteſt per creationem completam & totalem, niſi ſubſiſtens completum: ſic neque per partialem, quod non habuerit aliquam ſubſiſtẽtiam, ſaltem partialem.

Quoad ſecundam verò partem, ſcilicet non fuiſſe concreatas ad creationẽ totius, ſic ſuadetur à Vaſquez eadem maior. Omne eſſe, quod ex aliquo eſt, aut conſtituitur, dicitur etiã fieri ex illo: quia vnumquodque fit ex eo, à quo conſtituitur: ſed totum compoſitum eſt, & conſtituitur ex materia tanquam ex ſubiecto, & ex forma tanquam ex principio formali: ergo fit ex illis tanquam ex aliquo priori, prioritate ſaltem naturæ. Ergo tale totum non creatur, & conſequenter nec partes ad creationem illius concreabuntur.

Patet hæ penultima conſequentia: quia quod creatur, fit ex nihilo, nihil autem excludit omne ſubiectum, vel etiam principium conſtituens, quod prioritate ſaltem naturæ ſit prius.

Præfertur ſententia D. Tho. & expenditur primum fundamentum illius.

§. II.

23. SEd nihilominus dicendum eſt, formas has in prima ſui prodoctione non eſſe eductas de potentia materiæ; ſed ad creationem totius concreatas. Hæc eſt expreſſa ſententia Ariſt. in lib. de Cœlo, vbi inquit cœlum eſſe ingenerabile, & Diuus Thomas prima parte, quæſt. 46. art. 3. in argumento, *ſed contra* ex ſcriptura petito. Et in ſolutione ad 2. & quæſt. 65. art. 3. & in corpore. Quem ſequuntur Suarez 1. tomo Metaph. diſp 15. ſect. 2. in fine, & communiter Thomiſtæ, & ideo non oportet ſingulos referre.

Probatur in primis ex illo Geneſ. 1. *In principio creauit Deus cœlum & terram.* Quod teſtimonium, quoad cœlum, intelligunt communiter ſancti Patres de vera creatiooe, vt optimè notauit Doctor Monteſinos 1.2.q. 112. diſput. 31. n. 34.

24. Secundò probatur ratione ex dictis quæſt. præced. & ex D. Th. loco citato deſupta. Partes per ſe

nec fiunt, nec producuntur, ſed ad productionem totius comproducuntur: at cœlum & elementa creata ſunt: ergo formæ illorum non fuerunt eductæ, ſed creatæ ad creationem totius.

Maior eſt Diu. Thom. dicta quæſt. 46. quam ſæpè in ea reperit, manifeſtèque deducitur ex iis, quæ diſp. 3. ex eodem ſancto Doctore retulimus, ſcilicet partes ex ſe non habere eſſe, ſed ad totiùs exiſtentiam coexiſtare. Ex quo hæc inferri poteſt probatio, quam D. Thom. in prædicta quæſtione in hunc etiam finem format. Fieri ordinatur ad eſſe: ergo cuius eſt eſſe, eius eſt fieri, & quorum tantùm eſt coeſſe ad exiſtentiam, vt in partibus contingit, illorum tantùm erit comproduci ad productionem alterius, ſcilicet totius.

Minor verò nimirum cœlum creari, ſic oſtenditur; quia hoc ipſo, quod ad creationem totius non præſupponatur materia facta per aliam actionem, neceſſe eſt, vt totum illud fiat ex nihilo ſui, ac proinde creatur; quandoquidem nec materia, nec forma, aut quippiam aliud ad ipſum pertineos præſupponitur factum. Sed materia cœlorum non poteſt præſupponi facta per aliam actionem: quia nec per ſe poteſt fieri, vt modò dicebamus: nec fuit aliud totum prius, ad cuius productionem coproducta fuerit, vt ſupponimus: ergo totum cœlum fuit factum ex nihilo ſui; ac proinde per creationem.

Confirmatur, & explicatur: Materia prima cœlorum non potuit eſſe genita; quia eſt ingenerabilis, neque educta ex potentia ſubiecti: quia eſt primum ſubiectum. Ergo fuit concreata ad creationem totius: nam ex quo capite fuit ex nihilo, debuit actio ad illam terminata habere rationem creationis, & ex quo capite non ſubſiſtit per ſe, ſed ad ſubſiſtentiam totius; non fuit creata per ſe, ſed ad creationem totius cœli concreata eſt, & conſequenter etiam formæ illorum concreatæ fuerunt.

Patet hæc vltima conſequentia, quia ad creationem totius non ſufficit creatio materiæ, ſi ſemel forma de potentia illius educitur, vt patet in generatione, v. g. equi, in qua etſi materia præſupponatur modo dicto creata, attamen quia forma educta eſt, ideo equus non creatus, ſed genitus, & eductus eſt.

Confugiunt aduerſarij ad ſuas actiones & exiſtentias partiales dicentes: materiam quippe ens eſſentialiter diminutum, tam in eſſe eſſentiali, quam exiſtentiali, fieri per actionem creatiuam ſibi propriam & partialem, priuſquam fiat forma cœli, cumque actio alia productiua formæ inueniat materiam productam, & aliàs forma pendeat in ſuo eſſe à materia, non poterit non prædicta actio eſſe ex præſuppoſito ſubiecto; ac proinde erit eductio.

Sed hæc ſolutio vna cum ſuo fundamento de exiſtentiis partialibus ſatis corruit, ex dictis diſp. 3. num. 5 & adhuc contra illam viget, quod gratis admiſſis prædictis actionibus, non poteſt non ſaltim naturaliter loquendo, actio partialis productiua materiæ eſſe vnita com altera actione, quæ ſit partialis, ſcilicet cum productione formæ: quia omnis pars, vnica excepta anima rationali, debet eſſe vnita cum ſua comparte: imò non vtcumque prædicta actio debet vniri cum alia actione partiali: ſed ita vt actio productiua formæ habeat rationem actus ſicut & productiua materiæ rationem potentiæ: quia termini partiales per ipſas producti hoc modo inter ſe vniuntur. Ergo cùm actio quæ ſe habet per modum actus, non ſit ignobilior illa, quæ ſe habet per modum potentiæ; opportebit, quòd ſicut hæc poſterior eſt creatio, ita etiam illa prior. Alioqui eſſet ignobilior. Ac proinde cùm per hanc actionem fiat forma, conſequens erit, vt talis forma, taleque totum creatur. Nec obſtat quòd forma illa pendeat in eſſe à materia, quia agens infinitum bene poteſt per actionem independentem à materia efficere id, quod aliàs ab illa pendet.

Examinatur ſecundum fundamentum doctrinæ Thomiſtica.

§. III.

26. VLtima ratio principalis, quæ etiam ex dictis ex Diu. Thoma, quæſtione præcedenti ſumitur, & hîc ampliùs illuſtrabitur, ſic ſe habet. Ad eductionem formæ de potentia materiæ requiritur, vt forma illa fiat cum tranſmutatione, & ex vi tranſmutationis materiæ, Sed formæ cœlorum in prima ſui productione non fuerunt factæ cum mutatione, & ex vi tranſmutationis materiæ: ergo neque eductæ.

Maior probatur ex dictis quæſtione præcedenti: nam vt ex Diuo Thoma vidimus, formam educi, eſt, quòd contineatur in potentia materiæ: ac proinde pendeat ab illa in eſſe, & quod fiat actu virtute agentis. Vnde ex quo capite forma illa eſt in potentia materiæ, & inde extrahitur virtute agentis, neceſſe eſt quod materia tranſeat ab hoc quod eſt habere illam in potentia ad hoc quod eſt habere eandem in actu, ac proinde quòd mutetur. Et ex quo capite hoc ipſo quod contineatur in potentia materię pendet ab illa in eſſe, opportet vt illa actio eductiua ſit vnitiua formæ cum materia: alioqui prædicta forma eſſe non poſſet in rerum natura, & conſequenter oportebit, quòd ex vi talis actionis materia tranſmutetur.

Minor verò probatur, quia ibi nulla interceſſit mutatio: quandoquidem ad mutationem requiritur, vt materia tranſeat à priuatione ad habitum, vt ſic aliter ſe habeat nunc, quàm prius. At materia non præceſſit priuata prædictis formis: quia vt ſupponimus, numquam fuit ſine forma, & prædictæ formæ, fuerunt primæ formæ, ſub quibus producta eſt: ergo neque ibi præceſſit vlla mutatio; atque adeo neque eductio.

¶ Confirmatur. materia cœli ſemper ſe habet eodem modo, reſpectu ſuæ formæ: quia ex quo producta fuit, ſemper eſt in actuali poſſeſſione illius: ergo nulla ibi præceſſit mutatio: ergo, &c.

27. Reſpondebis cum pluribus ex aduerſariis, ad mutationem non requiri materiam præcedere in aliquo inſtanti reali ſine forma, ſed ſatis eſt quòd præcedat priuata illa in aliquo inſtanti naturæ, & ſigno rationis, quatenus in illo primo ſigno facta fuit materia præciſè, ſecundùm ſuam potentialitatem: & ita tunc non intelligitur habere formam; ac proinde intelligitur eſſe ſub priuatione illius, & in ſecundo ſigno producitur forma, & conſequenter intelligitur tranſire ab hoc quod eſt non habere illam ſecundùm ſe, & in priori ſigno, ad habere eam in poſteriori.

Explicantque & confirmant hoc ipſum: tum quia in omni generatione ſubſtantiali debet eſſe in inſtanti generationi; terminus *à quo*, ſcilicet priuatio, & *ad quem*, nimirum forma, alioquin generatio non eſſet mutatio. At tunc non datur priuatio niſi tantum pro aliquo priori & ſigno rationis, vt conſtat. Tum etiam nam gratia Angelorum facta fuit per eductionem, vt ex Diu. Thom. qu. ſeq. dicemus, & tamen habuerunt illam Angeli in primo inſtanti ſuæ creationis, vt docet idem S. Doct. 1. p. q. 26. art. 3. iuxta illud Auguſt. à D. Thom. ibidem relati: *Et erat Deus in illis condens naturam, & largiens gratiam.*

28. Sed hæc ſolutio non eſt ſufficiens,

1. quoniã etſi demus poſſe eſſe veram eductionem de

potentia

ſubiecti, qoando ſubiectum præcedit ordine naturæ productum per actionem propriam, vt contingit in exemplis huius ſolutionis; ſecus tamen dicendum eſt, quando non ita præcedit; ſed per illammet actionem comproducitur; per quam forma illa fit. Quia tunc ſicut actio illa productiua formæ, & totius attingit ſubiectum: ita eſt productio ex nullo præſuppoſito ſubiecto; & conſequenter non poteſt eſſe eductio, ſed creatio.

At in præſenti materiæ cœlorum & elementorum non præceſſerunt factæ per propriam actionem, vt oſtenſum eſt, ſed per illammet comproducuntur, per quam formæ illæ comproductæ ſunt. Ergo illa naturæ prioritas nihil prodeſt, ad hoc vt formæ prædictæ ex earumdem potentia educantur.

Secundò impugnatur eadem ſolutio: quoniam in præſenti loquimur de vera & reali mutatione; ac proinde debet præfuiſſe in materia vera & realis priuatio: nam ſicut mutatio requirit tranſitum à priuatione ad habitum: ita vera & realis mutatio, veram & realem priuationem.

Sed vera & realis priuatio debet ad minus per aliquod reale inſtans durare. Ergo cùm materia in productione cœlorum, & prima affectione elementorum, non præfuerit in aliquo inſtanti reali, priuata, forma, fiet inde, vt nec habuerit realiter priuationem.

Minor patet, nam ſicut non poteſt ſubiectum eſſe verè & realiter informatum per formam, niſi in aliquo inſtanti temporis: ita non poteſt verè & realiter eſſe priuatuo illa niſi ſaltem per inſtans habeat carentiã eiuſdem: quia cùm nimium menſuræ realis ſit inſtans temporis, debet ad minus eſſe per tale inſtãs.

29. Confirmatur primò, nam inquirimus an fuerit materia in aliquo inſtanti realiter priuata forma, vel non: ſi primum, ergo non habet tunc realiter formam, quandoquidem non poteſt materia habere ſimul realiter formam & priuationẽ illius: ac proinde creata fuiſſet nuda, & ſine omni forma, quod & falſũ eſt; & cõtra id, quod in hac quæſtione ſupponitur.

Si verò nunquam fuit realiter priuata forma; ergo nec realiter mutatur: neque poteſt poſitiuè intelligi, quòd ſit ſine forma, quia ad realem mutationem requiritur, quòd aliquando fuerit in materia realis priuatio, & nihil poteſt poſitiuè, & cum fundamento in re intelligi eſſe realiter ſine aliqua forma, ſi realiter habeat illam ita vt nunquam ea caruerit.

Confirmatur ſecundò, nam quod aliquid ſit prius prioritate tantùm ſecundùm naturam, & *à quo*, quàm aliud; non tollit, quòd vtrumque inueniatur ſimul in eodem inſtanti realiter: imò prioritas iſta, quando præcisè eſt prioritas *à quo* petit ſimultatem vtriuſque in eodem inſtanti: quia talis prioritas explicatur per hoc, quòd licet vnum pendeat ab alio; non tamen vnum ſit ſine alio: ergo ſi in materia poteſt præcedere priuatio formæ cum ſola prioritate naturæ, & *à quo*, itavt nunquam materia caruerit realiter tali forma: fiet inde, vt ex vi huius prioritatis petatur, quod vtrumque ſit ſimul in eodem inſtanti, ac proinde, quòd ſimul materia habeat formam, & careat illa.

At hoc ſanè implicat; tum quia cum forma per ſe petat excludere priuationem, non poteſt per ſe petere ſimultatem cum ea in eodem inſtanti: tum etiam quia cum minima duratio realis ſit inſtans, non poteſt inueniri in eodem inſtanti *eſſe*, & *non eſſe* priuationis: quia quodlibet iſtorum petit ad minus vnum inſtans.

30. Confirmatur tandem, & ſimul impugnatur fundamẽtum præcipuum huius ſolutionis: quia aliud eſt materiã quantum eſt de ſe, non habere formam, ſeu quòd intelligatur ſine forma negatiuè, id eſt, non intellecta forma: aliud verò, quod intelligatur poſitiuè eſſe forma: illud priùs ſatis patet eſſe verum, hoc ſecundum eſt falſum: quia aliàs materia poſſet eſſe ſine forma: nam in iis, quæ diſtinguuntur realiter, ſi vnum intelligitur poſitiuè eſſe ſine alio, non dependet eſſentialiter ab illo; ac proinde poteſt ſaltem ſupernaturaliter eſſe ſine ipſo. Cæterùm ad priuationem quæ eſt terminus *à quo* mutationis, non ſatis eſt illud priùs, ſed deſideratur hoc poſteriùs.

E ratio eſt aperta: quia terminus *à quo* mutationis non poteſt manere in termino *ad quem*, vt de ſe conſtat: quoniam mutatio eſt tranſitus à termino *à quo*, ad terminum *ad quem*. At poſtquam materia eſt in termino *ad quem*, ſcilicet ſub forma, adhuc conſeruat quòd de ſe non habeat illam, aut quòd poſſit intelligi non intellecta forma, modo tamen iam dicto; ergo hic modus (ſi ſic licet loqui) carendi forma, non eſt ſatis ad veram mutationem.

31. Nec contra hoc quidquam obeſt, id quod de generatione ſubſtantiali dicebatur: nimirũ materiam in inſtanti generationis præcedere priuiũ forma introducenda pro aliquo tantùm priori & ſigno naturæ.

Nam ad hoc ſatis conſtabit ex iis, quæ infra diſp. 15. n. 12. dicemus, dum explicuerimus quomodo generationi ſubſtantiali, etiamſi ſit inſtantanea mutatio, conueniat definitio motus: quia licet id, quod non præceſſit in aliquo reali inſtanti priuatum forma, non poſſit cum fundamento in re intelligi, quòd poſtea in inſtanti generationis præintelligatur, quod in aliquo ſigno rationis caret illa; ſecùs tamẽ eſt, quando in præcedenti duratione re vera habuit priuationẽ talis formæ: nam tunc licet in inſtãti generationis ſit non eſſe talis priuationis, poteſt tamen ſubiectum aliquo modo præintelligi ſub illa, vt ibidem dicimus.

Sicut neque etiam obeſt illud, quod de gratia Angelorum de potentia obedientiali eorumdem educta, & in primo inſtanti eiſdem conceſſa, in prædicta ſolutione adducitur: quia in ea & in pluribus aliis accidentibus in eodem inſtanti vnà cum ſubiecto productis; imò & in aliquibus generationibus ſubſtantialibus eſt ſpecialis ratio, quam quæſt. ſeq. agentes de eductione formæ accidentalis à ſuis ſubiectis, commodiùs explicabimus.

Adde; quod prædicta gratia præſupponit ſubiectum iam factum per propriam actionem in aliqua reali prioritate naturæ, & ideo licet demus eam eſſe eductam, non ob id formæ cœlorum & elementorum in prima ſui productione educentur, propter rationem dictam.

Reſpondetur argumentis Molinæ, & ſequacium.

§ IV.

32. AD primum ergo pro prima ſententia reſp. cum Nazario 1. p. q. 45. art. 4. controu. vnica; ad eductionem non ſatis eſſe pendere ab alio vtcumque in *eſſe*, id eſt, tanquam à priori, per ſolam prioritatem naturæ, *à quo*, ſed deſiderari, quòd pendeat actu ab illo tanquam ab aliquo priori: & antea productum per productionem diſtinctam ſibi propriam & per ſe petitam, ac proinde per ſe loquendo tanquam ab aliquo priore prioritate alicuius inſtantis realis, quamuis per accidens fieri poſſit, vt aliquando concomitanter producantur eodẽ inſtanti; ad hæc prioritas non inuenitur in præſenti, vt ex dictis conſtat.

Explicatur hoc, licet gratis demus cœlũ non fuiſſe creatum (cuius oppoſitum ex iam dictis patet) attamen negari non debet poſſe ſaltẽ per diuinam potentiã creari ſecundùm eſſe, quod modò habet: quia agẽs,

infinitum non pēder neceſſariò in ſua actione ab aliquo ſubiecto. Cumque eius forma, & eius eſſe, ac proinde, & eſſe totius, pendeat a materia; & è contra materia à forma, & à toto, & conſequenter ſit ibidem vera proprietas naturæ, & *a quo*, fieret inde, quòd ſi ſemel hæc dependentia in eſſe, hæcque prioritas obeſſet creationi, quòd non poſſet Deus ſecundùm ſuum eſſe creare, quod ſanè abſurdum eſt.

33. Ex quo ad ſecundum patet: formas has concreari: quia ſubſiſtunt ad ſubſiſtentiam totius. Nec obſtat probatio ibidem facta: nam in primis, licet forma conſtituat totum, non fit ex illa, quia ly *ex*, dicit cauſalitatem materialem. Vnde aliud eſt id, quod ſic componatur, vel conſtituatur ab aliquo: aliud verò quòd fiat ex illo. Nam ad primum ſolùm requiritur, vt id quod fit, componatur, vel conſtituatur ab illo, ita vt per tale *fieri* producitur ſic conſtitutum, ſeu ſic compoſitum. At verò ad hoc poſterius deſideratur, quòd illud compoſitum componatur ex tali ſubiecto, & pendeat ab illo, non tanquam ab habente qualemcumque prioritatem naturæ, & *à quo*; ſed prioritatem iam dictam, ac proinde per ſe loquendo prioritatem realem *in quo*: cumque hæc prioritas non inueniatur in præſenti; ſed potius oppoſitum exigatur: ideò nequit cœlum in prima productione fieri ex materia.

QVÆSTIO IV.

An forma elementorum in prima ſui productione fuerint de potentia materiæ educta.

SIcut quæſtio præcedens ex dictis in anteriori conſtabat: ita & hæc ex iis, quæ in vtraque diximus, deciſa manebat. Sed quia aliquibus obiectionibus ſcitu dignis, oportet ſatisfieri, & ſolutiones earum doctrinam ſatis neceſſariam continent, ideo ſigillatim illam excitamus, vt ſic clariùs & diſtinctiùs procedamus.

34 Partem ergo affirmantem tuentur Molina, Vaſq. Rub. locis citatis, quæſt. præced. Suarez 2. tomo Metaph. diſp. 15. ſect. 2. Fundamentum eſt: nam hæ formæ tales ſunt, vt etiam in 1. productione non poſtulent fieri eadem actione, qua fit materia; ſed præſupponunt illam creatam per proprium *fieri*, & per aliam actionem, quæ ſit poſterior natura, inducuntur in materiam: ergo talis actionem poteſt non eſſe vera eductio.

Patet conſequentia: quia cum præſupponant materiam factam, & alias pendeant ab illa in eſſe, non poterunt non pendere in fieri; ac proinde non poterunt non educi.

Antecedens verò probatur: nam actio illa, per quam materia elementaris creata fuit, talis eſt naturæ, vt vſque nunc perſeueret eademmet conſeruando materiam: quandoquidem conſeruatio eſt continuata productio.

Vnde, ſicut eadem materiæ entitas nunc perſeuerat: ita & eadem actio conſeruans illam in eſſe producto: at actio ad formam, vel compoſitum, elementare, v.g. ad ignem terminata ceſſauit ceſſantibus ipſis: ſignum igitur eſt actiones illas eſſe ex natura rei diuerſas.

35 Dicendum tamen eſt, elementa in prima ſui productione fuiſſe creata, ac proinde earum formas concreatas. Ita D. Thom. locis citatis q. præced. pro aſſertione noſtra, & communiter Thomiſtæ.

Probatur primò ex teſtimonio Scripturæ ibidem relato: *In principio creauit Deus cœlum & terram.* Nam etiam quoad terram, ac proinde quoad alia prima corpora eſſe intelligendum de propria creatione, docuit Diuus Tomas prima parte quæſtione 65. art. 3. vbi probat Angelos non fuiſſe aſſumptos, vt inſtrumenta ad primam creaturæ corporalis productionem: quia prima corpora producta ſunt per creationem; creatura autem nequit aſſumi, vt inſtrumentum ad creandum.

Nec neceſſe erit aſſertionem hanc aliis nouis rationibus, præter eas quæ in precedenti quæſt. pro noſtra aſſertione adductæ ſunt, confirmare: quia illæ non minus hanc, quàm illam conuincunt, vt intuenti patebit.

36. Ad fundamentum ergo primæ ſententiæ reſpondetur, negando antecedens.

Et ad probationem reſpondetur, actionem illam concreatiuam materiæ, vt formaliter eſt conſeruatio illius, ceſſare: quia ſicut illa actio non erat conſeruatio materiæ, niſi ad conſeruationem totius: ita ceſſante in eſſe conſeruationis totius, ceſſat vt eſt conſeruatio materiæ: quare in illo inſtanti, in quo ceſſat, conſeruabitur materia per actionem generatiuam compoſiti aduenientis, per quam effectiuè habet, vt exiſtat per exiſtentiam prædicti compoſiti: ſicut, & in tempore ſubſequenti conſeruatur per eandem conſeruationem, per quam & totum compoſitum: quia ſicut non exiſtit, niſi ad exiſtentiam alterius, ita nec conſeruatur, niſi ad alterius conſeruationem.

Nec refert ſi dicas, quòd durare & conſeruari ſit perſiſtere in eſſe, ſed materia non perſiſtit in illo inſtanti in eſſe exiſtentiæ, quod habet à nouo compoſito, ſed incipit exiſtere per illud: ſicut & illa exiſtentia & forma, necnon & compoſitum tunc primò ſunt in rerum natura: ergo ex vi illius exiſtentiæ aut actionis, per quam prædicta exiſtentia ei communicatur, non habet conſeruari.

Non inquam, hoc refert: nam ad hoc quod res dicatur conſeruari, ſatis eſt, vt entitas eſſentiæ, quæ eſt ſub exiſtentia, perſiſtat, ſiue hæc perſiſtentia ſit ſub exiſtentiis diuerſorum compoſitorum, ad quorum exiſtentiam eadem illa partialis entitas coëxiſtat, ſiue ſit ſemper ſub eadem exiſtentia: & ita licet compoſitum de nouo incipiat, & materia incipiat de nouo exiſtere aut coëxiſtere per exiſtentiam illius: quia tamen non incipit exiſtere de nouo abſolutè, ideo tunc dicitur conſeruari per actionem prædicti agentis: quia media illa perſiſtit abſolutè in eſſe.

37 Secundò reſponderi poteſt, quòd vt Nazarius innuit loco citato, materia in illo inſtāti re vera non conſeruatur per ſolam actionem generatiuam compoſiti illius: quia actio conſeruatiua talis eſt naturæ, vt quantum eſt de ſe, produceret id quod conſeruat, ſi non inueniret illud productum: at actio illa generatiua non poſſet producere materiam, ſi non inueniſſet illam extra cauſas, vt patet.

Vnde, etſi illa actio attingat productionem exiſtentiæ, per quam materia exiſtit, quia tamen non poteſt attingere entitatem eſſentiæ materiæ primæ, quia actio ad illam terminata, per quam producitur vel conſeruatur, debet eſſe ex nihilo: ideo ad talem conſeruationem deſideratur, & adeſt ibi alia actio Dei, per quam conſeruat materiam primam & attingit immediatè eſſentiam illius, quæque modo ſtatim dicendo produceret illam ex nihilo, ſi non inueniſſet eam iam productam.

38 Sed ſtatim contra hæc videntur inſurgere multa ex iis, quæ à nobis nuper dicta & ſtabilita ſunt.

Primò, quia inde fieret materiam primam habere propriam exiſtentiam. Patet ſequela ex ratione à nobis ſæpè inculcata, ſcilicet, quòd cum *fieri* terminetur ad *eſſe*: illorum tantum eſt *fieri*, quorum eſt *eſſe*; & è contra; ergo ſi ſemel materia fit per propriam & peculiarem

Digitized by Google

peculiarem actionem ad ipſam terminatam; poterit habere propriam exiſtentiam; vel ſi eſt incapax propriæ exiſtentiæ, nequibit per propriam & peculiarem actionem ad ipſam per ſe primò terminatam fieri.

Secundò, vel illa actio eſt totalis vel partialis: non totalis, quia præciſè terminatur ad partem: non partialis, quia actio partialis petit aliam actionem partialem tanquam compartem ſui. At in productione noui illius compoſiti, non adeſt illa actio partialis: quia illa, per quam producitur forma, attingit etiam producitur forma, attingit etiam per ſe primò compoſitum, ac proinde eſt totalis. Imò licet daretur alia actio partialis, non poſſet vniri cū hac actione terminata ad materiam, vt patet ex iis, quæ contra hanc vnionem actionum partialium diximus diſp. 3. q. 7. & partim tetigimus in hac eadem quæſt.

39. Ad primam ex iis obiectionibus neganda eſt ſequela. Ad probationem dicendum eſt, dupliciter poſſe aliquid fieri, cōſeruari per propriam actionem; vel ita vt per ſe fiat, aut cōſeruetur per illā, ac proinde ſemper petat proprium fieri; vel ita vt tantùm per accidens; & ob indigentiam alterius ſcilicet compoſiti id contingat: nimirū quia iuxta circunſtātias tunc occurrentes nō poteſt aliter ſubueniri prædictæ indigētiæ.

Licet ergo id quod fit per propriam actionem priori modo, poſſit habere propriam exiſtentiam vt probatio rectè concludit, non tamen quod fit, aut conſeruatur per propriam actionem poſteriori modo, & per accidens. At materia conſeruatur tunc per propriam actionem hoc vltimo modo: quia nimirum corrupta eſt forma, ad cuius conſeruationem conſeruabatur, & corruptio non eſt per ſe à natura; ſed per accidens. Item conſeruatur per propriam actionem, præciſè ob indigentiam tàm totius compoſiti, quàm ob illam, qua agens illud particulare introducens nouam illam formam indiget materia [illegible] cumque totum compoſitum, aut agens illud non indigeat quòd communicetur materiæ propria exiſtentia: quia media forma totius, quam de nouo introducit agens, poteſt exiſtere: ideò actio illa conſeruatiua materiæ, vel vt meliùs dicamus deſiderata ad conſeruationem eiuſdem materiæ vna cum actione agentis naturalis producentis prædictum compoſitum non communicat materiæ propriam exiſtentiam: quia talis actio ponitur ob indigentiam compoſiti, & agentis: & non aliter, & ita ſolùm terminatur ad realem entitatem eſſentiæ materiæ primæ.

Quare ad hoc vt aliquid fiat, aut conſeruetur per propriam actionem, prout propria actio abſtrahit ab his duabus enumeratis; ſatis eſt, vel quòd illa actio communicet proprium eſſe exiſtentiæ, vel quòd habeat neceſſariò adiunctam aliam actionem, quæ communicet formam, & eſſe à tali forma dimanans. Vnde etſi materia nequeat terminare propriam actionem dātem eſſe exiſtentiæ benè tamen propriā actionem quæ ſolùm terminetur ad realem entitatem eſſentiæ, & habeat inuiolabilem nexum cum alia actione producente compoſitum, & in illo tribuente materiæ *eſſe* prædicti compoſiti. Quia materia & habet propriam entitatem realem eſſentiæ, per quam ſaltem per accidens poſſit terminare illam actionem, & eſt capax exiſtendi per exiſtentiam totius, quod componit.

40 Et poſſunt hæc omnia non parum illuſtrari, & confirmari ſequenti exemplo. Nam quando corrumpuntur ſpecies ſacramentales, & generantur vermes, tunc in puncto generationes, & ex vi præcedentis miraculi conuertitur quantitatis illius hoſtiæ conſecratæ in materiam primam, & ea ſemel per conuerſionem producta, virtute agentis naturalis generantur vermes, vt docet Diuus Thomas 3. p. q. 77. art. 5. Sic enim intelligunt S. Doctorem Caiet. ibid. Bañez 1. p. q. 45. art. 5. Capreol. in 4. diſt. 12. & communiter recentiores Thomiſtæ, & tamen in via S. Thom. per illam actionem non communicatur materiæ propria exiſtentia: quia eſt incapax illius etiam in ordine ad diuinam potentiam, quamuis prædicta actio habeat neceſſarium nexum cum alia actione, quæ producat formam, & communicet materiæ exiſtentiam propriam compoſiti. Et ratio eſt eadem in vtraque cauſa: nimirum materia illa & per accidens fit per propriam actionem; ſcilicet quia materia panis, quæ erat ſub illis ſpeciebus deſinit eſſe per conuerſionem ipſius, totiúſque ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti: & quia ſolùm fit ob indigentiam compoſiti de nouo gignendi, necnon & agentis naturalis, quod generaturum eſt tale compoſitum.

41. Ad ſecundam obiectionem reſpondetur, illam actionem eſſe entitatiuè ipſammet actionem immanentem Dei, ſimul tamen virtualiter tranſeuntem; non verò actionem aliquam formaliter tranſeuntem, ſicut eam ponunt aduerſariis & ideò non eget vnione cum alia comparatè, licet neceſſariò deſideretur altera actio, quæ producat formam, & tribuat eſſe exiſtentiæ: quia tam forma quàm exiſtentia ſunt neceſſariæ ad conſeruationem materiæ.

QVÆSTIO V.

Vtrum omnes formæ accidentales educantur de potentia ſubiecti.

42. PRo tituli intelligentia notandum eſt primò: quòd conſultò non diximus, *An educantur de potentia materiæ primæ*, ſed, *de potentia ſubiecti*; quia ſubiectum reſpectu illarum ſe habet ſicut materia prima reſpectu formarum ſubſtantialium. Supponimus autem modò, quòd accidentia materialia ſubiectantur in toto compoſito, non verò in ſola materia prima, vt in libris de generatione dicimus.

Secundò notandum eſt, formam accidentalem eſſe in multiplici differentia: alia enim eſt connaturalis ſubiecto: vt calor igni, & frigus aquæ. Alia verò eſt violenta: vt calor reſpectu aquæ, quæ proindè recipitur in ſubiecto contra propriam inclinationem. Aliæ formæ ſunt intentionales: vt ſpecies viſibiles receptæ in aëre, quæ nec ſunt connaturales, & debitæ ſubiecto, nec ſubiectum reſiſtit productioni illarum, aut illas petit. Aliæ ſunt artificiales: vt formæ cathedræ, domus, &c. Quæ quidem fiunt ab arte. Aliæ tandem ſunt ſupernaturales, & diuini ordinis; vt gratia habitualis, quæ talis ſunt naturæ, vt petant fieri à Deo, vt eſt agens ſupernaturale.

Vnde conſequenter multiplex diſtinguenda eſt potentia. Alia connaturalis; quæ reſpicit formam connaturalem. Alia violenta, quæ eſt in ordine ad formam, quæ recipitur in ſubiecto contra propriam inclinationem. Alia obedientialis, & hæc eſt duplex; vna quæ eſt præciſè in ordine ad agens liberum, & artificiale: altera verò, quæ eſt in ordine ad Deum, vt eſt agens ſupernaturale, & inducens formam ſupernaturalem ſupra totam capacitatem ſubiecti. Hoc ergo ſuppoſito, vt eductio formarum maneat exactiùs explicata, hanc addidimus quæſtionem, an omnes hæ formæ ex potentia ſuorum ſubiectorum eiſdem correſpondentibus educantur.

Refertur prior ſententia.

§. I.

43 PRima ſententia aſſerit ſolas formas accidentales,& connaturales ſubiecto educi de potentia ad illius. Hanc videtur tenere Soncinas 7. Metaph. q.8.Egid.in 2.diſtinct.3.quæſt.2. Argent. ibidem art.3. & Carthuſian.quæſt. 1. quatenus ideò dicunt formas intentionales non educi de potentia ſubiecti: quia oon præeſt in illo inclinatio naturalis ad eas.

Et probari poteſt primò:quia ad hoc vt formæ educantur de potentia ſubiecti neceſſe eſt, vt contineantur in illo tanquam in cauſa, vt ex dictis quæſt. 2.huius diſputationis conſtat; ſed nec formæ ſupernaturales, neć violentæ, aut artificiales contineotur in illo vt in cauſa; benè tamen formæ connaturales ſuis ſubiectis: ergo hæ ſolæ, non illæ, educuntur de potentia ſuotum ſubiectorum.

Minor quoad formas ſupernaturales videtur perſpicua;nam quod continetur in alio tanquam io cauſa,eſt eiuſdem ordinis cum illo; alioqui ſi cauſa manet improportionata,& inferioris ordinis, nequibit contioere rem ſuperioris ordinis,quam oon attingit: ſed formæ hæ ſupernaturales ſemper ad diuerſum, & ſuperiorem ordinem pertineot, ac proinde ſubiectum,quod eſt inferioris ordinis, remanet improportionatum reſpectu illarum; ergo non contioentur in ipſo tanquam in cauſa.

Ex quo etiam poteſt aliqualiter probatio eiuſdem minoris pro formis violentis intentionalibus,& artificialibus colligi. Nam cauſa dicit connaturalem inclinationem ad effectus,quos continet, vndè habeot naturalem appetitum ad cauſandum illos; at reſpectu formarum prædictarum non eſt in ſubiecto naturalis hæc inclinatio:quia non ſuut connaturales illi, oec debitæ eidem,ſicut ſunt connaturales, & debitæ formæ,ad quas ſubiectum babet naturalem inclinationem:ergo prædictæ formæ noo continebuntur in ſuis ſubiectis vt in cauſis. Ex quo tandem eadem minor quoad formas naturales,ſcilicet illas educi de poteotia ſui ſubiecti, ſatis conſtat.

44 Confirmatur: formæ violentæ, motuſque violentus non educitur ex potentia ſui obiecti: ergo neque reliquæ formæ accidentales præter eas, quæ ſunt connaturales ſuis ſubiectis. Probatur antecedens: nam ſubiectum non conatur ad productioοem illius;ſed potiùs reſiſtit:ergo oon educitur ea eius potentialitate; ſi quidem noo continetur io eo,ſed potiùs oppoſitum talis formæ taliſque motus. Ex quo etiam prima conſequentia probatur: quia forma, & motus violentus pendet io eſſe, & fieri à materia, & nihilominus non educitur: ergo aliquid aliud requiretur ad eductionem præter hanc dependentiam: cumque illud non poſſit eſſe aliud, quàm quòd forma educenda [illegible] debita materiæ: ſicut quilibet effectus debitus eſt ſuæ cauſæ, conſequens eſt, vt cum ſolæ formæ naturales ſint debitæ ſuis ſubiectis, ſolæ ipſæ de potentia ſubiectorum educantur.

45 Secondò:gratia, & virtutes iofuſæ non fuerunt productæ per eductionem:ergo nec reliquæ formæ, quæ non ſuut connaturales ſuis ſubiectis. Patet conſequentia:quia cum formæ ſupernaturales dependeant in *eſſe* à ſubiectis oihil poteſt obeſſe quominùs educantur: niſi quia non ſunt connaturales ſuis ſubiectis. Antecedens verò probatur: tum quia in ſcriptura productio gratiæ, atque adeò reliquarum virtutum vocatur creatio iuxta illud Pſalmi:*Cor mundum crea in me Deus*:tum etiam quia omnia prædicta infundantur à Deo,vt docet Trident.ſeſſ.9. de iuſtificat cap.7.At quod educitur de potentia ſubiecti, & conſequenter in eo continetur,non infunditur, vt ex ſe conſtare videtur:ergo,&c.

Confirmatur:quoniam gratia, & prædictæ virtutes ſunt ex ſe incorruptibiles, quippè quæ ſunt eiuſdem ſpeciei cum gratia,& virtutibus Beatorum, quas tamen conſtat eſſe incorruptibiles: ergo etiam ſuut ingenerabiles, & ineducibiles. Patet conſequentia: quia quæ ſunt incorruptibilia, ſunt etiam ingenerabilia & ineducibilia ex potentia ſubiecti, vt conſtat io cœlis,& Angelis.

Notationes pro elucidatione ſententia Thomiſtica.

§. II.

46 PRo deciſione huius quæſtionis notandum eſt primò accidentia eſſe in duplici differentia: alia, quæ per ſe petunt fieri eodem inſtanti, ac ſubiectum:quia ſunt debita illi, dimanantque ab illius eſſentia,ac proindè fiunt vna cum ipſo; alia verò, quæ per ſe non petuot ſimul, & iu eadem duratione fieri cum ſubiecto, quamuis per accidens cootingat ſimul cum illo fieri: quia ſubiectum poſſet naturaliter eſſe ſine tali accidente;& illud accidens, quantum eſt ex ſe,poſſet æquere produci io alio inſtanti.

Secundò notandum eſt:quòd licet ad edoctionem, per ſe loquendo requiratur vera tranſmutatio:nihilominus per accidens poteſt cootingere, vt ſalua manente eſſentia eductionis, non detur de facto talis tranſmutatio.Quia quamuis forma, & ſubiectum non habeant neχum per ſe io eodem inſtanti; attamen per accidens fuerunt ſimul producta in illo,cuius oppoſitum deſideratur ad hoc,vt de facto ſit ibi mutatio vt ſatis indicat Diu. Thom. 1.part. quæſt. 45.art.2. ad & 2. contra Gent. cap.17.

Cuius duplex exemplum poteſt io via D. Thom. adduci. Nam gratia Angelorum fuit verè educta de potentia obedientiali eorumdem:quia vt ex D. Tho. ſtatim videbimus, omnis gratia educitur de potentia ſubiecti, & tamen in illa eductione oon interceſſit de facto, & per accidens vera mutatio: quia per accidens contingit,quòd gratia fuerit ſimul producta in eodem inſtanti cum eſſentia Angeli, ac proindè quòd non præfuerit io Angelo vera priuatio, aut carentia gratiæ,quæ ad mutationem deſideratur. At nihilominùs, quia per ſe loquendo gratia illa non babet neχum cum eſſentia Angeli, ideò quantum eſt ex ſe illa eductio habet coniunctam mutationem.

47. Similiter, vt quæſtione præcedeoti ex Diu. Thoma quæſt.77.3. partis vidimus, in illo inſtanti,in quo quantitas hoſtiæ conſecratæ conuertitur io materiam primam,educit ex illa agens naturale formam, verb.gr.vermis, pro qua quantitas illa, quæ vicem materiæ gerebat,fuit diſpoſita; & idem contingeret, etiamſi materia fieret per creationem:& tamen licet illa eductio,& generatio vermis per ſe loquendo non petat fieri in eodem inſtanti, ac materia: quia tamen per accideos nectuntur in illo inſtanti, & cooſequenter poſſet ſaltem æquè benè fieri, etiam ſi materia multò tempore præceſſiſſet ſub alia forma: ideò per accidens non adeſt ibi deberet quamuis per ſe loquendo mutatio, ibidem interuenire.

Veritas

VERITAS THOMESTICA enucleatur, & ſuadetur.

§. III.

48. DIcendum eſt ergo primo. Formæ accidentales, & connaturales ſuis ſubiectis, quæ ab eorumdem eſſentia dimanant, & in eodem inſtanti cum illis ſunt, non tam dicuntur educi etiam eo modo, quo formæ educi abſolutè aſſeruntur; ſed potiùs coeduci. Aſſertionem hanc abſolutè intellectam docent Thomiſtæ, & per ſe patet. Nam ſicut non tam fiunt etiam eo modo, quo formæ fieri dicuntur, quam confiunt: ita non educuntur, ſed conducuntur ad eductionem formarum, ſeu eſſentiarum, à quibus dimanant. Confirmatur primò: qui dat formam, dat conſequentia ad formam; ergo educit formam præcipuam, ſeu eſſentiam, ex qua hæ proprietates dimanant, ad quamque conſequuntur, coeducet etiam prædictas proprietates.

Confirmatur ſecundò: nam priuatio realis, quæ præceſſit in materia, non tam eſt reſpectu illarum, quàm reſpectu formæ conſtitutiuæ illius eſſentiæ, à qua dimanant: nam ſemel materia priuata tali forma habet, vt ſic dicamus, eſſe compriuatum proprietatibus eiuſdem formæ: ergo non tam dicentur eductæ, quam conductæ ad eductionem alterius. Patet conſequentia: quia ſicut eductio, per ſe loquendo, habet nexum cum priuatióne in ſenſu, tam in hac quæſtione, quàm in præcedenti explicato: ita coeductio cum compriuatione. Vnde prædicta accidentia reſpectu ſubiecti immediati nullam inuoluunt per ſe priuationem: quia petunt eſſe in eodem inſtanti cum illo.

Aduertendum tamen, quòd hæc aſſertio intelligitur de illis proprietatibus, quarum eſſentiæ, ſeu formæ, à quibus dimanant, educuntur de potentia ſubiecti. Nam ſi ſemel eſſentia, vel forma fiat per creationem, tunc etiam prædictæ proprietates concreabuntur, vt patet in anima noſtra, quæ quia creatur, non habet proprietates, ſcilicet intellectum, & voluntatem eductas de potentia ſubiecti; ſed potiùs concreatas ad creationem ipſius animæ.

49. Dicendum eſt ſecundò. Reliquæ formæ accidentales, quæ non nectuntur per ſe in eodem inſtanti cum ſubiecto, quamuis per accidens contingat fieri in eodem inſtanti cum illo, educuntur de potentia illius, etiamſi ſint formæ ſupernaturales. Aſſertio hæc apertè colligitur ex his, quæ docet D.Thom. quæſt. vnica de virtutibus art.10.ad 13.eamque docent Thomiſtæ, & plures alij. Et probatur ratione generali quoad omnes has formas. Nam formæ, quæ in eſſe pendent à ſubiecto tanquam ab aliquo priori prioritate, *in quo*, id eſt, quod poteſt intelligi eſſe connaturaliter, & abſolutè ſine illis; verè pendent in fieri ab illo: & quæ in eſſe, & fieri pendent, verè educuntur de potentia ipſius ſubiecti, vt ex dictis conſtat. Sed omnes hæ accidentales formæ pendent in eſſe à ſuis ſubiectis tanquam ab aliquo, quod modo dicto eſt prius prioritate *in quo*: quia vel fiunt actu in alio inſtanti, vel per ſe loquendo fieri poſſunt in illo, ac proinde pendent etiam in fieri ab illis: ergo educuntur de potentia illorum.

50. Confirmatur formæ illæ, quæ fiunt ex vi tranſmutationis ſubiecti, ſaltem per ſe loquendo, educuntur de illius potentia: at omnes hæ formæ accidentales, de quibus in præſenti fit ſermo, fiunt ſaltem per ſe loquendo ex vi tranſmutationis ſubiecti: ergo & educuntur. Maior patet ex dictis quæſt.2. huius diſp. 8: inſuper ſuaderi poteſt: quia tales formæ hoc ipſo quòd prædicto modo fiant ex vi tranſmutationis ſubiecti, non creatur, vt patet: neque fiunt per conuerſionem totalem alicuius in ipſas, vt ex ſe conſtat: ergo educuntur, quia non reſtat alia actio, per quam fiant.

Minor verò primi ſyllogiſmi ex ſupradictis liquet: nam ſi ſemel fiunt in alio inſtanti, ac ſubiectum, reuera interuenit ibi tranſmutatio materiæ: quandoquidem tranſit à priuatione ad habitum, cumque prædictæ formæ, quippè accidentales, pendeant à materia in eſſe, neceſſe eſt, vt actio productiua illarum ſit vnitiua earumdem cum ſubiecto, ac proinde tranſmutatiua ſubiecti, & conſequenter fiunt ex vi actionis tranſmutatiuæ eiuſdem ſubiecti. Si verò accidentaliter contingat, quòd prædictæ formæ fiant vnà cum ſuis ſubiectis, vt contingit in Beata Virgine, quæ in eodem inſtanti in quo eius anima creata eſt, habuit gratiam: tunc ſaltem per ſe loquendo, adeſſet ibi tranſmutatio ſubiecti & ex vi tranſmutationis fieret illa gratia, quamuis per accidens non ſit ibi tranſmutatio: ergo cum ad eductionem ſatis ſit, quòd ſaltem per ſe loquendo actio illa ſit tranſmutatiua materiæ, ſeu ſubiecti, vt probatum eſt; conſequens erit, quòd etiam tunc prædictæ formæ educantur.

51. Neque hinc fit, vt Iunior quidam obiicit, quòd interueniat ſaltem præſuppoſitiuè aliquod miraculum, quoties eductio formæ accidentalis fit ſine mutatione: ſicut interuenit quoties eductio formæ ſubſtantialis ſine illa fit.

Reſpondetur enim: quòd eductio formæ accidentalis habet nexum per ſe cum mutatione ad eum tantummodò modum, quo aqua habet nexum cum frigiditate vt octo: & generatio grauis, cum collocatione eiuſdem in ſuo loco naturali, quatenus ſi remoueantur impedimenta, & extrinſecæ circunſtantiæ per accidens occurrentes, ſemper aqua habebit frigiditatem vt octo: & graue erit in ſuo loco naturali. Vnde ſicut abſque omni miraculo poteſt graue non eſſe coniunctum cum ſuo loco naturali: ita prædicta eductio poteſt eſſe ſine actuali mutatione. Cur autem in eductione ſubſtantiali ſemper interueniat mutatio, quoties ſaltem præſuppoſitiuè non intercedit aliquod miraculum, iam ſupra quæſt.2. huius diſputationis explicatum eſt.

OCCVRRITVR ADVERSARIORVM argumentis.

§. IV.

52. AD argumenta ergo pro prima ſententia reſpondetur. Ad primum, neganda eſt minor: & ad primam probationem de formis ſupernaturalibus dicimus: quòd licet ad hoc, vt aliquid contineatur in aliquo tanquam in cauſa efficiente principali, requiratur, quòd ſit eiuſdem ordinis cum illo; imò, & hoc ipſum deſideretur, ad hoc quòd contineatur in aliquo tanquam in cauſa materiali ratione potentiæ naturalis, vt naturalis eſt: non tamen ad hoc, vt contineatur in aliquo, tanquam in cauſa materiali ratione potentiæ obedientialis: quia ſicut potentia obedientalis, de qua loquimur, vt eſt ſub conceptu potentiæ obedientialis, immediatè reſpicit, & ſubditur agenti ſupernaturali: ita immediatè eſt in ordine ad formam ſupernaturalem, ac proinde ordinis ſuperioris.

Neque hinc, ſequitur ſubiectum eſſe omnino improportionatum: quia vt optimè notauit Caietan. tom.3. opuſc. tract.3. quæſt.2. potentiali hæc obedientialis nec eſt purè naturalis, nec purè ſupernaturalis: ſed aliquo modo conuenit cum vtraque: quia etſi

entitatiuè, & ex parte ſubiecti ſit naturalis: attamen terminatiuè eſt ſupernatoralis: quia reſpicit terminũ, & agens ſupernaturale: qui quidem reſpectus, licet non variet illam in eſſe entitatiuo; variat tamen eandem formaliter in eſſe potentiæ: quoniam ratio potentiæ paſſiuæ non conſiſtit in entitate ſubiecti abſolutè ſumpta; ſed ex ordine ad actum recipiendum, & agens, quod productum eſt ad formam recipiendam. Vndè non mirum, quod vt ſubordinata agenti ſupernaturali, cui ſubditur, poſſit recipere, & cauſare in genere cauſæ materialis formam ſupernaturalem.

53. Adde, quòd ſi ſemel verum eſt potentiam obedientialem formaliter ſaltem ſumptam, quæ eſt in creatura in ordine ad Deum authorem ſupernaturalem, eſſe non ſolùm ex parte termini, ſed etiam ſecundùm ſubſtantiam ſupernaturalem, vt plures ex recentioribus Thomiſtis volunt (quod ſanè valdè probabile eſt) tunc nihil mirum, quòd gratia ex illios potentia educatur: quippè quæ eſt eiuſdem ordinis ſimpliciter cum ipſa gratia. Ex quo ad probationem eiuſdem minoris pro aliis formis accidentalibus reſpondetur: quod ad ſolam cauſalitatem materialem ratione prædictæ potentiæ connaturalis requiritur appetitus, & inclinatio naturalis ad effectum, non verò ad cauſalitatem materialem ſimpliciter, & abſolutè ſumptam.

Ad confirmationem negandum eſt antecedens. Ad probationem dicendum eſt, nihil obſtare, quòd etſi aliquis motus naturalis contineatur in potentia natorali tanquam in cauſa materiali, nihilominùs motus oppoſitus, & violentus contineatur in potentia violenta, qua ſubiectum illud ſubditur alicui agenti creato: nam motus deorſum continetur in potentia naturali grauis, & tamen poteſt recipere motum ſurſum, dum ab aliquo ſurſum proiicitur. Vndè tale agens ita ſubdit graue ſibi ratione maioris virtutis, quam habet, vt faciat illud concurrere ſecundùm potentiam prædictam, & in genere cauſæ materialis in ordine ad prædictum modum.

54. Ad ſecundum reſpondetur negando antecedens. Et ad primam probationem; productionem gratiæ vocari creationem moraliter, quatenùs non fit ex meritis. Ad ſecundam probationem: quòd illa, quæ ſunt ordinis ſupernaturalis ea ſolùm ratione dicuntur infundi; quia non continentur vt in cauſa in potentia ſubiecti naturali, nec poſſunt virtute agentis creati tanquam à cauſa principali educi; ſed ſolùm virtute Dei vt agentis ſupernaturalis, vt iam explicuimus.

55. Ad confirmationem reſpondetur: dupliciter aliquid poſſe dici incorruptibile. Primò, quia perpetuò durat ex natura ſua: ſi tamen Deus de facto voluerit illud non durare, eſt tunc reſolubile in aliquod ſubiectom. Secundò, quia ita natura ſua durat, vt etſi Deos velit, quod non duret ampliùs, non tamen tunc deſinet, quia reſoluetur in aliud prius ſubiectum; ſed quia abibit omninò in nihilum: quamuis ergo id, quod hoc vltimo modo eſt incorruptibile, ſit etiam ingenerabile, & inedocibile; ſecùs, quod illo priori modo eſt incorruptibile, vt ex ſe conſtat. At gratia hoc tantùm modo eſt ex natura ſua incorruptibilis, vt ex dictis patet.

Vnde ad probationem antecedentis dicendum eſt, tam gratiam viæ, quàm patriæ eſſe ex parte ſua & ſecũdùm ſe præciſè incorruptibilem modo dicto: quamuis cum hoc diſcrimine, quòd gratia viæ ex parte modi, quo recipitur, recipitur amiſſibiliter. Vnde, quia corruptibilitas formarum non ſubſiſtentium prouenit ex parte ſubiecti, in quo recipiuntur, & modi receptionis: ideò quia gratia viæ recipitur in ſubiecto amiſſibiliter, poteſt naturaliter corrumpi, & eius deſitio non eſt annihilatio. At gratia patriæ recipitur inamiſſibiliter, qoia tunc perfectè dominatur ſubiectu, & ſubiicit illud ſibi, & ideò naturaliter nequit corrumpi: benè tamen ſupernaturaliter corruptione propriè dicta. Vnde non mirum, quod ſemper producatur per eductionem: quia hoc ipſo, quòd poſſit ſupernaturaliter corrumpi, nec ſit debita naturæ, petit educi de ſubiecto, vt diximus.

56. Illud tamen in fine huius quæſtionis pro vberiori doctrina eorum, quæ tam in hac quæſtione, quàm in præcedenti dicta ſint, aduertere non deſinemus: quod nimirum licet probabilius iudicemus, quod quando ſubiectum ante inſtans introductionis formæ non præceſſit realiter priuatum illa, nunc non eſt ſufficiens fundamentum ad hoc, vt in inſtanti generationis intelligatur habere pro aliquo priori priuationem eiuſdem, vt etiam explicuimus. Cæterum probabiliter dici etiam poteſt, quod hoc ipſo, quod ſubiectum non nectatur per ſe in illo inſtanti cum forma; ſed æquè benè poſſint fieri in diuerſis inſtantibus, vel forma non nectatur per ſe eodem modo cum ſubiecto, & ita in vtroque caſu fiant per diſtinctas productiones: adeſt ſufficiens fundamentum ex parte rerum, & productionum illarum ad hoc, vt etſi ſint productæ in eodem inſtanti, nihilominùs ſubiectum præintelligatur, quod pro aliquo ſigno rationis eſt aliquo modo priuatum forma. Quia illa multiplicatio productionum, & concomitantia purè per accidens earum, nec non & quod per ſe loquendo nihil obeſt, quin ibi eſſet vera priuatio formæ, præbent ſufficiens fundamentum ad hunc modum intelligendi; ac proinde, & ad hoc, vt intelligamus eſſe ibidem mutationem.

QVÆSTIO VI.

An per diuinam potentiam poſſint plures formæ ſubſtantiales informare ſimul vnam, & eandem numero materiam, & vna forma plures materias.

57. IN hac quæſtione aliqua vt certa ſupponimus, & aliqua in dubium vocamus. Supponimus enim primò: quòd plures formæ ſubſtantiales poſſunt ſucceſſiuè informare eandem materiam: imò, & id neceſſarium eſt, ſi loquamur de formis ſublunaribus. Siquidem reſpiciuntur à materia ſub ratione amiſſibilium, ac proinde vna deperdita ſuccedit alia loco illius, ne materia maneat omninò ſine forma. Supponimus verò eſſe naturaliter impoſſibile duas formas ſubſtantiales informare ſimul eandem numero materiam, id quod ſatis indicat corruptio formæ præexiſtentis, quando de nouo alia aduenit. Si enim eſſent naturaliter compoſſibiles, non eſſet ratio, ob quam vna expelleret aliam.

Vocamus autem in dubium: an ſaltem ſupernaturaliter ſit poſſibilis hæc ſimultas formarum in vna materia, & licet quæſtio hæc poſſet intelligi, tam de formis ſubſtantialibus, quæ ſecundùm aliquos tribuunt ſolummodo gradum aliquem communem: non verò pertingunt, vſque ad conſtituendam rem in ſpecie atoma (de quorum numero eſſet forma corporeitatis materiæ coæua; ſi ſemel verum eſſet eam dari) nihilominus ſolum intelligitur de ſimultate formarum, quarum quælibet ſit ſufficiens ad conſtituendum compoſitum, & materiam in ſpecie atoma. Quia verò præſenti quæſtioni eſt ſatis affinis alia: an animarum vna, & eadem forma poſſet ſimul informare duas materias, ideò de hoc aliquid etiam dicemus.

dicemus. Cæterùm de formis illis prioribus, & dantibus præciſè gradum communem; an ſint compoſſibiles io eadem materia, cum alia forma dante vltimum eſſe ſpecificum, alibi commodiùs agetur.

PROPONITVR OPINIO *affirmans.*

§. I.

58. PRima ſententia aſſerit, poſſe ſupernaturaliter duas formas informare ſimul eandem materiam: & ruſſus vnam formam eſſe ſimul in duabus materiis. Ita Gregor. in 1. diſt. 12. quæſt. 3. art. 2. Palud. in 3. diſt. 15. quæſt. 2. Fonſeca 5. Metaph. cap. 4. q. 4. ſect. 2. Suar. tom. 1. ſuæ Metaph. diſp. 15. ſect. 10. nuo. 60. quos refert, & ſequitur Rubio tract. de forma q. 7. num. 72. & alij ex Iunioribus. Et quidem ſecunda pars huius ſententiæ ſatis apertè colligitur ex prima. Nam ſi ſemel duæ formæ poſſunt eſſe in eadem materia, ac proinde vnica portio materiæ recipere ſimul plures formas: etiam vna forma poterit ſimul informare duas materias: quia forma non habet minorem vim ad informandum, quam materia ad recipiendum: ergo ſi materia poteſt ſimul recipere plures formas; etiam forma poterit ſimul informare duplicem materiam.

Quoad primam verò partem ſic primò probatur. Non poteſt Deus ſimul ponere in vno, & eodem loco duo corpora, vt ex dicendis in quarto libro conſtabit: ergo & io eadem portione materiæ ſemel actuata per vnam formam ſubſtantialem, poterit ponere aliam, quæ ſimul cum præcedenti illam informet. Patet conſequentia ex paritate rationi: nam ſicut in loco eſt naturaliter capacitas ad circumſcribendum ſucceſſiuè duo locata: ita in materia reperitur naturaliter capacitas ad recipiendum ſucceſſiuè plures formas: & ſicut in vno, & eodem loco non poſſunt eſſe naturaliter duo corpora; quia vnum expellit naturaliter aliud: ita & in formis repugnat naturaliter ſimultas earum in materia: quia vna expellit aliam, tum ratione ſui, tùm ratione diſpoſitionum incompoſſibilium, quas quælibet ſecundùm ſe affert. Ergo ſi ſemel ſimultas duorum corporum in vno, & eodem loco, eſt ſupernaturaliter poſſibilis: ita, & ſimultas duarum formarum in eadem portione materiæ.

59. Secundò: neque repugnat ex parte materiæ neque parte formarum neque ex parte vtriuſque quòd duæ formæ informent ſimul eandem numero materiam: ergo id eſt ſupernaturaliter poſſibile. Patet conſequentia: quia in antecedenti referuntur omnia capita, ex quibus poteſt prouenire repugnantia huius ſimultatis formarum.

Antecedens verò, quoad priorem partem, ſcilicet quòd non repugnet ex parte materiæ, ſic probatur: quia materia, etiam dum informatur vna forma, retinet potentiam ad recipiendam quancumque aliam: ſiquidem potentia materiæ ad recipiendas formas non diſtinguitur à ſua eſſentia: vndè hac manente remanet prædicta potentia.

Quoad ſecundam autem partem, ſcilicet; quòd non repugnet ex parte formarum, ſic idem antecedens ſuadetur: quia maior eſt incompoſſibilitas illa, quæ inuenitur inter duo contraria, verbi gratia, calorem, & frigus, ex parte ipſorum, quàm quæ eſt inter duas formas ſubſtantiales: quoniam illa eſt propria, & rigoroſa contrarietas, ac proinde ſtrictiſſima incompoſſibilitas; ſecùs verò hæc, quæ tantùm largè, & impropriè eſt contrarietas; quia ſubſtantiæ nihil eſt contrarium; at illa incompoſſibilitas contrariorum non tollit, quominus ſint ſupernaturalitèr compoſſibilia in eodem ſubiecto, vt infrà dicemus: ergo multò minus incompoſſibilitas duarum formarum auferet ſimultatem earundem in vna materia ſaltem per diuinam potentiam, quamuis in vtroque caſu ſit prædicta ſimultas naturaliter incompoſſibilis.

Ex quo idem antecedens, quoad vltimam partem, ſcilicet, quod non repugnet ex parte vtriuſque ſatis liquet: quia repugnantia ex parte vtriuſque ſupponit, vt ex parte alicuius repugnet: cum ergo oſtenſum ſit, neque ex parte formarum, neque ex parte materiæ id implicare, conſequens eſt ex nullo capite repugnare.

60. Quòd ſi eis reſpondeas, repugnare ex parte materiæ habentis potentiam limitatam, quoad actualem receptionem, vndè vnica forma ab ea ſemel recepta ſatiatur eius potentialitas, ac proinde nequit plures recipere.

Contra ſic inſurgunt: actualis receptio vnius formæ non deſtruit; ſed potius pericit potentiam materiæ: ergo materia ex ſe tunc habet potentiam ad alia formas: & conſequenter, ex parte ipſius non repugnabit, quominùs plures formas habeat.

Sententia D. Thom. & primum eius fundamentum tutatur.

§. II.

61. DIcendum tamen eſt implicare contradictionem, quod duæ formæ ſubſtantiales ſint ſimul in eadem portione materiæ. Ita D. Th. 1. p. q. 76. art. 3. & 4. item opuſc. 33. & quodlib. 1. art. 6. vbi ſic ait: *Impoſſibile eſt in vno, & eodem eſſe plures formas ſubſtantiales.* Nam ratio, quia ibid. probat non poſſe in homine eſſe duplicem formam ſubſtantialem, conuincit vtique quod neque ſupernaturaliter id fieri poteſt. Tenent etiam hanc ſententiam Caiet. ibid. & alij plures ex recentioribus Thomiſtis. Et licet expreſſè ab Authoribus antiquis diſcuſſa non fuerit: attamen ex eorum principiis apertè conſtat illos noſtræ concluſioni ſuffragari.

Probatur primò; duæ formæ ſubſtantiales ſe ipſis ſunt immediatè incompoſſibiles; quia in actu exercito informant, & ideò videmus, quòd hoc ipſo, quòd vna aduenıat, ſtatim alia deſinit actuare materiam: ergo ſi ſemel Deus vult, verbi gratia, formam hominis informare aliquam determinatam portionem materiæ, non poteſt velle, quod eadem materiæ portio, ſimul informetur ab alia forma.

Antecedens eſt perſpicuum. Conſequentia verò ſic oſtenditur: quia licet poſita in cauſa virtute cauſandi, & omnibus requiſitis ad actum primum, poſſit Deus etiam in cauſis naturalibus impedire, ne fiat effectus; attamen ſi ſemel cum omnibus iſtis ex parte actus primi ſe tenentibus ponantur omnes cauſalitates ad effectum deſideratæ, non poterit, non & ipſe effectus in rerum natura poni: & ideò poſita forma, & cauſalitate eius non poteſt non ſequi effectus formalis: & poſito efficiente, & cauſalitate eius non poteſt non ſequi effectus illius. Ergo cum virtus, qua vna forma ſubſtantialis expellit aliam, ſit propria entitas, & ratio actus ſubſtantialis ſimpliciter primi, & cauſalitas eius ſit informatio actualis, fit inde, vt his poſitis non poſſit non talis expulſio ſequi.

62. Reſpondebis, quòd etiamſi poſita virtute cauſatiua, & cauſalitate eius, ponatur indiſpenſabiliter effectus primarius: non tamen eſt neceſſe in ordine ad Diuinam potentiam, vt ponatur effectus ſecundarius: vt patet io humanitate Chriſti Domini, vbi

poſita

poſita anima Chriſti & informatione eius impediuit Deus exiſtentiam creatam, quæ eſt effectus ſecundarius eiuſdem animæ. Quare cum effectus primarius cuiuſuis formæ tantùm ſit communicare ſe materiæ, & compoſito, & hoc quod eſt expellere aliam formam, habeat rationem effectus ſecundarij: quia corruptio non eſt per ſe intenta à natura, ideò poteſt prædicta expulſio ſupernaturaliter impediri.

Sed contrà: nam licet effectus ſecundarius poſitiuus poſſit ſaltem multoties per diuinam potentiam impediri; non tamen ſi fuerit priuatiuus, & valdè intimus. Sed expulſio vnius formæ ſubſtantialis, quando aduenit alia, eſt effectus ſecundarius priuatiuus proueniens à forma de nouo adueniente: quia nihil eſt aliud, quàm non eſſe illius in tali ſubiecto, eſtque valdè intimus: quoniam prouenit ex intrinſeca ratione formæ ſubſtantialis: ergo eſt omnino indiſpenſabilis. Maior patet: nam ex eo, quòd forma cadaueris dat illi conſequenter, & ſecundariò priuationem vitæ tanquam effectum ſecundarium priuatiuum ex ſpeciali, & intrinſeca ratione talis formæ prouenientem, oritur quòd etiam per diuinam potentiam nequeat impediri, nec ad prædictam formam ſubſequatur: aliàs idem eſſet viuum, & priuatum vita, quod implicat.

63. Reſpondebis, non eſſe ita intimam expulſionem vnius formæ ſubſtantialis ab alia ſicut expulſio, & priuatio formæ viuentis eſt intrinſeca formæ cadaueris, ob ſpecialem oppoſitionem, quam inter ſe habent.

Sed contrà: nam quoties effectus primarius adeò habet intimam connexionem cum ſecundario, vt ſaltem à poſteriori colligatur non fore effectum primarium niſi ſubſequatur ſecundarius; tunc effectus ſecundariùs eſt adeò intimus, vt ſit omninò indiſpenſabilis: non enim ob aliud priuatio vitæ intimè, & indiſpenſabiliter ſequitur ad formam cadaueris: niſi quia ſi ſemel non ſequeretur, non daret primarium effectum, ſcilicet eſſe cadaueris. At ſi ſemel adueniente vna forma ſubſtantiali non expelleretur alia, iam forma adueniens non eſſet actus ſimpliciter primus materiæ, neque rationem actus ſimpliciter primi erga illam exerceret, ac proinde neque ſuum effectum primarium tribueret materiæ. Ergo talis expulſio non minùs intimè ſequitur ad talem formam, quàm priuatio vitæ ad formam cadaueris.

Min. in qua eſt difficultas, ſic probatur: quia actus ſimpliciter primus materiæ & exercens erga illam, rationem talis actus indiſpenſabiliter inuoluit quòd non præſupponatur, neque ſit ſimul cum eo alius actus primus in materia: aliàs non exerceret erga illam rationem actus primi, ſicut quia materia prima eſt eſſentialiter primum ſubiectum, neceſſariò inuoluit, quòd non præſupponat aliud ſubiectum prius, & ſi ſemel datur ſubiectum, quod præſupponat aliud ſubiectum, iam ſubiectum illud præſupponens aliud, non erit primum ſubiectum: & ita nec materia prima.

64. Confirmatur ex eodem S. Doctore loco citato quodlib. 1. quæſt. 4. art. 6. Vt forma ſubſtantialis exerceat rationem actus primi reſpectu materiæ, duo debet habere. Primum eſt, quòd componat vnum per ſe cum illa: ſecundum verò quòd tribuat illi primum eſſe, ſeu eſſe ſimpliciter. At niſi ſubſequatur effectus ille ſecundarius, ſcilicet expulſio præexiſtentis formæ, non non poteſt forma præſtare illa duo priora, quæ pertinent ad effectum primarium adæquatum illius. Ergo talis effectus ſecundarius eſt valde intimus, & nulla vis impedibilis.

Maior quoad primam partem probatione non indiget: quandoquidem euidens eſt, quòd ex vnione materiæ, & formæ reſultat totum, quod quatenus ex illis componitur, eſt vnum per ſe. Quoad ſecundam verò partem ſic eadem maior ſuadetur, ex differentia, quæ eſt inter formam ſubſtantialem, & accidentalem: nam cum materia recipit formam ſubſtantialem, dicitur de ea, ſaltem vt eſt in ſuo toto, quòd ſimpliciter, & ſine addito *eſt*. Cæterum cum ſaltem in toto, & cum toto recipit formas accidentales, non dicitur de illa etiam in toto, quòd habeat ſimpliciter, & ſine addito *eſſe*, ſicut neque hoc de toto ex vi talium formarum enuntiatur, ſed ſolùm, quòd ſit alba, vel nigra, quod non eſt eſſe ſit ſimpliciter, ſed eſſe ſecundùm quid ſecundarium, & cum addito: ſicut etiam cùm primò aduenit forma ſubſtantialis dicitur totum fieri ſimpliciter: quia habet eſſe ſimpliciter, & ſine addito. Cùm verò aduenit forma accidentalis, non dicitur fieri ſine addito, ſed album, vel nigrum, &c.

65. Ex quo etiam minor primi ſyllogiſmi, quæ ſola probatione indiget, ſic probatur: quia ex qua parte materia ex iam in actu per primam formam, non poteſt conſtituere vnum per ſe cum ſubſequenti, niſi altera appellatur: quia quod aduenit enti in actu, non aduenit per ſe, ſed per accidens, nec poteſt conſtituere cum illo vnum ens per ſe: & ex quo capite per talem informationem prioris formæ, materia habet modo dicto eſſe ſimpliciter primum: ac proinde eſſe ſimpliciter, & ſine addito, non poteſt illud recipere à ſequente forma. Si namque iam ſimpliciter, & ſine addito eſt, non tribuetur illi, quod ſimpliciter ſit, ſed ad ſummum, quod habeat eſſe cum addito, ſcilicet eſſe tale, vel tale, quod eſt eſſe ſecundum quid. Imò, & hinc ſequetur formam ſubſequentem non eſſe ſubſtantialem, ſed accidentalem, vt infert D. Thom. & ex dictis conſtat.

Ex quibus omnibus inferendum, & dicendum eſt ſecundò: implicare etiam, quòd vna, & eadem numero forma ſubſtantialis informet ſimul duas portiones materiæ. Aſſertio hæc apertè colligitur, tum ex his, quæ docet D. Thom. 3. p. q. 3. art. 1. tum etiam ex dictis in prima aſſertione. Si enim vna, & eadem portio materiæ, quæ eſt commune ſubiectum earum formarum, quæ in ea continentur, non poteſt recipere plures formas ſimul, neque etiam forma poterit ſimul duplicem portionem materiæ informare. Nam ſicut materia dat ſe formæ per modum ſubiecti: ita forma dat ſe materiæ per modum actus: ergo ſicut repugnat vnam materiam dare ſe ſimul duabus formis per modum ſubiecti, ita & eandem formam communicare ſe ſimul duabus materiis.

EXAMINATVR SECVNDVM fundamentum veræ ſententiæ.

§. III.

66. DEinde ratione fundamentali (quæ proportione ſeruata poteſt etiam ad præcedentem aſſertionem probandam applicari) ſic probatur. Virtus, quæ ex natura ſua eſt impotens ad aliquem effectum præſtandum, niſi ei aliquid addideris, impoſſibile eſt, quod illum præſtet: quoniam ſi nihil ei additur, manet ſicut antea: & conſequenter ita impotens ſicut prius erat. Sed forma connaturaliter loquendo eſt impotens ad informandam ſimul duplicem portionem materiæ, vt ſatis conſtat: alioquin id naturaliter contingeret, quod nullus concedit, & nihil poteſt ei addi, per quod reddatur potens. Ergo etiam in ordine ad diuinam potentiam erit illi hoc impoſſibile.

Secunda pars minoris probatur: quia vel illud, quod additur, eſt diuerſæ ſpeciei, & eſſentiæ ab ipſa forma, vel eiuſdem: non primum, quia etſi demus, quòd illud,

illud, quod additur, poſſet aliam materiam ioformare, non tamen poteſt conducere, vt eadem forma præexiſtens, & actuans vnam materiam poſſit aliam ſimul actuare. Nam forma non habet vim informatiuam, niſi per ſuam intrinſecam entitatem: quia cauſat dando ſe. Vnde ſicut quidquid ei addideris diuerſæ ſpeciei ab illa, non pertinet ad ſolam intrinſecam entitatem: ita nihil conducet ad iotrioſecam illius vim informatiuam augendam in ordine ad aliam materiam. Neque ſecundum dici poteſt: quia ſi ſemel illa virtus eſt eiuſdem ſpeciei, tunc ſicut prima virtus præexiſtens in forma, non poterat extendi ad duas materias ſimul actuandas; ita neque ſecunda, quæ ſuperadditur, aut prima vnà cum illa; quia ambæ ſunt eiuſdem ſpeciei.

67. Item vel ex illa virtute ſuperaddita, & ex forma præexiſtente fit vna forma, vel non: ſi non; ergo iam non vna, & eadem forma eſt ſimul in duplici materia: ſi verò ſit vna forma; tunc virtus ſuperaddita, & eiuſdem ſpeciei, tantùm poteſt eſſe pars integralis formæ præexiſtentis: quia vt ſupponimus, forma ſubſtantialis non eſt intenſibilis: & præterquam quod diſtinctio partium prouenit formaliter à quantitate, ac proindè non poteſt dare vim ſubſtantialem ad informandam duplicem materiam; adhuc contra hoc obſtat: quia forma, quæ licet ſit maior; eſt tamen vnica, quamuis poſſit ratione maioritatis informare maiorem materiam, non tamen duplicem, ſicut econtrà de materia in ordioe ad formam dicendum eſt.

CONVELLVNTVR ARGVMENTA oppoſitæ ſententiæ.

§. IV.

68. AD primum initio quæſtionis poſitum reſpondetur potiùs eſſe pro nobis quàm contra nos. Quia ideò duo corpora poſſunt diuinitùs eſſe in vno loco; quia in virtute locabili poſſunt fieri vnum, & idem, quatenùs nimirum, etſi entitatiuè maneant duo, tamen voum peoetratur cum alio; & ita in eſſe locabili, & circumſcriptibili ita ſe habent ac ſi eſſent vnicum (vt lib. 4. ampliùs explicabimus.) At duæ formæ, verbi gratia hominis, & equi, in vi informandi ſemper ſunt duæ, oeque poſſunt fieri vnum: quia ſemper informant, vt diſtinctæ io ſpecie: & ideò ſemper dant ſuis totis ſpecie diuerſas, ac proindè numquam poterunt eſſe ſimul.

Ad ſecundum, oegaodum eſt antecedens, quia repugnat tam ex parte materiæ, quàm ex parte formæ. Et ad primam probationem, qua inteoditur non repugnare ex parte materiæ, dicendum eſt, aliud eſſe: an materia, dum habet vnam formam, retineat tunc potentiam ad habendam aliam formam pro tunc: aliud verò, an retioeat tunc potentiam ad habendam illam, non pro tunc pro alia duratiooe, vel pro eadem, ita vt ſi alia adueniret, præſens forma expelleretur. Seo vt alij dicunt; aliud eſt an tunc ſit in ea potentia ad aliam formam in ſenſu compoſito: aliud verò, an in ſenſu diuiſo retineat prædictam potentiam. Primum numquam potuit conuenire materiæ, & ideò numquam potuit ſimul habere duplicem formam: benè tamen ſecundum, vt ex ſe patet.

69. Ad ſecundam probationem patet ex dictis: quia etſi oppoſitio duarum formarum non ſit propriè contrarietas, eſt tamen incompoſſibilitas indiſpenſabilis, & quantum ad hoc vincit propriam contrarietatem accidentium. Et ratio ſumitur ex dictis: quia probationes factæ pro formis ſubſtantialibus non procedunt in formis accidentalibus, quæ nec ſunt actus ſimpliciter primi; ac proindè oon repugnat ſupponere alium actum, neque faciunt vnum per ſe ſubſtantialiter cum materia: & conſequenter nihil refert, materiam non præſupponi, vt omninò nudam, id eſt, ſine aliquo alio actu formali. Nec tandem dant eſſe ſimpliciter, id eſt, primum eſſe abſolutè, & ſine addito; ſed eſſe ſecundùm quid, hoc eſt cum addito, ſcilicet tale, vel tale eſſe. At non repugnat, quòd ſubiectum habeat duplex eſſe ſecundum quid: benè tameo quòd habeat duplex eſſe ſimpliciter, vt probatum eſt.

DISPVTATIO V.

DE ALTERO ENTIS NATVRALIBVS principio, ſcilicet priuatio.

POSTQVAM egimus de principiis entis naturalis in facto eſſe, reſtat vt de priuatione, quæ illius principium eſt in fieri, ſermonem ioſtituamus, & meritò vltimo loco de hoc principio agimus: tum quia ignobilius eſt quàm alia duo, ſcilicet materia & forma; quandoquidem oon eſt ens, ſed carentia entis: tum etiam quia non oiſi per formam, & ratione formæ, cuius eſt priuatio, cognoſci poteſt. Et licet, vt exactè maneret io præſenti explicata natura priuationis (ſi verum eſt, quòd non eoti, & carentiæ entitatis naturam aliquam tribuere poſſumus) plura eſſe diſcurieoda. Primum an ſit priuatio, & an inter realia, vel rationis entia, vel inter puras nihilitates connumeranda ſit. Secundum, quid ſibi vendicet, vt à negatione condiſtinguitur. Tertium, ao & quomodò à materia diſtinguatur. Quartum, an eadem priuatio ſit verum principium entis naturalis in fieri. Quintum, an vniuocè cum materia, & forma in ratione principij entis naturalis conueniat. Cæterùm quia de primo, & ſecundo conſtat ex his, quæ in Logica dicta ſunt: & de tertio, & quarto ex his, quæ in hoc libro diſp.2. aſſeruimus: ideò pro completa huius principij notitia ſolùm de vltimo reſtat nobis agendum, & ita vnicam tantùm quæſtionem in præſenti diſputatiooe excitabimus.

QVÆSTIO

QVÆSTIO VNICA.

VTRVM PRIVATIO CONVENIAT VNIVOCE CVM MATERIA, & forma in ratione principij entis naturalis?

DICANOVM eſt breuiter: priuationem non conuenire vniuocè cum materia, & forma in ratione principij entis naturalis; ſed analogicè analogia proportionalitatis. Prima huius aſſertionis pars inde liquet enti quatenùs tali, nihil poteſt dari communione vniuocum, vt in Logica diximus. Sed ratio principij, quæ reperitur in priuatione, non poteſt eſſe aliquid poſitiuum reale, & duo alia principia neceſſariò poſtulant, vt in ratione principij aliquid reale, & poſitiuum ſint: non ergo ratio principij illis erit vniuocè communis. Minor ex dictis in diſputatione ſecunda conſtat, & poteſt ampliùs ſic declarari. Nam priuatio eſt principium generationis per modum termini *à quo*. Vnde cum terminus *à quo* generationis ſubſtantialis ſit *non eſſe*: quandoquidem generatio eſt tranſitus à *non eſſe*: ſit inde, vt priuatio quatenùs terminus eſt, ſolum dicat quid priuatiuum. At materia, & forma: quia illa per modum ſubiecti: hæc verò per medium termini *ad quem* concurrit, ideò in ratione principij ſunt quid poſitiuum. Id, quod etiam definitio ipſa generationis exprimit, in qua dicitur; quòd eſt tranſitus ſubiecti de non *eſſe* ad *eſſe*.

Secunda verò pars concluſionis ſuadetur ſic: quia priuatio verè rationem principij participat, quandoquidem verè illi conuenit, tum definitio principij vt ſic; tum etiam definitio principij entis naturalis, vt ex dictis patet; ſed non conuenit vniuocè cum cæteris: ergo analogicè, non analogia attributionis, ſi quidem Ariſtoteles, & cæteri Philoſophi appellant priuationem principium ſimpliciter rei naturalis: ergo analogia proportionalitatis.

3. Sed contra dicta obiicies primò: Ratio ſcibilis poteſt eſſe communis vniuocè reſpectu entis realis, & rationis, quod reuera eſt non ens. Ergo & ratio principij poterit eſſe vniuoca reſpectu priuationis, & aliorum principiorum, licet priuatio ſit reuera non ens, & alia principia ſint quid poſitiuum. Conſequentia patet ex paritate rationis. Antecedens verò probatur: quia Logica conuenit vniuocè cum aliis ſcientiis in ratione ſcientiæ. Ergo eius obiectum, quod eſt ens rationis, conuenit etiam vniuocè in ratione ſcibilis cum aliis obiectis ſcibilibus. Patet conſequentia: quia non poteſt ſcientia habere maiorem vnitatem in ratione ſcientiæ, quàm eius obiectum in ratione ſcibilis: quoniam ab eis ſpecificatur.

Confirmatur, in oppoſitione contradictoria, & priuatiua alterum extremum eſt non ens, & tamen ratio communis oppoſitionis vniuocè dicitur de illis, & aliis oppoſitionibus, quarum vtrumque extremum eſt poſitiuum: ergo ſimiliter in propoſito dicendum erit. Minor patet: nam ratio communis oppoſitionis vt ſic, tantùm importat incompoſſibilitatem aliquorum; ſed in hac nullo modo differunt omnes hæ oppoſitiones; ergo omnimodè conueniunt, & conſequenter vniuocè.

4. Reſpondetur: tranſeat antecedens, & negetur conſequentia: quia ad rationem ſcibilis materialiter ſe habet etiam in ente rationis, quòd ſit non ens: quia alius eſt ordo, & ratio ſcibilium, & alius ordo rerum: & formale illius ſolùm conſiſtit in hoc, quòd habeat paſſiones demonſtrabiles: & ideò ratio illa vniuoca non eſt communis enti, & non enti, vt eſt formaliter non ens. Cæterùm priuatio, vt principium eſt, habet ratione ſui, & tanquam quid formaliter importatum, quòd ſit non ens: quia modus ille principiandi per modum termini *à quo* importat, vt formale, carentiam entitatis, &c. econtrà verò materia, & forma formaliter dicunt quid poſitiuum, vt iam explicuimus.

Ad confirmationem verò reſpondetur, negandum eſſe, oppoſitionem eſſe vniuocè communem omnibus oppoſitionibus. Solùm enim eſt vna analogicè analogia proportionalitatis reſpectu quatuor illarum oppoſitionum, ſicut & in ratione principij entis naturalis hac conuenientia, & vnitate forma, materia & priuatio adunantur. Et ratio eſt eadem in vtroque: quia etiam in oppoſitione priuatiua, & contradictoria habet ſe vt formale, quòd vnum extremum ſit non ens: atque adeò non poteſt omnimodè abſtrahi ratio illa communis ab his, & aliis.

5. Obiicies ſecundò, Ariſtotel. 5. Metaphyſic. text. 14. vocantem priuationem ens reale: dicit ergo realem entitatem. Igitur ex hac parte non oberit, quominus conueniat vniuocè in ratione principij cum cæteris.

Reſpondetur ens reale duobus modis accipi: primo ſtrictè, & propriè, pro natura & eſſentia rei, in qua acceptione poſitiuam entitatem ſignificat, & in decem prædicamenta partitur. Secundò minùs propriè, prout nimirùm re ipſa eſt fundamentum realis veritatis propoſitionis. Sicut enim verè dicimus hominem eſſe animal, adeſtque verum fundamentum in rebus, vt hoc enuntiemus: ſic verè dicimus de homine viſu carente cæcum eſſe, adeſtque ſufficiens fundamentum in carentia illa ad hanc terminandam intellectualem compoſitionem. Priuatio igitur non dicitur ens reale, ſumpto reali ente illo priori modo: benè tamen, ſi hoc poſteriori ſumatur. Quam doctrinam accepimus ex his, quæ docet D. Th. prima parte quæſt. 48. art. 2. ad 2.

6. Tertiò obiicies. Ratio principij non eſt vniuoca reſpectu horum principiorum, ex eo quòd priuatio non eſt ens, hoc ipſum conuincit, quòd neque analogicè analogia proportionalitatis de omnibus illis dicatur: quod enim impropriè ens dicitur, quomodo propriè principium erit, cum primum prædicatum, & proprium, quod alicui conuenit, ſit eſſe ens? quòd ſi propriè principium eſt non analogia proportionali, ſed attributione analoga conueniunt: quia vt in Logica dictum eſt, quæ illo priori modo vnum ſunt, quodlibet eorum propriè participat rationem analogam.

Reſpondetur negando conſequentiam. Et ad eius probationem dicendum eſt, rationem principij, vt termini *à quo*, non poſtulare entitatem: quia à non ente in ens poteſt optimè eſſe mutatio. Imò in generatione ſubſtantiali terminus *à quo* per ſe eſt non ens, & ita ratio principij ſaluari optimè poteſt, ſine ratione entitatis in his principiis, quæ poſitiuè non influunt; ſed tanquam id, quod relinquendum eſt. Et licet in his quæ pro ratione differentiali aliquid poſitiuum important in recto, ſit primum, & proprium prædicatum eſſe ens, & non tamen in his, quorum formaliſſima, & vltima ratio in pura carentia conſiſtit. Nam licet impropria entia, ſint, poteſt tamen propriè aliquod aliud prædicatum eis conuenire.

DISPVTA

DISPVTATIO VI.

DE NATVRALI COMPOSITO, QVOD EX principiis intrinſecis vnitis reſultat.

DIXIMVS hucuſque de principiis entis naturalis. Dicamus ergo oportet de ipſo naturali ente, quod ex eis coaleſcit: ſic enim & ipſorum principiorum natura magis cognoſcetur, & finem in quem à natura deſtinata ſunt, meliùs percipiemus.

QVÆSTIO PRIMA.

AN ENS NATVRALE ESSENTIALITER, TAM EX materia, quàm ex forma conſtituatur?

QVia entis naturalis cognitio ex huius quæſtionis deciſione valde pendet, ideo eam primo loco examinamus.

Quid ſenſerint Auerroës, & alij?

§. I.

1. PRima ſententia eſt Auerro. 7. Metaph. comm. 21. Iand. 7. Meth. qu. 14. quibus fauet Alexáder Aphrodi. 2. Metaph. tex. 12. & Themiſt. 3. de Anims, tex. 9. & 38. dicentium ſolam formam eſſe entis naturalis totam quidditatem; proindeque materiam nullo modo de eius eſſentia eſſe.

Probatur primò teſtimonio Ariſtot. 2. lib. huius operis, cap 3. tex. 20. vbi formam appellat *ipſum quod quid erat eſſe rei*, ſeu quidditatem rei. In quibus verbis quidditatem totam ponere videtur in forma.

Deinde ratione probatur, forma ſubſtantialis appellatur illud, quod dat eſſe rei, imo & hæc eſt illius propria definitio: ergo illa ſola erit quidditas & eſſentia compoſiti. Alioqui ſi materia præberet eſſe compoſito, eſſetque de eſſentia illius, non diſtingueretur à forma, cuius proprium eſt eſſe rationem compoſiti, & præbere eſſe omni enti naturali.

Confirmatur, ſicut ſe habet forma arte facti ad ſuam materiam, ita forma ſubſtantialis ad ſuam materiam primam; ſed forma artefacti eſt tota eſſentia & quidditas illius, quod ſimpliciter eſt ens artificiale: ergo pari ratione forma naturalis erit tota quidditas illius quod ſimpliciter eſt ens naturale, & materia ſolum ſe habebit, vt loquitur Philoſophus lib. 7. Metaph. tex. 41. *vt habens, deferens*, aut *ſuſcipiens eſſentiam*, vel vt loquuntur Authores oppoſitæ ſententiæ, *vt vehiculum quidditatis*.

2. Secunda, illud formaliter eſt de eſſentia alicuius rei, quo res illas ab aliis eſſentialiter ſeparatur, iuxta illud Philoſophorum proloquium acceptum à Philoſopho 7. Metaph. tex. 41. ſcilicet, *Idem eſt conſtituentium, ac diſtinctiuum.* At ſola forma ſubſtantialis, v. g. hominis, facit hominem ſpecie diſtingui à leone. Ergo ſola illa erit tota quidditas entis naturalis.

Minor patet, quia leo, v. g. penes materiam non diſtinguitur ſpecie ab homine, eadem enim materia, quæ modo ſub forma equi eſt, poteſt decurſu temporis eſſe ſub forma hominis.

Tertiò, *eſſe* eſt propter operari, vt tenet communis loquendi modus; ſed ſola ſubſtantialis forma dat compoſito vim & potentiam operandi. Illa ergo præciſe ſumpta eſt tota quidditas illius.

Minor ſuadetur, nam ſicut vnumquodque agit ſecundùm quod eſt in actu: ita nihil eſt ratio agendi, niſi prout actus eſt. At materia pura potentia eſt ſecundùm ſe ſumpta, ergo, &c.

3. Quartò, & vrgentius confirmatur. Si materia eſſet de eſſentia entis naturalis, etiam hæc ſingularis materia eſſet de eſſentia huius entis naturalis; verbi gratia, Petri. At hoc impoſſibile eſt: ergo & illud. Maior ex ſe patet. Minor ſuadetur.

Primò, quia materia Petri actione caloris naturalis, humidum depaſcentis, perpetuò dilabitur. At rei eſſentiam fixam, & ſtabilemque eſſe oportet, dum res illa durat. Deinde, cum intereunte Petro forma cadaueris in eius ſuccedat materiam, ſequeretur eandem materiam ſingularem ad diuerſam eſſentiam videlicet Petri, & cadaueris pertinere, quod videtur abſurdum.

Item, quia ſi hæc ſingularis materia eſſet de huius hominis eſſentia, non poſſet idem numero homo in generali reſurrectione ad vitam reuocari, quod eſt contra fidem, vt enim in Symbolo Athanaſij dicitur. *Omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis*; Et Iob 19. *Quem viſurus ſum ego ipſe, & non alius, & cætera.*

Patet conſequentia: nam accidere poteſt, quòd duo homines diuerſis temporibus eandem ſibi materiam vendicarint, vt patet ex iis, qui humanas carnes comedunt, quodque contigiſſe in miſeranda Hieroſol. obſidione Ioſephus refert. Ergo cum eadem numero materia vtrique concedi nequeat, fit inde, quod alter illorum, qui ſine tali materia manſerit, non reſurget idem numero.

Quæſtionis difficultas expeditur.

§. II.

4. NIhilominus dicendum eſt; ens naturale intrinſecè componi ex materia & forma, tanquam ex duabus partibus intrinſecis & eſſentialibus, quarum quælibet ſi abſit, ſtatim ipſum naturale ens euaneſcit. Hæc aſſertio colligitur ex illo Symboli Athanaſij. *Sicut anima rationalis, & caro vnus eſt homo, &c.* Vbi manifeſtè denotat ſe deſiderare aliquid aliud ad rationem hominis præter animam rationalem. Quod magis confirmat id quod ſubiungit; *Ita Deus*

& homo vnus eſt Chriſtus. Ergo ſicut ſolus Deus non conſtituit Chriſtum: ita nec ſola anima hominem. Colligitur etiam manifeſtè ex D. Auguſt. 19. de ciuit. Dei c. 3. vbi ait: *Homo neque eſt anima ſolum, neque ſolùm corpus; ſed ex vtroque compoſitum.* Eandem tenet Boëcius lib. de duabus Naturis, paſſimque S. Th. præſertim in 1. contra Gent. c. 21. & 1. p. qu. 75. art. 4. & 7. Metaph. text. 33. eſtque inter omnes Doctores communis.

5. Et probatur, tum Theologica, tum etiam Philoſophica ratione. Ratio Theologica hæc eſt, nam ex oppoſito ſequeretur, quod in triduo illo manſiſſet in ſtatum natura Chriſtus homo. Conſequens eſt valdè abſurdum in Fide: ergo, &c.

Sequela probatur, quia etiam in triduo à parte rei, manſit diuinum Verbum vnitum animæ rationali, iuxta illud commune Theologorum pronuntiatum, *Quod ſemel aſſumpſit, nunquam dimiſit.* Ergo ſi hæc eſt tota hominis quidditas, fuit etiam in illo triduo natura humana in rerum natura Verbo vnita. Ergo, & Chriſtus homo; nihil enim aliud eſt Chriſtus homo niſi natura humanæ, Verbum & vnio. Item ſequitur quòd homo ſit immortalis & incorruptibilis, quod ſanè eſt contra fidem.

Sequela probatur, quia anima, fide teſtante, immortalis eſt. Et eadem infertur nos non eſſe reſurrecturos in die iudicij denuò: quandoquidem nunquam periiſſemus, ſicut neque anima noſtra nunquam periit, aut peribit.

6. Secunda ratio Philoſophica pro noſtra concluſione deſumpta eſt ex D. Th. vbi ſup. quia eſſentia, v. g. hominis, phyſicè loquendo, eſt illud, quod per definitionem phyſicam explicatur; ſed per talem definitionem explicatur non ſola anima, ſed etiam corpus, id eſt materia. Non ergo ſola anima, ſed etiam materia erit de quidditate illius.

Maior probatur, quia non eſſet vera definitio Phyſica, homo eſt conſtans anima, niſi etiam adderetur conſtans corpore: ſicut neque hæc eſſet legitima definitio Metaphyſica, homo eſt rationalis, niſi etiam adderetur animal.

Reſpondent ad hoc, quòd ea, quæ ponuntur in definitione, vel ponuntur vt partes eſſentiales, vel vt additamentum: in definitione autem Phyſica hominis anima ponitur vt eſſentia, & materia vt additamentum.

Sed contra hæc arguit Doct. Angelic. quod eſt proprium accidentis, quia ſimpliciter quòd imperfectum eſt, nequit communicari ſubſtantiæ completæ. Sed definiri per additamentum, eſt proprium accidentis: quia eſt quid diminutum & imperfectum, cùm ſit entis ens. Ergo hoc nequit conuenire ſubſtantiæ completæ, atque adeo homo non definitur per corpus, tanquam per additamentum.

DILVVNTVR FVNDAMENTA OPpoſita, præter vltimum.

§. III.

7. AD argumenta ergo in oppoſitum reſpondetur, & primò ad authoritatem ex Ariſt. deſumptam dicendum eſt: ideo formam vocari, *Quod quid eſt rei*: quia eſt nobilior pars compoſiti; & quia licet materia pertineat ad illud, pertinet tamen vt habet ſpeciem ab ipſa forma. Vnde ei vt origini illius ſpecificationis & factualitatis, meritò quaſi per antonomaſiam tribuitur nomen quidditatis rei.

Ex quo patet ad 1. rationem ex teſtimonio eiuſdem Ariſtot. deſumptam; ideò definiri formam per hoc quod det eſſe rei; tum quia ipſa ſola dat ſpecificationem poſitiuam; tum etiam (id quod ex præcedenti ſequitur) quia ipſa ſola eſt, quæ propriſſimè dat eſſe exiſtentiæ. Nam efficiens efficit illud, finis verò mouet ad talem effectionem, materia autem recipit *vt quo* prædictum eſſe. Ad forma eſt, quæ propriſſimè dat illud: quia modus cauſandi in genere cauſæ formalis propriſſimè explicatur per hoc quod eſt, dare ſuum effectum formalem.

Ad confirmationem reſp. quòd in artefactis ſola forma importatur in recto, negamus tamen idem dicendum eſſe quoad præſens. Et ratio diſparitatis eſt: quia cùm forma artificialis in ſuo genere ſit quid completum, non poteſt artefactum ex æquo dicere ſubiectum, quod alios eſt aliquid completum. Imò idem eſt dicendum in accidentibus naturalibus: album enim, teſte Philoſopho, ſolam qualitatem ſignificat: innuit autem ex parte modi ſignificandi ſubiectum. At in naturalibus & ſubſtantialibus compoſitis cum forma ſit quid incompletum, ſicut & materia, non poteſt quælibet ſeorſum eſſe tota eſſentia compoſiti, ſed vtraque quatenus inter ſe vnitæ ſunt.

8. Ad ſecundum reſp. quòd etiam materia prout à forma habet vnitatem ſpecificam poſitiuam, concurrit ad diſtinctionem ſpecificam leonis a boue. Adde, quod vt aliquid ſit eſſentiale alicui, ſat eſt, ſi ab illo etiam ſpecifica differentia ſumatur. At genus & differentia à materia & a forma ſimul, vt in Logica diximus, deſumuntur.

Ad tertium diſtinguenda eſt maior, & concedenda ſi intelligatur de eſſe eſſentiæ præcipuo, vel totali, ſecus verò ſi de eſſe potentiali minus præcipuo intelligatur: ad hoc enim non eſt neceſſe, vt totum ipſum ſit ratione illius operatiuum; ſed ſatis eſt, ſi ex illo intrinſecè componatur. Adde ſatis eſſe ad hoc vt aliquid ſit eſſentiale compoſito, vt ſit ei prima radix recipiendi.

OCCVRRITVR VLTIMO ARGVmento primæ ſententiæ.

§. IV.

9. AD vltimum Durandus in 4. diſt. 44. qu. 1. & Suarez diſp. 5. ſuæ Metap. ſect. 6 duo dicunt. Primum, quòd hoc compoſitum non conſtat eſſentialiter ex hoc numero corpore, ſed ex iſta anima, & quolibet corpore indifferenter. Secundum verò quodque ex præcedenti ſequitur, quod vt reſurgat idem numero homo, ſatis eſt, reſurgere cum eadem numero anima, & cum quauis ex materiis ſublunaribus: quia iſta anima indifferenter reſpicit quodlibet corpus.

Sed contra primum obſtat hæc ratio, deſumpta ex D. Thom. 1. q. p. 15. art. 1. & q. 119. art. 1. necnon & ex 4. diſt. 44. q. 1. art. 1. deſumpta: quia ſicut ſe habet materia prima ad compoſitum phyſicum, ita talis materia ad tale compoſitum; ſed variata materia prima ſecundùm ſpeciem variatur compoſitum phyſicum ſecundùm ſpeciem: ergo variata materia ſecundùm numerum variatur etiam compoſitum ſecundùm numerum. Maior videtur certa. Minor verò prob. quia repugnat formam ſublunarem informare materiam cæleſtem: quia hæ materiæ ſunt diuerſæ rationis. At ſi idem compoſitum ſecundùm ſpeciem, v. g. equus, poſſet conſtare ex forma equi, & materia diuerſæ rationis, non eſſet talis repugnantia, vt de ſe patet. Ergo ſignum eſt, quòd ad entitatem compoſiti ſecundùm ſpeciem, non ſolùm requiritur forma eadem ſecundùm ſpeciem, ſed etiam eadem materia

materia ſecundùm ſuam qualemcumque vnitatem ſpecificam.

Contra 2. verò obſtat: quòd hic modus dicendi non ita conſonat cum illo Iob: *Et in carne mea videbo Deum ſaluatorem meum.* Nam ſicut ad veritatem verborum conſecrationis panis, quæ modò fit, non ſatis eſſet poni ibi quodcumque corpus vnitum animæ Chriſti, ſed neceſſarium eſt, poni illudmet corpus, quod de Virgine natum eſt, vt ex Conciliis & Patribus ſuo loco oſtenditur: ita ad verificanda illa verba: *Et in carne mea videbo Deum*, non ſatis eſt, quòd reſurgit quis cum propria anima, & quouis corpore & materia; ſed neceſſe eſt, vt cum illo eodem corpore, & illa eadem materia, quam in vita habuit reſurgat, in eâque videat Deum ſaluatorem ſuum.

10 Quare aliter reſpondetur negando minorem. Ad probationem reſpondetur cum eodem Doct. Angelico 1. p. q. 11. art. 1. & q. 119. art. 1. & 2. contra Gentes cap. 81. necnon & in 4. diſt. 44. q. 1. art. 1. concedendo maiorem: neganda tamen eſt minor, & ad eius priorem probationem reſpondetur cum eodem D. Tho. 1. p. q. 119. art. 1. ad vltimum his verbis: *Ad quintum dicendum, quòd ſicut Philoſophus dicit in 1. de Generatione, quando aliqua materia conuertitur in ignem, tunc dicitur ignis de nouo generari: quando verò aliqua materia conuertitur in ignem præexiſtentem, dicitur ignis nutriri. Vnde ſi tota materia ſimul amittat ſpeciem ignis, & alia materia conuertatur in ignem, erit alius ignis numero. Si verò paulatim combuſto vno ligno aliud ſubſtituatur, & ſic deinceps, quouſque omnia prima conſumantur, ſemper remanet idem ignis numero: quia ſemper quod additur, tranſit in præexiſtens, & ſimiliter eſt intelligendum in corporibus viuentibus, in quibus ex nutrimento reſtauratur id, quod per calorem naturalem.* Ex quo fit, quòd licet materia denuò per nutritionem addita, v. g. Petri, ſit materialiter diuerſa ab, quam antea habebat, non tamen formaliter, eo ſane modo, quem infra diſp. 18. q. 2. innuemus, & ideo tota Petri materia ſecundùm ſe totam manet formaliter inuariata, vt ibidem tangemus.

11 Ex quo ad 2. probationem patet ex iis, quæ diſp. 1. n. 34. diximus, ſcilicet nihil referre vt id, quod eſt eſſentiale per modum communis ſubiecti & potentiæ, pertineat ſucceſſiuè ad eſſentiam plurium compoſitorum, dummodo tale ſubiectum, licet ſit idem negatiuè; non tamen perſeueret cum eadem vnitate poſitiua.

Ad vltimam probationem reſpondendum eſt cum S. Th. in 4. diſt. 44. q. 1. art. 2. quæſtiuncola 4. ad 3. & 4. contra Gent. c. 81. quod ſi eadem pars materiæ in diuerſis hominibus fuerit, tunc illi tribuetur, qui eam habuit in ſua prima productione. Quod ſi contigerit in hoc eſſe æquales homines illos tunc ei concedetur, qui priùs illam habuit: quia primum ius in eam acquiſiuit, & illius propria facta eſt; qui verò illam poſtea habuit, quaſi mutuatam eam accepit, & ideo non huic, ſed illi tribuenda eſt. Alteri verò concedentur aliæ partes materiæ, aliæ inquam, vel ex iis, quæ per nutritionem propriam illud indiuiduum acquiſiuit, vel per calorem naturalem deperditæ ſunt.

12 Aduertendum tamen, quod licet Metaphyſicè loquendo, non repugnet, vt omnes partes materiæ, quas Petrus, v. g. habuit inſtanti ſuæ generationis, & acquiſiuit nutritione, aut per actionem caloris naturalis deperdidit, fuerint prius conceſſæ alteri, aut aliis, quibus proinde neceſſario reſtituendæ ſint: attamen ad ſuauitatem diuinæ prouidentiæ ſpectat ſuppoſita voluntate, & decreto quod habet de reſurrectione hominum, res ita diſponere, vt tota huius indiuidui materia ad alterum non pertineat, ſed quod ita in vita ſingulorum diſtribuerit partes materiæ, vt cuilibet in reſurrectione nouiſſima poſſit concedi propria materia taliter vt vnum & idem numero indiuiduum maneat.

13. Sed obiicies, quòd ſuppoſitis iis, quæ diſp. 5. à num. 27. vſque ad 38. de vnitate ſpecifica materiæ diximus, videtur potius ſententiam Durandi, quàm oppoſitam à nobis amplectendam eſſe. Quia vel loquimur de vnitate numerica poſitiua materiæ, vel de negatiua: ſi de negatiua, tunc tota materia ſublunaris cenſenda eſt eadem numero negatiuè, vt ibid. diximus: ſi de poſitiua, tunc iuxta noſtram ſententiam dicendum eſt, hanc vnitatem habere materiam à forma vel à ſigillatione ad illam, & eius quantitatem. Ergo hoc ipſo quod quis reſurgat cum eadem numero forma, & quantitate, reſurgat cum eadem numero materia tam poſitiua, quia hæc prouenit à prædictis principiis, quàm negatiua: quandoquidem ſecundùm hanc nulla materia diſtinguitur numero ab alia; ſed omnes materiæ ſublunares ſunt idem numero.

Reſpondetur negando antecedens. Sed vt ad eius probationem reſpondeamus, notandum eſt, quòd ſicut ſubſtantia materialis & completa, v. g. vermis, non habet actu diſtinctionem partium ſine quantitate, ſed ſolùm in potentia, nec rurſus eſt in ea ſignare aliquid, quod ſit in potentia ad hoc vt fiat hæc pars, v. g. pes potius quàm manus, vel è contra; quia hoc argueret in ea aliquam diſtinctionem partium: attamen ſemel adueniente quantitate datur hæc diſtinctio partium: & ſemel partibus diſtinctis & diuiſis per quantitatem iam petit hæc pars quaſdam diſpoſitiones, quas non petit alia, & è contra. Ita materia ſecundum ſe, non actu diſtincta, vel diuiſa in plures numero materias, ſed ſolum in potentia. neque eſt ſignare ſecundum iſtam conſiderationem aliquid in ea, quod petat hanc potius formam ſublunarem, quàm aliam, vel hanc potius quantitatem, quàm illam: quia hoc non poſſet ſine aliqua diſtinctione, & & multiplicitate eiuſdem materiæ, & & portionû eius.

Cæterùm, ſemel adueniente ſigillatione ad formam & quantitatem, necnon & forma, & quantitate ipſa ad quam ſigillata eſt, tunc diſtinguitur & diuiditur in plures portiones, & ſemel diſtincta & diuerſa per quantitatem, &c. vt re vera diuiſa eſt cum primò creata fuit, non debet intelligi, quod quælibet portio materiæ, quæ fuit facta *hæc* à prædictis principiis poſſit recipere quamlibet formam, & quaſlibet diſpoſitiones & ſigillationes, ſed hæc numero portio tantum poteſt recipere collectionem quamdam; infinitam tamen in potentia formarum & diſpoſitionum ad illas, quarum nullam poteſt recipere altera portio materiæ, ſed alias collectiones ſimiles præcedentibus, vt patebit ex illis, quæ lib. 2. diſp. vlt. dicimus.

14 Hoc ergo ſuppoſito ad obiectionem dicimus, nos loqui de vnitate materiæ, tam negatiua, quàm poſitiua. Cæterùm, ſicut ſola illa portio materiæ facta fuit *hæc* poſitiuè & radicaliter per ſigillationem ad animam Petri, eiuſque quantitatem, poſitiuè verò & formaliter per eandemmet animam, quæque ſucceſſiuè habuit plures alias vnitates poſitiuas, poteſt recipere hanc numero animam; cùm tamen cæteræ aliæ portiones nequeant recipere illam: ita nec à diſpoſitionibus ſigillantibus ad illam, nec à ſigillatione, nec tandem ab ipſa anima poteſt indiuiduari poſitiuè per hanc numericam vnitatem humanam, niſi illamet portio materiæ, quæ priùs facta fuit *hæc*, & poſitiuè vna, quæque cum primò diuiſa eſt materia in portiones, reſpiciebat animam D. Petri, tanquam aliquam ex formis contentis in ſua collectione

Vnde niſi D. Petrus reſurgat cum illamet portione eo modo quem diximus, non reſurget idem numero.

QVÆSTIO II.

Vtrum ens naturale conſtet materia & forma, vnitis aliquo nexu ab eis diſtincto; an verò ſine illo ſeipſis immediatè vniantur.

DIximus, ens naturale conſtare eſſentialiter materia, & forma: cumque non poſſit illis conſtare, niſi vt coniunctis & vnitis, reſtat vt dicamus an ipſæ ſe ipſis abſque aliqua vnione realiter ab eiſdem diſtincta vniantur, an verò tali nexu realiter diſtincto indigeant.

Adducitur prior opinio.

§. I.

15. PRima ſententia eſt materiam & formam, ſe ipſis adeò immediatè necti vt nec etiam aliquis modus ab eis reipſa diſtinctus inter vtramque mediet, qui ſit vinculum & nexus earum. Refertur pro hac ſententia Caiet. 3. p. q. 2. art. 7. & 10. ad. 1. & Aluarez ibid. diſp. 13. & videtur eſſe Ariſtot. 8. lib. Metaph. text. 15. & D. Th. 3. contra Gent. c. 7. quibus in locis aſſerunt actum & potentiam ſine medio vniri.

16. Probatur ratione. Primò, quia ex oppoſita ſententia ſequuntur plura incommoda. Primum eſt, aliquid aliud præter corpus & animam conſtituere hominem, quod videtur eſſe contra Athanaſium in illis verbis: *Sicut anima rationalis, & caro vnus eſt homo.* Secundum, eſt dari aliam tertiam entitatem præter materiam, & formam, & compoſitum, quod eſt contra Ariſt. 2. de Generatione.

Secundò, ſecluſa quauis realitate à partibus diuerſa, poſſunt ipſæ partes inuicem copulari, & efficere vnum ſubſtantiale. Ergo ſuperflua eſt quæuis realitas præter partes ad earum vnionem. Conſequentia eſt aperta, & antecedens probatur: materia de ſe eſſentialiter eſt potentia, & forma intrinſecè eſt actus, & earum quælibet ingenita propenſione in alteram propendet, vt totum componat & perficiat. Ergo ſecundum ſe omni alia realitate circunſcripta efficient vnum per ſe.

Confirmatur, vt illud vinculum medium inter materiam & formam ſeſe partibus vniat, alius nexus neceſſarius non eſt: aliàs daretur proceſſus in infinitum. Ergo pari ratione cum forma ſeſe vniat & communicet materiæ, & è contra, aliqua vnio à partibus diuerſa non deſiderabitur.

17. Tertiò, Verbum diuinum & humanitas vniuntur ad inuicem ſe ipſis, abſque eo quòd ibidem deſideretur aliquis nexus aliquo modo diſtinctus ab illis. Ergo forma vnietur materiæ, & è contra abſque tali nexu medio, ſed per ſuas proprias entitates.

Conſequentia videtur legitima, ſi namque Verbum diuinum & humanitas, quæ ex natura ſua non ordinatur ad vnionem, poſſunt ſe ipſis immediatè & abſque aliquo nexu medio vniri, quanto magis materia & forma, quæ ex natura ſua propendent ad vnionem & ad compoſitionem totius ex eiſdem reſultantis.

Antecedens in quo eſt difficultas probatur, tum quia Verbum ſine aliquo alio ſibi ſuperaddito vnitur humanitati: tum quia ex vnione nihil reale intrinſecum acquiſiuit. Ergo & è contra humanitas ſe ipſa præciſè remanſit vnita eidem Verbo: nam in hoc vt ex paritate rationis conſtat, æqualis debet eſſe vtriuſque conditio. Tum etiam, quia humanitas vnitur ſeipſa immediatè cum propria ſubſiſtentia, nam ſubſiſtentia eſt modus naturæ, modus autem non vnitur medio alio modo, aliàs daretur proceſſus. Ergo etiam vnitur immediatè cum ſubſiſtentia Verbi: aliàs perſonalitas Verbi non ſuppleret vicem propriæ perſonalitatis, quantum ad id quod perfectionis eſt, nempè quantum ad hoc, quod eſt, immediatè complere & terminare naturam humanam.

18. Confirmatur, quia vel iſte modus & nexus medius eſſet aliquid ſupernaturale, vel naturale; non ſecundum, quia eſt talis conditionis, vt non poſſit eſſe connaturalis alicui ſubſtantiæ creatæ aut creabili, in quo ratio entis ſupernaturalis iuxta communem omnium Theolog. ſentent. conſiſtit. Sed neque ſupernaturalis eſſe poteſt; tum quia identificatur cum re naturali ſcilicet cum humanitate. At idem non poteſt ſimul eſſe naturale & ſupernaturale: tum etiam, quia iuxta communem Theolog. ſen. 1. p. qu. 12. nequit dari ſubſtantia ſupernaturalis, ac proinde neque modus iſte erit ſupernaturalis: quia ſi ſemel datur, erit re vera ſubſtantialis, vt omnes fatentur.

Confirmatur ſecundò, quia ſi ob aliquam rationem adderetur iſte modus, aut nexus medius in humanitate, maximè quia alioqui humanitas Chriſti eodem modo ſe haberet ſicut ſi non vniretur Verbo: at hæc ratio eſt nulla: ergo, &c. Maior ex infra dicendis patebit. Minor verò probatur: tum quia ad hoc ſufficit actio vnitiua recepta in humanitate, vt per illam dicatur aliter eſſe tunc, quàm priùs: tum etiam, quia tranſacta actione manet relatio vnionis, & per hanc aliter ſe habet humanitas, quam ſi non eſſet vnita Verbo.

19. Vltimo tandem, & eſt confirmatio omnium, quæ hucuſque diximus, arguitur teſtimonio D. Th. in 3. ſent. diſt. 2. q. 2. art. 1. vbi ſic ait: *In vnione humanæ naturæ ad diuinam nihil poteſt cadere medium formaliter vnionem cauſans, cui per prius humana natura coniungatur, quàm diuina: ſicut inter materiam & formam nihil cadit medium in eſſe, quòd per prius ſit in materia, quàm forma ſubſtantialis.* Ergo tam Verbum, & Natura humana, quàm materia & forma vniuntur immediatè ſe ipſis abſque aliquo nexu medio ab eis diſtincto: alioqui priùs vniretur tali nexui, qui mediat, quòd eſt contra S. Doctorem.

Quæſtionis controuerſia ex mente D. Thom. dirimitur.

§. II.

20. DIcendum tamen eſt materiam & formam non vniri inter ſe præciſè per ſuaſmet entitates; ſed neceſſariò deſiderari aliquem nexum ab eiſdem ex natura rei, ſeu ſecluſo intellectu diſtinctum, quo vniantur. Aſſertionem hanc ſatis indicat. D. Th. 1. p. q. 76. art. 1. ſolutione ad 6. vbi inquit: *Quod ſecundum ſe conuenit animæ corpori vniri: ſicut ſecundùm ſe conuenit leui eſſe ſurſum, & ſicut corpus leue, manet quidem leue, cùm à proprio loco fuerit ſeparatum cum aptitudine tamen & inclinatione ad proprium locum: ita anima humana manet in ſuo eſſe, cùm fuerit à corpore ſeparata, habens aptitudinem & inclinationem naturalem ad corporis vnionem.*

Vbi, vt vides, docet S. Doctor. ita ſe habere animam ad vnionem, & è contra ſicut ſe habet hoc quod eſt eſſe ſurſum reſpectu leuis: at leue non conſtituitur formaliter in hoc quod eſt eſſe ſurſum, niſi addideris illi vbicationem, quæ eſt modus ex natura rei ab ipſo diſtinctus, quique eſt talis conditionis, vt leue poſſit eſſe ſine illo. Ergo pariformiter neque

anima

anima erit formaliter vnita, niſi ei modus vnionis ab ea diſtinctus ſuperaddatur, quique ſit talis naturæ, vt ſine illo eſſe poſſit, cumque quoad hoc ſit eadem ratio de anima noſtra, & de aliis formis, quantum ad indigentiam, ſaltem alicuius modi vnionis ſuperadditi; fit inde, vt ſi ſemel anima eo indiget, quod cæteræ etiam formæ ſint illius indigi.

Eandem ſententiam apertè indicat Dominicus Bañes ſuper eundem articulum dubit. 3. ſolutione ad vltimum quatenus docet vnionem animæ noſtræ ad corpus educi de potentia materiæ, vt ſtatim expendemus. Eundem ſequuntur Cabrera 3. p. qu. 2. art. 4. diſp. 8. num. 27. innuens hanc ſententiam eſſe communem inter Theologos. Et in Codicibus manu ſcriptis. Magiſter Gonzalez 3. p diſput. 16. ſect. 1. Magiſter Herrera, Primarius cathedræ Salmenticenſis eadem 3. p. qu. 2. necnon & Arauxo ibidem communiter recentiores Thomiſtæ, paucis exceptis. Idem tenent Suarez 3. p. qu. 2. art. 8. ſect. 2. Vaſquez, & plures alij.

21. Probatur in primis ratione deſumpta ex D. Thoma loco citato: quia licet animæ noſtræ, & cuiuis alij formæ ſubſtantiali ſit eſſentialis aptitudo ad vnionem cum materia: attamen de nullius formæ ſubſtantialis eſſentia poteſt eſſe, quòd ſit actu vnita cum illa: quandoquidem anima rationalis naturaliter eſſe poteſt ſine corpore, & cæteræ formæ poſſunt ſupernaturaliter ſeparari. Ergo ad hoc vt ſint & formaliter vnitæ, neceſſarium eſt eis aliquid ſuper addi quo formaliter vniantur. Ergo cum illud quod ſuperadditur, ſit talis conditionis, vt forma poſſit ſine illo ſaltem ſupernaturaliter eſſe, fiet indè vt actu, & ſecluſo intellectu, debeat ab illa diſtingui.

Prima conſequentia patet, tum quia id cuius eſſentia præciſe ſiſtit in potentia ad aliquam actum, non poteſt eſſe formaliter in actu, niſi ei aliquid addatur, quo formaliter in actu conſtituatur, nam ſi nihil ei addideris, manet ſicut antea, ac proindè ſicut antea talis eſſentia ſolùm importabat potentiam ad illum actum; non verò eſſe in actu; ita dum nihil ei additum fuerit, quo formaliter fiat in actu, eodem prorſus modo manebit. Tum etiam quia inde colligimus corpus leue indigere aliquo ſuperaddito per quod formaliter conſtituatur in hoc quod eſt eſſe actu ſurſum, quia ex ſe ipſo & ex vi ſuæ eſſentiæ, vt leue eſt, tantùm habet potentiam ad hoc quòd ſit ſurſum. Ergo ſimiliter, & cætera vt ex D. Thoma ſupra vidimus.

Ex quo etiam ſecunda conſequentia, imo & prima ſatis conſtat: nam quoties aliquid additur alicui rei, & eſt talis conditionis, vt res illa verè poſſit eſſe ſine eo quod illi additur, non tamen econtra, neceſſe eſt vt illa duo aliquo genere diſtinctionis realis diſtinguatur: quia quod actu eſt idem prorſus cum alio, nequit ab illo ſeparari. Ergo cum forma poſſit ſaltem ſupernaturaliter permanere ſine ſua vnione: licet non contrà: fiet indè, vt aliqua diſtinctio realis, ſeu ſecluſo intellectu debeat inter vtramque inueniri.

22. Confirmatur, & explicatur ratione deſumpta ex iis, quæ Caiet. loco citato inquit: quia etſi materia & forma præciſè ex vi ſuarum entitatum ſint cauſarum, non tamen ſunt actu cauſantes niſi eis aliquid ſuperaddatur. At cauſalitas earumdem conſiſtit in actuali vnione vnius ad alteram: ergo talis vnio formaliter loquendo non eſt pura, & nuda eſſentia, aut entitas earum; ſed aliquid diſtinctum modo dicto ab eis. Maior patet: quia materia prima verbi gratia D. Petri, quandòque cauſat compoſitum ipſum, quandoque verò non, ſicut etiam anima eiuſdem quandòque influit actu in ſuam materiam, & in totum, ſcilicet dum erat in corpore: quandòque verò non, vt modò contingit. Cumque eſſentia tam materiæ, quàm animæ ſit ſemper eadem, non poſſunt ex vi eſſentiæ ſolius conſtitui in hoc quod eſt actu, cauſantes totum. Minor verò etiam conſtat. quia præcisè per hoc quòd materia ſit vnita formæ, communicat, & dat ſe formæ, vt potentia illius: ſicut & præcisè per hoc quòd forma ſit vnita materiæ, communicat illi ſuum eſſe.

Euaſiones aduerſariorum, & quomodo præcludendæ.

§. II.

23. AD hoc argumentum multipliciter ſolet reſponderi ab aduerſariis: nam in primis reſpondet iunior quidam concedendo non eſſe eſſentialem formæ vnionem ad materiam, aut eſſe in actu ſecundo cauſantem eſſe illius, vel totius compoſiti. Negat tamen hinc ſequi debere illi addi aliquid per quod formaliter vniatur, aut ſit in actu cauſans, ſed ſat eſſe ſit illi ſuperaddatur extrinſeca connotatio materiæ. Quod idem de materia reſpectu formæ dicit: quia materiam eſſe vnitam formæ, & econtrà, nihil eſt aliud quàm materia vt communicata formæ, vel è conuerſo, & hoc nihil addit ſupra eaſdem præter extrinſecam connotationem, vel denominationem eſſendi in alio vel ſub alio.

Sed contra: quia licet verum ſit formam eſſe vnitam materiæ nihil eſſe aliud, quàm eandem formam vt communicatam illi: attamen falſum eſt; quòd hoc tantùm addat extrinſecam quandam connotationem alterius extremi ſcilicet materiæ. Quia per hanc extrinſecam connotionem tantùm poteſt addi, quòd forma, & materia ſint omninò inter ſe indiſtantes, & vna præſens alteri, quatenùs hoc poſito connotato, ſtatim ipſæ ob naturalem propenſionem, & coaptationem, quam habent ſe ipſis formaliter vniuntur. At etiam ſi ponatur tale connotatum, non manent formaliter vnitæ: ergo formam eſſe vnitam materiæ aliquid aliud dicit præter prædictam connotationem.

Minor probatur: quia aliàs anima noſtra in illo priori, in quo creatur, maneret vnita materiæ, antequam ab agente naturali vniretur: quia cum creetur intra corpus connotabit materiam, vt ab illa indiſtantem, & præſentem eidem. Vndè ſi formam eſſe vnitam materiæ nihil eſt aliud, quàm forma vt connotans ſic materiam, non poterit non in illo priori manere vnita. Quod tamen ſatis conſtat eſſe falſum: quippè quòd deſtruit creationem animæ noſtræ, vt ex ſe, & ex ſuprà dictis patet: ergo, &c.

24. Confirmatur: nam etſi in aliis rebus poſſit aliquando recurri ad hæc extrinſeca connotata; non tamen in præſenti: quia de ratione cauſæ creatæ eſt, quòd ſe ipſa formaliter non ſit cauſans in actu ſecundo: ergo non deeſt illi ſua cauſalitas ex defectu alicuius connotati præcisè, verbi gratia ex defectu ſubiecti, ergo quod talis cauſalitas verſatur: ſed ex defectu eius, per quod formaliter conſtituitur in eſſe cauſantis in actu ſecundo.

Antecedens probatur, tum quia cauſalitas cauſæ efficientis, & finalis, aliquid addit formaliter ſupra ipſas diſtinctum ab eiſdem: ergo multo magis in cauſa materiali formali, quæ non ſunt ita perfectæ in modo cauſandi, vt ex ſe; & ex infrà dicendis lib. 2. diſp. 8. conſtabit: tum etiam quia cauſalitas cauſæ, formaliter ſumpta, pendet ab illa, & ſecundum in, quod dicit in recto, procedit re ipſa à ſua cauſa ſaltem in creaturis; quia habet ſuam qualemcumque

antitatem ab illa, non minus quàm ipſe effectus: & ideò cauſa eſt prior natura quàm ſua cauſalitas: ergo non eſt formaliter idem quod illa; quia nihil eſt pendens à ſeipſo, aut prior natura ſeipſo.

25 Confirmatur ſecundò: ideò in Deo neque in ordine eſſendi, neque in ordine operandi, intelligendi, aut volendi diſtinguitur actus ſecundus à primo: quia eſt purus actus in illo genere, quamnis multoties importetur aliquod, extrinſecum connotatum; quia non poteſt eſſe in actu ſecundo volens creaturas futuras, niſi futuritio earumdem connotetur: ergo cum cauſa formalis, & materialis in nullo ordine, ſiue in ordine eſſendi, ſiue cauſandi ſint puri actus, nequibit in illis eſſe idem virtus, & potentia cauſatiua, & ipſa cauſalitas etiam ſecundùm ea, quæ in rectò importat cauſalitas; ac proinde non ex defectu ſolius connotati deſinent eſſe in actu ſecundo.

26. Secundò reſpondent alij concedendo ſicut præcedens ſolutio concedebat, non eſſe eſſentialem formæ vnionem ad materiam, aut cauſalitatem in illam: ac proinde debere addi ſaltem aliquod connotatum, hoc tamen eſſe ipſam actionem, & cauſalitatem agentis: quia niſi agens ſimul agat, & vniat formam cum materia, nequibunt ipſæ ſe ipſis vniri, aut habere cauſalitatem erga ſe ipſas, at ſemel poſita actione agentis ſtatim ſe ipſis vniuntur.

27 Sed contra hanc ſolutionem obſtat: quia tenet ta non ſoluit impugnationes contra præcedentem ſolutionem factas. Nam quidquid ſit de actione hac, quæ connotatur: inquirimus, vtrùm ex parte effectus, & in facto eſſe importet hoc quod eſt materiam eſſe vnitam formæ, vel econtra, aliquid aliud ſaltem modale, præter ipſam entitatem formæ, connotando materiam, vt indiſtantem, & præſentem illi, vel non. Si primum, habemus intentum: ſecundum autem dici non poteſt: quia hoc ipſo quòd daretur forma in rerum natura connotando materiam, vt indiſtantem, & econtrà, deberet dari in eodem ſigno, imo & prius natura actio vnitiua agentis naturalis; ſed hoc aperte oſtendimus eſſe falſum in anima noſtra in illo priori, in quo creata eſt: ergo etiam erit falſum, quòd formam eſſe vnitam materiæ non dicat aliquid præter illam, vt dicto modo connotantem materiam.

Maior patet: quia ſi ex parte affectus, & in facto eſſe nihil aliud deſideratur ad hoc vt materia ſit vnita formæ & forma materiæ: & conſequenter ad hoc vt ſit totum compoſitum: ergo nequit intelligi poni hæc, quin priùs ponatur cauſalitas agentis, per quam talis vnio, taleque compoſitum fiat: quia nequit eſſe in rerum natura, quidquid ex parte effectus, & in facto eſſe requiritur ad aliquod totum, quin priùs natura adſit actio per quam hæc ponuntur in rerum natura.

28 Confirmatur: quia per euidentem conſequentiam colligimus non adeſſe ex parte effectus, & in facto eſſe omnia requiſita, ſi priùs natura non adeſt prædicta cauſalitas agentis. Ergo cùm probatum à nobis ſit, animam in illo priori in quo creatur intra corpus, connotare materiam, vt indiſtantem, & econtrà, & nihilominùs in illo priori antecedenti non dari actionem vnitiuam; ſed in ſubſequenti ad creationem: conſequens eſt, quòd ex parte effectus, & in facto eſſe, deſideratur aliquid aliud, ad hoc vt materia; & forma maneant vnitæ præter intrinſecas earum entitates, & connotationem vnius ab alia.

Confirmatur ſecundò, quia ex vi actionis vnitiuæ non poteſt poni formaliter denominatio intrinſeca vnitarum in forma, vel materia, niſi vel ipſæ ſint formaliter ipſa vnio, & nexus, vel ſuperaddatur illis talis vnio: quia actio vnit actiuè, non verò formaliter. At forma, & materia non ſunt ipſe nexus formaliter. Ergo niſi ſuperaddatur talis vnio, non manebunt vnitæ, imò neque dabitur actio vnitiua.

Minor patet quia ſicut de eſſentia actionis eſt eſſe actuale fieri rei, & ideò hoc ipſo quòd detur in rerum natura actio ſecundùm ſua eſſentialia, dantur omnia connotata ad actuale fieri: ita de eſſentia vnionis eſt eſſe actuale vinculum extremorum; & ita hoc ipſo quòd detur actualis vnio ſecundùm ea, quæ in rectò, & formaliter importat, dabuntur omnia connotata ad illam. At de eſſentia formæ v. g. Diui Petri non eſt eſſe actuale vinculum ſui ipſius ad materiam, neque hoc ipſo quòd talis forma detur, dantur omnia connotata, ad hoc vt maneant vnitæ. Quod idē de materia reſpectu eiuſdem formæ dicimus. Ergo neque materia, neque forma ſunt ſe ipſis formaliter ipſa vnio, & nexus; ac proinde præter actionem agentis aliquid aliud deſiderabitur, ad hoc vt maneant formaliter vnitæ.

29. Adde tandem non poſſe hæc duo cohærere, ſcilicet materiam eſſe vnitam formæ, & econtra non addere aliquid aliud ex parte effectus præter materiam connotantem formam indiſtantem, & ſibi præſentem, & è conuerſo, & nihilominus hoc ipſo quòd ponatur actio agentis naturalis tanquam connotatum, ſtatim formam vniri materiæ, & adeſſe cauſalitatem vtriuſque abſque aliquo alio. Et ratio eſt: nam ſi ſemel deſideratur in homine v. g. actio agentis naturalis tanquam connotatum, non poteſt non aliquid aliud deſiderari ad vnionem præter prædicta; tùm quia actio illa agentis naturalis attingit vnionem, & non vtcumque, ſed educendo illam, de potentia ſubiecti: quia talis actio eſt eductio. At ſi vnio nihil addit præter materiam in rectò, & animam in obliquo, & econtrà, nequit educi quia neutra ex iis partibus eſt educibilis de potentia alterius: ergo. &c.

Tum etiam, quia alias eſſet poſſibilis naturaliter reunio animæ cum corpore: quia virtute Angeli poterit materia poni iuxta animam, & anima iuxta corpus, ac proindè tunc anima expellet formam, quam habet materia, & manebit vnita cum proprio corpore: nam ſicut ſi ſemel eſt verum (vt verum eſſe putamus) quòd ad vnionem materiæ, & formæ requiritur aliquis nexus, tunc qui poneret ſimul hæc tria, poneret compoſitum nouum, & expelleret effectiuè formam præexiſtentem: ita ſimiliter ſi partes eſſe vnitas ſolùm importat materiam, & formam ſe inuicem connotantes, qui poneret iſta, poneret totum effectiuè, & ſimiliter expelleret formam præexiſtentem à materia.

Solutio fundamentorum prioris ſententiæ.

§. IV.

30 ARgumentis igitur oppoſitum adductis ſic occurrimus. Inprimis ad teſtimonium Ariſt. & D. Thom. conſtabit ex iis, quæ ad vltimum argumentum dicemus. Ad primum ergo argumentum ex ratione petitum reſpondetur negando ſequelam. Ad primum inconueniens dicimus, Athanaſium ibi ſolùm numeraſſe partes hominis, & ideò non mirùm ſi nexum & vnionem cùm non ſit pars, ſed partium nexus, innumeratam reliquerit.

Quibus adde, quòd in illa particula, *&*, cum dixit *ſicut anima rationalis & caro*, &c. ſignificatur formaliter vel virtualiter hic modus vnionis, non enim corpus, & anima vtcumque faciunt hominem; ſed media vnione: ſicut Deus, & humana natura non faciunt Chriſtū, niſi interueniat vnio hypoſtatica. Vndè ſicut

ſicut non eſt inconueniens aſſerere inter Deum & humanam naturam interuenire hypoſtaticam vnionem, vt conſurgat Chriſtus Dominus, etiamſi expreſsè ibi non fiat huius vnionis mentio: ita pari ratione in præſenti idem dicendum eſt. Ad ſecundum inconueniens patet ex dictis.

51. Ad ſecundum reſpondetur, quòd etſi qualibet harum partium dicat maximam propenſionem ad vnionem: nihilominus ſine prædicto modo vnionis vniri nequibunt propter rationes à nobis factas.

Ad confirmationem reſpondetur, quòd ſicut quantitas, quæ facit extenſam ſubſtantiam non eget aliquo alio, quo ipſamet extenſa ſit, eo tamen modo, quem in Logica aſſignauimus, & actio quia eſt fieri effectus non eget alio fieri; ſed ſeipſa, & vt quo exit ab agente: ſic modus iſte vnionis, quia reuera eſt nexus, & actuale vinculum partium, non eget alio nexu, vt ſeſe vniat partibus non quidem tanquam extremum, ſed tamquam extremorum nexus. Vndè non ſequitur proceſſus in infinitum, neque quòd eadem ratione materia, & forma ſe ipſis ſine hoc modo vniantur; quia etſi ſint inter ſe vnibiles, non tamen ſunt eſſentialiter ipſe nexus.

52. Ad tertium poſſet in primis negari conſequentia, neque probatio ibidem adducta oppoſitum conuincit: imò ex ea non incongrua deſumitur ſolutio. Nam cum ſubſiſtentia Verbi non ſe habeat per modum formæ reſpectu humanitatis, ſed ſolùm per modum termini, & humanitas habeat reſpectu illius puram rationem rei terminabilis, non mirum quòd non indigeant vnione à ſe diſtincta: quia hoc proprium eſt termini, & rei purè terminabilis, quod ille per ſe ipſam terminet, & hæc per ſeipſam quaſi paſſiuè terminetur. Maximè quia cùm Verbum ſub omni ratione ſit actus purus, ideò ſeipſo eſt vnibilis, & vnitur humanitati. At forma vnitur per modum formæ, atque adeò per modum cauſæ. Vnde & debet eſſe ibidem informatio, & conſequenter modus vnionis ab illa diſtinctus.

53. Secundò reſpondetur negando antecedens: quia vt docet D. Thom. 3. p. qu. 2. art. 7. relatio vnionis, quæ eſt inter humanitatem, & Verbum, oritur non ex mutatione Verbi, ſed per ſe loquendo ex reali mutatione humanitatis (quamuis per accidens, quia vnio illa fuit in eodem inſtanti comproducta cum humanitate, non interceſſerit ibidem propria, & rigoroſa mutatio iuxta ea, quæ ſuprà diſp. 4. nu. 26. diximus; ſed ſolum mutatio valdè latè ſumpta, prout eſt idem quod acquiſitio alicuius formæ intrinſecæ.) cumque per Verbum ipſum non poſſit ſic formaliter immutari: tum quia vnitur per modum puri termini; tum quia ſicut Verbum eſt omnino immutabile, ita per ipſum formaliter, & præcisè nequit alia natura creata vllo modo immutari: conſequens eſt, vt debeat acquirere ſaltem aliquem modum, quo formaliter, & intrinſecè modo dicto immutetur.

Et ad primam probationem antecedentis dicimus, quòd licet in aliis compoſitis nexus copulans vtramque partem teneat ſe ex parte vtriuſque intrinſecè afficiens illas, & comparetur per modum actus reſpectu illarum, non tamen hoc eſt de eſſentia cuiuſuis nexus: & ideò latis eſt vnionem ſe tenere ex parte vnius extremi, & terminari ad aliud. Vndè cùm humanitas ſit capax per ſe loquendo mutationis, ſecus verò Verbum: ideò vnio ineſt humanitati, & terminatur ad Verbum, quod purè ſub ratione termini vnitur: imò quia eſt poriſſimus actus, ideo ſe ipſo eſt extremum vnibile, & ipſa vnio ſui ad humanitatem, connotando tamen, quod humanitas per modum vnionis in ipſa exiſtentem, ad Verbumque terminatum vniatur illi: nam quando extrema prædicto modo diſtant, petunt ſic vniri.

54. Ad ſecundam probationem neganda eſt conſequentia: & ratio diſparitatis eſt: quia natura, & propria ſubſiſtentia habent inter ſe connaturalem coaptationem, & commenſurationem, & ideò natura eſt ſe ipſa naturaliter determinata ad propriam ſubſiſtentiam, & non vtcumque, ſed talis determinatio eſt in ordine ad ſubſtantiam, non tanquam ad formam, ſed tanquam ad terminum. At terminus ſe ipſo vnitur cum re terminabili, quando eſt naturalis coaptatio, & determinatio vnius ad alterum: quia ibi non adeſt vera cauſalitas: & quia de eius eſſentia eſt, eſſe actualiter terminans rem terminabilem: Et ideò per diuinam potentiam nequit eſſe ſine re terminabili. Cæterùm etſi humanitas, & Verbum diuinum vniantur per modum termini, & rei terminabilis; attamen non habent inter ſe connaturalem coaptationem, nec humanitas eſt de ſe determinata ad ſubſiſtentiam diuinam, & ideò eget nouo modo, quo determinetur, modificetur, & trahatur ad eſſe perſonale Verbi, quique ſaltem tanquam terminum attingat ipſum Verbum. Addendum tamen eſſe ſatis probabile ſubſiſtentiam creatam vniri medio modo vnionis ab ea diſtincto; quia ſolus modus, qui ſit ipſa vnio, eſt incapax, vt media alia vnione vniatur, ne detur proceſſus in infinitum.

55. Neque hinc ſequitur, quòd Verbum non ſuppleat vicem propriæ perſonalitatis quantum ad omne quod in ea erat perfectionis: quia illamet perfectio continetur in Verbo ſub eminentiori ratione, & vt continet illam, terminat humanitatem: ſicut etſi ſubſiſtentia Verbi non ſit connaturalis humanitati, non ſequitur quòd deſit humanitati illa perfectio quæ illi accreſcebat ex connaturali terminatione propriæ ſubſiſtentiæ, & hoc ob rationem dictam.

56. Ad primam confirmationem reſpondetur, quod cùm modus iſte ſit realiter modaliter diſtinctus ab humanitate, poteſt eſſe ſupernaturalis, licet ipſa humanitas ſit naturalis: quia non conuenit illi, vt ſubdatur agenti naturali; ſed ſupernaturali & hypoſtatici ordinis. Vnde licet corpus Chriſti dicat entitatem naturalem; habet tamen in Euchariſtia modum eſſendi ſub ſpeciebus ſupernaturalem, qui ſolùm modaliter ab ipſo diſtinguitur.

Ad id autem quod in eadem confirmatione dicitur de impoſſibilitate ſubſtantiæ ſupernaturalis, dicendum eſt, illud eſſe verum ad minùs in ſubſtantiis completis, ſecus in modis. Diſparitas eſt: quia ſubſtantia completa non ſpecificatur ab extrinſeco, & ideò non eſſet ſupernaturalis reſpectiuè, id eſt, ex eo, quod non eſſet connaturalis alicui ſubſtantiæ creatæ, aut creabili: quia non comparatur per modum affectionis reſpectu alterius ſubſtantiæ, ſed eſſet ſupernaturalis: quia ſuperaret in perfectione omnem naturam creatam, aut creabilem, atque ita talis ſubſtantia neceſſariò debet eſſe Deus, & non natura aliqua creata. At modus iſte cùm conſiſtat in relatione quadam ſecundùm dici; ac proinde ſpecificetur per ordinem ad extrinſecum, ſitque quædam quaſi affectio ſubſtantiæ, poteſt eſſe ſupernaturalis, non ex eo quòd ſuperet totam naturam creatam, & creabilem, alioqui ſuperaret ſe ipſum; ſed ex eo quod eſt affectio adeò eleuata, vt nulli ſubſtantiæ creatæ, aut creabili poſſit eſſe connaturalis.

57 Ad ſecundam confirmationem concedenda eſt maior, ſed neganda minor. Ad primam, & ſecundam probationem patet ex dictis: quia relatio vnionis præſupponit vnionem ex terminum,

humanitas autem vnitur. Verbo per modum vnionis iam explicatum.

Ad vltimum reſpondetur, ſenſum verborum D. Thomæ vt ex contextu conſtat: tantùm eſſe, inter humanitatem, & perſonam Verbi, aut inter materiam, & formam non intercedere aliquid tanquam quoddam tertium & extremum *vt quod* vnionis, eſ-ferens proprium eſſe, in quo formaliter vniantur: quia ſic non manerent immediatè vnita, nec poſſent componere vnum per ſe: non verò neget aliquem modum, qui non afferat proprium eſſe, quique non ſit extremum *quod* vnionis, ſed id quo nectuntur extrema. Vnde ſicut non eſt extremum, ſed nexus extremorum, ita non tollit ab extremis rationem immediatorum extremorum, & conſequenter quòd ſimpliciter loquendo immediatè vniantur.

QVÆSTIO III.

Vtrum materia, & forma nectantur inter ſe vnica ſimplici vnione, an verò duplici partiali.

Quid afferant Scotus, & alij

§. I.

38. PRima ſententia aſſerit materiam, & formam duplici ſubſtantiali vnione inter ſe vniri, ita vt vna ex parte materiæ ſe teneat, & ſit receptio formæ, altera verò, ex parte, formæ, & ſit informatio. Ita Durand in 3. diſtinct. 15. quæſtione 3.

Probatur primò: nam cauſalitas materiæ ergo formam eſt vnio, vel receptio: & cauſalitas formæ in materiam eſt vnio, vel informatio: ſed cauſalitas formæ, & materiæ reipſa ſunt duæ, ita vt nullo modo identificentur: ergo etiam vniones. Maior certa eſt, & latè probatur infra lib. 2. Minor verò probatur: quia materia, & forma ſunt cauſæ adæquatæ in ſuo genere. Ergo per diuerſas cauſalitates cauſant. Probatur conſequentia; quia cauſalitas nihil eſt aliud quàm tendentia quædam realis, & Phyſica cauſæ in effectum ſuum: ergo vbi eſt diuerſa cauſa totalis in ſuo genere, & nullo modo identificata, ibi etiam erit diuerſa realiter cauſalitas, nulla tenus identificata. Ob hanc enim rationem cauſa efficiens cauſat per diuerſam realiter cauſalitatem, quia eſt diuerſa cauſa.

39. Confirmatur: quia materia ſua cauſalitate cauſat in ſuo genere formam materialem. Ergo repugnat, quòd eadem cauſalitate ſuum eſſe recipiat à forma, ab illaque cauſetur. Si enim nihil magis alienum à ratione, poterit affirmari, quàm quòd Petrus producatur illa cauſalitate, & productione, qua ipſe Paulum efficit: ita nihil ſanè abſurdius in Philoſophia dici poterit, quàm quod eodem prorſus modo cauſalitatis, ſcilicet eadem vnione, qua materia cauſat formam, ipſa recipiat ſuum eſſe ab eadem forma.

Confirmatur ſecundò: quia materia verè recipit, & non informat, & forma etiam verè informat, & non recipit, Ergo actualis receptio, & informatio non ſunt re ipſa vnum, & idem. Si enim ſufficienter colligimus potentiam paſſiuam, ſeu receptiuam diſtingui realiter ab actu informatiuo: quia illa re ipſa poteſt recipere, non verò informare: econtrà verò actus ipſe poteſt eſſe informatiuus, non verò receptiuus; cur non colligemus realem diſtinctionem inter actualem receptionem, & informationem propter eandem proportionalem rationem.

40. Secundò: nam in homine vnio corporis, & animæ rationalis, non eſt ſimplex, ſed compoſita. Ergo in omni naturali compoſito idem dicendum erit. Patet conſequentia ex paritate rationis. Antecedens probatur: nam vel illa ſimplex vnio eſſet materialis, & corporea, vel ſpiritualis. Si primum, non poterit vnire, & attingere animam: ſi verò ſpiritualis fuerit, nequibit nectere materiam: nexus enim cum re nectenda proportionatus eſſe debet.

Confirmatur: nam ſi vnica tantùm pro his duabus partibus vniendis ponatur vnio, inquiremus ex parte, cuius ſe teneat, an ex parte materiæ, ſitque proprius illius modus; an verò ex parte formæ? Si primum dicatur, ergo debet eſſe corporeus talis nexus: ſi ſecundum, ergo erit ſpiritualis; modus enim debet proportionari cum re cuius eſt modus, vt nunc dicebamus.

41. Neque poterit dici, quod ex parte vtriuſque ſe teneat: quia omnis modus informat, & actuat id, ex parte cuius ſe tenet, ſeu vt clariùs loquamur id, cuius eſt modus. At vnicus tantum modus non poteſt ſimul actuare, & informare duas realitates à parte rei diſtinctas, cum hoc perfectiſſimis etiam formis, qualis eſt anima noſtra, non concedatur. Ergo neque concedi debet modum vnionis ex parte vtriuſque extremi ſe tenere.

Vltimò: quia relationes reales, quibus materia & forma, vt vnitæ inter ſe referuntur, fundantur in reali vnione earumdem. Sed fundamenta realium relationum debent eſſe inter ſe realiter diſtincta in vtroque extremo, vt patet in albedine fundante reſpectus numerice realiter diſtinctos, quæ ideò in vtroque albo realiter diſtincta eſt. Ergo ſimiliter materia, & forma non vnica ſed multiplici nectuntur vnione, vt ita realis poſſit fundari relatio.

Quid in hac re ſentiendum ſit?

§. II.

41. NIhilominùs dicendum eſt materiam, & formam tantùm vnico modo vnionis realis vniri inter ſe. Declaratur aſſertio: non enim negamus modum hunc vnionis eſſe realiter formaliter multiplicem, ſed quod à parte rei ſit entitatiuè modaliter plures. Quomodo autem cohæreat, quod aliqua duo ex natura rei diſtinguantur, & nihilominùs identificentur realiter entitatiuè, infrà diſp. 16. explicabitur, dum de diſtinctione actionis, paſſionis, & motus egerimus.

Aſſertionem hanc ita intellectam docent communiter Thomiſtæ, & ratio fundamentalis eſt: quia vnicus modus vnionis poteſt perfectè, & completè vnire materiam, & formam: ergo ſuperfluè ponitur duplex. Conſequentia eſt euidens ex communi axiomate, *Fruſtra fiunt per plura, quæ poſſunt fieri per pauciora.* Et antecedens probatur: quia vnio partium vt talis, eſt vinculum duarum partium: ergo ad duas partes vniendas vnicum tantùm vinculum ſatis eſt.

Varij variè huic argumento occurrunt: alij enim aſſerunt verè poſſe vnica vnione extrema vtcumque copulari; non tamen perfectè, & iuxta exigentiam, modumque vnionis formalis intrinſecè immutatis (vt ipſi loquuntur) materiam, & formam: hic enim ſpecialis modus nectendi eſſentialiter petit, vt quæuis pars non ſolùm ſit terminus vnionis alterius compartis, ſed etiam, vt intrinſecè per ſuam vnionem efficiatur & immutetur. Vndè cùm vnio, quæ ex parte materiæ ſe tenet, reſpiciat materiam, vt ſubiectum, ac proinde illam ſolummodo immutet: formam verò ſolummodo, vt terminum inſpiciat, ſit

inde,

inde, vt per illam non poſſint ſecundùm rationem prædictam vniri, & ideò neceſſariò debet priori illi vnioni correſpondere alia partialis vnio ex parte formæ ſe tenens, & reſpiciens materiam, vt terminum.

43. Sed hæc ſolutio nihil contra nos conuincit, vt infra videmus, nec argumenti nodum diſſoluit. Quia impoſſibile eſt, materia intelligatur vnita formæ, quin eo ipſo realiter intelligatur forma vnita materiæ: ſicut impoſſibile eſt vnum extremum eſſe indiſtans loco ab alio, quin aliud eo ipſo ſit indiſtans ab eodem, vt per ſe patet. Ergo per modum illum vnionis quo materia vnitur formæ, manebit forma realiter vnita materiæ, & conſequenter altera illa partialis vnio realiter modaliter à priori diſtincta ſuperuacanea erit. Patet prima conſequentia: quia quotieſcumque partes vt tales inter ſe vniuntur, hoc ſit ob indigentiam, & dependentiam, vel complementum, quod vna ab alia habet, & econtrà: & ideò intrinſecè, & per ſe complentur ex tali vnione. Ergo vnio illa realiter vtramque immutat, ſicut & vtramque complet. Ergo non attingit alteram parte extrinſecè, & per modum termini ſolius, ac proinde ex vi talis vnionis vtrumque extremum vnietur.

44 Quapropter alij dicunt non eſſe neceſſariam ſpecialem vnionem ex parte materiæ, & aliam ex parte formæ, vt partes præcisè copulentur; ſed ſolùm vt materia, & forma ſe mutuò cauſare poſſint. Hæc enim mutua cauſalitas non poteſt inter eas reperiri, ſi vnicus tantum inter vtrumque adeſt nexus, vt videtur probari primo argum facto pro prima ſententia.

Sed contra: quia materia, & forma ad inuicem ſunt cauſæ in actu ſecundo ratione vnionis: ergo ſi vt ſint vnitæ inter ſe non requiritur, niſi vnicus tantum nexus: neque ad cauſalitatem earundem quidpiam aliud deſiderabitur Antecedés infra probabitur latius lib ſequenti, & nunc breuiter ſuadetur: quia per hoc, quòd materia, & forma ſint vnitæ, forma ſe communicat, datque ſuam entitatem materiæ, & materia ſuſtinet, ac ſuſtentat in ſe formam, Ergo quælibet in ſuo genere ratione talis vnionis exercet ſuam propriam cauſalitatem, nam cauſalitas formæ eſt informatio, ſeu donatio (vt ſic dicamus) ſui ipſius: ſicut materia non aliter cauſat, quàm recipiendo modo ſupra dicto in ſe formam, ſubſternendoque illi ſuam entitatem, vt in ea veluti innitatur.

Satisfit primo argumento aduerſariorum, & eius confirmationibus.

§. III.

45 AD Primum neganda eſt minor, Ad eius probationem dicendum eſt: nullam eſſe repugnantiam in hoc, quòd eadem met entitas realis formaliter tamen, & ex natura rei diuerſa poſſit eſſe cauſalitas diuerſarum cauſarum eiuſdem ordinis: quia non requiritur tanta diſtinctio inter cauſalitates quãta inter cauſas, vt patet in cauſis efficientibus ſubordinatis, & earum cauſalitatibus, ſicut etiam eadem actio eſt cauſalitas finis, & agentis diuerſimodè tamen conſiderata. Vnde, etſi concederemus cauſalitatem agentis eſſe omnino realiter diſtinctam ab eo, quam materia, vel forma exercent, non ideò hæc eadem diſtinctio admitti deberet inter cauſalitatem materiæ, & formæ: quia cauſa materialis, & formalis ſunt eiuſdem ordinis; id eſt ambæ ſunt cauſæ intrinſecæ. At verò efficiens eſt cauſa extrinſeca ſicut etiam, & finis, ideò meliùs intelligitur vt pro his cauſis vna realiter cauſalitas detur.

Ex quo ad primam confirmationem facilè reſpondetur: quòd licet vnio hæc ſit entitatiuè modaliter vnica: attamen eſt formaliter, & virtute plures: & ideò non minùs poteſt exercere officium plurium, quàm ſi eſſet realiter plures. Neque eſt ſimile exemplum illud, quod in argumento adducitur de cauſa efficiente; efficiens enim ita eſt cauſa ſui effectus, vt ſimul non ſit effectus reſpectu illius, & ideò non poteſt recipere neque illa, neque alia cauſalitate eſſe ab illo. At forma ita eſt cauſa materiæ in genere cauſæ formalis, vt ſimul etiam ſit effectus illius iuxta capacitatem ſuam in genere cauſæ materialis. Quarè non mirum ſi à ſuo effectu, licet non vt effectus eſt, aliquid accipiat, & quòd hoc ſit per eandem realiter entitatem, & cauſalitatem, cum hæc formaliter multiplex ſit.

46 Ad ſecundam confirmationem concedendum eſt antecedens, & diſtinguendum conſequens: & ſi intelligatur formaliter, neganda eſt conſequentia: ſi verò materialiter tantummodo, concedi poterit, Explicatur hoc recipere, vel informare diſtinguuntur realiter entitatiuè penes ſubiecta materialia, quæ denominantur: non verò penes formam denominantem, quæ eſt entitas modalis eiuſdem vnionis: quemadmodum agere, & pati, diuerſæ denominationes ſunt ex parte materiæ: quia reuera ab actione ſolum agens denominatur agens, & non paſſum. Econtrà verò paſſio paſſum ſolummodo denominat, ſicut & agens vt tale eſt, agit, & non patitur Econtrà verò paſſum, vel vt tale, ita patitur, vt non agat, & nihilominus ex parte formæ denominantis non eſt realis entitatiua diuerſitas: quia actio, & paſſio vna, & eadem entitas ſaltem modalis eſt, vt lib. 3. ex D. Th. dicemus.

Quibus adde, quòd etſi vnio ſit tota in materia; non tamen totaliter, id eſt non præſtat illi totum effectum, quem poteſt, quod idem de forma dicemus Vndè ab eadem vnione poteſt materia habere hoc, quod eſt recipere, & non informare, & econtrà forma informare, & non recipere. Et eſt huius aliquale exemplum in anima noſtra, quæ etſi totum corpus, quamlibetque eius partem informet, totaque in toto, & tota in qualibet parte ſit, non tamen tota, & totaliter (vt plures ſatis probabiliter volunt) cuius parti vnitur: ideòque ab eadem anima habet capillus, vt viuat vita vegetatiua & non ſenſitiua. Et ſimiliter manus, quòd viuat vita ſenſitiua, & non rationali. Si ergo anima noſtra abſque eo quod in ſe realiter formaliter, ſed ſolum ratione ratiocinata diſtinguatur, poteſt hæc præſtare: quanto magis vnio de qua loquimur, cum dicamus eam eſſe realiter formaliter multiplicem.

Ex quo etiam patet, nullam vim habere exemplum quod in fine huius argumenti allatum fuit: quia cum potentia receptiua, & actus informatiuus non dicant aliquid aliud præter ſuam entitatem quod ad præſens conducat, non poſſumus aſſignare aliquid reale, in quo realiter entitatiuè diſtinguantur (quod ex vi argumenti neceſſariò aſſignandum eſt) niſi etiam aſſignemus diſtinctionem realem in illorum entitate, & à propria entitate ſuborram. Ac cum quod eſt actu recipere, & actu informare (ſi concretiuè ſumatur) importent aliquid pro formali, & aliquid pro materiali, poterit aſſignari diſtinctio realis entitatiua ex parte ſignificati materialis: licet non aſſignetur ex parte formalis.

Occurritur

Occurritur cæteris argumentis oppoſitæ ſententiæ.

§. IV.

57. AD Secundum, etſi poſſemus concedere antecedens, & negare conſequentiam propter ſpecialem rationem, quæ in homine reperitur: qui nimirum illa forma ſpirituali, & materia corporea conſtat, quod in nullo alio compoſito naturali inuenitur; nihilominus negamus idem antecedens. Ad cuius probationem reſpondet Suar. diſput. 15. ſuæ Metaph. ſect. 3. in fine, & plures alij vnionem illam ſpiritualem eſſe, licet ſit pendens à materia in eſſe, fieri, & conſeruari. Negant tamen inde ſequi, quòd per eam non poſſit vniri materia. Nam ſicut anima non obſtante immaterialitate ſua informat materiam, datque illi ſuum eſſe, ſic & vnio, etſi ſit ſpiritalis, ſuo etiam modo materiam informabit, eamque vniet formæ.

Sed contra: quia in generatione hominis attingitur hæc vnio ab homine, vt à cauſa efficiente, & principali: ſed agens corporeum non poteſt virtute propria, & corporea, qualis eſt potentia generatiua, producere modum aliquem entitatiuè ſpiritualem; alioqui effectus ſuperaret in nobilitate ſuam cauſam: ergo talis modus nequit eſſe ſpiritualis.

Præterea, quia non ſatis inter ſe cohærent hæc duo, nimirum quòd modus ille ſit ſpiritualis, permanens, & omnino indiuiſibilis: & quòd ſit à materia pendens in ſuo eſſe, & fieri: quia in hoc præciſè ſubſtantia materialis, & permanens generaliſſimè ſumpta diſtinguitur à ſubſtantia ſpirituali permanenti, & in eadem generalitate conſiderata, quòd ſcilicet prædicta ſubſtantia materialis, vel eſt materia, vel è materia pendet; ſecus verò ſubſtantia ſpiritualis, & permanens: non enim aliud diſcrimen inter eas inuenitur ergo, & cætera.

48. Quare aliter ad argumentum cum aliis dicendum eſt: vnionem illam corpoream eſſe. Negandum tamen per eam non poſſe vniri formam: quia ſicut illa forma, etſi entitatiuè ſpiritualis ſit, ſit nihilominus eſt forma corporis, & in materia corporea recipi petit: ita & per receptionem corpoream ſuſcipitur, & per vnionem huius ordinis, & conſequenter corpoream poteſt vniri.

49. Ad confirmationem, ſeu explicationem aliqui dicunt: vnionem hanc eſſe inhæſiuè in materia: quia corporea eſt; terminatiuè verò in anima rationali: quia attingit animam; non quidem per inhæſionem; ſed per adhæſionem ad aliqualem puncti ſimilitudinem: quia vtramque partem lineæ coniungit, & neutri inhæret, vtrique tamen adhæret. Vel ad ſimilitudinem vnionis hypoſtaticæ, quæ eſt aliquid in humanitate, ipſique inhæret, attingit tamen ſuo modo vnibiliter: non verò inhæſiuè, aut modificatiuè diuinum Verbum. Sed contra, nam materia, & forma ſunt eiuſdem ordinis in ratione actus, & potentiæ: & vtraque innata propenſione maximè propendet ad vnionem. Ergo ſicut ad hoc, quòd cenſeatur vna alteri vnita, neceſſe eſt, vt vnio ex parte illius ſe teneat: ita ad hoc, vt illa altera ſimiliter vniatur, debebit etiam vnio ex parte illius ſe tenere.

Deinde, quia Theologi multum laborant, vt explicent quomodo. Verbum diuinum, ſine aliqua mutatione fuerit humanitati vnitum: quod ſi talis modus vnionis in anima rationali inueniretur, ita vt ſine vlla prorſus mutatione ſui, maneret vnita, ſatis facilè poſſet percipi modus ille vnionis: imò facillimè difficultas hæc, quæ adeo ab illis magni fit, vtpotè, quæ ſupra omnem humanam capacitatem eſt, ſolueretur.

Confirmatur: tum quia id, quod tribuitur vnioni hypoſtaticæ, quia modus hic adeo mirabilis eſt: & ſupra omnem intellectum creatum, non debet affirmari de alia naturali vnione: quia vt ad hoc intentum dicitur in Concilio Toletano, ſi haberet exemplum, non eſſet ſingulare. Vndè cum hoc, quod eſt vnire ſine mutatione vnius extremi, tribuatur vnioni hypoſtaticæ: quia adeo mirabilis eſt, non eſt hoc vnioni animæ rationalis cum corpore tribuendum. Tum etiam, quia Theologi in ſolam Verbi immutabilitatem, & infinitam perfectionem eius referunt, quod non ſit ſubiectum vnionis hypoſtaticæ; quo impedimento ſemoto, nullus dicere dubitaret, quod vnio Verbum afficeret, & illud immutaret. Vndè cum forma ſit capax mutationis, & ſic meliori modo à nobis concipiatur vnita (vt ex dictis pro concluſione conſtat) fatendum erit vnionem ex parte vtriuſque ſe tenere, & illas immutare.

50. Vera ergo ſolutio eſt, vnionem illam licet entitatiuè corpoream tenere ſe ex parte vtriuſque extremi, & vtrique inhærere, ſeu vtrumque intrinſecè afficere; non tanquam ſubiectum totale; ſed tanquam partiale. Quod tamen non eſt ſic intelligendum, vt ſit ſenſus quòd pars vnionis ſit in materia, & pars in forma, tota enim entitas modalis huius vnionis, licet non totaliter, vt ſupra diximus, eſt in vtraque; ſed eſt ſenſus, quòd nulla ex his partibus poteſt in ſe ſuſcipere vnionem, niſi dependenter ab alia. Vndè nihil refert, quòd modus iſte ſit corporeus, ad hoc vt nequeat recipi anima, quæ eſt ſpiritualis: quia in ſpirituali, quæ ſimul eſt forma corporis, benè poteſt recipi aliquis modus corporeus dependenter ab ipſo corpore, ſeu materia.

Ex quo etiam patet, optimam eſſe ſolutionem illam, quæ initio quæſtionis huic confirmationi adhibita eſt: quia non eſt nouum, vt eadem forma informet multiplex ſubiectum partiale, quamuis etiam in hoc ſua, inter vnionem, & alias formas intercedat diuerſitas, quam in hucuſque dictis ſatis innuimus.

51. Ad tertium reſpondetur: quòd licet vnio materiæ, & formæ ſit realiter & entitatiuè modaliter eadem; attamen, vt nectit formam, verbi gratia diſtinguitur formaliter ex natura rei à ſe ipſa, vt eſt nexus materiæ cum forma. Cumque prædicta vnio tantum ſit ratio fundandi, ſufficiet hæc diſtinctio ad relationem vnionis (ſi verum eſt eam ibidem interuenire) ſicut ſimilis diſtinctio inter actionem, & paſſionem, ſat eſt ad hoc vt ſint rationes fundandi aliarum relationum.

QVÆSTIO IV.

An ens naturale diſtinguatur realiter à ſuis partibus ſimul ſumptis & vnitis.

52. COnſultò addimus, particulam illam, *ſimul ſumptis, & vnitis*: quia certum, & indubitabile eſt, diſtingui realiter à qualibet parte ſeorſum ſumpta, cum ſupra illam addat aliam: ſicut etiam ex dictis in quæſt. præcedentibus conſtat, diſtingui etiam realiter ab vtraque ſimul ſumpta, non tamen realiter ab vtraque ſimul ſumpta, non tamen inter ſe vnitis, cum ſupra illas addat vnionem, quam diximus eſſe modum reipſa diſtinctum ab illis. Quare tota controuerſia procedit de eiſdem partibus ſimul ſumptis, & inter ſe vnitis.

Refertur

Refertur opinio affirmans.

§. I.

53. PArtem affirmantem tuentur Heruæus quodlib. 2. qu. 14. Didacus Deça, Scotus, Capreol. in 3 diſt. 2. art. 1. Caiet. 3. p. q. 6. in ſolutione primi argumenti, Ferrar. 4. contra Gent. cap. 85. & q 5. huius libri Iabel. Aqu. Antonin. And. Fland. 7 Metaph. q. vltima, Fonſec. 5. Metaph. cap. 2 qu 1. ſect. 2 & Conimbricenſe Collegium 1. Phyſic. q. 8. artic. 3. cap. 2 quibus videtur fauere D. Thom. in 3. diſt. 2. q. 1 art. 3. quæſtiuncula 3. ad 3. & in 4. diſt. 16. qu. 1 art. 1. quæſtiuncula 2. ad 2.

Probatur primò ex Ariſt. 5. Metaphyſ. cap. 14 text. 16. dicente: *Sex non ſunt bis tria: ſed ſemel ſex*, &. lib. 7. cap. 17. *ſyllabam, ba, non eſſe b. & a.* & lib. 8. cap. 6. text. 15. ait: *Totum eſſe aliquid præter partes.* Et ſecundo de Anima in principio, & alibi ſæpè, diſtinguit ſubſtantiam in materiam, formam, & compoſitum, dicitque tres eſſe ſubſtantias.

Secundò, partium vnio, & conſequenter partes vnitæ ordinantur ad vnitatem totius, tendunt enim ad hoc, vt reſultet vnum per ſe. Ergo hoc vnum, quod nihil aliud eſt quam totum compoſitum, aliquid reale eſt præter partes, vt vnitas. Probatur conſequentia: quia id, ad quod aliud realiter ordinatur, diſtinguitur realiter ab eo, quod ordinatur ad illud.

54. Tertiò, quia partes ſimul ſumptæ, & vnitæ ſunt vera, & realis cauſa totius; ſed inter cauſam realem, & effectum realem eſt realis relatio, & conſequenter realis diſtinctio: ergo totum diſtinguitur realiter à ſuis partibus ſimul ſumptis, & vnitis. Maior probatur: tum quia totum fit, non ex partibus ad inuicem diuulſis; ſed in vnum collectis: tum etiam, quia materia, & forma non cauſant totum, niſi vt illa recipit, hæc verò informat. At vt vnitæ ſunt, vna earum informat, & altera recipit: quia vnio eſt cauſalitas earum, vt iam diximus: ergo vt vnitæ ſunt inter ſe, cauſant totum.

Quartò, ſi totum ſubſtantiale, verbi gratia homo, non diſtingueretur realiter à ſuis partibus, ſequeretur contra communem ſententiam Philoſophorum, nihil eſſe diſcriminis inter totum per ſe, & totum per aggregationem. Probatur ſequela: nam ſi totum ſubſtantiale eſt ſuæ partes: cum partes ſint plura entia, & omne totum, quod eſt plura, ſit totum per aggregationem: planè fieret totum per ſe quale eſt totum ſubſtantiale, eſſe totum per aggregationem.

Vltimò, multa ipſa tribuuntur ſubſtantiæ compoſitæ, quæ partibus etiam ſimul ſumptis non conueniunt; & è conuerſo: ergo, &c. Antecedens probatur: quia totum eſt terminus generationis; non verò partes etiam vnitæ: hæ enim non dicuntur generari; ſed totum ex illis reſultans. Item ex toto dicuntur procedere paſſiones; non verò ex partibus: ſicut & illud dicitur operari; non verò hæ; etiam ſi ſimul ſumptæ conſiderentur.

Proponitur ſententia negans.

§. II.

55. PArtem verò negatiuam tuentur Alexand. Themiſt. Philoponus Simpli. in hoc lib. fauet Auerroës commene. 9 Duran. in 3. diſt. 2. q. 2. Greg. in 2. diſt. 24. q. 1. art. 2. Palud. in 3. diſt 1. q. 1. Aſtudillo 1. Phyſicorum q. 6. Vtramque partem cenſet probabilem Soto, Tolet. Valleſ. & tandem communiter omnes Recentiores ſequuntur, ideoque ſingulos referre ſuperuacaneum erit. Probantque eam, tum authoritate, tum etiam ratione. Authoritate quidem, quia Ariſt. 2. de Anima. & 5. Metaph. text. 31. & in 4. Phyſicorum text. 35. hoc ipſum teſtatur, & D. Auguſt. 7 de Trinitate cap. 4. multum fauet dum dixit: *Homo nihil eſt aliud, quam anima, & corpus*: (vnita intellige) & ſimiliter cap. 3. lib 9. de ciuitate Varronem commendat; eo quòd hominem neque animam ſolum, neque ſolum corpus eſſe arbitraretur. Fauet etiam Athanaſius loco citato ſymboli, dum illa verba ſæpius inculcata protulit: *Sicut anima rationalis, & caro vnus eſt homo, &c.* Et tandem D. Paulus dum 1. ad Corinth. 12. docet: *Omnia autem membra corporis cum ſint multa, vnum tamen corpus ſunt.*

56. Ratione verò ſuadetur, ſupponendo totum non poſſe diſtingui realiter à ſuis partibus vnitis; niſi quia addat aliquid reale ſuper illas: quoniam ſolum poſſet diſtingui ab illis diſtinctione includentis, & incluſi. Hinc verò prima ratio pro hac ſententia ſic deducitur: quia partes vnitæ etiam ſi præcisè abſque aliqua alia ſuperaddita entitate ſumantur, ſunt aliquid per ſe vnum; non quidem per ſimplicitatem: ſed per compoſitionem: ergo etiam ſi quæuis alia entitas auferatur, erit prædicta collectio idem quod totum compoſitum ſubſtantiale, cum hoc nihil aliud ſit quàm quid ſubſtantiale, & vnum per ſe phyſicam compoſitionem. Antecedens probatur: quia talis collectio materiæ, & formæ prout vnitæ conſtat ex pura potentia, actuque ſubſtantiali, & primo; & non ob aliud homo eſt vnum quid per compoſitionem, teſte Ariſt. 2. de Anima c. 1. text. 7. & 8. Metaph. c. vlt. text. 15 niſi quia conſtat ex pura potentia, & forma ſubſtantiali.

Confirmatur primò: nam illa entitas, quam totum ſupra partes vnitas addere dicitur, aduenit enti in actu. Ergo non poteſt facere vnum per ſe cum partibus iam vnitis, quæ præſupponuntur, & conſequenter, vel intellectis ſolis partibus vnitis intelligitur quid per ſe vnum, totumque ſubſtantiale, vel ſola hæc entitas tertia intelligitur eſſe totum compoſitum. Vnde cum hoc poſterius dici non poſſit, vt initio huius quæſtionis dicebamus, neceſſariò affirmandum eſt illud primum. Hæc ſecunda conſequentia ſatis conſtat. Prima verò etiam patet ex communi illo axiomate: *Quod conuenit enti in actu, aduenit accidentaliter.* Antecedens verò etiam liquet: quia aduenit materiæ, & formæ iam vnitis, in qua collectione neceſſariò includitur forma, quæ actus ſimpliciter, & ſubſtantialis eſt quæque actuat ſimpliciter materiam.

Confirmatur ſecundò: ſi totum phyſicum phyſica definitione definiretur, non poneretur in ea illa entitas tertia, quam totum ſuperaddit: ſicut cum totum metaphyſicum metaphyſicè definitur, ſolum partes illius metaphyſicæ, genus ſcilicet, & differentia, vt inter ſe vnitæ ſunt, ibi ponuntur. Ergo hæc entitas non eſt de eſſentia totius: ergo hoc ipſo quòd intelligantur partes vnitæ, intelligitur totum, etiam ſi hæc tertia entitas præſcindatur.

57. Secunda ratio principalis: ſi totum ſubſtantiale phyſicè compoſitum dicit aliam entitatem vltra partes vnitas; non poterit in ſola illa conſiſtere, vt ex præcedenti ratione conſtat: quia niſi ibidem includantur partes; non erit totum. Ergo illa entitas, quæ fingitur ſuperaddita, ſimul cum materia forma, & vnione conſtituet totum. Ergo talis entitas, non minus quàm cæteræ entitates, erit vera pars totius. Eſt enim pars (quoad præſens attinet) quidquid ſe ſolo non facit totum; ſed vna cum alio Ergo verum ſemper manebit, totum nihil aliud eſſe, quàm partes cum tale compoſitum nihil aliud ſit, quàm mate-

tia

ria, forma, & vnio, & hæc tertia entitas quæ additur, quæque illius pars eſt.

Confirmatur, & explicatur, ſi propter aliquam rationem totum phyſicum adderet aliquid ſupra materiam, maximè quia ex ipſis coaleſcit ipſum totum, & id quod coaleſcit, addit aliquid ſupra id, ex quo conſurgit, at hæc ratio prorſus eſt nulla: ergo, &c. Minor probatur: nam ſicut ex vnione partis reſultat tertia illa entitas: ita etiam ex vnione huius tertiæ entitatis cum aliis partibus reſultabit alia; quandoquidem hæc omnia ſunt partes totius compoſiti: & cum etiam hæc, quæ denuo conſurgit, non ſit tota entitas compoſiti; ſed aliquid eius: etiam hæc entitas cum aliis erit pars illius, & conſequenter ex omnibus illius reſultabit alia entitas, & ſic in infinitum. At hoc dici nequit: ergo nec illud prius, nimirum, quòd hoc ipſo, quòd materia, & forma vniantur, reſultat aliqua tertia entitas diſtincta ab ipſis vt vnitis. Sed hæc ratio ampliùs elucidabitur in ſolutione ad ſecundum, & tertium.

Iudicium de vtraque opinione iuxta mentem D. Thom. fertur.

§. III.

58. **D**Icendum ergo eſt primò: ex his duabus ſententiis hanc poſteriorem præferendam eſſe: tum propter fundamenta adducta, & ideò quo melius potuimus ea vrgere conati ſumus: tum etiam, & maximè, & quia Sanctus Præceptor in ea ſententia eſt multis in locis, & præcipuè 4. contra Gent. c. 81. ad 2. vbi ſic ait: *De humanitate non eſt intelligendum, quòd ſit quædam forma conſurgens ex coniunctione formæ ad materiam, quaſi realiter ſit alia ab vtraque.* Redditque pro huius ratione illam, quam ſupra propoſuimus dicens: *Quia cum per formam materia fiat hoc aliquid actu: illa tertia forma conſequens non eſſet ſubſtantialis: ſed accidentalis.* Ex loquitur S. Th. vt rationis ſuæ vim aperiamus, de entitate, reali ad eundem ordinem entitatis, & compoſitionis phyſicæ, & eſſentialis ſpectante: non verò de ea, quæ ad ordinem ſubſiſtendi, vel exiſtendi pertinet: ex hac enim, & ex partibus vnitis vnum per ſe ſubſiſtens poteſt reſultare. Vnde inferiùs in eodem capite infert: *Quod humanitas nihil aliud dicit quàm principia ipſa eſſentialia coniuncta*, & 3. 2. q. 13. *art.* 5. *Homo* (inquit) *nec eſt corpus ſolum, neque anima ſola: ſed vtrumque ſimul*: & idem etiam docet de toto integrali 1. p. q. 77. art. 2. ad 2. & in 4. diſt. 44. q. 1. art. 1. quæſtiuncula 3. in corpore: quæ loca, vt ſupra dicebamus, non minus de toto phyſico, quàm de integrali intentum conuincunt, cum vtrobique par ſit ratio.

59. Dicendum eſt ſecundò: Totum, & partes ſimul ſumptæ, & vnitæ diſtinguuntur ratione ratiocinata. Hæc eſt valdè conſona Ariſt. & D. Thom locis citatis, ſolúmque eget declaratione: etenim non quæuis diſtinctio rationis ratiocinatæ inter totum, & partes veritas intercedit: non eſt enim ſimilis ei, quæ in homine inter rationalitatem, & animalitatem reperitur: nam cuilibet horum conceptuum correſpondet vna quaſi formalitas propria, & obiectiua realis, & excludens à ſuo conceptu alteram, ratione cuius eminentialis diſtinctio à parte rei inter vtramque cernitur. Nam certum eſt quòd conceptui totius correſpondet, etiam ſi non expreſsè, conceptus partium vnitarum, & econtra.

Vnde diſtinctio rationis, quæ inter vtrumque intercedit, ſimilis eſt ei, quæ inter definitum, & definitionem inuenitur, vt inter hominem, & animal rationale: tum quia quidquid reſpondet priori conceptui, reſpondet & poſteriori; diuerſimodè tamen penes explicitam & implicitam correſpondentiam: tum etiam, quia quoad modum ſignificandi, & concipiendi habent ſimilitudinem quatenus prædictas partes vnitas pluribus, & diſtinctis conceptibus aliquo modo inadæquatis, & cum aliquali fundamento in re concipimus, ſecundùm quod collectio illa partium & vnionis veluti poſtulat concipi per modum plurium, ipſum verò totum per modum vnius; non ſecus ac in definito, & definitionis partibus contingit.

Diluuntur argumenta primæ ſententiæ.

§. IV.

60. **A**D argumenta igitur initio quæſtionis poſita reſpondetur. Et primò ad auctoritatem Ariſt. dicimus: in primo loco non loqui de toto, & partibus; ſed de numeris formaliter ſumptis: docet enim ibi numerum ſenarium non componi ex duobus ternariis formaliter ſumptis, in quantum ſcilicet ſunt alterius ſpeciei; ſed materialiter ratione vnitatum. Et ita ſenſus eſt, quòd numerus ſenarius non eſt duo indiuidua ternarij: ſed alia ſpecies numeri, quæ componitur ex ſex vnitatibus. Vnde locus ille non eſt ad propoſitum argumenti. Secundus autem locus intelligitur de partibus abſque vnione: ſic enim verum eſt, quòd ſyllaba *ba* non eſt præcisè *b*, & *a* ſi præſcindamus ab illis vnionem ordinis, ratione cuius componunt talem ſyllabam: nam etiam *ab* habet eaſdem literas, & tamen eſt alia diuerſa ſyllaba propter diuerſam vnionem: Quod indicauit Ariſtot. ibidem dicens: *Quòd ſyllaba non eſt compoſitum, ſicut aceruus*, id eſt, per ſolam aggregationem, abſque vnione, & ordine. Per quod patet ad tertium locum. Senſus enim eſt, totum non eſſe ſolam coaceruationem partium; ſed includere aliquid præter partes, ſcilicet vnionem. Ad teſtimonia D. Thom. patet ex dictis.

61. Ad ſecundum, & tertium reſpondetur: partes vnitas dupliciter poſſe accipi. Primò, ita vt vna ſumatur in recto altera verò in obliquo, & vt ſic dicamus diuiſim, vt ſi aſſeras, *forma vt vnita materiæ*. Alio modo collectiuè, non ſolum vt ſunt ſub vnione: ſed ita vt ſub vna eademque collectione, ac vtraque in recto importetur, vt ſi dicas: *forma, & materia vnita*. Quod verò hæc diſtinguantur conſtat: quia ſicut dicitur forma, vt vnita materiæ, poſſet etiam dici, & non ſynonimè, materia vt vnita formæ; nam materia vt vnita formæ dicit, quoad præſens attinet, materiam, & vnionem in recto, & formam in obliquo; & ſimiliter forma vt vnita materiæ dicit formam, & vnionem in recto, & materiam in obliquo. Vndè materia vt vnita formæ realiter diſtincta eſt à forma, vt vnita materiæ: ſicut pater reſpiciens filium diſtinctum quid realiter eſt à filio reſpiciente patrem etiam tranſcendentaliter: quamuis vnumquodque illorum importet quidquid aliud, & ſolum ſit differentia penes hoc, quòd eſt importare illud in recto, vel in obliquo.

Dicimus ergo, quòd etſi non in ſecundo, attamen in primo modò partium vnitarum rectè intelligitur vera, & realis cauſalitas reſpectu totius, veraque, & realis diſtinctio inter illud, quod talem exercet cauſalitatem, & inter ipſum totum: cùm quælibet pars per ſe etiam cum vnione, quæ ſe tenet ex parte eius, diſtinguatur realiter à toto, ad illudque realiter ordinetur.

62. Diximus, *quaſi diuiſim*, vt denotaremus non vnica (vt ſic dicamus) & eadem comparatione, conferendum eſſe totum cum partibus ſimul ſumptis, & vnitis

Digitized by Google

vniutis, & econtrà: ita vt ſimul, & ſemel comparetur cum ambabus in recto, & vnitis: quia ſic identificantur realiter cum toto; ſed ita per vnicam comparationem comparetur cum materia, vt vnita formæ, & per aliam cum forma vnita materiæ. Et meritò quidem: nam cum habeant diuerſum modum cauſandi, & quilibet ſit in ſuo genere adæquatus, non poſſint vnica, & eadem comparatione comparari cum toto, ſi vt cauſæ illius conſiderentur.

Ad quartum neganda eſt conſequentia: quia cum partes totius phyſici ſint actus, & potentia ſubſtantialis, quorum totum eſſe ad vnionem tendit, ideò hoc ipſo quòd vniantur reſultat vnum per ſe; cuius oppoſitum contingit in toto per aggregationem, propter oppoſitam rationem: & quia non vniuntur vnione, quæ ſimpliciter talis; ſed quæ ſemper aut ferè ſemper ſit extrinſeca, ratione alicuius extrinſecæ ſituationis, aut alterius ſimilis.

Ad vltimum reſpondetur, quòd realiter loquendo omnia illa, quæ conueniunt toti, poſſunt, & debent conuenire partibus ſimul ſumptis, & vnitis.

LIBER SECVNDVS PHISYCORVM.

PROOEMIVM.

POſtquam Ariſtot. de principiis entis naturalis, ſecundum ſe, & in eſſe rei conſideratis egit, iam nunc in hoc lib. 2. ſermonem inſtituit de eiſdem principiis: *in eſſe ſcibilis*, ſeu de ratione *ſub qua* ſunt principia huius ſcientiæ. Et ideo diſputat de Natura, vnde res dicuntur naturales, quæque eſt ratio *ſub qua* in Philoſophia: necnon & de cauſis ex quibus Philoſophus ad paſſiones de ſuo obiecto demonſtrandas procedit: quas cauſas, vt diſtinguat à caſu: & fortuna; ideo de caſu & fortuna ſermonem texit. Et licet hæc ita ſint, & ſummatim ex illis colligatur, quænam ſint illa de quibus Ariſt. in hoc lib. egit, nihilominus placuit ſigillatim, ſed breuiter innuere, quid in quouis cap. Philoſophus diſpotet, vt meliùs eius mens poſſit comprehendi.

SVMMA TOTIVS LIBRI.

LIber hic nouem capitibus abſoluitur. In primo diuiſio rerum in naturales & artificiales, & diſcrimen, quod inter eas verſatur, necnon & definitio naturæ proponitur; & ſimul oſtenditur, tum ſolas ſubſtantias corporeas quippe compoſitas ex materia & forma, eſſe propriè entia naturalia, accidentia verò eſſe entia ſecundùm naturam: tum etiam formam eſſe magis naturam, quàm materiam. In 2. ſtabilitur diuerſitas, quæ verſatur inter Philoſophiam naturalem & Mathematicas: imò & quæ interdit inter purè Mathematicas, & Mathematicas medias, haſque eſſe magis naturales, quàm illas. In 3. propoſitis quatuor generibus cauſarum oſtendit poſſe vnũ & eundem effectum ſimul ab omnibus illis pendere, eaſque ad inuicem eſſe cauſas. Ac tandem alia huc ſpectantia, pluresque cauſæ diuiſiones (de quibus infrà diſp. 10. q. 2.) adducit.

Caput verò quartum, quintum & ſextum in explicatione caſus & fortunæ conſumens, oſtendit ad quam cauſam ſpectent, necnon & diſcrimen, quod inter hæc duò verſatur. In capite verò ſeptimo ſufficientiam diuiſionis cauſæ in quatuor cauſarum genera iam dicta conuincit, additque ad naturalem Philoſophum ſpectare, omnia illa in rebus naturalibus ſpeculari In capite verò octauo demonſtrat, naturam agere propter finem. In vltimo verò; quæ ſit radix & origo neceſſitatis in rebus naturalibus explicat.

DISPVTATIO VII.

DE NATVRA ET ARTE.

VT eo paſſu & ordine, quo Ariſt. inceſſit, incedamus & nos, ideo primam huius libri diſputationem, vnà cùm eodem Naturæ & Arti damus.

QVÆSTIO PRIMA.

QVID SIT NATVRA.

1. ET ſi de quauis re primo loco ſit inueſtigandum an ſit vt docet Ariſtot. quando aliquod dubium circa illius exiſtentiam ſuboriri poteſt: attamen quando manifeſtè conſtat eam eſſe, non oportet id dubium reuocare. At eſſe in rebus naturam, quis dubitare poteſt; quandoquidem in entibus naturalibus experimur tot motus, qui prioſatis indicant eſſe in eiſdem aliquod cipium & radicem primam, à qua oriantur, ac proinde & naturam. Quare relicta quæſtione an eſt, merito à quæſtione, quid eſt, exordium ſumpſimus.

Sed quia quidditas rei non poteſt aliter melius explicari, quàm illius definitionem adducendo , & ſi opus fuerit , eam explicando , ideo in hac quæſtione cum Ariſt. dicendum eſt : quòd Natura *eſt principium, & cauſa motus , & quietis eius in quo eſt primò , & per ſe, & non ſecundum accidens.* Cuius definitionis bonitas, vt magis innoteſcat , ſingulæ illius particulæ ſigillatim declarandæ ſunt.

In primis igitur natura dicitur *principium* , in quo conuenit cum priuatione : ſed additur, quòd ſit *cauſa motus* , per quod ab eadem diſtinguitur. Nam etſi motus, tam à natura, quàm à priuatione procedat ; attamen priuatio, ſicut non eſt ens , ita influxum verum in motum non habet ; ſecus verò natura. Et quia influxus iſte per cauſam modo iam explicando ſignificatur; ideo de natura dicitur ; quòd ſit principium , & cauſa motus.

Sed dices: cauſa intrinſecè includit principium: ergo ſuperfluè ponitur ly *principium*, ſi ſemel ponitur ly *cauſa*: ſicut ſi in definitione hominis diceretur , quod eſt viuens animal , ſuperflueret illa particula *viuens*: quia viuens includitur in animali.

2. Reſpondetur Valleſius & Tartaretus, poni vtramque particulam maioris claritatis gratia ; etenim cognitio entis naturalis maximè dependet ex notitia exacta naturæ, & ideo magna cum claritate illius quidditas exponenda erat : quia fortè tunc non erat exploratum, quomodo ſe habebant *principium* , & *cauſa*, quoad prædictam incluſionem. Alij verò dicunt, quòd cauſa non ſumitur ſecundùm omne id, quod includit: ſed ſolùm ſecundùm quod exprimit id , quod addit ſupra principium , ſcilicet rationem influxus in effectum ; & ideo nullam ibidem committi nugationem. Et tandem D. Thom. in præſenti, quem ſequitur. Fert q. 1. inquit poni vtramque particulam ad denotandum naturam in aliquibus eſſe principium paſſiuum , in aliis verò principium actiuum. Nam per ly *principium*, intelligitur principium paſſiuum , *per cauſam* verò principium actiuum, vt ex Diuus Auguſt. diſp. ſequenti dicemus. Cæterùm hæc proportionaliter ad ea, quæ ex eodem S. Doct. in hac eadem quæſt. dicentur , debent intelligi.

Additur deinde in eadem naturæ definitione 2. particula, ſcilicet *motus & quietis*, vt denotetur quid ſit illud reſpectu cuius debeat natura habere rationem cauſæ: nam hoc nihil aliud eſt , quàm motus & quies.

Cæterùm, hæ duæ particulæ non parum difficultatis videntur prima facie ingerere : tum quia in cœlo verè eſt natura , quandoquidem eſt ens naturale conſtans materia & forma : & tamen in eo non eſt quies; imò neque naturaliter eſſe poteſt : quia vt in lib. de Cœlo probat Ariſt. motus ille circularis ex natura ſua eſt perpetuus : tum etiam , quia totus terræ globus habet in ſe naturam , vt conſtat : & tamen ſecundùm ſe totum nunquam mouetur : imò nunquam naturaliter ex ſuo loco naturali , in quo eſt , moueri poterit: ac proinde neque erit in eo principium motus. Quod idem de cœlo empyreo dicendum eſt, quod ſicut in perpetua quiete futurum eſt ; ita principio motus caret: alioqui fruſtra tale principium haberet, cùm fruſtra ſit potentia, quæ nunquam ad actum reducitur.

3. Reſpondetur cum S. Thom. in hoc lib. lect. 1. quòd ſenſus definitionis eſt , naturam eſſe principium motus & quietis, non quidem, quia in omnibus , in quibus eſt , habeat eſſe vtriuſque principium ; dantur enim plura entia naturalia , quæ non mouentur, qualis eſt totus terræ globus, ſicut & quædam , quæ ex ſe nunquam quieſcunt, qualia ſunt cœli : ſed quia quæuis quies aut naturalibus repertus fuerit , à natura procedit, ita tamen vt ſi aliquod ens naturale moueatur & quieſcat, ſaltem ſucceſſiuè , natura in illo ſit principium talis motus & quietis : ſi verò vel ſolùm quieſcat, vel ſolum moueatur, tunc illa quies, motuſve ille à natura , vt a prima radice & origine ortum habeat.

Et eſt huius ſatis accommodatum exemplum definitio illa, qua animam, vt ſic definiuit Ariſtot. dicens: *Anima eſt qua viuimus, ſentimus, loco mouemur, & intelligimus.* Cuius definitionis ſenſus non eſt , quod quæuis anima ſit principium omnium harum operationum: aliàs enim plantæ , imò & bruta non haberent animam; ſed tantùm per illam intenditur , quòd vbicumque fuerint ſimul omnes illæ operationes , vel quælibet earum, neceſſariò debent ab anima prouenire. Sic ergo pari ratione in præſenti philoſophandum eſt.

4. Per quæ ſatis patet ad omnia , quæ contra hanc particulam obiecta ſunt.

Sed vrgebis , quoniam iuxta hanc expoſitionem iam natura erit in aliquibus entibus naturalibus principium & cauſa tam motus, quàm quietis : at hoc eſt contra rationem ipſius naturæ: ergo, &c.

Minor in qua eſt difficultas probatur dupliciter: primò quidem; quia cauſæ naturales in hoc differunt a liberis, (vt docet Ariſtot. 9. Metaph. cap. 2.) quòd naturales non poſſunt vtrumque contrarium per ſe producere; ſed vnum: vt ignis non poteſt per ſe producere calorem & frigus; ſed ſolùm calorem. At verò liberæ poſſunt producere vtrumque : homo enim amare, & odio proſequi valet. Natura igitur non poterit eſſe principium oppoſitorum effectuum , qualis ſunt motus & quies.

Secundò probari poteſt eadem minor , nam quies eſt pura carentia motus, proindeque purum nihil : ergo impropriè dicitur natura eſſe principium quietis: id enim quod reale eſt , impropriè dicitur eſſe principium non entis : ſicut & ipſum non ens impropriè cauſari aſſeritur. Adde carentiam non per ſe , ſed per accidens fieri , vt patet in cæcitate & ſurditate, quæ ſicut à Natura non intenduntur, ita per accidens reſultant.

5. Reſpondetur concedendo maiorem , & negando minorem. Et ad primam probationem dicimus ex D. Thomas , in prima diſtinctione 40. quæſtione 4. artic. 2. ad primum, duplicem eſſe quietem: vnam violentam, & contra naturam : alteram naturalem ; violenta eſt, qua, v. g. lapis detinetur in loco ſuperiori: naturalis verò, qua in loco inferiori quieſcit. Ex his violenta quaſi contrariatur motui naturali : at verò naturalis eſt perfectio motus , terminus , ac complementum ipſius. Prætcrea violenta non fit à natura rei, quæ mouetur, ſed a principio extrinſeco : naturalia verò à natura illius , quod mouetur , ortum habet.

Dicimus ergo, quod motus & quies , quæ fluunt à natura, non ſunt contrarij effectus , quamuis motus & quies violenta inter ſe opponantur , nec à natura intrinſeca eiuſdem rei fluant. Vnde per hoc quod natura ſit principium vtriuſque , non ſequitur eſſe principium contrariorum : ſed eſſe principium finis & medij ad illum ordinati: per quod ad primam probationem ſatis patet.

6. Ad ſecundam probationem eiuſdem minoris reſpondetur ex Diuo Thom. prima parte , quæſtione 73. art. 2. & 3. & in 2. diſt. 15. quæſt. 3. art. 2. quod etſi natura reſpectu quietis , prout præciſè dicit puram carentiam motus, impropriè dicatur principium , reſpectu tamen illius prout importat poſſeſſionem termini , & quietam in re conſequuta , ad quam ſequitur

Digitized by Google

tur priuatio motus (de qua in definitione fit ſermo) optimè poteſt natura eſſe principium. Tum quia hæc eſt, quid poſitiuum: etenim graue eſſe in loco naturali, quod eſt quies acquiſita, oportet, vt ſit quid poſitiuum. Tum etiam, quia natura non motum; ſed hanc quietem anxiè expetit. Quòd ſi moueri deſiderat, & de facto mouetur, non eſt propter motum; ſed propter quietem hanc, ſaltem in his, quæ talis quietis capacia ſunt.

Subſequitur deinde in eadem definitione tertia particula, ſcilicet, *eius in quo eſt*, per quam denotatur, qualis debeat eſſe motus ille, cuius ipſa natura eſt principium, &c. Circa quod eſt prima explicatio quorundam dicentium, ſenſum huius particulæ eſſe, quod natura eſt principium motus illius entis, in quo eſt ipſe motus: ſiue talis motus ſit in eodē ente, ſiue non: quia ly *eius in quo eſt* non appellat ſupra motum & quietem; ſed ſupra principium & cauſam, ita vt non ſit ſenſus, naturam eſſe principium motus interni; ſed eſſe principium internum motus, ſiue quo mouetur ipſum ens naturale, in quo eſt illa natura, ſiue quo mouetur aliud.

7. Cæterùm, hæc explicatio non eſt admittenda: alioqui enim natura vt talis eſſet principium motus violenti, verbi gratia, calefactionis aquæ, quia re vera eſt cauſa motus illius entis, in quo eſt ipſe motus: quandoquidam eſt cauſa calefactionis aquæ, in qua eſt ipſa calefactio. At hoc ſatis conſtat eſſe falſum: quia natura, vt talis non eſt cauſa niſi motus naturalis; ergo, &c.

Adde, quod hinc etiam fieret, quod omnes cauſæ efficientes, ſeu principia, *vt quo* efficiendi quemlibet motum in quoduis paſſum, deberent dici naturæ: quod tamen eſſe falſum inde liquet: nam cauſa efficiens præciſè ſecundùm quod agit, non dicitur moueri, ſed mouere, neque eſt ens mobile, ſed motiuum. At ens naturale, vt tale, & vt habet naturam, licet poſſit eſſe ens motiuum, attamen indiſpenſabiliter debet eſſe ens mobile per talem motum, ſeu (quod idem eſt debet moueri per illum, & ideo pro obiecto Philoſophiæ aſſignatur ens naturale, ſeu ens mobile.

8. Quare legitimus ſenſus huius particulæ eſt, naturam eſſe principium & cauſam motus interni, ſeu (quod idem eſt) motus illius entis, in quo eſt ipſa natura. Ita D. Thomas in præſenti, lect. prima. Ex quo etiam fit, per eandem particulam denotari, quod natura eſt principium *quo* motus; non verò principium *quod*. Si enim natura eſt principium & cauſa motus illius entis, in quo eſt ipſa natura, neceſſe eſt vt natura ſit in ipſo ente, quod mouetur vt *quod*: ac proinde ipſa non eſt ens illud, quod mouetur vt *quod*; ſed pars eius de qua verè dicitur, quod eſt toto, & quod ſit principium *quo* motus.

Sed dices, naturale eſt igni calefacere lignum vel aquam. Ergo illa calefactio eſt à natura; quia quod eſt naturale, à natura oritur: ſicut quod eſt artificiale ab arte. Ergo natura non ſolum eſt principium motus interni; ſed etiam motus externi; atque adeo malè limitatur illa particula, ad motum, qui eſt in eo, in quo eſt ipſa natura.

Reſpondetur, quòd ſicut naturale multis aliis modis ſumitur, ſcilicet prout diſtinguitur ab artificiali, à libero, &c. Ita etiam frequenter accipitur, prout ſignificat id quod eſt iuxta inclinationem & propenſionem alicuius rei, quo pacto dicimus, quod eſt naturale bono communicare ſe, & Angelo intelligere ſemetipſum. Hoc ergo ſuppoſito, dicendum eſt: quod etſi igni ſit naturale communicare ſe, prout naturale ſignificat id, quod eſt ſecundum inclinationem rei, non tamen prout naturale hic ſumitur, id eſt, prout à natura, natura eſt, in ea acceptione in qua illam in præſenti ſumpſit Ariſtot. Quoniam natura, ſecundùm hanc conſiderationem, tantum importat principium motus interni: quia, vt ſic non conſtituit ens motiuū præciſè; ſed vel ſolum ens mobile vt mobile, vt patet in cœlo: vel ſi cōſtituit ens motiuum, vt in viuentibus, conſiſtit ibi; ſed ita eſt in illis natura principium mouendi, vt ſimul ſint mobilia per talem motum, & conſequenter ſemper natura eſt talis, reſpectu motus interni.

9. Ponitur vlteriùs in eadem definitione illa particula *primo*, vt denotetur naturam non eſſe vtcumque principium, &c. motus; ſed primum, ſeu radicale principium *quo*. Vnde per hoc excluduntur alia principia proxima, & principia inſtrumentalia motus, vt grauitas in graui, leuitas in igne, quæ etſi ſint principia motus, non tamen radicalia; ac proinde nec ſunt naturæ.

Cæterum, quia natura non eſt vtcumque principium radicale; ſed hoc illi per ſe, & non ſecundùm accidens conuenit: ideo additur quinta particula, & vltima ſcilicet ly *per ſe, & non ſecundùm accidens*: per quam hoc ipſum denotatur. Et per eam etiam diſtinguitur natura ab arte, quæ aliquando per accidens ſolet eſſe principium (modo tamen infra dicendo,) motus eius in quo eſt ipſa ars. Id quod explicat Ariſt. exemplo Medicinæ: *Contingit enim aliquando* (inquit ibi D. Thomas) *quòd aliquis Medicus ſit ſibi ipſi cauſa ſanitatis, & ſic principium ſanitatis eſt in eo, hoc tamen eſt per accidens, non enim ſanatur inquantum Medicus; ſed inquantum infirmus: & ideo principium talis ſanitatis, non eſt à natura, quæ petit eſſe principium per ſe, & non per accidens motus illius entis in quo eſt tale principium: quod non conuenit Medicinæ, neque alteri. Artefacta enim, quatenus talia, non habent in ſe principium artefactionis; ſed quædam fiunt ab extrinſeco, vt domus, & alia, quæ manu inciduntur, quædam verò fiunt à principio intrinſeco; ſed per accidens, vt dictum eſt.*

10 Sed obiicies primò, quòd videtur vna ex his duabus particulis ſuperfluere: nam quod per ſe conuenit, primò conuenit: ſicut & quod primò competit rei, non poteſt non per ſe conuenire: nam ſi conueniret accidens, vel ratione alterius, non competeret primò tali rei, ſed illi, cui per ſe eſſentialiter conuenit. Ergo ſatis erat ponere in definitione, aut *ly per ſe*, aut *ly primò*.

Secundò obiicies, quod non eſt vniuerſaliter verum, artem non eſſe principium per ſe motus eius in quo eſt. Quia ars cantandi eſt principium cantus eius, in quo eſt per ſe: & ars ſaltandi eſt per ſe principium ſaltationis, quæ in ſaltante eſt: ergo, &c.

Reſpondetur ad primum, quod *ly per ſe* non dicit conuenire vtcumque per ſe naturæ eſſe principium motus, imò nec ſolùm importat, quòd natura ſit intrinſecè & eſſentialiter principium illius; ſed quòd conueniat illi omnino per ſe & ſecundùm ipſam, id eſt, non ratione alicuius prædicati ſuperioris, cui primò conueniat, ſed ratione ſui: nam ſæpè alicui conuenit aliquod prædicatum eſſentialiter; non tamen iſto modo quem dicimus: ſicut homini conuenit eſſe viuens ſenſibile radicaliter, non tamen hoc conuenit ei, quia homo, id eſt, à gradu rationalitatis proprio illius; ſed à gradu ſuperiori animalis (vt in lib. Poſterior. diximus. Quia ergo natura eſt principium radicale motus, prout principium radicale diſtinguitur à principio proximo, ideo oportuit ponere illam particulam *primo*. Quia verò non vtcumque conuenit illi eſſe principium radicale; ſed ratione ſui, & ſecundùm ipſam: ideo addita eſt illa particula *per ſe* quæ quidem coniuncta cum priori innuit illam primitatem, quæ conceditur naturæ, eſſe primitatem

(vt ſic dicamus,omnino primam : quia non vtcumque eſſentialiter ; ſed ex vi propriæ , & vltimæ rationis habet eſſe principium motus. Vnde ſicut non eſt verum,quod id , quod eſt principium radicale vtcumque motus debeat eſſe *per ſe* perſeitate dicta principium illius,vt patet in homine, reſpectu motus ſentiendi,ita neque eſt verum, vt quod eſt perſeitate dicta principium eiuſdem motus , debeat eſſe principium radicale:nam leuitati conuenit ſecundùm ipſam eſſe principium motus ſurſum ; non tamen eſſe principium illius radicale:quare meritò vtraque particula addita eſt.Ad ſecundam obiectionem patebit ex dicendis infra.

QVÆSTIO II.

An definitio Naturæ ſit eſſentialis , an verò deſcriptiua.

11 Licet Natura non ſit diffinibilis propria & rigoroſa definitione : quia tantùm importat rationem quandam analogicè communem tam materiæ, quàm formæ , vt infra dicemus , ac proinde non poteſt talis ratio explicari per verum genus & differentiam:nihilominus, quia non loquimur in præſenti de definitione:ita ſtrictè ; ſed paulò latiùs accepta, & quæuis definitio ſic ſumpta debet reduci , vel ad quidditatiuam, vel ad deſcriptiuam : ideo in hoc ſenſu inquirimus an hæc definitio ſit deſcriptiua, an verò eſſentialis & quidditatiua. Prima ſententia aſſerit, definitionem hanc eſſe deſcriptiuam. Pro hac refert Maſſius in preſenti qu.3. Albert.in huc lib. Ferrar.qu. 1.Zimaram in ſua tabula verbò,aut dict.*Natura*. Probant illam ſic. Nam definitio, quæ datur per effectus definiti, nequit eſſe eſſentialis : at hæc datur per effectus:ergo,&c.

Maior , patet , quia definitio eſſentialis datur per intrinſeca & eſſentialia definito. At effectus alicuius rei,ſicut ſupponunt ipſam in ſua eſſentia conſtitutam: ita nequeunt ad illam intrinſecè pertinere Minor verò eiuſdem primi ſillogiſmi probatione non indiget : quandoquidem definitio hæc, vt videmus , datur per motum & quietem, quæ ſunt effectus naturæ.

Et confirmari poteſt,natura , pro vt hîc definitur, eſt ſubſtantia : quia eſt pars intrinſeca & conſtitutiua entis naturalis , ac per conſequens quid abſolutum: ſed abſolutum non definitur per ordinem ad aliud: ergo natura non debet definiri per motum.

12.Confirmatur Secundò. Quia licet in definitione accidentis debeat poni ſubſtantia.non tamen è contra Ergo cùm motus ſit accidens & natura ſit ſubſtantia , non poterit per illam definiri.

Secundò probatur. Quia in natura prius eſt principium eſſendi,quàm eſſe principium motus : ſicut in ente naturali priùs eſt habere eſſe , quàm moueri. Ergo cùm definitur natura per principium motus, &c. non definitur eſſentialiter.

Patet conſequentia , quia eſſe principium , motus, ſicut non eſt primum , quod inuenitur in natura : ita non eſt eius eſſentia : quia eſſentia eſt primum quod inuenitur in re Ergo definitio naturæ , quæ pee hanc rationem principij datur,non eſt eſſentialis.

Tertiò , quia natura : pro vt hîc definitur , tantùm includit materiam & formam, vt ex dicendis infra in hac eadem diſp. apertè conſtabit. At neque materiæ neque formæ eſt intrinſecum; & eſſentiale eſſe principium motus:ergo , &c. Minor prob. quia materia tantùm importat eſſentialiter , quod ſit ſubiectum primum , vnde eius eſſentia ſolùm deſumitur penes ordinem ad formam & compoſitum;ècontra verò forma ſolùm dicit , quòd ſit primus actus materiæ , vt ex ſupradictis diſp.3. de Materia q. 1. & diſput. 4. de Forma,q.etiam 1.conſtat:ergo,&c.

13 Dicendum eſt tamen;definitionem naturæ à Philoſopho traditum eſſe eſſentialem.Hanc indicat Diu. Thom. in præſenti , & eam ſequuntur Maſ. in hoc lib.c.q.3.Soto, Tolet. & alii communiter. Ratio fundamentalis eſt;quia illa eſt definitio eſſentialis , quæ datur per intima & eſſentialia rei definitæ , ſed hoc inuenitur in præſenti : ergo hæc definitio erit eſſentialis.Minor patet,tum quia eſſe principium primum & radicale motus , nequit conuenire naturæ, ratione alicuius accidentis:quia accidentia ad ſummum ſunt principia proxima motus , non verò radicalia & prima , ac proinde ſi ſemel naturæ conuenit eſſe radicem motus,non poteſt non illi conuenire ratione propriæ ſubſtantiæ & eſſentiæ:tum etiam & maximè, quia ens naturale, vt tale, eſſentialiter importat vt ſit principium radicale *quod* motus interni:vnde idem formaliter eſt ens naturale,& ens mobile : ergo id per quod conſtituitur in eſſe entis naturalis debet neceſſariò & eſſentialiter eſſe principium radicale *quo* motus. Ergo cum conſtituatur in eſſe entis naturalis per naturam, vt natura eſt:non poteſt non ratio naturæ ve talis, importare eſſentialiter , quòd ſit principium radicale *quo* motus , ac proinde ſi per hoc natura definiatur , dabitur talis definitio per intrinſeca eſſentialia rei definitæ.

Ad primum ergo pro prima ſententia reſpondetur, hanc definitionem non dati per motum & quietem ſolum modo; ſed per eſſe principium radicale vtriuſque modo iam explicato : quamuis autem motus vel quies non pertineant ad intrinſeca naturæ vt talis, bene tamen eſſe principium radicale illorum. Vnde etſi motus & quies ſint effectus & poſterius quid quàm natura ; non tamen hoc quod eſt eſſe principium & radicem vtriuſque.

14.Ad 1.& 2.confirmationem reſp. quod etſi natura ſit ſubſtantia : quia tamen eſt ſubſtantia partialis & incompleta ideo , licet ſecundùm ſuam eſſentiam præciſè conſiderata ſit abſoluta ab ordine prædicamentali;non tamen eſt ita abſoluta , vt non ſi relatiua ſecundùm dici.

Vnde non mirum quod definiatur per aliquid extrinſecum , ad quod talis habitudo ſecundùm dici terminatur , ac proinde quod definiatur per motum, qui (eo modo , quem infrà dicemus) eſt terminus prædictæ habitudinis. Et hæc ſolutio eſt valde conſona doctrinæ Diui Tho.in præſenti lect.1.vbi inquit *Ponitur autem in definitione naturæ principium quaſi genus,& non aliquod abſolutum:quia nomen natura importat habitudinem principii.* Cumque nomen naturæ ſit nomen ſubſtantiæ , & conſequenter non poſſit importare habitudinem prædicamentalem vt quid illi intrinſecum ,opportet,vt ſi ſemel illam affert, quòd talis relatio ſit ſecundùm dici, ac proinde quòd ratio principij,etſi ſit abſoluta à relatione prædicamentali; non tamen à prædicta habitudine , & conſequenter quòd ſit non omnibus modis abſoluta : & ideo ad id denotandum optimè S. Thom. dixit , quod ponitur principium quaſi genus , & non aliquid abſolutum.

15. Ad ſecundom reſpondetur, quòd etſi id quod realiter eſt natura,ſit etiam principium eſſendi, attamen hi duo conceptus ſunt intrinſecè ad inuicem diſtincti:quia corpus,verbi gratia,animatum , vt habet ſuam eſſentiam, importat animam , vt dat illi eſſe in ſe viuens ſubſtantiale:at ſi conſideretur , vt habet naturam,tunc eandemmet animam importat , non vt dat illi eſſe in ſe ſubſtantialiter , ſed vt tribuit eſſe principium radicale motuum vitalium , & ideo , vniuerſaliter loquendo , per ſuam eſſentiam conſtituitur ees in eſſe & ordine eſſendi cum illius

aliis mundi rebus: at per ſuam naturam in eſſe, & ordine operatiuorum motus interni, ſeu mobilium, ſaltem radicaliter: quamuis tales ordines ſint inter ſe eſſentialiter ſubordinati, ita vt ordo mobilium ordinem eſſendi præſupponat: ſicut & ordo eſſentiæ & exiſtentiæ, quamuis formaliter ſe non includant, attamen iſte præſupponit illum priorem. Ex quo fit valde eſſentialem eſſe definitionem hanc: quandoquidem datur per id, quod illi vt tali conuenit primò & adæquatè, ac omnino formaliter.

Ad tertium reſpondetur, quòd hoc ipſo quòd materia ſit primum ſubiectum, & forma eius actus, debet vtraque eſſe principium radicale *quo* motus: ſicut hoc ipſo quòd totum compoſitum conſtet ex materia vt ex primo ſubiecto, & ex forma, vt ex primo actu, non poteſt non eſſe principium radicale *quod* eiuſdem motus. Cæterum ſicut compoſitum ipſum, vt habet ſuam eſſentiam totalem, pro vt eſſentia totalis diſtinguitur à natura totali, non dicit quod ſit principium radicale *quod* motus: ita non conſtat ex materia & forma, vt habent rationem principij radicalis *quo*; ſed vt componunt eſſentiam illam totalem, ac proinde tunc forma, verbi gratia, non dicit ſeipſam, vt habet rationem naturæ; ſed ſe ipſam, vt habet rationem eſſentiæ vt *quo*, ſeu conſtitutiui eſſentiæ totalis. Quare cum hoc nomen forma ſignificet illam, vt habet rationem eſſentiæ vt *quo*; ſicut & hoc nomen natura denotat eandem, vt habet rationem principij radicalis, non mirum quòd vt explicatur nomine formæ, non explicetur per ordinem ad motum ſicut neque quòd vt ſignificatur nomine naturæ, non ſignificetur, vt eſt principium eſſendi reſpectu totius aut reſpectu materiæ; ſed vt eſt principium motus.

Et congruit hæc ſolutio cum his, quæ ex Ariſt. in proœmio huius libri dicebamus: quia ipſe bis agit de principiis compoſiti ſubſtantialis, ſemel quidem in 1. lib. & iterùm in hoc 2. ſed in 1. lib. agit de illis in *eſſe entis* conſideratis, & in hoc 2. de eiſdem in *eſſe ſenſibilis*, id eſt, eiſdem vt habent rationem naturæ.

QVÆSTIO III.

Vtrùm materia prima ſit natura.

16. Partem negatiuam tenuit Valleſius controuerſ. 11. ad Tirones: probatque ſuam ſententiam, tùm auctoritate, tum etiam ratione: auctoritate quidem, quia Ariſtot. hoc ipſum inſinuat 2. de Partibus animalium, cap. 1. & in hoc 2. lib. cap. 1. & 5. Metaph. cap. 1. Deindè ratione probatur primò. Materia non eſt principium, & cauſa motus: ergo nec eſt natura. Antecedens probatur: ſi eſſet cauſa motus, eſſet vtique cauſa materialis; ſed hoc nequit admitti: quia quod eſt cauſa materialis alicuius, debet eſſe ſubiectum illius, cùm autem motus, quippè qui rationem accidentis habet, non in materia prima, ſed in toto compoſito ſubiectetur, vt in lib. de Generatione dicendum eſt, fiet inde, vt materia non ſit materialis cauſa illius.

Quòd ſi dicas eſſe principium motus: quia eſt principium entis naturalis, quod tanquam vera cauſa producit motum. Contra hoc eſt: quia ex hoc ſolùm habetur, quòd materia ſit principium per ſe entis naturalis; motus verò non niſi ex conſequenti, ac proindè natura non erit, quia natura habet eſſe per ſe primò principium motus. Secundò, in artificialibus ſola forma eſt ars: ergo in naturalibus ſola forma eſt natura. Patet conſequentia: nam ſicut ſe habet forma artefacti reſpectu illius, ſic & forma naturalis reſpectu entis naturalis; vtraque enim eſt proprij compoſiti & forma, & actus primus, illudque conſtituit in propria ſpecie, necnon & proportionatam tribuit illi exiſtentiam.

17 Confirmatur: illud in naturalibus eſt natura, per quod diſtinguuntur ab artificialibus: ſed per ſolam formam diſtinguuntur: ergo, &c. Maior patet: quia ens artificiale, vt ſtatua, tantùm per artem diſtinguitur à natura: ergo econtrà ens naturale tantummodò per naturam diſtinguitur ab arte. Minor probatur: quia artificialia, & naturalia conueniunt in materia, eadem enim materia prima, quæ eſt in ligno, manet in ſtatua: igitur tantùm differunt per formas.

Tertiò, ſi materia eſſet natura, ſequeretur nullum motum eſſe violentum; ſed hoc eſt falſum, vt patet: ergo. Sequela probatur: nam illum dicimus naturalem motum, qui ſecundùm inclinationem naturæ eſt, ſed omnes ſunt ſecundùm inclinationem materiæ, tum quia ipſa ex ſe eſt indifferens ad omnes illos, neque aliquis motus ei repugnat, niſi ratione formæ cui adiuncta eſt, vnde ſi alia forma, cui talis motus eſſet connaturalis, materiam informaret, etiam ille motus, qui antea ei vt adiuncta erat formæ, repugnabat, iam modo eſt illi connaturalis; tum etiam, quia cum materia æquè inclinetur in omnes formas, æquè etiam dicit inclinationem in quoſuis motus ex eis dimanantes. Nec enim alia ratione motus ſurſum leuium eſt ſecundùm inclinationem materiæ; niſi qui materia hoc ipſo quòd in formam ignis inclinatur, propendet etiam, in ipſum motum ſurſum.

18 Nihilominùs dicendum eſt, materiam verè & ſimpliciter eſſe naturam. Hæc aſſertio eſt expreſſa Ariſtotelis diuidentis naturam in ſubiectum, & non ſubiectum. Sed materia prima habet rationem ſubiecti primi: ergo & naturæ. Imò illa diuiſo hoc ſolùm intendit, ſcilicet natura alia materia, quæ eſt principium paſſiuum, alia quæ ſubiectum non eſt; ſed actus ſubiecti. Vndè text. 10. & 11. huius cap. ſic habet: *Vno igitur modo natura ſic dicitur prima vniuſcuiuſque ſubiecta materia habentium in ſe ipſis principium mutationis: alio autem modo forma, & ſpecies.* Laudátque ibi aliquos, qui materiam naturam eſſe dixerunt. Vndè poſt traditam definitionem naturæ confirmat, ſolam ſubſtantiam eſſe ens naturale hoc argumento: quod conſtat naturis, eſt ens naturale: ſola ſubſtantia conſtat naturis, ſubiecto ſcilicet, & quod eſt in ſubiecto, ſeu materia, & forma, quæ ſunt naturæ: ergo ſola ſubſtantia erit ens naturale, & hoc ipſum docet D. Thom. ibidem.

19 Ratio fundamentalis eſt: quia materia eſt principium, & cauſa motus, & quietis eius in quo eſt, &c. Ergo eſt natura. Conſequentia patet: quia arguitur à definitione ad definitum. Antecedens verò probatur: nam motus phyſicus ſicut recipitur in toto compoſito vt in ſubiecto totali *quod*, ita recipitur in materia ſicut in ſubiecto *quo*: nam ſicut ipſa habet eſſe primum ſubiectum, non ſupponens aliud; ita, eſſe primam, & per ſe rationem recipiendi prædictum motum: ergo erit vera prima, & per ſe cauſa materialis motus illius entis in quo eſt ipſa materia, ac proindè verè erit natura.

Confirmatur: compoſitum ipſum vt habet ſuam eſſentiam totalem, verè componitur ex materia, & forma, vt habent rationem eſſentiæ modo explicato in præcedenti quæſtione: ergo vt habet rationem entis naturis, verè conſtat ex duabus naturis partialibus: nam cùm ſit tale per compoſitionem, debet ex duabus naturis partialibus coaleſcere.

Ad primum primæ ſententiæ, & primò ad

reſtimonia ex Ariſtotele deſumpta reſpondetur ; ſolum in illis velle, materiam non eſſe ita perfectè naturam ſicut forma ; ſed longè imperfectiori modo. Vel ſecundò poteſt dici, quod ſolùm vult Philoſophus, materiam non eſſe naturam per modum principij actiui ; non verò negat, quod ei ratio naturæ per modum principij paſſiui conueniat.

20. Ad rationem priorem reſpondetur ex Ariſtotele in præſenti, & D. Thom. lect. 2 quod ſufficit ad rationem naturæ, vt ſit ſubiectum *quo* motus, etſi rationem ſubiecti *quod* non habeat. Materia autem eſt ſubiectum *quo* motuum: ideòque non ſiſtit in compoſitione entis naturalis, quoad eſſe præcisè : ſed tribuit illi in genere cauſæ materialis, quòd ſit, & quòd ſit aptum ſubiectum motus, & hoc ſufficit ad rationem naturæ.

Ad ſecundum, quidquid ſit de antecedenti, neganda eſt conſequentia. Ratio autem diſparitatis eſt, quod ars eſſentialiter petit eſſe accidens, & ideò ſubiectum illius debet eſſe ſubſtantia, & non poteſt eſſe ars. At natura non petit hoc; ſed ſolùm ſubſtantiam in motum influentem modo dicto. Vnde non mirum ſi rationem naturæ fateamur conuenire primo ſubiecto ſubſtantialis formæ; cùm etiam in motum influat, & ideò concedimus quoad omnia illa, quæ in argumento dicuntur conuenire formam artis, & naturæ, negamus tamen conſequentiam propter rationem dictam.

21. Ad confirmationem neganda eſt minor. Ad cuius probationem dicendum eſt, non eſſe eandem artis, & naturæ materiam : ars enim, in materia ſecunda, natura verò, quæ eſt forma, in prima materia ſubiectatur. Vndè licet materia prima maneat ſub arte vt ſubiectum *quo*, non tamen vt ſubiectum *quod*, & ideò non poteſt manere, nec recipere in ſe artem, niſi vt ſic dicamus effecta materia ſecunda, & determinata per formam ad certam ſpeciem.

Ad vltimum reſpondetur, nullum motum eſſe violentum reſpectu materiæ, vt ſic, eſſe tamen violentum reſpectu formæ, quæ eſt principium contrarij motus per efficientiam, vel naturalem propenſionem. Quia verò forma eſt præcipua pars, per quam compoſitum in ſpecie conſtituitur, ideò tales motus abſolutè cenſentur violenti. Notanter diximus materia vt ſic, quia ſi conſideretur materia vt tali forma ſubſtantiali informata, tunc ſicut reductiuè pertinet ad ſpeciem formæ, & compoſiti : ita participat inclinationem ad bonum totius, & ideò etiam reſpectu eius, vt ſic conſideratæ, poteſt dici violentus ille motus, quia eſt contra naturam compoſiti.

Ex quo etiam deducitur maior confirmatio illius, quod modo dicebamus, nimirum quod ſolus motus, qui eſt contra inclinationem formæ, abſolutè dicitur violentus ; quia cùm materia non influat in motum, verbi gratia, calefactionis aquæ, niſi, vt ſubiectum, *quo*, ac proindè niſi ipſa aqua ſit ſubiectum *quod*, & conſequenter niſi materia ſit talis poſitiuè per formam aquæ: indeſit, vt ſicut ille motus eſt contra inclinationem formæ : ita & contra inclinationem materiæ ſic conſideratæ. Quia ſecundum iſtam rationem propendet in bonum formæ totius: ac proindè hoc ipſo quòd motus ſit contra inclinationem formæ, debeat abſolutè & ſimpliciter cenſeri violentus.

QVÆSTIO IV.

Vtrum forma ſubſtantialis materialis ſit natura.

22. TRiplex eſt ſubſtantialium & materialium formarum genus : aliæ enim ſunt principium ſentiendi, & viuendi vt formæ animalium : aliæ verò quæ dant ſolùm viuere, vt formæ plantarum ; aliæ tandem, quæ etſi eſſe ſubſtantiale tribuant compoſito, attamen quia nullum iſtorum graduum illi communicant, (qualis eſt forma ignis) ideò dicuntur inanimatæ. De his igitur omnibus quæſtio procedit.

Dicendum eſt ergo tria hæc formarum genera eſſe verè, & propriè naturam. Hæc aſſertio eſt Ariſtotelis, in præſenti, & alibi ſæpè ; ſed præcipuè lib. 1. de Partibus animalium cap. 10. & lib. 1. de Anima, textu primo, vbi de anima in vniuerſali, & in particulari de anima ſenſitiua, quæ ſimul eſt vegetatiua, docet naturam eſſe: & ideò conſiderationem eius per ſe pertinere ad Philoſophum naturalem. Quam ſententiam amplectitur etiam Sanctus Thomas in præſenti, & omnes ferè Ariſtotel. Interpretes tam Moderni, quàm Antiqui, non ſolùm in hoc lib. cap. 1. ſed etiam in primo de Anima in principio.

23. Ratio fundamentalis eſt. His formis conuenit naturæ definitio : ergo ſunt natura. Antecedens probatur: ſunt principium, & cauſa illorum motuum, qui ſunt in illo ente naturali, quod conſtituunt, vegetatiua quidem motus accretionis, & nutritionis: ſenſitiua verò motus progreſſiui, cæterarumque ſenſationum, quæ verè ſunt motus, vt hîc ſumitur, quippè quæ mutationes ſunt corporeæ, & phyſicæ: cæteræ verò formæ motus ſurſum, vel deorſum, & quietis naturalis in propriis locis : ergo cum omnes hæ formæ ſint principium, &c. prædictorum motuum primò per ſe, & non ſecundùm accidens; vt conſtat, ſit indè, vt illis integrè conueniat prædicta definitio.

Sed licet ratio hæc adeò ſit efficax ; nihilominus Simplicius in proœmio librorum de Anima, & quidam Andræas Ciſalpinùs lib. 3. quæſt. Peripateticarum quæſt. 1. necnon & Albertus Magnus 2. Phyſic. tract. 1. cap. 1. ſentientes animam non eſſe naturam, reſpondent argumentum propoſitum conuincere intentum quo ad reliquas formas ; non verò quoad eas, quæ animæ communiter nuncupantur : nam in definitione naturæ nomine principij, & cauſæ debet intelligi principium paſſiuum : at anima vt anima, eſt principium actiuum harum omnium mutationum, & ideò vt talis non erit natura.

Sed hæc interpretatio eſt contra mentem Philoſophi, & contra rationem, Primum quidem, nam Ariſt. 8. Phyſic. text. 27. & Diuus Thomas, ibidem inquid: *Quod totum animal natura ſeipſum mouet* : ergo natura erit principium actiuum motus : mouere enim ſe ſonat principium actiuum : ergo principium actiuum, motus erit natura. Quæ vltima conſequentia eſt euidens, cum ſit per conuerſionem ſimplicem indiſinitæ propoſitionis,

24. Secundùm verò, ſcilicet quod ſit contra rationem, præterquam quod manifeſtè patebit ex his, quæ infrà dicemus, nihilominùs ſic breuiter ſuadetur. Non minùs naturale eſt viuentibus mouere ſe (vt infra etiam dicemus,) quàm moueri ; imò illud videtur eſſe magis naturale : quia mouere ſe magis ſpectat ad actiones vitales, quàm moueri ; hoc enim commune eſt tam viuentibus, quàm non viuentibus: illud

illud verò ſolummodo viuentibus poteſt conuenire, teſte Ariſt. 8.Phyſic. cap.4. ſed mouere ſe, ad principium actiuum etiam ſpectat : ergo natura etiam eſt principium actiuum.

Confirmatur, & explicatur magis : nam ſi ſemel priocipium actiuum motus immanentis eſt in ipſo ente naturali, & primo, ac per ſe in talem motum influit, quænam ratio reddi poteſt ob quam principium paſſiuum motus, & non actiuum ſit natura? Maximè quia cùm natura realiter pertineat ad eſſe naturalis entis, & ipſum in eſſe talis realiter conſtituat, ſit inde vt cum ratione formæ animatæ in ſuo eſſe præcipuè conſtituatur ens naturale viuens, illa ſit præcipua natura.

25. Obiicies primò : nam Ariſtot. 2. lib. Phyſ. cap. 7. docet primum motorem ſcilicet Deum, qui ita mouet, vt ipſe non moueatur : non ſpectare ad conſiderationem philoſophicam : quia non habet in ſe principium motus, ac proindè quia non includit in ſe naturam : ſed primo motori ſolùm deeſt principium paſſiuum ; non verò actiuum, vt conſtat : ergo ratio naturæ ſolùm dicit principium paſſiuum motus.

Secundò, agere, & pati ſunt rationes inter ſe omninò oppoſitæ : ergo & eſſe principium actiuum, & paſſiuum : ergo cùm natura non poſſit non eſſe principium paſſiuum, non poterit eſſe actiuum.

Tertiò arguit Alb. quia natura, vt eſt commune omnium Philoſophorum prouerbium, eſt determinata ad vnum; ſed anima ſecuudùm gradum vltimum, ſecundùm quem eſt actiuum principium, multos, & varios motus habet, ſcilicet ſurſum, deorſum, & ſecundùm omnes differentias poſitionum, imò & plures alios motus præter localem, vt ex dictis patet: ergo, &c.

26. Ad primum reſpondetur, quòd licet demus, non viuentia tantùm habere principium paſſiuum motus; (de quo alibi) nihilominùs viuentia debent habere vtrumque, & actiuum ſcilicet, & paſſiuum. Vnde fit Ariſtotelem in illo loco agere de principio paſſiuo; non quia ratio naturæ ad hoc principium adſtringatur; ſed quia viuentibus qualis eſt Deus vtrumque debet conuenire, ſi ſemel includunt naturam, & ita per carentiam cuiuſlibet deſinunt eſſe entia naturalia : imò hoc ipſo quod non ſit in eis principium paſſiuum ſcilicet materia; non habeant actiuum eo modo, qui ad rationem naturæ hic definitæ deſideratur.

Ad ſecundum reſpondetur, quòd cùm natura diuidatur in materiam, & formam : inde eſt quod ratione materiæ tanquam principij *quo* poterit viuens pati, & ratione formæ vt priocipij *quod* poterit eſſe principium actiuum ſuorum motuum: cum quo etiam ſtat, vltrà hoc principium debere in eiſdem viuentibus, vt poſſint ſe viuere, aſſignari principium aliquod actiuum partiale, & vt *quod* diſtinctum ab alio principio partiali, & vt *quod* paſſiuo, vel à toto ipſo viuente, vt infrà dicemus.

27. Ad vltimum reſpondetur, quod vt verificetur naturam eſſe determinatam ad vnum, ſufficit, non habere libertatem, indifferentiam, neque electionem in ſuis motibus. Itaque in modo operandi eſt natura determinata ad vnum; non verò in operatione, ſeu motus. Vnde omnes animæ materiales etſi ſint principium motuum diuerſorum, & iuxta diuerſas poſitiones, vt patet in motibus progreſſiuis, nihilominùs in modo operandi, ſeu mouendi ſe ſunt determinatæ: quia non mouent ſe cum indifferentia, & electione. Sed de hoc axiomate iterùm quæſtione ſequenti redibit ſermo, vbi explicabimus quomodo anima rationalis ſit natura, & in quo ſenſu ſit verum, naturam eſſe determinatam ad vnum in modo operandi. Adde tandem in hoc communi axiomate ſcilicet : *Natura eſt determinata ad vnum*, intelligi etiam nomine naturæ totum vniuerſum, ideoque ſenſus eſt natura ferè ſemper eodem modo operatur, vt patet in circulationibus hiemis, æſtatis, & aliarum differentiarum, temporum, necnon & in pluribus aliis.

QVÆSTIO V.

Vtrum anima noſtra vt rationalis habeat rationem naturæ.

Meritò in titulo addidimus particulam illam, *vt rationalis* : nam vt vegetatiua, & ſenſitiua eſt, id in dubium verti non poteſt : quandoquidem ſuprà factæ rationes non minùs de ea ſecundùm hos gradus, quàm de cæteris animabus naturam eſſe conuincunt.

REFERTVR SENTENTIA Simplicij, & aliorum.

§. I.

28. Partem negatiuam tuentur Simplicius in præſenti, Albertus Magnus libro primo Phyſicorum, quòd tractatu 1. capite 2. & libr. de origine animæ cap. 9. Auicenna 1. ſufficientiæ cap. 5. quos omnes refert Rubio in præſenti quæſtione prima. Probatur primò : quia Ariſtotel. in hoc libro capite primo diuidit naturam in eam, quæ eſt ſubiectum, & in eam, quæ eſt in ſubiecto; ſed ſub nullo horum membrorum comprehenditur anima noſtra : ergo non eſt natura. Minor quoad primam partem patet ſatis : quia anima noſtra, non eſt materia prima, quæ nomine ſubiecti intelligitur ibi ab Ariſtotel. Quoad ſecundam verò ſic ſuadetur Omnis forma quæ eſt in ſubiecto, ſeu materia prima eſt materialis : ſicut omne accidens, quod eſt in homine eſt humanum; ſed anima noſtra eſt omninò immaterialis : ergo in materia eſſe nequit.

Secundò, forma quæ eſt natura, non poteſt ſeparari à materia : ſed anima noſtra ab ea ſeparatur, vt Fides docet : ergo non eſt natura. Maior probatur: tum ex Ariſtot. in hoc lib. textu 12. tum etiam, quia quidquid natura eſt non poteſt non eſſe priocipium motus Phyſici, & corporei : ergo non poteſt à materia ſeparari. Probatur conſequentia : quia anima ſeparata non poteſt eſſe principium talis motus : ſed ſolummodò actionum purè immaterialium: non enim ſine materia poſſunt actiones ab eadem materia dependentes exerceri.

29. Tertiò, forma, quæ eſt natura, debet ex potentia materiæ educi : ſed anima noſtra, vt ex dictis 1. lib. patet, ex potentia materiæ non poteſt educi: ergo non eſt natura. Maior patet : quia forma, quæ eſt natura, debet per naturam produci : ſicut forma artis debet per artem attingi : aliàs natura eſſet imperfectior arte : ergo cum natura non habeat alium modum producendi formam niſi educendo illam de potentia ſubiecti : fit inde, vt forma, quæ eſt natura, debeat ex potentia illius educi.

Quartò, operationes animæ rationalis non ſunt naturales : ergo neque ipſa anima, à qua tales fluunt operationes, erit natura. Conſequentia patet: quia natura eſt principium, & cauſa motus, ſeu operationis naturalis. Antecedens autem probatur : quia eius operationes ſunt intelligere, & velle: ſed hæ non ſunt Phyſicæ, & naturales, cum ſint etiam communes Deo & Angelis, quæ naturalia entia non ſunt : ergo, &c.

Digitized by Google

Nec ſatis eſt, ſi reſpondeas, volitionem, & intellectionem non eſſe operationes, propter quas anima rationalis dicatur natura; ſed illas, quas exercet in corpore inquantùm perfectiſſimè operatur quidquid aliæ materiales formæ: ſcilicet quatenus eſt principium augmentationis, nutritionis, &c. Nam contra hoc eſt; inde ſequi animam rationalem ſecundùm ſuum vltimum gradum non eſſe naturam, cum ſic formaliter, ſolummodò ſit principium ſpiritualium actionum, ſeu mutationum, quæ hoc ipſo quòd incorporeæ non ſunt, Phyſicæ non erunt.

STATVITVR VERA ſententia.

§. II.

30. Nihilominùs dicendum eſt: animam rationalem etiam ſecundùm vltimum gradum eſſe naturam, imò & perfectiſſimam in ratione naturæ. Ita Ariſtot. D. Thom. Alexander, Simplicius, Valleſius, Toletus, Conimbricenſ. Rub. & alij in præſenti, Suar. tom.1. ſuæ Metaphyſicæ diſp.1. ſect.2. num.17.

Probatur primò ratione, quam innuit D. Thom. 1. part. quæſt.72. art.1. Anima rationalis ſecundùm gradum vltimum eſt vera, & naturalis forma hominis: ergo ex vera natura. Antecedens eſt certum ſecundùm Fidem: quia definitum eſt ab Eccleſia in Concilio Lateranenſi ſub Leone decimo, & in Viennenſi ſub Clemente V. & habetur in Clement. vnica de ſumma Trinitate, & Fide Catholica. Quod etiam aperta ratione probatur: quia anima rationalis, qua rationalis eſt, conſtituit hominem ſpecie diſtinctum à cæteris animantibus: ergo eſt vera, & naturalis forma illius, ſi quidem repugnat naturam, aut eſſentiam hominis reſultare ex vnione ad corpus per ſolam aſſiſtentiam extrinſecam motoris ad mobile, aut alterius ſimilis; ſed omnino requiritur informatio materiæ, & vnio ſubſtantialis cum illa, vt vnum per ſe ſubſtantiale, & naturale reſultet. Conſequentia verò probatur: quia vt hîc expreſſè docuit Ariſtot. natura propriè dicitur de materia, & forma tanquam de partibus entis naturalis ex vtraque compoſiti.

31. Secundò probatur ratione, quam innuit D.Th. 1. parte quæſt.75. art.2. ad ſecundum, & 1. de Anima textu 1. Anima noſtra, vt rationalis, eſt principium motûs naturalis eius, in quo eſt, &c. Ergo eſt natura, vt hîc ab Ariſtot. definitur. Antecedens probatur: quia ſecundùm gradum rationalis eſt principium admirationis, riſus, fletus, locutionis: qui quidem motus, cum ſint naturales homini vt homo eſt, & in ipſo ſint, non poſſunt non ab anima, vt rationalis eſt, tanquam à principio *quo*, & radicali dimanare. Quod autem cæteræ definitionis partes ei conueniant, probatione non indiget.

DILVVNTVR OMNIA FVNdamenta oppoſita, præter vltimum.

§. III.

32. Ad primum igitur, initio quæſtionis poſitum, reſpondetur, quòd vt aliqua forma intrinſecè ſit, & dicatur materialis, non eſt ſatis eſſe in materia; ſed inſuper requiritur, vt in ſuo eſſe ab illa pendeat; ſicut ideò quantitas homini dicitur humana, quia ab homine in ſuo eſſe dependentiam habet. Vnde quia anima noſtra ita eſt in materia, vt in ſuo eſſe ab ea dependens non ſit, ideò non eſt intrinſecè materialis.

Ad ſecundum, neganda eſt maior: ad cuius probationem reſpondetur, Ariſtotelem ſolùm velle animam, ſeu formam ſecundùm ſtatum ſeparationis à corpore ſeu præcisè conſideratam, prout ſeparabilis eſt, non eſſe naturam: & ideò vt ſic non ad Philoſophum; ſed ad Metaphyſicum ſpectat: quandoquidem ſecundùm hanc rationem non eſt principium alicuius motus naturalis; ſed tantùm actionum intellectualium, & aliarum mutationum, quæ captum Phyſicum excedunt. Quod etiam expreſſit Ariſtot. dum dixit primo de Partibus animalium cap.1. conſiderationem animæ ſeparatæ non eſt Phyſicam: quia anima non eſt natura, id eſt, quia anima vt ſeparata rationem non habet naturæ.

33. Explicatur hoc: anima noſtra in ſtatu ſeparationis, quia ſpiritualis, & ſeparata eſt à materia: attingit ordinem ſubſtantiarum ſpiritualium, & ſeparatarum, quales ſunt Angeli: & aliunde, quia vera, & naturalis forma hominis eſt, etſi ſeparata ſit, habet in hoc ſtatu cum cæteris formis conuenientiam. Vnde & natura eſt ſicut cæteræ formæ, & natura non eſt ſecundùm aliam rationem, ſicut nec Angeli ſunt naturæ. Hoc autem ſecundum habet quatenus eſt ſeparata, & vt ſic eſt principium intellectionis, & volitionis, nec quoad ſubſtantiam, vel modum à corpore dependentis. Eſt autem natura, ſecundùm quod adhuc in illo ſtatu conſeruat, quòd ſit vera pars hominis, veraque illius forma: ac proinde primum, & radicale principium motuum naturalium hominis. Vnde cùm nos dicimus, animam in ſtatu ſeparationis non eſſe naturam, ſolùm loquimur de ea prout formaliſſimè tali gaudet ſtatu: & conſequenter prout præcisè eſt radix earum mutationum, quæ illi ſtatui conueniunt, in quibus nullum cum materia habet commercium.

34. Ex quo ad ſecundam probationem eiuſdem maioris conſtat: ſatis enim eſt naturæ, vt iam diximus, eſſe radicale principium motus Phyſici, quod anima etiam ſeparata conſeruat. Nec refert quòd ſemel ſeparata non poſſit per naturam reuniri, & conſequenter exercitium talis principij ſit omnino impeditum. Non inquam hoc refert. Quoniam ſufficit, vt debito tempore fuerit eius vis cauſatiua ad actum reducta; ſicut potentia nutritiua, vel augmentatiua in beatis fruſtranea non eſt; nec deſinit eſſe talis, etiam ſi nunquam in illis ad actum reducenda ſit: quia ſufficit vt tempore debito virtutem ſuam exercuerit.

35. Ad tertium neganda eſt maior: non enim pertinet ad rationem Phyſicæ formæ, aut naturæ vt talis, educi de potentia materiæ: ſicut & ad eam ſecundùm hanc rationem conſideratam, non requiritur, vt in ſuo eſſe habeat dependentiam à ſubiecto, in quo eſt: ſed hæc ſunt potius imperfectiones naturæ, à quibus concedimus animam rationalem eſſe liberam; & ita habere rationem formæ, & naturæ perfectiſſimæ denudatæ à quibuſuis aliis imperfectionibus, quæ in aliis imperfectioribus naturis reperiuntur.

Ad probationem maioris dicendum eſt animam non intendi ab agente naturali vt ipſa ſit: ſed vt eſſe, quod habet, communicet compoſito: non enim intenditur, niſi vt forma: at hæc non intenditur omninò per ſe primò propter ſe; ſed propter totum. Vnde quia hoc ipſo quod anima vnitur materiæ, ſtatim conſurgit compoſitum: ideò ſatiatur agentis naturalis deſiderium, ſi eam vnierit; quoniam indigentia, quam habet illius, aufertur ſufficienter per hoc. Ex quibus ſatis percipitur, quomodò ſufficiat ad hoc vt anima cenſeatur eſſe in poteſtate naturæ quantum requiritur ad hoc, vt ſit forma habens rationem naturæ, quòd poſſit à natura vniri, ſi quidem per hoc

omne

omne illud conſequitur, quod media anima adipiſci intendit.

36. Per quod etiam patet ad id, quod de arte in eodem argumento tangebatur: etenim ſi per impoſſibile datemus, non eſſe in poteſtate artis producere formam illam artificioſam: ſi tamen eam materiæ vniret, & per hoc omnem artificioſum effectum, quem deſiderat, conſequeretur: tunc non cenſeretur ars imperfecta, nec forma illa ideò deſineret eſſe artificioſa; quòd ſi modò ars vtrumque poteſt, hoc non oritur ex perfectione; ſed ex imperfectione formarum artificialium, inter quas nulla eſt adeò excellens, vt nequeat ſimul ab arte produci, & vniri, vt in naturalibus eſt ſola anima rationalis.

OCCVRRITVR VLTIMO FVNDAmento oppoſita ſententia.

§. IV.

37. AD quartum: quia maiori indiget diſcuſſione, ſigillatim reſpondetur: quòd licet intellectio, & volitio huius ſtatus non ſint motus ſenſibiles, ſi conſiderentur ſecundùm ſuam ſubſtantiam, & in eſſe entis, nihilominùs exercentur dependenter à materia ſenſibili, ſeu dependenter, ab operatione ſenſibili phantaſiæ, ſenſus communis, aliorumque ſenſuum; & non vtcumque; ſed ita vt harum etiam mutationum ſit ipſa anima radicale principium, tam quoad ſubſtantiam, quàm quoad hoc, quod eſt, eas ordinari ad intellectionem, & volitionem: & ideò intellectio, & vltio in hoc ſtatu ſaltem quoad modum pendent à materia. Quod quidem ſatis eſt ad hoc, vt tales operationes ſint, & dicantur naturales, & oriantur ab anima vt natura. Vnde Ariſt. 3. lib. de Anima agit ex profeſſo de anima rationali, vt eſt principium intellectionis dependentis à phantaſmate. Quare cum libri de Anima ſint præcipua pars naturalis Philoſophiæ; fit inde, vt anima rationalis quatenus talis, & vt habet rationem cauſæ reſpectu prædictorum motuum, ſit vera, & perfecta natura.

38. Quibus etiam addi poteſt, quod anima in hoc ſtatu moderatur per intellectionem, & volitionem motus Phyſicos, qui ab oriuntur: & ideò eos imperat, & ad eoſdem exercendos mouet potentias; præſcribitque quomodo, & quando exercendi ſint, ad hoc vt etiam in ordine Phyſico meliùs ſe habeant. Vnde non mirum, quod ratione huius imperij, &c. nec non & ratione prædictæ dependentiæ, quam iam explicuimus, poſſint intellectio, & volitio connumerari inter operationes naturales, & à natura vt tali prodeuntes.

Sed tunc obiicies primò: quod vt ſuprà quæſtione præcedenti innuimus, natura in modo operandi eſt determinata ad vnum, id eſt (vt ibidem explicuimus) non operatur media indifferētia, libertate & electione. At intellectio, & volitio in hoc ſtatu, necnon & cæteri motus ſunt liberi, & cadut ſub electione, ergo non oriuntur ab anima vt natura. Minor ſatis conſtat: quia volitio ipſa eſt formaliter libera; & intellectio, cæterique motus ſubduntur imperio voluntatis: ad proinde ſecundùm iſtam conſiderationem ſunt liberi, & cadunt ſub electione illius.

39. Secundò obiicies: quòd natura quatenus talis, debet eſſe principium non ſolùm modi motus; ſed etiam ſubſtantiæ ipſius. Ergo per hoc quod anima tantum ſit principium modi horum motuum, non ſaluatur, eam ſecundùm iſtam rationem eſſe naturam. Antecedens probatur: quoniam artes ſaltandi, & cantandi ſunt principium modi cantus, & ſaltationis; & nihilominùs non ſunt natura: quia non ſunt principium ſubſtantiæ talis motus.

Ad primam ex his obiectionibus reſpondetur: hoc quod eſt, *Naturam eſſe in modo operandi determinatam ad vnum*, conuenire naturæ, vt eſt inuoluta cum aliquibus imperfectionibus; quæ non ſunt de ratione naturæ; non verò prout eſt in omni ſua puritate, qualiter reperitur in anima rationali, quæ inter omnes naturas primatum obtinet. Vnde cum de natura abſolutè dicitur eam eſſe in modo operandi determinatam ad vnum; tunc nomen genericum, aut quaſi genericum *natura* appropriatur aliis naturis imperfectionibus: quia multoties nomen diuiſi appropriatur membro diuidenti imperfectiori, vt ſuprà in Logica diximus.

40. Ad ſecundam obiectionem reſpondetur primò: ad rationem naturæ ad minus exigi, quòd ſit principium modi petiti à natura, & denique talis vt ſit in natura, non ſolùm obedientalis, ſed etiam naturalis potentia ad illum, ac proinde talis potentia ſit in ordine ad agens, naturale modo iam dicto, & infra etiam explicando; at modis artificioſis nihil horum competit: cæterùm anima, vt eſt principium modi prædicti, eſt principium Phyſicè, & per modum principij actiui; & paſſiui Phyſici: & motus ille eſt petitus à natura, adeſtque in ea naturalis potentia ad illum.

41. Secundò reſpondetur: aliud eſſe an ſubſtantia actus præciſè vt ſpiritualis eſt, oriatur ab anima vt natura: aliud verò an eadem ſubſtantia, & ſpiritualitas, veſtita tamen (vt ſic loquamur) prædicto modo, ducat ortum ab eadem anima, vt habet rationem naturæ: ita vt anima ſecundùm iſtam rationem conſiderata, non ſolùm influat in modum; ſed etiam in ſubſtantiam, & ſpiritualitatem illam actus. Primum illud nos non dicimus; aliàs enim intellectio, & volitio provt exercentur in ſtatu ſeparationis, orirentur ab anima, vt natura; quoniam ſubſtantia horum actuum ſemper eſt ſpiritualis: at verò ſecundùm ingenuè concedimus.

Et ratio eſt aperta: tum quia homo in hoc ſtatu habet quamdam affinitatem, tam cùm Angelis, quàm cum his inferioribus: & ideò neceſſe erat, quòd anima, vt illum conſtituit in eſſe hominis, ſit etiam in eodem ſtatu principium actuum, ſeu motuum, ſecundùm quod affines ſunt, tam cum actibus Angelorum in ſpiritualitate, & ſubſtantia, quàm cum motibus horum inferiorum, ſeu aliorum entium naturalium in aliquo modo dependendi à materia. Tum etiam, quia ſicut ſpecies intelligibiles huius ſtatus ſecundùm ſubſtantiam ſunt ſpirituales, & ſecundùm modum dependent à materia: quia fiunt à potentia ſpirituali, ſcilicet ab intellectu agente, dependenter tamen à phantaſia, quæ eſt materialis: ita anima vt eſt in hoc ſtatu, & conſequenter vt natura, petit vti illis ſecundùm vtramque rationem: ac proinde influere in intellectionem, vt ſecundùm ſubſtantiam, ſeu entitatiuè ſpiritualis eſt, & vt ſecundùm modum pendet à materia. At verò ars ſaltandi præciſè ſiſtit in influxu circa modum ſaltandi; non verò extenditur ad ſubſtantiam actus ſub illo modo, ita vt attingat etiam ſubſtantiam ipſam: quia ſubſtantia illa vtpote naturalis, eſt extra latitudinem ſuæ actiuitatis.

42. Nec refert ſi vrgeas: quod cùm modus iſte ſit ſpiritualis, quippe afficiens actus animæ ſpirituales, nihil conducet, ad hoc vt anima natura ſit, quatenus eſt principium actuum; vt ſunt ſub illo: quandoquidem ideò non eſt natura, quatenus eſt principium ſubſtantiæ actuum: quia talis ſubſtantia eſt ſpiritualis.

Non inquam hoc refert: quia licet prædictus modus

Digitized by Google

dus ſit ſpiritualis; attamen conſiſtit in dependentia quadam eiuſdem intellectionis à materia ſenſibili, ſeu à mutationibus ſenſibilis, vt innuit. Diuus Thomas 2. part. quæſt. 75. artic. 2. ad 3. oon quidem tanquam à ſubiecto; ſed vel tanquam ab obiecto, iuxta illud, oportet iotelligentem phantaſmata ſpeculari, vel tanquam ab excitante externo, vel tanquam à neceſſario concomitante; intellectio autem, vt præſcindit à prædicto modo, nullatenùs pendet ab illa, & ideò: quia natura non habet rationem talis; niſi reſpectu operatioonum, ſeu motuum à materia dependentium: ideò anima non eſt natura reſpectu intellectionis; niſi vt eſt (vt ſic dicamus) veſtita prædicto modo.

QVÆSTIO VI.

Vtrum formatio talis; qualis eſt humanitas, & alia ſimiles, ſub hac natura definitione comprehendantur?

43. QVæſtio hæc paucis abſoluenda eſt, quoniam illius deciſio facilè ex dictis colligitur. Sunt ergo aliqui authores exiſtimantes formam totalem, naturam eſſe, imò & finiſſe comprehenſam ſub definitione naturæ ab Ariſtotele tradita. Primum probant: nam homanitas dicitur natura humana, & ratione illius ens naturale dicitur habere naturam. Deinde ſi naturæ partiales ſunt naturæ: quomodò, quæ totalis natura eſt, non erit ſimpliciter natura?

Tandem humanitas eſt principium motus eius, in quo eſt, & media illa tanquam principio radicali, & quo, agens operatur, & mouet: imò & recipit motum: quia accidentia in toto compoſito ſubiectantur: ergo erit natura.

Secundum verò, ſcilicet, quod comprehendatur ſub tradita definitione, ex hoc priori ſatis liquet. Quia ſi verè natura eſt: ergo vel definitio non eſt recta; vel ſub illa comprehenditur: ſicut in definitione hominis, vt ſic, neceſſariò requiritur, vt quidquid homo fuerit, vt comprehendatur.

Alij verò dicunt formam totalem eſſe naturam, non tamen, ſub hac definitione comprehenſam. Quoad primam partem conſtat ex his, quæ pro prima ſententia addocta ſunt. Quoad ſecundam verò probatur: quia non conueoit illi particula illa *primo* poſita in definitione naturæ: nam priùs materia, & forma ſont priocipium: quia ſunt principia eiuſdem humanitatis, & primæ radices motuum illius, vnaquæque in genere ſuo.

44. Nihilominus dicendum eſt, formam totalem, verbi gratia humanitatem propriè, & in rigore non eſſe diceodam naturam: neque in hac definitione comprehendi. Aſſertio hæc colligitur ex Ariſtot. in præſenti text. 11. vbi poſtquàm dixit, materiam, & ſimiliter formam eſſe naturam, addit: *Quod autem ex his, natura quidem non eſt, ſed à natura.* Vbi D. Thom. ſic ait: *poſſet autem aliquis credere, quòd quia materia dicitur natura, & etiam forma, quòd compoſitum poſſit dici natura, quia ſubſtantia dicitur de materia, & de forma, & de compoſito: ſed hoc excludit dicens, quod compoſitum ex materia & forma non eſt ipſa natura: ſed eſt aliquid à natura: quia natura habet rationem principij, compoſitum habet rationem principati.* Hucvſque S. Doctor. Quare ſicut homo, quia eſt principiatum, non eſt oatura: ita neque humanitas ob eaodem rationem non erit propriè, & in rigore natura, ſed à natura. Diximus *propriè, & in rigore:* quia ſi natura ſumatur latiùs, ſeu pro quidditate, & eſſentia, tunc humanitas dicenda eſt natura, imò & potiſſima inter oatoras. Per quod ad fundamenta primæ ſententiæ patet: quia humanitas oon eſt primum principium motus eius, in quo eſt.

QVÆSTIO VII.

Vtrum adhoc, vt forma ſit natura, requiratur indiſpenſabiliter, quòd ſit principium actiuum motus: vbi etiam agitur an motus cœli ſit naturalis?

45. LIcet quæſtio hæc poſſit procedere de natura vt ſic, & in hoc ſenſu ab Antiquis, & ab aliquibus ex Iunioribus controuertatur: nihilominùs, quia quoad materiam iam eſt deciſa in quæſtione tertia huius diſputationis, & quoad formam, nonnollam maiorem difficultatem habet: propterea eandem, quoad formam tantummodo excitauimus. Et quia ex hac quæſtione pendet alia: imò in ea neceſſariò inuoluitur: an nimirum motus cœli ſit naturalis, ideò hoc ipſum explicabimus.

REFERTVR OPINIO affirmans.

§. I.

PArtem affirmatiuam tuetur Vaſq. 1. 2. diſp. 25. cap. 3. & alij, quatenùs vniuerſaliter inquiunt ad rationem naturæ requiri, quòd ſit principium actiuum motus. Probatur primò: quia ſi forma non influit io motum eius, in quo eſt per modum principij actiui *quo*, non influit per modum primi priocipij, primæque radicis: ergo neque per modum naturæ: & ex conſequenti ad hoc vt forma ſit natura neceſſe eſt, vt ſit principium actiuum, *quo*. Vtraque conſequentia ſatis patet. Antecedens verò ſic oſtenditur: nam primum principium paſſiuum eſt materia: ſicut ipſa ſola eſt primum ſubiectum. Vnde forma ratione materiæ habet recipere, & pati: ergo ad hoc, vt forma ſit prima radix motus, debet in alio geoere influere, ſcilicet actiuè.

Confirmatur: forma vt forma ſolùm influit per modum actus: ergo non vt habet rationem potentiæ: ergo non per modum priocipij paſſiui: quia principium paſſiuum influit per modum potentiæ.

46. Secondò: nam eſſe naturam, eſt eſſe principium motus, &c. Et eſſe principium motus, eſt poſſe conari, & impetum adhibere in ordine ad illũ: & ideò natura dum actu influit in motum, tunc actu adhibet conatum, & impetum ad eundem: ergo repugnat eſſe naturam, & ſolùm eſſe principium paſſiuum motus. Patet conſequentia: quia conari, & impetum adhibere ſonat agere: at qood præcisè recipit id, oeque habet conari, vel impetum adhibere, aut agere: ergo, &c.

Tertiò: quia ſi ratione principii paſſiui eſſet aliquid natura, id ſanè eſſet violentum rei; quod eſſet contra potentiam, ſeu principium paſſiuum illius: quia, id eſt violentum, quod eſt contra naturam: at hoc dici nequit: ergo neque illud prius. Minor patet: quoniam alioquin multa dicerentur eſſe in ſtatu violeoto: quæ re vera in illo non ſunt, vt materia, dum eſt ſub vna forma ſublunari, & humanitas Chriſti Domini, dum eſt ſub perſonalitate diuina: quia vna forma ſublunaris eſt contra naturalem inclinationem, quam materia habet ad aliam: quia eſt incompoſſibilis cum illa. Et ob eandem rationem ſubſiſtentia diuina eſt contra naturalem inclinatiooem, quam habet humanitas ad propriam ſubſiſtentiam, vt pote impeditiua illius.

DECIDI

DECIDITVR QVÆSTIO.

§. II.

47. Nihilominùs dicendum eſt: ad hoc vt forma habeat rationem naturæ ſatis eſſe, quòd ſit principium paſſiuum motus. Hæc eſt Ariſtot. in hoc lib. & D. Thom. lect.1. eamque communiter tenent Doctores.

Probatur aperta ratione deſumpta ex Ariſtot. & D. Thom. locis citatis. Ad hoc, vt alicui conueniat ratio aliqua per definitionem ſignificata, ſatis eſt, quòd ei competant omnes particulæ definitionis propriè, & in rigore ſumptæ, vt ſe patet: ſed præciſè per hoc, quòd formæ ſubſtantiali conueniat eſſe principium paſſiuum *quo* motus, &c. conueniunt illi omnes particulæ definitionis naturæ propriè, & in rigore ſumptę: ergo præciſè per hoc conueniet illi ratio naturæ. Minor, quoad reliquas particulas præter quam *ly principium, & cauſa motus*, ſatis conſtat: quoad has verò etiam patet: nam ratio principij & cauſæ motus, propriè, & in rigore ſaluatur in principio paſſiuo: alioquin ſolùm principium actiuum eſſet verè, propriè & rigoroſè principium, & cauſa: & conſequenter diuiſio cauſæ in efficientem, materialem, &c. non eſſet diuiſio veræ, & rigoroſæ cauſæ; quod vt conſtat eſt apertè falſum: ergo, &c.

Confirmatur, materia prima, vt ſupra vidimus ex Ariſtotele eſt vera natura, & tamen ſolùm eſt principium paſſiuum motus, & non vtcumque; ſed ita vt imperfectiori modo concurrat, quàm forma, quæ ſolùm concurrit per modum principij paſſiui: ergo multo magis prædicta forma erit natura.

48. Secundò probatur: quia cœli ſunt vera entia naturalia, vt innuit Ariſtot.1. de Cœlo cap.2. & 7. Metaph. cap.2. text.5. vbi numerans corpora naturalia collocat inter ea cœlum: ac proinde eorumdem formæ ſunt verè naturæ; & tamen hæ formæ non ſunt principium actiuum motus: ergo ad rationem naturæ non deſideratur in formis ſubſtantialibus, quòd ſint principium actiuum motus; ſed ſatis erit, quòd ſint paſſiuum. Minor probatur, quia eſſe principium actiuum motus eius, in quo eſt, ſolùm conuenit formis, quæ ſunt anima vegetatiua, vel ſenſitiua, vel tandem rationalis, vt docet Ariſtot. Phyſicor. cap.4. vnde ibid. ait: quod moueri effectiuè à ſe, eſt viuere: & ideò definit actiones vitales per hoc, quod ſint à principio actiuo coniuncto: at formæ cœlorum non ſunt aliquæ ex his animabus: ergo, &c.

Fortè reſpondebis primò cum antiquis Philoſophis cœlum eſſe animatum, ac proindè eius formam eſſe veram animam. Cæterum impugnatio huius ſolutionis non eſt huius loci, ſed ad lib. de Cœlo ſpectat, videatur tamen D.Th.1.part.q.70.art.3. vbi eam optimè falſitatis conuincit.

49. Secundò reſpondebis cum aliis ex ſectatoribus Scoti: rationem hanc non eſſe firmam: quia cœlum reuera non eſt ens naturale, neque eius forma natura; atque adeò non deſumitur ſufficiens argumentum, ad hoc, vt natura non petat eſſe principium actiuum motus ex hoc, quòd forma cœli id non poſtulet. Et rationem reddunt: quia motus cœli non eſt naturalis: tum quia omnis motus naturalis eſt ab ſtatu non naturali ad naturalem: ſiquidem eſt ad acquirendam perfectionem naturalem, vt inductiuè patet in cæteris aliis motibus; ſed cœlum (vt conſtat) non acquirit aliquam perfectionem, aliquemve ſtatum naturalem per ſuum motum. Tum etiam, quia ſi naturalis eſt cœlo motus ad occidens; etiam erit connaturalis motus ab occidente ad oriens; & ita haberet duos motus contrarios, & connaturales; quod eſt abſurdum. Tum denique, quia motus naturalis debet effici à cauſa naturali; ſed motus cœli cauſatur ab intelligentia, quæ non eſt cauſa naturalis, ſed per intellectum, & voluntatem operatur.

50. Et confirmatur hoc ipſum: quia alioquin quies eſſet violenta cœlo: quoniam ex duobus contrariis ſi vnum eſt naturale, aliud erit violentum; ſed hoc admitti nequit: quia aliàs illa quies non eſſet perpetua, ſiquidem nullum violentum eſt perpetuum. Ergo dicendum eſt, quòd motus cœli non eſt illi naturalis, ac proindè non habere in ſe naturam: quia natura eſt principium, & cauſa motus naturalis, & cœlum nullum alium habet motum præter hunc.

Sed hi non poſſunt ſubterfugere, quin contra Ariſtot. & D.Thom. incedant (vt iam vidimus) imò, & contrà manifeſtam rationem: quia cœlum eſt verum compoſitum eſt materia, & forma Phyſica, vt cum Ariſt.1. de cœlo, & D.Thom. ibid. lect.6. communiter docent Philoſophi; idque ſatis colligitur ex eo, quod habet veram quantitatem, quæ in ſola ſubſtantia naturali, & completa recipi poteſt. Ergo eſt verum compoſitum Phyſicum, verumque ens naturale; nam vt in diſputatione proœmiali huius operis ex Ariſt. & D.Thom. diximus) ens mobile, & naturale eſt re ipſa idem, quod compoſitum ex materia, & forma Phyſica: ergo conſtitutiuum illius ſcilicet forma cœli, eſt verè & rigoroſè natura. ¶ Ex quo etiam fundamentum aduerſariorum corruit: nam ſi ſemel cœlum eſt ens naturale, cum non petat eſſe in perpetua quiete, neceſſe eſt, vt habeat aliquem motum naturalem; cumque non habeat alium præter aſſignatum, non poterit non hic eſſe illi naturalis.

51. Confirmatur: repugnat motum cœli non eſſe naturalem: ergo & quòd cœlum non habeat in ſe naturam; ac proindè fundamentum aduerſariorum euaneſcit prorſus. Antecedens probatur: tum quia fluit à principio paſſiuo motus eius, in quo eſt, &c. Ergo eſt motus naturalis: quia motus internus, & à principio interno ortus, &c. non poteſt non eſſe naturalis. Tum etiam: quia ad Philoſophum naturalem ſpectat agere de cœlo, & eius motu, vt patet ex quatuor libris, quos de cœlo Ariſtot. edidit; at Philoſophus naturalis non agit de entibus mobilibus ita ex profeſſo, niſi habeant motum naturalem: quia eius obiectum eſt ens mobile motu naturali.

Nec rationes, quas pro ſe adducunt, ſunt alicuius roboris. Non quidem prima: quia procedit de motu recto ad locum, non verò de circulari, qui appellari ſolet motus circa locum. Nec ſecunda: quia motus ab Oriente in Occidens, & econtrà, non eſt niſi vnicus tantùm motus continuus, & vna integra reuolutio eiuſdem corporis. Nec deinde tertia: quia ad motum naturalem ſatis eſt, quòd ſit internus procedens à principio paſſiuo naturali, nec petit agens, quod operetur per modum naturæ, & neceſſariò; ſed ſatis eſt operari iuxta ordinem naturis rerum debitum, licet aliàs agat per intellectum, & voluntatem. Nec tandem confirmatio obeſt: quoniam illa quies erit à Deo, ac proindè non erit violenta: quia eſt ſecundùm inclinationem vniuerſalem, quæ eſt in quauis creatura ad obediendum authori naturæ cui inclinationi peculiaris, & naturalis inclinatio ſubordinatur.

SOLVTIO RATIONVM *prima ſententia.*

§. III.

52. AD Primam initio quæſtionis propoſitam reſpoodetur: quòd cum principium paſſiuum *quod* motus, ſit ipſum ens naturale vt naturale eſt, neceſſe eſt, vt à duplici principio *quo* conſtituatur in eſſe ſubiecti: à materia quidem tanquam à primo ſubiecto: à forma verò tanquam à dante illi actualitatem neceſſariam, vt ſit ſubiectum *quod*. Vnde ſicut vtraque concurrit ad eſſe entis naturalis; & eſſe huius entis, vt tale, neceſſariò petit rationem principij paſſiui *quod*: ita vtrumque principium pertingit ad hoc, vt ſit illi ratio recipiendi motum; quamuis diuerſo modo, vt diximus. Per quod ſatis patet ad confirmationem.

Ad ſecundum ex Vaſq. reſpondetur: id qood eſt vera cauſa alicuius, verè influere, & in ſuo genere conari, vt conſtabit ex his, quæ iuſra ex Diuo Thoma dicemus. Vndè, quia forma, vt habet rationem principij paſſiui, verè cauſat motum *vt quo*: qnia ratione illius eſt ens naturale principium paſſiuum *quod*, ac proindè vera cauſa materialis *qua*: ideò ratio principij paſſiui ſatis eſt ad naturam. Adde, quòd etiam *cauſare* ſonat *agere*, & tamen propriè tribuitur cauſæ materiali, quæ paſſiuè concurrit.

53. Ad vltimum ex illis exemplis deſumptam reſpondetur: potentiam materiæ æquè eſſe reſpectu omnium formarum ſibi connaturalium, & ideò non patitur violentiam dum vnam recipit, etiam ſi tunc non poſſit aliam ſimul recipere. Ad illud de humanitate Chriſti reſpondetur: per ſubſiſtentiam Verbi diuini communicari illi eminentiſſimo modo, quidquid perfectiunis poterat habere per propriam ſubſiſtentiam: & ideò non appetere propriam, ac proindè nec eſſe iu ſtatu violento, ſed ſupernaturali. Ita Caietan. & communiter Thomiſtæ 3. part. quæſt.4. artic.2.

QVÆSTIO VIII.

Vtrum natura dicatur vniuocè, vel analogicè de materia, & forma.

54. POſtquàm explicuimus, quid ſit natura, quidque ſub definitio huius definitionis comprehcudatur: & diximus, quòd ratio naturæ, vt hîc ab Ariſtotel. definitur, ſolùm conuenit materiæ, & formæ: reſtat vt explicemus, quomodo natura ſe habeat ad illas.

Prima ſententia aſſerit naturam vniuocè dici de materia, & forma. Ita Sotus in præſenti, quæſt.2. quod reputat probabilius Toletus quæſt.1. ad 5. quem ſequuntur Plaaa in hoc lib. diſput.1. quæſt.3. in 2. part, illius, & aliis ex Recentioribus. Probatur primò: quia materia, & forma non diſcriminantur inter ſe in ratione principij, & cauſæ motus, & quietis; & ſuper hoc addunt ſuas differentiales rationes principij actiui, vel paſſiui, ſeu principij per modum actus, aut per modum potentiæ. Ergo natura in communi verè dicitur de illis vniuocè: ſicut ideò de homine, & equo dicitur animal vniuocè: quia in ratione animalis non diſcriminantur, & vnumquodque illorum addit ſuprà animal propriam rationem differentialem.

55. Confirmatur: ratio partis ſubſtantialis, & Phyſicæ poteſt vniuocè dici de materia, & forma: ergo & ratio naturæ. Patet conſequentia: quia quatenùs ſunt partes phyſicæ, ſunt naturæ: nam ſecundùm iſtam rationem componunt ens naturale, & ſunt prima principia motuum illius. Et antecedens ſuadetur: quia poteſt ab illis abſtrahi ratio partis non determinando, an ſit pars hoc, vel illo modo, ſed ſolùm conſiderando rationem componentis vt ſic; at in iſta ratione non differunt: ergo omnino conueniunt: ergo vniuocè.

Secundò: quia ſicut forma habet, quòd ſit natura per ſuam eſſentiam: ita materia per ſuam: ergo neutra habet, quòd ſit natura ab alia: ergo ratio naturæ poteſt eſſe illis vnica. Patet conſequentia: quia quotieſcumque aliqua inferiora participant intrinſecè rationem ſuperiorem, & vnum non pendet ab alio, tunc poſſunt fundare vniuocationem: nam tunc ratio illa ſuperior non petit deſcendere inæqualiter ab illa, ſed omninò æqualiter; ac proinde cum omnimoda vniformitate, & vniuocatione.

56. Dicendum tamen eſt; Rationem naturæ analogicè dici de materia, & forma. Hæc eſt Ariſt. in hoc lib. c. 1. vbi docet formam eſſe magis naturam, quàm materiam. Et hoc idem probat dicens: *Atque natura magis hæc eſt, quàm materies: vnumquodque enim tunc magis dicitur, cùm eſt actu, quàm in potentia.* Quem locum explicans D. Thom. lect. 2. ſic inquit: *Quia vnumquodque magis dicitur ſecundùm quod eſt actu, quàm ſecundùm quod eſt in potentia: ideò forma, ſecundùm quam aliquid eſt ens naturale in actu, magis eſt natura, quam materia, ſecundùm quam eſt aliquid naturale in potentia.*

Item idem Ariſtoteles, vt explicet magis hoc ipſum in 5. Metaph. text.5. dicit, formam propriè appellari naturam: at verò materia non dicitur natura, niſi quatenùs eſt ſuſceptiua formæ. Vbi D. Thom. ſic habet: *Vnde patet: quòd primò, & propriè natura dicitur ſubſtantia, id eſt forma rerum habentium in ſe principium motus, inquantum huiuſmodi: materia enim dicitur eſſe natura, quia eſt formæ ſuſceptibilis.* Quare cum omnia hæc adſtruant analogiam, vt conſtat, fit inde Ariſtotelem, & D. Thom. eſſe in noſtra ſententia. Quam etiam tenent Auctr. in hoc libr. text.2. Albert. tract.1. cap.3. Sirianus apud Simplicium commento 3. Alber. 2. Phyſico. tract.1. cap.3. Conimbricenſes in præſenti, & alij quos refert Maſſius in præſenti, q.12.

57. Probatur ratione, quam innuit Diu. Thom. locis citatis in Logica diſput.5. Nam quod non poteſt eſſe ſpecies, nec habere actum metaphyſicum etiam partialem ex ſe, non poteſt fundare conuenientiam vniuocam genericam, etiam in ratione aliqua partiali: quia ratio generica non abſtrahitur, niſi ab ſpeciebus; at materia non poteſt eſſe ſpecies etiam partialis, nec habere aliquem actum metaphyſicum, ſi ſecundùm ſe conſideretur. Ergo non poteſt fundare conuenientiam vniuocam genericam in ratione naturæ: ergo neque vllam prorſus ſecundùm iſtam rationem. Patet hæc vltima conſequentia: quia cum materia, & forma ſint diuerſæ eſſentialiter in ratione talis, vel talis naturæ, ſi ſemel vniuocarentur in ratione naturæ, eſſet vtique talis ratio vniuoca per modum generis. Minor verò, in qua poſſet eſſe difficultas, ſanè conſtat: tum ex dictis lib.1. diſp.3. num.27. & deinceps, tum etiam in Logica diſp.5. num.71. & deinceps. Nam cum actus metaphyſicus deſumatur ab actu phyſico eo modo, quem iam explicuimus: fit inde vt ſicut materia prima ſecundum ſe eſt expers totius actualitatis phyſicæ: ita ſit incapax, ſi ſecundùm ſe præciſè ſumatur, alicuius actus metaphyſici: quare non niſi à forma habet

conſtitui

conſtitui in aliqua ſpecie poſitiua, & eſt capax alicuius actus metaphyſici.

58. Secundò probatur ratione, quam etiam innuunt Ariſt. & D. Thom. loco citato: nam materia non habet, quòd ſit principium, & cauſa motus, niſi ratione formæ; ergo nec habet rationem naturæ, niſi dependenter ab illa: ergo ratio naturæ non deſcendit vniuocè ad vtramque. Antecedens probatur: quia materia, verbi gratia grauis, non inclinat in motum deorſum aut influit in illum, niſi quia eſt actuata per formam grauis. Vnde ſi actuaretur forma leuis, inclinaret, & influeret in motum ſurſum: imò neque reſpectu generationis influit materia, niſi dependenter à forma, vt à fine. & termino formali *quo* generationis: ita vt ab ea habeat in hoc ordine ſuam cauſalitatem materialem, vt infra diſputatione 14. dicemus: ergo, & cætera.

59. Ad primum initio quæſtionis poſitum reſpondetur, negando antecedens: quia à materia & forma, non poteſt omnino abſtrahi ratio principij influentia in motum, ac proinde in illa ratione principij partim conueniunt, & partim, imò ſimpliciter diſcriminantur, cuius radicem in prima noſtra ratione iam aſſignauimus: quia materia non eſt partibilis in duos conceptus, quorum vnus ſolùm dicat rationem principij, & alius rationem talis principij, quod ſe habeat per modum actus Metaphyſici, reſpectu prioris conceptus, quia eſt expera totius actualis. Vnde ſe tota diſtinguitur à forma, eo ſanè proportionali modo, quo differentiæ ſe totis differunt. Ex quoad confirmationem ſatis patet. Ad ſecundam patet ex dictis: quia etſi materia per ſuam entitatem ſit cauſa motus, id tamen habet cum dependentia iam dicta à forma & ratione illius. Vnde qua ratione eſt dependens à forma in ratione naturæ, analogatur cum illa analogia attributionis. At qua ratione natura inuenitur intrinſecè in vtraque, analogantur analogia proportionalitatis, vt in Logica diſp. 10. num. 30. & 54. innuimus.

QVÆSTIO VLTIMA.

Vtrùm natura diſtinguatur ab arte, & an pars poſſit efficere opera naturæ.

60. QVoad primam huius quæſtionis partem, ſcilicet diſtinctionem verſantem inter naturam & artem, ratio dubitandi eſſe poteſt: quia ars videtur eſſe principium & cauſa motus eius, in quod eſt, &c. & per conſequens non diſtingueretur à natura. Antecedens patet: quia ſi ſumamus duo corpora, alterum planum, & alterum ſphæricum, & ex aliquo eminenti loco vtrumque deijceremus, tunc ſphæricum velocius moueretur, imò & longius percurreret ſpatium, etiam ſi æquali impetu ambo corpora proijciantur. At hunc motus exceſſum non habet corpus ſphæricum à natura: quia ſupponimus omnia naturalia eſſe in illis æqualia: ergo id habet ab illa artificioſa figura: ergo ars & artificialia, vt ſic, ſunt cauſa motus.

Confirmatur, quia ars ſaltandi eſt cauſa ſaltationis; & ideo videmus eos, qui illam habent, rectè ſaltare; ſecus verò alios: ergo ars erit principium & cauſa motus eius, in quo eſt.

61. Nihilominus dicendum eſt, artem & naturam diſtingui inter ſe. Ita Ariſt. in hoc lib. c. 1. D. Thom. ibidem & cuncti Philoſophi. Probatur breuiter, nam ars, vel ſumitur pro habitu interno & intellectuali, vel pro effectu ipſo artificioſo ad extra producto; v.g. pro figura & forma illa artificioſa domus; ſed ſecundùm vtramque rationem diſtinguitur à natura: ergo & cætera.

Maior patet. Minor verò quoad habitum intellectualem ſatis liquet: Tum quia id, quod eſt natura, debet eſſe in genere cauſæ formalis quid corporeum, ſiue hoc habeat formaliter, ſiue eminenter; at habitus prædictus eſt omnino ſpiritualis Tum etiam quia natura eſt ſubſtantia, & prædictus habitus eſt accidens, ac proinde nec facit vnum per ſe, ſicut natura. Tum denique & maximè, quia natura eſt principium & cauſa motus, quoad ſubſtantiam, ſecus verò ars, quæ vel nullo modo eſt principium motus, vel ad ſummum eſt principium illius, quoad aliquem modum.

Ex quo etiam eadem minor quoad effectum artificioſum ſatis conſtat: tum quia forma artificialis externa, v.g. forma domus, eſt ad ſummum quoddam accidens: tum etiam, quia non eſt principium & cauſa motus, ſicut natura, vt experientia, & ex ſe conſtat.

Ex quo ad rationem dubitandi, & eius confirmationem patet: quia ars interna eſt ad ſummum principium modi motus, & figura illa artificioſa corporis ſphærici, habet per ſe modum conditionis, reſpectu velocitatis motus, quæ eſt modus illius.

62. Sed maior difficultas eſt quoad ſecundam huius quæſtionis partem: an ſcilicet ars poſſit efficere opera naturæ. Nam Albertus Magnus libro tertio de Mineralibus capite nono, Henricus quodlib. 5. quæſtione tertia, Zimara in tractatu de differentiis Naturæ & Arti, tuentur partem affirmatiuam. Et probant primò ex illo Exodi ſeptimo, vbi legitur Magos aut Sapientes Ægyptiorum quoſdam ſerpentes per artem magicam edidiſſe.

Deinde hoc ipſum ſuadent, nam per artem chimicam poteſt fieri aurum & argentum verum, ex commixtione aliorum metallorum, facta ad calorem ignis.

Tandem plures ad idem probandum adducunt inſtantias: nam ſtatuæ Dædali tali arte confectæ erant, vt huc & illuc ambulantes diſcurrerent, vt teſtatur Ariſtot. 1. Politic. cap. 3. & 1. de Anima text. 44. Et columba Architæ ita artificioſè fabricata fuit, vt eam volaſſe referat Gellius lib. decimo Noct. Attic. cap. 12. Et tandem Valer. narrat, fortunæ ſimulachrum, quod Romæ erat via Latina, bis loquutum fuiſſe. Quod quidem cum ex vi naturæ fieri non poſſit, fit inde, quod non aliunde niſi ex magno, & accommodato artificio, quoad hunc effectum conſtructa erat, talis loquutio proueniret.

63. Nihilominus dicendum eſt primò. Ars non poteſt per ſe, & per veram efficientiam conficere opera naturæ. Hæc eſt Ariſtot. in hoc libro capite primo, D. Thom. ibidem, & omnium fere Philoſophorum.

Probatur aperta ratione: nam vel ars efficit opera naturæ per ſe, & propria virtute, aut ſolum efficienter inſtrumentaliter, at nullo ex his modis: ergo nullam efficientiam poteſt habere, per quam immediatè attingat opera naturæ. Conſequentia videtur legitima, quia in maiori referuntur omnes modi efficientiæ.

Minor verò, quoad efficientiam principalem ſatis patet: quia opera naturæ, vel ſunt ſubſtantiæ, vel accidentia naturalia: at neutrum continentur in arte formaliter aut virtualiter, vt ex ſe conſtat: ergo nequit ad illa propria virtute efficienda pertingere.

Quoad ſecundam verò partem prob. quia ſi ſemel ars attingeret inſtrumentaliter productionem rerum naturalium, id eſſet, quia natura vteretur ea, vt virtute inſtrumentaria: eo ſanè modo, quo vtitur calore ad productionem ignis: at natura non vtitur, niſi virtutibus inſtrumentariis naturalibus ad ſuos effectus: tum quia virtus inſtrumentaria debet eſſe

eiuſdem ordinis cum cauſa principali, qualis non eſt ars, reſpectu naturæ: tum etiam, quia forma inſtrumentaria habet ſe per modum proprietatis reſpectu ſubſtantiæ agentis per illam, vt patet in calore, reſpectu ignis quod quidem, reſpectu naturæ, conuenire nequit: ergo, &c.

64. Dicendum ſecundò eſt, licet ars non poſſit propria virtute, aut per veram efficientiam attingere opera naturæ, poteſt tamen aliqualiter ad id concurrere applicando actiua paſſiuis. Vnde illi effectus non fiunt ab arte; ſed à naturalibus virtutibus, quæ applicantur. Hæc eſt D. Thom. 2.2. quæſt. 77. art. 2. ad 1. & D. Auguſt. 10. de Ciuitate Dei cap. 11. vbi docet, dæmonum induſtria plures effectus naturales fieri, & aliquando præter communem cauſam naturæ. Cuius rationem reddit: quia cum per ſcientiam illam perfectiſſimam, quam habent, cognoſcant euidenter virtutes naturales rerum, ſciunt quoque ſic actiua paſſionis applicare, vt effectus naturales, quos intendant, in lucem edant. Non quidem ex vi artis tanquam cauſæ effectiuæ; ſed ex vi virtutum naturalium, quas applicant. Vnde hanc ſententiam docent communiter Philoſophi & Theologi, & ideo non eſt neceſſe ſingulos referre.

65. Probatur deinde aſſertio: tum experientia artis Medicinæ, per quam ita bene ſciunt virtutes naturales lapidum, herbarum, & aliorum humanis corporibus applicari vt mediis his ſanitatem conſequantur: imò aliquando adeo mirabilem, vt prima facie videatur, ſupra communem rerum curſum fuiſſe conſecutam. Tum etiam ex eo quod experimur in pullis, quorum generatio naturaliter ſit medio calore gallinæ ouis incubantis, & nihilominus ſolet induſtria humana fieri per applicationem quorundam corporum calidorum ad eadem oua.

66. Ad primum ergo initio quæſt. poſitum dicunt aliqui: ſerpentes illos non fuiſſe veros; ſed apparentes. Sed hæc ſolutio diſplicet D. Auguſt. à Gloſſa ibidem citato, & D. Thomæ quæſtione 6. de Potentia, art. 5. ad 8. Necnon & Origeni, qui vnanimiter admittunt ſerpentes illos fuiſſe veros & naturales. Et ſubdit D. Thom. ibidem dicens: quod ex hoc veriſimiliter probatur quia ſcriptura eodem vocabulo nominat, & virgas Magorum, & virgam Moyſis, quam conſtat vere in ſerpentem eſſe conuerſam.

Quare reſpondet idem Doctor Angelicus, id fuiſſe factum operatione & arte dæmonum: non quidem quia dæmones effectiue id præſtiterint; ſed per aliqua ſemina collocta, quæ habebant vim putrefaciendi virgas, & in ſerpentes conuertendi eas. Vnde his ſemel applicatis, potuit prædictus effectus in lucem prodire.

Quibus etiam non improbabiliter addi poteſt, quod illi ſerpentes potuerunt aliunde à dæmonibus in tam breui mora illuc adduci, vt viderentur de nouo à Magis producti; ſed inter has ſolutiones magis placet ea, quam reddit D. Thom.

67. Ad 2. reſpond. ex D. Tho. in 2. diſtinct. 7. qu. 3. art. 1. ad 5. his verbis: *Quædam formæ ſubſtantiales ſunt, quas nullo modo ars inducere poteſt: quia propria actiua & paſſiua inuenire non poteſt; ſed in his poteſt aliquid ſimile facere: ſicut Alchimiſtæ faciunt aliquid ſimile auro quantum ad accidentia extrema; ſed tamen non faciunt verum aurum: quia forma ſubſtantialis auri non eſt per calorem ignis, quo vtuntur Alchimiſtæ; viget virtus mineralis: & ideo tale aurum non habet operationem conſequentem ſpeciem, & ſimiliter in aliis, quæ in eorum operatione fiunt.* Hæc D. Thom.

Sed quia idem S. Doctor 2.2. qu. 77. art. 2. ad 1. ſatis innuit oppoſitum, vt docet Caiet. ibidem.

Ideo ſecundò reſpondetur cum eodem, nihil obeſſe, quòd per artem chimicam fiat verum aurum; non quidem, quia prædicta ars effectiue attingat illud; ſed quia applicat actiua paſſiuis.

68. Sed dices, vſus huius artis, & vendere prædictum aurum pro vero eſt damnatum ab Eccleſia, in Extrauaganti *Spondet*: vbi etiam declaratur vendentes illud teneri ad reſtitutionem: ergo tale aurum non eſt; ſed fucatum & apparens.

Patet conſequentia: quia ſi applicando actiua paſſiuis poſſet verum aurum fieri, nec vſus huius artis eſſet damnatus, nec eſſet illicitum vendere tale aurum pro vero: ac proinde nulla ex tali venditione conſurgeret obligatio reſtituendi.

Reſpondetur ex Caiet. ibid. quòd licet D. Thom. in reſponſione ad 1. non reputet impoſſibile fieri aurum verum per artem: quia tamen nunquam, aut rarò fit; ſed ſæpiſſimè accidit contrarium, non mirum quòd Eccleſia vſum prædictæ artis prohibuerit, prudenter iudicans tale aurum non eſſe verum, ſed fucatum: & ita vendentem illud pro vero, teneri ad reſtitutionem: quia argumentum deſumptum ex communiter contingentibus, non eſt in rebus moral. exigui ponderis.

69. Ad tertium reſpondetur, vel motus illos non fuiſſe veros; ſed tantum ibidem interueniſſe aliquam illuſionem factam à dæmone: vel factos eſſe media aliqua cauſa naturali ibidem incluſa, & per artem humanam explicata: vt patet in horologio, quod ex vi ponderis, quoad habet, & artificioſè ei eſt applicatum, mouetur continuò: vel tandem proceſſiſſe à dæmone, qui poteſt localiter mouere corpora: imò, & applicando actiuo paſſiuis, poteſt medio aliquo reali motu in aëre cauſare ſonum, ſimilem voci articulatæ.

DISPVTATIO OCTAVA.

DE CAVSIS IN COMMVNI.

Hvcuſque de prima huius libri parte, ſcilicet de natura, egimus: reſtat vt de illius ſecunda parte, nimirum de Cauſis, agamus. Et meritò diſputationem hanc de Cauſis in communi, aliis diſputationibus præponimus, quæ de eiſdem in particulari agunt: quia ordo & methodus, quam Ariſtot. in hoc opere obſeruat, eſt, ab vniuerſalioribus ad minus vniuerſalia procedere.

QVÆSTIO PRIMA.

QVID SIT CAVSA?

CAuſam eſſe quis dubitabit? & ideo meritò quæſtione *an eſt*, relicta, à quæſtione *quid eſt*, exordium ſuminus. Sed pro tituli intelligentia notandum eſt: cauſam multipliciter ſumi, vel nimis amplè, & vulgariter, quo pacto principium & cauſa pro eodem ſumontur, qua acceptione vſus eſt Ariſt. 2. Metaphyſic. c. 2. text. 11. cùm priuationem cauſam appellauit. Vel nimis ſtrictè, prout ſolum comprehendit id, quod verè efficiendo cauſat. Secundùm qoam conſiderationem ſola cauſa efficiens babet rationem cauſæ. Vnde D. Auguſt. in hoc ſenſu lib. 38. Quæſt. ait: *Omnis cauſa efficiens eſt*. Et Plato in Hypia maiori docet: quòd *Efficiens & cauſa, in nullo differunt*. Vel tandem medio modo, ſecundùm quem totum comprehendit quatuor vulgata genera caoſarum. Titulus ergo quæſtionis non de cauſa primo, aut ſecundo modo; ſed de ea ſecundùm hanc vltimum conſideratione accepta procedit.

Referuntur & refelluntur diuerſa ſententia Iuniorum,

§. I.

2. CAuſa igitur ſic ſumpta nullibi à Philoſopho definita eſt; & ideo varij variè ipſam defioierunt. Nam in primis Rub. & alij ex Iunioribos cauſam definiunt dicentes, cauſam eſſe *Principium per ſe, influens in effectum*. Explicantque eam ſic: *principium* ponitur loco generis; & ita ambit etiam priuationem, quæ tamen excluditur per ly *influens*; ſicut etiam cauſæ per accidens per ly *per ſe*, ſed additur ly *in effectum*, vt excludantur diuinæ perſonæ: quia licet Pater æternus influat *eſſe* in Filium: & Pater, ac Filius in Spiritum ſanctum, non tamen vt in effectum: quia Filius, & Spiritus ſanctus non ſunt facti.

Et poteſt bonitas huius definitionis ſic ſuaderi, ex eo qood cauſa & effectus conſtituuntur per rationes oppoſitas, & mutuò ſibi correſpondentes, at ratio effectu vt ſic, conſiſtit in hoc, quòd res illa, quæ effectus dicitur, habeat eſſe per influum alterius tanquam cauſæ: ergo ratio cauſæ ſita erit in hoc, quòd influat eſſe in eadem rem, tanquam in effectum.

3. Cæterùm, hæc definitio non ita rem explicat, vt per erat: quia quòd pater æternus non influat in Filium vt in effectum, verum quidém eſt; non tamen probatur ea hac definitione cauſæ, vt probari debeat. Ideo enim Pater non influit in Filium vt in effectum: quia Pater cauſa non eſt: qood verò cauſa non ſit, ex definitione cauſæ probari deberet, oſtendendo hanc Patri æterno conoenire non poſſe. Hæc ergo definitio cauſæ adhuc deſideratur.

Explicatur hoc inquirendo: vtrum Pater ſit principium influens per ſe in Verbum? Reſponebis eſſe quidem. Quare ergo non eſt cauſa? Dices: quia non influit in illud vt in effectum. Sed tone inquiremus, quid ergo eſt influere vt in effectum, vt hinc videamus, an Patri talis modus influendi conueniat? Quare, illud, quo, rectè explicueris, quid ſit influere vt in effectum, erit definitio caoſæ, per cuius negationem colligetur, & probabitur Patrem non eſſe cauſam.

Declaratur amplius hoc ipſam, idem eſt per ſe influere, & non vt in effectum, quòd per ſe influere, & non tanquam cauſam: ergo erit ſenſus prædictæ definitionis: cauſa eſt principium per ſe influens tanquam cauſa. Quæ definitio vt patet, nugatoria eſt: Explicare ergo oportebat, quæ ratio influentiæ, aut emanationis ſit ea, qua cauſa in ratione cauſæ conſtituitur, ſicque differat à principio perfectiſſimo, quale in diuinis reperitur, quod licet influat, & verè producat, non tamen cauſat.

4. Alij, vt hanc difficultatem euadant, inquiunt cauſam eſſe, *Id à quo aliquid per ſe pendet*. Sic Fronſeca 1. Metaph. c. 1. q. 1. ſect. 3. quem alij ſequuntur. Quare ſic aliquid influere, vt verè dependeat res ab influente, eſt eſſe cauſam. Vnde cùm Pater æternos non ſic influat, vt Filius ab eo pendeat: ideo non eſt cauſa: rectè ergo per hanc definitionẽ explicatur illud, per quod cauſa à cæteris aliis principiis diſtinguitur.

5. Sed adhuc non quieſcit animus, quia explicare oportebat quis ſit modus ille influendi trahens, aut poſtulans dependentiam: & ita neceſſarium erat exponere, quid ſit vnum dependere ab alio, & quare non ſufficiat ad dependendum, quod ſufficiat ad procedendum: etenim pendere in eſſe ſuo nihil aliud eſſe videtur, quàm non habere illud à ſe; ſed datum & communicatum ab alio: ita vt ab eo ſemper verum influxum dari debeat: vt ſemper haberi poſſit; ſed Verbum habet à Patre tam eſſe eſſentiæ, quam eſſe perſonale: ita vt ſemper debeat illi à Patre dari, vt ſemper illud habeat: ergo ſi hoc ſolùm requiritur ad cauſã & effectum, iam Pater erit cauſa, & Verbum effectus: Non ergo adhuc habemus definitionem cauſæ, quæ omni principio verè influenti, & non cauſanti non conueniat. Quod ſi hoc non ſufficit ad dependendum, debebat addi ibidem aliquid qood innueret, quiſnam ſit modus influendi trahens ſecum dependentiam.

Proponitur ſententia D. Thom. vna cum aliquibus obiectionibus contra eam.

§. II.

6 QVapropter D. Th. in hoc 2. lib. lect. 10. aliter cauſam definit, dicens: *Cauſa eſt, ad quam ſequitur eſſe alterius*. Quam etiam tradit opuſc. 31. circa medium dicens: *Cauſa eſt id, ex cuius eſſe ſequitur aliud*, & q. 10. de Potentia art. 1. ad 3. inquit: *Dicimus enim cauſam, ad quam ſequitur aliud*. Quæ definitio deſumpta eſt ex lib. de Cauſis, & eam etiam tradit D. Bonau. 2. diſt. 26. art. 2. qu. Maſſius 2. Phyſic. c. 3. qu. 2. Tolet. ibid. q. 1. Sot. q. 4. huius lib. & eſt communis inter Thomiſtas.

Cæterùm, ſicut aliæ definitiones nobis diſplicuerunt: ita hæc pluribus ex Iunioribos non placet: quia cenſent eam aliis à definito competere, ſiquidem ad priuationem, quæ ſolum eſt principium generationis ſubſtantialis, & non cauſa, ſequitur generatio: & ad primum punctum linea, ſicut, & ad auroram dies ſequitur. Imò ſi ad altiora aſcendamus, inueniemus, quod ad eſſe Patris in diuinis ſequitur eſſe Filij: & ad eſſe vtriuſque Spiritus ſanctus; & tamen neque Pater reſpectu Filij, aut vterque reſpectu Spiritus ſancti poteſt rationem caoſæ habere.

Quod ſi eis reſpondeas cum Toleto, Maſſio & aliis ly *ſequitur* debere intelligi de ſequela Phyſica

quæ eſt per dependentiam vnius ab alio, quæ tamen non reperitur in his, quæ in argumento referuntur.

Contra hoc præterquam quod poſſunt obiici illa, quæ contra 3. definit. adduximus: nihilominus adhuc obiiciunt. Tum quod etiam ſi intelligatur illa particula de vera dependentia, conuenit priuationi: nam quæ maior dependentia eſſe poteſt, quam quòd generatio adeo intrinſecam & tranſcendentalem habitudinem ad priuationem dicat, vt ſine illa neque eſſe, nec intelligi poſſit?

¶ Item, quia ab illo, quod per ſe intrat in definitionem, per ſe pendet definitum: at per ſe intrat priuatio in definitionem generationis, vt lib. 1. diximus: ergo, &c. Tum etiam, quia definitio hæc videtur ſatis obſcura, & apta æquiuocationi, nam cum per illud verbum *ſequitur*, abſque aliquo alio addito non denotetur hæc ſpecialis conſecutio; inde eſt, vt verbum illud maneat ſatis obſcurum, & æquiuocationi aptum ac per conſequens, & ipſa definitio quæ tamen quippe explicans naturam definiti debet eſſe clara & perſpicua.

Profundus ſenſus definitionis Diui Thomæ eruitur.

§. III.

7. SEd hæc non adeo vrgent; vt propterea ſit deſerenda definitio à D. T. adducta: & ideo pro eius explicatione notandum eſt: quod ad rationem cauſæ indiſpenſabiliter deſideratur, quòd influat in rem cuius eſt cauſa, & quòd ille influxus ſit talis conditionis, vt medio illo res cauſata verè pendeat per propriam & rigoroſam dependentiam à ſua cauſa: id quod vnanima omnium conſenſu admittitur. Et ideo, vt ſupra dicebamus, priuatio non eſt cauſa generationis entis naturalis, licet ſit principium illius; quia non influit: & Pater æternus, licet influat in Filium, quia tamen Filius non pendet à Patre medio tali influxu, propterea nec Filius eſt effectus, nec Pater cauſa.

Cæterùm ad hoc, vt ille influxus ſit talis, vt medio illo adſit prædicta dependentia neceſſariò requiritur, vt illud *eſſe*, quod per ſe primò influit cauſa, ſit ſaltem diſtinctum numericè ab *eſſe*, quod eſt in eadem cauſa. Cuius ratio eſt: quia ſicut Deus præciſè, quia eſt ens à ſe, id eſt, ab alio omnino independens, habet quòd non indigeat influxu ab alio, à ſe eſſentialiter, ſiue ſpecificè, ſiue numericè diſtincto: & ideo contra rationem huiuſmodi independentiæ non eſt, quòd vna perſona diuina procedat ab alia; quia vtraque eſt eiuſdem prorſus eſſentiæ: ita dependentia, quæ ex diametro opponitur omnimodæ independentiæ, habet ex vi ſua, ac proinde, vt per hoc nomen ſignificatur, quod indigeat influxu alterius habentis eſſentiam, vel ſpecie, vel numero, ſaltem diſtinctam.

Quæ omnia eleganter docuit D. Tho. 1. p. q. 33. art. 1. ad. 1. dicens: *Vnde hoc nomen cauſa videtur importare diuerſitatem ſubſtantiæ, & dependentiam alicuius ab altero, quam non importat nomen principij; in omnibus enim cauſæ generibus ſemper inuenitur diſtantia inter cauſam, & id, cuius eſt cauſa ſecundùm aliquam perfectionem, aut virtutem*; & concludit: *hoc non habere nomen principij*. Et hoc ipſum docet qu. 10 de Potentia, art. 1. ad 8.

Hoc igitur ſuppoſito ſatis conſtabit, quàm legitima ſit definitio, quam Doct. Angelicus tradit, & quam ſubtiliter & propriè explicet id, quod aliæ definitiones non explicabant; nimirum quis ſit ille proprius modus influendi cauſæ, qui prædictam ſecum affert dependentiam. Nam cum S. Th. inquit cauſam eſſe ad quam ſequitur eſſe alterius, vel ad cuius eſſe ſequitur aliud: ly *ſequitur* non de qualicumque conſecutione, ſed de conſecutione per influxum intelligitur. Cùm verò addit ly *eſſe alterius*, vel ly *ſequitur aliud*, denotatur, quod tale eſſe debet eſſe ſpecificè vel numericè diſtinctum: ac proinde explicatur modus ille proprius influendi, quem habet cauſa, quique affert dependentiam rei cauſatæ à ſua cauſa.

8 Ratio autem, ob quam per ly *aliud*, vel per *alterius* denotatur, quod eſſe, quod modificat, debeat eſſe modo dicto diſtinctum, ſumitur ex eodem D. Th. 1. p. qu. 31. art. 2. ad. 4. vbi vt doceat, quod ly *aliud*, dicat diſtinctionem in eſſentia; ſecus verò ly *alius*, ſic ait: *Neutrum genus eſt informe: maſculinum autem eſt formatum & diſtinctum, & ſimiliter fœmininum, & ideo conuenienter per neutrum genus ſignificatur eſſentia communis; per maſculinum autem & fœmininum aliquod ſuppoſitum determinatum in communi natura. Vnde etiam in rebus humanis, ſi quæratur quis eſt iſte? Reſpondetur Socrates. Si autem quæratur quid eſt iſte? Reſpondetur animal rationale: & ideo, quia in diuinis diſtinctio eſt ſecundùm perſonas, non autem ſecundùm eſſentiam, dicimus quod Pater eſt alius, à Filio, ſed non aliud: & è conuerſo dicemus quod ſunt vnum, ſed non vnus.* Huc uſque S. Doctor.

Quare cùm ly *alterius* etiam ſit informe: quia deſeruit tam pro maſculinis, quàm pro fœmininis, quàm etiam pro neutris; & ideo omnia hæc includit, fit inde, vt ſi iuxta mentem & doctrinam D. Th. & proprietatem ſermonis loquamur, quòd per hoc, quòd dicatur de cauſa *eſſe eam, ad quam ſequitur eſſe alterius*, vel *ad quam ſequitur aliud*, denotatur, quòd eſſe ſubſequutum per verum influxum ab ea, debet eſſe ſaltem numericè diſtinctum: ac proinde explicatur modus ille proprius influendi, quem habet, & medio quo id, quod ab ea procedit, pendet ab ipſa: cùm tamen hoc per cæteras definitiones non explicetur.

Sed dices, cauſa finalis eſt vera cauſa, vt infra dicemus, & tamen aliquando non habet eſſentiam diſtinctam ſpecie, aut numero, à ſuo effectu: vt cùm quis amat præciſè ob bonitatem, quæ eſt in actu amoris, vbi ipſe amor ſimul eſt cauſa & effectus in genere cauſæ finalis: ergo, &c.

Reſpondetur, quòd vt infra diſput. de cauſa finali dicemus, finis, *cuius gratia* nunquam cauſat, niſi vt conſtituit vnum & eundem finem cum fine *cui*; at talis finis ex vtroque coaleſcens, & ſecundùm ſe totum cauſans ſatis, vt patet, diſtinguitur ab effectu, ſcilicet ab illo actu amoris. Sed hæc amplius loco citato dilucidabuntur.

Diluuntur aduerſariorum oppoſitiones.

§. IV.

9. AD primum ergo contra definitionem D. Tho. adductum bene reſpondetur ibid. Et ad primam impugnationem deſumptam ex his, quæ contra definit. à Rubio adductam obiiciebamus, patet ex dictis: quomodo etſi Pater æternus influat in Filium: ac proinde ad illum ſequatur eſſe Filij, nihilominus non ſit cauſa, quia ad illum non ſequitur eſſe alterius, quoniam eadem numero eſt eſſentia, & eſſe vtriuſque. Nec refert ſi dicetis: quòd Pater communicat eſſe perſonale Filio, quod tamen eſt quaſi ſpecificè diſtinctum ab eſſe perſonali Patris, propter oppoſitionem relatiuam, quæ eſt inter vtrumque. Nam prædictum eſſe perſonale non eſt terminus formalis generationis diuinæ; ſed eſſe naturæ. At aſi

veram

veram dependentiam & cauſalitatem, quæ ex termino formali deſumenda eſt, requiritur, vt terminus formalis communicationis ſit eſſentialiter modo diſtinctus ab ipſa cauſa.

10. Ad 2. verò probat. conſtat etiam ex dictis: nam in primis priuatio excluditur per ly *ſequitur*: quia intelligitur de ſequela per influxum. Item eadem priuatio etiam excluditur per ly *eſſe alterius*: quia ad priuationem, etſi ſequatur *fieri* alterius: quia eſt principium entis naturalis in *fieri*; non tamen *eſſe alterius* ſi præcisè, & omninò formaliter loquantur: quia non eſt principium eſſendi: cæterùm, cauſa præcipuè influit in eſſe: Deinde ad id, quod additur, ſcilicet definit. D. Th. manere obſcuram, quia ly *ſequitur* non magis ſignificat ſequelam per influxum, quàm quamuis aliam ſequelam, dicendum eſt, ſatis eſſe, quòd apud Doctores ſic communiter intelligatur, & in hoc ſenſu communiter circunſeratur; maxime quia hic modus ſequelæ per influxum eſt valde notus.

Imò hinc etiam manet vnico verbo ſolutum fundamentum illud, quod pro definitione Rubij adducebamus; nam etſi verum ſit cauſam eſſe in ordine ad effectum, & è contra, vt tamen apertè ſciatur, in quo conſiſtat hic ordo, & quid ſit cauſam reſpicere effectum vt effectum, è contra, oportebat explicare id, quod in illa definitione non explicatur, ſcilicet quis ſit ille modus influendi, qui eſt proprius cauſæ, & terminatur ad effectum vt talem.

QVÆSTIO II.

Quotuplex ſit cauſa.

SEmel explicata quidditate cauſæ, meritò ad eius multiplicitatem declarandam accedimus. Quamuis autem Ariſtoteles, & eius ſchola quatuor ſolummodo cauſarum genera agnoſcat; ſcilicet materialem, formalem, efficientem, & finalem: quia tamen apud antiquos Philoſophos magna fuit diſſenſio circa cauſarum numerum; nam alij exiſtimabant eſſe plures quàm quatuor prædictas, alij verò eſſe pauciores: ideò nos duplici argumentorum genere contra Ariſtotelis doctrinam, & in fauorem antiquorum vtemur; quibuſdam quidem vt probemus eſſe pauciores; quibuſdam verò vt oſtendamus eſſe plures.

Adducuntur rationes dubitandi.

§. I.

11. ET ſanè videtur (vt ſic à primo argumentorum genere exordiamur) cauſas non eſſe tot, quod ab Ariſtotele enumerantur. Nam in primis forma non poteſt eſſe cauſa: quia repugnat eandem rem ſimul eſſe cauſam, & effectum reſpectu eiuſdem actionis, at forma eſt effectus generationis, cùm educatur per illam de potentia ſubiecti: ergo non poteſt exercere cauſalitatem reſpectu eiuſdem generationis: ergo nec reſpectu compoſiti, nam quod eſt cauſa generationis rei, neque etiam erit cauſa neceſſariò requiſita ad eſſe talis rei, aliàs ſine illa fieri non poſſet, & ex conſequenti debebit à numero cauſarum excludi: cùm non ſit aliud, reſpectu cuius ſit cauſa.

Secundò; quia etiam videtur materiam non poſſe eſſe cauſam materialem; quia cauſa debet eſſe vel æquè perfecta, vel perfectior ſuo effectu, vt quæſtione ſequenti dicemus; at materia imperfectior eſt toto compoſito, reſpectu cuius dicitur eſſe cauſa: ergo nequit habere rationem cauſæ. Minor ex ſe conſtat: quia totum totam materiæ perfectionem, & aliquid amplius includit, ſcilicet perfectionem formæ. Quod argumentum etiam videtur probare, quòd nec forma (ſi ſigillatim, & vt forma eſt, ſumatur) poſſit de eſſe cauſa: quia totum, reſpectu cuius poterat eſſe cauſa, eſt perfectius quàm illa: quippe quòd includit ipſam; & inſuper addit materiam.

12. Ex alia verò parte (vt ſic ſecundo argumentorum genere vtamur) videtur, cauſas plures eſſe quàm quatuor prædictas. Nam in primis inſtrumenta, verbi gratia artis, ſunt vera, & realis cauſa: quoniam ab eis per ſe pendent effectus. Sed non ſunt cauſa materialis, vel formalis; cùm non componant intrinſecè res artificiales; neque efficiens; quandoquidem hæc, vt dicemus, eſt id, à quo per ſe primò incipit motus, quod vt ex ſe conſtat, nequit conuenire inſtrumentis: neque etiam ſunt cauſa finalis: cùm non ſit effectus ob inſtrumentum, ſed potiùs è contra: ergo.

Secundum eſt: nam exemplar, vel idæa eſt cauſa rerum, quæ ab arte fiunt: ſi enim non adeſſet, nec arte factum fieri poſſet. At non eſt cauſa formalis, materialis, vel finalis propter rationes in præcedenti argumento adductas: neque efficiens: tum quia nullius motus eſt principium, vt videmus in exemplari externo: tum etiam quia actio artis eſt actio vitalis, exemplar autem non eſt principium vitale: ſiquidem eſt accidens extraneum, & denuo acquiſitum, proindéque in ſe vitam non habens. Non ergo actionis vitalis principium eſſe poteſt.

Tertiò, nam obiectum ſcientiæ eſt cauſa illius, quippè quod ſpeciem illi tribuat non eſt materialis, formalis ve ob rationem iam tactam, neque efficiens: tum quia aliquando eſt ens rationis, vt patet in Logica: tum etiam, quia obiectum vt tale ſolùm habet terminare habitudinem ſcientiæ ad ipſum: neque etiam eſt cauſa finalis: quia nullius rei eſſentia ſecundùm ſe ſumpta pendet à fine: ſicut neque ab efficienti, cùm hæ duæ cauſæ non reſpiciant effectus; niſi vel quatenùs actu producuntur, vel vt producibiles ſunt; quod quidem eſt affectio, ſeu quid poſterius rerum eſſentias conſequens; non verò ipſa eſſentia.

Expeditur quæſtio.

§. II.

13. NIhilominùs dicendum eſt, tantùm eſſe quatuor genera cauſarum, ſcilicet materialem, formalem, efficientem, & finalem. Hæc eſt philoſophi in hoc lib. cap. 3. D. Thom. ibidem, & opuſcul. 31. Vbi hoc explicat, & probat ex profeſſio, & tandem omnium Peripateticorum: & ideò ſuperuacaneum eſſet ſingulos referre. Et licet aſſertio noſtra pluribus poſſet confirmari rationibus: quia tamen ſatis eſt manifeſta, & vt diximus, ab omnibus recepta: ideò hac vnica ratione ex D. Thom. opuſc. citato deſumpta, eam ſuadebimus.

14. Compoſita naturalia non poſſunt ex nihilo fieri; cùm per vim naturæ ex nihilo nihil fiat: fient ergo ex aliquo præſuppoſito; ſed hoc, quod eorum effectioni præſupponitur, & ex quo fiunt, eſt materia: dabitur ergo materialis cauſa. Rurſus materia eſt pura potentia nullum habens in ſe actum; proindéque per ſe non poteſt dare ſpeciem: & complementum ſubſtantiale, quod naturalia compoſita habent: dandum ergo eſt aliquid, quod compleat, actuétque tale compoſitum; Hoc autem non poteſt eſſe aliud, quàm forma: ergo erit etiam admittenda cauſa formalis. Deinde nulla res ſe ipſam efficere poteſt, alioquin eſſet antequam eſſet: ergo præter cauſam formalem

Digitized by Google

& materialem debet neceſſario cauſa efficiens admitti: quæ compoſitum illud producat. Vlterius, omne efficiens niſi caſo, & temere agat, debet operari ob aliquem finem, qui illum ad talem operationem alliciat: concedenda ergo erit finalis cauſa. Vltra hæc autem nihil aliud deſiderari poteſt ad hoc vt fiat ens naturale, quod inter omnia entia maximè compoſitum eſt proindeque à pluribus cauſis pendet: ergo nulla alia cauſa præter dictas etiam in aliis aſſignanda eſt.

Solutio rationum dubitandi.

§. III.

15. AD primum ergo argumentorum genus, quod initio huius quæſtionis adduximus, reſpondetur iuxta doctrinam Diui Thomæ opuſcul. 31. quòd etſi vnum, & idem non poſſit ſecundùm eandem rationem eſſe effectus, & cauſa alicuius actionis: bene tamen ſecundùm diuerſas. Vnde forma vt actu, & in executione fit per generationem, eſt effectus: vt verò eſt forma, is terminus generationis per ſe à natura intentus, rationem finalis cauſæ habet: imò vt ad compoſitum comparabilis eſt, hoc ipſo, quod ipſum formaliter conſtituit, non poteſt non eſſe cauſa formalis reſpectu illius: aliàs nec eſſet terminus *ad quem* generationis: nam hæc ratio illam præſupponit neceſſariò.

16. Ad ſecundum reſpondetur: totum dupliciter poſſe conſiderari: vel ſecundùm eſſe, quòd præcisè habet à forma, vel à materia, vel alia quauis cauſa; ita vt totum, & totaliter ab ea procedat, vel ſecundùm illud, quod participat ab omnibus ſimul: quæuis enim cauſa aliquid dat per ſe primò compoſito, quod alia ei non communicat. Materia namque tribuit eſſe materiale, & forma eſſe formale. Dicimus ergo, quod etſi demus quamuis cauſam debere eſſe, vel æquè perfectam, vel perfectiorem ſuo effectu ſecundùm illud eſſe, quod ab ea per ſe primò totum, & totaliter accipit, non tamen neceſſe eſt vt vnica cauſa intrinſeca ſecundùm ſe conſiderata tantam habeat perfectionem, quantam ſuus effectus, tam ab illa, quàm à cæteris aliis cauſis participat. Vnde totum priori modo conſideratum non eſt perfectius forma, neque vt ſic dicit *eſſe*, quod ei à materia prouenit.

Sed vrgebis: eſſe formale, quod a forma in totum deriuatur, etiam eſt perfectius, quàm forma ipſa: ruit ergo ſolutio tradita. Antecedens patet: effectus formalis dicit ipſam formam, & inſuper addit vnionem; ſed perfectior eſt forma cum vnione, quàm ſola forma: ergo, &c. Reſpondetur, formam ſecundùm ſe, virtualiter, & eminenter continere vnionem, vt ex parte eius ſe tenet, ac proindè ſaltem intenſiuè eſſe æquè perfectam ac ſuum effectum.

17. Supereſt reſpondere ad ſecundum genus argumentorum, quibus probari intendebatur, cauſas eſſe plures, quàm quatuor enumeratas. Ad primum dicimus: inſtrumenta reduci ad cauſam efficientem. Vndè nihil refert quod illis non conueniat eſſe id, à quo primò incipit motus; quamuis hæc eſſet definitio efficientis: quia ibi ſolum definitur directè principale efficiens, ei autem, cui reductiuè ratio cauſæ conuenit non eſt neceſſe vt ita exactè definitio illi adaptetur.

Ad ſecundum reſpondetur: exemplar vel pertinere ad cauſam efficientem, vel finalem, vel ad formalem: non quidem intrinſecam, ſed extrinſecam, ita tamen quòd ſi ſemel ſit cauſa formalis, non pertineat ſolùm reductiuè ad hoc genus; ſed per ſe, & directè habeat conſtituere diuerſum caput cauſæ formalis ab eo, quod forma intrinſeca conſtituit. Vtrùm autem omnes hi cauſandi modi, vel aliquis ſpecialis ex tribus dictis, conueniat exemplari, ſuo loco dicemus.

Quod ſi obiicias: ſi ſemel dicitur, exemplar pertinere ad cauſam formalem modo dicto, iam dabitur quintum genus cauſæ; quod quidem contra Ariſtotelem, & noſtram aſſertionem pugnat.

Reſpondetur negando ſequelam: illa enim diuiſio cauſæ in quatuor cauſarum genera, non eſt diuiſio in membra infima, & atoma; ſed eſt ſimilis ei, qua genus aliquod in ſuas ſpecies ſubalternas diuiditur, in qua membra diuidentia ſubdiuidi poſſunt in alias ſpecies. Vndè cauſa efficiens iterum partitur in primam, & ſecundam, in vniuocam, & æquiuocam, &c. Quod idem de fine cum proportione dicimus: & ideò etiam cauſa formalis vt ſic, poteſt iterum diuidi in plures quaſi ſpecies cauſarum formalium. Quare cum communiter dicitur, quod illa eſt cauſa formalis, quæ dat eſſe rei, *ly, dare eſſe*, abſtrahit ſuo modo ab hoc, quod eſt dare illud, ſiue intrinſecè, ſiue extrinſecè: ſed de hoc latius infra.

Ex quo ad vltimum dicendum eſt: obiecta ſcientiarum pertinere ad cauſam formalem; non quidem intrinſecè; ſed extrinſecè eaſdem menſurantem. Nec refert, quòd illis notio cauſæ formalis ab Ariſtot. in hoc lib. ca. 3. text. 28. tradita, ſimpliciter non accommodetur, non enim ibi cauſa formalis in tota ſua ſignificationis amplitudine ſumitur.

QVÆSTIO III.

Vtrùm omnis cauſa ſit perfectior ſuo effectu.

18. PRo huius quæſtionis deciſione notandum eſt: quòd licet effectus comparari poſſit, vel cum omnibus cauſis ſimul ſumptis, vel cum ſolis intrinſecis, aut tantummodò cum extrinſecis, non decidemus quæſtionem hanc comparando effectum, non cum omnibus cauſis ſimul acceptis, ſed cum eiſdem ſigillatim ſumptis. Eſt enim res per ſe euidens, effectum non poſſe omnium cauſarum excedere perfectionem: quandoquidem nihil perfectionis habet, quod non participauerit à ſuis cauſis ſic acceptis, proindeque tota illius perfectio in eis, vel formaliter, vel virtualiter præeſſe debuit: imò non ſolùm cauſæ erunt æquæ perfectionis cum effectu, ſed eundem in illa ſuperabunt: cùm inter cauſas omnium generum, à quibus habet dependentiam, Deus ipſe contineatur.

Diciditur quæſtio quoad cauſas intrinſecas.

§. I.

19. COnferendo igitur effectum cum ſuis cauſis intrinſecis, materia ſcilicet, & forma, dicendum eſt primò: eſſe æquè omnino perfectionis cum illis ſimul ſumptis, & actu cauſantibus. Hæc eſt Ariſtot. & D. Thom. locis citatis in 1. lib. diſp. 6. quæſt. 4. & omnium Doctorum, quos ibidem pro noſtra ſententia adduximus.

20. Probatur clarè: tùm quia effectus non habet aliunde formaliter, ſiue entitatiuè perfectionem, niſi ab eis cauſis, ex quibus intrinſecè conſtituitur: non ergo poteſt eſſe perfectior illis; aliàs enim excederet eas in perfectione, abſque eo quod in illo eſſet aliquid, vnde ei accreſceret talis perfectionis exceſſus. Tum etiam, quia vt diſputatione 6. dictum

ctum eſt , totum non diſtinguitur à ſuis partibus vnitis , niſi tantùm ratione , eo ſcilicet proportionali modo , quo definitum , & definitio. Ergo neque hæ cauſæ ſic ſumptæ ſuperabunt in perfectione effectum , neque econtrà : ſicut nec definitio quidditatiua definitum.

21. Ex quo infertur id , quod etiam ſuprà quæſtione præcedenti diximus ; quòd ſi effectus ſecundùm totum id , quod habet ab his cauſis ſimul acceptis , comparetur cum ſingulis earum erit excellentior qualibet : cum ea neutra harum habeat intrinſecè perfectionem ſuam totam , & totaliter. ideóque meritò affirmamus , totum eſſe ſubſtantiam ſimpliciter completam : partem verò quamlibet eſſe quid incompletum.

Dices , quando hic effectus eſt aliquod accidentale compoſitum , non eſt neceſſe , vt totum illud excedat in perfectione materialem cauſam per ſe ſumptam: quandoquidem ſolùm poterat illam ſuperare ratione accidentalis formæ : hæc autem cum ſæpè eminenter ſoleat in ſubſtantia contineri , fiet indè , vt ad minùs ita perfectè in ea ſecundùm ſe ſumpta , quàm in compoſito illo ſit. Reſpondetur : quòd ſi aliquando tota hæc perfectio in materiali ſubſtantia contineretur (de quo nihil modò) illud certè ei conueniret , non vt materialis cauſa eſt , ſed alia ſuperiori , & eminentiori ratione. Vndè ſemper ſaluatur materialem cauſam ſic formaliſſimè ſumptam numquam adæquare totius compoſiti perfectionem.

Vrgebis : licet hinc ſequatur totum compoſitum eſſe perfectius materia : quia ſupra illam perfectionem aliquam addit , non tamen quod maiorem habeat perfectionem , quam forma , ex eo quòd ſuprà illam addat materiam : nam cum hæc ſit radix , & origo omnium imperfectionum , quæ in materiali ſubſtantia totali inueniuntur , non ideò cenſeri debet perfectius quàm ipſa forma , ex eo quòd addatur materia : imò abſolutè ignobilius erit cùm ſola forma ſit ſimplicior , ac purior , & carens permixtione potentiæ , & conſequenter magis ſit libera ab imperfectionibus.

Confirmatur : res creatæ eo ſunt perfectiores, quò magis Deo aſſimilantur ; ſed forma , quæ tota actus eſt , ſimilior eſt Deo, qui puriſſimi actus rationem habet, quàm totum compoſitum, quod actus eſt , & potentia : ergo erit illo nobilior.

22. Reſpondetur : quòd etſi materia ſit radix , & origo multarum imperfectionum : cum omnis imperfectio ex aliqua potentialitate , & indigentia proueniat ; nihilominùs aliqualem , etſi valde diminutam , habet perfectionem : quippè quæ vera entitate ſubſtantiali gaudet. Vnde etſi puritas à materia , necnon & ſimplicitas arguat maiorem perfectionem, cum res illa habet eſſentiam completam , & in ſe ipſa ſubſiſtit ; non tamen quando eſt quid incompletum, vel in alio ſubſiſtens : maximè ſi conferatur cum toto illo , in quo tota eius clauditur perfectior , & aliquid aliud additur. Quare cum tota formæ perfectio in toto ſit , & inſuper perfectio materiæ addatur, fit inde vt hoc perfectius , & nobilius ſit , quàm forma.

Ad confirmationem reſpondetur : quòd licet forma, quæ eſt actus ſubſiſtens , & ſubſtantia completa, ſit ſimilior Deo, quàm compoſitum ſubſtantiale Phyſicum ; non tamen forma , quæ modum eſſendi per ſe non habet, vel eſt incompleta in genere ſubſtantiæ: quia quod excellentiſſimum eſt in actu puriſſimo, non eſt eſſe actum vt cumque ; ſed actum talis conditionis vt nullo modo indigeat alio , vt ſit , habeatque omnem eſſendi plenitudinem : in hoc autem totum ſubſtantiale magis aſſimilatur Deo , quàm forma: quippè quod habet completè, & ſimpliciter rationem ſubſtantiæ.

Adde , quòd licet daremus id , quod eſt actus , eſſe ſimilius Deo , quàm , id quod non eſt ſolus actus ; ſed conſtat etiam ex potentia , id tamen intelligendum eſt de eo , quod ita eſt , aut claudit potentiam, vt non habeat etiam in ſe illum actum : nam ſi hunc in ſe incluſerit, & inſuper potentiam , tunc tantam ſimilitudinem habebit , quantam actus ; & inſuper aliquid aliud maioris ſimilitudinis ratione potentiæ; quatenùs aliqualem importat perfectionem , & entitatem ſubſtantialem. Et hæc de compoſitione effectus cum cauſis intrinſecis.

Expeditur difficultas quoad cauſam efficientem.

§. II.

RESTAT ergo vt de effectu in comparatione ad cauſas extrinſecas , efficientem ſcilicet , & finalem; & primò de efficiente aliquid dicamus.

23. Dicendum ergo eſt ſecundò ; Si effectus cum cauſis efficientibus conferatur , aliquando perfectior; aliquando imperfectior ; aliquando verò æquæ perfectionis eſt ſecundùm triplex genus efficientis cauſæ, quod diſtingui poteſt. Hæc eſt D. Thom. vt iam dicemus, & valdè communis inter Doctores, ideóque nullus in particulari referendus eſt. Declaratur, & probatur aſſertio : nam inter cauſas efficientes accipiendo largiùs nomen efficientis , triplex genus cauſæ poteſt diſtingui : nam aliæ ſunt inſtrumentales ; aliæ principales : & hæ rurſus , aliæ ſunt vniuocæ : aliæ verò æquiuocæ. At cauſæ inſtrumentales ſunt imperfectiores effectu, & cauſæ principales vniuocæ ſunt eiuſdem perfectionis cum illo : ſicut & æquiuocæ principales excedunt ipſum : ergo, &c.

Maior eſt certa apud Doctores. Minor verò quoad primam illius partem , ſcilicet quoad cauſam inſtrumentalem, eſt D. Thom. in 4. diſt. 1. qu. 1. art. 4. quæſtiunc. ad 3. Et inſuper ſuadetur ratione : nam inſtrumentum inquantùm tale , non attingit propria virtute effectum , ſed per eleuationem à principali agente , & ita , vt tale , eſt imperfectius quàm effectus : alioqui ad quid indigeret eleuatione ? Quoad ſecundam verò , & tertiam partem , eadem minor oſtenditur : quia cauſa vniuoca eſt illa , quæ producit effectum eiuſdem rationis cum illa , & conſequenter eiuſdem perfectionis , & cauſa æquiuoca eſt illa , quæ continet , eminenter effectum , & ita habet eminentius eſſe , quàm effectus in eadem contentus : vt notauit D. Thom. 1. parte , quæſtione 4. articulo 2. ad 3. & quæſt. 6. art. 2. in corpore, & in 4. diſt. 5. q. 2. ar. 2. quæſtiunc. 2.

Obiicies primò : D. Auguſt. lib. 83. quæſt. q. 2. dixiſſe : omne quod fit , ei , à quo fit , par eſſe non poſſe. Reſpondetur , intelligendum eſſe de æqualitate in omnibus , quod ſanè indubitatum eſt : quia ad minus cauſa habet excellentiam hanc ſupra effectum, vt effectus ab illa;non verò ipſa ab effectu dependens ſit.

Secundò, econtrà obiicies, ſæpè effectum ſuperare in perfectione ſuam cauſam : nam homo tardi ingenij multoties producit alium ingenij perſpicacis. Item ſpecies intelligibilis eſt cauſa intellectionis ; intellectio autem, cùm ſit actus vitalis, excedit in peſectione prædictam ſpeciem, quæ eſt, vt ſic dicamus, quid exanime.

Confirmatur primò : animal minùs perfectum generat aliud perfectioris ſpeciei , vt cùm mulus gignitur ex acceſſu aſini ad equam.

Confirmatur ſecundò : nam animalia imperfecta , quæ generantur ex putrefactione vt mures,

& vermes, producuntur à virtute cœlorum: neque enim eſt alia particularis cauſa, à qua principaliter producantur; at neque cœlum, neque eius virtus eſt adeò perfecta ſicut forma muris, quæ eſt forma vitalis; ac per conſequens altioris, & eminentioris ordinis, quàm quæuis forma non vitalis, qualis eſt forma cœli; ergo hi effectus ſunt perfectiores ſuis cauſis.

24. Reſpondetur negando antecedens. Et ad primum exemplum dicendum eſt: quòd ſi quis inuenitur exceſſus in perfectione ſubſtantiali animarum, aut in perfectione entitatiua intellectus, producitur à Deo, cuius proprium eſt animas creare. Cæterùm exceſſus, qui inuentus fuerit in meliori diſpoſitione organorum, &c. oritur ex concurſu aliarum cauſarum ſimul concurrentium cum homine, aut à proprietatibus loci, natiuitatis, à ſole, à benigno aſpectu ſiderum, &c. imò & ex influxu Dei, qui vnà cum cæteris cauſis concurrit.

Vndè in hoc ſenſu aſſeruit D. Thom. 3. contra Gen. cap. 84. poſſe eſſe verum illud Ptolomæi in centiloquio: cùm fuerit. Mercurius in natiuitate alicuius reſpondens domui Saturni, & ipſe fortis in influxu ſuo dat bonitatem intelligentiæ medullitùs. Et Hypocrates aſſeruit, prudentiores eſſe qui ad meridiem ſpectant, quàm qui ad Aquilonem. Quapropter ad rationem cauſæ vniuocæ ſolùm ſpectat, vt producat effectum eiuſdem ſpeciei cum ipſa.

25. Ad ſecundum exemplum reſpondetur, ſpeciem intelligibilem non ſe ſola; ſed vnà cum intellectu, & illi ſubordinatam concurrere; & ideò ſatis eſt, quòd ille exceſſus perfectionis contineatur in intellectu.

Ad primam confirmationem reſpondent aliqui: ſemper aliquod ex his generantibus eſſe æquè perfectum, ac fœtum, qui ab vtroque generante quaſi ab vna cauſa integra, ſeu ex duobus illis principiis integra procedit.

Sed licet hæc ſolutio non ſit improbabilis, non tamen cohæret cum his, quæ docet D. Thom. 3. parte, quæſt. 32. artic. 4. & 1. 2. quæſt. 85. art. 5. & Ariſt. 2. de generat. animalium cap. 1. ſcilicet ſolum maſculum concurrere per modum principij actiui in generationibus animalium: nam ſæpe in generatione muli brutum concurrens per modum maſculi, eſt minùs perfectum.

26. Quare dicendum eſt: Deum ſupplere ſuo concurſu defectum illum cauſæ particularis: quia in ſimilibus occaſionibus, quando non apparet cauſa particularis ſufficiens, ſpectat ad authorem naturæ prædictos defectus ſupplere.

Ad ſecundam confirmationem reſpondetur ex D. Thoma 1. p. qu. 45. art. 8. ad 2. necnon & de Potentia, quæſt. 3. artic. 11. ad 11. & ad 13. & 1. parte, quæſt. 78. art. 3. ad 3. vbi ſic ait: *Ad tertium dicendum, quod corpus cæleſte, cum ſit mouens motum, habet rationem inſtrumenti, quod agit in virtute principalis agentis: & ideò ex virtute ſui motoris, qui eſt ſubſtantia viuens, poteſt cauſare vitam:* quare non mirum quod eam in animalibus imperfectis inſtrumentaliter cauſet, ſiue hoc viuens, in cuius virtute cauſatur, ſit Angelus, ſiue Deus, vt loquitur D. Thom. quæſt. citata de Potent. ad 13. Ratio verò, ob quam cœlum non poſſit ſaltem naturaliter concurrere vt inſtrumentum ad animalia perfecta, tangitur eleganter ab eodem S. Doctore locis citatis, vbi videri poteſt. Quæ quia ad præſens non intereſt: ideò conſultò omittitur.

Reſolutio quæſtionis quoad cauſam finalem.

§. III.

27. Dicendum eſt tertiò. Res, quæ eſt cauſa finalis, interdum eſt nobilior ſimpliciter ſuo effectus; interdum ignobilior, interdum denique æquæ perfectionis. Primum patet: nam cum nos aliquam honeſtam actionem exercemus, tunc illam in Deum vt in finem vltimum dirigimus, qui, vt conſtat, eſt infinitè nobilior illa. Secundum verò inde liquet: quia ſæpè nobiliſſimas actiones exercemus propter pecuniam; imò etiam actus aliàs valdè bonos in peſſimos ordinamus fines: vt patet in eo, qui ſacrum audit, vt furetur. Vltimum verò patet: nam ſæpè effectus coincidit cum eodem fine: vt cum quis contemplatur præcisè, vt contempletur: tunc autem ſatis conſtat rem, quæ eſt finis, ſeu *id quod eſt finis cuius gratia*, & effectum eſſe æquæ omnino perfectionis.

Quòd ſi dicas: Cauſa debet continere perfectionem ſui effectus: quandoquidem quidquid perfectionis eſt in illo vt tali, habet à ſua cauſa: ergo finis non poteſt eſſe ignobilior ſuo effectu.

Solutio huius petenda eſt ex diuerſitate, quæ intercedit inter cauſam efficientem, & finalem, & earum cauſalitatem: nam efficiens operatur per realem, & naturalem formam, prout in actu ſimpliciter eſt, & eius cauſalitas eſt propriiſſimus influxus; ideóque terpſa continere debet effectum, vel formaliter, vel virtualiter: non enim naturales formæ, ſeu virtutes alium habent continendi modum. Vnde æquè, vel maioris perfectionis debet eſſe quam effectus. Finalis verò cauſa non niſi per metaphoricam cauſalitatem cauſat, vt ſuo loco dicimus; mouet enim alliciendo voluntatem ad ſui amorem, & deſiderium, quocirca non eſt neceſſarium, vt in ea formaliter, vel virtualiter proprius effectus ſecundùm eſſe naturale contineatur; ſed ſatis eſt, ſi aliquam habeat bonitatem, ratione cuius allicere poſſit ad executionem illius.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm omnis cauſa ſit prior ſuo effectu.

28. PRo tituli intelligentia notandum eſt, duplicem eſſe quoad præſens attinet prioritatem aliam *in quo*: aliam *à quo*, vt ex D. Thom. opuſc. 31. & 2. Phyſic. lect. 6. colligitur. Illud eſt prius prioritate *in quo*, quod in illo priori, in quo præſupponitur ad aliud, verè eſt ſine illo: & ad hanc prioritatem reducitur prioritas *in quo* ſecundùm rationem: quando nimirum aliqua duo ſunt in inſtanti reali; attamen in illo inſtanti diſtinguimus plura inſtantia rationis, in quantum primo intelligitur exiſtere illud, quod dicitur prius nondum in eo, quod poſterius eſt, exiſtente; ſed ſolùm in poſteriori. Quo pacto Deus intelligitur prior ſuis actibus liberis: & ſimiliter Angelus reſpectu actus liberi, quem in primo inſtanti habuit.

At prioritas *à quo*, quæ etiam prioritas naturæ, ſeu cauſalitatis ſolet nuncupari, eſt prioritas independentiæ. Vnde illud, à quo aliud pendet, in aliquo genere cauſæ dicitur eſſe prius, & id quod ab alio ſic pendens eſt, dici ſolet poſterius, & ſi vtrumque in eodem inſtanti reali imò & in eodem ſigno rationis ſit. Vnde non valet hæc conſequentia *A* eſt prius natura *B* ergo in illo priori *A* eſt ſine *B*; ſed ſic debet inferri: ergo *B* pendet ab *A* non verò *A* à *B*. Quæ duo prioritatis genera maximè notanda ſunt: ex eis enim plurium, & grauiſſimarum quæſtionum, tam in Philoſophia, quam in ſacra Theologia reſolutio pendet.

Titulus ergo quæſtionis, eſſi præcipuè de prioritate *à quo* procedat, nonnihil tamen de prioritate *in quo* dicetur, vt ſic omnia, quæ hîc occurrere ſolent diluantur.

Quid

Quid ſentiat Soncinas.

§. I.

29. PArtem negatiuam tenuit Soncinas 5. Metaph. quæſt. 7. Probatur primò: cauſa, & cauſatum ſunt relatiua: ergo nullum illorum eſt prius alio. Conſequentia patet: quia relatiua ſunt ſimul natura. Et antecedens probatur: quia totum eſſe cauſæ eſt in ordine ad effectum: quoniam, ſine illo intelligi non poteſt, & ſi ſit cauſa actu cauſans, nequit ſine illo à parte rei inueniri, vt ex infra dicendus patebit: ergo ſunt relatiua.

Secundò, quia ad minùs cauſa materialis, & formalis non ſunt priores ſuo effectu, ſcilicet compoſito, quod ſic oſtenditur: nam ſi quæ eſt prioritas, & poſterioritas inter cauſam, & effectum, debet eſſe realis: quia conuenit illis ratione realis cauſalitatis, ſecundùm quam cauſa realiter influit in effectum; at inter cauſam materialem, & formalem ex vna parte, & inter earumdem effectus ex alia, nequit eſſe realis prioritas, & poſterioritas: ergo nulla. Minor probatur: nam ad realem prioritatem, & poſterioritatem requiritur realis diſtinctio inter cauſam, & effectum: nam idem realiter non poteſt eſſe realiter prius, & poſterius ſe ipſo; at effectus cauſæ materialis, & formalis non diſtinguitur realiter ab illis vt vnitis, ſeu actu cauſantibus, cùm effectus materiæ ſit eadem materia vt vnita, & materia actu cauſans dicat eandem materiam, & vnionem, vt ex dictis primo lib. diſp. 6. n. 61. conſtat.

Tertiò: nam omne, quod eſt prius natura quàm aliud, poteſt ab eo naturaliter ſeparari: nam prioritas naturæ eſt prioritas independentiæ, vt dicebamus, & quod ab alio independens eſt, nihil obeſt, vt ab eo naturaliter ſeparetur: & ergo ſi materia, & forma materialis ſunt priores natura quàm compoſitum, poterunt ab eo etiam naturaliter, diiungi, & in rerum natura permanere; at hoc eſt falſum, vt ex dictis diſp. 3. num. 70. conſtat.

Confirmatur: omne, quod aliud in perfectione ſuperat, eſt prius illo ſecundùm naturam, vt teſtatur Ariſt. cap. de Priori in poſtprædicamentis. At totum, vt ſuprà diximus, eſt quid perfectius ſingulis cauſis intrinſecis: ergo & erit prius quàm illæ. Ergo cum totum ſit effectus tam materiæ quàm formæ, iam effectus harum cauſarum non erit poſterior illis.

Quid in hac re dicendum ſit.

§. II.

30. NIhilominùs dicendum eſt, omnem cauſam cauſantem, ſeu in actu ſecundo conſideratam, eſſe prioritate naturæ, & *a quo* priorem, quàm ſuus effectus; non tamen prioritate reali *in quo*. Hæc eſt Ariſt. in hoc lib. & D. Th. ibid. lect. 6. quos ſequuntur omnes Philoſophi, vno Soncinate excepto; & ideò neceſſe non eſt ſingulos referre.

Probatur aſſertio quoad primam partem: quia omnis effectus pendet à ſua cauſa actu influente; quandoquidem ab ea accipit ſuum eſſe: at cauſa non pendet à ſuo effectu vt talis: ergo omnis cauſa vt actu cauſans, eſt prior natura quàm effectus. Patet conſequentia: quia vt ſupra diximus, prioritas naturæ ſolùm eſt prioritas independentiæ.

Deinde quoad ſecundam partem ſic oſtenditur: quia cauſa eſt in actu per hoc, quod actualiter influit; non poteſt autem influere actu, niſi etiam ſit in illo inſtanti aliquid, in quod influat: ergo cùm hoc nihil ſit aliud quàm effectus ab illa dimanans, fiet inde, vt cauſa in actu, & talis effectus in actu, debeant eſſe ſimul in eodem inſtanti.

Satisfit duobus primis fundamentis oppoſitæ ſententiæ.

§. III.

31. AD Argumenta initio poſita reſpondetur Ad primum, cauſam dupliciter poſſe conſiderari: vel vt eſt formaliter relatiua prædicamentaliter; vel ſecundùm formalem rationem cauſæ. Et ſi ergo cauſa ſecundùm priorem rationem cauſæ non ſit prius natura, quàm effectus; benè tamen ſecundùm poſteriorem, ſecundùm quam nos de ea hîc loquimur. Nec refert quòd cauſa cauſans non poſſit ſine effectu cognoſci: quia etiam cognitio, qua cognoſcitur ens rationis, non poteſt percipi vt obiectum *quod*, non percepto ente rationis; & nihilominùs non refertur ad illud prædicamentaliter, vt ex dictis in Logica conſtat.

Ad ſecundum poſſet primò dici, effectum realiter procedentem à materia actu cauſante, ſolummodò eſſe formam materialem, & totum compoſitum, quæ duo realiter ab illa diſtinguuntur, vt conſtat.

Secundò reſpondetur, quòd licet effectus materiæ præciſus (de quo ſequenti diſputatione) ſcilicet eſſe materiale, qui totus, & totaliter à materia in ſuo proprio genere cauſatur, ſit eadem materiæ entitas vnita; nihilominùs realiter modaliter diſtinguitur à ſe ipſa, vt præſtat hunc effectum, quamuis illum per ſe ipſam, & per eandem vnionem cauſet. Quod vt meliùs intelligatur, notandum eſt, materiam tripliciter poſſe combinari cum ſua cauſalitate. Primò, ita vt dicat in recto cauſalitatem, ſeu vnionem; & in obliquo entitatem materiæ, ſecundùm quam rationem potiùs conſideratur, vt pendens à ſua cauſalitate; quàm econtrà: quia conſideratur vt habet ab illa formaliter eſſe cauſantem. Secundò, ita vt dicat in recto entitatem materiæ; & in obliquo cauſalitatem, ſecundùm quam rationem conſideratur, vt eſt id, à quo oritur in exercito propria cauſalitas, & ita non concipitur vt pendens ab illa; ſed potiùs ipſa cauſalitas conſideratur vt pendens *vt quo* à cauſa. Tertiò tandem, vt dicit vtrumque in recto: nam cum ſint eiuſdem prædicamenti, & ea ſe ordinata ad conſtituendum vnum per ſe, ſumpta in recto, poſſunt hoc modo inter ſe combinari.

32. Hoc ergo ſuppoſito, dicimus: quòd effectus præciſus materiæ, qui ab ea primò via originis cauſatur, eſt eſſe materiale cum præciſione ſumptum, quod importat materiam, & vnionem in recto: quia cùm totum compoſitum coaleſcat ex eſſe materiali, & formali cum præciſione ſumptis, & totum nihil ſit aliud, quàm materia, & forma, & vnio, vt ſunt ſub vna, & eadem collectione, & in recto, vt lib. 1. diximus: neceſſe eſt, vt eſſe materiale dicat materiam, & vnionem, vt ſe tenet ex parte materiæ in recto: ſicut & eſſe formale debet dicere formam, & vnionem in recto, vt ita totum nihil ſit aliud, quàm eſſe materiale, & formale ſimul ſumpta, & in recto. At materia dum intelligitur cauſare hoc eſſe materiale, dicit ſe ipſam in recto, & vnionem in obliquo: quia conſideratur non vt pendens à ſua cauſalitate, ac proinde non prout formaliter denominatur ab illa; ſed vt eſt id, à quo oritur propria cauſalitas, propriuſque illius effectus. At materia in recto, & vnio in obliquo diſtinguitur realiter modaliter à ſe ipſa, & vnione in recto ratione diuerſi modi importandi, qui refunditur

in

in res ipſas importatas, vt conſtat ex his, quæ diſp. 6. num. 60. diximus.

33. Et explicari poteſt hoc ipſum ex communi illo Philoſophorum pronuntiato: quod materia vt vnita formæ cauſat totum in genere cauſæ materialis; & forma, vt vnita materiæ cauſat illud in genere cauſæ formalis: ac proinde quòd materia vt vnita formæ, & cauſans totum diſtinguitur realiter à forma, vt vnita materiæ, & cauſante idem totum non obſtante, quod materia vt vnita formæ, & ſecundùm conſiderationem dictam dicat materiam, & vnionem in recto, & formam in obliquo; & forma vt vnita materiæ importet formam, & vnionem in recto, & materiam in obliquo. Ecce ergo quomodo iſte diuerſus modus importandi refunditur in res importatas, & cauſat diſtinctionem realem; ſed hæc ampliùs ea dicendis diſputatione ſequenti elucidabuntur.

Occurritur vltimo argumento primæ ſententiæ.

§. IV.

34. AD tertium reſpondetur: id quod eſt omnibus modis prius alio, independenſque ab illo, benè poſſe ab alio ſeparari: illud autem, quod etſi in vno genere cauſæ habeat independentiam, & prioritatem; attamen eſt quid dependens, & poſterius in alio genere, nequit ab illo ſeparari. Vnde quia licet materia, & forma ſint priores quàm totum in genere cauſæ materialis, & formalis; nihilominùs ſunt poſterius quàm illud in genere cauſæ efficientis: quia ipſæ non producuntur per ſe, ſed ad productionem totius comproducuntur, & ad ipſius conſeruationem modo ſuprà dicto habent conſeruari, vt docet Diu. Thom. opuſc. 31. atque adeo, & ad illius exiſtentiam coëxiſtunt: ideò non poterunt à toto naturaliter ſeparari, etiam ſi quælibet ſit prior illo in ſuo genere. Imò materia neque etiam ſupernaturaliter poterit eſſe ſine aliquo toto, quod componat: ſicut etiam non obſtante, quod *eſſe* actualis eſſentiæ formæ pendeat à materia in genere cauſæ materialis; nihilominùs pendet ipſa exiſtentia materiæ à forma in genere cauſæ formalis. Et ideò eſt prior quàm materia in hoc genere: quia materia non in omni genere: ſed ſolùm in proprio eſt prior quàm forma, & econtrà.

35. Ad confirmationem reſpondetur, probare quidem intentum de prioritate nobilitatis, non verò de prioritate cauſalitatis, & in omni genere: quia vt diximus, totum pendet à ſuis cauſis intrinſecis in proprio genere earum: quia verè cauſant illud.

Sed obiicies primò quòd etſi ex data ſolutione ſequatur, formam ſubſiſtentem poſſe eſſe priorem in genere cauſæ formalis, quàm totum; non tamen formam materialem: nam quod eſt prius in genere cauſæ formalis quàm totum, neceſſe eſt, vt ſicut ad illud præſupponitur: ita etiam ad propriam cauſalitatem formalem. Non ſecùs ac id, quod eſt prius in genere cauſæ efficientis, oportet, vt propriam cauſalitatem præcedat; cum non minùs cauſalitas cuiuſuis cauſæ, quàm ipſe effectus pendeat ab illa: ſed ad cauſalitatem formæ materialis, ſeu informationem, non poteſt ipſa forma præſupponi; ſicut præſupponitur forma ſubſiſtens, ſcilicet rationalis ergo neque erit prius natura, quàm totum.

Minor videtur eſſe perſpicua: quia forma materialis non eſt priùs in ſe, quàm ſit in ſuo ſubiecto, ac proinde non eſt prius in ſe, quàm ſit informans. Nam in hoc diſtinguitur à forma immateriali, ſubſiſtente, quòd hæc priùs eſt in ſe, & per ſe, quàm ſit in ſubiecto, & conſequenter quàm informet; ſecùs verò illa, quia eſt ſemper pendens à ſuo ſubiecto.

Confirmatur, & explicatur; nam ſi forma materialis eſt prius natura ſua informatione, inquiremus; num vt præſupponitur in illo priori, ſit in ſe, & per ſe? vel in illo? Non primum; aliàs eſſet forma per ſe ſubſiſtens: ergo ſecundum; ergo erit prior ſua informatione, vt ſupponitur; & non erit prior illa, quia ſemper debet eſſe recepta in ſubiecto; & pendens ab illo, & ita informando ipſum; quia receptio, & informatio mutuò ſe inferunt.

Secundò obiicies, ex dictis ſequi cauſas eſſe ſibi inuicem cauſas; at hoc videtur omnino falſum: ergo, &c. Sequela eſt euidens. Minor verò probatur: quia vt iam diximus, cauſa debet eſſe prior ſuo effectu: ergo non poteſt id, quod eſt effectus, eſſe cauſa ſuæ cauſæ, alioqui vel eſſet ſimul prius, & poſterius reſpectu eiuſdem, vel non omnis cauſa eſſet prior ſuo effectu. Nec ſatis erit ſi dicas: quod licet vnum, & idem non poſſit ſecundùm eandem conſiderationem eſſe prius, & poſterius natura, quàm aliud; benè tamen ſecundùm diuerſas conſiderationes: quia cauſæ ſibi inuicem ſunt cauſæ. Nam contra hoc eſt, quod prioritas naturæ cauſarum non eſt prioritas ſecundùm vnam, vel alteram conſiderationem, ſed prioritas realis, & ſimpliciter.

Confirmatur: quia quidquid entitatis eſt in forma materiali, totum, & ſecundùm omnem rationem in eo inueniam, eſt effectus materiæ: ſiquidem quidquid in ea inuenitur, eſt materiale, ac proinde ſecundùm totum ſuum eſſe pendens à materia: ergo nihil ſupereſt in eadem forma, ſecundùm quod poſſit eſſe prius natura, atque adeò vera cauſa reſpectu materiæ.

36. Reſpondetur ad primam ex his obiectionibus negando minorem. Et ad probationem, quod licet forma materialis non ſit prius in ſe quàm ſit in ſubiecto: id eſt, non ſit priùs in ſe ſubſiſtens quàm informet, vel recipiatur; attamen prius in genere cauſæ formalis habet ſuam eſſentiam actualem, quam informet. Vnde quia ad cauſalitatem formalem ſat eſt, quod habeat ſuam eſſentiam actualem, vt ex dictis diſputatione 3. numer. 62. conſtat, ideò poteſt prioritate naturæ præſupponi ad ſuam informationem. Quare diſcrimen, quod eſt inter formam ſpiritualem, & materialem, tantùm conſiſtit (quoad præſens attinet) in hoc, quod forma ſpiritualis, prius quàm informet, habet ſuam eſſentiam actualem, & inſuper eſt in ſe, & per ſe ſubſiſtens, vel ſaltem quantum eſt ex natura poteſt id habere; at forma materialis tantùm habet in illo priori ſuam eſſentiam actualem, nec eſt naturaliter loquendo capax propriæ ſubſiſtentiæ.

37. Ad confirmationem reſpondetur: quòd ſicut de quauis re debet abſolutè verificari eſſe albam, vel non albam; non tamen ſi addatur aliqua reduplicatio: & ideò Petrus ſecundùm ſe neque eſt albus, neque eſt non albus; ita etſi demus, quod de forma materiali debet abſolutè, & in quouis inſtanti verificari, quòd vel eſt in ſe, & per ſe per quod ſignificatur eſſe ſubſiſtens, vel quod eſt recepta in alio, per quod denotatur habere eſſe dependenter ab alio vt à ſubiecto: cæterùm ſi addatur aliqua reduplicatio, vt reuera additur cum dicitur. *Forma vt eſt in illo priori antequam cauſet* (ſeu quod idem eſt) *vt præſupponitur ſuæ cauſalitati*, tunc non eſt neceſſe, vt aliquod horum prædicatorum illi conueniat. Quare in illo priori ſolum importat ſuam eſſentiam actualem, attamen in eodem priori neque intelligitur eſſe per ſe, neque in alio; ſed abſtrahit.

38. Et poteſt huius reddi manifeſta ratio, & ſatis neceſſaria ad plures æquiuocationes in hac materia vitandas, nec non ad plura alia ſoluenda, quæ primo aſpectu ſatis difficilia apparent. Nam hoc coniun-

ctum

Digitized by Google

ctum ſcilicet, *forma vt in illo priori*, reduplicat formam ipſam vt cauſam, non verò ea, quæ eidem competunt, vt eſt effectus aliarum cauſarum: quia vt ſic non conſideratur vt prior; ſed vt poſterior. At forma materialis vt cauſa non eſt per ſe ſubſiſtens, vt conſtat, neque etiam ſecundùm hanc conſiderationem cauſæ intelligitur eſſe in alio, prout eſſe in alio opponitur modo eſſendi in ſe, & per ſe, vt in præſenti ſumitur, & denotat dependentiam ab alio vt à ſubiecto, & ſuſtentante: quia vt intelligitur eſſe ſic in alio, intelligitur vt pendens ab illo vt à ſubiecto: ac proinde intelligitur vt effectus, & vt poſterior; non verò vt cauſa, & vt prior.

Itaquè etſi eadem forma, quæ eſt prior, ſit ſimul poſterior, & pendens ab alio vt à ſubiecto: attamen vt prior non eſt poſterior; & vt independens non eſt dependens: quia vt eſt cauſa formalis non eſt effectus; & econtra: & ideò optimè diximus, quòd ſi conſideretur vt prior ſicut non conſideratur vt effectus, ita neque vt pendens ab alio vt à ſubiecto, ſed tam eius informatio quàm materia, & compoſitum pendent ab illa; ſecus verò ipſa ab eis, ſi ſecundùm prædictam rationem conſideretur.

39. Ad ſecundam obiectionem reſpondetur: ſolutionem ibi datam non ſolùm eſſe veram; ſed neceſſariò admittendam, vt potè expreſſe aſſertam ab Ariſt. in hoc lib. & ab omnibus vt axioma receptam. Et ratio eſt aperta: quia ſatis eſt ad prioritatem realem naturæ in aliquo genere, quod adſit ibidem prioritas ſimpliciter in illo genere: ſicut ad prioritatem in omni genere cauſæ deſideratur prioritas ſimpliciter in omni genere. Quod adeò verum eſt, vt ſi ſemel quod eſt prius in vno tantum genere, non eſſet ſimul poſterius; ac proindè non eſſet effectus in alio, iam prioritas in omni genere coincideret cum prioritate in aliquo ſolo genere.

Et ad probationem in contrarium reſpondetur: quod licet in forma verbi gratia, hæ duæ rationes cauſæ, & effectus comparatæ præciſè inter ſe non diſtinguantur realiter, attamen quæuis ex his rationibus collata cùm ſua cauſa, aut cum ſuo effectu diſtinguitur realiter ab illo, & ideò ipſa vt effectus diſtinguitur à materia, quæ eſt ſua cauſa, & ipſa vt cauſa diſtinguitur à materia, & toto, vt habent rationem effectus reſpectu illius. Vndè nihil obſtat, quòd forma poſſit ſimul eſſe realiter prior, & poſterior reſpectu diuerſorum.

40. Ad confirmationem reſpondetur; concedendo antecedens, ſi ſenſus illius ſit, quòd in tota entitate, & quauis formalitate formæ materiali includitur, hoc quod eſt eſſe effectum materiæ: negandum tamen erit, ſi velit, quòd hæc eſt adæquata ratio formæ & iuiuſuis formalitatis illius. Quod poteſt hoc exemplo explicari: etenim etſi in quauis hominis formalitate includatur ens; non tamen tota, & adæquata hominis ratio eſt, eſſe ens. Et ſimiliter licet in quauis formalitate, & in tota hominis entitate intrinſecè contineatur, quod ſit quid dependens à Deo; non tamen tota, & adæquata hominis natura eſt, eſſe illo dependentem: ſic ſanè nihil eſt in forma materiali, quod non pendeat à materia, modo tamen in ſequenti diſputatione dicendo. Nemo tamen dicet hanc dependentiam eſſe totam, & adæquatam formæ rationem. Ex quo non fit, quòd ipſamet forma non poſſit ſecundùm quòd complet materiam, dando illi determinatam ſpeciem, & exiſtentiam habere rationem cauſæ reſpectu illius, non enim materia vtcumque cauſat vt formam; ſed eam in ſe recipiendò. Vnde & ipſamet forma non poteſt non complere materiam, daréque illi ea, quæ ab ipſamet forma in genere cauſæ formalis fluunt.

DISPVTATIO IX.

DE CAVSIS MATERIALI, ET FORMALI.

CVm inter quatuor cauſarum genera quædam intrinſeca, quædam verò extrinſeca ſint, prius de intrinſecis, ſcilicet materia, & forma, quæ hoc ipſo, quòd tales ſunt, magis pertinent ad entis naturalis eſſentiam cognoſcendam, agendum nobis eſt. Quia tamen plura in præcedenti libro de qualibet illarum diximus, proindéque non tot reſtant in hoc libro dicenda, ideò eas in hac vnica diſputatione coniunximus. Dabimus autem primum locum cauſæ materiali: quia priùs cauſat quàm formalis.

QVÆSTIO PRIMA.

PER QVID CAVSA MATERIALIS CAVSET: ET AN vnio ſit illius cauſalitas: quemvè effectum habeat?

VNVM ſupponimus in titulo quæſtionis vt certum; & aliud in dubium vocamus. Supponimus enim eſſe in cauſa materiali vim ad cauſandum, actuque hanc ſuam vim aliquando exercere, id quod vnanimiter omnes Philoſophi fatentur. Vocamus autem in dubium primò. per quid cauſa materialis conſtituatur potens, & fæcunda in actu primo ad cauſandum. Secundò: per quid actu, & in exercito conſtituatur in eſſe cauſæ. Quod eſt inquirere de cauſalitate eius, & hoc dupliciter, vel de cauſalitate in fieri, vel in facto eſſe.

1 Dicendum eſt primò. Materia prima non habet vim cauſatiuam per aliquod accidens ſibi ſuperadditum, ſed per nudam, puràmque entitatem ſubſtantialem ſuam. Aſſertio hæc deſumitur ex Ariſtot. 1. Phyſic. & Diuo Thoma ibidem & 1. part. qu. 76. art. 7. & qu. vnica de ſpiritualibus creaturis art. 3. ad 18. & ideò eam tenent communiter Thomiſtæ in præſenti. Rubio tract. 2. de cauſa materiali num. 62. Suarez in Metaph. diſputatione. 13. ſectione 8. & alij plures.

Probatur, nam materia prima cauſat per potentialitatem ſuam: cum eius cauſalitas ſit actu recipere formam, ad quod ſolùm requiritur, quod ſit ſubiectum,

ctum, ſeu potentia habens vim ad recipiendum, & veluti ſuſtinendum in ſe illam, & eius generationem; at hæc potentia non diſtinguitur realiter à materia: ergo ſolùm per ſuammet entitatem habet completam vim ad cauſandum. Minor probatur: nam ſi hæc potentia eſſet diſtincta, haberet rationem ſubſtantiæ, vel accidentis; non hoc ſecundum; quandoquidem potentia, quæ vnum per ſe cum actu ſubſtantiali componit, vel primò ſubſternitur generationi ſubſtantiali, vt primum ſubiectum illius, debet etiam eſſe ſubſtantialis. Primum autem dici non poteſt: nam ſubſtantia adæquatè diuiditur ab Ariſtotele in materiam, & formam, & compoſitum, tanquam in tres entitates omninò exhaurientes diuiſum. At potentia illa non eſt forma, neque compoſitum: quoniam eſt potentia ad recipiendam formam ſubſtantialem, & conſtituendum compoſitum: ergo erit materia; non igitur à materia realiter diſtinguetur.

Sed obiices: materia non poteſt recipere formam, niſi adſint præuiæ diſpoſitiones, quibus mediis formam in ſe recipiat: iam ergo materia indiget aliquo principio proximo, & accidentali, quod ſit veluti, potentia proxima ad cauſandum.

2 Reſpondetur ex D. Thom. 1. part. quæſt. 76. citata, & quæſtione de ſpiritualibus creatis iam dicta, nec non ex Ariſtotele 1. de Generat. tex. 13. quòd etſi diſpoſitiones concurrant in genere cauſæ materialis, & diſpoſitiuæ ad receptionem formæ: non tamen ita vt in eis immediatè recipiatur forma ſubſtantialis: quia hæc in nuda materia recipitur. Vndè diſpoſitiones ſi fuerint omninò antecedentes, pereunt in inſtanti generationis vnà cum compoſito, in quo ſubiectantur; ſi verò fuerint concomitantes, recipiuntur in toto compoſito denuò genito: & ideò ſemper manet verum, quòd potentia receptiua in materia, reſpectu formæ ſolùm ſit nuda entitas materiæ, & quòd non recipiat illam media alia entitate: ſicut totum ipſum media quantitate recipit alia accidentia: & mediis virtutibus operatiuis operatur.

3 Dicendum eſt ſecundò. Cauſalitas materiæ in fieri eſt generatio recepta in materia: cauſalitas verò in facto eſſe, eſt vnio ſubſtantialis prout in ipſa materiâ recipitur. Prima pars huius concluſionis deſumitur ex Ariſtotele, & ex D. Tho. locis diſputat. 6. citatis, & eam docent Thomiſtæ: Rubio in præſenti. Suar. in Metaph. diſputat. 13. ſect. 9. Probatur, illa eſt cauſalitas in fieri materiæ per quam materia actualiter concurrit ad ſuum effectum in fieri: ſed recipiendo in ſe generationem, & ſuſtentando illam, concurrit ad ſuum effectum in fieri: ergo generatio vt recepta in materia erit cauſalitas in fieri illius. Secunda verò pars aſſertionis deſumitur ex eodem Ariſtotele, & Diuo Thoma, & ſuadetur ſic. Illa eſt cauſalitas materiæ in facto eſſe, quæ manet in tranſacto fieri, & per quam materia communicat ſe formæ, & toti: at vnio ſubſtantialis materiæ cum forma manet tranſacto fieri, & per illam ſe communicat formæ, & toti; & ideò hoc ipſo, quòd ceſſat vnio, ceſſat hæc communicatio: ergo vnio hæc ſubſtantialis eſt cauſalitas illius in facto eſſe.

QVÆSTIO II.

Vtrùm vnio ſecundum omnia, quæ includit vt ſe tenet ex parte materiæ, ſit cauſalitas illius?

PRo explicatione huius quæſtionis notandum eſt, materiam ex vi vnionis tria hæc munera exercere. Primò actu recipere, ſeu cauſare formam. Secundò limitare illam; & tandem conſtituere compoſitum. Diſſenſio ergo inter Doctores meritò ſuborta eſt, an cauſalitas materiæ ſit vnio ſecundùm vnam, vel alteram: an ſecundùm omnes has rationes.

Proponuntur, & reiiciuntur variæ ſententiæ.

§. I.

4 PRima ſententia eſt Auic. 6. Metaphyſ. tract. 2. Albert. Magn. in hoc lib. tract. 2. cap. 1. Ioann. Mai. in 2. ſentent. diſtinct. 12. dicentium: vnionem materiæ cùm forma eſſe illius cauſalitatem, ſecundùm quod præcisè media illa reducitur ad actum vis compoſitiua materiæ reſpectu compoſiti. Quoniam hi authores arbitrantur materiam ſolùm reſpectu totius ſuam cauſalitatem exercere.

Fundamentum eſt: nam ſicut cauſa materialis eſt cauſa intrinſeca, ſic eius cauſalitas non eſt niſi reſpectu eius, quod intrinſecè ex ipſa componitur; at materia non eſt pars intrinſeca formæ, ſed ſolùm compoſiti: ergo illius cauſalitas præcisè eſt reſpectu huius, non verò illius.

5 Secunda ſententia eſt aliorum, qui exiſtimant vnionem ſubſtantialem materiæ, eſſe cauſalitatem illius, prout eſt actualis receptio formæ; non verò prout media illa influit in totum compoſitum. Ita Soncin. 5. Metaph. q. 3. concluſ. 2. Iabell. q. 2. Fonſe cap. 2. eiuſdem lib. qu. 1. ſect. 3. Veracruz ſpecular. 3. & alij, quos omnes refert Maſſius in præſenti c. cap. 3. ſectio. 2. quæſtio. 1. Probatur primò: materia eſt pura potentia, & vt talis cauſat: ſed pura potentia ſolùm reſpicit actum ſuum: quia tota eius quidditas eſt in ordine ad illum: ergo ſolùm reſpectu formæ cauſalitas eius eſt attendenda.

Secundò, quia cauſa denominatur talis à cauſalitate ſua: ergo ſi materia duplicem habet cauſalitatem, vnam reſpectu formæ, & alteram reſpectu compoſiti; duplex, & non vnica cauſa erit, quòd ſanè contra communem omnium Doctorũ ſententiam eſt.

6 Sed vtraque ſententia eſt omninò falſa, quod hoc vnico efficaci tamen argumento probatur. Forma materialis per ſe pendet à materia quoad eſſe: aliàs enim non eſſet materialis: & formæ ſpirituales, quales ſunt animæ noſtræ, habent etiam dependentiam per ſe à materia quoad vnionem, & informationem: igitur materiâ eſt vera cauſa materialis illarum quoad eſſe; & iſtarum quoad informationem & vnionem. Patet conſequentia ex dictis diſput. 8. numer. 7. vbi aſſeruimus, cauſam re ipſa eſſe principium à quo per ſe pendet effectus. Deindè compoſitum naturale intrinſecè, & eſſentialiter conſtat ex materia, pendet ergo per ſe ab illa: igitur materia eſt vera cauſa materialis illius.

7 Tertia denique ſententia eſt cuiuſdam doctiſſimi Iunioris, & aliorum aſſerentium duplicem eſſe in materia cauſalitatem: aliam primariam; aliam verò ſecundariam: ſicut etiam duplex ab ea dimanat effectus, alter primarius; alter verò ſecundarius. Vnde dicunt, cauſalitatem primariam materiæ eſſe in ordine ad formam, ſicut & ipſa forma primarius illius effectus eſt: ſecundariam verò in ordine ad compoſitum, quod eſt ſecundarius illius effectus. Probatur primò: ex vnione materiæ, & formæ reſultat totum: ergo vnio harum partium præſupponitur ad illud: id enim, ex quo aliquid reſultat, præcedere debet id, quod ab eo reſultat: at in illo priori, in quo materia vnitur formæ, verè eſt vnio materiæ cum illa: ergo verè eſt cauſalitas materiæ: & ex conſequenti cum illo priori tantùm adſit vnio ad formam, fit indè, vt hæc ſit eius primaria cauſalitas.

Secundò, quia forma per ſe primò cauſa ve-

dans:

dans: ergo materia influit per ſe primò vt recipiens: quia ſicut proprium eſt actus dare; ſicut & potentiæ recipere: ſed materia non eſt recipiens totum; ſed ſolam formam: ergo cauſalitas illius primaria in ordine ad iſtam tantummodo attendenda eſt.

8. Sed hæc ſententia non parum difficultatis habet: nam compoſitum nequit eſſe effectus ſecundarius materiæ: ergo nec cauſalitas, quia in illud influit, poteſt eſſe ſecundaria, vel ſecundariò ad ipſum terminari. Conſequentia videtur certa. Antecedens verò probatur: nam effectus ſecundarius nunquam per ſe primò intenditur à natura ex vi propriæ cauſalitatis: id enim, quod per ſe primò cauſalitas agentis, vel alterius cauſæ ex vi ſua intendit, eſt abſque dubio illius primarius effectus; at materia recipiens formam non intendit per ſe primò, & vltimatè talem receptionem, ſed totum: tum quia omnis pars per ſe primò intendit vniri ſuo toti: tum etiam, quia eatenus materia recipit formam, vt cum illa totum componat: ſicut ſolùm in toto poteſt habere eſſe: ergo totum non eſt effectus ſecundarius cauſalitatis materiæ.

Veritas Thomiſtica enucleatur, & ſuadetur.

§. II.

9. QVarta denique ſententia, & communior, quam D. Thom. ſchola defendit, docet, cauſalitatem materiæ eſſe vnionem ſubſtantialem illius, prout illa tria munera ſuprà dicta exercet. Sed quia hæc ſententia, ſi rectè explicetur, eſt omnino vera, vt ſtatim dicemus; ideo pro eius exactiori intelligentia notandum eſt, tres has rationes non diſtingui realiter: quia materiæ cauſalitas entitatiuè loquendo vna ſolummodo eſt, diſtinguuntur tamen formaliter, ſiue virtualiter. Propter quod optimè verificari poteſt, materiam vt cauſat formam, non cauſare compoſitum, reperirique tres formaliter, ſiue virtualiter rationes in vnica illa cauſalitate.

Verùm licet hæ tres rationes identificatæ inueniantur, non tamen vtcumque, & quaſi diſparatæ ſibi ſunt; ſed cum aliquo ordine, ratione cuius vnam cauſalitatem non ſolum entitatiuè; ſed etiam formaliter per aliqualem quaſi compoſitionem conſtituit, ſecundùm quod vnio materiæ ad formam, & limitatio eiuſdem formæ ſunt quaſi via ad conſtitutionem compoſiti, ratione cuius melius intelligi poteſt, quomodo hæ tres rationes vnum quid conſtituant: vt enim Doctor Angelicus docet, vbi eſt vnum propter aliud, ibi tantùm eſt vnum. Vnde optimè dici poteſt effectum adæquatum materiæ eſſe compoſitum ipſum: non quidem in eo ſenſu, in quo Authores primæ ſententiæ loquebantur; ſed quia tota eius cauſalitas, vel ſolùm eſt directè, & proximè reſpectu totius, vel in ordine ad illud. Quare influxus materiæ in compoſitum has omnes rationes includit: quia non aliter materia componit totum, quàm ſuſtinendo in ſe, & limitando formam, dandóque ſe ipſam compoſito.

10. Secundò, vt intelligatur, in quo conſiſtat hæc limitatio, qua materia limitat formam, notandum eſt ex D. Th. 1. p. q. 7. art. 1. formam ſublunarem, de qua loquimur, quantum eſt de ſe, ſeu prout eſt abſtracta, non magis poſtulare hanc portionem materiæ, quàm illam, & conſequenter non magis expoſcere, vt conſtituat hoc quàm illud indiuiduum. Vnde ſecundùm iſtam conſiderationem quidam (vt ſic dicamus) infinitatis modus illi conuenit, ſiquidem infinitas nihil aliud eſt, quàm non limitatio. Cæterùm, hoc ipſo quòd materiæ actu vniatur, hæc eius amplitudo finitur, & limitatur: quia ea, quæ antea informare poterat, quantum eſt ex vi eorum, quæ ſecundùm ſe dicit, quamlibet materiam, iam nunc, ſi ſemel recepta inueniatur in hac portione, nequit vltra ſe extendere, & aliam portionem informare.

11. Hoc ergo ſuppoſito, dicimus, hanc vltimum ſententiam prædicto modo explicatam nobis magis placere. Aſſertio hæc ex variis D. Thom. locis in vnum coniunctis apertè deſumitur, ſcilicet ex 1. parte, quæſtione 7. articulo 1. necnon ex his, quæ ſæpè tam in hoc, quàm in præcedenti libro tradit, eamque docent Thomiſtæ. Quam non aliter quàm ex ſufficienti partium enumeratione comprobamus. Etenim vnio materiæ non eſt cauſalitas illius præciſè in ordine ad totum, eo modo, quo prima ſententia loquebatur, neque ſolum in ordine ad formam, ſecundùm quod dicit puram receptionem, & cauſalitatem reſpectu illius ſolummodo, vt probatum eſt: ergo erit vnio cauſalitas materiæ ſecundùm vtramque rationem. Rurſus, hoc ipſo quòd materia media vnione recipiat formam, limitat, & coarctat eam: ergo forma, vt ſic limitata habet eſſe effectum materiæ: igitur & vnio illa, ſecundùm quod dicit limitationem formæ, erit etiam eius cauſalitas.

Quod ſi obiicias: quæuis forma prius eſt in certo, & determinato genere, quàm vniatur materiæ: ergo ante vnionem erit iam limitata: quia quod eſt in determinato genere, eo ipſo eſt finitum, & limitatum: non ergo forma per materiam limitabitur. Reſpondetur: dupliciter poſſe aliquid eſſe infinitum, vel in genere entis, vel in aliquo certo genere, aut ratione, quæ ſuo modo infinitatem habeat: etſi ergo forma ſit limitata ante vnionem in genere entis; non tamen in genere formæ ſecundùm amplitudinem dictam. Vnde etſi per receptionem non limitetur in genere entis: bene tamen in proprio genere, & ſecundùm rationem prædictam.

Sed vrgebis: potius forma in ratione formæ ſolet intra ſuum eſſe ſpecificum compleri; ex eo quod recipitur in particulari ſubiecto; vt patet in calore, qui habet ſuam completam perfectionem, quando eſt in igne: & de luce, quæ dum eſt in ſole, habet plenitudinem lucis: malè ergo dictum eſt, formam per receptionem in materia limitari.

12. Reſpondetur, benè poſſe aliquid perfici in ſuo genere, licet abſolutè non perficiatur; imò perfectio, cui in aliquo genere non eſt annexa imperfectio, poteſt imperfectionẽ in genere entis habere. Sit exemplum, etſi enim poſſe intelligere per conuerſionem ad phantaſmata non ſit perfectio ſimpliciter in genere cognitionis; eſt tamen perfectio ſimpliciter in ſpeciali genere cognitionis humanæ; & ita licet non ſit melius ſimpliciter, poſſe intelligere per illam conuerſionem quam ſine illa, eſt tamen melius homini. Similiter ergo in præſenti, formam recipi in materia dicit limitationem, & aliquam imperfectionem in forma in genere rei: cæterum, intra hoc, vel illud genus, vel in iſtis, aut illis formis maior perfectio eſt recipi in materia, quàm eſſe ſine illa.

Quare ſicut homo, licet poſſet eſſe ſine virtute ad intelligendum abſque conuerſione ad phantaſmata; attamen eligibilius eſſet ei, poſſe intelligere per conuerſionem ad illa: ita ſi daretur albedo ſeparata, licet ex vna parte haberet quandam infinitatem in eſſe albedinis, nihilominus ex quo capite eſt forma accidentalis, eſſet illi maior perfectio eſſe in ſubiecto, quàm eſſe extra illud, & ſi eius amplitudo per hoc limitetur. Similiter ergo calor ex eo, quod eſt in proprio ſubiecto nimirum in igne habet complementum, quod expoſcit vt talis forma eſt: cæterum ex alio capite habet admixtam imperfectionem illam, quæ neceſſariò eſt annexa cuicunque formæ

receptæ in materia, eſt tamen in proprio genere eligibilior illa perfectio cum imperfectione hac, quàm dictam amplitudinem habere.

Conuelluntur argumenta aliarum ſententiarum.

§. III.

13. SOlum ergo ſupereſt ad argumenta pro aliis ſententiis adducta reſpondere, Ad fundamentum pro prima ſententia, & ad ſecundum ſecundæ dicimus, materiam non vocari cauſam intrinſecam: quia reſpectu cuiuſcumque effectus ab illa procedentis ſit cauſa intrinſeca intimè imbibita in illo; ſed quia eius præcipua cauſalitas, eiuſque potiſſimus effectus eſt in ordine ad totum, quod componit, & in quo intrinſecè clauditur. Nec refert quod in eadem realiter cauſalitate materiæ ſint duæ rationes partiales, & inadæquatæ, quales ſunt illæ, quæ in argumento adducuntur: quia ad hoc vt materia eſſet duplex cauſa, requirebatur, vt haberet duplicem cauſalitatem adæquatam, & totalem.

Ex quo etiam ad primum ſecundæ ſententiæ patet: potentia enim materiæ non ſolùm eſt in ordine ad actum; ſed etiam in ordine ad totum, quod componit, imò reſpicit actum, vt vna cum illo totum conſtituat.

14 Ad primum, & ſecundum pro tertia ſententia reſpondetur: dupliciter poſſe aliquam cauſalitatem, vel aliquem effectum eſſe primarium. Primò, quia ex duabus rationibus inadæquatis, quæ in eadem cauſalitate, vel effectu primario inueniuntur, obtinet primum locum ſaltem via originis: Secundo, quia ſola ipſa eſt, quæ primariò intenditur.

Cauſalitas igitur materiæ erga formam non dicitur prior: quia ipſa ſola ſit de intentione primaria naturæ; ſed quia ex pluribus rationibus inadæquatis, quæ in eadem cauſalitate inueniuntur; hæc eſt prior via originis: attamen cum hoc ſtat, quòd facta collatione inter has duas rationes formales, & inadæquatas, quod cauſalitas materiæ, vt eſt in ordine ad totum, ſit potiſſima: quia etſi vtraque ſit de intentione primaria naturæ: quia potentia per ſe primò reſpicit formam, & totum: attamen cauſalitas materiæ erga formam ſubordinatur cauſalitati eiuſdem erga totum: ſicut cum quis intendit duos fines inter ſe ſubordinatos, tunc etſi quiuis in ſuo ordine ſit primò intentus: attamen vnus eſt propter alium. Ita ergo (proportione tamen ſeruata) in præſenti dicendum eſt: quia materia recipit formam, vt tandem componat totum.

QVÆSTIO III.

Per quid forma cauſet, quis ſit eius effectus, & an vnio ſit illius cauſalitas, & ſecundum quam rationem.

15. BReuiſſimè quæſtionem hanc abſoluemus: quoniam ex dictis in duabus præcedentibus facilè eius deciſio conſtabit. Etenim in his cauſis intrinſecis eodem prorſus proportionali modo philoſophandum eſt ob mutuam, & eſſentialem correſpondentiam, quæ inter vtramque intercedit, tanquam inter actum, & potentiam eiuſdem generis. Vnde ſicut materia non habet vim ad cauſandum ratione alicuius realis entitatis ſuperadditæ: ſic nec forma, vt docet Diu. Thom. 1. p. q. 76. artic. 7. & ſumitur ex Ariſt. 8. Metaphyſic. c. 6. & 2. de Anima capite 11. quia forma per eſſentiam ſuam eſt actus; & ita per illa eſt potens reddere materiam in actu. Et ſicut vnio, vt ſe tenet ex parte materiæ ſecundum illas tres rationes, ſeu vt meliùs dicamus, vt dicit adæquatum influxum in compoſitum, eſt cauſalitas materiæ: ita vt ſe tenet ex parte formæ, vt illas proportionaliter includit, eſt illius cauſalitas: quia præcisè per hoc quòd forma materiæ vniatur; & reipſa eam informet, limitat illam necnon & compoſitum conſtituit. Ac tandem ſicut eſſe materiale eſt effectus materiæ: ita eodem modo eſſe formale eſt effectus formæ.

Sed dices, forma cœleſtis non limitat materiam, quoniam non poteſt materia cæleſtis, niſi tantummodo formam, quæ cæleſtis eſt, recipere: non ergo eſt illius cauſalitas limitatio materiæ.

16 Reſpondetur: quòd licet daremus, formam illam non limitare materiam ad certam ſpeciem (de quo alibi Deo dante dicendum eſt) nihilominus adhuc limitat eius potentialitatem: quia materia illa, etſi ſemel accepta vna forma numero hujus cæli non poſſit illam amittere: attamen quia natura, verbi gratia, primi cæli, eſt numero multiplicabilis, proindéque poſſunt ſaltem ſupernaturaliter dari plures numero formæ cœleſtes eiuſdem ſpeciei: ideò habeat materia quamdam amplitudinem, ſecundùm quam, quantum eſt de ſe, non petit magis hanc numero formam, quàm illam. Vnde ſicut in prima conditione cum hac numero forma eſt creata, poſſet etiam cum alia creari; attamen ſemel cum hac creata, iam eius capacitas, & amplitudo limitata eſt. Neque eſt neceſſarium, vt omnino æqualis limitatio in omnibus formis reſpectu cuiuſvis materiæ reperiatur: ſicut etiam non requiritur, quòd æqualem dependentiam habeant omnes formæ à materia.

QVÆSTIO IV.

Vtrum effectus primarij harum cauſarum ſint realiter ab illis diſtincti?

COnueniunt omnes, effectus primarios harum cauſarum eſſe formaliter diſtinctos ab illis. Quare tota controuerſia eſt, an realiter ab eiſdem ſint diſtincti.

Adducuntur diuerſa opiniones.

§. II.

17. PRima ſententia eſt, aliquorum quos ſuppreſſo nomine refert Oña in præſenti, aſſerentium has cauſas nullo modo diſtingui realiter à ſuis effectibus. Quorum primum fundamentum deſumitur ex natura cauſæ intrinſecæ: nam hæc eo ipſo quòd talis ſit, non cauſat per veram aliquam actionem; ſed dando ſuum eſſe intrinſecum, & intrinſecè: at eſſe ſuum non poteſt realiter ab illa eſſe diuerſum. Ergo neque primarius effectus ab ipſa procedens.

Secundò, quia compoſitum, quod eſt primarius terminus harum cauſarum; non eſt realiter diſtinctum à forma niſi per eſſe, quod illi materia communicat: ſicut neque à materia diuerſum eſt, niſi ratione illius eſſe, quod à forma participat: ſed hoc modo non comparatur cum qualibet ſuarum partium intrinſecarum, vt effectus illius eſt: reſtat ergo quod vt eſt effectus, nulla reali diſtinctione ab ipſis diſtinguatur. Minor probatur: compoſitum non eſt effectus materiæ ſecundùm eſſe, quod recipit à forma; ſicut neque econtrà, eſt effectus formæ ſecundum eſſe, quod recipit à materia: ergo

go cum comparatur cum qualibet ſigilliatim ſecundùm eſſe, quod ab alia habet, non confertur vt effectus illius eſt: ergo, &c.

Tertiò, nam impoſſibile eſt, vt communiter docent Philoſophi, formam ſine effectu formali primariò reperiri: at ſi effectus formæ eſſet realiter diſtinctus ab ipſa, poſſet ſine illo inueniri: ergo, &c. Minor probatur: ſola forma poteſt eſſe ſeparata à ſubiecto, in quo ſtatu cum nihil habeat realiter à ſuo eſſe diſtinctum, neque habebit actu ſuum primarium effectum.

18. Secunda ſententia eſt aliorum dicentium: formam, & materiam eſſe realiter à propriis effectibus cõdiſtinctas. Quorum primum fundamentum eſt: nam inter cauſam, & effectum realem, qualis eſt materia; & ſuus effectus, eſt realis prædicamentalis relatio: ergo & realis diſtinctio. Patet conſequentia, quia realis prædicamentalis relatio petit extrema realiter diſtincta.

Secundò, quia aliàs idem omnino ſecundùm rem haberet rationem cauſæ, & effectus reſpectu ſui, & conſequenter idem eſſet ſibi ipſi cauſa eſſendi, idémque prius, & poſterius; perfectum, & imperfectum: at hæc omnia abſurda ſunt: ergo, &c.

Tertiò, materia eſt realis cauſa formæ materialis, vt primò libro dictum, & ab illa realiter omnino diſtinguitur: ergo iam effectus materiæ eſt realiter ab eadem diuerſus.

Fertur iudicium de vtraque opinione.

§. II.

19. PRo huius quæſtionis deciſione reuocandum eſt in memoriam id, quod ſupra diſputatione præcedenti aſſeruimus, ſcilicet compoſitum ſubſtantiale poſſe bifariè conſiderari: vel ſecundùm eſſe, quod habet ab vtraque cauſa intrinſeca, & ſic comparari cum earum qualibet: vel præcisè ſecundùm illud eſſe, quod à ſola forma, aut à ſola materia habet, ſicque cum ſingulis earum conferri; ita vt cum forma ſecundùm ea, quæ ab ipſa ſolummodo participat, & cum materia ſecundùm ea, quæ ab illa habet, conferatur.

Secundò notandum eſt, quod ad hoc vt aliquis effectus alicui cauſæ tribuatur, neceſſe non eſt, vt totum & totaliter attingat illum: ſic enim homo dicitur producere hominem, non quidem, quia materiam, aut formam efficiat; cùm harum quælibet à ſolo Deo producta fuerit; ſed quia ſaltem attingit earum vnionem; & ſimiliter totus effectus ſolet cauſæ finali attribui, quæ tamen ſolum in proprio genere illum cauſat, nihil eorum, quæ ſunt in eo per veram efficientiam attingendo.

Ex quo fit, quod etſi compoſitum ipſum ſubſtantiale non cauſetur totum, & totaliter à materia, aut à forma; nihilominus dici poteſt illius effectus. Tum quia ſicut quælibet earum non cauſat, niſi componendo modo ſuprà explicato, & ſolum componit compoſitum: ſic & abſolutè aſſerendum eſt, totum compoſitum eſſe effectum cuiuſlibet. Tum etiam, quia cauſalitas vtriuſque in proprio genere conſiderata ad totum ipſum, tota, & totaliter tendit. Vnde non minus ipſa vnio ſe dat compoſitio, quàm materia, & forma, à quibus oritur. Tum denique, quia ad minus materia attingit (quod idem de forma dicimus) totam vnionem, & vinculum vtriuſque partis in proprio genere.

Quare ſi ſatis eſt ad hoc, vt abſolutè ſit verum, cauſam efficientem producere totum effectum, quòd attingat vnionem in genere efficientis, etſi nullam ex partibus producat: cur non ſufficiet ad hoc vt abſolutè verificetur, totum compoſitum eſſe effectum materiæ ſaltem in proprio genere, quod tota vnio, & nexus partium ab ea in proprio genere procedat: maximè quia non ſolum attingit, vnionem, ſed etiam ponit in toto ſuam propriam entitatem.

20. Hoc igitur ſuppoſito, non erit difficile de vtraque ſententia iudicium ferre. Dicendum eſt ergo primò: Totum compoſitum, quod harum cauſarum eſt effectus, comparatum cum forma verbi gratia, ſecundùm illud eſſe præcisè, quod in toto rigore Metaphyſico ab ea ſolummodo habet, realiter modaliter, & non maiori diſtinctione ab illa diſtinguitur: ac proinde prima ſententia abſolutè eſt falſa. Probatur, id quod habet totum præcisè à forma verbi gratia diſtinguitur realiter modaliter ab ipſa forma, & non maiori diſtinctione: ergo etiam ſi totum comparetur cum forma ſecundùm illud eſſe præcisè, quod totaliter ab ea ſolummodò habet, non diſtinguetur entitatiuè, ſed ſolum realiter modaliter ab ipſa. Antecedens probatur: quia nihil eſt aliud quàm eademmet entitas formæ vt vnita materiæ, & communicata ipſi compoſito. At forma vt vnita materiæ ſolùm realiter modaliter diſtinguitur à ſe ipſa: ſiquidem vnio, vt ſuprà probatum eſt, tantùm habet rationem cuiuſdam modi, & realiter modaliter ab vtraque compoſiti parte condiſtincti: ergo, &c.

21. Dicendum eſt ſecundò: ſi abſolutè loquamur de effectu cauſato ab his cauſis intrinſecis, qui eſt totum compoſitum, vt iam diximus, tunc effectus illarum diſtinguitur realiter entitatiuè diſtinctione ſaltem includentis, & incluſi à quauis earum: proindéque vera erit ſecunda ſententia ſic explicata; etiam ſi velit realem entitatiuam diſtinctionem inter quamcumque ex his cauſis, & effectum proprium conſtituere. Hæc concluſio ſuppoſitis his, quæ iam notauimus, non indigebat probatione: ſed nihilominus maioris claritatis gratia ſic probari poteſt. Tunc aliqua duo diſtinguuntur diſtinctione prædicta, quando eorum vnum includit alterum, & addit realem entitatem, & non ſolum modum ſupra illod: ſed totum, quod abſolutè loquendo eſt effectus materiæ, includit illam, & ſuper addit realem entitatem formæ: ergo iam effectus materiæ ſic ſumptus diſtinguitur realiter entitatiuè ab ipſa.

Soluuntur argumenta vtriuſque ſententiæ præter vltimum.

§. III.

22. AD primum ergo primæ ſententiæ facilis eſt ſolutio: concedenda enim eſt maior; ſed minor, in qua videtur loqui de effectu materiæ, in illa comparatione præciſa primæ aſſertionis, diſtinguenda eſt: & ſi velit quòd eſſe proprium formæ, vt ſic præcisè ſumptum abſque alio addito non poſſit eſſe realiter ab ipſa diſtinctum, admittenda eſt: verò ſit ſenſus, quòd eſſe proprium formæ, vt communicatum compoſito; non poſſit realiter modaliter diſtingui à forma, neganda eſt: quia forma, vt communicata toti, addit ſupra ſeipſam communicationem, ſeu vnionem realiter modaliter ab ipſa condiſtinctam.

23. Ad ſecundum patet ex dictis: quòd quamuis ſi totum ſumatur in eſſe effectus cum illa præciſione, non diſtinguatur realiter entitatiuè à forma ratione illius eſſe, quod præcisè participat à materia; benè tamen ſi abſolutè in eſſe effectus, & modo dicto conſideretur.

Ex quo ad tertium facilis eſt ſolutio: illa enim propoſitio, forma non poteſt reperiri ſine ſuo effectu

formali, ſolùm eſt vera in forma vt communicata toti, & materiæ: quia non niſi ſecundùm iſtam rationem cauſat. At forma ſeparata non mirum ſi non habeat primarium ſuum effectum, quandoquidem vt ſic, nulli communicatur, nec ſuam exercet cauſalitatem.

Fundamenta verò ſecundæ ſententiæ ſaltem primum, & ſecundum pro nobis ſunt: quoniam ſatis eſt diſtinctio illa, quam nos ponimus ad rigoroſè ſaluanda illa, quæ in eis dicuntur. Vtrùm autem in materia prima adſint cætera alia requiſita ad hoc vt realiter prædicamentaliter referatur ad ſuum effectum nec ne, non eſt huius loci.

Occurritur vltimo argumento ſecundæ ſententiæ.

§ IV.

24 AD tertium: quia longiori eget diſcuſſione, ſigillatim reſpondetur ex Diu. Thom. opuſc. 31. §. *Viſo autem quod ſunt.* Formam ſolum eſſe effectum materiæ: quia ex natura ſua habet, quòd educatur ex eius potentia; catenus autem educitur, quatenus neque eſſe, neque fieri poteſt, niſi materia ipſa ad eius fieri, & eſſe concurrat, ſuſtinendo, tum eius productionem: tum etiam ipſammet formam productam. Vnde forma ſolum, vt ſuſtentata à materia eſt illius effectus: attamen vt formaliſſimè dicit eſſe ſuſtentatam, non diſtinguitur realiter entitatiuè à materia: quia ſolum (ſi attendamus ad id, quod omnino formaliter, & cum præciſione ſumptus talis effectus importat) dicit materiam, vt actu vnitam, & ſuſtentantem formam, dantemque ſe ipſam illi; non quidem per modum partis intrinſecæ; ſed per modum quaſi baſis & fundamenti, cui innitatur.

25 Et poteſt hoc ipſum explicari exemplo eiuſdem materiæ vt informatæ: nam ſecundùm iſtam rationem ſolum dicit, ſi formaliter loquamur, formam ſibi vnitam, & communicatam, etſi non per modum partis intrinſecæ in eius entitate incluſæ: benè tamen per modum actus, qui eidem ſit modo ſibi debito vnitus. Nec mirum hoc ſufficere, vt abſolutè dicamus formam materialem eſſe effectum materiæ quoad ſuum eſſe eſſentiæ; quia hoc ipſo quòd non ſit ſpiritualis, habet eſſe talis naturæ, & conditionis, vt niſi in materia ſuſtentetur, ab eaque pendeat, omnino euaneſcat. Vndè ſicut abſolutè loquendo de cauſalitate materiæ erga totum abſolutè etiam ſumptum, dicendum eſt effectum iſtum diſtingui realiter entitatiuè ab illa: ita ſi de cauſalitate, quam materia erga formam abſolutè exercet, fiat ſermo, tunc effectus inde abſolutè prouenieńs poterit realiter entitatiuè ab illa diſtingui.

Sed obiicies, hinc fieri: tum quòd poſſet abſolutè dici materiam produci ab agente creato, & quòd ſecundùm ſuam entitatem conſiderata ſit abſolutè effectus formalis formæ: ſiquidem agens eam vnit formæ, & forma dat illi ſuam ſpecificationem poſitiuam, ſine quibus nequit in rerum natura eſſe: ſicut neque forma materialis ſine ſuſtentatione materiæ, ob quam rationem dicitur eam abſolutè ſumptam eſſe effectum illius. Tum etiam, quòd inde fieret formam ſecundùm ſe ſumptam eſſe effectum ipſius materiæ, non minus rigoroſè, & propriè, ac ipſa vt ſuſtentata: nam ideò ſecundùm ſe ſumpta, & omninò rigoroſè eſt effectus agentis ſaltem *vt quo*: quia pendet à materia vt à ſuſtentante. Vnde niſi ſic ab ea penderet, non poſſet ab agente naturali attingi, vt in anima rationali contingit ergo potiori titulo forma ſecundùm ſe ſumpta erit in omni rigore effectus materiæ, cum hæc ſuſtentatio ab ea immediatiùs, & intimiùs procedat quàm ab ipſo efficiente.

26 Reſpondetur negando ſequelam: quia materia abſolutè debet præcedere etiam in genere cauſæ efficientis actionem agentis naturalis, & creati, & effectum formalem prouenientem à forma, quam prædictum agens inducit, & ideo incapax eſt recipiendi denominationem, quam obiectio intendit: ſicut ob hanc rationem de anima rationali non poteſt abſolutè dici, quòd fiat ab agente creato, ſed ſolùm cum addito, ſcilicet quoad vnionem.

Ad aliam verò partem eiuſdem obiectionis: ſeu vltimam ſequelam illius, dicendum eſt, eſſe diſparem rationem: nam in effectu rigoroſiſſimè tali alicuius cauſæ debet ſplendere perfectè modus cauſandi illius cauſæ. Quia ergo modus cauſandi cauſæ intrinſecæ, in quo ipſa perfectè ſplendet, eſt quòd cauſet imbibendo ſe in effectu cauſato, in forma autem ſecundùm ſe ſumpta non includitur materia: benè tamen in eadem vt ſuſtentata, vt explicatum eſt: ideo ipſa ſecundùm ſe ſumpta nequit eſſe effectu rigoroſiſſimus materiæ. Cæterum, quia cauſa efficiens eſt cauſa extrinſeca: ac proinde non eſt contra rationem eius, neque contra rationem effectus ab ea procedentis, quod non imbibatur in illo, fit inde vt ſecundùm illam rationem, ſecundùm quam ab ea procedit aliquis effectus totus & totaliter poſſit ſecundùm eandem dici, quod talis effectus procedit ſiue *vt quo*, ſiue *vt quod* rigoroſiſſimè ab illa.

Sed vrgebis, hinc fieri, quòd nec ipſa forma ſecundùm ſe ſumpta, ſeu quoad ſuam entitatem poſſit abſolutè dici effectus materiæ: at hoc eſt contra dicta: ergo, &c. Patet conſequentia: quia etiam effectus, qui ab aliqua cauſa abſolutè procedit, debet ab ea ſecundùm proprium modum cauſandi illius ortum ducere; alioquin non æſſet propriè effectus eiuſdem. Ergo ſi forma ſecundùm ſe ſumpta non procedit à materia vt includente ipſam, & hic proprius modus cauſandi materiæ non procedet ab illa ſecundùm modum proprium procedendi à cauſa materiali, & ita neque erit abſolutè effectus illius.

27 Reſpondetur, non eſſe neceſſarium in effectibus, qui abſolutè ab aliqua cauſa procedunt; inueniri ſecundùm ſe totos ita exactè modum cauſandi illius cauſæ, & dependendi ab ea ſatis enim erit: tum quòd in formaliſſima ratione, à qua habent eſſe effectus, id reperiatur: quia ratione huius refunditur aliquo modo in eos prædictus modus: tum etiam quòd ſe ipſis, quamuis non omnimodè, participent ſimilem dependendi modum: quia ſicut deuiant ab omnimoda ratione effectus talis cauſæ ita & à modo dependendi. At forma vt ſuſtentata, à quo habet tanquam à ratione formaliſſima, quod ipſamet abſolutè ſumpta cauſetur à materia, pendet ab ea vt ab eo, quod intrinſecè includit: quia vt ſuprà dicebamus forma, vt ſuſtentata formaliter loquendo nihil aliud dicit quàm materiam, vt dantem ſe formæ. In materia autem, vt data includitur ipſa materia. Similiter forma ipſa ſuſtentata, & materia, ita inter ſe conferuntur, vt forma, licet non includat materiam, petat tamen eſſe vnitam cum illa: & adeò intimè ab ea pendet, vt niſi eidem coniungatur, ſtatim ſaltem naturaliter euaneſcat: vnde aliquo modo materia eſt intrinſeca illi.

Diximus, *non eſſe neceſſarium*: quia nec contra rationem effectus abſolutè ſumpti erit, quòd in eo vis propria cauſandi ſuæ cauſæ, & modus dependendi ab illa ſplendeat: imò ratione huius perfectius participabit rationem effectus.

QVÆ

QVÆSTIO V.

VTRVM CAVSA EXEMPLARIS ſit vera, & propria cauſa formalis; an verò ad efficientiam, vel finalem pertineat.

QVia cauſa exemplaris non conſtituit intrinſecè ens naturale, ideò licet ad cauſam formalem, vt iam dicimus, pertineat, vltimo loco in hac diſputatione de ea egimus.

Præludia ad quæſtionem.

§. I.

28. VT ea, quæ tam pro aduerſariorum quàm pro noſtra ſententia dicenda ſunt, intelligantur, præmittere primò oportet, quid ſit idæa, vel exemplar. Idæa igitur vt ex D. Thoma de Veritate q. 3. art. 1. & ex D. Auguſt. lib. 12. de Ciuit. Dei cap. 25. colligitur: *Eſt forma, quam aliquis imitatur ex intentione agentis determinantis ſibi finem.*

Quam definitionem vt explicemus, aduertendum eſt, triplex, quoad præſens attinet, eſſe genus formarum; eſt enim alia, vt ſic dicamus, forma *ex qua* alia *a qua*, alia tandem *ad quam*. Prima eſt illa, ex qua res conſtat, ſeu vt meliùs, & propriùs loquamur, per quam res conſtituitur in ſua ſpecie, & ideò etiam forma *per quam* aptiori nomine nuncupatur. Secunda verò *à qua* effectus vt ab agendi principio progreditur Tertia tandem illa erit, ad cuius ſimilitudinem aliquid fit. In præſenti ergo definitione illa particula *forma*, quæ locum obtinet generis pro forma vt ſic, vt ab his tribus formarum generibus ſuo modo abſtrahente, accipienda eſt. Illa verò dictio, *quam aliquis imitatur*, ponitur ad eas excludendas formas, quas aliæ non imitantur: ſicur forma hominis non eſt idæa ignis: quia illam ignis forma nequaquam imitatur.

29. Sequitur deinde particula illa *ex intentione agentis*: vt per illam remoueantur formæ, quas effectus caſu exprimunt. Vndè ſi aliquis non attendendo ad Petrum, verbi gratia, neque ad illius ideam depingeret imaginem aliquam valdè illi ſimilem, non ideò Petrus diceretur exemplar illius imaginis. Additur tamen ly *determinantis ſibi finem*, ad denotandum formas agentium naturalium excludendas eſſe: veluti forma ignis dum alium generat ignem: nam cum medio intellectu, & voluntate ſuos non producat effectus, proindeque nec ſibi finem prædeterminare poſſit: fit indè, vt illius forma, quam effectus imitatur, nequeat exemplar dici: quia effectus ex intentione ipſius ignis modo dicto eam non imitatur. Quæ explicatio eſt D Thom. loco citato de Veri q. 3. art. 1. Ex quo fit, ideam ſortiri rationem talis, quatenus haber rationem obiecti cogniti: quia hoc ipſo quòd ſit id, ad quod intendēs artifex operatur, non poteſt non, vt idea eſt, habere rationem obiecti cogniti; quomodo enim ad eius ſimilitudinem poteſt agens formare effectus, niſi illam vt obiectum cognoſcat.

30. Secundò præmittendum eſt, in hac quæſtione, aliquid ſupponi vt certum, & aliquid in dubium vocari. Supponimus enim ideam, vel exemplar ad aliquod ex quatuor generibus cauſarum pertinere vt ſuprà diſp. 8. n. 16. tetigimus, & docent Ariſt. in hoc lib. & D. Thom. ibidem 1. part. quæſt. 15. & cæteri Scholaſtici in 1. diſtinctio 35. & 36.

Cuius optimam rationem innuit D. Thom. 1. p. q. 44. art. 3. quia agens intellectuale ex propria natura non eſt determinatum ad determinatam formam tribuendam effectui: quia agit per intellectum & voluntatem, quæ non ſunt determinata ad vnum; ſicut agens naturale. Ergo oportet, quod ſuo proprio, & intellectuali modo determinetur; ſed per ipſam artem, ſeu ſcientiam præcisè non determinatur: quia ars, ſeu ſcientia eſt principium oppoſitorum; cùm oppoſita ad eandem ſcientiam, & artem pertineant: ergo præter artem aliquid aliud eſt ponendum in agente per intellectum, per quod determinetur. Vndè cum hoc, quod additur, nihil aliud ſit quàm exemplar faciendorum, quia per illud proponit ſibi quid, quale, & quomodo faciendum ſit: conſequens eſt quod ab ipſo proueniat ſpecies, & determinatio rei faciendæ, ac proindè ſit vera cauſa. Quare ſolùm vocamus in dubium, ad quodnam genus cauſæ exemplar pertineat.

Opinio D. Bonauenturæ, aliorum.

§. II.

31. PRima ſententia aſſerit ideam; ſeu exemplar non eſſe cauſam formalem; ſed quòd propria, & per ſe cauſalitas illius ſit effectiua. Ita D. Bonauentura in 3. diſtinct. 11. quæſt. 2. Scot. in 1. diſtinct. 2. quæ. 2. Hebræus diſtinct. 36. q. 1. Pererius lib. 8. c. 1. Suar. 1. tomo Metaph. diſp. 25. ſect. 2. quos omnes refert & ſequitur Rubio 2. Phyſic. tract. q. 3.

Et primis quoad priorem illius partem ſcilicet non eſſe cauſam formalem, ſic hanc ſuam ſententiam probat Suarez ex Ariſtot. in 2. libro, qui ſolùm numerauit quatuor genera cauſarum: ergo qui dicunt, idem eſſe cauſam formalem, & exemplarem, addunt quintum genus cauſæ diſtinctum ab illis quatuor. Nam licet exemplar nomine formæ appelletur; tamen reuera eſt cauſa, non minùs diſtincta à cauſa informante, quàm ab efficienti, illáque conuenientia cum cauſa formali vix poteſt eſſe pluſquam in nomine.

Deinde eadem pars ratione probatur: ſi propter aliquam rationem idea eſſet cauſa formalis, maximè quia concurrit obiectiuè per modum obiecti cogniti; at non ſic concurrit: ergo, &c. Maior patet: nam hoc ipſo quòd concurrat obiectiuè, non poteſt concurrere efficienter, quippè non ſe tenens ex parte principij; ſed ex parte termini, & obiecti: ac proinde ſolùm concurrit, quia ſpecificat, & paſſiua ſui imitatione determinat ad certam formam: qui modus concurrendi eſt proprius cauſæ formalis.

Minor verò probatur: quia nullum obiectum diſtinctum ab effectu artificiali per ſe influit in illum. Vnde Angeli, qui poſſunt facere res artificiales, non oportet, vt habeant alterum obiectum interius cognitum præter ipſas numero res, quas efficiunt. Et Chriſtus in quantum homo, ſi aliquod artefactum facere vellet, ad nullum aliud obiectum reſpiceret, niſi ad idem met numero diſtinctè cognitum, quod eſſet facturus. Ergo cum idem reſpectu ſui non poſſit habere veram cauſalitatem, fiet indè vt nullum obiectum cognitum per ſe deſideretur, tanquam vera cauſa ad effectionem rei artificialis; & per conſequens quòd exemplar, quod intrinſecè deſideratur ad effectum artificialem, non concurrat per modum obiecti cogniti.

Confirmatur: nam forma ſemper eſt intrinſeca rei, cuius eſt forma, vt inductiuè in omnibus formis patet: at exemplar eſt intrinſecum quid reſpectu effectus eo medio producti: quoniam domus facta eſt extra intellectum, & exemplar intra illum: non ergo

exempla erit cauſa formalis. Ergo efficiens, vel ad efficientem reducetur: nam quòd materialis, vel finalis non ſit, iá ſuprà diſputatione præcedenti probatũ eſt.

Secunda verò eiuſdem ſententiæ pars, ſcilicet cauſalitatem ideæ eſſe propriè effectiuam, probatur primò teſtimoniis. Ariſt. & D. Thomæ. Nam Philoſophus 7. Metaph. text. 23. ait: *Sanitatem extra fieri à ſanitate, quæ eſt in mente.* Et D. Thom. quod lib. 7. art. 3. inquit: ſimilitudo rei cognitæ dupliciter eſt in cognoſcente: vno modo ſicut cauſata à re; alio modo ſicut cauſa rei: vt patet in artifice, qui cognoſcit artificiatum per illam formam, per quam ipſum fecit. Item, quia ideæ diuinæ ſunt effectrices rerum, teſte Auguſt. 12. de Ciuitate Dei cap. 2. & Dionyſ. cap. 4. & 5. de Diuinis nominibus: ergo & noſtræ ad genus cauſæ efficientis pertinebunt; ſi quidem aliud ſunt, quàm participationes quædam diuinarum idearum.

Secundò hanc eandem partem ratione probant: nam ad actionem artificis tria concurrunt, ars, voluntas, & potentia exequens: ſed voluntas: vt mouens potentiam exequentem, pertinet ad genus cauſæ efficientis, ergo & ars vt dirigens, & ordinans illam: dirigit autem mediante idea, & exemplari: ergo idea & exemplar ad idem genus cauſæ pertinent.

Tertiò, nam quòd præſtat forma naturalis in naturalibus agentibus, id præſtat intellectualis forma, ſeu idea in agentibus per intellectum: at illa ad cauſam pertinet efficientem: ergo & hæc. Maior probatur: quia ſicut forma naturalis determinat agens naturale ad determinatum effectum, & ſecundùm eam præcipuè attenditur ſimilitudo inter vtrumque: ita idea determinat agens per cognitionem ad effectum, facitque illum ſimilem ſuo modo illi: cum in nullo alio agens per intellectum aſſimiletur ſuo effectui: ergo, &c.

Vera ſententia D. Thomæ aliquibus concluſionibus explicatur.

§. III.

32. Dicendum eſt primò. Ideæ, ſiue exemplari triplex genus cauſalitatis competit, ſcilicet efficientis, formalis, & finalis. Hæc eſt D. Thomæ de verit. quæſt. 3. art. 1. quam deffendunt Nazarius 1. p. quæſt. 15. art. 1. controuerſia vnica, dicto 3. & ſequentibus, & quàm plures ex Thomiſtis. Probatur quoad primam illius partem, ſcilicet quoad cauſalitatem efficientem, ex D. Thom. 1. part. quæſt. 45 art. 6. vbi inquit: *Artifex per verbum in intellectu conceptum, & per amorem ſuæ voluntatis ad aliquid relatum operatur. Vndè & Deus Pater operatus eſt creaturam per ſuum Verbum, quod eſt Filius, & per ſuum amorem, qui eſt ſpiritus ſanctus.* Neque neceſſe eſt, rationem aliquam pro hac parte adducere: quia eam ſatis conuincunt probationes adductæ pro ſecunda parte primæ ſententiæ, quamuis debeant cum limitatione infrà adducenda intelligi.

33. Quoad ſecundàm verò partem, ſcilicet quoad cauſalitatem finalem; ſic ſuadetur aſſertio ex eodem D. Thoma 3. contra Gent. cap. 19. vbi ſic ait: *Res omnes creatæ ſunt quædam imagines primi agentis, ſcilicet Dei, agens enim agit ſibi ſimile: perfectio enim imaginis eſt vt repræſentet ſuum exemplar per ſimilitudinem ad ipſum: ad hoc enim imago inſtituitur: ſunt igitur res omnes propter diuinam ſimilitudinem conſequendam, ſicut propter vltimum finem.* Ex quibus verbis poteſt ſequens probatio deduci: bonitas, & perfectio exemplati tunc eſt completa, quando perfectam complectitur exemplaris ſimilitudinem: & deinde exemplar, & eius bonitas, vt apprehenſa ab agente per intellectum, mouet ipſius appetitum ad efficiendam ipſam imitationem, ſeu ſimilitudinem exemplati ad exemplar: ergo exemplar habet etiam exercere cauſalitatem finalem. Vnde Suarez loco citato non ita conſonè ad doctrinam Diu. Thom. negat, conformitatem exemplati ad exemplar eſſe intentam, vt finem ab agente, cuius oppoſitum docuit D. Thom. loco proximè relato.

34. Tandem, quoad vltimam partem, ſcilicet quoad cauſalitatem formalem, eſt aſſertio noſtra Ariſtot. lib. 5. Metaph. text. 2. vbi diuidit cauſam formalem in intrinſecam, & hanc appellat ſpeciem; & extrinſecam, & hanc appellat exemplar. Et ibidem Diu. Thom. & de verit. quæſtione 3. articulo 1. inquit: *Ideam eſſe formam, quam aſpiciens artifex operatur.* Quod etiam recipiunt omnes alij Doctores, & Caiet. 1. parte quæſt. 44. art. 3. optimè explicat, qualiter cauſalitas exemplaris diſtinguatur à cauſalitate efficientis, & formæ conſtituentis illud in actu primo, quatenus eſt principium effectiuum *quo*. Nec neceſſe erit hanc vltimam aſſertionis partem ratione confirmare: quia apertè patebit ex his, quæ in ſecunda concluſione dicemus.

35. Dicendum eſt ſecundò. Propria, & eſſentialis cauſalitas ideæ non eſt cauſalitas finalis, aut efficiens; ſed formalis extrinſeca. Aſſertio hæc habetur expreſſè apud Ariſtotelem: nam vt modo diximus, diſtinguens quatuor genera cauſarum, collocauit ſub cauſa formali exemplar: quia habeat rationem formæ extrinſecæ reſpectu effectus producti; & diuidit in eodem loco illam ab efficiente. Id quod etiam docet ibidem D. Thom. & locis ſuprà relatis. Et hoc etiam tenent Doctores, quos initio aſſertionis præcedentis adduximus, & inſuper Caietan. loco citato 1. parte quæſt. 44. art. 3. Vnde in hoc ſenſu intelligendus eſt, vt benè notauit P. Magiſter Ioannes Gonçales, dixit, ideam non ſignificare formam, qua agens agit; ſed quam concipit, ad cuius ſimilitudinem operatur.

36 Et ſigillatim quoad omnes eius partes, & in primis quoad primam, ſcilicet de cauſalitate finali, ſic ſuadetur aſſertio: nam etſi ratio formæ intrinſecè in idem numero coincidat (realiter loquendo) cum fine, imò & ratio formæ fundet rationem finis; nihilominus alia eſt ratio finis in illa, & alia ratio formæ. Ergo ſimiliter licet forma extrinſeca, quæ eſt idea, vel exemplar in idem numero realiter coincidat cum fine: imò exemplar, quatenùs tale, fundet etiam conſequenter cauſalitatem finis, vt oſtenſum eſt; nihilominùs formaliter loquendo, alia erit cauſalitas eius, vt exemplar, & alia vt eſt finis.

Conſequentia ex paritate rationis ſatis patet, & inſuper ſic declarari poteſt. Nam ſicut cauſalitas formalis formæ intrinſecæ conſiſtit in hoc, quòd det actualitatem, & ſpeciem: & cauſalitas finalis in hoc, quòd moueat vt *quo*, & tanquam terminus formalis ipſum agens, & ob id hæ duæ cauſalitates diſtinguuntur in ea, & quatenus eſt forma, eſt propria illius cauſalitas, illa prior, ſcilicet formalis: ita ſimiliter cauſalitas ideæ, vt idea eſt, & exemplar: quia eſſentialiter eſt forma, vt ex definitione eius conſtat; ideò conſiſtit formaliter in imitatione formali, qua vna forma ab alia deducta eſt, & conſequenter in hoc, quòd det ſpeciem per modum formæ extrinſecæ. At cauſalitas eius, vt finis, poſita eſt in hoc, quòd prædicta forma, & eius bonitas, vt apprehenſa ab agente per intellectum alliciat illum ad efficiendam ipſam imitationem, ſeu ſimilitudinem exemplati ad exemplar. Ergo hæ duæ cauſalitates

litates diſtinguuntur, & in illa priori conſiſtet cauſalitas illius, vt idea eſt, vt ſic ſit debita ſimilitudo inter vtramque formam, intriſecam ſcilicet, & extrinſecam.

37. Secundò, quoad reliquas duas partes, ſcilicet quòd propria ideæ cauſalitas non ſit efficiens, ſed formalis, ſic ſuadetur aſſertio: quia cauſa efficiens, vt completa per ſuas potentias, & virtutes agendi, eſt per ſe principium mutationis, ſeu motus, vt ex Ariſtotele diſputatione ſequenti quæſt.1. dicemus: ſed idea, vel exemplar, non eſt per ſe primò principium mutationis, ſeu motus: ergo non cauſat primò, & per ſe efficienter. Conſequentia patet. Minor verò probatur: quia ſolùm conſequenter, & ſecundariò inclinat in motum. Tùm quia id docet D. Thom.3. parte, quæſt 78.art.2. vbi ſic ait; *Forma artificialis eſt ſimilitudo vltimi effectus, in quem fertur intentio artificis: ſicut forma artis in mente ædificatoris, eſt forma domus ædificatæ principaliter; ædificationis autem conſequenter.* Tùm etiam, quia idæa non eſt exemplar ipſius ædificationis, ſed ædificij: ergo cauſalitas exemplaris, vt ſic, non eſt cauſalitas efficientis. Patet conſequentia: quia cauſa efficiens, vt completa per ſuas potentias, per ſe eſt principium mutationis, ita vt per ſe primò determinet ad operationem: nam potentia actiua eſt propter actum, & ſpeciem capit ab illo eo modo, quem infrà dicemus.

Et confirmatur: idæa per ſe primò concurrit per modum ſimilitudinis determinantis ex parta termini, non verò ex parte principij: ergo eius cauſalitas eſſentialis non inter effectiuas, ſed inter formales connumeranda eſt. Antecedens eſt D.Thom. 1. parte, quæſt.15. art.1. & de veritate quæſt.3. art.1. & ob hanc rationem docet ibidem, ideam non eſſe ſpeciem impreſſam; ſed expreſſam. Conſequentia verò ſatis conſtat: nam proprius modus influendi cauſæ efficientis eſt influere ex parte principij. Confirmatur tandem: nam aliter debet influere ars, & aliter idæa: quia ars eſt principium actionis artificioſæ, & ex parte principij ſe tenens; idea verò eſſentialiter habet, quod determinat ad hoc potius artefactum, quàm ad aliud. At propria cauſalitas artis pertinet ad efficientem: ergo cauſalitas eſſentialis ideæ erit formalis.

Satisfit argumentis oppoſitæ ſententiæ.

§. IV.

38. AD primum ergo pro prima parte primæ ſententiæ patet ex locis Ariſtot. pro noſtra ſententia citatis, & ex his, quæ diſputatione præcedenti quæſt.2. diximus. Item ex ſimilitudine; quæ eſt inter formam extrinſecam, & intrinſecam, quoad hoc quod eſt dare ſpeciem. Ad rationem verò, quæ in confirmationem huius partis, ſcilicet quòd idæa non ſit cauſa formalis, adducitur; neganda eſt minor. Ad probationem, quòd licet demus exemplar externum non eſſe per ſe neceſſarium; ſecùs tamen eſt de exemplari interno, & per modum obiecti concurrente. Nec verum eſt, quòd illud exemplar non ſit diſtinctum ab effectu efficiendo, & ante præcognito. Quia etſi rea repræſentata ſplendeat ad vnguem illo, diſtinguitur tamen ab eodem, ad minus in modo eſſendi, ac proinde & realiter. Ad confirmationem reſpondetur: quod dare eſſe intrinſecè non eſt proprium formæ intrinſecæ, quia forma eſt, ſed quia eſt intrinſeca: & ideò non mirum quòd idea ſimpliciter ſit forma, licet non det eſſe intrinſecè.

Ad argumenta pro ſecunda parte huius ſententiæ non oportet reſpondere: quia probant eſſe in idea cauſalitatem efficientem, quam non admittimus, ſed non ita vt nec ſit prima, & eſſentialis illius cauſalitas; quia per ſe primò non inclinat in operationem, ſed ſecundariò, & conſequenter. Vnde cauſalitas eius non eſt per ſe primò efficiens; ſed per ſe ſecundò; & ideò ſecundariò eſt forma, qua agens operatur.

DISPVTATIO X.

DE CAVSA EFFICIENTE.

FINITA iam explicatione cauſarum intrinſecarum, meritò ad explicandam naturam extrinſecarum accedimus. Et licet cauſa finalis nobilior, & prior ſit in modo cauſandi, vt patebit ex his, quæ infrà diſputatione 14. dicemus: nihilominùs primo loco de efficiente agemus, quippè, quæ tam ſecundùm ſe, quàm ſecundùm ſuam cauſalitatem, eſt nobis notior; ac proinde aptior, vt priùs de illa, quàm de cauſa finali ſermo inſtituatur.

QVÆSTIO PRIMA.

VTRVM CAVSA EFFICIENS, RECTE DEFINIATVR PER HOC, quòd ſit id, à quo primò incipit motus.

NON inquirimus, an ſit cauſa efficiens: quia id ſatis ſuperque notum eſt. Quare meritò à quæſtione quid eſt, incipimus. In quo prima ratio dubitandi eſt: quia cum dicitur, cauſam efficientem eſſe id, vnde primò incipit motus, vel per illam particulam *primò* denotatur, quòd facta collatione inter cauſam efficientem, & alias cauſas, incipit ab ea primò motus, atque adeo ipſa primò ſimpliciter eſt cauſa illius, vel tantùm quia in ſuo proprio genere incipit ab ea idem motus. Non primum: quia vt infrà diſp.14. dicemus ex D.Thom. cauſa finalis eſt ſimpliciter prima in cauſando: quia efficiens non cauſat, niſi vt mota à fine, ac proinde prius mouetur ab illo, quàm cauſet. Si verò ſecundum aſſeratur, fiet inde, eadem ratione poſſe definiri cauſam materialem, vel formalem per eandem

Digitized by Google

definitionem: quia ab eiſdem primò primitate in proprio genere,incipit motus.

Secundò, nam cauſa ſecunda verè eſt cauſa efficiens, & tamen non eſt id, vnde primò incipit motus etiam in genere cauſæ efficientis: ergo, &c. Maior patet. Minor verò probatur: nam cauſa ſecunda agit ſubordinata cauſæ primæ, & vt motat, & applicata ab ea ad agendum, vt infrà diſput. 11. dicemus: ergo non incipit ab ea motus, etiam in genere cauſæ efficientis: ſed à prima, quæ illam applicat, & mouet.

Confirmatur: nam cum inſtrumenta pertineant, & reducantur ad cauſam efficientem, debet illis conuenire aliquo modo id, in quo dicitur hanc cauſam differre ab aliis cauſis, ſcilicet in ly *primò*; at hæc particula illis non conuenit vllo modo: ergo, &c. Minor probatur: quia de ratione inſtrumenti eſt, vt agat in virtute alterius, ac proinde motum ab alio: ergo & quòd non ſit id, vnde primò; ſed vnde ſecundò, & dependenter ab alio incipit motus.

Tertiò, nam ſuprà definiuimus naturam ex Ariſtotele per hoc,quòd ſit principium motus,& quietis, primò,& per ſe: ergo malè nunc definitur cauſa efficiens per hoc, quòd ſit id,à quo primò incipit motus. Patet conſequentia: quia conceptus naturæ non eſt conceptus cauſæ efficientis, imò eſt ab illo diſtinctus, vt conſtat ex his, quæ ſuprà diſp. 7. num. 7. diximus.

Quartò tandem, cauſa creans eſt cauſa efficiens; imò potiſſima inter efficientes; & tamen non eſt id, vnde incipit motus: ergo,&c. Minor probatur: quia cum creatio non ſit motus,aut mutatio: quippè, quæ non ſupponit ſubiectum, quod mutatio prærequirit, non poteſt talis cauſa eſt principium mutationis per hoc, quòd ſit principium, à quo eſt creatio, vt docet D.Thom. 1. partæ, quæſt. 45. art. 2.

2. In contrarium tamen eſt authoritas Ariſtotelis in hoc lib. cap. 3. & D.Thom. ibidem. Quorum ſententiam habentes amplectimur. Tenent etiam hoc ipſum Maſius, Toletus, & alij.

Vt autem melius, & radicitùs percipiatur, in quo cauſa efficiens differat ab aliis,ac proinde ſenſus legitimus traditæ definitionis pateat, notandum eſt, dupliciter poſſe intelligi aliquid eſſe id, vnde primò incipit motus. Primo, ordine intentionis, quomodo cauſa finalis eſt,quæ prima influit,vt docet D.Thom. 1. parte, quæſt. 5. art. 4. & art. 2. in ſolutione ad primum: quia ex eo agens agit: quoniam intendit aliquid, ac per conſequens quia mouetur à fine. Secundo, ordine executionis, ſeu ſecundùm *eſſe*, & ita ab efficiente primò incipit motus: nam licet quæuis cauſa ſit in ſuo genere id,vnde primo eſt motus: quia nec materia aliam materiam, nec forma aliam formam præſupponit; ſi tamen fiat collatio inter ipſas, & earumdem cauſalitates, tunc cauſa efficiens eſt id, à quo abſolutè incipit primo ordine executionis, & ſecundùm ſuum eſſe exercitum.

Vnde hæc cauſalis eſt vera: quia efficiens agit, ideò materia incipit formam, & forma informat materiam, & ſubſequitur compoſitum, quod erat finis intentus: nam cum materia non poſſit ſe ipſam mouere ad formam: quia nullius eſt actiuitatis; nec rurſus forma poſſit ſe ipſam efficere, quia nihil eſt cauſa ſui; oportet vt adueniat efficiens, quod materiam moueat ad formam, & illam de potentia materiæ educat,ſicque reſultet totum compoſitum,quod primò à natura intendebatur.

3. His ergo ſuppoſitis, facilè conſtat: tum, quàm legitima ſit prædicta definitio: ſiquidem explicat id, in quo potiſſimè cauſa efficiens ab aliis diſtinguitur. Tum etiam ſolutio omnium rationum dubitandi, quas initio huius quæſtionis adduximus. Nam ad primum patet, quomodo ly *primò* ſumatur, ſcilicet quatenus denotat cauſam efficientem, eſſe id, à quo ordine executionis, & ſecundùm *eſſe* motus, & quies abſolutè, & ſimpliciter incipit, etiam ſi fiat collatio cum cæteris aliis cauſis,vt explicatum eſt.

4. Ad ſecundam, quòd licet collata cauſa ſecunda efficiente cum prima, ſcilicet Deo, non ſit id, à quo primò incipit motus, & quies; benè tamen ſi conferatur ordine executionis, & ſecundùm *eſſe*, cum aliis cauſis aliorum generum: & hoc ſufficit eo ſanè modo, quem iam in ſequenti ſolutione explicamus.

Ad confirmationem patet ex dictis: quia ſi inſtrumentum conferatur modo prædicto cum aliis cauſis, prius ab eo,quàm ab illis, incipit motus; licet in hoc deficiat inſtrumentum à rigore cauſæ efficientis: hæc enim collata in ſuo ordine, ſcilicet in genere cauſæ efficientis,vel proximæ,vel vniuerſalis cum aliis cauſis,materiali ſcilicet,& formali,ac finali, habet,ſi fuerit cauſa efficiens proxima, quòd ab ea primo incipiat effectus independenter ab alia cauſa eiuſdem ordinis, ſcilicet proxima, & conſequenter habet, quòd ab ea primo ſimpliciter,& in rigore incipiat motus.Quia dependentia ab alia cauſa vniuerſali, ſicut non tollit à cauſa proxima rationem cauſæ principalis:ita neque quòd ab ea primo incipiat motus. At verò inſtrumentum, quod inter cauſas proximas connumeratur,talis eſt naturæ, vt dependenter ab alia cauſa proxima, ſeu principali, moueat,ac proinde nunquam ab eo ita incipit motus, vt primo ſimpliciter, & rigoroſè ab eodem incipiat.

5. Ad tertium: naturam tantùm eſſe per ſe primo principium motus interni. Vnde additur in definitione naturæ principium, & cauſa motus, & quietis, eius, in quo eſt; cauſa autem efficiens eſt id, à quo, primo abſolutè incipit motus, ſiue ſit internus, ſiue externus. Item, natura ſecundùm rationem naturæ non petit,vt ab ea primo incipiat motus in comparatione ad alias cauſas: quoniam materia eſt natura, & non incipit ab ea primo motus in ſenſu dicto. Tandem natura, vt talis, tantùm eſt principium *quo*; at cauſa efficiens poteſt eſſe principium *quod*, à quo primo incipit motus.

6. Ad vltimum: quòd ſicut Ariſtot. non cognouit cauſam agentem per creationem, ita neque illam definiuit: poteſt tamen facilè formari definitio, quæ comprehendat tam cauſam efficientem operantem per motum, ſeu ex præſuppoſito ſubiecto; quàm eam, quæ ex nihilo operatur, ſi dicatur, cauſa efficiens eſt id, à quo primò incipit productio rei: per cuius vltimam particulam denotatur, intelligendam eſſe de ordine executionis.

QVÆSTIO II.

Quotuplex ſit cauſa efficiens.

7. PLures ſatis, & variæ poſſent efficientis cauſæ diuiſiones adduci, nos tamen eas, quæ magis neceſſariæ ſunt, afferemus. Diuiditur ergo ab Ariſt. in hoc lib. cap. 3. cauſa efficiens in cauſam per ſe, & per accidens. Cauſa per ſe eſt illa, à qua ſecundùm quod talis procedit effectus: vt ſtatuarius eſt cauſa per ſe ſtatuæ, & ædificator ædificij: quia ab illis vt talibus, effectus iſti procedunt. Cauſa verò per accidens eſt, quæ contingit per accidens cauſæ per ſe, & ponit exemplum Ariſt. in Polycleto, qui per accidens eſt cauſa ſtatuæ: quia accidit, quòd Polycletus ſit ſtatuarius:& ſimiliter muſicus dicitur cauſa per

per accidens ſtatuæ, quia muſica coniungitur per accidens ſtatuario.

Dupliciter autem poteſt contingere, aliquam cauſam eſſe per accidens. Primò, ex parte ipſius cauſæ, vt in exemplis adductis patet. Secundò, ex parte effectus, quando nimirum effectui per ſe alicuius cauſæ, per accidens coniungitur aliquid aliud, vt effodiens terram dicitur cauſa per accidens inuentionis theſauri: quia effoſſioni ipſi, quæ eſt effectus per ſe hominis effodientis terram; coniungitur per accidens inuentio theſauri.

Sed obiicies contra exemplum, quod ex Ariſtotel. adduximus ad explicandam cauſam per accidens: quod Polycletus denotat ſuppoſitum: quia eſt nomen proprium huius hominis; at ſuppoſitum eſt cauſa per ſe: nam actiones per ſe fluunt a ſuppoſitis: ergo non erit cauſa per accidens.

Obiectionem hanc, & exemplum Polycleti in definitione cauſæ per accidens conſulto propoſuimus: quia ex his magis quidditas huius cauſæ (ſi quidditatem habere verum eſt) explicabitur. Reſpondetur ergo, actiones eſſe ſuppoſitorum; non tameo ſemper per ſe; ſed aliquando per ſe; aliquando verò per accidens: nam ſi ſuppoſita agant iuxta propriam formam, fueruntque expreſſa nominibus denotantibus depeodentiam effectuum ab eis: atque ita ſignificantibus ſuppoſitum, vt habet illam formam, per quam affectus dependet, tunc ſuppoſitum ſignificatur, vt cauſa per ſe, ſin minus cauſa accidentaria nuncupabitur. Vnde Polycletus artifex, ſi nomine artificis explicetur, iam vt cauſa per ſe denotatur; ſecùs verò ſi nomine Polycleti, ſignificetur, quam ſolutionem innuit Diu. Thom. 1. 2. quæſtione 85. artic. 5.

8. Relicta igitur cauſa per accidens, diuiditur rurſus cauſa per ſe in principalem, & inſtrumentalem. Principalis eſt, vt inquit D. Thom. 2. p. q. 62. art. 1. & quæſt. 4. de malo, art. 1. ad 14. quæ propria virtute operatur, vt patet reſpectu filij. Inſtrumentalis verò eſt illa, quæ in virtute alterius operatur, ſeu quæ eleuatur ad effectum, quem ipſa ſecundùm ſe præſtare non poteſt, vt colligitur ex eodem S. Doctore 3. parte, quæſt. 62. art. 1. & 1. p. quæſt. 45. art. 5. & 2. contra Gent. cap. 21. Vtraque autem cauſa vlteriùs diuiditur, nam inſtrumentum in duo membra partitur, ſcilicet in cooiunctum, & ſeparatum. Primum eſt illud, quod ex ſua natura eſt coniunctum cum agente principali: vt lingua, & manus in homine, vt docet Doctor Angelicus 3. p. quæſt. 62. art. 6. & 4. contra Gent. cap. 41. Secundum verò, ſcilicet ſeparatum, eſt illud (vt ipſum nomen præſefert, & docet D. Thom. locis nunc citatis) quod eſt diſiunctum ab agente principali. Vnde iuxta communem Thomiſtarum, & Theologorum ſententiam, humanitas Chriſti Domini eſt illius inſtrumeotum coniunctum ad iuſtificandos homines, ad opera miraculoſa edenda, &c. eo quod illa eſt coniuncta cum Verbo, quod prædicta mirabilia operatur. At ſacramenta nouæ legis ſunt inſtrumenta ſeparata Chriſti: quia ſunt, natura, & eſſentia, ab illo diſtincta, & ab eo ſecundùm eſſe omnino ſeparata.

9. Deinde, cauſa principalis multiplici diuiſione partitur, ſcilicet in primam, & ſecundam; in vniuerſalem, particularem: in vniuocam, & æquiuocam; in totalem, & partialem; in liberam, & neceſſariam: in eſſentialiter ſubordinatas, & in accidentaliter tantùm ſubordinatas. In quibus diuiſionibus quælibet duo membra eo ordine, quo collocata ſunt, vnam diuiſionem efficiunt. Cauſa igitur prima (vt ſingulas ſic cauſas enumeratas explicemus) eſt illa, à qua cæteræ cauſæ pendent, illa verò à nulla eſt pendens: vel vt meliùs loquamur, eſt illa, cuius proprius effectus eſt ipſum ens, ſeu ipſum eſſe abſolutè, vt docet D. Thom. Cauſa verò ſecunda eſt ea, quæ in ſua cauſalitate pendet à prima: ſeu cuius proprius effectus eſt tale ens, vel tale eſſe, vt docet idem S. Doctor. Deinde cauſa vniuerſalis eſt, quæ plures, & diuerſos producit effectus, vt ſol; particularis verò, quæ ad aliquem determinatum effectum deſtinata eſt. Vlteriùs, cauſa æquiuoca eſt, quæ producit effectum diuerſæ ſpeciei ab ipſa caoſa; econtrà verò cauſa vniuoca, quæ attingit effectum eiuſdem ſpeciei cum illa.

Item cauſa totalis eſt illa, quæ in ſuo genere, & ordine poteſt per ſe producere effectum. Vnde licet pendeat à materia, & forma, imò & ab aliis cauſis efficientibus diuerſi ordinis, puta à cauſis vniuerſalibus, & à prima cauſa, ſcilicet Deo, non ob id deſinit eſſe cauſa totalis: quia non indiget alia eiuſdem ordinis, ſcilicet alia cauſa proxima. Cauſa verò partialis eſt illa, quæ per ſe non poteſt ſine auxilio cauſæ eiuſdem ordinis producere effectum: vt duo homines coniuncti ad portandum pondus, quod neuter per ſe portare poterit. Deinde cauſa libera eſt illa, quæ poſitis omnibus requiſitis ad operandum poteſt operari, & non operari. Sicut & cauſa neceſſaria ea eſt, quæ poſitis eiſdem requiſitis, non poteſt non operari.

Tandem, cauſa per ſe ſubordinata illa erit, quæ non poteſt operari; niſi dependenter ab actuali concurſu illius cauſæ, cum qua per ſe nectitur: vt patet in cauſa ſecunda reſpectu primæ. Sicut & cauſa accidentaliter ſubordinata, & concatenata cenſenda eſt, quæ non iodiget actuali concurſu alterius, vt patet, & filius: nam licet filius à patre pendeat, quatenus ab eo habet ſuum eſſe; non tamen indiget concurſu actuali illius, vt operetur, & ideo mortuo parente, poteſt operari.

QVÆSTIO III.

Vtrum virtus principalis, per quam cauſa efficiens producit aliam ſubſtantiam, ſit forma ipſa ſubſtantialis, per quam in ſuo eſſe conſtituitur: an verò potentia operatiuæ accidentales, quas habet?

QVia quod primò intendit cauſa efficiens, eſt producere inquantùm poteſt ſibi ſimile in ſubſtantia: ideò primò loco inquirimus de virtute, ſeu ratione agendi, quæ eſt in cauſa efficiente in ordine ad aliam ſubſtantiam.

QVID SENTIAT PERETRA.

§. I.

10. BEnedictus Pereyra 8. Phyſic. cap. 11. 12. & 13. aſſerit, formam ſubſtantialem nullo modo concurrere ad effectionem alterius ſubſtantiæ; ſed ſola accidentia, eaque eſſe cauſam principalem in tali productione. Et probatur primò: quia Ariſtot. lib. de ſenſu, & ſenſibili, cap. de ſapore ait: ignem non agere vt ignem; ſed vt calidum, & conſequenter ſolus calor erit illi ratio, & principium *quo* agendi: ſicut per ſolum illum redditur calidus.

Secundò, ſæpè cernimus ignem generari, non ab alio igne; ſed à ſolo calore; ergo tunc calor virtute propria attingit illam productionem, & conſequenter eſt cauſa principalis. Antecedens probatur: quia à calore ferri candentis, ſæpè gignitur ignis in ſtuppa, & nihilominùs ferrum illud non eſt ignitum: quia aliàs quantumuis in aquam immergeretur, non maneret ibi forma ferri, quam tamen ibi manere experimur. Similiter accidentia vini conſecrati, in quo

nulla

nulla forma ſubſtantialis vini eſt, vt docet Concil. Trident.ſeſſ.13.cap.4.& canone 2.poſſunt guttam aquæ in viuum conuertere: ergo,&c.

Tertiò, accidentia reuera attingunt ad productionem ſubſtantiæ, vt quæſtione ſequenti fuſius probabimus: at nullam ſuperadditam virtutem accipiunt in ordine ad hanc productionem: ergo virtute propria producunt illam: ergo vt cauſæ principales. Minor probatur: quia vel illa virtus ſuperaddita eſſet ſubſtantia,vel accidens; non primum: quia virtus ſuperaddita,alicui, debet recipi in eo; at ſubſtantia nequit recipi in accidenti. Sed neque ſecundum: quia ſi ſemel hæc virtus addita,eſt accidens,& ſine vlteriori additione virtutis ſubſtantialis poteſt attingere ſubſtantiam, iam ſaluatur, quod accidens produceret ſubſtantiam virtute propria: quoniam virtus illa accidentalis ſine eo, quod aliquid ei addatur, ac proindè virtute propria produceret illam.

Adde, quod, vt ſequenti quæſtione latiùs dicemus, ſubſtantia non poteſt eſſe immediatè operatiua. At ſi aliqua virtus,ſiue illa eſſet ſubſtantialis, ſiue accidentalis deriuaretur à ſubſtantia in accidens, iam ſubſtantia eſſet immediatè operatiua reſpectu illius virtutis. Quia cum hæc virtus præſupponeretur actioni accidentium, nam datur ad hoc vt agant, non poſſet deriuari à ſubſtantia in accidentia media actione eorumdem accidentium, ac per conſequens immediatè flueret à ſubſtantia.

Confirmatur primò, calor ex vi ſua, & ex propria natura habet quòd ſit virtus ignis: quia hoc, quod eſt eſſe virtutem ignis, conuenit illi eſſentialiter: nam competit illi quatenùs eſt calor, atque ita virtute propria,ſed vt virtus ignis producit ignem,vt quæſtione ſequenti dicemus. Ergo ex vi ſua, & virtute propria producit illum. Confirmatur ſecundò: calor vt octo virtute propria, abſque eo, quod ei aliquid ſuperaddatur, producit calorem vt octo:ergo & ignem, ac proindè vt cauſa principalis. Antecedens patet: ſi enim calor vt duo ex ſe habet producere virtute propria calorem vt duo, cur calor vt octo non erit ex ſe ſufficiens ad calorem vt octo producendum? Conſequentia verò probatur: quia calor vt octo eſt vltima diſpoſitio ad formam ignis: at qui virtute propria attingit vltimam diſpoſitionem ad aliquam formam, attingit etiam eandem formam: ergo,&c.

Expenditur vera ſententia.

§. II.

11. Dicendum tamen eſt, accidentia non eſſe cauſas principales reſpectu productionis ſubſtantiæ; ſed formam ſubſtantialem in tali productione eſſe rationem agendi præcipuam. Hæc eſt Ariſt.1. de Generat. text.54. & 55. & in hoc lib.cap.7. D.Thom. 1.p quæſt.77. art.1.ad 4. & adeo communis, vt omnes, vel ferè omnes Philoſophi,& Theologi eandem contra Pereyram tueantur. Et probatur ratione; primò: actiones propriè ſunt ſuppoſitorum,ſeu ſubſiſtentium: ſed forma ſubſtantialis eſt id,quo ſuppoſitum eſt tale: ergo etiam ipſa ſola erit primum principium *quo* eadem operationum. Maior eſt Ariſt.1. de Anima cap.4. & D.Thom. 1. p.quæſt.75.art.2. & 2.2. q.58. art.2. & 3. p.q.19. art.1. ad 3. Ratioque ipſa hoc conuincit: quia operari præſupponit eſſe,& ex illo conſequitur: ergo operari per ſe,& propriè ſolùm eſt illius, cuius eſt eſſe per ſe: ſed ſolum compoſitum, vel ſuppoſitum, ſeu ſubſiſtens ſubſtantiale habet per ſe eſſe: ergo illud ſolummodo eſt, quod operatur vt *quod*. Ex quo conſequentia primi ſyllogiſmi ſic ſuadetur: quia ex eo quod ſuppoſitum eſt id,quod eſt; ideo eſt efficiens vt *quod*, primum, & præcipuum: ergo quia ſola forma ſubſtantialis eſt id, quo ipſum ſuppoſitum primò eſt, ſeu ratio prima eſſendi;ideo etiam per ſe ſola erit id, quo primò operatur ſuppoſitum, ſeu prima, & præcipua ratio operandi: & ita id accidentibus minimè conueniet.

12. Confirmatur, ſi forma ſubſtantialis in compoſito non eſſet principium primum operandi: ergo fruſtra eſſet in illo, quoad operari: quia,vt quæſtione ſequenti dicemus, non poteſt eſſe principium proximum operandi.

Reſpondet Pereyras non eſſe neceſſarium, quod ab eo, à quo prouenit eſſe, proueniat operari,& quod forma non eſt fruſtra in compoſito,etſi non ſit principium operandi,tum qoia dat eſſe ſiſtendo ibi:tum quia cum non ordinetur ad operationem,non erit fruſtra, & non det operari.

Sed contrà: tum quia cum vnumquodque agat, ſecundùm quod eſt in actu, vt omnes Philoſophi teſtantur, oportet,vt id, quod dat compoſito eſſe primò in actu, tribuat etiam quòd ſit primum principium operandi. Sicut quia vnumquodque recipit ratione ſuæ potentialitatis, neceſſe eſt, vt quod eſt prima potentia, qualis eſt materia prima, ſit prima ratio recipiendi, & conſequenter quod hoc ipſo, quòd ſit in compoſito, tribuat illi eſſe materiale, ſitque eidem prima ratio recipiendi cætera. Qua ratione vtitur D.Thom.3. contra Gentes cap.69. Tum etiam quia Ariſtot.2.de Anima definiens animam, quæ eſt forma quædam, ait: quod anima eſt, qua non ſolùm ſumus, & viuimus; ſed qua primò ſentimus, loco mouemur, & intelligimus: ergo forma non ſiſtit in hoc, quod eſt dare eſſe: ſed vlterius ſe extendit ad dandum compoſito,quòd ſit primum principium operandi.

13. Secunda ratio principalis eſt: nam accidentia ſunt ſimpliciter imperfectiora, quàm ſubſtantia, vt ex ſe conſtat: ergo non poſſunt per modum cauſæ principalis attingere illius productionem: ergo ſola forma ſubſtantialis erit prima præcipua ratio agendi. Hæc vltima conſequentia eſt euidens: quia præter formam ſubſtantialem,& accidentia,nihil reſtat,quod ſit ratio agendi; niſi materia prima,quam tamen eſſe totius actiuitatis expertem, ſatis ex ſupra dictis conſtat. Sed & prima conſequentia etiam liquet: quia quod eſt imperfectius, non poteſt per modum cauſæ principalis attingere ad productionem perfectioris.

14. Reſpondet Pereyra, quod accidens, & ſubſtantia dupliciter poſſunt conſiderari: vel in ratione entis, vel in ratione productiui, & producibilis: licèt ergo ſi priori modò ſumantur, tunc accidens ſit imperfectius,quàm ſubſtantia; ſecùs tamen ſecundùm poſteriorem conſiderationem. At ſufficit quod accidens in ratione productiui vincat ſubſtantiam,vt poſſit illam propriis viribus producere.

Sed contrà: quia id, quod eſt perfectius aliquo in ratione productiui, debet perfectius, vel ſaltem æquè perfectum cum illo in ratione entis producere. Tum quia vis producendi in entitate fundatur. Vnde, quod in eſſe entis non æquè perfectum eſt, aut perfectius alio, non poteſt habere hoc ipſum in ratione productiui. Tum etiam, quia neceſſe eſt vt contineat illud,vel formaliter,vel eminenter,quandoquidem in genere cauſæ efficientis nemo dat, quod non habet: ac per conſequens ſi ſemel producit entitatiuam perfectionem ſubſtantiæ;neceſſe eſt,vt contineat illam in eſſe entis.

Confirmatur: quia aliàs ex eo,quod Deus eſſet cauſa omnium creaturarum, non probaretur legitimè, quod eſſet perfectior in ratione entis, quàm omnes illæ. At hoc eſt contra omnium Doctorum ſententiam; imò & contra Paulum ad Roman.1.vbi inquit: *Inuiſibilia*

Digitized by Google

Inuiſibilia Dei à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta, conſpiciuntur: ſempiterna quoque eius virtus, & Diuinitas. Vbi non ſolùm dicitur quòd ſempiterna Dei virtus, quæ eſt ei, noſtro modo intelligendi, principium agendi, deprehenditur à nobis effectibus; ſed etiam ipſa Diuinitas, quæ eſt eſſentia Dei, & perfectio eius in eſſe entis: imò & ex oppoſito fieres, nullum poſſe dari argumentum efficax ad conuincendum eum qui dixerit, totum mundum potuiſſe fieri à quamdam formica: quia hic etiam poſſet dicere, quòd formica eſt perfectius quid in ratione productiui omnibus aliis mentibus, ſicque etſi ipſa in ratione entis ſit ſatis imperfecta, potuiſſe totum hunc orbem efficere.

15. Secundò reſpondet idem author, dupliciter poſſe aliquid fieri; vel per ſe, & per propriam actionem; vel per accidens, & per reſultantiam ex alio: etſi ergo illud prius non poſſit fieri ab eo, quod eſt imperfectus: quia neceſſe eſt vt per ſe, & directè contineat illud: ſecus tamen illud, quod tantum fit per accidens, & reſultatiuè: quia tunc ſatis eſt continere id, quod per ſe fit: quia hoc ſemel contento, & facto, ſtatim aliud naturaliter reſultat. Quare cum forma ſubſtantialis ignis fiat per reſultantiam: quia poſita vltima diſpoſitione, verbi gratia calore vt octo, ſtatim reſultat: fit indè vt cum calor vt octo poſſit ſe ſolo producere hanc vltimam diſpoſitionem, poſſit attingere ad productionem ſubſtantiæ: etiamſi non habeat tantam perfectionem, quantam ſubſtantia.

Sed contrà: quia etſi demus, ſubſtantiam fieri per naturalem reſultantiam, eſſeque terminum ſecundarium ordine executionis (de quo infrà in hac eadem diſputatione, qu. 6. dicemus) eſt tamen terminus primarius ordine intentionis. At virtus effectiua per ſe tributa à natura, habet commenſurari cum termino per ſe primo intento. Vnde cauſa, quæ non continet hunc terminum, nec poteſt attingere terminum primarium executionis, vt eſt illatiuum termini, qui eſt primarius intentionis, & ſecundarius executionis.

Explicatur hoc: terminus primarius executionis, vt infert terminum primarium intentionis, aſſumitur à natura, vt medium ad illum: ergo ratio attingendi terminum primarium executionis ſecundùm iſtam rationem deſumenda eſt ex ipſo termino primario intentionis: quia quæ ſunt ad finem deſumuntur, & regulantur ex ipſo fine. Ergo qui non continet finem, vt finem, nec poteſt illum attingere: non valebit continere, aut attingere medium.

Reſpondetur argumentis Pereyræ.

§. III.

16. AD primum, ſolùm velle Ariſtotelem in illo teſtimonio, ignem non niſi per calorem vt inſtrumentum vel ſaltem cauſam diſpoſitiuam poſſe gignere ignem. Vnde ſi conſideretur deſtitutus calore, non generabit illum.

17. Ad ſecundum reſpondetur: quod etiamſi demus, calorem attingere effectiuè productionem ſubſtantiæ, & non tantùm diſpoſitiuè ſe habere ad illam, vt vult Scotus, & plures alij (de quo in quæſtione ſequenti dicemus) nihilominus non conuincit argumentum, quòd calor ſit cauſa principalis in tali productione: quia ſemel à generante deciſo ſemine, vel eo, quod ſe habet veluti ſemen, & virtus illius, nihil refert, quòd generans pereat, & non ſit ſecundùm ſuam ſubſtantiam præſens effectui: quia iam reliquit ibi ſuam virtutem. Vnde effectus poſtea ab illis virtutibus cauſari, & eaſdem excedentes, non cauſantur principaliter ab illis; ſed à generantibus relinquentibus eas: quia agunt vt virtutes alterius, ac proindè tanquam cauſæ inſtrumentales. Quare cum accidentia vini conſecrati (ſi ſemel verum eſt, quod accidentia attingunt productionem ſubſtantiæ effectiuè) ſint virtutes illius, in ordine ad conuerſionem illius guttæ aquæ in vinum: ideo ſatis eſt manere talia accidentia, vt vinum abſens, & conuerſum in ſubſtantiam ſanguinis Chriſti dicatur, & ſi cauſa principalis illius conuerſionis, vt benè notauit Maſſius in hoc lib. cap.3. ſect.3. quæſt.7. §. *Prima dubitationis*, citans pro ſe Caietan. Capreol. Ægidium. Scotum, & plures alios, non ſecus ac quando ſemel deciſo ſemine ab homine, ſtatim moritur homo ille, tunc non eſt dicendum, quòd ſemen illud ſit pater hominis geniti; ſed homo, à quo deciſum.

Per quod etiam patet ad exemplum illud de ferro candenti. Quamuis etiam addi poſſet, ſemper in ferro illo eſſe aliquas partes poroſas ignitas. Vnde non mirum, quod ratione harum partium poſſit comburere, & ignire ſtuppam. Quæ ſolutio non parum habet probabilitatis ex eo, quòd poſtea in ferro illo apparent aliqui cineres. At hi numquam generantur, niſi ad definitionem formæ ignis: ſicut nec forma cadaueris, niſi ad definitionem formæ viuentis. Vnde ſicut ex eo, quòd in aliqua materia ſit forma cadaueris, colligimus fuiſſe ibidem formam viuentis: ita ex eo, quòd in ferro apparent illi cineres, inferemus præfuiſſe ibidem formam ignis in prædicto caſu:

18. Ad tertium patet ex dictis: nam ad hoc, vt aliquid operetur, vt cauſa principalis, deſideratur quod non operetur vt virtus alterius in ordine ad effectum nobiliorem ſe. Vnde cum calor operetur hoc modo: conſequens eſt, vt non ſit cauſa principalis ignis, & ita nihil refert, quod poſtquam ſemel habet, vt ſit virtus ignis, iam non indigeat aliquo alio realiter ſuperaddito ad attinguendam productionem illam. Quare, cùm in definitione cauſæ principalis dicitur, eſſe illam, quæ operatur virtute propria, ly *virtute propria* excludit etiam, quòd non operetur, vt virtus alterius in ordine ad effectum iam dictum; ſed hæc omnia ampliùs patebunt ex dicendis infrà quæſt.4. huius diſp.

19. Ad primam confirmationem reſpondetur, negando calorem eſſe eſſentialiter virtutem ignis: quia ſi conſideretur quatenus eſt accidens talis generis, & ſpeciei, non eſt virtus ignis: quia calor ſecundùm hanc rationem non importat hoc, quod eſt dimanaſſe ab aliqua determinata forma per modum virtutis eius; ſed ab omni forma, ſiue vitali, ſiue non vitali, ſiue corporis ſimplicis, ſiue mixti abſtrahit. At quatenus virtus ignis petit, vt profluat à forma ignis per modum virtutis eius, illique coniungatur coniunctione, ſiue formali, ſiue virtuali: & ratione huius coniunctionis, & dimanationis manet ille calor virtuoſior, & vigoroſior eo modo, quem infrà explicabimus: & ideo ex diuerſa coniunctione ad diuerſas formas ſubſtantiales, diſtinctos etiam effectus producit: nam coniunctus cum ſubſtantia animalis attingit productionem carnis, & ſanguinis; & cum igne productionem ignis: ſicut & vnitus cum fœmina producit lac, cuius productionem non attingit coniunctus cum viro, etiam ſi calor in vtroque ſit eiuſdem ſpeciei.

Quare eſſe virtutem ſubſtantiæ, aliquid addit non quidem realiter, ſiue formaliter, ſed virtualiter diſtinctum ab eodem calore, ratione cuius habet hunc maiorem vigorem, quod quidem prouenit illi ab eadem ſubſtantia, cuius eſt virtus. Vnde optimè colligemus à priori habere prædictam vigoroſitatem

ad

Digitized by Google

ad producendum, verbi gratia, ignem, ex eo quod à forma ignis fluat. Nec inde fit, ſubſtantiam eſſe immediatè operatiuam: quia calor vnà cùm hoc vigore procedit ab ea per naturalem ſequelam, quæ ſi formaliter conſideretur, non eſt actio, vt iam dicemus quæſt. 7. huius diſp.

Adde, quòd etiam ſi daremus, eſſe eſſentiale calori, quòd ſit virtus ignis, ſolùm ſequeretur, fore eſſentiale illi, eſſe inſtrumentum eiuſdem ad productionem alterius ignis: quia operari, vt virtus alterius in ordine ad effectum nobiliorem, eſt operari vt inſtrumentum illius eo modo, quem infra dicemus.

20. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, calorem vt octo non procedere, niſi à forma ſubſtantiali, vt à cauſa principali: quia cum producitur ignis in ſtuppa, non introducitur ante formam ignis tantus calor; ſed ille, qui ſufficiet ad deſtructionem diſpoſitionum confirmatiuarum formæ ſtuppæ, & ad diſponendam materiam pro forma ignis. At minor calor, quàm calor vt octo, eſt ad id ſufficiens, vt conſtat: quare calor vt octo fit per naturalem reſultantiam à forma ignis geniti: & ideo ſolus ille, qui poteſt propria virtute attingere formam illam, poteſt & calorem vt octo producere: quia terminus ſecundarius, & reſultans non attingitur à generante, niſi ex vi productionis termini, à quo reſultat.

Vnde fit, quod vltima diſpoſitio ad formam ignis, ſecundùm hanc formalem rationem conſideratam, numquam poſſit effectiuè procedere principaliter à calore: tum quia, vt docet probabilior opinio D.Thom. & Thomiſtarum, hæc diſpoſitio prouenit à forma ignis denuo genita, vt alibi dicetur: tum etiam, quia (vt ex dictis conſtat) qui non poteſt attingere propria virtute terminum primarium intentionis naturæ, qualis eſt forma ſubſtantialis, nec poterit producere terminum primarium executionis, qualis eſt vltima diſpoſitio, dato quod ſit omnino antecedens ad eandem formam ſubſtantialem.

QVÆSTIO IV.

Vtrum forma ſubſtantialis non ſolùm ſit principale, ſed etiam immediatum principium, & ratio producendi aliam ſubſtantiam.

REFERTVR SENTENTIA *Scoti, & aliorum.*

§. I.

21. Prima ſententia aſſerit, formam ſubſtantialem eſſe immediatum, imò & vnicum principium, ſeu rationem producendi aliam ſubſtantiam; accidentia verò nullo modo attingere effectiuè ad talem productionem; ſed tantùm diſponere ad illam. Ita Scotus in 1. diſtinct. 37. quæſt. vnica & in 4. diſtinct. 12. quæſt. 3. Durand. in 2. diſtinct. 1. q. 4. & in 4. diſt. 12. q. 2. Ocham. in 2. q. 23. Iandunus, 1. lib. de Anima, quæſt. 8. Valles controuerſ. 3. ad Tirones, Villalpandus, Tartaret, & alij.

Probatur primò: forma ſubſtantialis eſt immediatum principium eſſendi reſpectu totius compoſiti: ergo etiam erit immediatum principium operandi. Patet conſequentia: tum quia ad eſſe ſequitur operari: ergo quod fuerit immediatum principium eſſendi, erit immediatum principium & ratio agendi: tum etiam, quia ideo materia prima ſe ſola eſt immediatum principium recipiendi: quia ſe ſola eſt prima potentia: ergo cum forma ſe ſola habeat rationem primi actus, etiam ſe ſola erit immediatum principium operandi: nam ſicut recipere prouenit ex potentialitate: ita agere ex actualitate; maximè quia forma perfectius concurrit ad proprios effectus, quàm materia ad ſuos. Si ergo materia non eget ſuperaddita virtute ad cauſandum, cur forma indigebit ea ad effectus, qui ab illa in genere cauſæ formalis, vel efficientis procedunt?

Confirmatur: forma accidentalis, ideò poteſt eſſe immediatum principium operandi effectus accidentales, & habentes eſſe ſecundùm quid: quia eſt actu accidentalis tribuens eſſe ſecundùm quid. Ergo cùm forma ſubſtantialis ſit actus de genere ſubſtantiæ, & tribuat eſſe ſimpliciter, poterit vtique ſe ſola eſſe immediatum principium efficiendi aliam ſubſtantiam: quia maior nobilitas actualitatis, quam habet, debet illi tribuere vim ad nobiliorem effectum immediatè attingendum.

Secundò, ſi ob aliquam rationem ſubſtantia egeret aliqua alia potentia à ſe realiter diſtincta, vt eſſet immediatè operatiua, maximè ob rationem D.Thom. 1. parte, quæſt. 54. articulo tertio, quia nimirùm eſſe, ſeu exiſtentia, & operari in creaturis diſtinguuntur realiter: atque adeo potentia ad eſſe, qualis eſt ſubſtantia; & potentia ad operari, qualis eſt potentia immediatè operatiua, debent eodem modo diſtingui: cum ſpecificentur, & diſtinguantur per actus prædictos: at hæc ratio non conuincit intentum: ergo, &c. Minor probatur: quia benè poteſt vna potentia ferri in duos actus diſtinctos realiter, ſi vnus ſit primarius, & alter ſecundarius, vt in præſenti contingit: quia operari ſequitur ad eſſe: ergo, &c.

Tertiò, accidentia ſunt ſimpliciter imperfectiora, quàm ſubſtantia: ergo non poſſunt illam producere: ac proinde ſolùm diſponent ad illam, & ſola forma ſubſtantialis erit tota ratio producendi aliam ſubſtantiam. Hæc vltima conſequentia ſatis patet: nam cum accidentia conducant ad productionem ſubſtantiæ, ſi ſemel non attingunt illam, debent ſaltem diſponere ad eam, vt ita vna ſubſtantia producat aliam. Prima verò conſequentia ſatis liquet: quia productiuum alterius debet illud continere, vel formaliter, vel eminenter. At accidentia hoc ipſo, quod eſſentialiter ſint imperfectiora, nec continent ſubſtantiam formaliter, vt ex ſe conſtat, alioqui eſſent eiuſdem eſſentiæ, & ſpeciei cum illa; neque eminenter: quia quod ſic continet aliud, excedit illud in perfectione: ergo nullo modo poſſunt ſubſtantiæ productionem attingere.

SENTENTIA D. THOMÆ *expenditur, & ſuadetur.*

§. II.

22. Dicendum tamen eſt, implicare ſubſtantiam eſſe immediatè operatiuam, & conſequenter etſi forma ſubſtantialis ſit præcipuum, & radicale principium, ſeu ratio agendi; non tamen immediatum. Hæc eſt D. Thom. pluribus in locis, præcipuè verò 1. parte quæſtione 54. art. 3. & quæſtione 77. art. 1. & 3. parte, quæſtione 77. artic. 3. & in 4. diſtinct. 12. quæſtione 1. eamque tenent Caietan. Bañez, & Zumel. 1. parte quæſt. 54. art. 3. Capreol. in 4. diſtinct. 12. quæſt. 1. Hiſpaleo. in eadem diſtinct. Maior ibidem quæſt. 3. Ferr. 4. contra Gent. cap. 66. Herb. quodlib. 3. quæſt. 11. Sot. in 4. diſt. 10. q. 2. art. 3. & in hoc lib. q. 2. Aſtudillo in præſenti q. 5. Bruxulenſis quæſt. 1. art. 5. Tolet. quæſt. 2. huius cap. concl. 5. Fonſ. 5. Metaph. cap. 2. quæſt. 6. ſect. 3. Rub. tract. de cauſa efficiente, quæſt. 6. & alij plures, quos omnes ſequitur Maſ. in hoc lib. c. 3. ſect. 3. quæſt. 4.

Probatur

Probaturque ratione ex eodem S. Doctore locis citatis deſumpta, quæ ad hanc formam poteſt reduci. In creaturis eſſe, & operari diſtinguuntur realiter, vt ex ſe conſtat, & ideò eſt proprium Dei: quia eſt actus purus, quòd ſit ſua operatio: ergo potentia, quæ ordinatur ad eſſe ſeu exiſtentiam, diſtinguitur realiter ab ea, quæ ordinatur ad operari: ſed eſſentia ſubſtantiæ eſt potentia ad eſſe ſubſtantiale, & potentia operatiua eſt potentia ad operari: ergo ſubſtantia, & potentia operatiua realiter diſtinguuntur, & ex conſequenti ſubſtantia ſe ipſa, ſine aliquo alio ſuperaddito, ſcilicet potentia operatiua, non erit immediatum principium operandi. Prima conſequentia videtur certa: quia potentiæ ſicut per actus ſpecificantur, ſic inter ſe per illos diſtinguuntur: idem eſt ſpecificatiuum, & diſtinctiuum rei. Minor verò, quæ ſtatim ſubſumitur, quoad primam illius partem, ſcilicet quòd eſſentia ſubſtantiæ ſit potentia ad eſſe, ſatis conſtat ex ſupra dictis diſput. 3. libri præcedentis q. 5. nam eſſentia ſubſtantiæ, & eſſe ſubſtantiale inter ſe comparantur per modum actus, & potentiæ. Vndè ſicut *eſſe* intrinſecè importat, quòd ſit actus, & terminus vltimus in ordine ad ſubſtantiam: ita & ſubſtantia, quòd ſit potentia, in qua recipiatur tale eſſe. Quoad ſecundam verò partem, ſcilicet quòd potentia operatiua ſit potentia ad operari ſatis liquet: quandoquidem potentia operatiua, vt talis: nihil aliud affert præter vim quandam, ſeu potentiam ad operandum.

23. Varij variè huic rationi D. Thomæ reſpondent. Primò enim aliqui dicunt, actus realiter diſtinctos (ſi tamen inadæquati ſint) non repugnare, quòd oriantur ab eadem potentia. Vnde non mirum, quòd vnica tantummodo potentia detur ad eſſe, & ad operari: quia neuter horum actuum eſt adæquatus ſuæ virtuti; ſed ſolùm inadæquatus.

Sed hæc ſolutio procedit ex defectu intelligentiæ rationis D. Thom. & ideò ſolum oportebit ſenſum illius aperire; etenim, vt in eandem ratione innuitur, eſſentia ſubſtantiæ non eſt vtcumque potētia ad eſſe; ſed per ſe primò ad illud ordinatur, non verò ad operationem, quæ eſt accidens; & ſimiliter potentia immediatè operatiua, non vtcumque ad operationem; ſed per ſe primò ad illam tendit: ergo non poſſunt hi duo actus eſſe vnus, & idem actus adæquatus reſpectu eiuſdem potentiæ, ſed quilibet eorum propriam potentiam exiget.

Antecedens, quoad primam illius partem, ſcilicet de eſſentia ſubſtantiæ eſt manifeſtum: quoniam in hoc differunt ea, quæ in prædicamento ſubſtantiæ collocantur, ab illis, quæ ſunt in aliis prædicamentis, quòd hæc per ſe primò reſpiciunt aliquid extra proprium prædicamentum, ſcilicet ſubſtantiam: quia eſſentialiter ſunt entis entia, id eſt ſubſtantiæ entia. Cæterùm illa priora nequeunt ad aliquid extra prædicamentum ſubſtantiæ per ſe primò tendere: quia intra proprium genus habent omne ſuum complementum (id quod ipſi etiam aduerſarij paſſim tradunt.) Et ſimiliter, quoad ſecundam partem, ſcilicet, quòd potentia immediatè operatiua per ſe primò reſpiciat operationem, ſatis ex ſe liquet: quandoquidem potentia hæc, vt talis, non niſi propter operationem eſt ſe primò inſtituta à natura, ideòque in ordine ad illam, vt ad primarium ſuæ habitudinis terminum definitur.

Ex quo etiam conſequentia primi enthimematis, ſcilicet, quòd non poſſint eſſe vnus, & idem actus adæquatus, apertè conſtat: nam ſolus actus adæquatus per ſe primò reſpicitur è potentia: nam ab eo, quod per ſe primò potentia reſpicit, ſpecificatur. Vndè cùm à ſolo actu adæquato ſpecificetur, ad eum ſolummodo per ſe primò reſpiciet. Ergo ſi quiuis ex his actibus per ſe primò reſpicitur, iam quiuis erit adæquatus ſuæ potentiæ, ac per conſequens requiret diuerſam realiter potentiam.

24 Confirmatur, nam actus inadæquati, & in ordine actuum inadæquatorum primarij, per ſe pertinent ad vnum, & idem genus: eſſe ſubſtantiale; & operari pertinent ad diuerſa genera, imò, & ad diuerſos ordines, ſcilicet ad genus, & ordinem ſubſtantiæ, & accidentis: ergo repugnat, quòd ſint actus primarij, licet inadæquati reſpectu vnius, & eiuſdem potentiæ. Maior inductiuè conſtat in omnibus potentiis: vndè omnes actus potentiæ intellectiuæ ſunt intellectiones, & ſpectant ad idem prædicamentum, & omnes actus primi potentiæ, verbi gratia materiæ primæ, ſunt formæ ſubſtantiales, & pertinent ad idem genus ſubſtantiæ. Nam, vt benè notauit D. Thom. 1. parte quæſt. 77. art. 1. & docet Ariſtot. 9. Metaph. text. 3. & 12. Metaph. text. 16. & 18. actus, & potentia ſunt in eodem genere, ſcilicet, vel ſubſtantiæ, vel accidentis. Vnde ſicut impoſſibile eſt, eandem potentiam pertinere per ſe ad genus ſubſtantiæ, & accidentis, ita quòd illius actus ſpectent ad hæc duo genera.

Secundò reſpondent alij, concedendo quòd eſſe, & operari non ſunt duo actus primarij, & inadæquati; ſed quòd eſſe eſt actus primarius, & operari ſecundarius: tum quia operari ſequitur ad eſſe: tum etiam, quia intenditur propter eſſe, & eius perfectionem; & ideò primariò intenditur ipſum eſſe. Ex quo colligunt, non eſſe multiplicandam aliam potentiam in ordine ad operationem: quia potentia non multiplicatur per ordinem ad actus ſecundarios; ſed illa met, quæ poteſt in actum primarium, extenditur ad ſecundarium.

25. Sed neque hæc ſolutio vim rationis D. Thomæ tollit: quia contra rationem actus ſecundarij eſt, vel quòd tribuat ſpeciem potentiæ, vel quòd diuerſa formaliter ratione reſpiciatur, ac inſpicitur actus primarius. At ſi ſubſtantia eſt immediatè operatiua, non poteſt non quatenus talis, capere ſpeciem ab operatione: quia per ſe primò eſſet inſtituta à natura propter illam, & ideò ſine ea definiri, aut intelligi nequit. Et ſimiliter non poteſt non ſub diuerſa formaliter ratione reſpicere illam, ac reſpicit eſſe: quia hoc reſpicit in genere cauſæ materialis, vel ad ſummum formalis; at operationem in genere cauſæ efficientis: ergo repugnat: quòd operatio habeat ſe, vt actus ſecundarius reſpectu ſubſtantiæ, vt immediatè operatiuæ.

Maior huius diſcurſus, etſi ſit certa, nihilominùs ſic poteſt ſuaderi quoad primam illius partem, ſcilicet eſſe contra rationem actus ſecundarij, quòd ſpecificet. Quia ſicut quod primò inuenitur in potentia, eſt propria eſſentia, & ſpecificatio, ita primò reſpicit id, quod talem ſpecificationem eidem tribuit. Quoad ſecundam verò partem nimium quòd actus ſecundarius reſpiciendus eſt ſub eadem ratione, ac primarius, etiam liquet: nam terminus, qui per ſe, & ſub diuerſa formaliter ratione inſpicitur, non poteſt non diuerſam ſpeciem tribuere: at contra rationem actus ſecundarij eſt, quòd tribuat ſpeciem: ergo & quòd ſub diuerſa formaliter ratione inſpiciatur, ac actus primarius, & ideò videmus quòd charitas, quia reſpicit amorem proximi, vt actum ſecundarium; ideò terminatur ad alium ſub eadem ratione, ac terminatur ad primarium, ſcilicet ſub ratione diuinæ bonitatis.

26. Sed neque illa duo, quæ pro ſe hæc ſolutio affert, illi proſunt: non quidem primum, ſcilicet quòd operari ſequatur ad eſſe, atque ita erit actus ſe-

cundarius eiuſdem potentiæ, quia etiam volitio ſequitur ad intellectionem, & nihilominus exigit potentiam realiter diſtinctam. Sed neque ſecundum, ſcilicet quòd ſubſtantia reſpicit operationem propter perfectionem ipſius eſſe: nam etiam ſi hoc admittamus, nihil indè contra nos ſequitur: quia non reſpicit illam per modum principij immediati: ſed primi, radicalis. Vnde eget ſuperaddita alia potentia ad hoc, vt quatenus illam habet, propendeat per modum principij immediati in operationem.

Tertiò reſpondet Iunior quiddam, quòd etſi eſſe, & operari ſubordinentur per modum actus primarij, & ſecundarij; non tamen ita vt eſſe ſit actus primarius, operari ſecundarius, ſed econtra, ita vt operatio habeat rationem actus primarij, & eſſe ſecundarij: quia vt inquit Philoſophus, vnum quodque eſt propter ſuam operationem. Vnde ſic videntur euaneſcere impugnationes contra præcedentem ſolutionem traditæ: quia cum operatio per ſe primò reſpiciatur, non mirum quòd det ſpeciem, imò & quòd *eſſe* ſub eadem formaliter ratione, ſcilicet quatenus deſeruit operationi, inſpiciatur.

27 Sed hæc ſolutio ex impugnatione contra priorem ſolutionem facta ſatis corruit; quandoquidem, vt ibi dicebamus, operatio eſt accidens: ac proindè non poteſt per ſe primò inſpici à ſubſtantia per modum principij proximi: & immediati illius propter rationes ibidem aſſignatas.

Et nihilominus adhuc contra illam eſt, quòd eſſe ſubſtantiale non poteſt non per ſe primò reſpici ab ipſa ſubſtantia. Tum, quia eſt intra proprium prædicamentum, vt vltimum & actualiſſimum complementum illius. Tum etiam quia natura non ſolùm intendit ſubſtantias, vt mediis ſuis potentiis operatiuis operentur; ſed etiam vt ſint: nam ſicut ſecundùm hanc rationem afferunt maximam perfectionem vniuerſo: ita & ſecundùm illam per ſe primò intenduntur. Ergo cum natura dederit eiſdem ſubſtantiis potentiam ad eſſe: ita etiam dedit eiſdem, vt ſecundùm illam potentiam per ſe primò reſpiciant idem eſſe, quod natura intendebat. Tum denique, quia eſſe ordinatur per ſe ad perfectionem rei, quæ per illud actuatur; & ideò vſque dum habeat *eſſe*, ſemper cenſetur eſſe in potentia. At operari ordinatur indiſcriminatim ad perfectionem operantis, & aliorum. Ergo prius inſpicitur à ſubſtantiis proprium eſſe, quàm operatio. Patet conſequentia: quia ea, quæ pertinent per ſe ad propriam perfectionem, ſicut magis intima ſunt rei: ita priùs, & ardentiùs appetuntur, & inſpiciuntur.

Nec refert id, quod pro hac ſolutione adducitur, nimirum quod vnumquodque eſt propter ſuam operationem: quia id eſt verum de rebus, vt habent ſuas potentias immediatè operatiuas: nam media illa ordinantur ad operationem.

Conuelluntur argumenta Scoti.

§. III.

28. AD primum ergo pro prima ſententia adductum reſpondetur negando conſequentiam: quia etſi id, quod dat eſſe ſubſtantiale, det etiam operari radicaliter, & principaliter: operari ſequitur ad habens eſſe ſimpliciter, tanquam ad principium primum radicale, & præcipuum; non tamen eſt neceſſe, imò eſt impoſſibile, quòd forma creata dans eſſe ſubſtantiale, tribuat hoc, quod eſt operari immediatè: quia ad hoc, vt vnum, & idem ſit ratio eſſendi ſubſtantialiter, & operandi immediatè, requiritur virtus, & perfectio infinita in genere entis. Ex quo ad illud de materia ſatis conſtat: nam in primis illam eſſe immediatè receptiuam formæ, prouenit ex maxima eius imperfectione, ſcilicet ex pura potentialitate; & ideò nihil refert, quod poſſit illi per ſe ipſam competere. Deindè, quia cum actus eius ſit ſubſtantialis, non inconuenit, quòd potentia per ſe primò reſpiciens illum, ſit etiam ſubſtantialis. Similiter ad illud de formis accidentibus patet ex dictis: quia eſſe principium proximum tantummodo, ita vt non ſit ſimul prima radix operandi reſpectu effectus ſubſtantialis, eſt magnæ imperfectionis nota; & ideò poteſt conuenire accidentibus: non verò ſubſtantiæ. Per quod patet ad confirmationem.

Sed obiicit Valentia 1. parte diſput. 4. quæſt. 5. puncto 3. hoc, quod eſt formam eſſe ſimul principium eſſendi ſubſtantialiter, & principaliter: ac immediatè efficiendi aliam ſubſtantiam, non dicere perfectionem infinitam: quia ad ſummum importat eſſe ſubſtantiam creatam formaliter, & continere eminenter perfectionem cuiuſdam accidentis, ſcilicet potentiæ immediatè operatiuæ: ergo ob defectum perfectionis infinitæ per eſſentiam non deſinet ſubſtantia immediatè operatiua. Ex quo infert, quòd licet de facto id non habeat, non tamen hoc implicat: quia quicquid non arguit infinitatem, poteſt creaturæ diuinitus communicari.

Sed hæc obiectio optimè ſoluitur à Caietano 1. parte qu. 54. art. 1. quem ſequitur Nazarius quæſt. 54. art. 3. quòd licet expreſsè non dicat totam illam perfectionem, attamen eam implicitè arguit: quia quæ ex propriis rationibus, & naturis ita ſe habent, vt vnum ſit formaliter, & realiter accidens, & aliud ſubſtantia, non poſſunt omnino realiter identificari; niſi in actu puro, & ſimpliciter infinito, ita vt puritas actus, cui neceſſariò annexa eſt infinitas, ſit ſola, & propria cauſa identitatis eorum. Adde, quòd ſi ſemel virtus agendi proxima identificatur cum ſubſtantia aliqua, oportet, vt in eadem ſubſtantia proprium eſſe, & propria operatio non diſtinguantur realiter, alioqui vt ſæpè dictum eſt, refunderent ſimilem diſtinctionem in ſubſtantiam, & in eius virtutem proximam operandi, atque adeò oportet talem ſubſtantiam eſſe infinitam per eſſentiam; quia in omni re creata diſtinguitur realiter eſſe ſubſtantiale exiſtentiæ ab operatione illius.

29. Ad vltimum patet ex dictis, quomodo operatio non poteſt eſſe actus ſecundarius ſubſtantiæ, ſi ipſa ſemel ponitur immediatè operatiua. Cæterùm quia, vt ex dictis in præcedenti, & præſenti quæſtione conſtat, ſubſtantia non poteſt non eſſe radicaliter operatiua: quia per modum cauſæ principalis concurrit: ideo ſic conſiderata habet pro actu ſecundario operationem: quia cum ſe extendat tum ad eſſe, tùm ad operari per modum primæ radicis, nec poſſit in vtrumque actum per ſe primò tendere, nec reſpicere *eſſe*, vt actum ſecundarium, vt ex dictis conſtat, oportet vt tendat in eſſe primario, & in operationem ſecundario.

Sed dices ſubſtantia ſub diuerſa formaliter ratione reſpicit vt eſt radicaliter operatiua, ipſam operationem, ac reſpicit *eſſe* ſeu (quod idem eſt) exiſtentiam ſubſtantialem: quia illam reſpicere operationem tanquam actum ſecundarium: ita neque per modum potentiæ radicaliter effectiuæ.

Confirmatur, nam ſicut virtus operandi proxima non poteſt, non ſpecificari ab operatione, & ideo nequit illam, vt actum ſecundarium reſpicere: ita

etiam

etiam virtus agendi radicalis : quoniam hæc non minus quàm illa nequit definiri, aut intelligi ſine operatione.

30. Reſpondetur, quod etſi ſubſtantia reſpiciat operationem ſecundariò, & in geoere cauſæ effectiuæ radicalis, hoc tamen eſt materiale, & conſequens reſpectu hoius habitudinis ſecundùm dici : quia cum *eſſe* ſit actus primarius, vt probatum eſt, non poteſt reſpicere operationem; niſi ſub eadem formaliſſima ratione, ac reſpicit eſſe, imò non poteſt non ipſum eſſe ſubſtantiale, eſſe formaliſſima ratio, ob quam reſpicitur operatio; ſiquidem operatio ipſa reſpicitur, quatenùs ſuo modo perficit, aut declarat perfectionem ipſius eſſe, necoon ſubſtantiæ, vt habet illud. Vndè quia hæc perfectio non poteſt acquiri, niſi ſubſtantia ſit prima radix operationis, ideo conſeqoenter reſpicit illam in genere cauſæ efficientis.

Et explicari poteſt hoc ipſum exemplo ſatis accommodato : nam licet actus amoris, quo Deus amat ſe propter ſuam infinitam bonitatem tanquam obiectum primarium, & quo diligit creaturas, vt obiectum ſecundarium & propter eandem diuinam bonitatem; habeat communicare effectiuè creaturis proprium earum eſſe, propriámque bonitatem, maxime in ſententia eorum, qui dicunt poteotiam executiuam in Deo eſſe, aut includere ipſam voluntatem. Quod quidem probabile reputat D. Thom. 1. p. quæſt. 25. art. 1. ad 4. Nihilominùs, quia hæc ratio terminandi ſe ad creaturas effectiuè, eſt materialis, & formaliſſima ratio eſt diuina bonitas : ideò, etſi amor ille non terminetur ad Deum in genere caoſæ efficientis; benè tamen ad creaturas : nihilominùs conſeruat hoc, quod eſt terminari per ſe primò ad Deum, vt ad obiectum primarium, & ad creaturas, vt ad obiectum ſecundarium : Ita ergo in præſenti, proportione ſeruata philoſophandum eſt. Vnde ſicut ille modus, vt ſic dicamus reſpiciendi, quem habet amor Dei reſpectu creaturarum licet dicat pro materiali rationem effectiui; nihilominus hoc non tollit, quo minùs verè ſit effectiuus, & efficax : ita etſi ille reſpectus, quo ſubſtantia reſpicit operationem, dicat pro materiali, quod ſit per modum efficientis : nihilominus id non oberit, quo minùs ſubſtantia ipſa ſit cauſa radicalis, & principalis prædictæ operationis.

31. Ad confirmationem reſpondetur, negando antecedens, quoad virtutem operatiuam radicalem, quia operatio eſt accidens : & ideo nequit ſpecificare virtutem ſubſtantialem. Et ad probationem reſpondetur, hoc quod eſt, ſubſtantiam, vt radicaliter operatiuam, non poſſe intelligi ſine operatione, non prouenire ex eo, quòd operatio ſpecificet illam, ſed quia, vt ſignificatur *nomine virtutis radicalis*, denotator, vt ſpecialiter connotat : tum ſuum actum ſecundarium : tùm etiam illud, quod materialiter, & ex conſequenti habet ſe io tali reſpectu, & ideo non mirum, quòd nequeat ſine illis intelligi : ſicut cum ſignificamus amorem diuinum ſub nomine, & conceptu amoris efficacis, & executiui erga creaturas, denotamus illum, vt connotare eaſdem, & modum illum quaſi reſpiciendi, qui materialiter, & ex conſequenti ſe habet in tali amore ſecundùm ſuam formaliſſimam rationem conſiderato, & ideò non inconoenit, quòd ſic ſignificatus nequeat ſine creaturis, aut ſine prædicto modo reſpiciendi effectiuè intelligi. At hoc non obſtante, amor ille ſecundùm ſe, neque ſpicificatur, aut intelligitur per ſe primò reſpicere noſtro modo intelligendi creaturas, nec terminari ad illas formaliſſimè ſub illa ratione; ſed ideo non poteſt intelligi ſine illis, quia ſignificatur, vt connotans eaſdem, tanquam obiectum ſecundarium, ac proinde vt ſecundariò ad eaſdem terminatur.

32. Sed vrgebis, hoc eodem dicendi modo poſſe vti aduerſarios, vt defeodant poſſe ſubſtantiam, vt immediatè operatiuam reſpicere per ſe primo *eſſe*, & ſecundariò operationem, vel econtrà, abſque eo, quod obſtet id, quod contra illos obiiciebamus de diuerſo illo reſpiciendi modo, qoem haberet reſpectu horum duorum actuum. Non inquam hoc refert : nam cùm natura intendat per ſe primò, tum eſſe, tum etiam operationem : quia quiuis ex his actibus præſtat illi maximum decorem, & pulchritudinem, nec appareт aliqua repugnantia in hoc; ſed ſit valde conſonum naturis rerum : oportet, vt aſſignent potentiam, quæ per ſe primò, & io genere cauſæ efficientis, formaliſſimè loquendo, reſpiciat operationem, & rurſus potentiam, quæ per ſe primò reſpiciat *eſſe*, quibus ſemel aſſignatis, poteſt vna earum per ſe primò reſpicere operationem ratione ſui, & ſecundariò eſſe præcisè ratione operationis; & alia reſpicere eſſe ratione ſui, & operationem præcisè ratione ipſius eſſe. At cum aduerſarij non diſtinguant potentiam operatiuam proximam à ſubſtantia, ſicut nos diſtinguimus, neceſſe eſt, vt ipſa ſubſtantia reſpiciat per ſe primò operationem, & quòd hic modus reſpiciendi in genere cauſæ efficientis ſit quid formaliſſimum in tali habitudine, & rurſus quòd reſpiciat per ſe primò eſſe, & formaliſſimè in genere cauſæ materialis, & conſequenter tenentur implicantia admittere. Ad tertium patebit ex dicendis, qu. ſequeoti.

QVÆSTIO V.

Vtrùm accidentia non ſolùm diſpoſitiuè; ſed etiam inſtrumentaliter concurrant ad productionem ſubſtantiæ.

TErtium, & vltimum argumentum expoſcit, vt agitemus quæſtionem illam : an accidentia non ſolùm diſpoſitiuè, ſed etiam inſtrumentaliter atque ita actiuè concurrant ad productionem ſubſtantiæ. Nam etſi ex dictis, io hac quæſtione, apertè colligatur pars affirmatiua; nihilominùs, quia contra hanc partem plura, eáque difficilia ſoleut obiici argumenta : ideò viſum eſt præſentem quæſtionem inſtituere.

Adducitur opinio negans.

§. I.

33. ET quidem potior dubitandi ratio eſt illa, quæ in tertio argumento præcedentis quæſtionis tacta eſt, ſcilicet quod imperfectius nequeat producere, quod perfectius eſt. Propter quam rationem ita ſentiunt Scotus, & alij, quos pro prima ſententia ibidem retulimus. Nec refert, ſi dixeris, benè poſſe imperfectius, ſcilicet accidens, producere quod eſt perfectius, in virtute ſubſtantiæ; licet non in virtute propria. Nam contra hoc eſt : quoniam id, quod eſt de ſe impotens ad aliquem effectum, ſi nihil ei addatur, manet ſicut antea, ac proinde ita impotens, ſicut prius erat; ſi verò ei aliquid addatur, cum talis virtus non poſſit eſſe ſubſtantia, vt ſuprà quæſtione præcedenti dicebamus; quando quidem ſubſtātia non recipitur in accidenti, neceſſe erit, vt ſit accidens : ergo per illam, quantumuis multiplicetur, oon poterit vllo modo producere ſubſtantiam. Patet hæc vltima conſequeotia : nam ideò calor,

verbi gratia, non poterat ſine ſoperaddita virtute producere etiam inſtrumentaliter ſubſtantiam: quia ipſe eſt accidens: ergo eum illa virtus ſuperaddita ſit accidens, non poterit ſine alia ſuperaddita virtute id præſtare,& ſic in infinitum. Vode cum numquam poſſit deueniri ad virtutem ſubſtantialem eidem ſuperadditam, vt probatum eſt,fiet inde, vt nunquam poſſit,etiam in virtute ſubſtantiæ, producere ſubſtantiam.

34 Secundò,calor,verbi gratia, non poteſt naturaliter eleuari ad hoc, vt producat inſtrumentaliter ſubſtantiam: ergo ſaltem naturaliter erit impoſſibile,quòd producat illam. Patet conſequentia: quia inſtrumentum eget eleuatione ad producendum effectum,vt infrà diſput.12.num.7. dicemus. Antecedens verò etiam conſtat: quia ex eo res corporea non poteſt naturaliter eleuari ad producendam rem ſpiritualem:quia eſt diuerſi ordinis, & inter inſtrumeotum, & effectum debet eſſe proportio, ita vt vtrumque ad eundem ordinem pertineat; & ideò ad hoc, vt Sacramenta producant gratiam, oportet, vt ſupernaturaliter à Deo eleuentur.At ſubſtantia, & accidens pertinent ad diuerſum ordinem, vt conſtat: ergo accidens nequibit naturaliter elenari ad producendam illam;imò neque ſupernaturaliter:quia vt in præcedenti argumento dicebamus,nihil poteſt ei addi, per quod præſtet effectom iſtum, quem ſecundùm ſe præſtare nequit, licet Sacramentis poſſit aliquid ſuperaddi, quod ſit accomodatum ad hoc, vt gratiæ productionem attingant, vt docent Theologi 3. part. qu.62.

Defenditur ſententia Doctoris Angelici.

§. II.

35. Dicendum tamen eſt, accidentia eſſe virtutes proximas immediatas, & inſtrumentarias, quibus mediis vna ſubſtantia attingit productionem alterius.Hanc docet S.Thom.locis citatis,eſtque omnium Doctorum, quos præcedenti quæſtione ad noſtram aſſertionem confirmandam attulimus. Et probatur manifeſtè: nam cùm ſubſtantia nequeat eſſe immediatum operationis principium, vt quæſtiune præcedenti probatum eſt, oportet, vt dum aliam ſubſtantiam producit, quod accidentia ſint virtutes, & potentiæ immediatè operatiuæ:ſiquidem omnis ratiò agendi debet eſſe vel ſubſtantia, vel accidens: ergo cùm aliàs talia accidentia nequeant eſſe cauſæ principales,vt quæſtione ſecunda huius diſputationis probatum eſt,conſequens erit,vt debeant ſaltem per modum formæ inſtrumentariæ attingere effectiuè talem productionem. Patet conſequentia: quia omnis virtus, & ratio agendi debet, vel per modum virtutis prioeipalis, vel per modum virtutis inſtrumentalis cuncurrere.

36 Confirmatur: eiſdem inſtrumentis expellitur vna ſubſtantialis forma,& introducitur alia:quia corruptio vnius eſt generatio alterius, & econtrà: ſed forma imperfectiur mediis ſuis accidentibus operatiuis,vt virtutibus agendi proximis, & inſtrumentariis,expellit formam perfectiorem: ergo mediantibus eiſdem,vt ratione agendi proxima, & immediata producit,& introducit ſuam formam. Minor probatur, quia forma ſubſtantialis perfectior non reſiſtit immediatè,& effectiuè per ſe ipſam introductiuni alterius formæ imperfectioris in eandem materiam, alioqui nunquam poſſet corrumpi: quia cum perfectior ſit alia,& hic eſſentialis perfectionis exceſſus, non poſſit ſuperari,fiet inde, vt maiorem præſtaret reſiſtentiam, quàm ſit illa vis, & influxus, quem adhibet forma imperfectior in ordine ad introductionem ſui: ergo etiam forma imperfectior non aget per ſe ipſam; ſed mediantibus ſuis accidentibus, & virtutibus proximis,in quorum actiuitate poteſt multoties ſuperare formam perfectiorem.

Sed obiicies,quòd ſi ratio ſupra quæſtione præcedenti facta pro noſtra aſſertione aliquid probat, conuincit vtique,nec formam accidentalem poſſe eſſe immediatum principium, ſeu rationem agendi: quia etiam forma accideotalis eſt immediata potentia reſpectu ſui eſſe inexiſtentiæ, ſicut ſubſtantia reſpectu ſui eſſe ſubſtantialis.Sed illud eſſe inexiſtentiæ diſtinguitur realiter ab operatione eiuſdem: ergo talis forma nequibit per ſe ipſam eſſe immediatum principium operandi: quia vt ſupra dicebamus, vbi diſtinguuntur actus potentiarum, debent etiam potentiæ diſtingui;imò,& hinc fieret,nullam creaturam poſſe eſſe operatiuam: quandoquidem, nec per formam ſubſtantialem, nec per accidentalem poſſet immediatè operari.

37 Reſpondetur eſſe diſparem rationem: nam accidentia,ſicut ſunt entis,id eſt, ſubſtantiæ, entia: ita per ſe primò inſtituta ſunt propter illam. Vnde cùm ſubſtantia iam habeat ex ſe, & immediatè eſſe ſimpliciter,non eget illis vt ſit, atque adeò neque illa quatenus ſuo modo,& ſecuodùm quid ſunt, habent per ſe primò ſubſtantiæ deſeruire, & conſequenter nec ſecondùm iſtam rationem ſunt ſuper ſe primò inſtituta à natura.At cum eadem ſubſtantia, etiamſi intelligatur,habere ſuum eſſe ſimpliciter; nihilominùs non ſit adhuc immediatè operatiua, vt oſtenſum eſt: ideò talia accidentia, adhuc debent eidem ſubſtantiæ per ſe primò deſeruire, vt ſic verificetur propter ipſam ſubſtantiam, & illius indigentiam fuiſſe per ſe primò inſtituta, & conſequenter per ſe primò debent operationem reſpicere, ſi quidem niſi hoc habeant, non poſſunt eſſe principia immediata operandi,nec ſubſtantia mediis illis operari. Quia tamen ad hoc ipſum requiritur, vt habeant ſuum eſſe exiſtentiæ:ideò ſecundariò, & conſequenter hoc eſſe reſpiciunt,& petunt.

38. Sed vrgebis, quòd ſicut ſubſtantia non poteſt per ſe primò reſpicere operationem, & ſecundariò ſuum *eſſe*: ita neque accidentia: ergo vel vtrobique negari; vel vtrobique affirmari id debet. Antecedens probatur: quia in exiſtentiæ accidentium reſpicitur ab eiſdem in genere cauſæ materialis, vel ad ſummum formalis, & operatio in genere cauſæ efficientis, ac per conſequens ſub diuerſa formaliter ratione, non minùs, quàm eſſe ſubſtantiale, & operatio ab eſſentia ſubſtantiæ reſpiceretur, ſi ipſa eſſet immediatè operatiua. Ergo ſicut ob hoc non poteſt ſubſtantia reſpicere per vnam, & eandem potentiam per ſe primò operationem, & ſecundariò *eſſe*: quia actus primarius,& ſecundarius reſpiciuntur ſub vna, & eadem formaliter ratione: ita neque forma accidentalis.

Confirmatur primò: quia in accidentibus potentia ad eſſe accidentale per ſe primò reſpicit tale eſſe, & ideò ſine illo nequit ſub ratione talis intelligi, & potentia ad operari per ſe primò reſpicit operationem: ergo vterque actus eſt primarius reſpectu harum potentiarum: ergo vel ratio Diu. Thomæ pro præcedenti aſſertione facta nihil probat, vel conuincit accidentia, non minus quàm ſubſtantiam non poſſe per ſe primò reſpicere operationem, & ſecundariò ſuum eſſe exiſtentiæ.

39 Confirmatur ſecundò: quia ſi ſemel cauſa efficiens prius debet eſſe in actu, quàm agat, etiam potentiæ operatiuæ, & accidentales hoc ipſum habebunt

bebunt, atque ita priùs erunt inexiſtentes, & in ſuo genere completæ: ergo ſicut ob hanc rationem non poteſt exiſtentia ſubſtantiæ eſſe actus ſecundarius illius: ita neque inexiſtentia reſpectu accidentis. Patet conſequentia: quia actus ſecundarius non poteſt petere, quòd per ſe loquendo, ſemper præcedat primarium: maximè quia operatio ad aliorum etiam vtilitatem per ſe primò tendit, ſecus verò inexiſtentia, & ideo eſt intimior in ipſis accidentibus. Vnde non minus, quàm ipſa ſubſtantia propendent priùs in proprium, eſſe, quam in propriam operationem.

40 Reſpondetur tamen negando antecedens. Et ad primam probationem quod in inexiſtentia potentiarum actiuarum quatenus terminat habitudinem earundem potentiarum, eſt quid materiale, quod ſe habeat præciſè per modum actus, & formæ reſpectu eſſentiæ illarum, & quod in genere cauſæ materialis, vel formalis ab eadem oriatur: quia propter rationem dictam non attingitur, niſi quatenus eſt ſimpliciter neceſſaria ad operationem eliciendam; & ideo ipſamet operatio eſt formaliſſima ratio terminandi talem habitudinem. At cum eſſe ſubſtantiæ intendatur propter ſe, & vt eſt vltima actualitas illios, non poteſt non ſub diuerſa formaliter ratione reſpici, ac reſpiceretur operatio, ſi ſubſtantia eſſet immediatè operatiua, & conſequenter *eſſe*, & *operari* non poterunt per modum actus primarij, & ſecundarij inter ſe conferri.

41 Ad primam confirmationem reſpondetur, quod potentiæ operatiuæ, ſumptæ prout dicunt potentiam ad *eſſe*, iam accipiuntur, vt connotant ſpecialiter actum ſecundarium ſcilicet ſuam inexiſtentiam: ſicut ſi habitus charitatis ſumatur, vt inclinat ad dilectionem proximi, iam accipitur, vt peculiariter connotat ſuum actum ſecundarium. Vnde non obeſt, quod non poſſit intelligi ſine illo. Neque inde fiet, quod reſpiciat illum primario, aut tanquam ſpecificatiuum: quia potentiæ, aut habitus habens duos actus, vnum primarium, & alium ſecundarium, debet etiam, quatenus connotat ſecundarium, reſpicere illum; vt ſecundarium, ac proinde ſecundariò. At hoc nequit dici in ſubſtantia, quia, vt probatum eſt, *eſſe* reſpectu illius ſemper reſpicitur primariò.

42 Ad confirmationem ſecundam, nihil obeſſe, quod accidentia operatiua priùs habent in executione inexiſtere, quàm operari: quia ſatis eſt, quod in intentione naturæ, ſecundùm quam regulatur, quidnam ſit illud, quod per ſe primò reſpicitur, contrarium contingat, à qua, ſicut per ſe primò inſtituta ſunt, vt agant: ita per ſe primò intenditur eorundem operatio. Nec refert id, quod in eadem probatione vltimo loco additur, ſcilicet quod inexiſtentia eſt intimior, atque ita priùs debet reſpici, vt in ſubſtantiis accidit: quia eſt diſpar ratio. Nam cum hæ potentiæ inſtitutæ ſint (vt dicebamus) propter ſubſtantiam; ideo debet earum perfectio in hoc, quod eſt perficere ſubſtantiam, & iuxta illius indigentiam ſita eſſe. Vnde non propendent maiori conatu ad inexiſtentiam, quàm ad operationem: quia ſubſtantia indiget ipſis per ſe primò, vt operatiuæ ſunt, & vt per ſe primò tendunt in operationem. Quare hic modus attemperandi ſe ſubſtantiis, non cenſetur reſpectu illarum quid alienum; ſed ad eaſdem intrinſecè pertinens. Cæterùm cum ſubſtantia non ſit ens propter aliud, ſed propter ſe: ideo id immediatiùs, ſeu proximiùs appetunt, quod ſibi ſolis eſt primò neceſſarium, & magis intimum.

Solutio fundamentorum oppoſitæ opinionis.

§. III.

43. Svpereſt ergo ad argumenta pro prima ſententia adducta reſpondere. Ad primum benè reſpondetur ibidem: quia inſtrumentum, vt tale, ſemper eleuatur ad producendum effectum perfectiorem ſe: & ideò in omnibus inſtrumentis reperiemus, quod attingunt in virtute cauſæ principalis effectum nobiliorem, ac ſic ille, quem propria virtute poſſunt, vt patet in inſtrumentis artis. Sed hæc iuxta ea, quæ infra quæſtione penultima huius diſputationis dicenda ſunt, debent intelligi.

Et ad impugnationem contra hoc ibidem adductam reſpondetur, quòd, vt quæſtione præcedenti in ſolutione ad confirmationem tertij argumenti diximus, & explicuimus, hoc, quod eſt, calorem eſſe virtutem ſubſtantiæ, aliquid addit virtualiter diſtinctum ab eodem calore. Vnde per hanc formalitatem, quam ab inſtanti ſuæ productionis accepit, manſit quaſi habitualiter, & ſuo modo permanenter eleuatus ad productionem ignis, & ita ratione huius eleuationis agit in virtute ignis, ſeu, quod idem eſt, agit vt virtus illius: quod aliis verbis explicuit Caietanus dicens: calorem agere in virtute ignis, reddere conſtructionem intranſitiuam.

44 Nec refert, quòd illa formalitas virtutis ſubſtantiæ ſit accidens, ad hoc, vt egeat alia virtute ſuperaddita: nam cum illa formalitas ſit formaliter ipſa eleuatio, non indiget alia ratione eleuante, ſicut calor ſecundùm ſe, & præciſè ſumptus ea indiget: quia non eſt eleuatio, neque includit illam; ſed tantùm eſt eleuabilis.

Quod quidem explicari poteſt exemplo præmotionis, qua Deus præmouet cauſas ſecundas ad operandum, vt in ſequenti diſputatione dicemus, quæ etiam ſi ſit virtus ſecunda, & creata: quia tamen eſt ipſa actualis ſubordinatio, applicatio, & dependentia cauſæ ſecundæ, ideò non indiget alia virtute, & præmotione; ſecus verò ipſæ cauſæ ſecundæ, & virtutes: quia etſi ſint à Deo præmouibiles, non tamen ſunt ipſa actualis præmotio. Sic igitur in præſenti eum proportione philoſophandum eſt; ſed hæc amplius in quæſtione ſequenti dilucidabuntur, imò, & 10 qu.7. explicabitur id, quod in præſenti deſiderari videbatur, ſcilicet quomodo, etſi ignis generans eleuet actiuè calorem ignis geniti, nihilominus non ſubordinetur illi, neque tribuantur eidem actiones talis caloris, ſed ſolum igni genito.

45 Ad ſecundum reſpondetur, quòd vt bene notauit Nuño 3. p. quæſt.77. art. 3. hoc ipſo, quòd accidens conſideretur, vt virtus ſubſtantiæ, tunc licet maneat in ratione accidentis, nihilominus maximè accedit ad propriam perfectionem, propriamque naturam talis ſubſtantiæ: ſicut paſſio eſt maximè proxima eſſentiæ; & ideò aliquo modo pertinet ad ordinem ſubſtantiarum. Quare non mirum, quòd maneat eleuata in ordine ad productionem ſubſtantiæ: nam ſicut ait Philoſophus, ſupremum infimi attingit infimum ſupremi. Vnde cum iſta virtus ſit ſupremum infimi in tali natura, quatenus eſt excellentiſſimum quoddam accidens illius reſpectu talis effectus, ad quem diſponit; idcirco attingit infimum ſupremi, & imperfecto modo, ſcilicet inſtrumentaliter, producit effectum proprium ſubſtantiæ. Sed de his iterum infra ſermo redibit.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm ad hoc, quòd accidens attingat inſtrumentaliter productionem ſubſtantiæ, debeat ſubſtantia, cuius eſt virtus, præſtare aliquem immediatum, & proprium influxum, quo confortet concurſum ipſius accidentis?

46. PRo huius quæſtionis intelligentia notandum eſt, bene poſſe aliquam cauſam principalem eſſe talis naturæ, vt nequeat attingere aliquem effectum immediatè, ideſt ſine mediis inſtrumentis, & nihilominus agendi per illam, exhibere proprium aliquem concurſum, per quem confortet eorundem influxum: ita vt ſine illo, nequeat inſtrumentum attingere effectum principalis agentis. Nam pictor abſque penicillo, vel alio inſtrumento nequit imaginem depingere: attamen præter illum concurſum, quem adhibet penicillus, præſtat ipſe alium immediatum, quo illius concorſum fulcit, & eleuat (vt aliqui loquuntur) ad illum effectum artificioſum.

47. Sic ergo licet ſubſtantia nequeat ſine mediis accidentibus tanquam inſtrumentis producere aliam ſubſtantiam, vt volebat Scotus, ac per conſequens non ſit proximè operatiua, prout ly *proximè* excludit conſortium alterius, vt inſtrumenti coadiuuantis ipſam: Nihilominus poteſt adhuc dubitari, an ſemel operando mediis his accidentibus, tanquam inſtrumentis, habeat aliquem proprium influxum immediatè, ſeu proximè ab ea prodeuntem, quo fulciat, & corroboret influxum accidentium, in ordine ad effectum ſubſtantialem, quem ex ſe non poſſunt attingere: an verò ſolum influat per illummet influxum, quem ſuæ virtutes exhibent, abſque eo, quòd ipſa aliquem alium immediatè, & proximè præſtet.

48. Diximus, *quo corroboret influxum accidentis*: quia in præſenti non inquirimus, an à ſubſtantia in accidens, ſeu virtutem eius inſtrumentariam prodeat aliqua virtus, qua conſtituatur in actu primo completo: quia hanc non dari iam ex dictis patet, & ex dicendis in hac eadem diſputatione amplius conſtabit, ſed an præſter aliquem influxum, qui immediatè coniungatur cum influxu accidentis, & ſic coniunctus ita illum corroboret, vt poſſit producere ſubſtantiam, ac proinde ſubſtantia, etſi non ſit immediatè operatiua ſolitariè, & excluſiuè (vt ipſi loquuntur) ſit tamen proximè operatiua ſocialiter, & cooperatiuè. Et quamuis quæſtionis huius deciſio ex dictis quæſtione quarta huius diſputationis colligatur: quia tamen plures ex Iunioribus plura congerunt ſolutione digna, & alia, quæ peculiarem impugnationem petunt, ideò placuit, pro maiori explicatione mentis D. Thomæ quæſtionem hanc ſigillatim exagitare.

Recens quorundam opinio.

§. I.

49. PRima ſententia affirmat. Hæc eſt Patris Suarez diſ. 18. ſuæ Metaph. ſect. 2. quem ſequuntur plures ex Iunioribus. Et probant primò authoritate Ariſtot. qu. 2. de Generat. text. 54. & 55. reprehendens eos, qui propriam efficientiam formarum negabant, ſic ait: Amplius autem, & potentias attribuunt corporibus propter quas, & generant vt valdè inſtrumentaliter, auferentes eam, quæ ſecundùm formam, cauſam.

Nec ſat erit, ſi dicas, quod etſi forma non præſtet alium influxum, nihilominùs non confunditur eius efficientia cum influxu accidentium; ſed verè tribuitur illi, quòd agat, non vt inſtrumentum; ſed vt cauſa principalis: quia ab illa manarunt qualitates, quæ ſunt principia efficiendi.

50. Nam contra hoc eſt: tum quòd hæc emanatio qualitatum iam præteriit: ergo ſi nihil aliud agit, cùm producitur nouus effectus ſubſtantialis, fit inde, vt abſolutè loquendo nihil agat: quia per dimanationem illam præteritam nihil modò influit. Tum etiam quia in prædictis verbis abſolutè docet, non eſſe confundendum ſubſtantiæ influxum cum eo, quem præſtant accidentia, vt inſtrumenta. At ſi nullum alium influxum præbet, apertè confunditur quippè nullo modò diſtinguitur ab illo. Tum denique, quia hoc, quod eſt concurrere præcisè ex eo, quod qualitates illæ à forma ſubſtantiali dimanarunt, non eſt propriè, & per ſe influere; ſed ſolum remotè, radicaliter, & quaſi per accidens, eo ſanè modò, quo ignis generans vnum ignem concurrit remotè ad generationem alterius ignis geniti ab eo, quem ipſe generauit. Vnde ſubſtantia ipſa erit in perpetuo otio, quippè quæ totum negotium, & influendi munus ſuis virtutibus accidentalibus commiſit.

51 Et confirmatur ex D. Thomæ 3. par. quæſt. 77. art. 3. ad. 2. vbi inquit: *Ita actio formæ accidentalis dependet ab actione formæ ſubſtantialis, ſicut eſſe accidentis dependet ab eſſe ſubſtantiæ; & ideo ſicut diuina virtute datur ſpeciebus ſacramentalibus, vt poſſint eſſe ſine ſubſtantia: ita datur eis, vt poſſint agere ſine forma ſubſtantiali virtute Dei, à quo ſicut à primo agente dependet omnis actio formæ, & ſubſtantialis, & accidentalis.* Vbi; vt vides diſtinguit actionem, & influxum *ſubſtantiæ* ab actione ſui inſtrumenti. Et quando accidens ſeparatum operatur, actio & efficientia formæ ſuppletur à Deo, tanquam à primo agente, *à quo* inquit *dependet omnis actio formæ, & accidentalis, & ſubſtantialis.* Quòd ſi ſubſtantia nullum ſibi proprium concurſum haberet, quam quæſo actionem, & influxum Deus ibi ſuppleret? cum ille, qui præſtatur per accidentia, non ſuppleatur; ſed reuera ibi ſit, ſicut & reuera ibi adeſt, quòd accidentia illa conſeruent, quòd ſint virtutes ſubſtantiæ, & ab illa dimanarint?

Deinde probatur ratione: primò, anima præſtat proprium concurſum immediatum per ſe ipſam ad producendos actus vitales, qui fiunt mediis potentiis vitalibus. Ergo multo magis præbebit hunc concurſum ad generationem ſubſtantialem. Conſequentia patet: quia actiones vitales habent pro termino aliquid accidentale, atque adeo potentiæ vitales ſunt magis proportionatæ ad illum terminum, quàm ad producendam ſubſtantiam: ergo ſi ad hanc actionem, & terminum indigent influxu ſubſtantiæ confortante, quia talis actio eſt ſatis perfecta; quanto magis eo indigebunt in ordine ad productionem ſubſtantiæ?

52 Antecedens verò primi enthimematis ſic oſtenditur: quia experimur, quod ſi quis nimio conatu orationi vacet, tunc nec decoquit cibum, nec ſenſus percipiunt obiecta circunſtantia, & ferè cæteræ illius potentiæ ab operando deſiſtunt. At ibi non deeſt influxus radicalis, vt conſtat: quandoquidem omnes potentiæ ſunt actù in anima radicatæ: ergo ſignum eſt, deeſſe ibi aliquem alium influxum formæ ſubſtantialis ad eaſdem operationes deſideratum. Patet hæc vltima conſequentia: nam quoties operationes aliquæ non ſunt incompoſſibiles in vno ſuppoſito, nequit nimius conatus vnius potentiæ impedire moderationem alterius, niſi vel operatio huius potentiæ indigeat influxu alterius, vel vtraque, influxu communis principij, ſcilicet animæ, quæ

quia

quia limitata eſt, & nimium influit in vnam operationem, deſunt illi vires, ad hoc vt ſimul influat in aliam, ſed operatio intellectus non dependet à decoctione cibi, aut à potentia decoctiua, & econtrà: ergo ob id ceſſat decoctio cibi, quia anima totum influxum, quem ſimul, & ſemel præſtare poteſt, adhibuit ad intelligendum, & ideo nequit ſimul concorrere ad decoctionem.

53. Confirmatur, quia alioqui intellectus ſeparatus ab anima, à qua priùs dimanauit, poſſet intelligere, & videre Deum: ſiquidem nullus alius influxus ex parte animæ deſideratur, niſi quod intellectus ab ea dimanauerit, & conſeruet hoc, quod eſt eſſe virtutem eiuſdem. Ex quo etiam fieret, quòd poſſet illa anima eſſe beata præcisè per hoc, quòd ſuus intellectus ſic ſeparatus videret Deum. Ad hæc ſatis falſitatis præſe ferunt, vt conſtat: quia poſſet Deus animam annihilare conſeruando eius intellectum; at anima, quæ non eſt, quam poterit beatitudinem habere?

Secundò, forma inſtrumentaria per ſe ſola, & quaſi deſtituta ab actuali influxu principalis agentis, non poteſt eſſe ſufficiens in ratione cauſæ proximæ ad efficiendam nobiliorem formam, quàm illa. Ergo accidens, quod eſt inſtrumentum in ſubſtantiæ productione, non poterit proximè illius effectionem attingere, niſi alterius influxu fulciatur. Anteeedens probatur: quia ſi illa inſtrumentalis forma tunc non iuuatur actu à ſuperiori, tantum influit per id, quod in ſe actu habet: cum ergo illud ſit quid imperfectum, non poterit per ſe ſolum efficere aliquid perfectus.

54. Explicatur hoc ipſum: vel ſolus influxus, qui immediatè procedit à calore, eſt per ſe ſufficiens generare ignem, vel non. Si primum dicatur; ergo calor ſolus ignem generabit, & conſequenter id, quod minus præcipuum eſt, aliud ſe nobilius, vt cauſa principalis generabit. Si verò ſecundum aſſeratur, iam ergo vt poſſit ignis generari, neceſſe eſt, vt forma ſubſtantialis ignis, quæ illi calori coniuncta eſt, proprium, & immediatum eliciat influxum vnà cùm illo, per quem in agendo eundem confortet, & fulciat.

Confirmatur tandem: calor verbi gratia, vt eſt virtus ignis, producit calorem, & ideo ad illam productionem concurrit forma ſubſtantialis, vt radix: ergo quando concurrit ad producendam ſubſtantiam, elicit aliam altiorem, & ſubſtantialem actionem: quandoquidem termini producti, ſcilicet calor, & ignis, ita inter ſe diſtinguuntur, & ſe inuicem excedunt. Ergo vt hanc actionem eleuatiorem eliciat: oportet vt eius influxus confortetur ab influxu formæ ignis. Patet conſequentia: quia cum producit calorem vt virtus ſubſtantia, tunc hic effectus eſt adæquatus ſuæ virtuti ſecundum id, quòd de ſe habet: quia eſt ita perfectus, ſicut ille. Ergo, vt attingat nobiliorem effectum, neceſſe eſt, vt eleuetur, & confortetur talis influxus, alioqui ageret vtra id, quod poteſt.

Veritas Thomiſtica enucleatur, & ſuadetur.

§. II.

55. DIcendum tamen eſt ſubſtantiam, neque ſola, neque mediis accidentibus, & vnà cum illis poſſe habere aliquem influxum, ſeu propriam actionem, quæ ab ea immediatè exeat, quaque influxus accidentium in ordine ad productionem formæ ſubſtantialis confortetur. Aſſertio hæc colligitur apertè ex D. Thoma locis citatis in quæſtione quarta huius diſputationis, & tenentur eam tueri omnes Doctores, quos ibidem pro ſententia D. Thomæ retulimus.

Et probatur in primis ex dictis ſuprà quæſtione quarta huius diſputationis: nam vel ratio Doctoris Angelici nihil probat, vel omnino deſtruit talem influxum: quia cum iſte influxus, & actio immediatè procedens à ſubſtantia ad confortandam actionem accidentis, ſit influxus accidentalis de prædicamento actionis, & realiter diſtinctus ab eſſe, ſeu exiſtentia ſubſtantiæ, quæ eſt actus illius; fiet inde, vt nequeat ſubſtantia eſſe immediata potentia reſpectu illius, ſi ſemel eſt immediata potentia reſpectu ſui *eſſe*, vt ibidem probauimus.

56. Confirmatur, & explicatur: vel per hoc, quòd accidentia ſimul cooperentur immediatè, tollitur, quòd ſubſtantia ipſa immediatè influat, vel non. Si hoc ſecundum, quod quidem ingenuè fatetur hæc ſententia: ergo directè contra eam procedit ratio D. Thomæ ſuprà adducta. Si primum: ergo ſubſtantia tantùm concurrit per concurſum ſuorum accidentium: nam cauſa, quæ nihil immediatè influit; ſed ſolùm mediante alio, tantùm influit per influxum alterius, modo tamen ſtatim magis explicando.

Secundò, principaliter probatur noſtra aſſertio, & ſimul explicatur, quomodo influxus iſte ſuperadditus ſit omnino ſuperuacaneus. Eleuatio, virtus, aut confortatio addita, tum inſtrumentis rigoroſis, tum etiam formis inſtrumentariis, non conceditur ad hoc vt quatenus eleuata ſunt, habeant tantam perfectionem quantam effectus, aut ad hoc, vt ſecundùm iſtam rationem ſint cauſæ principales; ſed ad hoc, vt tam forma inſtrumentaria, verbi gratia, quam influxus eius, vt eleuatæ ſubordinentur, tanquam agenti principali cauſæ illi, cuius eſt talis virtus: atque adeo effectus verè, & principaliter attingatur ab ipſo. At calor verbi gratia, eo ipſo quod operetur, vt virtus ignis in ordine ad productionem alterius ignis, ſubordinatur ei, vt agenti principali: ergo ad hoc quòd cenſeatur eleuatus ad prædictum effectum, ſatis eſt, quòd ſit virtus illius, & conſequenter hoc etiam ſatis erit, ad hoc vt ignis genitus attingatur, vt à cauſa principali ab igne generante, cuius ille calor eſt virtus, abſque eo quòd ſit neceſſarius alius influxus immediatè procedens ab igne præter influxum eiuſdem caloris, non qualitercunque; ſed vt eſt virtus ignis, & illi ſubordinatur.

57. Maior, quoad primam partem ſatis conſtat: quia ſicut inſtrumentum ſemper producit effectum nobiliorem ſe: ita eleuatio, quæ ab intimis inſtrumenti petitur, quæque ob hanc rationem non poteſt illud extrahere à ratione inſtrumenti, nec tribuit illi æqualem perfectionem cum effectu, atque adeò, neque extrahit ipſum ad ordinem cauſæ principalis. Quoad ſecundam partem, ſcilicet eleuationem formæ inſtrumentariæ tribui ad hoc, vt tam ipſa, quàm eius influxus ſubordinentur, vt agenti præcipuo ei, cuius eſt talis virtus, ſatis perſpicua eſt: nam eleuatio, vt patet, non poteſt ad aliud tribui; & ideò hoc ipſo, quòd agens eleuet inſtrumentum, ſubordinat illud ſibi in illa operatione, ac per conſequens actio, & affectus eius ſubſequutus tribuitur, & procedit ab eo, vt à principali cauſa.

Minor verò etiam patet: quia aliorum minimè eſſet virtus illius, neque vt talis operaretur: quia in intimis eius, quod eſt virtus alterius, intimè clauditur, quòd ſubordinetur ei, cuius eſt virtus. Ex quo prima conſequentia adeò perſpicua eſt, vt probatione non indigeat. Vltima verò ex modo dictis etiam liquet: quia ſemel eleuato inſtrumento, ac proinde, & ſimpliciter ſubordinato alicui cauſæ vnius ordinis, ſicut

Digitized by Google

ſam non poteſt ſubordinari alteri cauſæ eiuſdem ordinis: ita nec requirit vlteriorem ſubordinationem, atque ita nec vlteriorem eleuationem ab eadem cauſa, à qua eleuatum eſt: quia prior illa ſubordinatio inſtrumenti ad aliud, vt ad id, quod adæquat modo dicto in perfoctione effectum, eſt ſatis ad hoc, vt effectus ſequutus ſimpliciter procedat ab illo, vt à cauſa principali.

58. Confirmatur: quia illa eleuatio, confortatio, vel influxus, quo ſubſtantia immediatè, & de nouo fulciret actionem formæ inſtrumentariæ, eſt influxus quidam accidentalis: quia pertinet ad prædicamentum actionis, quippè qui eſt ipſa emanatio effectus à ſua cauſa principali, & totum eius eſſe conſiſtit in hoc, quòd ſit fieri talis effectus: id quod libenter admittit Suarez dicens: ſolùm ea parte termini eſſe ſubſtantialem: ergo virtutes accidentales potuerunt ab initio ſuæ productionis exire à ſuo generante ita confortatæ, & eleuatæ, vt poſſint abſque noua confortatione producère illas actiones, ita vigoroſas, & confortatas: quia elicere ſaltem inſtrumentaliter influxum accidentalem, & vigoroſum non excedit vires virtutis accidentalis; & in eodem gradu confortatæ: ergo cum formæ inſtrumentariæ, & accidentales datæ ſint à natura, vt ſint virtutes, & facultates proximæ ſubſtantiæ: credendum eſt, quòd ſic confortatæ ab ea exierint, ſeu dimanarint: nam cum oriantur ab eſſentialia naturaliter, oriuntur per ſe loquendo ſecùndùm vltimum confortationis, quod poteſt eis à natura illa communicari, & conſequenter non minus confortatæ, ac vigoroſæ in ſuo ordine, ac influxus, ſeu vigor, qui poſtea fingitur adiungi actioni caloris.

59. Tertiò tandem probatur: quia multoties contingit, vt ſubſtantia, à qua hæ virtutes dimanarunt, nequeat exhibere immediatum illum concurſum, & nihilominus quòd generatio illa ſubſtantialis æquè benè fiat, ac fiunt aliæ ſubſtantiales generationes: ergo ſignum eſt, quòd talis concurſus confortans, non ſit neceſſarius. Ergo & ſignum erit virtutes accidentales ſubſtantiæ ita exiiſſe à principio eleuatas, & confortatas, vt mediis illis abſque noua confortatione, concurrat ſufficienter ſubſtantia ad talem productionem. Antecedens eſt notum in generationibus viuentium, in quibus euidens eſt, quòd generans, à quo deciſum eſt ſemen, nullum immediatum, & nouum influxum exhibet in puncto generationis: tum quia non eſt præſens: tum quia ſæpè non exiſtit: tum quia, etſi exiſtat, per accidens ſe habet, quod exiſtat ad talem generationem: & ideo æquè benè generatur proles, ſiue pater viuat, ſiue non.

60. Nec poteſt dici, quod (vt vult Suarez) tunc ſuppletur à Deo concurſus ille immediatus, & confortans, qui ad talem generationem eſt neceſſarius. Nam contra hoc eſt: tum quia nullum viuens generaret, vt cauſa principalis aliud viuens: quia cauſa, quæ ſaltem per naturalem emanationem non eleuat, & confortat ſufficienter inſtrumentum in ordine ad actionem requiſitam ad effectum, non poteſt eſſe cauſa principalis illius. Tum etiam, quia nulla eſſet generatio vniuoca viuentium: ſiquidem genitum, & generans, ſcilicet Deus, non habent ſimilitudinem vniuocam in natura: Tum denique, quia inde fieret tolli omnes relationes paternitatis, & filiationis: nam ſemel ſublata ratione cauſæ principalis à viuentibus tollitur, & ratio patris; ac proinde & correlatiuum, ſcilicet ratio filij.

Tum deinde, quia perfectiùs concurrunt viuentia ad proprias generationes, quàm non viuentia ad ſuas: quia ſicut ſunt perfectiora in ſua eſſentia: ita & in virtute operandi: ergo ſi non viuentia exhibent totum concurſum, qui eſt neceſſarius ad generationem, multo magis illum præſtabunt viuentia: ergo ſi non exhibent immediatum illum influxum, erit euidens ſignum, quod non ſit neceſſarius.

61. Confirmatur, nam etſi demus per accidens contingere aliquando, quod Deus ſuppleat concurſum alicuius cauſæ, non obſtante quod verè detur inter cauſas ſecundas aliqua principalis, quæ poſſit illum producere: attamen ſi intra totum aliquem ordinem cauſarum ſecundarum, non datur naturaliter aliqua cauſa, quæ poſſit exhibere totum concurſum neceſſarium; ſed quod ea modo connaturali agendi cauſarum illius ordinis ab ipſo authore naturæ inſtituto prouenit, vt alia cauſa præſtet illum concurſum, qui eſt neceſſarius ad effectum: benè ſequitur, quod totus ordo illarum cauſarum non excedit ordinem inſtrumenti; ſed ab intrinſeco petit eſſe ſub ordine iſto. Ergo cum viuentia non poſſint vnquam exhibere prædictum concurſum, ſeu influxum, & hoc proueniat ex proprio modo, quo fit generatio iſta, rectè colligetur, ſi talis influxus eſt neceſſarius, viuentia non eſſe cauſas principales aliorum viuentium.

DILVVNTVR OMNIA FVNDAmenta primæ ſententiæ præter vltimam confirmationem.

§. III.

62. AD Argumenta initio quæſtionis poſita reſpondetur, & primò ad teſtimonium Ariſtotelis dicimus, non eſſe contra nos: ſed ſolummodo contra eos, qui ita aſſerebant, accidentia agere, vt ſubſtantia mediis illis non eſſet, quæ præcipuè operatur. Vnde legitima eſt ſolutio ibidem adducta, rectè tamen intellecta: quia hoc ipſo quod accidentia dimanarunt à ſubſtantia per modum virtutis, non ſiſtit ſubſtantia in hoc, quod eſt eſſe id, à quo dimanarunt; ſed mediis illis ipſa eſt, quæ per modum cauſæ principalis agit, non quia præſtet nouum, & immediatum concurſum; ſed quia hoc ipſo, quod conſeruent eſſe virtutes ſubſtantiæ, manent ſufficienter eleuatæ, & ſubordinatæ eidem in ordine ad productionem alterius ſubſtantiæ: nam ita ſunt confortatæ, & vigoroſæ, ac ſi ignis generans immediatè per ſuam ſubſtantiam eliceret aliquam actionem, per quam illas confortaret, & eleuaret in ordine ad productionem alterius ignis, vt in probationibus pro noſtra aſſertione dicebamus.

Vnde negandum eſt, prædictum modum concurrendi eſſe remotum, & per accidens: quia etſi ſit radicalis, eſt tamen per ſe, ac proinde negandum eſt, quòd ſubſtantia ipſa ſit in perpetuo otio; quandoquidem ratione prædictæ confortationis, ac per conſequens ratione ſubordinationis accidentium ad illam, habet operari principaliter prædictas actiones illorum. Quare illud, quod in vltima probatione contra ſolutionem ibi datam adducitur, non eſt ad rem: quia ignis genitus non eſt virtus ignis generantis, neque ei per ſe ſubordinatur in ratione actiui.

62. Ad confirmationem ex D. Thoma reſpondetur, quòd vt benè notauit Maſſius 2. Phyſicorum cap. 3. ſect. 3. quæſt. 7. & Caietan. 3. par. quæſt. 77. art. 1. §. vltimo, Capreolus, Ægidius, Soto, & Zanardus 7. Metaphyſic. quæſt. 6. in ſolutione ad vndecimum, accidentia illa vini conſecrati conuertentis guttam aquæ in vinum, agunt in virtute vini, cuius ſunt virtutes, non obſtante, quòd vinum deſierit eſſe per conuerſionem ipſius in ſanguinem Chriſti, atque adeò cauſa principalis erit vinum: quia etſi

iam

iam deſierit in ſe, manet tamen in ſua virtute. Vnde, vt optimè notauit idem Maſius, Deus non ſupplet virtutem agendi; ſed modum agendi.

64. Explicatur hoc: accidentia tantùm erant actiua vt *quo* ante conſecrationem; & poſt illam, ſicut diuina virtute ſunt vt *quod*: ita eadem virtute agunt vt *quod*. Quare ſi eſſet ſubſtantia vini, ipſa eſſet, quæ ageret, vt immediatum *quod*: non quia forma ſubſtantialis eſſet ei ratio eliciendi aliquem influxum immediatum; ſed quia licet inter ipſam, & actionem, quam præſtat mediis ſuis virtutibus, mediet ipſa virtus, quæ eſt principium *quo*; non tamen mediat aliquid, quod habeat rationem principij *quod*. Cæterùm ſemel abſente ſubſtantia, & Deo ſuſtentante accidentia, dantéque illis, quòd ſint per ſe, non tantùm mediat id, quo elicitur influxus; ſed etiam id, quod elicit illum, vt *quod*: atque ideò ſuppletur diuinitùs ille modus influendi per modum principij immediati *quod* in ſenſu explicato, quamuis cum hoc ſtet, vt hic modus concurrendi accidentium non tollat, vt diximus, quod etiam ſubſtantia ipſa vini ſit principium radicale, & primum *quod*, etiam reſpectu illius actionis: quia manet ibi ſua virtus, quæ eſt ratio agendi, & conſequenter eius concurſus virtualis. Illud autem, quod in eadem confirmatione dicitur, ſcilicet D. Thomam meminiſſe actionis, tam formæ ſubſtantialis, quàm ſuæ virtutis, non eſt contra nos: quia illa met actio accidentis, vt ſubordinatur ſubſtantiæ, vt principio radicali, eſt actio illius: ſicut vt ſubordinatur calori, eſt etiam influxus illius.

65. Ad primum ex ratione petitum reſpondetur: quòd illa ceſſatio à decoctione cibi, cùm quis nimium orationi vacat, non oritur ex eo, quòd deſit aliquis concurſus immediatus ſubſtantiæ: ſed ex eo, quòd ad decoctionem neceſſarij ſunt ſpiritus vitales, qui ſunt radij quidam ſanguinei habentes ſuas potentias vitales a corde in ſtomachum miſſi, & hi deſunt, ſi quis nimium orationi, verbi gratia, attendat. Et ratio eſt: nam ad intellectionem requiruntur ex parte phantaſiæ ſpiritus animales. Vndè quia per nimiam attentionem conſumuntur plures ex his ſpiritibus animalibus, inde eſt, quod etiam deſit copia ſpirituum vitalium ſufficiens ad decoctionem: nam cum ſpiritus animales, qui ſunt ſanguis elaboratiſſimus, & multoties decoctus, ſuis etiam potentiis proximis, & operatiuis gaudeos, fiant ex ſpiritibus vitalibus, quia nihil ſunt aliud, quàm ille ſanguis ſpirituum vitalium à corde decoctus, & non parum purificatus, & iterum à cerebro valde depuratus (ſiue hoc fiat per aliquam ſubſtantialem mutationem, ſiue non; de quo nihil modò) conſequens erit: quòd conſumpta copia ſpirituum animalium, per nimiam attentionem, conſumatur etiam copia ſpirituum vitalium: ac proinde non ſuperſint neceſſarij ad decoctionem.

66. Ad confirmationem: quòd hoc ipſo, quòd potentiæ vitales deſinant eſſe in ſuo ſubiecto, non erunt vitales: quia de ratione vitæ, ſiue in actu primo, ſiue in actu ſecundo, eſt, quòd ſint coniunctæ cum primo principio radicali vitæ, vnde niſi actu emanent, & ſemper perſeueret hæc actualis emanatio, amittent vitalitatem: atque ita ſi per poſſibile, vel impoſſibile ſeparentur, ſicut non remanerent vitales: ita neque elicerent actionem vitæ, vt benè docuit Doctor Montelinus tomo 1. in primam ſecũdæ diſputatio. 3. quæſt. 5. num. 86. Ex quo etiam fit, quòd hic ſit ſpecialis concurrendi modus in actionibus vitalibus, quod in his actio indiſpenſabiliter ſubordinatur agenti præcipuo, vt operanti immediatè immediatione principij *quod*, atque adeò vt actu & formaliter exiſtenti, & conſequenter, vt operanti radicaliter, non ſolùm per concurſum radicalem virtualem, quoniam reliquit ſuam virtutem; ſed per influxum radicalem formalem, quatenus non poteſt exire à virtute proxima, niſi ſit actu, & formaliter radicata in ſuo principio, & non ſolùm virtualiter, quia nimirum ab ea exiuit; imò hoc ipſo, quòd talis virtus non dimanet actu, & continuò à ſuo principio radicali, non eſt virtus illius, ſed ſtatim euaneſcit.

Ad ſecundum, & eius primam explicationem reſpondetur: quod hoc ipſo quòd forma ſit ſufficienter eleuata, & ſubordinata alicui, vt agenti præcipuo, & vt talis operetur, non cenſetur operari deſtituta à principali agente. Vndè cum in explicatione huius argumenti dicitur: an ſe ſola operetur, vel non, dicendum eſt, quod non operatur ſe ſola: quia operatur, vt ſubordinata, ac per conſequens illud agens, cui ſubordinatur, elicit illam operationem ſimul cum illa, vt cauſa principalis, & radicalis.

Tangitur diſtinctio alterationis, & generationis ſubſtantialis in ratione actionum, & occurritur vltimæ confirmationi pro prima ſententia adducta.

§. IV.

67. VLtima confirmatio tangit non leuem difficultatem, ſcilicet an generatio ſubſtantialis ſit actio diſtincta à tota alteratione præcedenti, vnde occurrendo illi, manebit & hæc difficultas ſoluta. Reſpondetur ergo ad prædictam confirmationem dupliciter: primò probabile eſſe, generationem ſubſtantialem eſſe actionem realiter diſtinctam à tota alteratione præcedenti, & per ſe primò ad ſubſtantiam terminari, propter quam rationem, licet ipſa ſit entitatiuè accidentalis, appellatur actio ſubſtantialis: negandum tamen, hinc ſequi, eſſe neceſſarium aliquem actualem, & immediatum influxum à ſubſtantia prodeuntem, quo actualiter fulciat concurſum accidentium, quoties inſtrumentaliter eliciunt prædictam actionem: nam ſicut illa actio eſt entitatiuè accidentalis; ita, vt ſupra dicebamus, poterunt accidentia à principio ſuæ productionis dimanare cum tanta vigoroſitate, quanta neceſſaria eſt ad illam eliciendam. Vnde calor, verbi gratia, calefacit virtute propria, & vt cauſa principalis, & elicit actionem hanc poſteriorem in virtute ignis, & inſtrumentaliter: quia operatur, vt virtus eiuſdem ignis, & in ordine ad effectum nobiliorem ſe: & prior actio ſubiectatur in compoſito præcedenti, & poſterior in ſubſequenti: quia cum ſit accidens, non poteſt immediatè ſubiectari in materia prima, de quo videantur ea, quæ infrà diſp.16. quæſt.3. dicemus.

68. Secundò, & meliùs, ac magis conſonè menti D. Thomæ reſpondetur, generationem ſubſtantialem non eſſe actionem realiter diſtinctam à tota præcedenti alteratione; ſed eſſe terminum eius, vt optimè notauit Caiet. 1. part. quæſt.54. art. 3. Zanardus 7. Metaphyſic. quæſt. 6. in ſolutio. ad tertium, Soto 3. Phyſicæ quæſt.1. concluſione 3. Fonſeca 5. Metaph. cap.2.quæſt.6. ſect. 3. & 4. & communiter Iuniores Thomiſtæ. Et ſequitur apertè ex dictis: nam id ipſum habet calefactio in actu ſecundo, quod habet calor in actu primo: ergo ſi calor, vt calor eſt, poteſt virtute propria producere calorem ſecundùm ſuam ſpeciem conſideratum, & vt virtus ignis, illéque ſubordinatus, eſt productiuus ſubſtantiæ ignis: cur calefactio ſecundùm ſibi propria non erit actualis productio caloris, & vt oritur ab eodem calore, vt

virtute

virtute ignis, & cooſequenter, vt ſubordinator igni, tanquam agenti primo, & radicali, non erit actualis productio ſubſtantiæ ignis geniti?

69. Maximè, quia hoc ipſo, quòd alteratio producat in virtute ignis calorem, non vtcumque, ſed vt eſt diſpoſitio ſufficiens ad expellendam modo dicto diſpoſitionem neceſſariam ad formam ſtuppæ, oportet, vt ex vi illius actionis ſubſequatur per naturalem reſultaotiam expulſio formæ ſtuppæ, & generatio formæ ignis: tum quia eadem eſt actio corruptiua vnius formæ, & introductiua alterius: tum etiam, quia poſita diſpoſitione ſufficienti, & modo dicto ad expulſionem formæ; ſtatim per naturalem reſultantiam, abſque noua actione, ſubſequitur prædicta forma ſubſtantialis, & tranſit materia ad aliam.

Et hoc adeò verum eſſe credimus, vt ſentiamus implicare contradictionem, quòd forma ſubſtantialis fiat ab agente creato per actionem, quæ directè, & immediatè ad ipſam terminetur; ſed ſolùm poſſe fieri, quaſi indirectè, & per naturalem reſultantiam ratione nexus inter diſpoſitiones introductiuas, & prædictam formam: quia terminus immediatus, & per ſe primus alicuius actionis, & actio ipſa, necnon potentia operatiua debent ad eundem ordinem, vel ſubſtantiæ, vel accidentis intrinſecè pertinere. Vnde ſicut implicat potentiam operatiuam in creaturis eſſe ſubſtantiam: ita quod terminus per ſe primus, & immediatus alicuius actionis ſit ſubſtantia; ſed neceſſariò debet eſſe accidens; ſicut potentiæ operatiuæ eiuſdem ſunt accidentia.

70. Ex quo fit, vt illa realiter actio habeat pro termino primario executionis calorem ſecundùm prædictam rationem, & deinde plures alio ſecundarios; ſcilicet, tum ſigillationem materiæ: tum mutationem illam ſubſtantialem, qua materia tranſit ab vna in aliam formam: tum formam ipſam ſubſtantialem: tom compoſitum, ſcilicet ignem genitum, ita vt hoc ſit terminus, vt *quod*, illa verò duo, terminus, vt *quo*: tum denique accidentia reſultantia ex igne. Quæ omnia ideò dicuntur terminus ſecundarius, quia fiunt poſt primarium: nam vnius actionis benè poſſunt eſſe plures termini, dummodo habeant inter ſe ordinem primarij, & ſecundarij; quamuis etiam cum his cohæreat, quòd calor ille, qui à nobis terminus primarius e[...]cutionis nuncupatur, multoties non dicatur terminus prædictæ alterationis propter rationem, quam lib. 6. tangemus, licet re vera per ſe primò ab illa producatur.

71. Cæterùm, quia hæc ſecunda ſolutio aliquibus valdè difficilis viſa eſt, cum doctrina D. Thom. pugnans: ideò placuit duplici D. Thomæ teſtimonio eam elucidare. Nam in primis opuſc. 32. multoties inquit: formam ſubſtantialem, & eius generationem eſſe terminum præcedentis alterationis, atque adeò debent attingi per illam. Vnde in fine capitis ſic coocludit. *Sciendum eſt ergo, quod in termino cuiuſlibet motus nihil eſt in ipſo de eo, quod per motum derelinquitur: ſicut in termino motus localis nihil eſt de loco, à quo incipit motus localis, & in termino dealbationis nihil eſt de nigro, à quo incipit dealbatio. Cum ergo alteratio ab actu formæ ſubſtantialis incipiat, & ipſum compoſitum alteretur alteratione materia ad denudandam ipſam ac omni actu, quem priùs habebat (vt dictum eſt) in termino eius neceſſariò denudabitur ab actu primo, quem habebat: primum enim in conſtitutione, eſt vltimum in reſolutione, hoc autem eſt actus formæ ſubſtantialis.*

72. Vbi, vt vides, planè ſeotit terminos *à quo*, & *ad quem* alterationis præcedentis non eſſe tantummodò qualitates contrarias, quarum vna expellitur, & alia introducitur; ſed etiam formas ipſas ſubſtantiales, quarum vna expellitur, & altera de nouo fit: alioqui non dixiſſet, alterationem illam eſſe ab vna in aliam ſubſtantialem formam; ſed tantùm eſſe ab vna in aliam qualitatem: nec aſſeruiſſet, quòd in termino illius adeſt *non eſſe* formæ ſubſtantialis, quæ antea erat in materia, ac proinde, & eſſe formæ de nouo genitæ, per quam præexiſtens expellitur: quia in termino motus tantùm eſt id, quòd ex vi motus producitur: ſiquidem quicquid habet terminus motus ideotificati cum actione, acquiritur, & fit per ipſum motum.

Deinde in quæſtione vnica de Anima art. 12. loquens de generat. ſubſtantiæ dicit: *Agens naturale in generatione agit tranſmutando materiam ad formam; quod quidem fit ſecundum quod materia primò diſponitur ad formam, & tandem conſequitur formam, ſecundum quod generatio eſt terminus alterationis.* Et tandem ibidem inquit: *Quòd ſi eſt aliquod agens; cuius actio immediatè, & directè terminetur ad ſubſtantiam, quòd huiuſmodi agens agit per ſuam eſſentiam, & ſic non erit in eo aliud potentia actiua, & eius eſſentia.*

73. Ecce ergo quomodo ex hoc, quod actio alicuius agentis immediatè, & directè terminetur in ſubſtantiam, colligit D. Thom. quòd in tali agenti non diſtinguitur principium immediatè operatiuum ab eius eſſentia: quia, vt ſupra dicebamus, effectus, qui immediatè per actionem attingitur, & principium creatum, ac immediatum illius, debent ad minus in ratione ſubſtantiæ, vel accidentis conuenire: ita vt ſi talis effectus ſit ſubſtantia, etiam tale principium debeat eſſe ſubſtantia. Quare, cum in ſententia D. Th. implicet ſubſtantiam creatam eſſe immediatè operatiuam, etiam implicabit, quòd ab illa exeat vllo modo actio aliqua, cuius terminus immediatus, & omninò directus ſit ſubſtantiam: quia eo ipſo conuincetur non diſtingui in ea eſſentiam, & potentiam immediatè operatiuam.

74. Sed obiicit Suarez, ſolutionem hanc eſſe doctrinæ Ariſtotelis, eiuſque principij, nec non, & euidenti ratione contrariam, & ideò multis eam impugnare nititur. Primò ex Ariſtotele, qui toto primo libro huius operis, & 1. de Generat. hoc præcipuè intendit, ſcilicet diſtinguere generationem ſubſtantialem ab alteratione. Et 5. Phyſic. cum dixiſſet, ad tria prædicamenta eſſe per ſe motum, addidit ad ſubſtantiam non eſſe motum, ſed mutatiooem: quia noo eſt ex ſubiecto in ſubiectum; ſed ex ente in potentia in ens ſimpliciter. Vnde eiſdem locis diſtinguit principia generationis à principijs aliorum motuum dicens: eſſe materiam, formam, & priuatiouem.

Et confirmatur ex D. Thom. 3. contra Gent. cap. 69. vbi ſic habet: *Si formæ accidentales, quæ ſunt in rebus corporalibus, habent aliquas actiones, multò magis forma ſubſtantialis habet aliquam propriam actionem: non eſt autem huiuſmodi actio diſponere materiam: quia hoc fit per alterationem, ad quam ſufficiunt formæ accidentales: igitur forma generantis eſt principium actionis, vt forma ſubſtantialis introducatur.* Quid clarius?

75. Secuodò, nam in ſententia Thomiſtarum accidentia, quæ præceſſerunt in corrupto, non manent in genito: ergo non poſſunt conſequenter loqui, qui dicunt generationem ſubſtantialem reſultare ex termino alterationis. Patet conſequentia: nam aliqua forma non dicitur reſultare ex actione, niſi quatenus reſultat ex termino eius: quia cùm quæuis actio proximè ſiſtat in ſuo termino, nihil ex illa reſultabit mediatè, niſi quatenus ex eius termino dimanauerit. Si ergo in inſtanti generationis, neque alteratio, neque terminus eius manet, quomodo poterit ex illa ſubſtantialis forma reſultare?

76. Tertiò,

76. Tertiò, ſi ob aliquam rationem generatio non eſſet actio à præcedenti alteratione diſtincta; ſed terminus eius, maximè, quia ad illam immediatè conſequitur. At hæc ratio eſt nulla: quia etiam ad motum localem alicuius, qui in manu defert accenſum lucernam, illuminatio ſubſequitur: & ad creationem animæ in corpore ſtatim conſequitur vnio illius; & ad actionem intellectus, quia in patria beati vident Deum, immediatè, & neceſſariò ſubſequitur actus dilectiuus; & nihilominus illuminatio à motu locali: vnio animæ à creatione illius: & amor Dei à viſione beatica tanquam actio, & actio realiter diſtinguuntur.

Et confirmatur, nam generatio ſubſtantialis eſt vera via, & fieri formæ ſubſtantialis: ergo eſt vera actio, ac proindè alteratio, & generatio ſubſtantialis per modum duarum actionum diſtinguuntur. Antecedens, & ſecunda conſequentia per ſe patent. Prima verò etiam liquet: quia actio, nihil aliud eſſe videtur, quam via, & fieri alicuius rei.

Ad primum reſpondetur, Ariſtotelem ſolùm velle, generationem, & alterationem eſſe diſtinctas, non quidem tanquam actio, & actio; ſed tanquam actio, & mutatio, quod nos fatemur, & Philoſophus etiam in loco ex 5. Phyſic. fatetur, cùm eam eſſe mutationem expreſsè dicat. Vndè ad hoc, vt ignis in rerum natura ab agente naturali ponatur, dabitur vna actio, & duplex mutatio; vna quidem identifica cum actione calefactiua; quæ motus rationem habebit, quæque in inſtanti introductionis formæ perit; alia verò, quæ in inſtanti illo eſt, & per eam tranſit immediatè materia ad formam ignis.

Quare cum Philoſophus in illis locis docet, generationis, & alterationis principia eſſe diſtincta: non de generatione, vt actio; ſed vt mutatio; imo vt eſt immediata mutatio ad formam ſubſtantialem, debet intelligi. Id, quod ex principiis; quæ ad illam currere dicit, ſatis conſtat, cùm ſolam materiam primam, formam generandam, & priuationem, vt principia generationis enumeret, & hæc ad eandem, vt talis mutatio, non verò vt actio eſt ſufficiens: quia actio, vt talis eſt, ad agens, vt ad principium, vnde fluit, intrinſecam dicit habitudinem: & ideò non apparet, quòd aliud melius teſtimonium Ariſtotelis poterat Suarez pro nobis, & contra ſe adducere.

77. Neque obſtat ſi obiicias, quòd ſi generatio ſubſtantialis non eſt noua actio, neque etiam erit noua mutatio: ex eo enim, in recuperatione frigiditatis ab aqua, non datur noua mutatio: quia non eſt ibi noua actio; ſed naturalis reſultantia, vt quæſt. ſeq. dicemus: ergo propter eandem rationem, neque in præſenti dabitur noua mutatio.

Non inquam hoc obſtat: tum quia æquè probabile, & tutum in via D. Thom. eſt dari in recuperatione frigiditatis ab aqua nouum motum, ſine noua tamen actione, vt loco citato dicemus: tum etiam, quia adhuc eſt diſpar ratio. Nam licet forma ſubſtantialis ſit terminus ſecundarius executionis; eſt tamen terminus primarius intentionis naturæ: id autem, quòd natura primò intendit, fit ab agente creato per propriam actionem, & mutationem, ſi vtrumque poſſibile ſit, ſin minus attingitur ſaltem per propriam mutationem. at forma ſubſtantialis nequit attingi per propriam actionem ad ipſam immediatè terminatam, vt probatum eſt; & ita debet ſaltem attingi per propriam mutationem. Cæterùm frigiditas ab aqua recuperata, eſt de ſecundaria intentione naturæ, & ſic tantùm fit ex vi actionis, & motus ad aliud per ſe primò terminati, & ad eandem frigiditatem ſecundariò extenſi: quia hoc ſolummodo petitur à termino omnino ſecundario. Quare quoties frigiditas per ſe primò introducitur, toties fit per nouam actionem, & mutationem.

78. Ad confirmationem, quòd intentum D. Thom. in illo loco eſt probare, quòd cauſæ ſecundæ habeant aliquam actionem; ita vt non ſit ſolus Deus, qui efficit generationes ſubſtantiales, quod nos etiam concedimus. Nec ad hoc eſt neceſſarium, quòd generatio ſit actio diſtincta ab alteratione: quia illamet alteratio, & eſt actio caloris, & actio formæ ſubſtantialis attingens productionem ſubſtantiæ. Nam quatenùs ſubordinatur calori ad calefaciendum, vt ad virtutem coæqualem calori producendo, eſt actio illius propria, & vocatur alteratio, & actio diſpoſitiua. At vt ſubordinatur formæ ſubſtantiali; vt eminenter continenti effectum ſubſtantialem, & vt principio radicali, atque ita eidem calori, vt eſt virtus illius in ordine ad effectum nobiliorem eodem calore, eſt actio attingens productionem ſubſtantiæ.

79. Ad ſecundum, ſatis eſſe, quòd tam actio præcedens, quàm terminus primarius maneant in virtute in ſigillatione materiæ ad certam, & determinatam formam. Quæ quidem ſigillatio paulatim, & ſucceſſiuè fit in materia per antecedentes diſpoſitiones, & ratione illarum: & permanet adhuc in inſtanti generationis: nam cùm materia de ſe indifferens ad plures, & diuerſas formas, oportet ad hoc, vt hanc potiùs, quàm illam recipiat, quòd maneat ſigillata, & determinata ad illam certam, & determinatam formam. Quid autem ſit illa ſigillatio; & quomodo ſucceſſiuè ratione diſpoſitionum fiat, & an realiter modaliter diſtinguatur à materia tanquam modus ſubſtantialis eius: an verò ſolùm ſit eadem materiæ entitas; vt dicens ordinem ad diſpoſitiones immediatè præcedentes, & formam ſubſtantialem determinatam, ad quam diſpoſitiones illæ tendebant, & quomodo ſine reali additione intrinſeca, & per poſitionem alicuius connotati poſſit materia habere dictam habitudinem ſecundùm dici: in libris de Generatione agentes de principio indiuiduationis, dicemus.

80. Secundò reſpondetur, quòd vt plures ex Thomiſtis docent, ad hoc vt ex termino primario ſequatur ſecundarius, non eſt indiſpenſabiliter neceſſarium, vt talis terminus, & eius actio ſint in illo inſtanti, in quo ſequitur terminus ſecundarius: quia cum vnus ſubſequatur poſt alium ob naturalem nexum, qui eſt ex natura rei inter vtrumque, tanquam inter terminos per ſe contentos in eodem agente, & per eandem actionem operante, & ex alia parte inter terminos ſecundarios, alij habeant nexum cum primario tanquam id, quod ſimul eſt cum illo, & alij tanquam id, quod eſt immediatè poſt illum in ſequenti duratione: quia ordo, & ſubſecutio vnius poſt aliud ſufficienter ſaluatur in hoc, quod vnum ſit in vna duratione, & aliud in duratione immediatè ſequenti: inde eſt, quod ſicut naturalis nexus, & modo dicto eſt ratio attingendi: ita diuerſus nexus ſit ratio attingendi diuerſo modo, ſcilicet in ſequenti duratione.

81. Ad vltimum reſpondetur: quod ad naturalem emanationem non eſt ſatis, quod vnum ſit poſt aliud, vtcumque; ſed quod hæc ſubſecutio ſit per ſe, & conſequenter, quod actio illa per ſe ordinetur, ad id, quod ex primario termino ſubſequitur. Per quod patet ad illud de illuminatione. Vnde id, quod poſt aliud ſequitur, non debet eſſe extra ſphæram actiuitatis, ſeu extra obiectum principij productiui, vt tale eſt, & per talem actionem operatur: nam nunc actio illius non poteſt intelligi cum ſufficienti vi ad illud attingendum. Per quod patet ad illud de volitione, quæ eſt extra ſphæram actiuitatis intellectus; imo & ad illud de vnione animæ cum corpore,

poteſt quando præſupponitur materia diſpoſita ab agente naturali: quia talis vnio, etſi non ſit extra ſphæram Dei abſolutè: eſt tamen extra ſphæram illius, vt operantis per creationem, & præſupponentis iam materiam diſpoſitam. Cæterùm actio calefactiua ignis per ſe, & ex natura ſua, vt ſubordinata igni tendit ad productionem, tum caloris, tum etiam formæ, vt probatum eſt, & non vtcumque; ſed iuxta naturam vtriuſque; atque adeò, quia hæc petit, vt calor priùs producatur in toto compoſito corrumpendo, & forma in ſola materia, ac proinde in inſtanti illo, in quo iam non eſt talis calor: ſicut neque ſubiectum, in quo recipitur, ideò in tempore antecedenti producit calorem in compoſito corrumpendo, & in inſtanti generationis, in quo compoſitum præexiſtens corrumpitur, introducit formam ſubſtantialem in materiam.

82. Ad confirmationem reſpondetur, mutationem illam, vt talem tantùm eſſe tranſitum materiæ ab vna forma in aliam; & ita non reſpicere formaliter loquendo agens, vt ex D.Thom. diſput.2. num.12. diximus: atque adeò, nec eſſe formaliter actionem: imo quia prædicta mutatio non minùs dimanat ex vi præcedentis alterationis: quàm forma ſubſtantialis: ac per conſequens eſt terminus ſecundarius prædictæ actionis: ideo non eſt neceſſarium, vt identificetur cum aliqua alia noua actione ad hoc, vt vna cum forma, & cum eadem, modo infrà dicendo identificata reſpiciat agens, & in rerum natura ponatur; (vt ex Caiet. ſuprà dicebamus) ſed hæc ampliùs in quæſt. ſeq. elucidabuntur: ſicut etiam diſp.16. quæſt.2. explicabimus, quomodo cohæreat cum illo communi pronunciato, ſcilicet actionem, motum, vel mutationem identificari.

QVÆSTIO VII.

Vtrum paſſiones dimanent ab eſſentia tanquam à proprio efficiente per veram actionem mediam diſtinctam ab ea, per quam à generante procedunt?

PLura ſunt, quæ ſubſtantiam genitam in inſtanti generationis conſequuntur, inter quæ primum locum vendicant propriæ paſſiones, & ideò poſtquam de illa egimus, conſequens eſt, vt iſtarum de emanatione, & productione diſſeramus. Vbi etiam de aliis accidentibus, quæ eandem ſubſtantiam indiuiduè comitantur, nonnihil dicemus.

Explicatur ſtatus controuerſiæ.

§. I.

83. IN hac quæſtione quædam vt certa ſupponimus, & aliquid in dubium vocamus. Supponimus enim primò, paſſiones, ſeu proprietates produci à generante per veram actionem. Nam cum naturaliter, & neceſſariò ſubſtantiam genitam conſequantur; ſit inde, vt ad generantem etiam ſpectet vera productio earum, iuxta illud, qui dat formam, dat etiam conſequentia ad formam, vt D. Thom. ſæpè repetit.

Imò ſi ſemel verum eſt, has proprietates non dimanare ab eſſentia per veram actionem mediam; neceſſe eſt, tum quòd à ſolo generante per prædictam actionem fiant: quia vt ex ſe conſtat, produci ſolùm poſſunt per veram actionem ab eſſentia, à qua dimanant, vel à generante, vel ab vtroque ſimul: Tum etiam, quòd ſaltem per ſe loquendo, fiant ab eodem generante per ſolam illam actionem, per quam eſſentiam producit. Quia cùm ſolùm producantur ab illo, ex eo quòd conſequuntur ad eſſentiam, non fient per aliam diſtinctam actionem, ſed per eandem, quatenùs licet actio illa per ſe primò terminetur ab ſubſtantiam, ſeu eſſentiam: extenditur tamen ſecundariò, & conſequenter ad proprietates, ſicut & ipſæ ſunt ad eſſentiam conſequentes, & de ſecundaria intentione generantis.

84. Supponimus ſecundò, eaſdem proprietates dimanare aliquo modo effectiuè à ſubſtantia, ſeu eſſentia, cuius ſunt proprietates, vt docet D. Thom. 1. parte quæſt.77. art.6. & Doctores communiter. Nam vt modò dicebamus, non fiunt per ſe primò; ſed conſinui, vt complementum præcedentis facti eſſe, ſcilicet ſubſtantiæ, & ob naturalem, ac neceſſarium nexum, quem cum illa habent, & ita reſultant per naturalem ſequelam ab illa. Nam hoc ipſo, quòd non fiant per ſe primò; ſed vt complementum præcedentis facti eſſe, fiunt vt terminus ſecundarius, & conſequenter vt quid ſubſequutum, ſeu reſultans aliquo modo efficienter poſt primarium, vt infrà in hac eadem quæſtione expendemus.

Quare ſolùm vocamus in dubium: an talis emanatio proprietatum ab eſſentia ſit vera, & propriè actio; ac per conſequens dimanent ab illa per veram actionem mediam diſtinctam realiter ab actione generantis, per quam eſſentia producitur.

Refertur quorumdam recentiorum opinio.

§. II.

85. SVarez diſp.18. ſuæ Metaphyſic. ſect.3. quem ſequuntur Rubio lib.2. de Anima tractatu de potentiis illius, & alij ex Societate ſentiunt, paſſiones reſultare ab eſſentia per veram actionem illius, atque adeo per actionem realiter diſtinctam ab actione generationis, per quam eſſentia genita eſt; quandoquidem nulla res poteſt elicere actionem generatiuam ſui ipſius.

Probatur primò ex D.Thom. 1.part.quæſt.77. art.6 his verbis: *Vnde actualitas formæ accidentalis cauſatur ab actualitate ſubiecti; ita quod ſubiectum in quantum eſt in potentia, eſt ſuſceptiuum formæ accidentalis: in quantum autem eſt in actu, eſt eius productiuum: & hoc dico de proprio, & per ſe accidente.* Et infrà: *Vnde manifeſtum eſt, quod omnes potentiæ animæ, ſiue ſubiectum earum ſit anima ſola, ſiue totum compoſitum, fluunt ab eſſentia animæ, ſicut à principio: quia iam dictum eſt, quòd accidens cauſatur à ſubiecto, ſecundum quod eſt actu, & recipitur in eo, in quantum eſt in potentia.* Vbi, vt vides, docet, eſſentiam cauſare ſuas paſſiones, vt principium productiuum, & quatenus eſt in actu: qui modus cauſandi eſt proprius cauſæ efficientis: ac proinde cauſat per veram actionem.

86. Secundò, quia aut hæc naturalis reſultantia paſſionum ab eſſentia, eſt vera efficientia, vel nulla; non enim poteſt dari medium. Si primum dicatur: iam ergo erit vera actio, & conſequenter eſſentia erit vera cauſa paſſionum effectiua. Si verò ſecundum aſſeratur, iam illa reſultantia non erit naturalis ſequela cauſalis; ſed illatiua tantùm, conſiſtens in hoc, quod poſito vno, & aliud propter naturale debitum ponatur: ſicut inter materiam, & formam cœli eſt naturalis illatio, non tamen naturalis, veraque emanatio, ſiue reſultantia.

Confirmatur, quia aliàs dum paſſiones fluunt ad eſſentia, eſſet ipſa in pura quiete, & otio, quippè nihil agens, & ita repugnaret prædictas proprietates ab ea naturaliter, & cauſaliter fluere; ſiquidem in pura

Digitized by Google

pura quiete, & omnimodo otio non datur dimanatio vera, & cauſalis; ſed omnia tunc quieſcunt, & eodem modo, ac antea ſe habent.

87. Tertiò, quia ſi ſemel ſubſtantia non efficit aliquid in ſuas proprietates eleuando eas, fiet inde, vt potentiæ, quæ ſunt paſſiones illius, non ſubordinarentur ei in ſuis operationibus tanquam agenti principali; ſed generanti, iam eſſentiam, quàm paſſiones. At hoc eſt ſatis falſum: ergo, &c. Sequela videtur certa: quia illi agenti ſubordinatur inſtrumentum, quod actiuè eleuat illud: ergo ſi ſubſtantia non eleuat actiuè ſuas potentias, non ſubordinabuntur illi in ſuis actionibus, vt agenti præcipuo. Atque adeo cũ ſolùm poſſit eleuare eas media emanatione, qua eadẽ dimanẽt, (vt ex ſupra dictis cõſtare videtur) cõſequens eſt, vt talis emanatio ſit vera actio. Falſitas verò conſequentis eſt euidens: quia per calorem, qui eſt in genito, non operatur ignis generans; ſed ignitus. Sicut per potentiam generatiuam, quæ eſt in filio, non generat pater; ſed filius.

Quartò, quia aliàs paſſiones non poſſent ſeparari ab eſſentia, etiam ſupernaturaliter, neque earum reſultantia impediri. At hoc eſt planè falſum, vt conſtat in Sacramento Euchariſtiæ, vbi quantitas, quæ eſt paſſio ſubſtantiæ materialis, ab ea ſeparatur. Patet ſequela: ideo actio nequit ſeparari ab agente, quia ſe ipſa immediatè ab illo fluit. Vndè, vel non debet in rerum natura inueniri, vel debet ab eo ſemper fluere. At ſi paſſiones non dimanant ab eſſentia per veram actionem mediam, ſed ſe ipſis immediatè, tunc erunt ipſe fluxus, & emanatio ſui ab eſſentia: ergo non poterunt ab ea ſeparari, neque earum emanatio impediri.

88. Quintò, cum aqua calida ad priſtinam reducitur frigiditatem, reductio illa eſt reſultantia quædam; quandoquidem frigiditas eſt propria paſſio aquæ: at emanatio illa veræ actionis rationem habet: ergo, &c. Minor probatur: quia ibi incipit aliquid eſſe in aqua, quod antea non erat, & per ſe incipit abſque noua alterius rei productione: ergo incipit per aliquam efficientem cauſam, & conſequenter per propriam actionem, & mutationem.

Nec eneruatur argumentum dicendo, ſolùm procedere de emanatione paſſionum concomitantium eſſentiam in inſtant. generationis; non autem de aliis, quæ decurſu temporis acquiruntur. Nam contra hoc eſt: quod ſimultas in duratione non tollit, quod eſſentia, & eius paſſio ſint duplex factum eſſe, & conſequenter, neque quod duplex ibi interueniat actio: quia quodlibet factum eſſe petit ſuam actionem.

Nec etiam vires argumenti minuuntur, ſi dicatur, frigiditatem illam verè habere cauſam efficientem, ſcilicet generans: non quia nouam eliciat actionem; ſed præciſè quia generauit aquam, & ideo non requiri nouam actionem; ſed ſolùm nouam reſultantiam, quæ non ſit actio.

89. Nam contra hoc eſt: quod licèt verum ſit, generantem tribuiſſe aquæ priorem illam frigiditatem, quam in inſtanti generationis habuit; dici tamen non poteſt, quod ei ſine noua actione deperditam frigiditatem communicauerit. Tum quia frigiditas multo tempore, poſtquàm iam omninò finita eſt generatio illa, recuperatur, & finito influxu agentis, nihil prorſus remanet, per quod poſſit in actu ſecundo effectus attingi niſi noua actio, nouúſque influxus adſit. Tum etiam, quia frigiditatis recuperatio eſt productio ex contrario, & verus motus, generatio verò primæ frigiditatis aquæ hoc non habuit. Tùm deniquè quia recuperata frigiditas eſt numero diſtincta ab ea, quam habuit aqua in inſtanti generationis: idẽ enim ſemel corruptũ, nequit iterum per vires naturæ redire: at per eandem actionẽ duplex accidẽs ſolùm numero diſtinctum produci nequit: ergo, &c.

90. Confirmatur, nam quando recuperatur frigiditas, non poteſt non ibi eſſe actualis influxus, & concurſus Dei: ſicut ſi Deus ſubtraheret concurſum, quem præbiturus erat ad hoc, vt in inſtanti generationis humanæ reſultaret riſibilitas, non poſſet poſteà reſultare, niſi concurſum illum ſemel denegatũ tribueret: ergo talis reſultantia eſt vera actio. Antecedens patet: quia aliqui eſſet actu in rerũ natura aliquis effectus ſine actuali concurſu Dei, quod eſt abſurdum. Conſequẽtia verò ex ſe cõſtat: quia vbi adeſt nouus, & actualis influxus ex parte Dei, adeſt etiã noua, & vera actio, ſeu productio. Adde, quòd ſi ſemel ibi adeſt nouus influxus, & actio ex parte Dei, non poteſt non eſſe noua actio ex parte creaturæ: quia illa frigiditas non à ſolo Deo; ſed etiam ab ipſa aqua: & ita ſi Deus nequit eam attingere ſine noua actione, multo minùs id poterit creatura.

Oppoſita ſententia præfertur, & authoritate D. Thomæ eiúſque diſcipulorum probatur.

§ III.

91. OPpoſita tamen ſententia aſſerens, paſſiones non dimanare ab eſſentia per aliquam actionem mediam, & conſequentes naturalem emanationem, ſeu reſultantiam, per quam procedunt ab ea, non eſſe veram actionem diſtinctam ab actione, qua generans producit eſſentiam, ſemper nobis magis arriſit: quia videmus eam docere D. Th. multis in locis, ex quibus aliquod in præſenti adducemus.

92. Et in primis hanc ſententiam docuit Sanctus Doctor. 1. parte quæſt. 77. art. 6. in ſolutione ad ſecundum, vbi poſt quam in corpore articuli docuit, potentias animæ influere ab illius eſſentia, ſtatim in ſolutione ad ſecundum explicat, quomodo ſint intelligenda ea, quæ in corpore dixerat, ſcilicet animam eſſe principium productiuum ſuarum potentiarum, & paſſionum, his verbis: *Subiectum eſt cauſa proprij accidentis, & finalis, & quodammodo actiua, & etiam vt materialis.* Si ergo Sanctus Doctor ſenſiſſet, emanationem eſſe veram actionem, atque adeo animam eſſe verè efficientem cauſam per propriam actionem reſpectu earum; ſicut eſt cauſa materialis, & finalis per propriam cauſalitatem, non addidiſſet illam particulam diminuentem; imò tollentem veram rationem principij actiui per propriam actionem, ſcilicet: *quodammodo actiua*: ſicut illam non addidit duabus aliis cauſalitatibus, ſcilicet materiali & finali eiuſdem animæ erga ſuas potentias: nec ſtatim aduertiſſet, quod per hunc modum debet intelligi, & animam eſſe productiuum principium, &c.

93. Et confirmatur: nam ſtatim in ſolutione ad tertium dixit: *Emanatio propriorum accidentium a ſubiecto nõ eſt per aliquã tranſmutationem: ſed per quandã naturalẽ reſultãtiam: ſicut ex vno naturaliter aliud reſultat, vt ex luce calor.* Vbi, vt benè notauit Bañez dub. 3. ſuper hunc articulum, cũ dixit D. Th. ex luce reſultare colorẽ, nõ eſt intelligendũ de colore in eſſe coloris abſolutè, aut in eſſe qualitatis: nam hoc eſt euidenter falſum; ſed de colore in eſſe viſibilis, iuxta illud, quod Ariſtoteles dicit 2. de Anima text. 69. c. 7. colorẽ non eſſe actu viſibilẽ ſine lumine, & quod lumẽ requiritur propter colores. At vt poſito lumine reddantur colores viſibiles, ſatis conſtat, non eſſe neceſſariã nouam aliquã actionẽ: ergo cum ibi adſit naturalis hæc ſequela, ſcilicet quòd ex poſitione luminis, naturaliter ſequantur, quòd colores reddantur viſibiles: fiet indè, vt naturalis emanatio, ſeu ſequela, de qua loquitur D. Thom. non ſit vera actio.

94. Deindè artic. 7.eiuſdem quæſtionis in corpore docet Sanctus Doctor: *Potentias animæ, quæ ſunt priores ſecundum ordinem perfectionis, & naturæ, eſſe principia aliarum per modum finis, & actiui principij.* Et ſubdit exemplum dicens: *Videmus enim, quod ſenſus eſt propter intellectum, & non è conuerſo; ſenſus etiam eſt quædam deficiens participatio intellectus.* Et mox in ſolutione ád primum eiuſdem articuli exponens, quo pacto procedat effectiuè vna potentia ab alia, ſic ait: *Sicut potentia animæ ab eſſentia fluit, non per transmutationem; ſed per naturalem quandam reſultationem: ita eſt etiam de vna potentia reſpectu alterius.* Quare cum in mentem Diu. Thomæ non potuerit incidere, quòd intellectus ſit vera, & propria cauſa effectiua reſpectu ſenſus, ac proindè, quòd per veram, & propriam actionem mediam producat illum, vt ex ſe conſtat: conſequens eſt, quòd iuxta S. Doctorem: nec proprietates ab eſſentia dimanantes oriantur ab ea, vt à proprio efficiente per actionem mediam: cum expreſsè docent, eodem modo procedere potentias, ſeu proprietates ab anima, ac vna potentia fluit ab alia. Et tandem hoc ipſum docuit S. Doct. opuſc. 48. tract. 1. cap. 6.

95. Denique confirmari poteſt, hanc eſſe D. Thomæ ſententiam ex vnanimi diſcipulorum eius conſpiratione. Nam in primis Capreolus in 1. diſtinct. q. 3. art. 2. in ſolutione ad 6. Scoti, contra primam concluſionem: non ſolum expreſsè docet, dimanationem paſſionum ab eſſentia non eſſe veram actionem ſed id ex ſolutione illa Diu. Thomæ ad 3. ſupra citata, colligit concludens: quòd ideò paſſio dicitur fluere à ſubiecto: quia actio generantis priùs natura terminatur ad ſubiectum, quàm ad propria paſſionem.

Idem expreſſit Caiet. 1. p. q. 54. art. 3. §. *Ad ſecundum rationem Scoti* vbi ſic inquit: *Nullum accidens cauſatur à ſubſtantia immediatè per actionem mediam, cum hoc tamen ſtat, quod multa accidentia conſequantur ſubſtantiam in genere cauſæ effectiuæ, & materialis per naturalem ſequelam.* Et infra quæſt. 77. art. 6. in ſolutione ad 3. quàm ſupra expendimus, commendat doctrinam in ea contentam his verbis: *Reſponſionem ad tertium diligentiſſimè notatio: quoniam ea ſoluuntur multæ difficultates, &c. vtendo hac diſtinctione de cauſa actiua per mediam actionem, & ſine aliqua media actione per ſolam naturalem reſultationem.*

Ferrata etiam 4. cont. Gent. cap. 95. §. *Ad difficultatem tactam*, non ſolùm hanc ſententiam amplectitur, ſed etiam aſſerit, eſſe valdè peruiam in doctrina Th. his verbis: vbique tenet San. Thom. quod ſubiectum non eſt cauſa paſſionis per actionem mediam.

96. Idem ſentiunt Iabellus 2. de Anima quæſt. 12. in 2. part. illius Herbæus relatus à Iabello ibidem. Soncinas 6. Metaph. q. 8. ad 1. Conrad. 1. 2. q. 110. art. 3. §. ſed dicitur Bergomenſis author Tabulæ aureæ D. Thom. dub. 26. exponens ſolutionem illam ad 3. ſupra relatam Soto in Logica cap. de proprio qu. 2. in ſolutione ad Bañez 1. part. q. 77. art. 6. & lib. 2. de Generat. c. 1. q. 3. in ſolutione ad 3. Et hoc ipſum docent Ioannes Vincentius de gratia Chriſti, q. 1. art. 2. in fine, Aluarez 3. part. diſputat. 37. & ideò dicunt gratiam habitualem Chriſti, non reſultare ex vnione hypoſtatica, tanquam paſſionem per ſimplicem emanationem: quia per nouam actionem fuit à Deo producta. Item Zumel. 1. part. q. 54. art. 3. in ſolut. ad 1. & 2. Nazarius 1. p. q. 54. art. 3. in ſolutionibus ſecundi & quarti argumenti Franciſci Suarez contra ſecundam concluſionem, Arauxo 5. Metaph q. 7. art. 1. in ſolutione ad 3. confirmationem. Zanardus. 7. Metaphyſ. lect. 13. quæſtione 3. in ſolut. ad 4. immediatè ante primam concluſionem, & in ſolutione ad 10. poſt quartam concluſionem. Medina 1. 2. quæſtione 4. art. 2. dub. 3. quatenus docet: quod ſi humanitas Chriſti Domini dimitteretur à verbo, tunc ſine noua actione in propriam perſonalitatem ſe explicaret Hiſpal. in 1. diſt. quæ. 6. notab. 4. Et tandem extra ſcholam D. Thomæ tenent plures, inter quos breuiter, & compendioſè docent, & exponunt hanc eandem ſententiam Fonſeca 5. Metap. c. 2. q. 6. ſect. 5. Toletus 2. de Anima. q. 9. concluſ. 4. Conim. lib. 2. de Anima cap. 3. q. 3. art. 3. in ſolut. ad 1.

Eadem ſententia D. Thomæ rationibus fulcitur.

§. IV.

97. DEinde rationibus probatur aſſertio: primò ex ſupradictis in tribus præcedentibus quæſtionibus: nam ſi reſultantia eſſet vera ratio, non poteſt non ſubſtantia comparari reſpectu illius, vt principium immediatè operatiuum, ſaltem reſpectu reſultantiæ, qua prima paſſio emanat: quia cum illa ſit prima, non poteſt ſubſtantia reſpectu illius operari mediante aliqua potentia accidentali. Ergo cum probatum ſit locis citatis, quod ſubſtantia in via D. Thomæ non poteſt eſſe immediatè operatiua, fit inde, vt talis reſultantia nequeat eſſe vera actio. Quare cum ſemel dimanante prima paſſione per naturalem reſultantiam abſque media actione poſſint, & debeant cæteræ aliæ paſſiones ſic dimanare: inde eſt, quod emanatio omnium illarum nullo modo ſit actio.

Nec refert, ſi dicas cum aliquibus, ſubſtantiam non ſe habere reſpectu ſuarum paſſionum, vt cauſam præcipuam, ſed vt inſtrumentalem; ſubordinatam tamen generanti illam: & ideo non mirum, quòd verè agat, & immediatè agat: quia quòd non poſſit agere immediatè ſolùm conuenit illi reſpectu actionum, ad quas concurrit principaliter.

Non inquam hoc refert: quia inſtrumentum verum, & proprium, quale deberet eſſe forma ſubſtantialis, in eo euentu (quippè quæ non eſt virtus generantis petens aliquando radicationem, aut coniunctionem cum ipſo) debet habere aliquam actionem præuiam, & ſibi propriam; reſpectu cuius ſit cauſa præcipua, vt diſp. 12. quæſt. 2. dicemus; & ideò in inſtrumentis artium licet ſciſſio, vt artificioſa, fiat inſtrumentaliter ab inſtrumento; tamen vt ſciſſio eſt, fit à ſerra v.g. vt à cauſa principali. Ergo ſi repugnat ſubſtantiam habere aliquam actionem immediatam correſpondentem ei, vt cauſæ principali, etiam repugnabit, quod habeat aliam inſtrumentalem, reſpectu cuius immediatè influat. Adde, quòd ratio ex ex Diu. Thoma ſupra facta, ſicut, tollit à ſubſtantia actionem immediatam, & præcipuam: ita proportione ſeruata, aufert, quod immediatè per modum inſtrumenti influat.

99 Secundò probatur: ſi emanatio eſſet vera actio, ſequeretur, quòd nullius actionis naturalis poſſet dari duplex terminus, quorum alter primarius; alter verò ſecundarius eſſet, ſed hoc eſt contra commune omnium Doctorum placitum; imò & contra apertam rationem: ergo, &c. Sequela probatur: nam inquirimus, an ille terminus, qui ſecundarius eſſe aſſeritur, emanet à primario, vel non? Si hoc ſecundum dicatur: ergo iam terminus ille non erit ſecundarius: quia terminus ſecundarius debet ſequi, & reſultare poſt primarium. Primum verò dici non poteſt: quia quod terminat veram actionem ad ipſum ſolùm terminatam eſt terminus primarius, atque ita non eſt terminus reſultans ex alio termino. Falſitas verò conſequentis ſatis conſtat: nam vt ſupra dictum eſt, forma ignis habet neceſſariam, & infallibilem connexionem cum diſpoſitione

introductiua eiuſdem: ergo actio illa, quæ modo ſupradicto hanc attingit diſputationem, eademmet attingit ſaltem ſecundariò formam: iam ergo eiuſdē naturalis actionis duplex terminus eſſe poteſt.

100. Nec refert, ſi dicatur: ideo terminum aliquem dici ſecundarium: quia etſi per propriam actionem fiat; illa tamen actio talis rationis eſt, vt neceſſariò aliam priorem expoſcat, illaque poſita hanc ſecundam actionem ſtatim poni neceſſe ſit. Nam inquirimus, num influxus prioris actionis: attingat terminum illum, qui ſecundarius dicitur, vel non: ſi attingit, ſuperfluit ergo illa ſecunda actio; quod ſi non attingit, quomodo eius terminus dici poteſt?

Confirmatur, quia poſita viſione beatifica, non poteſt non dilectio, & amor beatificus poni, & hæc poſterior actio eſſentialiter pendet à priori: ſed hoc non obſtante, amor beatificus non poteſt dici terminus ſecundarius reſpecto prioris actionis; quandoquidem actus voluntatis eſt omnino extra ſphæram intellectus. Malè ergo propter illam rationem dicitur, dari terminum aliquem ſecundarium: etiam ſi emanatio ſit vera actio.

Exponitur qualiter eſſentia ſit principium effectiuum ſuarum paſſionum, & in quo naturalis emanatio, qua ab eſſentia fluunt, conſiſtat.

§. V.

101. DVo tamen poſſent non immeritò in præſenti inquiri. Primum, ſi eſſentia veram non elicit actionem, dum ab eo proprietates fluunt: cur ſpectat ad ordinem principij actiui reſpectu illarum? Secundum verò, in quonam hæc naturalis emanatio conſiſtat?

Ad horum verò primum reſpondetur: inde ſolùm colligi, quòd non pertineat propriè, & ſtrictè ad talem ordinem; ſecus verò quod aliquo modo ad illum non ſpectet, tanquam quid deficienter participans aliquid eius, & reductiuè ad eundem pertinens?

102. Cuius rationem tetigit optimè D. Thom. opuſc. citato his ferè verbis: quia nimirum licet in propriis paſſionibus inueniatur tam eſſe illarum, quàm neceſſitas conueniendi ſemper ſubiecto, & vtrumque per veram actionem fit à generante; nihilominus generans non attingit ſimul has duas rationes, niſi medio ipſo ſubiecto: quoniam ſi ſubiectum nullam haberet habitudinem neceſſariam ad tale proprium, quantumcumque generans produceret ſubiectum cum propria paſſione, non imponeret paſſioni neceſſitatem prædictam; ſiquidem ſublata iſta habitudine, illud, quod dicitur propria paſſio, per accidens, & contingenter, ſe haberet ad ſubiectum. Quare ex quo capite ſubiectum, ſeu eſſentia non elicit tunc veram, & propriam actionem mediam, non eſt verè, & propriè actiua; & ex quo capite eſt aliquo modo ratio reſpectu efficientis, ob quam prædicta duo per veram actionem attingat, non ſe habet purè paſſiuè reſpectu ſuarum paſſionum; ſed dicit aliquo modo ad illas habitudinem cauſæ efficientis, ſiquidem illud, quòd eſt receptiuum tantum alicuius formæ, non imponit ei neceſſitatem eſſendi, & conueniendi ſemper ſubiecto.

103. Quod adhuc magis explicuit: Doctor Angelicus 1. p. quæſt. 77. art. 6. (de quo optimè ibidem Caiet.) nam quandò plura ordine quodam ab vna cauſa procedunt, tunc id, quod priùs procedit, eſt aliquo modo cauſa cæterorum in eodem genere cauſæ: quoniam aliquo modo quaſi defert cauſalitatem talia cauſæ ad reliquos effectus: non quidem quia nouam aliquam, & verum actionem eliciat; ſed quia cauſa illa nequit attingere per ſuam cauſalitatem poſteriorem effectum; niſi priùs attingat priorem. Quare cum actualitas ſubiecti, ſeu eſſentiæ, & proprietates eius procedant efficienter ab eodem generante, & ordine quodam vt ex ſe conſtat, conſequens eſt, vt actualitas ſubiecti, quæ inter has actualitates eſt prima, in hoc proceſſu ſit aliquo modo cauſa in eodem ordine reſpectu ſuarum proprietatum: quia aliquo modo quaſi defert actionem generantis ad ſuas paſſiones, quatenus non poteſt actio agentis attingere paſſiones, niſi prius attingat eſſentiam, & conſequenter niſi eadem eſſentia mediante inter illas, & generans tanquam termino priori, quo ſemel poſito ſtatim alij ſubſequuntur.

104. Maximè, quia vt optimè innuit idem Angelicus Doctor locis citatis: proprietates non poſſunt attingi à generante, niſi mediet eſſentia, vt eſt ens in actu. Vndè dependentia illa, & reſultantiæ, quas paſſiones ab ea pendent tanquam à termino priori, cum quo habent neceſſarium nexum, pertinet aliquo modo ad ordinem efficientis: quoniam proprium eſt efficientis agere quatenus eſt in actu per ſuam naturalem actualitatem; & ita id, à quo aliquid pendet vt ab ente in actu, & quaſi a deferente actionem agentis ad aliud modo ſupra explicato, pertinet aliquo modo ad ordinem efficientis reſpectu alterius.

105. Declaratur tandem radicitùs hoc ipſum: quia vt eleganter expendit D. Thom. opuſ. citato: ſicut in genere cauſæ materialis paſſiuæ dupliciter poteſt dici, quòd aliquid patiatur, vel quia recipit aliud, vel quia diſponit ad receptionem illius; & ideo (vt exemplo S. Doctoris vtamur) non ſolùm cera recipiens figuram dicitur paſſiuè ſe habere ad illam; ſed etiam mollities; quia licèt in ea non recipiatur, eſt tamen aliquo modo ratio recipiendi, quatenùs diſponit ad illam. Et eodem modo licèt forma ſubſtantialis non recipiatur in quātitate; ſed potius econtrà: nihilominùs quantitas dicitur paſſiuè ſe habere, quia diſponit ad talem receptionem.

Ita ſimiliter (debita tamen proportione ſeruata) dupliciter poteſt aliquid in ordine principij productiui ad illud pertinere, vel quia propriè, ac proinde per veram actionem mediam concurrit: vel quia aliquo modo eſt ratio reſpectu agentis, ob quam attingat effectum, quatenùs non poteſt producere effectum poſteriorem, niſi cum aliquali dependentia eiuſdem effectus ab illo, vt ab effectu, & termino priori: ita vt hic modus dependendi aliqualiter participet modum dependendi ordinis efficientis: quia eſt dependentia ab alio vt ab ente in actu, & modo dicto, vt explicatum eſt.

106. Ex quibus omnibus ſatis perſpicuè colligitur reſponſio ad id, quod ſecundo loco inquirebatur, ſcilicet, in quonam hæc naturalis emanatio conſiſtat: dicimus enim, quod cùm generans attingat per vnam ſolummodò actionem, ſcilicet per generationem, tam eſſentiam, quàm omnia ad eandem ſpectantia (vt probatum eſt) & nequeat per illam producere primam paſſionem, niſi prius producat eſſentiam: ſicut neque ſecundam, niſi prius attingat primam; conſequens eſt, quod naturalis emanatio paſſionum ab eſſentia (ſi ſemel non eſt actio media inter eſſentiam, & paſſiones, vt oſtenſum eſt) conſiſtat in illo ordine exeundi paſſionum per eſſentiam ex vi vnius, & eiuſdē actionis præciſæ; taliter, quòd paſſiones aliquo modo exeant dependenter ab eſſentia, quatenùs ipſa, vt eſt ens in actu, imponit ratione nexus iam explicati neceſſitatē agenti, ad hoc vt ea poſita, &

non aliter, debeat ſtatim per ſe loquendo producere paſſiones, ex vi eiuſdem actionis.

107 Vnde, ſi hæc naturalis emanatio paſſionum ab eſſentia, quaſi actiuè ſumatur, & ſecundùm ea, quæ ſolùm in recto, & formaliſſimè importat, non eſt aliquid diſtinctū ab ipſa eſſentia, connotat tamen actionem agentis terminatam ad illam, vt ad terminum priorem, & ad paſſiones vt ad effectum poſteriorem, verè, & propriè per illam actionem productum, necnon, & remotionem omnium impedimentorum occurrentium: quia eſſentia præcisè ratione ſuæ actualitatis, & exigentiæ, qua poſtulat ſuas proprietates, neceſſitat, & determinat agens, vt illas ſtatim producat, habetque quaſi deferre actionem eius ad ipſas. Si verò talis emanatio quaſi paſſiuè accipiatur, non eſt diſtincta ab eiſdem paſſionibus; ſed illa dicit, connotando tamen, tum eſſentiam vt exigentem illas, tum etiam reliqua prædicta. Non ſecus (proportione tamen ſeruata) ac creatio paſſiua formaliter, & in recto ſumpta non diſtinguitur in ſententia probabili multorum ab ipſa creatura, nec creatio actiua in opinione communi Thomiſtarum ab actibus internis Dei: quia nec Deus creat, nec creatura creatur per actionem mediam, & interiectam re ipſa inter vtrumque. Et ita licèt paſſiones fiant à generante per actionem mediam: quia ab illo non reſultant per modum proprietatum ipſius; ſed verè, & propriè, licèt ſecundariò ab eo efficiuntur; non tamen reſultant ab eſſentia per reſultantiam, quaſi actiuam, aut quaſi paſſiuam mediam inter vtramque: quia talis reſultantia formaliſſimè ſumpta eſſet vera actio, & conſequenter non eſſet naturalis ſequela, & emanatio.

108 Quæ omnia virtualiter continentur in breuibus illis, & compendioſis verbis Capreoli loco citato dicentis: quòd potentiæ animæ ideò dicuntur fluere ab anima, vel produci, aut cauſari ab ea: *Quia eadem productio, qua primo terminatur ad eſſe animæ, terminatur ad eſſe potentiarum ſecundariò.* Quo etiam loquendi modo vtuntur Caiet. & Bañez locis ſuprà relatis, & communiter Thomiſtæ. Diximus virtualiter contineri: quia licèt hæc naturalis emanatio paſſionum ab eſſentia non conſiſtat formaliter, & in recto in prædicta actione, nihilominùs trahit ſuo modo originem ex eo, quòd actio agentis per prius terminetur ad eſſentiam, vt ad ens in actu, & deinde ad paſſiones, vt ad complementum neceſſarium præcedentis facti eſſe, & hoc ipſo quòd ſecundùm hunc ordinem ad prædicta terminentur, inuoluuntur ibi conditiones iam explicatæ, ad naturalem reſultantiam petitæ.

Soluuntur omnia fundamenta Recentiorum præter vltimum.

§. VI.

109. AD primum ergo ex teſtimoniis D. Thomæ deſumptum ſatis liquet ex dictis.

Ad ſecundum conſtat etiam ex his, quæ ſupra aſſeruimus, quomodo forma cœli non poſſit per hanc naturalem dimanationem ab eius materia dimanare: cùm materia ſit ſecundùm ſe pura potentia, & in ordine cauſæ efficientis nihil dimanet ab alio, niſi tanquam ab ente in actu.

110 Ad confirmationem etiam patet ex dictis, quomodo in dimanatione paſſionum denit ex parte eſſentiæ à qua paſſiones dimanant, prædicta dimanatio ad ordinem efficientis ſuo modo ſpectans, & ex parte generantis actio generatiua, quæ ſicut priùs terminatur ad eſſentiam, ita ſtatim terminatur ad paſſiones. Vnde nullo modo adeſt ibi purum, & nudum otium, vel ex parte generantis, vel ex parte eſſentiæ genitæ: quia prædictum otium excludit omnem modum concurrendi ad ordinem cauſæ efficientis quomodò ſpectantem. Quod adeo verum eſt, vt licèt paſſiones impedirentur in inſtanti generationis, & poſtea per naturalem dimanationem ſine noua actione pullulent, non eſſet concedendum: quòd tunc omnia quieſcerent, & eſſent in puro otio propter rationem modò tactam, & in ſolutione ad confirmationem vltimi magis explicandam.

111 Ad tertium reſpondetur, quòd ſicut dato per impoſſibile aliquo verò, & rigoroſo inſtrumento artificiali, v. g. ſerra, quod ex ſua natura ſubordinaretur huic artifici potius quàm illi, tunc licet produceretur ab alio, ſemper ſubordinaretur illi priori, vt inſtrumentum ſuæ cauſæ principali: ita quia calor ignis geniti ex natura ſua ſubordinatur ei, vt virtus inſtrumentaria eius, ideò à quocumque producatur, ſēper ſubordinabitur illi: quia ſemper ab eo dimanat.

Quare in prædicta virtute inſtrumentaria duplex ſubordinationis genus diſtinguendum eſt, aliud, quo ſubordinatur alteri, vt purus effectus ſuæ cauſæ, à qua verè, & propriè efficitur: aliud quo ſubordinatur alteri vt effectus dimanans, & vt virtus inſtrumentaria ſuæ radici, & cauſæ principali per illam operanti: & hoc poſteriori modo ſubordinatur eſſentiæ, à qua fluit, & illo priori ſubordinatur generanti, à quo fit: nec generans ſatisfaceret ſuo muneri, niſi ex vi ſuæ actionis relinqueret calorem cum ſubordinatione ſufficienti ad ignem genitum per modum virtutis inſtrumentariæ illius: quia qui dat formam, debet dare conſequentia ad formam.

Ad quartum reſpondetur, quòd conuinceret intentum, ſi paſſiones non ſolùm non reſultarent ab eſſentia per mediam aliquam actionem ipſius, vt reuera non reſultant: verumetiam neque fierent à generante media actione generatiua, tanquam terminus ſecundarius eius. Vnde ea impedita quoad extenſionem ad effectum ſecundarium, nequeunt paſſiones dimanare: nam licet nequeat actio impediri, quin producat terminum primarium; benè tamen ne attingat, ſecundarium. Sicut licet forma vnita ſuo ſubiecto non poſſit non tribuere ſuum effectum formalem primarium: poteſt tamen impediri, ne tribuat ſecundarium.

Occurritur vltimo argumento Iuniorum, & eius confirmationi.

§. VII.

112. AD quintum reſpondetur primò, probabile eſſe dari ibidem nouam actionem identificatam cum nouo illo motu, & procedentem à ſola effectiua: hæc tamen actio non inuenitur ibidem per ſe; ſed per accidens, ratione circunſtantiarum tunc occurrentium: quia non niſi expellendo calorem per accidens ibi exiſtentem introducitur frigiditas, & ita niſi adeſſet hoc impedimentum, reſultaret ſine nouo motu, & actione. Cæterum quia actio illa, & terminus eius ſunt complementum præcedentis facti eſſe, ſcilicet aquæ: quandoquidem ordinantur ad tribuendam diſpoſitionem debitam in inſtanti generationis, & per accidens impeditam, vel deperditam: ideo vtrumque emanat per naturalem ſequelam ex vi actionis generatiuæ aquæ virtualiter manentis in termino primario intentionis, ſcilicet in ipſa aqua: quia vtrumque (ordine tamen quodam) eſt quaſi corollarium eiuſdem actionis: ita tamen vt emanatio nō cōſiſtat in nouo illo motu, & actione: nā hæc

hæc etiam dimanat, ſed in naturali illa ſequela iam explicata, qua ex vi generationis aquæ, ſtatim poſt ipſam formam ſubſtantialem, ſubſequitur quam primum poteſt motus ille infrigidationes, & poſt eum frigiditas recuperata, quæ licet non ſit paſſio illius, habet tamen ſuo modo nexum cum illa poteſt.

113. Poteſt autem hoc explicari exemplo vbicationis corporis leuis in ſuo loco naturali, quæ per ſe loquendo non petit nouum motum, & actionem; & ideò ſi inſtanti generationis nullum adeſſet impedimentum, vt contingit in inſtanti primæ productionis totius elementi ignis, reſultaret ſine motu & noua actione prædicta vbicatio: attamen quando leue generatur diſtans à ſuo loco naturali, tunc per accidens ratione diſtantiæ, & impedimentorum occurrentium, adeſt nouus motus, nouáque actio: & nihilominus eſt valde probabile (vt infrà lib. 7. dicemus) omnia illa emanare per naturalem emanationem ex vi actionis generatiuæ graui, ratione cuius generans dicitur mouens illius, ita vt non detur aliqua alia cauſa particularis, quæ per veram actionem concurrat, niſi ſolus genitor.

Nec refert ſi obiicias, quòd ad actionem non datur actio, ac proinde actio generatiua grauis non poterit ad nouam illam actionem; & deſcenſum lapidis terminari. Non inquam hoc refert: quia licèt actio non poſſit terminare aliam actionem, vt terminus per ſe primus eius, vt conſtabit ex dicendis lib. 5. non tamen inconueniet, quòd reſultet ex illa modo explicato, quando ordinantur ad dandam effectui diſpoſitionem debitam in inſtanti generationis, quæ per accidens impedita eſt, & tales circonſtantiæ tunc per accidens occurrunt, vt non poſſit aliter prædictæ indigentiæ ſubueniri. Et ita ſi tales circonſtantiæ non occurrerent: vt ſi Deus decreuiſſet, quòd riſibilitas non reſultaret in homine vſque ad annum tranſactum, tunc eo elapſo ſine noua aliqua actione reſultaret.

114. Secundò reſpondetur cum Caietano loco citato ex 1. p. q. 54. Bañez ibidem, Zanardo, & aliis Thomiſtis optimam eſſe ſolutionem ſecundo loco ibidem traditam; quoniam noua illa frigiditatis intenſio, etſi de nouo incipiat eſſe in aqua, incipit tamen vt complementum præcedentis facti eſſe, & termini prioris vt talis eſt, & ideò ex vi ſua, & ab intrinſeco non habet rationem facti eſſe per ſe, nouam exigentis actionem; ſed per puram emanationem naturalem ſine aliqua noua actione reſultat: quia hoc ipſo quòd maneat ipſa aqua, quæ eſt terminus prior quàm paſſiones reſpectu generationis ipſius aquæ, cenſetur ibi virtualiter manere generatio præterita: quia manet impoſita ſufficiens neceſſitas, & determinatio, ad hoc, vt remotis impedimentis ſtatim reſultet talis frigiditas.

Vnde exiſtentia generationis aquæ in ſe ipſa tantùm deſideratur, ad ponendum terminum ſimpliciter primarium executionis, ſcilicet vltimam diſpoſitionem ad formam aquæ, vt quæſtione præcedenti oſtendimus: quia cum cætera alia habeant connexionem cum illa, conſequens eſt, vt hac poſita, ſtatim cætera ordine quodam ex vi talis poſitionis reſultent.

115. Quare ad primam probationem contra eandem ſolutionem patet ex dictis. Ad ſecundam: quòd etſi frigidas illa paulatim radicetur in aqua, & calor paulatim ibidem deſinat informare illam; non tamen ideò adeſt ibi nouus motus: quia non intercedit inter illam radicationem frigidatis, & ipſam aquam, aliquid medium, & viale; ſed fit ex vi ſolius influxus, quo aqua genita eſt, & per reſultantiam naturalem iam explicatam. Non enim minus poteſt conſiſtere in noua illa informatione, aut radicatione, etiam ſi ibidem ſit non eſſe caloris; ſed in aliquo viali, & fluenti tam ab aqua, quàm à frigiditate diſtincto, & inter vtrumque medio, vt lib. 5. oſtendemus. Vnde propriè, & ſtrictè loquendo, nec ibi adeſt noua mutatio; ſed ſolum largè, prout noua informatio de ſe permanens poteſt largè dici mutatio.

Ad tertiam probationem reſpondetur: ibi ſolum acquiri maiorem intenſionem præexiſtentis frigiditatis: quia frigiditas illa non periit totaliter; ſed ſolum quoad intenſionem; ſi tamen omnino periiſſet, & aqua illa à Deo conſeruaretur, tunc reſultaret noua frigiditas. Vnde ex vi einſdem actionis generatiuæ quandoque reſultaret ſola intenſio frigiditatis, quandoque ipſa frigiditas: & quandoque cum expulſione contrarij, quandoque verò ſine illa: vt ſi non introducto calore Deus auferret frigiditatem, & poſtea reſultaret.

Adde, quòd licet daremus, reperiri ibidem nouum motum (quod quidem æque probabile, & totum in ſchola D. Thom. eſt) non ideò iuxta hanc ſolutionem admittēda eſſet noua actio; ſed ex vi actionis generatiuæ, vnà cum noua illa intenſione frigiditatis reſultaret, vt contingeret in graui acquirente per naturalem reſultantiam vbicationem in ſuo loco naturali, & motum ad illum, ſi ſemel grauitas non eſt principium propriè actiuum talis motus, vt lib. 7. ex mente D. Thom. tangemus. Cur autem peculiariter in reſultantia prædictæ vbicationis ſit nouus motus localis, & quomodo hæc cohæreant cum communi illo pronuntiato, ſcilicet actionem, paſſionem, & motum identificari inter ſe, ſupra tetigimus, & infra explicamus.

116. Ad confirmationem reſpondetur: quòd hoc ipſo quod Deus præſtetit omnem influxum neceſſarium ad productionem eſſentiæ, & eam conſeruet, præſtitit etiam omnem influxum requiſitum ſaltem ex parte ſua ad paſſiones, & accidentia ab ea dimanantia: nam quòd actu non dimanent, non prouenit ex defectu influxus, & concurſus diuini; ſed ex impedimentis concurrentibus: quia vt ſupra dicebamus, licet nequeat dari actio, & influxus Dei abſque termino primario ipſius, benè tamē abſque ſecundario, quando adeſt aliquod impedimentum à quo efficaciter vult Deus impediri ſuum influxum quo ad effectum ſecundarium. Vnde remoto impedimento, ſtatim ille met influxus extenditur ad attingendum effectum ſecundarium, & ita ablato calore ſtatim illamet actio ad eſſentiam aquæ terminata extenditur ad acquirendam frigiditatem deperditā: ſicut Deo decernente, quòd ſuus influxus productiuus eſſentiæ hominis non extēdatur ad riſibilitatē, vſque ad annū trāſactū, tunc remoto hoc extrinſeco impedimēto, ſeu trāſacto anno, protinus eius influxus extenditur ad illam.

117. Maximè: quia tota formalitas realis, actionis diuinæ, qua concurrit ad generationem, manet adhuc formaliter in ſe ipſa: quia Deus tantū agit etiam ad extra per actiones immanentes ſui intellectus, & voluntatis. Vnde illamet actio, & non aliqua alia ex parte Dei, quæ ſit à præcedenti virtualiter diſtincta, extenditur actu ad effectum ſecundarium, & eum infert non minus quàm ſe extenderet in inſtanti generationis aquæ. Sicut quia volitio diuina terminatur ad diuinam bonitatem vt ad obiectū primarium, & ad creaturas, vt ad ſecundarium, poteſt eadem abſque additione alicuios formalitatis extendi: & non extendi ad illas: & per hoc quòd extendatur, aut non extendatur, nihil reale acquirit, aut deperdit. Et ſimiliter relatio paternitatis poteſt (vt in Logica diſp. 14. num. 83. diximus) extendi, & non extendi ad plures filios, & per hoc quòd ſemel terminata ad vnum extendatur ad alium, nihil reale ei additur; ſed

ſatis eſt intrinſeca connotatio filij denuò geniti : quia terminus primarius eius tantùm eſt communis ratio filij à ſe geniti, non verò hic, aut ille filius in particulari acceptus.

118. Ex quo etiam, ad id, quod vltimo loco in eadem confirmatione additur, ſatis conſtat : nam ſicut ex parte Dei non requiritur noua actio : ita neque ex parte creaturæ; ſed ſufficit illamet actio generatiua aquæ, virtualiter ibidem manens, & quod ad ſit prædictum connotatum, ſcilicet remotio impedimentorum occurrentium : quamuis etiam cum his cohæreat, quòd ex vi prædictarum actionum multoties vincantur impedimenta iuxta naturam, & ordinem rebus ipſis debitum, vt patet in aqua calida, & ad priſtinam frigiditatem redacta.

119. Et hæc adeo vera eſſe cenſemus, vt licet daremus, Deum agere ad extra per actionem formaliter tranſeuntem, tunc eſſet idem (proportione tamen ſeruata) dicendum : quia illamet actio, licet in ſe tranſierit, manet tamen in virtute in eſſentia, aut forma aquæ: ſicut de actione creaturarum dicebamus & ita non erit neceſſaria noua actio ; ſed ſufficiet reſultãtia iam explicata, vt apertè colligitur ex D.Th. 5.Phyſic.lect.3. Quia, vt optimè explicat Ferrara quæſt. 3. ideò docet non eſſe neceſſariam nouam actionem erga aliquod ſubiectum, ad hoc vt habeat nouam relationem, verbi gratia, qualitatis : quia illa relatio erat in radice in ipſo fundamento (ſicut paſſiones præexiſtunt in eſſentia) & fit per naturalem reſultantiam.

120 Ex quibus omnibus facile erit colligere, quid dicendum ſit de his accidentibus, quæ rem genitam indiuiduè comitantur, & in inſtanti generationis ex vi eiuſdem actionis producuntur : dicimus enim idem eſſe quoad illa ferendum iudicium (debita tamen proportione ſeruata) ac de accidentibus, quæ rationem propriè paſſionis verè, & ſtrictè habent quia etiam per naturalem reſultantiam fiunt.

QVÆSTIO III.

An vnum accidens reſpectu alterius ſibi ſimilis poſſit eſſe cauſa principalis.

MEritò hucuſque quæſtionem hanc diſtulimus: quoniam niſi ſemel explicaretur virtus, ſeu ratio agendi per quam vna ſubſtantia producit aliam, nequibat exactè percipi, quænam ſit virtus, per quam vnum accidens actiuè attingit aliud.

PLACITVM FVNSECÆ

§. I.

121. PArtem negatiuam tuentur Fonſeca 5. Metaph. cap. 2. qu. 6. ſect. 6. Conimbric. 2. Phyſi. cap. 7. q. 18. art. 3. ad finem, aſſertio. 5. Et probatur primò: calor calefacit, vt virtus ignis: ergo in virtute illius, ac proinde vt cauſa inſtrumentalis. Vtraque conſequentia patet. Antecedens verò ſuadetur : quia totum eſſe accidentis in ratione entis conſiderati eſt, eſſe entis, id eſt ſubſtantiæ, ens. Ergo totum eſſe illius, vt operatiui, & vt habet virtutem ad agendum eſt, eſſe virtutem ſubſtantiæ : quia ratio virtutis operatiuæ ſequitur ad eſſe, & in eo fundatur : ergo quando calor calefacit, tunc præſtat hunc influxum, vt eſt virtus ſubſtantiæ: atque adeo calefacit, vt inſtrumentum illius.

122. Secundò, impoſſibile eſt, quòd reſpectu vnius, & eiuſdem effectus detur multiplex cauſa totalis eiuſdem ordinis, & præcipua ; quia etſi plures cauſæ diuerſorum ordinum poſſunt deſiderari ad illum; non tamen in vno, & eodem ordine : quoniam quæuis cauſa totalis vnius ordinis præſtat omnem influxum, qui in illo ordine deſideratur. At in productione caloris, ſubſtantia ignis eſt cauſa totalis, & in ordine cauſarum particularium, principalis : ergo repugnat, quòd calor, qui ſolum, vt cauſa particularis influit, concurrat per modum cauſæ præcipuæ.

Minor patet, nam ignis non ſolum ignire; ſed etiam calefacere poteſt : quia forma, quæ attingit vltimum effectum, ad quod diſpoſitiones aliquæ ordinantur, non poteſt non habere vim ad producendas tales diſpoſitiones, ac per conſequens ignis, qui poteſt ignire, poterit etiam calefacere, quod ſe habet vt diſpoſitio ad igniendum. Confirmatur vtrumque argumentum: ignis continet eminenter calorem, atque ita poteſt illum per modum cauſæ principalis producere: ergo ſuperfluit alia cauſa particularis, & præcipua. Ergo ſi ſemel calor concurrit ad calefaciendum, ſolùm influet per modum virtutis, & inſtrumenti eiuſdem ignis.

Adſtruitur vera angelici Doctoris ſententia.

§. II.

123. NIhilominus dicendum eſt : accidens ad productionem alterius accidentis ſibi ſimilis ſecundùm ſuam ſpeciem conſiderati concurrere per modum virtutis, & rationis agendi principalis. Hæc eſt Diu. Thom. 3. p. q. 92. art. 1. quem ſequuntur Maſius lib. 2. Phyſic. cap. 3. ſect. 3. aſſertione 1. qui refert Caietan. 1. p. q. 55. art. 3. Durand. in 1. diſtinct. 2. num. 16. & 17. Scotus in 4. diſt. 12. q. 3. Aſtudillo 2. Phyſic. qu. 6. & dicit eſſe ſententiam ferè omnium Quam etiam tenet Rubio in hoc lib. tractatu de cauſa efficiente, qu. 5. & dicit hoc iam ſentire ferè omnes Iuniores.

124. Ratio fundamentalis eſt : cauſa inſtrumentalis eleuatur ad producendum effectum perfectiorem ſe, ſeu (quod idem eſt quoad præſens) excedentem eius virtutem : quia cum agat, vt cauſa deficiens, & non accedens ad ordinem cauſarum agentium virtute propria, ſemper influit in ordine ad virtutem excedentem talem virtutem. at calor, verbi gratia in productione alterius caloris modo dicto conſiderati, non operatur, vt eleuatus in ordine ad effectum excedentem propriam virtutem ; quia vterque eſt eiuſdem ſpeciei, & calor productus non excedit intenſionem producentis, (vt ſupponitur) ac proinde nec virtutem eius : ergo non influit per modum cauſæ inſtrumentalis.

125. Nec refert ſi dixeris : calorem productum excedere virtutem caloris producentis, quantum ad modum operandi : quia cum ſit virtus ſubſtantiæ, operatur dependenter ab ea, atque adeo & in virtute eiuſdem. Nam licet demus, quòd aliquando cauſa eiuſdem ſpeciei cum effectu non poſſit propria virtute producere illum : quia eſt valde imperfecta in modo operandi, ac proindè excedit virtutem eius: nihilominus in præſenti nulla ratione hoc dici poteſt; tum quia ſi per impoſſibile non eſſet dabilis ſubſtantia, ſi tamen eſſet poſſibilis calor ; nihilominus eſſet productiuus caloris & conſequenter neque quoad effectum, neque quoad modum operandi ſubordinaretur alteri, vt cauſæ præcipuæ, & particulari, vt ex ſe conſtat: & ita influeret per modum cauſæ principalis: ergo etiam quando coniunctus eſt cum igne, aut cum alia ſubſtantia, cuius eſt virtus, operabitur ſaltem vt ratio agendi proxima, & præcipua.

Patet conſequentia: quia inde colligimus, calorem coniunctum

coniunctum cum ſubſtantia ſolis, verbi gratia, non operari virtute propria ad productionem ignis: quia ſi ſemel eſſet impoſſibilis ſubſtantia ſolis, non poſſet illa lux,& calor virtualis reſidens in ſole producere ſubſtantiam ignis. Ergo à contrario, ſi calor produceret calorem, etiamſi per impoſſibile non eſſet ſubſtantia, benè colligetur cum producere aliquem calorem per modum rationis agendi principalis modo iam explicato.

126. Confirmatur primò; quia etſi forma ſubſtantialis concurrat per modum virtutis radicalis ignis in ordine ad productionem ignis: vt quæſtione 4. huius diſputationis fusè oſtendimus: quia tamen concurrit per modum virtutis adæquantis in perfectione ſpecifica effectum, & non ſubordinatæ alteri virtuti eiuſdem ordinis, & rationis; ideò neque quoad ſubſtantiam, neque quoad modum ita exceditur ab illo, vt non concurrat per modum rationis agendi præcipuæ: ergo ſimiliter quamuis, calor influat per modum virtutis proximæ: quia tamen concurrit tanquam quid adæquans effectum ſecundùm ſuam ſpeciem conſideratum, & ſolummodò ſubordinatur alteri, vt virtuti, & radicali principio: ideò nullo modo, neque quoad ſubſtantiam neque quoad modum ita exceditur ab illo, vt nequeat per modum cauſæ principalis, licet proximæ, influere.

127. Confirmatur ſecundò: quia illa virtus, cui maximè aſſimilatur effectus, nequit concurrere inſtrumentariè, vt benè notauit D. Thom. loco citato: quia agens intendit aſſimilare paſſum in aliqua ratione principali agendi; ac proinde neque effectus excedet illam, quoad modum operandi: at cum calor producit calorem, tunc calor productus maximè aſſimilatur calori producenti: ergo,&c.

Reſpondetur Argumentis Fonſeca.

§. III.

128. EX quo ad ea, quæ pro contraria ſententia adducuntur, facilis eſt reſponſio. Ad primum reſpondetur, quòd ad rationem formæ inſtrumentariæ non ſufficit operari, vt virtus alterius, vtcumque; ſed vt virtus alterius in ordine ad effectum excedentem talem virtutem modo dicto: quia quando effectus, vt explicuimus, non excedit illam, ideo dicitur virtus alterius: quia non eſt quæ agit vt *quo*, ſed vt *quod*: & quia ratione illius conſtituitur ſuppoſitum illud, cuius eſt illud accidens in ratione operantis vt *quod* præcipui. Vnde ignis, vt calidus calefacit per modum cauſæ principalis vt *quod*; licet vt calidus non ſit cauſa principalis igniendi; ſed id habeat à ſola forma ignis, & ita alia ratione eſt virtus ignis ad igniendum, & alia ad calefaciendum.

129. Ad ſecundum reſpondetur: cauſam, & eius virtutem agendi proximam, & talem, qualis à nobis explicata eſt, non cenſeri duas cauſas; ſed vnam, & ad eundem ordinem pertinentem. Vnde etſi ignis habeat concurrere ad calefaciendum principaliter radicaliter per formam ignis, & principaliter proximè per calorem; nihilominus cenſetur vna, & eadem cauſa vt conſtitutus per vtramque. Sicut, etſi Deus reſpectu ſuæ volitionis habeat ſe per modum principalis volentis noſtro modo intelligendi: tum ratione ſuæ naturæ, tum ratione ſuæ voluntatis; nihilominus hoc non inconuenit: quia natura concurrit noſtro modo intelligendi per modum virtutis radicalis, & voluntas per modum principij proximi. Quæ ſolutio deſumitur ex Caiet. ex loco citato.

130. Per quod etiam patet, tum ad confirmationem, tum etiam ad id, quod ſupra ad hanc quæſtionem remiſimus, ſcilicet quomodò calor productus adæquet vim caloris producentis: nam id eſt verum de vi agendi per modum cauſæ præcipuæ: nam vterque poteſt hoc modo calefacere; non verò de modo agendi per modum formæ inſtrumentariæ: nam hæc extenditur vſque ad productionem ſubſtantiæ, (vt dictum eſt) & calor, vt eſt coniunctus cum ſua ſubſtantia, poteſt producere inſtrumentaliter aliquem effectum ſubſtantialem, quem coniunctus cum alia attingere non poteſt.

QVÆSTIO VLTIMA.

Quæ ſit cauſalitas cauſæ efficientis iam conſtitutæ in actu primo per omnes ſuas virtutes.

CAuſalitas agentis ſubſequitur ad ipſum, poſtquàm iam habet, tum virtutem agendi radicalem, tum etiam virtutem operandi proximam,& non antea; & ideò de illa non poterat ſermo inſtitui, vſque dum de illius virtutibus, & rationibus agendi ſermonem texeremus, ſemel autem his explicatis, ſtatim de ipſa cauſalitate agere oportebat.

PROPONVNTVR VARIÆ ſententiæ.

§. I.

131. PRima ſententia eſt, actionem eſſe cauſalitatem agentis. Ita Suarez diſput. 18. ſuæ Metaph. ſect. 10. num. 5. Conimbr. in præſenti quæſt. 6. artic. 2. Rubio tractat. de cauſa efficiente quæſt. 1. in 3. part. illius. Probatur primò: nam illud eſt cauſalitas agentis, quod illud denominat agens, & actu conſtituit in eſſe talis: ſed huiuſmodi eſt actio, nihilque aliud eſſe poteſt: ergo, &c. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Et minor probatur: quia per illud conſtituitur cauſa actu agens, quod immediatè intelligitur adiungi illi vltra potentiam agendi: nam cauſa dum intelligitur habere tantùm potentiam agendi, non intelligitur actu agens; ſed nihil vltra hanc potentiam immediatiùs venitur agenti, quàm actio: ergo ipſa eſt, quæ illud conſtituit actu agens.

132. Secundò, quia eſt agentis cauſalitas, quo proximè, per ſe,& intrinſecè attingit effectum: quia cauſalitas eſt quaſi vis, aut tendentia ad effectum: ſed actio eſt id, quo proximè agens attingit effectum: ergo ipſa eſt cauſalitas agentis.

Tertiò, quia ſi aliquid præter actionem eſt cauſalitas agentis, vel id eſt prævium ad actionem, vel ſubſequens, vel concomitans illam. Primum dici non poteſt: quia ante actionem non poteſt poni cauſalitas, cum ſaltem actio ſit quid requiſitum ad illam. Tum etiam, quia quidquid eſt prævium ad actionem, non pertinet ad actu cauſandum; ſed potius ad rationem, & virtutem cauſandi vt *quo*, vel vt *quod*. Secundum etiam dici non poteſt: quia quod ſubſequitur actionem, vel eſt effectus, vel aliquid poſterius illo, quod non poteſt eſſe cauſalitas, quæ eſt prior effectu. Si autem dicatur tertium, tunc per accidens ſe haberet ad actionem, & per conſequens ad cauſalitatem, quæ neceſſariò exigit actionem.

133. Secunda verò ſententia aſſerit, cauſalitatem agentis non eſſe actionem; ſed agere, ſeu efficere effectum. Ita Fonſeca 5. Metaphyſic. quæſt. 14. ſect. 2. Maſius in præſenti, quæſt. 3. ſect. 4. quæſt. 1. & alij ex

Digitized by Google

Iunioribus. Ex antiquis verò Soncin. 5. Metaphyſic. quæſt.4. Iabel. ibidem inquiens, hanc eſſe ſententiam Thomiſtarum. Probatur primò: quia id eſt cauſalitas efficientis, qua poſita ſtatim intelligitur efficiens condiſtinctum in modo cauſandi actualiter ab aliis generibus cauſarum: quandoquidem idem eſt principium conſtitutiuum, & diſtinctiuum. Sed efficiens per agere, ſeu efficere rem, diſtinguitur ab omnibus aliis cauſis. A materia quidem, & forma: quia hæc formaliter, illa materialiter concurrit ad eſſe, nulla tamen agendo: à fine verò: quia finis non eſt, qui efficit rem, ſed cuius gratia res efficitur: ergo in agere, ſeu efficere rem, conſiſtit cauſalitas agentis, ſeu efficientis.

Confirmatur: quia illud, quòd vltimò ponit in actu cauſandi cauſam, debet eſſe eius cauſalitas. Sed exercere actionem eſt vltimum, quod ponit in actu cauſam: nam vltra id non poteſt excogitari aliud: ergo id eſt cauſalitas efficientis. Conſequentia probatur: quia cauſalitas eſt, ſecundùm quam cauſa ponitur in actu cauſandi.

134. Secundò, quia cauſa ipſa eſt, quæ agit media actione: ſed hac non cenſetur agere, niſi in quantùm habet, ſeu exercet illam, ſeu per illam attingit effectum: ergo cauſalitas agentis præcisè non conſiſtit in ipſa actione, ſed potius in habere, ſeu exercere illam. Minorem probat Soncin. vbi ſupra: quia ſi per impoſſibile, vel per intellectum ſepararetur actio ab omni ſubiecto, ibi daretur actio; non tamen cauſalitas agentis: quia nihil fieret per illam: quandoquidem non eſſet ſubiectum, in quo factum reciperetur. Ergo agens non cenſetur agere, ſeu efficere media actione: niſi inquantum habet, ſeu exercet ipſam actionem ab ipſo egredientem in paſſum, ſeu quatenus per actionem ſe communicat.

FERTVR IVDICIVM DE vtraque opinione.

§. II.

135. PRo huius tamen quæſtionis deciſione notandum eſt, quod actio, & agere ſeu efficere, ſe habent vt concretum, ſeu quaſi concretum & abſtractum, proindeque quantum ad modum ſignificandi differunt. Vnde actio ſignificat formam quandam, quæ ſuo modo, & vt quo oritur ab agente in terminum: agere autem concernit ipſum agens ſignificando actionem, quaſi coniunctam, quaſi habitam, ſeu exercitam per ipſum agens. Vnde agere ſignificat hoc, quod eſt agens habere actionem; modo tamen infrà dicendo: efficere autem hoc, quod eſt habere, ſeu exercere efficientiam ſuper aliquam rem, vt docet D. Thom. de verit. quæſt.5. art.5. ad 4. vbi inquit: *Quod agere ſecundùm propriam rationem importat hoc, quod eſt habere actionem, ſeu actionem aliquam exercere.* Et de potentia quæſt.2. art.1. inquit: *Agere nihil aliud eſſe, quam communicare illud, per quod agens eſt actu.*

Dicunt ergo Thomiſtæ, cauſalitatem efficientis non in ipſa actione vt ſic conſiſtere; ſed potius in ipſo agere, id eſt in ipſo influere; ſiue communicare, aut educere effectiuè rem de non eſſe ad eſſe, ſeu ipſam actionem exercere, quatenus in hoc inuoluitur ipſum agens, vt coniunctum actioni, & vt illam exercendo attingit effectum.

136. His ergo ſuppoſitis dicendum eſt, quod ſi de cauſalitate agentis quoad rem ipſam loquamur, tunc non poteſt eſſe diſſenſio inter Suarem, & Thomiſtas: attamen melius loquuntur Thomiſtæ, quippè qui propriè, & in rigore cauſalitatem efficientis explicant. Aſſertio hæc quoad primam partem negari non poteſt: quia dum Suarez ait, actionem eſſe cauſalitatem, non loquitur de ea, niſi vt exercita ab agente, & ſuo modo coniuncta illi: quia inſtituit ſermonem de eadem, vt actu attingente effectum, ſeu vt agens per illam reducitur ad actum attingendi illum. At idem eſt actio ſic ſumpta & agere: quamuis non ſit explicanda nomine actionis, & in abſtracto, vt ipſe eam explicat; ſed per ly *agere*.

137. Ex quo etiam ſecunda aſſertionis pars ſatis conſtat: quia agens non eſt in actu ſecundo, niſi quatenus exercet ſuam actionem, & ſuo modo cum ea coniungitur, & per illam cum effectu. Ergo cum hoc propriè explicetur per ly *agere*, ſeu efficere, dicendum eſt, quod meliùs loquuntur Thomiſtæ, quippe qui propriè, & adæquatè ex vi locutionis rem explicant. Vnde D. Thomas, vt explicaret cauſalitatem agentis, potius vtitur hoc modo loquendi, & ab eo Thomiſtæ illum deſumpſerunt; & ideo 3. Phyſic. lect.4. inquit: *Motiuum dici ſecundùm potentiam, in quantum potens mouere: mouens autem in ipſo agere:* id eſt, *in quantùm agit actu.* Et idem colligitur ex eodem 3. Phyſic. lect.2. vbi inquit: efficiens eſſe cauſam, inquantum agit.

Nec refert ſi dicas: quæſtionem hanc excitari de cauſalitate efficientis: at cauſalitas potius ſonat formam in abſtracto, quàm in concreto, aut quaſi concreto: ergo meliùs explicabitur cauſalitas agentis per ly *actio*, quàm per ly *agere*. Non inquam hoc refert: quia hîc non loquimur de cauſalitate, niſi vt exercita: ſic autem neceſſariò inuoluit agens, & ſumitur in concreto, aut quaſi concreto.

Solutio rationum Suarez.

§. III.

138. AD fundamenta igitur pro prima ſententia, quatenus aliquo modo pugnant contra nos, reſpondetur. Ad primum: illud, quod in actu exercito tribuit denominationem in genere cauſæ efficientis, eſſe actionem exercitam, & concernentem agens, vt per illam attingit effectum: ac proinde inuoluit idem agens. Per quod patet ad ſecundum.

Ad vltimum reſpondetur: ipſam quidem actionem ad cauſalitatem pertinere; non tamen abſolutè, ſed vt quaſi habitam, ſeu exercitam per agens: vt ſic autem noſtro modo intelligendi poteſt dici eſſe ſubſequens actionem abſolutè ſumptam; non quidem tanquam effectus, ad quem terminatur actio; ſed ſecundùm quandam poſterioritatem rationis: nam ſicut noſtro modo intelligendi, prius concipitur forma, quàm intelligatur coniungi per inhærentiam actualem ſubiecto: ita etiam priùs intelligitur actionem oriri ab agente, quàm intelligatur agens quaſi coniungi illi, habendo, & exercendo illam. Vnde completè, non dicitur actu cauſans per ſolam actionem abſolutè ſumptam; ſed potiùs per quaſi habere, ſeu exercere ipſam actionem, ſeu coniungi illi: quia in ipſo quaſi habere, ſeu attingere per illam effectum, completur formaliſſimè ipſa ratio cauſalitatis.

DISPV

DISPVTATIO XI.

DE DEPENDENTIA CAVSÆ SECVNDÆ, & neceſſaria à prima : & de modo, quo cauſa prima cum illa concurrit.

SEMEL explicatis virtutibus, ſeu rationibus agendi permanentibus, quibus cauſa ſecunda, & neceſſaria conſtituitur permanenter in actu primo ad operandum : ſtatim occurrit inquirere, an vltra eas indigeat influxu ex parte Dei, & qualiter : loquimur autem de cauſis neceſſariis, & non qualitercumque; ſed in ordine ad ſuas operationes ordinis naturalis : quia de cauſis liberis, aut de aliis operationibus agere, præſens ſuperat inſtitutum.

QVÆSTIO PRIMA.

VTRVM CAVSA SECVNDA NECESSARIA IN ACTV primo per ſuas virtutes actiuas conſtituta poſſit propriam operationem elicere abſque actuali concurſu cauſæ primæ.

1. PARTEM affirmatiuam tenet Durand. in 2. diſtinct.1. quæſt.5. & diſtinct.37. quæſt.1. contendens, mundum cum omnibus ſuis cauſis fuiſſe proximè, & immediatè à Deo productum : at poſtquam creaturæ tunc eſſe, & vim operandi proportionatam effectibus producendis acceperunt, ipſæ per eam quoſuis effectus attingunt, ita vt Deus nihil actu, & proximè agat, niſi ſolùm earum eſſe, & vim operandi conſeruare.

Probatur primò : plures ex cauſis ſecundis neceſſariis ſunt cauſæ principales reſpectu ſuorum effectuum : at cauſa principalis eſt illa, quæ virtute propria, & ſine alterius ope ſuum attingit effectum : non ergo cauſæ ſecundæ neceſſariæ indigebunt ope alterius cauſæ etiam primæ, niſi ſolùm mediata quadam ratione, ſecundùm quod illis eſſe, & virtutem operandi conſeruat.

Secundò : non eſt neceſſarius concurſus duorum agentium ad eundem effectum, niſi vtrumque ſit partiale, vel alterum tantæ ſit imperfectionis, vt non niſi alterius ope fulciatur, poſſit attingere effectum: ſed Deus non poteſt eſſe agens partiale, vt ex infrà dicendis conſtabit; neque creatum, cum totus effectus ab ea procedat, nec etiam imperfectio illa in eandem creatura eſt : cum intèr cauſas ſecundas neceſſarias, multæ ſint, quæ eiuſdem perfectionis ſunt cum ſuo effectu; quædam verò, quæ illum in perfectione longè excellunt : ex nullo ergo capite deſiderabitur concurſus cauſæ primæ ad agendum.

2. Tertiò, quia ſi prima cauſa vnà cum ſecundis, & neceſſariis ad ſuas operationes immediatè concurrit, inquirimus : an vna, an duplici actione agant? non primum : nam quod plura per eandem actionem aliquid producant, prouenit ex eo, quòd eandem agendi vim habeant : vt patet in perſonis diuinis, per eandem met actionem producentibus mundum, quòd in prima, & ſecunda cauſa neceſſaria non inuenitur. Secundum autem dici non poteſt: tum quia actiones diuerſificantur per terminos : at idem eſſet terminus productus ab vtraque cauſa : ergo produci non poſſet pèr diſtinctas actiones. Tum etiam, quia actio Dei, ſi eſſet diſtincta, deberet eſſe prior; cum ſit independens ab actione prædictæ cauſæ, & conſequenter prius quàm actio illius accederet, iam Deus totum produxiſſet effectum, proindeque nihil reſtaret eidem producendum.

3. Nihilominus dicendum eſt : Deum actu, & immediatè ad omnes, & ſingulas prædictarum creaturarum actiones concurrere. Hæc eſt communis inter Philoſophos, & Theologos, & ideò ab eis referendis abſtinemus.

Probatur aſſertio ratione fundamentali. Deum eſſe ens per eſſentiam & has creaturas eſſe entia per participationem, eſt totum fundamentum dependentiæ actualis earum à Deo, tanquam à cauſa; ſed ſine reſpectu ad cauſas ſecundas neceſſarias interpoſitas in cauſando inter Deum, & prædictas creaturas; eſt Deus ens per eſſentiam, & creaturæ iſtæ immediatè, & per ſe entia per participationem : ergo ſine huiuſmodi reſpectu, & mediatione hæ creaturæ habent per ſe ipſas, & omnino immediatè dependentiam à Deo, tanquam à cauſa, & conſequenter quæuis actio creata illarum, quæ etiam eſt ens per participationem, pendebit à Deo tanquam à vera, & actuali cauſa.

4. Confirmatur, & explicatur : quoniam Deus, conſideratus quatenus noſtro modo intelligendi præſupponebatur decreto, quo inſtituit, vt hæ creaturæ haberent vim productiuam ſuorum effectuum, habebat tale eſſe, vt ex ipſo tanquam ex cauſa immediata, haberet dependentiam neceſſariam quoduis ens ab illis producibile : at per huiuſmodi decretum, non eſt mutatus modus eſſendi in Deo : ergo etiamſi illud ponatur, nihilominus omne ens ab eis factibile, neceſſariam, & per ſe dependentiam habebit ab illo, non vtcumque, ſed ita vt interpoſitio harum cauſarum ſecundarum non tollat hanc immediatam dependentiam effectus ab eo.

Maior certa eſt : quia Deus ſecundùm illam rationem æqualiter reſpiciebat omne illud ens factibile, vt cauſa ſimpliciter, & neceſſariò requiſita ad illius productionem : & non magis reſpiciebat vnum effectum vt cauſa immediata, quàm alium : aliàs neceſſitaretur Deus ad inſtituendum ordinem harum cauſarum ſecundarum reſpectu aliquorum effectuum : ſuppoſito, quòd vellet eis eſſe communicare. Minor verò patet : quoniam ex vi decreti liberi nihil

pertinens

pertinens ad naturalem modum eſſendi Dei poteſt immutari.

5. Ad primum ergo, pro ſententia Durandi, diſtinguenda eſt minor: & ſi ſenſus ſit, quòd cauſa principalis ſit illa, quæ ita operatur propria virtute, vt non indigeat ope, & concurſu cauſæ alterius ordinis, neganda eſt; nam illa definitio, ſic intellecta nequit conuenire cauſæ principali ſecundæ & neceſſariæ: ſed primæ. Si verò ſit ſenſus, quòd ita operatur virtute propria, vt non dependeat ab alia cauſa particulari, & eiuſdem ordinis, concedenda eſt.

6. Et eodem modo ſoluendum eſt ſecundum argumentum, diſtinguendo ſcilicet maiorem: & ſi in ea ſermo ſit de cauſis eiuſdem ordinis, & non ſubordinatis, concedenda eſt: ſi verò de cauſis diuerſi ordinis, & inter ſe eſſentialem ſubordinationem habentibus, negari debet.

Ratio autem diſparitatis inter vtraſque cauſas hæc eſt: quia cauſa particularis, ſi modo dicto eiuſdem perfectionis ſit cum effectu, præſtat omnem concurſum, quem petit effectus producendus, vt à tali cauſa præſtetur: & quem cauſa ipſa præſtari poſtulat; & ideò ſi alia cauſa particularis concurrit, ſignum eſt, vel cauſam illam priorem partialem eſſe, vel tantæ in perfectionis, vt ex vi ſua effectum attingere non poſſit. At in cauſis ſubordinatis, & diuerſis ordinis: etiamſi earum quælibet ſit totalis, non excluditur conſortium alterius cauſæ: quia eius totalitas ſolum petit, vt in ſuo ordine totalitatem habeat.

7. Imò & hoc ipſo, quòd cauſa aliqua ſit alteri ſubordinata, modo alibi dicendo, petit alterius concurſum: & quòd illa actio ab vtraque procedat. Vnde illud, quod in tertio argumento dicitur (vt ſic hoc argumentum maneat ſolutum) quod tantùm operantur eandem actionem, quæ eandem operandi vim habent, ſolummodò eſt verum in illis cauſis, ſiue ſuppoſitis, quæ eiuſdem ordinis ſunt in ratione agendi.

QVÆSTIO II.

An iuxta principia Ariſtotelis, Deus non ſolùm ſimul concurrat cum cauſis ſecundis neceſſariis; ſed eas etiam ad agendum præmoueat.

EXPLICATVR TITVLVS, ET refertur recens opinio.

§. I.

8. EX dictis quæſtione præcedenti conſtat, actionem cauſæ neceſſariæ debere procedere, tam ab illa, quàm à prima: & ideò vtramque ſimul influere concurſu, quem vocant concomitantem, & ſimultaneum. Quare explicandum reſtat, an præter hunc concurſum habeat Deus alium, quo influat in prædictam cauſam, & moueat eam ad agendum, ac proinde talis concurſus non ſolùm ſit motio; ſed præmotio, ſeu præuius ad agendum: quandoquidem talis motio, hoc ipſo quod detur prædictæ cauſæ ſecundæ ad agendum, debet neceſſariò præcedere actionem illius, & conſequenter non ſolùm erit motio; ſed præmotio & influxus præuius: imò & neceſſariò erit prædeterminatio Phyſica: quia ex qua parte non datur ad agendum, vel non agendum; ſed ad hoc, vt determinatè agat; eſt determinatio cauſæ, & ex qua parte eſt influxus Phyſicus, erit determinatio realis, & Phyſica: & tandem ea quo capite procedit determinationem, ſeu actionem huius cauſæ ſecundæ, debet eſſe non ſolùm determinatio, ſed prædeterminatio illius.

Mouemus autem hanc quæſtionem, non abſolutè; ſed ſtando in principiis Ariſtot. vt ex profeſſo conſtet, quantùm doctrina hæc de præmotionibus diuinis, quibus cauſæ hæ præmouentur ſit conſona cum principiis Ariſtotelis: ac proinde cum vera Philoſophia.

9. Pro parte negatiua ſtant plures ex Iunioribus. Probatur primò ex Ariſtotele 3. Phyſic. text. 18. vbi loquens de prædictis cauſis docet, agens, vt agens non mutari: ergo poteſt prædicta cauſa eſſe actu agens, quin mutetur: ergo non requiritur illa præuia motio in illam vt agat: quia ſi illam requirit, impoſſibile eſt tale agens non mutari: quandoquidem recipit aliquid intrinſecum, quod antea non habebat.

Secundò, quia in doctrina Ariſtotelis cauſæ naturales ſunt ex omnino determinatæ ad operandum: ergo non indigent aliquo ſuperaddito, quo prædeterminentur. Patet conſequentia: quia illa præmotio ſolùm datur ad determinandum: ergo ſi ſunt determinatæ, vlteriori prædeterminatione non indigebunt.

Aperitur mens Ariſtotelis, & non proponuntur euaſiones quorundam Iuniorum.

§. II.

10. OPpoſitam tamen ſententiam plures tenent ex diſcipulis D. Thom. Pro cuius explicatione dicendum eſt primò, certum eſſe in via, & doctrina Ariſtotelis, dari aliquem influxum cauſæ primæ in ſecundam, & neceſſariam, per quem moueatur ad operandum. Ita deſumitur ex eodem Ariſtotele 8. Phyſic. text. 33. vbi agens de cauſa prima, & ſecunda, & neceſſaria, & de earum ſubordinatione inquit. *Vtrumque igitur mouere dicimus, & primum, & vltimum mouentium: ſed magis primum: illud enim mouet vltimum; ſed non hoc primum; & ſine primo quidem vltimum non mouebit, illud autem, ſine hoc, vt baculus non mouebit, non mouente homine.*

Ecce ergo quomodo Philoſophus apertum ponit diſcrimen inter primam, & ſecundam cauſam neceſſariam, quòd licet vtraque moueat, id eſt actiuè producat effectum; attamen prima mouet ſecundam ad talem operationem, non tamen econtrà. Et hoc ipſum docet idem Ariſtoteles 7. Phyſic. c. 1. & 8. Phyſic cap. 5. quem præter relatos ſequuntur plures ex Iunioribus Philoſophis.

11. Sed plures ex aduerſariis triplicem huic teſtimonio adhibent ſolutionem. Prima eſt, quòd Ariſtoteles, nec verbum vllum de huiuſmodi præmotione alicubi ſcripſit, præſertim in lib. Phyſic. vbi tantùm agit de naturalibus motibus, qui ſenſu percipi poſſunt, & de corporibus mouentibus, & mobilibus. Secunda eſt, intelligendum eſſe Philoſophum de motione communiter dicta, qua cauſæ ſecundæ neceſſaria producuntur in eſſe, & conſeruentur à prima cauſa. Tertia eſt, ideò dici Deum mouere has cauſas ſecundas ad operandum; quia agit vnà cum illis per ſimultaneum concurſum.

Imò aliqui addunt, quòd etſi Deus ſolùm influat per prædictum concurſum, attamen ille influxus, & actio huius creaturæ priùs eſt à Deo, quam à prædicta cauſa ſecunda, & per illam actionem, vt eſt à Deo, mouetur, & determinatur ab eliciendam eandem actionem, prout eſt ab illa.

Confutantur

Confutantur euaſiones Iuniorum.

§. III.

12. SEd omnes hæ ſolutiones ſunt inſufficientes. Ptima quidem: quia Ariſtot. in 8. Phyſic. ex prædictis cauſis ſecundis mouentibus inueſtigat primum motorem, qui ſit omninò mobilis, æternus, infinitus, &c. vt patet ex vltimis capitibus, & vltimis verbis illius libri: ergo non agit tantum de corporibus mouentibus & mobilibus; ſed etiam de ſubordinatione harum cauſarum ad primum motorem, nempè Deum, de quo ſtatuit mouere hæc inferiora mouentia, ad hoc vt operentur ſuos motus. Vnde mirum eſt viros aliàs doctiſſimos præfatam doctrinam ab Ariſtotele in hoc capite adeò expreſſam, non vidiſſe.

13. Ex quo etiam ſecunda ſolutio corruit: quia Ariſtoteles ibi ſermonem texuit de his cauſis ſecundis, quatenus in operando dependent à prima; & ideò non quia ſunt talia entia per participationem: ſed quia ſunt agentia mota (in quo etiam priorem illam dependentiam incluſit) ac proinde ab hoc, quod eſt agere à primo motore, intulit dari vnum primum mouens omninò immotum, & conſequenter non habens ab alio hoc, quod eſt agere: quia in his eſſentialiter ſubordinatis implicat dari proceſſum in infinitum.

Quod etiam non partim confirmatur exemplo de baculo ab eodem Philoſopho allato, ait enim: Baculus non mouebit niſi moueatur à manu: ergo ſicut illa dependentia baculi à manu non eſt in eſſendo, ſed in operando: ita etiam dependentia prædictarum cauſarum à prima, de qua ibi expreſſè loquitur, tantùm erit dependentia, & motio quoad operari, & non quoad eſſe: licet ex hac vltima, quæ in his cauſis eſt, oriatur illa.

Sed neque tertia ſolutio ſufficiens eſt: quia quotieſcumque actio, & paſſio in vna & eadem entitate identificantur; oportet, quòd actio quatenus talis formaliter ſumpta, ſit prior ordine ſaltem rationis, quàm paſſio: nam inqoit Philoſophus 3. Phyſic. text. 18. Motus mouentis antecedit motum mobilis: at prius cauſa ſecunda, & neceſſaria intelligitur mota à Deo, quàm agat: quia mouetur ad agendum: ergo illa paſſio, & motus non eſt eadem realiter actio, per quam prædicta cauſa ſecunda agit: ſed infertur ex vi alterius actionis prioris, qua Deus præuiè agit in illam.

14. Deinde, quia ſi ſemel ponitur Deum ſolummodo concurrere per concurſum ſimultaneum: nequit ſaluari, quòd moueat per illum has cauſas ad agendum: ergo non concurrit per ſolum prædictum concurſum; ſed influit per influxum præuium. Antecedens patet: tum quia nihil mouet aliud, niſi agendo in illud, ſicut nullus poſſet trahere nauim, niſi in illam ageret: at concurſus concomitans non eſt influxus in cauſam; ſed in effectum: quia totum eſſe illius eſt eſſe fieri effectus, & ad illum tendere: ergo per illum nequit prædicta cauſa ſecunda moueri ad agendum. Tum etiam, quia moueri denuò, eſt mutari, ac per conſequens erit recipere aliquid, per quod habeat ſe aliter nunc, quàm priùs. At per actionem tranſeuntem, quæ etiam prout eſt à Deo non recipitur, in ſententia horum Iuniorum, in agente, ſed in paſſio nihil prorſus recipit agens: ergo per illam non ſaluatur, quòd mouetur ad agendum.

Adde pro maiori probatione eiuſdem antecedentis, quòd moueri ad agendum, denotat, quòd talis motio habeat, vt ſic dicamus, pro termino, & effectu *vt quo* ipſam actionem rei motæ: ſicut impelli & moueri lapidem ſurſum: hoc modo habet pro termino ipſum aſcenſum lapidis: at actio prout à Deo non habet pro termino, & effectus actionem eandem prout à cauſa ſecunda, ſi ſemel concurrit per ſolum concurſum ſimultaneum: quia in eorum ſententia eſt omnimoda ſimultas inter hos concurſus, ac proinde vnus non eſt ab alio: maximè quia tales concurſus non diſtinguuntur inter ſe, & etiam eo modo quo animal, & rationale diſtinguuntur: nam in quauis formalitate illius actionis intimè imbibitur, quòd ſit ab vtraque cauſa.

15. Confirmatur primò: quia alioqui non poſſet ſaluari dignitas primi motoris in mouendo, quam præcipuè intendit Ariſtoteles locis citatis ſaluare. Quod ſic oſtenditur; nam ad hanc ſaluandam oportet, vt non ſit mutua dependentia in influxo, quem prima, & hæ cauſæ ſecundæ præſtant: at ſi Deus concurrit per ſolum concurſum ſimultaneum, tunc erit mutua dependentia: ergo non ſaluatur prædicta dignitas. Maior patet; quia ſi mutuò dependent, non erit maior ratio, quare vna potius moueat aliam, quàm econtra: & ita vel vtraque, vel nulla mouebitur ab altera, & conſequenter nulla earum erit excellentior in modo concurrendi; quia cauſam mouere immotam, denotat, quòd ita pendeat aliquid ab illa, vt ſimul ipſa non pendeat in tali motione ab alio.

Minor verò etiam conſtat; nam ſicut actio illius cauſæ ſecundæ non poteſt eſſe ſine concurſu Dei; ita neque iſte concurſus in ſententia horum Doctorum ſine influxu eiuſdem creaturæ; alioquin non eſſet concurſus ſimultaneus, & ideò ſi Deus poſſet per concurſum alterius rationis illuminare ſine ſole: attamen illuminationem ſolis nequit efficere ſine ſole; imò in actionibus vitalibus animæ vegetatiuæ, vt in nutritione implicat, quòd Deus efficiat illam ſine concurſu cauſæ ſecundæ viuentis: quia earum eſſe conſiſtit in hoc, quòd procedant à principio illo viuente coniuncto: ergo ſi Deus agit per ſolum concurſum ſimultaneum, erit mutua inter vtrumque dependentia.

16. Confirmatur ſecundò; quia alioquin non rectè intuliſſet Ariſtoteles deueniendum eſſe ad vnum primum motorem, ex eo quòd hæ cauſæ ſecundæ non agunt niſi motæ. Quòd ſic probatur; nam ideò deueniri deberet ad vnum primum motorem, quia vt ibidem Ariſtoteles ait, in his cauſis eſſentialiter ſubordinatis, non eſt abire in infinitum; ſed hæc ratio non vrget ſi Deus ſolùm concurrit influxu ſimultaneo: ergo vltra hunc dandus eſt alius.

Minor probatur; quia in agentibus partialibus non conuenit vt in infinitum ſyncategorematicè abeatur; id quod in pluribus trahentibus nauim videre licet; nam ſi pondus nauis creſcat, ſicut poſſibile eſt creſcere in infinitum ſyncategorematicè, oportet vt etiam numerus illam trahentium eodem modo in infinitum augeatur: imò ex hoc exemplo conſtat concurſum illum ſimultaneum, nec mouere aliam cauſam ſimul concurrentem, neque dare excellentiam in modo concurrendi. Quare etſi Deus remotè concurrat modo excellenti, quatenus dedit virtutem, & eſſe his creaturis, verbi gratia igni, attamen vt formaliter, & proximè influit, non concurreret tunc independenti modo; neque vt mouens cæteras illas cauſas, ac proindè neque vt cauſa prima.

17. Ex quibus etiam facilè corruit id, quod in hac tertia ſolutione addebatur, ad ſaluandum prædictam cauſam ſecundam præmoueri à Deo per concurſum ſimultaneum, ſcilicet illam actionem prius eſſe à Deo, & ſic præmouere cauſam ſecundam, & neceſſariam ad eandem actionem. Nam prætér-

quam

quam quòd actio illa quando eſt tranſiens non recipitur in agente, ac per conſequens non poteſt moueri per illam ad agendum, vt nuper dicebamus; nihilominus etiam ſi ſubiectaretur in illo non poſſet per hoc ſaluari id, quod Ariſtoteles docet de moto cauſæ ſecundæ & neceſſariæ à prima. Quia hæc prioritas non eſt in re, ſed ſolùm in intellectu conſiderante: ergo hæc non ſufficit, vt ſaluetur quòd Deus per ſuum concurſum moueat has cauſas ſecundas ad agendum: nam cùm motio Dei ſit cauſa actionis earum, debet eſſe inter vtramque vera diſtinctio, veraque, & realis prioritas.

Maximè quia cùm hæc motio ponatur ad ſaluandam dependentiam prædictæ creaturæ, vt mouentis, à motione Dei in ipſam, quia non mouet, niſi mota à prima, oportet, vt ſicut hæc dependentia eſt maxima, quæ excogitari poteſt, quia oritur ex intima, & intrinſeca ſubordinatione, quæ ibidem inuenitur, ita ſit vera, & realis, ac proinde à parte rei inuenta.

18. Accedit etiam: tum quòd alioqui iſtæ cauſæ ſecundæ nihil agerent, ſiquidem prioritate naturæ præſupponeretur actio Dei in effectum, & ideò præſupponeretur iam factus, & conſequenter eſſet incapax, vt ab illis reproduceretur. Tum etiam, & maximè: quia alioqui eſſet in illa actione aliqua formalitas, reſpectu cuius prædicta cauſa ſecunda ſe haberet merè paſſiuè, ſcilicet illa per quam moueretur ad agendum. At hoc ſatis conſtat eſſe falſum: maximè, in actionibus vitalibus neceſſariis, partis vegetatiuæ, quarum formalitates, hoc ipſo, quòd non intelligantur exire è ſua cauſa proxima, neque intelligentur vitales. Sequela ſatis conſtat: nam cum hæc formalitas moueat eam ad actionem; oportet eſſe priùs, quàm ipſa agat: at ſi eſſet effectiuè ab eadem cauſa ſecunda, non poſſet præintelligi influxui illius: ergo, &c.

Satisfit argumentis prioris ſententiæ.

§. I V.

19. AD primum primæ ſententiæ reſpondetur, tantum velle ibidem Ariſtotelem, quòd agens vt tale non mouetur per actionem ſuam, id eſt, à ſe ipſo procedentem, non verò quòd agens neceſſarium non agat, vt priùs motum à primo; imò ex illo loco maior ſumitur confirmatio pro noſtra ſententia: nam cum ipſe Ariſtoteles aſſerat, quòd cauſa ſecunda neceſſaria agit mota à prima, & aliàs dicat, quòd non eſt mota per ſuam actionem: ſupereſt, vt dicatur mota à prima per aliquid diſtinctum ab actione ipſius cauſæ ſecundæ: & cum huiuſmodi diſtinctum ab actione non ſit poſterius illa: quia aliàs priùs ageret illa cauſa ſecunda, quàm moueretur à prima, reſtat vt ſit quid præuium ad illius actionem.

Ad ſecundum reſpondetur: quod hæ cauſæ ſecundæ habent virtutem determinatam, & completam in ſuo ordine; ſed non per reſpectum ad cauſas ſuperiores; in quarum virtute debent agere, & determinari.

QVÆSTIO III.

An ratione naturali conuincatur, omnes cauſas ſecundas neceſſarias indigere ad agendum non ſolùm concurſu Dei ſimultaneo, ſed etiam motione præuia.

Refertur ſententia negans.

§. I.

20. PArtem negatiuam tuentur quamplurimi ex Iunioribus, qui omnes conſtanter tuentur præter concurſum ſimultaneum, quo Deus vnà cum cauſa ſecunda, & neceſſaria efficit, actionem illius, non conuinci, quod deſideretur aliud, quo eam ad operandum moueat.

Probant primò. Per concurſum ſimultaneum ſaluatur omnis dependentia eſſentialis, tum huius cauſæ ſecundæ à prima in cauſando, tum actionis eius, tum etiam effectus per illam cauſati: ergo ſuperfluit alius quiuis concurſus. Conſequentia eſt euidens: quia prædictus concurſus præuius ſolùm poteſt addi ad ſaluandum aliquam ex his dependentiis eſſentialibus.

Antecedens videtur perſpicuum: nam ex qua parte cauſa prima poteſt operari ſine concurſu ſimultaneo cauſæ neceſſariæ: non verò econtrà hæc cauſa ſecunda ſine concurſu concomitante Dei, ſaluatur dependentia eſſentialis in agendo huius cauſæ ſecundæ à prima; & ex qua parte ipſa actio prædictæ cauſæ ſecundæ eſt immediatè à Deo, per illum concurſum, manet illæſa dependentia ipſius actionis à cauſa prima. Et tandem ex quo capite, id quod in his cauſis eſt cauſa actionis, cauſat etiam immediatè effectum, qui ſequitur ad actionem: ſaluatur dependentia ipſius effectus à Deo. Ad quid ergo deſiderabitur influxus ille ſuperadditus, & realiter diſtinctus à concurſu ſimultaneo.

21. Confirmatur. Quia ſi concurſus præuius eſt ſeparabilis ab actione prædictæ cauſæ ſecundæ: quia cum ſit prior natura, quàm illa, ac per conſequens independens ab eadem, nequit reddi ſufficiens ratio, cur ſaltem ſupernaturaliter non poſſit ab ipſa ſeparari: maximè, quia omne principium agendi creatum poteſt Deus ſuſpendere ab actuali actione: ergo concurſus Dei nequit conſiſtere in aliquo præuio; ſed in ſolo concurſu ſimultaneo. Patet conſequentia: quia debet conſiſtere in aliquo, quod ſit inſeparabile ab actione prædictæ cauſæ ſecundæ. Vnde, quando non ſequitur talis actio, tunc etſi Deus fuerit paratus ad concurrendum; non tamen actu concurrit: ac proinde conſiſtet in prædicto concurſu ſimultaneo, qui hoc ipſo, quòd eſſentialiter ſimultaneus eſt, nequit ſeparari à ſuo conſorte, ſcilicet ab influxu cauſæ ſecundæ.

Secundò ſolis inſtrumentis eſt proprium, vt indigeant præuia motione, & applicatione è ſuperiore agente: quia ſola ipſa habent virtutem incompletam, & inferiorem in ordine ad productionem effectus principalis agentis: ſed in productione ignis, verbi gratia, concurrit ignis generans, vt cauſa principalis: quia habet virtutem eiuſdem perfectionis cum effectu producto: ergo non indiget præuia aliqua motione, aut applicatione: maximè, quia loquimur de illo, vt eſt ſufficienter approximatus paſſo.

22. Tertiò, quia non apparet, quid ſit iſta motio, aut ad quod prædicamentum pertineat: quoniam neque poteſt ſpectare ad prædicamentum qualitatis, actionis,

conſequentia: quia quod non ſpectet ad aliquod ex quatuor vltimis prædicamentis, aut ad genus ſubſtantiæ, quantitatis, aut relationis, eſt per ſe manifeſtum, & ideo ad hæc ſolummodo tria iam enumerata poteſt pertinere.

Antecedens verò quoad primam partem, ſcilicet quòd non ſit qualitas, videtur certum: quia qualitas illa, quippè virtus actiua non minùs eſſet potentia operatiua ſecunda, quàm calor ignis aut quæuis alia potentia permanens, & ex conſequenti indigebit etiam Dei præmotione ad operandum, & ſic in infinitum: cum quæuis virtus operatiua non poſſit non pendere ab illo in eſſe, fieri, & operari: maximè, quia hoc ipſo, quòd ſit naturalis potentia, eſt indifferens ad plures, & diuerſos actus, & tantum dat poſſe: ergo indiget determinatione, & applicatione huius poſſe: ſicut & ipſa cauſa ſecunda, cui conceſſa eſt.

23. Ex quo etiam antecedens idem quoad alias duas partes conſtat: quia vbi eſt actio, ibidem debet eſſe terminus: ſicut & vbi eſt paſſio: quin paſſio identificatur cum actione; ſed non apparet, quem alium terminum habeat hæc motio, niſi qualitatem actiuam, vt patet: maximè, quia actio cauſæ ſecundæ non poteſt eſſe immediatus terminus illius: ſiquidem, vt docet Ariſtot. ad actionem non datur actio, ne cogamur procedere in infinitum: ergo, &c.

Statuitur vera ſententia, & prima eius ratio expenditur.

§. II.

24. Dicendum eſt tamen: non poſſe non ſtando in ratione naturali, admitti, Deum præmouere cauſas ſecundas neceſſarias ad ſuos actus, influendo in illis aliquid reale phyſicum, & præuium, quo præmoueantur, & prædeterminentur phyſicè ad operandum, ac proinde non ſufficere concurſum merè ſimultaneum. Hanc paſſim docet D. Thom. eſtque communis inter antiquos Philoſophos, & inter Thomiſtas tam antiquos, quam recentiores; & ita ſuperuacaneum eſſet, ſingulos recenſere.

Sed vt prima ratio, qua eam ſuadebimus radicitùs intelligatur, aduertendum eſt, eſſe valdè diſtincta hæc duo, nimirum: operari cum aliquo ex vna parte, & operari in illo, aut per illud, ſeu mouere ipſum ad operandum ex alia: nam primum ſolummodo denotat ſimultatem, quam vocant concomitantiam concurſus, & ideo ſi duo portent vnum & eundem, quiuis operatur cum alio: quia ſimultaneè cum illo concurrit. Et in ſententiam eorum, qui dicunt fœminam concurrere actiuè ad generationem prolis, tunc fœmina ob rationem dictam operatur vnà cum viro, & contrà. At verò ad ſecundum requiritur vt agens, quod operatur per aliud, aut in alio, non ſolùm concurrat ſimultaneè cum altero; ſed quod per ſuum concurſum faciat, vt alterum agat, & operetur: quia mouendo illud ad operandum facit, vt faciat, ideò nec fœmina operatur per virum, nec vir per fœminam, nec vnus ex portantibus lapidem portat illum per alium; quia nec fœmina facit, quòd vir faciat, nec vnus, qui portat lapidem, actiuè facit vt alius illum portet: quia nullus eorum præmouet nec applicat alium ad effectum.

25. Hinc ergo conficitur ratio ex D. Thoma deſumpta: nam licet prima cauſa: & ſecunda neceſſaria concurrant ad actionem eiuſdem cauſæ ſecundæ; attamen cum hoc diſcrimine, quòd Deus non ſolùm eſt cauſa illius actionis, prout eſt ab ipſo; ſed etiam per ſuum concurſum, eſt cauſa eiuſdem actionis, prout eſt ab illa cauſa ſecunda; at verò cauſa ſecunda, & neceſſaria, licet ſit cauſa ſuæ actionis, prout eſt ab ipſa, non tamen poteſt eſſe cauſa illius, prout eſt à Deo: ergo Deus non ſolùm cauſat realiter illam actionem; ſed etiam per ſuum concurſum facit actu, quòd cauſa ſecunda, & neceſſaria agat, & ex conſequenti non ſolùm concurret per concurſum ſimultaneum; ſed etiam per aliquid præuium & intrinſecum, per quod phyſicè moueat illam ad operandum.

Antecedens patet, quia cùm actio illa neceſſaria, prout ab illa creatura, ſit aliquid creatum in rerum natura exiſtens, oportet, quòd vt ſic ſit à Deo tanquam à prima cauſa efficiente: ſicut quia eadem actio, prout à Deo eſt ab illo, vt à prima cauſa, ideò prout ſic ab illo procedit, nequit procedere ab alia cauſa; alioquin non influeret per modum primæ cauſæ: quia cauſa quæ influit, non ſolùm in actionem vtcunque; ſed prout eſt ab aliqua cauſa, facit vt talis cauſa faciat, ac proinde eſt prior illa in cauſando: ergo ſi cauſa ſecunda, & neceſſaria eſſet cauſa illius actionis, non vtcumque; ſed prout eſt à Deo, atque ita faceret, vt ipſe faceret, iam eſſet prior in cauſando, quàm Deus, & ex conſequenti, eo ipſo Deus rationem primæ cauſæ amitteret.

26 Prima verò conſequentia ex antecedenti conſtat, quia idem eſt actionem neceſſariam prædictæ cauſæ ſecundæ, etiam prout eſt ab illa, eſſe actu à Deo: & quod Deus faciat actu, quod talis creatura faciat: alioqui, licèt actio illa eſſet à Deo; non tamen quatenus fit ab illa creatura, fieret ab illo.

Vltima verò conſequentia, præter quam quod videtur nota ex dictis qu. 2. huius diſputationis, & etiam ex notabili nuper poſito, nihilominus ex probatione antecedentis & primæ conſequentiæ ſic ſuadetur: tum quia ſi Deus mouet actua prædictam cauſam ad operandum, datque illi vt agat oportet, vt ponat in ea aliquid, quo faciat, vt faciat, & quo ſit actu cauſa illius actionis prout ab illa: quia quod eſt cauſa phyſica actionis alicuius cauſæ neceſſariæ, prout ab ipſa, ac proinde eſt illi efficaciter ratio agendi actualiter, debet eſſe quid phyſicum, & inhærens ipſi, præuiùmque ad actionem: ſicut quod dat illi habitualiter, & ſufficienter eſſe operatiuam, non poteſt non eſſe inhærentes in eadem cauſa ſecunda. Tum etiam, quia aliàs Deus ſolùm concurreret remotè ad illam actionem, prout eſt ab illa creatura, quatenus nimirum dedit eſſe, & potentia operatiuas permanentes, & illas conſeruat, quod eſt incidere, ſaltem quoad hanc formalitatem, in ſententiam Durandi; quandoquidem licet ex vi concurſus ſimultanei illa actio ſit abſolutè à Deo, non tamen ſecundum quod eſt ab illa cauſa neceſſaria, ex vi prædicti concurſus ab illo.

27 Confirmatur, & explicatur: ſicut ratio entis increati, & à ſe, tranſcendit omnes rationes, quæ in Deo ſunt; ita ratio entis creati, & entis ab alio tranſcendit omnes rationes, quæ in his creaturis ſunt: ergo ſicut propter rationem entis increati; & à ſe habet Deus à ſe, & non ab alio, non ſolum eſſe, & virtutem operatiuam; ſed etiam eſſe ſaltem noſtro modo intelligendi principium actua operationis: ita ob hanc rationem entis creati, & ab alio vt in prædictis cauſis imbibitam non ſolùm habebit ipſa actio cauſę ſecundę eſſe à Deo; ſed etiam ipſa cauſa ſecunda, & neceſſaria habebit ab alio, tùm eſſe, tùm virtutem operatiuam permanentem: tùm etiam eſſe principium actuale operandi.

28 Antecedens ex ſe patet. Conſequentia autem manifeſta eſt; quia non ſolùm ipſa actio, & eſſe prędictę cauſę ſecundę, necnon & virtutes operandi in ea permanentes ſunt aliquid reale creatum; ſed etiam eſſe actuale principium operandi, ſeu eſſe

principium actualiter applicatum, & determinatum ad agendum, eſt aliquid reale, tum quia actio non pendet actu, & in exercitio à principio habitualiter operatiuo præcisè ſumpto: nam poteſt eſſe principium habituale operandi abſque eo quòd ſit actio; ſed dependet ab illo, vt eſt actuale, & determinatum principium illius, ſeu vt eſt actualiter applicatum ad operandum. Tum etiam, quia ſi eſſe operatiuum habitualiter, & in potentia, & aliquid reale: ergo multo magis eſſe actuale principium modo dicto operandi, quod ſit talis conditionis, & naturæ, vt operatio non ſit ab illo ſaltem in ſenſu compoſito ſeparabilis; ſed debeat ab illo actu, & in exercitio pendere: quia hoc denotat principium magis actuale magiſque completum: ergo totum hoc debet cauſa ſecunda & neceſſaria habere actu à Deo.

29 Non refugiunt Authores oppoſitæ ſententiæ reſpondere, quòd licet illa actio realiter ſit à Deo; non tamen *prout eſt à cauſa ſecunda neceſſaria*: quia etſi vna actio poſſit eſſe ab vtraque cauſa: attamen prout eſt ab vna, non poteſt eſſe ab alia: & ideò ſatis eſſe concurſum ſimultaneum: quia ad dependentiam prædictæ cauſæ ſecundæ à prima in agendo, ſufficit, quod non poſſit agere, quin ſimul illa actio ſit realiter à prima.

Et ad confirmationem reſpondent, cauſam ſecundam, neceſſariam agere, ſeu eſſe principium determinatum, & actuale actionis, nihil aliud eſſe, quàm eandem cauſam ſecundam & ipſam actionem eſſe à Deo, etiamſi non detur prædictus concurſus prauus: quia actio ipſa pendet ab illo per concurſum ſimultaneum; cauſa autem ſecunda per concurſum conſeruantem eſſe, & virtutes operatiuas permanentes eiuſdem cauſæ.

30 Sed nulla ex his ſolutionibus ſatisfacit; non quidem prima: quia vt in ratione noſtra dicebamus, dependentia illa formaliter ſumpta actionis à cauſa ſecunda neceſſaria, non eſt purum ens rationis; ſed eſt aliquid verum & reale in rerum natura exercitum: ergo debet eſſe participatum actu, & immediatè ab ente per eſſentiam: alioqui enim Deus non influeret in illam actionem, vt habet rationem entis, quandoquidem non procedit ab illo ſecundùm omnem modum, & formalitatem, quam habet: et hoc eſſe falſum ſatis conſtat: ſiquidem terminus, qui per ſe correſpondet vniuerſaliſſimæ cauſæ, qualis eſt Deus, eſt ratio vniuerſaliſſima omnium, quæ in rebus inueniuntur, ſcilicet ratio entis. Quare, ſicut aliæ rationes inuentæ in actione, quæ ſunt aliquid reale, refunduntur actu in Deum, vt in cauſam, à qua actu, & immediatè pendent: ita & hæc formalitas actionis, cùm ſit ens, debet etiam eſſe actu, & immediatè ab ipſo.

Quare, etſi facta collatione inter duas cauſas eiuſdem ordinis, repugnat actionem, prout eſt ab vna, eſſe ab alia: non tamen ſi fiat inter cauſas diuerſi ordinis, & eſſentialiter ſubordinatas.

31 Confirmatur, quia actiones vitales partis vegetatiuæ ſecundùm rationem ſuæ vitalis debent pendere à Deo actu, & immediatè: quia cum hæc ratio ſit valde perfecta, non poſſunt non in illa eſſe dependentes à Deo, qui eſt ipſa vita per eſſentiam: at actio illa vitalis, vt habet ſuam vitalitatem intrinſecè importet dependentiam à ſuo intrinſeco principio vitæ: imo & in hac dependentia eius vitalitas conſiſtit; ergo ſi ſemel, vt habet hanc vitalitatem pendet à Deo, non poteſt non pendere ab ipſo, vt pendet ab illa cauſa creata, ſeu ab illo principio creatæ vitæ.

Neque ſolutio, quæ ad confirmationem adhibita eſt, ſatisfacit: quia ignem, v. g. calefacere, ſeu eſſe actuale principium calefactionis, non eſt ſola entitas ignis, & calefactionis: nam poſſet Deus conſeruare, tam calefactionem illam, quàm ipſum ignem, abſque eo, quod ignis calefaceret; quia in hoc diſtinguuntur hæ actiones creatæ vitales, & non vitales, quòd illæ non poſſunt eſſe, aut permanere abſque eo, quòd actu exeant à principio creato vitæ: ſecùs verò iſtæ: quia poſſunt permanere per ſolum influxum Dei: ergo hoc quod eſt ignem eſſe actuale principium calefactionis, aliquid aliud eſt præter ipſam entitatem ignis, & calefactionis, ſcilicet eſſe id à quo actu neceſſario actu neceſſario, & inſeparabiliter oritur in exercitio ipſa calefactio.

32 Adde, probationem illam pro vltima conſequentia noſtræ confirmationis adductam adhuc manere in ſuo robore quæ ſic poteſt vrgeri. Quia eſſe principium actuale operationis, & determinatum ad ipſam eſt eſſe id, à quo operatio pendet per indiſſolubilem nexum, alibi explicandum, inter vtrumque; ergo eſſe tale principium non importat ſolummodo eſſe cauſæ ſecundæ neceſſariæ, ſuarum virtutum operatiuarum ex vna parte, & operationis ex alia; ſed vltra hoc addit aliquid medium inter vtrumque, quod ſit cauſa huius egreſſionis, & dependentiæ actualis, & indiſſolubilis præter conſequentiæ: quia eſſe principium habituale, ſeu potentiale, non importat talem nexum, & ipſa actio non poteſt eſſe id, à quo ipſa pendet per indiſſolubilem nexum cum ſe ipſe; alioquin idem penderet realiter à ſe: ergo vltra hæc duo addendum eſt aliquid aliud, ratione cuius prædicta cauſa ſecunda ſit id, à quo operatio pendet in actu exercito per indiſſolubilem connexionem inter vtrumque: vt ſic de ea verificetur, quod eſt principium, non ſolùm habituale: ſed etiam actuale operationis, & determinatum ad illam, & hæc de prima ratione D. Thomæ.

Expromitur vis, & efficacia ſecundæ rationis D. Thomæ.

§. III.

33. SEcunda ratio principalis pro noſtra aſſertione, & ex eodem S. Doctore deſumpta, ſic ſe habet. Quia ſi Deus non præmoueret cauſam ſecundam neceſſariam ad operandum, ſequeretur quod prædicta cauſa eſſet primum ſe mouens, & primum ſe determinans ad illam operationem, quod eſt eſſe primum principium ſimpliciter. At hoc eſt euidenter falſum: quia alioqui iam darentur plura prima principia in ordine operatiuo, & ita incideremus in errorem Manichæorum. Sequela videtur aperte: quia cauſa ſecunda, & neceſſaria, quæ non mouetur ab alio ad operandum, eſt primum mouens, & primum ſe determinans.

Confirmatur: quia ignem eſſe principium actuale operationis, & determinatum ad eam eſt aliquid reale diſtinctum, tum ab operatione; tum etiam à principio habituali, & potentiali operandi: quod quandoque eſt in actu, quandoque verò ceſſat ab actu, vt in ratione præcedenti diximus: vel ergo ignis habet à Deo eſſe tale principium actuale, vel à ſe; ſi primum: ergo mouetur ab illo ad operandum: ſi ſecundum: ergo eſt primum principium actuale operandi: ſi quidem à ſe hoc habet. Ex quo vlterius fieret eſſe primum ens: quia ſi tale ens ſecundum; deberet habere omnia ſua, participata à primo.

34 Reſpondent aduerſarij dupliciter: primò ad rationem primi mouentis, & primi ſe determinantis requiri, vt habeat eſſe à ſe, quod non competit cauſæ ſecundæ neceſſariæ. Secundò reſpondent, ſatis eſſe vt illa cauſa ſecunda non eſſet primum mouens ſe ipſam

quod

Digitized by Google

quod nequeat operari ſine concurſu ſimultaneo primæ cauſæ.

Cæterum prima ſolutio impugnari poteſt dupliciter: primò quidem, quia cauſa neceſſaria, quæ à ſe non habet eſſe; nequit habere à ſe, quòd ſit actuale principium operandi modo dicto: quia tale principium debet commenſurari cum eſſe: ergo ſi ſemel datur, quod actu operetur à ſe, debet dari quod ſit ens à ſe. Vnde, hæc ſolutio contradictoria inuoluit, ſcilicet quòd cauſa ſecunda neceſſaria eſſet, & non eſſet ens à ſe: primùm quidem, quia vt nunc dicebamus, cauſa neceſſaria, quæ à ſe non eſt ens, non habet à ſe quod modo dicto operetur. Secundum verò, quia vt ſupponitur, habet eſſe creatum.

35 Deinde; quia etſi demus, quòd per hanc ſolutioné euitetur, quod ignis non ſit primum ens ſimpliciter, non tamen quòd non ſit primum operans reſpectu ſuarum operationum, ſi ſemel operatio illa, etiam prout eſt ab ipſo, non pendet ab alio, ac proinde, ſi ſemel non moueatur ab alio ad illam eliciendam. Adde; confirmationem adductam manere in ſuo robore ſcilicet quòd eſſe actuale principium operandi iam dictum, eſt ens reale, quod non haberet ignis à Deo, ac per conſequens non eſſet ens ſecundum, propter rationem dicta.

Neque ſecunda ſolutio ſatisfacit: quia eorum ſententia, licet poſſit Deus calefacere ſine igne per concurſum alterius rationis, ac ſit ille, quo concurrit cum ipſo; non tamen id poteſt facere per concurſum ſimultaneum, quo concurrit igne: quia ille concurſus ab intrinſeco petit ſimultatem concurſus ignis: & tamen tunc Deus concurrit vt prima cauſa; ac per conſequens modo non derogante rationi primi ſe mouentis, primique operantis: ergo ex hoc præciſo capite, quòd ignis egeat concurſu ſimultanea, non amittet rationem primi principij.

Confirmatur: tùm quia reſpectu actionis vitalis nutriendi non poteſt Deus concurrere ad illam efficiendam, niſi ſimul concurrat potentia vitalis creata, vt ſupra diximus, & nihilominus concurrit modo proprio cauſæ primæ: ergo quod deſideretur concurſus ſimultaneus alterius cauſæ, non derogat modo cauſandi cauſæ primæ, vt primæ.

Enucleatur vltima ratio D. Thomæ.

§. IV.

36. TErtia ratio principalis pro ſententia D. Thomæ. (per quam etiam rationes, & impugnationes præcedentes, non parum confirmabuntur) ſic ſe habet: Cauſa ſecunda, & neceſſaria nequit agere, quin Deus ſimultaneè cum illa influat: ergo etiam debet præmoueri ab illo ad agendum. Patet conſequentia: nam cùm ad illam actionem indiſpenſabiliter deſideretur concurſus ſimultaneus duarum cauſarum; oportet vt vel vna moueat aliam, vel vtraque ab alia tertia moueatur; aliàs enim omnino à caſu, ſequeretur illa ſimultas concurſuum; etiam ſi illæ cauſæ ſint per ſe ſubordinatæ: ergo cum nequeat illa cauſa ſecunda applicare cauſam primam, neque aliqua alia tertia ſit excogitabilis, quæ vtramque præmoueat, neceſſe erit, Deus efficaciter præmoueat cauſam ſecundam neceſſariam: aliàs ipſe cæco modo, & ignoranti influeret; quia neſciret quando illa inciperet operari, & an exhibitura ſit ſuum concurſum ſimultaneum, necne: ac proinde an ille concurſus Dei obtenturus ſit finem, pro quo exhibetur, vel non.

37 Confirmatur: hoc ipſo quòd Deus concurrat cum igne ſimultaneè, oportet, vt priùs ordine naturæ intelligatur paratus concurrere cum illo: qualiter non intelligeretur; ſi decreuiſſet non concurrere cum eodem: etiam ſi abeſſent omnia impedimenta: quia priùs quàm intelligatur hæ duæ cauſæ in actu ſecundo vnitæ per ſuos concurſus, oportet, vt præintelligantur ſuo modo vnitæ in actu primo in ordine ad concurrendum in ratione vnius principij totalis, & adæquati; ſed non poteſt intelligi hæc quaſi vnio, abſtentia, & præparatio primæ cauſæ ad concurrendum cum cauſa ſecunda, & neceſſaria, niſi ei imprimat aliquid præuium actionem; ergo &c.

Minor probatur: quia hæc vnio, & aſſiſtentia ſpecialis virtutis diuinæ cum illa cauſa ſecunda eſt habitudo quædam ſpecialis inter illas, quæ potuit non eſſe; ſi Deus decreuiſſet non concurrere cum illa: ergò neceſſe eſt ad hoc quòd ſit talis habitudo, quod adſit aliqua mutatio, ex parte alicuius extremi: quia habitudo, quæ poteſt non eſſe manentibus extremis nequit conſurgere ſine mutatione, ſaltem alicuius ex illis: ergo cùm hæc mutatio nequeat eſſe in Deo, erit in illa creatura per receptionem alicuius inhærentis in ipſa: quia ad ſolum, quod eſt intrinſecum, ſeu inhærens, poteſt formaliter immutare: ergo cum hæc vnio antecedat concurſū ſimultaneum vtriuſque cauſæ, quandoquidem vniuntur ad agendum, fiet inde, vt immutatio ad extra ad illam requiſita, præſidat etiam prioritate vera, & reali, ſaltem naturæ, ad illum concurſum, ac proinde, quod præhabeat illa cauſa ſecunda aliquid præuiam, & nouum à cauſa prima, antequam intelligatur agere.

38 Reſpondetur Auctores oppoſitæ ſententiæ; tùm ad rationem hanc, tùm ad eius confirmationem; Ad rationem quidem dicunt, quòd vt Deus non procedat cæco modo, ſatis erit quod per eam ſcientiam, quam appellant Theologi, ſimplicis intelligentiæ, cognoſcat, quoad cauſas naturales, quod quoties non fuerit aliquod impedimentum, neceſſariò operabuntur, ac per conſequens poterit ſcire quando, & quomodo præbiturus ſit ſuum concurſum ſimultaneum, &c.

Ad confirmationem verò reſpondent, ſufficere mutationem in aliquo extrinſeco, ſcilicet in tempore; quia hoc ipſo quod adueniat tempus quo operaturus eſt ignis, ſequitur influxus ſimultaneus, & priùs natura eſt aduentus illius temporis, quod eſt connotatum illius habitudinis, inter cauſam primam, & ignem, quàm quod Deus ſimultaneè concurrat cum illo.

39 Cæterum hæc non eneruant rationem, & confirmationem noſtram: nam licèt cauſæ naturales ex ſe ſint in ſuo ordine determinatæ ad operandum, ſecluſis impedimentis: attamen poſſunt pro quolibet inſtanti impediri, vel ab ipſo Deo ſupernaturaliter operante, vel ab aliis cauſis ſecundis efficacioribus, & liberis: atque adeo, niſi Deus efficaciter cauſas neceſſarias præmoueat ad agendum, concurreret cæco modo, neſciens an prædictæ cauſæ ſecundæ ſimul influxuræ ſint, necne.

Nec refert ſi cum eiſdem dicas Deum per aliam ſcientiam, quam ipſi appellant mediam, præcognoſcere, an ipſe, vel cauſæ liberæ impeditura ſint cauſas neceſſarias, & idèò ſine præmotione harum cauſarum poſſe ſcientificè ſcire, an præbituræ ſint ſuum concurſum. Non inquam hoc refert: quia quidquid ſit de modo, quo Deus concurrit cum cauſis liberis, à quo, pro nunc abſtinemus, & de prædicta ſcientia media, quam multis, & grauibus teſtimoniis, & rationibus poſſemus probare eſſe impoſſibilem, quod etiam conſulto omittimus: quia ſuperat præſens inſtitutum: attamen gratis admiſſa, ſed non conceſſa tali ſcientia, adhuc ratio noſtra in ſua vi manet.

40 Hoc autem ſic oſtenditur: nam cum ſcientia

hæc non ſit practica, aut ſactiua rerum; ſed purè ſpeculatiua: ac proinde præſopponat ſuum obiectum vt ipſi aiunt, oportet vt præſupponat omnes dependentias eſſentiales requiſitas ad exiſtentiam actionis cauſæ neceſſariæ creatæ: ergo ſi ſemel hæc actio pendet à Deo, vt concorrente ſolummndo concurſu comitanti, & non efficaciter, & infallibiliter applicante cauſam neceſſariam ad operationem, præſupponet Deum, vt præcisè coocurrentem per hunc concurſum: ergo & præſupponet illum vt operantem ſine prouidentia, ſapientia, & conſilio: quia ex vi huius modi concurrendi, vt præſuppoſiti ad iſtam ſcieotiam, non poreſt ſcire an cauia ſecunda neceſſaria exhibitura ſit iofallibiliter ſuum concurſum; cum ille concurſus poſſit impediri vel ab ipſo Deo, vel ab aliis cauſis efficacioribus, & liberis.

41 Confirmatur, & explicatur: quia in ſeotentia admittentium hanc ſcientiam, id quod præſupponit illam, non eſt neceſſario reqoiſitum ad exiſtentiam actionum cauſarum ſecundarum, quandoquidem ſcientia hæc, vt dicebamus, præſupponit ſuum obiectum, & omnes eſſentiales dependentias ad illius exiſtentiam requiſitas: ergo cum per illos modus concurrendi primæ cauſæ per conſilium, & prudentiam, & ex intentione effectus particularis, ita vt effectus infallibiliter ſequatur, ſcientiam mediam præſupponat, noo erit hic modus concurrendi neceſſarius ad exiſtentiam talium actionum: ac proinda debent diſtinguere duplicem modum cnncurrendi in prima cauſa: alium fortuito ſine conſilin, & deliberatiooe, & cæco modo, & hunc requiſitum eſſentialiter ad exiſtentiam effectus, alium verò cum conſilio, & deliberatione: & hunc non deſideratum eſſentialiter ad talem exiſtentiam; quo quid abſurdius;

Nec ſolutin adhibita primæ noſtræ confirmationi ſatisfacit; quia ſemel dato (vt re vera dari debet ex communi Theologorum ſententia (quòd vnio illa in actu primo, ſeu ſpecialis illa aſſiſtentia Dei cum cauſa neceſſaria, in ordine ad concurrendum, debet habere aliqund connotatum ex parte rerum creatarum antecedens ad concurſum ſimultaneum, vt ita intelligatur noua illa habitudo rationis in Deo; oportet, vt illud noo ſe habeat per accidens ad voluntatem qua Deus eſt paratus concurrere; ſed ſit quid indiſpenſabiliter illatum ex illa. At aduentus temporis non eſt indiſpenſabiliter deſideratus ad illam voluntatem: quia etſi nullum eſſet tempus primi mobilis; ſed vnicum tantummndo cælum in rerum natura exiſteret; tunc eſſet Deus paratus concurrere cum illo: ergo ſicut tunc non eſſet recurrendum ad tempus, ſed præmotionem illam iam dictam: ita & nunc.

Diluuntur argumenta contraria ſententia.

§. V.

42. AD primum ergo per contraria ſententia initio quæſtionis adductum reſpnndetur, per concurſum ſimultaneum ſolùm pendere directè à Deo ipſam actionem cauſæ ſecundæ neceſſariæ, oon verò prædictam cauſam ſecundam; ſed ſolum indirectè, quatenus ſua actio pendet, eo modo quo ſœmina, in ſententia dicentium illam concurrere actiuè, pendet à concurſu viri & econtrà. Cæterum, cum ipſa cauſa ſecunda & naceſſaria debeat pendere directè à Deo in agendo, qoatenus ab ipſo accipit immediatè, noo ſolùm, vt ſit operatiua; ſed etiam quod agat, ſeu quod ſit principium actuale actiooia, determinatum ad illam: & hoc non debeat præcisè per concurſum ſimultaneum, vt diximus, ideò oportet vt applicetur, & præmoueatur à Deo; ac per conſequens quòd accipiat prædictam motionem.

Adde, id, quòd etiam ex præcedentibus ſequitor quòd actio cauſæ ſecundæ neceſſariæ, noo ſolùm dicit actionem, ſed etiam actionem cum modo dependentiæ ab eadem cauſa ſecunda, ſecundùm quam rationem debet etiam procedere à Deo, vt ſuprà dicebamus: atlicèt Deus per coocurſum ſimultaneum concurrat ad actionem, non tamen poteſt ad illam, prout eſt ab illa cauſa ſecunda, concurrere: niſi præmouendo eam ad agendum. Et ideo eleganter dixit Caietanus 1. 2. qu. 8. art. 1. Si Deus non moueret ſolem ad illuminandum, non eſſe cauſa illuminationis ſolis, quamuis poſſet eſſe cauſa illius illuminationis, quæ eſſet à ſole.

43 Ad confirmationem negatur antecedeos. Et ad primam probationem, quòd illud quod ita eſt prius alio, vt ſimul habeat neceſſariam, vel infallibilem conoexionem cum poſteriori, nequit per diuinam potentiam ſeparari ab ipſo, ſaltam in ſenſu compoſito: at præmotio efficax coonceſſa cauſæ ſecundæ neceſſariæ ad operandum, habet ipſa nexum neceſſarium cum tali operatione: quia cum procedat ex volontate efficaci, qua Deus decernit, quòd talis cauſa ſecunda operetur: fieret inde, quòd ſi prædicta operatio non eſſet, quòd illa voluntas Dei eſſet, & non eſſet efficax.

Et ad ſecundam probatiooem, ſcilicet quòd omne principium agendi creatum poteſt Deus ſuſpendere ab actuali actione: reſpondetur, id eſſe ad ſummum verum de principio creato, vt nondum præmoto à Deo efficaciter ad agendum; ſecus tamen ſi intelligatur de principio creato, vt efficaciter præmoto, & in ſenſu compoſito.

44 Ad ſecundum reſpondetur dupliciter. Primò; non eſſe de ratione inſtrumenti præmoueri vtcumque; ſed præmoueri ad effectum altioris ſpeciei, vel excedentem propriam virtutem. At ignis verbi gratia, reſpectu productionis alterius ignis non eleuatur per motionem in ordine ad effectum altioris ſpeciei, aut excedentem eius virtutem, & ideò etiam præmotus à Deo, retinet rationem cauſæ principalis; ſecundæ tamen, ideò habet non nihil ſimilitudinis cum inſtrumento.

Secundò reſpondetur cum plotibus aliis ex Thomiſtis, omnem cauſam ſecundam neceſſariam, quatenus attingit rationem entis, & tribuit eſſe, habere rationem inſtrumenti reſpectu Dei. Nam cum ratio entis ſit proprius effectus Dei: quia vniuerſaliſſimæ cauſæ debet correſpondere vniuerſaliſſimus effectus; vt proprius effectus illius: ideò non attingit prædicta cauſa ſecunda haoc rationem, niſi io virtute Dei: ſicut quia exiſtentia eſt perfectiſſima actualitas, ideò eadem cauſa ſecunda non habet ſufficientem actualitatem ad illam, virtute propria, producendam: quoniam exiſtentia illius, quæ ſola eſt eiuſdem actualitatis cum exiſtentia ſui effectus, non eſt ex ſe operatiua.

Quare, actio cauſæ ſecundæ neceſſariæ poteſt conſiderari, & ſecundùm ſoam ſpeciem, & ſecundùm ſuam vltimam actualitatem exiſtentiæ; & qoamuis illa cauſa ſecunda propria virtute attingat illam ſumptam ſecundùm priorem rationem; oon tamen ſecundùm poſteriorem: & ideò concurrit ad eam, vt inſtrumentum virtute diuinæ motionis, & ita peculiari ratione indiget illa.

45 Ad tertium reſpondetur cum aliquibus ex grauiſſimis Thomiſtis, motionem hanc eſſe quandam qualitatem fluentem, & habentem modum motus: ac proindè non pertinere ad ſpeciem naturalis potentiæ, quæ de ſe eſt permanens; ſed ad ſpeciem diſpoſitionis,

Digitized by Google

ſitionis, vel ad eam reduci: quia eſſentialiter habet eſſe principium actuale operationis ſeu facere quòd cauſa ſecunda, de qua loquimur, faciat: & ita non datur per modum permanentis; ſed ea natura ſua tranſit, vna cùm operatione. Vnde non eget alia qualitate, ad hoc vt faciat, quòd cauſa illa creata faciat: quia cum ſit ipſa actualis ſubordinatio, & præmotio prædictæ cauſæ ſecundæ ad agendum, non eget alia præmotione: benè tamen hæ cauſæ ſecundæ: quia non ſunt ipſa præmotio, licet ſint præmobiles à Deo. Quod etiam explicari poteſt, ex eo quòd qualitas hæc eſt participatio actualitatis, & efficaciæ diuinæ voluntatis; & ideò per eam defertur (vt aiunt) efficacia imperij diuini ad hanc cauſam creatam, & neceſſariam iuxta naturam eius. Vnde ſe ipſa eſt efficax ad præmouendam illam.

46 Ex quo fit, quòd ſicut ad quamlibet operationem cauſæ neceſſariæ datur peculiare imperium in Deo, & quælibet operatio petit peculiarem applicationem cauſæ ad illam: ita quia per hanc qualitatem defertur diuinum imperium ad prædictam creaturam, éſtque participatio efficaciæ illius voluntatis præfinientis illam operationem, & non aliam; & tandem eſt applicatio talis cauſæ ad operandum: ideò tantum ſe extendit ad vnicam operationem.

Vel ſecundò reſponderi poteſt cum aliis ex Thomiſtis: hanc præmotionem non eſſe qualitatem; ſed eſſe motionem quandam virtuoſam, & applicationem efficacem cauſæ ſecundæ neceſſariæ ad hanc numero operationem, & habere eſſe fluens, viale, & incompletum: & ideò ad nullum prædicamentum per ſe, & directe pertinere; ſed reduci ad prædicamentum ſui termini. Quamuis cum hoc ſtet, vt peculiariter pertineat ad poſtprædicamentum motus, ob quam rationem ſæpe à D. Thoma motus appellatur: nam poſtprædicamentum hoc non ſolùm ambit motum qui definitur ab Ariſtot. 3. Phyſicor. quique non eſt principium actuale agendi: ſed etiam id, cuius eſſe ſit fluens, incompletum, & viale in ordine ad acquiſitionem, & productionem alicuius: quamuis ſit motus virtuoſus actiuè eliciens actionem, per quam talis effectus fit.

47 Ad id autem, quod ibidem dicitur, ſcilicet hanc motionem, quia eſt aliquid creatum, indigere alia motione, & ſic in infinitum: conſtat ea his, quæ in prima ſolutione dicebamus. Ad illud autem, quod ibidem inquiritur de termino, & effectu huius motionis, dicimus habere pro termino illum met, quem habet illa cauſa ſecunda: quia ſicut cauſa per ſuam actionem attingit immediatè ſuum effectum: itá quia eadem actio, etiam prout eſt à cauſa ſecunda neceſſaria, procedit ab hac motione, ideò effectus illius cauſæ ſecundæ eſt etiam effectus huius motionis.

Vndè ſicut effectus prædictæ cauſæ ſecundæ fit *vt quo* ab ipſa, ita & actio eiuſdem cauſæ fit *et quod* ab eadem præmotione: quia cauſando actionem illam *vt quo*, attingit immediatè effectum prædictæ cauſæ: non ſecus ac cauſa ſecunda, eliciendo ſuam actionem attingit immediatè proprium effectum: quoniam quod aliquis effectus non attingatur, niſi per actionem elicitam à cauſa, non tollit quòd immediatè ab illa fiat, quandoquidem actio illa non eſt facta *vt quod*; ſed *vt id quod* aliud attingitur.

Ex quibus omnibus illud in fine huius diſputationis aduertere non omittemus, nimirum quòd dum in præcedentibus diximus, aut in ſubſequentibus dixerimus omnes cauſas ſecundas præmoueri à Deo: loquimur pro nunc de cauſis neceſſariis, & in ordine ad operationes ordinis naturalis. Quid autem de cauſis liberis ſentiendum ſit: ex profeſſo diſcurretemus, vt iam diximus, niſi id ad Theologum potius quàm ad Philoſophum ſpectaret. Videatur tamen D. Thom. 1. parte quæſt. 105. artic. 5. 1. 2. quæſt. 9. artic. 4. & 6. & qu. 106. art. 2. ad 1. & qu. 3 de potentia art. 7. & in 2. diſtinct. 37. qu. 2. art. ad 2.

DISPVTATIO XII.

DE INSTRVMENTIS.

INſtrumenta ad genus cauſæ efficientis reducuntur, quoniam etſi inſtrumentaliter, nihilominus efficienter attingunt effectum. Vnde pro completa notitia eorum, quæ ad cauſam efficientem ſpectant, placuit præſentem diſputationem de inſtrumentis adiungere.

QVÆSTIO PRIMA.

An ſit de ratione inſtrumenti agere vt motum à cauſa principali.

PRo tituli explicatione notandum eſt, inſtrumenta eſſe in triplici differentia: nam alia ſunt naturalia, illa ſcilicet quæ à natura ipſa inſtituta ſunt in ordine ad aliquem effectum naturalem excedentem facultatem, & virtutem eorumdem, vt ſemen animalis. Alia verò ſunt ſupernaturalia, quæ quidem ſupernaturaliter à Deò aſſumitur, in ordine ad aliquem effectum ſuperantem vires naturæ. Alia denique ſunt artificialia, quæ ad opera artis perficienda deſeruiant. Titulus ergo quæſtionis peculiariter procedit de naturalibus inſtrumentis: quib hæc ſunt, quæ ad phyſicam conſiderationem ſpectant. Cæterum ob connexionem doctrinæ, & quia quo ad hanc partem eodem modo (proportione tamen ſeruata) in inſtrumentis ſupernaturalibus & artificialibus philoſophandū eſt: ideò aliqua de illis obiter attingemus.

Nomine autem *motus* in titulo poſiti intelligitur, quæcumque receptio alicuius intrinſeci, ſeu inhærentis deriuati ab agente principali in ipſum inſtrumentum, quæ eſt generalis, & quædam lata motus acceptio, vt alibi dicitur.

Proponitur ſententia negatiua.

§. I.

2. PArtem negatiuam tuetur Suarez primo tomo ſuæ Metaphyſic. diſputatione 17. ſectione ſecunda: quaod adeò verum generaliter eſſe cenſet in omnibus inſtrumentis, vt tomo 1. in 3. partem diſputione 31. ſect. 5. dicat, etiam inſtrumenta diuinæ virtutis in ordine ad effectus ſupernaturales, non eleuari per aliquid intrinſecum, & ſuperadditum

ipſis; ſed ſufficere quandam porentiam obedientialem actiuam, quam in omnibus rebus congenitam eſſe ſentit, ad cooperandũ Deo in ordine ad omne id, quod non implicat contradictionem: dummodo præbeatur ab ipſo influxus ſupernaturalis non in inſtrumentum; ſed in effectum. Quem ſequuntur aliqui Iuniores, qui ſcripta ſua prælo non mandarunt, & hoc etiam ſpectare videtur motus dicendi aliorum, qui dicunt, inſtrumenta eleuari per ſubordinationem ad principale agens abſque eo, quòd aliquid intrinſecum eis ſuperadditur.

3 Probatur primò: nam agere, vt motum ab alio, conuenit aliis, quæ reuera non ſunt inſtrumenta: ergo non poteſt eſſe de eſſentia, & vltima ratione inſtrumenti Conſequentia patet. Et antecedens probatur: quia piper non calefacit niſi priùs calefiat, & conſequenter calefacit vt motum ab alio, & tamen non ob id eſt inſtrumentum: quandoquidem agit per propriam, & innatam virtutem, & æqualis perfectionis cum effectu. Item cauſæ ſecundæ principales agunt, vt motæ à prima, vt ex dictis diſputatione præcedenti ſatis conſtat; & nihilominus non amittunt rationem cauſarum principalium: ergo, &c.

Secundò, vel inſtrumentum cum virtute intrinſeca, quæ ei ſuperadditur, eſt omninò proportionatum cum effectu, vel adhuc improportionatum, & inferius illo. Si primum, iam erit cauſa principalis; id enim quod habet virtutem omninò proportionatam, & æqualem cum effectu, eſt agens principale reſpectu illius: etiam ſi talem virtutem ab alio habeat. Sicut intellectus, vt perfuſus lumine gloriæ, eſt cauſa principalis reſpectu viſionis beatificæ, licet habeat hoc lumen à Deo: quia vt eſt affectus tali lumine, eſt omninò proportionatus ad viſionem prædictam. Si verò ſecundum aſſeratur: ergo indigebit vlterio eleuatione, & virtute, vt attingat effectum, & ſic in infinitum: quia quod eſt improportionatum reſpectu effectus, non attingit illum, vſque dum ei proportionetur.

4 Et confirmatur: quia ſi ſemel prædicta virtus, quæ ei additur, non eſt omninò proportionata cum effectu, ſed inferior illo, oportet, vt ſi attingit effectum ſine additione nouæ virtutis, quòd hoc proueniat ex eo, quòd ſubordinatur agenti præcipuo, quod eſt omninò proportionatum cum effectu: ergo etiam ſi illa prior virtus, & motio non adderetur inſtrumentu, poſſet manere eleuatum ad attingendum effectum. Patet conſequentia: quia ſicut cum ſuperaddita virtute ſubordinatur agenti; ita per propriam virtutem, ſiue naturalem, ſiue obedientialem actiuam poſſet ſubordinari illi: vt contingit in calore, qui per propriam entitatem ſubordinatur animali, in quo eſt, ad producendam carnem. Et in caloribus, qui ea ſubordinatione, & coniunctione ad lucem eis aſſiſtentem manent abſque aliquo alio eleuari ad immittendas ſpecies intentionales, quæ ſunt immaterialiores, quàm ipſi.

Tertiò, ſemen eſt inſtrumentum generantis, vt ex ſe conſtat. Item phantaſma eſt inſtrumentum intellectus agentis in ordine ad productionem ſpeciei intelligibibilis. Et ſimiliter ſacramenta in ordine ad cauſandam gratiam, vt docet D. Thomiſtæ. & cum eo Thomiſtæ. 3. p. qu. 62. & tamen nullum ex his agit, vt motum, ergo, &c.

Minor quoad primam partem, ſcilicet quoad ſemen, ſatis videtur patere: quia cum attingit prolem, ſæpè non eſt generans: vt contingit in animalibus, ac proindè non poterit ab eo moueri.

Quoadd ſecundam verò partem, ſ. quoad phantaſma, & ſacramenta, ſic eadem minor oſtenditur: quia illa motio vel eſſet ſpiritualis, vel corporea: non primum [illegible] quia non poſſet recipi in ſubiecto corporeo: nam res corporea eſt incapax accidentis incorporei: ſicut & res incorporea v. g. Angelus nequit recipere accidens corporeum. Tum etiam, quia quoduis accidens pendet in eſſe, fieri, & conſeruari à ſubiecto, & contra rationem accidentis ſpiritualis eſt, quod ſic pendeat à corpore: nam hic modus dependendi eſt proprius accidentis corporei. Nec ſecundum dici poteſt: quia ſicut phantaſma, & Sacramentum ex eo, quòd ſunt quid corporeum, non poſſunt attingere rem ſpiritualem (qualis eſt ſpecies intelligibilis, & gratia ſanctificans) abſque eo, quòd ſuperaddatur illis noua virtus: ita neque cum habent nouam illam virtutem ſuperadditam; ſi ſemel ponitur eſſe corporea.

5 Quartò, omnia inſtrumenta diuinæ virtutis, & quæ ad opera miraculoſa, aut ſupernaturalia aſſumuntur, non indigẽt motione aliqua intrinſeca: ergo multo minùs inſtrumenta naturalia, aut artificialia. Patet conſequentia: quia quò effectus eſt altioris ordinis, eo indiget maiori eleuatione, & agendi virtute.

Antecedens probatur: nam vt docet D. Tho. in 4. diſt. 8. quæſt. 2. *Sicut creaturæ ineſt obedientiæ potentia, vt in ea fiat, quidquid creator diſpoſuerit: ita etiam vt ea media fiat, quod eſt ratio inſtrumenti*: ergo ſicut quæuis creatura per potentiam obedientialem paſſiuam poteſt abſque additione alicuius intrinſeci, & per ſubordinationem ad Deum authorem ſupernaturalem concurrere ad receptionem cuiuſuis effectus ſupernaturalis, & non implicantis contradictionem: ita etiam per potentiam obedientialem actiuam, quam in prædictis verbis admittit ſanctus Doctor, poterit abſque ſuperadditione intrinſecæ virtutis, & cum ſubordinatione dicta concurrere actiuè ad eoſdem: quandoquidem non eſt minoris virtutis potentia obedientialis actiua, & inſtrumentalis in ſuo ordine, quàm paſſiua in ſuo.

Confirmatur: quia plures & graues Doctores admittunt hanc potẽtiam obedientialem proximè actiuam: at ſi hæc datur, ſuperuacanea eſt prædicta motio, quia alioqui illa potentia non eſſet proximè actiua: ergo, &c. Minor probatur: quia eam docent inquiunt aduerſari Bona. in 4. diſt. 10. art. 2. qu. 2. ad 2. Alenſ. 4. p. qu. 34. memb. 5. art. 5. Caiet. 3. p. q. 78. art. 4. & qu. 15. art. 2. vbi ait; ex hoc quòd Deus vtitur inſtrumento res illas reducitur de potẽtia obedientiali ad actum, cum de non inſtrumento fit inſtrumentum: quod fiet ex hoc ſolùm, quòd Deus vtitur re illa inſtrumentaliter ad opus miraculoſum.

6 Confirmatur ſecundò: in cæteris generibus cauſarum reperitur, quod per ſolas ſuas potentias obedientiales, & ſubordinationem ad Deum ſupernaturaliter operantem, poſſunt in ſuo genere cauſare plures effectus, quos per ſua naturalia, vt talia cauſare non poterant: ergo cum genus cauſæ efficientis non minùs ſubordinetur Deo, quàm alia cauſarum genera; fiet inde, vt ſicut creatura per ſolam potentiam obedientialem ipſis innatam, & prædictam ſubordinationem concurrunt in aliis generibus cauſarum ad effectus miraculoſos, quos Deus volt, ita & in genere cauſæ efficientis inſtrumentalis.

Antecedens patet: in materia cæli, quæ habet potentiam obedientialem ad recipiendam formam corruptibilem: & in forma cœleſti, cui ineſt prædi[illegible] potentia ad informandã materiã ſublunarem; & in cauſa finali, v. g. in pabulo aliquo, quod etſi de ſe nõ habeat virtutem naturalem ad mouendum appetitum bruti, nihilominus habet ad huc obedientialẽ potẽtiam. Et ideò hæc potentia poteſt in omnibus his cauſarũ generibus abſque additione alicuius intrinſecæ virtutis, reduci ad actum, Deo ſupernaturaliter operante.

Pra

Præfertur ſententia D. Thomæ.

§. II.

7 SEd nihilominus dicendum eſt: eſſe de ratione inſtrumenti, quòd agat, vt motum ab alio. Ita D. Thom. 3. p. qu. 63. art. 1. & art. 4. in corpore vbi ſic ait; *Inſtrumentum non operatur, niſi in quantum eſt motum à principali agente.* Idem docet 1. p. quæſt. 118. in corpore. & ad primum: & de veritate quæſt. 27. art. 4. dicens. *Eſt ratio inſtrumenti, inquantum eſt inſtrumentum, vt moueat motum: vnde ſicut ſe habet forma completa ad per ſe agentem; ita ſe habet motus, quo mouetur à principali agente, ad inſtrumentum: ſicut ſerra operatur ad ſcamnum.* Quod eleganter repetit, & explicat ad 5. 6. & 7. ideò ſanctum Doctorem ſequuntur Caiet. in loco citato ex 3. p. Capreolus in 4. diſt. 1. q. 1. Nazarius 1. p. quæſt 45. art. 5. Medi 3. p. qu. 13. art. 1. & communiter Thomiſtæ.

8. Ratio fundamentalis eſt: quia in inſtrumento non ineſt ſufficiens vis ad producendum effectum; niſi inquantum per virtutem principalis agentis ad illum eleuatur, vt ex dictis, & ex ſe conſtat: ſed eleuari non poteſt, niſi aliquid in ſe recipiat: alioqui cum de ſe ſit impotens, ſi nihil ei ſuperaddatur, cum eadem impotentia remanebit: ergo debet agere, vt motum, ſeu vt recipiens in ſe aliquam virtutem, aut virtuoſam motionem, per quam confortetur, & eleuetur.

Variè occurrunt huic rationi aduerſarij: nam in primis reſpondent aliqui, virtutem eleuantem inſtrumentum eſſe coniunctionem ipſam & ſubordinationem ad cauſam principalem, quæ præſupponitur per modum actus primi, & antecedenter ad actum ſecundum. Cæterùm hanc coniunctionem, aut ſubordinationem nihil reale intrinſecum ponere in ipſo inſtrumento ſecundùm ſe ſpectato, & ideò non eſt neceſſe ad hoc, vt eleuetur, quòd per prædictam motionem à cauſa principali præmoueatur.

9. Sed contra hoc eſt: quòd hæc duo non poſſunt inter ſe cohærere, ſcilicet, quod inſtrumentum maneat omninò immutatum, & nihilominùs habeat ſe aliter, quàm priùs: ergo ſi addita coniunctione ad principale agens, non mutatur, manebit omninò ſicut antea: ergo ſicut ſine illa eleuatum non erat, ita & cum illa omninò eleuatum manebit.

Confirmatur primò: quia inſtrumentum ex vi eleuationis conſtituitur in ratione potentis ad attingendum effectum principalis agentis: alioqui ſuperflueret talis eleuatio; imò concurreret, vt cauſa principalis, ſi ſemel ex ſe & ſine eleuatione erat potens: ergo talis eleuatio debet eſſe per aliquid intrinſecum, ſeu inhærens in ipſo inſtrumento. Patet conſequentia: nam quæuis cauſa debet in ſuo ordine intrinſecè præcontinere effectum: quia ſi illum intrinſecè non continet ſaltem in ſuo ordine, non poſſet illum producere, ſeu extra ſe eundem emittere: at per id, quod eſt extrinſecum cauſæ, nequit intrinſecè contineri effectus in ipſa: ergo &c.

Confirmatur ſecundò: quia alioqui inſtrumentum non attingeret re vera effectum cauſæ principalis; ſed ipſa ſola ad præſentiam illius influeret in ipſum, quòd ſanè deſtruit naturam inſtrumenti ad genus cauſæ efficientis ſpectantis. Patet ſequela: quia ſerra verbi gratia, etſi habeat ex ſe vim ad ſcindendum; non tamen ad artificium ſcindendi; ſed hoc prouenit illi à cauſa principali: vel ergo ſola virtus cauſæ principalis, & in ea exiſtens, eſt ratio agendi artificium illud, ſeu ſciſſionem formaliter, vt artificioſam: vel ſi ſemel inſtrumentum influit in illam, ſecundùm hanc rationem, debet eſſe per virtutem diſtinctam à virtute principalis agentis, & in ſuo ordine continentem effectum: quia ad hoc, vt duo agentia concurrant, vt duo licet ſubordinata inter ſe, & non vt vnicum, & indiuiſibile agens, oportet, vt influant per diuerſas virtutes. Et ideò quia tota Trinitas concurrit ad extra per vnam, & indiuiſibilem virtutem, non cenſentur, aut ſunt plura; ſed vnicum, & indiuiſibile agens.

11. Confirmatur tandem: quia hæc ſubordinatio in inſtrumentis, verbi gratia, diuinæ virtutis; ſeu quod idem eſt, aſſiſtentia illa, qua Deus aſſiſtit illis per aſſiſtentiam cauſæ principalis ad ſuum inſtrumentum, non eſt aſſiſtentia generalis, qua aſſiſtit omnibus rebus: quia non aſſiſtit omnibus illis, vt ratio agendi earum conſtituens ipſas per ſe ipſum in ratione proximi principij operatiui; verbi gratia, gratiæ ſanctificantis; ſed potius per hanc generalem aſſiſtentiam eſt aſſiſtens eiſdem, vt cauſa ſuo effectui, vt docet D. Thom. 1. part. quæſt. 8. art. 1. & 2. ergo eſt peculiaris aſſiſtentia, ſeu peculiaris applicatio eiuſdem diuinæ virtutis ad illas: ergo ratione alicuius virtutis intrinſecæ eiſdem ſuperadditæ antecedenter ad eorundem operationem.

Patet hæc conſequentia: quia ex quo capite adeſt noua illa applicatio diuinæ virtutis ad inſtrumenta, debet adeſſe noua habitudo, ſeu relatio inter illa; atque ita mutatio intrinſeca, non quidem ex parte Dei, qui eſt omninò immutabilis; ſed ex parte creaturæ: quia ſi extrema eodem modo manent, non eſt poſſibilis noua habitudo inter illa. Et ex quo capite illa habitudo noua præintelligitur ante actionem creaturæ: quia aſſit illi Deus peculiari illo modo ad hoc, vt agat, oportet vt hæc mutatio intrinſeca præcedat talem actionem, ac per conſequens ſit per aliquid intrinſecum diſtinctum ab eadem actione.

12. Secundò reſpondent alij: quod virtus eleuans inſtrumenta non eſt aliquid in ipſis exiſtens præuium ad actionem principalis agentis per modum actus primi: quia non eleuantur ad eſſe; ſed ad operari: ſed eſt ipſamet actio inſtrumenti, vt procedit ab agente principali, ex cuius concurſu actio illa virtuoſior redditur, quàm eſſet ex natura ſua; & ideò neceſſe non eſt, vt inſtrumentum ipſum in ſe mutetur. Imò addunt, hoc eſſe adeò verum, vt etiam in inſtrumentis diuinæ virtutis ad opera ſupernaturalia, & miraculoſa ſatis ſit illis potentia obedientialis actiua, & innata, quam habent in ordine ad cooperandum Deo in omni eo, quod non implicat contradictionem, vna cùm concurſu ſupernaturali ipſius Dei in ipſum effectum præcisè, per quem virtuoſior redditur concurſus talis inſtrumenti.

Sed contrà: nam in primis, id quod in hanc ſolutione primo loco dicitur, ſcilicet quòd inſtrumenta non eleuantur ad eſſe; ſed ad operari: & ideò non debet illis aliquid imprimi, nihil obeſt: nam vt ex impugnatione facta contra præcedentem ſolutionem conſtat, hoc ipſo, quòd eleuantur ad operari, eleuantur ad hoc, vt contineant ſaltem in ſuo ordine, effectum priùs natura, quàm illum attingant, ac proinde ad hoc, vt priùs conſtituantur in actu 1. operatiuo, quàm in actu ſecundo. Ergo & debet illis imprimi aliquid pertinens etiam ad ordinem eſſendi, per quod contineant effectum principalis agentis, quem ante eleuationem non continebant. Maximè, quia, vt ibidem dictum eſt, per ſolam ſubordinationem extrinſecam ad principale agens non poſſunt conſtitui in actu primo.

13. Deinde id, quod in eadem ſolutione ſecundò dicitur, ſcilicet eleuari per actionem cauſæ principalis, qua cooperatur cum inſtrumento in effectum.

& non in ipſum inſtrumentum, facilè falſitatia conuincetur: nam id, in ordine ad quod inſtrumentum indiget eleuatione, non poteſt eſſe ipſa virtus, & eleuatio. Sicut id, in ordine ad quod datur vis productiua, nō poteſt eſſe ipſa productiua vis, vt ex terminis ipſis conſtat ſed ad eliciendum actionem inſtrumentalem vt talem, v. g. ſciſſionem vt artificioſam, indiget ſerra eleuatione artificis. Ergo eleuatio non poteſt eſſe prædicta actio, vt artificioſa, per quam cooperatur artifex cum inſtrumento: ergo cum probatum ſit, non poſſe inſtrumentum eleuari per ſubordinationem illam extrinſecam; reſtat vt per aliquid aliud intrinſecum præcedens prioritate naturæ dictam cooperationem eleuetur.

Confirmatur: tum quia hîc ſpecialiter vrget id, quod ſupra in hac eadem quæſtione in ſecunda confirmatione impugnationis contra primam ſolutionem adduximus: tum etiam, quia alioqui inſtrumentum, verbi gratia, ſerra, non attingeret realiter totum effectum; ſed partem illius, & aliam produceret agens principale, quod, vt conſtat, eſt falſum. Patet ſequela: quia quoties duæ cauſæ ita ſe coadiuuant, vt quæuis ſolùm influat immediatè in effectum, & neutra imprimat alteri intrinſecas vires ad hoc, vt reddatur potens in ordine ad effectum, quem ex ſe poterat attingere, tunc quæuis tantùm attingit partem effectus. Vt patet exemplo duorum portantium ſimul lapidem excedentem vires cuiuſcumque: vbi licet concurſus vtriuſque ſimul ſumptus fiat vigoroſior ad portandum illum: nihilominus, quia neutrum operatur in aliud, ſed vtrumque in effectum: ideò neutrum portat totum pondus; ſed partem: & ita non ſubordinantur inter ſe per modum cauſæ principalis, & inſtrumentariæ; ſed per modum cauſarum partialium, & principalium.

14. Ex quo id, quod vltimo loco additur, ſcilicet ſufficere obedientialem potentiam actiuam cum cooperatione Dei, vt authoris ſupernaturalis in effectum, ad hoc, vt inſtrumenta diuinæ virtutis attingant effectus ſupernaturales; manet obiter impugnatum. Quia repugnat actum ſecundum alicuius cauſæ, etiam inſtrumentalis, non contineri in ipſamet cauſa, vt in actu primo: quia enim actus ſecundus in quouis ordine eſſentialiter præſupponat actum primum, repugnat hunc prodiiſſe in actum ſecundum, niſi prius talis actus contineatur in actu primo. Ergo vel dicendum eſt (quod abſit) quamlibet creaturam ex innata virtute continere in ſuo ordine, ſcilicet cauſæ inſtrumentalis, opus miraculoſum, & ſupernaturale in actu primo proximo, & proportionato, & conſequenter ea propria entitate habere exigentiam ſupernaturalis concurſus Dei: (ſiquidem exigentia concurſus proportionati ad actum ſecundum nulla eſt alia in quauis cauſa ſecunda, niſi illam ita eſſe in actu primò, vt ex parte actus primi proximi nihil deſit illi:) vel dicendum, quod præcisè per concurſum concomitantem Dei, qui non pertinet ad ordinem actus primi, nequit eleuari, ac proinde requiretur virtus aliqua priùs recepta in ipſa, reſpectu cuius talis cauſa ſe habeat paſſiuè.

15. Ex quo tandem fit, non dari in rebus innatam potentiam obedientialem, quæ ſit proximè actiua reſpectu effectuum ſupernaturalium: quia, vt modò dicebamus, eſſet illi, titulo connaturalitatis debitus concurſus ſupernaturalis ad actum ſecundum ſupernaturalem, quod omnes Theologi conſtanter renuunt. Id quod etiam confirmari poteſt ex D. Thom. 22. quæſt. 178. art. 1. ad 1. & quæſt. 6. de veritate art. 4. vbi negat, poſſe creaturam eleuari ad omnia opera ſupernaturalia inſtrumentaliter producenda per aliquid habituale, & permanens; cum tamen potentia hæc obedientialis proximè actiua ſit quid permanens; & in aduerſariorum ſententia ſolùm haberet indigentiam concurſus concomitantis: ſicut & illa qualitas ſupernaturalis, & permanens ſolùm indigeret hoc concurſu.

Adde primò, quòd alioqui prædicta potentia eſſet infinita ſecundùm virtutem continendi: nam effectus miraculoſi, & ſupernaturales ſe excedunt in infinitum in perfectione ſaltem accidentali, & omnia hæc perfectio oportet etiam in inſtrumento Phyſico, ſaltem in ſuo ordine, ſimul, & ſemel præcontineri: ita vt licet non ſit æqualis perfectionis cum effectu, attamen ex eo, quòd in ſuo ordine contineat illum, colligatur, habere in ſe aliquam perfectionem: & ita ſi continet infinita ſe inuicem in perfectione excedentia, non poterit non eſſe infinite perfectum.

Adde ſecundò, plura ex illis, quæ ſuprà diſputatione præcedenti ferè per totam illam adduximus ad probandum hoc ipſo, quòd cauſæ ſecundæ principales applicentur à Deo ad operandum, debere aliquid intrinſecum, & prævium ad operationem eis imprimi: probant hoc ipſum in inſtrumentis in ordine ad ſuas cauſas principales: quia de ratione inſtrumenti eſt, applicari à cauſa principali ad agendum quandoquidem eo vtitur agens principale in ordine ad ſuum effectum.

OCCVRRITVR DVOBVS PRIMIS FVNdamentis oppoſitæ ſententiæ.

§. III.

16. AD primum ergo pro prima ſententia reſpondetur; negando antecedens, Et ad primam probationem; quod per illam calefactionem paſſiuam diſponitur piper ad eam, qua calefacit ſuo proprio, & virtuali calore. Vndè per eam non conſtituitur in eſſe inſtrumenti: quia non calefacit virtute caloris recepti ab animali; ſed virtute caloris virtuoſi in ipſo contenti; at inſtrumentum non vtcumque mouetur ad actionem; ſed ita vt virtute ipſius motionis eleuetur, & agat.

Ad ſecundam probationem patet ex dictis ſuprà diſputatione præcedenti: enim motio inſtrumenti, vt talis, eleuat in ordine ad effectum præcipuè intentum ab agente principali, dátque vires in ordine ad illum, non verò ſupponit illas: maximè ſi fuerint æqualis perfectionis cum illo. At dum Deus præmouet ignem v. g. ad comburendum, tunc id, quod præcipuè intendit, eſt ipſa combuſtio, ſeu nouus ignis denuò genitus: imò non vtcumque, ſed eo modo, quem loco citato inuenimus. Quare cum ignis generans præſupponatur cum ſufficienti virtute in ordine ad ignem ſecundùm hanc rationem conſideratum: fiet inde, vt non præmoueatur à Deo in ordine ad hanc rationem eo modo, quo inſtrumentum petit moueri; ſed eo, quo cauſa principalis ſecunda exigit præmoueri à prima ob generalem ſubordinationem, & dependentiam ab ipſa Diximus in ordine ad hanc rationem, propter ea quæ loco citato dicta ſunt.

17. Ad ſecundum: quod vt benè notauit D. Thom. de veritate qu. 27. art. 4. ad 6. etſi cauſa principalis debeat habere virtutem omninò proportionatam, ſeu eiuſdem perfectionis cum effectu, non tamen eſt neceſſe id inueniri in inſtrumentis: nam hæc poſſunt eſſe imperfectio, & nihilominus inſtrumentaliter attingere effectum, ſicut via ad illum in eſſe perfecto.

Vnde ſicut motus, imperfectior eſt ſuo termino, & tamen eſt productio illius per modum viæ, & tendentiæ:

Digitized by Google

dentiæ: ſic etiam inſtrumentum in ratione virtutis actiuæ attingentis effectum cauſæ principalis habet rationem viæ: quia conſtituitur vltimatè per aliquid viale, & fluens; & idcò poteſt eſſe imperfectius, quàm effectus, qui habet eſſe permanens, & nihilominùs attingere illum.

Et ad probationem contra hoc dicendum eſt: quod cum illa virtus denuò addita, ſit ipſa eleuatio inſtrumenti; oportet quòd hæc duo illi conueniant, ſcilicet quòd non ſit neceſſarium eſſe eiuſdem perfectionis cum effectu, & quod non indigeat vlteriori eleuatione, ac per conſequens non procedatur in infinitum Cæterum cum inſtrumentum ante hanc virtutem, ſeu motionem non ſit eleuatum, ſed eleuabile, debet ſuperaddi eleuatio.

18. Ex quo ad confirmationem reſpondetur: quòd vt inſtrumentum attingat effectum ſecundùm aliquam rationem conſideratum, oportet ita eſſe ſubordinatum ad cauſam præcipuam, vt inſit ei intrinſeca virtus, per quam in ſuo ordine illum intrinſecè contineat, vt ex dictis ſatis conſtat.

At verbi gratia ſerra, etſi contineat ratione propriæ formæ in ea exiſtentis ſciſſionem, vt ſciſſio eſt: attamen niſi ei ſuperaddatur illa intrinſeca motio artificioſa, nihil habet intrinſecum, per quod in ſuo ordine contineat ſciſſionem, vt artificioſa eſt, quæ principaliter ab agente principali intenditur. Et ideò ſine hac motione nequit etiam ea ſubordinatione intrinſeca ad agens præcipuum ſcindere artificioſè: attamen illa poſita, poteſt influere in effectum & actionem vt pertineat ad ordinem artificij; licèt ſemper agat cum ſubordinatione ad agens præcipuum: quia imperfectè, & deficienter continet effectum, ſeu agit in virtute eius, vt iam oſtenſum eſt.

19. Neque inſtantiæ in confirmatione hac adductæ conuincunt oppoſitum: nam ad primam illam de calore, patet ex dictis ſuprà diſput. 10. quæſt. 4. & 6. quomodo calorem eſſe virtutem ſubſtantiæ, addat ſupra illum aliquam formalitatem ab illo ſecundùm ſuam ſpeciem conſideratio formaliter diſtinctam, quæ quidem, licet per ſe loquendo, ſit quid fluens; attamen habet modum virtutis permanentis, per quam quaſi habitualiter manet eleuatus.

Ad illud verò de coloribus dicendum eſt: quòd lux non eſt forma omninò extrinſeca reſpectu coloris: quia colores formaliter, & intrinſecè participant lucem. Quamuis non deſint qui aſſerant, vel colorem ex ſe habere virtutem partialem, & principalem ad producendas ſpecies viſibiles, & hanc adiuuari per aſſiſtentiam luminis, quatenus etiam lumen ſimul cum colore partialiter concurrit: quia etſi inſtrumentum non poſſit adiuuari per ſolam cooperationem alterius cauſæ aſſiſtentis, benè tamen cauſa partialis. Vel tandem lumen non concurrere effectiuè ad productionem ſpecierum, ſed formaliter diſpoſitiuè diſponendo medium.

SATISFIT TERTIO FVNDAMENTO prioris ſententiæ.

§. IV.

20. AD tertium, quod ex pluribus inſtantiis coaleſcit: reſpondetur, & primò ad primam de ſemine dicendum eſt, cum Diuo Thoma de potentia, quæſt. 3. art. 11. ad 5. *Quod inſtrumentum tamdiu à principali agente moueri intelligitur, quamdiu retinet virtutem ab illo impreſſam. Vnde ſagitta tamdiu mouetur à proiiciente, quamdiu manet vis impulſus proiicientis: ſicut etiam generatum tamdiu mouetur à generante in grauibus, & leuibus, quamdiu retinet formam ſibi traditam à generante. Vnde, & ſemen tamdiu intelligitur moueri ab anima generantis, quamdiu remanet ſibi virtus impreſſa ab anima, licet corporaliter ſit diuiſum.*

Aduertendum tamen, quòd etſi illa virtus ſeminus ſit ea ſe fluens, vt indicat D. Th. 1. p. qu. 118. art. 1. ad 3. & de malo qu. 4. art. 1. ad 6. habet tamen modum permanentis: quia diuturnam habet durationem; licet per accidens hoc ei conueniat, quatenus eſt inſtrumentalis vis, eo quòd non niſi præuiis diſpoſitionibus, quas nequit efficere in inſtanti, attingit effectu principalis agentis. Et ideò talis virtus per ſe, & eſſentialiter non eſt permanens; ſed verè tranſiens: vt benè notauit Nazarius 3. p. quæſt. 23. art. 2. controuer. 3.

21. Ad ſecundam inſtantiam dicendum eſt: vel phantaſma non concurrere actiuè ad producendam ſpeciem intelligibilem; ſed ſolùm in genere cauſæ materialis, vt volunt aliqui, inter quos eſt Nazarius 1. p. quæſt. 45. art. 5. vel non eſſe rigoroſè inſtrumentum; ſed ſolùm virtutem inſtrumentariam, eo modo quo calor dicitur inſtrumentalis virtus ignis, & ita ſufficiet phantaſmati: quòd ſit radicatum in eadem anima ſpirituali, vna cum intellectu agente, ad hoc, vt poſſit eſſe virtus inſtrumentaria illius, necnon & animæ in ordine ad talem productionem. Vel tandem etſi daretur, eſſe verum inſtrumentum, dicendum eſſet, non eleuari per ſolam extrinſecam aſſiſtentiam luminis intellectus agentis; ſed per aliquam participationem huius luminis per modum tranſeuntis: eo proportionali modo, quo in reſponſione ad vltimam inſtantiam iam explicatur.

22. Ad vltimam inſtantiam de Sacramentis reſpondetur: eleuari per motionem quandam intrinſecam, & ſpiritualem. Et ad primam probationem: quòd etſi accidens ſpirituale, quod habet eſſe per modum formæ completæ, & permanentis, non poſſet recipi in ſubiecto corporeo; benè tamen quod recipitur per modum intentionis: & per modum tranſeuntis, ac fluenter, qualiter recipitur prædicta motio in Sacramentis.

Quæ ſolutio deſumitur ex D. Thom. in 4. diſtinct. 1. quæſt. 1. art. 4 quæſtiuncula 2. ad 4. vbi ſic ait: *In re corporali non poteſt eſſe virtus ſpiritualis ſecundùm eſſe completum, poteſt tamen ibi eſſe per modum intentionis: ſicut in inſtrumentis ab artifice eſt virtus artis: & ſermo audibilis exiſtens cauſa diſciplinæ, vt dicitur de ſenſu, & ſenſato, continet intentione animæ quodammodo: & etiam in motu eſt virtus ſubſtantiæ ſeperatæ mouentis ſecundum Philoſophos, & ſemen agit in virtute animæ.*

Quod etiam repetit tùm quæſt. 27. de veritate art. 4. ad 4. tùm etiam 3. par. quæſt. 62. art. 4. ad 1. in hæc verba: *Virtus ſpiritualis non poteſt eſſe in re corporea per modum virtutis permanentis, & completa; nihil tamen prohibet, in corpore eſſe virtutem ſpiritualem, in quantum corpus moueri poteſt ab aliqua ſubſtantia ſpirituali ad aliquem effectum ſpiritualem inducendum: Sicut & in ipſa voce ſenſibili eſt quædam vis ſpiritualis ad excitandum intellectum hominis, in quantum procedit à conceptione mentis.*

23. Aduertendum tamen (vt pleniùs mens D. Thom. quoad præſens capiatur, & vt fiat ſatis aliquibus obiectionibus, quæ contra eam, & ex defectu intelligentiæ eiuſdem ſolent obiici) diuerſitatem formæ permanentis, & tranſeuntis à Doctore Angelico aſſignatam, non conſiſtere in maiori, vel minori duratione actuali: nam ſpirituale accidens completum, & permanens nequit etiam per minutiſſimum tempus recipi in ſubiecto corporeo; ſed in hoc, quod per ſe, & ab intrinſeco ſit accidens ſpirituale completum, & permanens. Nam ſi ſemel hoc

non

non habeat; ſed per ſe, & ex intrinſeca natura ſua ſit accidens incompletum de numero eorum, quæ ſunt per modum intentionis, ſeu eſſentialiter ſunt, vt via quædam, & medium ad formam vltimam: nihil obſit, quòd ordinetur, & ſit via ad formam ſpiritualem, quòd ſit ſpiritualis; & nihilominus recipitur in ſubiecto corporeo, & modo ſpirituali. Nam tunc non debet commenſurari, niſi cum forma illa, ad quam eſt ab intrinſeco via, & medium, & cum agente, à quo producitur: quia hoc eſt eſſentiale viæ, & medio prædicto.

Vndè licet ex parte mouet rem corpoream ſubordinando illam agenti ſpirituali, vt ſali: (nam res corporea mobilis eſt ab agente ſpirituali) debeat eſſe in illam tranſitu, & fluenter; attamen ex qua parte mouet illam ad rem ſpiritualem attingendam ex ſubordinatione ad agens ſpirituale, oportet vt ſit quid ſpirituale.

24. Ex quo ad vltimam probationem (quæ in fine huius inſtantiæ adducitur; ſcilicet eſſe contra rationem accidentis ſpiritualis, dependeat in eſſe, fieri, & conſeruari à ſubiecto corporeo) reſpondetur: id eſſe verum de dependentia ab illo per modum formæ completæ, & permanentis; non verò de dependentia, quæ ab intrinſeco eſt per modum fluentis: nam hæc in prædictis accidentibus vialibus compoſſibilis eſt cum ſpirituale illius rei, quæ ſic dependet: nam quando forma accidentalis eſt completa, & permanens, debet ex qua parte eſt accidentalis, pendere à ſubiecto: at ex qua parte recipitur ſecundùm eſſe ratum, permanens, & firmum, recipitur ad modum recipientis, & per commenſurationem cum illo. At quando eſt fluens, & via licet ex quo capite eſt accidens inhærens corpori pendeat ab illo; at ex quo capite ex via ad formam vltimam, & ſpiritualem, non debet, niſi illi commenſurari.

25. Explicatur hoc ſicut in ſubſtantiis ſpiritualibus ſua aſſignatur latitudo: ita vt aliæ ſint aliis ſpiritualiores: & ideo, quia Angelus eſt ſubſtantia ſpiritualis, & completa, neque recipi poteſt in illo; ſecus verò anima noſtra, quæ quia eſt incompleta, poteſt recipi in ſubiecto corporeo; licet ſine dependentia ab illo in eſſe. Ita in accidentibus ſpiritualibus ſua debet aſſignari latitudo, taliter vt alia ſint aliis ſpiritualiora: & ideo ſi fuerint completa, & permanentia, nequeunt vllo modo pendere à corpore, & conſequenter, nec recipi in illo; quia accidens intrinſecè pendent ineſſe à ſubiecto, in quo recipitur; at ſi fuerint accidentia incompleta, & habentia eſſe diminutum, & viale, poſſont quidem, non obſtante ſpiritualitate ſua, dependere à ſubiecto corporeo: attamen recipiuntur modo indiuiſibili, & dependent in tranſitu, & fluenter, & ſolùm tangunt illud, vt ipſum promoueant ad altiorem ordinem. Sicut ſpecies intentionales receptæ in medio: quia ſunt in illo ſecundùm diminutum, & per modum tranſitus, ſuòtque eſſentialiter ordinatæ ad formam vltimam: ideò poſſunt eſſe immateriales, quàm medium ipſum; ſecùs verò ſpecies, quæ permanenter actuant aliquod ſubiectum, ſeu potentiam.

Quare hæc accidentia vialia, & diminuta, licet reuera inſint; nihilominus potiùs reſpiciunt ſubiectum, vt mobile, quàm vt ſubiectum: quia attingunt illud vt moueat ad attingendam vltiorem formam altiorem. Et ideò commenſurantur cum termino, & agente; non verò cum ſubiecto, in quo recipiuntur.

26. Adde, quòd licet hæc motio recepta in Sacramentis, recipiatur in ſubiecto corporeo; non tamen qua ratione corporeum eſt, & diſtinctum à re ſpirituali, ſed qua ratione habet eſſe ens creatum aſſumptibile à Deo ad prædictum effectum: quia recipitur in illis ſecundùm potentiam obedientialem, quam habent reſpectu Creatoris, quæ quidem, licet intimè includatur in quouis corpore, non tamen eam habent, quia corporea ſunt; ſed quia ſunt entia creata: at non inconuenit, quòd aliquid ſpirituale, habens infimum ſpiritualitatis gradum, recipiatur in ſubiecto corporeo, non quia corporeum eſt; ſed qua ens creatum eſt: quia ſat eſt ad hanc diminutam ſpiritualitatem, quòd non pendeat à corpore, vt corpus eſt: ſed vt habeat prædictam potentiam obedientialem: quæ reſpectu motionis iam dictæ eſt eiuſdem rationis, formaliter loquendo, tam in re corporea, quàm in ſpirituali.

SOLVITVR VLTIMVM FVNDAmentum aduerſariorum.

§. V.

27. AD quartum negandum eſt antecedens. Ad probationem: dupliciter poſſe ineſſe alicui rei potentiam obedientiæ, vt ea media fiat quidquid creator diſpoſuerit; vel quia ex ſe habet potentiam actiuam continentem proximè ſaltem per modum inſtrumenti omnes effectus ſupernaturales: vel quia habet potentiam obedientialem ad recipiendam formam, ſeu motionem ſupernaturalem actiuam illius effectus ſupernaturalis, quem Deus vult, & ratione illius conſtituitur in actu primo proximo ad illum attingendum, ſaltem tanquam inſtrumentum.

Cum ergo inquit D. Thom. *Quòd ſicut creaturæ ineſt obedientia potentia, vt in ea fiat quidquid creator diſpoſuerit: ita etiam, vt ea media fiat, quod eſt ratio inſtrumenti*, non intelligitur de potentia obedientiali primo modo explicata. Nam ipſe expreſsè negat, dari virtutem habitualem permanentem patratiuam omnium miraculorum, vt conſtat ex 2. 2. quæſtione 178. art. 1. ad 1. At potentia obedientiali, & innata rebus, quam Authores oppoſitæ ſententiæ admittunt, eſt de ſe quid permanens: quare ſolum poteſt intelligi S. Doctor de obedientiali potentia in ſecundo ſenſu explicata.

28. Et congruit valdè expoſitio hæc contextui, nam poſtquam dixit, quòd ſicut creaturæ ineſt obedientiæ potentia, vt in ea fiat quidquid creator diſpoſuerit (per quæ verba id omnium ſententia intelligitur potentia obedientialis paſſiua) ſtatim addidit: *ita etiam, vt ea media fiat, &c.* Vbi illud relatiuum *ea* eſt relatiuum identitatis, & refert ſuum antecedens, ſcilicet potentiam obedientialem paſſiuam, quæ eſt in creatura, vt in ea fiat, quod Deus diſpoſuerit.

Vnde ſenſus D. Thomæ eſt, quòd licet potentia obedientialis creaturæ immediatè ſolùm ſit ad recipiendam formam, vel motionem, quam Deus illi communicare voluerit: attamen mediatè etiam deſeruit, vt creatura poſſit producere effectus ſupernaturales. Nam quia mediante illa poteſt recipere formas, ſeu accidentia ſupernaturalia, quorum aliqua ſunt actiua, & reddunt ſubiectum conſtitutum in actu primo in ordine ad effectus ſupernaturales: ideò verè dicitur in creaturis eſſe potentiam obedientiæ immediatè ad formas ſupernaturales; & mediatè ad eliciendas actiones ſupernaturales per formas, ſeu accidentia ordinis diuini, quæ prius recipiunt. Sicut aqua mediante potentia congenita, quam habet ad recipiendum calorem poteſt calefacere: quia per illam poteſt recipere calorem, quo actio calefactiua eliciatur.

19. Ex

29. Ex quo ad primam confirmationem negandum eſt antecedens. Et ad probationem reſpondetur, Bonauenturam loqui de potentia obedientiali paſſiua: Alenſem docere ibidem oppoſitum, inquiens: Sacramenta eleuari per aliquid intrinſecum. Eodem modo exponendus eſt Caietanus, qui ibidem in primo loco admittit virtutem inſtrumentalem ad faciendum miracula, eſſe fluentem, ac proinde non poteſt ſentire, quòd conſiſtat in prædicta potentia obedientiali actiua & innata. Et in ſecundo loco impugnat prædictam potentiam obedientialem actiuam, & innatam rebus: ait enim, virtutem; quam habent verba conſecrationis ad tranſſubſtantiandum panem, eſſe quid aduentitium illis.

Præterea, quia rem reduci de potentia obedientiali ad actum, cum de inſtrumento fit inſtrumentum, eſt reduci de potentia obedientiali paſſiua potente recipere vim inſtrumentalem, ad actum recipiendi illam, per quam actu fiet inſtrumentum. Quare ex hoc; quòd Caietanus aſſerat, illam potentiam obedientialem reduci ad actum, vt de non inſtrumento fiat inſtrumentum, non ſequitur, illum ſentire, quòd talis potentia ſit actiua. Et ideò ibidem tantum vult, quòd virtus ei ſuperaddita tantùm eſt motio intrinſeca, qua ab agente principali mouetur, ratione cuius prædictum agens eo vtitur ad productionem effectus, quem intendit.

30. Ex quo ſatis conſtat, quàm immeritò Doctores his fuerint à Suarez pro ſua ſententia adducti: atque adeò potentiam hanc obedientialem proximè actiuam ab ipſo ſolo eſſe excogitatam: quia ante illum nullus ex Doctoribus eam docuit: imò, & ipſam ſatis impugnant, atque ita tanquam rem in materia ſatis graui nouam eſſe reiiciendam. Diximus, *proximè actiuam*: quia admittere in creaturis, verbi gratia in intellectu potentiam obedientialem actiuam radicaliter viſionis beatificæ: ita tamen vt tota ratio agendi proxima, & eleuans ſit entitas ſuperaddita, & ſupernaturalis, non inconuenit.

Ad confirmationem: quòd nec forma cæleſtis poteſt recipi in materia ſublunari, neque forma ſublunaris in materia cæleſti: quia nulla virtus poteſt extrahi extra ſuum obiectum adæquatum. Et ſimiliter nulla bonitas poteſt mouere appetitum alicuius, quem ex ſe non poterat, niſi noua bonitas ei ſuperaddatur in re, vel in apprehenſione.

Ad id autem, quod ibidem innititur, ſcilicet genus cauſæ efficientis non minus ſubordinari Deo, quàm genus cauſæ materialis: atque adeò ſicut genus cauſæ materialis importat potentiam paſſiuam obedientialem: ita & genus cauſæ efficientis inuoluet potentiam obedientialem actiuam: dicendum eſt, eſſe diſparem rationem: quia ratio potentiæ obedientialis actiuæ in ordine ad omnes effectus ſupernaturales, eſt perfectior ratio, quàm ratio potentiæ paſſiuæ: & ideò licèt iſta ſit innata, ſecùs verò illa. Maximè quia eſt adeò perfecta ratio, vt implicet dari in creatura.

31. Adde, quòd ex negatione potentiæ paſſiuæ ſequeretur, creaturam non eſſe plenè ſubiectam creatori in ordine ad eſſe ſupernaturale: quia eſſet incapax recipiendi formas ſupernaturales, at ex negatione potentiæ obedientialis actiuæ, nec ſequitur non eſſe plenè ſubditam quoad receptionem prædictarum formarum, neque quoad hoc; quòd eſt poſſe concurrere ad illas producendas: quia ratione potentiæ obedientialis paſſiuæ poteſt recipere virtutem ad agendum, vel præter, vel ſupra naturam, & ita eſt plenè ſubdita, Deo tam in agendo, quàm in patiendo.

QVÆSTIO II.

An ſit de ratione inſtrumenti habere aliquam propriam ſibi virtutem, propriámque [illegible] prauiam.

32. PRo tituli intelligentia [illegible] ndum eſt, quòd licet ad Philoſophum [illegible] iem per ſe, & directè tantummodo ſpectet age[illegible] inſtrumentis naturalibus, & de eorum action[illegible] præuiis neceſſariò requiſitis ad actionem princi[illegible] agentis: quia tamen hoc non poteſt exactè [illegible] rari, niſi ſimul explicetur: an hoc ſit de ratio[illegible] nſtrumenti Phyſici generaliter ſumpti, ſiue co[illegible] at ad opera naturalia, ſiue ad ſupernaturalia: quia neceſſitas huius actionis in inſtrumentis naturalibus non prouenit ex peculiari ratione eorum; ſed ex generali natura inſtrumenti Phyſici, ſeu quod idem eſt, inſtrumenti verè, & realiter immediatè attingentis effectum. Ideò quæſtionem hanc ſic in generali, prout comprehendit omnia inſtrumenta, diſcutiemus: ac proindè neceſſarium erit aliqua pertinentia ad inſtrumenta diuinæ virtutis, in ordine ad opera ſupernaturalia, & miraculoſa, breuiter attingere.

Sed vt pleniùs titulus quæſtionis intelligatur, adhuc notandum eſt: quòd nomine propriæ virtutis non intelligimus propriam virtutem, prout eſt idem, quòd innata; ſed virtutem intrinſecam, ſeu inhærentem; ſiue ſit innata, ſiue ab extrinſeco agente communicata, dummodo ſit diſtincta à motione, qua agens principale eleuat inſtrumentum. Quo pacto, licèt ferrum ex ſe non habeat acutiem, aut figuram illam dentium, quæ ei ab arte communicatur; nihilominus per illam habet aliquo modo vim ſcindendi diſtinctam à motione, qua artificiosè ſcinditur, & conſequenter ei correſpondet propria actio, ſcilicet ſciſſio diſtincta aliquo modo ab actione artificioſa; & facta collatione inter has duas actiones, prior eſt ſciſſio, quàm eademmet, vt artificioſa.

Adducitur opinio negans.

§. II.

33. IN quo prima ſententia aſſerit, non neceſſarium, & indiſpenſabiliter requiſitum ad hoc, vt aliquid aſſumatur, vt inſtrumentum, & vt tale concurrant, quòd habeat propriam virtutem, ſeu rationem agendi, ac per conſequens, neque quòd habeat ſibi propriam actionem diſtinctam aliquo modo ab actione principalis agentis, & præuiam ad illam. Ita Molina 1. parte qu. 55. Suarez tom. 1. in 3. p. diſput. 31. ſect. 8. Scotus in 4. diſt. 1. qu. 1. Durand. in 2. diſt. 1. qu. 4. & plures alij ex Iunioribus. Et probatur ratione; primò ſic: omnis actio inſtrumenti conuenit illi in virtute agentis principalis: ergo malè conceditur inſtrumentis actio aliqua præuia ad eam, qua concurrunt in virtute illius. Conſequentia videtur manifeſta. Et antecedens etiam conſtat: tum quia alioqui illam elicerent in virtute propria, & conſequenter, vt cauſæ principales: tum etiam, quia quando artifex, v. g. per ſerram ſcindit lignum, vt illud modo aliquo artificioſè figuret, tunc non ſolum forma, ſeu modus ille artificioſus, vt talis; ſed etiam ſciſſio, eſt effectus eiuſdem artificis. Vndè niſi ſerra ab illo applicaretur, non ſcinderet: ergo, &c.

Confirmatur: nam vel illa actio præuia ſerræ; v. g. eſt eadem realiter cum actione principalis agentis, vel diſtincta: ſi primum: ergo non eſt præuia

ad

ad actionem prædicti agentis : Idem enim non poteſt eſſe ante ſe, aut ſibi præuium. Si verò ſecundum, prætetquam quòd eſt falſum ; cum actio ſciſiua, quæ præuia eſſe poterat, procedat ab artifice, & conſequenter ſit actio illius ; nihilominus contra hoc eſt id, quòd modo innuebamus, ſcilicet hinc fieri prædictam actionem, vt ſic diſtinctam, non eſſe ab artifice, & conſequenter, nec eſſe inſtrumenti actionem : quia actio inſtrumenti ſemper debet eſſe à principale agente.

Nec refert ſi dixeris : quòd etſi illa operatio ſit vna, & eadem realiter : nihilominus eſt multiplex virtualiter, & quòd vt elicitur ab inſtrumento, eſt prior ſe ipſa, prout eſt ab agente principali. Nam contra hoc eſt, quòd hoc non poteſt cohærere cum his, quæ pro noſtra ſententia quæſt. præced. diximus : quia ſi inſtrumentum non mouet, niſi vt motum, & applicatum à principali agente ; ergo prior eſt actio cauſæ principalis quàm actio inſtrumenti : quandoquidem conuenit illi agere ratione cauſæ præcipuæ, & influxus ab illa exhibiti.

35. Secundò, ex eiſdem inſtrumentis artificialibus hoc deſumitur argumentum : nam in ſerra v. g. non eſt proprium principium, aut virtus aliqua agendi : ergo neque propria actio. Conſequentia patet. Et antecedens probatur : nam vel hæc virtus eſſet quantitas ſerræ ; & hæc non : quia quantitas non eſt forma actiua ; ſed paſſiua : vel grauitas, & hæc non : quia ſolummodo eſt principium motus deorſum : ſerra autem non ſcindit ex eo, quòd deorſum moueatur ; alioqui ſi ſurſum moueretur non ſcinderet. Vel eſſet durities : ſed neque hæc : quia durities non eſt qualitas actiua ; ſed reſiſtiua. Vndè licèt quo magis aliquod corpus fuerit durum, eo plus reſiſtat ; nihilominus non ob id maioris eſt actiuitatis. Sed nec figura eſſe poteſt : quia hæc non eſt forma actiua, alias non de quarta ; ſed de ſecunda ſpecie qualitatis eſſet : at nihil aliud ibidem inueniri poteſt, quod ſit virtus agendi : ergo, &c.

Confirmatur ex pluribus inſtrumentis ordinis naturalis, in quibus nulla videtur aſſignabilis actio præuia. Nam aer illuminatus inſtrumentaliter illuminat parietem. Aqua calida inſtrumentaliter calefacit. Sigillum habet rationem inſtrumenti, in ordine ad imprimendam in cera figuram illam artificioſam. Phantaſma per modum inſtrumenti attingit productionem ſpeciei intelligibilis ; & tamen in his omnibus, & in aliis pluribus, & naturalibus inſtrumentis nequis excogitari actio præuia : maximè in aqua calida, & in aere illuminato, in quibus nequit aſſignari virtus propria conducens ad effectum principalis agentis, diſtincta ab ea, quam habent ab eo ; ac proindè nec propria, & præuia actio : ergo, &c.

36. Tertiò, nam ſi altiùs aſcendamus ad inſtrumenta diuinæ virtutis ad opera ſupernaturalia, reperiemus, non requirere eſſentialiter actionem præuiam : atque ita prædictam actionem non eſſe de ratione inſtrumenti, vt talis : quandoquidem quod conuenit alicui, vt tali, conuenit omni tali.

Antecedens probatur : tùm quia Deus non vtitur eis, quia indigeat actione propria illorum, imò potius ea infinita ſua virtute, & omnipotentia eleuat ea ad conſortium ſuæ propriæ actionis, præſtando eis virtutem ad illam. Et ideo indifferenter vti poteſt quamcumque creatura ad producendum mediante illa eumdem effectum : quod quidem non ita contingeret, ſi deſideraretur propria inſtrumenti actio, quæ propriæ illius virtuti correſponderet. Tum etiam, quia ſæpè aſſumitur à Deo creatura corporalis, vt inſtrumentum ad producendum in ſubiecto ſpirituali aliquod accidens ſpirituale, & diuini ordinis ; vt patet in ſacramentis : at res corporea nihil poteſt operari propria virtute circa rem incorpoream : qua non ſubditur illi. Imò eius actio corporea, & ita inferior, nihil poteſt conducere, aut diſponere in ordine ad effectum adeo eleuatum : qualis eſt accidens ſpirituale, & ſupernaturale ; & ita talis actio perinde ſe habebit in ordine ad illum effectum, ac ſi non eliceretur.

37. Confirmatur primò : nam ſi ſemel actio præuia in inſtrumento deſideratur ; erit vtique, vt contingat paſſum, circa quod agens principale operatur, producendo ibidem præuium illum effectum ; alioqui quomodo poſſet diſpoſitiuè concurrere in ordine ad altiorem effectum cauſæ præcipuæ ? at multoties reperitur oppoſitum : vt patet in verbis conſecrationis, quæ ſæpè non contingunt panem aliquantulum diſtantem : ergo tunc talis actio præuia, perinde ſe habet, ac ſi non adhiberetur, & per conſequens non erit neceſſaria.

Adde, Thomiſtas communiter dicere, quòd inſtrumentum hoc defert diuinum imperium ad ſubiectum operis miraculoſi, & applicat illi diuinam virtutem, ac tandem contingit ipſum per contactum virtutis : at ſi eſt diſtans ab illo, non videtur quomodo poſſit hæc præſtare : ergo, &c.

38. Confirmatur tandem : quia multa ſunt inſtrumenta diuinæ virtutis, in quibus difficile eſt inuenire actionem præuiam : nam humanitas Chriſti Domini concurrit phyſicè, vt inſtrumentum coniunctum diuinitatis ad productionem gratiæ, quæ nobis datur per ſacramenta, & ad conuerſionem ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti ; & tamen non apparet, quam operationem præuiam, & diſpoſitiuam ad hunc effectum habeat.

Item ſacramentis, quæ conſiſtunt in vſu, qualis eſt baptiſmus, ipſa actio, ſeu abſolutio aquæ aſſumitur, vt inſtrumentum ; & tamen non habet aliquam aliam actionem præuiam ab ipſa cauſatam, quandoquidem actio non eſt ex ſe actiua alterius actionis. Et ob eandem rationem actus interni Chriſti Domini, qui modò aſſumantur, vt inſtrumenta ad cauſandum gratiam, non habebunt actionem præuiam. Imò neque actus alij externi eiuſdem, v. g. paſſio illius, quæ vt docet D. Th. 3. p. qu. 48. art. 6. & qu. 50. art. 6. & alibi, eſt inſtrumentum effectuum ſupernaturalium. Et tandem oſſa Eliſei iam mortui ſuſcitauerunt latrunculum, qui iuxta illa poſitus fuit : & tamen oſſa hæc ſacra, nihil præuium operata ſunt (vt ex ſe conſtat.

Et ſanè ab omnibus inſtrumentis petere, vt habeant propriam virtutem, & actionem, ita vt ſine illa non ſint capaces attingendi effectum ſupernaturalem, aut miraculoſum, videtur ſuperfluum : quis re vera non apparet repugnantia in hoc, quòd Deus creaturam non habentem ex ſe propriam operationem, aſſumat, vt inſtrumentum : nam poteſt ei communicare motionem illam virtuoſam, & eleuantem in ordine ad productionem gratiæ, v. g. quam communicat aquæ baptiſmi. Maximè, quia creatura illa poterat modificare talem actionem Dei, & virtutem iuxta illud : *vnumquodque recipitur ad modum recipientis*. Quod quidem petitur ad rationem inſtrumenti, atque adeo per illam produceret eandem gratiam ; non quidem vt cauſa præcipua : quia motio prædicta eſt quid inferius ad gratiam : ergo vt cauſa inſtrumentalis.

Vera ſententia D. Thomæ, & primum illius fundamentum.

§. II.

39. NIhilominus dicendum eſt, eſſe de ratione inſtrumenti habere actionem, quæ ſit aliquo modo præuia ad actionem principalis agentis. Hæc eſt D. Thomæ 1. p. q. 45. art. 5. vbi ſic inquit: *Cauſa ſecunda inſtrumentalis non participat actionem cauſæ ſuperioris, niſi inquantum per aliquid ſibi proprium diſpoſitiuè operatur ad effectum principalis agentis.* Et 2. contra Gentes c. 21. art. 6. *Omne agens inſtrumentale exequitur actionem principalis agentis, per aliquam actionem propriam, & naturalem ſibi:* & ex eo, quòd non poteſt dari hæc actio in inſtrumento reſpectu creationis: quia creatura non poteſt operari circa nihil, infert eſſe impoſſibile, quòd creatura aſſumatur, vt inſtrumentum ad creandum.

Et 3. parte quæſt. 62. art. 1. ad 2. *Inſtrumentum habet duas actiones, vnam inſtrumentalem, ſecundum quam operatur, non in virtute propria; ſed in virtute principalis agentis; aliam autem habet actionem propriam, quæ competit ſibi ſecundum propriam formam; non autem perficit inſtrumentalem actionem, niſi exercendo actionem propriam: ſicut ſecuris ſcindendo facit lectum.* Et hoc ipſum docet qu. 78. art. 4. ad 2. & de veritate, q. 27. art. 4. & in 4. diſtinct. 1. quæſt. 3. art. 4. quæſt. 1. Quem ſequuntur eius diſcipuli, Caietan. 1. parte quæſt. 45. art. 5. Bañez, & Nazarius ibidem, Ferrara 2. contra Gentes cap. 21. Medina 3. parte quæſt. 13. art. 2. Soto in 4. diſt. 1. quæſt. 3. art. 1. & 4. Aluarez 3. p. diſput. 66. Maſius in hoc libro cap. 3. ſect. 3. quæſt. 9. Capreolus, & plures alij tam ex Thomiſtis quàm ex extraneis.

40 Sed vt noſtræ aſſertionis legitimus ſenſus, & mens D. Thom. intelligatur, præſupponendum eſt primò id quod ſuprà quæſtione præcedenti innuimus, & probauimus, ſcilicet eſſe impoſſibilem potentiam obedientialem actiuam, & innatam, quæ ſine aliquo alio ſuperaddito ſit proximè, & immediatè operatiua, etiam inſtrumentaliter miraculorum, vel effectuum ſupernaturalium, vt Suar. ibid. citatus volebat. Nam ſi hæc potentia actiua implicat, neceſſe eſt, vt ſi ſemel inſtrumento correſpondeat propria actio diſtincta aliquo modo ab actione principalis agentis, quòd non ſit talis iuxta talitatem, vt ſic dicamus, huius potentiæ; ſed iuxta conditionem propriæ, & peculiaris virtutis proximæ, quæ illi conuenit; ita vt ſic calor v. g. eleuetur, tunc actio illi correſpondens, ſapiat naturam eius, & conſequenter ſit calefactio. Id, quòd manifeſtè intendit D. Thom. dum ab inſtrumento propriam petit actionem, vt ex contextu litteræ, & ex iam dicendis magis conſtabit.

41. Secundò, ne eadem multoties repetamus, & melius percipiatur quanto inte S. Doctor, non ſolùm petat ab inſtrumento actionem, propriam illius verum etiam, quod ſit præuia, & diſpoſitiua ad actionem, & effectum principalis agentis: eſt ſecundò præſupponendum; quòd ſi ſemel inſtrumento correſpondet propria actio: non ſolùm debet eſſe talis iuxta conditionem ſuæ virtutis proximæ, ſed etiam oportet eſſe præuiam ad actionem cauſæ principalis: quia non poteſt ob aliam rationem deſiderari inſtrumentum, & eius actio, niſi vt medio eo, & illius actione, attingat agens principale effectum, quem intendit, ac proinde oportebit, quod eius actio ſit prior actione agentis principalis: imò & aliquo modo diſpoſitiua ad ipſam: ſi quidem quod præcedit aliud per ſe primò intentum, & neceſſario requiritur ad ipſum, comparatur per modum alicuius diſpoſitiui in ordine ad illud.

42. His ergo ſuppoſitis, ſuadetur aſſertio noſtra ratione deſumpta ex D. Thom. quæ ad hanc formam poteſt reduci. Cauſa inſtrumentalis non participat actionem cauſæ ſuperioris, niſi inquantum per aliquid ſibi proprium diſpoſitiuè operatur ad effectum principalem illius: ergo repugnat eſſe inſtrumentum, & non habere actionem propriam, & præuiam. Patet conſequentia: quia repugnat, eſſe inſtrumentum & vt tale influere, & non participare actionem principalis agentis: alioqui non attingeret effectum principalem, & conſequenter non eſſet inſtrumentum reſpectu illius. Antecedens, in quo eſt difficultas, probatur: quia eiſdem verbis aſſeritur à Diu. Thom. in dicta q. 45. 1. part. art. 5. illudque multoties repetit; ſupponens hunc eſſe proprium inſtrumenti conceptum.

Confirmatur, & explicatur primò: nam vt inſtrumentum fiat particeps actionis principalis agentis: ſeu in virtute illius attingat effectum principalem; ideò eget eleuatione, quia eſt inſtrumentum, atque adeo agens inferius, & improportionatum ad illum attingendum; ergo prius eſt, quòd habeat in ſe hanc virtutem agendi propriam, & improportionatam, quam quòd eleuetur, & media eleuatione fiat particeps actionis agentis principalis: ergo etiam prius erit, quòd habeat propriam actionem, quæ ſit iuxta conditionem huius virtutis proximæ, ſapiatque naturam eius, quam quòd fiat particeps illius alterius actionis agentis præcipui.

Antecedens patet: quia inſtrumentum, vt tale, & conſequenter; vt petens eleuationem, pertinet ad ordinem cauſæ efficientis; non principalis: ergo inferioris, & improportionatæ ad effectum principalem. Vnde ſicut ſemel ſublata hac improportione in ratione agentis, iam non indiget aliqua alia eleuatione; ita ideò indigebat illa, quia erat cauſa efficiens, ſed improportionata.

43. Prima verò, & ſecunda conſequentia, quia longiori egent probatione, ſeorſim probandæ ſunt. Prima igitur ſic oſtenditur: tum quia eſt expreſſa D. Th. 3. p. quæſt. 19 art. 1. & quæſt. 72. art. 3. ad 2. vbi inquit: *Quod inſtrumentum virtutem inſtrumentalem acquirit dupliciter, ſcilicet quando accipit formam inſtrumenti, & quando mouetur a principali agente ad effectum:* tum etiam, quia ſicut hoc ipſo, quod cauſa principalis ſecunda ſubordinatur primæ per modum cauſæ effectiuæ, licet principalis in ſuo ordine, implicat eſſe in ea talem ſubordinationem, niſi antequam præmoueatur à prima, habeat in ſe propriam virtutem in ſuo ordine præcipuam reſpectu effectus: quia hæc ſubordinatio eſt in ratione cauſæ efficientis ſecundæ: itaquia inſtrumentum comparatur cum cauſa principali, & eleuatione eius, vt agens inferius ad ſuperius: & eleuatur, quia eſt cauſa actiua inferior, & inſtrumentalis, oportet habere aliquam propriam virtutem, licet inferiorem, & improportionatam: alioqui non erit capax eleuationis: quandoquidem ſubiectum proprium illius eſt (vt dicebamus) agens inferius, vt tale.

44 Ex quo patet etiam ſecunda conſequentia, ſcilicet non poſſe media eleuatione participare altiorem illam actionem agentis principalis, niſi eliciat ſuam propriam: tum quia ſi ſemel deſideratur, vt inſtrumentum eleuetur & fiat particeps prædictæ actionis, quod habeat propriam vim actiuam, fiet indè, vt non requiratur talis virtus, vt ſit otioſa; ſed vt agat: alioquin non deſideraretur formaliter in ratione virtutis actiuæ; ſed in ratione entis, & conſequenter inſtrumentum non egeret eleuatione formaliter loquendo: quia eſt cauſa actiua inferior. Et ideo Diu. Thom. 3. parte, quæſt. 19. art. 1. in-

quit: *Vbicumque mouens, & motum habent diuerſos formas, ſeu virtutes operatiuas, ibi oportet, quod ſit alia operatio mouentis, & alia operatio propria moti.*

Tum etiam quia hoc ipſo, quod inſtrumentum eſſe eleuatum, includat virtutem propriam, & virtutem altiorem communicatam ab agente principali: oportet, vt ſicut ex qua parte inuoluit virtutem illam altiorem, elicit actionem excellentiorem; ita ex qua parte importat propriam virtutem, neceſſe ſit; vt ei correſpondeat propria actio, & non qualiſcumque, ſed quæ ſit talis iuxta conditionem virtutis propriæ, vt in primo notabili dicebamus: quia quicumque virtuti proximæ debet propria actio correſpondere, quæ ſapiat naturam eius: quandoquidem vel ab illa ſola, vel ſaltem etiam ab illa deſumit ſuam ſpeciem.

45. Confirmatur, & explicatur: quia aliud eſt eſſe ſubiectum, per quod diffundatur virtus principalis agentis, ſicut ſpecies coloris diffunduntur per aërem: aliud verò eſſe inſtrumentum principalis agentis, quòd vt tale indiget eleuatione. Licet ergo res, cui non ineſt propria virtus actiua, neque habet propriam actiuonem, poſſit eſſe ſubiectum, per quod diffundatur virtus principalis agentis: quia ratio puri, & nudi ſubiecti id non petit: cæterùm vt habeat rationem inſtrumenti, non ſufficit eſſe purum, & nudum ſubiectum, ſed requiritur, vt habeat vim actiuam: quia alias eleuaretur, vt ſubiectum, & non vt inſtrumentum, quod pertinet ad ordinem actiuorum, hoc ipſo quòd concipiatur, vt inſtrumentum ac proindè eſt eleuabilis in ratione actiui; & ex conſequenti ſupponitur in eo propria vis actiua.

Expenduntur alia duo fundamenta pro vera D. Thomæ ſententia.

§ III.

46 SEcundò principaliter ſuadetur aſſertio, & ratio præcedens cum ſuis confirmationibus elucidatur. Cæterum, vt huius rationis vis plenius capiatur, notandum eſt primò, dupliciter poſſe duo concurrere ad aliquem effectum: vno modo, ita vt licet in eſſe entis ſint duo; attamen in ratione, & virtute agendi ita ſint vnum, vt nullo modo ſint duo: quia præcisè conſtituunt vnicum, & idem indiuiſibile agens: quo pacto intellectus, & lumen gloriæ in via D. Thomæ concurrunt ad viſionem beatificam: quia vt communiter docent Thomiſtæ, intellectus tantùm eſt principium radicale, & remotum: at verò lumen gloriæ eſt tota ratio proxima videndi Deum, & ex vtroque integratur vnicum principium viſionis, quod in ratione agendi eſt omnino indiuiſibile, & vnicum. Quia vnicum agens includit tam virtutem agendi radicalem, quàm proximam. Alio modo poſſunt duo concurrere ad eundem effectum, ita vt non ſolùm in ratione entis; ſed etiam in ratione agendi ſint duo: quia vtrumque habet ſuam vim agendi tam remotam, quàm proximam.

47 Secundò notandum eſt, inter hos duos concurrendi modos hanc eſſe diuerſitatem, quòd ea, quæ in ratione entis ſunt duo; ſed in virtute agendi vnum, non operatur, niſi per vnicam, & indiuiſibilem prorſus actionem: quia vni, & indiuiſibili agendi vnica & indiuiſibilis actio debet correſpondere. Cæterùm ea, quæ in ratione agendi ſunt prorſus duo vel licet ſecundum aliquam conſiderationem conſtituant vnicum, & indiuiſibile agens: attamen ſimpliciter, & adæquatè loquendo ſunt duo in hoc ordine, & ita habent diſtinctas virtutes agendi proximas, debent operari per actiones aliquo modo diſtinctas: quia quæuis virtus agendi proxima, quæ conſtituit vnicum agens diſtinctum ab alio, petit ſuam propriam actionem, & talis actio debet ſapere naturam ipſius virtutis agendi proximæ, vt ſupra in ratione prima dicebamus; quamuis ſi talia agentia inter ſe ſubordinentur, & vnum eleuetur ab alio, poſſit agens inferius, & vt eleuatum elicere altiorem actionem; ita tamen vt præter hanc habeat etiam eam, quæ eſt ſibi propria: quia vt in ratione prima dicebamus, ex qua parte tale agens eleuatur, debet ei correſpondere alia altior operatio, & ex qua parte eleuatur, vt agens diſtinctum ac proinde vt habens, & retinens ſuam virtutem agendi proximam, quia alioqui non eleuaretur, vt agens diſtinctum non poteſt non illi propter rationem modo dictam correſpondere ſua operatio.

48 Hinc ergo ſecunda ratio pro noſtra aſſertione ſic deducitur: inſtrumentum, & cauſa principalis pertinent ad ordinem cauſæ efficientis: (vt ex ſe conſtat) at inſtrumentum non pertinet ad hunc ordinem, nec influit præcisè, vt conſtituit vnicum, & indiuiſibile agens cum agente principali: ergo vtrumque pertinet ad ordinem efficiendi, & influit vt ſunt ſimpliciter duo in ratione agentis, habéntque diſtinctas virtutes agendi proximas, quamuis virtus inſtrumenti proxima ſubordinetur; & eleuetur à virtute agentis principalis in ordine ad actionem principalem: ergo ſolùm cuilibet debet correſpondere ſua propria actio, & quæ ſit talis iuxta conditionem ſuæ virtutis; ſed etiam actio inſtrumenti debet eſſe præuia ad eam, ad quam eleuatur, quæ eſt eadem indiuiſibilis actio agentis præcipui.

Minor probatur: nam licet inſtrumentum, vt eleuatum eliciat eandem prorſus actionem, quam agens principale, ac proinde ſecundùm iſtam rationem comparentur vt vnum, & indiuiſibile agens, vt etiam docet D. Thom. 3. p. qu. 19. art. 1. ad 2. attamen quia abſolutè loquendo conſtituunt duos ordines cauſæ efficientis, ſcilicet inſtrumenti, & cauſæ principalis: ideo non comparantur præcisè, vt faciunt vnum, & indiuiſibile agens; ſed vt abſolutè ſunt duo agentia. Ex quo etiam vltima conſequentia quoad poſtremam eius partem probatur (quoad primam enim ſatis ex dictis in notabilibus conſtat:) quia talis actio correſpondens virtuti propriæ inſtrumenti eſt neceſſariò prærequiſita ad actionem præcipui agentis, ſeu ad actionem illam, quæ eidem inſtrumento conuenit in virtute illius: quia agens principale vtens inſtrumento attingit effectum medio illo, vt agente diſtincto: ergo attingit illum medio inſtrumento, non ſolùm operante; ſed vt aliquo modo prius operante.

49. Vltimo probatur ex inconuenientibus, quæ loco citato quæſtionis 45. ſtatim infert ſanctus Thomas, ſcilicet, quòd ſi poſſet inſtrumentum participare actionem cauſæ principalis etiamſi ex ſe nullam haberet virtutem agendi, nullámque actionem, fieret inde, tum quòd etiam in cauſis naturalibus inſtrumentum fruſtra adhiberetur ad agendum, tum etiam, quod non deberent eſſe à natura deſtinata certa, & determinata inſtrumenta connaturalia in ordine ad determinatos effectus.

Patet ſequela quoad primam partem: nam virtus principalis cauſæ perfectius eſt in ipſa, quàm in inſtrumento: ergo ſi inſtrumentum tantùm ageret per hanc virtutem, vel motionem deriuatam ab ipſa, & non per aliam virtutem proximam, per aliamque actionem, quæ ſit talis iuxta conditionem huius virtutis, fieret inde, vt agens principale melius ageret ſine illo, quàm cum illo, ac per

conſequens

Digitized by Google

conſequens fruſtra vteretur eo. Quoad ſecundam verò partem, ſcilicet, quod non eſſent à natura deſtinata certa, & determinata iſtrumenta ad determinatos effectus, & ita non magis penicillum, ſumendum eſſet ad pingendum, quam ad ſcindendum, ſic oſtenditur: nam motio inſtrumenti, vel ſubordinatio. ad cauſam principalem poteſt eſſe eadem in eorum quolibet, ſi agens ſicut vult mouere vnum, vellet mouere aliud.

50 Nec ſatis erit, ſi dixetis hinc ſolùm probari, quòd inſtrumenta agentium finitorum debeant habere actionem præuiam: quia aſſumuntur ob indigentiam cauſæ principalis creatæ: non verò quòd ſit eſſentialiter requiſita ad rationem inſtrumenti: & ideo inſtrumenta diuinæ virtutis, quia non aſſumuntur ob indigentiam Dei, non petunt neceſſario actionem præuiam. Nam contra eſt: quia plures ex cauſis efficientibus creatis continent ſatis perfectè, & eminenter effectum, vt patet in cauſis æquiuocis: ergo non eſt neceſſarium, vt ſemper vtantur illo propter indigentiam: ergo ſi requiritur talis actio præuia eſt ob rationem inſtrumenti: quia non aliter eſt capax recipiendi actionem principalis agentis. Vnde diſcrimèn, quod eſt inter inſtrumenta Dei, & cauſatum creatarum, non eſt quòd hæc habent actionem præuiam; ſecus verò illa, ſed quòd Deus poteſt vti qualibet re habente actionem præuiam, non verò creaturæ.

Diluuntur duo priora argumenta oppoſita ſententia.

§. IV.

51. AD primum ergo pro prima ſententia reſpondetor inſtrumentum poſſe ad duplicem effectum comparari, ſcilicet, vel ad proprium, & præuium effectui agentis principalis vel ad effectum eiuſdem agentis præcipui. Si comparatur ad primum, tunc agit virtute propria: licet aliquando egeæ motione agentis præcipui, non tanquam dante rationem agendi commenſuratam cum effectu; ſed tanquam applicante virturem hanc, & agendi rationem, quam ſupponit: vt contingit in ſeria, quæ licet habeat ſufficientem virturem ad ſcindendum, oportet, vt ab alio ad hunc effectum applicetur. Si verò comparetur ad ſecundum, ratione cuius peculiariter inſignitur nomine inſtrumenti, tunc influit in virtute, & per virtutem agentis principalis, ſcilicet per motionem illam virtuoſam ab illo participatam, modificatam tamen ab inſtrumento.

Neque ex hoc, quòd inſtrumentum, vcibi gratia, ſerra, influat in proprium effectum virtute propria, ſequitur eſſe cauſam principalem reſpectu illius, ſi de cauſa principali in omni rigore loquamur: quia ſatis eſt, quòd ſubordinetur alteri propter effectum altiorem ab illo intentum: nam cum ſit de ratione inſtrumenti, & quod habeat actionem præuiam diſpoſitiuam, & quod exequendo hanc eliciat etiam actionem aliam principalis agentis, & ab illo per ſe primò tunc ſolùm intentam, oportet, vt non extrahatur à ratione inſtrumenti, ſi in omni rigore loquamur, quatenus habet actionem propriam, & propriæ virtuti correſpondentem.

Diximus ſi de cauſa præcipua in omni rigore loquamur: quia ſi non ita rigoroſè fiat ſermo, non inconueniat aſſerere, quòd inſtrumentum ſolùm dicitur tale reſpectu actionis, qua attingit effectum principalis agentis, quamuis ad hoc, vt ſit capax participandi hanc ab illo, deſideratur, quòd habeat aliam propria virtute, & vt cauſa principalis, quæ ſit præuia ad actionem cauſæ præcipuæ.

52 Ad confirmationem reſpondetur cum Caietan. loco citato, non eſſe neceſſarium, actionem præuiam inſtrumenti eſſe realiter diſtinctam ab actione cauſæ principalis; ſed aliquando eſſe idem cum illa; aliquando verò diſtingui ab ipſa. Vnde quando ſunt diſtinctè, nihil refert ad hoc, quòd non detur actio præuia quòd talis actio multoties procedat etiam à cauſa præcipua! quia ſaltem dicitur præuia reſpectu alterius actionis quam elicit inſtrumentum; & cauſa principalis in ordine ad attingendum effectum illum altiorem, qui per ſe primò tunc intenditur, ſicut etiam non deſtruit naturam inſtrumenti id, quod contra hanc partem ibidem obiicitur, ſcilicet quod habeat aliquam actionem, quæ non ſit ab agente præcipuo: nam licet indiſpenſabiliter deſideretur, quòd actio inſtrumentaria illius formaliter ſumpta, id eſt, illa, per quam attingit effectum principalis agentis, ſit ab vtroque, non tamen oportet id vniuerſaliter reperiri in omni actione præuia, vt parebit ex ſtatim dicendis in ſolutione ad confirmationem ſecundi argumenti.

Et ad id, quòd obiicitur contra eam partem, qua aſſeritur, poſſe identificari vtramque actionem, benè reſpondetur ibidem: & ad probationem in contrarium, quòd ex hoc quod inſtrumentum moueat vt motum, ſolùm ſequitur eſſe priùs motionem, quàm quod agat: non tamen quod ſemel poſita motione, priùs attingat agens principale ſuum effectum, quàm inſtrumentum producat ſuum: quia nec agens præcipuum attingit ſuum effectum, niſi medio inſtrumento; neque inſtrumentum efficit effectum cauſæ principalis, niſi exequendo proprium.

52 Ad ſecundum reſpondetur, figuram illam dentium eſſe ad minus virtutem actiuam propriam ſerræ, figura autem, etſi non ſit actiua, producendo viſua, & per ſe primo ſibi ſimile; eſt tamen actiua reſpectu diuiſionis & reſolutionis continui: ex hoc enim dixit D. Thom. quod principium ſcindendi in gladio eſt acuties. Ex quo non licet inferre, figuram eſſe de ſecunda ſpecie qualitatis: quia ad hoc deſiderabatur, vt eſſet perfectiori modo actiua, & non ſolùm diuidendo, & diſſoluendo continuum.

Addit Nazarius loco citato, quod omnia, quæ in argumento referuntur, concurrunt ad actionem propriam ſerræ, dando illi vim ad illam: nam durities agit frangendo & expellendo, acuties, ſeu figura illa penetrando, ac diuidendo: grauitas, ſiue deorſum, ſiue ſurſum mota duritiei, & acumini coniuncta vim tribuit inſtrumento efficacem ad penetrandum, ſcindendum, & expellendum: quamuis hæc efficiat facilius in deſcenſu, quàm in aſcenſu, cui ex propria ſui ratione repugnat; ſed ab agente mota etiam ſcindit, ſicut ferreus, aut lapideus globus vi tormenti bellici in parietem immiſſus habet ſua duritiæ, ſimul ac grauitate citiſſimè penetrare, diuidere, ac diruere, etiamſi eidem ad motum illum ſatis reſiſtat grauitas.

54 Ad confirmationem negandum eſt antecedens. Ad primam, & ſecundam inſtantiam reſpondetur: neque aërem, neque aquam eſſe propriè inſtrumentum in ordine ad effectus ibidem dictos: quamuis nonnihil ſapiant naturam inſtrumenti. Addendum eſt tamen, quod etiamſi admitteremus aquam eſſe propriè inſtrumentum ignis; non deeſſet illi ſua actio præuia: quia per virtutem ab igne circumſtanti ſuſceptam calefacit, aut ignis, præuia humectatione, vt propria eius operatione, quæ diſpoſitio quædam eſt ſaltem per accidens ad efficiendum in ſubiecto calorem, cuius quaſi vehiculum eſt humiditas ad partes corporis poroſas intrinſecè penetrandas.

Ad tertiam inſtantiam reſpondetur ex Ferrara 2. cont. Gent. cap. 21. ſigillatorem, vel monetarium inducere imaginem ex aliqua diſpoſitione, quam moneta, & ſigillum propria virtute inducunt, putà ex diuiſione materiæ, &c.

55 Ad quartam, & vltimam inſtantiam: quòd etiamſi admittatur phantaſma eſſe inſtrumentum in ordine ad productionem ſpeciei intelligibilis: adhuc reſponderi poteſt, quòd ſicut cum viſio, volitio, aut intellectio aſſumitur vt inſtrumentum ad aliquem effectum miraculoſum, tunc (vt benè notauit Nazarius) quia iſtæ ſunt operationes vitales, quæ ex ſui ratione dicunt ordinem ad principium intrinſecum, non aſſumuntur ad iſtos effectus ſecundum ſe præcisè ſumptæ, ſed vt actiones inſtrumentorum, quorum eſt agere: hæc autem inſtrumenta erunt videns, volens, &c. quia hoc ipſo, quod aſſumitur ad prædictum effectum volitio Petri aſſumitur Petrus, vt volens: nam volitio Petri eſt actio Petri: ac proinde, ſi volitio aſſumitur, vt volitio eſt actio Petri, iam aſſumitur Petrus vt volens. Ita phantaſma eſt terminus intrinſecus actionis phantaſiæ, & ſaltem connaturaliter inſeparabilis ab illa, ita vt nequat, niſi per prædictam actionem fieri, eſſe, aut conſeruari, ideo hoc ipſo, quod aſſumatur connaturaliter phantaſma vt inſtrumentum, aſſumitur etiam phantaſia, & actio illius, per quam producitur phantaſma: quare inſtrumentum ibidem aſſumptum erit phantaſia producens ſuum phantaſma. Vnde non eſt neceſſe ibidem inueniri aliam actionem realiter diſtinctam ad productionem ſpeciei intelligibilis, ad præuiam ad illam: quia (vt benè notauit idem Nazarius) cùm dicitur inſtrumentum habere actionem præuiam, ſenſus eſt, vel quòd ſit ipſa actio præuia, aut eam inuoluat, vel quod etſi id, quod eſt inſtrumentum, nec ſit talis actio, nec eam inuoluat, ita vt ipſa actio ſit inſtrumentum; attamen eliciat illam vt putam cauſalitatem inſtrumentalem.

Soluitur vltimum argumentum contrariæ ſententiæ.

§. V.

56 AD tertium principale negandum eſt antecedens. Ad cuius primam probationem dicendum eſt, quòd etſi Deus non indigeat inſtrumentis ad producendos effectus ſupernaturales; vt gratiam & alios ſimiles, quia ſe ſolo poteſt illos efficere: ſi tamen velit eos producere medio inſtrumento, non poterit id præſtare aliter, niſi media actione præuia illius: ſicut etſi poſſit ſe ſolo conſeruare accidens; attamen ſi velit illud conſeruare mediante ſubiecto, non poteſt id facere, niſi tale ſubiectum exhibeat ſuam propriam cauſalitatem materialem.

Cuius ratio eſt ea, quam iam innuimus, ſcilicet inſtrumentum non poſſe attingere effectum principalis agentis, niſi participando eius actionem, quam nequit participare, niſi eliciendo propriam: quare, vt ſuprà innuebamus, diſcrimen, quod verſatur inter Deum, & agentia creata, non conſiſtit in hoc, quòd inſtrumenta Dei non requirant actionem præuiam, quæ aliquid conducat ad effectum principalem; ſed in hoc, quòd cùm agentia creata ſint limitatæ virtutis, inde eſt vt hoc ipſo, quod indigeant inſtrumentis, indigeant determinatis inſtrumentis propter actiones præuias eorum, accommodatas ad effectum principalem. Cæterùm Deus quacumque creatura, & quacumque actione eius poteſt vti, vt voluerat, ad effectum a ſe intentum, & non afferentem ſpecialem rationem contradictionis, ob quam nequeat fieri, niſi à certa, & determinata cauſa, vt contingit in actibus vitalibus, quia per ordinem ad eius omnipotentiam, & potentiam obedientialem creaturæ, quælibet eſt accommodata ex diuina ordinatione, & motione ad deſeruiendum actu in ordine ad illum.

57 Ad ſecundam probationem reſpondetur, quòd etſi creatura corporea non poſſit ex ſe agere immediatè in rem ſpiritualem: neque eius actio ex ſua natura, & ex ſolis ſuis meritis conducere diſpoſitiuè ad effectum ſupernaturalem qualis eſt gratia: benè tamen ex diuina ordinatione, motione, & eleuatione & per ordinem ad increatam Dei virtutem: quia hoc ipſo, quòd Deus non vult attingere effectum immediatè per ſolam ſuam virtutem increatam; ſed mediante inſtrumento vt tali, ac proinde vt habente, tùm virtutem inferiorem, tum etiam virtutem eleuantem & excellentiorem. fit inde, vt ipſe ſibi neceſſitatem impoſuerit ad non operandum, niſi tale inſtrumentum agat tam vt agens inferius, & per propriam actionem, quàm etiam vt agens eleuatum: imò niſi prius agat vt agens inferius: quandoquidem (vt dicebamus) nequit participare actionem illam excellentiorem, niſi eliciendo propriam.

Vnde per ſe primò, & directè potiùs hæc actio præuia ſe habet diſpoſitiuè ad hoc, vt agens inferius participet actionem ſuperioris, ac proinde ad hoc, vt agens ſuperius agat quam ad hoc vt producat aliquid præuium in paſſo, quod ſapiat naturam illius virtutis inferioris, & propriæ; quamuis cum hoc ſtet, imò, & hinc fiat, quòd diſponat ad effectum: quatenus diſponit ad participandam actionem principalis agentis, & vt ſtatim explicabimus defert, & applicat virtutem eius ad paſſum.

58 Ex quo ad primam confirmationem dicendum eſt, quòd licet actio præuia inſtrumenti cauſæ principalis creatæ, non poſſet immediatè conducere ad effectum diſpoſitiuè, niſi contingeret contactu quantitatiuo ſubiectum, in quo eſt talis effectus, ſeu niſi eſſet indiſtans ab illo: benè tamen actio præuia inſtrumenti diuinæ virtutis (vt apertè colligitur ex D. Thom. 2. 2. quæſt. 178. art. 1. ad 1.) & ita operando circa vnum ſubiectum per ſolam propriam virtutem, poteſt diſpoſitiuè concurrere ad effectum cauſæ principalis circa aliud.

Et ratio huius eſt: quia vt modo dicebamus, non eſt indiſpenſabiliter neceſſarius alius modus concurrendi diſpoſitiuè ad effectum præter illum, quo præuiè, & diſpoſitiuè concurrit ad hoc, vt Deus eliciat ſuam actionem principalem, communicetque illam inſtrumento. Vnde ſicut eliciendo propriam actionem fit vltimatè capax participandi actionem Dei, ſeu (quod in idem redit) eliciendi actionem illam inſtrumentariam; & excellentiorem in virtute Dei, & ita per illam quantumuis loco diſtantem diſponit ad effectionem prædicti effectus principalis.

Nec obſtat, ſi dixeris, quòd ſi inſtrumentum agendo circa vnum ſubiectum, poſſet diſponere ad effectum cauſa principalis alibi producendum, non repugnabit aſſumi creaturam, vt inſtrumentum ad creandum, propter rationem à D. Thom. 1. p. q. 45. adductam ſcilicet, quòd creatura non poteſt operari circa nihil; ſed actio præuia illius ſemper debet eſſe circa aliquid: nam poſſet dici, non eſſe neceſſarium, creaturam aſſumptam, vt inſtrumentum operari circa nihil; quia operando circa vnum ſubiectum per ſuam actionem præuiam; poſſet diſponere ad creationem alterius rei.

59 Nam ad hoc reſpondetur, inſtrumentum etiam per actionem præuiam, quam elicit circa vnum ſubiectum attingere per contactum virtutis effectum cauſæ principalis, eo modò, quem ſtatim explicabimus: at hoc ipſo quòd alicubi talis actio præſupponat

Digitized by Google

ponat ſubiectum, non poteſt deſeruire ad producendum ens inquantum ens: quia ſicut ab intrinſeco ſupponit ens creatum, ita ab intrinſeco eſt determinata ad productionem determinati entis; & ideò nequit deſeruire ad creationem, quæ tendit ad ens inquantum ens.

Ex quo ad id, quòd additur in eadem prima confirmatione, addendum etiam eſt, quòd vt modo innuebamus, ex eo quòd ſubiectum, in quo producendus eſt effectus principaliter intentus, ſit valdè diſtans ſecundum locum ab inſtrumento, non ſequitur, non poſſe, ſi fuerit inſtrumentum diuinæ virtutis contingere paſſum contactu virtutis: quia paſſum contactu virtutis: quia paſſum conſtat à diuina virtute, quæ eſt intimè præſens omnibus rebus, & inſtrumentum illud ſubordinatur huic virtuti: vt enim optimè notauit Zumel 1. part. q. 45. art. 5. indiſtantia, & approximatio ſecundùm locum tantum requiritur in inſtrumentis, ſaltem indiſpenſabiliter propter diſtantiam cauſæ principalis à paſſo, vt nimirum coniungat illam cum paſſo.

Et ideo videmus, quòd in probabili ſententia eorum, qui dicunt in brutis potentiam loco motiuam actiuè ſumptam non diſtingui ab æſtimatiua, & appetitu ſenſitiuo eorundè, ſicut neque in Angelis ab intellectu, & voluntate eorum poſſunt cauſare motum localem pedis per prædictā potentiam loco motiuam, etiam ſi pes diſtet ab illa: quia anima in cuius virtute agūt, eſt præſens illi: ita ergo ſimiliter in præſenti inſtrumēta diuinæ virtutis quantumuis locò diſtantia à poſſunt per contractum virtutis contingere illud, & effectum principalem.

60. Explicatur magis hoc: tum quia prædicta inſtrumenta quantumuis loco diſtent, nihilominus per actionem inſtrumentariam formaliter, ſeu participatam ab agente verè producunt effectum, ac proindè contingit illum, & paſſum contactu virtutis: tum etiam, quia non attingunt cum vtcumque per hanc actionem, niſi vt modificatam, ſeu determinatam per actionem propriam inſtrumenti, vt iam explicuimus. Quod quidem, vt benè notauit Bañez loco citato, ſatis eſt, vt ipſa etiam inſtrumenta dicantur producere effectum, ac proinde contingere illum contactu virtutis.

Et explicari poteſt exemplo animæ rationalis, quæ licet ſola, vt multi probabiliter volunt per intellectum producat intellectionem, non vtendo organo corporeo; nihilominusnon ſola anima dicitur intelligere; ſed totus homo, eo quòd intellectus dum eſt in corpore, non elicit intellectionem, niſi determinatus à phantaſmate Ita ergo non ſolum operatio communicata Inſtrumento ab agente principali media motione dicetur concurrere ad productionem gratiæ; ſed totum inſtrumentum corporeum, etiam ſecundùm actionem ſibi propriam, eo quòd actio communicata ab agente principali non attingit productionem gratiæ, niſi determinata per actionem propriam inſtrumenti.

Quare in hoc ſenſu intelligitur id, quod communiter dicunt Thomiſtæ, ſcilicet: inſtrumentū deferre, & applicare per ſuam propriā actionem virtutē principalis agentis ad ſubiectū effectus miraculoſi, ſeu quod idem eſt imperiū practicū Dei ad opus miraculoſum: neque in hoc eſt aliquod aliud maius myſterium.

61. Ad vltimam confirmationem negandum eſt antecedens. Et ad inſtantiam de humanitate Chriſti Domini quo ad illos duos effectus ibidem enumeratos, ſcilicet productionem gratiæ mediis ſacramentis, & tranſſubſtantiationem panis in Corpus Chriſti Domini, reſpondetur, ſatis eſſe ad id actus interiores animæ ipſius: quia hi ex diuina eleuatione poſſunt, etiam ſi maneant in Chriſto, deſeruire ad prædictum effectum.

Et addi poteſt, non eſſe neceſſarium prædictos actus imperij Chriſti eſſe in ſe formaliter, ſed ſufficere reperiri quoad executionem ipſius imperij: quæ executio conſiſtit in ipſamet applicatione Sacramenti facta à miniſtris ex imperio, & ordinatione eius: nam hæc executio eſt quædam continuatio illius imperij: ſicut actus exterior continuatur cum interiori; ita vt ſint vna actio completa, & conſummata. Et hac ratione non ſolùm miniſter baptizat, vel abſoluit; ſed etiam ipſemet Chriſtus inquantum homo: quia illa eſt eius actio exterior continuata cum actione interiori, qua vult, imperat ablutionem vel abſolutionem, de quo vide D. Thom. 3. part. q. 64. art. 4.

Et ſecundam inſtantiam reſpondetur, quòd etiam ſi admittatur non ipſam aquam; ſed ablutionem aſſumi, vt inſtrumentum, adhuc nihil contra nos, vt patet ex his, quæ diximus in ſolutione ad inſtantiam adductam in confirmationem ſecundi argumenti per quod etiam patet ad illas inſtantias de actibus internis Chriſti Domini, necnon de actione, ſeu paſſione externa.

62. Nec refert, quòd hæc ſacra paſſio iam præceſſerit, & non habeat exiſtentiam in ſe: quia ſatis eſt, quòd maneat in facto eſſe, ſeu in ſua virtute, & termino, quam reliquit, ſcilicet in ſacris vulneribus, & ſtigmatibus, quæ in Chriſto Domino modò perſeuerant: ſicut in ſententia D. Thom. & Thomiſtarum non deſideratur alia actio ad reſultantiam proprietatum, etiam ſi diuinitus impedirentur per aliquod tēpus; ne reſultarent: quia actio præterita generatiua manet in ſua virtute, ſcilicet in termino primario.

Neque hinc licet inferre, quamuis creaturam poſſe aſſumi, vt inſtrumentum, ſine hoc quòd eliciat nouam actionem præuiam. Quia ante illam neceſſariò præceſſit actio, qua producta eſt talis creatura, & hæc ſemper manet in ſuo termino, & facto eſſe. Non, inquam, hoc licet inferre: quia aliud eſt aſſumi aliquam rem per ſe, & ratione ſui vt inſtrumentum, & aliud vt eſt virtus alterius: quia quando deſeruit, vt alterius virtus, tunc illud, cuius eſt virtus, eſt quod præcipuè aſſumitur; ſecus verò quando per ſe, & ratione ſui, & non vt alterus virtus deſeruit; etſi ergo quando terminus relictus ex actione, vel paſſione aliqua eſt inſtrumentum per ſe, & ratione ſui, debeat neceſſariò, habere actionem præuiam; ſecus quando aſſumitur, vt eſt virtus alterius, ſcilicet actionis præcedentis: quia tūc ipſa actio eſt, quæ præcipuè aſſumitur: vnde non eget altera actionepræuia.

63. Ad vltimam inſtantiam reſpondetur ex D. Thom. 2. 2. q. 8. art. 1. ad 1. Vbi ſic ait: *Deus principaliter operatur, qui vtitur inſtrumentaliter, vel interiori hominis motu, vel eius locutione; vel etiam aliquo exteriori actu, ſeu etiam aliquo contactu corporali corporis, etiam mortui.* Quod vt benè notauit Nazarius 3. part. q. 13. art. 2. controu. 2.) ſuppoſitis his, quæ diximus, intelligendum eſt de contactu, non quocumque, ſed de eo qui terminus eſt motus localis alterius corporis contingentis aliud, vt contingit in cadauere proiecto in ſepulchrum Eliſei, quod ad tactum oſſium Prophetæ fuit illico vitæ reſtitutum; & de muliere, quæ contactu fimbriæ Domini fuit à fluxu ſanguinis liberata.

Et ratio huius eſt: quia tunc ille contactus habet modum actionis, & reuera eſt paſſio quædam fluens, & ita ſatis eſt, vt deſeruiat per modum actionis præuiæ: quia licet nomen actionis præuiæ à S. Thoma petitæ non ſit ita latè accipiendum, vt denotet quamcumque entitatem: & (vt non ita benè explicat Nuño 3. p. q. 62. art. 4. communiter reiectus à Tho-

& non in ipſum inſtrumeotum, facilè falſitatis conuiocetor; nam id, in ordiue ad quod inſtrumeotum indiget elenatione, non poteſt eſſe ipſa virtus, & eleuatio. Sicut id, io ordine ad quod datur vis productiua, nó poteſt eſſe ipſa prodoctiua vis, vt ex termiois ipſis conſtat ſed ad eliciendum actionem ioſtrumentalem vt talem, v. g. ſciſſiooem vt artificinſam, indiget ſerra eleuatione artificis. Ergo eleuatio non poteſt eſſe prædicta actio, vt artificiola, per quam cooperatot artifex eum inſtrumento: ergo cum probatum ſit, non poſſe inſtrumentum eleuari per ſubordinationem illam extrioſecam; reſtat vt per aliquid aliud iotrinſecum præcedent prioritate naturæ dictam eooperationem eleuetur.

Confirmatur: tum qoia hic ſpecialiter vrget id, quod ſupra in hac eadem quæſtione in ſecunda confirmatione impugnationis contra ptimam ſolutionem adduximus: tum etiam, qoia alioqni inſtromentum, verbi gratia, ſerra, non attingeret realiter totum effectum; ſed partem illius, & aliam produceret agent principale, qood, vt conſtat, eſt falſum. Patet ſequela: quia quoties doæ cauſæ ita ſe coadiuuant, vt quæois ſolùm influat immediatè in effectum, & nantra imprimat alteri intrinſecas vires ad hoc, vt reddatnr potens io ordine ad effectum, quem ex ſe poterat attingere, tunc quæuis tantùm attingit partem effectus. Vt patet exemplo duorum portantinm ſimul lapidem excedeotem vires cuioſcumqoe: vbi licet concurſut vtriuſqoe ſimol ſumptus fiat vigoroſior ad portandum illum: nihilominus, qoia oeutrom operator in aliud, ſed vtromqoe in effectum: ideò neutrum portat totum pondus; ſed partem: & ita non ſubordinantur inter ſe per modom cauſæ principalis, & inſtrumentariæ; ſed per modom caoſarum partialiom, & principalium.

14. Ex quo id, quod vltimo locn additur, ſcilicet ſufficere obedientialem potentiam actiuam cum cooperatione Dei, vt aothoris ſupernaturalis in effectum, ad hoc, vt ioſtrumenta diuinæ virtutis attingant effectus ſupernaturales; manet obiter impugnatum. Quia repugnat actum ſecundum alieuius cauſæ, etiam inſtrumentalis, non eootineri in ipſamet cauſa, vt in actu primo: quia com actus ſecundus in quouis ordine eſſeotialiter Præſopponat actum primum, repugnat hanc prodiiſſe in actum ſecundum, niſi prius talis actus contineatur in acto primo. Ergo vel dicendum eſt (quod abſit) quamlibet creaturaio ex innata virtute continere in ſuo ordine, ſcilicet cauſæ inſtrumeotalis, opus miracnloſum, & ſupernatutale io actu primo proximo, & proportionato, & conſequeoter ex propria entitate habere exigentiam ſupernaturalis concurſus Dei: (ſiquidem exigentia concurſus proportionati ad actum ſecondom nulla eſt alia in quauis cauſa ſecunda, niſi illam ita eſſe in actu primò, vt ex parte actus primi proximi nihil deſit illi:) vel dicendum, quod præciſè per concurſum concomitantem Dei, qui non pertioet ad ordinem actus primi, nequit eleuari, ac proinde requiretur virtut aliqua priùs receprа in ipſa, reſpectu cuius talis cauſa ſe habeat paſſiuè.

15. Ex quo tandem fit, noo dari in rebus ionatam potentiam obedientialem, quæ ſit proximè actioa reſpectu effectuum ſupernaturaliom: qoia, vt modò dicebamus, eſſet illi, titulo coonaturalitatis debitus concurſus ſopernaturalis ad actum ſecundum ſupernaturalem, quod omoes Theologi conſtanter renunnt. Id quod etiam coofirmari poteſt ex D. Thom. a 2. quæſt. 178. art. 1. ad 1. & quæſt. 6. de veritate art. 4. vbi negar, poſſe creaturam eleuari ad omnia opera ſupernaturalia inſtrumentaliter prodneenda per aliquid habituale, & permanens; cum tamen potentia hæc obedientialis proximè actioa ſit quid permaoeos; & in aduerſariorum ſententia ſolùm haberet indigentiam concurſus concomitanus: ſicut & illa qualitas ſupernaturalis, & permaoent ſolùm indigeret hoc concurſu.

Adde primò, quòd alioqui prædicta potentia. eſſet infinita ſecundùm virtutem continendi: nam effectus miraculoſi, & ſupernaturales ſe excedunt in infinitum in perfectione ſaltem accidentali, & omnis hæc perfectio oportet etiam in inſtrumento Phyſico, ſaltem in ſuo ordine, ſimul, & ſemel præcontineri: ita vt licet non ſit æqualis perfectionis cum effectu, attamen ex eo, quòd in ſuo ordine contineat illum, colligatur, habere in ſe aliquam perfectionem: & ita ſi continet infinita ſe inuicem in perfectione excedentia, non poterit non eſſe infinitè perfectum.

Adde ſecundò, plura ex illis, quæ ſuprà diſputatione præcedenti ferè per totam illam adduximus ad probandum hoc ipſo, quòd cauſæ ſecundæ principales applicentur à Deo ad operandum, debere aliquid intrinſecum, & præuiom ad operationem eis imprimi: probant hoc ipſum in inſtromentis in ordine ad ſuas cauſas principales: quia de ratione inſtrumenti eſt, applicari à cauſa principali ad agendum: quandoquidem eo veitur agens principale in ordine ad ſuum effectum.

OCCVRRITVR DVOBVS PRIMIS FVNdamentis oppoſitæ ſententiæ.

§. III.

16. AD primum ergo pro prima ſeorentia reſpondetur; negando antecedens, Et ad primam probationem; quod per illam calefactiooem paſſiuam diſponitur piper ad eam, qua calefacit ſuo proprio, & virtuali calore. Vndè per eam non conſtituitur in eſſe inſtrumenti: quia non calefacit virtute caloris recepti ab animali; ſed virtute caloris virtuoſi in ipſo conteoti: at inſtrumeotum non vtcumque mouetur ad actionem; ſed ita vt virtute ipſios motionis eleuetur, & agat.

Ad ſecundam probationem patet ex dictis ſuprà diſputatione præcedenti: enim motio inſtrumenti, vt talis, eleuat in ordine ad effectum præcipuè intentum ab agente principali, dátque vires in ordine ad illum, non verò ſupponit illas: maximè ſi fuerior æqoalis perfectionis cum illo. At dum Deus præmonet ignem v. g. ad comburendom, tunc id, quod præcipuè intendit, eſt ipſa combuſtio, ſeo nouus ignis denuò genitus: imò non vtcumque, ſed eo modo, quem loco citato iooenimos. Quare cum ignis generans præſupponatur cum ſufficienti virtute in ordine ad ignem ſecundùm hanc rationem conſideratum: fiet inde, vt non præmoueator à Deo in ordine ad hanc rationem eo modo, qoo inſtrumentum petit moueri; ſed eo, quo cauſa principalis ſecunda exigit præmoueri à prima ob generalem ſubordinatiooem, & dependentiam ab ipſa Diximus in ordioe ad hanc rationem, propter eaqoæ loco citato dicta ſont.

17. Ad ſecundum: quod vt benè notauit D. Thom. de veritate qu. 27. art. 4. ad 6. etſi caoſa principalis debeat habere virtotem omninò proportionatam, ſeu eioſdem perfectionis cum effectu, non tamen eſt neceſſe id inueniri in inſtrumeotis: nam hæc poſſuot eſſe imperfectio, & nihilominus inſtrumentaliter attingere effectum, ſicut via ad illum in eſſe perfecto.

Vnde ſicut motus, imperfectior eſt ſuo termino, & tamen eſt productio illius per modum viæ, & tendentiæ:

dentiæ:

dentiæ: ſic etiam inſtrumentum in ratione virtutis actiuæ attingentis effectum cauſæ principalis habet rationem viæ: quia conſtituitur vltimatè per aliquid viale, & fluens; & ideò poteſt eſſe imperfectius, quàm effectus, qui habet eſſe permanens, & nihilominùs attingere illum.

Et ad probationem contra hoc dicendum eſt: quod cum illa virtus denuò addita, ſit ipſa eleuatio inſtrumenti; oportet quòd hæc duo illi conueniant, ſcilicet quòd non ſit neceſſarium eſſe eiuſdem perfectionis cum effectu, & quod non indigeat vlteriori eleuatione, ac per conſequens non procedatur in infinitum. Cæterum cum inſtrumentum ante hanc virtutem, ſeu motionem non ſit eleuatum, ſed eleuabile, debet ſuperaddi eleuatio.

18. Ex quo ad confirmationem reſpondetur: quòd vt inſtrumentum attingat effectum ſecundùm aliquam rationem conſideratum, oportet ita eſſe ſubordinatum ad cauſam præcipuam, vt inſit ei intrinſeca virtus, per quam in ſuo ordine illum intrinſecè contineat, vt ex dictis ſatis conſtat.

At verbi gratia ſerra, etſi contineat ratione propriæ formæ in ea exiſtentis ſciſſionem, vt ſciſſio eſt: attamen niſi ei ſuperaddatur illa intrinſeca motio artificioſa, nihil habet intrinſecum, per quod in ſuo ordine contineat ſciſſionem, vt artificioſa eſt, quæ principaliter ab agente principali intenditur. Et ideò ſine hac motione nequit etiam ea ſubordinatione intrinſeca ad agens præcipuum ſcindere artificioſè: attamen illa poſita, poteſt influere in effectum & actionem vt pertineat ad ordinem artificij; licèt ſemper agat cum ſubordinatione ad agens præcipuum: quia imperfectè, & deficienter contineat effectum, ſeu agit in virtute eius, vt iam oſtenſum eſt.

19. Neque inſtantiæ in confirmatione hac adductæ conuincunt oppoſitum: nam ad primam illam de calore, patet ex dictis ſuprà diſput. 10. quæſt. 4. & 6. quomodo calorem eſſe virtutem ſubſtantiæ, addat ſupra illum aliquam formalitatem ab illo ſecundùm ſuam ſpeciem conſideratо formaliter diſtinctam, quæ quidem, licet per ſe loquendo, ſit quid fluens; attamen habet modum virtutis permanentis, per quam quaſi habitualiter manet eleuatus.

Ad illud verò de coloribus dicendum eſt: quòd lux non eſt forma omninò extrinſeca reſpectu coloris: quia colores formaliter, & intrinſecè participant lucem. Quamuis non deſint qui aſſerant, vel colorem ex ſe habere virtutem partialem, & principalem ad producendas ſpecies viſibiles, & hanc adiuuari per aſſiſtentiam luminis, quatenus etiam lumen ſimul cum colore partialiter concurrit: quia etſi inſtrumentum non poſſit adiuuari per ſolam cooperationem alterius cauſæ aſſiſtentis, benè tamen cauſa partialis. Vel tandem lumen non concurrere effectiuè ad productionem ſpecierum, ſed formaliter diſpoſitiuè diſponendo medium.

SATISFIT TERTIO FVNDAMENTO prioris ſententiæ.

§. IV.

20. AD tertium, quod ex pluribus inſtantiis coaleſcit: reſpondetur, & primò ad primam de ſemine dicendum eſt, cum Diuo Thoma de potentia, quæſt. 3. art. 11. ad 5. *quod inſtrumentum tamdiu à principali agente moueri intelligitur, quamdiu retinet virtutem ab illo impreſſam. Vnde ſagitta tamdiu mouetur à proiiciente, quamdiu manet vis impulſus proiicientis: ſicut etiam generatum tamdiu mouetur à generante in grauibus, & leuibus, quamdiu retinet formam ſibi traditam à generante. Vnde, & ſemen tamdiu intelligitur moueri ab anima generantis, quamdiu remanet ibi virtus impreſſa ab anima, licet corporaliter ſit diuiſum.*

Aduertendum tamen, quòd etſi illa virtus ſeminis ſit ex ſe fluens, vt indicat D. Th. 1. p. qu. 118. art. 1. ad 3. & de malo qu. 4. art. 1. ad 6. habet tamen modum permanentis: quia diuturnam habet durationem; licet per accidens hoc ei conueniat, quatenus eſt inſtrumentalis vis, eo quòd non niſi præuiis diſpoſitionibus, quas nequit efficere in inſtanti, attingit effectu principalis agentis. Et ideò talis virtus per ſe, & eſſentialiter non eſt permanens; ſed verè tranſiens: vt benè notauit Nazarius 3. p. quæſt. 13. art. 2. controuer. 3.

21. Ad ſecundam inſtantiam dicendum eſt: vel phantaſma non concurrere actiuè ad producendam ſpeciem intelligibilem; ſed ſolùm in genere cauſæ materialis, vt volunt aliqui, inter quos eſt Nazarius 1. p. quæſt. 45. art. 5. vel non eſſe rigoroſè inſtrumentum; ſed ſolùm virtutem inſtrumentariam, eo modo quo calor dicitur inſtrumentalis virtus ignis, & ita ſufficiet phantaſmati: quòd ſit radicatum in eadem anima ſpirituali, vnà cum intellectu agente, ad hoc, vt poſſit eſſe virtus inſtrumentaria illius, necnon & animæ in ordine ad talem productionem. Vel tandem etſi daremus, eſſe verum inſtrumentum, dicendum eſſet, non eleuari per ſolam extrinſecam aſſiſtentiam luminis intellectus agentis; ſed per aliquam participationem huius luminis per modum tranſeuntis: eo proportionali modo, quo in reſponſione ad vltimam inſtantiam iam explicamus.

22. Ad vltimam inſtantiam de Sacramentis reſpondetur: eleuari per motionem quandam intrinſecam, & ſpiritualem. Et ad primam probationem: quòd etſi accidens ſpiritnale, quod habet eſſe per modum formæ completæ, & permanentis, non poſſet recipi in ſubiecto corporeo; benè tamen quod recipitur per modum intentionis: & per modum tranſeuntis, ac fluenter, qualiter recipitur prædicta motio in Sacramentis.

Quæ ſolutio deſumitur ex D. Thom. in 4. diſtinct. 1. quæſt. 1. art. 4 quæſtiuncula 2. ad 4. vbi ſic ait: *In re corporali non poteſt eſſe virtus ſpiritualis ſecundum eſſe completum, poteſt tamen ibi eſſe per modum intentionis: ſicut in inſtrumentis ab artifice eſt virtus artis: & ſermo audibilis exiſtens cauſa diſciplinæ, vt dicitur de ſenſu, & ſenſato, continet intentione animæ quodammodo: & etiam in motu eſt virtus ſubſtantiæ ſeperatæ mouentis ſecundum Philoſophos, & ſemen agit in virtute animæ.*

Quod etiam repetit tùm quæſt. 27. de veritate art. 4. ad 4. tùm etiam 3. par. quæſt. 62. art. 4. ad 1. in hæc verba: *Virtus ſpiritualis non poteſt eſſe in re corporea per modum virtutis permanentis, & completæ; nihil tamen prohibet, in corpore eſſe virtutem ſpiritualem, in quantum corpus moueri poteſt ab aliqua ſubſtantia ſpirituali ad aliquem effectum ſpiritualem inducendum: Sicut & in ipſa voce ſenſibili eſt quædam vis ſpiritualis ad excitandum intellectum hominis, in quantum procedit à conceptione mentis.*

23. Aduertendum tamen (vt pleniùs mens D. Thom. quoad præſens capiatur, & vt fiat ſatis aliquibus obiectionibus, quæ contra eam, & ex defectu intelligentiæ eiuſdem ſolent obiici) diuerſitatem formæ permanentis, & tranſeuntis à Doctore Angelico aſſignatam, non conſiſtere in maiori, vel minori duratione actuali: nam ſpirituale accidens completum, & permanens nequit etiam per minutiſſimum tempus recipi in ſubiecto corporeo; ſed in hoc, quod per ſe, & ab intrinſeco ſit accidens ſpirituale completum, & permanens. Nam ſi ſemel hoc

non

non habeat ; ſed per ſe, & ex intrinſeca natura ſua ſit accidens incompletum de numero eorum, quæ ſunt per modum intentionis, ſeu eſſentialiter ſunt, vt via quædam, & medium ad formam vltimam : nihil obeſt, quód ordinetur, & ſit via ad formam ſpiritualem, quòd ſie ſpiritualis ; & nihilominus recipitur in ſubiecto corporeo, & modo ſpirituali. Nam tunc non debet commenſurari, niſi cum forma illa, ad quam eſt ab intrinſeco via, & medium, & cum agente, à quo producitur : quia hoc eſt eſſentiale viæ, & medio prædicto.

Vndè licet ex parte mouet rem corpoream ſubordinando illam agenti ſpirituali, vt tali : (nam res corporea mobilis eſt ab agente ſpirituali) debeat eſſe in illam tranſitu, & fluentet ; attamen ex qua parte mouet illam ad rem ſpiritualem attingendam ex ſubordinatione ad agens ſpirituale, oportet vt ſit quid ſpirituale.

24. Ex quo ad vltimam probationem (quæ in fine huius inſtantiæ adducitur ; ſcilicet eſſe contra rationem accidentis ſpiritualis, dependeat in eſſe, fieri, & conſeruari à ſubiecto corporeo) reſpondetur : id eſſe verum de dependentia ab illo per modum formæ completæ, & permanentis ; non verò de dependentia, quæ ab intrinſeco eſt per modum fluentis : nam hæc in prædictis accidentibus vialibus compoſſibilis eſt cum ſpirituale illius rei, quæ ſic dependet : nam quando forma accidentalis eſt completa, & permanens, debet ex qua parte eſt accidentalis, pendere à ſubiecto : at ex qua parte recipitur ſecundùm eſſe ratum, permanens, & firmum, recipitur ad modum recipientis, & per commenſurationem cum illo. At quando eſt fluens, & via licet ex quo capite eſt accidens inhærens corpori pendeat ab illo ; at ex quo capite ex via ad formam vltimam, & ſpiritualem, non debet, niſi illi commenſurari.

25. Explicatur hoc ſicut in ſubſtantiis ſpiritualibus ſua aſſignatur latitudo : ita vt aliæ ſint aliis ſpiritualiores : & ideo, quia Angelus eſt ſubſtantia ſpiritualis, & completa, neque recipi poteſt in illo ; ſecus verò anima noſtra, quæ quia eſt incompleta, poteſt recipi in ſubiecto corporeo ; licet ſine dependentia ab illo in eſſe. Ita in accidentibus ſpiritualibus ſua debet aſſignari latitudo, taliter vt alia ſint aliis ſpiritualiora : & ideo ſi fuerint completa, & permanentia, nequeunt vllo modo pendere à corpore, & conſequenter, nec recipi in illo : quia accidens intrinſecè pendent ineſſe à ſubiecto, in quo recipitur ; at ſi fuerint accidentia incompleta, & habentia eſſe diminutum, & viale, poſſunt quidem, non obſtante ſpiritualitate ſua, dependere à ſubiecto corporeo : attamen recipiuntur modo indiuiſibili, & dependent in tranſitu, & fluentet, & ſolùm tangunt illud, vt ipſum promoueant ad altiorem ordinem. Sicut ſpecies intentionales receptæ in medio : quia ſunt in illo ſecundùm diminutum, & per modum tranſitus, ſúntque eſſentialiter ordinatæ ad formam vltimam : ideò poſſunt eſſe immateriales, quàm medium ipſum ; ſecùs verò ſpecies, quæ permanenter actuant aliquod ſubiectum, ſeu potentiam.

Quare hæc accidentia vialia, & diminuta, licet renera inſint ; nihilominus potiùs reſpiciunt ſubiectum, vt mobile, quàm vt ſubiectum : quia attingunt illud vt moueat ad attingendam vltiorem formam altiorem. Et ideò commenſurantur cum termino, & agente ; non verò cum ſubiecto, in quo recipiuntur.

16. Adde, quòd licet hæc motio recepta in Sacramentis, recipiatur in ſubiecto corporeo ; non tamen qua ratione corporeum eſt, & diſtinctum à reſpirituali, ſed qua ratione habet eſſe ens creatum aſſumptibile à Deo ad prædictum effectum : quia recipitur in illis ſecundùm potentiam obedientialem, quam habent reſpectu Creatoris, quæ quidem, licet intimè includatur in quouis corpore, non tamen eam habent, quia corporea ſunt ; ſed quia ſunt entia creata : at non inconuenit, quòd aliquid ſpirituale, habens infimum ſpiritualitatis gradum, recipiatur in ſubiecto corporeo, non qua corporeum eſt ; ſed qua ens creatum eſt : quia ſat eſt ad hanc diminutam ſpiritualitatem, quòd non pendeat à corpore, vt corpus eſt : ſed vt habeat prædictam potentiam obedientialem : quæ reſpectu motionis iam dictæ eſt eiuſdem rationis, formaliter loquendo, tam in re corporea, quàm in ſpirituali.

SOLVITVR VLTIMVM FVNDAmentum aduerſariorum.

§. V.

27. AD quartum negandum eſt antecedens. Ad probationem : dupliciter poſſe ineſſe alicui rei potentiam obedientiæ, vt ea media fiat quidquid creator diſpoſuerit ; vel quia ex ſe habet potentiam actiuam continentem proximè ſaltem per modum inſtrumenti omnes effectus ſupernaturales : vel quia habet potentiam obedientialem ad recipiendam formam, ſeu motionem ſupernaturalem actiuam illius effectus ſupernaturalis, quem Deus vult, & ratione illius conſtituitur in actu primo proximo ad illum attingendum, ſaltem tanquam inſtrumentum.

Cum ergo inquit D. Thom. *Quòd ſicut creaturæ in eſt obedientia potentia, vt in ea fiat quidquid creator diſpoſuerit : ita etiam, vt ea media fiat, quod eſt ratio inſtrumenti*, non intelligitur de potentia obedientiali primo modo explicata. Nam ipſe expreſsè negat, dari virtutem habitualem permanentem patratiuam omnium miraculorum, vt conſtat ex 2. 2. quæſtione 178. art. 1. ad 1. At potentia obedientiali, & innata rebus, quam Authores oppoſitæ ſententiæ admittunt, eſt de ſe quid permanens : quare ſolum poteſt intelligi S. Doctor de obedientiali potentia in ſecundo ſenſu explicata.

28. Et congruit valdè expoſitio hæc contextui, nam poſtquam dixit, quòd ſicut creaturæ in eſt obedientiæ potentia, vt in ea fiat quidquid creator diſpoſuerit (per quæ verba id omnium ſententia intelligitur potentia obedientialis paſſiua) ſtatim addidit : *ita etiam, vt ea media fiat, &c.* Vbi illud relatiuum *ea* eſt relatiuum identitatis, & refert ſuum antecedens, ſcilicet potentiam obedientialem paſſiuam, quæ eſt in creatura, vt in ea fiat, quod Deus diſpoſuerit.

Vnde ſenſus D. Thomæ eſt, quòd licet potentia obedientialis creaturæ immediatè ſolùm ſit ad recipiendam formam, vel motionem, quam Deus illi communicare voluerit : attamen mediatè etiam deſeruit, vt creatura poſſit producere effectus ſupernaturales. Nam quia mediante illa poteſt recipere formas, ſeu accidentia ſupernaturalia, quorum aliqua ſunt actiua, & reddunt ſubiectum conſtitutum in actu primo in ordine ad effectus ſupernaturales : ideò verè dicitur in creaturis eſſe potentiam obedientiæ immediatè ad formas ſupernaturales ; & mediatè ad eliciendas actiones ſupernaturales per formas, ſeu accidentia ordinis diuini, quæ priùs recipiunt. Sicut aqua mediante potentia congenita, quam habet ad recipiendum calorem poteſt calefacere : quia per illam poteſt recipere calorem, quo actio calefactiua eliciatur.

29. Ex quo ad primam confirmationem negandum eſt antecedens. Et ad probationem reſpondetur, Bonauenturam loqui de potentia obedientiali paſſiua. Alenſem docere ibidem oppoſitum, inquiens: Sacramenta eleuari per aliquid intrinſecum. Eodem modo exponendus eſt Caietanus, qui ibidem in primo loco admittit virtutem inſtrumentalem ad faciendum miracula, eſſe fluentem, ac proinde non poteſt ſentire, quòd conſiſtat in prædicta potentia obedientiali actiua & innata. Et in ſecundo loco impugnat prædictam potentiam obedientialem actiuam, & innatam rebus: ait enim, virtutem, quam habent verba conſecrationis ad tranſſubſtantiandum panem, eſſe quid adueniens illis.

Præterea, quia rem reduci de potentia obedientiali ad actum, cum de inſtrumento fit inſtrumentum, eſt reduci de potentia obedientiali paſſiua potente recipere vim inſtrumentalem, ad actum recipiendi illam, per quam actu fiet inſtrumentum. Quare ex hoc; quòd Caietanus aſſerat, illam potentiam obedientialem reduci ad actum, vt de non inſtrumento fiat inſtrumentum, non ſequitur, illum ſentire, quòd talis potentia ſit actiua. Et ideò ibidem tantum vult, quòd virtus ei ſuperaddita tantùm eſt motio intrinſeca, qua ab agente principali mouetur, ratione cuius prædictum agens eo vtitur ad productionem effectus, quem intendit.

30. Ex quo ſatis conſtat, quàm immeritò Doctores his fuerint à Soarez pro ſua ſententia adducti: atque adeò potentiam hanc obedientialem proximè actiuam ab ipſo ſolo eſſe excogitatam: quia ante illum nullus ex Doctoribus eam docuit: imò, & ipſam ſatis impugnant, atque ita tanquam rem in materia ſatis graui nouam eſſe reiiciendam. Diximus, *proximè actiuam*: quia admittere in creaturis, verbi gratia in intellectu potentiam obedientialem actiuam radicaliter viſionis beatificæ: ita tamen vt tota ratio agendi proxima, & eleuans ſit entitas ſuperaddita, & ſupernaturalis, non inconuenit.

Ad confirmationem: quòd nec forma cæleſtia poteſt recipi in materia ſublunari, neque forma ſublunaris in materia cæleſti: quia nulla virtus poteſt extrahi extra ſuum obiectum adæquatum. Et ſimiliter nulla bonitas poteſt mouere appetitum alicuius, quem ex ſe non pulſat, niſi noua bonitas ei ſuperaddatur in re, vel in apprehenſione.

Ad id autem, quod ibidem innuitur, ſcilicet genus cauſæ efficientis non minus ſubordinari Deo, quàm genus cauſæ materialis: atque adeò ſicut genus cauſæ materialis importat potentiam paſſiuam obedientialem: ita & genus cauſæ efficientis inuoluet potentiam obedientialem actiuam: dicendum eſt, eſſe diſparem rationem: quia ratio potentiæ obedientialis actiuæ in ordine ad omnes effectus ſupernaturales, eſt perfectior ratio, quàm ratio potentiæ paſſiuæ: & ideò licèt iſta ſit innata; ſecùs verò illa. Maximè quia eſt adeò perfecta ratio, vt implicet dari in creatura.

31. Adde, quòd ex negatione potentiæ paſſiuæ ſequeretur, creaturam non eſſe plenè ſubiectam creatori in ordine ad eſſe ſupernaturale: quia eſſet incapax recipiendi formas ſupernaturales, at ex negatione potentiæ obedientialis actiuæ, nec ſequitur non eſſe plenè ſubditam quoad receptionem prædictarum formarum, neque quoad hoc; quòd eſt poſſe concurrere ad illas producendas: quia ratione potentiæ obedientialis paſſiuæ poteſt recipere virtutem ad agendum, vel præter, vel ſupra naturam, & ita eſt plenè ſubdita, Deo tam in agendo, quàm in patiendo.

QVÆSTIO II.

An ſit de ratione inſtrumenti habere aliquam propriam ſibi virtutem, propriámque actionem prauiam.

32. PRo tituli intelligentia … ndum eſt, quòd licet ad Philoſophum n… iem per ſe, & directè tantummodo ſpectet age… inſtrumentia naturalibus, & de eorum action… præuiis neceſſariò requiſitis ad actionem princi… agentia: quia tamen hoc non poteſt exactè … rari, niſi ſimul explicetur: an hoc ſit de ratio… inſtrumenti Phyſici generaliter ſumpti, ſiue co… at ad opera naturalia, ſiue ad ſupernaturalia: quia neceſſitas huius actionis in inſtrumentis naturalibus non prouenit ex peculiari ratione eorum; ſed ex generali natura inſtrumenti Phyſici, ſeu quod idem eſt, inſtrumenti verè, & realiter immediatè attingentis effectum. Ideò quæſtionem hanc ſic in generali, prout comprehendit omnia inſtrumenta, diſcutiemus: ac proindè neceſſarium erit aliqua pertinentia ad inſtrumenta diuinæ virtutis, in ordine ad opera ſupernaturalia, & miraculoſa, breuiter attingere.

Sed vt pleniùs titulus quæſtionis intelligatur, adhuc notandum eſt: quòd nomine propriæ virtutis non intelligimus propriam virtutem, prout eſt idem, quòd innata; ſed virtutem intrinſecam, ſeu inhærentem; ſiue ſit innata, ſiue ab extrinſeco agente communicata, dummodo ſit diſtincta à motione, qua agens principale eleuat inſtrumentum. Quo pacto, licèt ferrum ex ſe non habeat acuitiem, aut figuram illam dentium, quæ ei ab arte communicatur; nihilominus per illam habet aliquo modo vim ſcindendi diſtinctam à motione, qua artificiosè ſcinditur, & conſequenter ei correſpondet propria actio, ſcilicet ſciſſio diſtincta aliquo modo ab actione artificioſa; & facta collatione inter has duas actiones, prior eſt ſciſſio, quàm eadem met, vt artificioſa.

Adducitur opinio negans.

§. II.

33. IN quo prima ſententia aſſerit, non neceſſarium, & indiſpenſabiliter requiſitum ad hoc, vt aliquid aſſumatur, vt inſtrumentum, & vt tale concurrat, quòd habeat propriam virtutem, ſeu rationem agendi, ac per conſequens, neque quòd habeat ſibi propriam actionem diſtinctam aliquo modo ab actione principalis agentis, & præuiam ad illam. Ita Molina 1. parte qu. 55. Suarez tom. 1. in 3. p. diſput. 31. ſect. 8. Scotus in 4. diſt. 1. qu. 1. Durand. in 4. diſt. 1. qu. 4. & plures alij ex iunioribus. Et probatur ratione; primò ſic: omnis actio inſtrumenti conuenit illi in virtute agentis principalis: ergo male conceditur inſtrumentis actio aliqua præuia ad eam, qua concurrunt in virtute illius. Conſequentia videtur manifeſta. Et antecedens etiam conſtat: tum quia alioqui illam elicerent in virtute propria, & conſequenter, vt cauſæ principales: tum etiam, quia quando artifex, v. g. per ſerram ſcindit lignum, vt illud modo aliquo artificioſa figuret, tunc non ſolum forma; ſeu modus ille artificioſus, vt talis; ſed etiam ſciſſio, eſt effectus eiuſdem artificis. Vndè niſi ſerra ab illo applicaretur, non ſcinderet: ergo, &c.

Confirmatur: nam vel illa actio præuia ſerræ; v. g. eſt eadem realiter cum actione principalis agentis, vel diſtincta: ſi primum: ergo non eſt præuia ad

ad actionem prædicti agentis: idem enim non poteſt eſſe ante ſe, aut ſibi præuium. Si verò ſecundum, præterquam quòd eſt falſum: cum actio ſciſiua, quæ præuia eſſe poterat, procedat ab artifice, & conſequenter ſit actio illius; nihilominus contra hoc eſt id, quòd modo innuebamus, ſcilicet hinc fieri prædictam actionem, vt ſic diſtinctam, non eſſe ab artifice, & conſequenter, nec eſſe inſtrumenti actionem: quia actio inſtrumenti ſemper debet eſſe à principale agente.

Nec refert ſi dixeris: quòd etſi illa operatio ſit vna, & eadem realiter: nihilominus eſt multiplex virtualiter, & quòd vt elicitur ab inſtrumento, eſt prior ſe ipſa, prout eſt ab agente principali. Nam contra hoc eſt, quòd hoc non poteſt cohærere cum his, quæ pro noſtra ſententia quæſt. præced. diximus: quia ſi inſtrumentum non mouet, niſi vt motum, & applicatum à principali agente; ergo prior eſt actio cauſæ principalis quàm actio inſtrumenti: quandoquidem conuenit illi agere ratione cauſæ præcipuæ, & influxus ab illa exhibiti.

35. Secundò, ex eiſdem inſtrumentis artificialibus hoc deſumitur argumentum: nam in ſerra v. g. non eſt proprium principium, aut virtus aliqua agendi: ergo neque propria actio. Conſequentia patet. Et antecedens probatur: nam vel hæc virtus eſſet quantitas ſerræ; & hæc non: quia quantitas non eſt forma actiua; ſed paſſiua: vel grauitas, & hæc non: quia ſolummodo eſt principium motus deorſum: ſerra autem non ſcindit ex eo, quòd deorſum moueatur; alioqui ſi ſurſum moueretur non ſcinderet. Vel eſſet durities: ſed neque hæc: quia durities non eſt qualitas actiua; ſed reſiſtiua. Vndè licèt quo magis aliquod corpus fuerit durum, eo plus reſiſtat; nihilominus non ob id maioris eſt actiuitatis. Sed nec figura eſſe poteſt: quia hæc non eſt forma actiua, alias non de quarta; ſed de ſecunda ſpecie qualitatis eſſet: at nihil aliud ibidem inueniri poteſt, quod ſit virtus agendi: ergo, &c.

Confirmatur ex pluribus inſtrumentis ordinis naturalis, in quibus nulla videtur aſſignabilis actio præuia. Nam aër illuminatus inſtrumentaliter illuminat parietem. Aqua calida inſtrumentaliter calefacit. Sigillum habet rationem inſtrumenti, in ordine ad imprimendam in cera figuram illam artificiolam. Phantaſma per modum inſtrumenti attingit productionem ſpeciei intelligibilis; & tamen in his omnibus, & in aliis pluribus, & naturalibus inſtrumentis nequis excogitari actio præuia: maximè in aqua calida, & in aere illuminato, in quibus nequit aſſignari virtus propria conducens ad effectum principalis agentis, diſtincta ab ea, quam habent ab eo, ac proindè nec propria, & præuia actio: ergo, &c.

36. Tertiò, nam ſi altiùs aſcendamus de inſtrumenta diuinæ virtutis ad opera ſupernaturalia, reperiemus, non requirere eſſentialiter actionem præuiam: atque ita prædictam actionem non eſſe de ratione inſtrumenti, vt talis: quandoquidem quod conuenit alicui, vt tali, conuenit omni tali.

Antecedens probatur: tum quia Deus non vtitur eis, quia indigeat actione propria illorum, imò potius ex infinita ſua virtute, & omnipotentia eleuat ea ad conſortium ſuæ propriæ actionis, præſtando eis virtutem ad illam. Et ideo indifferenter vti poteſt quamcumque creatura ad producendum mediante illa eumdem effectum: quod quidem non ita contingeret, ſi deſideratur propria inſtrumenti actio, quæ propriæ illius virtuti correſponderet. Tum etiam, quia ſæpè aſſumitur à Deo creatura corporalis, vt inſtrumentum ad producendum in ſubiecto ſpirituali aliquod accidens ſpirituale, & diuini ordinis; vt patet in ſacramentis: at res corporea nihil poteſt operari propria virtute circa rem incorpoream: quia non ſubditur illi. Imò eius actio corporea, & ita inferior, nihil poteſt conducere, aut diſponere in ordine ad effectum adeo eleuatum: qualis eſt accidens ſpirituale, & ſupernaturale; & ita talis actio perinde ſe habebit in ordine ad illum effectum, ac ſi non eliceretur.

37. Confirmatur primò: nam ſi ſemel actio præuia in inſtrumento deſideratur; erit vtique, vt contingat paſſum, circa quod agens principale operatur, producendo ibidem præuium illum effectum: alioqui quomodo poſſet diſpoſitiuè concurrere in ordine ad altiorem effectum cauſæ præcipuæ? at multoties reperitur oppoſitum: vt patet in verbis conſecrationis, quæ ſæpè non contingunt panem aliquantulum diſtantem: ergo tunc talis actio præuia, perinde ſe habet, ac ſi non adhiberetur, & per conſequens non erit neceſſaria.

Adde, Thomiſtas communiter dicere, quòd inſtrumentum hoc defert diuinum imperium ad ſubiectum operis miraculoſi, & applicat illi diuinam virtutem, ac tandem contingit ipſum per contractum virtutis: at ſi eſt diſtans ab illo, non videtur quomodo poſſit hæc præſtare: ergo, &c.

38. Confirmatur tandem: quia multa ſunt inſtrumenta diuinæ virtutis, in quibus difficile eſt inuenire actionem præuiam: nam humanitas Chriſti Domini concurrit phyſicè, vt inſtrumentum coniunctum diuinitatis ad productionem gratiæ, quæ nobis datur per ſacramenta, & ad conuerſionem ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti; & tamen non apparet, quam operationem præuiam, & diſpoſitiuam ad hunc effectum habeat.

Item ſacramentis, quæ conſiſtunt in vſu, qualis eſt baptiſmus, ipſa actio, ſeu abſolutio aquæ aſſumitur, vt inſtrumentum; & tamen non habet aliquam aliam actionem præuiam ab ipſa cauſatam, quandoquidem actio non eſt ex ſe actiua alterius actionis. Et ob eandem rationem actus interni Chriſti Domini, qui modò aſſumantur, vt inſtrumenta ad cauſandum gratiam, non habebunt actionem præuiam. Imò neque actus alij externi eiuſdem, v. g. paſſio illius, quæ vt docet D. Th. 3. p. qu. 48. art. 6. & qu. 50. art. 6. & alibi, eſt inſtrumentum effectuum ſupernaturalium. Et tandem oſſa Eliſei iam mortui ſuſcitauerunt latrunculum, qui iuxta illa poſitus fuit: & tamen oſſa hæc ſacra, nihil præuium operata ſunt (vt ex ſe conſtat.)

Et ſanè ab omnibus inſtrumentis petere, vt habeant propriam virtutem, & actionem, ita vt ſine illa non ſint capaces attingendi effectum ſupernaturalem, aut miraculoſum, videtur ſuperfluum: quia re vera non apparet repugnantia in hoc, quòd Deus creaturam non habentem ex ſe propriam operationem, aſſumat, vt inſtrumentum: nam poteſt ei communicare motionem illam virtuoſam, & eleuantem in ordine ad productionem gratiæ, v. g. quam communicat aquæ baptiſmi. Maximè, quia creatura illa poterat modificare talem actionem Dei, & virtutem iuxta illud: *vnumquodque recipitur ad modum recipientis*. Quod quidem petitur ad rationem inſtrumenti, atque adeo per illam produceret eandem gratiam; non quidem vt cauſa præcipua: quia motio prædicta eſt quid inferius ad gratiam: ergo vt cauſa inſtrumentalis.

Vera ſententia D.Thomæ, & primum illius fundamentum.

§. I I.

39. NIhilominus dicendum eſt, eſſe de ratione inſtrumenti habere actionem, quæ ſit aliquo modo præuia ad actionem principalis agentis. Hæc eſt D.Thomæ 1.p.q.45.art.5. vbi ſic inquit: *Cauſa ſecunda inſtrumentalis non participat actionem cauſæ ſuperioris, niſi inquantum per aliquid ſibi proprium diſpoſitiuè operatur ad effectum principalis agentis.* Et 2. contra Gentes c.21.art. 6. *Omne agens inſtrumentale exequitur actionem principalis agentis, per aliquam actionem propriam, & naturalem ſibi*: & ex eo, quòd non poteſt dari hæc actio in inſtrumento reſpectu creationis: quia creatura non poteſt operari circa nihil, infert eſſe impoſſibile, quod creatura aſſumatur, vt inſtrumentum ad creandum.

Et 3.parte quæſt.62.art.1.ad 2. *Inſtrumentum habet duas actiones, vnam inſtrumentalem, ſecundum quam operatur, non in virtute propria; ſed in virtute principalis agentis; aliam autem habet actionem propriam, quæ competit ſibi ſecundum propriam formam; non autem perficit inſtrumentalem actionem, niſi exercendo actionem propriam: ſicut ſecuris ſcindendo facit lectum.* Et hoc ipſum docet qu.78.art.4 ad 2.& de veritate, q. 27. art.4.& in 4.diſtinct.1. quæſt.3. art. 4. quæſt.1. Quem ſequuntur eius diſcipuli, Caietan.1.parte quæſt.45.art. 5.Bañez, & Nazarius ibidem, Ferrara 2. contra Gentes cap.21.Medina 3.parte quæſt.13.art. 2. Soto in 4. diſt.1. quæſt.3.art.1.& 4.Aluarez 3.p.diſput.66. Maſius in hoc libro cap. 3. ſect.3. quæſt. 9. Capreolus, & plures alij tam ex Thomiſtis quàm ex extraneis.

40 Sed vt noſtræ aſſertionis legitimus ſenſus, & mens D. Thom. intelligatur, præſupponendum eſt primò id quod ſuprà quæſtione præcedenti innuimus, & probauimus, ſcilicet eſſe impoſſibilem potentiam obedientialem actiuam, & innatam, quæ ſine aliquo alio ſuperaddito ſit proximè, & immediatè operatiua, etiam inſtrumentaliter miraculorum, vel effectuum ſupernaturalium, vt Suar. ibid. citatus volebat. Nam ſi hæc potentia actiua implicat, neceſſe eſt, vt ſi ſemel inſtrumento correſpondeat propria actio diſtincta aliquo modo ab actione principalis agentis, quòd non ſit talis iuxta talitatem, vt ſic dicamus, huius potentiæ; ſed iuxta conditionem propriæ, & peculiaris virtutis proximæ, quæ illi conuenit; ita vt ſic calor v. g. eleuetur, tunc actio illi correſpondens, ſapiat naturam eius, & conſequenter ſit calefactio. Id, quòd manifeſtè intendit D. Thom. dum ab inſtrumento propriam petit actionem, vt ex contextu litteræ, & ex iam dicendis magis conſtabit.

41.Secundò, ne eadem multoties repetamus, & melius percipiatur quanto iure S.Doctor, non ſolùm petat ab inſtrumento actionem, propriam illius verum etiam, quod ſit præuia, & diſpoſitiua ad actionem, & effectum principalis agentis: eſt ſecundò præſupponendum; quòd ſi ſemel inſtrumento correſpondet propria actio: non ſolùm debet eſſe talis iuxta conditionem ſuæ virtutis proximæ, ſed etiam oportet eſſe præuiam ad actionem cauſæ principalis: quia non poteſt ob aliam rationem deſiderari inſtrumentum, & eius actio, niſi vt medio eo, & illius actione, attingat agens principale effectum, quem intendit, ac proinde oportebit, quod eius actio ſit prior actione agentis principalis: imò & aliquo modo diſpoſitiua ad ipſam: ſiquidem quod præcedit aliud per ſe primò intentum, & neceſſario requiritur ad ipſum, comparatur per modum alicuius diſpoſitiui in ordine ad illud.

42.His ergo ſuppoſitis, ſuadetur aſſertio noſtra ratione deſumpta ex D. Thom. quæ ad hanc formam poteſt reduci. Cauſa inſtrumentalis non participat actionem cauſæ ſuperioris, niſi inquantum per aliquid ſibi proprium diſpoſitiuè operatur ad effectum principalem illius: ergo repugnat eſſe inſtrumentum, & non habere actionem propriam, & præuiam. Patet conſequentia: quia repugnat, eſſe inſtrumentum & vt tale influere, & non participare actionem principalis agentis: alioqui non attingeret effectum principalem, & conſequenter non eſſet inſtrumentum reſpectu illius. Antecedens, in quo eſt difficultas, probatur: quia eiſdem verbis aſſeritur à Diu. Thom. in dicta q.45.1. part. art.5. illudque multoties repetit, ſupponens hunc eſſe proprium inſtrumenti conceptum.

Confirmatur, & explicatur primò: nam vt inſtrumentum fiat particeps actionis principalis agentis: ſeu in virtute illius attingat effectum principalem; ideò eget eleuatione, quia eſt inſtrumentum, atque adeo agens inferius, & improportionatum ad illum attingendum; ergo prius eſt, quòd habeat in ſe hanc virtutem agendi propriam, & improportionatam, quam quòd eleuetur, & media eleuatione fiat particeps actionis agentis principalis: ergo etiam prius erit, quòd habeat propriam actionem, quæ ſit iuxta conditionem huius virtutis proximæ, ſapiatque naturam eius, quam quòd fiat particeps illius alterius actionis agentis præcipui.

Antecedens patet: quia inſtrumentum, vt tale, & conſequenter; vt petens eleuationem, pertinet ad ordinem cauſæ efficientis; non principalis: ergo inferioris, & improportionatæ ad effectum principalem. Vnde ſicut ſemel ſublata hac improportione in ratione agentis, iam non indiget aliqua alia eleuatione; ita ideò indigebat illa, quia erat cauſa efficiens, ſed improportionata.

43.Prima verò, & ſecunda conſequentia, quia longiori egent probatione, ſeorſim probandæ ſunt. Prima igitur hic oſtenditur: tum quia eſt expreſſa D. Th. 3. p. quæſt.19 art.1.& quæſt.72.art.3.ad 2.vbi inquit: *Quòd inſtrumentum virtutem inſtrumentalem acquirit dupliciter, ſcilicet quando accipit formam inſtrumenti, & quando mouetur a principali agente ad effectum*: tum etiam, quia ſicut hoc ipſo, quod cauſa principalis ſecunda ſubordinatur primæ per modum cauſæ effectiuæ, licet principalis in ſuo ordine, implicat eſſe in ea talem ſubordinationem, niſi antequam præmoueatur à prima, habeat in ſe propriam virtutem in ſuo ordine præcipuam reſpectu effectus: quia hæc ſubordinatio eſt in ratione cauſæ efficientis ſecundæ: itaquia inſtrumentum comparatur cum cauſa principali, & eleuatione eius, vt agens inferius ad ſuperius: & eleuatur, quia eſt cauſa actiua inferior, & inſtrumentalis, oportet habere aliquam propriam virtutem, licet inferiorem, & improportionatam: alioqui non erit capax eleuationis: quandoquidem ſubiectum proprium illius eſt (vt dicebamus) agens inferius, vt tale.

44 Ex quo patet etiam ſecunda conſequentia, ſcilicet non poſſe media eleuatione participare altiorem illam actionem agentis principalis, niſi eliciat ſuam propriam: tum quia ſi ſemel deſideratur, vt inſtrumentum eleuetur & fiat particeps prædictæ actionis, quod habeat propriam vim actiuam, fiet indè, vt non requiratur talis virtus, vt ſit otioſa; ſed vt agat: alioquin non deſideraretur formaliter in ratione virtutis actiuæ; ſed in ratione entis, & conſequenter inſtrumentum non egeret eleuatione formaliter loquendo: quia eſt cauſa actiua inferior. Et ideo Diu. Thom. 3. parte, quæſt. 19. art. 1. in-

Digitized by Google

quit: *Vbicumque mouens, & motum habens diuerſos formas, ſeu virtutes operatiuas , ibi opertè , quod ſit alia operatio mouentis, & alia operatio propria moti.*

Tum etiam quia hoc ipſo , quod inſtrumentum eſſe eleuatum, includat virtutem propriam , & virtutem altiorem communicatam ab agente principali: oportet , vt ſicut ex qua parte inuoluit virtutem illam altiorem, elicit actionem excellentiorem ; ita ex qua parte importat propriam virtutem, neceſſe ſit; vt ei correſpondeat propria actio , & non qualiſcumque, ſed quæ ſit talis iuxta conditionem virtutis propriæ , vt in primo notabili dicebamus : quia quicumque virtuti proximæ debet propria actio correſpondere, quæ ſapiat naturam eius : quandoquidem vel ab illa ſola, vel ſaltem etiam ab illa deſumit ſuam ſpeciem.

45. Confirmatur , & explicatur : quia aliud eſt eſſe ſubiectum , per quod diffundatur virtus principalis agentis, ſicut ſpecies coloris diffunduntur per aërem: aliud verò eſſe inſtrumentum principalis agentis, quòd vt tale indiget eleuatione Licet ergo res , cui non ineſt propria virtus actiua , neque habet propriam actiuoem, poſſit eſſe ſubiectum , per quod diffundatur virtus principalis agentis: quia ratio puri, & nudi ſubiecti id non petit: cæterùm vt habeat rationem inſtrumenti , non ſufficit eſſe purum , & nudum ſubiectum , ſed requiritur , vt habeat vim actiuam: quia alias eleuaretur, vt ſubiectum , & non vt inſtrumentum , quod pertinet ad ordinem actiuorum , hoc ipſo quòd concipiatur , vt inſtrumentum ac proindè eſt eleuabilis in ratione actiui ; & ex conſequenti ſupponitur in eo propria vis actiua.

Expenduntur alia duo fundamenta pro vera D. Thomæ ſententia.

§ III.

46 SEcundò principaliter ſuadetur aſſertio, & ratio præcedens cum ſuis confirmationibus elucidatur. Cæterum, vt huius rationis vis plenius capiatur, notandum eſt primò, dupliciter poſſe duo concurrere ad aliquem effectum: vno modo , ita vt licet in eſſe entis ſint duo; attamen in ratione , & virtute agendi ita ſint vnum , vt nullo modo ſint duo : quia præcisè conſtituunt vnicum, & idem indiuiſibile agens : quo pacto intellectus , & lumen gloriæ in via D. Thomæ concurrunt ad viſionem beatificam : quia vt communiter docent Thomiſtæ, intellectus tantùm eſt principium radicale, & remotum : at verò lumen gloriæ eſt tota ratio proxima videndi Deum , & ex vtroque integratur vnicum principium viſionis, quod in ratione agendi eſt omnino indiuiſibile, & vnicum. Quia vnicum agens includit tam virtutem agendi radicalem , quàm proximam. Alio modo poſſunt duo concurrere ad eundem effectum , ita vt non ſolùm in ratione entis ; ſed etiam in ratione agendi ſint duo: quia vtrumque habet ſuam vim agendi tam remotam, quàm proximam.

47 Secundò notandum eſt , inter hos duos concurrendi modos hanc eſſe diuerſitatem, quòd ea, quæ in ratione entis ſunt duo ; ſed in virtute agendi vnum, non operatur , niſi per vnicam , & indiuiſibilem prorſus actionem: quia vni, & indiuiſibili agendi vnica & indiuiſibilis actio debet correſpondere. Cæterùm ea, quæ in ratione agendi ſunt prorſus duo vel licet ſecundum aliquam conſiderationem conſtituant vnicum, & indiuiſibile agens : attamen ſimpliciter , & adæquatè loquendo ſunt duo in hoc ordine , & ita habent diſtinctas virtutes agendi proximas , debent operari per actiones aliquo modo diſtinctas : quia quæuis virtus agendi proxima , quæ conſtituit vnicum agens diſtinctum ab alio , petit ſuam propriam actionem , & talis actio debet ſapere naturam ipſius virtutis agendi proximæ , vt ſupra in ratione prima dicebamus ; quamuis ſi talia agentia inter ſe ſubordinentur , & vnum eleuetur ab alio , poſſit agens inferius , & vt eleuatum elicere altiorem actionem ; ita tamen vt præter hanc habeat etiam eam , quæ eſt ſibi propria: quia vt in ratione prima dicebamus , ex qua parte tale agens eleuatur , debet ei correſpondere alia altior operatio , & ex qua parte eleuatur , vt agens diſtinctum ac proinde vt habens , & retinens ſuam virtutem agendi proximam , quia alioqui non eleuaretur, vt agens diſtinctum non poteſt non illi propter rationem modo dictam correſpondere ſua operatio.

48 Hinc ergo ſecunda ratio pro noſtra aſſertione ſic deducitur : inſtrumentum , & cauſa principalis pertinent ad ordinem cauſæ efficientis : (vt ex ſe conſtat) at inſtrumentum non pertinet ad hunc ordinem, nec influit præcisè , vt conſtituit vnicum, & indiuiſibile agens cum agente principali : ergo vtrumque pertinet ad ordinem efficiendi , & influit vt ſunt ſimpliciter duo in ratione agentis, habentque diſtinctas virtutes agendi proximas, quamuis virtus inſtrumenti proxima ſubordinetur; & eleuetur à virtute agentis principalis in ordine ad actionem principalem : ergo ſolùm cuilibet debet correſpondere ſua propria actio , & quæ ſit talis iuxta conditionem ſuæ virtutis ; ſed etiam actio inſtrumenti debet eſſe præuia ad eam, ad quam eleuatur , quæ eſt eadem indiuiſibilis actio agentis præcipui.

Minor probatur: nam licet inſtrumentum , vt eleuatum eliciat eandem prorſus actionem, quam agens principale , ac proinde ſecundùm iſtam rationem comparentur vt vnum, & indiuiſibile agens , vt etiam docet D. Thom. 3.p.qu.19.art.1.ad 2. attamen quia abſolutè loquendo conſtituunt duos ordines cauſæ efficientis, ſcilicet inſtrumenti , & cauſæ principalis: ideo non comparantur præcisè , vt faciunt vnum, & indiuiſibile agens ; ſed vt abſolutè ſunt duo agentia. Ex quo etiam vltima conſequentia quoad poſtremam eius partem probatur (quoad primam enim ſatis ex dictis in notabilibus conſtat :) quia talis actio correſpondens virtuti propriæ inſtrumenti eſt neceſſariò prærequiſita ad actionem præcipui agentis, ſeu ad actionem illam , quæ eidem inſtrumento conuenit in virtute illius : quia agens principale vtens inſtrumento attingit effectum medio illo, vt agente diſtincto: ergo attingit illum medio inſtrumento , non ſolùm operante ; ſed vt aliquo modo prius operante.

49. Vltimo probatur ex inconuenientibus , quæ loco citato quæſtionis 45. ſtatim infert ſanctus Thomas, ſcilicet , quod ſi poſſet inſtrumentum participare actionem cauſæ principalis etiamſi ex ſe nullam haberet virtutem agendi , nullámque actionem, fieret inde , tum quòd etiam in cauſis naturalibus inſtrumentum fruſtra adhiberetur ad agendum, tum etiam , quod non deberent eſſe à natura deſtinata certa , & determinata inſtrumenta connaturalia in ordine ad determinatos effectus.

Patet ſequela quoad primam partem : nam virtus principalis cauſæ perfectius eſt in ipſa , quàm in inſtrumento : ergo ſi inſtrumentum tantùm ageret per hanc virtutem , vel motionem deriuatam ab ipſa , & non per aliam virtutem proximam, per aliamque actionem, quæ ſit talis iuxta conditionem huius virtutis , fieret inde , vt agens principale melius ageret ſine illo, quàm cum illo , ac per

conſequens

Digitized by Google

conſequens fruſtra vteretur eo. Quoad ſecundam verò partem, ſcilicet, quod non eſſent à natura deſtinata certa,& determinata iſtrumenta ad determinatos effectus,& ita non magis penicillum, ſumendum eſſet ad pingendum, quam ad ſcindendum, ſic oſtenditur:nam motio inſtromenti, vel ſubordinatio. ad cauſam principalem poteſt eſſe eadem in eorum quolibet,ſi agens ſicut vult mouere vnum, vellet mouere aliud.

50 Nec ſatis erit,ſi dixeris hinc ſolùm probari; quòd inſtrumenta agentium finitorum debeant habere actionem præuiam:quia aſſumuntur ob indigentiam cauſæ .principalis creatæ:non verò quòd ſit eſſentialiter requiſita ad rationem inſtrumenti: & ideo inſtrumenta diuinæ virtutis, quia non aſſumuntur ob indigentiam Dei, non petunt neceſſario actionem præuiam. Nam contra eſt: quia plures ex cauſis efficientibus creatis continent ſatis perfectè,& eminenter effectum, vt patet in cauſis æquiuocis: ergo non eſt neceſſarium,vt ſemper vtantur illo propter indigentiam:ergo ſi requiritur talis actio præuia eſt ob rationem inſtrumenti: quia non aliter eſt capax recipiendi actionem principalis agentis. Vnde diſcrimen,quod eſt inter inſtrumenta Dei, & cauſatum creatarum,non eſt quòd hæc habent actionem præuiam; ſecus verò illa, ſed quòd Deus poteſt vti qualibet re habente actionem præuiam, non verò creaturæ.

Diluuntur duo priora argumenta oppoſita ſententia.

§. IV.

51. AD primum ergo pro prima ſententia reſpondetur inſtrumentum poſſe ad duplicem effectum comparari, ſcilicet, vel ad próprium, & præuium effectui agentis principalis vel ad effectum eiuſdem agentis præcipui.Si comparatur ad primum, tunc agit virtute propria:licet aliquando egeat motione agentis præcipui, non tanquam dante rationem agendi commenſuratam cum effectu; ſed tanquam applicante virtutem hanc, & agendi rationem,quam ſupponit: vt contingit in ſerra, quæ licet habeat ſufficientem virtutem ad ſcindendum, oportet, vt ab alio ad hunc effectum applicetur. Si verò comparetur ad ſecundum, ratione cuius peculiariter inſignitur nomine inſtrumenti, tunc influit in virtute, & per virtutem agentis principalis, ſcilicet per motionem illam virtuoſam ab illo participatam,modificatam tamen ab inſtrumento.

Neque ex hoc,quòd inſtrumentum, verbi gratia, ſerra,influat in proprium effectum virtute propria, ſequitur eſſe cauſam principalem reſpectu illius, ſi de cauſa principali in omni rigore loquamur: quia ſatis eſt,quòd ſubordinetur alteri propter effectum altiorem ab illo intentum: nam cum ſit de ratione inſtrumenti,& quod habeat actionem præuiam diſpoſitiuam, & quod exequendo hanc eliciat etiam actionem aliam principalis agentis, & ab illo per ſe primò tunc ſolùm intentam,oportet, vt non extrahatur à ratione inſtrumenti, ſi in omni rigore loquamur,quatenus habet actionem propriam, & propriæ virtuti correſpondentem.

. Diximus ſi de cauſa præcipua in omni rigore loquamur:quia ſi non ita rigoroſè fiat ſermo, non inconueniens aſſerere, quòd inſtrumentum ſolùm dicitur tale reſpectu actionis, qua attingit effectum principalis agentis,quamuis ad hoc, vt ſit capax participandi hanc ab illo, deſideratur, quòd habeat aliam propria virtute,& vt cauſa principalis, quæ ſit præuia ad actionem cauſæ præcipuæ.

52 Ad confirmationem reſpondetur cum Caietan.loco citato,non eſſe neceſſarium, actionem præuiam inſtrumenti eſſe realiter diſtinctam ab actione cauſæ principalis; ſed aliquando eſſe idem cum illa; aliquando verò diſtingui ab ipſa. Vnde quando ſunt diſtinctè, nihil refert ad hoc, quòd non detur actio præuia quòd talis actio multoties procedat etiam à cauſa præcipua: quia ſaltem dicitur præuia reſpectu alterius actionis quam elicit inſtrumentum; & cauſa principalis in ordine ad attingendum effectum illum altiorem,qui per ſe primò tunc intenditur, ſicut etiam non deſtruit naturam inſtrumenti id,quod contra hanc partem ibidem obiicitur,ſcilicet quod habeat aliquam actionem, quæ non ſit ab agente præcipuo: nam licet indiſpenſabiliter deſideretur, quòd actio inſtrumentaria illius formaliter ſumpta,id eſt,illa,per quam attingit effectum principalis agentis, ſit ab vtroque, non tamen oportet id vniuerſaliter reperiri in omni actione præuia, vt patebit ex ſtatim dicendis in ſolutione ad confirmationem ſecundi argumenti.

Et ad id,quòd obiicitur contra eam partem, qua aſſeritur,poſſe identificari vtramque actionem, benè reſpondetur ibidem: & ad probationem in contrarium, quòd ex hoc quod inſtrumentum moueat vt motum,ſolùm ſequitur eſſe priùs motionem, quàm quod agat: non tamen quod ſemel poſita motione, priùs attingat agens principale ſuum effectum, quàm inſtrumentum producat ſuum: quia nec agens præcipuum attingit ſuum effectum, niſi medio inſtrumento; neque inſtrumentum efficit effectum cauſæ principalis, niſi exequendo proprium.

52 Ad ſecundum reſpondetur,figuram illam dentium eſſe ad minus virtutem actiuam propriam ſerræ,figura autem, etſi non ſit actiua, producendo viſua,& per ſe primo ſibi ſimile; eſt tamen actiua reſpecto diuiſionis & reſolutionis continui: ex hoc enim dixit D. Thom. quod principium ſcindendi in gladio eſt acuties. Ex quo non licet inferre, figuram eſſe de ſecunda ſpecie qualitatis: quia ad hoc deſiderabatur,vt eſſet perfectiori modo actiua, & non ſolùm diuidendo,& diſſoluendo continuum.

Addit Nazarius loco citato, quod omnia, quæ in argumento referuntur, concurrunt ad actionem propriam ſerræ,dando illi vim ad illam: nam durities agit frangendo & expellendo, acuties, ſeu figura illa penetrando,ac diuidendo:grauitas, ſiue deorſum, ſiue ſurſum mota duritiei, & acumini coniuncta vim tribuit inſtrumento efficacem ad penetrandum, ſcindendum,& expellendum: quamuis hæc efficiat facilius in deſcenſu, quàm in aſcenſu,cui ex propria ſui ratione repugnat; ſed ab agente mota etiam ſcindit, ſicut ferreus, aut lapideus globus vi tormenti bellici in parietem immiſſus habet ſua duritiæ, ſimul ac grauitate citiſſimè penetrare, diuidere, ac diruere, etiamſi eidem ad motum illum ſatis reſiſtat grauitas.

54 Ad confirmationem negandum eſt antecedens. Ad primam, & ſecundam inſtantiam reſpondetur:neque aërem, neque aquam eſſe propriè inſtrumentum in ordine ad effectus ibidem dictos: quamuis nonnihil ſapiant naturam inſtrumenti. Addendum eſt tamen, quod etiamſi admitteremus aquam eſſe propriè inſtrumentum ignis; non deeſſet illi ſua actio præuia: quia per virtutem ab igne circumſtanti ſuſceptam calefacit, aut ignis, præuia humectatione, vt propria eius operatione, quæ diſpoſitio quædam eſt ſaltem per accidens ad efficiendum in ſubiecto calorem, cuius quaſi vehiculum eſt humiditas ad partes corporis poroſas intrinſecè penetrandas.

Ad tertiam inſtantiam reſpondetur ex Ferrara 2. cont. Gent. cap. 22. ſigillatorem, vel monetarium inducere imaginem ex aliqua diſpoſitione, quam moneta, & ſigillum propria virtute inducunt, putâ ex diuiſione materiæ, &c.

55 Ad quartam, & vltimam inſtantiam: quòd etiamſi admittatur phantaſma eſſe inſtrumentum in ordine ad productionem ſpeciei intelligibilis: adhuc reſponderi poteſt, quòd ſicut cum viſio, volitio, aut intellectio aſſumitur vt inſtrumentum ad aliquem effectum miraculoſum, tunc (vt benè notauit Nazarius) quia iſtæ ſunt operationes vitales, quæ ex ſui ratione dicunt ordinem ad principium intrinſecum, non aſſumuntur ad iſtos effectus ſecundum ſe præciſè ſumptæ; ſed vt actiones inſtrumentorum, quorum eſt agere: hæc autem inſtrumenta erunt videns, volens, &c. quia hoc ipſo, quod aſſumitur ad prædictum effectum volitio Petri aſſumitur Petrus, vt volens: nam volitio Petri eſt actio Petri: ac proinde, ſi volitio aſſumitur, vt volitio eſt actio Petri, iam aſſumitur Petrus vt volens. Ita phantaſma eſt terminus intrinſecus actionis phantaſiæ, & ſaltem connaturaliter inſeparabilis ab illa, ita vt nequat, niſi per prædictam actionem fieri, eſſe, aut conſeruari, ideo hoc ipſo, quod aſſumatur connaturaliter phantaſma vt inſtrumentum, aſſumitur etiam phantaſia, & actio illius, per quam producitur phantaſma: quare inſtrumentum ibidem aſſumptum erit phantaſia producens ſuum phantaſma. Vnde non eſt neceſſe ibidem inueniri aliam actionem realiter diſtinctam ad productionem ſpeciei intelligibilis, ad præuiam ad illam: quia (vt benè notauit idem Nazarius) cùm dicitur inſtrumentum habere actionem præuiam, ſenſus eſt, vel quòd ſit ipſa actio præuia, aut eam inuoluat, vel quod etſi id, quod eſt inſtrumentum, nec ſit talis actio, nec eam inuoluat, ita vt ipſa actio ſit inſtrumentum; attamen eliciat illam vt puram cauſalitatem inſtrumentalem.

Soluitur vltimum argumentum contrariæ ſententiæ.

§. V.

56 AD tertium principale negandum eſt antecedens. Ad eius primam probationem dicendum eſt, quòd etſi Deus non indigeat inſtrumentis ad producendos effectus ſupernaturales, vt gratiam & alios ſimiles, quia ſe ſolo poteſt illos efficere: ſi tamen velit eos producere medio inſtrumento, non poterit id præſtare aliter, niſi media actione præuia illius: ſicut etſi poſſit ſe ſolo conſeruare accidens; attamen ſi velit illud conſeruare mediante ſubiecto, non poteſt id facere, niſi tale ſubiectum exhibeat ſuam propriam cauſalitatem materialem.

Cuius ratio eſt ea, quam iam innuimus; ſcilicet inſtrumentum non poſſe attingere effectum principalis agentis, niſi participando eius actionem, quam nequit participare, niſi eliciendo propriam: quare, vt ſuprà innuebamus, diſcrimen, quod verſatur inter Deum, & agentia creata, non conſiſtit in hoc, quòd inſtrumenta Dei non requirant actionem præuiam, quæ aliquid conducat ad effectum principalem; ſed in hoc, quòd cum agentia creata ſint limitatæ virtutis, inde eſt vt hoc ipſo, quod indigeant inſtrumentis, indigent determinatis inſtrumentis propter actiones præuias eorum, accommodatas ad effectum principalem. Cæterùm Deus quacumque creatura, & quacumque actione eius poteſt vti, vt voluerat, ad effectum a ſe intentum, & non afferentem ſpecialem rationem contradictionis, ob quam nequeat fieri, niſi à certa, & determinata cauſa, vt contingit in actibus vitalibus, quia per ordinem ad eius omnipotentiam, & potentiam obedientialem creaturæ, quælibet eſt accommodata ex diuina ordinatione, & motione ad deſeruiendum actu in ordine ad illum.

57 Ad ſecundam probationem reſpondetur, quòd etſi creatura corporea non poſſit ex ſe agere immediatè in rem ſpiritualem: neque eius actio ex ſua natura, & ex ſolis ſuis meritis conducere diſpoſitiuè ad effectum ſupernaturalem qualis eſt gratia: benè tamen ex diuina ordinatione, motione, & eleuatione & per ordinem ad increatam Dei virtutem: quia hoc ipſo, quòd Deus non vult attingere effectum immediatè per ſolam ſuam virtutem increatam; ſed mediante inſtrumento vt tali, ac proinde vt habente, tum virtutem inferiorem, tum etiam virtutem eleuantem & excellentiorem, fit inde, vt ipſe ſibi neceſſitatem impoſuerit ad non operandum, niſi tale inſtrumentum agat, tam vt agens inferius, & per propriam actionem, quàm etiam vt agens eleuatum: imò niſi prius agat vt agens inferius: quandoquidem (vt dicebamus,) nequit participare actionem illam excellentiorem, niſi eliciendo propriam.

Vnde per ſe primò, & directè potiùs hæc actio præuia ſe habet diſpoſitiuè ad hoc, vt agens inferius participet actionem ſuperioris, ac proinde ad hoc, vt agens ſuperius agat quam ad hoc vt producat aliquid præuium in paſſo, quod ſapiat naturam illius virtutis inferioris, & propriæ; quamuis cum hoc ſtet, imò, & hinc fiat, quòd diſponat ad effectum: quatenus diſponit ad participandam actionem principalis agentis, & vt ſtatim explicabimus defert, & applicat virtutem eius ad paſſum.

58 Ex quo ad primam confirmationem dicendum eſt, quòd licet actio præuia inſtrumenti cauſæ principalis creatæ, non poſſet immediatè conducere ad effectum diſpoſitiuè, niſi contingeret contactu quantitatiuo ſubiectum, in quo eſt talis effectus, ſeu niſi eſſet indiſtans ab illo: benè tamen actio præuia inſtrumenti diuinæ virtutis (vt apertè colligitur ex D. Thom. 2. 2. quæſt. 178. art. 1. ad 1.) & ita operando circa vnum ſubiectum per ſolam propriam virtutem, poteſt diſpoſitiuè concurrere ad effectum cauſæ principalis circa aliud.

Et ratio huius eſt: quia vt modo dicebamus, non eſt indiſpenſabiliter neceſſarius alius modus concurrendi diſpoſitiuè ad effectum præter illum, quo præuiè, & diſpoſitiuè concurrit ad hoc, vt Deus eliciat ſuam actionem principalem, communicètque illam inſtrumento. Vnde ſicut eliciendo propriam actionem fit vltimatè capax participandi actionem Dei, ſeu (quod in idem redit) eliciendi actionem illam inſtrumentariam; & excellentiorem in virtute Dei, & ita per illam quantumuis loco diſtantem diſponit ad effectionem prædicti effectus principalis.

Nec obſtat, ſi dixeris, quòd ſi inſtrumentum agendo circa vnum ſubiectum, poſſet diſponere ad effectum cauſa principalis alibi producendum, non repugnabit aſſumi creaturam, vt inſtrumentum ad creandum, propter rationem à D. Thom. 1. p. q. 45. adductam ſcilicet, quòd creatura non poteſt operari circa nihil; ſed actio præuia illius ſemper debet eſſe circa aliquid: nam poſſet dici, non eſſe neceſſarium, creaturam aſſumptam, vt inſtrumentum operari circa nihil; quia operando circa vnum ſubiectum per ſuam actionem præuiam; poſſet diſponere ad creationem alterius rei.

59 Nam ad hoc reſpondetur, inſtrumentum etiam per actionem præuiam, quam elicit circa vnum ſubiectum attingere per contactum virtutis effectum cauſæ principalis; eo modò, quem ſtatim explicabimus: at hoc ipſo quòd alicubi talis actio præſupponat

ponat ſubiectum, non poteſt deſeruire ad producendum ens inquantum ens: quia ſicut ab intrinſeco ſupponit ens creatum, ita ab intrinſeco eſt determinata ad productionem determinati entis; & ideò nequit deſeruire ad creationem, quæ tendit ad ens inquantum ens.

Ex quo ad id, quòd additur in eadem prima confirmatione, addendum etiam eſt, quòd vt modo innuebamus, ex eo quòd ſubiectum, in quo producendus eſt effectus principaliter intentus, ſit valdè diſtans ſecundum locum ab inſtrumento, non ſequitur, non poſſe, ſi fuerit inſtrumentum diuinæ virtutis contingere paſſum contactu virtutis: quia paſſum contactu virtutis; quia paſſum conſtat à diuina virtute, quæ eſt intimè præſens omnibus rebus, & inſtrumentum illud ſubordinatur huic virtuti: vt enim optimè notauit Zumel 1. part. q. 45. art. 5. indiſtantia, & approximatio ſecundùm locum tantum requiritur in inſtrumentis, ſaltem indiſpenſabiliter propter diſtantiam cauſæ principalis à paſſo, vt nimirum coniungat illam cum paſſo.

Et ideo videmus, quòd in probabili ſententia eorum, qui dicunt in brutis potentiam loco motiuam actiuè ſumptam non diſtingui ab æſtimatiua, & appetitu ſenſitiuo eorundè, ſicut neque in Angelis ab intellectu, & voluntate eorum poſſunt cauſare motum localem pedis per prædictã potentiam loco motiuam, etiam ſi pes diſtet ab illa: quia anima in cuius virtute agũt, eſt præſens illi: ita ergo ſimiliter in præſenti inſtrumẽta diuinæ virtutis quantumuis locò diſtantia à poſſunt per contractum virtutis contingere illud, & effectum principalem.

60. Explicatur magis hoc: tum quia prædicta inſtrumenta quantumuis loco diſtent, nihilominus per actionem inſtrumentariam formaliter, ſeu participatam ab agente verè producunt effectum, ac proindè contingit illum, & paſſum contactu virtutis: tum etiam, quia non attingunt cum vtcumque per hanc actionem, niſi vt modificatam, ſeu determinatam per actionem propriam inſtrumenti, vt iam explicuimus. Quod quidem, vt benè notauit Bañez loco citato, ſatis eſt, vt ipſa etiam inſtrumenta dicantur producere effectum, ac proinde contingere illum contactu virtutis.

Et explicari poteſt exemplo animæ rationalis, quæ licet ſola, vt multi probabiliter volunt per intellectum producat intellectionem, non vtendo organo corporeo; nihilominus non ſola anima dicitur intelligere; ſed totus homo, eo quòd intellectus dum eſt in corpore, non elicit intellectionem, niſi determinatus à phantaſmate Ita ergo non ſolum operatio communicata inſtrumento ab agente principali media motione dicetur concurrere ad productionem gratiæ; ſed totum inſtrumentum corporeum, etiam ſecundùm actionem ſibi propriam, eo quòd actio communicata ab agente principali non attingit productionem gratiæ, niſi determinata per actionem propriam inſtrumenti.

Quare in hoc ſenſu intelligitur id, quod communiter dicunt Thomiſtæ, ſcilicet: inſtrumentũ deferre, & applicata per ſuam propriã actionem virtutẽ principalis agentis ad ſubiectũ effectus miraculoſi, ſeu quod idem eſt imperiũ practicũ Dei ad opus miraculoſum; neque in hoc eſt aliquod aliud maius myſterium.

61. Ad vltimam confirmationem negandum eſt antecedens. Et ad inſtantiam de humanitate Chriſti Domini quo ad illos duos effectus ibidem enumeratos, ſcilicet productionem gratiæ mediis ſacramentis, & tranſſubſtantiationem panis in Corpus Chriſti Domini, reſpondetur, ſatis eſſe ad id actus inter nos animæ ipſius: quia hi ex diuina eleuatione poſſunt, etiam ſi maneant in Chriſto, deſeruire ad prædictum effectum.

Et addi poteſt, non eſſe neceſſarium prædictos actus imperij Chriſti eſſe in ſe formaliter, ſed ſufficere reperiri quoad executionem ipſius imperij: quæ executio conſiſtit in ipſamet applicatione Sacramenti facta à miniſtris ex imperio, & ordinatione eius: nam hæc executio eſt quædam continuatio illius imperij: ſicut actus exterior continuatur cum interiori; ita vt ſint vna actio completa, & conſummata. Et hac ratione non ſolùm miniſter baptizat, vel ab ſoluit; ſed etiam ipſemet Chriſtus inquantum homo: quia illa eſt eius actio exterior continuata cum actione interiori, qua vult, imperat ablutionem vel abſolutionem, de quo vide D. Thom. 3. part. q. 64. art. 4.

Et ſecundam inſtantiam reſpondetur, quòd etiam ſi admittatur non ipſam aquam; ſed ablutionem aſſumi, vt inſtrumentum, adhuc nihil contra nos, vt patet ex his, quæ diximus in ſolutione ad inſtantiam adductam in confirmationem ſecundi argumenti per quod etiam patet ad illas inſtantias de actibus interminis Chriſti Domini, necnon de actione, ſeu paſſione externa.

62. Nec refert, quòd hæc ſacra paſſio iam præceſſerit, & non habeat exiſtentiam in ſe: quia ſatis eſt, quòd maneat in facto eſſe, ſeu in ſua virtute, & termino, quam reliquit, ſcilicet in ſacris vulneribus, & ſtigmatibus, quæ in Chriſto Domino modò perſeuerant: ſicut in ſententia D. Thom. & Thomiſtarum non deſideratur alia actio ad reſultantiam proprietatum, etiam ſi diuinitus impedirentur per aliquod tẽpus, ne reſultarent: quia actio præterita generatiua manet in ſua virtute, ſcilicet in termino primario.

Neque hinc licet inferre, quamuis creaturam poſſe aſſumi, vt inſtrumentum, ſine hoc quòd eliciat nouam actionem præuiam. Quia ante illam neceſſariò præceſſit actio, qua producta eſt talis creatura, & hæc ſemper manet in ſuo termino, & facto eſſe. Non, inquam, hoc licet inferre: quia aliud eſt aſſumi aliquam rem per ſe, & ratione ſui vt inſtrumentum, & aliud vt eſt virtus alterius: quia quando deſeruit, vt alterius virtus, tunc illud, cuius eſt virtus, eſt quod præcipuè aſſumitur; ſecus verò quando per ſe, & ratione ſui, & non vt alterius virtus deſeruit; etſi ergo quando terminus relictus ex actione, vel paſſione aliqua eſt inſtrumentum per ſe, & ratione ſui, debeat neceſſariò, habere actionem præuiam; ſecus quando aſſumitur, vt eſt virtus alterius, ſcilicet actionis præcedentis: quia tũc ipſa actio eſt, quæ præcipuè aſſumitur: vnde non eget altera actione præuia.

63. Ad vltimam inſtantiam reſpondetur ex D. Thom. 2. 2. q. 8. art. 1. ad 1. Vbi ſic ait: *Deus principaliter operatur, qui vtitur inſtrumentaliter, vel interiori hominis motu, vel eius locutione; vel etiam aliquo exteriori actu, ſeu etiam aliquo contactu corporali corporis, etiam mortui.* Quod vt benè notauit Nazarius 3. part. q. 13. art. 2. controu. 2.) ſuppoſitis his, quæ diximus, intelligendum eſt de contactu, non quocumque, ſed de eo qui terminus eſt motus localis alterius corporis contingentis aliud, vt contingit in cadauere proiecto in ſepulchrum Eliſei, quod ad tactum oſſium Prophetæ fuit illico vitæ reſtitutum; & de muliere, quæ contactu fimbriæ Domini fuit à fluxu ſanguinis liberata.

Et ratio huius eſt: quia tunc ille contactus habet modum actionis, & tenet a eſt paſſio quædam fluens, & ita ſatis eſt, vt deſeruiat per modum actionis præuiæ: quia licet nomen actionis præuiæ à S. Thoma petitæ non ſit ita latè accipiendum, vt denotet quamcumque entitatem: & (vt non ita benè explicat Nuño 3. p. q. 62. art. 4. communiter reiectus à Tho-

miſtis) non tamen adeò ſtrictè, vt ſolùm ſignificet actionem omninò rigoroſam; ſed ita vt denotet, vel rigoroſam omninò actionem, vel realem paſſionem habentem modum actionis: nam hoc eſt ſatis in ordine ad diuinam virtutem, vt inſtrumentum deferat imperium practicum Dei, ſeu virtutem executiuam illius, & conſequenter ad hoc, vt res illa aſſumatur tanquam aliquid, quod ſaltem habeat modum agentis.

Maximè, quia cum paſſio ſit realis & actualis ſubiectio paſſi ad agens, ad hoc, vt ei imprimat effectum; & alias habeat modum actionis: ideò eſt ex genere ſuo accommodata ad inſtrumentaliter deſeruiendum diuinæ virtuti in ordine ad effectum non implicantem, quem ipſe voluerit.

64 Secundò reſpondetur, cum eodem Nazario 1.p. q.45.art.5.controuerſ.2.in reſponſione ad argomenta Zumelis contra primam concluſionem: contactum vna cum alia actione, ibidem inuoluta, habuiſſe rationem actionis præuiæ in ordine ad illud miraculum: quia ſacra illa oſſa habebant ſuas qualitates actiuas, putà caliditatem, & frigiditatem, & ita media infrigidatione v. g. & contactu, vt applicatione, & conditione inuoluente talem actionem, potuerunt deſeruire, vt inſtrumentum phyſicum in ordine ad illud miraculum, ad qood non poſſent vllo modo deſeruire, niſi prius hanc vel aliam actionem præuiam elicerent.

Vnde quando D. Thom. loco citato ex 2.2. qu.178. dicit: quòd poteſt Deus vti tanquam inſtrumento, vel interiori hominis motu, vel exteriori actu ipſius, vel etiam coporali contactu corporis, etiam mortui, non ſumpſit contactum vt paſſionem; ſed ſecundum ea, quæ inuoluit, (vt explicatum eſt,) ſicut etiam dum dixit paſſionem Chriſti Domini aſſumptam eſſe, vt inſtrumentum ad cauſandum phyſicè gratiam, non intelligitur niſi de ipſa paſſione, vt facit vnum, & eundem actum conſummatum cum voluntate interna patiendi eiuſdem Chriſti: ita vt totum hoc per modum vnius actus, vt inſtrumentum aſſumatur.

Ex quibus omnibus patet ad id, quod vltimo loco in eadem confirmatione additur: nam impoſſibile eſt communicari, & recipi motionem illam inſtrumentariam, & actu attingentem effectum, niſi in re aliquo modo operantem per propriam actionem, vt ex D. Thoma vidimus, & in prima noſtra ratione ex ipſo expendimus. Vnde mortificatio illa in genere cauſæ materialis non ſuffieit, niſi etiam modificet, & determinet actionem Dei per propriam virtutem, & actionem iam explicatam.

DISPVTATIO XIII.

DE CASV, FORTVNA, ET FATO.

POſtquam egimus de cauſis per ſe efficientibus, reſtat vt de cauſis per accidens, effectiuis nonnihil dicamus. Quare cum caſus, & fortuna ſint cauſæ per accidens huius generis, merito de illis in hac vltima diſputatione vnà cum Ariſtot. ſermonem inſtituimus; quibus etiam aliquid de fato adiungemus, tùm quia continetur intra ordinem cauſarum: tùm etiam, quia quodammodo caſui, & fortunæ opponitur, ſicut id, quod eſt per ſe, ei quod eſt per accidens.

QVÆSTIO PRIMA.

AN SIT FORTVNA ET CASVS: VBI ETIAM, AN REPERIANtur in Angelis, & orbibus cæleſtibus reſpectu horum inferiorum.

PArtem negantem, tam quoad caſum, quàm quoad fortunam tenuerunt Stoici, vt refert Ariſt. in 4.cap. huius libri. Fundamentum tum illorum fuit, quòd ſi caſus, & fortuna aliquid eſſent, maximè cauſæ per accidens; ſed nullus eſt effectus, qui non habeat cauſam per ſe, & determinatam: ergo nulla dabitur cauſa per accidens, ac proinde nec caſus, & fortuna. Minor probatur: quia ſi aliquis effectus non haberet cauſam per ſe, maximè inuentio theſauri ab eo, qui fodit terram; ſed hic habet cauſam per ſe, ſcilicet foſſionem in illa parte terræ, in qua theſaurus reconditus erat: nam ſemel data foſſione in ea parte, vbi latebat theſaurus, neceſſariò conſequitur inuentio eius.

Confirmatur primò: quia omnis effectus quantumuis ſit per accidens reſpectu noſtri, nihilominus reſpectu Dei non eſt per accidens; ſed per ſe intentus atque præuiſus: quia omnia fiunt ſicut Deus vult, & præuidit: ea proinde nullus erit effectus à fortuna, & caſu. Confirmatur ſecundò, ex D. Auguſt. primò retractationum c.1. vbi ſe corrigit, ex eo quòd vſus fuerit his nominibus *caſus & fortuna*, quibus vtuntur Gentiles. Sentit ergo talia nomina non ſignificare veram aliquam rem: nam ſi eam ſignificarent, non ſe correxiſſet S. Doctor, eo quòd illis vſus fuerit.

2 Nihilominus dicendum eſt, verè dari caſum, & fortunam. Ita Ariſtot. in hoc lib. cap.4. D. Thom. ibid. & communiter Doctores: & ideò ſuperuacaneum eſſet aliquem ſigillatim referre. Aſſertionem hanc probat Ariſt. ex communi modo loquendi, quo omnes concedunt multos eſſe effectus fortuitos, & caſuales. Et deinde: quia effectus fortuitus dicitur ex eo, quòd ſit per accidens ab aliqua cauſa, quæ aliud intendebat, atque adeò præter eius intentionem: at multi effectus huius generis dantur: ergo etiam multi dabuntur effectus fortuiti, & conſequenter fortuna, & caſus, quæ ſunt cauſæ illorum. Minor probatur, in eo, qui fodiebat terram, & inuenit theſaurum præter intentionem ſuam, cuius quidem intentionis nulla (vt conſtat) datur cauſa particularis per ſe illum intendens.

3 Ad primum ergo pro ſententia Stoicorum reſp. negando, quòd omnes effectus per accidens habeant aliquam cauſam particularem per ſe, vt docet D. Tho. 1.p.q.115.art. 9. & 3. cont. Gent. c. 86. vt patet in exemplo ibidem propoſito inuentionis theſauri: nam

nam licet poſita foſſione terræ, vbi latebat theſaurus, neceſſariò ſequatur inuentio eius: tamen hoc quod eſt terram fodi, & eſſe ibidem theſaurum abſconditum, per accidens coniunguntur: tùm inter ſe, tùm etiam reſpectu alterius intendentis alium finem, ſcilicet conſtructionem domus, ad quam, & ad terræ foſſionem per accidens coniungitur inuentio theſauri; & ita nulla datur particularis, & per ſe cauſa illius.

Nec refert id, quod communiter dici ſolet, ſcilicet: omne quod eſt tale per accidens, reduci ad aliquam cauſam per ſe talem: nam (vt bene notauit Toletanus) hoc axioma, etiam ſi intelligatur de cauſis per ſe, & particularibus, duplicem, quoad præſens attinet, habet ſenſum verum, ſcilicet: omne id, quod alicui conuenit per accidens, conuenire alteri per ſe, ſicut diſgregatiuum viſus conuenit per accidens corpori: at verò albo conuenit per ſe. Secundus eſt, quòd omnis cauſa, quæ eſt per accidens reſpectu vnius effectus, eſt per ſe reſpectu alterius, ſicut & omnis effectus per accidens productus reducitur ad alium, qui productus eſt per ſe ab eadem cauſa: non tamen, quòd ipſemet effectus fuerit per ſe ab alia cauſa productus: & ita ſaluatur, quòd detur fortuna, & caſus, cauſa ſcilicet illa, quæ præter effectum per ſe productum habet alium per accidens, rarò contingentem, & cum conditionibus infrà explicandis: nam reſpectu huius dicitur eſſe fortuna, vel caſus.

4. Ad primam confirm. reſp. nos non aſſerere eſſe aliquos effectus fortuitos, & caſuales reſpectu primæ cauſæ; ſed reſpectu aliarum cauſarum maximè particularium; quia omnia eueniunt ſicut ipſe præuidet, & vult, ideoque nihil eſt à caſu reſpectu Dei.

Neque ex hoc ſequitur idem eſſe dicendum reſpectu noſtri, vt optimè probat D.Th.3. contra Gentes cap.74. multis exemplis, & prima parte, quæſt.116. art.1. explicat Angelicus Doctor exemplo Domini mittentis duos ſeruos ad aliquem locum, ita vt vnus ex illis neſciret, quòd alius ſeruus fuerit ad eundem locum miſſus; & tamen dominus ob hunc finem illos miſit, ſcilicet, vt ſibi ipſis obuiarent: tunc enim hæc obuiatio eſſet à caſu reſpectu ſeruorum; non tamen reſpectu Domini, qui ſciebat, & volebat, quòd ſerui illi ſibi inuicem obuiarent.

Ad ſecundam confirmationem reſp. Auguſtinum tantùm velle, non eſſe vtendum Chriſtianis hoc nómen fortunæ, ſi ſub illo intelligatur nomen aliquod diuinum, vt falsò opinati ſunt multi ex Gentibus, non attamen negat, quòd ſint cauſæ aliquæ particulares, à quibus eueniant effectus caſu, & fortuitò.

5. Sed inquires: vtrùm non ſolùm in his inferioribus; ſed etiam in Angelis, & orbibus cæleſtibus reſpectu actionum, & effectuum ſublunarium detur caſus, & fortuna.

Reſpondetur, quòd quantum attinet ad Angelos dubitari nequit, quin plures effectus poſſint eſſe fortuiti reſpectu illorum. Et ratio eſt aperta: nam ſi Deus mitteret Angelum ad deſtruendam Ciuitatem, in qua eſt diſcordia inter Principes; ita tamen vt Deus per hoc intenderet eos ad concordiam reducere; & hanc ſuam intentionem illi non manifeſtaret, non eſt dubium, quin Angelo illam Ciuitatem deſtruenti eſſet fortuitus ille alius effectus, ſcilicet concordia Principum; ſicut eſt fortuita inuentio theſauri homini fodienti ſepulchrum, & neſcienti illum ibidem latitare.

Et ſimiliter dicendum eſt, quòd etiam reſpectu orbium cæleſtium dantur aliqui effectus caſuales in iſtis inferioribus, vt docet D.Thom.3. contra Gent.cap.86. in fine: quia multi ſunt à caſu, & præter intentionem, ſeu quod idem eſt, præter naturalem eorundem inclinationem.

Et id probat ex Ariſt.2. de ſomno, & vigilia verſus finem, & ex Ptolemæo Aſtrologorum Principe. Et ratio eſt aperta: quia aliquid per accidens fieri nihil eſt aliud, quàm fieri præter intentionem, ſeu (quod idem eſt in agentibus naturalibus) præter inclinationem; poteſt autem contingere, quòd intendente vna cauſa, ſeu virtute cæleſti vnum effectum, aërem humectet, cui alia exſiccando obuiet: indeque ſequatur alius effectus præter intentionem humectantis, & conſequenter reſpectu illius effectus erit cauſa per accidens dicenda.

6. Sed obiicies: ad concurſum vtriuſque virtutis, necnon & ad influxum, cuiuſque cauſæ particularis impedientis, per ſe concurrere motum primi mobilis, & virtutem eius: ergo ſaltem reſpectu illius non erit caſuale.

Reſpondetur, quòd etſi concederemus in omnes effectus corporeos horum inferiorum aliquam vnam virtutem cæleſtem influere; & ita mouere ad omnes illos, nihilominus argumentum non conuinceret: quia illa virtute magis inclinante, & fortius influente in vnum effectum, quàm in alium, impeditur ratione materiæ, & peculiaris conditionis illius. Nam, vt expreſſis verbis docet D.Thom.1.part.quæſt.115.art.6. ad 2. *Virtus corporis cæleſtis non eſt infinita, vnde requirit determinatam diſpoſitionem in materia ad inducendum ſuum effectum, & quantum ad diſtantiam loci, & quantum ad alias conditiones: & ideo ſicut diſtantia loci impedit effectum cæleſtis corporis: (non enim Sol eundem caloris effectum habet in Dacia, quem habet in Æthiopia) ita & groſſities materiæ, vel frigiditas, aut caladitas, vel alia huiuſmodi diſpoſitio illius impedire poteſt effectum corporum cæleſtium.*

Omnem autem hanc diſpoſitionem materiæ non poſſe reduci in virtutem eorundem corporum cæleſtium ex eo conſtat: quia cum elementa, quæ ſunt materia, ex qua operantur (propter quod pertinent ad ſubſtantialem integritatem vniuerſi, teſte Ariſtot.2. de cœlo text.17.) fuerint creata cum ſuis qualitatibus, habuerunt conſequenter diſpoſitionem, quam non produxerunt in illo corpora cæleſtia, & per conſequens repugnat, quòd tota reſolutio effectuum vltimò fiat in ſolam virtutem cæleſtem; ſed etiam debet fieri in diſpoſitionem, vel indiſpoſitionem materiæ, à qua conſequenter effectus redduntur contingentes, & multoties impediuntur. Videatur D.Thom. 6.Metaph. lect.3.

Adde quòd illa virtus cæleſtis etiam dum propenderet magis in effectum aliquem particularem, quàm in impeditionem illius, poſſet impediri, tum ab agentibus liberis, vt docet D.Thom. 1.part.quæſt.115. art.4. tum etiam ab aliis agentibus particularibus, quæ ab intrinſeco petunt habere virtutem ita debilem, vt aliquando, ſaltem vt in paucioribus deficiant: & ideo repugnat, manere hanc cauſam particularem, & non deficere aliquando, etiam ſi tunc cælum fortius influat in illam.

QVÆSTIO II.

Quid ſint fortuna, & caſus.

7. NOn poſſumus meliori alia via titulo quæſtionis propoſitæ ſatisfacere; quàm ſi definitionem fortunæ, ex qua tota hæc res pendet, propoſuerimus, & illam pro viribus explicare conemur. Dicendum ergo eſt, quòd fortuna, vt colligitur ex Ariſt. in hoc lib. cap.5. eſt, *Cauſa efficiens per accidens ex ele-*

ctione, in his, quæ rarò contingunt. Dicitur ergo primò, quòd eſt *cauſa*, vt per hoc denotetur, quòd aliter Philoſophi accipiunt fortunam, & aliter vulgus: hic enim putat fortunam eſſe illum effectum, qui per accidens ſequitur, qualis eſt inuentio theſauri. Vnde fortunatum, vel infortunatum appellant aliquem ratione illius: at Ariſtot. & Philoſophi fortunam nuncupant cauſam ipſam, quæ eſt per accidens reſpectu talium effectuum.

Additur deinde ly *efficiens*: quia fortuna non reducitur ad aliam cauſam, præterquam ad efficientem, vt benè notauit D. Thom. 4. & 5. capite huius libri, omneſque eiuſdem D. Thomæ Interpretes. Et meritò, tum quia proprium eſt ſolius cauſæ efficientis agere, & mouere ſe in finem: at fortuna debet eſſe cauſa agens aliquid propter finem, mouenſque ſe in illum, cui accidit aliquis effectus præter intentionem, reſpectu cuius dicitur fortuna: tum etiam quia fortuna: nequit eſſe materia, cum ex ea nihil fiat; nec forma, cum non informet; nec finis, cum ſit præter ipſum, ac proinde ſolum poteſt eſſe cauſa efficiens.

8 Subſequitur vlterius alia particula, ſcilicet, ly *per accidens*, per quam denotatur, quòd fortuna non eſt vtcumque cauſa; ſed cauſa per accidens. Cæterùm, vt hæc particula meliùs intelligatur, notandùm eſt, cauſam per accidens eſſe duplicem: nam primo modo dicitur talis reſpectu alicuius accidentis conuenientis cauſæ, ſicut eſſe album in artifice eſt cauſa per accidens ſtatuæ: quia accidit ſtatuario, qui eſt cauſa per ſe ſtatuæ, eſſe album. Alio modo dicitur cauſa per accidens, propter accidens quod cõiungitur effectui producto, & per ſe intento: fortuna ergo non dicitur eſſe cauſa per accidens primo illo modo; ſed hoc poſteriori: vnde ſolum dicitur fortuna cauſa illa, quæ eſt per ſe reſpectu vnius effectus, ad quem tamen alius ex accidenti ſequitur.

Sed dices: Effectus fortuitus à nulla alia cauſa eſſe poteſt, quàm à fortuna, neque fortuna vllum alium effectum præter fortuitum poteſt producere: ſed vbi cauſa, & effectus ita ſe mutuo reſpiciunt, vt neque effectus ſine ipſa conſiſtat, nec cauſa ad aliud, quàm ad effectum dicat habitudinem, tunc huiuſmodi cauſa non contingenter, & per accidens; ſed per ſe fertur in huiuſmodi effectum: ergo fortuna reſpectu effectus fortuiti non eſt dicenda cauſa per accidens; ſed per ſe.

9. Et confirmatur: ars magica (vt ſentit Beatus Albertus,) docet modum, quo inueniantur effectus fortuiti. Vnde poteſt quis per eam directus inuenire theſaurum: ergo talis effectus habet certas, & per ſe cauſas: alioqui ſub illa arte non poſſet cadere: ergo cum præcipua cauſa effectus fortuiti ſit fortuna, iam non erit cauſa per accidens; ſed per ſe.

10. Reſpondetur, quòd ſicut corruptibile, & variabile, per ſe, & ineuitabiliter habet eſſe corruptibile, & variabile; & id, quod eſt indifferens, & liberum, neceſſariò habet eſſe liberum; & id, quod eſt per accidens, per ſe habet eſſe per accidens: ita id, quod eſt fortuitum, & vt tale habet cauſam per accidens, per ſe habet eſſe fortuitum, & habet prædictam cauſam, & non aliam. Vnde ſicut ex hoc, quòd aliquid ſit inuariabiliter variabile, non ſequitur, eſſe inuariabile: nec ex hoc quod aliquid ſit neceſſariò liberum, ſequitur, quòd ſit neceſſarium: ita neque ex hoc quòd fortuna per ſe habeat eſſe cauſam per accidens reſpectu effectus fortuiti, & hic effectus per ſe habeat necti per accidens cum illa, colligetur, quòd talis cauſa ſit cauſa per ſe reſpectu illius: quia ly *per ſe* non cadit abſolutè, & ſimpliciter ſupra rationem cauſæ; ſed ſupra rationem cauſæ per accidens.

Ad confirmationem reſpondetur, quod adhuc gratis dato antecedenti, nihil indè contra nos: quia tunc effectus ille non eſſet fortuitus reſpectu Magi, vt talis.

11. Additur in eadem definitione ly *Ex electione in his, quæ ſunt propter finem*, vt denotetur cauſam, quæ fuerit fortuna, debere agere liberè, & vt mouens ſe in finem, ac proinde tanquam ex propoſito. Quod adeò eſt verum, vt ſi aliquando ſic non egerit, iam pro tunc nequiuerit habere rationem fortunæ. Et ponitur ſatis conſultò hæc particula ad excludendum *caſum* à definitione, ſeu quaſi definitione fortunæ: nam etſi illi conueniant omnes particulæ illius præter hanc: quia tamen agens caſuale non agit mouendo ſe in finem, ſeu ex electione, ideò non eſt fortuna.

Cæterum, vt ſæpe innuimus non deſideratur ad hoc, vt fortuna agat ex electione, quòd intendat, & eligat effectum fortuitum; ſed quòd intendat alium effectum, cui per accidens effectus fortuitus præter intentionem nectatur: nam ſi effectus ille non eſſet præter intentionem, iam non haberet rationem fortuiti.

Vltima tandem definitionis particula eſt ly, *In his, quæ rarò contingunt*: quia vt ex ſe conſtat, reſpectu eorum effectuum, qui ſemper, vel ferè ſemper eueniunt, nequit dari fortuna.

Ex quibus omnibus ſatis conſtat, tum quid ſit fortuna, tum etiam quid ſit caſus: quia, vt diximus in nullo alio differt à fortuna, niſi quia non operatur ex electione.

QVÆSTIO III.

An ſit fatum.

11. DE fato multi, tam Philoſophi quàm Theologi luculenta ſatis, & copioſa diſputatione diſſeruerunt. Nempè Alexander Aphrodiſæus ad Seuerum, & Antoninum Imperatores, Plotinus, Plutarchus in ſuis Opuſculis de hac re, Bartholomæus Sybila cap. 9. decade 1. quæſt. 3. quæſtiuncula 3. Qui inter cæteros abundantius de hoc diſputauit Picus Mirandulanus libro quarto, aduerſus Aſtrologos D. Gregorius Niſſenus in libello de hac re inſcripto, D. Auguſtin. libro 5. de ciuitate Dei: à cap. 1. vſque ad 11. D. Thom. 1. part. quæſt. 116. per totam illam, libro contra Gent. cap. 90. 91. & 92. & in opuſculo à ſe de hoc argumento edito, vbi multa naturalia, & diuina nobis de fato offert. At verò nos non omnia, quæ ab illis tradita ſunt; ſed quæ Philoſophum decent, in præſenti, breuiter tamen, & nimis ſuccinctè diſſeremus.

Pro ergo tituli intelligentia prænotanda eſt etymologia huius nominis *fatum*, necnon & propria eius ſignificatio. Fatum igitur, vt inquit Auguſt. lib. 5. de ciuit. cap. 9. & 2. lib. contra Fauſtum Manichæum, cap. 5. D. Thom. in opuſc. de fato; & 1. p. q. 116. artic. 1. in corpore dicitur *à fando*, ſeu à loquendo: ita vt ea fato fieri dicamus, quæ ab aliquo præloquente fuerint antea prælocuta.

12. Hoc ergo ſuppoſito, quo ad exiſtentiam fati non deeſt ſua dubitandi ratio: nam Gregorius in homil. de Epiphan. inquit: abſit à fidelium cordibus, vt fatum eſſe aliquid dicant.

Item: quia alioqui tolleretur caſus, & fortuna. Patet ſequela: quia ea, quæ fato aguntur, non ſunt omnino improuiſa: quia vt ex Auguſtino retulimus, fatum *à fando* dictum eſſe intelligimus, vt ea à fato dicantur, quæ ab aliquo ſunt ante prælocuta: at quæ ſunt præuiſa, non ſunt fortuita, nec caſualia: ergo ſi datur fatũ, à quo res agãtur, tollentur caſus, & fortuna.

13. Nihilo

13. Nihilominus dicendum eſt, fatum ſincerè, & debitè intellectum dari in rebus. Hæc eſt omnium Philoſophorum, & Theologorum: & probatur breuiter: fatum ſignificat connexionem cauſarum ad effectus producendos taliter diſpoſitam à Deo, vt ſequatur ab illis effectus: at certum eſt dari hanc cauſarum connexionem ita diſpoſitam à Deo, vt patet ex his, quæ communiter docent Theologi: ergo & certum erit dari fatum.

14. Ad primum ergo reſpondetur, ex D. Thom. quæſt. citata 116. articuli in corpore, re vera ſanctos Doctores fatum, in prædicta, quam explicuimus ſignificatione, admiſiſſe: quamuis noluerint tunc vti hoc nomine: quia vſurpabatur à pluribus in alia ſignificatione intolerabilem errorem continente, quatenus ad vim poſitionis ſyderum hoc nomen retorquebant.

Ad ſecundum reſpondetur, quod nihil prohibet aliqua eſſe fortuita, vel caſualia per comparationem ad cauſas proximas: non tamen per comparationem ad diuinam prouidentiam, & eaſdem cauſas vt ſub illa cadunt.

QVÆSTIO IV.

Quid, & quotuplex ſit fatum.

15. IN natura fati explicatione innumeræ ad modum Antiquorum fuerunt ſententiæ. Nam Poſſidonius, Stoicus, vt refert Pontanus libro 1. de fortuna cap. 19. tria principia rerum omnium ponebat, Deum, naturam, & fatum. Ex quibus primas partes Deo, ſecundas naturæ, & tandem tertias fato applicabat. Ab illis tamen omnia ita emanare cenſebat, vt ſine illis res ipſæ perſiſtere nequirent. Quare, fatum cauſam neceſſariam, ineuitabilemque arbitrabatur.

Alij, fatum appellandum cenſent ordinem, ſeriemque cauſarum, cum cauſa cauſæ connexa rem ex ſe gignit; ita tamen vt hanc ſeriem, & ordinem in cœleſtibus orbibus collocarent, ſtatuentes certas cœli, & aſtrorum imagines; ac figuras, ſub quibus vnuſquiſque natus eſt, quarum talis ſit vis, & poteſtas, vt nihil ipſas mutare poſſit: ita Ptolomæus, Firmicus, Apuleius, vt Albertus Magnus 2. Phyſic. tract. 2. cap. 19. eſt author; quam etiam inter hæreticos Bardeſanes, & Priſcilianiſtæ, tenuere, vt affirmat Caſtro lib. 7. aduerſus hæreſes verbo *fatum*. Qui quidem humana corporis membra in duodecim partes, iuxta totidem Zodiaci ſigna diſtribuebant; ita tamen vt quælibet Zodiaci pars alicui parti, & membro dominaretur, tantaque vi & neceſſitate, vt nequaquam quippiam in corpore humano accidere poſſit, quod in huiuſmodi aſtris, & ſyderibus non fuerit præordinatum.

16. Cæterùm, omnia hæc ſatis patet eſſe omninò reiicienda: tùm quia hæc neceſſitas, quam fatum ſic explicatum inducere dicitur, diuinæ prouidentiæ repugnat, dum nihil poſſe alio modo produci quàm fuerit ab his ſyderibus præordinatum, inquiunt. Tum etiam, quia iam tolleretur omnis libertas humana: etenim ſi omnia ita in ſyderibus determinata ſunt, vt nullatenus poſſint alio modo contingere: quis locus libertati relinquitur, ſi ipſa fato iſto ſubiecta ſint? Tum denique, quia omnia futura contingentia tollerentur, ſiquidem cum iſta ineuitabili neceſſitate cohærere nullatenus poſſunt: hoc autem ſatis falſum eſſe experimur: nam ſenſu percipimus, aliquando pluere, & non pluere, arbores fructos ſuos germinare, & non germinare, quæ certè contingenter, & non neceſſariò fiunt. Adde, quod iſtæ virtutes cœlorum, & influxus poſſunt impediri, vt ſupra diximus: cœlum enim eſt finitæ ac limitatæ virtutis, & ita illius cauſalitas erit ab aliis cauſis impedibilis: ergo non omnia ſubiecta erunt prædicto fato.

17. Pro vera ergo fati explicatione notandum eſt ex Diuo Thoma prima part. quæſt. 116. art. 2. in corpore, quòd cum prouidentia diuina per cauſas intermedias ſuos effectus exequatur, poteſt ipſa ordinatio effectuum dupliciter conſiderari: vno modo ſecundùm quod eſt in ipſo Deo, & tunc hæc ordinatio ſecundùm hanc conſiderationem vocatur prouidentia: alio modo ſecundùm quod eadem ordinatio conſideratur in cauſis mediis à Deo diſpoſitis ad aliquos effectus producendos, quatenus nimirum ex vi diſpoſitionis in mente diuina exiſtentis, diſponuntur cauſæ ſecundæ requiſitæ in ordine ad executionem ordinis ſtabiliti à Deo, & ſecundùm iſtam rationem habet rationem fati. Quare fatum eſt in ipſis rebus creatis, vt ordinatis, ſeu diſpoſitis à Deo ad talem effectum.

18. Sed inquires: num fatum, ſuppoſitis his, quæ diximus, ſit aliquid omninò abſolutum, vel relatiuum: Reſpondetur, includere vtrumque, licet formaliſſimum illius ſit relatio, & ordo. Pro cuius intelligentia recolendum eſt, ad fatum duo requiri: primò propriam entitatem cauſarum, & hæc habet ſe vt materiale: & ſecundò ordinationem, ſeu diſpoſitionem paſſiuam, quæ ex parte illarum ſe tenet, & hæc habet ſe vt formale. Cæterùm, hæc diſpoſitio in vnaquaque cauſa conſiderata non habet rationem fati, niſi inquantum intelligitur cum habitudine, & ordine ad alias, cum quibus connexa eſt: ſicut in prædicamento, vnumquodque genus non habet rationem prædicamenti, niſi quatenus intelligitur habere cum aliis ſeriem, & ordinationem. Quare ſicut in prædicamento, formaliſſimum eſt ordo, ſeu relatio: ita & in fato. Id quod colligitur ex D. Thom. prima parte quæſt. 116. citata, art. 2. ad 3. his verbis: *Fatum dicitur diſpoſitio, non quæ eſt in genere qualitatis; ſed ſecundùm quod diſpoſitio deſignat ordinem, qui non eſt ſubſtantia; ſed relatio.*

19. Ex quo etiam duo colliguntur: primum eſt, an fatum ſit dicendum vnum, vel multiplex: quia vt loco proximè citato docet S. Doctor, hic ordo, & diſpoſitio, ſi conſideretur per comparationem ad ſuum principium, eſt vnus, & ſic dicitur fatum vnum: quia eſt à diuina prouidentia, quæ eſt realiter vna. Si autem conſideretur per relationem ad effectus, vel ipſas cauſas intermedias, eſt multiplex, iuxta quod Poëta dicit: *Te tua fata trahunt.* Secundum, eſt etiam deciſio alterius quæſtionis, an omnia ſubdantur fato. Ad quod dicendum eſt cum Diuo Thoma quæſt. citata, articulo vltimo: ex effectibus, qui à Deo fluunt, quoſdam eſſe à Deo ſolo productos, & alios mediis cauſis ſecundis. Primi generis ſunt creatio, iuſtificatio, glorificatio, & alia huiuſmodi: at verò productio grandinis, pluuiæ, & niuis; & in plantis generatio frondium, florum, & fructuum, non ſunt à Deo ſolo; ſed mediis cauſis ſecundis: nam pluuia media irradiatione ſolis, in media regione aëris concreſcit; & flores ac frondes à Deo media virtute plantæ germinantur; cum itaque hi duo effectus à Deo dimanent, qui ſubſunt fato, ſunt qui mediis cauſis ſecundis oriuntur: nam alij, qui à ſolo proueniant, nullo modo poſſunt fato ſubeſſe. Ita D. Thom. & alij.

20. Et ratio eſt aperta: nam cum fatum ſit diſpoſitio caſarum ſecundarum iam explicata, ſolùm poſſunt illi ſubdi effectus, qui fiunt à cauſis creatis: non verò, qui producuntur à ſolo Deo.

Nec

Nec obſtat, ſi obiicias ex Auguſtino 5. de ciuitate Dei, dicente quod fatum aliquid eſt ſecundùm quod ad voluntatem, & poteſtatem Dei refertur: ſed voluntas Dei eſt cauſa omnium, quæ fiunt etiam à Deo, vt docet idem Auguſtinus 3. de Trinit. ergo in omnibus effectibus, etiam ſi à ſolo Deo fiant, reperitur ſubiecto ad fatum. Reſpondetur enim cum Diuo Thoma articulo 4. quæſtionis citatæ, in ſolutione ad 2. fatum referri ad voluntatem, & poteſtatem Dei, ſicut ad primum principium fati. Vnde nullo modo ſequitur, quòd quidquid diuinæ ſubditur voluntati, ſubdatur fato formaliter ſumpto, niſi etiam ſubdatur diſpoſitioni, & ordinationi cauſarum ſecundarum, modo dicto.

DISPVTATIO XIV.

DE CAVSA FINALI.

ETsi cauſa finalis prior ſit in ſua cauſalitate: nihilominus vltimo loco de ea agimus: tum quia eius cauſalitas cæteris obſcurior, & difficilior eſt: & ideò ex illius ignorantia. Antiqui Philoſophi in plures errores inciderunt: at iuxta Philoſophum ea, quæ ſunt difficiliora, vltimo loco tradi debent: tùm etiam, quia finis in executione eſt vltimus, atque adeò non incongruo ordine tractatum de cauſis executioni mandabimus, ſi vltimo loco explicationem finis tradamus.

QVÆSTIO PRIMA.

QVID, ET QVOTVPLEX SIT FINIS.

1. AD Primam quæſtionis parte breuiter nos expediemus: quoniam de definitione finis nulla apud Authores controuerſia eſt: omnes enim cum Ariſt. hìc cap.31. ſentiunt, finem eſſe, *Cuius gratia aliquid fit*: cùm enim finis bonitate ſuâ alliciat agens ad operandum, neceſſe eſt cætera, quæ fiunt & aſſumuntur vt media; gratia illius fieri, vt patet in ægroto ſanitatem appetente, mediaque applicante: tunc enim gratia ſanitatis omnia illa media executioni mandat, & ad illam obtinendam dirigit. Sed dices, finem *cui* habere veram rationem finis, vt ex ſe conſtat: at hæc definitio illi non competit: ergo, &c. Minor probatur quia finis *cui* non eſt id, cuius gratia aliquid fit: ſed illud cui finis, *cuius gratia*, deſideratur: & ideò ſanitas eſt finis, *cuius gratia*, reſpectu curationis; non verò homo, qui eſt finis *cui* illius.

2. Reſpondetur partitionem finis in finem *cui*, & *cuius gratia*, tantùm eſſe diuiſionem illius in duas rationes, vnum totalem finem componentes. Quemadmodum cum obiectum alicuius ſcientiæ diuiditur in obiectum materiale, & formale, vel in obiectum *quo*, & *quod*; non tam eſt obiectorum diuiſio, quàm diuerſarum rationum, ex quibus vnum adæquatum obiectum coaleſcit. Non enim in fine *cui* ſeparato à fine *cuius*, ſiſtit intentio agentis: ſed ſecundùm quod afficitur, & actuatur tali ratione: quandoquidem non fit v.g. curatio propter hominem; niſi vt capax, & imperfectibilis eſt ſanitate. Et ſimiliter finis *cuius* non terminat amorem, niſi inquantum eſt aliquid eius, cui diligitur, in eiuſque commodum cedit. Vnde definitio ab Ariſt. tradita ſolùm conuenit compoſito ex vtraque ratione ſcilicet *cuius gratia*, & *cui*.

3. Nec refert ſi dicas, plures eſſe fines *cuius gratia*, qui maximam præſeferunt bonitatem; atque adeò ſe ipſis expetibiles erunt, & conſequenter ſe ipſis rationem finis habebunt. Non inquam hoc refert: quia dupliciter poteſt aliquid amari, vel ſimplici quodam amore, qui non trahit voluntatem ad executionem mediorum, quibus bonum illud obtinendum eſt; vel amore efficaci, qui quantum eſt ex ſe voluntatem inflectit ad adhibenda media neceſſaria ad illud acquirendum. Quamuis ergo primo amore finis ille *cuius gratia* poſſit per ſe amari: quia vt terminat hunc amorem, non habet propriſſimè loquendo rationem finis: ſed obiecti amati: ſecus tamen amore poſteriori: quia ſic tantùm poteſt diligi, vt eſt alicui conueniens.

Quoad ſecundam verò quæſtionis partis, ſcilicet quoad multiplicitatem finium, ſolùm adducemus vnam, vel alteram finis diuiſionem ad plures difficultates theologicas enodandas neceſſariam, vt ſic breuitati conſulamus.

4. Diuidatur ergo finis in formalem, & obiectum, ſeu vt aliis verbis vtamur, in finem *quo*, & in finem *qui*, quam diuiſionem deſumpſimus ex D. Thom.1.2. quæſt.1.art.8. Finis, quo, ſeu formalis, eſt operatio, per quam aliquam rem aſſequimur. Finis verò *qui*, ſeu obiectiuus, eſt res obtenta, in qua ipſa ratio boni, quod appetitur inuenitur, & in hoc ſenſu diſtinguunt Theologi viſionem, & Deum viſum, & viſionem dicunt eſſe finem formalem, quem etiam appellant finem *quo*, & adeptionem finis; Deum autem vocant finem obiectiuum, ſeu finem *qui*, vt pòtè qui per finem formalem comparatur.

Denique aliis vulgaribus diuiſionibus relictis, diuidimus finem, *vltimum*, & *proximum*. Primus eſt, qui in alium non ordinatur: ſecundus verò, qui ad vlteriorem finem ordinatur.

5. Dices, de ratione finis eſt, vt propter ſe ſit appetibilis; non propter alterum; ſed omnis finis ad alium ordinatus propter illum appetitur: ergo repugnat eſſe finem, & in alium ordinari, & conſequenter habere rationem finis, & non finis vltimi. Confirmatur primò, in hoc differt bonitas abſoluta à relatiua, quòd iſta eſt ordinabilis in aliam; ſecus verò illa: at bonitas mediorum eſt relatiua, & bonitas finis eſt abſoluta: ergo licet bonitas mediorum ſit ordinabilis ad illud; & ita in tantùm ſint bona, inquantum ſunt vtilia ad finem; non tamen bonitas finis. Confirmatur ſecundò: finis, vt finis, eſt terminus; ſed terminus, vt terminus, non ordinatur ad aliud: quia vt ordinatur potius eſt medium, & via, quàm terminus: ergo finis, vt finis, non ordinabitur: ac proindè ſi ordinatur,

dinatur, iam tunc ſecundùm iſtam rationem erit medium, & non finis.

6. Reſpondetur, quòd ſicut de ratione cauſæ efficientis tantum eſt habere virtutem actiuam; non verò, quòd habeat hanc virtutem ſine ſubordinationem ad aliam cauſam efficientem: quia hoc non eſt de ratione efficientis vt ſic, ſed de ratione primi efficientis; & ideò cauſa ſecunda eſt vera cauſa efficientis, licet habeat vim actiuam cum ſubordinatione ad Deum; & ſimiliter de ratione principij concluſionis tantum eſt habere vim, vt ex illo inferatur concluſio; non verò quòd illud non ſit illarum ex alio principio, in cuius virtute inferat concluſionem: quia hoc tantùm eſt de conceptu primi principij: ita de ratione finis tantùm eſt, eſſe propter ſe appetibilem, id eſt, quòd habeat aliquam bonitatem, quæ ratione ſui ſit appetibilis: licet hoc ipſum habeat cum ſubordinatione ad alium finem, ad aliamve bonitatem: quia eſſe propter ſe appetibile, & ſine ſubordinatione ad vlteriorem finem & bonitatem, tantùm eſt proprium vltimi finis.

7. Vnde cum in maiori propoſitione obiectionis factæ dicitur, de ratione finis eſſe, quòd ſit appetibilis propter ſe, non propter alterum, ſi ly *non propter alterum*, denotet, quòd ita ſit appetibilis ratione propriæ bonitatis, vt appetatur, ſine ſubordinatione ad alterum, negandum eſt: ſi verò velit, quòd tota, & adæquata ratio appetendi non ſit bonitas alterius, concedi debet. Cæterùm finis proximus dum ordinatur ad alium finem, licet appetatur cum ſubordinatione ad illum; non tamen ita vt tota ratio appetendi ſit ſola bonitas finis vltimi. Vnde ſolet dici de ratione finis tantùm eſſe, appeti propter ſe poſitiuè, id eſt propter bonitatem propriam, non verò negatiuè, id eſt, quòd appetatur ita propter propriam bonitatem, vt nullo modo appetatur etiam propter bonitatem alterius.

8. Ad primam confirmationem reſpondetur, bonitatem medij eſſe omninò relatiuam, ſeu quod idem eſt totum ſuum eſſe habere: quia conducit ad finem, & bonitatem finis vltimi eſſe omnino abſolutam, & nullo modo ſubordinatam alteri fini. Cæterùm bonitas finis proximi, ſeu intermedij non eſt tota relatiua, neque tota abſoluta; ſed eſt abſoluta, habet tamen in ſe aliquid ſubordinationis, & relationis ad vlteriorem finem: ſicut virtus primæ cauſæ efficientis eſt omninò abſoluta, & in ſubordinabilis ad aliam cauſam; at verò virtus cauſæ ſecundæ non conſiſtit ſolùm in dependentia, & ſubordinatione ad primam: quia ab ipſa etiam pendet effectus; ſed importat aliquid abſolutum, cum ſubordinatione tamen, & relatione ad primum efficiens.

9. Ad ſecundam confirmationem, quòd licet finis vt finis ſit terminus, non tamen eſt neceſſe, quòd ſit terminus vltimus: quia poteſt eſſe intermedius: & quamuis terminus vltimus non ſit ordinabilis in alium; at terminus intermedius, vt talis intrinſecè inuoluit, quòd terminet, ſed cum ſubordinatione ad vlteriorem terminum: Vnde aliter ordinatur medium ad finem, ac terminus, & finis intermedius ad vlteriorem finem, & terminum: quia medium ita ordinatum ad finem, vt non habeat aliud eſſe, quàm ordinari tranſcendentaliter; ſecus verò finis intermedius. Et ideò licet ordinetur ad vlteriorem finem, non eſt ſecundùm iſtam, rationem medium: quia eius eſſe eſt ſic terminare, & appeti, vt ſimul ſubordinetur vlteriori fini, ita vt hæc duo ſint inſeparabilia ab hoc fine proximo, vt talis eſt.

Poteſt autem hoc explicari ſequenti exemplo, nam ratio effectus cauſæ efficientis eſt ratio puræ dependentiæ ab illa; ratio tamen cauſæ efficientis ſecundæ non eſt ratio puræ dependentiæ, & ſubordinationis, ſed ratio independentiæ vna cum dependentia, & ſubordinatione: quia ita effectus pendet ab illa, vt ipſa pendeat à prima cauſa efficiente. Vnde niſi concipiatur vtrunque, non concipitur cauſa efficiens ſecunda, vt talis eſt: ita ergo in fine proximo cum proportione philoſophandum eſt.

QVÆSTIO II.

Sitne finis vera cauſa realis?

10. PRima dubitandi ratio eſt: quia finis non influit realiter in effectum: ergo neque realiter eſt cauſa. Conſequentia patet. Antecedens probatur: nam in primis non cauſat realiter, dum non eſt, quandoquidem cauſam habere eſſe requiritur ſaltem concomitanter ad hoc, vt aliquid cauſet: alioqui id quod cauſaret, eſſet nihil, & conſequenter nihil cauſaret; neque poſtquam eſt, poteſt realiter cauſare: quia ſemel obtento fine, iam ceſſat cauſalitas agentis, & conſequenter nec neceſſaria erit finis cauſalitas. Confirmatur: cauſalitas finis tantùm eſt monere metaphoricè, teſte Ariſtor. 1. de Generat. text. 55. ergo non eſt vera, & realis motio: ergo neque vera, & realis cauſalitas: ac proindè nec finis erit vera, & realis cauſa: quia vera cauſa debet verè, & realiter cauſare.

Tandem, nam cauſa realis debet realiter referri ad ſuum effectum; at finis hoc non habet, cum non ſit exiſtens, dum cauſat: ergo neque erit cauſa realis.

11. Nihilominus dicendum eſt: finem eſſe veram, & realem cauſam Phyſicam. Hæc eſt Ariſtor. 2. Phyſic. cap. 3. text. 29. & 2. Metaph. cap. 3. text. 8. D. Thom. 5. Metaph. cap. 1. & opuſc. 31. omniumque Peripatet. Scholæ. Probatur primò: finis eſt ille, cuius gratia aliquid fit: at vnumquodque pendet per ſe ab illo, cuius gratia fieri dicitur: (maximè ea, quæ fiunt ab his agentibus, quæ non caſu, & temerè, ſed gratia alicuius finis intenti perunt agere) ergo cum omne illud, à quo verè, & per ſe pendet effectus, dicatur vera, & realis cauſa; illius etiam finis rationem realis cauſæ habebit.

Secundò, bonum mouet ad ſui amorem, & dum abſens eſt, allicit ad ſui deſiderium: ſicut ſi poſſideatur, cauſat gaudium, & quietem: at iſti ſunt effectus reales: ergo finis vera cauſa realis erit. Confirmatur: nam motio eſt cauſalitas finis: at hæc vera, & realis eſt: quandoquidem non fictè aut imaginariè; ſed verè, & realiter à fine mouemur: ergo finis inter veras, & reales cauſas numerandus eſt.

12. Ad primum igitur reſpondetur: finem aliquando mouere, dum eſt exiſtens, quo pacto Deus eſt finis noſtrarum actionum: aliquando verò dum non exiſtit, tunc tamen ſatis eſt, quòd in apprehenſione exiſtentiam habeat: quia ex proprio modo cauſandi non petit neceſſariò aliam exiſtentiam, cum cauſet vt deſideratus: rei autem vt deſideratæ non repugnat, non eſſe à parte rei. Vnde finis non eſt omninò nihil: quia verè eſt aliquid apprehenſum, veram, & realem habens eſſentiam, vt infrà fuſius dicemus.

Ad confirmationem reſpondetur ex Ariſtor. 1. de Generat. cap. 7. text. 55. iuxta tranſlationem antiquam: motionem finis non dici metaphoricam, quia non ſit vera, & realis; ſed quia non eſt effectiua; ſed intentionalis, & animalis: quatenùs per eam finis mouet excitando, & alliciendo appetitum ad ſui amorem. Vnde dicitur metaphorica in collatione ad cauſalitatem efficientis: quia mouere efficiendo, eſt omninò

rigoroſe.

rigoroſè, & ſtrictiſſimè mouere: & ita non mirum, quòd motio finis, licet ſit vera, & realis, dicatur metaphorica in comparatione ad eam; ſed de hoc iterum infra quæſtione vltima huius diſputationis redibit ſermo, vbi id magis, & radicitùs explicabitur.

13. Ad ſecundum dicendum eſt, cauſam realem non dicere ordinem prædicamentalem ad effectum, niſi cum vtrumque extremorum eſt exiſtens per realem, & naturalem exiſtentiam, adſuntque cæteræ conditiones: vt patet in Deo, qui eſt vera cauſa efficiens creaturarum, ad eas tamen realiter prædicamentaliter non refertur. Vnde non mirum, quòd finis, ſic non exiſtens, nequeat non referri realiter prædicamentaliter ad ſuum effectum.

Adde, quòd etiam ſi finis ſit actus & modo dicto exiſtens, poteſt adhuc ſuſtineri, non dicere relationem prædicamentalem ad effectum: quia in ſuo modo cauſandi eſt ſuperioris cuiuſdam rationis: quia cauſat, vt omninò immotus, & non ordinatus ad ſuum effectum. Vnde etſi ex parte effectus poſſit eſſe relatio ad ipſum; non tamen econtrà.

QVÆSTIO III.

Quanam ſit in fine formalis ratio, per quam conſtituitur in actu primo ad finalizandum.

14. SVpponimus eſſe in fine virtutem ſufficientem ad cauſandum: quandoquidem eſt vera cauſa, & ideo ſolùm vocamus in dubium, quænam ſit hæc virtus, an ſcilicet ſola ratio boni, an aliquid aliud latiùs patens quàm bonum. Quam quæſtionem claritatis gratia diſputabimus, comparando finem ad voluntatem humanam: quia modus, quem circa illam finis habet in finis cauſalitatibus, notior nobis eſt, eóque cognito, cætera facilè cognoſcemus.

15. Prima ſententia eſt, non ſolùm bonum, ſed etiam malum ſub ratione mali poſſe habere rationem finis, proindeque non ſolam bonitatem; ſed rationem quandam ſuperiorem reſpectu vtriuſque eſſe virtutem, per quam finis finalizat. Hæc videtur amplecti communiter tum à nominalibus: tum etiam ab Scoto in 1. diſt. 1. quæſt. 4. circa finem, & in ſecundo diſt. 43. quæſt. 2. & Ocham in 3. q. 13. dub. 3. quos refert Rubio hic tract. 5. q. 2. Probatur primò; damnati, & qui ſe occidunt, appetunt non eſſe, & media ad illud obtinendum; ſed non eſſe non poteſt habere rationem boni, neque in ſe, neque reſpectu appetentis: cum bonitas, vtpotè, quæ entis paſſio eſt, in entitate fundetur non ergo ſola ratio boni eſt virtus ad finaliter cauſandum.

16. Secundò, actus fugæ, & odij, eſt actus verus voluntatis; ſed non proſequitur odio bonum, vt bonum; ſed malum, vt malum eſt, vt docuit S. Th. 1. 2. quæſt. 19. art. 1. ergo ad hunc actum exercendum mouemur à malo ſub ratione mali, & conſequenter malum habebit rationem finis.

Tertiò, ſicut ſcientia, ita etiam & potentia ad contraria terminatur, ideoque potentia intellectiua, quæ eſt circa verum, verſatur etiam circa falſum: ſed bonum, & malum contraria, ſeu oppoſita ſunt: ergo voluntas, quæ in bonum tendit, verſabitur etiam circa malum: atque adeo, ſicut in actibus tendentibus in bonum, id, quod mouet, eſt bonum; ita in actibus verſantibus circa malum, vt tale eſt, mouebit malum ſub ratione mali.

17. Dicendum tamen eſt ſolam bonitatem eſſe virtutem, per quam cauſa finalis cauſat, atque adeo ſolummodo bonum poſſe habere rationem finis. Hæc eſt Ariſtot. in hoc lib. cap. 3. text. 31. affirmantis, idem eſſe finem, & bonum: & 1. Ethicor. cap. 4. inquit. *Idem eſſe vnicuique bonum cuius gratia operatur cætera*, & ibidem D. Thom. & alibi ſæpè, & 1. 2. quæſt. 1. art. 1. & latiùs 3. contra Gent. cap. 2. & 3. vbi probat, idem eſſe operari propter finem, quod operari propter bonum. Idem etiam tenent D. Dionyſ. cap. 4. de diuinis nominibus, Auguſt. 2. lib. Confeſſ. cap. 6. & 8. Gregor. Niſſenus lib. de opificio hominis cap. 20. & lib. 2. orthodoxæ Fidei, D. Damaſcenus cap. 22. & denique omnes ferè ſcholaſtici, qui vnanimiter in 2. d. 46. id ipſum tenent.

18. Ratio fundamentalis eſt: quia voluntas non poteſt verſari circa malum, vt malum, amando illud: quandoquidem ſecundùm iſtam conſiderationem non poteſt proponi, vt conueniens, & nihil amatur, niſi id, quòd vt conueniens proponitur: ergo ſolùm poteſt verſari circa illud, odiendo, & fugiendo ipſum: at hoc ipſo, quòd ſic circa malum verſatur, iam ratio verſandi circa illud, eſt bonum: ergo malum vt tale, nunquam poteſt finalizare, aut mouere voluntatem. Prima conſequentia ex ſe conſtat. Minor verò ſtatim ſubſumpta, etiam liquet: quoniam ideo diſplicet, & odio habetur malum, verbi gratia infirmitas: quia eſt oppoſita bono, quod placet, & amatur, ſcilicet ſanitati; & ita bonitas, quæ eſt in ſanitate, eſt ratio odiendi ægritudinem, & acceſſus voluntatis ad illam, eſt ratio receſſus eiuſdem voluntatis ab ægritudine.

19. Ad primum initio quæſtionis poſitum poſſet negari maior: adhuc tamen ea conceſſa reſpondetur, negando minorem; malo enim poteſt eſſe adiuncta ablatio alicuius miſeriæ, ratione cuius habet rationem boni, & appetibilis; nam ratio boni duplex eſt: prima quæ importat rationem alicuius bonitatis conuenientis, & poſitiuæ. Secunda, quæ dicit carentiam mali diſconuenientis, quæ aliàs bonum priuatiuum dici ſolet, eſt enim quaſi quædam ſpecies boni carentia mali, imò perfecta ratio boni, & ipſa beatitudo ex vtraque ratione ſuo modo integratur: cum hæc, & poſſeſſionem bonorum, & carentiam malorum includat. Prima ergo ratio boni fundatur in eſſe: ſecunda verò ſæpè in non eſſe, ſcilicet quando non aliter poteſt vitari malum, quàm, non eſſendo, ac proindè *non eſſe*, vt hanc bonitatem includit, appeti poteſt.

20. Dices ipſum non eſſe affert carentiam beatitudinis, quæ fundatur in eſſe: ergo malum, quod affert ſecum, eſt maius, quàm illud, quod tollit, & conſequenter non poteſt appeti: quia vt ſic, ſimpliciter eſt malum.

Reſpondetur, non appeti *non eſſe*, vt eſt coniunctum carentiæ beatitudinis; ſed vt coniunctum carentiæ miſeriæ, quam cupit damnatus fugere. Vnde ſicut vult non eſſe: quia non poteſt aliter fugere miſeriam, quàm vt maius malum, quàm ipſum non eſſe, apprehendit: ita non eſſet inconueniens dicere, quòd poteſt velle non eſſe beatus: quia non poteſt aliter fugere miſeriam, & quia videt, beatitudinem non eſſe illi poſſibilem, qui modus volendi potiùs eſt indirectus, quàm per ſe, & directus. Quibus omnibus fauent illa Chriſti verba, dum de Iuda proditore dixit: *Melius erat ei, ſi natus non fuiſſet*: ſcilicet ex ſuppoſitione, quòd non aliter fugiturus erat perpetuum damnationis ſtatum.

Ad ſecundum patet ex ratione pro noſtra aſſertione facta: quia malum non mouet ad actum fugæ; niſi in virtute boni amati, receſſuſque à malo non eſt motus in finem; ſed eſt electio, vel quaſi electio medij ab obtinendum finem, ſcilicet bonum, cui opponitur.

21. Ad tertium reſpondetur: verum eſſe eandem potentiam aliquo modo circa contraria verſari; non

tamen

tamen eodem modo circa vtraque; ſed circa vnum per ſe primò, & directè, & tanquam circa proprium obiectum; circa aliud verò ſecundariò, & indirectè, nec tanquam circa obiectum: ſed vt ſuo obiecto oppoſitum. Et ita ſe habet voluntas in ordine ad malum, circa quod non verſatur directè, aut tanquam circa obiectum; ſed quia eſt proprio, & adæquato obiecto, ſcilicet bono, oppoſitum: quod idem in intellectu, vt comparatur ad verum, & falſum, videre licet.

QVÆSTIO IV.

VTRVM FINIS MOVEAT VOLVNTATEM ſecundum ſuum eſſe reale, an verò ſecundum eſſe apprehenſum.

22. CVm motio metaphorica, vt in ſuperioribus innuimus, & in quæſtione ſequenti ampliùs explicabimus, ſit cauſalitas finis, & hæc ſine præuia intellectus cognitione eſſe nequeat: fit indè, vt duplex eſſe in fine diſtinguendum ſit. Aliud reale, ad quod per media conſequendum excitatur appetitus. Aliud intelligibile, vel intentionale, illud ſcilicet, quod habet in mente eius: qui illum voluntati proponit. Quo ſuppoſito, dubitamus, an finis moueat ſecundùm ſuum eſſe, & bonitatem realem: an ſecundùm eſſe intentionale, & conſequenter, an ſola bonitas realis, an verò eſſe apprehenſum, vt tale, ratio, per quam formaliſſimè conſtituitur in eſſe appetibilis.

Proponitur prima ſententia.

§. I.

23. PRima ſententia affirmat apprehenſionem eſſe in fine rationem formalem finalizandi. Ita Auic. 6 Metaph. cap. 5. Medina 1. 2. quæſt. 1. art. 1. Soncinas 5. Metaph. qu. 3. & alij plures, quos refert Rubio in præſenti tract. 5. quæſt. 5. Probatur primò: finis eſt cauſa ſecundùm quod eſt prior; ſed tantum eſt prior, prout in intentione: ergo tantùm, prout in illa, finalizat. Minor probatur: quia ſecundùm ſuum eſſe reale potiùs eſt quid poſterius, quandoquidem hoc habet in executione per media.

Secundò diuerſitas ſpecifica actus proueniens à fine debet oriri ab eo, quod eſt in illo formaliſſima ratio finalizandi; ſed apprehenſio ſola variat ſpeciem actuum appetitus; qui ſunt circa finem: ergo apprehenſio in illo eſt forma is ratio finalizandi. Minor ſuadetur: quia licet finis ſit in ſe honeſtus, ſi tamen quis apprehendat illum, vt inhoneſtum, eo ipſo actus, qui circa talem finem verſatur, erit inhoneſtus, econtrà verò, ſi finis honeſtate careat, & vt honeſtus inuincibiliter apprehendatur, tunc actus erit moraliter honeſtus: ergo, &c.

24. Confirmatur: idem malum apprehenſum, vt præſens, cauſat triſtitiam, & vt futurum timorem: & idem bonum ſi apprehendatur vt abſens, cauſat ſui deſiderium; ſi vt præſens delectationem: ergo apprehenſio, quæ eſt cauſa huius diuerſitatis eſſentialis, eſt ratio formaliſſima obiecti, & finis talium actuum. Quæ omnia docuit D. Thom. 1. parte quæſt. 80. art. 2. in corpore, præſertim in ſolutione ad primum his verbis: *Appetibili non accidit eſſe apprehenſum per ſenſum, vel intellectum; ſed per ſe conuenit. Nam appetibile non mouet appetitum, niſi inquantum eſt apprehenſum. Vnde differentiæ apprehenſi ſunt differentiæ appetibilis. Vnde potentiæ appetitiuæ diſtinguuntur ſecundùm differentiam apprehenſorum, ſicut ſecundùm propria obiecta.* Hucvſque Sanctus Doctor: quibus verbis huic ſententiæ ſuffragari videtur.

Tertiò, ſæpè res, quæ nullam habet bonitatem, ſolet nos mouere ad agendum: vt cum quis exiſtimans aliquid eſſe delectabile, inquirit illud: imò ſæpè id, quod eſt ens rationis, vt mons aureus, ſolet nos ad ſui amorem excitare: ergo tunc non mouet bonitas rei: quippè quæ ibidem non eſt; ſed ſolùm vana illa exiſtimatio, talis bonitatis.

Reſoluitur quæſtio ex mente D. Thomæ.

§. II.

25. NIhilominus dicendum eſt primò: apprehenſionem nullo modo eſſe rationem formalem motiuam appetitus, ſed hoc ſolùm conuenire reali bonitati, quæ apprehenditur. Hanc docet D. Thom. primo contra Gentes c. 75. & 1. p. q. 80. art. 1. ad 2. dicens: *Id, quod apprehenditur, & appetitur, eſt idem ſubiecto, ſed differt ratione: apprehenditur enim, vt ens ſenſibile, vel intelligibile: appetitur verò vt eſt conueniens, aut bonum.* Sanctum Thomam ſequitur Caiet. 1. 2 quæſt. 1. art. 1. Ferrar. 1. contra Gent. cap. 44. Iabel. 1. Met. q. 15. Suarez diſp. 23. Met. 5. ſect. 7 8. & alij.

Probatur primò: illa eſt ratio formalis finalizandi, per quam finis allicit voluntatem: ſed hæc eſt bonitas ipſius finis; non verò cognitio; aut apprehenſio: ergo, &c. Minor probatur: nam voluntatem infirmi ipſa ſanitas allicit; non verò cognitio eius, neque enim propter ſanitatem, vt cognitam, ſumit potionem amaram; ſed propter illam ſecundùm ſuum eſſe reale. Confirmatur; nam aliàs fruſtra adhiberentur externa media ad ſanitatem, v. g. conſequendam: cum enim iam poſſideatur, vt cognita, non egebit, qui eam intendit, aliis mediis ad aliam acquirendam.

26. Secundò, per illud finis tanquam per rationem formalem finalizat, per quod cum obtinetur, ſatiat: quia cauſat vt deſideratus, id autem, quod deſideratur, ſi ſemel adeptum fuerit, appetitum quietat; ac hoc non conuenit ei ſecundùm eſſe intentionale: quia potiùs ſecundùm illud acuit deſiderium quàm compleat; ergo ſolum ſecundùm eſſe reale conſtituetur formaliter in ratione cauſæ finalis. Confirmatur ſæpè agens non conſequitur finem, quem intendebat; at ſemper conſequitur finem, vt apprehenſum: ergo id, quod illud excitabat, non poteſt eſſe finis, vt apprehenſus.

His argumentis reſpondent aduerſarij, duplicem eſſe aſſignandam formalem rationem finis, eo ſanè modo, quo in qualibet potentia, quocunque actu duplicem aſſignamus rationem, aliam *quæ*, aliam *ſub qua*. Prima eſt illa, quam potentia attingit, & hanc in fine certum eſt, eſſe ipſam bonitatem rei, hæc enim eſt, quæ à voluntate attingitur, & appetitur, quæque eam mouet, & ſatiat. Secunda verò, eſt ratio *ſub qua* attingitur à potentia, quæque in ratione obiecti illam conſtituit. Apprehenſio igitur, etſi non habeat eſſe rationem formalem mouentem, aut ſatiantem: eſt tamen ratio *ſub qua* bonitas realis appetita, appetitur, & conſequenter eſt ratio formaliſſima mouendi.

27. Sed hæc ſolutio eſt contra D. Th. de veritate, qu. 22. art. 4. ad 1. vbi apertè docet, diuerſitatem apprehenſionum, non directè; ſed quaſi ex conſequenti, indicare diſtinctionem virium appetitiuarum, & qu. 25. art. 1. ad 6. ait: *Quod diuerſitas apprehenſionum per accidens ſe haberet ad appetitiuas vires diſtinguendas, niſi diuerſitati apprehenſionis diuerſitas*

apprehenſorum coniungeretur. Si verò apprehenſio eſſet ratio ſub qua obiecti virium appetitiuarum, non ex conſequenti; ſed potius directè, conduceret diuerſitas apprehenſionum, ad hoc, vt tales vires diſtinguerentur, vt expreſſiùs ipſum teſtatur D. Th. 1. 2. quæſtio 67. art. 6. ad 2. vbi inquit: *Charitatem non habere pro obiecto ipſum cognitionem: ſic enim non eſſet eadem in via, in Patria:* quia in via innititur cognitioni obſcuræ, in patria autem claræ; ſed habet pro obiecto ipſam rem cognitam, quæ eſt eadem via, & in patria.

Quod teſtimonium, & ratio in eodem imbibita non parum efficaciter deſtruit prædictam ſolutionem. Maximè, ſi ei addatur illud Pauli dicentis: charitatem ſemper manere, quod ſaluari non poſſet, ſi vera eſſet prædicta ſolutio.

28 Nec ſatisfacit id, quod reſpondet Medina dicens diuerſitatem apprehenſionum tunc ſolùm ſufficere diuerſificare actus, & potentias, quando eſt coniuncta cum diuerſitate apprehenſorum.

Non inquam ſatisfacit: nam præterquàm quod ex ea manifeſtè colligitur, quod potiùs diuerſa bona apprehenſa, quàm diverſæ apprehenſiones ſunt formaliſſima ratio mouendi, & finalizandi: adhuc poteſt efficaciter impugnari ex eo, quod quotieſcumque formalis ratio *ſub qua* eſt diuerſa, etiam diuerſificatur ab ea ratio formalis *qua*, inquantum conducit ad ſpecificationem actus & potentiæ: ergo vel apprehenſio non eſt ratio formalis ſub qua: vel ſi talis eſt, neceſſariò dicendum erit, diuerſitatem apprehenſionum indicare, quod res ipſa, quæ apprehenditur, neceſſariò ſub diuerſa ratione boni apprehendatur.

Et confirmari poſſunt hæc omnia ex communi illo Philoſophorum proloquio, quod D. Th. de veritate quæſt. 22. ar. 10. approbat, ſcilicet hanc eſſe differentiam inter voluntatem & intellectum, quod hic trahit ad ſe ſuum obiectum, & non percipit illud, niſi vt eſt intelligibiliter in anima, illa verò fertur ad res, prout ſunt in ſe: ipſis: ergo ratio formaliſſima, *ſub qua* res appetuntur, non eſt apprehenſio; ſed bonitas realis, quæ eſt in rebus. Ob quam rationem dicebamus, charitatem viæ, & patriæ eſſe eandem: quia bonum, in quod in vtroque ſtatu tendit, eſt vnum, & idem.

29 Dicendum eſt ſecundò. Neceſſarium omnino eſt, adhoc vt finis cauſet, quòd ſit præcognitus, & conſequenter cognitio bonitatis illius ſaltem requiritur, vt conditio omnino neceſſaria ad talem cauſalitatem. Hæc eſt Ariſtot. 3. de Anima cap. 10. vbi docet appetibile non mouere, niſi mente, aut imaginatione perceptum. Vbi etiam D. Th. & 1. p. q. 82. art. 4. & 1. 2. quæſt. 9. art. 4. ad 4. D. Auguſt. lib. 10. de Trinitate cap. 1. & 2. vbi inquit: *Rem prorſus ignotam amare omnino nullus poteſt.* Gregorius lib. 5. Moralium cap. 23. & lib. 23. cap. 12 & 23. cap. 12. Bernardus lib. de interiori domo cap. 18. & 19. Anſelmus in Monologio c. 48. eſtque ferè omnium Doctorum.

Probatur primò: quia voluntas, cum ſit appetitus quidam rationalis, nihil eſt aliud, quàm inclinatio in bonum ſibi conueniens; ſed ipſa non eſt potentia cognoſcitiua boni ſibi conuenientis, ideòque meritò dicitur potentia cæca: ergo vt tale bonum proſequi poſſit, debet ei proponi ab aliqua potentia cognoſcitiua, quæ per talem propoſitionem prædictum bonum ei oſtendat.

30 Secundò, quia vt realis cauſa cauſet, aliquo eſſe indiget; ſed cauſa finalis non neceſſariò habet in ſe proprium eſſe exiſtentiæ realis: ergo ſaltem requirit, vt habeat eſſe in cognitione, ſeu vt habeat exiſtentiam intentionalem.

Occurritur argumentis primæ ſententia.

§. III.

31. AD primum ergo pro prima ſententia concedenda eſt maior, ſi illius ſenſus ſit, finem eſſe cauſam ſecundùm quod eſt priùs natura ſuo effectu: neganda tamen eſt, ſi velit habere prioritatem hanc formaliter à cognitione: non tantùm vt à conditione, vt iam diximus. Etenim licet ſecundùm ſuum eſſe reale exercitum ſit quid poſterius, quàm media, præſupponitur tamen ad illa ſecundùm eſſe reale iam dictum.

Ad ſecundum: conceſſa maiori, diſtinguenda eſt minor: etſi ſenſus ſit, quod apprehenſio præſtet per ſe primò talem diſtinctionem ſpecificam, neganda eſt; ſi verò ſit ſenſus, quod tantùm requiratur, vt applicans diuerſum obiectum formale, concedenda eſt; quia ad hoc ſatis eſt, habere rationem conditionis.

32 Explicatur hoc: quamuis cognitio bonitatis obiecti tantùm ſit conditio neceſſariò requiſita ad hoc, vt finis moueat appetitum: quia tantùm concurrit per modum applicantis, & proponentis voluntati bonitatem obiecti; nihilominus talis eſt naturæ, vt mediante illa poſſit variari ratio, ſeu principium formale finalizandi: non quidem quia ipſa ſit ratio formalis motiua, & ſpecificans; ſed quia applicat diuerſam rationem formalem mouendi, eo ſanè modo (proportione tamen ſeruata) quo qui applicat cauſam per ſe efficientem, etſi ſolùm rationem cauſæ per accidens, & applicantis habeat, ſi tamen diuerſas efficientes, quibus diuerſa formaliter agendi principia inſint, applicare valeat, poterit ex ea parte variare rationem formalem agendi, & conſequenter eſſe prædicto modo cauſa diuerſitatis effectus.

Vnde cum quis inuincibiliter ignorat, aliquem actum eſſe peccaminoſum, & illum ob honeſtum finem exercet; tunc talis actus erit bonus, non formaliſſimè ratione apprehenſionis; ſed quia mediante illa proponitur operanti diuerſa ratio boni, quæ formaliter actum illum ſpecificat; ſicut etiam bonum abſens, vel præſens, non variant ſpeciem actuum (ſi verum eſt tales actus eſſentialiter diſtingui) propter ſolas apprehenſiones; ſed quia ipſa res, & conditio eius per illam apprehenſionem applicata, nata eſt diuerſum motum cauſare in appetitu.

33 Et eodem modo exponendus eſt locus D. Tho. ſolùm vult diuerſitatem apprehenſionis conducere ad diuerſitatem obiecti, non formaliter; ſed applicatiuè, quando nimirum talis eſt apprehenſio, vt redundet in applicationem obiecti ſub diuerſa ratione bonitatis, vel conuenientiæ: vt patet ex locis citatis in impugnatione ſolutionis aduerſariorum. Quapropter loquendo de huiuſmodi apprehenſionibus, optimè ab Angelico Doctore diſtinguuntur appetitus ſenſitiuus, & intellectiuus, quia ad diſtinctas apprehenſiones, vel ſenſus, vel intellectus conſequuntur: quoniam eo ipſo, quod cognitiones ſunt ita diuerſæ, applicatur obiectum ſub diuerſa ratione conuenientiæ ad naturam ſenſitiuam, vel rationalem.

Ad quartum reſpondetur: negari non poſſe, quod res, quæ verè non eſt bona, valeat excitare appetitum ad ſui amorem, vt ex ſe patet, & fatetur D. Thom. 1. 2. quæſt. 8. art. 1. Nam cauſalitas finis ita eſt realis, vt patet fieri intellectuali, & quaſi morali quodam modo per naturalem ſympathiam, quæ inter intellectum, & voluntatem inuenitur, non enim

aliter

ſicet voluntas nata eſt tendere in ſuum obiectum, niſi directa ab intellectu per propoſitionem conuenientiæ, aut diſconuenientiæ obiecti. Et ideo ad hanc cauſalitatem finis non debemus aliud eſſe reale in illo deſiderare, præter illud, quod ſufficit ad motionem inter has potentias per naturalem conſenſionem earum, ad quod non eſt neceſſe, vt id, quod repræſentatur ab intellectu, ſit verè, & realiter bonum, ſeu ſufficiat, quòd ſit bonum apparens.

Neque inde fiet, quòd tunc voluntas moueatur ab apprehenſione, aut falſa illa exiſtimatione: quia tenera mouetur à vera, & reali bonitate. Nam deceptio, quæ ibidem eſt, non interuenit in propria, & formaliſſima ratione mouendi: non enim ideo bonum illud eſt apparens, & non verum: quia vera bonitas ei non applicatur: ſed quia vera bonitas falsò ei ab intellectu applicata eſt. Vndè deceptio ſolùm conſiſtit in applicatione huius rationis formalis ad hanc, vel illam rem: ſicut cum quis amat furtum, vt ex pecunia illa eleemoſynam largiatur: tunc mouet exiſtimatum bonum, non tamen exiſtimata; ſed vera bonitas eleemoſynæ, quæ exiſtimatur eſſe in tali actu largitionis pecuniæ.

34. Nec refert ſi dixeris, quòd hæc bonitas non mouet, niſi vt applicata, & vnita rei, quæ bona dicitur: quia non mouet, niſi vt conſtituit bonum: ergo ſi realiter non eſt vnita rei, quæ verè non eſt bona, non erit realiter ratio finalis mouens.

Non inquam hoc refert: quia ex modò dictis manet ſolutum: quoniam etſi ad hoc, vt bonitas reipſa conſtituat bonum in eſſe boni, ſit neceſſarium, vt re ipſa ſit in eo; tamen ad hoc vt ſit ratio formalis mouendi appetitum, ſatis erit, quòd intelligibiliter ſaltem ſit vnita: quia ſicut modus hic, quo cauſa finalis eſt aliquo modo animalis, ſeu intellectualis: ſic plura ad ipſius cauſalitatem requiſita, ſatis eſt, ſi intelligibiliter talia ſint. Vndè in fine ſufficit exiſtentia intentionalis, quæ tamen non ſufficeret in cauſa efficiente propter diuerſum modum cauſandi illius.

QVÆSTIO V.

Quidnam ſit cauſalitas finis.

35. VT certa ab incertis ſeparemus, & ita clariùs procedatur, notandum eſt, eſſe iam ferè per modum axiomatis inter authores receptum, cauſalitatem finis eſſe motionem quandam metaphoricam; id quod apertè docet Ariſtot. 1. de Generatione cap. 7. text. 55 vbi iuxta tranſlationem antiquam ſic ait: *Eſt enim factiuum cauſa, vt vnde principium motus cuius autem gratia non actiuum: nam ſanitas non factiuum eſt, niſi iuxta metaphoram.* Vndè hæc motio vocatur metaphorica, vt ſuprà innuimus non quidem quia non ſit vera cauſalitas; ſed quia finis per illam non mouet efficiendo; ſed attrahendo, & inuitando per oſtenſionem ſuæ bonitatis. Quod ſic poteſt explicari, quia propriè mouere, eſt aliquid efficere, ſiue illud, quod fit, ſit motus, ſiue forma aliqua; & ideo quia cauſa efficiens efficiendo cauſat, definitur 5. Metaph. cap. 2. quòd ſit id, vnde eſt primum principium motus. Quare meritò id, quod alliciendo mouet, dicitur metaphoricè mouere: quia quodammodo imitatur motionem effectiuam: nam ita trahit ad ſe voluntatem agentis, ac ſi verè, & realiter moueret illam efficiendo propriè aliquid in ipſam, cum tamen non concurrat efficiendo; ſed ſolum inuitando.

Hoc ſuppoſito, tota controuerſia eſt: in quonam conſiſtat hæc metaphorica motio, qua finis mouet cauſam efficientem, ſcilicet voluntatem: nam agere propter finem propriè, & rigorosè loquendo, ſolummodo conuenit voluntati, vt communiter docent Doctores 1. 2. quæſtione 1.

Referuntur variæ ſententiæ cum ſuis fundamentis.

§. I.

36. PRima ſententia aſſerit, motionem hanc metaphoricam præciſè conſiſtere in aliquo antecedente actum voluntatis, ſcilicet in hoc, quòd finis exhibeat ſe præſentem voluntati, & inuitet illam ad ſui amorem. Ita Conimbricenſes in hoc libro cap. 7. quæſt. 1.

Probatur: nam bonitas finis, hoc ipſo, quòd ſit ſufficienter cognita, ſtatim excitat ad ſui amorem, & hæc inuitatio eſt realiter præcedens actum voluntatis: ergo cauſalitas eius conſiſtet in hac excitatione, & conſequenter in aliquo realiter præcedente prædictum actum. Conſequentia patet: quia hoc ipſo, quòd finis intelligatur excitare, iam intelligitur cauſare. Vndè ſi hæc excitatio eſt realiter antecedens actum voluntatis, fiet inde, vt cauſalitas finis conſiſtat in ea, tanquam in aliqua re ipſa antecedente prædictum actum.

Antecedens verò quoad priorem illius partem ſatis patet experientia: & id etiam conuincit naturalis ſympathia, & conſenſio, quæ eſt inter bonum, & potentiam appetitiuam. Quoad ſecundam verò, nimirum eſſe realiter antecedentem ad actum voluntatis, inde liquet: nam licèt bonitas finis ſufficienter cognita excitet, quantum eſt ex ſe, voluntatem ad ſui amorem; nihilominus quia voluntas ex eo, quòd eſt potentia libera, poteſt ſuſpendere ſuum actum, ideò excitatio illa poteſt antecedere, non ſolùm natura: ſed etiam tempore volitionem.

37. Secunda verò ſententia conuenit cum præcedenti, motionem hanc conſiſtere in aliquo realiter antecedenti actum voluntatis, realiterque diſtincto ab illo: addit tamen hoc eſſe etiam realiter diuerſum à bonitate finis, etiam vt propoſita: quia finis imprimit voluntati aliquid reale, & realiter diſtinctum à volitione, ratione cuius trahit illam ad ſe; hoc autem, quod ei imprimit, eſt aliquid intentionale: & ideò hæc impreſſio, & motio dicitur metaphorica.

Et probatur quoad priorem partem, ſcilicet motionem iſtam eſſe quid impreſſum voluntati antecedenti ad actum ipſius: quia voluntas mouetur à fine, vt illum amet: ergo antecedenter ad hunc amorem imprimitur ei aliquid à fine alioqui voluntas ante talem actum maneret, ſicut antea: & conſequenter ſicut antea mota non fuerat, vt finem amaret: ſic etiam modo, & ita numquam verum eſſet quod finis moueret voluntatem, vt illum amet, & intendat.

Quoad ſecundam verò partem, ſcilicet hoc, quòd ei imprimitur, eſſe quid intentionale, atque adeo mouens, metaphoricè probatur: nam ſicut finis mouet ſecundùm eſſe intentionale, quod habet: ita ſi quid imprimit, debet eſſe intentionale, quod quidem ſicut eſt eſſe diminutum: ita diminuto, & metaphorico modo mouebitur per illud res, cui tale eſſe imprimitur.

Eligitur, & probatur vera ſententia.

§. II.

38. NIhilominus dicendum eſt primò: motionem metaphoricam, quæ eſt cauſalitas finis, non poſſe conſiſtere in illa oſtenſione, ſeu excitatione,

quam ponit prima ſententia, & multò minus in aliquo realiter impreſſo à fine in voluntate, & diſtincto à volitione. Hæc eſt communis inter Doctores, vt patebit ex his, quæ in ſequenti aſſertione, dicemus.

Probatur quoad primam partem, quia hæc excitatio nihil imprimit voluntati realiter diſtinctum ab actu illius, vt ſtatim dicemus, & inſuper poteſt dari ſine tali actu: ergo nihil ex vi illius cauſatur; ſed tantum pertinet ad actum primum, quatenùs bonitas ſufficienter cognita eſt attractiua voluntatis. Patet conſequentia, quia ſicut impoſſibile eſt dari virtutem cauſatiuam, & quòd non ſit aliquid cauſabile: ita dari cauſalitatem, & non eſſe aliquid cauſatum: ergo cum vltra illa duo enumerata, ſcilicet vel actum voluntatis, vel aliquid ab illo diſtinctum, non ſint alia, quæ cauſentur in voluntate à fine: ſit inde, vt ſi hæc non cauſantur ex vi excitationis, quòd nihil ab illa cauſetur.

39 Confirmatur, quia in aliis cauſis cauſalitas earum eſt aliquid in paſſo, vel in cauſa diſtinctum à vi cauſatiua; at hæc oſtenſio, & excitatio nihil in paſſo, ſcilicet in voluntate ponit: quis poteſt dari, etſi voluntas nullum habeat actum, vel aliquid aliud ſuperadditum, vt volunt aduerſarij: neque etiam in cauſa: quia nihil addit ſupra ipſam bonitatem præter oſtenſionem factam per intellectum, atque adeò neque ſupra ipſam rationem finalizandi; vt ſufficienter, & completè conſtitutam in actu primo. Nam ſicut cauſa efficiens requiritur ad hoc, quòd ſit complete, & omni ex parte, tam quoad rationes, quàm quoad conditiones agendi conſtitutа in actu primò, quòd ſit præſens paſſo: ita & finis, quòd ſit præſens voluntati per oſtenſionem ſuæ bonitatis.

40 Quoad ſecundam verò partem, ſcilicet motionem hanc metaphoricam, quæ eſt cauſalitas finis, non conſiſtere in aliqua virtute impreſſa in voluntate à fine antecedenter ad actum illius, ſic ſuadetur. Nam cum hoc, quòd imprimi dicitur, ſit realitas quædam, non poteſt non habere aliquam cauſam efficientem, quia quidquid eſt creatum, debet eſſe ab aliqua cauſa efficiente, etiam ſi habeat eſſe intentionale, & diminutum, vt contingit in ſpeciebus intentionalibus: ergo ſi hoc eſſe intentionale imprimitur in voluntate à fine antecedenter ad ſuum actum: ac proindè ipſa paſſiuè ſe habente, non erit alia cauſa, quæ effectiuè concurrat ad productionem huius virtutis niſi ſolus finis, ac per conſequens iam finis vt finis cauſabit efficiendo, & ita non influat vt finis.

41 Dicendum eſt ſecundò: motionem hanc metaphoricam, quæ eſt cauſalitas finis, nihil eſſe aliud, quàm eandemmet actionem voluntatis, prout eſt à fine. Itaque eadem actio, & eſt à fine, & à voluntate, & prout exit dependenter ab ipſo fine, quia ſuo modo ſit propter illum, eſt cauſalitas finis, & vt illi correſpondet, vocatur propter rationem ſupradictam motio metaphorica.

Aſſertio hæc eſt D. Thom. de veritate quæſt. 22. vbi explicans hanc motionem docet: ſicut influere cauſæ efficientis eſt agere: ita & finalis appeti, ſeu deſiderari. Vbi (vt vides) idemmet actus appetitus, qui eſt agere reſpectu potentiæ appetitiuæ, dicitur cauſalitas finis. Et primo contra Gent. capit. 75. ait: *Cauſalitas autem finis in hoc conſiſtit; quòd propter ipſum alia deſiderantur.* Quem ſequitur Maſſius in hoc libro cap. 3. ſect. 4. quæſt. 2. referens pro ea Scotum in 1. diſtinct. 4. in fine Auic. lib. 6. Metaph. tractatur 3. cap. 5. Soncinatem lib. 5. Metaph. qu. 2. Iabellum qu. 5. & plures alios. Et hoc etiam defendunt Suarez 1. tomo. Metaphyſ. diſput. 23. ſect. 4. num. 12. Rubio in hoc libro tractatu 5. de cauſa finali quæſt. 3. qui refert etiam alios, præter relatos à Maſſio.

42 Probatur primò: nam cauſalitas finis debet eſſe aliquid reale, & nouum ab ipſo fine diſtinctum: quandoquidem finis non eſt ſemper actu cauſans, & ideo vt reddatur actu finalizans, debet addi aliquid aliud diſtinctum aliquo modo ab ipſo: ſed hoc non poteſt conſiſtere in aliquo antecedenti omnem actum voluntatis, vt iam probauimus: neque in aliquo, quod ad actum ipſius ſubſequatur: quia finis ante hoc, quod ſubſequitur actum voluntatis, eſt actu cauſans eandem volitionem; quia ipſe eſt propter ipſummet finem: neque in aliquo realiter ſimultaneo, diſtincto tamen ab actu voluntatis. Nam, vt modò innuebamus, ſicut ipſa actio per ſe, & ex vi ſua eſt acto propter finem: ita & ipſamet eſt actualis dependentia ſui à fine: ergo ſolùm poteſt conſiſtere in eadem volitione, prout eſt à fine, ſeu gratia finis.

Confirmatur: eadem ſubſtantialis vnio, vt eſt à materia, ſeu vt eſt actualis dependentia formæ à materia, eſt cauſalitas illius: & eademmet, prout eſt à forma, eſt cauſalitas formæ: ergo ſimiliter eademmet actio, prout ſe ipſa eſt à fine, poterit eſſe cauſalitas illius; quamuis prout eſt ab efficienti, ſit propria illius cauſalitas. Maximè, quia ſicut cauſa materialis, & formalis mutuò ſibi correſpondent in ratione cauſarum intrinſecarum, & ideò vnicam realiter entitatiuè habent cauſalitatem, licèt diuerſam formaliter: ita quia cauſa finalis, & efficiens mutuò ſibi correſpondent in ratione cauſæ extrinſecæ, pertinentque ambæ ad hunc ordinem, poterunt habere eandem realiter cauſalitatem, licèt diſtinctam virtualiter, prout diuerſimodè eſt ab vna & ab alia.

43 Secundò, & principaliter probatur aſſertio ex diſcrimine, quod ſuprà diximus, verſari inter intellectum, & voluntatem in modo operandi circa ſua obiecta: intellectus enim intelligendo attrahit ad ſe res intellectas: voluntas verò fertur in res volitas. Vndè obiectum intellectus, dum intelligitur, quaſi mouetur ab ipſo intellectus: econtra verò obiectum voluntatis, dum amatur, quaſi mouet ipſam voluntatem. Et ideò proprium eſt finis, qui quidem eſt voluntatis obiectum, mouere, & attrahere ad ſe voluntatem.

Hinc ergo ſequens deducitur ratio; in operatione intellectus per eandem entitatem, nempè per intellectionem, moues intellectus ad ſe res, & ipſæ res mouentur ab intellectu, & moueri rerum nihil eſt aliud, quàm mouere intellectus: ergo in voluntate per eandem entitatem, ſcilicet per eandem volitionem obiectum ipſius, ſcilicet finis, mouebit ad ſe voluntatem, & voluntas mouebitur à fine, & mouere finis nihil aliud erit, realiter loquendo, quàm moueri voluntatis: ergo cum voluntas per ſuam volitionem moueatur ad finem, per eandem mouebit illam ipſe finis. Et hoc eſt, quòd ſupra ex D. Thoma retulimus, ſcilicet, quòd ſicut influere cauſæ efficientis eſt agere: ita influere cauſæ finalis eſt appeti, ſeu deſiderari.

44 Sed obiicies, actio voluntatis eſt effectus finis: ergo non cauſalitas. Conſequentia patet: quia cauſalitas cauſæ, effectus illius debent diſtingui: ſiquidem effectus præſupponit cauſam actu cauſantem, & conſequenter cauſalitatem illius. Antecedens verò probatur: tum quia eſt propter finem vt *quod*: tum etiam, quia prius eſt, quòd finis actu attrahat voluntatem ad amandum, quàm quòd amet. Ac proindè, ſi amor præſupponit finem actu attrahentem, & cauſantem, & procedit ab illo, non poterit

poteſt procedere ab eodem per modum cauſalitatis eius; ſed per modum effectus: ergo prædicta actio non poteſt eſſe cauſalitas finis.

Reſpondetur, non eſſe neceſſarium, cauſalitatem, & effectum finis realiter diſtingui: ſed ſufficere virtualem diſtinctionem. Vndè eadem met actio voluntatis habet rationem effectus finalis, & ſimul cauſalitatis; cauſalitatis quidem, ſecundùm quod eſt à fine: effectus verò finalis, ſecundùm quod eſt ab efficiente. Nam ſecundùm hanc poſteriorem rationem eſt quodammodo pendens à ſe ipſa ſecundùm priorem: non enim amor poteſt eſſe ab efficiente, niſi ſit, priùs à fine, & ita hæc cauſalis eſt vera: quia amor eſt à fine, ideò eſt ab efficiente: nam ex eo quòd voluntas mouetur à fine ad amandum, & amor ipſe eſt gratia finis, ideò procedit effectiuè à voluntate; alioqui ipſa temerè, & non intendendo aliquem finem ageret.

Quare ſicut amor, prout eſt ab efficiente, præſupponit finem, vt actu cauſantem mediante illa formalitate eiuſdem amoris, prout primò eſt à fine: ita & idem amor prout eſt ab efficiente, iterum comparatur cum fine per modum effectus; quia eſt pendens ab illo, non immediatè ratione huius formalitatis; ſed mediante illa priori, qua poſita iam cenſetur finis eſſe in actu cauſandi. Sed hæc prioritas finis in cauſando reſpectu efficientis ampliùs diſputatione ſequenti declarabitur.

45. Neque hinc ſequitur cauſam finalem, in actu cauſantem non eſſe realiter priorem prioritate naturæ, quam ſuum effectum ex defectu diſtinctionis realis ab illo. Non inquam hoc refert: quia licet ratione cauſalitatis præcisè, & ſecundùm ſe ſumptæ non diſtinguatur realiter ab eo; benè tamen ratione virtutis cauſatiuæ, quæ inuoluitur in cauſa actu cauſante; & ita diſtinguuntur diſtinctione reali includentis, & incluſi.

Sed inquires: an finis habeat aliquam aliam cauſalitatem præter hanc, quam explicuimus. Reſpondetur affirmatiuè: quia vltra prædictam cauſalitatem exercet aliam quaſi partialem reſpectu mediorum, ratione cuius bonitatem, & amabilitatem eis tribuit: ita vt media, quæ aliàs ſecundùm ſe conſiderata reſpuerentur, attamen quatenùs ad finem conſequendum conducuntur, reddantur amabilia; vt contingit in potione amara, quæ ſecundùm ſe reſpuitur; & nihilominus vt conducit ad ſanitatem, eligitur, & amatur. Cæterùm vtrum finis præſtet hoc addendo mediis aliquid reale intrinſecum: an verò præcisè, per hoc, quòd bonitas repræſentetur voluntati, vt conſequibilis per illa media; longiorem patebat diſputationem, quæ magis ad alium, quàm ad hunc locum ſpectat.

Ad fundamentum ergo pro prima ſententia patet ex dictis.

46. Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ: ſatis eſſe motionem explicatam ad hoc, vt finis non cenſeatur eſſe ſolummodo in actu primo; ſed ſit actu cauſans, & mouens voluntatem: quia prius eſt actus voluntatis, prout à fine, quàm prout ab ipſa voluntate, quatenùs, vt infrà diſputatione ſequenti explicabimus; finis dat voluntati, quòd amet trahendo illam ad ſe: at verò voluntas non tribuit fini, quòd moueat.

Nec refert ſi dixeris, quòd etſi eadem actio ſit à Deo, & à cauſa ſecunda neceſſaria, & priùs ſit ab illo, quàm ab iſta: nihilominùs hoc non ſufficit ad hoc, vt per illam met actionem prout eſt priùs à Deo, moueatur cauſa ſecunda ab ipſo ad agendum; ſed inſuper deſideratur, vt ei imprimat priùs prioritate reali motionem diſtinctam ab actu, vt ſuprà diximus: ergo ad hoc vt voluntas moueatur à fine, non erit ſatis, quòd idem actus volitionis ſit prius ab illo, quàm à voluntate, ſed inſuper deſiderabitur, quòd aliquid aliud præuium ei imprimat.

47. Non inquam hoc refert: quia eſt diſpar ratio: nam cauſa efficiens eſt, quæ re ipſa producit, & communicat eſſe, vt ſuprà dictum eſt: at cauſa finalis non producit eſſe; ſed mouet cauſam efficientem ad hoc, vt det, & efficiat illud. Et ideò efficiens ſi ſit primum, & independens poteſt imprimere aliquid in ſecundo efficiente, per quod moueat illud ad agendum, quodque ſit realiter diſtinctum ab actione cauſæ ſecundæ iam dictæ. Imò niſi hanc motionem illi impreſſerit, non poteſt ob rationes ſuperadictas facere, vt cauſa ſecunda faciat ſecus verò cauſa finalis: quia cum non concurrat producendo; ſed mouendo cauſam efficientem ad hoc, vt ipſa producat, & efficiat eſſe, non poteſt illam mouere per aliquid realiter diſtinctum ab actu ipſius: alioqui reſpectu huius entitatis, ſeu motionis, quam illi imprimeret, eſſet finis vera cauſa efficiens immediatè per ſe ipſam, ſolummodo producens illam, vt iam diximus: ac proindè cauſa efficiens, & finalis confunderetur.

DISPVTATIO XV.

DE CAVSIS INTER SE; ET AD inuicem comparatis.

Explicatis abſolutè ſingulis cauſis, ſupereſt de eiſdem, comparando eas ad inuicem, præſentem diſputationem inſtituere, vt ſic earum natura exactè, & vndequaque teneatur.

QVÆSTIO PRIMA.

An cauſæ inter ſe collatæ habeant aliquam prioritatem quoad perfectionem, & exiſtentia.

Exponitur prioritas omnium cauſarum quoad exiſtentiam & intrinſecarum quoad perfectionem.

§. I.

1. DICENDVM eſt primò Cauſis ad inuicem quoad exiſtentiam comparatis, tunc cauſa efficiens eſt prior, deinde finis totalis, ſcilicet compoſitum, poſt quem ſuccedit forma, & tandem materia vltimum locum habet. Hæc eſt communis inter Thomiſtas: & ideò neceſſe non eſt ſingulos referre; ſequiturque aperte ex his, quæ ex mente D. Thom diſputatione 3. diximus: quia cauſa efficiens in hoc diſtinguitur à cæteris cauſis, quod hæ non requirunt in illo priori, in quo cauſant, eſſe omninò extra cauſas: atque ita non cauſant, quatenus realiter exiſtunt; ſecus verò cauſa efficiens: quia agit, quatenùs eſt in actu, & ex eo, quod ipſa ſic cauſet, ponit in actu cæteras cauſas, dando illis realem exiſtentiam: & ergo efficiens prior erit quoad exiſtentiam omnibus illis.

Rurſus finis totalis, ſcilicet compoſitum exiſtit perſe: & ratio ſui: partes verò (excepta ſaltem pro nunc anima rationali) exiſtunt ratione totius, & facta collatione inter materiam, & formam, materia exiſtit ratione formæ, vt ſupra dictum eſt: ergo omnia prædicta ſeruant eum ordinem in exiſtendo, quem in aſſertione diximus.

2 Deinde, ſi hæ cauſæ comparentur in perfectione; tunc ſeparando certiora ab his, quæ non ſunt ita certa, dicendum eſt ſecundò. Si hæc collatio fiat inter cauſas intrinſecas, ſcilicet materiam, & formam, forma erit nobilior. Aſſertio hæc communior eſt inter Doctores, quàm præcedens: quia eam amplectuntur non ſolùm Thomiſtæ ſed etiam omnes alij in præſenti. Probatur facilè ex dictis: quia cum materia ſit pura potentia, & vt talis cauſet, forma autem ſit actus, & per modum actus exerceat ſuam cauſalitatem, fit inde, vt ſicut actus ſuperat in perfectione puram potentiam, ſic & modus cauſandi per modum actus eſt perfectior, & nobilior illo, qui eſt per modum puræ potentiæ.

Sed dices: forma materialis habet ſuam eſſentiam actualem à materia: quia pendet ab illa in toto ſuo eſſe: at materia non habet ſuam eſſentiam à forma; ſed ſolùm vel determinationem propriæ entitatis ad certam ſpeciem, vel actum exiſtentiæ, vt ex dictis ſupra conſtat, ergo magis pendet forma à materia, quàm econtrà: quia pendet in eo, quod eſt primum, & potiſſimum in ipſa: atque adeò materia perfectiùs cauſabit formam, quàm forma materiam. Patet hæc vltima conſequentia: quia cum cauſa ſit id, à qua pendet effectus, conſequens eſt, vt ſi facta collatione inter duo ad inuicem dependentia, vnum pendeat magis alio, quàm econtrà, tunc id, à quo magis aliud pendet, ſit perfectius in ratione cauſæ.

3 Reſpondetur: quod etiam conceſſo antecedenti, intellecto tamen iuxta doctrinam ſuprà traditam diſputatione 9. adhuc argumentum non conuincit: quia inde ad ſummum, poteſt colligi, materiam extenſiua, ſeu quaſi materiali perfectione excedere formam: non verò intenſiua: quia modus ille, quo materia pendet à forma longè excellentior eſt: cum forma per modum actus præſtet materiæ, quòd ſi certæ, & determinatæ ſpeciei, communicetque ei exiſtentiam, per quæ, vt Ariſtot. ſupra lib. 1. dixit, materia redditur ex informi pulchra. Adde, quòd ſi præcisè attendamus ad ea, quæ formæ competunt, non abſolutè, ſed ex præciſa ratione, qua eſt effectus materiæ: tunc inuenientur non eſſe ita perfecta ac illa, quæ à forma in materiam deriuantur.

Explicatur exceſſus perfectionis, quo cauſa finalis excedit efficientem.

§. II.

4. DIcendum eſt tertiò. Si hæc comparatio, quoad perfectionem fiat inter cauſas extrinſecas, ſcilicet inter finem, & efficientem, tunc finis erit nobilior, quàm efficiens. Hæc eſt Ariſt. in hoc 2. lib. textu 30. & 5. Metaph. cap. 2. & vbicumque cauſas inter ſe comparat. Quam etiam docet D. Auguſt. 5. de ciuitate Dei, cap. 21. vbi ait: finali cauſa non dari cauſam meliorem. Et Diuo Thoma in præſenti lectione 5. in fine: vbi ſentit finem eſſe potiſſimum inter alias cauſas: quod etiam tenet opuſculo 31. §. 2. ob quam rationem inquit ibidem: *Quod finis eſt cauſa cauſarum: quia eſt cauſa cauſalitatis in omnibus cauſalis.* Quot ſequuntur ferè omnes interpretes Ariſtot. vt teſtatur Rubio in præſenti tractatu. 8. q. 1.

Probatur ratione deſumpta ex D. Thom. locis citatis: omnis cauſa, in quantum huiuſmodi, eſt nobilior ſuo cauſato; ſed finis in ratione cauſæ conſideratus, eſt cauſa efficientis ſeu huius, quod eſt efficientem cauſare: ergo, &c. Minorem probat D. Th. 5. Metaph. lect. 2. & opuſculo citato: quia efficiens nón eſt cauſa, niſi inquantum agit; ſed non agit niſi propter finem, & motum ab ipſo: ergo efficiens à fine habet cauſare, & agere: atque adeò finis in ratione cauſæ erit efficiente nobilior. Sicut quia cauſa prima efficiens collata cum ſecunda habet mouere illam ad efficiendum, & ſecunda non efficit, niſi mota à prima; & ideò in ratione cauſæ, & cauſæ efficientis ſuperatur ſecunda à prima.

5. Confirmatur, & explicatur; finis in modo cauſandi nullam aliam præſupponit cauſam: ergo cauſat immotus, & tanquam cauſa inter has ſecundas ſimpliciter prima: efficiens verò influit, vt cauſa ſecunda, collocatum cum fine: quia cauſat, vt motum ab illo: ergo cum hoc, quod eſt cauſare immotum, ſit maximæ perfectionis: fiet inde, vt finis excedat in perfectione cauſam efficientem. Maximè, quia non ſolùm excedit illam ex parte, vt ſic dicamus, principij, quatenus finis eſt primum mouens: ſed etiam ex parte termini; quatenus eſt vltimum, quod agens intendit per ſuam operationem, & ad quod cætera alia diriguntur.

Sed obiicies primò: cauſa efficiens influit per realem, & naturalem influxum, & ideò ipſa eſt, quæ dat eſſe: finis autem per metaphoricam motionem; & ita finis non eſt, qui dat eſſe; ſed qui mouet,

mouet,& qoaſi rogat, vt ſic dicamus, efficiens, ad hoc vt illud commuoicet: ergo modus cauſandi efficientis longè nobilior eſt modo cauſandi finis: ergo efficiens in ratione cauſæ ſuperabit finem. Patet cnoſequentia: quia perfectio cauſæ ex perfectiori modo cauſandi deſumitur.

6. Confirmatur primò: modus cauſandi fundatur in modo eſſendi; ſed efficiens ſemper habet veram, & realem entitatem. finis autem ſæpè non eſt aliqnid verum, ſed habens eſſe ſolùm in apprehenſione, & exiſtimatione: ergo modos cauſandi efficientis eſt ex ſe perfectior, quippè petens indiſpenſabiliter nobilius eſſe in cauſa. Imò hinc videtur ſequi, modum cauſandi cauſæ materialis, & formalis eſſe perfectioem modo cauſandi finis: quia etiam hæ cauſæ intrinſecæ ſupponnnt, & petunc veram, & realem entitatem.

Confirmatur ſecnndò, quia etiam dum finis habet veram, tealem eſſentiam, non petit modum exiſtendi realem, & naturalem; ſed ſolùm intentionalem, & in apprehenſione: ſecus verò efficiens, quod re ipſa debet cxiſtere ad hoe, vt cauſet, quia vt eſt in actu, cauſat, ergo efficiens nobiliorem habet modum cauſandi. Patet conſequentia: quia quod cauſat, quatenns eſt in actu & nobiliori modo eſt in actu, non poteſt non nobiliori mudo cauſare.

7. Secundò obiicies: quòd forma materialis habet à materia ſuam cauſalitatem; nòn varò materia à forma, & tamen non ob Id eſt materia nobilior ſimpliciter in ratione cauſæ, quàm forma: ergo licet efficiens habeat à fine, quòd agat, non ob id erit perfectior ſimpliciter ipſe finis: quia exciditur in aliis iam dictis, quæ ſatis compenſant; imò ſuperant prædictum exceſſum. Antecedens patet: nam ſicut forma naturalis habet à materia ſuam eſſentiam, & entitatem, ex eo qaod eſt materialis, ita etiam cauſalitas eiuſdem formæ erit à materia, & Ipſa in genere cauſæ materialis communicabit eam formæ, quia talis cauſalitatis non minùs eſt materialis, quàm forma, cuius eſt cauſalitas.

Confirmatur: non minùs pendet finis ab efficiente, quàm econtrà: ergo non excedetur ab illo in ratione cauſæ. Conſequentia patet. Antecedens verò probatur: quia ſicut efficiens non cauſabit, finis moueat, ita neque monebit finis, niſi efficiens agat.

8. Ad primum reſpondetur: quod vt ex ſuprà dictis diſputatione præcedenti conſtat, cauſalitas finis non dicitur motio metaphorica: qnia non ſit vera, & realis: ſed quia non mouet prodnceodo, ſed alliciendo. Et licet modus mouendi producendo, & efficiendo, excedat aliqnantulum, & ſecundùm quid, modum mouendi alliciendo, & finalizando; non tamen ſimpliciter, ratio eſt ea, quam iam tetigimns, omitùm quia ratio cauſæ, & perfectio ipſius, potius debet attendi ex modo cauſandi magis independenter, quàm ex aliis capitibus: at (vt iam diximus) licèt cauſa efficiens det immediatè eſſe, dat tamen illud mora à fine: èconträ vero finis cauſat immotus.

Nec verum eſt id, quod in hac obiectione innititur, ſcilicet finem mouere, quaſi rogando: quia potius debet eius motio explicari per modum cuiuſdam imperij, licèt ſuauiſſimi. Quare efficiens quodammodo deſeruit fini, quatenus eo medio cauſat. Sicut etiam in Deo ſecuodùm noſtrum modum intelligendi perfectius eſt quòd ſit finis, quàm quòd ſit efficiens: & qnodammodo poſſumus dicere Deum vt efficientem ſibi ipſi, vt fini, deſeruire, & quaſi mioiſtrare, dum gratia ſuæ bonitatis omnia operatur, & ab ipſa tanquam à ratione finali; licèt nun tanquam à cauſa agitur, & mouetur.

9. Ad primam confirmationem reſpondetur: quòd ſicut in cauſis ipſis alia eſt conſideratio cauſæ in eſſe entis: alia in eſſe cauſæ; & ideò id quòd eſt perfectius in eſſe entis, poteſt eſſe imperfectius ſub conſideratione cauſæ: vt contingit in accidentibus, quæ collata cum materia prima in eſſe entis, vincuntur ab illa in perfectione: attamen in eſſe cauſæ excedunt eam (vt docet D. Thom. 1. p. q. 16. art. 6. ad 1. & 3. p. qu. 11. art. 5. ad 3.) ita in modo cauſandi debet diſtingui, & modus ipſe formaliter in ratione talis conſideratus, & in eſſe entis ſumptus, vt in exemplo poſito contingit.

Quamnis ergo daremus, quòd reliquæ cauſæ, & modi cauſandi illarum poſſint eſſe perfectus quid in eſſe entiv, qoàm finis: Attamen finis conſideratus in eſſe cauſæ, & modus eius cauſandi in eſſe talis formaliter inſpectus, vincit cæteras alias cauſas: quia ſecundùm hanc conſiderationem tantùm attenditur ſecundùm modum ſe habendi ad effectum: modus autem ſe habendi ad illum, ita vt influat omnınò immotus, non poteſt non eſſe nobilior in ratione modi cauſandi, & conſequenter arguit nobiliorem cauſam. Vnde perfectio cauſæ non fundatur io modo eſſendi, vtcunque; ſed in modo eſſendi, ſecundùm modum fundamentalem ſe habendi ad effectum, & poteſt eſſe, vt id, qnod in eſſe entis materialiter eſt perfectius; nihilominns, vt fundat modum ſe habendi ad effectum, ſit imperfectius, vt hîc contingit quia ex diuerſis capitibus ſumitur perfectio in vno, & in alio ordine.

10. Ex quo ad ſecundam confirmationem dicendum eſt: quod licet exiſtere exiſtentia reali, & naturali ſit in eſſe entis perfectius, quàm exiſtere intentionaliter, & in apprehenſione: attamen, qui ex diuerſo capite ſumitur perſectio in ratione cauſæ, & in eſſe entis: ideò poteſt exiſtentia intentionalis ſuo modo fundare nobiliorem modum cauſandi quia fundat modum cauſandi primum, & immotum. Vndè, etſi cauſa efficiens cauſet, vt eſt in actu nobiliori in eſſe entis; cauſat tamen, vt ſecundùm hanc cauſalitatem ſubordinatur actualitati finis, vt illi, qui eſt primò in actu, & à quo cætera ſunt in actu.

Ad ſecundum reſpondetur; probare formam, & eius cauſalitatem eſſe effectuum materiæ; non verò quod forma habeat ab ipſa materia, quòd formalizet, vt efficiens habet à fine, quòd agat, & ideò eſt diſparatio.

11. Ad confirmationem reſpondetur: conuincere non poſſe eſſe cauſalitatem finis, ſine cauſalitate efficiantis, & èconträ; non verò quòd ſicut finis dat efficienti, quòd agat quatenus mouet illum ad agendum: ita efficiens det fini, quòd finalizet. Vnde habent ſe ſicut cauſa prima, & ſecunda: nam licet concurſus cauſæ primæ, quo concurrit cum creatura, non poſſit dari ſine concurſu eiuſdem creaturæ; & econtrà, vt multi volunt (de quo alibi) attamen cauſa prima dat ſecundæ, quòd concurrat; non tamen econtra.

Quo ſolutio deſumitur ex Diuo Thoma opuſculo citato, vbi conſtituens differentiam Inter cauſam efficientem, & finalem, ſic inquit: *efficiens non facit finem eſſe finem, & ideò non eſt cauſa cauſalitatis finis, id eſt, non facit finem eſſe cauſam finalem; finis verò eſt cauſa cauſalitatis efficientis: quia facit efficientem eſſe efficiens.*

Declaratur prioritas perfectionis efficientis, & finis reſpectu cauſæ materialis, & formalis.

§. III.

12. DIcendum eſt quartò. Si hæc comparatio fiat inter cauſas extrinſecas in vna parte, ſcilicet finem, & efficientem: & intrinſecas ex alia, nimi-

ſum formam, & materlam: tunc non poteſt negari, quin canſæ extrinſecæ ſuperent intrinſecas imperfectione. Probatur primò: quia illud genus, aut quaſi genua eſt nobilius, cuius ſuprema quaſi ſpecies excellentior, quèm ſuprema quaſi ſpecies alterius: ſed ſupremum efficiens, & finis, ſcilicet Deus, eſt longè nobilior quanis cauſa mareriali, & formali: ergo genus cauſæ efficientis, & finalis ſuperat genus cauſæ materialis, & formalia.

Confirmatur: quia modus cauſandi materiæ, & formæ eſt incompletus: quia cauſant per modum partis componentia intrinſecè totum, & ideo ab intrinſeco inuoluit imperfectionem. Ob quam rationem nequit Deo immediatè per ſe ipſum competere: ſed modua cauſandi finis, & efficientis non petit oriri ab ente incompleto vt tali; & ideo cauſæ iſtæ non cauſant componendo, poteſtque hic modus cauſandi Deo conuenire: ergo erit melior modo cauſandi materiæ, & formæ prædictis imperfectionibua inuoluto. Confirmatur tandem: quia materia, & forma materialis indiget ſuo effectu ad hoc, vt ſint; ſecna verò finis, & efficiena totale: quia finia ſecundùm eſſe intentionale eſt independens, & efficiens præſupponitur in actu: ergo, &c.

13 Sed obiicies, magis pendet compoſitum naturale à materia, & à forma, quàm ab efficiente, vel fine: ſiquidem illæ ſunt cauſæ intrinſecæ, reſpectu totius: & hæ ſunt extrinſecæ, & res magis pendet ab eo, quod eſt illi intrinſecum: ergo materia, & forma erunt nobiliores cauſæ. Patet conſequentia: quia cum cauſa reipſa ſit, à qua pendet effectus: fiet inde, vt illa debeat cenſeri perfectior cauſa, à qua magis pendet effectus.

Reſpondetur negando antecedens. Et ad probationem dicendum eſt; tunc effectum magis pendere ab eo, quod eſt intrinſecum, quàm ab illo, quod eſt extrinſecum, quando extrinſecum non cauſat prædictum effectum, & quid eſt intrinſecum in illo; at finis, & efficiens ſunt cauſa, tam totius rei, quàm ipſius materiæ, & formæ, quæ ſunt ipſi intrinſeca. Et ratio huiua doctrinæ eſt: quia maior dependentia attenditur ea maiori influau, & ex modo influendi magis independenti: at modus influendi tam in rem, quam in intrinſeca rei eſt magis independens, & magis completus, ac proinde maior.

14 Ad, totum dupliciter poſſe conſiderari, vel in eſſe entia, vel in eſſe effectua: etſi ergo demus, totum in eſſe entis magis pendere à cauſis intrinſecis; non tamen in eſſe effectus: quia ſecundùm iſtam rationem habet intrinſecam, & eſſentialem dependentiam ab omnibus ſuis cauſis. Vnde ſi cuiuſvis influxus deſit, etiam decrit totum in ratione effectus: quare finis, & efficiens non dicuntur cauſæ extrinſecæ: quia non ſit intrinſeca dependentia effectus ab ipſia; ſed quia terminus huius habitudinia eſt extrinſecus; ſecus verò terminus habitudinis totiua ad cauſam materialem, & formalem: propter quod hæ duæ cauſæ intrinſecæ ſecundùm quid excedunt intrinſecas.

QVÆSTIO II.

Vtrùm inter cauſas vna ſit prior alia in cauſando.

SEmel explicata prioritate cauſarum tam reſpectu effectuum, quàm inter ſe quoad exiſtentiam, & perfectionem, reſtat inueſtigandum, vtrùm adhuc inter ſe comparatæ in ratione cauſarum habeant aliquam prioritatem in cauſando: quia prioritas in cauſando eſt potiſſima quæ in cauſis debet attendi.

Adſtruitur ſententia Doctoris Angelici.

§. I.

15. DIcendum ergo eſt, licet cauſæ ſibi inuicem ſint cauſæ, ac proinde quæuis in ſuo genere ſit prior in cauſando: attamen ſimpliciter loquendo prima, quæ influit, eſt cauſa finalis, ſecunda efficiens: tertia materialis: quarta tandem, & vltima formalis. Aſſertio hæc quoad primam illius partem, ſcilicet cauſas ſibi inuicem eſſe cauſas, non quidem in eodem genere; ſed in diuerſo, & conſequenter quamlibet in ſuo genere eſſe priorem: eſt commune Philoſophorum proloquium, deſumptum ex Ariſt. tum in hoc lib. tex. 31. vbi D. Thom. lect. 5. in fine, tum etiam ex 5. Metaph. & ibidem S. Doctor lect. 2. & potius indiget explicatione, quàm probatione.

16. Explicatur ergo ſic: nam ſi loquamur de cauſis quoad eſſe reale, & naturale earum, tunc quamuis non ſit mutua cauſalitas inter omnes cauſas, quia licèt efficiens communicet aliis eſſe; non tamen econtrà: quandoquidem cauſat quatenus eſt in actu attamen inter materiam, formam, & finem poteſt eſſe hæc mutua cauſalitas.

Et ratio eſt: nam materia dat formæ materiali eſſe ſubſtentatam in ipſa: quia ex eius potentia educitur: forma verò communicat materiæ eſſe exiſtentiæ, necnon, & determinationem ad certam ſpeciem: & ſimiliter finis poteſt eſſe cauſa entitatis, & exiſtentiæ ambarum: quia agens tribuens illis quidquid in ſe habent, mouetur à fine ad hoc præſtandum: & rurſus tam materia, quàm forma; quælibet in ſuo genere dant eſſe compoſito, qui eſt finis proximus earumdem. Vnde quæuis in ſuo genere eſt prior alia: quia quatenus conſideratur in ſuo genere, oportet, vt ſola ipſa conſideretur vt cauſa: nam aliæ etſi ſint cauſæ; non tamen in illo genere: & ideo ſi ſolum conſideratur v. g. genus cauſæ materialis, tunc aliæ conſiderantur vt præciſè ſunt effectus materiæ, & ſola materia vt cauſa, ac proinde ipſa ſola vt prior in hoc genere, & aliæ vt poſteriores.

17. Deinde ſi loquamur de omnibus cauſis quoad dependentiam earum ad inuicem, non quidem quoad eſſe; ſed quoad cauſalitatem, tunc erit mutua inter omnes dependentia: nam in generatione ſubſtantiali, v. g. non moueret finis, niſi agens ageret, nec agens ageret, niſi materia reciperet, & forma informaret; & econtrà. Vndè eadem ſubſtantialis generatio eſt propter finem: exit ab efficiente, educitur ex potentia materiæ, & ſpecificatur à forma. Et ita conſideretur hæc dependentia in aliquo determinato genere, v. g. in genere cauſæ finalis, tunc ſicut ſolum conſideratur independentia in hoc genere, & quidquid ei conuenit ab aliis generibus non concipitur, ſecundùm quod eſt ab illis; ſed ſecundùm dependentiam, quam ſecundùm illas rationis habet à fine: ideò in hoc genere ſolus finis eſt prior, & omnes aliæ formalitates ſunt in hoc eodem genere poſteriores: & idem eſt de aliis generibus, cum proportione tamen conſideratis.

18. Diximus cum proportione conſideratis: quia, vt ſuprà inuenimus, licet materia pendeat à forma, & ab efficiente: non tamen forma dat illi, quòd recipiat, ſicut finis dat efficienti, quòd efficiat, & formæ quòd formalizet, & materiæ, quòd recipiat: quia omnes hæ cauſalitates ſunt propter finem. Vnde ſi omnino propriè, & rigoroſè loquamur, cauſa materialis, & formalis ſolum ſunt ſibi inuicem cauſæ quoad eſſe, modo tamen, quem diſput. 9. explicuimus & ſtatim magis elucidabimus; non tamē quoad cauſalitatē.

Quod

Digitized by Google

Quod etiam innuit D. Thom. 5. Metaph. lect. 2. vbi poſtquam explicuit modum cauſandi finis reſpectu efficientis quoad cauſalitatem: quia dat illi agere; deſcendens ad formam & materiam, tantùm dixit eſſe cauſas ad inuicem quoad eſſe, nullam faciens mentionem quoad cauſalitatem: quod etiam indicat opuſculo 31. §. citato.

19. Quoad ſecundam verò partem, ſcilicet quòd ſimpliciter loquendo finis ſit prima cauſa, quæ influit, deinde efficiens; ſtatim verò materia, ac tandem forma ſic ſuadetur aſſertio: nam in primis eſt D. Thom. 1. p. q. 5. art. 2. ad 1. & art. 4. in corpore, & 1. 2. q. 1. art. 2. in corpore.

Deinde ratione probatur: nam cum finis (vt ſæpè dictum eſt) ſit cauſa, quæ immota mouet agens, ac proinde, & cæteras cauſas, debet eius cauſalitas præcedere, etiam ſimpliciter loquendo, cauſalitates aliarum cauſarum, & deinde cum materia non poſſit ſe vnire formæ, nec econtrà forma materiæ, debet præſupponi cauſa efficiens, & eius cauſalitas, quæ agendo illas vniat, deique illis propriam entitatem, per quam extrahantur extra nihil, & reddantur idoneæ ad cauſandum in ſuo genere. Deinde cum agens creatum non poſſit formam producere, niſi ex præſuppoſita materia, præſequitur, quòd materia, & eius cauſalitas antecedat formam. Et denique cum ſine forma non poſſit compoſitum reſultare, neceſſe erit, vt eius influxus; quo per modum cauſæ omnino intrinſecæ influit, tandem ſubſequatur.

Obiectiones contra aſſertionem, & ſolutio earum.

§. II.

20. Sed obiicies primò contra primam aſſertionis partem, ex ea ſequi, idem reſpectu eiuſdem eſſe notius, & ignotius: at hoc eſt falſum: ergo, &c. Sequela patet; quia cauſa notior eſt ſuo effectu: ergo ſi ſimul reſpectu eiuſdem ſunt cauſa, & effectus: erunt ſimul quid notius, & ignotius in ordine ad idem. Falſitas verò conſequentis etiam patet: quia aliàs committeretur vitioſus circulus in demonſtratione: nam demonſtratio eſt per cauſam rei: vnde ſi materia eſt cauſa formæ, & contrà; poterit vna demonſtrari per illam, & è conuerſo. Confirmatur: quia aliàs, idem eſſet cauſa ſui ipſius: nam quidquid eſt cauſa cauſæ, eſt etiam cauſa cauſati à tali cauſa, vt in lib. de cauſis dicitur: ſed finis v. g. eſt cauſa efficientis: ergo erit cauſa cauſati ab eodem efficiente; ac proinde cum ipſe finis ſit cauſatus ab illo, erit etiam cauſa ſui ipſius.

Secundò contra ſecundam aſſertionis partem obiicies, quòd hîc non loquimur de cauſis, vt vna comparatur per modum effectus reſpectu alterius; quia ſecundùm iſtam rationem quælibet eſt prior alia in ſuo genere tantummodò, vt in prima parte huius aſſertionis dicebamus; ſed loquimur de illis ſecundùm quod quælibet earum conſideratur vt cauſa: ergo repugnat, quòd habeant ordinem prioris, & poſterioris ſecundùm iſtam rationem. Patet conſequentia: quia quod conſideratur vt poſterius, conſideratur vt pendens; at repugnat conſiderari aliquid vt cauſa, & vt pendens: nam ratio cauſæ dicit prioritatem, & independentiam: & implicat id, quod eſt independens, quatenus tale, eſſe dependens: ergo repugnabit cõſiderari vt cauſam, & vt quid poſterius.

21. Ad primum reſp. ex D. Thom. 1. 2. q. 33. art. 4. ad 2. nihil obeſſe, quòd idem ſit prius, & poſterius, notius, & ignotius ſecundùm diuerſas rationes, ſicut neque quòd aliquid ſit ratio cognoſcendi aliud in vno genere; & per illudmet cognoſcatur in alio genere; imò hoc eſt neceſſarium, ſicut & quòd ſint plura, & diuerſa genera cauſarum.

Ad confirm. negatur antecedens. Ad probationem dicimus, illud axioma: *Quidquid eſt cauſa cauſæ, eſt cauſa cauſati*: eſſe verum, quando quod ſemel cauſatum eſt, cauſat aliud in eodem genere cauſæ, in quo ipſummet cauſatum fuit: ſi calor ignis eſt cauſa caloris in aqua in genere cauſæ efficientis, & calor aquæ in eodem genere cauſat calorem in manu, fiet inde vt etiam calor ignis cauſet in manu prædictum calorem, ſiue illum efficiat, vt cauſa remota, ſiue vt cauſa principalis, ita vt aqua ſolùm inſtrumentaliter influat, de quo alibi. Cæterum prædictum axioma non eſt verum, quando id quod cauſatur, rurſus cauſat in alio genere cauſæ diuerſo ab illo, in quo cauſatum eſt.

22. Et ſi inquiras: cur prædictum axioma ſit verum, quando cauſalitas in eodem genere cauſæ, non verò in diuerſo exercetur; Reſpondetur ex D. Thom. 1. 2. q. 79. art. 1. ad 3. & de malo q. 3. art. 1. ad 4. ſenſum illius legitimum tantùm eſſe, vt id quod eſt cauſa cauſæ, ſit etiam cauſa cauſati, quando cauſatum cauſat ſecundùm illud eſſe, ſecundùm quod fuit prius cauſatum: at quando aliquid cauſatur, & cauſat in eodem genere cauſæ, tunc ſecundùm illud eſſe ſecundùm quod cauſat, cauſatur: (vt in exemplo adducto patet;) & ideò non mirum, vt quod eſt cauſa illius, ſit etiam cauſa alterius ab ipſo cauſati: ſi quando hæc cauſalitas eſt in diuerſo genere cauſæ, tunc id quod cauſatur, non cauſat ſecundùm illud eſſe, ſecundùm quod cauſatum eſt; ſed ſecundùm diuerſum.

Poteſt autem hoc ipſum explicari diſcurrendo per vniuerſa genera cauſarum: nam finis cauſat reſpectu efficientis, & rurſus cauſatur in diuerſo genere cauſæ; ſed non ſecundùm idem eſſe: nam cauſatur ſecundùm eſſe reale, & naturale, & naturale exiſtentiæ, & cauſat ſecundùm propriam bonitatem intentionaliter tamen exiſtentem; & ſimiliter materia cauſat formam, vt ſuſtentatã, necnon & fieri eiuſdem eo modo quo ſuprà diſput. 6. diximus: qui quidem effectus cum præciſione ſumptus eſt eadem materia, vt data per modum baſis, & fundamenti reſpectu formæ, & fieri, vt in ea ſuo modo initietur (vt ibidem explicatum eſt,) at forma ſecundùm ſua eſſentialia conſiderata rurſus cauſat materiam, & dat ipſi, non quidem illud eſſe eſſentiæ, & puræ potentialitatis ſecundùm quod materia fuit cauſa materialis; ſed illam per ſe primò trahit ad propriam poſitiuam ſpeciem totius, imò & conſequenter ad exiſtendum per eandem exiſtentiam per quam totum exiſtit.

23. Ad ſecundam obiectionem reſpondetur, probare intentum, ſi cauſæ conſiderentur præciſè, vt cauſæ ſunt, & quoad quod eiſdem vt talibus conuenit, non verò ſi conſiderantur in ordine ad aliquod tertium, ſcilicet in ordine ad effectum, quem omnes cauſant; nam ſicut effectus pendet ab omnibus, & priùs eſt in illo dependentia ab vna, quàm ab alia; ita & ipſæ cauſæ in ordine ad talem effectum, & ratione dependentiæ ipſius effectus ab eiſdem cauſis, poſſunt inter ſe in ſua cauſalitate habere ordinem prioris & poſterioris.

24. Adde cauſam efficientem, imò & materialem, aut formalem etiam vt cauſas ſubordinari fini, vt ſæpè dictum eſt: & ideò non incõuenit eſſe priorem illis in cauſando: quia etſi contra rationem cauſæ, vt talis, ſit, quòd habeat rationem puri effectus, & dependentis, non tamen quòd inuoluit aliquid dependentiæ, & ſubordinationis ad aliam cauſam, vt patet in cauſa ſecunda efficiente comparata ad primam, & in fine proximo collato cum vltimo. Et

ſimiliter

Digitized by Google

ſimiliter licet cauſa efficiens non det materiæ, aut formæ ſuas cauſalitates eo rigoroſo modo, quo finis dat efficienti, quòd agat; attamen priùs tribuit illis propriam entitatem, quæ debet præſupponi ad earum cauſalitatem. Et quando materia præceſſit iam producta in alio toto, priùs debet forma exire ab efficiente, quàm recipi in illa: & ita priùs eſt in eadem forma, eſſe ſaltem entitatiuè effectum efficientis, quàm materiæ. Sicut licet eadem materia non tribuat formæ, quod formalizet: attamen educitur ex eius potentia, & prius eſt educi ex illa, quàm informata ipſam. Vnde licet demus, quòd cauſæ iſtæ, qua ratione ſunt cauſæ, non pendeant inter ſe, attamen ratione alicuius præſuppoſiti in ipſis ad rationem cauſæ, ſecundùm quod ſunt ſuo modo effectus, poſſunt pendere: quia cum ſint cauſæ creatæ, priùs eſt in ipſis eſſe effectus, quàm eſſe cauſæ. & priùs præſupponunt aliquas conditiones neceſſarias ad cauſandum, quàm actu cauſant.

QVÆSTIO III.

Vtrùm duæ cauſæ totales, & eiuſdem ordinis, poſſint ſimul producere vnum, & eundem effectum.

25. NOtanter in titulo dictum eſt, *Duæ cauſæ totales, & eiuſdem ordinis:* nam à duabus partialibus, ſicut & à duabus totalibus diuerſi ordinis, & inter ſe ſubordinatis, certum eſt, poſſe vnum, & eundem effectum produci. Et licet titulus quæſtionis vniuerſaliter inquirat de duabus cauſis totalibus, ſiue ſint duæ cauſæ materiales, ſiue duæ formales vel efficientes: quia tamen quoad cauſas materiales, & formales iam conſtat pars negatiua ex his, quæ ſup. diſp. 4. q. vlt. diximus. & de cauſa finali idem prorſus eſt dicendum, quod de cauſa efficiente dicetur: ideò quæſtionem hanc ſolùm quoad cauſas efficientes ex profeſſo diſcutiemus, & ſemel circa eas quæſtione deciſa, etiam circa cauſas finales ſoluta manebit: quamuis etiam cum hoc ſtabit, quod nonnihil etiam de finibus expreſsè attingemus.

Referuntur variæ ſententiæ.

§. I.

26. PRima ſententia aſſerit, hoc naturaliter eſſe poſſibile. Quæ ſolet tribui Ochamo in 3. d. 1. q. 2. & cæteris Nominalibus, vt refert hîc Maſ. 3. ſect. 5. q. 2 Probatur primò; nam ſi eidem medio duplex luminoſum, vt quatuor, applicetur, tunc in medietate illius ſpatij producet lumen v. g. vt duo: cum enim eorum quodlibet ſit potens ad illud producendum, multò melius vtrumque ſimul id præſtabit: vel ergo in medietate illa datur duplex lumen vt duo, & hoc non: quia duo accidentia ſolùm numero diſtincta in eodem ſubiecto naturaliter eſſe non poſſunt: erit ergo vnicum tantùm lumen intenſum vt duo: cumque non ſit maior ratio ob quam ab vno, quàm ab alio producatur: conſequens eſt, vt ab vtroque ſimul ille numero effectus cauſetur.

Nec ſatis eſt dicere, in illo caſu lumen vt duo, quod eſt in medietate illius ſpatij, produci à duplici illo luminoſo; partialiter tamen à quodlibet: nam ſecundùm primum gradum producitur ab vno, & ſecundùm poſteriorem ab alio.

27 Nec contra hoc eſt: quia agens naturale agit ſecundùm totum, quod poteſt, ſi non impediatur; ſed nullum adeſt impedimentum: ergo quodlibet ex his luminoſis totum effectum producet. Minor probatur: nam actio vnius luminoſi (quoad præſens attinet,) ſolùm poteſt impediri ex duplici capite, ſcilicet vel ex diſpoſitione ſubiecti ad recipiendum terminum productum, quod hîc non contingit (vt patet) vel actione alterius: & neque hoc accidit in præſenti: quia vnum luminoſum ideo poſſet alterius actionem impedire: quia priùs produceret in ſubiecto lumen, quod alterum erat producturum: at hoc non contingit in caſu dato: quia (vt ſupponimus) vno, & eodem tempore vtrumque luminoſum eidem medio applicatur: ergo, &c.

Confirmatur: nam duo gradus habent inter ſe ſubordinationem; alius enim eſt primarius: alius ſecundarius: ergo cum æqualiter, & ſimul illa corpora luminoſa applicentur, non eſt cur primus gradus ſit ab vno, magis quàm ab alio, atque adeò vel ab vtroque, aut à nullo illorum produceretur.

28. Secundò principaliter pro hac ſententia ſic arguitur: quia vnus, & idem actus poteſt habere duplicem finem totalem: ergo vnus, & idem effectus duplex agens. Antecedens patet: nam poteſt quis deambulare gratia ſanitatis, & inuiſendi amicum, ita vt propter quemlibet horum finium opus illud exerceatur, etiam ſi alter deeſſet. Conſequentia verò probatur: nam ſi finis totaliter mouens non excludit alium finem mouentem, cur vnum agens vt tale excludet aliud?

29. Secunda ſententia fatetur, naturaliter eſt impoſſibile, eundem effectum à duplici cauſa totali procedere: non tamen ſupernaturaliter. Sic P. Suar. t. 10. Metap. diſp. 26. ſect. 4. Fonſ. 5. Metaph. c. 2. q. 15. ſect. 1. Rubio hîc tract. de comparat. cauſarum cum ſuis effectibus q. 1. Et plures ex Societate Ieſu.

Probatur primò; nam teſte D. Thom. 3. p. q. 67. art. 6. plures Sacerdotes ſimul proferentes verba baptiſmi poſſunt baptizare vnum numero hominem, & conſequenter vnum numero baptiſma conficere. Et ſimiliter omnes illi, qui ordinem presbyteratus ſuſcipiunt, vnam numero hoſtiam ſimul cum Epiſcopo conſecrant; vt etiam docet idem S. Doctor. qu. 82. art. 2. Sed omnes hi ſunt totales cauſæ horum effectuum, cum neque vnus Sacerdos vnam partem pueri, & alius aliam baptizet; neque aliquid illius hoſtiæ vnus, & alius aliam partem conſecret: ergo iam per diuinam potentiam poteſt vnus, & idem effectus eſſe à duplici cauſa totali.

30. Secundò: quia hîc fortius argumentum ſupra factum de duplici luminoſo procedit; nam ſi Deus vtrumque penetraret, tunc ex illa penetratione virtus illorum non minueretur; quandoquidem per illam tantummodo fit, vt vtrique corpori vnius tantùm locus correſpondeat; ergo quocumque virtus vnius accedit, virtus etiam alterius pertinget; ergo in eadem parte ſpatij idem lumen ab vtroque producetur.

Confirmatur; nam poſſet Deus præbere vtrique eam ſolummodo quantitatem concurſus, quàm cuilibet eorum ſigillatim præbiturus erat, ſi ſeparatum ab alio produceret illud lumen: ergo tunc vnicum tantùm lumen producerent; non enim amplius poteſt ſe extendere influxus creaturæ, quàm concurſus, quem illi Deus præbet ad operandum: ergo ſi Deus tantùm præbeat vtrique illam quantitatem concurſus, quam præberet vni ſeorſum, & non maiorem: fiet inde, quod non amplius producatur ab vtroque quàm ab vno ſolùm produceretur.

Expenditur

EXPENDITVR SENTENTIA D. Thomæ & primum eius fundamentum.

§. II.

33. **S**Ed nihilominus dicendum eſt, implicare contradictionem, quòd idem numero effectus producatur ſimul à duabus cauſis totalibus, & eiuſdem ordinis. Hæc apertè colligitur eſt D. Thom. 1. p. q. 52. art. 3. quatenus abſolutè docet, eſſe impoſſibile dari duas cauſas totales eiuſdem ordinis reſpectu eiuſdem effectus. Et ratio, quia ibidem hoc ipſum probat: nimirum, quòd hoc ipſum in cæteris aliis cauſis, ſcilicet formalibus, & materialibus reperitur: conuincit, non ſolum naturalem, ſed etiam Logicam, ſeu Metaphyſicam repugnantiam, vt lib. 1. diſp. 4. q. vlt. vidimus.

Idem etiam tenet in 1. d. 37. q. 3. art. 3. in corpore, & ad 1. de potent q. 3. art. 7. art. 11. & art. 19. ad 5. in quibus etiam locis non ſolum docet, id repugnare; ſed etiam id probat ratione ducente ad impoſſibile, & implicationem contradictionis, vt ſtatim expendemus: & ſic illum intelligunt, & ſequuntur eius diſcipuli, Capr. in 2. d. 20. q. vnic. art. 3. ad argumenta Scoti contra 3. concl. & in 3. diſt. 1. q. 1. art. 3. ad arg. eiuſdem Scoti contra 2. concl. Caiet. 3. p. q. 67. art. 6. (quamuis oppoſitum doceat 1. p. q. 52. art. 3.) Ferrara 3. contra Gent. c. 68. Iabellus 5. Metaph. q. 7. Sonc. q. 6. & plures alij ex Thomiſtis.

32. Probatur; primò ratione deſumpta ex D. Thoma. Implicat aliquem effectum pendere per ſe ab aliqua cauſa, & non pendere per ſe ab illa: at ſi idem effectus procederet à duplici cauſa totali, & eiuſdem ordinis, tunc ipſe penderet per ſe à qualibet earum, & non penderet per ſe: ergo implicat, quòd fiat ab vtraque. Minor probatur: nam in primis à quauis earum per ſe penderet quia quælibet eſt cauſa totalis totaliter illum producens: (vt ſupponimus,) ergo effectus per ſe pendebit ab illa; nam ab ea per ſe pendet, à qua habet totum ſuum eſſe. Deinde à nulla earum per ſe penderet; quia effectus, qui poteſt ſine aliqua cauſa produci, non habet dependentiam per ſe ab illa: at ſine quauis determinata cauſa ex illis duabus poſſet effectus ille produci; (vt conſtat) ergo à nulla earum per ſe penderet.

Imò etiam ſequeretur, aliquem effectum prodire totaliter, & adæquatè ab vna cauſa, & non prodire ſic ab illa. Prodire quidem ab ea totaliter, iam conſtat; quandoquidem habet ab ea totum ſuum eſſe: non prodire verò; quia cum etiam ſit ab alia, non procedet totaliter, & adæquatè ab illa.

33. Reſpondet P. Suar. eſſe æquiuocationem in illa particula *per ſe*: nam cauſa per ſe nõ eſt illa, à qua non poteſt nõ procedere effectus; ſed ea, in cuius actiua virtute continetur, & ad illum producendum per ſe ordinatur, ſiue poſſit ab alia procedere, ſiue non. Vnde cum in quauis illarum cauſarum effectus ille contineatur, ab vtraque, tanquam à cauſa per ſe pendebit. Similitérque vt reſpondeat vltimæ parte rationis propoſitæ dicit, ad cauſam totalem, & adæquatam ſolùm requiri, vt totaliter, & adæquatè producat effectum; ſi per illas particulas *totaliter*, & *adæquatè* ſolum intelligatur, quod attingat totum effectum, & omnem illius modum; non verò ſi ſenſus ſit, quòd ita illum attingat, vt non poſſit aliarum cauſarum conſortium admittere.

Sed contra: nam in primis non ſatis percipi poteſt definitio illa dependentiæ per ſe, quæ ab hoc Authore excogitata eſt quia dependere vnum per ſe ab alio, nihil aliud eſt, quàm in eo à quo dependet, non poſſe ſaltem conatutaliter dari ſine illo: & ideò anima rationalis non pendet per ſe à materia; ſecus verò formæ materiales: quia anima poteſt ſine corpore eſſe; non verò cæteræ formæ: at effectus ille qui à duplici illa cauſa totali fieret, poſſet omninò, & connaturaliter in rerum natura poni ſine quauis ex his cauſis in particulari ſumptis: vt ipſi etiam Aduerſarij admittunt. Quomodò ergo prodebit per ſe ab vtraque?

34. Deinde: quia effectui, vt tali, eſt eſſentialis dependentia ab alio: nam ſicut cauſa reipſa eſt id à quo aliud pendet: ita effectus vt talis intrinſecè dicit dependentiam ab alio: ergo hæc, vt ſic dicamus, eſſentialitate contracta, executa, & exiſtenti, pendebit eſſentialiter ab aliqua, vel ab aliquibus cauſis: ergo ita pendebit, & procedet ab illis, vt non poſſit non eſſe ab eiſdem, ac proindemalè dicitur ad dependentiam per ſe effectus à ſua, vel ſuis cauſis tantummodò requiri; quòd in eius actiua virtute contineatur, ſiue procedat indiſpenſabiliter ab illa, ſiue non.

Ex quo etiam fit, rationem noſtram manere omnino in ſua vi: nam ſi dependentia per ſe contracta, & executa, quam habet effectus, eſt dependentia eſſentialis ab aliqua, vel aliquibus cauſis: conſequens erit, quòd ſi effectus fieret à duplici illa cauſa, tunc dependeret, & non penderet per ſe, & indiſpenſabiliter ab aliqua, vel ab aliquibus cauſis: at hoc, vt conſtat, apertam inuoluit contradictionem: ergo, &c. Sequela quoad priorem partem, ſcilicet quòd ſic penderet effectus, ſatis conſtat ex his, quæ modò dicebamus.

35. Quoad ſecundam partem, ſcilicet quòd non penderet per ſe, & indiſpenſabiliter, ſeorſim probanda, ſeu explicanda eſt: quia longiori eget explicatione: etenim ſolum poteſt ſic pendere, vel ab vtraque ex illis cauſis ſimul ſumptis, vel à quauis in particulari de terminatè, & in ſolidum; vel ab vna, vel ab altera indiſtinctè, eo quo viſio pendet ab oculo, ſiue ille ſit dexter, ſiue ſiniſter: at non pendet per ſe, & indiſpenſabiliter ab vtraque ſimul, vel ab aliqua determinatè, & in ſolidum propter rationem factam: quia nimirum poteſt fieri ſine quauis in particulari, & determinatè ſumpta: imò connaturaliùs ſic fieret. Et inſuper: quia ſi ab vtraque ſimul penderet eſſentialiter, iam quæuis eſſet partialis, & inſufficiens: quandoquidem nunquam deſideratur neceſſariò concurſus duarum cauſarum eiuſdem ordinis, niſi quælibet ſit inſufficiens: & ſimiliter nec poteſt pendere per ſe ab vna, vel ab altera indiſtinctè, & indeterminatè: quia effectus catenus pendet à cauſa, vt exiſtentialiter, & in executione ponitur, quatenus accipit ab ea eſſe: at non accipit illud ab vna, vel ab altera: ſed ab vtraque: ergo nequit ab vna, vel ab altera diuiſim, & indeterminatè ſumpta, hac, vt ſic dicamus, executa exiſtentialitate, pendere.

36. Confirmatur exemplo viſionis adducto: quia etſi daremus, quòd conſiderata in actu ſignato poſſit ab vno, vel ab altero oculo pendere: at ſi de eadem vt executa, & exiſtente fiat ſermo, vt in præſenti contingit, non poteſt non ab aliquo oculorum determinatè, & in particulari pendere.

Reſpondet adhuc idem author, effectum in fieri collatum cum ſuis cauſis non eſſe conſiderandum, niſi prout exit ab illis: at hoc ipſo, quod exeat à duplici cauſa totali, fit per duplicem actionem totalem, atque ita prout exit, & fit ab vna; non fit ab altera, & prout fit ab vna per vnam actionem, ita pendet per ſe, & indiſpenſabiliter ab illa, vt nequeat pendere ab alia: quia etſi ab altera etiam pendeat; non tamen per illam; ſed per aliam actionem.

37. Sed

37. Sed contra ſolutionem hanc non minus procedit argumentum factum, quàm contra præcedentem. Quod vt meliùs intelligatur, notandum eſt: quòd ſi ſemel duæ cauſæ totales, & eiuſdem ordinis efficeſent per diuerſas actiones eundem effectum, tunc tam cauſæ, quàm earum cauſalitates totales reſpicerent totum effectum, & ſub eadem ratione formali: nam qua ratione ſunt totales, attingerent, & terminarentur ad totum effectum, qua verò ratione ſunt eiuſdem ordinis, non ſolùm reſpicerent totum effectum; ſed ſub eadem ratione: quia hoc eſt de ratione cauſæ eiuſdem ordinis: & ideo ſi vna earum terminaretur ad illum ſub aliqua ratione magis communi, & eleuatiori, iam illa non eſſet eiuſdem; ſed ſuperioris ordinis.

Ex quo etiam fit, quod effectus per vnicam, & eandem indiuiſibilem habitudinem iterato reſpectu reſpiceret vtrumque agens, & actiones illorum: quia ita reſpiceret, ſicut terminat: nam ideo reſpicit tranſcendentaliter: quia terminauit dependentiam ſui ab illis. Vnde ſicut vnam, & eandem indiuiſibilem rationem terminandi habet: ita & vnum, eundem indiuiſibilem reſpectum, & reſpiciendi modum: quare non patebit ibidem aditus ad diſtinguendum reſpectum, & habitudinem illam prout eſt ad vnum agens, & ad vnam actionem, & prout eſt ad aliud, & ad aliam actionem: alioqui effectus ille in ratione reſpicientis non eſſet vnicus, & indiuiſibilis, ſicut ſi in ratione terminandi eſſet aſſignabilis duplex terminandi ratio, non terminaret ſub vna & eadem indiuiſibili ratione.

38. Hoc ergo ſuppoſito, non obſcurè conſtabit, quomodo ratio à nobis ſupra facta non minus contra hanc, quàm contra præcedentem ſolutionem procedat: nam cuilibet reſpectui, & habitudini tranſcendentali executæ, & exiſtenti debet aſſignari aliquis indiſpenſabilis terminus: quandoquidem ab eo ſpecificatur: at illi reſpectui, quo effectus reſpiceret tam agentia illa, quàm eorum actiones, non eſſet aſſignabilis talis terminus: ergo non eſt poſſibile, illum reſpectum actu, & in exercitio in aliquo effectu dari: ac proinde nec erit poſſibilis effectus, qui per illas fiat: nam ſi fieret per eas, daretur talis reſpectus.

Maior cum prima conſequentia ſatis conſtat. Minor verò etiam liquet: quia terminus iſte nec poteſt eſſe vtrumque agens, & actiones illorum ſimul ſumptæ, nec vnum, vel aliud cum vna, vel alia actione indeterminatè accepta; nec tandem quodlibet eum ſua actione in particulari in ſolidum, & determinatè ſumptum, vt ex diſcurſu facto, & hic proportionabiliter applicato patet: ergo, &c.

39 Confirmatur, & explicatur: nam vel effectus ille, vt in fieri terminaret illas duas actiones, & reſpiceret cauſa illas totales ſub eadem, vel ſub diuerſa ratione: ſi ſub diuerſa, ergo non fieret ab illis cauſis vt à totalibus & eiuſdem ordinis, vt modo dicebamus: ſi ſub eadem ratione reſpiceret vtramque actionem, ergo nulla ex his actionibus reſpiceretur vt totalis, & adæquata: ſicut quia duæ viſiones reſpiciuntur à viſu ſub vna communi ratione vtrique, neutra reſpicitur vt adæquata.

Adde primò, quòd hoc ipſo, quòd vna cauſa per vnam actionem totalem producat effectum, repugnat vt alia eiuſdem ordinis terminetur ad illum per aliam: quia, vt infrà in quæſtione ſequenti dicemus, hoc ipſo, quòd vna cauſa contineat vt cauſa totalis vnum effectum, implicat aliam vniuocam, & eiuſdem ordinis continere illum, & ideo ſola actio, quæ fit ab illa cauſa, poteſt attingere inter omnes cauſas illius ordinis prædictum effectum.

Adde ſecundò, quod vt ſtatim ex Diuo Thoma expendemus, implicat duas actiones totales, eſſe duas, & eiuſdem ordinis, & terminari ad eundem effectum.

Elucidatur ſecundum fundamentum D. Thomæ.

§. III.

40. SEcunda ergo ratio principalis deſumitur ex D. Th. locis citatis, ſcilicet ex primo ſent. diſt. 37. & quæſt. 3. de Potentia: nam ſi darentur duæ cauſæ totales, & eiuſdem ordinis reſpectu eiuſdem effectus: ita illarum actiones confunderentur, vt eſſent duæ, & non eſſent duæ; ac proinde virtutes, necnon & eſſentiæ illarum cauſarum ita confunderentur, vt ſimiliter eſſent duæ, & non eſſent duæ: quod apertè implicat.

Maior quoad ſecundam partem, ſcilicet, quòd ſi actiones illæ modo dicto confunderentur, deberent etiam confundi eodem modo virtutes, & cauſæ earum, eſt ſatis manifeſta: & inſuper probatur à D. Th. in dicta diſt. quia confuſio actionum in cauſis eiuſdem ordinis quodammodo refunditur in confuſionem virtutis, & eſſentiæ, quatenus, quæ operantur per diuerſas actiones, habent neceſſariò diſtinctas virtutes; ſicut, quæ per vnam, & eandem actionem, ſi ſint eiuſdem ordinis, oportet vt habeant eandemmet operandi virtutem, vt patet in diuinis perſonis reſpectu operationum ad extra, vt docet idem S. Doctor 1. part. quæſt. 45. art. 6.

41 Quoad primam verò partem nimirum, quod actiones talium cauſarum confunderentur, ita vt eſſent duæ, & non eſſent duæ inde liquet: nam in primis eſſent duæ: tum quia id aſſeritur ab aduerſariis, ex quod correſponderent diuerſis virtutibus, & rationibus agendi eiuſdem ordinis: tum etiam quia deficiente concurſu, & actione vnius cauſæ ex illis, poſſet effectus æquè fieri per concurſum alterius, quod quidem in his cauſis ſatis indicat diſtinctionem concurſus, & actionum ab illis emanantium: tum denique, quia ſi tantùm ſit vna actio, cum ſit determinata, & exiſtens, inquiremus à quanam cauſa determinatè pendeat, & idem conficiemus argumentum de actione, quod de effectu in prima noſtra ratione formauimus.

Et deinde non eſſent duæ: tum, quia ſi vnus effectus illis agentibus correſpondet, oportet, quòd fieri illius ſit in vno, & eodem ſubiecto, atque adeo, quòd ſit vna numero actio: quia accidentis indiuiduantur à ſubiecto, vt ex D. Th. in lib. de gener. dicemus.

Accedit, quòd non ſtat produci eundem numero effectum ab illis cauſis, & quòd producatur per diuerſas actiones totales: quia illæ actiones, ſi eſſent duæ, non ſe impedirent, vt ſupponitur; & mutuo ſe impedirent: nam quæuis actio totalis, & eiuſdem ordinis, ideo non admittit conſortium alterius, quæ ſit eiuſdem ordinis: quia vtraque eſt totalis, & illius ordinis, ita vt totum hoc ſit actuale exercitium mutuo ſe impediendi, ſicut eſſe virtutem totalem, & eiuſdem ordinis, eſt virtus impeditiua in actu primo: ergo repugnat manere prædictam actionem totalem, & non manere ipſam actualem, vt ſic dicamus impeditionem: non ſecus ac repugnat, manere vim, & virtutem totalem ſine vi, & facultate ad impediendum: quia eſt ipſa virtus impeditiua.

Diluuntur

Diluuntur Argumenta vtrinſque ſententia.

§. IV.

42. AD primum primæ ſententiæ (quòd quidem aliquibus ſatis difficile viſum eſt) vt reſpondeamus, prænotandum eſt, tum quòd Ariſtot. ſect 25. problemate 9. docet proprium eſſe luminis, tendere per viam rectam; tum etiam, quòd tanto amplior lux reſplendet in aliquo corpore, quando partes eius magis perpolitæ, & æquales ſunt. Et ideo idem Philoſophus in alio problemate inquit: *Quomodo etiam lux amplior reſplendet in lauibus: an quod nihil impedimenti interuenit, quo interpeletur?* Tum denique: quod impoſſibile eſt naturaliter loquendo, idem corpus ſecundùm eandem partem æquè diſtare à duobus aliis corporibus: verbi gratia luminoſis in diuerſis locis exiſtentibus: quia cum vnaquæque pars ſit diuiſibilis in alias plures, iam ſecundum aliquas earum erit proximius vni, & ſecundùm alias alteri.

Hoc ergo ſuppòſito ad argumentum reſpondetur, quod ſicut ſemel applicatis duobus luminoſis vni, & eidem medio, tunc vna pars illius medij erit minus diſtans ab vno; & alia ab alio: ita tota intenſio luminis, quæ ibidem eſt, producitur ab vno luminoſo in partibus medij, quæ minus ab illo, quam ab alio diſtant, Sicut econtrà tota intenſio inuenta in aliis partibus propinquioribus alteri luminoſo producitur ab illo: quia cum reſpectu earum partium ſit agens fortius, impedit, ne aliud intendat prædictum lumen.

Cæterùm licet lumen in illa parte medij non ſit magis intenſum, attamen eſt magis extenſum: quia cum illa luminoſa agant per lineam rectam, neceſſarium eſt, quod à luminoſis in diuerſis locis exiſtentibus reſpiciantur diuerſæ partes corporis illuminati: quia reſpiciuntur per diuerſas lineas. Vnde tanto plures reſpiciuntur, quanto corpus fuerit minùs leue, & perpolitum: (numquam enim naturaliter loquendo dabitur corpus omnino læue) quia tunc particulæ illæ, quæ præeminent in corpore aſperò, impediunt illuminationem, & cauſant aliquas vmbras in aliis particulis: & ita ab vno luminoſo non poſſunt omnes partes adequatè illuminari; ſed vnum illuminat verſus vnam partem, & aliud verſus aliam & per conſequens ſe iuuant quantum ad extenſionem, & ſunt in illa ratione cauſæ partiales: ſecus verò quoad intenſionem; quia hæc producitur à luminoſo propinquiori (intellige) in partibus non impeditis modo dicto reſpectu illius, in impeditis verò reſpectu eius & non alterius ſit lux, tam quoad intenſionem, quàm quoad extenſionem in illis ab alio luminoſo; & ita non ſe iuuant quoad intenſionem: quia intenſio eſt reſpectu eiuſdem partis; benè tamen quoad extenſionem: nam ad hoc ſatis eſt, vt quodlibet diuerſas partes medij illuminet.

43 Nec refert, ſi dixeris, hoc eſſe contra manifeſtam experientiam: tum quia duobus illis luminoſis ſimul applicatis, apparet medium magis illuminatum; & videtur eſſe intenſius lumen in omnibus partibus illius, quàm ſi vnum tantum luminoſum ibidem abeſſet.

Non inquam hoc refert: quia ratio illius deceptionis non eſt, niſi quód plures partes medij magis diſtantes à luminoſo, B. illuminantur, quàm ſolummodo eſſet luminoſum, A quod minùs diſtat ab eiſdem partibus; ſicut hinc etiam oritur; quòd ſemel applicatis duabus lucernis, ita vt mutuo ſe reſpiciant, tunc cauſatur quædam vmbra à qualibet; non quidem quia ibi ſit lumen minùs intenſum, ac eſſet ſi aliud luminoſum magis diſtans ab eſſet; ſed quia tunc cum quæuis ex illis lucernis ſit corpus opacum, impedit, ne lux alterius pertingat ad plures illius particulas medij, in quo apparet illa vmbra, ad quas pertingeret, niſi impediretur ratione opacitatis interpoſitæ alterius lucernæ; & maior lux extenſiuè, quæ eſt in aliis partibus, non impeditis, facit, vt lux, quæ eſt in parte illa medij impedita, appareat adumbrata, & minus intenſa, quàm lux aliarum partium magis diſtantium ab vtroque luminoſo, cum reuera non habeant magis de intenſione; ſed potius minùs.

44 Ad ſecundùm reſpondetur; quod tunc tantùm appetuntur illi duo fines vt partiales, & integrantes vnum totalem: vndè ex vi illius volitionis, qua hîc, & nunc appetuntur, non ſequeretur actus deambulationis, ſi alter deeſſet: quòd ſi non obſtante, quòd vnus poſteà deſit, adhuc ſequitur actus ille exterior, non eſt ex vi volitionis præcedentis; ſed ex vi alterius, quæ de nouo eſt.

Ad primum pro ſecunda ſententiâ reſpondetur ex D. Thom. 3. p. q. 82. art. 2. ad 2. nihil refert, quòd inſtrumentaliter ſimul concurrant: quia vniuntur in vnica virtute eiuſdem agentis principalis, cui ſubordinantur.

45 Ad ſecundum, quòd in illo caſu vel duo illà luminoſa non illuminarent propter rationes factas: quia etſi penetratio ex propriis meritis tantùm affe-rat quòd duo illa corpora vni, & eidem loco correſpondeant; attamen ſemel poſita hac penetratione, poteſt ex aliis capitibus repugnare, quòd ſequatur illuminatio illa: vel ſi Deus vellet, vt non obſtante penetratione, nihilominus ſequeretur illuminatio, tunc teneretur, vel ſolùm concurrere cùm vno ex illis luminoſis, quod ipſe deſignaret; vel ſi vellet concurrere cum ambobus, deberet applicare illa ad illuminandum partialiter, & modo ſuprà explicato. Ex quo etiam patet ad confirmationem, quia in eo euentu concurrerent partialiter: quoniam non ſtat aliquam cauſam concurrere vt totalem, & quòd non habeat explicationem, & concurſum totalem ex parte primæ cauſæ.

QVÆSTIO IV.

Vtrum idem effectus poſſit eſſe à pluribus cauſis totalibus diuiſim.

SEnſus tituli eſt: an v.g. calor; qui hîc, & nunc producitur ab hoc igne, qui in hoc loco, tempore, aliiſque circumſtantiis requiſitis applicatur, produceretur idem numero ab alio igne: ſi eidem paſſo, & ſub eiſdem circunſtantiis applicatus fuiſſet.

Proponitur ſententia affirmans.

§. I.

46 PRima ſententia aſſerit, non ſolum ſupernaturaliter; ſed etiam naturaliter id fieri poſſe. Hanc tenet Scotus in 2. diſt. 20. quæſt. 2. quam totis viribus conatur tueri P. Suar. tom. 2. ſuæ Metaph. diſput. 26. ſect. 5. Rub. tract. 7. qu. 2. & reliqui omnes Societatis Ieſu, Suadeturque primò ſic: in ſpecie leonia eſt generalis vis ad productionem cuiuſlibet leonis, at in quolibet leone eſt tota vis ſuæ ſpeciei, ſicut & tota natura, & eſſentia: ergo quilibet leo poterit quodlibet indiuiduum ſuæ ſpeciei producere.

Confirmatur: quia quilibet leo eſt ad minùs æqualis perfectionis eſſentialis cum alio: ergo æqualis virtutis: ergo quidquid vnus poteſt producere, poterit & alter.

47 Secundò: idem effectus, qui fit à cauſa vniuoca, poteſt per ſe, & connaturaliter fieri à cauſa prima: ergo comparatione facta inter illas duas cauſas vniuocam, & æquiuocam, ille effectus ſingularis non magis determinat ſibi ex natura ſua emanationem ab vna, quàm ab alia: ergo etiam comparatione facta inter cauſas vniuocas, non eſt cur effectus ille determinet ſibi ex natura ſua dimanare ab vna tantùm.

Patet conſequentia: tum quia ſi naturale eſſet omni effectui determinare ſimpliciter vnam ſiue vniuocam, ſiue æquiuocam, ſaltem inter cauſas creatas: tum etiam, quia ratio quæ mouet ad dicendum effectum ſingularem dependere à cauſa ſingulari, ita vt per ſe, & non per accidens videatur ab illa produci, æquè poteſt applicari ad cauſam vniuocam, & æquiuocam: quia etiam dici poterat per accidens tantùm ab altera produci, cum æquè benè poſſet ab illa fieri, ſi applicata fuiſſet.

48 Confirmatur: quia idem numero calor, qui fit ab hoc igne, poſſet produci non ſolùm à Deo; ſed etiam à ſole: quia ſol continet eminenter totam ſpeciem caloris: nam licet cauſa vniuoca non poſſit ferri in totam ſpeciem, vt notauit D. Thom. 1. p. qu. 45. art. 5. ad 1. alioqui poſſet producere ſe ipſam: benè tamen cauſa æquiuoca, qualis eſt ſol: quia inde non fieret, poſſe ſe ipſum producere.

49. Tertiò: quia experientia conſtat eundem numero effectum, qui fieret ab vna cauſa, ſi applicaretur, fieri ſæpè ab alia, quæ tunc applicetur: ergo, &c. Antecedens probatur: tum quia quacumque ratione bos intereat, ſiue à iugulante, ſiue ſuffocatus, &c. ſemper cadauer genitum ex illo eſt idem. Quis enim dicet, quod caro bouis interfacta à Petro ſit alia numero diſtincta ab ea, quæ eſſet ſi à Ioanne necaretur? Tum etiam: quia eandem numero exiſtentiam localem, quam hoc mobile habet in loco, poſſet & aliud habere, cum diuerſi motus diuerſorum animaliũ poſſint ad eundem locum terminari. Tum denique: quia idem numero lumen, quod ab vno agente producitur, experimur intendi ab alio: ergo iam lumen illud vt inſenſum producitur ab alia cauſa; ſed idem numero eſt vt remiſum, & vt intenſum: ergo, &c.

Quartò: maior virtus requiritur in cauſa efficienti ad conſeruandum, quàm ad producendum ſuum effectum: quandoquidem plurimæ cauſæ vniuocæ poſſunt producere res quas conſeruare nequeunt: at idem effectus poteſt à pluribus cauſis indifferenter conſeruari: ergo & produci. Minor probatur: quia calor aquæ productus ab vno igne, poteſt poſteà ab alio igne conſeruari.

Præfertur ſententia Diui Thomæ.

§. II.

50. Nihilominus dicendum eſt, implicare contradictionem, quòd idem numero effectus fiat diuiſum à duplici cauſa totali eiuſdem ordinis. Hæc aſſertio apertè colligitur ex D. Thom. locis ſuprà citatis in quæſtione præcedenti, & inſuper ex quodlib. 5. art. 8. vbi ita ait: *Impoſſibile eſt eundem filium naſci, ſiue ſit alius pater, ſiue alia mater; ſicut etiam non eſt idem numero ſigillum, ſiue ſit alia cera, ſiue ſit aliud corpus ſigilli, cuius impreſſione cera ſigillatur.* Quare ſicut in ſententia D. Thom. implicat eſſe eadem figuram ſigilli, ſi ſit alia cera: quia figura illa indiuiduatur ab illo ſubiecto: ſta implicabit eſſe eundem filium, ſiue ſit alius pater, ſiue alia mater. Et ideo hanc ſententiam ſequũtur Thomiſtæ, Capreolus, Soncinas, Iabellus, Soto, & plures alij, quos refert, & ſequitur Maſſius capite 3. ſect. 5. quæſt. 3.

51. Probatur in primis rationibus pro noſtra ſententia quæſtione præcedenti factis: quandoquidem non minus hinc ſequeretur, quòd ille effectus penderet, & non penderet per ſe à quauis ex illis cauſis. Et rurſus, quòd actiones illarum confunderentur, ita vt eſſent duæ, & non eſſent duæ, vt ex his, quæ ibidem diximus, proportionaliter tamen quoad præſens applicatis, & ex ſtatim dicendis conſtabit.

Cæterum: quia aſſertio noſtra peculiariter, & maximè procedit de cauſis totalibus eiuſdem ordinis proximis, & vniuocis, vt in explicatione tituli innuimus; ideo poſtquam eam, quoad omnes cauſas totales, & eiuſdem ordinis confirmatam reliquimus, placuit peculiariter, quoad cauſas vniuocas euertendo præcipuum fundamentum aduerſarium, illam ſuadere.

Probatur ergo quoad prædictas cauſas ſic: per hoc quòd duo indiuidua ſint eiuſdem ſpeciei fundamentaliter, non habent realiter vnam, & eandem indiuiſam eſſentiam; ſed ſolùm quod eſſentia vnius ſit realiter ſimilis eſſentiæ alterius, vt patet ex his, quæ in Logica diſput. 3. diximus, & ideo proprium eſt ſolius naturæ diuinæ, vt eademmet omnino indiuiſa reperiatur in tribus perſonis: ergo per hoc quod eadem fundamentaliter natura, vel potentia actiua radicabilis in vtroque indiuiduo reſideat, ſolùm habebunt eſſe ſimilia in agendo, ita vt tales effectus ſint inter ſe ſimiles, tam in quantitate, (vt ſic dicamus,) quàm in qualitate.

Confirmatur, & explicatur primò: licet in quauis re conceptus eſſentiæ, & conceptus naturæ aliquo modo diſtinguantur, at tamen differentia indiuidualis non minùs limitat rem, v. g. animam rationalem in ratione naturæ, quàm in ratione eſſentiæ: quia ſecundùm vtramque rationem contrahit illam; ſed per hoc quòd anima limitetur in ratione eſſentiæ per hanc differentiam indiuidualem, habet, quòd non poſſit tribuere eundem effectum formalem, quem alia tribuit, ac proindè nec conſtituere eandem numero eſſentiam eiuſdem compoſiti, quam alia conſtituit; ſed aliam ſimilem: ergo per hoc quòd limitetur in ratione naturæ, vel potentiæ actiuæ radicalis, habebit, quòd non poſſit producere eundem numero effectum, quem alia producit; ſed alium ſimilem.

52. Confirmatur, & explicatur ſecundò: formaliſſima ratio potentiæ operatiuæ radicalis, & humanæ abſtracta à cunctis ſimilibus potentiis aliquid amplius includit, quàm quæuis ſingularis potentia: quandoquidem in ea continetur omnis vis actiua talis ſpeciei, cum tamen in hoc, vel illo inferiori non inueniatur, niſi partita, & indiuiſa: ergo ſicut in illa ratione ſolummodo continetur vis, & facultas ad efficienda omnia, & ſingula indiuidua ſpeciei humanæ, ita in peculiaribus, & ſingularibus potentiis indiuidualiter contractis, & partitis iam ſolùm continebitur peculiaris virtus ad peculiaria, & æqualia cauſando.

Patet conſequentia: tum ex paritate rationis: tum etiam, quia ex quo capite deſcendit partita, non poteſt eſſe in eis virtus ita generalis, & extenſa, ſicut eſt in ratione illa formaliſſima, & abſtracta, in qua omnes particulares potentiæ operatiuæ continentur: & ex qua parte ratio talis potentiæ deſcendit æqualiter partita, oportet, vt quodlibet

indiui

Digitized by Google

indiuidunm poſſit producere æqualia indiuidua, tam in quantitate quàm in qualitate, quantùm cum natura diuerſorum indiuiduorum compatibile eſt.

Obiectiones contra noſtram rationem & ſolutio earum.

§. III.

53. SEd contra rationem hanc obiicit Pater Suarez quòd indiuiduatio ſola ipſius cauſæ non eſt ſufficiens ratio, etiam ex parte ipſius, vt determinetur ad hæc peculiaria indiuidua producenda, potius quam alia: tum quia alioqui eadem facultate poſſet quis dicere, quòd cauſa indiuidua determinatur ex vi ſuæ indiuiduationis ad vnum tantummodo indiuiduum producendum, præſertim ex eodem ſubiecto; non ſecus ac cauſa vniuoca determinatur per differentiam ſpecificam, ad efficienda ſola indiuidua illius ſpeciei: tum etiam, quia aliàs inter indiuidua vnius ſpeciei eſſet eſſentialis ſubordinatio: quandoquidem quodlibet ſolùm poſſet fieri ab aliquo determinatò indiuiduo illius ſpeciei, & non ab alio: quod quidem pugnat c m natura indiuiduorum intra eandem ſpeciem, quæ ſunt io infinitum multiplicabilia; cum tamen in cauſis eſſentialiter ſubordinatis non ſit abire in infinitum; vt docet Ariſtot, 8. lib. huius operis.

54 Secundò obiicit Iunior quidam, diſcurſum à nobis factum procedere ſecundùm conſiderationem Metaphyſicam, non verò ſecundum philoſophicam, in qua craſſiori, & materialiori modo, & non cum his præciſionibus rationum ſuperiorum, & inferiorum philoſophandum eſt. Nam ſicut quodlibet indiuiduum in ſuis actionibus phyſicis tantùm intendit conſeruationem ſpeciei, & ad hanc conſeruationem eſt per accidens, quod producatur hoc, vel illud indiuiduum: per ſe autem quod fiat quodlibet aliud præter ipſum: ita obiectum, & terminus per ſe ſuæ potentiæ generatiuæ eſt quodlibet indiuidoum præter ipſum, & conſequenter totalatitudo ſpeciei, ſe ſolo excepto.

Reſpondetur tamen ad primum: negando antecedens. Et ad probationen priorem: quod eadem facilitate, quia infertur ſequela, poteſt, & debet negari: ſed com firmiori fundamento: nam differentiam indiuidualem limitare naturam ſpecificam, & vim eius radicaliter operatiuam ſatis patet ex dictis: & ex ſe conſtat; ſicut & quod differentia ſpecifica coarctat amplitudinem rationis genericæ: & quod hæc limitatio à differentia indiuiduali proueniens non ſit tanta, vt reſtringat virtutem operatiuam ad vnum tantummodo indiuiduum, ex exprrientia ipſa liquet, & ratio ſuadet: quia ſicut vnum indiuidoum non amittit ſuam naturam, & operandi virtutem, per hoc quod produxit aliud: ita eo ſemel producto, poteſt aliud, & aliud generare.

55 Ex quo fit, ſingularia, quæ à quolibet indiuiduo produci poſſunt, non eſſe numero finita; ſed infinita in potentia, & ſyncategorematicè: quia vt dicebamus, quæuis virtus actiua, quantum eſt de ſe, niſi corrumpatur, vel labefacterur, non tot produtet, quin plura poſſit producere: vt patet in iotellectibus damnatorum reſpecto actuum, quos per totam æternitatem poſſuot elicere.

56 Cæterum cum hoc ſtat, vt hæc infinita indiuiduorum ſpecies correſpondens virtuti actiuæ vnius indiuidui, ſolum contineat peculiarem congeriem indiuiduorum dicentium ex ſe habitudinem ad talem cauſam: quia intra vnam ſpeciem non ſolùm poſſunt eſſe infinita indiuidua; ſed etiam infinities, iofinita, & infinitæ indiuiduorum ſeries, quarum quælibet diſtincta, & infinita contineat indiuidua; vt in exemplo poſito conſtat. Et ita ſicut per differentiam ſpecificam limitatur natura ad non producendum extra illam ſpeciem: ita per indiuidualem ad non efficiendum extra illam ſeriem.

57 Et ad ſecundam probationem reſpondetur: quod ad eſſentialem ſubordinationem requirebatur influxus actualis omnium indioiduorum, quoties aliquod particulare indiuiduum producendum erat; quod tamen in præſenti non iouenitur. Qoare vnom indiuiduum ſolùm petit, vt ſi ſemel efficiendum eſt ab aliqua cauſa proxima creata, quod fiat ab hac, & noo ab illa.

Ad ſecundam obiectionem: quòd rationes Metaphyſicæ veræ fundantur in rebus ipſis Phyſicis: & ideo quæuis limitatio in ipſis inuenta oritur ex limitatione Phyſica, & fundamentali earumdem rerum. Vnde bene colligimus, quòd tres perſonæ diuinæ habent à parte rei indiuiſum omnino operandi modum ad extra: quia oatura diuina in eiſdem inuenta, non eſt in illis partita partitione Metaphyſica per diuerſas differentias indiuiduales: nam ſi ſemel eadem natura contraheretur in illis per diſtinctas differentias, tunc ſicut bene colligeretur, non eſſe eundem numero Deum; ita neque habere omnino voam, & indiuiſibilem operationem ad extra.

58 Et ad rationem, quæ in hac obiectione fit dicendum eſt, quod in homine verbi gratia, aliud eſt, loqui de intentione huius peculiaris virtutis operatiuæ, aliud verò de intentione potentiæ generatiuæ humanæ; ſi de prima fiat ſermo, tunc non intenditur per ſe immediatè qualiſcumque conſeruatio ſpeciei: ſed ea, quæ per indiuidua illius collectionis correſpondentis tali virtuti actiuæ poteſt fieri: quamuis totum hoc ordinetur vltimatè ad abſolutam ſpeciei conſeruationem: quia hæc peculiaris potentia generatiua, ſiue radicalis, ſiue proxima, eſt, vt ſic dicamus quædam veluti pars potentiæ generatiuæ humanæ: & ideo ordinat ea, quæ ſunt ſibi propria in conſeruationem ſpeciei humanæ abſolutè.

At ſi de inteotione humanæ naturæ loquamur, tunc ſicut natura ipſa, & illius Author non per hanc determinatam potentiam actiuam, ſed per omnes illios ſpeciei operatur: ita poteſt per illam intentionem intendi conſeruatio naturæ, ſiue ſit in illis, ſiue in aliis indiuiduis, ex his, quæ ſuper ſunt facienda Et in hoc ſenſu poteſt ab illa prædicta conſeruatio abſolutè intendi.

Satisfit argumentis primæ ſententiæ.

§. IV.

AD primum, & eius confirmationem, patet ex modò dictis.

Ad ſecundum reſpondetur: quod à cauſa prima bene poteſt fieri idem numero effectus, qui fit à ſecunda, & vniuoca. At ſi Deus produceret illum per creationem, tunc operaretur: vt cauſa altiſſimi, & ſupremi ordinis, & reſpiceret illum effectum ſub diuerſa formaliter ratione: & ita non ſequeretur, quòd effectus penderet à duplici cauſa eiuſdem ordinis, & ſub eadem formali ratione: ſi verò Deus efficeret prædictum effectum per eductionem: tunc ſatis probabiliter dici poſſet, quòd produceret illum, non vt cauſa particolaris, ſed vt vniuerſalis.

59 Etenim, vt benè notauit Ledeſma lib. de auxiliis qu. illa vnica art. 15. io ſolutione ad 3. dicens: hanc eſſe mentem omnium Thomiſtarum, cauſam etiam dum concurrit cum cauſis ſecundis addit ad eos

effectus, qui non implicant à cauſa prima ſola fieti, præſtat concurſum ex ſe ſufficientem ad illos, vt ita concurrat omninò independenti modo, & quali primam cauſam decet, quæ non ex neceſſitate, ſed ex dignatione, (vt ſic dicamus) admittit ſecum conſortium alterius cauſæ inferioris in prædictis effectibus: quia admodum concurrendi cauſæ vniuerſalis ſatis eſt, vt ex vi modi concurrendi attingat per ſe primò in effectu aliquam aliam rationem magis generalem, quàm eam, quæ à cauſa particulari attingitur: nam eo ipſo, & ex vi illius modi concurrendi admittere poteſt ſecum illam particularem cauſam, quæ ſimul, & ſemel efficiat effectum ſub ratione aliqua magis inferiori, quatenùs nimirum in ſua illa ſpeciali indiuiduorum ſerie continetur: & ita non ſequitur, quòd ille effectus fiat à duplici cauſa eiuſdem ordinis.

60 Secundò reſpondetur: quòd etſi demus Deum producere illum effectum vt cauſa particularis, nihil indè ſequetur: quia ſolus Deus continet omnem determinationem quæ eſt in illa cauſa particulari vniuoca, potente illum producere: & ideò concurrere vt eminenter continet illam determinationem cauſæ ſecundæ ad talem numero effectum: & ita per ſe, & formaliter loquendo ab vna ſolummodò cauſa penderet; quia terminus formalis illius dependentiæ eſt illa numero vis actiua cum his numero circumſtantiis, ſiue habeat modum eſſendi eminentem, vt in Deo, ſiue modum eſſendi formalem, vt in creatura.

Ex quo etiam ad confirmationem quoad cauſas creatas, & æquiuocas patet. Vnde cum ſol, verbi gratia, ſe ſolo producit calorem, non efficit illum et numero, quem efficeret concurrendo cum igne: quia non continet eminenter, ſicut Deus, omnem determinationem cauſæ particularis, & ita producet alium ex his, quæ in collectione illa, & ſerie indiuiduorum ſibi correſpondentium continetur: quæ quidem collectio ſicut correſpondet perfectiori virtuti, ita latior, & extenſior eſt, quàm ea, quæ huic igni v.g. correſpondet.

Vnde licet non ſit contra rationem cauſæ æquiuocæ vt ſic, continere totam ſpeciem: poteſt tamen continentia cauſæ æquiuocæ non ſe extendere ad totam ſpeciem, vt in præſenti contingit: quia cum ſol ſit numero multiplicabilis, non poteſt cuiuis indiuiduo ſolis conuenire, vt contineat eminenter totam ſpeciem, caloris: quia hic modus continendi, ſi dabilis eſſet, non conueniret niſi toti ſpeciei ſolis. Diximus, ſi dabilis eſſet, propter ea, quæ nuper tetigimus in diſcrimine poſito inter Deum, & cauſas creatas quoad modum continendi alias.

61 Ad tertium negandum eſt antecedens. Ad primam probationem dicendum eſt, neque iugulantem, neque ſuffocantem bouem eſſe cauſam principalem formæ cadaueris; ſed cœlum, vel elementum prædominans, vel Deum: & ideò pro identitate, vel diuerſitate verbi gratia elementi prædominantis, erit identitas, vel diuerſitas cadauerum.

Ad ſecundam negandum eſt antecedens: quia ad vnitatem vbi, ſeu exiſtentiæ localis; non tam requiritur identitas loci, quàm rei locatæ, non ſolùm vt efficiens; ſed vt cauſa materialis illius eſt. Vnde licet a Deo duo corpora penetrentur; non ideò ex vi talis poſitionis haberent idem numero vbi, aut eandem exiſtentiam in loco. Nec refert, quòd duo motus ad eundem terminentur locum intrinſecum: quia motus illi non ſunt productiui talis loci ſaltem per ſe primò.

62 Ad tertiam probationem reſpondetur: quod cum intentio luminis dicat nouam communicationem eiuſdem formæ, non mirum, quod ſicut lumen illud ſub iſta ratione diſtinguitur aliquo modo à ſe ipſo ſecundùm ſuam ſpeciem conſideratum; ita poſſit à diuerſa cauſa, vt ſic ſumptus, fieri; tunc tamen illa intentio ab illo agente producta, eſſet ſuo modo numero diſtincta ab ea, quam produceret aliud agens quòd primò prædictum lumen generauit.

Ad quartum dicendum eſt: quòd aliquibus cauſis æquè facilè eſt rem producere; & conſeruare: vt patet in Deo, & in ſole producente lumen: aliquibus verò æquè difficile, ſeu potius impoſſibile, vt patet in his, quæ actionis expertes ſunt, aliis verò rebus partim facilius eſt producere, partim verò conſeruare: homo enim producit hominem, quem conſeruare non poteſt & veſtis illum conſeruat, ſed producere non valet.

63 Sed quomodocumque maior propoſitio intelligatur, diſtinguenda eſt minor: & ſi in ea fiat ſermo de conſeruatione, quæ diſtinguitur realiter à prima productione continuata; vera eſt; ſed tunc negari debet conſequentia: ſi verò de conſeruatione; quæ idem eſt cum prima rei productione, tunc falſa eſt: quia vna cauſa creata nequit effectum alterius conſeruare, niſi conſeruatione per accidens, & vt remouens contrarium, vel vt inducens qualitates rei conſeruandæ congruas. Ad hanc verò conſeruationem per accidens, nihil refert, quòd concurrere poſſint multæ cauſæ per accidens, quarum quælibet introducat proprias, & congruas qualitates, ſi illas habuerit, & hæc de hac quæſt. & diſput. necnon de toto 2. libro Phyſicorum.

LIBER TERTIVS PHYSICORVM.

PROOEMIVM.

POST tractatum de natura, & cauſis entis naturalis: meritò de motu in hoc libro ſermo inſtituitur, quia cum motus ſit prima, & præcipua paſſio inter omnes alias: quæ à natura oriuntur; ideò post traditam naturæ notitiam oportebat, vt de motu prius, quàm de aliis proprietatibus, ſermo haberetur. Imò quia natura realiter ſumpta etiam eſt principium actionis in aliud: ideò de actione, ac per conſequens de paſſione, quæ eidem correſpondet, diſputabimus: vt ſic vndequaque ratio, & eſſentia naturæ etiam ſecundùm ea, quæ eandem realiter comitantur, explicata maneat. Tandem quia motus eſt de genere continuorum, quibus conuenit, quòd ſint finita, vel infinita; ideò de infinito, & de pluribus ad id ſpectantibus ex profeſſo diſputationem texemus

SVMMA

SVMMA TEXTVS TOTIVS LIBRI.

IN primo ergo capite poſtquam Ariſtoteles rationem reddidit cur poſt tractatum de natura agit de motu, ne ſcilicet natura per motum definita lateat; latente motu: præmittit aliquas diuiſiones ad notitiam motus neceſſarias: vt diuiſionem entis in actum, & potentiam, necnon & in decem genera. Concluditque motum non conſtituere ſpeciale prædicamentum; ſed ad ſui termini genus reduci. Et ſtatim in capite ſecundo tradidit definitionem motus, & ſingulas eius particulas explicat, & confirmat. Et tandem docet, motum non eſſe actum mouentis, ſed mobiles: & ita in capite tertio ſtatuit, motum non eſſe in mouente, ſed in mobili; proponitque quæſtionem illam: an idem ſit actus mouentis, & mobilis ſeu agentis, & patientis, ſeu, vt alij inquirunt; an actio, & paſſio ſint idem motus: adducitque argumenta pro vtraque parte, eligit affirmatiuam, & reſpondet argumentis pro negatiua.

In quarto agit de infinito, & probat ad Philoſophum ſpectate diſcuſſionem illius: quia motus eſt de genere continuorum, vt patebit in ſexto libro. At infinitum aliquando ingreditur definitionem continui, vt cum continuum definitur per reſolutionem: tunc enim dicimus continuum eſſe diuiſibile in infinitum. Deindè mouet quæſtionem, an rerum in natura ſit infinitum, adducitque argumenta in vtramque partem. Et tandem aliquas definiti acceptiones explicat.

In quinto affert alia argumenta ad probandum, non dari infinitum, ſiue in ſubſtantia, ſiue in quantitate.

In ſexto diſſoluit quæſtionem dicens, quodammodo dari infinitum, & quodammodo non dari: quia re vera admittendum eſt infinitum in potentia; non verò infinitum in actu.

In ſeptimo adducit definitionem infiniti ab antiquis traditam, & propriam profert. Et tandem in capite octauo reſpondet argumentis, quibus in quarto capite probauerat, dari infinitum: & ideò nos totam hanc materiam tribus diſputationibus complectentes, eam ordine iam ſupradicto meritò diſcutiemus.

DISPVTATIO XVI.

DE ESSENTIA, ET QVIDDITATE motus in communi.

MErito de quidditate motus in communi diſputatio præſens inſcribitur: tum quia ab vniuerſalioribus incipiendum eſt: tum etiam quia mens Ariſtotelis in hoc libro tantùm eſt agere de motu in communi: nam de motuum diſtinctione, & eorum ſpecificis rationibus non diſcutit, vſque ad quintum librum. Sic enim, vt infrà dicemus, meliùs natura motus patefiet.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrùm definitio, quam Ariſtoteles de motu tradidit; ſcilicet, Quòd eſt actus entis in potentia, ſecundùm quod in potentia, *ſit legitima.*

MOtum eſſe, res eſt ſenſibus etiam manifeſta; licet non defuerit quidam Zenon Ariſtotele antiquior, qui exiſtentiam motus negauerit. Cæterùm vt quidam alius Philoſophus dixit: ſententia hæc potiùs ambulando, quàm rationibus ageodo, deberimpugnari; & ideò quæſtione *an eſt* relicta, à quæſtione *quid eſt* exordium ſumimus inquirens: an prædicta definitio ſit legitima.

Rationes dubitandi proponuntur.

§. I.

1. PArtem negatiuam videntur ſuadere hæc argumenta. Primum eſt, quòd motus intrinſecam importat habitudinem ad terminum, *à quo*, & *ad quem*; cum eſſentialiter habeat eſſe viam, & tendentiam inter illos; ſed huiuſmodi habitudo tradita motus definitione non explicatur; ſed ſolùm ordo ad obiectum, vt ex verbis eius patet: ergo nec quidditas motus.

Secundò: forma ſubſtantialis eſt actus entis in potentia, ſecundùm quod in potentia; & tamen non eſt motus: ergo hæc definitio conuenit aliis in à definito. Minor probatur: nam eſt actus materiæ primæ, quæ eſt ens in potentia ad recipiendam talem formam; & ſecundùm quod in potentia: quia non provt in actu; ſed provt in potentia, eſt ſubiectum capax illius: Quod argumentum magis adhuc vrget in formis, quæ ex ſe ſunt viæ ad alias, vt forma ſeminis, & embrionis.

Confirmatur; calor remiſſus iam acquiſitus, & manens in aqua; tranſacta calefactione, eſt actus entis exiſtentis in potentia: nempè aquæ, & provt in potentia, ſi quidem adhuc manet in potentia ad recipiendum intenſiorem calorem. At ibi non eſt motus; cum aqua tunc quieſcat in illo calore acquiſito: ergo prædicta definitio conuenit aliis à definito.

2. Tertiò, quia non videtur particula illa *actus* fuiſſe rectè poſita in definitione motus; quoniam actus quicumque non relinquit ſubiectum in potentia; ſed in actu: & ideò quia albedo eſt actus, reddit ſubiectum actu album; ſed motus eſt actus entis in potentia, ac proindè relinquit illum in potentia: ergo non eſt actus.

EXPLICATVR, ET DEFENDITVR definitio motus ab Ariſtotele tradita.

§. II.

3. SEd nihilominus dicendum eſt, legitimam eſſe definitionem prædictam, quam admittit D. Th. in præſenti, & 1. part. quæſt. 9. articulo 1. in corpo.

te,& ad primum & in 1.diſt.8.quæſt.3.art.1.& 2. contra Gent.cap.17.nec non & omnes Philoſophi, atque Theologi; & ideò nnn oportet ſingulos referre. Cæterum,vt eius ſufficientia magis pateat, & ſimul natura motus amplius innoteſcat, curabimus eam, tam in generali, quam in particulari vnà cum Ariſtotele confirmare.& ideò duplex probationum genus adducemus:primum,quo generaliter; ſecundum verò quo ſpecialiter, & diſcurrendo per ſingulas particulas oſtendatur.

Probatur ergo primò.& explicatur in generali tradita definitio,prænotando tamen priùs ex D. Thom. in præſenti lect. 2. quod aliqua res ſub triplici ſtatu poteſt conſiderari:nam aliquando eſt in actu tantum: aliquandò verò in potentia tantum: & tandem aliquando medio modo ſe habet, inter potentiam puram,& actum perfectum. Quando igitur eſt in potentia tantùm, nondum mouetur: quando autem eſt in acto perfecto, iam non mouetur; ſed mota eſt: tunc igitur mouetur, quando medio modo ſe habet inter potentiam,& actum, quando nimirum partim eſt in actu,& partim in potentia.

Hinc ergo facilè oſtenditur, quomodo motus ſit eſſentialiter actus entis in potentia ſecundùm quod in poteotia: nam hoc ipſo,quòd relinquat ſubiectum partim io actu,partim in potentia, oportet,vt non ſit potentia exiſtentis in potentia; alioquin non relinqueret partim in actu. Neque ſit actus exiſtentis in acto;aliàs non ſineret ſubiectum eſſe partim in potentia;ſed ex qua parte relinquit in actu, ſit actus entis in potentia, ſeu mobilis actuati per ipſum: & ex qua parte relinquit illum in potentia, neceſſe eſt vt ſit actus eotis,prout io potentia quatenus ita actuat, vt ex proprio actuandi modo, quia eſt via ad terminum,relinquat ſubiectum in potentia ad illum.

4. Secundò,bonitas, & ſufficientia eiuſdem definitionis non aliter meliùs oſtendetur, quàm diſcurrendo, vnà cum Ariſtotele per ſingulas particulas, & oſtendendo, quàm benè cum natura motus cohæreant. Ponitur ergo primo loco, & vice generis particula illa *actus* quæ vt melius intelligatur, notandum eſt,actum eſſe duplicem,alium perfectum, & eſt ille, qui ſic ſubiectum actuat, vt ex proprio actuandi modo non relinquat illud in potentia, & fluxu ad alium actum,qui ſit illius terminus: vt calor, & albedo in eſſe quieto,& perfecto. Alium verò imperfectum, qui eſt talis conditionis, vt ex proprio actuandi modo, relinquat ſubiectum & potentialitatem eius inexpletam,& in fluxu,& conſequenter ordinatam ad vlteriorem, & perfectiorem actum tanquam ad terminum, & complementum talis actus imperfecti.

Cum ergo dicitur in definitione motus,eſſe actum, ſumitur actus, prout abſtrahit ab acto, ſiue perfecto, ſiue imperfecto; vt ſic ratio actus poſſit loco generis poni, & motus cum aliis actibus aliqualem habeat conuenientiam Et merito ſanè motus dicitur eſſe actus:& optimè probat Ariſtoteles in præſenti, & D. Thom. lect.2. vbi ſic ait:*Id, quo aliquid ſit actu prius in potentia exiſtens,eſt actus; ſed aliquid ſit actu, dum mouetur prius adhuc in potentia exiſtens: ergo motus eſt actus.*

5 Additur deinde *entis in potentia*, quia vt optimè explicat,& probat Diu.Thoma ex Ariſtot. in præſenti:omnis actus eius eſt proprius actus, in quo ſemper inuenitur:ſicut lumen,quia nunquam inuenitur, niſi in diaphano,eſt proprius actus eius; at motus ſemper inuenitur in ente, quod eſt in potentia: quia licet res agat,quatenùs eſt in actu, non tamen mouetur ad aliqua, niſi quia eſt in potentia ad illud; & per conſequens motus erit actus entis in potentia.Ex quo ſit,per hanc particulam ſignificari; tum quòd motus ſit actus mobilis, qua mobile eſt: quia mobile, vt tale, eſt ens in poteotia ad motum, & ideò idem eſt dicere, motum eſſe actum entis in potentia; & eſſe actum mobilis, vt explicat Diu. Thomas lect.4.

Additur tandem vltima particula, ſcillcet, *ſecundum quod in potentia*; id eſt, quod motus eſt actus mobilis, ſecundùm quòd mobile iotelligitur eſſe in potentia ad formam, & actum perfectum, ſeu terminum motus, & cooſequenter intelligitur eſſe aliquo modo ſub priuatione illius, vt io quæſtione ſequenti dicemus: quia vt optimè expeodit Angelicus Doctor loco citato: motus eſſentialiter dicit fluxum, & tendentiam à termino *à quo* ad terminum ad *quem*. Ergo motus actuat mobile ſecundùm quod habet potentiam ad terminum, & aliquo modo iotelligitur eſſe priuatum illo, atque adeò motus erit actus entis in poteotia ſecundùm quod in potentia, ly *ſecundum* ſumpto ſpecificatiuè, & reduplicatiuè: & ideò hoc ipſo, quod mobile noo ſit iam in potentia ad vlteriorem perfectionem, vel terminum nequit ampliùs moueri: tamdiù enim calefactio verbi gratia durat in aqua, quamdiu ipſa intelligitur eſſe in poteotia ad perfectiorem caloris gradum adipiſcendum.

6 Et Meritò ſanè hoc per prædictam particulam denotatur:quia etſi hæc duo inter ſe cohæreant, & quòd aliquid habeat potentiam receptiuam alicuius formæ, & quòd nihilominus potentia illa ſit expleta, & cooſequenter perfectè actuata: quia poteotia ad formam per illius aduentum non destruitur, ſed potiùs completur, & perficitur:at non poteſt ſtare,vt aliquid habens potentiam ad aliquam formam intelligatur eſſe in potentia ad illam;& quod habeat prædictam potentialitatem omninò completam, & actuatam, ſiquidem adhuc intelligitur in potentia.

Quare vt denotetur,quomodo mobile,vt actuatum per motum, adhuc habeat potentiam ad terminum, & aliquo modo intelligatur eſſe ſub priuatione illius:ideò conſulto in definitione dictum eſt: *Quod eſt actus entis in potentia*, ſeu mobilis, & non vtcumque, *ſed ſecundùm quod in potentia*. Et verè res ſic ſe habet: quia quandiu intelligitur motus, nondum intelligitur omninò acquiſitus actus,& perfectio motus:quia poſt motum,& fieri ſupereſt, vt intelligatur factum eſſe, & terminus motus, per quod vltimatè perficitur mobile, & intelligitur habere expletam, & ſatiatam ſuam potentialitatem.

Ex quo ſit,quòd per eandem particulam innuatur, motum eſſe eſſentialiter actum imperfectum per modum viæ,& fluxus: ſiquidem prædictus actuandi modus eſt proprius actus eſſentialiter vialis.Quod etiam docet S. Thom.in 4.diſt. 1. quæſt.1. art. 4. quæſtiunc. 2.in corpore; ſed de his iterum redibit ſermo, quæſtione ſequenti: vbi etiam eorundem exactior intelligentia conſtabit.

Satis ſit rationibus dubitandi.

§. III.

7. AD argumeota igitur initio quæſtionis poſita reſpondetur Ad primum quod iuxta doctrinam Diu. Thom. lectione citata; ſaltem implicitè in hac definitione continetur habitudo illa, quam motus ad vtrumque terminum dicit:nam ex eo quod dicitur eſſe actus entis, ſecundùm quòd in potentia, innuitur ordo ad vlteriorem actum, ad quem

promouet

Digitized by Google

præmouet, & ordinat ſubiectum, ac proinde, & terminus *ad quem*: imò & per hoc etiam denotatur terminus *à quo*, quia denotatur ratio actus vialis ad nouum terminum, & per conſequens tranſitus ab vno in alium terminum.

Ad ſecundum: quòd forma ſubſtantialis perfecta illa ſcilicet, quæ ex ſe non ordinatur ad introductionem alterius, non actuat materiam ſecundùm quod in potentia, vel in ordine ad eandem formam: quandoquidem forma illa quatenus actuat materiam primam, tollit omninò priuationem ſui, vel in ordine ad alias: ſi quidem non ordinatur ad illas; & ita ex vi modi actuandi non actuat, vt præmouens, & acto ordinans ad illas; ſecus verò motus, qui cum eſſentialiter ſit via, & fluxus ad terminum habet ex vi modi actuandi actuare mobile, vt eſt potentia ad eundem terminum.

8. Ad illud autem de formis ſubſtantialibus ex ſe ordinatis ad alias formas vt forma ſeminis, dicimus non eſſe actum entis in potentia ſecundùm quod in potentia proxima: quod quidem petitur ad motum, & innuitur per ly *in potentia*. Nam cum motus ſit ipſe actus imperfectus, ſeu ipſa actualis via, & fluxus ad terminum *ad quem*, oportet, vt immediatè poſt ipſum ſequatur ipſe terminus; ac per conſequens etiam neceſſarium erit, quòd motus actuet mobile, vt eſt in potentia omninò proxima ad terminum, quatenus nihil illi deeſt ad hoc, vt per ipſum actuetur. Vnde, & ipſe motus ſuo modo complet hanc potentiam ex vi actuationis, & modi actuandi, quo eſt in mobili: quia eſt ipſa via ad terminum. Cæterùm quantumuis ponatur in materia forma illa ſeminis; & licet ſuo modo, promoueat, & ordinet ad formam hominis: attamen ſicut promouet, & ordinat remotè, ita actuat materiam, vt eſt in potentia remota.

Et idem dicendum eſt de forma embrionis, aut alia quauis forma ſubſtantiali ordinata ad aliam; quia inter ipſam & formam illam vltimam mediat promotio illa, & ordinatio actualis, quæ fit per motum, ſeu mutationem, qua forma vltima acquiritur: & ideò ſolus iſte motus, ſeu mutatio actuat ſubiectum, prout eſt in potentia proxima.

Adde, quod motus, vt dicit ordinem ad vlteriorem actum, ita dicit hunc ordinem, vt eius actuatio ſit compoſſibilis, ſiue ſecundùm ſe totam, ſi fuerit mutatio inſtantanea, ſiue ſecundùm aliquid ſui, ſi fuerit ſucceſſiua cum actualitate termini ſaltem primarij, ita vt poſſint eſſe in vno, & eodem inſtanti: quia ſicut complet potentiam omninò proximam ad terminum: ita eſt compoſſibilis cum illo: at cæteræ aliæ formæ, vt dicunt ordinem ad vlteriorem actum, promouent ad illum per ſui deſitionem, vt optimè notauit D. Thom. loquens de aliis actibus imperfectis lect. citata his verbis: *Si actus imperfectus conſideretur tantum vt in ordine ad vlteriorem actum, ſecundum quod habet rationem potentiæ; non habet rationem motus, ſed principij motus*: poteſt enim incipere calefactio, ſicut à frigido ita & à tepido.

Ad confirmationem reſpondetur: quòd etſi calor vt duo, actuet aquam, quæ aliàs eſt in potentia ad vlteriorem gradum; non tamen prout in potentia: quia etſi implicaret, aquam actuari vlteriori gradu poſſet recipere calorem vt duo: at ſi implicaret terminum actuare mobile, etiam implicaret, quod actuaretur per motum: quia eſt via, & tranſitus ad terminum. Sed hæc omnia ſtatim ampliùs elucidabuntur.

9. Ad tertium reſpondetur ex Diuo Thom. in præſenti lect. 2. his verbis: *Conſiderandum eſt, quod antequam aliquid moueatur, eſt in potentia ad duos actus, ſcilicet ad actum perfectum, qui eſt terminus motus, & ad actum imperfectum, qui eſt motus. Sicut aqua antequam incipiat calefieri, eſt in potentia ad calefieri, & ad calidam eſſe: cum autem calefit, reducitur in actum imperfectum, qui eſt motus, nondum in actum perfectum, qui eſt terminus motus, ſed adhuc reſpectu ipſius remanet in potentia.* Vnde ad argumentum in forma diſtinguenda eſt illa maior, ſcilicet actus non relinquit ſubiectum in potentia, etſi intelligatur, quod non relinquit illud in potentia reſpectu eiuſdem actus, concedenda eſt: ſecùs verò ſi velit, quod non relinquit in potentia reſpectu alterius actus, ad quem ordinat, & promouet, quando prior actus eſt eſſentialiter imperfectus, & eſt eſſentialiter ipſa via.

QVÆSTIO II.

Vtrum per hanc definitionem ſolus motus ſucceſſiuus; an verò mutatio, prout abſtrahit à ſucceſſiua, & inſtantanea, definiatur.

SEmel explicata natura, & definitione motus oportet exponere ſ, quod ſit illius definitum; & ideò meritò quæſtionem hanc ſtatim poſt præcedentem excitamus.

EXPLICATVR TITVLVS, ET prior ſententia refertur.

§. I.

10. MVtatio (vt ſic quæſtionis titulus maneat explicatus) multipliciter ſumitur. Primò latiſſime, vt ambit quamcumque actionem ſpiritualem omninò independentem à materia ſecundùm quam rationem intellectiones & volitiones Angelicæ nuncupantur motus, imò in hoc ſenſu D. Thom. 1. p. q. 9. art. 1. ad primum intellectiones, & volitiones diuinas appellauit motus. Secundò non ita amplè ſed prout mutationes etiam inſtantaneas à materia tamen dependentes comprehendit, ſiue illæ fuerint poſitiuæ, ſiue priuatiuæ; vt corruptio ſubſtantialis: & ſiue illæ pendeant ſecundùm ſuam ſubſtantiam, vt generatio ſubſtantialis, v.g. hominis: ſiue tantùm ſecundùm modum, & ex parte obiecti, vt intellectiones noſtræ pro hoc ſtatu conſideratæ.

Tertiò tandem ſtrictiùs, & propriùs ſumitur, prout ſolum ſtat pro motu ſucceſſiuo. Qui hoc ipſo, quod talis eſt, habet partes priores, & poſteriores. Eo modo quo Ariſtoteles in 5. lib. huius operis illum ſumpſit, dum dixit: ad tria tantùm prædicamenta, ſcilicet quantitatem, qualitatem, & vbi, dari per ſe motum. In præſenti igitur non vocamus in dubium, an mutationes; vel motus omnino independentes à materia comprehendantur ſub hac definitione ab Ariſtotele tradita, tanquam propria eius definita: ſiquidem motus iſti non ad Philoſophum naturalem; ſed ad Metaphyſicum, vel Theologum ſpectant, cum Philoſophus ad ea ſolùm, quæ materiam ſenſibilem concernunt per ſe primò attendat. Quare tantùm inquirimus: an definitum huius definitionis ſit ſolùm motus ſucceſſiuus; an verò motus, ſeu mutatio, pro vt abſtrahit ab omni mutatione, ſiue ſucceſſiua, ſiue inſtantanea; à materia tamen, ſiue quoad ſubſtantiam, ſiue quoad modum dependenti.

11 Magiſter Soto in præſenti q. 2. ſentit, definitum huius definitionis ſolum eſſe motũ ſucceſſiuum, quem ſequuti ſunt Maſſius in hoc libro cap. 2. quæſt. 2. dubitatione 5. Pereyra lib. 13. cap. 5. Conimb. in præſenti cap. 1. q. 1. art. 2. quos refert Rubio in hoc libro tract. 2.

Probatur primò; quia motus hac definitione definitus importat, vt ſit actus imperfectus relinquens ſubiectum partim in potentia, & partim in actu, vt iam diximus. Ergò debet habere diuerſas partes, vt ſecundùm aliquas earum actuet ſubiectum, relinquens illud in potentia ad alias, quæ ſuperſint: ſed in mutatione inſtantanea, hoc ipſo, quod inſtantanea eſt, huiuſmodi partes ſignari nequeunt: non ergo ſub hac definitione, vt proprium illius definitum comprehenditur.

Confirmatur primò: nam inſtantanea mutatio in eo inſtanti, in quo eſt, ſubito totam formam in ſubiectum inducit; ſubitò ergo illud conſtituet in actu perfecto, & ex conſequenti nunquam verum eſt, quòd ſubiectum ea vi illius ſit in actu imperfecto: ergo, &c.

12\. Confirmatur ſecundò, motus, qui hîc definitur, relinquit mobile in potentia ad terminum, & conſequenter priuatum illo: at mutatio inſtantanea, verbi gratia generatio ſubſtantialis, non poteſt vllo modo relinquere mobile cum priuatione termini: ergo nec poterit illi prædicta definitio conuenire. Minor probatur: quia in eodem inſtanti reali non poteſt eſſe realiter forma, & priuatio illius; aliàs materia ſimul eſſet informata, & non informata, per talem formam; ſed in inſtanti generationis introducitur forma in materia. Ergo in illo nullo modo poteſt eſſe priuatio formæ, atque neque pro aliquo priori naturæ poterit materia eſſe cum priuatione eiuſdem formæ: quidquid enim pro aliqua prioritate naturæ ibi inuenitur, neceſſe eſt inſtanti illo temporis exerceri.

Secundò: nam ex oppoſito ſequitur, creationem fuiſſe hîc definitam ab Ariſtotele; ſed eam ſub hac definitione non comprehendi, docet D.Thom.1.part. quæſt.45. art.2. ad 2. & 4. ergo, &c. Sequela probatur: quia eſt inſtantanea mutatio de non eſſe ad eſſe, ſiquidem per eam res creata tranſit de non eſſe ad eſſe.

EX MENTE D. THOMÆ quæſtio deciditur.

§. II.

13\. Nihilominus dicendum eſt primò. Mutationes inſtantaneæ, quæ ſunt actus rei perfectæ quales ſunt intellectiones, volitiones, & ſenſationes, non comprehenduntur ſub hac definitione motus. Hæc eſt Ariſtot.3. de Anima text.28. vbi loquens de ſenſationibus ſenſuum, & volens motus hos diſtinguere ab aliis motibus, & mutationibus imperfectis, illis nimirum, quæ in præſenti definitæ ſunt, ſic ait: *Quapropter alia quadam eſt hæc* (id eſt ſenſatio) *ſpecies motus: nam motus eſt actus imperfecti; at actus ſimpliciter, qui quidem eſt rei perfectæ, alius eſt omnino diuerſus ab illo.*

Quem locum expendens D. Thom. ibidem lect.12. inquit: *Manifeſtum eſt, quod ſentire ſi dicatur motus, eſt alia ſpecies ab ea, de qua determinatum eſt in libris Phyſicorum: ille enim motus eſt actus exiſtentis in potentia; ſed iſte motus eſt actus perfecti.* Et 1.part.quæſt.18.art.1. ſic ait: *Illa propriè ſunt viuentia, quæ ſe ipſa ſecundùm aliquam ſpeciem motus mouent, ſiue accipiatur motus propriè: ſicut dicitur actus imperfecti, id eſt exiſtentis in potentia: ſiue motus accipiatur communiter, prout motus dicitur actus perfecti: prout intelligere, & ſentire, dicitur moueri, vt dicitur in 3. de Anima.* Et hoc ipſum fatetur S. Doctor in eadem 1.part. quæſt.9. art.1. ad 1. quem ſequuntur Caietanus ibidem quæſt.18. Maſius in hoc lib.cap.3.q.2. Conimb.cap.1.huius operis q.1.art.2. licet alio fundamento ducti, necnon & plures ex diſcipulis D.Thomæ.

14\. Probatur aſſertio ratione deſumpta ex Ariſtotele loco citato, & ex D. Thom. lect.12. iam relata. Nam motus, qui hîc definitur, eſt actus imperfecti, ſeu exiſtentis in potentia; ſed intellectiones, & ſenſationes ſunt actus exiſtentis in actu, & conſequenter ſunt actus perfecti: ergo definitio illa motus non conueniet illis. Minor probatur à Diuo Thoma, quia ſunt operationes ſenſus, vel intellectus iam facti in actu per ſuam ſpeciem: non enim ſentire conuenit ſenſui, niſi actu exiſtenti per illam, & prout in illo priori continet perfectionem ſenſationis ſpecificam, & conſequenter, prout præintelligatur perfectus, & fœcundus; cum tamen alij motus, quibus conuenit hæc definitio, non conueniant mobili, niſi prout in illo ordine cenſetur imperfectum, & in potentia.

Confirmatur, & explicatur ex eodem Angelico Doctore ibidem: nam motus, de quo in præſenti definitione ſit ſermo, petit terminum *à quo*: quia eſt actus entis in potentia: & ideò mobile debet aliquando eſſe ſub priuatione, tam motus, quàm termini, vt diſp. 4. num. 29. & deinceps dicebamus: at motus iſti, ſicut ſunt actus rei perfectæ, & in actu exiſtentis: ita licet requirant capacitatem ad motum: non tamen petunt, quòd mobile ſit in potentia; ac proinde nec per ſe loquendo, exigunt priuationem, tam motus, quàm termini: & ideò Adamus in eodem inſtanti, in quo productus eſt à Deo, habuit actum ſenſationis, & intellectionis: ergo motus hi valdè diſtinguuntur ab illis, qui in præſenti definitione definiti ſunt.

15\. Sed obiicies, motus, qui hîc definitur, eſt omnis, & ſolus ille, qui poſitus eſt in definitione naturæ: at ille comprehendit ſenſationes, & intellectiones dependentes ſaltem, quoad modum à materia: & ideò anima, etiam prout rationalis, eſt natura: quia eſt principium horum motuum, vt diſp.7. num.37. diximus: ergo, & motus hîc definitus comprehendet etiam hos motus. Maior patet ex Ariſtot. in hoc libro cap.1. vbi ait: ſe ideò de motu agere: quia poſitus eſt in definitione naturæ. Ergo eum ſolummodo motum definiuit, qui in eadem definitione collocatus eſt.

Reſpondetur, quòd licet Ariſtoteles occaſionem ſumpſerit ad agendum de motu, ex eo quod poſitus eſt in definitione naturæ; non tamen definiuit ipſum ſecundùm iſtam rationem; ita vt omnes, & ſolos motus comprehenderet, quorum natura eſt principium: quia aliud eſt vnde ſumitur occaſio ad agendum de aliqua re, aliud verò id, de quo agitur.

Quare definiuit motum partim vt latiùs patebat, quàm ſecundùm quod in definitione naturæ poſitus fuerat: quia definitio motus, quam tradidit, comprehendit etiam omnes motus artificiales, imò & violentos: vt calefactionem aquæ, quæ eſt eiuſdem ſpeciei cum calefactione aëris vſque ad gradum ſibi debitum: partim verò vt non ambit omnem motum naturalem, qualis eſt motus, qui eſt actus perfecti, de quo loquimur, quia ſolùm definiuit motum imperfectiorem, qui eſt actus imperfecti, quod quidem ſatis illi erat, vt non maneret omnino latens definitio naturæ: quod ipſe intendebat. Maximè, quia ſuis locis egit de aliis motibus, quorum natura non ita perſpicua, & cognitu facilis eſt, ſicut natura motus, qui eſt actus imperfecti, vt ita quidditas naturæ maneret vndequaque patens, & motus facilior cognitu præcederet doctrinæ ordine illum, qui difficiliùs cognoſcitur.

Et colligitur ſolutio hæc eſt Ariſtotele in præſenti cap.2. & D. Thoma lect.2. quatenus ſolùm definiunt motum per hoc, quòd ſit actus imperfecti, id eſt,

Digitized by Google

exiſtentis in potentia. Et inſuper poſita definitione motus ſtatim exemplificant in motu artificiali , & in alteratione: imò ex motu artificiali confirmant rectant, & legitimam eſſe definitionem motus. Quare reiicienda eſt ſententia Pereyræ loco ſuprà citato dub. 8. & Maſij in præſenti. quæſt. relata dub. 3. aſſerentium, motum violentum; & artificialem non fuiſſe hîc definitos , quorum fundamenta iam ex dictis ſoluta manent.

16 Dicendum eſt ſecundò: generationem ſubſtantialem, & inſtantaneam & quamlibet aliam momentaneam mutationem , quæ ſit actus imperfecti , verè comprehendi ſub hac definitione , ſiue illa ſit poſitiua, ſiue priuatiua. Aſſertio hæc eſt Ariſtotelis , & D. Thomæ vt iam dicemus, quos ſequuntur Ferrar. Toletus, Oña, Rubio, & alij plures. Probatur in primis ex Ariſtotele , qui poſt traditam definitionem ſtatim exemplificauit in generatione ſubſtantiali , necnon & in corruptione; ergo ſenſit eam , & per conſequens alias mutationes inſtantaneas ſimiles ei , quæ ſunt actus imperfecti, comprehendi ſub hac definitione.

Nec refert prima [illegible] io , quam adducunt aduerſarij, quod Ariſtot non poſuit exemplum in generatione, & mutatione illa inſtantanea, quæ propriè generatio ſubſtantialis dicitur ; ſed in generatione largo modo ſumpta, prout eſt idem, quod alteratio, & diſpoſitiuè ſaltem dicitur generatio. Nam contra hoc eſt, quod Philoſophus propoſuerat exemplum in alteratione : ergo non propoſuit illud poſtea in generatione, prout eſt idem , quod alteratio ; alioqui committeret nugationem, exemplificando bis in eadem re.

17 Similiter non obeſt ſecunda ſolutio , quam adducit Sot. q. 1. iam citata conc. 5. quòd Ariſtot. non poſuit exemplum in generatione tanquam in motu; ſed tanquam in termino motus, quia generatio eſt terminus præcedentis alterationis. Nam contra hoc eſt: quia vel per hoc, quòd ſit terminus præcedenti alterationis, tollitur ab ea, quod ſit motus, vel non. Si non tollitur: habemus intentum; ſi tollitur: ergo Ariſt. definiendo motum , & intendendo nobis per exemplum oſtendere rem definitam , committeret maximum vitium, oſtendendo aliquid , quod non clauditur ſub definito, & cum exempla ad maiorem claritatem adducenda ſint , fieret inde , vt hoc exemplum reiiciendum eſſet , vt potè patiens obſcuritatem & confuſionem.

Adde, quod alioqui eadem ratione potuiſſet exemplificare, in qualitate quæ eſt terminus alterationis, imò potiori titulo , quia eſt terminus proximior , & primarius illius : quare cum non exemplificauerit in termino aliorum motuum ; bene tamen in termino alterationis, ſcilicet generatione ſubſtantiali , quæ vt diſp. 10. num. 68. dictum eſt, habet eſſe : modo ibidem dicto , terminum alterationis : fit inde, vt generatio ita ſit terminus illius alterationis ; quòd ſit etiam inſtantanea mutatio ; & motus quidam ſub hac definitione comprehenſus.

Et confirmatur ex D. Thoma in præſenti lect. 1. vbi explicans definitionem motus inquit : *Accipit enim hic motum communiter pro mutatione* (intellige, quæ eſt actus exiſtentis in potentia) *non autem ſtrictè, ſecundùm quod diuiditur contra generationem, & corruptionem*, quod etiam repetit lib. 5. lect. 2.

18 Deinde probatur aſſertio ratione deſumpta ex eodem D. Thom. Nam motus (vt explicat S. Doctor) dicitur: *Actus entis in potentia , vt per hoc , quod dicitur actus , deſignetur ordo eius ad præcedentem potentiam: & per id, quod dicitur in potentia exiſtentis, & deſignetur ordo eius ad vlteriorem actum* , ſed totum hoc conuenit generationi ſubſtantiali , necnon , & aliis mutationibus inſtantaneis iam dictis: ergo, & definitio motus.

Probatur minor: quia quando generatio, v. g. ignis intelligitur *in fieri* : intelligitur ſubiectum in actu per generationem, vt ex ſe patet , & in potentia reſpectu termini *ad quem*: nam in illo priori non intelligitur ſubiectum ſub forma geniti : alioqui non conciperetur generatio in illo priori ſolùm *in fieri* ſed *in facto eſſe* ; cum tamen licet ſimul ſint ibidem *fieri*, & *factum eſſe*: nihilominus prius debeamus intelligere *fieri*, quàm *factum* ; quia *factum eſſe* attingitur per ipſum *fieri* : ergo in illo priori intelligitur ſubiectum eſſe aliquo modo in potentia ad terminum *ad quem*.

Confirmatur , & explicatur, quia ſicut lignum , vt diximus ex D. Thoma quæſtione præcedenti , antequam calefiat, eſt in potentia ad duo , ſcilicet ad calorem, & calefactionem , ita ſubiectum generationis, antequam adueniat forma ſubſtantialis , eſt in potentia ad alia duo, ſcilicet ad ipſam formam , & ad fieri ſeu tranſitum ad illam : quia ſicut calefactio diſtinguitur à calore: ita & generatio ſubſtantialis à forma quæ generatur : at generatio ſubſtantialis , prout diſtincta à forma, non eſt actus perfectus; ſed viali s: quia totum eius eſſe conſiſtit in hoc , quòd ſit via ad illam ordinans, & promouens ſubiectum ad eandem : ergo erit actus entis in potentia, ſecundùm quòd tale ſubiectum eſt in via , & conſequenter in potentia ad terminum. Ergo cum rationes hæ eodem modo procedant (ſeruata tamen proportione) in aliis motibus inſtantaneis, quæ ſunt rei imperfectæ , ſiue ſint negatiuæ, ſiue priuatiuæ, vt intuenti patebit, fiet inde, omnes illas ſub hac definitione comprehendi.

Occurritur fundamentis primæ ſententiæ.

§. III.

20. AD primum ergo pro ſententia oppoſita dicendum eſt: quod ad hoc , vt mutatio aliqua ſit ex motibus, quos hîc definiuit Ariſtot. non eſt neceſſe, vt in ea diſtinctæ partes aſſignentur : hoc enim ſolùm deſideratur pro motibus ſucceſſiuis : neque quod ſecundùm aliquas informet mobile , relinquens illud in potentia ad vlteriores; ſed ſatis erit , ſi prout eſt ſaltem aliqualiter prior natura , quàm terminus (quam prioritatem debemus ei concedere) conſtituat ſeipſa ſubiectum partim in actu , relinquendo illud in potentia ad formam , qua etſi in alio ſigno naturæ mobile informandum ſit ; nihilominus pro illo ſigno naturæ intelligitur aliquo modo ea priuatum.

Et eodem modo ad primam confirmationem reſpondetur: quod etſi in eodem inſtanti ſubito inducatur tota forma , adhuc eſt prius prioritate naturæ fieri formæ , quàm factum eſſe illius , & ita prima natura eſt ſub ſtatu imperfecto, quàm ſub perfecto.

21 Ad ſecundam confirmationem reſpondetur: quod licet mobile , quod nunquam habuit veram , & realem priuationem , pro aliqua reali temporis duratione , non poſſit cum fundamento in re intelligi habere illam, in inſtanti generationis pro aliquo priori naturæ , vt ex dictis ſuprà diſp. 4. n. 28. & deinceps conſtat ; ſi tamen in aliqua reali duratione illam habuerit, vt contingit in generationibus ſubſtantialibus quæ omnino connaturaliter fiunt : quia ratione diſpoſitionum ad hanc numero formam introducendam præeſt materia potentia proxima ad illam potius quàm ad aliam: ac proinde, & priuatio huius , potius quàm alterius ; tunc poterit cum fundamento in re intelligi in illo inſtanti generationis , quod pro aliquo priori naturæ ſit aliquo modo materia priuata

talì

quid ſucceſſiuum, & via realis ad ſeipſam. Confirmatur, hoc ipſo quòd motus ſit via, & fluxus ad terminum, comparatur cum illo terminus, non vtcumque; ſed tanquam aliquid, quod reipſa ab eo poteſt ſeparari: ſiquidem finito motu, & via, manet terminus: at quæ ſic inter ſe conſeruotur, neceſſe eſt, vt ſecluſa intellectus operatione inter ſe diſtinguantur; aliàs enim idem maneret, & nòn maneret, & à ſeipſo realiter ſepararetur: ergo, &c.

Reſpondebis cum authoribus oppoſitæ ſententiæ: quòd in entitate termini, ſunt duæ formalitates: vnde etſi ſecundùm vnam, & eandem formalitatem non poſſit entitas illa ea, quæ in argumento referuntur habere; benè tamen ſecundùm diuerſas, diuerſitate rationis habente in re fundamentum: nam ſicut hæc diſtinctio ſat eſt, ad hoc vt ens quatenus verum, ſit reipſa obiectum intellectus; non verò vt bonum: ad hoc vt actio ſit complementum virtutis actiuæ; non verò paſſio: ſic ſufficit, ad hoc quòd motus ſit quid ſucceſſiuum, & via ad terminum; terminus verò quid permanens, & acquiſitum per motum.

Ad confirmationem verò dicont, perire motum ſecundùm formalitatem, manere verò ſecundùm realitatem, ſeu entitatem. Vnde non diſtinguitur reipſa, ſeu ſecluſo intellectu à termino: quia ad id neceſſarium erat, vt periret ſecundùm realitatem, & entitatem.

29. Sed contra priorem ſolutionem obeſt, quòd ad minus io præſenti diſtinctio hæc non poteſt ſufficere ad hoc, vt motus ſit reuera quid ſucceſſiuum, & realis via; terminus verò quid permanens per motum productum: nam realis via realiter, & ſecluſo intellectu eſt prior natura ex eo, quod per eam acquiritur, ſcilicet termino. Ergo realiter ab ea terminus pendet, atque adeò, & realiter ſeu ſecluſo intellectu ab illa diſtinguitur: non enim poteſt aliquid realiter, & actualiter ab alio pendere, quin ſic ab illo diſtinctum ſit.

Deinde realitas ſucceſſiua talis naturæ eſt, vt tantùm ſit præſens in aliquo nunc, & in omni opinione non habet omnes partes ſimul; ſed ad ſummum eſt præſens per aliquam minimam, & imperceptibilem partem fluenter tranſeuntem; ſed de ratione realitatis permanentis eſt, quòd omnes ſuas partes habeat ſimul: quomodo ergo ſtabit eandem omninò realitatem partes ſuas reales habere, & non habere?

30. Similiter contra ſolutionem confirmationis obſtat: quòd vel illa formalitas motus, quæ perit, manente termino, eſt aliquid reale, vel non; hoc ſecundum dici nequit, inde enim ſequeretur, quòd purum nihil erat realiter identificatum cum realitate termini: imò etiam quod terminus dependebat à puro nihilo, tanquam à vera via, ſeu *fieri* ſui.

Quod ſi primum dixeris: ergo cum motus deſinit, corrumpitur aliquid reale, & poſitiuum, ac proinde eo corrupto, non poteſt terminus identificari per omnimodam identitatem realem cum illo: quomodo enim cum illa realitate, quæ tunc non eſt, poteſt aliquid à parte rei exiſtens ita eſſe idem, vt ab eo, ſecluſo intellectu, non diſtinguatur? Ex quo vlterius colligitur id, quod intendimus, ſcilicet quòd antequam motus deſineret, non erat ita idem cum termino, vt aliquo genere diſtinctionis realis non diſtinguerentur: non enim ex ſeparatione oritur diſtinctio; ſed econtrà, ex præſuppoſita diſtinctione, ſeparatio. Sicuti non ex inſeparabilitate identitas; aliàs materia, & forma vnum, & idem eſſent; ſed ex identitate omnimoda inſeparabilitas ortum ducit, ſed de his latiùs in Logica diximus.

Secundò principaliter probatur aſſertio: quia ex oppoſita ſententia ſequeretur, actionem generatiuam Lazari, & ſuſcitatiuam eiuſdem, & à Chriſto Domino elicitam, eſſe omnino idem, ita vt ſola ratione ratiocinata diſtinguerentur; ſed hoc ſatis conſtat eſſe falſum: quia ſunt actiones duarum cauſarum particularium, & diſtinctis temporibus elicitæ: ergo, &c. Patet ſequela ex illo communi axiomate: *Quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe*: ſed ſi actio non diſtinguitur à termino vlla reali diſtinctione, fieret inde, vt quælibet ex his actionibus eſſet omnino indiſtincta, ſecluſo intellectu, à termino: ergo & eandem indiſtinctionem haberent inter ſe.

31. Dicendum eſt ſecundò, motum non diſtingui à termino diſtinctione rei ad rem. Hæc eſt D. Thom. lib. 5. huius operis ad text. 9. Alex. Auerrois, Themiſtij, Soncin. 5. Metaph. q. 36. & communis inter Thomiſtas. Item Conimb. lib. 3. c. 2. q. 3. Suar. in ſua Metaph. diſp. 49. ſect. 2. num. 5. Rub. in præſenti, & alij. Probatur facilè: nam vt ex Diuo Thom. q. 1. diximus: motus, de quo in præſenti eſt ſermo, eſt actus imperfectiſſimus inter omnes actus, quippè qui eſt eſſentialiter vialis, atque ita non pertingit ad hoc, vt ſit ens per modum rei, & entitatis; ſed ſolùm ob ſuam imperfectionem eſt quædam formalitas, aut quidam modus ipſius termini: ergo non diſtinguitur ab illo, vt res à re.

Occurritur argumentis vtriuſque ſententiæ.

§. III

32. AD primum ergo pro prima ſententia: motum non eſſe formaliter formam, quæ eſt in fieri; ſed ipſum *fieri*, & fluxum ad illam, vt innuit D. Th. 11. Metaphyſicæ lectio 9. Vndè prædicta forma non eſt actus entis in potentia, ſecundùm quod in potentia; ſed ſolum id conuenit fluxu ad illam, qui ab ea ſecluſo intellectu diſtinguitur.

33. Ad ſecundum principale reſpondetur ex D. Th. in præſenti lect. 2. negando ſequelam: quia etſi dum aqua calefit, recipiat ibi duplicem realitatem, & actum, attamen vnus eorum eſt vialis; ſecus verò alius. Et ideo tantùm hic vialis erit motus, quare actus perfectus immutabit aquam *vt quod*, & imperfectus *vt quo*: atque adeo ibi tantùm erit vnicus motus: quia ad vnicum motũ requiritur tam actus imperfectus, quàm alius perfectus; quandoquidem quiuis motus eſt tranſitus, *ecce actum imperfectum*: ab vno in alium terminum, *ecce actum perfectum*: & ita definitur, quòd ſit actus entis in potentia, ſecundùm quod in potentia, ſcilicet ad actum perfectum.

Ad tertium reſpondetur: hoc ipſo quod intelligatur de nouo aduenire receptionem termini ſaltem primarij, intelligi ibi viam, per quam de nouo talis terminus eſt acquiſitus, nec poteſt intelligi mobile per talem terminum aliter ſe habere nunc, quàm prius; niſi intelligatur tunc de nouo recipi, ſeu acquiri ab illo. Quod ſi non intelligitur tunc de nouo aduenire, non mutabitur mobile tunc; ſed præſupponitur iam antea mutatum.

Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ facilè conſtat: nam etſi terminus vltimatus motus ſucceſſiui non ſit, dum incipit motus; ſemper tamen eſt ſimul cum eo aliquis terminus intermedius, & ita nequit à termino ſeparatus conſiſtere, ac proinde neque diſtingui, vt res à re ab illo.

QVÆSTIO IV.

Vtrum omnis motus ſubiectetur in mobili?

34. COnſulto in titulo addimus illam particulam *omnis*: quia de motu alterationis,& augmentationis certum eſt eſſe in mobili,quod augetur; & alteratur:nam cum formæ acquiſitæ per hos motus ſint inmobili,non poſſunt non motus ad eaſdem terminati ſubiectari io illo. Quid autem de generatione ſubſtantiali dicendum ſit,iam ſuprà inouimus, & amplis, alibi Deo dante,dicemus. Quare tota huius quæſtionis controuerſia ad motum localem deuoluitur: an nimirum in mobili ipſo, an verò in corpore locante, vt in ſubiecto recipiatur.

Refertur ſententia negatiua.

§ I.

35. PArtem negatiuam tuentur Soncin.5.Metaphyſ. quæ ſt.40.ad 1.Gregor. in 2.d.2.q. 4. art.1. Hærurus quodlib.1.q.9.Fooſec.5. Metaphyſ. cap. 15. quæſt. 10.ſect.5. ad 3.& ſect.3. E probatur primò teſtimonio Ariſt.8.lib.huius operis text.59.aſſerentis: motum localem eſſe omnium perfectiſſimum: quia mobile ex vi illius nullam ſormam ſibi io hærentem acquirit,& ideo minus in potentia eſſe cenſetur, dum localiter, quàm dum alio motu mouetur.Ergo motus iſte ſubiectabitur in alio præter quam in mobili:nam ſi in eo reciperetur, etiam eſſet in illo terminus per illum productus,& conſequenter ex vi illius acquireret formam iohærentem.

Et confirmatur ex D.Thom.3. contra Gent. cap. 82. ratione 6.& in 4.d. 44. quæſt.2, art. 3. quæſtiunc.2. ad primum,& quartum,& 1.part.quæſt.110. art. 3. in corpore,vbi ſic ait:*Inter omnes motus corporeos perfectior eſt motus localis, vt probatur 8 Phyſic. cuius ratio eſt: quia mobile ſecundum locum non eſt in potentia ad aliquid intrinſecum,inquantùm huiuſmodi; ſed ſolùm ad aliquid extrinſecum,ſcilicet locum.*

Secundò: nam terminus motus localis eſt locus; ſed ſolus eſt in corpore locante, cum ſit vltima ſuperficies corporis continentis:ergo & motus: nevia, & fieri ſit in vno ſubiecto,& factum eſſe in alio. Maior ſic oſtenditur:tum quia id: quod acquiritur per motum,eſt eius terminus;at per motum localem acquiritur locus:ergo,&c.tum etiam, quia motus denominatur à termino *ad quem*,vt docet Philoſoph. 5. Phyſic.cap.4.D.Thom.3.par.quæſt.35. artic. 1.ad 2. at motus localis denominatur à loco,cum ly *localis* ſit deoominatiuum loci. Tum denique quia acquiſitio loci eſt actus entis in potentia, ſecundùm quod in potentia: nam dum mobile acquirit locum eſt in fluxu, & tendentia: ita vt aliqua pars loci ſit acquiſita, & alia reſtet acquirenda:ergo eum illa acquiſitio non poſſit eſſe alius motus,niſi localis,conſequens eſt, vt motus localis ſit acquiſitio loci, ac proinde habeat pro termino locum.

Adde,quod per motum localem non ſolùm acquiritur, ſed producitur locus: quia per illum ſcinditur corpus locans, & ex conſequenti producitur ſuperficies ambiens locatum,quæ eſt locus,ſed ibi eſt productio,vbi fuerit id, quod per eam producitur:ergo,&c.

Difficultatis nodus iuxta D. Thomæ mentem diſſoluitur.

§. II.

36. NIhilominus dicendum eſt: motum localem, ac per conſequens, & omnem motum eſſe ſubiectiuè in mobili. Hæc eſt Ariſtot. & D.Thom. vt iam diximus, quos ſequuntur Ferrar. 4. contra Gen. cap.81.Maſius,Rubio, & Soto in præſenti. Conimbr. 4.cap.huius libri, quæſt. 2.art. 2. qui plures alios referunt. Et probatur inprimis ex Ariſtot. in hoc lib. cap.2.vbi definiens iterum motum(vt D.Thom. ibidem lect.4.explicat.)ait: *Motus eſt actus mobilis, prout mobile eſt.* E odem cap. docet. *Eundem motum eſſe actum motiui, & mobilis:motiui quidem, vt à quo; mobilis verò,vt in quo.*

Et confirmatur ex D.Thom.qui in præſenti lect. 4. ſic ait;*Quia enim motus eſt actus exiſtentis in potentia, inquantum huiuſmodi: exiſtens autem in potentia,inquantum huiuſmodi, eſt mobile,ſequitur quod motus eſt actus mobilis, inquantum huiuſmodi.* Et hoc ipſum docet in 2. diſt, 12.art. 1.ad 5.

37 Probatur ratione deſumpta ex Ariſtotele locis citatis.Omnis forma,ſeu actus ibi eſt, vt in ſubiecto, vbi ſuus formalis effectus inuenitur: ſicut ibi erit albedo,vbi fuerit album,quod eſt effectus formalis illius;ſed moueri localiter, quod eſt formalis effectus motus localis,non in corpore locante, vt tali; ſed in ipſo mobili reperitur: ergò motus localis non in illo;ſed in hoc,vt in ſubiecto erit. Minor quoad poſteriorem partem patet ſatis; quoad primam verò etiam conſtat:quia corpus locans, vt tale inuoluit locum,& locus eſt immobilis, vt ex definitione ipſius conſtat. Imò corpus ipſum locans materialiter ſumptum non eſt neceſſe, vt moueatur, dum mobile per illud tranſit:ergo,&c.

Quam rationem compendioſè tetigit Diuo Thom. aliis verbis in præſenti lect.4.dicens: *Manifeſtum eſt quod actus cuiuſlibet eſt in eo cuius eſt actus: & ſi manifeſtum eſt,quòd actus motus eſt in mobili, cum ſit actus mobilis.*

Secundo,ibi eſt ſubiectiuè motus, vbi eſt terminus eius primarius;ſed *vbi*, quod eſt terminus primarius motus localis,vt in Logica diximus, eſt in mobili: ergo & ipſe motus. Maior patet: quia cum motus ſit via,& tranſitus ſubiecti ad terminum, neceſſe eſt, vt ibidem ſit,vbi eſt terminus:quomodo enim poſſet aliquid tranſire ad terminum niſi per viam, quæ in ipſo ſit?Minor verò etiam conſtat: quia *vbi* nihil eſt aliud, quam præſentia locati ad locum, ſeu ad ſuperficiem ambientem,quam præſentiam certum eſt eſſe intrinſecam,ſeu in herentem mobili.

Diluuntur argumenta primæ ſententiæ.

§. III.

38. AD primum ergo oppoſitæ ſententiæ reſpondetur: intentum Ariſtotelis oon eſſe per motum localem nullam prorſus formam mobili intrinſecam acquiri; ſed formam illam, etſi inhæreat in mobili;non tamen eſſe ita abſolutam, ſicut illa, quæ per alterationem, ſeu augmentationem comparatur. Vnde ſtatim ſubdit; *Vt cum quid alteratur, qualitas: dum quid augetur, & decreſcit, quantitas*:quod idem eſt, ac ſi diceret, *vbi*, ſeu terminum per ſe primum per motum localem acquiſitum non eſſe formam,ita abſolutam,aut conferentem eſſe ſeo modo, quo quantitas, & qualitas illud conferunt; ſed

ſed tantum tribuere ſpecialem modum ſe habendi, qui longè minoris entitatis eſt. Ex quo etiam fit, ſubiectum minorem habere potentiam paſſiuam in ordine ad prædictum terminum, & motum ad eum tendentem in minori potentialiter ſubiectum relinquere, quod ſatis eſt, ad hoc vt motus localis cæteros motus in perfectione excedat: ſiue hic exceſſus accidentalis ſit, ſiue eſſentialis, ſpecieque motum localem à cæteris diſtinguens, de quomodò non diſputamus.

Ex quo ad confirmationem ex D. Thom. deſumptam reſpondetur: S. Doctorem eodem modo eſſe intelligendum, ac intelligitur Philoſophus. Vnde dixit: mobile eſſe ſolum in potentia ab aliquid extrinſecum, id eſt, ad aliquid reſultans ex aliquo extrinſeco, modo tamen in Logica dicto, & in quarto libro amplius explicando. Et deſumitur hæc ſolutio ex aliis verbis eiuſdem D. Thom. quæ habentur de 1. in Cœlo lect. 6. vbi docet: motum ſecundum locum cauſare minimam variationem in mobili. Ex quo ſequitur, vt non omnino nullam, ſed aliquam, etſi minimam cauſet, proindeque & quod aliqua forma mobili intrinſeca, quæ valdè diminutæ entitatis ſit, & quæ ad hanc variationem cauſandam ſufficiat, in illo repetiatur. Quare cum S. Doct. in locis pro noſtra concluſione citatis motum eſſe actum mobilis, dicat, & ex teſtimonio, quod pro ſe aduerſarij adducunt; niſi iuxta hanc authoritatem ex libro de Cœlo deſumptam explicetur, manifeſtè oppoſitum ſequatur: inde fit, vt vel ſic neceſſariò intelligendum ſit, vel dicendum, ſanctum Doctorem ſibi ipſi contradicere, modoque vnum, modoque aliud (quod abſit) affirmare.

39. Ad ſecundum neganda eſt maior: nam terminus per ſe primò intentus non eſt niſi prædicta vbicatio, quia motus eo tendit, vt mobile habeat præſentiam ad locum, quæ quidem præſentia eſt illi intrinſeca, ſeu inhærens. Per quod patet ad primam probationem maioris. Et ad ſecundam reſpondetur: non eſſe inconueniens motum denominari ab aliquo, quod ſit per ſe coniunctum cum termino per ſe primò intento, quando illud eſt notius; neque inde aliud ſequitur inconueniens; at locus notior, & ſenſibilior eſt, quàm vbicatio, præter quàm quod motus dicitur etiam localis: quia terminatur ad præſentiam localem.

Ad tertiam probationem reſpondetur: acquiſitionem loci eſſe motum, non quidem qua ratione eſt acquiſitio illius extrinſecæ denominationis prouenientis à loco; ſed qua ratione eſt acquiſitio alicuius inhærentis, ſcilicet vbicationis paſſiuæ: licet hæc ſit talis naturæ, vt non acquiratur, niſi ex adiacentia loci circa locatum, eo modo, quem infrà lib. 4. diſput. 1. dicemus. Et ratio eſt: nam cum terminus motus conducat ad mutationem mobilis vnà cum motu tanquam id, quod immutat, *vt quod*, nequiret hoc munus præſtare, niſi ſimul eſſet aliquid inhærens in eo ſubiecto, in quo eſt motus immutans *vt quod*: & ita externa denominatio nequit eſſe terminus per ſe primus motus.

40. Ad id, quod additur, dicendum eſt: quòd etſi dum localiter corpus mouetur, ſæpè producat ambientem ſuperficiem: non tamen id præſtat per motum localem, vt talis eſt; ſed per actionem aliam accidentaliter cum motu coniunctam: & ita motus à potentia loco motiua, vel à grauitate, aut leuitate tanquam à principio per ſe procedit, ſciſſio verò illa à quantitate poteſt prouenire. Vnde cum principia actionum illarum ſint adeo diſtincta, & actiones ipſas inter ſe diſtingui neceſſe erit. Quibus etiam accedit, quòd ſæpe ſolet eſſe ſciſſio illa ſine aliquo locali motu ipſius corporis, quod actiuè ſcindit: vt patet in ſaxo in medio fluminis poſito, quod ſatis conuincit eſſe realem diſtinctionem inter actionem ſciſſiuam, & motum localem. Quapropter actio ſciſſiua, quæ accidentaliter motui illi coniuncta eſt, recipitur in locante, vbi proprius adeſt terminus; motus verò localis vnà cum vbicatione per illum producta in mobili tanquam in ſubiecto erit.

DISPVTATIO XVII.

DE ACTIONE, ET PASSIONE, TAM INTER ſe, quàm cum motu collatis.

QVia actio, & paſſio, & motus habent inter ſe nexum & in vnam, & eandem entitatem ſaltem modalem coincidunt: ideò de eis vnà cum Ariſtot. in præſenti diſputatione ſermonem inſtituemus.

QVÆSTIO PRIMA.

AN FORMALITAS ACTIONIS, ET MOTVS COORDINETVR eſſentialiter inter ſe per modum rationis ſuperioris, & inferioris?

NOtitia motus non parum ex deciſione huius quæſtionis pendet, & ideo eam primo loco excitamus.

Referuntur variæ ſententiæ.

§. I.

1. PRima ſententia affirmat motum eſſe eſſentialiter ſuperiorem ad actionem, & paſſionem. Ita Soto in præſenti quæſt. 2. concluſione 3. §. *Quæritur*, & alij, quos refert Oña hîc. Probatur primò: per actionem & paſſionem, vt tales ſunt, tam agens quàm paſſum ſe habent aliter nunc, quàm priùs; ergo actio, & paſſio ſunt eſſentialiter motus; ſiue mutationes. Patet conſequentia: quia mutari nihil aliud eſt, quàm habere ſe aliter nunc, quàm priùs; ac proindè id, quo aliquid ſe habet aliter nunc, quàm priùs, erit mutatio. Antecedens verò patet: nam aqua v. gr. per paſſionem redditur ex calefactibili calefacta, & ex paſſiua fit patiens: ſimiliterque

ignis per actionem calefaciendi tranſit ex calefactiuo in calefacientem: ergo, & cætera.

Confirmatur: nam tam actio quàm paſſio ſunt eſſentialiter actus entis in potentia: ergo motus erit illis eſſentialiter ſuperior. Conſequentia patet: & antecedens etiam liquet: tum quia vtraque eſt fluxus quidam, & fieri effectus, & ideo tamdiu durant, quamdiu effectus eſt in fluxu, & in fieri: ergo vtraque conſtituit ſubiectum partim in actu, & partim in potentia, atque adeo erit actus entis in potentia, ſecundùm quod in potentia: tum etiam, quia actio ordinat, & promouet ſubiectum ad terminum, & effectum, cum ſit fieri illius, & ita ſinit illud in potentia: & ſimiliter paſſio, quia eſt paſſiua rei productio recepta in ſubiecto, relinquit illud in potentia ad effectum.

Secundò, motus dicitur de actiona, & paſſione, vt conſtat ex Ariſtot. cap. 3. huius libri, & ex D. Thoma ibidem, & ideo ſæpè repetunt, quòd actio eſt motus, prout ab agente: & paſſio eſt motus, prout in paſſo, ſed non dicitur de illis accidentaliter: ergo eſſentialiter: ac per conſequens erit eſſentialiter ſuperior. Minor probatur: quia actio, & paſſio habent per ſe nexum cum motu, & econtrà, & ita implicat intelligi actionem, & paſſionem phyſicam ſine motu: ſicut implicat eas concipi ſine aliquo termino, qui recipiatur, & immutet ſubiectum: ergo non comparatur motus cum illis velut accidens commune, aut vt proprium: quia neque accidens commune per ſe nectitur cum re, neque proprium habet tantùm nexum, vt neque res ſine illo intelligi.

2. Secunda ſententia eſt aliorum contrà dicentium, actionem eſſe eſſentialiter ſuperiorem ad paſſionem, & motum. Et probatur in primis quoad paſſionem: quia paſſio ſemper infertur ex actione, vt docet D. Thom. opuſc. 48. cap. 1. de actione, & cap. de paſſione: ergo includit eſſentialiter habitudinem ad agens, vt id à quo: ergo etiam rationem actionis in hac habitudine conſiſtentem.

Et deindè quoad motum ſic hoc ipſum oſtenditur: nam mouere eſſentialiter, & in ſenſu formali eſt agere: ergo motus eſſentialiter, & in ſenſu formali eſt actio: quia ſicut ſe habent concreta inter ſe collata: ita abſtracta eorum ſi inter ſe comparentur: ergo ſi mouere eſt eſſentialiter inferius ad agere, fiet indè vt motus ſit eſſentialiter inferior ad actionem.

Explicatur vera ſententia aliquibus concluſionibus.

§. II.

3. Nihilominus dicendum eſt primò, motum non eſſe eſſentialiter ſuperiorem ad actionem, & paſſionem. Ita Ariſtot. & D. Thom. in præſenti c. 3. ext. 22. quem ſequuntur antiquiores Interpretes Themiſtius, Simplicius, Philoponus, Alexander, Auerroës Nac non & Recentiores, vt Toletus, Oña, Rubio, & communiter omnes. Probatur primò: actio, & paſſio, teſte Ariſtotele hîc c. 2. & 3. ſunt vnus numero motus: non ergo motus ad actionem, & paſſionem ſuperior eſt. Patet conſequentia: nam multiplicatis inferioribus, debent etiam gradus ſuperiores multiplicari: etenim nec homo, & leo poſſunt eſſe idem numero animal; nec Petrus, & Ioannes idem numero homo.

Reſpondent aliqui: quod quando ad definitionem vnius ſpeciei fit altera ſub eodem genere, non oportet, vt ſpecifica ratione variata, etiam gradus genericus varietur: verbi gratia quando ex circulo fit ſemicirculus, aut econtrà, ratio ſpecifica figuræ multiplicatur, & non generica: quia idem gradus genericus figuræ, qui contractus erat per figuram circuli, contrahitur poſteà, per figuram ſemicirculi. Vndè quia poſt actionem includentam motum, vt quid eſſentiale, & ſuperius, ſubſequitur in eadem realiter paſſio, quæ motum etiam includit; ideo poteſt eſſe, vt vtraque ſit eſſentialiter motus, & quod ratio hæc ſuperior in illis non multiplicetur.

4. Sed contra primò: quia teſte Ariſtot. cap. de ſubſtantia, corruptis indiuiduis impoſſibile eſt aliquid illorum permanere: ergo indiuiduo illo circuli corruptio, omnes etiam gradus ſuperiores, qui erant in illo, corrumpuntur, aliique denuo in ea figura generabuntur.

Secundò, quia omnes gradus eſſentiales ab eadem numero forma dimanant: etenim eadem numero anima rationalis, quæ eſt in homine, tribuit ei rationem ſubſtantiæ, corporis, viuentis, &c. Ergo ea ſeparata, vel multiplicata, omnes hi gradus corrumpuntur, vel multiplicantur: ac proindè corrupta, vel multiplicata forma circuli, tunc omnes gradus in eo imbibiti deſinunt eſſe, vel multiplicantur.

Alij denique vim præcedentis argumenti inſpicientes aliter reſpondent dicentes actionem, & paſſionem, etſi entitatiuè ſint idem motus; eſſe tamen formaliter duos motus: & ita ratio ſuperior ſaltem formaliter in inferioribus multiplicatur. Sed contrà: quia inde ſequeretur, mobile duobus motibus ad eundem numero terminum moueri, quod eſſe inconueniens probauit Ariſt. in hoc lib. text. 19. Sequela ſatis eſt nota: cum actio, & paſſio ſint in eodem mobili pro einſdem termini productione.

5. Dicendum eſt ſecundò. Actio non poteſt eſſe eſſentialiter ſuperior ad motum & paſſionem. Probatur: quia neque paſſio, nec motus ſi formaliter ſumantur, important ordinem ad agens tanquam ad id *à quo*, vt ſuprà diſput. 2. num. 12. innuimus: ergo neque actionem, quæ in tali habitudine conſiſtit, intrinſecè poſſunt includere.

Occurritur argumentis vtriuſque ſententiæ.

§. III.

6. AD primum ergo pro prima ſententia reſpondetur: probare quidem, quod quoties ſubiectum præſupponitur ad paſſionem, datur ibidem ſimul cum paſſione aliqua ſpecies motus ſaltem communiter dicti; non tamen, quòd per paſſionem fiat formaliter illa mutatio; ſed ſolùm identicè, quatenus, tam actio, quàm paſſio cum motu identificatur; vt infrà explicabimus. Sicut quoties forma ſubſtantialis aduenit de nouo materiæ, oportet vt ſubiectum aliter ſe habeat tunc, quàm priùs, non tamen formaliter per ipſam formam tanquam per tranſitum, & motum; ſed per motum, ſeu mutationem ſaltem formaliter, & ſecluſo intellectu ab ipſa diſtinctam.

Ad illud verò de actione dicimus: eam non ſubiectari in agente, quando eſt tranſiens, vt infrà explicabimus: & ideo per illam non ſe habet aliter agens tunc, quàm priùs. Si verò comparetur cum proprio ſubiecto tunc eodem modo reſpondendum eſt, ſicut de paſſione dicebamus.

7. Ad confirmationem vt reſpondeamus, aduertendum eſt, corpus, quod mouetur, poſſe ſumi dupliciter. Primò vt mobile; ſecundò vt paſſum. Quæ duæ rationes, etſi vnum, & idem eſſe videantur, nihilominus inter ſe ſunt formaliter diſtinctæ. Ratio enim mobilis ſolum importat corpus, quod mouatur, prout eſt in potentia ad terminum, vt terminus eſt; vel prout ab vno in alium terminum tranſit. Vndè nihil in hac ratione exprimitur pertinens ad agens,

Digitized by Google

agens, aut ad paſſum, prout talia ſunt. Ratio autem paſſi denotat potentiam eiuſdem corporis, non ſecundùm quod per illam tendit in terminum, vt terminus eſt, ſed ſecundùm quod per eam agenti ſubditur, vt ei actionem imprimat, ac per eam effectum producat. Vndè diuerſa eſt etiam ratio termini reſpectu motus, & actionis: nam ſub pura ratione termini motus non importat formaliter dependentiam, emanationemve ab agente, ſed tantùm eſſe actum completum, in quem tendit mobile, & quo vltimate acquiſito, quieſcit: econtrà verò ſub ratione termini actionis, vt actio eſt, imò vt terminus eſt paſſionis formaliſſimæ ſumptæ, dicit rationem effectus.

8 Hoc ergo ſuppoſito, dicendum eſt, rationem motus in eo ſitam eſſe, vt reſpiciat corpus, quod mouetur ſub ratione mobilis, & ſic ei inſit: quapropter non eſt actus eius, niſi prout in potentia ad terminum ſub pura (vt ſic dicamus) ratione termini. Paſſio verò reſpicit corpus, quod mouetur ſub ratione paſſi: quare licet ei inſit, non eſt tamen, vt ſubditum eſt agenti in ordine ad impreſſionem effectus circa ipſum producendi: quare terminum, vt actum completum ſubiecti, aut mobilis nequaquam reſpicit; ſed ſolùm, vt effectum dependentem ab agente, ab eoque illi impreſſum. Sicut etiam actio, etſi qua ratione accidens eſt, ſubiectum debeat habere; attamen illud ſolummodo petit tanquam quid ſuſtentans actum ſecundum pro productione effectus egreſſum ab agente, & non tanquam id, cui, vt ſubiecto imprimatur.

Ad ſecundum reſpondetur, negando, motum prædicari prædicatione formali de actione, & paſſione; ſed ſolùm materiali, & identica modo iam dicendo: quia motus comparatur veluti per modum ſubiecti reſpectu harum formalitatum. Et licet gratia daremus actionem, & paſſionem non poſſe concipi ſine motu; non tamen indè aliquid infertur contra nos quia etiam figura nequit intelligi ſine quantitate, & tamen quantitas comparatur per modum ſubiecti reſpectu illius.

9 Ad primum pro ſecunda ſententia reſpondetur: quod etſi concedatur, paſſionem ſemper cauſari ex actione, non tamen ob id paſſio eſſet eſſentialiter actio; ſed aliquid habens nexum cum actione: quia non eſt forma, iter ipſa actualis egreſſio effectus ab agente. Ad ſecundum dicimus: quòd concretum motus formaliter ſumpti, non eſt mouere, ſed moueri: at moueri non eſt agere.

QVÆSTIO II.

Quomodo actio, & paſſio inter ſe, & à motu diſtinguantur.

NVlla alia via poterit compendioſiùs explicari, quid actio, & paſſio importent ſecundùm ſuas rationes formales, quàm earum inter ſe, & à motu diſtinctionem exponendo: & ideo vnica (vt aiunt) via duplex negotium peragemus; quia nec poterit earumdem diſtinctio declarari, niſi propriæ illarum rationes aſſignentur, & his ſemel deſignatis, ſtatim diuerſitas inter ipſas intercedens eluceſcet.

Adducitur multiplex ſententia.

§. I.

10. PRima ſententia aſſerit actionem, paſſionem, & motum realiter inter ſe diſtingui, & nullo modo identificari. Ita plures Doctores infra referendi ex his, qui actionem tranſeuntem in agente eſſe docent: quorum quoad tales actiones, fundamentum eſt, quòd actio tranſiens in agente ſubiectatur, paſſio verò in paſſo: ergo nullo modo poſſunt eſſe idem realiter.

Deindè de quauis actione, ſiue in agente, ſiue in paſſo recipiatur, hoc ipſum alij eandem ſententiam ſectantes ſuadent ſic: quia actio, ſecluſa omni operatione intellectus eſt actualis egreſſio effectus ab agente: ſicut & paſſio eſt actualis illius receptio in paſſo, egredi autem ex propria natura non eſt recipi: ſed quid ab eo realiter condiſtinctum, ita vt nullo modo identificentur: ergo actio, & paſſio ſimili diſtinctione inter ſe diſtinguuntur. Quod argumentum ſi efficax eſt, conuincit motum ab vtraque diſtingui: quia etiam actualis tranſitus ſubiecti ad terminum *ad quem* non videtur eſſe actualis egreſſio, aut receptio effectus, ideòque qui actionem, & paſſionem diſtinguunt, etiam motum ab vtraque diuerſum eſſe concedere debent.

Confirmatur: nam vt ſuprà lib. 1. diximus, generatio ſubſtantialis eſt inſtantanea motus, ſeu mutatio, & tamen non eſt actio; ſed pura mutatio: quia cum ſubiectetur in materia prima ante omnem formam ſubſtantialem, non poteſt eſſe accidens, & conſequenter neque vera actio creata, alioqui materia prima priùs haberet eſſe ſecundùm quid, quàm eſſe ſimpliciter, & ſubſtantiale: ergo iam motus realiter diſtinguitur ab actione, & paſſione; quando quidem ab vtraque ſeparatur.

Secundò, quia paſſio nihil aliud eſt, quàm receptio termini, ſeu vnio illius ad præexiſtens ſubiectum: nam præcisè per hoc quòd adſit talis vnio, & receptio patitur ſubiectum; ſed talis receptio, ſeu vnio diſtinguitur realiter tam à motu, quàm ab actione vt conſtat, & ideò manet pereuntibus motu, & actione: ergo & paſſio ab illis diſtinguetur.

11 Secunda ſententia aſſerit, motum, actionem, & paſſionem ſola ratione ratiocinata diſtingui. Ita Rubio in præſenti tract. 1. qu. 7. Maſſios cap. 3. huius libri ſect. 2. qu. 1. & videtur eſſe Ariſt. in hoc libro cap. 3. necnon & D. Tho. ibidem. Suadetur ratione ex eiſdem deſumpta ſic motus eſt actus actiui, vt ab hoc, & paſſiui, vt in hoc: ſed idem eſt actus realis, qui egreditur à principio efficiente, & recipitur in ſubiecto: ergo idem eſt motus egreſſus à principio, & receptus in paſſo, aut ſubiecto: ſed vt egreditur à principio, eſt actio, & vt recipitur in ſubiecto, paſſio, ergo actio, & paſſio ſunt idem realiter cum motu, atqueadeò & inter ſe; quia quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe.

Secundò, quia ſi motus, actio & paſſio re ipſa diſtinguerentur, ſequeretur, quòd quoties mobile mouetur, debeat moueri tribus motibus reſpectu eiuſdem termini: quod quidem eſſe falſum oſtendit Ariſt. cap. 3. huius libri. Sequela verò ſuadetur: quia reciperet tres realitates re ipſa diſtinctas.

12 Tertia ſententia conuenit cum præcedenti in hoc, quòd actio, & paſſio ratione ratiocinata diſtinguantur, diſſentit tamen ab illa quoad motum collatum cum paſſione: quia credit, quòd motus ſecundùm ſuam rationem formalem propriè ſumptam non differt ratione ratiocinata à paſſione; ſed ſola nominis appellatione. Ita Suar. 2. tomo Metaph. diſp. 49 ſect. 2. num. 15. & quoad hoc vltimum, in quo à præcedenti ſententia differt, ſic ſuam ſententiam probat. Quia Ariſt. hîc text. 16. definit motum, eſſe actum mobilis, vt mobile eſt, & ſtatim text. 22. & 23. definit paſſionem, eſſe actum patientis, vt patiens eſt: at ex parte ſubiecti eſſe mobile, ſeu mutabile, & eſſe receptiuum, ſeu paſſibile (ſi hæc duo

proportionatè, ſomantur in ordine ad poſitiuam receptionem vel mutationem) non ſunt duæ potentiæ, vel capacitates paſſiuæ, etiam ratione diſtinctæ, vt per ſe notum videtur: ergo neque actus ipſi ſunt inter ſe diſtincti.

Confirmatur, & explicatur: calefactio vt paſſio, & motus calefactionis prout fiunt in aqua, actuant illam ſecundùm capacitatem, quam habet ad recipiendum calorem; & quatenùs ſecundùm illam ſupponitur eſſe in potentia, id eſt carens calore, & reducitur de tali potentia in actum: ergo paſſio, & motus reſpiciunt eandem potentiam paſſiuam formaliter, ac per conſequens ſunt idem actus formaliſſimè. Patet conſequentia: quia actus ratione ratiocinata diſtincti reſpiciunt potentias eodem modo diſtinctas.

Statuitur vera ſententia.

§. II.

13. Dicendum tamen eſt: has tres formalitates actionis, paſſionis, & motus diſtingui inter ſe formaliter, ſecluſo intellectu, licet in vna entitate ſaltem modali identificentur. Ita Caiet. Bañez, Ferrara, Gonzalez, Capreolus, Flandria, Zanardus, Sanchez, locis citatis in Logica diſput. 14. num. 49. Nazarius 1. part q. 25. art. 1. Arauxo. 5. Metap. quæſt. 1. art. 4. qui addit ſic ſentire omnes veros diſcipulos D. Thom.

Et videtur eſſe quoad vtramque partem aſſertio noſtra expreſſa Ariſtot. in hoc lib. cap. 3. vbi loquens de actione, & paſſione inquit. *Hæc enim vnum quidem ſunt, ratio tamen non vna eſt, ſimiliter, & in mouente, & motu*, & text. 25, addit. *Omninò verò dicere eſt, quòd nec doctio cum diſciplina, nec actio cum paſſione idem propriè eſt; ſed cui inſunt hæc, motus: nam huius in hoc actu eſſe, & huius ab hac ratione diuerſum eſt.* Vnde D. Thom. lect. 4. loquens de actione, paſſione & motu docet, quòd idem actus ſecundùm rem, ſcilicet motus, eſt duorum, diuerſa tamen ratione: agentis quidem ſecundùm quod eſt ab eo, patientis autem ſecundùm quod eſt in ipſo. Vbi vt vides, ponit diſtinctionem ſecundùm diuerſam rationem formalem, ac proindè diſtinctionem formalem ex natura rei, vt magis modò expendemus.

14. Cæterùm, quia aſſertio noſtra duas partes habet, ideò ſigillatim probanda eſt. Et in prima quoad priorem, ſcilicet has formalitates diſtingui inter ſe formaliter, & ſecluſo intellectu, eſt D. Thom quæſt. 8. de potentia art. 2. ad 1. (vt loco citato vidimus) vbi quærens: vtrum relatio in Deo diſtinguatur à ſubſtantia, reddenſque rationem, quare in illo non diſtinguatur; ſecus verò in nobis, ſic ait: *Ad primum ergo dicendum, quòd nulla ſubſtantia, quæ eſt in genere, poteſt eſſe relatio: quia eſt definita ad vnum genus, & per conſequens excluditur ab alio genere: ſed eſſentia diuina non eſt in genere ſubſtantiæ; ſed eſt ſupra omne genus.*

Ex quibus verbis apertè conſtat, quòd ea, quæ ſunt definita ad vnum genus diſtinguuntur ab illis, quæ ad aliud genus, ſeu prædicamentum definiuntur: ſed actio, & paſſio conſtituunt diuerſa prædicamenta: ergo ex natura rei ad inuicem diſtinguuntur.

15. Ratione etiam ex his, quæ in Logica diſput. citata diximus ad breuiorem tamen formam deductis, ſic poteſt aſſertio ſuaderi. Diſtinctio realis duorum, ſecluſo intellectu, ſupponit in vnoquoque vnitatem tranſcendentalem, & proportionatam, per quam quodlibet, ſecluſo intellectu, ſit vnum. Vndè tunc aliqua à parte rei ſunt diſtincta, quando à parte rei vnumquodque eſt in ſe vnum: nam eo ipſo erit ſecluſo intellectu realiter indiuiſum in ſe, & diuiſum à quolibet alio: at à parte rei vnumquodque eſt vnum per ſuam realitatem, ſeu eſſentiam realem, cùm vnitas ſit paſſio entis: ergo illud à parte rei diſtinctum ab alio, quod à parte rei habuerit in ſe vnicam eſſentiam: ergo cum ea, quæ conſtituunt diuerſa prædicamenta, ita inter ſe comparentur, vt eorum quodlibet, ſecluſo intellectu, habeat ſuam eſſentiam, atque adeò & ſuam vnitatem, fiet indè, vt etiam ſecluſo intellectu, debeant diſtingui. Quæ probationes poſſunt (ſeruata proportione) applicari ad conuincendam formalem diſtinctionem inter motum, & alias duas formalitates.

Confirmatur: quia difficilè capitur, quòd duo petant diſtinctas definitiones adæquatas, & quòd non differant eſſentialiter, & conſequenter ex ſe, & ex propriis meritis abſque vllo beneficio intellectus: quia diſtinctio, quæ eſt ex vi propriæ eſſentiæ, eſt ſine vllo beneficio intellectus.

Diximus *adæquatas*: quia quæ aſſerunt definitiones, vel eſſentias, non adæquatas; ſed inadæquatas, & permixtas ſaltem in ordine ad conſtituendam vnam, & eandem eſſentiam integram, non eſt neceſſarium, vt ſecluſo intellectu, diſtinguantur: vt patet in animali, & rationali, quæ ad inuicem permiſcentur, ſeu (quod idem eſt) noſtro modo intelligendi vniuntur ad conſtituendam vnicam ſpeciem totalem; & ideò non ſunt re ipſa, & ſecluſo intellectu diſtincta: ſed ſi illa formalitas ſecundùm id, quod in ratione vnius formalitatis adæquatè importat, definienda eſſet, deberet per vtramque illam rationem definiri.

Et ratio eſt aperta: quia idem eſt vna realiter formalitas, & vna eſſentia realiter. Vndè quia minimum extremum diſtinctionis actualis eſt vna eſſentia, & vna formalitas; indè eſt, quòd ſicut ea, quæ non dicunt vllo modo eſſentiam totalem; ſed conſtituunt illam, non dicunt ex ſe vnam eſſentiam ſimpliciter: ita neque vnam formalitatem; ac per conſequens, hoc quod eſt comparari inter ſe per modum formalitatis, & formalitatis, habent ab intellectu.

16. Secunda verò aſſertionis noſtræ pars ſcilicet, quòd etſi hæ formalitates ex natura rei, ſecluſo intellectu, diſtinguantur, nihilominus identificantur in vna, & eadem reali entitate ſaltem modali; ac proindè non diſtinguuntur vt res, & res, & vt entitas, & entitas: conuincitur planè ex ratione prima pro ſecunda ſententia adducta, quæ deſumitur ex Ariſtotele in præſenti capite 3. & D. Thom. lect. 4.

Quæ etiam poteſt confirmari, & explicari ſic: quia idem debet eſſe actus motiui, mobilis, & paſſiui: quia per eundem motum, quo mouens mouet, mouetur mobile, & paſſum patitur: ſicut per eundem impulſum, quo proiiciens lapidem impellit illum, mouetur ipſe: ergo idem motus erit actus motiui, vt ab illo egreditur, & conſequenter actio eiuſdem, & ſimiliter erit paſſio paſſiui, prout ab illo recipitur.

Satisfit fundamentis vtriuſque ſententiæ.

§. III.

17. Ad primum pro prima ſententia reſpondetur, negando antecedens, vt ſuo loco dicetur. Ad ſecundum dicendum eſt: rationem illam tantùm probare diſtinctionem ex natura rei inter actionem, paſſionem, & motum. Ad confirmationem reſpondetur: ſatis eſſe, quòd quando inueniuntur actio, & paſſio in illa entitate, tunc identificentur cum ea: ſicut ad hoc, vt verum ſit animal, & rationale identificari identitate arctiori, & perfecta, non deſiderantur non dari animal, quod non ſit rationale; ſed ſatis eſt, quòd quoties ſunt ſimul in vno, & eodem, tunc ſint idem inter ſe.

18. Ad ſecundum reſpondetur ex D. Thom. 1. p.

qu.

Digitized by Google

qu. 41. art. 1. ad 2. & ex Ariſtot. cap. 3. citato, negando antecedens: quia paſſio formaliter loquendo dicit motum, prout eſt in paſſo ab aliquo, ſeu ab agente, modo tamen in hac eadem diſputatione num. 7. explicato. Vnde per hoc diſtinguitur, tum ab accidente, vt ſic, tum etiam à motu: quia accidens dicit inhærentiam abſtrahentem ab hac egreſſione, & ab hoc quod eſt reſpicere paſſum, vt paſſum: quia ſolùm reſpicit ſubiectum, vt ſuſtentatiuum, & ſimiliter motus dicit motum receptum in mobili, vt tali, ſecundùm quod ſolummodo eſt via ad terminum, & non vt aliquid receptum ab alio.

Ad probationem contra hoc factam dicendum eſt: quòd vnio, & forma, vt vnita, eſt terminus paſſionis: non verò paſſio ipſa: ſicut & eadem forma vnita eſt terminus motus, & actionis: non verò motus, aut actio ipſa. Vnde finita actione, manet vnio, & forma; non tamen paſſio: quia hæc tamdiu durat, quamdiù motus, & fieri rei, quamuis etiam poſſit dici, quòd paſſio eſt receptio termini in fieri; ſed hoc in idem redit: quia ſicut motus, vt ab agente eſt fieri rei, & idem motus ſecundùm ſe eſt via ad terminum: ita vt eſt paſſio, & recipitur, eſt ipſum recipi viale termini, & effectus, qui tunc producitur.

19. Nec refert ſi dicas: quòd ſi receptio motus conſtituit prædicamentum paſſionis, etiam receptio actionis, & ipſius paſſionis conſtituet aliud prædicamentum; ergo cum hoc nequeat admitti, fiet inde, vt neque illud prius poſſit affirmari.

Non inquam refert hoc: quia paſſio non recipitur per receptionem à ſe diſtinctam: tum quia ſicut ad actionem non datur actio: ita neque ad paſſionem paſſio: tùm etiam, quia alias daretur in infinitum proceſſus, & licet actio recipiatur in ſubiecto: non tamen per receptionem diſtinctam ab inhæſione: quia tantùm conuenit illi eſſe in ſubiecto ſecundùm rationem accidentis, eo modo, quem docet D. Thom. in 1. diſtinct. 32. Quare ſolùm poteſt conſtituere prædicamentum paſſionis alia formalitas identificata cum motu, & ab eo formaliter diſtincta, per quam reſpicit ſubiectum, vt paſſum, & ſubditum agenti.

20. Ad primum verò pro ſecunda ſententia patet ex dictis, quomodo, dum D. Thom. cum Ariſtot. dixit, has formalitates differre ratione, intelligitur de diuerſa ratione formali; quæ diuerſitas infert diſtinctionem ſecluſo intellectu; alioquin non dixiſſet, quòd ratio eorum non eſt vna. nam ſi omninò identificaretur abſque vlla diſtinctione reali, ratio eorum eſſet vna ſecluſo intellectu. Sicut neque etiam aſſeruiſſet, quòd actio, & paſſio non ſunt propriè idem inter ſe, vt in ſecunda ratione pro noſtra ſententia expendimus: quia quæ reipſa non diſtinguuntur vlla diſtinctione actuali, ſunt propriè vnum, & idem, etiam ſi virtualiter diſtinguantur, vt patet in eſſentia diuina, & relatione. Ex quo etiam patet ad primam rationem pro hac ſententia: quia motus, prout ab agente, eſt formaliter diuerſus à ſeipſo, vt recepto.

Ad ſecundum reſpondetur, negando ſequelam: quia omnes illæ formalitates requiruntur, vt re ipſa detur vnicus motus; quoties in vnam, & eandem entitatem coincidunt.

Ad primum pro vltima ſententia, & eius confirmationem iam conſtat, quomodo ſit diſtincta potentia, quam dicit mobile, vt mobile eſt, & vt paſſum, & quomodo mobile, vt eſt tale, reſpicit motum, vt viam, & tranſitum ad terminum, vt actum perfectum, ita vt non reſpiciat motum, prout eſt ab alio, ſcilicet ab agente: at mobile, vt paſſum habet potentiam ad motum, prout eſt receptum in mobili, ſed ab alio, & ideò reſpicit agens, vt id, cui ſubditur, & terminum, vt habet rationem effectus.

QVÆSTIO III.

Vtrùm motus comparetur per modum ſubiecti quo reſpectu actionis, & paſſionis.

VT hæ formalitates eo modo, quod in titulo inquiritur, comparentur, oportet, vt nec ſint ſubordinatæ per modum inferioris, & ſuperioris eſſentialis; nec ſint omninò idem à parte rei: & ideò hæc duo debebant ordine doctrinæ præſentem quæſtionem præire.

21. Partem ergo negatiuam tuentur Murcia in præſenti, & alij plures: & probari poteſt primò. Subiectum nunquam prædicatur de accidenti in abſtracto, & ideò hæc eſt falſa: albedo eſt quantitas, ſed motus prædicatur in recto de actione, & paſſione. Vndè vt vidimus ex Ariſtot. cap. 3. huius libri, & ex D. Thom. ibidem, actio eſt motus, prout ab agente, & paſſio idem motus, prout in paſſo: ergo motus non comparatur per modum ſubiecti reſpectu actionis, & paſſionis.

Confirmatur; quodlibet accidens debet in concreto de ſuo ſubiecto prædicari: ſed actio, & paſſio in concreto ſumptæ nequeunt de motu enuntiari: quia concretum actionis eſt agens, & paſſionis paſſum, & hæ ſunt falſæ: motus eſt agens: motus eſt paſſum: ergo actio, & paſſio non ſubiectantur in motu.

Secundò, ſubiectum *quo* priùs natura debet fieri, quàm id quod ei ineſt, vt in quantitate reſpectu figuræ cernere licet; ſed motus nullo modo ad actionem, & paſſionem ſupponitur, ſed potiùs econtrà: ergo motus non poteſt eſſe ſubiectum harum formalitatem. Minor patet: nam quia agens agit, ideò paſſum patitur: & quia paſſum patitur, ideò ſubiectum tranſit ab vno termino in alium, non verò è conuerſo: ergo tam actio, quàm paſſio ad motum præſupponuntur.

Confirmatur, & explicatur: entitas illa, in qua tres hæ formalitates vnum, & idem ſunt, priùs egreditur ab agente, quàm in ſubiecto recipiatur, ſiquidem non recipitur in illo, niſi id quod ab agente egreſſum eſt: priùs ergo in illa entitate erit actualis egreſſio, & conſequenter formalitas actionis, quæ in hoc conſiſtit. Rurſus, priùs entitas illa recipitur, quàm per illam ab vno in alium terminum tranſeat mobile: quia entitas illa non immutat *vt quo* ipſum mobile, niſi vt eſt in illo recepta: ergo priùs eſt actualis receptio, & conſequenter paſſio in hac formaliſſima ratione receptionis conſiſtens: non ergo motus reſpectu vtriuſque vel alterius ex his formalitatibus habebit rationem ſubiecti.

22. Nihilominùs dicendum eſt: motum ſe habere per modum ſubiecti *quo* reſpectu actionis, & paſſionis, & ita quoties hæc tria in vnam, & eandem entitatem coinciderint, tunc actio, & paſſio non inhærent ſubſtantiæ, niſi mediante motu. Ita Ariſtot in hoc lib. c. 3. D. Thom. ibidem, lect. 4. & 3. de Anima lect. 4: quos ſequuntur Om̃s hic qu. 1. art. 3. & alij plures; Suar. 2. tom. Metaph. diſputat. 49. ſect. 2. num. 3. & alij plures ex Thomiſtis. Probatur in primis ex illo teſtimonio Ariſt. cap. 3. quod in præſenti quæſtione adduximus, ſcilicet: *Omnino autem dicere eſt, quod nec actio cum paſſione, nec doctio cum diſciplina idem propriè eſt; ſed cui inſunt hæc, motus.*

23. Et deinde probatur ratione deſumpta ex D. Thoma lect. 4. iam citata, & in 1. diſt. 40. art. 4. ad 1. nam licet idem motus ſecundùm vnam rationem

Digitized by Google

formalem ſit actio, & ſecundum aliam paſſio, tamen motus ſecundùm ſe abſtrahit ab vtraque ratione: quia in ſuo formaliſſimo conceptu nec dicit ordinem ad agens, neque ad paſſum, vt paſſum; ſed ſolùm eſt actus quidam imperfectus tendens ad actum perfectum, ergo hoc, quod eſt eſſe in paſſo, vt tali, & exire ab agente, ſunt affectiones eius; atque adeò comparabitur vt ſubiectum reſpectu illarum: ergo cum per hoc quòd ſit in paſſo, habeat formalitatem paſſionis, & per hoc quòd ſit ab agente conueniat illi formalitas actionis, fiet inde, vt hæ duæ formalitates comparentur cum eo, vt duæ affectiones cum ſuo ſubiecto. Sicut quia natura humana, verbi gratia, ſecundùm ſe abſtrahit ab hoc quod eſt eſſe in intellectu, vel à parte rei; ideò hæ ſunt duæ affectiones accidentales illius, & reſpectu earum habet ſuo modo rationem ſubiecti.

Confirmatur, quia quotieſcumque actio, paſſio, & motus in vnam, & eandem entitatem coincidunt, tunc ideò ibi adeſt dependentia ab agente, & paſſo, vt tali: quia motus ille eſt adeò imperfectus, quòd non poſſit conſiſtere, niſi vltra dependentiam, quam habet à ſubiecto vt puro ſubiecto, dependeat etiam ab eodem, vt paſſo: & tandem ab agente, vt ab eo, à quo actu exit: ergo hæ duæ formalitates actionis & paſſionis conueniunt motui, vt ei quod per illas ſuo modo dependet; ac proinde cum non poſſint ei conuenire per modum rationis ſuperioris, fiet inde, vt inſint illi eo modo, quo accidens ineſt ſuo ſubiecto.

Patet hæc vltima conſequentia; quia vt ex iam dictis conſtat, non poteſt ea cogitari alius modus, quo conueniant motui dependentiæ prædictæ, niſi vel per modum rationis eſſentialiter ſuperioris, aut inferioris, quod ſuprà impugnatum eſt, vel per modum rationis accidentalis.

24. Ad primum ergo initio quæſtionis poſitum reſpondetur ex D. Tho. 1. p. qu. 28. art. 3 ad 1. & quæſt. 41. art. 1 ad 2. & q. 45. art. 2 ad 2. hanc propoſitionem: actio eſt motus, tantum eſſe veram in ſenſu identico.

Ad confirmationem reſpondetur, has duas formalitates actionis, & paſſionis conſtituere quatuor concreta, ex quibus duo ſunt *agens*, & *paſſum* alia verò duo ſunt *procedens vt quo ab agente*, & *receptum vt quo in paſſo, qua paſſum eſt*, vt ſatis colligitur ex D. Thom. lect. 4. iam citata: priora concreta deſumpta ſunt ex denominatione, quam tribuunt ſubſtantiæ: poſteriora verò ex ſpeciali denominatione, quam ſubiecto *quo* tribuunt.

Concreta ergo priora actionis, & paſſionis non prædicantur de motu, ſecus verò concreta poſteriora. Vnde hæc eſt vera: motus eſt procedens *vt quo* ab agente, & receptus in paſſo: quia vt ſubeſt prædictis formalitatibus, habet ab illis prædictam denominationem. Neque eſt inconueniens, quod alicuius accidentalis formæ plura dentur concreta ſubordinata: generatio enim ſubſtantialis denominat materiam mutatam, & toti compoſito tribuit denominationem geniti.

25. Ad ſecundum reſpondetur: quòd etſi multoties ſubiectum *quod*, imò & ſubiectum *quo* prius fiat, quàm accidens, quod illi inhæret, atque ita in ordine cauſæ efficientis habeat aliquam prioritatem reſpectu illius: quatenus facta collatione inter effectus huius cauſæ, prius attingitur vnus, quàm alius, attamen ad rationem ſubiecti ſolùm deſideratur indiſpenſabiliter, quòd habeat prioritatem ſibi omninò debitam, ſcilicet in genere cauſæ materialis.

Vnde in opinione probabili (de qua ſuprà diſput. 10. num. 67.) eorum, qui dicunt, generationem ſubſtantialem eſſe actionem diſtinctam à præcedente alteratione, & ſimul ſubiectari in toto compoſito denuò genito: quia talis actio eſt entitatiuè accidens; oportet vt generatio ſit prior in genere cauſæ efficientis, quàm totum genitum, & nihilominus quòd totum ſit ſubiectum illius: quia eſt prius in genere cauſæ materialis. Et ſimiliter tranſſubſtantiatio ſubiectatur in corpore Chriſti, vt eſt id in quod conuerſus eſt panis; & tamen ſecundùm iſtam rationem eſt poſterior tranſſubſtantiatione in genere cauſæ efficientis, & habet prioritatem in genere cauſæ materialis.

Quare licet in his actionibus, quæ neceſſariò ſunt coniunctæ cum motu, & econtrà, prius ſit, quòd agens agat, quam quòd paſſum patiatur: quia paſſio cauſatur ex actione, vt vult Diu. Thom. loco quæſt. 1. iam citato. Attamen nec agens ageret, neque paſſum pateretur, niſi ibidem adeſſet motus tanquam ſubiectum *quo* de materiali importatum. Quare ſi ly *quia* dicat cauſalitatem materialem, ſemper eſt verum, quòd ideò patitur paſſum, quia mobile mouetur, & prius eſt recipi motum in mobili, vt mobili, & vt diſtinguitur à paſſo, vt paſſo, quàm quòd paſſio recipiatur in eodem, non vt mobile, ſed vt paſſum eſt: ſicut quia actio non exit ab agente, niſi de materiali dicens motum, vt ſubiectum *quo*; ideò prius eſt quòd recipiatur motus in mobili, vt mobili, quàm actio inſit eidem, non vt mobile, ſed vt purum ſubiectum eſt. Quæ omnia exactiùs intelligentur recolendo ea, quæ ſuprà in hac diſputatione num. 7. diximus.

26. Ad confirmationem reſpondetur: quod quamuis entitas illa, in qua omnes hæ formalitates modo dicto adunantur, prius exeat ab agente, quàm in ſubiecto recipiatur: attamen non exiret ab illo, niſi importaret de materiali fluxum, & motum, tanquam ſubiectum *quo*. Vnde hoc eodem modo recipiuntur, ſcilicet dependenter ab illo, vt à ſubiecto *quo*, & ita negandum eſt, quod priùs entitas illa recipiatur, vt dicit formalitatem actionis, aut paſſionis, quam vt dicit formalitatem motus quæ eſt ratio, ob quam cæteræ formalitates inſunt ſubſtantiæ.

Quare non eſt prius, quòd illa entitas ſecundùm aliquam aliam ſui formalitatem recipiatur, quàm quod mobile moueatur, vt intendebat argumentum; ſed illa receptio eſt mutatio, ex eo quòd eſt receptio formalitatis motus, vt motus eſt, & hoc ipſo quòd intelligatur motus in ſubiecto, intelligitur mobile moueri, quamuis cum hoc ſtet, vt in genere cauſæ efficientis priùs ſit actio, quàm motus: quatenus nimirum formalitas motus habet ſuo modo egredi ab agente ratione actionis: quia ſicut actio eſt ipſa eſſentialis egreſſio ab agente: ita motus, vt ea affectus, habet denominatiuè ab ea hoc quod eſt ſuo modo egredi.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm iuxta mentem Ariſtot. & D. Thomæ actio tranſiens ſubiectetur in agente, vel in paſſo.

27. SVpponimus actiones immanentes ſubiectari in ſuis agentibus; hoc enim ex terminis ipſis conſtat, & ideò de ſola actione tranſeunte quæſtionem mouemus propter varia teſtimonia Ariſtotelis, & Diu Thom. quæ vtrinque ab eius diſcipulis adduci ſolent, ex quorum vera intelligentia non parum natura actionis tranſeuntis innoteſcet, & quàm ſit illi conſonum ſubiectari in paſſo, & ideò placuit ſigillatim inquirere; quid quoad hoc tam Ariſtoteles, quàm Diu. Thomas ſenſerint: tum propter

dicta:

dicta: tum etiam quia vtriuſque, maximè verò D. Thom. mens quoad hanc partem non facilè capi poteſt.

Ponitur prima ſententia.

§. I.

28 CAietan. 1. part. quæſt. 25. art. 1. Nazarius ibidem controuerſia vnica, Zumel ſuper art. 1. qu. 11. iam cit. diſp. vnica, Ripa in præſenti. Torres. 1. p. qu. 27 dub. 4. p. 2. & alii tenent, quòd iuxta Ariſt. & D. Thom. mentem actio tranſiens non ſubiectatur in paſſo; ſed in agente. Probatur in primis hanc eſſe Ariſtotelis ſententiam; nam ipſe ſecundo de Anima text. 26. aſſerit actum eſſe in eo, cuius eſt actus. ſed tertio libro huius operis tex. 18. & 20. docet, actionem eſſe actum agentis: ergo ex vtroque teſtimonio ſimul ſumpto ſequitur Ariſtotelem ſentire actionem eſſe in agente.

Confirmatur, nam ipſe Ariſtot. 8. lib. Phyſic. text. 9. probat, mundum fuiſſe ab æterno: quia ſi Deus produxiſſet illum in tempore, mutaretur: ergo ſentit actionem illam ad extra, qua productus eſt mundus, ſubiectari in agente, alioquin malè colligeretur mutatio eius ex vitalis actionis: ergo cum hæc actio debeat eſſe tranſiens, ſiquidem illi correſpondet effectus ad extra, & non manens in ipſo agente; cuius oppoſitum petit actio immanens, fiet inde, vt iuxta Ariſtotelis ſententiam actio tranſiens in agente ſubiectetur.

29. Secundò, hanc eſſe expreſſam ſententiam D. Thomæ ſic oſtenditur: nam in 2. diſt. 40. qu. 1. art. 4. ad 1. ſic ait: *Cum actio ſit in agente & paſſio in patiente, non poteſt eſſe idem numero accidens, quod eſt actio, & quod eſt paſſio, cum vnum accidens non poſſit eſſe in diuerſis ſubiectis*: Et loquitur expreſſè de actione tranſeunte, qua Iudæi crucifixerunt Chriſtum.

Confirmatur, nam qu. 7. de Potentia art. 10. ad 1. docet actionem eſſe perfectionem propriam, & 2. contra Gent. cap. 9. ait: *Actio, quæ non eſt ſubſtantia agentis, ineſt ei ſicut accidens ſubiecto, & ideò inter nouem genera computatur.* Ergo ſentit omnem actionem prædicamentalem, ac per conſequens etiam tranſeuntem ſubiectari in agente.

30. Tertiò, nam qu. cit. de potentia art. 9. ad 7. vt oſtenderet, quod etſi actio ſecundùm modum ſignificandi, & concipiendi ſignificetur, vt ab agente, non in agente: attamen ex parte rei conceptæ ſemper eſt in agente: quia eſt accidens illius: ſicut etſi relatio ſignificetur vt ad terminum; attamen re vera eſt in relato, non verò in termino, concludit in his verbis: *Actio ex hoc quod eſt actio, conſideratur vt ab agente; inquantum verò eſt accidens, conſideratur in ſubiecto agente.* Quod etiam proſequitur qu. 8. ſequentis art. 2. & tandem ibidem concludit ſic: *Nihil prohibet aliquid eſſe inhærens, quod tamen non ſignificetur vt inhærens: ſicut etiam actio non ſignificatur, vt in agente, ſed vt ab agente, tamen conſtat actionem eſſe in agente.*

Mens Ariſtotelis aperitur.

§. II.

NIhilominus dicendū eſt primò: quod iuxta Ariſtot. mentem actio tranſiens non ſubiectatur in agente, ſed in paſſo. Ita vetuſtiores eius interpretes Alex. Themiſt. Simplicius, Philoſophonus, quos ſequuntur Ferrar. in præſenti quæſt. 4. & Capre in 2. diſt. 1. q. 2. art. 3. Herbæus quodlib. 4. q. 4. Maſius in præſenti, q. 3. referens Sonc. Iabel. Sotum, Tol. & alios Suar. 2. tom. Metaph. diſput. 48. ſect. 4. Rubio in hoc lib. q. 6. qui etiam ad ſit, oppoſitum in ſententia Ariſtotelis non eſſe probabile.

Probatur primò: nam Ariſt. in hoc lib. text. 20. poſtquam dixit: quòd idem actus ſit mouentis, & mobilis, & obieciſſet ſibi, quòd ſi actus mouentis ſcilicet actio, eſſet in mobili, ſeu paſſo, ſequeretur inde, quòd actus vnius eſſet in altero, reſpondet: *Aut neque actum alterius in altero eſſe inconueniens eſt, eſt enim doctio actus docentis in quodam enim, & non deciſiue, ſed huius in hoc.* Quem locum explicat D. Th. ibidem ſic: *Dicit ergo primò quod non eſt inconueniens actū vnius eſſe in altero: quia doctio eſt actus docentis, ab eo tamen in alterum tendens continuè, & ſine aliqua interruptione. Vnde idem actus eſt huiuſmodi, id eſt agentis, vt à quo, & tamen eſt in patiente, vt receptus in eo, eſſet tamen inconueniens ſi actus vnius eo modo, quo eſt actus eius, eſſet in alio.*

31. Confirmatur primò ex eodem Philoſopho: tum 9. Metap. tex. 16. vbi ait: *Ædificatio namque in ædificato ſimul & fit, & ex cum domo*: tum etiam 3. de anima text. 138. vbi ſic inquit: *Quod ſi motus, & actio, atque paſſio in eo eſt, quod patitur, atque mouetur, neceſſe eſt, & ſonum, & auditum actu in auditu, qui eſt potentia, eſſe. Agentis namque mouentiſque operatio in ipſo patiente ſuſcipitur, atque ineſt, atque vt actio, paſſioque non in agente eſt, ſed in eo, quod patitur, ſic & ipſius ſenſibilis actio in ipſo eſt ſenſitiuo.*

Quem locum ſic explicat D. Thom ibidem. *Probat, quod ſuppoſuerat ex his, quæ ſunt oſtenſa in 3. Phyſicorum: ibi enim oſtenſum eſt, quòd tam motus, quam actio vel paſſio, ſunt in eo, quod agitur, id eſt in mobili, & patiente. Manifeſtum eſt autem, quod auditus patitur à ſono. Vnde neceſſe eſt quòd tam ſonus ſecundùm actum, qui dicitur ſonatio, quam auditus ſecundùm actum qui dicitur auditio, ſit in eo, quod eſt ſecundùm potentiam, ſcilicet in organo auditus; & ideò quia actus actiui, & motiui ſit in patiente.*

Confirmatur ſecundò: nam vt ex Ariſt. in hoc lib. lect. 4. apud D. Thom. vidimus, actio, paſſio, & motus in vna, & eadem entitate identificantur; imò vt vterque docet ibidem, motus eſt ſubiectum *quo* actionis, & paſſionis: ſed certum eſt, & indubitatum in ſententia Ariſt. paſſionem eſſe in patiente, & ſimiliter motum, qui eſt ſubiectum *quo* actionis: ergo etiam debet eſſe certum, in ſententia illius, quòd actio ſubiectetur in paſſo.

32. Reſpondebis primò cum aduerſariis, quòd omnia hæc teſtimonia intelligitur de actione ſubſequenter, ſeu concomitanter; non verò de actione eſſentialiter ſumpta.

Sed contra eſt: tum quia actio ſubſequenter, aut concomitanter ſumpta non eſt neceſſe, vt diſtinguatur formaliter à motu: quia ipſe motus formaliter ſumptus concomitatur, & ſubſequitur ad actionem. Vnde non bene diceret Ariſt. quòd identificatur cum motu, & ex ratione formali diſtincta ab illo: ſicut malè dixiſſet ibidem, quòd actio, & paſſio ſunt vnus motus: quia ad veritatem huius copulatiuæ requiritur, quòd actio, & paſſio diſtinguantur: at actio concomitanter eſt etiam, ipſamet paſſio: ergo, &c. Tum etiam quia Ariſtot. loquitur de actione denominante agens, vt tale, atque adeò de actione formaliter ſumpta.

Adde, quòd, vt ex contextu conſtat, inſtituit ſermonem de his formalitatibus ſecundùm eas rationes, ſecundùm quas eſſentialiter diſtinguuntur: quia loquitur de actione, vt eſt ab agente, de paſſione, prout eſt receptio motus ad eodem agente: ergo loquitur de eiſdem eſſentialiter, & ſecundùm proprietatem ſermonis conſideratis; ac proinde non de actione concomitanter quæ neque eſt actio formaliter, nec talis nuncupari poteſt.

33. Secundò reſpondebis cum Nazario, quod

quoties agens agit actione tranſeunte, & cum motu, ſunt ibi duæ actiones, alia quæ eſt actualitas agentis & in ipſo manet, vt reducat illud de potentia in actum, quam appellat actionem Metaphyſicam: alia verò Phyſica, quæ tranſit ad paſſum, ſeu mobile, & in ipſo eſt. Vnde quando Ariſtot. ait: actionem eſſe in paſſo, non loquitur de illa priori actione; ſed hac poſteriori; ſicut de hac vltima intelligendum eſt identificari cum motu: nam prior illa, ſicut manet in ſubiecto diſtincto, ſcilicet agente; ita & realiter à motu diſtinguitur.

Sed contra: quia Ariſtot. quoties agit de agente, & eius actione, nunquam meminit huius actionis realiter diſtinctæ à motu, nec vnquam protulit, quod in his, quæ operantur per motum datur actio realiter diſtincta ab illo, & à paſſione; ſed potius fuit perpetuus in aſſignanda identificatione inter has formalitates: at ſi ipſe hanc actionem diſtinctam realiter à motu agnouiſſet, non poſſet non aliquando mentionem eius facere: alioqui ſatis diminutè proceſſiſſet.

34 Maximè, quia Philoſophus non ſolùm non meminit huius actualitatis diſtinctæ entitatiue à motu, & actu mobilis, verùm etiam illam negauit. Vnde in hoc lib. tex. 19. ait: *Motiui autem actus alius non eſt, oportet enim eſſe actum vtriuſque. motiuum quidem eſt in ipſo paſſo: mouens autem in ipſo operari, vel agere: quare ſimiliter vnus vtriuſque actus.* Quem locum ſic explicat D. Tho. *Oſtendit quomodo ſe habeat motus ad mouens, & primo proponit quod intendit dicens: quod actus motiui non eſt alius ab actu mobilis. Vnde cum motus ſit actus mobilis, eſt etiam quodammodo actus motiui*: At ſi Ariſt. agnouiſſet aliam actionem præter eam, quæ eſt in paſſo, non poſſet dicere, quod motui non eſt alius actus præter actũ mobilis: quia potiſſima actualitas actiui, ſeu motiui eſſet illa actio, & actualitas eius, quæ eſt illi intrinſeca.

Confirmatur ex ratione, quam Ariſtoteles ibidem format, quæ ſic ſe habet Quemadmodum mobile prius eſt potentia mobile, & poſtea actu mouetur: ita agens prius eſt potentia motiuum, deinde actu mouens: ergo: quemadmodum eſt actus, per quem id quod prius erat mobile, mouetur actu; ita oportet eſſe actum per quem id, quod prius erat in potentia motiuum, poſtea ſit actu mouens: ſed motiuum, & mobile dicuntur correlatiuè: quandoquidem quia motiuum mouet mobile, ideò mobile, mouetur à motiuo: ergo idem actus, & non alius requiritur, & ſufficit ad hoc vt motiuum moueat mobile, & mobile moueatur à motiuo. Sicut quia viſio eſt actus viſiui, & viſibilis; ideò non eſt neceſſarius duplex actus ad hoc vt viſus videat, & viſibile videatur; ſed idemet, & non alius, quo viſus videt, videtur & viſibile.

35 Adde quod Ariſt. in hoc lib. tex. citato, ex eo quod actio eſt in paſſo, intulit quod agens, inquantum huiuſmodi, non mouetur ſcilicet, vt ibidem explicat. D. Thom. per illam actionem formaliter, per quam mouet, quod etiam repetit Philoſ. 3. de ani. text. citato dicens: *Agentis namque, mouentiſque operatio in ipſo patiente ſuſcipitur, atque ineſt: quo circa neceſſe non eſt id, quod motu mouet moueri*, at ſi eſſe agente illa altera actio, non poſſet non mouens inquantum huiuſmodi moueri modo prædicto. Vnde D. Thom. explicans hunc locum, poſtquam dixit, quod actio non eſt in agente, ſed in paſſo, ſic inquit: *Et iſta eſt ratio, quare non eſt neceſſarium, quod omne mouens moueatur.*

Adde ſecundò, quod Ariſt. 5. lib. Phyſ. (vbi etiam D. Thom.) apertè docet, ad actionem non dari actionem: ſi ergo admittitur hæc duplex actio, vt omnino neceſſaria in agentibus tranſeunter, iam ad actionem, & motum dabitur actio, imò & actio Phyſica: quia hæc actio, & actualitas agentis neceſſariò concernit, & connotat motum, & conſequenter immeritò à Nazario actio Metaphyſica vocatur.

Mens D. Thomæ ex variis eius teſtimonijs colligitur.

§. III.

36 Dicendum eſt ſecundò: ſtando in doctrina Diui Thomæ, actionem tranſeuntem non ſubiectari in agente; ſed in paſſo. Aſſertionem hanc tenent omnes authores pro præcedenti concluſione relati, qui poſt D. Tho. ſcripſerunt, & licet ſatis ex teſtimoniis pro præcedenti aſſertione allatis conſtet (ſemper enim D. Thom. in doctrinis Philoſophicis ſecutus eſt Ariſt.) nihilominus, quia quoad Doctorem Angelicum inter eius diſcipulos maior eſt controuerſia, ideò peculiariter, & ſigillatim ex mente eius ſuadenda eſt aſſertio: attamen quamuis plura ipſius teſtimonia poſſemus expendere: nam illam docet 9. Metaph. lect. 9. 1. a. q. 3. art. 2. & q. 28. art. 3. 2. contra Gent. c. 100. de veritate q. 14. art. 3. de potentia q. 10. art 1. & 3 p. q. 54. art. 1. in corpore, & alibi; nihilominus vnicum tantùm ipſius teſtimonium expendemus.

37 Hoc autem deſumitur ex 1. p. q. 18. art. 3. ad 1. vbi ſic inquit: *Quod ſicut dicitur in 9. Metaph. duplex eſt actio, vna quæ tranſit in exteriorem materiam, vt calefacere, & ſecare: alia, quæ manet in agente: vt intelligere, ſentire, & velle. Quarum hæc eſt differentia: quia prima actio non eſt perfectio agentis, quod mouet; ſed ipſius moti; ſecunda autem actio eſt perfectio agentis.* Ergo ſentit, quòd actio tranſiens non eſt in agente, alioqui non dixiſſet, quòd non eſt perfectio illius.

Reſpondetur cum aduerſariis, actionem tranſeuntem ideò dici perfectionem moti: quia tota ordinatur ad perficiendum mobile, licet ſit in agente. Sed contra: quia ſi ſemel ponitur in agente, vt vltima actualitas eius, potius habebit per ſe primò perficere intrinſecè agens, quàm mobile: ergo potiùs debuiſſet D. Thom. dicere, quòd eſt perfectio agentis, quàm mobilis.

Adde, quod etſi ratio facta eſſet ſufficiens ad verificandam illam propoſitionem affirmatiuam, ſcilicet talem actionem eſſe perfectionem moti, non tamen illam negatiuam, nempe non eſſe perfectionem agentis. Sicut etſi potentiæ operatiuæ per actionem tranſeuntem, totæ ordinentur ad perficiendum mobile; non tamen ob id negari poteſt, quòd ſunt in agente, vt perfectiones eius. Quare hæc propoſitio eſſet abſolutè reiicienda: potentiæ operatiuæ agentis ſunt in patiente, aut in motu: ergo ſimiliter, &c.

Satisfit fundamentis pro prima ſententia allatis.

§. IV.

38 AD primum ergo patet ex dictis, quomodo iuxta explicationem D. Thom. ibidem datam intelligatur, actionem tranſeuntem eſſe actum agentis, & quomodo actio tranſiens ſolum extrinſecè denominet illud.

Ad confirmationem dicunt aliqui, eam probationem, non eſſe Ariſt. ſed à Commentatore adiectam. Dato autem, quod fuiſſet ab Ariſt. Adducta dicendum eſt: quòd ipſe abſque dubio, errore deceptus exiſtimaui impoſſibile eſſe, quòd Deus denuò mundum producat, quin habeat nouum actum volunta

voluntatis, & intellectus, & hoc ſuppoſito errore, quem S. Aug. 12. de ciuit. c. 13. confutauit, optimè ſequitur, Deum fore mutandum, ſi denuò mundum produceret. Neque etiamſi verum eſſet id, quod Ariſtot. exiſtimauit, ſequeretur aliquid contra nos: quia intellectio, & volitio ſunt actus Dei immanentes.

Nec mirum, quòd Philoſophus lumine fidei deſtitutus non potuerit comprehendere, quo pacto fieri poſſet, vt ſine noua actione nouus effectus in tempore, & per ſe primò produeatur: quia modus hic denuo rem producendi, ſolo lumina naturæ difficillimè, vel nullo modo poteſt aſſequi.

39. ad ſecundum ex teſtimonio D. Thom. petitum, reſpondetur: quòd loquitur ibidem de actione ſecundùm eſſe morale conſiderata, vt ex litera patet, ſcilicet de peccato crucifigentium Chriſtum Dominum: at quæuis actio ſecundùm eſſe morale eſt in agente: quia tale eſſe bonitatis, & malitiæ moralis fundatur, & deſumit ex actu libero voluntatis, qui in agente manet.

Ad confirmationem reſpondetur cum Ferrara, quòd in q. illa 6. de Potentia art. 10. ad 2. ideò docet, actionem eſſe perfectionem propriam agentis, licet non inſit illi; ſed ab eo progrediatur: quia vt ex contextu conſtat, prouenit illi aliquod commodum, ſcilicet conſeruatio ſuæ ſpeciei, &c.

Ad ſecundum locum ex 2. contra Gent. dicimus, quòd ſenſus eſt omnem actionem, quæ ſimilitudinariè, & quoad efficaciam eſt tranſiens, ſi non eſt de ſubſtantia agentis, ineſſe ei, ſicut accidens, & loquitur S. Thomas de actione in hac reſtrictiona: quia hoc erat illi ſatis ad ſuum intentum: quia actio ad extra Dei, de qua ibi, tantum ſimilitudinariè eſt tranſiens.

40. Ad tertium reſpondetur quòd in tribus illis locis loquitur D. Thom. de actione immanente, vt enim optimè notauit Ferra. 2. contra Gent. c. 1. actio abſolutè accepta habet, quòd ſit actio ex ſe: quod ſit accidens, conuenit ei ratione alicuius ſpeciei: inhærere autem ſubiecto non conuenit ſibi vniuerſaliter, neque per communiſſimam rationem actionis: alioqui diuinæ actiones eſſent accidentia, & inhærentes. Vnde ſi actio immanens inhæret agenti, conuenit illi, non quia actio; ſed quia accidens, non quidem quia accidens vt ſic: quoniam ſecundùm communem rationem accidentis nullum accidens determinat ſibi magis hoc ſubiectum, quàm illud; ſed per hoc ſpecificatur ſpecies accidentis: ita vt ſit ſenſus; actioni immananti, quæ eſt in agente, conuenit eſſe in illo, non quia contineatur ſub communi ratione actionis, vt ſpecies eius; ſed vt eſt ſpecies accidentis: in quantum enim eſt accidens procedens ab agente non præciſè vt eſt id, quo aliquod operatum producitur; ſed vt quid per ſe primò intentum habet, quod in agente maneat.

QVÆSTIO V.

Vtrùm ratione naturali conuincatur actionem tranſeuntem ſubiectari in agente.

QVia Philoſophus naturalis, ratione naturali loqui debet; ideò explicata mente D. Thom. & Ariſtot. circa ſubiectum actionis tranſeuntis, placuit inquirere, quid in hoc ratione naturali conuincatur.

Refertur opinio affirmans:

§. I.

41. PArtem affirmatiuam tuentur omnes Doctores quæſtione præcedenti ſentientes, hanc eſſe Ariſt. & D. Thom. mentem. Probatur ratione primò: forma, ſeu actus in eo eſt, vt in ſubiecto, cui tribuit ſuam denominationem realem, quia inhærendo tribuit illam; ſed actio non denominat paſſum; ſed agens, vt ex ſe conſtat: ergo non eſt in paſſo; ſed in agente.

Nec ſatis erit ſi dixeris actionem eſſe formam denominantem extrinſecè agens; & ideo non eſſe neceſſarium, quòd ſit illo: quia dexteritas denominat extrinſecà parietem dexterum, ideo non debet eſſe in pariete, ſed in animali, quòd denominatur intrinſecè dexterum.

Nam contra hoc eſt: quòd omnis forma denominans extrinſecè aliquod ſubiectum, debet aliud intrinſecà denominare: vt patet in dexteritate, & viſione, quæ etſi externum ſubiectum denominet extrinſecè dextrum, vel viſum: at denominat animal intrinſecè videns: vel dextrum; ſed actio non denominat paſſum intrinſecè: alias calefactione, verbi gratia, paſſum eſſet agens, & ita lignum ſeipſum calefaceret: nec tandem alicui alij ſubiecto, niſi ipſi agenti, poteſt denominationem intrinſecam agentis tribuere, vt ex ſe conſtat: ergo, &c.

42. Confirmatur primò: agens vt agens eſt concretum quoddam per ſe pertinens ad prædicamentum actionis: ergo non denominatur tale, niſi à forma reali, & inhærente; alioqui in ſola denominatione extrinſeca eſſet ratio prædicamentalis conſtituenda.

Confirmatur ſecundò, & explicatur tota hæc ratio: nam actio, vt actio, eſt accidens, cum ratio accidentis per modum tranſcendentis imbibatur in omnibus prædicamentis: ergo dicit eſſentialiter in; ſed vt actio eſt, non eſt in paſſio: quia vt ſic, non eſt actio, ſed paſſio, nam actio, & motus, vt recipiuntur in paſſo, habent rationem paſſionis: ergo inhæret in agente; atque ita denominabit illud intrinſecè, & non per ſolam extrinſecam denominationem.

43. Secundò, nam actu agere eſt maxima agentis perfectio: ergo dicit aliquid intrinſecum, ſeu inhærens illi, & conſequenter actio, à qua habet agere non erit in paſſo. Conſequentia patet: quia perfectio ineſt ei, cuius eſt perfectio. Antecedens verò probatur, tum quia extrahit potentiam actiuam de potentia ad actum, & conſtituit illam in vltima actualitate, quam poteſt habere: tum etiam, quia quòd agens ſe aliis cõmunicet, pertinet ad maximã eius perfectionẽ.

Nec ſatis erit ſi dixeris, hoc pertinere ad perfectionem extrinſecam agentis; non verò intrinſecam: quia illa eadem perfectiona, qua perficitur extrinſecè, perficitur paſſum intrinſecè. Nam contra hoc arguit Nazarius intendens implicare, quòd aliquid ſit extrinſeca perfectio alterius; quia vt ait D. Thom. 1. p. q. 5. art. 1. *In tantum vnumquodque eſt perfectum inquantum eſt actu: & rurſus, vnumquodque eſt appetibile, & bonum in quantum eſt perfectum, cum omnia appetant ſuam perfectionem.* Sed implicat aliquid eſſe, ens & bonum formaliter entitate, & bonitate extrinſeca: ergo implicabit, aliquid eſſe perfectum perfectione extrinſeca, & non inhærente.

44. Confirmatur primò: quia actio tantùm extrinſecè perficit agens, non aliter illud perficiet, quàm per modum ſigni extrinſeci denotantis perfectionem, ſeu virtutem agentis: ſed hoc impoſſibile: ergo, &c.

Conſe

Conſequentia cum maiori vide videtur patere. Minor verò conſtat: quia teſte Ariſt. vnumquodque eſt propter ſuam operationem, vt propter finem; at nihil agit propter ſignum perfectionis, præſertim loquendo de agente naturali, vel irrationali; ſed propter veram, & realem perfectionem ſignificatam. Vnde ſi enti hæc perfectio non augetur, ex hoc quòd ſignificetur, ita hoc quòd eſt ſignificari non habet rationem boni, & conſequenter neque finis.

Confirmatur ſecundò: tum quia actio non qualemcumque potentiam ſcilicet extrinſecam; ſed intrinſecam potentiam agentis extrahit de potentialitate in actum vltimum; at potentia intrinſeca non eſt proximè, niſi in ordine ad actum, & perfectionem intrinſecam. Vnde eſſe viſum, quia eſt denominatio extrinſeca, non cadit proximè, niſi ſupra eſſe viſibile, quod etiam eſt denominatio extrinſeca deſumpta à potentia viſiua; & ideò ſignificatur per modum potentiæ. Tum etiam, quia nihil poteſt tranſire de contradictorio in contradictorium, niſi per aliquid intrinſecum, alioqui habebit ſe ſicut antea, atque ita non tranſibit ab vno in aliud contradictorium; ſed agens per actionem tranſit de non agente in agens; ergo actio eſt perfectio illius intrinſeca.

45. Tertiò, nam relatio agentis in actu ad paſſum, quæ in agente reſidet, non poteſt non fundari in actione, ſiquidem hac poſita, vel ablata, relatio ponitur, vel aufertur, & hoc proprium eſt fundamenti, vt ad eius poſitionem ponatur relatio: ſicut & ad eius remotionem tollatur: ergo actio in agente debet recipi. Patet conſequentia: quia vbi eſt relatio, ibi & fundamentum eſſe debet.

Quòd ſi dixeris, relationem hanc in actiua potentia, non verò in actione fundari. Contra hoc eſt: tum quòd potentia actiua rationem actiui ad paſſiuum fundat: ergo nequit habitudinem agentis in actu fundare; tum etiam quia alias relatio hæc agentis in actu maneret tranſacta actione. Sicut relatio paternitatis, quia in actiua potentia fundatur, poteſt etiam tranſacta actione manere. Tum denique, quia ſicut id, per quod aliquid eſt actu album, fundat relationem ſimilitudinis in albedine; ſic per id, quod aliquid in agentis abſolutè conſtituitur, debet habitudinem agentis in actu fundare.

Præfertur ſententia negatiua.

§. II.

46 NIhilominos dicendum eſt, etiam innitendo rationi naturali, actionem tranſeuntem non ſubiectari in agente; ſed in paſſo. Hanc docent omnes authores præcedenti qui in fauorem noſtræ ſententiæ adducti: omnes enim ratione naturali ducti collocant actionem tranſeuntem in paſſo.

Et probatur ratione deſumpta ex D. Thom. prima parte, quæſtione 18. art. tertio, ad primum; nam actio tranſiens; & immanens adæquatè, & immediatè diuidunt actionem, vt ſic; ergo conſtituuntur per modos immediatè oppoſitos: nam ea, quæ ſic diuidunt rationem aliquam ſuperiorem, debent conſtitui per prædictos modos; & ideo quia rationale, & irrationale diuidunt hoc modo animal; oportet vt per differentias immediatè oppoſitas conſtituantur; ſed actio immanens, hoc ipſo quòd ſit immanens, eſt perfectio intrinſeca agentis, & in illo manet: ergo actio tranſiens, hoc ipſo quòd ſit tranſiens, non eſt perfectio intrinſeca eiuſdem agenti: ac proinde non manebit in illo; ſed in paſſo.

Reſpondebis cum authoribus oppoſitæ ſententiæ, differentiam, quæ eſt inter actionem tranſeuntem, & immanentem, non eſſe, quòd hæc maneat in agente; non verò illa: ſed quòd immanens ita maneat, vt non producat aliquid in externa materia; at verò tranſiens ita maneat, vt aliquid producat in illa. Item tranſiens per ſe primò ordinatur ad perficiendum aliud ſuppoſitum, vel aliam partem eiuſdem ſuppoſiti; ſecus verò immanens: & tandem quòd tranſacta actione immanenti, non manet ſaltem terminus per ſe primò productus: ſecus tranſacta tranſeunti.

47. Sed contra: nam actio, quæ formaliter eſt immanens, & tantum virtualiter, ſeu quoad efficaciam eſt tranſiens producit aliquid in externa materia, & relinquit effectum per ſe primò productum, & creatum: ergo diſcrimen, quod verſatur inter actum immanentem, & formaliter tranſeuntem, non eſt penes hoc quòd immanens, vel nihil producat ad extra, vel quòd illud non eſt permanens, ſecus verò in actione tranſeunte contingat. Antecedens patet in actionibus immanentibus diuini intellectus, & voluntatis, quæ vt ex D. Thom. 1. p. q. 25. conſtat, habent efficaciam non obſtante, quòd ſint immanentes ad producendas creaturas: quia cum ſint infinitæ perfectionis in genere actus, habent infinitam efficaciam ad attingendum quidquid Deo placuerit pro ea duratione, quam ipſe præfixerit.

Adde primò, quod quiuis actus per ſe primò ordinatur ad perficiendum proprium ſubiectum: quia comparantur per modum perfectiuum, & proprij perfectibilis; ergo ſi ſemel actio tranſiens eſt actualitatis intrinſeca agentis per ſe primò ordinabitur ad perficiendum illud, atque adeò ſecunda differentia inter actionem immanentem, & tranſeuntem ab aduerſariis aſſignata corruit. Adde ſecundò, quòd etiam tertium diſcrimen euaneſcit; nam multæ ſunt actiones tranſeuntes, quæ nihil poſt ſe tranſacta actione relinquunt, vt citharizatio &c.

48. Secundò principaliter ſuadetur aſſertio; nam motus eſt in mobili, & paſſo, vt ſupra vidimus: quia eſt actus mobilis, & per illum tranſit, v. g. aqua à non eſſe ſub forma, & actu perfecto caloris, ad eſſe ſub illo; ſed talis motus habet veram rationem actionis realiter, & identificè loquendo: ergo iam actio tranſiens ſubiectabitur in paſſo. Minor patet ex dictis in hac diſput. quia cum motus non egrediatur ab agente vt *quod*; ſed vt *quo*; & vt ipſa egreſſio effectus, non poteſt non eſſe realiter identificè actio, quæ ſaltem in creaturis ex ipſa egreſſio effectus.

Confirmatur: nam præcisè per hoc quod intelligamus, calorem aquæ exire ab igne medio motu, vt ab agente, intelligimus calorem illum eſſe effectum ignis: & non alterius cauſæ: ergo & intelligimus, ignem efficere prædictum calorem, ac per conſequens eſſe actu agens abſque aliquo alio ſuperaddito.

Reſpondebis cum aduerſariis, non poſſe intelligi calorem vt exeuntem ab igne medio motu in aqua recepto, niſi priùs intelligatur actio, vt actualitas agentis intrinſeca educens illud de potentia in actum; atque adeò motus non erit ipſa prima, & eſſentialis egreſſio, quod requiritur ad rationem actionis.

49. Sed contra eſt: quia cum potentia calefactiua, ſi ſecundùm ſe conſideretur, reſpiciat calorem, vt effectum adæquatum; oportet, vt motus calefactionis ſit eius actus adæquatus: ſicut quia viſus, vt talis, reſpicit, vt obiectum adæquatum, viſibile; ideo viſio eſt eius actus adæquatus: ergo motus calefactionis eſt prima & eſſentialis egreſſio caloris ab alio calore: ſicut viſio eſt id, quo primò, & eſſentialiter attingit viſus ipſum viſibile; ergo ſuperfluit quæuis alia actio realiter diſtincta: quia ad vnicum agens, & reſpectu vnius omninò effectus ſufficit, quòd vnicam eliciat actionem.

Confirma

Confirmatur: nam potentiæ operatiuæ tranſeuntes ſunt per ſe primò ordinatæ ad perficiendum paſſum: ergo hoc ipſo quòd perficiant illud, extrahuntur extra potentialitatem, quam habebant: ſed præciſè per hoc quòd detur actio, quæ ſubiectetur in paſſo, & ab eiſdem potentiis exeat, perficitur paſſum, & perficitur ab agente: ergo ſuperfluit alia actualitas, ad extrahendum illud de potentia ad actum.

Satisfit fundamentis ſententiæ affirmatur.

§. IV.

50. AD primum ergo pro oppoſita ſententia benè reſpondetur ibidem, & deſumitur ſolutio ex D Thoma in præſenti lect. 4. ideò enim dixit: quòd motus eſt quodammodo actus actiui, quia ſolum extrinſecè illud denominat, & congruit hoc cum natura actionis: quia cum ſit motus, prout ab agente, non eſt neceſſe, vt denominet agens, vt tale: quia eſt in illo; ſed ſatis erit, quòd ſit ab illo.

Ad primam impugnationem contra ſolutionem ibi datum reſpondetur: quod etſi forma extrinſecè denominans vnum ſubiectum debeat intrinſecè aliud denominare; non tamen eſt neceſſe, vt vtrumque eodem modo denominet: Diuiſio enim dat parieti extrinſecam viſi denominationem, non tamen requiritur, vt aliud quidquam intrinſecè viſum denominet; ſed ſatis erit, quòd intrinſecam denominationem, etſi ab hac diuerſam, ſcilicet denominationem videntis, tribuat. Sic ſimiliter actio tranſiens extrinſecè denominat agens: intrinſecè verò paſſum hac denominatione, nempè, affectum actione: non enim huiuſque impoſitum eſt aliquod nomen ſimplex ad hoc concretum ſignificandum.

51 Ad primam confirmationem reſpondemus: quòd vt conſtat ex his, quæ in Logica diſp. 5. & diſp. 11. nu 60. vidimus, in prædicamenta accidentium ſolum ponuntur abſtracta; concreta verò ad illud reducuntur; & ideò actio ſecundùm ſuam intrinſecam realitatem conſtituit prædicamentum actionis, & agens quia realiter, licet extrinſecè, denominatur ab illa, reducitur ad prædicamentum. Nec refert, quòd ratione alicuius realis extrinſeci pertineat aliquid reductiuè ad prædicamentum, vt per ſe patet.

Ad ſecundam confirmationem reſpondent aliqui, de quorum numero eſt Pater Suarez, actionem, vt talem, non includere *in*, ſed *à*, ſeu eſſe ab agente: & ideò etſi non ſit in paſſo, non benè inferri, quòd debeat eſſe in agente, vt in ſubiecto. Sed hæc ſolutio non placet, nam etſi verum eſſet, actionem, vt talem non exprimere *in*, vt multi volunt (de quo alibi tractatur) negari tamen minimè poteſt, quòd illud intrinſecè non includat: nam cum actio non poſſit non in ſuo vltimo cõceptu includere rationem entis, alias eſſet purum nihil: conſequens eſt, vt debeat includere aliquem ex modis entis, ſcilicet vel *eſſe per ſe*, vel *in alio*, & cum primum non poſſit includere, vt ſe conſtat, non poteſt non ſecundum, ſcilicet *in* intrinſecè includere.

52 Reſpondetur ergo aliter, concedendo primum enthimema. Et ad minorem ſtatim ſubſumptam dicendum eſt: quod licet formaliſſima ratio actionis non deſumatur penes hoc quod inſit ſubiecto, nam hæc penes ordinem ad agens penſanda eſt; attamen ratio ſua formaliſſima penes ordinem ad agens, deſumpta, debet ineſſe paſſo. Sicut licet verum ſit, quòd potentia viſiua non habet propriam ſpecificationem à ſubiecto, ſed ab obiecto: eſt tamen falſum, quòd propria ratio talis potentiæ ab obiecto extrinſeco ſpecificata non inſit homini. Neque admittendum eſt, actionem præciſè, quia inſit, amittere rationem actionis, & eſſe paſſionem, non enim ideò paſſio (vt iam diximus) habet rationem paſſionis, quia vtcumque ineſt; ſed quia ſubiectum per modum ſpecificatiui, & modo dicto reſpicit.

53 Ad ſecundum benè reſponſum eſt ibidem, & deſumitur ſolutio ex D. Th. 2. contra Gent. cap. 1. & 23. & 9. Metaph. lect. 8. Et ad primam probationem reſpondetur; non eſſe inconueniens, quòd aliquid denominetur ens, & bonum; ac perfectum extrinſecè, per entitatem, bonitatem, & perfectionem in alio exiſtentem, & ideò quando ens, ſeu bonum dicitur analogicè de Deo, & creaturis analogia attributionis, tunc minùs præcipua analogata, vt analogantur hac analogia, tantùm dicentur entia extrinſecè ab entitate Dei, vt D. Th docet cum Ariſtot. 1. Ethicorum lect. 7. & 1. part. quæſt 6. art 4. & nos in Logica diſp. 10. num. 14. diximus

Ex quo etiam fit, vt agens dicatur extrinſecè perfici per actionem: quia hoc ipſo quod ab eo exierit actio, vt perficiens paſſum, oſtenditur intrinſeca perfectio, quæ præerat in agente, quæque tanta eſt, vt aliis perfectionem communicauerit, quod quidem inter bona extrinſeca agentis connumerandum eſt. ſicut ad extrinſecum honorum Dei pertinet, quod ſe in alios diffundat, ſicut per hoc non perficiatur intrinſecè.

54 Ad primam confirmationem reſpondetur: quòd etſi vnumquodque propter ſuam operationem ſit, non ob id operatio debet eſſe intrinſeca agenti: quia poteſt aliquid eſſe propter aliud vt propter finem extrinſecum, vt in præſenti contingit & ideò non oportet, vt intrinſecè per illud perficiatur. Et ad id quod ibidem dicitur, ſcilicet quòd propria perfectio non creſcit per hoc, quod oſtendatur, dicendum eſt, non creſcere incremento intrinſeco; bene tamen extrinſeco: quia talis oſtenſio pertinet ad bona extrinſeca agentis, vt in Deo cernere licet. Adde quod etiamſi daremus, agens non agere formaliter ad oſtendendam ſuam perfectionem; ſatis eſſet adhoc vt intenderet agere, quòd per illam actionem perficeretur paſſum.

Ad ſecundam confirmationem dicimus: nihil referre, quòd actui extrinſeco correſpondeat potentia intrinſeca: & ideò denominatio viſibilis formaliter cadit ſupra ipſam entitatem coloris. Adde quod potentia intrinſeca agentis per actionem tranſeuntem non eſt ad recipere illam; ſed ad hoc vt actio exeat ab ea, ſeu ad hoc vt perficiat paſſum: & ideò ſufficienter illa potentia extra ſuam extrahitur potentialitatem, per hoc quòd actio ab illa egreditur, & perficiat paſſum, denominetque extrinſecè agens, vt in aſſertione noſtra dicebamus.

Et ad ſecundam probationem eiuſdem confirmationis reſpondetur: quod licet nihil poſſit tranſire de vna contradictoria dicente negationem entitatis intrinſecæ, ſeu denominationis intrinſecæ in aliam dicentem intrinſecam entitatem, ſeu denominationem intrinſecam abſque receptione alicuius intrinſeci; ſecus verò eſt, quando tranſit de vna contradictoria, dicente negationem denominationis extrinſecæ, in aliam exprimentem eandem extrinſecam denominationem. Vndè ibidem intercedit ſua, vt ſic dicamus, mutatio extrinſeca, proueniens ex mutatione non intrinſeca alterius extremi.

55 Ad quartum dicendum actionem illam tranſeuntem non eſſe fundamentum prædictæ relationis; ſed ſolùm relationem fundandi, vt conſtat ex dictis in Logica diſp. 14. num. 36. Nec hinc fit actionem tranſeuntem ſubiectari in agente: quia vt ibidem

Digitized by Google

ibidem num. 37. expoſuimus, rationes fundandi ſecundi generis ſecum afferunt aliquem motum, aut tranſitum; indè non eſt contra naturam harum relationum, quòd ratio fundandi fluat ab agente in paſſum, ſecus tamen contingit in aliis relationibus mutis ob rationes ibidem aſſignatas.

DISPVTATIO XVIII.

DE INFINITO.

QVIA motus eſt de genere continuorum, vt ex dicendis 6. lib. patebit, & vt ſupra in proœmio huius libri ex Ariſtotele aſſeruimus, infinitum aliquando cadit in diffinitione continui: ideò ſemel explicatis aliis ad motum ſpectantibus, ſtatim de infinito vnà cum Ariſtotele ſermonem inſtituimus.

QVÆSTIO PRIMA.

AN INFINITVM IN ACTV NATVRALITER dari poſſit.

1. PRo tituli explicatione notandum eſt primò: quòd in præſenti non agimus de infinito in omni genere, ſeu in genere entis: quia euidens eſt dari hoc infinitum; cum lumine naturali ſit notum, Deum habere infinitatem in genere entis, quippè qui omnem excogitabilem perfectionem continet, nec vllis terminis clauditur, vt D. Thom. 1. part. quæſt. 7. oſtendit; ſed loquimur de infinito in genere entis creati.

Cæterùm, quia hoc poteſt eſſe multiplex, ſcilicet vel in genere ſubſtantiæ, vel in genere quantitatis, ſiue continuæ, ſiue diſcretæ, ſiue ſucceſſiuæ, ſiue permanentis, vel in genere qualitatis, &c. Ideò in præſenti non loquemur præcipuè de omnibus his infinitis, ſed de infinito in genere quantitatis; imò non qualiſcumque, ſed permanentis: quia Ariſt. hic de infinito ſecundùm quantitatem permanentem ex profeſſo diſputat, & de infinito ſecundùm quantitatem ſucceſſiuam in 8. lib. agit.

Diximus, *præcipuè*, quia ob connexionem doctrinæ, & vt meliùs, & radicitus capiantur ea, quæ Philoſophus circa infinitum in genere quantitatis aſſerit, nos poterimus non de aliis infinitis, & in aliis generibus entis creati contentis diſputationem texere. Vnde quæſtionis titulus, licet potiſſimè de infinito in genere quantitatis ſaltem permanentis intelligatur, non tamen excludit omnia alia infinitorum permanentium genera ſub latitudine entis creati contenta.

2. Secundò notandum eſt ex Ariſtotele in hoc lib. c. 6. & D. Thom. ibidem, & de veritate quæſt. 2. art. 10. & prima par. quæſt. 7. art. 4. iuncta ſolutione ad 1. infinitum eſſe duplex, aliud infinitum in actu aliud verò in potentia. Infinitum in actu, vt ipſum nomen ſonat, eſt illud, quod ſecundùm id, quod actu includit, nullis terminis includitur: nam vt D. Thom. quodlibet. & 3. art. 3. p. quæſt. 10. art. 3. ad 2. docet; infinitum dicitur, tale, quia non finitur, ſeu quia caret terminis. Vnde infinitum in actu illud erit, quod ſecundùm id, quod actu habet, non habet finem. Quare ſi fuerit infinitum v. g. in genere quantitatis, quantumuis magna, ac magis accipiamus ex partibus aliquotis, quas actu habet, ſemper reſtabit vlterior, & vlterior pars accipienda.

Et ideò Ariſt. in hoc lib. 27. & D. Thom. ibidem definiunt infinitum in actu ſecundùm quantitatem ſic: *Infinitum eſt, cuius ſemper eſt aliquid extra.* Cæterùm infinitum in potentia dicitur illud, quod ſecundum id, quod actu habet, eſt quidem finitum, ſed ſecundùm id, quod poteſt habere, nullum habet terminum; & ideo merito appellatur infinitum in potentia: quia hoc quod eſt carere terminis, ſecundùm quod attenditur ratio infiniti, præciſè conuenit illi ſecundùm id, quod poteſt habere: & hoc modo dicitur quæuis quantitas diuiſibilis in infinitum; quia quacumque diuiſione facta, poteſt vlterior, & vlterior fieri.

3. Ex quibus duobus infinitorum generibus primum, ſcilicet infinitum in actu, ſolet nuncupari infinitum *categorematicè*, ſicut & ſecundum appellatur infinitum *ſincathegorematicè*: forte quidem, quia ſicut terminus cathegorematicus per ſe ipſum eſt terminus, ita infinitum in actu per ſe ipſum; & ſecundùm ea quæ actu includit, eſt infinitum: & ſicut terminus ſincategorematicus per ſe ſolus, non eſt terminus; ſed iunctus alteri: ita infinitum in potentia per ſe ipſum, & ſecundùm id, quod actu includit, non eſt infinitum; quatenus iungitur cum illo, quod poteſt habere. In præſenti ergo non loquimur de infinito in potentia, hoc enim certum eſt, poſſe dari vt ex ſupradictis conſtat, ſed de infinito in actu, & modo dicto.

Refertur opinio affirmans.

§. I.

4. PArtem igitur affirmantem tenuere Anaximander, Anaxagoras, & alij antiqui Philoſophi, quos citat Ariſt. in hoc libro, qui non ſolùm id eſſe poſſibile aſſerunt, ſed etiam actu in rerum natura dari. Et poteſt probari primò ſic: in natura datur infinitum in potentia, vt iam diximus: ergo & poterit dari infinitum in actu: quia fruſtra eſt potentia, quæ non reducitur, vel ſaltem reduci poteſt in actum.

Confirmatur: Deus vt agens naturale habet virtutem infinitam: ergo poterit mediis cauſis naturalibus reducere illam in actum; atque adeo & naturaliter. Antecedens eſt notum. Et conſequentia probatur: quia Deus vt Author naturæ, operatur vna cum natura à ſe creata, & ſi ſemel vna cum eadem natura non poſſet reducere ſuam virtutem actiuam in actu, fruſtra haberet illam.

Secundò,

Digitized by Google

Secundò, vt libro ſexto dicimus, in quouis continuo dantur infinitæ partes, cum enim ſit in ſemper diuiſibilia diuiſibile, ſi partes, ex quibus conſtat, eſſent finitæ, poſſet ita diuidi in illas, vt non reſtarent aliæ partes, in quas inſuper diuideretur: ergo datur in quouis continuo infinitum in actu ſecundùm numerum: quia reuera omnes illæ partes actu ſunt ibi, & non ſolum in potentia.

5. Nec ſatis erit ſi dixeris cum aliquibus ex Thomiſtis, quòd partes illæ non ſunt actu plura entia; ſed tantùm in potentia; & ideo non ſequitur dari infinitum in actu.

Nam contra hoc eſt; quòd actu ſint partes, & non vtcumque; ſed actu diſtinctæ, quandoquidem nulla pars eſt ibidem, quæ non poſſit ſuperari à cæteris: ergo ſunt actu plura entia: nam multiplicatis inferioribus, neceſſe eſt, & ſuperiora multiplicari.

Confirmatur: quia ſi ob aliquam rationem non eſſent actu plura entia, & ſufficientia ad conſtituendam multitudinem, ſeu pluralitatem infinitam; maximè quia non exiſtunt actu per propriam exiſtentiam; ſed per vnam, & eandem exiſtentiam totius; at hæc ratio eſt nulla: quia ſi daretur quantitas habens infinitas partes æquales, eſſet ſimpliciter infinita, & eius partes eſſent infinitæ ſecundùm multitudinem, & tamen nulla earum haberet propriam exiſtentiam, ſed exiſterent per exiſtentiam totius, vt patet ex ſupradictis libro primo: ergo quod partes continui non habeant propriam exiſtentiam, nihil oberit quominus non ſint actu plura entia. Maior probatur: quia cum reuera quælibet habeat ſuam propriam eſſentiam actualem, ſolùm deeſſe poteſt illis actualitas propriæ exiſtentiæ, ad hoc vt ſint ſimpliciter in actu.

6. Tertiò tandem: nam vt modo dicebamus, ad hoc vt detur linea infinita, tantùm deſideratur, vt actu habeat plures, & plures partes aliquotas, id eſt, quæ ſint ſine termino, & talis conditionis vt ſignata vna certa v. g. quæ ſit vnius palmi, tunc reliquæ omnes ſint eiuſdem magnitudinis: at certum eſt dari in continuo hanc lineam: ergo & infinitum ſecundùm magnitudinem.

Minor probatur: nam data columna, cuius rotunditas, & longitudo ſit vnius palmi, tunc neceſſariò concedenda eſt linea ab extremo ad extremum columnæ deſcendens, & omnes illius partes gyrans, & continuas: cumque partes illius lineæ ſint infinitæ, vt ex dictis conſtat, & omnes ſint vnius palmi: quandu quidem omnes gyrant, & continuant rotonditatem illam vnius palmi, quæ eſt columna, conſequens eſt, vt habeat linea illa à ſummo vſque deorſum infinitos palmos longitudinis & inter ſe non communicantes: ergo iam dabitur infinitum in actu.

Stabilitur vera ſententia.

§. II.

7. Nihilominus dicendum eſt: non poſſe dari naturaliter infinitum in actu. Hanc ſententiam latè tuetur Ariſtot. hic c. 5. & 6. eamque validiſſimis confirmat rationibus, quem ſequuntur omnes eius interpretes in commentariis horum capitum, necnon & Scholaſtici antiquiores in 1. diſt. 32. Modernique cum S. Thom. 1. p. qu. 7. art. 2. 3. & 4. qui omnes vnicum tantùm infinitum, Deum ſcilicet agnoſcentes, cætera omnia creata eſſe finita, & limitata ingenuè fatentur. Habetque ſententia hæc maximum in ſacra Scriptura fundamentum: nam Sapientiæ 12. dicitur: *Omnia feciſti in numero, pondere, & menſura,* quæ omnia repugnant infinito.

8. Ratio fundamentalis deſumitur ex D. Thom. 1. p. qu. 7. citata: quia quæuis res creata finitam habet eſſentiam: quia non poteſt tanta eſſe eius perfectio, & actualis; vt careat genere, & differentia, per quæ ad certam, & finitam naturam trahatur. Rurſus, eſſentia finita, & limitata, connaturaliter ſaltem loquendo, terminatas habet proprietates, determinataque accidentia cum omnia hæc naturæ illius rei, cuius ſunt affectiones, debeant eſſe commenſurata: ergo naturaliter non poterit dari aliqua res, quæ ſecundùm ſuam eſſentiam, aut ſecundùm aliquod accidens habeat infinitatem, & conſequenter neque in genere ſubſtantiæ, aut aliorum accidentium generibus infinitas inueniri poterit.

Nec neceſſe erit hanc ſententiam aliis rationibus nunc confirmare: nam ſequentibus quæſtionibus hoc etiam de potentia Dei abſoluta repugnare probandum eſt, ideóque rationes illæ hanc ſententiam à fortiori roborabunt.

Sed obiicies; eundem D. Thom. qu. 7. primæ partis art. citato dicentem: dato quòd eſſet aliquod corpus infinitum ſecundùm magnitudinem, non ideo fore infinitum ſecundùm eſſentiam: quia eſſentia ſua eſſet nihilominus terminata ad aliquam ſpeciem per formam, & ad aliquod indiuiduum per materiam: ergo cum eſſentia finita poteſt optimè compati quantitas, & alia accidentia infinita, & conſequenter non rectè colligit D. Thom. non poſſe eſſe infinitum ſecundùm quantitatem, qualitatem, &c. ex eo quòd eſſentia ſubſtantiæ eſt finita, & limitata.

9. Confirmatur, & explicatur: quia ex finitate eſſentiæ ſubſtantiæ ſolùm poteſt inferri ſimilis infinitas in accidentibus, ſcilicet quoad eſſentiam; ergo cum quantitas, v. g. vel qualitas maneret eiuſdem eſſentiæ, ſiue illa eſſet infinita ſecundùm extenſionem, ſiue ſecundùm intenſionem: quia hæc infinitas accideret eſſentiæ; fiet indè, vt ex finitate ſubſtantiæ non benè inferatur finitas omnimoda accidentium: non enim ex vi cauſæ poteſt inferri in effectu, niſi id, quod eſt in eadem cauſa.

Reſpondetur: quòd etiam admiſſo abſolutè teſtimonio D. Thomæ, adhuc nihil indè contra nos: quia ſaltem illa eſſentia petit accidentia finita, & ideo ſaltem naturaliter hæc, & non alia debent illi tribui.

Ad confirmationem reſpondetur: quòd ſubſtantia eſſentialiter finita tantùm eſt radix accidentium finitorum, imò & accidentia, hoc ipſo quod ſunt finita ſecundùm eſſentiam, debent habere ſaltem naturaliter modum eſſendi finitum, v. g. finitam intenſionem, &c. vt ſic ſit debita proportio inter rem, & ſuum modum, & inter eſſentiam, & affectiones eius: in præſenti autem tantum loquimur de poſſibilitate naturali infiniti in actu.

Soluuntur argumenta primæ ſententiæ.

§. III.

10. Ad primum ergo pro prima ſententia reſpondetur, ex Ariſtot. cap. 6. huius lib. & ex D. Thom. ibidem lect. 9. dupliciter aliquid eſſe in potentia; vno modo, quia poteſt totum reduci ad actum: quemadmodum æs eſt in potentia ad ſtatuam; quia hæc potentia poteſt reduci completè ad actum, & hoc modo non eſt poſſibile dari infinitum in potentia: quia nunquam poteſt reduci completè ad actum. Alio modo dicitur aliquid eſſe in potentia quia ſucceſſiuè poteſt reduci ad actum, qui nunquam completè habeatur, quoniam eſt in ordine ad actum admixtum potentialitati; ac proindè quamuis talis potentia ſit in *fieri*, numquam tamen eſt in *factum*

eſſe, & hoc modo dicitur aliquid eſſe infinitum in potentia: vt patet in diuiſionibus continui, quæ ſunt infinitæ in potentia: quia non poſſunt ſimul dari omnes; ſed paulatim, & ſucceſſiuè fiunt, & quauis data, adhuc poteſt dari alia, & alia: & conſequenter potentia, quam habet continuum, vt diuidatur in infinitum, etſi ſit in *compleri*, numquam tamen in *completo* eſſe, quia eſt in ordine ad actum admiſtum potentialitati. Vndè quod eſt in potentia ad prædictum actum repugnat vt aliquando ſit in *ſatiato eſſe*; alioqui eſſet in ordine ad actum perfectum, & completum.

Ex quo ad confirmationem reſpondetur: quòd licet Deus vt author naturæ habeat virtutem infinitam: tamen quia res dicuntur infinitæ in potentia modo explicato: ideo non poteſt illas, vt author naturæ, reducere ad actum completum, & conſequenter nec poterit dari infinitum in actu.

11. Ad ſecundum benè reſpondetur ibidem (ſi tamen ſolutio illa rectè intelligatur,) quæ quidem deſumitur ex D. Thom. in 4. diſt. 10. qu. 1. art. 3. quæſtiunc. 2. ad 1. vbi ſic inquit: *Vnitas rei conſequitur eſſe ipſius, partes autem alicuius homogenei continui ante diuiſionem non habent eſſe actu; ſed potentia tantùm; & ideo nulla illarum habet vnitatem propriè in actu. Vnde actu non eſt ipſarum numerum accipere, ſed potentia tantùm.* Dicimus, *ſi rectè intelligatur*: quia mens D. Th. non eſt, quod re ipſa non detur ibi tanta multitudo partium, vt non habeat primam, neque vltimam, vt ex dicendis 6. lib. conſtabit, & ex contextu eiuſdem S. Doctoris admittentis ibidem pluralitatem partium patet: ſed quod ſi propriè loquamur, non dentur ibi plura entia actu, ac proindè neque propriè ſint ibi plures vnitates in actu.

Et ratio eſt: nam vt docet D. Thom. primo contra Gentes c. 15. in fine, & in 1. diſtinct. 8. qu. 1. art. 1. de veritate qu. 1. art. 1. quia ens dicitur *ab actu eſſendi*, ſeu exiſtendi; ideo quod non habet proprium *eſſe* actu, non dicitur ens actu, & conſequenter quia partes continui non habent in illo proprium *eſſe*, ſeu exiſtentiam, licet, poſſint illam habere, ideo non dicuntur propriè plura entia actu. Et ob id non dixit Angelicus Doctor abſolutè, quòd non habent vnitatem in actu; ſed quòd propriè non habent illam. Vndè neque ibi adeſt numerus actus, ſed potentia: quia numerus propriè importat multitudinem actu diuiſam. Quæ ſolutio, & explicatio deſumitur ex Ariſtot. 7. Metaph. textu 56. & ex D. Thom. ibid. lect. 14. circa medium.

12. Vndè ad probationem dicendum eſt: quòd etſi re ipſa ſunt ibi infinitæ partes modo infrà dicendo, non tamen ſunt infinita entia in actu. Quare licet ens ſit ſuperius ad partes, ſi ſumatur in tota ſua latitudine, & ſic ſumptum prædicetur de partibus illis infinitis; non tamen ſi ſumatur, prout dicit ens in actu: quia ſic dicit principium eſſendi; qua ratione ducti Theologi dicunt, quòd licèt in Deo ſint concedendæ tres res, non tamen tria entia ſubſtantiuè, vt docet D. Thom. in 1. diſt. 25. qu. 1. art. 4. in corpore, & ad 1. Et colligitur ex Florent. ſeſſ. vltima in literis ſanctæ vnionis & ex Hilar. lib. 3. de Trinit. Cyrillo lib. 1. in Ioannem cap. 4. Iſidoro lib. de ſummo bono cap. 15. Vndè, ad hoc vt ſint infinita entia, requiritur, quòd ſint infinitæ res cum diſtinctis, & infinitis principiis eſſendi, ſeu exiſtendi: atque ita hoc ipſum deſiderabitur, ad hoc vt ſit ibidem propriè infinitum in actu, quod tamen non requiritur, ad hoc vt ſint infinitæ partes: quia in vnico ente cum vnico principio eſſendi poſſunt eſſe plures partes.

13. Ad confirmationem reſpondetur: eſſe diſparem rationem: quia etſi omnes partes illius quantitatis infinitæ non exiſterent per ſe de facto, haberent tamen potentiam proximam ad ſic exiſtendum: quia omnes illæ poſſent eſſe ſeparatæ, cum ſint aliquotæ, & æquales vni ſignatæ: at verò partes proportionales infinitæ, quæ ſunt in continuo finito, nullo modo poſſunt ſimul eſſe ſeparatæ, vt ſuo loco dicetur. Quare ſi daretur quantitas in continuo habens infinitas partes æquales vni certæ, eſſet ibidem ſimpliciter infinitum in actu; non quia haberet infinitas partes, quæ eſſent entia actu; ſed quia haberet illas potentes proximè, per ſe exiſtere ſimul & eſſe entia in actu ſimul: quia non aliter aliquod totum, atque adeo nec ipſum infinitum, poteſt conſtare partibus, vt docet D. Thom. in 3. d. 6. q. 2. art. 3.

Adde, quod partes illæ æquales lineæ infinitæ exiſterent per exiſtentiam totius compoſiti diſtinctè, ſignatè, & actualiter, & ideo ſufficerent ad conſtituendum infinitum actu: quia is modus exiſtendi, licet ſit per exiſtentiam totius, tribuit partibus, quod ſint ſimpliciter, & omninò propriè partes actuales: partes verò proportionales ſolum exiſtunt per exiſtentiam totius in confuſo, & indiſtinctè: quia non ſunt ſignabiles, ex eo quod non ſunt æquales vni parti certæ, & ſignatæ; & ideo non ſunt in actu, niſi tantùm ſecundùm quid, atque ita non habent ſufficientem actualitatem intra latitudinem partium ad conſtituendum infinitum in actu ſimpliciter; ſed ſecundùm quid propter rationem dictam: atque ideo talis multitudo poteſt dici infinita in potentia, prout ly *in potentia* excludit eſſe ſimpliciter in actu.

14. Ex quo ad tertium reſpondetur: non eſſe inconueniens, imò neceſſarium admittere lineam illam habentem infinitos palmos; cæterùm indè nihil contra nos: tum quia tota illa longitudo certis terminis clauditur: cum ſit ſub eiſdem terminis, ſub quibus eſt tota columna. Tum etiam, quia tota illa linea non eſt actu ens, prout ens dicit principium eſſendi: quia nequit per ſe ſeparata conſiſtere; & ideo non habent ſufficientem actualitatem illæ partes etiam intra latitudinem partium aliquotarum continui, ad hoc vt conſtituant infinitum in actu. Maximè, ſuo modo exiſtunt ratione partium proportionalium: quoniam communicatur illis à toto exiſtentia, quia nectunt partes proportionales ſuperficiei: vnde ſicut hæ ſunt in actu confusè, & in potentia modo explicato; ita aliquid huiuſcemodi potentialitatis ad partes lineæ quodammodo deriuatur.

QVÆSTIO II.

AN PER ABSOLVTAM DEI POTENTIAM poſſit dari aliqua creatura, quæ ſit infinita ſecundùm eſſentiam.

QVÆ eſſentia eſt prior in qualibet re, ita infinitas in ratione eſſentiæ, ſi ſemel eſſet poſſibilis, deberet præcedere alia infinitatum genera, & ideò priùs de hac quàm de aliis infinitatibus agimus.

Adducuntur rationes dubitandi.

§. I.

15. PArs affirmatiua probatur primò: quia potentia Dei ad extra eſt infinita ſimpliciter, & categorematicè: ergo poterit producere effectum infinitè perfectum. Patet conſequentia: quia potentia finita poteſt attingere finitum effectum, & quo perfectior, eſt, eo perfectiorem producit: ergo quæ infinitæ

virtutis

virtutis fuerit, infinitam perfectionem effectui communicare poterit.

Secundò: non implicat Deum habere hoc imperium: *Fiat perfectiſſimus effectus ex his, quæ à me poſſunt produci*: at talis effectus infinitam perfectionem haberet: ergo, &c. Minor probatur, nam aliàs daretur creatura finitè perfecta, vltra quam non poſſet aliam Deus eſſentialiter perfectiorem producere: quod, vt infra videbimus, omninò repugnat.

Tertiò: nam ſi Deus ex neceſſitate naturæ ageret, tunc operaretur ſecundùm vltimum ſuæ potentiæ: quippè cum hoc ſit proprium agentium naturalium: ergo effectus, quem tunc produceret, eſſet infinitæ perfectionis: aliàs ſequeretur, quòd diuina potentia finitæ perfectionis eſſet, cum virtus potentiæ non ſit maior, quàm eius effectus adæquatus: ergo & nunc cum liberè operatur, poterit effectum infinitè perfectum producere. Patet conſequentia: quoniam non eſt minoris virtutis Deus liberè operans, quàm eſſet tunc, ſi ex neceſſitate naturæ operaretur.

16 Quartò: Deus cognoſcit infinitas creaturas poſſibiles ſe inuicem in gradu perfectionis eſſentialis excedentes, ſed inter illas neceſſariò datur vna infinitè perfecta: illa ergo erit producibilis à Deo; aliàs non eſſet poſſibilis. Maior patebit infra quæſtione ſequenti.

Minor verò ſuadetur: tum quia ſi de facto darentur in rerum natura infinitæ ſpecies Angelorum, ſe inuicem in eſſentiali perfectione excedentes, neceſſariò admittendus eſſet inter illos quidam Angelus, cui infinita, & actualis ineſſet perfectio: ergo ſi verè ſunt poſſibiles, verè ſub eſſe poſſibili datur vnus habens infinitam perfectionem, ac proindè illum vnicum Angelum poſſet Deus actu producere. Tum etiam, quia ſi inter illas creaturas non deuenitur ad aliquam infinitè perfectam, conſequens eſt, vt nec concipiatur tota collectio creaturarum, quia data quacumque creatura finitæ perfectionis, poteſt rurſus alia, & alia dari: ſi quidem Deus non poteſt ita participari finito modo, vt non ſit ampliùs, & ampliùs participabilis.

Deciditur quæſtio.

§. II.

17. Nihilominus dicendum eſt, implicare contradictionem, quod detur aliqua creatura, quæ ſit infinita ſecundùm eſſentiam. Aſſertio hæc colligitur ex Ariſtotele locis citatis pro præcedenti quæſtione, & eſt expreſſa D. Thom. 1. part. quæſt. 7. art. 2. vbi loquens de eſſentia creata ſic concludit, *Quia habet eſſe, & non eſt ſuum eſſe, neceſſe eſt, quod ipſum eius eſſe ſit receptum, & contractum ad terminatam naturam. Vnde non poteſt eſſe infinitum ſimpliciter.* Et hoc ipſum docet. qu. 50. art 1. ad 3. & 2. ad 4. & in diſtinct. 43. qu. 1. art. 2. & alibi, ſæpè, quem ſequuntur omnes Thomiſtæ, & communiter cæteri Philoſophi, & Theologi, & ideò conſultò illos omittimus.

Probatur ratione deſumpta ex eodem S. Doctore primo contra gentes cap. 43. Omnis natura creata, & completa conſtat genere, & differentia: ergo nequit eſſe infinita ſecundùm eſſentiam, & conſequenter nec vlla alia creatura: quia tanta perfectio, ſcilicet infinitas ſecundùm eſſentiam non poſſet conuenire, niſi naturæ completæ. Antecedens ſatis conſtat: quia quæuis natura completa, & creata v.g. ſubſtantialis, conuenit vniuocè cum aliis ſubſtantiis in ratione ſubſtantiæ, & differt ab illis per ſpecialem differentiam: quia ratio ſubſtantiæ completa, & creata eſt omninò abſtrahibilis ab omnibus ſubſtantiis creatis, & completis.

Ex quo prima conſequentia, ſcilicet prædictam ſubſtantiam non fore infinitam, ſatis conſtat; tum quia ſicut implicat dari lineam infinitam, ſi ſit terminata terminis propriis lineæ ſcilicet punctis, ita repugnat eſſe infinitum ſecundùm eſſentiam id, quod eſt terminatum terminis eſſentiæ, ſcilicet genere, & differentia. Tum etiam, quia inde colligit D. Thom. loco citato ex primo contra Gentes, & D. Dionyſius cap. 1. de diuinis nominibus, Deum eſſe infinitum ſecundùm eſſentiam: quia non eſt ſub genere aliquo, & conſequenter non conſtat genere, & differentia: ergo econtrariò quod conſtiterit genere, & differentia, erit finitum ſecundùm eſſentiam: quia ſi negatio eſt cauſa negationis, etiam affirmatio erit affirmationis cauſa.

18 Et confirmatur ratione deſumpta ex eodem Sancto Doctore locis citatis. Nulla creatura poteſt eſſe ſuum eſſe exiſtentiæ per ſe ſubſiſtens & irreceptum: ergo habet illud receptum: ergo & habebit illud finitum, & limitatum; ac proindè, & quæuis creatura erit finita ſecundùm eſſentiam: quia ſi ſemel poſſet habere infinitatem ſecundùm eſſentiam, poſſet vtique habere illam ſecundùm ſuum eſſe, ſeu exiſtentiam.

Antecedens patet; quoniam alioqui creatura haberet omnem plenitudinem eſſendi, atque ita eſſet Deus: quoniam ipſum *eſſe* purum ab omni potentialitate per ſe ipſum eſſentialiter ſubſiſtens, & irreceptum amabit, & includet omnem eſſendi plenitudinem. Sicut ſi daretur albedo per ſe ſubſiſtens, & irreceptibilis, haberet omnem plenitudinem albedinis: quia non eſſet vnde limitaretur. Et ſimiliter omnes Stoici, & Peripatetici conueniunt, ſi daretur humanitas ſeparata, quam poſuit Plato, illa contineret omnem perfectionem repetibilem in ipſa natura humana.

19 Ex quo etiam prima conſequentia, ſcilicet quòd creatura debeat habere *eſſe* receptum, eſt euidens; quandoquidem habere *eſſe* receptum, & irreceptum immediatè opponuntur. Vndè ſi ſemel non habet illud irreceptum, habebit neceſſariò eſſe receptum. Et ex hoc tandem ſecunda conſequentia, ſcilicet eo ipſo tale *eſſe* debere eſſe finitum, patet: tum quia forma limitatur per materiam, vt ſecundo huius operis diximus: tum etiam, quia etſi demus, quòd forma, quæ eſt paſſio alicuius naturæ, non minuatur in perfectione, ex eo quod ſumatur in concreto, & vt eſt in tali natura: & ideò lux ſolis in ſole habeat omnem plenitudinem modo tamen alibi explicando: attamen forma, quæ participatur per modum accidentis prædicabilis, qualis eſt exiſtentia, hoc ipſo quòd intelligatur recepta in tali ſubiecto, eſt ibi finita, & diminutè participata, vt patet in calore participato ab aqua.

Reſpondebis ex Vaſquez 1. part. diſt. 22. & 25. (cui hæc ratio D. Thomæ diſplicet) ex vi huius diſcurſus non probari finitatem ſecùndùm eſſentiam: quia etiam in Deo non conuincitur eſſe infinitum ſecundùm eſſentiam ex eo quòd careat genere, & differentia; non enim obeſt infinitati illius, quòd collocetur ſub genere: quia hæc compoſitio tantùm eſt per rationem noſtram.

20 Et ſimiliter ad confirmationem reſpondebis cum iuniore quodam: ex vi illius, tantùm probari non poſſe dari creaturam, quæ ſit infinita in omni genere, ſicut Deus, & conſequenter, quæ contineat omnem perfectionem excogitabilem; non tamen, quòd non habeat perfectionem ſufficientem, ad hoc vt ſit infinita: quia eſſentia receptiua illius exiſtentiæ erit

capax *eſſe* infiniti: ſicut ſi daretur duplex linea infinita, tunc quæuis haberet quidquid requiritur ad infinitudinem: quia in nulla earum eſſet aſſignabilis vltima pars; attamen neutra contineret omnem excogitabilem longitudinem.

Sed contra primam ſolutionem obſtat, derogare infinitati Dei ſecundùm eſſentiam, quòd ſit compoſitus ex genere, & differentia: ergo ſi creatura componitur hac compoſitione, erit ſimpliciter finita ſecundùm eſſentiam. Conſequentia patet ex paritate rationis, vt ex ſtatim dicendis amplius conſtabit.

Antecedens verò probatur: tum quia id docent D. Dionyſ. cap. 1. de diuinis Nominibus, Auguſt. lib. 1. de Trinitate cap. 1. & 4. & lib. 7. cap. 5. Anſelmus in Menologio cap. 27. & communiter omnes Theologi cum Magiſtro in 1. diſtinct. 8. Tum etiam: quia hoc ipſo quòd Deus conſtaret genere, & differentia, tunc differentia contrahens, quippè quæ eſt determinatio generis, limitaret, & determinaret Deum, & rationem illam genericam ad certam ſpeciem, diuidendo nimirum prædictam rationem communem, vt innuit D. Thom. in 2. diſt. 3. qu. 1. art. 6. ad 1. & de ſpiritualibus creaturis art. 1. ad 9. & 10. Metaph. lect. 11. atque adeo implicaret, quod in Deo per illam conſtituto clauderetur tota perfectio illius generis & conſequenter quod eſſet infinitus ſimpliciter in ratione entis.

21. Confirmatur primo: (per quod fundamentum Vaſq. euaneſcit) quia etſi compoſitio hæc ſit formaliter per rationem; attamen neceſſariò requirit in re ſaltem tanquam conditionem: tum quòd ſit in illa aliqua compoſitio ad minus ex *eſſe*, & eſſentia, vt docet D. Thom. cap. 6. de ente, & eſſentia, vbi ait: *Omne quod eſt in genere, oportet, quòd habeat quidditatem præter eſſe ſuum.* Tum etiam, quòd ratio differentialis poſſit cum fundamento in re præſcindi omnino à ratione generica, vt vult idem S. Doctor de potentia q. 3. art. 16. ad 4. & 5. Metaph. lect. 8. immediò, & nos in Logica diximus. At quòd in Deo ſit compoſitio ex eſſentia, & eſſe, vel quòd ſit in eo ratio differentialis omnino præciſa ab aliis rationibus ipſi eſſentialibus, tollit ab eo infinitatem: ergo, &c.

Minor probatur: quia ſi in Deo eſſet compoſitio ex eſſentia, & *eſſe*, iam ſua exiſtentia, ſeu *eſſe* eſſet receptum in eſſentia; & ita non eſſet eſſentialiter ſuum eſſe per ſe ſubſiſtens, neque haberet omnimodam ſimplicitatem. Et ſimiliter ſi ratio vltima Dei non imbiberet omnem perfectionem, non eſſet infinita per eſſentiam: quippè non includeret ens per eſſentiam, quod ex vi ſua importat omnem plenitudinem eſſendi: ergo etiam talis compoſitio ex genere & differentia tollit infinitudinem Dei ratione fundamenti, quod requirit.

22. Confirmatur ſecundò: quia eſſentia non habet aliud, per quod per ſe primò, & eſſentialiter finiatur præter genus, & differentiam: nam cum non poſſit ſic finiri ratione finitæ extenſionis, aut intenſionis, & cætera quia hæc non intelliguntur eſſe intra eſſentiam, nec ex habitudine ad cauſam, ſcilicet ad potentiam Dei infinitam: quoniam ideo cauſa producit rem finitam: quia ipſa eſt propriis eſſentialibus terminis terminata; non vero econtrà: ſiquidem ex habitudine ad potentiam infinitam, vt talem, nequit res finiri, vt conſtat: fiet indè, vt ex compoſitione creaturæ ex genere, & differentia optimè cum D. Thoma colligamus finitatem eius ſecundùm eſſentiam.

Ex quo etiam ſolutio ad confirmationem noſtræ rationis adducta euaneſcit: quia hoc ipſo quod natura illa creata, & completa non ſit ſuum eſſe purum, & per ſe ſubſiſtens, habebit illud receptum in alio, ſcilicet in eſſentia vel ſuppoſito ab eodem eſſe exiſtentiæ diſtincto, & conſequenter, non erit neceſſarium, quod quæuis ratio in tali creatura inuenta imbibat per modum tranſcendentis quamuis aliam rationem communem: ergo datur ſufficiens fundamentum, ad hoc vt ſit compoſita ex genere, & differentia: atque ideò erit ſimpliciter finita, vt ex dictis patet. Vndè ſicut implicaret eſſe lineam terminatam terminis propriis lineæ, & eſſe infinitam: ita implicat dari eſſentiam terminatam terminis propriis eſſentiæ, ſcilicet genere, & differentia, & manere infinitam.

Satisfit rationibus dubitandi initio propoſitis.

§. III.

23. AD primam ergo rationem dubitandi reſpondetur: quòd vt potentia Dei habeat ſuam infinitudinem, non deſideratur, vt poſſit actu producere vnum effectum, qui ſit actu infinitus, ſed quòd eadem met potentia immutata permanens poſſit producere infinitum in potentia, id eſt, quòd non tot poſſit producere ſpecies, quin poſſit alias, & alias: & non ſolùm in vno, aut in altero genere; ſed in omnibus generibus. Ita vt etſi quæ fuerint actu, ſint ſemper finitæ, attamen quæ ſuperſunt producendæ, ſint aliæ, & aliæ ſeſe inuicem excedentes vſque in infinitum. Nam hoc ipſo quòd diuina potentia abſque aliqua additione, aut variatione ex parte ſui habeat vim ad hæc omnia attingenda, oportet, vt actu contineat totam hanc perfectionem omnium creaturarum ſeſe inuicem in eſſentiali perfectione excedentium, & conſequenter quòd ſit infinita per eſſentiam.

Secundò reſpondetur ex eodem D. Thom. 1. p. qu. 25. art. 2. ad 2. quòd etſi virtus agentis vniuoci debeat tota manifeſtari in vnico effectu; ſecus verò virtus agentis æquiuoci. Et ideò ad hoc vt potentia Dei, quæ eſt potentia; & agens æquiuocum, ſit infinita, non oportet, vt producat vnum aliquem effectum infinitum, in quo tota hæc virtus ſplendeat. Quare ſat erit, ſi ſaltem quoad modum producendi tota illius efficacia, & infinitas manifeſtetur: vt contingit in creatione, ſeu productione ex nihilo. Nam vt docet idem S. Doctor 1. p. qu. 32. art. 1. ad 2. q. 45. art. 5. ad 3. ad producendam quamuis rem hoc modo, requiritur virtus infinita, cuius rationem ibidem reddit Sanctus Doctor, & eam benè explicant Caietan. & Nazarius eodem loco.

24. Ad ſecundum reſpondetur: repugnare Deum habere tale imperium, vt ex dictis, & in ſequenti quæſtione dicendis patebit. Vndè non eſſe aliquid, quòd obediret illi imperio: ſicut ſi Deus diceret, fiat prima, aut vltima pars continui, non eſſet pars aliqua, quæ tali obediret imperio: quia nec ad eſt prima, aut vltima continui pars, neque à Deo cognoſci poteſt.

Ad tertium reſpondetur: in primis, quòd ſi Deus ageret ex neceſſitate naturæ, nec eſſet Deus, nec agens infinitum: quia operari ex neceſſitate naturæ, arguit imperfectionem, nempè defectum libertatis, & ſapientiæ in operando, cum quo cohærere non poteſt virtus infinita; quia hæc requirit eſſentiam infinitam, quæ eſſe nequit cum defectu prædictarum perfectionum. Deindè dicimus, quòd dato hoc impoſſibili vtrumque ſequeretur, ſcilicet producturum effectum infinitum ſecundùm eſſentiam, vt argumentum conuincit, & non producturum: quia implicat, vt oſtendemus. Ad vltimum patebit ex dicendis quæſtione ſequenti.

QVÆSTIO

QVÆSTIO III.

AN DATA QVACVMQVE CREATVRA, poſſit Deus aliam, & aliam perfectiorem ſecundùm ſpeciem producere.

Licet Deus nequeat producere vnam creaturam infinitam ſecundùm eſſentiam, vt nuper dicebamus, adhuc poteſt dubitari, an quæcumque creatura data poſſit aliam, & aliam perfectiorem, & ſic in infinitum producere; licet quæ de facto fuerint productæ ſemper ſint finitæ. Et ideò vt hoc explicemus, quod ſanè non parum difficultatis præ ſe fert, hanc peculiarem quæſtionem excitamus.

Placitum Henrici, & aliorum.

§. I.

25. PArtem negantem tuentur Henricus, quodlibeto 8, quæſt. 8. Durandus in 1. diſtinct. 44. qu. 2. vt refert Rubio in præſenti, tractatu 2. de infinito qu. 5. quos etiam ſequuntur plures alij. Et probatur primò, quia alioqui poſſibilis eſſet aliqua creatura infinitæ perfectionis ſecundùm eſſentiam; at hoc eſſe impoſſibile diximus quæſtione præcedenti; ergo, &c. Probatur ſequela: tum quia, vt in vltima ratione dubitandi præcedenti quæſtione adducta dicebamus, ſi de facto in rerum natura darentur infinitæ ſpecies Angelorum, quæ proinde ſe inuicem in perfectione eſſentiali excederent, non poſſet non dari inter illos Angelus, qui eſſet infinitæ perfectionis eſſentialis: ergo ſi verè ſunt poſſibiles, dabitur ſub eſſe poſſibili vnus, qui habeat talem perfectionem; ac proindè & illum vnicum Angelum poſſet Deus de facto producere.

Confirmatur: quia ſpecies ſuperior continens eminenter perfectiones inferiorum: & ideò homo continet eminenter eſſe vegetatiuum, & ſenſitiuum, quod eſt in brutis: ergo inter illas infinitas ſpecies ſe inuicem in perfectione eſſentiali excedentes dabitur vna continens perfectiones aliarum, & per conſequens infinita: maximè, quia etiam neceſſe erit, dari infinitam diſtantiam in perfectione inter vnicam ſpeciem, v. g. inter hominem, & aliquam ex illis infinitis poſſibilibus, & ita dabitur ibidem aliqua, quæcumque illa ſit, quæ infinitè extendat illum.

26. Confirmatur ſecundò: quia ex oppoſito ſaltem ſequeretur, totam collectionem creaturarum poſſibilium eſſe infinitè perfectam ſecundùm eſſentiam: quippè quæ non habet in hoc ordine terminum; at hoc implicat, quia cum tota hæc latitudo, & collectio ſit ens creatum, neceſſariò debet eſſe quid finitum, & limitatum.

Secundò, in rerum natura datur ſubſtantia quædam ita inferior, ſcilicet materia prima ſublunaris, qua non poteſt etiam per Dei potentiam dari alia entitas ſubſtantialis ignobilior: ergo ſimiliter aliqua poterit eſſe ſaltem in mente diuina ita perfecta, vt non poſſit dari alia, quæ eam in perfectione excedat.

Conſequentia videtur legitima ex paritate rationis. Et antecedens videtur eſſe D. Auguſt. 12. Confeſſ. cap. 7. Et inſuper ſuadetur: nam vel illa ſubſtantia eſſet forma, & tunc non poſſet non eſſe perfectior, quàm materia, quippè quæ eſſet actus ſubſtantialis illius: vel eſſet compoſitum; at hoc cum materiam includat, & ſuper eam addat formam, non poteſt non eſſe perfectius illa: vel tandem eſſet materia, & ſic non eſſet ea imperfectior: cum non poſſet actum ſubſtantialem imperfectiorem, quàm illum, qui eſt amiſſibilis, ad quem materia ſublunaris tendit, reſpicere, & conſequenter eſſet vel eadem ſpecie cum hac, quæ modò eſt, vel illam in nobilitate ſuperaret

27. Tertiò, nam teſtibus Sanctis Patribus, Auguſtino nimirum cap. 10. Enchir. Gregor. Nazian. homil. de Natiuitate, & Theodoreto lib. 6. Græcanic. affectionum, non poteſt à Deo aliud vniuerſum perfectius, ac pulchrius, quàm hoc, quod conditum eſt, produci; ſed perfectio eius coaleſcit ex hiſce, quibus conſtat, corporibus, ac ſpeciebus: ergo non poteſt in eis in infinitum procedi, imò nec plures eſſe, quàm de facto ſunt.

Sententia D. Thomæ magis arridet.

§. II.

28. NIhilominus dicendum eſt: data quacumque creatura poſſibili, poſſe Deum aliam, & aliam eſſentialiter perfectiorem, vſque in infinitum producere: atque adeò numerum creaturarum poſſibilium ſe inuicem in perfectione eſſentiali excedentium eſſe infinitum in potentia. Ita Diuus Thomas 2. contra Gent. cap. 26. 1. par. quæſt. 25. art. 6. in 1. diſt. 44. quæſt. 1. art. 1. ad 3. & alibi quem ſequuntur Caiet. & Zumel loco citato ex 1. part. Capreol. in 1. diſt. 43. quæſt. vnica, artic. 2. Herbæus quodlibeto 7. quæſt. 2. Soncin 12. Metaph. quæſt. 5. Maſius, & Rubio in præſenti, & plures alij.

Probatur ratione deſumpta ex D. Thom. 2. contra Gent. cap. citato. Nam creatura eſt quædam participatio, & paſſiua diuinæ perfectionis communicatio: non eſt aſſignabilis aliqua adeò perfecta, quin poſſit perfectior alia, & alia dari. Patet conſequentia: nam eſſe diuinum, quod participatur, eſt omnibus modis infinitum; ac proinde infinitis modis imitabile, & participabile: ergo non poteſt ita perfectè ab vna creatura participari, quin poſſit magis, ac magis ab alia participari.

29. Confirmatur, & explicatur primò: nam imitatio hæc nihil ex parte ipſarum creaturarum præſupponit; ſed quidquid in eis eſt imitationis, ac ſimilitudinis repertum prouenit illis ex infinita ipſius cauſæ eminentia, quam imitantur: ergo quantum imitabilitas (ſi ſic licet loqui) in ipſamet cauſa inuenitur, tantùm poterit creaturis communicari, ab ipſiſque participari, ſed ex parte ipſius Dei, infiniti ſunt modi, quibus participalis, ac imitabilis eſt: ita vt quocumque dato, ſemper alius, & alius perfectior ſuperſit: quippè cum hoc maximè ad ens omnibus modis infinitum, & perfectum pertineat: ergo pari ratione, data qualibet imitatione ex parte creaturarum, dabiles ſunt etiam aliæ in infinitum perfectiores: cum ex parte earum nihil præſupponatur, à quo imitatio limitationem poſſit accipere.

30. Confirmatur, & explicatur ſecundò exemplo imaginum, quarum exemplar per eas repræſentabile eſſet infinitum in perfectione, nam tunc ſi ſemel non poteſt dari vna imago infinitè perfecta, oportet, vt data quacumque imagine, & repræſentatione, quantumuis perfecta, ſuperſit tanquam poſſibilis alius, & alius repræſentationis modus, alia, & alia imago in infinitum, quæ exempla perfectiori modo repræſentet, quemadmodum ex parte ipſius ſemper reſtat maior, & maior repræſentabilitas, aliàs non eſſet in eſſe repræſentabili, & conſequenter in perfectione infinitum: ergo cum imitabilitas Dei, ex parte Dei ſit amplior, & amplior, quia eſt infinitus; nec poſſit dari, vt quæſtione præcedenti diximus, aliqua vna creatura infinita ſecundùm eſſentiam, conſequens eſt, vt quacumque creatura data,

quæ illius perfectionem imitetur, reſtet ſemper alia, & alia in infinitum.

Occurritur Argumentis primæ ſententiæ.

§. II.

31. AD primum ergo pro prima ſententia reſpondetur, negando ſequelam: quia ſpecies rerum poſſibilium non ſe excedunt exceſſu perfectionis, qui ſit certæ, & determinatæ quantitatis; ita vt ſi quantitas perfectionis vnius ſpeciei ſit vt vnum; tunc ſpecies illi immediata habeat perfectionem vt duo, vel vt vnum, & dimidium; ſed habebit perfectionem, vt vnum, & aliquid amplius: ita tamen vt illud amplius, non ſit neceſſe, vt ſit alicuius certæ, & determinatæ magnitudinis, ſeu perfectionis; ſed incertæ, & indeterminatæ, minoris ſcilicet, ac minoris quacumque determinata perfectione ſignabili, & hoc modo poteſt fieri additio in infinitum in infinitis creaturis poſſibilibus.

Ex quo tamen non ſequitur, eſſe dabilem aliquam, quæ ſit infinitæ perfectionis eſſentialis: ſicuti neque ex additione proportionali, & per partes minoris, ac minoris quacumque certa, & determinata parte, quæ eſt in digito, aſcendendo à medietate illius vſque ad totum illum, non ſequitur reſultare ibidem magnitudinem aliquam actu infinitam: quia ad hanc inter alia requiritur additio per partes certæ, & determinatæ magnitudinis.

32. Ex quo ad probationem ſequelæ facilè reſpondetur, quòd etiam ſi per impoſſibile admitteremus, quòd omnes creaturæ poſſibiles ponerentur actu in rerum natura, non inde fieret fore aliquam creaturam infinitæ perfectionis eſſentialis: quia nulla eſſet ibidem, quæ excederet cæteras exceſſu infinito per infinitas partes, ſeu gradus (vt ſic loquamur) certæ, & determinatæ perfectionis. Vnde omnes illæ haberent terminum extrinſecum, ſcilicet quòd non eſſent infinitæ per eſſentiam: quia tota illa collectio huc non pertingeret: ſicut etſi ſpecies gradus vegetatiui poſſent multiplicari in infinitum, adhuc tamen non pertingerent ad perfectionem gradus ſenſitiui: quia etſi inter vnum, & alium gradum non ſit diſtantia infinita poſitiuè, eſt tamen diſtantia infinita negatiuè, id eſt, nunquam pertranſibilis: quia omnes illæ ſemper ſunt infra gradum ſentiendi, quippe non excedentes gradum vegetandi: & ideò licet non habeant terminum intrinſecum, terminantur tamen extrinſecè per prædictum gradum ſentiendi.

Ex quo etiam ad primam confirmationem, imò & ad ſecundam ſatis patet: quia etiamſi admitteremus, ſpeciem ſuperiorem continere omnem perfectionem inferioris, adhuc non ſequeretur ſpeciem aliquam, vel totam collectionem eſſe in actu infinitè perfectam, vt ex exemplo adducto quantitatis, & magnitudinis finitæ ſecundùm extenſionem conſtat, vbi ex additione illa partium proportionalium non ſequitur magnitudo infinita, & cætera.

33. Notanter diximus: *Etiamſi admitteremus ſpeciem ſuperiorem continere perfectiones inferiorum*: quia re vera nulla datur ſpecies creata ſuperior, quæ contineat omnes perfectiones inferiorum, vt eleganter docuit D. Thom. 1. par. qu. 84. art. 2. ad 3. Vbi, vt redderet rationem, quare anima non poſſet per ſuam eſſentiam cognoſcere omnes ſpecies inferiores: quia videtur in ea, vt in ſuperiori eſſentia inferiores alias contineri, ſic ait: *Qualibet creatura habet eſſe finitum, & determinatum. Vnde eſſentia ſuperioris creaturæ etſi habeat quandam ſimilitudinem inferioris creaturæ, prout communicant in aliquo genere; non tamen completè habet ſimilitudinem illius: quia determinatur ad aliquam ſpeciem, præterquam eſt ſpecies inferioris creaturæ: ſed eſſentia Dei eſt perfecta ſimilitudo omnium quantum ad omnia, quæ in rebus inueniuntur: ſicut vniuerſale principium omnium.*

Quod etiam docet 1. p. qu. 55. ad 3. & qu. 84. citata in corpore, vt ibi acutè explicat Caiet. Vnde ex hac parte ſcilicet ex continentia prædicta earum perfectionum, quæ ſunt in ſpeciebus inferioribus manifeſtè conſtat, non poſſe dari creaturam aliquam poſſibilem infinitè perfectam, etiamſi ſint infinitæ in potentia ſecundùm multitudinem ſpecificam: cæterùm hæc ampliùs in ſequenti ſolutione elucidabuntur.

34. Secundò reſpondetur: quod etiamſi gratis admitteremus exceſſum prædictum per partes, aut quaſi partes certæ, & determinatæ perfectionis, adhuc argumentum non conuinceret. Vnde neganda eſt ſequela: quia ſi ſemel attentè inſpiciatur, quòd cum dicitur, poſſe Deum data vna creatura perfectiſſima producere aliam, & aliam perfectiorem in infinitum: proceſſus iſte in infinitum non eſt in infinitum in actu; ſed in infinitum in potentia: id eſt, nunquam in vltimum; ſed ſemper actu in aliquid, quod ſit actu finitum, taliter tamen quòd extra illud reſtet in potentia aliud, & aliud ſine termino: tunc manifeſtè conſtabit, quomodo ex hoc proceſſu in infinitum potiùs ſequatur in tota illa collectione creaturarum, non poſſe dari aliquam ſummè, & infinitè perfectam, quæcumque illa ſit; nam aliàs in ea ſiſteret proceſſus, quod eſt contra rationem ipſius proceſſus in infinitum, de cuius conceptu eſt quod nulla creatura, quæcumque illa ſit, ſiue determinata, ſiue indeterminata ſit ibidem, quæ ſit vltima, & in qua vllo modo ſiſtatur.

35. Vndè ad probationem reſpondetur: quòd ſicut non valet, ſi digitus diuideretur actu per infinitas actu diuiſiones in partes minores, & minores: tunc ſequeretur aliud impoſſibile, ſcilicet deueniendum actu eſſe ad partem infinitè minimam in actu: quandoquidem per quamlibet diuiſionem deuenitur ad minorem partem; atque ita per infinitas ad infinitè minimam: ergo ſi talis digitus poteſt diuidi infinitis diuiſionibus in potentia, poterit dari poſſibiliter pars infinitè minima: ſicut ergo hic diſcurſus nihil valet, quandoquidem eſt contra eſſentiam partis quantitatis, cuius medietas eſt minor, quàm illa: Ita quamuis admittamus, quòd ſit actu darentur productæ omnes creaturæ poſſibiles, ſequeretur aliud impoſſibile, ſcilicet eſſe ibidem aliquam, quæ ſit infinitæ perfectionis; non tamen inde colligeretur, quòd ſi ſunt poſſibiles infinitæ creaturæ poſſibiles, tunc detur in eis poſſibiliter aliqua, quæ ſit infinitæ perfectionis eſſentialis.

Et ratio eſt: quia in vtroque caſu arguitur ab infinito in actu ad infinitum in potentia; de cuius ratione eſt, quòd non ſit in eo aliquid, ſiue determinatum, ſiue indeterminatum, quod habeat poſſibiliter, & ſimul, omne illud augmentum, vel decrementum infinitum: quia eſt in ordine ad actum permixtum potentiæ, vt in prima qu. huius diſputationis explicuimus.

36. Ex quo ad vtramque confirmationem, & in primis ad primam dicimus: negandum eſſe antecedens. Gratis tamen illo admiſſo, neganda eſt conſequentia: quia illa infinitas multitudinis, & proceſſus ſpecierum, non eſt infinitas in actu; ſed in potentia, contra cuius rationem eſt, quòd deueniatur ad talem creaturam. Vndè diſtantia illa, quæ in hac confirmatione innuitur, non eſt infinita in actu; ſed

ſolùm

ſolùm io potentia: & ideò nihil indo contra nos.

Et ſimiliterad ſecandam confirmationem dicendum eſt; quòd inde ſolùm ſequeretur, in tota illa collectione eſſe infiuitudinem ſecuodùm eſſentiam ſecundùm quid; ooo tamen ſimpliciter,quia totailla collectio non eſſet ioſinita in actu, ſed ſolùm in potentia: ac proinde ſecundùm quid. Et deſumitur tota hæc ſolutio ex Ariſtot. & D. Thoma in præſenti,lect. 9. & in 1 diſt. 45. quæ. 1. art. 1. ad 5.

37 Ad ſecundùm principale reſpoodetur, oegando conſequentiam. Diſparitas eſt: nam creaturæ eò creſcunt io perfectione, quò magis ad diuinum eſſe accedunt. Vnde ſicut dato quocumque acceſſu;adhuc alius maior reſtat,ita data quacumque creatura,adhuc eſt poſſibilis alia, & alia perfectior:at creaturæ eò io perfectione decreſcunt, quò magis à diuino eſſe recedunt:quare ſicut poſſibilis eſt omnimodus receſſus: qualis ipſi nihilitati conuenit, quæ nec minimum acceſſum ad Deum habet: ſic poteſt dari minimus acceſſus,ſaltem intra latitudioem entitatis ſubſtantialis creatæ.

Ad tertium dicendum ex D. Tho. 1.p.q.25.art.6. ad 3. quòd vniuerſum hoc poteſt conſiderari vel ſecundùm res,in eo cooteotas, vel ſecundùm ordinem earumdem. Primo modo voiuerſum hoc potuit eſſe perfectius, quàm modò eſt; ſi Deus in eo condidiſſet ſpecies nobiliores: ſi verò ſecundo modo ſumatur, tunc in his ſpeciebus,quæ productæ ſunt,noo potuit perfectior ordo,& diſpoſitio eſſe:& conſequenter,nec maior pulchritudo ea,quæ ex ordine hoc cooſurgit.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm poſſit ſupernaturaliter dari infinitum in actu ſecundùm magnitudinem.

QVantitas molis poſterior eſt qoantitate perfectionis, & ideo explicato an poſſit dari infinitum ſecundum priorem quantitatem,meritò dubitamus, an poſſit dari ſecuodùm poſteriorem.

Adducitur prior opinio.

§. I.

38. PArtem affirmantem tenent Gregor. in 1. diſt. 48. qu. 4. Ocham quodlibeto 2. quæſt. 5 & in 2. quæſt. 8. Argent. diſp. 1. qu. 2. art. 4. Mainr. & Almay. in 3. diſt. 5. qu. vnica, Gabr. in 2. diſt. 1. Vaſquez diſp. 26. primæ partis,& alij.

Probatur primò: nam produci infinitam molem, noo repugnat ex parte diuinæ omnipotentiæ, neque ex parte ipſius magnitudinis: ergo ex nullo capite. Antecedens quoad primam partem patet: quia diuina omnipotentia eſt infinita actu; quoad ſecuodam verò ſolùm videtur indigere explicatione: tum quia magnitudo ſi ſecondùm ea, quæ ex vi ſua importat conſideretur, non petit certum, & determinatum terminum: tum etiam, quia eſt ab omnibus receptum, quòd ſi daretur linea infinita eſſet in prædicamento quantitatis, non minùs quàm linea finita: quia vtraque eſſet eiuſdem protſus rationis, & eſſentiæ finitæ: ſolùm autem diſtinguerentur penes maiorem, & minorem extenſionem, quæ quodammodò eſt accidens,reſpectu qoantitatis; ſicut maior, vel minor intenſio reſpectu aliarum qualitatem: ergo manebit integra,& illeſa eſſentia magnitudinis,etiam ſi actu creſcat infinitè: ergo ooo repugnabit ex parte quantitatis molis.

Vera ſententia Diui. Thomæ, & primum eius fundamentum.

§. II.

39. NIhilominus dicendum eſt, implicare contradictionem, quod Deus efficiat infioitam magnitudioem actu. Sic. D. Thom. 1. part quæſt. 7. artic. 3. quodlibeto 12. artic. 2. necnoo & quodlibeto 12 artic. 2 Bonauent. in 1. diſtinct. 43. quæſt. 3. Ricard. ibidem quæſt. 5. & 6. Durandus qu. 2. Scotus in 2. diſt. 1. quæſt. 3. Marſil. in 1. diſt. 42. Caietan. 1. p. qu. 7 artic. 3. & 1. Ferrara 1. contra Gentes, capite 8. Sotus, Toletus, Conimbricenſes, & innumeri alij.

Probatur ratione, quam inouit Ariſtotel. io præſenti, & Diu. Thom. ibidem. & qu. 7. primæ partis iam citata: nam ſi dari poſſet infinita magnitudo, ſequeretur poſſibilem eſſe diſtantiam ſimpliciter infinitam inter duos terminos clauſam, & ita talis diſtantia eſſet finita, & infinita, quod quidem manifeſtam inuolnit contradictionem: ergo, &c.

Sequela fiet manifeſta, ſi ſupponamus illud principium Geometriæ, nimirum quòd duæ lineæ ab eodem puncto ductæ, quo plus à centro protrahuntur, eo plus diſtant inter ſe, vt patet in figura hîc poſita. Vndè ſi protraherentur in infinitum, à tali

puncto iofioitè diſtarent inter ſe: tuoc ergo ſic data magnitudine infinita, poſſent ab eodem illius puncto protrahi duæ lioeæ in infinitum, ſiquidem extenſio illius magnitudinis in infinitom procederet: ergo lineæ diſtabunt infinitè inter, ſe at talis diſtantia clauditur inter illas duas lineas, cum neutram earum excedat: ergo dabitur diſtantia, actu, & ſimpliciter infinita inter duos terminos clauſa, quod eſſe finitam; & infinitam.

40 Quod argumentum noo ſolùm coouincit, oon poſſe dari corpus Phyſicum habens ioſinitam magnitudinem; verum oeque corpus mathematicum, aut ſuperficiem (vt per ſe patet) imò neque lineam infinitæ longitudinis: qoia ſi vnica linea infinitè looga verſus orientem daretur: quid obeſſet, quòd Deus produceret aliam verſus meridiem, ex vna tamen parte infinitam, & tangentem ex ea parte, quæ eſt finita, punctum alterius lioeæ infinitæ; at ſi hoc daretur, manifeſtè fieret ex dato principio, & quòd illæ lineæ infinitè diſtarent, & quòd talis diſtantia terminis clauderetor: ergo, &c.

Reſpondet P. Vaſquez propè finem cap. 2. diſput. citatæ, ex hoc argumeoto oon rectè colligi, eſſe aliquam magnitudinem, aut diſtantiam infinitam inter illas duas lioeas: quia noo eſt aliqua ſoprema pars in qua aſſignetur diſtantia actu infinita, ſed ſignata quacumque diſtantia, quæ finita erit, poterit alia maior aſſignari in infinitum, ita vt quæ actu aſſignatur, tam ſit finita.

41. Sed contrà: quia in primis oon apparet, quam probabilitatis ſpeciem habeat hæc ſolutio: oam ſicut ad hoc vt aliqua magnitudo ſit actu infinita,

Digitized by Google

minimè requiritur; imò cum infinitudine cohærere non poteſt, quod in ea detur aliqua ſuprema pars, ſed ſatis eſt, vt quacumque data ſint actu ibi plures aliæ æquales in infinitum: ſic ad hoc vt detur aliqua infinita, diſtantia, neceſſe non eſt, vt in aliqua ſuprema parte illius magnitudinis ſit aſſignabilis infinita diſtantia; ſed ſatis eſt, quod quacumque diſtantia ſignata, teſter actu alia, & alia in infinitum: at hoc ipſo, quòd lineæ illæ in infinitum protrahantur, hoc inuenietur, cum tantum creſcat diſtantia, quantum & lineæ illæ, quæ infinitè creſcunt: ergo, &c.

Explicatur hoc: nam cum dicitur, quod ſignata quacumque diſtantia, poteſt alia, & alia ſignatio fieri: vel eſt ſenſus, quod non eſt ibi actu maior, & maior diſtantia in infinitum, neque deſignatio illius; ſed tantum in potentia: vel quod eſt ibi actu maior, & maior diſtantia in infinitum, non tamen deſignatio illius. Primum dici non poteſt: quia diſtantia, quæ actu ibidem eſt inter illas lineas, creſcit quantùm lineæ illæ, quæ in tali magnitudine infinita reuera eſſent: ergo cum hæ ſint actu infinitæ, conſequens eſt, vt etiam diſtantia ſit actu infinita. Si verò ſecundum dicatur, habemus intentum: quia ſatis nobis eſt dari ibidem diſtantiam actu infinitam, & quòd hæc eadem eludatur prædictis terminis, quod, vt conſtat, eſt plane falſum.

Expenditur ſecundum fundamentum D. Thomæ.

§. III.

42. Secunda ratio principalis deſumpta ex Ariſt. in hoc lib. text. 48 vſque ad 52. & ex diuo Thoma loco citato primæ partis, eſt hæc. Si daretur corpus naturale actu infinitum, ſequeretur ſimul eſſe mobile, & immobile ſecundùm locum, quod manifeſte implicat: ergo, & cætera Sequela quoad priorem ſatis patet: nam corpus illud naturale intrinſecè conſtat natura, & conſequenter principio motus localis.

Quoad ſecundam verò partem ſic ſuadetur: nam vel eſſet mobile motu recto, & hoc non: quia quod mouetur motu recto, ſemper acquirit aliquam partem ſpatij, quam antea non occupabat: at corpus illud ſicut eſſet infinitum in magnitudine, longitudine, & profunditate: ſic omnem locum, & verſus omnem poſitionem, occuparet: vel eſſet mobile motu circulari, & hoc non poteſt dici: quia vt aliquod corpus hoc motu moueatur, oportet vt vna pars talis corporis perueniat ad locum, vel ſitum, vbi fuit alia pars; at hoc non poteſt reperiri in corpore illo infinito: nam cum (vt modo dicebamus) duæ lineæ protractæ à centro, quantò longiùs protrahuntur, ſeu diſtant à centro, tantò magis diſtent inter ſe, oportet, quòd cum lineæ in infinitum protrahantur, quòd infinitè diſtent inter ſe, tam ipſæ quàm partes, quas continuant, & ſic vna pars illius corporis non poſſet peruenire ad locum, vbi alia fuit: quia infinita diſtantia eſt impertranſibilis: ergo nec corpus illud poſſet moueri circulari motu: igitur ſimul eſſet mobile, & immobile.

43. Quod argumentum, ſi rectè expendatur, non minus probat, quàm præcedens, eſſe impoſſibilem quamuis quantitatem infinitam, ſiue ſit re ipſa coniuncta cum corpore naturali, ſiue ſeparatim exiſtat: nam cum quantitas ſeparata poſſit etiam moueri localiter: vt patet in Sacro Sancto Euchariſtiæ Sacramento, ſi ex alia parte non poſſet moueri, eſſet ſimul mobile, & immobile.

Variæ ſolent huic argumento ſolutiones adhiberi. Prima eſt quòd ex vi illius ſolùm conuincitur, non poſſe dari corpus, quod ſecundùm omnem dimenſionem ſit infinitæ magnitudinis: ſecùs tamen dicendum, ſi verſus vnam partem, vt verſus orientem, eſſet infinitè longum: quia tunc ſi eſſet graue, poſſet ad centrum deſcendere.

44. Sed contrà: quia longitudo infinita linearum ex ſe ordinatur (modo tamen in Logica dicto) ad continuandam ſuperficiem infinitam: nam ſicut longitudo digitalis lineæ ordinatur ad continuandam ſuperficiem digitalem: ita longitudo infinita erit propter continuandam ſuperficiem infinitam. Et rurſus ſuperficies infinita ex ſe tendit ad continuandam infinitam profunditatem corporis: ergo de primo ad vltimum ſi poteſt dari corpus infinitum v.g. verſus oriens, poterit etiam eſſe infinitum verſus omnes partes; & ſi repugnat, quòd habeat infinitatem ſecundùm omnes ſimul, etiam repugnabit, quòd habeat infinitatem ſecundùm vnam.

Secundò reſpondetur, quòd ad rationem entis naturalis, & mobilis ſatis eſt quòd poſſit moueri alio motu præter localem: at corpus illius infinitæ magnitudinis poſſet alterari, vel ſecundùm ſe totum, vel ſaltem ſecundùm ſuas partes, quod ſufficit.

45. Sed contrà: nam ſi ſemel non repugnat, dari corpus infinitæ magnitudinis, poſſet contingere, vt corpus illud eſſet aliquod ex corporibus, quæ modo ſunt: verbi gratia cœlum ſtellatum, vt de ſe conſtat. Ergo eſſet mobile ſecundùm locum: quia per hoc quòd infinitè creſceret, non amitteret propriam naturam ſecundùm quam poteſt localiter moueri: ergo tunc ratio Ariſtotelis, & D. Thomæ in ſua vi, & robore manebit; & ita corpus illud ſimul eſſet, & non eſſet mobile ſecundùm locum.

Hinc ergo ſequens deducitur confirmatio: illud corpus naturale, vel non eſt tale, vel habet aliquo modo principium radicale motus localis: at ſi ſit magnitudinis infinitæ, nequit vllo modo localiter moueri, vt probatum eſt: ergo repugnat habere prædictam magnitudinem.

46. Tertiò tandem, & vltimò reſpondet Vaſquez, ex argumento propoſito rectè colligi, quod corpus illud naturale nullo modo moueretur actu, negat tamen inde ſequi, non fore mobile: quia non deſinit moueri ex defectu radicalis, & intrinſeci principij motus; ſed quia mole infinita impeditum eſt, ne ſuos motus executioni mandet. Vnde addunt Conimbricenſes, corpus illud & eſſe mobile, & immobile, non quidem ſecundùm eandem rationem, ſed mobile ſecundùm ſe, immobile verò, vt eſt effectum quantitate infinita.

Et rationem reddit Vaſquez: nam ſi quæuis pars illius corporis ſeparatur à ſuo toto, poſſet moueri, vt conſtat: ergo cum pars illa, & totum ſint eiuſdem naturæ, vt puta ſi corpus illud eſſet homogeneum, conſequens eſt, vt totum ipſum ſit radicaliter mobile.

47. Sed contrà: quia hæc duo cohætere non poſſunt, & quòd corpus illud habeat in ſe naturale principium motus, & quòd mole illa infinita ſit impeditum, ne moueatur. Quod quidem ſic oſtendimus: nam quantitas illa infinita oriretur ratione materiæ ex natura illius, corporis: nam enim eſſet accidens entitatiuè naturale, non poſſet non eſſe connaturale alicui corpori, & ex principiis eius aliquo modo dimanare. Ergo ſi ſemel hæc infinita quantitas eſt impedimentum prædicto corpori, à quo oritur, ne moueatur; fiet inde, vt corpus illud naturale, & mobile haberet ex ſuis intrinſecis principiis impedimentum ad ſuum motum naturalem: ergo eſſet, & non eſſet mobile.

Prima conſequentia ex ſe patet Secunda verò quoad primam illius partem ſupponitur vt certa: quia tale

Digitized by Google

tale corpus ſupponitur eſſe mobile. Quoad ſecundam verò etiam conſtat: quoniam ea enti mobili, ſi verè eſt mobile, debet oriri quantitas, quæ reddat ipſum diſpoſitum, & aptum ad motum; non verò impediat, & impoſſibile reddat exercitium talis motus: quandoquidem motus eſt naturalis perfectio corporis mobilis, & nulla res ponit ab intrinſeco impedimentum ſuæ naturali, & debitæ perfectioni; aliàs natura ſibi ipſi aduerſaretur, & in oppoſita tenderet: ergo ſi ſemel quantitas illa infinita, & à corpore illo aliquo modo dimanans impedit motum; conſequens eſt, vt non ſit ab intrinſeco mobile.

48. Deinde, quia ex hac ſolutione apertè ſequitur, non eſſe proprium quantitatis tribuere ſubſtantiæ materiali, quòd ſit mobilis localiter, quod omninò falſum eſt: cum enim ex ea proueniat, vt ſit in loco circumſcriptiuè, & perfectè, non poteſt non aliquo modo conducere, ad hoc vt ſubſtantia localiter moueatur.

Sequelam verò ſic probamus: nullum accidens natura ſua conſtitutum ad præſtandum aliquem effectum, poteſt ex eo quòd infinitè in perfectione ſibi connaturali creſcat, reddi ineptum ad illum præſtandum: imò quo magis in perfectione creſcit, eo perfectiùs talem præſtabit effectum: id quod in calore cæteris quæ aliis accidentibus cernere liquet. Sed quantitas, ſi infinitè creſcat, non ſolùm non dat ſubiecto vt ſit perfectius mobile ad locum; verum etiam impedit talem motum: ergo ſignum eſſet, quòd cum ſub terminis finitis, & non ita perfecta erat, non dabat ſubſtantiæ illi eſſe localiter mobilem. Ergo vt vitemus hoc inconueniens, neceſſariò dicendum eſt, impoſſibilem eſſe quantitatem infinitam, quæ proinde hoc ipſo quòd talis impedit, imò & infert corpus illud non eſſe mobile.

49. Nec ratio qua vtitur Vaſquez ad ſuam ſolutionem confirmandam eſt efficax: nam dato illo impoſſibili, ſcilicet eſſe aliquod corpus homo geneum & infinitum, ſtatim ſequeretur aliud, nimirum quamlibet illius partem ſeparatam eſſe, & non eſſe mobilem; eſſe quidem: quia nunc quæuis pars ignis aliquota eſt mobilis, & hæc eſſet einſdem ſpeciei cum alia parte certa, & determinata illius ignis infiniti: non verò eſſe mobilem: quia eſſet eiuſdem naturæ cum toto illo igne, quem non fore mobilem, ſatis probatum eſt. Nec mirum quòd dato vno impoſſibili, ſequatur aliud: quia, vt aiunt Dialectici, ex impoſſibili ſequitur quodlibet: imò & hinc fit, non eſſe poſſibile corpus illud infinitum: nam ex poſſibili nunquam ſequitur aliquod impoſſibile.

Diluuntur fundamenta primæ ſententiæ.

§. IV.

50. AD argumenta initio poſita reſpondetur. Ad primum: quòd etſi demos, non implicare infinitum ſecundùm magnitudinem ratione eſſentiæ quantitatis, ſatis eſt ad hoc vt non poſſit dari, quòd repugnet ratione aliarum implicationum, quæ inſeparabiliter ſequuntur ex poſitione talis infiniti, quaſque nos latè proſequuti fuimus.

Adde, quòd manente eſſentia quantitatis, ſicut modo manet, non ponetur linea illa in prædicamento: quia quantitas, quæ modo poſſibilis eſt, etſi ſecundùm ſe non petat, neque ſit radix certi, & determinati termini, petit tamen hunc, vel illum vagè: neque poteſt ei repugnare, vt ſit terminis clauſa: ſicut neque figura, quæ ex terminatione quantitatis reſultat, quæque eius proprietas eſt: at lineæ illi quoduis iſtorum repugnare ſatis patet; ideóque non erit eiuſdem eſſentiæ cum quantitate prædicamentali, quæ modo eſt. Dicitur autem communiter, lineam infinitam in prædicamento quantitatis fore collocandam: quia dato hoc impoſſibili, non eſſet tunc de eſſentia quantitatis petere certum terminum; ſed tantùm habere partem extra partem.

QVÆSTIO V.

Poſſitne ſupernaturaliter dari infinitum in actu ſecundùm multitudinem.

Refertur ſententia affirmatiua.

§. I.

51. PArtem affirmatiuam tuentur omnes authores pro contraria ſententia quæſtione præcedenti relati: quibus ſubſcribit Oña in præſenti quæſt. 2. art. 3. conclus. 2.

Probatur primò: in continuo ſunt infinitæ partes proportionales: (vt ſupra diximus 1) at poteſt Deus ea ſeparatim ſeruare: ergo tunc dabitur infinitus numerus quantitatiuorum. Minor probatur: nam quòd Deus conſeruat interuentu cauſæ ſecundæ, quæ non eſt de eſſentia rei, poteſt ſe ſolo conſeruare: at Deus conſeruat in continuo partes illas interuentu vnionis earumdem inter ſe, & vnio iſta non eſt de eſſentia illarum: cum nulla ſit ibi pars, quæ non ſit diuiſibilis, & ſeparabilis ab alia; nam aliàs non eſſet quanta: ergo poterit Deus illam conſeruare ſine interuentu vnionis.

52. Secondò, in quolibet inſtanti vnius horæ poteſt Deus creare vnum Angelum, aut hominem: ſiquidem in quolibet inſtanti in Deo eſt virtus infinita: ſed in illa hora ſunt actu infinita inſtantia: ergo infiniti Angeli, aut homines manebũt in fine horæ creati.

Et confirmatur: quia vt ex dicendis infra octauo libro ſatis conſtabit, Deus potuit optimè mundum hunc producere ab æterno: ergo & poſſet ſingulis annis creare vnam animam rationalem: ergo cum præceſſiſſent infiniti anni, & animæ ſint immortales, conſequens eſſet, vt modo exiſterent infinitæ animæ.

Vltimò, quidquid Deus agnoſcit extra ſe, præſertim per ſcientiam practicam, poteſt extra ſe producere: cum ſcientia practica illius ſit factiua rerum, teſte D. Thom. 1. parte quæſtione 14. art. 8. ſed Deus cognoſcit cogitationes hominum, & Angelorum in infinitum per totam æternitatem multiplicandas, & ſibi ſimul repræſentatas in obiecto ſuæ cognitionis: ergo poterit infinitam illam multitudinem ſimul producere, vel nullius virtutis erit illam cognoſcere.

53. Et confirmatur: nam infinitæ cogitationes, quas per totam æternitatem habituri ſunt Beati, realiter coexiſtunt nunc, & de facto ipſi æternitati, vt conſtat ex his, quæ docet D. Thom. prima parte quæſt. 10. & quæſt. 14 art. 13. & cum eo communiter Thomiſtæ: ergo ſaltem reſpectu einſdem æternitatis dabitur infinitum in actu ſecundùm multitudinem: ergo etiam omnes hæ cogitationes infinitæ poterunt ſimul dari in tempore ſaltem per diuinam potentiam. Patet conſequentia: tum ex paritate rationis: tum etiam quia vt ſtatim videbimus, ratio præcipua quæ obſtare poterat, eſt quòd illa multitudo eſſet in aliqua ſpecie, vel quaſi ſpecie multitudinis; ac proindè eſſet finita: at etiam reſpectu æternitatis habet eſſe in eadem ſpecie, aut quaſi ſpecie multitudinis, & nihilominus eſt infinita: quia non poteſt in ea ſignari vltima: ergo, &c.

Adde, totam collectionem creaturarum poſſibilium contineri ſub aliqua ſpecie multitudinis, & nihilominus nullis certis terminis clauditur, vt ſupra quæſt. 3. num. 38. probatum eſt: ergo, &c.

Digitized by Google

Ex mente D. Thomæ quæſtio deciditur.

§. II.

54. Nihilominus dicendum eſt, implicare contradictionem, quòd detur infinitum in actu ſecundum numerum. Hæc eſt D. Thom. prima parte quæſt. 7. art. 4. & alibi ſæpè. Et eandem tuentur Caiet. Bañez. Nazarius, Nauarrete ibidem, & omnes authores quæſtione præcedenti pro noſtra ſententia relati. Ad eam autem probandam prænotare oportebit, quòd nos præcipuè de infinito ſecundùm quantitatem diſcretam ſermonem inſtituimus: nam Ariſtot. in hoc lib. de hoc ſolummodo egit: quapropter in illius explicatione, præcipuè immorabimur, licet ex his, quæ adducemus etiam de quouis infinito ſecundùm multitudinem (ſi tamen ſimpliciter tale ſit) probatum etiam manebit, implicare contradictionem à Deo produci.

55. Hoc ergo ſuppoſito; probatur aſſertio primò: implicat dari actu infinitam magnitudinem, vt quæſtione præcedenti probatum eſt: ergo etiam repugnabit fieri infinitam actu multitudinem corporum. Patet conſequentia: nam ſicut infinita illa corpora poſſent à Deo produci ſeparata, poſſent etiam produci coniuncta, vel per continuationem, vel ita vt omnia eſſent contigua, & ita ſequeretur incommodum illud, quòd aduerſus infinitam magnitudinem intulimus, ſcilicet dari diſtantiam actu infinitam ſimpliciter, terminis clauſam, quod eſt eam eſſe infinitam, & finitam.

Nec ſatisfacies huic argomento, ſi dixeris, ex hoc ſolùm ſequi, quòd non poſſit à Deo produci infinitus numerus corporum, ſi producerentur cum ſua actuali extenſione, & in ordine ad locum; non tamen ſi vnum cum alio penetraretur, tunc enim non efficerent illa omnia maiorem magnitudinem, quàm quodlibet eorum, neque poterit ab aliquo puncto linea in infinitum protrahi.

56. Nam contra eſt primò, quòd ſi Deus poteſt infinitam hanc multitudinem, penetrando corpora interſe, efficere, eandem etiam poterit abſque tali penetratione producere, eamque ad inuicem vnire, vel contiguare: ſed hoc poſterius non poteſt, vt ex dictis conſtat: ergo neque illud prius. Maior probatur: tum quia non adeſt ratio cogens ad oppoſitum: tum etiam, quia etſi paſſio poſſit dimoueri à ſubiecto per diuinam potentiam; non tamen poteſt fieri, vt ei repugnet: ergo cum actualis extenſio in ordine ad locum ſit quantitatis paſſio, non poterit quantitatibus illis repugnare. Imò etiam omnia illa corpora poterunt inter ſe vniri, vel contiguari, eum hoc ipſo quòd quantitatiuam extenſionem habent, intrinſecè petant, vt poſſint inuicem vniri.

Adde, hoc quod eſt numerum illum corporum homogeneorum eſſe infinitum, non poſſe impedire, quo minus aptitudo quam habent ad vnionem, & extenſionem localem, ad actum reduceretur: nam cum per hoc quòd infinitè creſcat numerus corporum, nihil habeant, quod non pertineat ad prædicamentum quantitatis, ſi ex vi huius tale impedimentum adeſſet, iam ex natura ipſorum orietur, & conſequenter ab intrinſeco vnibilia non eſſent, neque extenſionem actualem in ordine ad locum ab intrinſeco peterent, atque adeò eſſent, & non eſſent quanta.

57. Secundò probatur ratione deſumpta ex D. Thom. 1. part. quæſt. 7. artic. 4. quæ poteſt ad hanc formam reduci. Omnis multitudo in actu entium totalium, & quantitatiuorum debet eſſe ſecundùm aliquam ſpeciem numeri: ſed nulla ſpecies numeri eſt, aut eſſe poteſt actu infinita: ergo nulla multitudo talium entium poterit eſſe actu infinita. Maior, etſi Vaſquez ſentiat nullo modo poſſe probari; ideóque inſufficientem eſſe rationem hanc Diui Thomæ: nihilominus ſatis efficaciter ſuadetur, ex eo quòd implicat dari à parte rei aliquid ſub certo genere, quod non ſit ſub certa aliqua, & determinata ſpecie: ſicut implicat dari re ipſa animal, quod non ſit rationale, vel irrationale: ſed quæuis multitudo quantitatiua, de qua loquimur, à parte rei inuenta, eſt ſub multitudine, vt ſit tanquam ſub ratione generica: ergo debet etiam eſſe ſub aliqua ſpecie multitudinis, ſeu numeri.

Minor verò probatur ex eodem D. Thom. quia quilibet numerus eſt multitudo facta, vel menſurata per vnum: at contra rationem infiniti eſt eſſe menſuratum: ergo repugnabit, dari ſpeciem aliquam numeri, & quòd nihilominus ſit infinita.

58. Reſpondebis cum Conimbricenſibus falſam eſſe minorem, ſi de numero prout abſtrahit à finito, & infinito intelligatur: quia licet quæuis ſpecies numeri finiti ſit multitudo facta, & menſurata per vnum, non tamen numerus infinitus. Vndè hic eſſet in ſpecie determinata numeri infiniti, licet non eſſet menſurabilis per vnitatem.

Sed contra: quia de ratione numeri eſt, quòd vnitates habeant inter ſe aliquem ordinem, vt conſtat, tum ex ſe, tum ex dictis in Logica diſputatione 13. numero 76. quia numerus debet eſſe aliquo modò vnus, & nullus alius modus vnitatis conuenit illi, niſi vnitas ordinis: at hæc vnitas ſolùm poteſt conſiſtere in menſurabilitate, ſeu numerabilitate; & ideò hac ſublata, nulla ordinis vnitas in eis ſupereſt, vt conſtat: ergo de ratione numeri eſt hæc numerabilitas, ac per conſequens, quòd ſit multitudo facta, ſeu menſurata per vnum.

Secundò reſpondebis ex Vaſquez, quod rerum multitudo, quatenus eſt à parte rei, non habet rationem formalem, & ſpecificam numeri; ſed hanc accipit ab intellectu conſiderante, & diuidente: nam antequam intellectus numeret, cur dices hanc numero vnitatem ad ternarium potiùs quàm ad quaternarium pertinere? Ex quo videtur colligi, poſſe eſſe à parte rei infinitam multitudinem, licet ad determinatam ſpeciem non pertineat.

59. Sed contra: numerus eſt vera & realis ſpecies quantitatis, vt conſtat ex his, quæ in Logica diſputat. 13. num. 75. dicta ſunt: ergo verè, & realiter datur à parte rei ratio formaliſſima, & ſpecifica numeri. Item; quia etſi daremus rationem formalem numeri deriuari ab intellectu in ipſam multitudinem, haberet ſufficientem vim ratio S. Thomæ: quia tunc licet multitudo prædicta non eſſet realiter numerus, deberet tamen eſſe capax, ad hoc quòd intellectus rationem ſpecificam numeri ei tribueret: at habere talem capacitatem repugnat prorſus infinitæ illi multitudini, cum omnino innumerabilis ſit: ergo, &c.

Aduertendum tamen, quòd hæc ratio Diui Thomæ conuincit etiam (proportione ſeruata) implicare quemuis alium numerum tranſcendentalem infinitum: quia licet talis numerus non conſtituat vnum per ſe, vt in Logica diſp. 13. num. 37. diximus; nihilominus debet eſſe talis proportionatè ad numerum quantitatiuum. Et ita habebit ſuam qualemcumque vnitatem ordinis, quam tamen non poſſe cohærere cum prædicta infinitate, conſtat ex noſtra ratione proportionabiliter ad præſens applicata.

Solutio

Solutio argumentorum primæ ſententiæ.

§. III.

60. AD primum reſpondetur : quòd licet vnio non ſit de eſſentia quarumque partium, ita vt quæuis pars ſigillatim accepta petat vniri alteri determinatæ parti, eſt tamen de eſſentia partium continui : quia hæ neceſſariò petunt , quòd quantumuis vna ab alia ſeparetur , ſemper tamen habeant alias partes continuas , & vnitas. Vnde ſi continuum diuideretur in omnem ſui partem , ſequerentur manifeſtè hæ duæ contradictoriæ , ſcilicet partes illas eſſe indiuiſibiles ; quia (vt ſupponitur) iam omnis earum partio circa illas eſſet exhauſta ; & eſſe ſimul diuiſibiles : quia partes continui non minùs ſunt diuiſibiles in alias partes ; quàm ipſum continuum , vt ex definitione quantitatis continuæ ab Ariſtot. tradita conſtat.

61 Ad ſecundùm reſpondetur: quòd etſi demus, in quolibet inſtanti diuiſiuè ſumpto poſſe Deum producere vnum Angelum ; non tamen in omnibus collectiuè. Et ratio eſt: tum quia cum inſtantia infinita vnius horæ confuſa quadam , & perturbata ratione pertranſeant, non poteſt in ſingulis , & in omnibus ſuis determinatus effectus produci , alioquin inſtantia illa pertranſirens confuſè , & indeterminatè , & non ſic pertranſirent. Tum etiam: quia licet inſtantia illa etiam collectiuè ſumpta ſint infinita tantùm in potentiam iuxta ea , quæ ſupra quæſt. 2. huius diſputationis diximus, & inſuper ratione horæ, in qua includuntur , ſint terminata certis terminis: nihilominus in iiſdem inſtantibus vnientibus partes proportionales prædictæ horæ ſecundùm ſe ſumptis , non datur primum, neque vltimum: ac proinde implicat , quod ſucceſſiuè percurrantur: alioquin ſecundùm iſtam conſiderationem eſſet , & non eſſet ibidem aſſignabile primum , & vltimum: & conſequenter implicat , quòd in quolibet ex illis collectiuè ſumptis vnus Angelus producatur. Ad confirmationem patebit ex dicendis infrà lib 8. diſputatio. vltima quæſtio 5.

62 Ad vltimum dicendum eſt : quòd quidquid Deus per ſcientiam practicam cognoſcit, poteſt etiam efficere , eo tamen modo , quo illud factibile cognoſcit : non tamen neceſſe eſt , vt ſecundùm eundem modum , quem habent in eſſe obiectiuo, in re ponantur. Vnde, quia etſi Deus cognoſcat infinitas cogitationes futuras , non tamen cognoſcit illas , vt ſimul factibiles, licet ſimul ex parte ſua cognoſcat illas, ideo neque poteſt omnes illas efficere.

Ad confirmationem conceſſo antecedenti , & prima conſequentia , neganda eſt ſecunda. Et ad primam partem negari debet paritas rationis : nam ea quæ coexiſtunt noſtro tempori , ſunt ſimpliciter ſimul , & in actu , & ita implicat infinitam multitudinem noſtro tempori coexiſtere. Cæterum ea , quæ coexiſtunt in nunc æternitatis , non oportet eſſe ſimpliciter ſimul ; ſed cum addito , ſcilicet ſimultate in nunc æternitatis: quia res quantumuis eſſentialiter ſucceſſiuæ , atque adeo quæ ſimpliciter loquendo nequeunt eſſe ſimul : nihilominus poſſunt coexiſtere ſimul in æternitate : nam cum ſit menſura ſuperior Indiuiſibilis , & tota ſimul , ambit ratione ſuæ infinitæ perfectionis tam præterita , quàm præſentia, & futura ; & ideo poſſunt aliqua ſimpliciter manere infinita infinitate in potentia, & ſimul eſſe præſentia in æternitate , in quo neque ex parte infiniti in potentia, neque ex parte æternitatis, (vt quæſtione decima citata primæ partis docent Thomiſtæ cum Sancto Doctore ,) vlla oſtenditur repugnantia.

63 Vnde ad ſecundam partem dicendum eſt: quòd iuxta ea, quæ modo aſſerebamus, prædicta multitudo cogitationum non amittit ſimpliciter rationem infinitatis in potentia , per hoc quod ſit præſens, & coexiſtens ſimul in nunc æternitatis: ſicut neque futura deperdunt rationem futurorum ſecundùm ſe , per hoc quòd ſint præſentia in eadem æternitate. Vnde ex hoc ſolùm ſequitur , quòd illæ cogitationes , prout habent prædictam infinitatem , ſint tantum in potentia in aliqua ſpecie numeri. Cæterum ſi eſſent actu , & ſimul in nunc noſtri temporis , tunc ſicut ſimpliciter eſſent ſimul in actu : ita ſimiliter, & in actu continerentur in ſpecie numeri: at infinitum in actu eſſe actu in aliqua ſpecie numeri implicat , vt dictum eſt : ſecus verò quod infinitum in potentia, ſit in potentia in aliqua ſpecie illius.

64 Et fiet hoc vltimum manifeſtius , ſi recolatur id , quod ſupra innuimus , ſcilicet quod cum dicitur prædictam multitudinem eſſe in potentia in aliqua ſpecie numeri , non eſt ſenſus , quod hæc potentia ſit , ad hoc vt illa multitudo ſecundùm ſe totam ſit ſimul , & in actu in aliqua vna ſpecie numeri ; ſed tantum ad hoc vt ſecundùm aliquas ex illis cogitationibus ſit actu in aliqua , vel in aliquibus ſpeciebus numeri ; ita tamen , vt ſemper illæ , ad quas actu pertinuerit , ſint finitæ ; licet reliquæ , quæ tantum in potentia ſunt ſpecies, quæque fient actu tales per hoc quod ſint multitudines menſuratæ per vnum, ſint talis conditionis , vt quauis data , poſſet alia , & alia in infinitum dari. Ex quo , vt patet , nullum ſequitur inconueniens ; ſed tantum quòd poſſit dari infinitum in potentia , vt conſtat ex ſupra dictis.

Ex quo etiam ad confirmationem conſtat : nam illa multitudo creaturarum poſſibilium eſt tantum in potentia infinita , ac per conſequens tantum in potentia eſt in ſpecie, aut ſpeciebus numerorum , vel multitudinis.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm poſſit ſupernaturaliter dari infinitum in actu ſecundum intenſionem.

Proponitur prior opinio.

§. I.

65. PArtem affirmatiuam tuentur Doctores ſupra in quæſtione 4. & 5. pro contraria ſententia relati. Probatur primò : ea , quæ non opponuntur, non impediunt ſe inuicem : ſed gradus intenſionis qualitatis non opponuntur inter ſe , vt conſtat : ergo poſita quauis intenſione finita, poteſt illa qualitas infinitè in actu intendi. Patet conſequentia ; quia quauis intenſione data , poteſt amplior , & amplior in infinitum dari , & cum illi gradus non opponantur, non ſolum erunt infiniti in potentia ; ſed etiam non repugnabit, quod ſint ſimul in actu.

Secundò , gratia neque ex parte agentis , neque ex parte formæ , neque ex parte ſubiecti habet terminum ſuæ perfectionis, & intenſionis : ergo poteſt eſſe infinita ſecundùm intenſionem : ergo idem dicendum eſt de aliis qualitatibus. Hæc vltima conſequentia patet ex paritate rationis. Prima verò ex antecedenti: quia in eo referuntur præcipua capita, vnde poſſet illi prouenire limitatio.

66 Antecedens autem quoad primam partem, ſcilicet quoad agens ſatis liquet : quandoquidem Deus gratiam infundens habet infinitam virtutem

illo motu, in quo ſplenderet vis infinitè motiua, quam habet cauſa.

Adde, quod ea hoc qood demus virtutem motiuam in Deo, infinitam per eſſentiam, non colligitur, dandum eſſe aliquid in rebus creatis, quod habeat infinitatem in actu: at ſi ſemel non repugnat virtus motiua, quæ ſit iofinita ſecundùm intenſionem, nec repugnabit motus infinitè veloa, ac proinde qui fieret in inſtanti. Vnde tam illa virtus creata, quàm diuina poſſent mouere corpus in non tempore, & ex conſequenti ſequeretur implicatio contradictionis iam tacta, ſcilicet motum localem fieri in inſtanti.

Satisfit argumentis prima ſententia.

§. III.

72. AD primum initio quæſtionis poſitum patet ea dictis, quomodo infinitas ſecundùm intenſionem opponitur qualitati: tum quia tollit ab ea rationem accidentis: tum etiam, quia eſt contra proportionem eſſentialem, quæ debet eſſe inter formam, ſeu qualitatem, & ſu[illegible] ſubiectum. Vnde etſi gratis daremus, quòd intenſio fieret per additionem gradus ad gradum, eſſ[illegible]t incompoſſibiles inter ſe infiniti gradus eiuſdem qualitatis, quamuis concederemus eoſdem quando ſunt finiti, & determiuati, poſſe ſimul eſſe in eodem ſubiecto.

Ad ſecundùm reſpondetur, repugnare ex parte ipſius gratiæ, quòd ſit infinita in actu ſecundùm intenſionem. Et ad probationem, quòd tantum conuincit intenſionem gratiæ eſſe infinitam in potentia: quia non poteſt ita à Deo intendi, quin ampliùs & ampliùs ſit intenſibilis: ſicut ex eo quòd collectio creaturarum ſit participatio eſſe infiniti Dei, non ſequitur dari creaturam infinitè perfectam; ſed quòd quauis data, quæ ſemper erit finita, poteſt alia, & alia perfectior dari. Adde, quòd etiam repugnat ea parte ſubiecti: quia ſubiectum & forma mutuo ſe in diuerſo genere cauſæ limitant: nam etſi potentia obedientialis reſpiciat agens infinitum: quia tamen eſt in ordine ad formam finitam ſecundùm eſſentiam, & intenſionem, ideo eſt finita.

73. Ad confirmationem reſpondetur ea D. Thom. 3. part. quæſt. 7. art. 11. citato, gratiam Chriſti eſſe finitam in genere entis, qualitatis, atqoe adeo ſecundum intenſionem; licet habeat infinitatem in eſſe gratiæ, quatenus nimirum eſt gratia capitis, & quantum eſt de ſe poteſt influere ad gratificandos iofinitos homines, ſi eſſent, habetque alia, quæ optimè explicant Thomiſtæ 3. part. quæſt. citata. Et ad primam partem reſpondetur ea eodem S. Doctore in ſolutione ad primum, quòd illud teſtimonium poteſt intelligi, vel de dono, qnod Deus ab æterno dedit Filio, ſcilicet diuinam naturam, quæ eſt donum infinitum: vel de dono, qnod in tempore fuit conceſſum humanæ naturæ, ſcilicet, vnionem ad diuinam Perſonam, quæ eſt donum infinitum ratione Perſonæ vnitæ. Vel tandem poteſt referri ad gratiam habitualem, inquantum gratia Chriſti ſe extendit ad omnia, quæ ſunt gratiæ, vt optimè Thomiſtæ ibidem explicant.

74. Ad ſecundam partem reſpondetur ex eodem D. Thom. in ſolutione ad 2. ſatis eſſe, quòd gratia Chriſti ſit gratia capitis, & humanitas eius ſit vnita Verbo, ad hoc, vt poſſit influere in infinitos homines, ſi eſſent: quamuis non ſit infinita ſecundùm intenſionem.

Ad tertium patet ea bis, quæ docet idem Docto Angelicus in ſolutione ad vltimum: quòd gratia cuiuſuis alterius hominis comparatur ad gratiam, ſicut quædam virtus particularis ad vniuerſalem: at licet id, quod eſt minus, poſſit perueoire per augmentum ad quantitatem maioris in his, quæ habent quantitatem vnius rationis: ſecus verò in aliis, & ideo non mirum quòd gratia cuiuſuis alterius hominis ſemper maneat inferior ad gratiam Chriſti, etiam ſi tantam intenſionem haberet, quantam grati Chriſti Domini.

QVÆSTIO VII.

Vtrùm vnum infinitum poſſit eſſe maius alio?

75. POſtquàm egimus de quouis infinitòrum genere ſigillatim, & ſecundùm ſe ſumpto, meritò nunc accedimus ad inquirendum de eiſdem, vt ad inuicem collatis, an ſcilicet datis per impoſſibile duobus infinitis in actu, tunc vnum poſſit eſſe maius alio. Veruntamen, vt hæc comparatio rectè fiat, debent inter ſe conferri duo infinita inter ſe ſimilia, vtpotè numerus cum numero, & infinita quædam linea, aut ſuperficies cum alia linea, aut ſuperficie infinita. Vnde non loquimur in præſenti de infinito in genere entis: quia hoc non habet aliud ſimile, cum quo comparetur, cum de ratione eius ſit, quod ſit vnicum, quippè quod habet omnem perfectionem eacogitabilem in genere entis.

Refertur opinio negans.

§. I.

76. PArtem negantem tuentur Alexander, Aphrodiſ. libro tertio quæſtioonum naturalium cap. 12. & plures alij: eamque reputant probabilem Conimbricen. in hoc libro capite 8 quæſt. 2. art. 4. ad 2. Probari poteſt primò: quia quoduis infinitum, hoc ipſo quòd tale, petit vt à nullo alio excedatur: ergo repugnat vnum iofinitum eſſe maius altero. Conſequentia patet. Antecedens verò etiam liquet: quia alioqui ex qua parte ab alio ſuperatur, iam habebit finem, & terminum, cum vlterius non progrediatur, & ita erit, & non erit infinitum: ergo, &c.

Confirmatur, & eaplicatur: nam demus lineam quandam infinitam, aut corpus infinitæ magnitudinis, tunc illud ab alio corpore infinito excederetur, iam corpus maius occuparet maius ſpatium, quàm aliud corpus minoris magnitudinis. Ergo hoc vltimum ibi ſiſtit, vbi aliud incipit vlterius tendere, maioremque locum occupare, & per conſequens erit infinitum, vt ſupponitur, & ſimul finitum: quandoquidem habet terminum ſuæ extenſionis.

77. Secundò, vnum infinitum non poteſt excedere aliud, niſi per exceſſum finitum, vel infinitum: at neutro modo; ergo nullo. Maior cum conſequentia eſt euidens. Minor verò quoad primam partem conſtat: quia infinitum, vt tale importat infinitudinem: ergo ſi, vt tale eſt, eacedit aliud, iam hic exceſſus erit per infinitudioem ipſam, atque adeo infinitus. Quoad ſecundam verò partem etiam patet: quia ſi exceſſus eſt infinitus, & conſequenter per infinitatem, fieret inde, vt infinitum illud, quod exceditur, non ſit infinitum: quia deeſt illi id, in quo, & per quod eaceditur, quod eſt ipſa infinitas.

Tertiò, quia de ratione cuiuſuis numeri infiniti eſt, quòd includat omnes ſpecies excogitabiles numerorum: ergo & qoòd non eacedatur ab alio numero. Patet conſequētia: quia nihil erit per quod excedatur

ſi ſemel prior ille numerus continet omnes ſpecies numerorum. Antecedens verò probatur: quia de ratione cuius vis numeri infiniti eſt, quòd omnes binarij in illo contenti ſint infiniti, & ſimiliter omnes ternarij, & ſic de reliquis ſpeciebus numerorum in infinitum; alioqui ſi ternarij verbi gratia, non eſſent infiniti, diuiſo illo numero in diuerſos ternarios finitos, nihil illius ſupereſſet ad conficiendos alios, & alios ternarios, ac proinpe eſſet finitus: ergo de ratione eiuſdem numeri erit., quòd contineat omnes ſpecies excogitabiles numerorum: quia non videtur poſſe excogitari aliquid amplius intra latitodinem infinitam numeri, præter infinitas ſpecies, & has infinities multiplicatas.

Explicatur vera ſententia D. Thomæ.

§. II.

78. PRo huius quæſtionis deſicione notandum eſt, infinitum poſſe duobus modis accipi: primò materialiter pro materia, vel rebus ex quibus componitur, puta pro quantitate, & dimenſionibus eius, ſit ſit continuum: vel pro vnitatibus, ſi ſit diſcretum. Secundò formaliter, id eſt pro ipſa ratione formali infinitudinis conſiſtente in hoc, quòd non habeat terminos; ſed in infinitum protendatur.

79. Dicendum ergo eſt primò. Si duo infinita ſumantur ſecundùm rationem formalem infinitatis, tunc nullum eſt maius altero. Hanc damus authoribus primæ ſententiæ, & tenent eam Maſius, Rubio, & alij: nec poteſt quoad aſſertionem hanc eſſe vlla inter Doctores diſſenſio, ſi rectè intelligatur Probatur ergo, & declaratur ſic: quia infinitum formaliter acceptum explicamus per negationem terminorum at in hoc, quod eſt terminus carere, nullus exceſſus eſſe poteſt inter illa: quia quoduis infinitum, hoc ipſo quod tale, debet omnino carere terminis intrinſecis finientibus, & limitantibus illud: ergo neque in ratione formali infinitudinis poteſt vnum excedere aliud.

Confirmatur: nam infinitum ſub ratione formali infiniti præcisè conſideratum, conſiſtit in indiuiſibili, & conſequenter non ſuſcipit magis, aut minus: ergo nequit vnum infinitum ſecundùm hanc rationem eſſe maius alio. Conſequentia patet: & antecedens etiam conſtat: qoia hoc ipſo quòd infinitum explicetor ſecundùm prædictam rationem, per hoc quòd careat omni termino proprij ordinis: oportet, vt hæc ratio in indiuiſibili conſiſtat: quia ſi vel minimum termini intrinſeci habeat, iam ſecundùm illam rationem non erit infinitum.

80. Dicendum eſt ſecundò. Si loquamur de infinito ſecundùm multitudinem, & ſecundùm rationem materialem conſiderato, tunc vnum Infinitum poteſt eſſe maius altero, quatenus poteſt contingere, vt plus materiæ habeat. Ita D. Thom. 3. p. q. 10. art. 3. ad 3. vbi non ſolùm aſſertionem noſtram docet, ſed eam exemplificat in numeris dicens: *Et hoc etiam videtur in numeris accedere: nam ſpecies numerorum parium ſunt infinita: & ſimiliter ſpecies numerorum imparium, & tamen numeri pares, & impares ſunt plures, quàm pares*. Et paulo inferiùs. *Per hunc igitur modum infinita ſunt in potentia creaturæ; & tamen plura ſunt in potentia Dei, quam in potentia creaturæ. Et ſimiliter anima Chriſti ſcit infinita ſcientia ſimplicis intelligentia, plura tamen ſcit Deus, ſecundùm hunc modum ſciendi.* Et ideo S. Doctorem ſequuntur Caietan. ibidem, Ferrara 2. contra Gent. cap. 38. §. vltimo ad 1. Maſius loco citato, Rubio in præſenti, tractatu de infinito qu. 4. qui refert Soncin. 12. Metaphyſic. quæſt 31. Gregor. in 2. diſt. 42. q. 4. Gabr. ibidem diſt. 2. q. 3. ad 1. & eſt communis inter Thomiſtas.

81. Probatur ratione, quam innuit D. Th. loco citato: ſi daretur actu numerus infinitus conſtans ex infinitis numeris paribus, & imparibus, tunc compararetur per modum totius reſpectu prædictorum numerorum, parium, & imparium; & èconträ, hi conferrentur cum illo per modum partis: ergo talis numerus totalis eſſet maior ea parte materiæ, quàm infiniti illi numeri pares, vel impares. Patet conſequentia: quia euidens eſt lumine naturali, omne totum debere eſſe maius ſua parte: ergo cum numeri illi impares, & infiniti habeant ſe vt pares reſpectu illius numeri totalis; fiet inde, vt numerus totalis ſit maior ex parte materiæ, quàm prædicti numeri impares, & infiniti.

Confirmatur, ſi daretur actu infinitus numerus hominum, tunc plures forent digiti, quàm homines, longéque plures ambobus eſſent capilli, quos haberent, licet tam homines, quàm digiti, & capilli eſſent infiniti: ergo, &c. Antecedens eſt euidens, quandoquidem quiuis homo haberet dicem digitos, & multo plures capillos.

82. Reſpondent Conimbricenſ. principium illud, omne totum eſt maius ſua parte, eſſe verum in rebus finitis; non autem in infinitis.

Sed contra, omne quod includit qoidquid aliud includit, & inſuper aliquid aliud, debet eſſe maius illo, vt ex ſe patet; ſed omne totum, ſiue finitum, ſiue infinitum continet qoamlibet ſui partem, & inſuper aliquid plus: ſicut numerus coaleſcens ex infinitis numeris paribus, & imparibus continet infinitos numeros impares: turſus addit infinitos numeros pares: ergo omne totum ſiue finitum, ſiue infinitum eſt, maius ſua parte.

83. Confirmatur: illud, quod poteſt eſſe minus, poteſt eſſe & maius: ſed numerus ille conſtans ex infinitis numeris paribus, & imparibus, poteſt, non obſtante infinitate ſua, eſſe quid minus, ergo, & maius. Maior patet: quia contraria nata ſunt eſſe circa idem ſubiectum: at maius vel minus ſunt contraria: ergo cui conuenit vnum, poteſt & aliud conuenire.

Minor verò probatur: qnaniam data infinita multitudine Angelotum, & inde ſublatis, ſeu annihilatis à Deo centum Angelis, adhuc maneret infinita illa multitudo, alioqui ſolum conſtatet ex illa finita multitudine, quæ remanet, & ex alia finita, quæ ablata eſt, quod eſt contra naturam infiniti: at in eo euentu illa multitudo, non obſtante infinitate ſua, eſſet minor, quam antea erat: quandoquidem deſunt illi centum Angeli: ergo etiam non obſtante infinitate ſua, erat antea ratione illorum centum Angelotum maior ſeipſo, vt habeat præcisè illam infinitam multitudinem Angelorum.

84. Dicendum eſt tertiò. Si loquamur de quantitate continua, tunc etſi vna linea, vel ſuperficies infinita poſſit ratione materiæ eſſe maior, quàm alia ſimpliciter infinita, nullum tamen corpus infinitum poteſt excedi ab alio. Aſſertio hæc eſt expreſſa D. Th. loco citato ex 3. part. eamque docent Thomiſtæ. Probatur, & explicatur qooad priorem partem: nam licet vtraque linea, verſus otientem, & occidentem in infinitum protenderetur, poſſet etiam adhuc vna earum progredi verſus meridiem: ſi verſus illum plures partes ei adderentur, atque adio illa, quæ verſus meridiem protenderetur, plus materiæ haberet, quàm alia.

Quoad ſecundam verò partem, ſcilicet quoad corpus

corpus, ſuadetur etiam aſſertio ex eodem D. Thom. loco citato ea 3. part. Quia quoduis corpus infinitum, debet in infinitum protendi verſus omnem poſitionem: atque adeo debet quaſi occupare omne excogitabile ſpatium: ergo impoſſibile erit dari aliud corpus, quod ſit maius: imò & hinc fit, vt infert D. Th. ſemel dato vno corpore infinito, non eſſe poſſibile pliod: quia ſicut illud prius quaſi repleret omne imaginabile ſpatium: ita haberet omnem imaginabilem quantitatem.

DILVVNTVR ARGVMENTA pro prima ſententia adducta.

§. III.

85. AD primum initio quæſtionis poſitum reſpondetur negando antecedens. Ad probationem dicimus: ea hoc quod vnum infinitum ſecundùm numerum ſoperetur ab alio, non ſequi habere terminum intrinſecum, id eſt, poſſe ſignari in eo primam, aut vltimam vnitatem; ſed tantùm habere terminum eatrinſecum, quatenus non pertingit ad habendam tantam materiam, quantam numerus maior. Vnde licet ſecundùm ſuas partes procedat ſimpliciter loquendo vlterius, & vlterius in infinitum: attamen ſecundùm quid dicitur non progredi vlterius; quatenus non obſtante, quod non ſit in eo prima, & vltima vnitas; non tamen habet tantam materiam: quantam alius: at hic modus vlterius non progrediendi, & habendi ſecundùm quid terminum, non quidem intrinſecum; ſed eatrinſecum, ſatis conſtat non obeſſe infinitati ſimpliciter, quæ ſolum petit, quod actu non ſit in ea ſignabile primum, & vltimum.

86. Explicatur hoc: ſi per impoſſibile daretur aliqua creatura infinitæ perfectionis eſſentialis intra latitudinem entis creati, tunc etſi non haberet terminum intrinſecum in ſua perfectione, haberet tamen pro termino extrinſeco infinitam perfectionem Dei: quia quantumuis eſſet perfecta, numquam pertingeret ad perfectionem Dei, & nihilominus talis creatura non ob id admitteret infinitatem in ratione creaturæ: ita ergo ſimiliter, ſi ſimul darentur omnes cogitationes, quæ per totam æternitatem ſunt habituri D. Petrus, & Paulus, tunc tam cogitationes vnius, quàm alterius eſſent infinitæ; & tamen multitudo cogitationum D. Petri haberet terminum hunc extrinſecum, quatenus non pertingeret ad habendam tantam materiam, quantam multitudo coaleſcens ea cogitationibus vtriuſque. Ad confirmationem patet ex tertia noſtra aſſertione.

87. Ad ſecundum reſpondetur: vnum infinitum non eacedere aliud ea parte formæ, id eſt, in ipſa infinitudine formaliter ſumpta: ſed ex parte materiæ. Et ideò hunc eaceſſum poſſe eſſe aliquando in materia aliàs infinita: vt contingit in exemplo pro ſolutione primi argumenti adducto, vel in materia finita; vt ſi darentur duo æquales numeri infiniti Angelorum, & Deus deſtrueret centum Angelos in vno, non verò in altero. Neque contra hoc obeſt vtraque probatio ibidem adducta: quia cum infinitum includat tam materiam, ſeu res, ea quibus conſtat, quàm infinitudinem, non ſequitur, quòd hoc ipſo quòd eacedat aliud, debet excedere illud per ipſam infinitudinem formaliter ſumptam: quia poteſt eſſe eaceſſus in materia.

88. Ad tertium negandum eſt antecedens. Et ad probationem conceſſo antecedenti neganda eſt conſequentia: quia plures ſunt cogitabiles vnitates, & numeri, quàm illi, qui ibidem referuntur. Vnde etſi daretur numerus infinitus Angelorum continens infinitos binarios, & infinitos ternarios, &c. poſſet dari alius infinitus numerus hominum cōtinens tot ternarios, & binarios infinitos. Sicut etſi in medietate continui ſint infinitæ, imò infinities infinitæ partes proportionales, nihilominus in alia medietate ſunt etiam aliæ infinities infinitæ. Et hæc de hac quæſtione, & diſputatione, nec non & de toto hoc libro tertio Phyſicorum.

LIBER QVARTVS PHYSICORVM.

PROOEMIVM.

POSTQVAM Ariſtoteles egit de principiis entis naturalis, & generatione eius, ac proinde de ipſo ente naturali, explicuitque potiſſimam illius paſſionem, ſcilicet motum, necnon infinitatem, quæ eidem motui, ſecundùm quod eſt de genere continuorum ſuo modo debet conuenire: accedit; nunc ad alia, quæ mobile, & motum concomitantur, ſcilicet locum, & tempus; ſed quia locus concomitatur ipſum ens naturale tanquam extrinſeca menſura eius, & tempus ad motum per modum etiam menſuræ illius conſequitur: quia mobile ratione ſui eſt in loco, & ratione motus menſuratur tempore: ideò priùs de loco diſputat, & huic diſputationi nectit diſputationem de vacuo. Tum quia vacuum etiam eſt locus, licet non repletus corpore, aptus tamen repleri. Tum etiam, vt oſtendat illud non debere; imò nec poſſe concomitari ipſum mobile. Et tandem de tempore, quod ad motum conſequitur, ſermonem inſtituit.

SVMMA TEXTVS TOTIVS LIBRI.

LIBER Iſte quatuordecim capitibus conſtat. In primo oſtendit locum ad Phyſicam conſiderationem ſpectare. Deindè inquirit, an ſit locus, & in vtramque partem quæſtionem hanc diſcutit, & eam in aliis capitibus ſoluendam relinquit. In capite ſecundo quærit, in quo natura loci ſita ſit, & prædictam quæſtionem in vtranque etiam partem controuertit. Cuius etiam quæſtionis deciſionem vſque ad caput quartum diſtulit. In capite tertio explicatis octo modis, quibus vnum poteſt eſſe in aliquo (quos in Logica tetigimus) & qua ratione poſſit aliquid dici eſſe in ſeipſo, occurrit cuidam obiectioni Zenonis contra exiſtentiam.

In capite quarto præmiſſis aliquibus proprietatibus loci, de quibus infra: necnon & aliis ad illum cognoſcendum neceſſariis, definit locum his verbis: *Quare terminus immobilis primus, locus eſt.* Et paulò infrà: *Et propterea locus ſuperficies quadam, & quaſi vas, continenſque eſſe videtur.* quibus verbis definitio illa, quæ communiter circumfertur, deſumpta eſt, ſcilicet locus eſt, *perficies vltima corporis immobilis primi.* In quinto verò capite oſtendit quo pacto vltimæ ſphæræ conueniat eſſe in loco, & argumentis, quæ in primo, & ſecundo capite adduxerat contra exiſtentiam, & quidditatem loci, occurrit, & quaſdam alias loci affectiones explicat.

In ſexto probat, diſputationem de vacuo non eſſe extra Phyſicam conſiderationem, & excitans quæſtionem illam, an detur vacuum in natura, refert diuerſa Philoſophorum placita, necnon, & fundamenta quibus innitebantur. In capite ſeptimo proponit, quid vacuum apud antiquos Philoſophos ſignificet; & ex propria mente illud definiens inquit: *Vacuum* (ſi eſt) *eſt locus priuatus corpore.* Docétque non dari vacuum: & argumentis aduerſariorum occurrit. In capite verò octauo, & nono pluribus rationibus probat id, quod ſtatuerat, ſcilicet vacuum in rerum natura non dari: & hoc tam contra illos, qui vacuum à corporibus ſeparatum, quàm contra eos qui illud corporibus coniunctum conſtituebant.

In capite verò decimo incipit agere de tempore, & tres ibidem excitat, & controuertit quæſtiones. Prima, an ſit tempus. Secunda, vtrùm idem numero *nunc*, ſeu inſtans fluat per totum tempus; an verò diuerſa ſibi ſuccedant. Tertia tandem, in quonam eſſentia temporis ſita ſit. In capite vndecimo prædictas quæſtiones ſoluit, definitque ex propria ſententia tempus ſic: *Eſt numerus motus ſecundùm prius, & poſterius.* In capite duodecimo aliquibus temporis proprietatibus declaratis, docet quòd ratio, ob quam tempus conueniat rebus, quæ in illo eſſe dicuntur, ſi motus. In capite decimotertio explicat aliqua aduerbia temporis, ſcilicet *nunc, aliquando, iam, nuper, olim, ſubitò*: ſtatuitque tempus potius eſſe cauſam interitus quàm ortus, & renouationis rerum. Tandem in capite decimoquarto aliquas excitat quæſtiones, potiſſimè verò de temporis vnitate ſermonem inſtituit docens, vnicum eſſe tempus, tam vnitate ſpecifica, quàm numerica, quo omnes motus menſurantur, ſcilicet tempus, ſeu numerum motus primi mobilis.

DISPVTATIO XIX.

DE LOCO.

VT tam quoad res ipſas, quàm quoad ordinem doctrinæ Philoſophum ſequamur; ideò in hoc libro non ſolùm de eis, de quibus ipſe egit; ſed etiam eodem de illis diſſeretur: quapropter hanc priorem diſputationem loco damus, vbi eſſentia eius, & proprietas, pluráque alia ad illum ſpectantia explicabuntur.

QVÆSTIO PRIMA.

An detur locus, & an ſit vltima ſuperficies corporis continentis, vel aliquid aliud.

QVIA de quauis re primò inquirendum eſt, an, & quid eſt illius: ideò de loco vtrumque inquirimus, vt ita eius natura clarior maneat.

Oſtenditur breuiter exiſtentia loci.

§. I.

1. A Prima huius quæſtionis parte facilè nos expedimus. Omnes enim (experientia ipſa atteſtante) fatentur, dari locum. Id, quod Ariſtot. in hoc lib cap. 4. & D. Thom. ibidem lect. 5. & opuſc. 52. colligunt ex ipſa tranſmutatione corporum, quæ ſecundùm locum mouentur. Nam ſicut ex tranſmutatione, quæ eſt ſecundùm formas ſubſtantiales deducitur, eſſe in rebus quoddam primum ſubiectum, quod omnibus illis ſubſit, & in quo prædictæ formæ ſibi inuicem ſuccedant, vt ex eodem Ariſtotele, & D. Thom. diſput. 3. diximus: ita ex tranſmutatione corporum ſecundùm locum, qua videmus, quòd vbi priùs erat vnum corpus, ibi ſuccedit aliud, & rurſus aliud, manifeſtè colligitur, dari in rebus aliquod commune receptaculum, in quo ſibi inuicem ſuccedant, & non qualecumque; ſed

late

Digitized by Google

tale, vt ſit extrinſecum ipſis corporibus, & ab eis ſeparatum. Quia corpus completum nequit vniri intrinſecè; ſed ſolùm extrinſecè alteri, vt receptaculo, vt ex ſe patet. Ergo cum præter hoc receptaculum, nomine loci nihil aliud intelligamus, vt ex ſtatim dicendis conſtabit, conſequens eſt, locum in rerum natura inueniri.

Confirmatur, nam experimur, corpora diuerſis motibus localibus moueri: ergo danda ſunt diuerſa loca, in quibus prædicta corpora recipiantur, & ad que ſuo modo motus iſti terminentur. Patet conſequentia: nam corpora mouentur ad ſua loca naturalia, vt in eis recipiantur, & foueantur, & diuerſi motus locales diuerſa loca poſtulant.

Referuntur varij modi circa loci quidditatem.

§. II.

2. QVoad ſecundam verò quæſtionis partem plures apud antiquos fuere dicendi modi, quos omnes recenſere longum, & ſuperuacaneum eſt, ideóque pluribus ſuppreſſis, tres tantùm referemus, qui aliquod probabilitatis ſpecimen habere videntur.

Primus ergo aſſerit, locum idem eſſe quòd *vbi*, & ita non eſſe ſuperficiem corporis continentis, aut aliquid aliud. Fundamentum eſt: nam vbicationi conueniunt loci proprietates: ergo & eſſentia. Conſequentia ſatis patet: antecedens verò probatur: quia ei competit eſſe terminum localis motus (vt ex infrà dicendis patebit) & eſſe id, à quo vt à fundamento proximo oritur, tum relatio diſtantiæ, vel propinquitatis: tum etiam differentiæ poſitionum. Nam ex eo quòd Petrus ſit hic vbicatus, prouenit, vt diſtet à Paulo, vel ſit ei approximatus; ſicut & quòd ſit ſurſum, vel deorſum: item eſt omninò immobilis (vt infra dicemus) necnon & æqualis locatio, illudque intra ſe continet, cum *vbi* per totum illud diffuſum ſit: ergo, & cætera.

Confirmatur, locus eſt forma, à qua locatum denominatur eſſe in loco: ſicut albedo eſt id, à quo corpus denominatur album, ſed ab *vbi* denominatur locatum eſſe in loco: ergo *vbi*, & locus ſunt proſſus idem. Maior conſtat: nam locus aliquam denominationem tribuit locato: at non aliam, niſi quòd ratione illius ſit in loco: ergo, &c. Minor verò etiam liquet: quia eſſe in loco, idem eſt, ac eſſe alicubi. Sed hoc prouenit ab *vbi* (vt conſtat) & ideò implicat aliquid eſſe vbicatum, & non eſſe alicubi: ergo, &c.

3. Secundus modus dicendi eſt aliorum aſſerentium, locum non eſſe *vbi*; ſed ſpatium illud imaginarium, in quo quaſi penetratiue eſt locatum: verbi gratia locus terræ nihil eſt aliud, quàm interuallum illud, quod intercedit in latera aquæ continentis illam, quodque idem maneret omninò, etiamſi tam terra, quàm aqua, & cuncta alia perirent. Hanc aſſertionem defendunt nonnulli, quos refe[illegible]uicena libro 2. ſufficient. cap. 6. & probabilem reputat Toler. in præſenti qu. 3. concluſ. 4. & Conimbr. in hoc lib. cap. 5. qu. 1. ar. 2. cenſent, eam à nullo hactenùs rationibus ſatis firmis eſſe impugnatam.

Prior eius pars, ſcilicet locum non eſſe *vbi*, probatur primò. Nam locus eſt id, in quo aliquid eſt: at res non eſt in vbicatione; ſed vbicatio potiùs in re vbicata; cum ſit accidens illius: ergo, &c. Confirmatur, quia vbicatio eſt ratio formalis, qua mobile eſt in loco: ergo vbicatio non eſt ipſe locus.

Secundò, nam locus non eſt aliquid locati, non ſolùm quia diſtinguitur neceſſariò ab illo, ſed etiam, vt omnes Ariſtotelis Interpretes explicant, quia eſt omninò extra illud: at vbicatio, etſi reipſa ab vbicato diſtincta ſit, non tamen omninò eſt extra illud; cum ipſum intrinſecè afficiat: ergo, &c.

4. Secunda verò eiuſdem ſententiæ pars, ſcilicet locum eſſe prædictum ſpatium imaginarium, probatur primò. Nam ſpatio imaginatio à corpore repleto potiſſimè conueniunt affectiones loci: continet enim locatum, & illi eſt æquale, habetque omnimodam immobilitatem, ita vt etiam de potentia abſoluta nequeat moueri, vt conſtat. Imò ſi quæ immobilitas ſuperficiei realitet ambienti locatum conuenit: hæc per ordinem ad ſpatium imaginarium deſumitur, ac denique cæteræ aliæ proprietates, quæ locum indiuiduè concomitantur, ſpatio imaginatio conueniunt: ergo tale ſpatium eſt locus.

Secundò ſi daretur vacuum: poſſet in eo dari motus localis: ergo eſſet ibi tranſitus à loco in locum: at ibi non eſſet alius locus præter ſpatium imaginarium: ergo tantum hoc ſpatium erit locus.

Tertiò, ſi omnis aqua ambiens terram periret, maneret nihilominus terra in ſuo loco naturali: at non alia de cauſa, niſi quia manet in illo ſpatio in quo nunc eſt: ergo tale ſpatium eſt locus eius.

Confirmatur, ſi ſupremum cœlum, & terra perſeuerarent, & Deus annihilaret corpora intermedia, tunc eodem modo diſtarent localiter cœlum, & terra, ac nunc: ſed tunc diſtantia localis conſiſteret in loco medio inter corpora, quæ diſtant: ergo cùm tunc non eſſet alius locus medius, præter ſpatium imaginarium, manifeſtè colligitur tale ſpatium eſſe locum.

5. Tertius dicendi modus eſt aliorum aſſerentium locum non eſſe hoc ſpatium imaginarium; ſed ſpatium verum, & reale. Inquiunt enim locum, verbi gratia, terræ eſſe interuallum illud, quod inter latera aquæ continentis intercedit, & hoc eſſe verum, & reale: quia eſt quoddam corpus conſtans tribus dimenſionibus, longitudine ſcilicet, latitudine, & profunditate, licet ſit immateriale: quia caret materia, & forma, vt ſic cum omnibus locatis penetretur, atque ita ſit etiam indiuiſibile, quatenus nihil ab eo demi poteſt. Ita Stoici & permulti Platonici, Proclus Licius, Strato Lamaſcenus, Syrianus, Galenus, vt Simplicius in digreſſione de loco docet. Quibus ſatis fauent ex Interpretibus Ariſtotelis, Philoponus in digreſſione de loco; Valleſius in commentariis cap. 4. & controuerſia 13. ad Tirones, Maſius in præſenti, cap. 4. ſect. 1. quæſt. 3. dicens: ſe libenter manibus, pedibuſque ligatis in hanc ſententiam abiturum, niſi ad oppoſitum authoritas Ariſt. D. Thom. compelleret.

Prior pars, ſcilicet locum non eſſe ſpatium imaginarium patet. Nam ſpatium hoc non eſt aliquid reale; ſed nihil: ergo cum corpora naturalia naturali inclinatione moueantur in ſuum locum naturalem, mouebuntur ad conſequendum nihil, quod per ſe patet eſſe falſum; cum nulla res in ipſum nihil naturaliter inclinetur.

Confirmatur primò: nam locus naturalis eſt conſeruatiuus locati; ideóque piſces in aqua conſeruantur: pereunt autem ſi extrahantur. Sed purum nihil non poteſt conducere ad conſeruationem locati: ergo, &c. Confirmatur ſecundò: quia locatum eſt in loco, tanquam in eo, in quo continetur: ſed nulla res poteſt eſſe, & contineri in pura nihilitate: ergo ſpatium imaginarium non poteſt habere rationem loci.

6. Secundam verò partem, ſcilicet locum eſſe ſpatium reale prædictum, non aliunde probant, niſi quia negari non poteſt, quin ſpatium illud, cum quod locatum penetratur, ſit aliquid reale: quandoquidem vere eſt longum, latum, & profundum. Ergo

cùm ex alia parte ſit id, quod re vera repletur à locato, & eſt æquale illi, & tandem in eo locato ſibi mutuò ſuccedant, & ab eodem ſe expellant: conſequens eſt, vt prædictum ſpatium ſit locus. Patet conſequentia: quia hæ ſunt proprietates loci, ac proinde indicat illud habere eſſentiam loci, in qoo ipſæ reperiuntur.

Confirmatur, quia vltra enumerata nihil aliud poteſt eſſe locus, niſi ſuperficies vltima corporis continentis, vt intuenti patebit, & etiam dicendis conſtabit: at ſuperficiei nequit ratio loci conuenire: ergo ſuli ſpatio reali conuenit. Minor probatur: quia, vt infra dicemus, vna ex potiſſimis loci proprieratibus eſt, quòd ſit æqualis locatò, ſed hæc non conuenit ſuperficiei; quandoquidem ipſa ſolummodò habet duas dimenſiones, ſcilicet longitudinem, & latitudinem: at verò locatom vltra has dimenſiones addit tertiam, ſcilicet profunditatem: ergo, &c.

EX MENTE ARISTOTELIS, ET D. Thomæ quæſtio deciditur.

§ III.

7. NIhilominùs dicendum eſt: locum non eſſe *vbi*, vel ſpatium imaginarium, aut verum; ſed ſolam ſuperficiem vltimam corporis continentis. Ita Ariſtoteles in præſenti, D. Thom. ibidem lect. 6. & opuſc. 52. Themiſtius in ſua parapheaſi cap. 4. huius libri. Beatus Albertus Magnus, Auerroës, Auicenna, Ægidius, Venetus, Huceſanus, Valduinus, Burleus, Soto, Iabell. Aſtudillo, Veracruz, Pereyr. & plures alij, quos refert, & ſequitur Maſius loco citato. Et quidem quòd locus non ſit *vbi*, aut ſpatium imaginarium, conſtat ex dictis pro prima parte primæ, & ſecundæ ſententiæ. Quod verò non ſit admittẽdum illud ſpatium reale, ac per conſequens nec poſſe habere rationem loci, etiam conſtat, & inſuper ſuadetur ratione deſumpta ax D. Thom. opuſc. 52. & ex Ariſt. in præſenti. Quia tale ſpatium non poteſt eſſe aliqua ſubſtantia corporea, aut incorporea aut accidens corporeum, vel ſpirituale ſeparatum à ſubſtantia: ergo nihil. Patet conſequentia: quia in antecedenti referuntur omnia genera entis realis, ſub quibus ſpatium illud, ſi eſſet aliquid reale, deberet contineri.

Antecedens verò quoad primam partem ſatis conſtat: tum quia ſubſtantia corporea ſemper habet ſuam quantitatem, & ita eſſet impenetrabilis cum locato, & ex conſequenti impediret, ne ibidem eſſet. Tum etiam, quia quæuis ſubſtantia corporea, & quanta, debet eſſe in loco, & hic rurſus in alio, & ſic in infinitum. Quoad ſecundam verò ſatis liquet, quia ſubſtantiæ ſpiritualis neque eſt realiter longa, lata, & profunda, nec quid proportionatum ad hoc, vt ſit locus rerum corporearum, vt ex ſe conſtat.

Tandem quoad tertiam & vltimam partem ſatis idem antecedens patet: ſiquidem naturaliter loqoendo, nequit dari accidens realiter ſeparatū à ſuo ſubiecto: quia eſt entis ens, & licet daretur ſeparatum, non eſſet locus: quoniam ſi eſſet corporeum, cum habeat trinam illam dimenſionem, erit quantitas, & ſic impediet, ne ibi ſit locatum. Si verò ſit ſpirituale, non erit accommodatum ad ſuſpiciendum in ſe locatum, & ad hoc vt omninò cùm illo commenſuretur: ita vt pars loci correſpondeat parti locati, &c. quia accidens ſpirituale eſt omnino indiuiſibile.

8. Ex quo eadem aſſertio, quoad vltimam partem, ſcilicet locum eſſe ſuperficiem vltimam corporis continentis, probatur ratione deſumpta ex eodem Ariſtot. in præſenti & D. Thom. lect. 6. Quia locus non eſt aliquid ex hucuſque impugnatis, nec materia, aut forma, aut aliquod accidens intrinſecum loccato: ergo ſolùm eſt ſuperficies vltimà corporis continentis. Patet conſequentia ex ſufficienti enumeratione eorum, quæ poſſent habere rationem loci, vt intuenti patebit. Antecedens verò quoad primam partem conſtat ex dictis. Quoad vltimam verò ſic probatur ab Ariſtot. & D. Thom. quia cùm ens naturale conſtet ex materia, & forma tanquam ex partibus eſſentialibus, non poteſt mutuò ab eis ſeparari, & ſeparatum conſiſtere. At locus, & locatum poſſunt mutuò ſeparari, quandoquidem hic numero locus non pendet ab hoc numero locato, & econtra: ergo, &c.

9. Secundò probatur ex eodem Ariſtot. loco citato, & D. Tom. lect. 5. Quia duo potiſſimè conueniunt loco, ſcilicet eſſe æqualem locato, circumſcribere, & vndequaque tangere illud, vt ex ſe, & ex communi modo concipiendi omnium conſtat: at hæc duo competunt ſuperficiei: ergo & ratio loci. Minor probatur, & explicatur: nam ſuperficies duo habet, primum eſt eſſe longam, & latam. Secundum verò eſſe indiuiſibilem ſecundùm profunditatem. Vndè ex qua parte eſt indiuiſibilem ſecundùm profunditatem, poteſt tangere locatum; quod quidem non poſſet, ſi non haberet hanc indiuiſibilitatem: quia nequeunt duo corpora ſecundùm profunditatem ſe tangere, niſi adſit ibidem aliqua penetratio: & ex qua parte eſt longa, & lata, poteſt vndequaque ambire, & circumſcribere locatum. Et ideo videmus, quod infimum cœlum ratione ſuæ vltimæ ſuperficiei, ſeu quod idem eſt, ratione ſuperficiei concauæ tangit, ambit, & continet elementum ignis: ergo, cætera.

Soluuntur argumenta in contrarium.

§. IV.

10. AD Argumenta igitur initio adducta, quatenus contra nos ſunt, reſpondetur. Ad primum primæ ſententiæ dicimus, vbicationem eſſe terminum motus localis intrinſecum mobili; & ideò non eſſe locum: ſicut neque eſt id, à quo primò ſumitur ratio diſtantiæ, vel propinquitatis vnius corporis ad aliud: quia cùm vnum corpus diſtabat alio, ex eo quòd eſt in hoc loco; neceſſe eſt, vt locus ſit ratin anterior, à qua ſumitur diſtantia. Maximè, quia vbicatio eſt modus quidam ex adiacentia loci reſultans, vt in Logica diſp. 16. nu. 19. diximus: & ideo neceſſariò illum præſupponit, vt id, à quo ratio diſtantiæ priùs deſumitur.

Ad confirmationem reſpondetur: locum eſſe id, à quo tanquam ab aliquo extrinſeco locatum denominatur eſſe in loci: & ideò comparari per modum formæ extrinſecæ reſpectu illius. Vbicatio autem eſt id, à quo denominatur intrinſecè eſſe in loco, vt in Logica diſp. citata diximus. Vndè locus tantummodò tribuit denominationem vbicati cauſaliter: quia eſt id, ex cuius adiacentia vbicatio reſultat, non verò formaliter, & intrinſecè.

11. Ad primum pro ſecundo modo dicendi, quatenus vult ſpatium imaginarium habere rationem loci, patet ex dictis. Ad ſecundum reſpondetur: corpus exiſtens in vacuo poſſe, ſi Deus ſuppleat influxum cœlorum, moueri per illud: quia licet non ſit in loco particulari, & immediatè ambienti; eſt tamen in loco communi, & ita poteſt moueri ab hoc, quod eſt eſſe in vna parte loci communis, ad eſſe in alia, ac proinde poteſt acquirere diuerſas vbicationes

cationes per ſe primò terminantes motum illum, vt diſputatione ſequenti, quæſtione vltima latiùs explicabimus.

Ad tertium reſpondetur terram in eo euentu contineri à loco communi, ſcilicet à cœlo, & ab aliis duobus elementis, quæ ideò loca communia reſpectu terræ dicuntur; quia illam non immediatè ambiunt, & poſſunt alia corpora immediatè continere. Ceterum quia non maneret in loco particulari, & immediatè ambiente; ideò non eſſet abſolutè, & ſimpliciter in ſuo loco naturali.

Ad confirmationem patet ex dictis terram in eo caſu menſuram in loco communi. Vnde per ordinem ad primum continens poſſet habere habitudinem tantæ, vel tantæ diſtantiæ ab illo; & ideò poſſet Deus tot corpora inter vtrumque creare, quod antea erant. Sed hæc ampliùs diſputatione citata elucidabuntur.

QVÆSTIO II.

Vtrum locus vltra ſuperficiem corporis continentis intrinſecè includat immobilitatem.

Rationes dubitandi.

§. I.

12. PArtem negatiuam ſuadere videntur hæc argumenta. Primum, nam locus eſt ſuperficies vltima corporis continentis, vt ex quæſtione præcedenti conſtat. At ſuperficies mouetur ad motum corporis, in quo eſt: quia, teſte Philoſopho, mota nobis neceſſe eſt moueri, quæ ſunt in nobis: ergo & locus.

Nec ſatis erit, ſi dixeris cum Alexandro, & Simplicio, quod cum ſuperficies mouetur, adhuc per accidens, tunc non mouetur, vt locus eſt; ſed vt ſuperficies eſt: quoniam vt locus eſt, importat relationem diſtantiæ ad polos mundi, & centrum terræ, & quia hic ordo ſemper manet idem in omnibus ſuperficiebus fluentibus & refluentibus; ideò ſemper manet idem locus, & ex conſequenti ibidem immobilitas loci ſaluabitur.

13. Nam contra hoc eſt: tum quia diſtantia illa eſt accidens ſuperficiei, ac per conſequens impoſſibile eſt moueri ſuperficiem, & non relationem illam diſtantiæ. Tum etiam: quia licet ſuccedat alia ſuperficies cum eadem relatione diſtantiæ ſecundùm ſpeciem; non tamen cum eadem ſecundum numerum: alias accidens migraret naturaliter de ſubiecto in ſubiectum: Ergo non ob id hic numero locus manebit immobilis: quandoquidem eius immobilitas pender ex hac numero relatione diſtantiæ. Tum denique, quia tandiu poteſt locus manere immobilis; quamdiu manet idem numero: at ſi ſuperficies vna fluit, & alia ſuccedit, nequit manere idem numero: nam ſicut vnitas ſpecifica petit certa, & determinata principia ſpecificantia; ita vnitas numerica exigit certa principia indiuiduantia: ergo, &c.

Confirmatur, & explicatur: ſuperficies habet ſe per modum ſubiecti reſpectu rationis formalis ipſius loci, ſcilicet immobilitatis, vt quæſtione ſequenti dicemus. Ergo repugnat manere eundem numero locum, & mutari ſuperficiem; vel ecõtrà mutari ſuperficiem, & manere eundem numero locum; & per conſequens locum eſſe immobilem. Prima conſequentia patet: quia accidens indiuiduatur à ſubiecto. Ex quo etiam ſecunda conſequentia liquet: quia hoc ipſo quod locus ille ſit alius numero iam locus, qui antea erat, non manebit immobilis, ſed poterit moueri vnà cum ſuperficie, à qua indiuiduatur.

14. Confirmatur ſecundò: quia terminus huius diſtantiæ eſt purum nihil, ſcilicet poli imaginarij, ſuper quos imaginamur reuolui primum cælum: ergo ipſa etiam eſt nihil. Patet conſequentia: quia ex nihilo non poteſt deſumi vera aliqua, & realis ratio. Antecedens probatur: quia poli veri ſubiectantur in primo mobili, & ſic vna cum illo mouebuntur; & ex conſequenti non poteſt ex illis ſumi immobilitas loci: quia ſi locus eſſet immobilis, ſolum hoc haberet, ex eo quod eius terminus manet immobilis.

Confirmatur tandem: quia poteſt contingere locum manere immobilem, & nihilominus variari diſtantiam, & econtrà: ergo immobilitas loci non eſt deſumenda à diſtantia. Antecedens quoad primam partem patet: nam ſi quieſcente aliquo corpore, nec non & aëre ambiente, Deus moueret totum cælum verſus orientem motu recto; tunc corpus quieſcens, & aër illud ambiens, manerent omnino immota, vt conſtat; & haberent diuerſam diſtantiam ad puncta fixa: nam eſſent propinquiora occidenti, & magis remota ab oriente: ergo iam manente loco cum ſua immobilitate, variatur diſtantia.

15. Quoad ſecundam verò partem; ſcilicet poſſe variari locum, inuariata diſtantia, ſic idem antecedens conſtat, in caſu quo Deus totũ globum mundi cum omnibus corporibus ſimul, & ſemel ſurſum eleuaret; tunc enim corpora haberent eandem diſtantiam ad primum continens, vt patet, & nihilominus mutarent locum: quia mouerentur localiter.

Secundò principaliter: ſi locus eſſet immobilis, ſequeretur idem numero accidens ſemel corruptum poſſe per naturam reparari; ſed hoc eſt contra commune illud axioma ex ſecundo de generatione deſũptum, à priuatione ad habitum non eſt regreſſus: ergo, &c. Probatur ſequela: deſtruat Deus aërem ambientem Complutum, ita vt nulla alia ſuperficie ambiatur, tunc corrumpetur locus; quandoquidem nihil illius, nec quoad materiale, ſcilicet ſuperficiem, neque quoad formale, ſcilicet relationem diſtantiæ in ipſa ſuperficie ſubiectatam manebit: ſi verò poſtea naturaliter aër extendatur, & ambiat idem Complutum, tunc naturaliter ſequeretur idem numero locus, qui antea erat: quia ſuperficies adueniens manet in eadem diſtantia, in qua altera deſtructa præexiſtebat, & hoc ſufficit: tum ad ſaluandam identitatem loci: tum etiam eius immobilitatem.

EXPLICATVR, ET RATIONIBVS oſtenditur immobilitas loci:

§. II.

16. NIhilominus dicendum eſt, locum eſſentialiter eſſe immobilem. Aſſertio hæc fuit adeò perpetua, & conſtans inter Philoſophos, vt licet plura inter eos fuerint placita circa locum, omnes tamen, vel ferè omnes vnanimiter hanc loci immobilitatem fatebantur. Probatur imprimis ex Ariſtotele, qui in hoc lib. text. 41. ſic inquit: *Eſt autem ſicut vas locus tranſmutabilis, ſic locus vas immobile.* Et in fine textus concludit. *Quare terminus continentis immobilis primum, hic eſt locus.* Vnde D. Thom. lect. 6. ait: *Vas, & locus in hoc differre videntur, quòd vas tranſmutatur; locus autem non: vnde ſicut vas poteſt dici locus tranſmutabilis: ita locus poteſt dici vas immobile; & ideò cum aliquid mouetur, in aliquo corpore, quod mouetur: ſicut nauis in flumine vtitur iſto, in quo mouetur; magis ſicut vaſe, quàm ſicut loco continente: quia locus eſſe vult immobilis, id eſt de natura loci eſt, quòd ſit immobilis.* Et opuſc. 52. inquit. *Locus autem non ſolum eſt terminus corporis continentis; ſed etiam eſt immobilis; &c.* Et paucis interpoſitis. *Propter quod dicit Phi-*

loſophus, quòd nauis ſit in aqua fluuij, quæ mouetur, magis vtitur ea tanquam vaſe, quam ſicut loco continente, de natura enim loci eſt, quòd ſit immobilis.

17. Deinde probatur ratione fundamentali deſumpta ea D. Thoma locis citatis. Ad eam autem melius percipiendam ſupponendum eſt ex communi omnium Peripateticorum conſenſu, quòd cum in præſenti locus ambiens, verbi gratia, Complutum, ſit ſuperficies corporis continentis intrinſecè includit, quod dicat determinatum ordinem diſtantiæ ad primum continens, ſcilicet cælum, & ita vnitas, & immobilita huius loci ſumitur à determinata diſtantia, qua talis ſuperficies ambiens hoc locatum diſtat à primo continente.

Cæterùm hæc ſuperficies, quæ habet ſe per modum ſubiecti reſpectu relationis diſtantiæ, vt quæſtione quarta dicemus, poteſt accipi dupliciter: (vt innuit D. Thom. opuſc. citato.) Primò materialiter, vt eſt, verbi gratia, ſuperficies aëris. Secundò formaliter, quatenus ſubeſt determinatæ diſtantiæ iam dictæ: ſicut & ipſa diſtantia poteſt eiſdem duobus modis ſumi, ſcilicet vel materialiter, provt eſt in hac determinata ſuperficie aëris: vel formaliter provt eſt diſtantia abſolutè ſecundùm quam rationem ſolum dicit hanc diſtantiam, provt eſt ratio diſtandi ſecundùm tot, vel tot, gradus a primò continente, & ab vtroque eius polo; ac proinde quoties vna ſuperficies ad abſentiam alterius, & immediatè poſt ipſam adueniens non diſtat per plures, aut pauciores gradus ab vtroque polo, à toto cœlo & ab omnibus eius partibus, modo tamen infra in hoc diſputatione quæſt. 6. dicendo ſumptis, ac diſtabat alia, quæ antea ibi præexiſtebat, toties habet eandem formaliter diſtantiam, ac illa, licet materialiter ſit diuerſa.

18. Hinc ergo potiſſima pro noſtra aſſertione ratio ſic deducitur: vnitas loci, & immobilitas eius non deſumitur ab hac ſuperficie, & ab hac diſtantia materialiter ſumptis; ſed ab eiſdem formaliter conſideratis. Sed quantumuis fluant, & refluant ſuperficies aëris, vel aquæ ambientis, v. g. Venetias, ſemper manent eadem ſuperficies, & diſtantia formaliter ſumptæ: ergo ſemper manet idem locus: atque adeò locus erit immobilis, & non vtcumque, ſed eſſentialiter: quandoquidem eſſentialiter includit prædictam ſuperficiem, & diſtantiam. Vtraque conſequentia patet. Maior verò quoad primam partem, ſcilicet immobilitatem loci, non deſumi à ſuperficie materialiter ſumpta ſic ſuadetur à D. Thom. opuſc. citato: quia vni locato ſecundùm numerum reſpondet ſimul, & ſemel vnus locus ſecundùm numerum; ſed baculus vnus, cuius dimidium exiſtat in aqua, & dimidium in aëre; eſt aliquod vnum locatum ſecundum numerum: ergo eſt in aliquo vno loco ſecundùm numerum: ergo cum ſit in diuerſis ſuperficiebus aëris, & aquæ, fiet inde, vt vnitas loci non deſumatur à prædictis ſuperficiebus materialiter ſumptis, vt vna eſt aquæ, & alia aëris.

Ex quo eadem maior quoad ſecundam partem, ſcilicet quoad diſtantiam probatur: nam ſi ſemel vnitas loci, & immobilitas eius non deſumitur ex hac ſuperficie materialiter ſumpta, conſequens eſt, vt non deſumatur à diſtantia materialiter ſumpta, vt eſt in hac determinata ſuperficie, verbi gratia aquæ, materialiter etiam accepta, & conſequenter deſumetur ab hac diſtantia formaliter ſumpta, provt nimirum eſt ratio diſtandi per tot, vel tot gradus à primo continente, vt explicatum eſt: quia vltra illam primam conſiderationem non reſtat alia præter hanc vltimam, à qua immobilitas loci deſumatur.

Ex quo etiam minor eiuſdem primi ſyllogimi liquet; nam licet vna ſuperficies ambiens Venetias fluat, ſuccedit tamen alia, quæ eſt eadem formaliter: quia ſubeſt eidem diſtantiæ, eidem inquam formaliter ſumptæ, quatenus diſtat per tot gradus per quot præcedens, & non amplius.

19. Secundò ab inconuenientibus probatur aſſertio: quia ex oppoſito fieret, vt optimè infert D. Thom. opuſc. citato, locum eſſe in loco, & ex conſequenti dari debere naturaliter proceſſum in infinitum, quod, vt conſtat, eſt abſurdum. Sequela probatur: nam quod mouetur localiter, eſt in loco. Ergo ſi hic locus eſt mobilis, contineretur vt talis in loco, & ſic de aliis in infinitum.

Confirmatur ex eodem D. Thom. quia ſi locus ſurſum, qui eſt naturalis igni, & locus deorſum, qui eſt naturalis corpori graui, non eſſent immobiles, fieret inde, vt neque ignis neque terra naturaliter, & neceſſariò; ſed potius contingenter ad illa mouerentur; quandoquidem poſſet contingere, vt locus ignis diſcendiſſet deorſum, & locus grauium aſcendiſſet ſurſum. Vnde ita naturaliter moueretur multoties ignis deorſum, & terra ſurſum: ſicut econtrà.

Diluitur prima ratio dubitandi, & eius prima confirmatio.

§. III.

20. AD primum ergo initio quæſtionis poſitum conſtat ex dictis, quomodo quidquid mutatur, & tranſit in loco ambiente, aliquod locatum materialiter ſe habet ad materiale loci formaliter ſumptum, necnon ad formaliſſimum ipſius loci ſcilicet diſtantiam.

Per quæ ſatis patet ad alias probationes: quia ſi ſemel diſtantia, & ſuperficies denuo adueniens ſunt formaliter idem cum diſtantia, & ſuperficie præcedenti formaliter ſumptis, non poteſt inde colligi, vel accidens migrare de ſubiecto in ſubiectum, vt conſtat; vel locum non habere certa principia indiuiduantia; quandoquidem, vt diximus, omnia illa, quæ ad ipſius indiuiduationem concurrunt, manent eadem formaliter.

Ex quo ad primam confirmationem reſpondetur ex eodem D. Thoma concedendo antecedens iuxta dicenda quæſtione ſequenti, & diſtinguendo conſequens. Et ſi intelligatur de variatione ſuperficiei formaliter ſumptæ concedenda eſt conſequentia; ſecus verò ſi intelligatur de variatione illius materialiter conſideratæ. Itaque in ſuperficie, quæ eſt materiale loci, poteſt conſiderari hoc materiale materialiter ſumptum, & hoc materiale formaliter acceptum, vt ſubeſt eidem formaliter diſtantiæ, ſeu vt dicit determinatum ordinem ad eam, & ſecundum illam priorem rationem poteſt variari, & moueri, non tamen ſecundùm hanc poſteriorem.

Ad probationem: quod indiuiduatio accidentis ſumitur à ratione materiali non materialiter, ſed formaliter accepta, ſicut & indiuiduatio ſubſtantiæ materialis, ſumitur radicaliter à materia prima non omnino materialiter accepta, ſed vt eſt ſigillata ad certam quantitatem.

21. Et poſſunt hæc omnia elucidari exemplo, quod ad hoc intentum S. Doctor in præſenti lect. 6. adducit: quia in igne mutatur materia ſimul cum forma: nam aduenit de nouo aliqua pars, & aliqua corrumpitur, & contingit multoties totam materiam, & formam, quæ erat in principio, ſucceſſiue corrumpi, ſuccedente ibidem imperceptibiliter alia de nouo, & nihilominus ille ignis eſt idem numero, qui antea erat. Cum autem ad identitatem numericam requiratur, vt eadem forma, & materia

numero

numero immutata maneat, neceſſario dicendum eſt, tantum fuiſſe mutatam materiam materialiter, & ſimiliter formam, & remanſiſſe eandem formaliter. quia quælibet pars, quæ de nouo adueniebat, vniebatur cum eadem numero forma, & materia præexiſtente, & ſic imperceptibiliter ſuccedit, & tranſit tota materia, & forma, atque ita tranſit materialiter, & manſit eadem numero, formaliter loquendo.

Si ergo hoc ita contingit in entibus habentibus maiorem vnitatem, & perſeitatem ſubſtantialem, quantò, magis in loco, qui tantum habet vnitatem imperfectiſſimam, & ſecundùm quid. Et ſi illa mutatio imperceptibilis non obeſt identitati in ſubſtantiis, neque etiam in loco minorem longè identitatem habente, poterit illa mutatio perceptibilis, & materialis ſuperficierum obeſſe; dummodo ad abſentiam vnius ſuperficiei adueniat alia, vt ſtatim explicabimus.

Occurritur quidam obiectioni incidenti, & cæteris aliis initio adductis.

§ IV.

22. EX quo facilè plures, & diuerſæ obiectiones contra noſtram ſententiam, diſſoluentur, & ideò eis conſultò omiſſis vnicam tantummodo cuiuſdam Iunioris adducemus, ex cuius ſolutione non parum hucuſque dicta elucidabuntur.

Obiicit enim ſequi hinc ſubiectum adæquatum formalitatis loci non eſſe vnicam ſuperficiem; ſed omnes ſimul ſumptas: at hoc eſt abſurdum: ergo, &c. Probatur ſequela: quia iuxta dicta manet idem ſubiectum formalitatis loci quia etſi hæc ſuperficies decurrat: ſuccedit tamen alia in eadem diſtantia. Ergo ſubiectum adæquatum, & formale formalitatis loci non eſt hæc ſuperficies; ſed omnes illæ, quæ ſuccedunt. Falſitas verò conſequentis inde liquet. Tum quia in hoc inſtanti in quo hæc numero ſuperficies circunſtat locatum, eſt vnus numero locus cùm abſolutè, & ſimpliciter hoc numero locatum ſit in eo. Sed vnus numero locus debet eſſe in ſubiecto, & ratione materiali adæquata; cum ſit impoſſibile accidens exiſtere, & non in ſubiecto adæquato. Ergo hæc numero ſuperficies, quæ modo ambit locatum eſt ſubiectum ſeu materiale adæquatum loci. Tum etiam: quia aliàs locus tam quoad materiale, quàm quoad formale, eſſet de genere ſucceſſiuorum; quandoquidem materiale illius, ac proinde & formale non eſt totum ſimul, ſed ſucceſſiuè, quod eſt contra Ariſtotelem: imò & veritatem ipſam, vt ſatis conſtat.

23. Reſpondetur negando ſequelam, quia quælibet ſuperficies ſeorſum, eſt ſubiectum formale adæquatum ſecundum quod eſt in tali diſtantia: quia hæc ſuperficies vt ſubeſt tali diſtantiæ, eſt formaliter eadem cum alia ſuperficie in eadem diſtantia, vt explicatum eſt, ac proinde in quolibet inſtanti verificatur de loco ambiente, Complutum verbi gratia, ſaluari in eo idem numero ſubiectum formale, & adequatum formalis loci, per quod ſatis patet ad probationem ſequelæ.

Et poteſt hoc explicari exemplo paternitatis terminatæ ad plures filios, nam vt plures Thomiſtæ probabiliter ſentiunt, quilibet illorum eſt adæquatus, & formalis terminus paternitatis: quia omnes, & ſinguli filij habent vnam, & eadem numero rationem termini formalis: ita vt tota formalis termini adæquatè ſit in ſingulis ſeorſum, ac proinde plures non habent magis de formalitate termini, quàm vnus: quare variatio illorum tantum variat materialiter terminum paternitatis, & nullo modo formaliter, niſi omnes pereant, vel nullo præexiſtente aliquis producatur.

Ita ergo, proportione ſeruata, dicendum eſt de materiali, & formali loci formaliter ſumptis: quia vtrobique procedit eadem ratio, ſcilicet quod formalitas loci formaliter ſumpta, & formalitas prædicti termini ſumitur quoad identitatem, & formalitatem ex aliis capitibus, ac ſumitur identitas eorundem, ſi materialiter conſiderentur. Nam ſicut materiale illius rationis terminandi formaliter ſumptum eſt idem: quia ſumitur, prout ſubeſt collationi ad eundem numero patrem, & hæc collatio, licet materialiter ſit diuerſa, non tamen formaliter: quia hoc ipſo quod ſit reſpectu eiuſdem numero patris, eſt eadem formaliter, quantum ſatis eſt ad terminandum formaliter: ita in ſuperficie hoc ipſum, proportione ſeruata, inuenitur, vt iam explicuimus, eſtque tota hæc ſolutio valdè conſona doctrinæ D. Thom. opuſc. 25. ſæpè citato.

24. Ad ſecundam confirmationem initio quæſtionis poſitam reſpondetur ex D. Thoma, negando antecedens, vt conſtat ex his, quæ in aſſertione diximus. Ad probationem: totum cælum ſecundùm ſe totum manere in eadem diſtantia, & licet partes in eſſe partium moueatur; non tamen in eſſe loci vt quæſtio. citata explicabimus: & ideò per ordinem ad hæc poteſt ratio diſtantiæ deſumi. Item veri poli ſubiectati in cælo non mouetur cum illo: quia cælum ſolum circulariter mouetur, quod autem ſic mouetur cum ſecundùm ſe totum non mutet locum, ſeu diſtantiam, neceſſarium eſt habere aliqua puncta fixa, & immobilia, nempè duos polos, ſeu cardines, necnon & centrum ipſius, quæ ex vi, & natura ſua ſint immobilia & nullo modo locum mutent, nec ſecundum ſe tota, vt conſtat, neque ſecundùm partes: quia eis carent, quæ omnia ad rationem motus circularis requiruntur.

25. Ad tertiam confirmationem reſpondetur, negando antecedens quoad vtramque partem. Et ad probationem contra primam dicendũ eſt: in eo euentu non manere eandem diſtantiam; ſed diuerſam, & conſequenter nec eundem numero locum: quia ad permanentiam illius requiritur inter alia, quod primum continens ſaltem ſecundum ſe totum permaneat immotum ad hunc ſenſum, quòd ſecundum ſe totum ſemper maneat in eadem diſtantia.

Nec refert, corpus illud non moueri: quia non mutat ratione ſui locum; ſed ratione variationis primi locantis, à quo dependet: ſed hæc debent intelligi iuxta ea, quæ in ſequenti ſolutione dicemus.

26 Ad probationem verò ſecundæ partis eiuſdem antecedentis reſpondetur: quòd dum primum cælum, & cum eo cuncta alia mouerentur, non manerent corpora in loco adæquatè: quia cum locus dicat, tum ſuperficiem continentem, tum etiam diſtantiam ad primum continens, ſeu locans, quod ſaltem ſecundùm ſe totum modo dicto non moueatur; ſed ſolùm ratione partium: conſequens eſt, vt ſemel moto ſecundùm ſe totum hoc primo continente, pereat in eo ratio primi locantis: quia petit immobilitas, & fixio eiuſdem; atque ita non manebit in aliis corporibus, & locis particularibus adæquata ratio loci: quandoquidem ablato primo alicuius generis, à quo alia pendent, auferuntur etiam illa, quæ ab eo pendent: & ita ad ſummum manebit in eis ſola ſuperficies continens.

Diximus quidem: *Dum primum cælum mouetur:* quia eo quieſcente, vel moto motu circulari, manerent corpora in loco adæquato, iam enim primum continens haberet rationem primi locantis: & ita

poſſent

verò conuexa illius continetur *vt quo*; quia eſt ratio quare contineatur. Licet ergo quod continet *vt quod*, ſit maius contento; non verò continens *vt quo*: quia continet per omnimodam commenſurationem cum ſuperficie contenta *vt quo*, intra quam continetur tota magnitudo corporis contenti. Ex quo ad ſecundam probationem reſpondetur, locum non dici æqualem locato, niſi ſecundùm ſuperficiem conuexam locati, quæ eſt ratio, vt locatum contineatur in loco *vt quod*, ipſa autem tantùm continetur *vt quo* quia nullum accidens primò, & per ſe eſt in loco *vt quod*, ſed tantùm *vt quo*, vel ratione ſubiecti.

QVÆSTIO IV.

AN LOCVS CONSTET EX HAC ſuperficie, & immobilitate tanquam ex genere, & differentia; an verò tanquam ex ſubiecto, & forma.

31. PRrima ſententia aſſerit, ſuperficiem eſſe genus ad locum, & ad alias ſuperficies; ac proinde videtur admittere immobilitatem eſſe rationem differentialem illius. Ita Tolet. 4. Phyſic. qu. 4. Sotus q. 1. concluſ. 4. & videtur eſſe Soncinatis 5. Metaph. qu. 40. concluſ. 1. Conimbr. 4. Phyſic. quæſt. 1. art. 2. quos refert Rubio in præſenti, tractatu de natura loci q. 2. & refertur pro ea D. Thom. in 2. diſt. 12. qu. 1. art. 5. ad 2. vbi ait: *Locus eſt idem per etiam, quod ſuperficies corporis locantis.*

Probatur primò: ſuperficies eſt genus ad illam, quæ habet rationem loci, & ad eam, quæ præcisè eſt ſuperficies: ergo locus conſtat ex ſuperficie, vt ex ratione generica; atque ita ex immobilitate, vt ex ratione differentiali. Vtraque conſequentia ſatis patet, Antecedens verò ſic ſuadetur: nam vtraque eſt diuiſibilis ſecundùm duas dimenſiones, ſcilicet longitudinem, & latitudinem, & locus addit ſupra hoc rationem continentiæ, & immobilitatis, vt aliquid ſibi eſſentiale, quod tamen non addit ſuperficies quæ præcisè habet rationem ſuperficiei: ergo conueniunt in ratione ſuperficiei vniuocè, & differunt per proprias differentias: atque adeò ſuperficies erit verum genus reſpectu vtriuſque.

Confirmatur: ideò linea, & ſuperficies conueniunt genericè in ratione quantitatis: quia vtraque eſt diuiſibilis ſecundùm longitudinem, & ſuperficies addit diuiſibilitatem ſecundùm latitudinem, ad quam tamen non ſe extendit linea; ſed ſiſtit poſitiuè in longitudine. Ergo ſimiliter tam ſuperficies, quæ non habet rationem loci, quàm ea, quæ eſt locus, conueniunt etiam genericè in ratione ſuperficiei. Patet conſequentia ex dictis: quia vtraque eſt diuiſibilis ſecundùm longitudinem, & latitudinem, & locus addit continentiam, & immobilitatem, quam non addit pura ſuperficies; ſed tantùm ſiſtentiam in diuiſibilitate ſecundùm prædictas dimenſiones.

Secundò, vbi eſt vniuocè, & genericè conuenientia in ratione menſuræ, eſt etiam vniuoca, & generica conuenientia in ratione extenſionis: quia menſura habet ſe per modum paſſionis reſpectu extenſionis: ſed vtraque ſuperficies, de qua loquimur, conueniunt vniuocè, & genericè conſideratæ præcisè in ratione menſuræ: ergo & in ratione extenſionis. Minor probatur: quia vtraque eſt menſura ſubſtantiæ, & in hoc nulla eſt inter eas diuerſitas, licet poſtea diſtinguantur eſſentialiter, per hoc quòd vna eſt menſura intrinſeca, alia verò extrinſeca, & vna addit continentiam, ac immobilitatem; ſecùs verò alia.

32. Nihilominus dicendum eſt: ſuperficiem ſe habere per modum ſubiecti, & materiæ reſpectu loci; non verò per modum rationis genericæ. Hæc eſt mens Ariſtotelis, & Diuus Thomæ 5. Metaph. capite 13. vbi (vt in Logica diſp. 13. numero 55. vidimus) aſſerunt locum eſſe quantum per accidens: at ſi ſuperficies eſſet genus reſpectu illius, eſſet vtique quantum per ſe, & non ſolùm per accidens: eo modo quo album dicitur eſſe quantum. Vnde hoc ipſum docent plures ex diſcipulis Diuus Thomæ, quos ſupra in Logica diſputatione citata adduximus, & Rubio in præſenti quæſt. 3.

Probatur primò ratione deſumpta ex Ariſtotele. & D. Thoma: quoniam locus non contrahit eſſentialiter ſuperficiem ad aliquam determinatam, & ſpecialem rationem: ergo ſuperficies non eſt genus reſpectu illius. Conſequentia eſt aperta; & antecedens probatur: nam propria ratio ſuperficiei eſt diuiſibilitas, ſeu extenſio ſecundùm longitudinem, & latitudinem: ſed locus hanc ſolùm extenſionem dicit, ac proinde non addit peculiarem modum extenſionis ſupra ſuperficiem: ergo non extrahit ſuperficiem ad aliquam determinatam rationem: & ex conſequenti non contrahit, aut diſtinguit illam eſſentialiter.

Nec refert ſi dicas: locum addere ſupra ſuperficiem immobilitatem, ratione cuius contrahit, & determinat illam eſſentialiter. Nam contra hoc eſt: quòd immobilitas per accidens ſe habet, & extrinſecè ad ſuperficiem; ergo non poteſt contrahere ſuperficiem ad eſſe loci, eo modo, quo differentia contrahit genus. Conſequentia eſt aperta: quia differentia contrahens genus debet illud contrahere per intranea. Antecedens autem probatur: nam ratio ſuperficiei eſt diuiſibilitas ſiue extenſio iam dicta: ſed immobilitas per accidens ſe habet ad extenſionem, & diuiſibilitatem: ergo; &c.

33. Secundò probatur: nam locus inuoluit res diuerſorum prædicamentorum: ergo non eſt vnum per ſe, & ex conſequenti nec conſtabit genere, & differentia. Hæc vltima conſequentia patet ex dictis in Logica diſp. 3. numero 11. Sicut etiam prima conſtat ex his, quæ ibidem diſp. 5. nu. 38. aſſeruimus. Antecedens verò etiam liquet: nam locus intrinſecè importat ſuperficiem concauam: quia hæc ſola eſt apta ad continendum, & circunſcribendum locatum. At ſuperficies concaua includit tum ſuperficiem ſpectantem ad prædicamentum quãtitatis: tum etiam figuram illam pertinentem ad genus qualitatis, quà ſemota implicaret manere ſuperficiem cum formalitate concauitatis: ergo, &c.

34. Ad primum ergo initiò quæſtionis poſitum reſpondetur, negando antecedens. Et ad probationem patet: tum ex dictis: quia immobilitas non eſt differentia intrinſeca reſpectu ſuperficiei; ſed accidit illi; & ideò comparatur per modum ſubiecti reſpectu illius; non verò per modum rationis genericæ. Tum etiam, quia extenſio loci eſt eadem numero cum extenſione ſuperficiei. Vnde locus ſolùm per accidens, & ratione ſubiecti, ſcilicet ſuperficiei, eſt extenſus.

Ad confirmationem: quòd locus ſupra ſuperficiem non addit intraneam differentiam; benè tamen linea, & ſuperficies ſuprà quantitatem. Quia extenſio quantitatiua per ſe diuiditur, & contrahitur per extenſionem ſecundùm longitudinem, & per extenſionem ſecundùm latitudinem præſupponentem longitudinem: quod conuenit ſuperficiei, & ob id dicitur; quòd eius ratio eſt extenſio ſecundùm vtramque dimenſionem.

35. Per quæ etiam ad ſecundum reſpondetur: totam rationem

Digitized by Google

rationem menſuræ, & extenſionis conuenientem loco prouenire illi à ſuperficie, quam de materiali importat. Vnde non addit aliquam ſpecialem rationem menſuræ, ſed eandem diuerſimodè conſideratam: quia eademmet ratio menſuræ, comparata ad ſubiectum, cui ſuperficies ineſt, eſt menſura intrinſeca illius, & collata cum locato eſt extrinſeca eius menſura; & ideò neque ratio menſuræ, neque ratio ſuperficiei eſt genus reſpectu vtriuſque.

Vnde proprietas illa loci, ſcilicet eſſe æqualem locato, ſolùm conuenit ei ratione materialis, quod importat. Et ob id dixit D. Thom. loco citato: locum eſſe idem ſecundùm eſſentiam, quod ſuperficies: quia in ratione eſſentialis extenſionis, quam importat, non diſtinguitur ab ea, ſed extenſio illius eſt extenſio ſuperficiei. Adde non eſſe improbabile, quod ob eandem ſuperficiem conſequuntur duæ proprietates, ſcilicet ratio meuſuræ intrinſecæ & extrinſecæ: ſicut ad eandem eſſentiam animæ plures proprietates ſubſequi poſſunt.

QVÆSTIO V.

VTRVM LOCVS NATVRALIS addat ſupra rationem loci qualitatem conſeruatiuam locati.

36. PArtem negantem tuentur Soto in præſenti q. 2. ad 2. licet in prima quæſtio. & alibi ſæpè oppoſitum pluries aſſeruerit Valleſius lib. 6. de ſacra Philoſophia. Probatur primò: qualitas conſeruatiua debet eſſe in locato: ergo non in loco. Conſequentia patet: quia locus, & locatum ſunt diuerſa. Antecedens autem probatur: qualitas conſeruatiua cauſat formaliter conſeruationem locati: nam eſſe conſeruatum eſt effectus formalis alicuius formæ, & non alterius, niſi illius qualitatis conſeruatiuæ, vt ex ſe conſtat: ergo talis qualitas erit in locato. Patet conſequentia: quia cauſa formalis debet eſſe in eo, cui tribuit ſuum effectum formalem.

Secundò, aër eſt in ſuperficie concaua ignis, vt in loco naturali, (vt infra dicemus) & tamen ignis non habat vim conſeruatiuam aëris: ergo non eſt de ratione loci naturalis eam habere. Minor probatur: quoniam ignis comburit partes aëris, quæ prope ipſum ſont; quandoquidem ignis, qui eſt inter nos, ignit aërem ei approximatum, ac proinde multò melius illum ignibit ignis, dum eſt in propria regione, vbi eſt maioris actiuitatis: ergo non habet qualitatem conſeruatiuam illius. Patet conſequentia: quia repugnat aliquid corrumpi ab eo, à quo conſeruatur: ergo ſi aër ab igne corrumpitur, nequit ab illo conſeruari.

Confirmatur: ſuperficies concaua aquæ eſt locus naturalis terræ, vt infrà dicemus, & tamen humectatur ab illa; quandoquidem non poteſt terra eſſe propè aquam, & non humectari ab ea. Ergo terra deperdit aliquid ſuæ naturalis diſpoſitionis, ſcilicet ſiccitatis ex coniunctione ad aquam, & conſequenter non conſeruabitur ab aqua per aliquam qualitatem conſeruatiuam, non obſtante, quòd aqua ſit locus naturalis eius.

37 Dicendum tamen eſt locum naturalem addere ſupra locum vt ſic, vel ſupra locum mathematicum qualitatem conſeruatiuam locati. Ita communiter omnes Philoſophi, præter eos qui pro parte negante relati ſunt, vt teſtatur Maſius in præſenti cap. 5. ſect. 2. q. 6. Probationeio fundamentalem innuit Ariſt. in hoc lib. c. 1. his verbis: *Motus etiam naturalium corporum & ſimplicium, vt ignis, vt terra, & aliorum huiuſmodi generis, non ſolum locum aliquid eſſe declarant, ſed etiam vim quandã habere.* Quod exponens D. Thom. lect. 2. inquit: *Motus naturalis corporum naturalium oſtendit, quod locus habeat quandam potentiam, & virtutem. Videmus enim, quod vnumquodque fertur in ſuum locum, quando non impeditur: graue quidem deorſum: leue autem ſurſum. Ex quo patet, quod locus habet quandam virtutam conſeruandi locata, & propter hoc locatum tendit in ſuum locum deſiderio ſuæ conſeruationis.*

Confirmatur, & explicatur: tum quia corpora naturalia non tendunt vtcunque in ſua loca naturalia; ſed vincendo pro viribus omnia impedimenta, & hoc ipſo quòd ad illa perueniant, ibi naturaliter quieſcunt: ergo ſignum eſt, ibi melius ſe habere, & per conſequens ibidem melius proprium eorum eſſe conſeruari: alioqui minimè ibi quieſcerent; ſed aliò migrarent, vt ſibi melius conſulerent. Tum etiam, quia experimur plura mixta eſſe, quæ hoc ipſo quod extrahantur à ſuo loco naturali ferè ſtatim pereunt, in eo verò conſeruantur, vt in piſcibus patet: ergo ſignum manifeſtum eſt, eſſe in eo loco vim conſeruatiuam eorundem: ergo cum locus naturalis ſit eiuſdem rationis, quoad hoc, quod eſt locatum abſolutè conſeruari in illo, fit inde, vt omni loco naturali inſit prædicta vis, licet non æqualiter in omnibus vigeat, nec ſit æqualis dependentia quoad conſeruari in omnibus locatis reſpectu ſuorũ locorũ, vt experiẽtia cõſtat.

38 Ad primum ergo initio propoſitum reſpondetur: quòd ſicut dum aqua calefit ab igne, adeſt ibi duplex calor, alius concurrens actiuè, & hic eſt in igne: alius reddens formaliter aquam calidam, & hic eſt in aqua: ita dum locatum conſeruatur à loco, adeſt ibidem duplex qualitas conſeruatiua: alia conſeruans conſeruatione pertinente ſuo modo ad ordinem cauſæ efficientis: alia, qua formaliter conſeruatur locatum: ex quibus illa prior eſt in locante, & hæc poſterior in locato.

Ad ſecundum reſpondetur ex D. Tho. opuſc. 52. locum naturalem peculiariter, & maximè ratione benignæ qualitatis, & influentiæ cœleſtis conſeruare locatum: nam ſicut cœlum eſt primum locans, & primum continens & ita per ordinem ad illud cætera habent rationem loci, ita eſt primum conſeruans atque adeò ab ipſo habent vim conſeruatiuam: ſicut etiam ipſum locatum, dum eſt in ſuo loco naturali meliùs recipit cœleſtes influentias, quibus conſeruandum eſt. Hæc autem cœleſtis influentia à cœlo in ignem, & aërem, verbi gratia, deriuata eſt tantæ virtutis & efficaciæ, vt impediat, ne ignis comburat aërem, ſed potius illun foueat: quia eſt quaſi inimicitias temperans, & ita quamdiù ipſa inter rixantes qualitates intercedit, pace fruuntur, illa tamen ablata ſtatim inimicitiæ inſurgunt.

39 Quare quia hæc influentia aëri, verbi gratia, non communicatur à cœlo, niſi habeat certam diſtantiam ab illo, eam nimirum, quam habet, dum eſt prope ſphæram ignis; ideo ex defectu prædictæ diſtantiæ non accipit influentiam, & ita ob hanc rationem ignis, & aër in his inferioribus rixantur: quia non ſunt in ea diſtantia, in qua communicatur vtrique prædicta qualitas. Nec inde fit, quod ſi in eadem diſtantia, in qua modò eſt connaturaliter ignis, poneretur aliud corpus, tunc ita foueret, & conſeruaret aërem, ſicut ignis: quia illa influentia, non vtcumque conſeruat; ſed modificata ab igne, quam tamen modificationem in eo euentu non haberet.

Nec refert ſi obiicias D. Th. 2. de Anima lect. 23. vbi loquens de aëre, & igne in ſuis regionibus exiſtentibus ſic ait: *Dicendum eſt, quod elementa dupliciter poſſunt conſiderari: vno modo ſecundùm qualitates*

actiuas

actiuas, & paſſiuas; & ſic contrariantur ad inuicem, & ſe immutant in ſuis extremis: alio modo, &c. Nam ad hoc dicendum eſt D. Thomam loqui de his qualitatibus ſecundùm ſe; & non vt temperatis, & correctis per influentiam illam cœleſtem.

Adde, quòd etiam ob aliam rationem qualitates illæ ex ſe pugnantes ſe cohibent ab operatione propter bonum, ſcilicet vniuerſi: & hoc ſine aliqua violentia; ſed naturali appetitu & pondere propter maiorem inclinationem, quam habent ad bonum vniuerſi, quàm ad propriam naturam communicandam. Si namque ignis combureret extremas eius partes, tunc illæ partes ignitæ alias ignirent; & ſic de pluribus aliis, quod quidem in magnum vniuerſi ſtragem caderet. Ad confirmationem patet: tum ex dictis: tum etiam ex dicendis infra quæſtione ſequenti.

QVÆSTIO VI.

VTRVM OMNIA CORPORA, NECNON eorum formæ ſubſtantiales, & accidentia ſint in loco, & quis ille ſit.

VT certa ab incertis ſeparemus, & ſimul explicetur in quo potiſſima difficultas conſiſtit, notandum eſt: poſſe omnia corpora ad quatuor claſſes reduci. In prima ſolùm collocanda eſt prima ſphæra. In ſecunda, reliqui orbes cœleſtes. In tertia, verò elementa. In quarta tandem, omnia mixta.

Deciditur quæſtio quoad omnia, præter quàm quoad primum mobile: & explicatur, in quo ſit controuerſia circa illud.

§. I.

40. ET quidem loquendo de tertia, & quarta claſſe corporum, certum debet eſſe in vera Philoſophia eſſe in loco circumſcriptiuo, vt communiter docent omnes ferè Philoſophi cum Ariſtotele, & D. Thom. locis ſtatim referendis. Vnde terra eſt in aqua, aqua in aëre, aer in igne, ignis in concauo inferiori cœli ſeu ſphæræ lunæ, luna in Mercurio, Mercurius in Venere, Venus in Sole, Sol in Marte, Mars in Ioue, Iupiter in Saturno, Saturnus in cœlo ſtellato, quod cœlum in ſententia Ariſtotelis (vt iam diximus) eſt vltimum ex orbibus cœleſtibus. Et ratio eſt aperta: nam cum hæc corpora ſint ex omni parte contigua, neceſſe eſt, vt vnum ſcilicet corpus ſuperius ambiat vndequaque aliud; cumque eumdem ordinem quoad inferioritatem, & ſuperioritatem ſeruent, ſecundum quem numerati ſunt, vt communiter ſentiunt Philoſophi, conſequens eſt, vt ordine iam dicto habeant inter ſe rationem loci, & locati.

Ex quo etiam manet explicatum, quiſnam ſit locus connaturalis cæterorum mixtorum, quatenus elementaria ſunt (ſic enim de illis in præſenti loquimur:) nam cum hæc ex ipſis elementis, modo alibi dicendo, conſtent; conſequens eſt, vt eumdem petant locum, quem petit elementum in eis prædominans. Vnde quia in omnibus illis terra prædominatur, quoniam plus huius elementi, quàm aliorum eſt in omnibus mixtis; ideò locum deorſum expoſcunt.

41. Tandem, eodem ferè gradu certum eſt, formas ſubſtantiales, & accidentia omnium corporum non eſſe in loco per ſe; ſed per accidens, & ratione ſubiecti, vt docet Ariſtot. in præſenti text. 45. D. Th. ibid. lect. 7. vbi inquit, *Quædam verò ſecundùm accidens ſunt in loco; ſicut anima, & omnes formæ.* Et ratio eſt aperta: quia ſicut omnia hæc ſunt quanta per quantitatem totius: ita ſunt in loco circumſcriptiuo per accidens, quatenus ipſum totum eſt in loco, ipſa verò quantitas, necnon & vbicatio tantum, *vt quo* ſunt in loco. Vnde ſi corpus fuerit actu in loco, vt de omnibus hucuſque enumeratis dictum eſt, tunc forma, & accidentia illius erunt actu, licet per accidens in loco. Si verò tantum in potentia fuerit in illo, vt de ſuprema ſphæra ſtatim dicemus, tunc accidentia illius proportionali modo, quamuis per accidens erunt in loco.

42. Quapropter tota huius quæſtionis difficultas deuoluitur ad primam ſphæram, ſeu primum mobile: imò ad hoc non vtcumque; ſed ſuppoſita ſententia Ariſt. qui vt notarunt Conimbric. 2. de cælo cap. 1. quæſt. 1. art. 1. & Maſ. in præſenti ſect. 2. qu. 2. tantum concedit octo ſphæras cæleſtes, nempè ſeptem Planetas, & cælum ſtellatum, quod nomine primi mobilis inſigniuit, exiſtimans omnes orbes cæleſtes moueri.

Diximus, *Non vtcumque; ſed ſuppoſita ſententia Ariſtotelis*: quia ſi de re ipſa abſolutè loquamur, dicendum eſt: vltra hanc vltimam ſphæram, quam Ariſtoteles agnouit, eſſe alias tres, & conſequenter cæleſtes ſphæras eſſe vndecim, vt explicuit D. Thom. 1. p. quæſt. 68. art. 4. ex quibus vltima eſt omnibus aliis excellentior, perpetuò quieſcens, mira claritate perfuſa, vt ſit ſedes, & domicilium beatorum, quæ quidem ob eius ſplendorem cœlum empyreum, id eſt igneum, nominatur. Ita D. Thom. 1. p. quæſt. 66. art. 3. Baſil. orat. 2. in Examer. Bed. 1. Geneſ. & Gloſſa, & communiter Scholaſtici. Vnde ſphæra illa, quæ in ſententia Ariſtotelis erat prima, eſt re ipſa in alia ſibi ſuperiori tanquam in loco circumſcriptiuo: quia ab ipſa vndequaque ambitur. Et licet de cœlo empyreo poſſet præſens quæſtio verſari: quia tamen (vt iam diximus, nec fuit ab Ariſtotele cognitum, nec de ipſo eſt tanta difficultas; quanta de primo mobili; dato quod non haberet ſupra ſe alium orbem: ſiquidem cœlum empyreum non mouetur localiter: ſecus tamen primum mobile: ideò Commentatores Ariſtotelis rem hanc philoſophicè, & iuxta principia Ariſtotelis pertractantes, totam controuerſiam ad primum mobile deuoluunt, inquirentes; an dato quod non habeat ſupra ſe alium orbem, nihilominùs verè ſit in loco.

Statuitur primum mobile iuxta mentem Ariſt. non eſſe ſecundùm ſe totum actu in loco.

§. II.

43. DIcendum eſt primò: primum mobile ſimpliciter, & per ſe, ſeu ſecundùm ſe totum non eſſe actu in loco. Aſſertionem hanc tetigimus in Logic. d. 13. n. 51. & 52. & eamdem docet Ariſt. in præſenti cap. 5. D. Thom. ibidem lect. 7. & opuſc. de natura loci. Themiſt. relatus ab eodem S. Doctore ibidem. Capreol. in 2. diſtinct. 2. qu. 1. ad argum. 6. eorum, quæ ſecundo loco contra ſecundam concluſionem adducuntur, Iab. in præſenti quæſt. 14. Bran. q. 1. art. 2. ad 1. Aſtud. quæſt. 14. Ferrar. qu. 2. Sot. 2. & innumeri alij.

Rationem fundamentalem, huius aſſertionis tetigit Ariſtoteles loco citato text. 42. his verbis: *Cui quidem igitur corpori, ineſt aliquid extra corpus continens ipſum, hoc in loco eſt, cui verò non minimè.* Quod teſtimonium explicans D. Thom. ibidem inquit; *Concludit ergo primò ex præmiſſis, quòd cum locus ſit terminus continentis, cuicumque corpori adiacet aliquod*

ergo neque eſt in loco ſecundum ſe totum; ſe ſecundùm partes, & ratione illarum. Maior ea ſe, & ea inductione facta in omnibus corporibus conſtat. Minor verò etiam liquet: quia primum mobile ſecundùm ſe totum non mutat locum, quia ſemper eſt in eadem diſtantia; ſed ſolùm ſecundùm partes, quatenus quæ antea erat verſus orientem, modò eſt verſus occidentem, & ſic de aliis.

Confirmatur ratione deſumpta ex eodem Ariſtotele, & D. Thom. loco citato. Nam partes primi mobilis ita ſunt diſpoſitæ, vt vna ſuo modo ambiat aliam, & rurſus, alia contineat illam, & ſic de aliis: ergo vna erit aliquo modo in alia tanquam in loco, quippè quæ ambitur ab illa: ergo primum mobile erit aliquo modo in loco ratione partium; quatenus partes eius ſunt aliqualiter in loco.

48. Dicendum eſt tertiò. Partes primi mobilis non ſunt actu in loco, ſed ſolum in potentia, atque adeò, & primum mobile non erit actu in loco etiam per accidens, & ratione partium: ſed ſolùm in potentia. Hæc eſt Ariſtotelis loco citato text. 44. & D. Thom. ibidem dicentis. *Oſtendit quomodo partes primæ ſphæræ ſint in loco, & dicit, quòd ſicut ſupradictum eſt, quædam ſunt in loco actu, quædam ſecundùm potentiam. Vnde cum aliquid ſit continuum ſimilium partium, partes eius ſunt in loco ſecundùm potentiam: ſicut eſt in vltima ſphæra.* Quam ſententiam tenent Ferrara, Iabel. Soto & alij, quos ſequitur Maſius in præſenti.

Rationem fundamentalem huius aſſertionis quoad primam eius partem indicant Ariſtot. & D. Thom. ibidem: quia ad hoc vt aliquid ſit actu in loco, requiritur quòd ambiatur ab alio, & quòd ambiens ſit actu diuiſum ab eo, quod ambitur: at partes primi mobilis, licet ita ſint diſpoſitæ, vt vna ambiatur ab alia, non tamen vna eſt actu diuiſa ab altera, licet poſſit diuidi: ergo nulla eſt actu in alia tanquam in loco; ſed ſolum in potentia. Patet conſequentia: nam ſicut ad rationem loci, & locati in actu requiritur, quòd ſint diuiſa ſecundùm ſuperficies, quibus ſe tangunt, id eſt vt alia ſit ſuperficies loci, & alia locati: ita ad rationem loci, & locati in potentia, in ſenſu, quo ea Ariſtoteles in præſenti ſumpſit, requiritur, & ſufficit, vt continens, & contentum non ſint diuiſa actu; ſed in potentia.

49. Ex quo etiam eadem aſſertio quoad ſecundam partem, ſcilicet quòd totum cœlum ſolum in potentia ſit in loco ratione partium, ſatis conſtat: nam cum præcisè ſit in loco ratione illarum, & quia ipſæ ſuo modo ſunt in loco; conſequens eſt, vt ſicut illæ ſolùm in potentia ſunt in loco: ita & totum cœlum ſolùm in potentia ſit in illo ratione prædictarum partium.

Confirmatur: vltima ſphæra eſt medium quoddam inter ſubſtantias ſeparatas, & hæc inferiora corpora, & conſequenter participat rationem vtriuſque extremi. Vndè ex propinquitate cum ſubſtantiis ſeparatis participat non eſſe actu in loco: quia hæc neque actu, neque in potentia ſunt in loco continente, & ex ſimilitudine cum his corporibus inferioribus participat eſſe in loco in potentia: quia hæc vtroque modo ſunt in illo.

OBIECTIONES CONTRA PRÆDICTA, & ſolutio earum.

§. IV.

50. SEd obiicies primò contra ſecundam aſſertionem: ad motum vnius partis primi mobilis omnes partes illius mouentur, iuxta illud Philoſophi 5. Metaph. text. 8. impoſſibile eſt moueri vnam partem continui localiter quin omnes moueantur: ergo vna pars non eſt vllo modo in alia ſicut in loco. Patet conſequentia: quia locus eſt immobilis: ergò ſi vna pars mouetur ad modum alterius, non erit in illa tanquam in loco.

Secundò obiicies contra primam tertiæ aſſertionis partem, quòd partes cœli non ſunt ad inuicem ſeparabiles, alioqui cœlum eſſet corruptibile: ergo neque ſunt in loco in potentia. Patet conſequentia ex dictis: quia eatenus dicuntur eſſe in loco in potentia, quatenus partes contentæ poſſunt diuidi à partibus continentibus, & ſic diuiſæ contineri ab illis.

Tertiò econtrà obiicies: quòd partes cœli mouentur actu: quandoquidem quæ erat in Occidente, modò eſt in Oriente: ergo mutant locum actu: ergo actu ſunt in loco. Patet prima conſequentia: quia nihil aliud videtur eſſe, mutare locum actu, quam moueri actu. Ex quo etiam ſecunda conſequentia conſtat, quia id, quod mutat locum actu, neceſſe eſt, quòd ſit in loco actu.

Confirmatur primò: partes primæ ſphæræ acquirunt actu per motum nouum *vbi*: ergo ſunt actu in loco. Antecedens patet: quia impoſſibile eſt dari motum, & actionem ſine termino: ergo cum *vbi* ſit terminus motus localis, nequibit eſſe actu talis motus ſine prædicto termino. Ex quo etiam conſequentia ſatis conſtat: & quia vt ſupra in Logica diſput. 16. num. 19. diximus, *vbi* eſt modus quidam reſultans ex adiacentia loci: ergo ſi partes primæ ſphæræ non ſunt actu in loco, non poteſt actu reſultare prædictum *vbi*.

Confirmatur ſecundò: ſuperficies conuexa primi cœli eſt aliquo modo in loco; non in potentia: ergo in actu. Conſequentia patet: quia non eſt alius modus eſſendi in loco, niſi vel in actu, vel in potentia. Maior verò etiam conſtat; ſiquidem quod aliquo modo mouetur localiter, vt contingit in prædicta ſuperficie, oportet, vt aliquo modo ſit in loco. Minor verò etiam ex dictis liquet: quia à nullo alio corpore vel parte ambitur, alioqui non eſſet vltima ſuperficies primi, & ſupremi corporis.

51. Quartò tandem contra ſecundam eiuſdem aſſertionis partem obiicies, Ariſt. in præſenti text. 25. dixiſſe: *Propter hoc enim cœlum maximè in loco eſſe putamus, quòd perpetuo motu agitatur*: at eſſe in loco in potentia, non eſt eſſe maximè in loco, ſed ſolùm ſecundùm quid: ergo, &c.

Confirmatur: quia nobiliſſimo corpori debetur nobiliſſimus modus eſſendi in loco: at eſſe in loco in potentia, & non in actu, eſt eſſe in illo imperfectè, & diminutè: ergo, &c. Confirmatur ſecundò, argumento D. Thom. in præſenti lect. citata: nam motus primi mobilis eſt primus omnium motuum; ob hoc enim primum cælum vocatur primum mobile: quia eius motus eſt prior aliis motibus, & cauſa illorum: ergo non eſt motus alicuius exiſtentis in potentia, & per partes in loco. Patet conſequentia: quia id, quod eſt in actu, eſt prius eo, quod eſt in potentia: ergo cum moueri localiter ſit rei, quæ aliquo modo eſt in loco, conſequens eſt, vt ſi primum mobile non ſit in loco actu, quòd detur aliud corpus eo prius habens eſſe actu in loco, ac proindè motum eius eſſe priorem.

52. Reſpondetur ad primum ex ſupradictis, quia partem continentem aliam, & habentem ſuo modo rationem loci reſpectu alterius moueri materialiter & in ratione partis; non tamen formaliter, & in ratione loci, id eſt inquantum determinatum ſitum, & ordinem habet in vniuerſo ad puncta fixa: nam pars ſuccedens parti, quæ erat in Oriente, eundem ordinem, & ſitum ſeruant, quem habebat pars præce-

dens ad eum modum, quo . . . o citato diximus, locum eſſe immobilem; & ideò pars contenta ab alia, quæ de nouo ſuccedit in eodem ſitu, dicetur eſſe in eodem loco, in quo erat præcedens, & locus etiam dicitur manere immobilis.

53 Ad ſecundum, ſatis eſſe ad hunc modum eſſendi in loco in potentia, quòd ſaltem ſupernaturaliter poſſit cœlum diuidi.

Ad tertium: quòd vt aliqua pars moueatur motu circulari, non eſt neceſſarium, quantum eſt ex vi huius motus, quòd actu mouet locum qui ſit locus in actu; ſed ſatis erit mutare locum, qui ſit locus in potentia, non quidem quia deſinat contineri ab illa parte, cui antea vnita erat, à quaque ambiebatur; ſed quia licet illa pars materialiter, & in eſſe partis maneat eadem, non tamen formaliter, & in eſſe loci in potentia, quæ ſecundùm iſtam rationem eſt diuerſa, quatenùs habet diſtinctam relationem diſtantiæ, quæ præcipuè attenditur in loco: & ideò pars locata mutat locum formaliter.

Diximus, *quantum eſt ex vi huius motus circularis*: quia non repugnat, corpus motum circulariter aliunde eſſe actu in loco in actu, quod idem de eius partibus (proportione ſeruata) dicendum eſt, vt in orbibus inferioribus videre licet; ſed vt ea, quæ in hac ſolutione dicta ſunt, meliùs intelligantur, conſulenda ſunt, quæ ſuprà quæſtione ſecunda, circa loci immobilitatem diximus.

Ad primam confirmationem concedendum eſt antecedens, & neganda conſequentia. Ad probationem: quòd vt partes acquirant prædictum *vbi* per motum illum circularem partium, ſatis eſt eſſe in loco in potentia: quia ad vbicationem illam ſufficit, quòd reſultet ex loco in potentia, & iuxta hæc debent intelligi ea, quæ in Logica dicta ſunt: nam *vbi* aliquando reſultat ex loco in actu, & aliquando ex loco in potentia.

Cæterùm quia dupliciter poteſt dici aliquid eſſe in loco, in potentia, vel quia licet ſecundùm ſe totum non contineatur ab alio, poteſt tamen ſic contineri: vel quia licet contineatur ſecundùm partes, non tamen pars continens eſt actu diuiſa à contenta, quod requiritur ad rationem loci in actu, ideò prædictum *vbi* non reſultat, ex hoc quod eſt eſſe in loco in potentia priori modo; ſed ex hoc quod eſt eſſe in loco in potentia ſecundo modo, vt explicatum eſt: quia vbicatio ob ſui imperfectionem requirit adiacentiam alicuius continentis. Ex quo etiam adhuc magis intelligitur, quomodo ad hoc vt partes cœli moueantur, non eſt neceſſe, vt actu mutent locum in actu: quandoquidem ad actualem motum ſufficit actualis, & primarius terminus, ſcilicet prædictum *vbi*.

Ad ſecundam confirmationem: ſatis eſſe, quòd partes illius ſuperficiei contineantur inadæquatè ab aliis, quatenus quæuis pars habet verſus vtrumque latus alias duas ſuperficiei partes, quæ licet non adæquatè, inadæquatè tamen eam contineant. Vnde etiam intra latitudinem eſſendi in loco in potentia erunt prædictæ partes imperfectè in loco. Cæterùm hic modus eſſendi in loco eſt proprius, & maximè accommodatus reſpectu illarum.

54 Ad quartum argumentum reſpondetur: vel Ariſtotelem non locutum eſſe in propria ſententia; & ideò loco illius verbi *putamus*, habet alia tranſlatio *opinamur*: vel loqui de aliis ſphæris excepta prima: vel tandem illam particulam *maximè* ſolum denotare, quòd ratio potiſſima, ob quam venamur eſſe in loco, eſt motus illius perpetuus: quia ſemper Ariſtoteles ex motu locali venatus eſt locum.

Ad primam confirmationem reſpondetur: quòd cum eſſe in loco circumſcriptiuè, & in actu, dicat imperfectionem, ideò ſupremo corpori non debet conuenire hic modus eſſendi in loco.

Ad ſecundam reſpondetur ex D. Thom. lect. 7. iam citata, ei, quod eſt in loco in potentia, non debere correſpondere aliquid prius, quod ſit in loco actu, & actu moueatur: imò quoad hoc eſſe ſpecialem rationem, ob quam oppoſitum magis congruit ordini vniuerſi: quia vt optimè expendit S. Doctor, cum multitudo ab vnitate procedat, neceſſarium eſt, quòd ab vno immobili gradatim deſcendatur ad diuerſitatem, quæ eſt in mobilibus, vt ita ſit proceſſus ſecundùm maiorem propinquitatem ad vnitatem. Vnde quia talis motus partium exiſtentium in loco in potentia minus habet de pluralitate, quàm ſi eſſent partes actu diuiſæ, ideò ille motus eſt naturaliter prior, quàm motus partium exiſtentium in loco.

QVÆSTIO VII.

Vtrum duo corpora poſſint ſupernaturaliter eſſe in vno, & eodem loco.

IN hac quæſtione aliquid vt certum ſupponimus, & aliquid in dubium vertimus. Supponimus enim eſſe naturaliter impoſſibile, quòd duo corpora penetrentur, ſeu quod idem eſt, ſint in vno, & eodem loco: nam ſicut ex corruptione vnius formæ ſubſtantialis ad introductionem alterius, colligimus illas eſſe naturaliter incompoſſibiles in vna, & eadem materia: ſic ex eo quòd ad ingreſſum vnius corporis in aliquem locum ſtatim expellitur aliud, quod eundem locum occupabat, debemus inferre corpora illa non poſſe naturaliter eſſe in vno, & eodem loco. Quare ſolùm reſtat vocandum in dubium, an ſaltem ſupernaturaliter poſſint prædicta corpora penetrari.

PLACITVM DVRANDI.

§. I.

55. PArtem negantem tuetur tanquam probabilem Durand. in 4. diſtinct. 44. qu. 6. Probatur primò: quia expulſio vnius corporis ad ingreſſum alterius in eundem locum eſt effectus formalis quantitatis: ergo repugnat, vnum non expellere aliud. Antecedens conſtat: nam ſicut quantitas ſe ipſa eſt ratio formalis occupandi locum: ita & expellendi aliud ab eodem loco. Conſequentia verò probatur: quia ſemel vnita forma ſuo ſubiecto, implicat impediri à Deo effectum formalem illius: ergo cum expulſio prædicta ſit effectus formalis quantitatis, implicabit duo corpora manere quanta, & non ſe expellere ab eodem loco.

Confirmatur: impenetrabilitas, quæ eſt paſſio quantitatis, non diſtinguitur realiter ab ipſa: ergo repugnat duo corpora manere quanta, & non eſſe impenetrabilia, ac proindè nunquam poterunt penetrari. Antecedens patet: nam ſicut quantitas abſque additione reali alicuius entitatis eſt diuiſibilis in ſuas partes quantitatiuas: ita illæmet partes ſe ipſis ſunt talis naturæ, vt quælibet occupet diſtinctum, & proprium locum, & conſequenter expellat aliam ab illo. Prima verò conſequentia probatur: nam ex eo colligimus implicare, quod aliquod corpus maneat quantum, & quòd non ſit diuiſibile in ſuas partes: quia diuiſibilitas non diſtinguitur realiter ab illis: ergo ſi ſemel impenetrabilitas eſt paſſio non diſtincta realiter à quantitate; implicabit eſſe quantitatem, & non manere impenetrabilem. Ex

quo

quo etiam ſecunda conſequentia liquet: nam ſi quantitas ſemper manet impenetrabilis, quomodo penetrari poteſt;

Secundò, duæ partes eiuſdem quantitatis non poſſunt ad inuicem penetrari: ergo nec duæ quantitates totales. Conſequentia patet ex paritate rationis. Antecedens autem conſtat: quia eſſentia quantitatis eſt habere partem extra partem: ſed hoc ipſo, quod vna pars penetretur cum alia, & per conſequens intromittatur in illam, iam vna pars non eſt extra alteram: ergo penetratio partium eiuſdem quantitatis eſt contra eſſentiam illius.

Confirmatur: duæ partes eiuſdem motus, aut durationis illius non poſſunt correſpondere vni, & eidem durationi: ergo neque duæ partes quantitatis permanentis vni, & eidem loco. Conſequentia patet ex paritate rationis: nam ſicut diuerſæ partes eiuſdem motus petunt exerceri indiſtinctis partibus temporis: ita diſtinctæ partes eiuſdem quantitatis permanentis exigunt diſtincta loca: ergo ſi ob illam rationem non poſſunt duæ partes motus exerceri in diuerſis temporibus, conſequens eſt vt neque duæ partes quantitatis poſſint eſſe in eodem loco. Antecedens verò probatur: nam eo ipſo tolleretur ſucceſſionis ordo, quem inter ſe habent: quandoquidem vna non eſſet prior alia; ſed vtraque ſimul exiſteret, quod eſt contra rationem eſſentialem motus, & temporis.

Stabilitur vera ſententia D. Thomæ.

§. II.

56. Nihilominus dicendum eſt; non implicare contradictionem, quòd duo corpora ſint ſimul in vno, & eodem loco. Ita D. Thom. in 4. diſt. 44. qu. 2. art. 2. quæſtiuncula 3. & ſuper Boecium de Trinitate qu. de cauſarum pluralitate, art. 14. D. Bonauent. diſt. 49. qu. 1. de dote ſubtilitatis, Capreolus in 4. diſt. 44. qu. 3. concluſ. 1. Ricard. art. 4. qu. 5. Argentina quæſt. 1. art. 4. Soto diſp. 19. quæſt. 4. art. 6. Suar. 3. par. quæſt. 54. art. 4. diſp. 46. ſect. 5. & Rubius in præſenti.

Probatur primò: nam vt ex noſtræ ſacræ Fidei myſteriis conſtat, multoties duo corpora diuinitùs penetrata ſunt: ergo talis penetratio non implicat contradictionem. Conſequentia eſt euidens. Antecedens verò probatur: nam Chriſtus Dominus natus eſt ex ſanctiſſima Virgine abſque læſione integritatis ipſius; quod quidem abſque penetratione ſacri corpuſculi cum Matre non potuit fieri. Item ipſemet Chriſtus iam glorioſus ingreſſus eſt ad diſcipulos ianuis clauſis: ſicut & cum cælum aſcendit, tunc cælos ipſos penetrauit, vt teſtatur Paulus ad Hebreos 4. dicens. *Habentes ergo Pontificem, qui penetrauit cælos Ieſum.* Ac tandem in Reſurrectione illius ſacrum corpus è ſepulchro eo obſeruato egreſſum eſt: atque adeò cum lapide illo ſe penetrans eundem cum eo locum occupauit.

57 Conatur Durandus his teſtimoniis reſpondere, & primò ad primum inquit: Chriſtum Dominum natum eſſe ex Virgine abſque læſione integritatis ipſius, & ſine penetratione: quia partes illæ Virginalis, & puriſſimi vteri dilatatæ ſunt; ideòque abſque illius corruptione egredi potuit eo ſanè modo, quo cæteris fœminis, ſi innocentiæ ſtatus duraſſet, contingeret: quia tunc abſque vlla corruptione præciſè ratione dilatationis illarum partium prolem emitterent, vt teſtatur D. Auguſt. lib. 14. de Ciuitate Dei, cap. 26. & D. Tho. 1. par. qu. 98 art. 2.

Et ad ſecundum teſtimonium reſpondet: ianuas illas ſubitò fuiſſe apertas, & iterùm velociſſimè clauſas. Additque tam hunc ingreſſum, quàm egreſſum ex vtero ſanctiſſimæ Matris, & ex ſepulchro fuiſſe operatum à Chriſto Domino tranſeundo de extremo in extremum, non tranſeundo per medium. Quod etiam tertio teſtimonio reſponderi poſſe videtur. Tandem ad quartum, quòd in primis ex Euangelio non conſtat, corpus è ſepulcho immoto lapide exiiſſe. Deinde addit, quòd etſi corpus glorioſum non poſſit cum alio corpore penetrari, poteſt tamen proprias dimenſiones quantitatis ita conſtringere, vt per minimum interuallum ingredi poſſit, ſicque in Reſurrectione Chriſti Domini contigiſſe: nam ſacrum illud corpus valdè conſtrictum fuit; atque adeò per interuallum, quod inter vnum, & alium lapidem erat, potuit egredi.

58. Sed omnes hæ ſolutiones omninò falſæ, imò & friuolæ ſunt. De prima enim (quæ non parum derogat integritati ſanctiſſimæ Virginis; quod quidem ſat erat pro illius impugnatione) probatur ſic: nam ſi per dilatationem illarum partium ſacrum Domini corpuſculum ex vtero Virginis egreſſum eſt, cum dilatatio ſit mutatio ſaltem accidentalis, & ſoliditati corporis oppoſita, ſequitur planè, non adeò ſolidum permanſiſſe virginale corpus in partu, ac antea erat, & ita integritatem eius diminutionem aliquam ſuſcepiſſe.

Adde, quòd vt ex ſanctis Patribus conſtat, ſingulare, ac ſtupendum miraculum fuit, quòd Chriſtus Dominus ex vtero Virgineo integro prorſus permanente exiret: ergo non ideò ſanctiſſima Virgo manſit omninò integra: quia partes illæ dilatatæ ſunt, aliàs enim non maius miraculum contigiſſet in partu illo, quàm accidiſſet in partu cæterarum mulierum, ſi ſtatus innocentiæ perſeueraret.

59. Nec ſolutio prima ſecundi teſtimonij ſpecimen aliquod probabilitatis habet, cum expoſitio illa ſatis apertam violentiam inferat verbis textus: quia in eo dicitur, quòd cum fores eſſent clauſæ, ingreſſus ille contigit; ideóque ſpeciale miraculum, miraculoſámque penetrationem ibi accidiſſe, ſancti Patres teſtantur: præſertim Diuus Athanaſius orat. 4. aduerſus Arium; S. Cyrillus Alexandrinus lib. 2. de Fide ad Regin. D. Hieronymus cap. 28. Matthæi, necnon & B. Hilar. 3. lib. de Trinit. Ex quo etiam patet omnino falſum eſſe id, quod in hac ſolutione addit Durandus: imò, & cum verbis ſacri textus non rectè cohærere: nam etſi poſſit dici, corpus illud, quod non tranſit per medium, incipere eſſe in vno loco, & deſinere in altero; non tamen quod ingrediatur, vel egrediatur, niſi aliquo modo tranſeat per medium. Quare cum ex verbis ſacri textus conſtet, Chriſtum Dominum ad diſcipulos clauſis ianuis ingreſſum fuiſſe: non ſaluabitur hic ingreſſus, abſque eo quòd per medium tranſiſſet, atque adeò nec ſaluari poterit abſque penetratione.

60. Nec ſolutio, quam adhibet vltimo teſtimonio, poteſt vllo modo admitti: quia etſi Euangeliſtæ non expreſſerint egreſſum illum è ſepulcho accidiſſe eodem obſerato: attamen ſancti Patres communi conſenſu hoc teſtantur, Bernardus nimirùm ſermone primo de Reſurrectione, Chryſoſt. hom. 8. in Math. Beda in Vigilia Paſchæ, Gregor. Nazianzen. in tragædia *Chriſtus patiens.* Auguſt. ſerm. 36. de Tempore, Hieronym. epiſtol. 150. ad Hædibium quæſt. 6. Iuſtin. Martyr. quæſt. 127. ad Gentes, & alij, idque ſpeciali miraculo tribuunt. Ex quo etiam ſequitur, falſum eſſe egreſſum fuiſſe Chriſtum obſerato ſepulchro, ex eo quòd à corporeſe glorioſo propriæ dimenſiones valdè conſtrictæ fuerunt. Maximè, quia talis poteſtas coarctandi

propriaſ dimenſiones non habet ſufficens fondamenſum; & ideò in re tam graui minimè innitendum eſt in illa.

61. Deinde probatur aſſertio ratione ſic. Vnum corpus quantum non expellit aliud à ſuo loco, niſi in genere, cauſæ efficientis, vel formalis, ita tamen vt expulſio hæc ſit ad ſummum effectus formalis ſecundarius quantitatis: ſed quemlibet ex his influxibus poteſt Deus impedire: ergo & quòd vnum corpus expellat aliud; ac proinde poterunt ſupernaturaliter eſſe in eodem loco. Maior ex ſe patet: minor verò quoad primam partem, ſcilicet poſſe Deum impedire influxum illum actiuum, etiam liquet: quandoquidem poteſt denegare concurſum, quo influxurus erat cum illo corpore, quo ſemel negato, nequit eſſe concurſus creaturæ. Quoad ſecundam verò partem etiam conſtat: nam multoties Deus impedit ne reſultet effectus formalis ſecundarius: vt patet in myſterio Incarnationis, in quo propria exiſtentia, & ſubſiſtentia humanitatis, quæ eſt effectus ſecundarius formalis animæ impedita eſt ne reſultet. Et in myſterio Euchariſtiæ, vbi quantitas Chriſti Domini caret extenſione locali, quæ (vt communis docet ſententia) eſt effectus formalis ſecundarius quantitatis: ergo, & cætera.

Reſpondebis, minorem eſſe veram de effectibus ſecundariis, & poſitiuis: non verò de priuatiuis, & valdè intimis, qualis eſt iſte, de quo loquimur: ſicut quia expulſio vnius formæ ſubſtantialis ad ingreſſum alterius eſt effectus priuatiuus, & intimus, ſcilicet non eſſe alterius formæ in eodem ſubiecto; ideò non poteſt à Deo impediri.

62. Sed contrà; intimior eſt quantitati actualis extenſio in ordine ad locum, quàm actualis expulſio alterius corporis ab illo: at Deus impedit illum effectum: ergo meliùs poterit impedire iſtum. Conſequentia patet: quia ſeparabilitas formæ à ſuo effectu ſecundario, potiſſimè menſuranda eſt ex maiori intimitate effectus cum ipſa. Maior verò etiam conſtat; nam priùs eſt, quòd vnum corpus ſit actualiter extenſum in ordine ad locum, quàm quòd expellat aliud: quandoquidem ex eo quòd ſit actualiter extenſum in ordine ad locum, & repleat illum, habet expellere aliud, & ita ſemota hac extenſione, poterunt eſſe ſimul (licet tunc talis ſimultas non haberet propriè rationem penetrationis, quia hæc præſupponit extenſionem corporum in ordine ad locum) at effectus eo eſt intimor, quo eſt propinquior, & immediatior ipſi formæ: ergo actualis extenſio in ordine ad locum eſt effectus intimor, quam expulſio alterius corporis ab eodem loco.

Confirmatur: tunc effectus priuatiuus eſt effectus valdè intimus, & inſeparabilis, quando ex impeditione illius ſequitur impeditio effectus formalis primarij: at ex impeditione huius effectus, de quo loquimur, non ſequitur impeditio effectus primarij quantitatis, ſcilicet extenſio ſubſtantiæ in ordine ad ſe: ergo expulſio prædicta non eſt numeranda inter effectus priuatiuos, & valdè intimos. Maior patet, nam ideò priuatio vitæ eſt effectus ſecundarius priuatiuus, & valdè intimus reſpectu formæ cadaueris: & ſimiliter expulſio vnius formæ ſubſtantialis ad ingreſſum alterius eſt prædicto modo effectus ipſius: quia (vt ſuprà diſp. 4. numer. 63. expendimus) optimè à poſteriori colligitur, prædictas formas non tribuere effectus formales primarios, niſi ſtatim ſubſequantur iſti effectus ſecundarij ob indiſpenſabilem nexum, qui eſt inter illos, & inter effectus primarios earumdem: ergo tunc ſolùm effectus priuatiuus eſt effectus ſecundarius valdè intimus, quando ex negatione illius colligitur à poſteriori negatio effectus primarij.

Minor verò etiam conſtat ex dictis: nam ſi ex impeditione extenſionis in ordine ad locum, quæ eſt effectus ſecundarius intimior quantitati, non ſequitur impeditio effectus primarij ſcilicet extenſionis in ordine ad ſe: vt conſtat in quantitate Chriſti Domini in Euchariſtia, multo minus ex impeditione effectus, de quo loquimur, ſequetur impeditio prædicti effectus primarij.

SOLVVNTVR FVNDAMENTA Durandi.

§. III.

63. AD primum initio quæſtionis poſitum patet ex dictis pro noſtra aſſertione. Ad confirmationem: quòd ſicut quantitas ſe ipſa abſque additione reali alterius entitatis habet radicalem, & aptitudinalem extenſionem in ordine ad locum, & ſimul potentiam obedientialem paſſiuam, ad hoc vt diuinitùs priuetur actuali extenſione in ordine ad illum: alioqui quantitas Chriſti Domini in Euchariſtia non careret prædicta extenſione: ita ſe ipſa habet impenetrabilitatem, ſeu vim ad expellendum aliud corpus ab eodem loco, & ſimul potentiam obedientialem paſſiuam ad hoc vt ſupernaturaliter impediatur talis expulſio, ſeu impenetratio, atque ita poteſt manere impenetrabilis naturaliter, & penetrabilis obedientialiter. Vnde vna quantitas non penetratur cum alia, ex eo quòd tollatur ab illa impenetrabilitas aptitudinalis, & naturalis, quam habet; ſed ex eo quòd impediatur actus correſpondens huic virtuti, ſcilicet actualis expulſio ab eodem loco, præſuppoſitè tamen extenſione in ordine ad illum.

64. Ad ſecundum reſpondetur negando antecedens. Et ad probationem, quod ex penetratione duarum partium quantitatis non ſequitur, quòd vna non ſit extra aliam in ordine ad ſe; ſed ſolùm quòd vna non ſit extra aliam in ordine ad locum. Hoc autem non inconuenit: quia ad eſſentiam quantitatis ſaluandam ſatis eſt illud prius.

Ad confirmationem reſpondetur, eſſe diſparem rationem: nam hoc ipſo, quòd duæ partes motus ſint in vna, & eadem duratione, tollitur ſucceſſionis ordo, quem eſſentialiter petunt, ſcilicet ordo prioris, & poſterioris, vt ex ſe conſtat: at ex eo quòd tollatur actualis expulſio vnius corporis ab eodem loco, non aufertur diſtinctio partium quantitatis in ordine ad ſe: ſicut neque hæc tollitur, ex eo quòd talis quantitas careat extenſione actuali in ordine ad locum, quæ eſt aliquid prius ipſa expulſione, vt patet in exemplo toties inculcato quantitatis Chriſti Domini in Euchariſtia.

QVÆSTIO VIII.

VTRVM VNVM, ET IDEM CORPVS poſſit eſſe ſupernaturaliter in duobus locis circumſcriptiuè.

ESSE in loco circumſcriptiuè iam conſtat nihil eſſe aliud, quàm eſſe in illo per commenſurationem cum ipſo: ita vt totum locatum correſpondeat toti loco, & pars locati parti loci, cumque vnum corpus ſic eſſe in pluribus locis ſit naturaliter impoſſibile, vt experientia conſtat; ideò ſolùm inquirimus: an id ſit ſupernaturaliter poſſibile.

PROPO

PROPONITVR SENTENTIA affirmatiua.

§. I.

65. PArtem affirmantem tuentur Ricard. quodlib. 1. Scotus in 4. diſt. 10. qu. 3. Placa. in hoc libro, Murcia hîc quæſt. 7. alios referens, Rubio, & Conimbricenſes in præſenti, Bellarm. lib. 3. de Euchariſtia, cap. 3. & 4. Suar. tom. 3. in 3. p. diſp. 8. ſect. 4. & 2. tomo ſuæ Metaph. diſp. 48. ſect. 4. ſentiens ſententiam hanc eſſe principiis Fidei valdè conſonam.

Probatur primò: vnum, & idem corpus eſſe in duobus locis quantitatiuo, ſeu circumſcriptiuo modo, nec repugnat ex parte ipſius quantitatis, nec ex parte modi naturalis eſſendi in loco, ſcilicet circumſcriptiue: ergo ſaltem ſupernaturaliter poterit id fieri. Conſequentia patet: quia in antecedenti referuntur præcipua capita, ex quibus hæc repugnantia poteſt prouenire. Antecedens verò quoad primam partem conſtat: nam eſſentia quantitatis, ſcilicet extenſio partium in ordine ad ſe, eſt prior, & independens à modo eſſendi in loco circumſcriptiuè, & ideò quantitas Chriſti manet in Euchariſtia ſine illo: ergo ſicut ob hanc prioritatem, & independentiam non eſt contra rationem eius, priuari hac præſentia locali, & quantitatiua: ita neque habere vnam, vel plures.

Quoad ſecundam verò partem probatur: quia modus naturalis eſſendi in loco, quem petit quantitas, tantum eſt, quod tota correſpondeat toti loco, & pars parti: at hoc ipſo, quòd vnum corpus eſſet in duobus locis circumſcriptiuè, eſſet in quolibet per correſpondentiam totius quantitatis ad totum locum, & partium ad partes: ergo maneret illæſus modus naturalis, & quantitatiuus eſſendi in loco.

66. Confirmatur primò: mirabilius eſt, vnum corpus eſſe in vno loco quantitatiuo modo, & in alio ſacramentaliter, quàm in duobus quantitatiuè; ſed illud prius nec eſt contra eſſentiam quantitatis; nec deſtruit naturalem modum eſſendi in vno loco quantitatiuè: ergo nec hoc poſterius. Minor conſtat ex myſterio Euchariſtiæ. Maior verò patet: tum quia mirabilius eſt habere duplicem præſentiam oppoſitæ rationis, quàm duas non oppoſitas, vt ex ſe conſtat: ſed duæ præſentiæ quantitatiuæ non ſunt inter ſe oppoſitæ: ſiquidem ſunt eiuſdem rationis, ſecùs verò præſentia ſacramentalis, & quantitatiua: cùm vna ſit diuiſibilis, alia indiuiſibilis, vna commenſuretur loco, non verè alia: ergo, &c. Tum etiam, quia corpus, quod eſt in vno loco quantitatiuè, & in alio ſacramentaliter, non minus eſt in ambobus quàm ſi eſſet circumſcriptiuè in illis, & inſuper habet aliquid aliud, ſcilicet eſſe in vno eorum non naturali; ſed ſupernaturali, & ineffabili modo; qui modus eſſendi in loco, ſicut eſt ſupernaturalis, & ineffabilis; ita & mirabilior.

Confirmatur ſecundò: difficilius eſt, vnum corpus eſſe in duobus locis abſque ſuo modo naturali, quàm eſſe in illis ſuo modo connaturali: ſed corpus Chriſti eſt in diuerſis abſque ſuo modo naturali, ſcilicet ſub ſpeciebus: ergo poteſt eſſe in pluribus ſuo modo naturali quantitatiuo. Probatur maior: quia difficilius eſt, eſſe in loco abſolutè abſque naturali modo, quàm eſſe in illo cum ſuo naturali modo, vt patet: ergo difficilius eſt, eſſe in duobus ſine ſuo modo connaturali, quàm eſſe in illis cum ſuo naturali modo eſſendi, ſcilicet quantitatiuè.

67. Secundò principaliter probatur: ſicut de facto in Euchariſtia conuertit Deus ſubſtantiam panis in ſubſtantiam corporis Chriſti, manente quantitate panis: ita poteſt conuertere non ſolùm ſubſtantiam panis in ſubſtantiam Chriſti; ſed etiam quantitatem panis in quantitatem Chriſti; nulla enim in hoc apparet repugnantia: ſed tunc corpus Chriſti eſſet localiter, vbi antea erant ſpecies panis, & non deſineret eſſe, vbi priùs erat: ergo iam eſſet localiter in duobus locis.

Tertiò, vna, & eadem natura ſemel terminata per perſonalitatem Verbi, poteſt ſimul terminari per perſonalitatem Patris, & Spiritus ſancti: ergo idem corpus ſemel contentum poteſt ſimul contineri ab alio. Antecedens eſt D. Thom. 3. p. quæſt. 3. art. 6. vbi docet: vnam, & eandem naturam humanam poſſe ſubſiſtere in tribus perſonis diuinis, & communiter recipitur à Theologis. Conſequentia verò probatur: nam contineri à loco quantitatiuo modo, eſt terminari extrinſecè ab illo: ergo ſi non repugnat, naturam ſemel terminatam per terminum intrinſecum qualis eſt ſubſtantia, rurſus terminari per alium, & alium terminum intrinſecum: multominùs repugnabit, vt corpus contentum, & terminatum per vnum locum, tanquam per terminum extrinſecum, rurſus terminetur extrinſecè per alium, & alium.

68 Quartò, ſæpe Chriſtus Dominus apparuit in Euchariſtia oſtendens ſuam carnem ſanctiſſimam localiter extenſam, vt conſtat ex pluribus hiſtoriis Eccleſiaſticis: at tunc ſimul erat in cælo: ergo fuit præſens vtrique loco quantitatiuo modo. Minor patet ex illo Actorum 3. *Quem oportet cælum ſuſcipere vſque ad tempus Reſurrectionis hominum.* Quod etiam docet Auguſt. relatus in decretis de conſecratione diſt. 2. capit. *prima hæreſis. Donec finiatur ſeculum, ſurſum eſt Dominus*, & D. Thom. 3. p. qu. 6. artic. 8. dicens: Chriſtum videri, & adorari ſemper in cœlis. Et ratio eſt aperta: nam cum exiſtentia Chriſti in cœlo conducat etiam ad beatitudinem, & lætitiam patriæ, oportet quod ſicut hæc beatitudo nunquam interrumpitur: ita nec præſentia illius in cœlo.

Confirmatur, Chriſtus apparuit corporaliter beatis Petro, & Paulo: ergo tunc fuit quantitatiuè in diuerſis locis. Conſequentia patet: quia vt modo dicebamus, tunc non deſeruit cœlum, vbi eſt quantitatiuè. Antecedens autem probatur; nam Paulus 1. ad Corinth. 5. enumerat iſtam apparitionem inter eas, quæ cõfirmant veritatem Reſurrectionis Chriſti: ergo fuit corporaliter in perſona Chriſti facta; aliàs non benè colligeretur Reſurrectio illius.

69 Quinto, ſicut duo corpora petunt duplicem locum: ita vnum corpus vnicum locum, ergo ſicut poteſt Deus duo corpora collocare in vno loco, vt ex quæſtione præcedenti conſtat: ita ponere vnum in duobus locis. Patet conſequentia: quia non minori neceſſitate corporum multitudo petit pluralitatem locorum, quàm vnitas corporis vnitatem loci.

Nec ſatis erit in reſpondeas id, quod innuit D. Tho. quodlibeto 5. eſſe diſparem rationem: nam ex eo quòd duo corpora ſint in vno, & eodem loco non ſequitur; non ſore diſtincta inter ſe; ſed ſolùm quod vnum non expellat actu aliud ab eodem loco, quod non repugnat: at ex hoc quòd vnum corpus ſit in duobus locis ſequitur, quòd à ſeipſo ſit diuiſum, quod implicat.

Nam contra hoc eſt: quia ſi ſemel vnitas loci non ſufficit ad cauſandam vnitatem corporum, quæ ibidem penetrantur, nec diuerſitas loci ſufficiens erit ad cauſandam diuerſitatem locati: quia vnitas rei non ſumitur ex vnitate, vel diuerſitate loci; ſed ex extrinſecis principiis eiuſdem.

70. Vltimò, ſi propter aliquam rationem vnum corpus non poſſet eſſe in pluribus locis quantitatiuo

modo, maximè propter rationem D. Thomæ, ſcilicet quia comprehenditur à loco; ac proinde non poterit eſſe extra illum, vt ſtatim expendemus: ſed hæc ratio eſt nulla: ergo, &c. Minor patet: tum quia eadem ratione probaretur Chriſtum, qui eſt quantitatiuo modo in cœlo, & conſequenter comprehenſus à loco, non poſſe eſſe extra illum in hoſtia conſecrata. Tum etiam, quia quòd obiectum vnius ſcientiæ, v. g. ens mobile comprehendatur ab hac numero Philoſophia, non tollit quominus ab alio habitu Philoſophiæ numero distincto poſſit comprehendi: ergo comprehenſio vnius corporis ab hoc numero loco, non prohibebit comprehenſionem eiuſdem ab alio loco numero diſtincto.

Confirmatur: quia potiſſima fundamenta, quibus vtuntur Thomiſtæ ad oppoſitam ſententiam tuendam; reducuntur ad hæc duo. Primum eſt, quòd ſi vnum corpus poteſt eſſe circumſcriptiuè in duobus locis, etiam poterit eſſe in infinitis, atque ita eſſet vbique, & haberet, immenſitatem. Secundum eſt, quòd aliàs idem eſſet diuiſum, & diſtans à ſeipſo quod implicat; ſed hæ rationes ſunt ſatis leues: ergo propter illas non eſt denegandum diuinæ potentiæ, quòd poſſit collocare vnum corpus in duplici loco. Minor probatur: quia aliàs iiſdem rationibus conuinceretur, corpus Chriſti non poſſe eſſe ſacramentaliter in duabus hoſtiis inter ſe diſtantibus, vt intuenti patebit: ergo, &c. Vnde Suarez exiſtimans rationes has, quibus vtuntur Thomiſtæ, eſſe parui momenti, ſic concludit: *Ante omnia obiicimus illud Auguſtini: ecce quibus argumentis omnipotentia Dei humana contradicit infirmitas quam poſſidet vanitas.*

Defenditur ſententia D. Thomæ, & primum illius fundamentum.

§. II.

71. NIhilominus dicendum eſt: implicare contradictionem vnum corpus eſſe circumſcriptiuè in duobus locis. Hæc eſt expreſſa D. Thomæ in 4. diſt. 10. quæſt. 1. art. 5. ad 5. 6. & 7. & diſt. 44. qu. 2. ar. 2. & 3. p. qu. 76. art. 1. in corpore, & quodlibeto 3. vbi ſic concludit. *Ponere quòd vnum corpus ſit localiter in hoc loco, & tamen ſit in alio loco, eſt ponere contradictoria ſimul vera. Vnde ſecundum præmiſſa, hoc a Deo fieri non poteſt.* Eandem ſententiam tenet D. Auguſt. lib. 10. contra Fauſtum cap. 11. vbi docet, corpus Chriſti non poſſe eſſe in ſole, & luna extenſo modo, & in cruce ſimul, & loquitur etiam de potentia abſoluta: quia aliàs nihil conuinceret contra illum hæreticum. Anſelmus in Menologio c. 20. Bonauent. in 4. diſt. 44. art. de doce ſubtilitatis. Abulenſ. tom. 4. in Mart. Durand. in 4 diſt. 10. qu. 4. num. 8. & diſp. 44. qu. 6. Henric. quodlib. 9. quæſt. 32. Ægidius quodlib. 1. qu. 1. Heruæus quodlib. 11. quæſt. 13. Godofredus ibidem. Dionyſ. Carthuſ. in 4. diſt. 13. qu. 3. dob. 1. Capreol. in 4. diſt. 10. qu. 1. art. 3. Palud. ibidem qu. 1. Ferrara 4. contra Gent. c. 68. Vaſquez tom. 3. in 3. par. diſp. 189. cap. 4.

72. Probatur primò ratione deſumpta ex D. Tho. quodlib. citato, quæ ad hanc formam poteſt reduci. De ratione loci circumſcriptiui eſt, quod vndequaque circumſcribat, & comprehendat locatum; ac proinde quòd ſit adæquatus reſpectu illius: ergo implicat locatum comprehendi ab illo loco, & ſimul eſſe extra illum in alio. Patet conſequentia: quia aliàs talis locus eſſet adæquatus, (vt ſupponitur) & non eſſet adæquatus: ſiquidem totum locatum eſt extra illum locum.

Confirmatur: repugnat quod aliquod corpus contineatur, & adæquetur ab vno loco circumſcriptiuo, & quòd nihilominus dimidium illius ſit extra talem locum: ergo multò magis repugnabit cum hac continentia totum illud corpus eſſe extra talem locum. Reſpondent Authores oppoſitæ ſententiæ, corpus comprehendi, & adæquari à loco, non eſſe quòd extra illum non ſit: ſed tantùm quòd locus, & locatum ita ſe adæquent, vt totum locatum toti loco, & pars locati parti loci correſpondeat; & conſequenter tantum importatur per hanc continentiam, quòd totum locatum ſit intra terminos loci, quod certè reperiretur, etiamſi ab vtroque loco ambiretur.

73. Sed contrà: quia non vtcumque continetur locatum à loco: ſed tanquam à termino intra quem eſt; ſed id, quod continetur in aliquo tanquam intra terminum, implicat, quòd ſit extra illud: ergo hoc ipſo quod locatum, vt à termino adæquetur à loco, nihil locati debet eſſe extra ipſum. Maior probatur ex definitione loci ab Ariſtotele tradita, ſcilicet quòd ſit terminus, ſeu extremitas corporis continentis. Vnde ſuperficies illa corporis locantis, ſicut eſt terminus intrinſecus illius: ita eſt extrinſecus terminus locati. Minor verò etiam conſtat: tum quia extremum ſic definitur ab Ariſtotele 5. Metaph. cap. de extremo, ſcilicet quòd ſit *id, extra quod nihil rei poſſumus vſurpare.* Tum etiam exemplo termini vltimi motus, extra quem implicat omninò dari motum.

Confirmatur: ſicut de ratione infiniti eſt, quòd etiam de potentia abſoluta Dei non poſſimus peruenire ad non eſſe eius: ita de ratione finiti, vt talis, eſt quòd non ſit peruenire ad amplius eſſe illius: at de ratione locati circumſcriptiuè eſt, quod finiatur, & terminetur ab hac menſura loci: ergo non eſt peruenire ad amplius eſſe eiuſdem in loco circumſcriptiuo, & conſequenter, nec ad alium locum à quo circumſcribatur.

Deinde, quantitas ratione ſuæ eſſentiæ, & intrinſecæ entitatis eſt prima, & principalis ratio, per quam corpus redditur formaliter aptum ad extenſionem, & præſentiam localem, de qua loquimur: ergo ſi ſemel vna quantitas non poteſt naturaliter loquendo, reddere ſubſtantiam idoneam ad duplicem extenſionem, & præſentiam localem, vt iam diximus, neque etiam id poterit per ordinem ad diuinam potentiam, ac proinde de ratione loci circumſcriptiui erit, vt ita finiat, & exhauriat virtutem repletiuam quam habet vnum corpus quantum, vt implicet eſſe ſimul extra illum in alio loco. Antecedens patet ex dictis in Logica diſputat. 13. Prima vere conſequentia conſtat: nam effectus proueniens ab aliqua forma vt à cauſa formali principali, cauſatur ab illa ratione natiuæ, & naturalis virtutis eius. Vnde, vel non poteſt cauſari ab illa, vel cauſatur per natiuam, & naturalem virtutem, & conſequenter naturaliter, vt ſupra lib. 1. diſputat. 4. quæſt. vltima latius expendimus.

Expenditur ſecundum fundamentum Thomiſticæ doctrinæ.

§. III.

74. SEcundò principaliter probatur aſſertio ratione deſumpta ex eodem D. Thoma quæ poteſt ſub hac forma proponi. Si vnum corpus poſſet per proprias dimenſiones eſſe in duplici loco circumſcriptiuè, eadem ratione poſſet eſſe in omnibus: ergo etiam poſſet eſſe vbique, & eſſe immenſum: at hoc implicat: ergo & illud prius. Sequela patet: quia non eſt maior ratio quare potius poſſit eſſe ſimul

in

in duobus locis, quàm in tribus, vel quatuor, & ſic de aliis. Secunda verò etiam conſtat: quia id, quod per ſe, & præcisè à ratione propriæ entitatis poteſt eſſe vbique, habet immenſitatem, & ideò ex hoc quòd Deus ſit vbique, colligimus eſſe immenſum.

Falſitas verò conſequentis etiam conſtat: quia eſſe immenſum eſt proprium ſolius Dei, vt docet D. Auguſt. lib. 6. contra Maximum cap. 22. Fulgent. lib. 2. contra Traſimundum, cap. 17. & D. Thom. 1. part. qu. 8. & ita immenſitas nequit conuenire alicui creaturæ.

Reſpondent aduerſarij, corpus illud non fore immenſum: tum quia non haberet ex vi ſuæ eſſentiæ, & independenter ab alio, vt à prima cauſa, eſſe vbique, quod quidem requiritur ad immenſitatem: tum etiam, quia non eſſet vbique per vnam, & eandem indiuiſibilem præſentiam; ſed per plures, cuius oppoſitum petit immenſitas. Tum denique, quia nec eſſet actu in infinitis ſpatiis imaginariis, ne loca Phyſica, poſitiua, quibus ambiretur, eſſent actu infinita: quia hæc non dantur, & ita, ſicut non repleret infinita loca, ſic nec haberet immenſitatem in ordine ad illa.

75. Sed contra: nam ſi ſemel vnum corpus poteſt etiam dependenter ab alio, vt à prima cauſa efficiente eſſe vbique planè ſequitur fore, & non fore immenſum, quæ eſt implicatio inteota à D. Thom. Et ratio videtur aperta: nam ex eo quòd aliqua creatura poſſet tanquam cauſa principalis, licet per participationem à Deo producere aliquid ex nihilo, vel effectus ſecundùm eſſentiam perfectiores, & perfectiores, vſque in infinitum, optimè colligimus, illam eſſe, & non eſſe creaturam; habere, & non habere omnipotentiam: ergo ex hoc quòd aliquod corpus habeat à Deo, tanquam à cauſa efficienti, & à ſua quantitate, tanquam à cauſa formali, & principali virtutem repletiuam in actu primo omnium locorum, & actu ſit vbique, rectè inferemus, tale corpus eſſe, & non eſſe immenſum.

Antecedens patet: quia eſſet creatura, vt ſupponitur, & non eſſet creatura: quia ſolus creator poteſt per modum cauſæ principalis producere aliquid ex nihilo, & ſimiliter non haberet omnipotentiam: quia eſſet creatura, & haberet illam: quia poſſet extendi ad infinitum effectum, quod eſt proprium ſolius omnipotentiæ.

Conſequentia autem probatur; nam ſicut producere aliquid ex nihilo per modum cauſæ principalis arguit potentiam infinitam; & ideo ſi hæc inueniretur in creatura per participationem à Deo, non eſſet omnipotentia: quia eſt creatura; & eſſet omnipotentia: quia ſola potentia actiua Dei, ſeu omnipotentia eius poteſt eſſe virtus infinita: ita eſſe vbique, & habere virtutem ad eſſendum in pluribus, & pluribus locis, & vſque in infinitum, arguit virtutem locabilem infinitam; atque ita, ſi hæc reperiretur in creatura, etiam per participationem à Deo, non eſſet immenſitas: quia eſt quid creatum; & eſſet immenſitas: quia ſola immenſitas habet virtutem infinitam in ordine ad locum, & ad eſſendum vbique.

76. Ex quo etiam corruunt ſecunda, & tertia ratio in hac ſolutione adductæ, ad probandum, corpus illud non fore immenſum. Secunda quidem: quoniam poſſe eſſe vbique etiam per plures præſentias, arguit infinitam virtutem locabilem in actu primo, & conſequenter in præſenti denotat corpus illud eſſe, & non eſſe immenſum, vt iam expendimus.

Tertia verò, quoniam non deſineret eſſe in infinitis locis ex defectu ſui; ſed ex defectu locorum, quæ non ſunt actu infinita ſecundùm multitudinem, & ſimiliter ſi ad immenſitatem requiritur eſſe in infinitis ſpatiis imaginariis, poſſet quantum eſt de ſe, eſſe in illis: ergo ex defectu huius non deſinet eſſe immenſum. Conſequentia patet: quia Deus eſt immenſus, licet non ſit in locis poſitiuis actu infinitis: quoniam hoc non eſt ex defectu eius, ſed ex defectu locorum, quæ non ſunt actu infinita: ergo hoc ipſum de corpore illo dicendum erit, ſi ſemel, quantum eſt ex ſe, poteſt eſſe in infinitis locis. Antecedens autem probatur: nam corpus illud haberet virtutem locabilem infinitam, vt probatum eſt: at virtus locabilis infinita poteſt extendi ad omnem locum: aliàs eſſet, & non eſſet infinita: ergo, &c.

Elucidatur tertia ratio pro ſententia Angelici Doctoris.

§. IV.

77. Tertia ratio principalis pro noſtra aſſertione deſumitur ex D. Thoma loco citato ex 4. ſent. quæ poteſt ad hanc formam reduci Si idem corpus poſſet per proprias dimenſiones eſſe in pluribus locis circumſcriptiuè, ſequeretur corpus illud eſſe Indiuiſum, & diuiſum à ſe ipſo: ſed hoc implicat, vt ex ſe conſtat: ergo, &c. Sequela probatur: quia eſſet vnum, ac proindè indiuiſum in ſe, vt ſupponitur, & cum diſtet à ſeipſo, eſſet diuiſum à ſe: ergo ſimul eſſet indiuiſum, & diuiſum.

Reſpondent aduerſarij, quòd corpus illud ſolùm diſtaret, ſeu diuideretur, à ſe localiter; non verò entitatiuè: quia ex diſtantia, ſeu diuiſione locali non rectè colligitur diſtantia, ſeu diuiſio entitatiua: ſicut ex indiſtantia duplicis corporis penetrati in vno, & eodem loco, malè infertur identitas entitatiua inter ſe.

78. Sed hæc ſolutio ſatis manet impugnata ex his, quæ in vltima probatione pro noſtra prima ratione adduximus: nam vt ex ibidem dictis conſtat, non poteſt multiplicari extenſio, & præſentia localis quantitatiua, quin multiplicentur quantitates, & conſequenter corpora, quippè cum hæc tanquam à prima radice diſtinguantur numero ex ſigillatione materiæ ad diuerſam quantitatem: ergo ex diſtantia, & diuiſione ſecundùm hanc præſentiam, optimè colligitur diſtantia, & diuiſio entitatiua corporum.

Et poteſt hoc ipſum ampliùs oſtendi, & declarari ſic: nequit multiplicari effectus formalis, quamuis ſit ſecundarius; quin multiplicetur forma: at extenſio, & præſentia quantitatiua eſt effectus formalis ſecundarius quantitatis, vt aduerſarij fatentur: ergo nequit multiplicari talis extenſio, & præſentia immultiplicata manente quantitate, & conſequenter immultiplicato manente corpore, vt modo dicebamus. Maior probatur: tum quia poſterius dependet à priori: ergo cum forma ſit prior ſuo effectu ſecundario, non poterit iſte multiplicari, quin multiplicetur forma cum ſuo effectu primario: Tum etiam, quia ſicut effectus formalis ſaltem affert formam, vt communicatam ſubiecto; & ideò dependet in eſſe ab illa: ita multiplicatio eiuſdem effectus neceſſariò petit multiplicationem talis formæ.

Confirmatur tandem: ſicut ſe habent principia eſſentialia alicuius rei naturalis ad conſtitutionem ſpecificam eiuſdem: ita quantitas ad conſtituendam rem aptam, vt ſit in loco: ſed implicat, quòd ſine multiplicatione principiorum eſſentialium conſtituantur res in multiplici ſpeciei: ergo etiam repugnabit, quòd ſine multiplicatione quantitatis ſit corpus collocabile in multiplici loco circumſcriptiuo.

Maior

84 Ad quartum patet ex dictis: quia generatio duorum corporum fit per ſeparationem cuiuſdam effectus ſecundarij quantitatis ab ipſa: at verò eſſe in duplici loco circũſcriptiuo arguit illud corpus quãrum eſſe,& non eſſe vnũ,vt ex dictis ſatis conſtare poteſt.

Ad vltimum neganda eſt minor. Et ad primam probationem dicendum eſt; eſſe diſparem rationem: nam ex comprehenſione eiuſdem obiecti à pluribus ſcientiis numero diſtinctis, non ſequitur multiplicatio rationis formalis *ſub qua* talis obiecti, vt conſtat; & ideò poteſt ſimul comprehendi ab illis,atque adeo adæquatio obiecti&ſcientiæ per ſe verſatur inter obiectum,& eandem ſcientiam ſecundùm ſuam ſpeciem conſideratam: at verò comprehenſio à pluribus locis arguit multiplicationem eiuſdem corporis,vt explicatum eſt.

85 Ad ſecundam probationem reſpondetur: vnicum locum circumſcriptiuum finire,& exhaurire virtutem locabilem,quam habet corpus ratione quantitatis;quippè qui eſt terminus extrinſecus, & adæquatus illius ſecundùm iſtam rationem conſiderati: non verò virtutem, quam habet ad eſſendum in pluribus locis, aut quaſi locis ratione conuerſionis alterius ſubſtantiæ in ipſum. Vnde corpus Chriſti Domini ratione propriæ quantitatis tantùm poteſt eſſe in vnico loco:quia ibi finitur tota virtus locabilis quantitatiua:quia verò ſubſtantia panis conuertitur in corpus Chriſti Domini, ideo ratione huius conuerſionis poteſt ſimul eſſe ſub ſpeciebus illius panis: imò & ſub tot ſpeciebus panis & vini,quot multiplicatæ fuerint conuerſiones eiuſdem panis in ipſum. Diximus *Vel quaſi locis*:quia per ſe loquendo, hic modus ſacramentalis non eſt modus eſſendi in loco;ſed eſſendi ſub ſpaciabus per modum ſubſtantiæ. Quæ ſolutio deſumitur ex D.Thom.in 4.diſtinctione 10.quæſtione 1.articulo 1. ad 5.

86 Ad confirmationem reſpondetur, negando minorem. Et ad primum inconueniens,quod in probationem eiuſdem innititur,dicendum eſt,quod ex hoc, quod corpus Chriſti Domini poſſit eſſe in pluribus, & pluribus hoſtiis conſecratis, quæ ſunt infinitæ in potentia, non ſequitur fore immenſum: quia in hac numero hoſtia: verbi gratia,eſt ex vi conuerſionis ſubſtantiæ panis illius in corpora Chriſti Domini. Vndè ex vi huius numero conuerſionis tantùm poteſt eſſe ſub his ſpeciebus,& non ſub aliis;& rurſus in alia numero hoſtia ſolùm poteſt eſſe ſimili modo ratione ſimilis conuerſionis,& ſic de aliis. Quare ratio eſſendi in pluribus non eſt vnica & eadem; ſed diuerſæ illæ conuerſiones finitæ in actu,& infinitæ in potentia, ac proindè numquam inuenitur in illo vna, & eadem formaliſſima ratio,quæ ſit in actu infinita.

Cæterùm ſi vnum, & idem corpus ratione propriarum dimenſionum poſſet eſſe vbique, & conſequenter quantùm eſt ex ſe infinitis locis, tunc ratio illa repletiua loci haberet in ratione virtutis locabilis infinitatem, atque adeo eſſet;& non eſſet, ipſa immenſitas,vt ex ſecunda ratione pro noſtra aſſertione conſtat.

Et ad ſecundum inconueniens,quod in eadem probatione innuitur, dicendum eſt: eſſe inconueniens, quod idem diſtet,& ſit diuiſum à ſe localiter, quando indè colligitur diſtinctio, & diuiſio entitatiua eiuſdem à ſe ipſo: ſecus verò quando hæc non infertur. Cæterùm quando ratio exiſtendi in pluribus locis eſt infinita, vel multiplex conuerſio diuerſarum ſubſtantiarum in eandem met ſubſtantiam, vt contingit in ſacroſancto Euchariſtiæ Sacramento, tunc non ſequitur hæc entitatiua diuiſio, vt ſatis conſtat, quæ tamen ſequitur ex hoc quòd vnum, & idem corpus ratione propriarum dimenſionum diſtet, & ſit diuiſum à ſe localiter, vt in vltima ratione pro noſtra aſſertione oſtenſum eſt.

87 Ad illa autem præclara verba D. Auguſtini, quæ nobis obiicit Suarez, reſpondetur: Sanctum Doctorem non poſſe loqui aduerſus noſtræ ſententiæ ſectatores,cum ipſe in eodem opinione fuerit,vt conſtat ex teſtimonio citato pro illa. Vndè dicendum eſt, verba illa eſſe aduerſus hæreticos, qui ab exemplis ex rebus naturalibus acceptis arguentes, poſſibilitatem myſteriorum noſtræ Fidei negabant;& ideo extra rem afferuntur contra Doctores valdè Catholicos,& ſublimiter de myſteriis Fidei ſentientes, quique ob cultum tanti Sacramenti docant poſſibilitatem, & veritatem myſterij Euchariſtiæ non pendere vllo modo ab hoc exemplo, neque ab aliqua alia re dubia, ſiue incerta Philoſophorum opinione, in quibus alij in vnam partem,alij in alteram non contemnendis rationibus inclinantur.

Quare verba illa D. Auguſtini maiori iure retorqueri poſſunt in eos, qui dicunt myſteria noſtræ Fidei talem cum opinionibus philoſophicis habere connexionem, vt niſi illæ defendantur, non poſſint prædicta myſteria vlla ratione defendi.

DISPVTATIO XX.

DE VACVO.

VAcuum materialiter ſumptum, idem eſt quod locus, licet addat ſupra illum carentiam actualis continentiæ locati,vt iam dicemus: & ita recto ordine diſputatio de loco præceſſit diſputationam de vacuo,& poſt illam hæc ſubſequitur.

QVÆSTIO PRIMA.

AN EX VI VIRTVTIS RERVM SVBLVNARIVM, aut alicuius corporeæ virtutis ſit naturaliter poſſibile dari vacuum.

1. PRo tituli intelligentia,& vt nulla adſit æquiuocatio, notandum eſt, nos in præſenti non loqui de vacuo latiùs ſumpto,qua ratione dicitur ſpatium imaginarium, & inane, vt colligitur ex D.Th.in 2. diſt. 1.qu. 1. art. 5. ad 4.ſed de vacuo propriè ſumpto,quod nihil eſt aliud, quàm *Locus non repletus corpore.* Vbi particula, *locus*,quæ eſt ratio materialis vacui,ponitur pro genere, & excluditur

ergo tunc ſpatium illud ab aëre relictum manebit omnino vacuum.

Confirmatur: nam virtus, & influxus, quem præſtant grauia, dum ſurſum à ſcendunt ad replendum vacuum, eſt quid corporeum, & finitum: ergo impediri poteſt à virture, & influxu angelico, ac proinde eo impedito, dabitur vacuum. Antecedens, & ſecunda conſequentia patent. Prima verò etiam conſtat: nam cum virtus, & influxus Angelicus ſit ſuperioris rationis, erit vtique maioris efficaciæ: ergo poterit impedire virtutem, & influxum corporis grauis.

8. Reſpondetur diſtinguendo antecedens: & ſi intelligatur de motibus tendentibus in bonum, vel malum peculiare alicuius corporis, concedendum eſt: ſi verò de motibus tendentibus in bonum commune, ſcilicet ad tuendum vniuerſalem ordinem naturæ, negandum eſt: nam motus hoc nequeunt Angeli impedire: ſicut nec contra prædictum ordinem poſſunt mouere peculiaria corpora, vt iam dicemus.

Ad confirmationem reſpondetur: quòd ſicut motus ille per ſe primò tendit ad vniuerſale bonum, ita procedit actiuè ab vniuerſali auctore totius naturæ, ſcilicet Deo; & ideo à nulla virtute creata vinci poteſt. Adde, quòd ſicut influxus, quem præſtat generans ad productionem ſui effectus, & propriarum paſſionum, inde reſultantium, eſt finitus, & tamen ſemel producta eſſentia, nequit impediri reſultantia illa paſſionum per aliquam virtutem creatam, propter naturalem colligationem paſſionum cum eſſentia: alioqui virtus creata poſſet ex ſe immutare ordinem naturæ, & efficere miracula: ita propter eandem rationem licet illa virtus, & influxus eſſent finita: attamen ſemel poſito vniuerſo; & ordine naturali ipſius, nequit impediri hæc contiguitas corporum inter ſe propter naturalem colligationem partium vniuerſi ad inuicem. Vnde prædictus effectus, quia eſt ſuperioris rationis, nequit poni niſi à virtute ſuperiori, cui vniuerſale bonum ſubdatur: quoniam eſt eminentior qua libet alia virtute particulari.

9. Dicendum eſt ſecundò, per potentiam Dei ſupernaturalem poſſe dari vacuum. Hæc eſt communis inter Doctores: ſuadetúrque facilè ſic. Nam potuit Deus ſolas cœleſtes ſphæras creare: non creatis elementis: at tunc totum ſpatium ſublunare mundi maneret omnino vacuum, & inane. Item poſtquam omnia creata ſunt, poteſt Deus totum elementum ignis annihilare in inſtanti, & denegare ſuum concurſum aliis corporibus, quæ ad replendum vacuum confluxura erant: imò licet talem concurſum eis non denegет, adhuc daretur vacuum: quandoquidem corpora illa non poſſent totum illud ſpatium replere in illo inſtanti; ſed medio motu, & conſequenter per aliquam morulam dabitur vacuum.

QVÆSTIO III.

An ſi daretur vacuum; poſſit corpus moueri per illud.

Refertur prior ſententia.

§. I.

10. PRima ſententia aſſerit, nullum corpus poſſe moueri per vacuum. Ita Pereyra lib. 11. cap. 10. Comment. Themiſtius, atque Simplicius, Ægid. Burl. Iand. & Sax. text. 71. 75. 76. huius libri. Albert. Mag. tract. 2. cap. 6. & 7. ſuorum comment ſuper. 4. lib. Phyſic. & Greg. in 2. diſt. quæſt. 3. artic. 2. quos refert Rubior in præſenti tract. de Vacuo, quæſt. 2.

Probatur primò: corpora ſublunaria dependent in ſuis motibus ab influxu corporum cœleſtium: ſed in vacuo non poſſunt recipere hunc influxum: ergo nec moueri per illud. Maior cum conſequentia patet. Minor verò probatur; nam cum influentia cœleſtis ſit accidens, non poteſt peruenire vſque ad corpus illud exiſtens in vacuo, niſi ſemper tranſeat per intermedia corpora: ergo non poteſt peruenire per vacuum vſque ad corpus exiſtens in illo.

Secundò, repugnat aliquid eſſe in rerum natura ſub certo genere, quod non ſit ſub certa & determinata aliqua ſpecie: ſicut repugnat eſſe reipſa aliquod animal, quod non ſit rationale, vel irrationale: ſed ſi daretur motus in vacuo, eſſet ſub genere, aut quaſi genere motus localis, & non ſub aliqua eius ſpecie: ergo repugnat dari in vacuo. Minor quoad primam partem ex ſe conſtat: quoad ſecundam verò etiam liquet: nam ſi Deus annihilaret quatuor elementa, relictis orbibus cœleſtibus & vnico corpore ſublunari, tunc in intercapedine, ſeu vacuitate illa remanente non eſſet aliquis locus ſurſum, aut deorſum, vt ſupponitur, ergo non eſſet vnde ſumantur locales, & ſpecificæ, differentiæ motus ſurſum, aut deorſum, &c. Et conſequenter daretur motus, qui non eſſet ſub certa aliqua ſpecie intra genus, aut quaſi genus motus.

Confirmatur: vbicatio, quæ eſt terminus motus localis, non poteſt dari, quamdiù corpus non ambitur ab aliquo loco: at hoc ipſo, quòd corpus ſit in vacuo, non ambitur ab aliquo loco, vt conſtat: quia alioquin eſſet, & non eſſet in loco: ergo non poteſt ibi dari vera vbicatio, & ex conſequentia nec motus localis. Hæc ſecunda conſequentia ex ſe patet: quandoquidem quoties eſt impoſſibilis terminus motus, etiam eſt impoſſibilis ipſe motus. Maior verò conſtat ex dictis in Logica, diſput. 16. num. 19. ſcilicet vbicationem non reſultare niſi ex adiacentia loci.

Expeditur difficultas ex mente D. Thomæ.

§. II.

11. NIhilominus dicendum eſt: ſi daretur vacuum, non implicaret corpus moueri per illud. Ita D. Thom. in præſenti lect. 12. & in 2. diſt. 44. quæſt. 2. art. 5. Philoponus in hoc lib. text. 75. & in digreſſione de loco, Scot. in 2. diſt. 2. qu. 9. Sotus hic qu. 3. art. 3. Tolet. qu. 9. Conimbric. c. 9. quæſt. 4. & 5. Rubius, & Maſius in præſenti, & plures alij.

Probatur: nam corpus illud eſſet ab intrinſeco mobile, & Deus poſſet ſupplere per ſuum concurſum dependentiam, quam habet à corporibus cœleſtibus: ergo tunc poſſet prædictum corpus moueri à Deo, vel ab Angelo, vel à ſeipſo per vacuum. Patet conſequentia: quia vt quæſtione prima huius diſputationis ex Ariſtotele diximus: ideo inter alia requiritur contiguitas corporum, vt corpora inferiora poſſint recipere cœleſtes influentias, à quibus tam in eſſe, quàm in operari dependent: ergo ſi Deus per ſuum concurſum ſuppleat defectum earum, poterunt corpora inferiora ita moueri, ac ſi ſpatium eſſet repletum.

Soluuntur fundamenta prioris ſententiæ.

§. III.

12. AD primum propriæ ſententiæ patet ex dictis in noſtra aſſertione. Ad ſecundum reſpondetur, quod cum corpus illud ſit non in inani quali-

cumque ; ſed in vacuo inter ambitum cœli contento, (de quo in præſenti loquimur) poſſunt locales differentiæ motu, ipſius deſumi penes ordinem ad cœlum, quatenus vbicationes , quæ per prædictum motum producerentur , eſſent magis , vel minùs diſtantes ab illo, & à punctis fixis eiuſdem. Maximè : quia cum cœlum ſit primum locans , non eſt aliqua repugnantia in hoc , quod per ordinem ad illud deſumantur differentiæ prædictarum vbicationem.

Ad confirmationem reſpondetur , non eſſe neceſſarium ad hoc , vt producatur vbicatio, quòd corpus ambiatur à loco particulari , & immediatè circunſcribente ipſum ; ſed ſatis erit ambiri à loco communi, ſcilicet cœlo : ſi enim *quando* poteſt reſultare ex adiacentia temporis exiſtentia, in primo mobili , cur vbicatio non reſultabit ex adiacentia primi locantis? Vnde ſemper ſaluatur , quod hæ prædicamenta habent ſe ad inſtar relationum prædicamentalium : quia ſaltem naturaliter loquendo nequeunt dari ſine termino actualiter exiſtente , quem reſpiciunt.

QVÆSTIO IV.

An motus in vacuo fieret in inſtanti , vel in tempore.

SEmel admiſſo motum poſſe fieri per vacuum , ſtatim pulſat animum inquirere, an fieret in inſtanti, vel in tempore : & ideo in præſenti quæſt. inquirimus.

Placitum Auerr. & ſequacium.

§. I.

13. MOtum per vacuum fore in inſtanti tenuit Auer. in hoc lib. Sueſ. Burl. & plures alij. Probatur primò : quo minus reſiſtentiæ eſt in medio, per quod mobile mouetur , eo minus temporis conſumit in tali motu : ergo ſi nullum fuerit medium reſiſtens ; vt contingit in vacuo , nullum tempus conſumetur: ergo talis motus erit in inſtanti. Antecedens eſt notum : prima verò conſequentia ex antecedenti patet : ſecunda verò etiam conſtat : quia quidquid fit in rerum natura , & non fit in tempore , non poteſt non fieri in inſtanti.

Secundò , ſi motus per vacuum fieret in tempore, ſequeretur duo mobilia æqualia poſſe moueri æquè velociter , & in eodem tempore , per æqualia ſpatia, quorum vnum ſit plenum , & aliud vacuum : ſed hoc eſt falſum : ergo, &c. Falſitas conſequentis patet: nam cum ſpatium plenum reſiſtat motui ; non verò vacuum , non poteſt non cæteris partibus retardari magis motus per illud. Sequela verò probatur : nam demus vnum mobile percurrere vacuum per quadrantem horæ, aliud verò moueri per plenum per dimidiam horam, tunc ſi detur aliud medium æquale, & duplo ſubtilius , poſſet idem mobile percurrere illud per quadrantem horæ : quandoquidem quò medium eſt ſubtilius , eo velociùs percurritur ; ac proinde ſi eſt duplo ſubtilius , percurretur in duplo minori duratione , & conſequenter per quadrantem horæ.

Tertiò , ideò , ſol diffundit lucem in inſtanti : quia nullam inuenit reſiſtentiam ex parte medij: ergo etiam mobile percurret ſpatium in inſtanti, quoties ex parte ipſius nulla fuerit reſiſtentia : at in vacuo nulla inuenitur : ergo, &c.

Statuitur vera ſententia.

§. II.

14. DIcendum tamen eſt, Si corpus moueretur per vacuum , non moueretur in inſtanti ; ſed in tempore. Ita D. Thomas vbi ſupra lect. 12. vbi loquens de duratione motus , ſic inquit : *Vnde ſubtracto tempore , quod additur , ex impediente , remanet tempus naturalis velocitatis.* Eandem aſſertionem tuentur omnes Doctores pro præcedenti aſſertione quæſtionis præteritæ relati. Probatur : nam ſi à cœlo lunæ vſque ad terram conſtituamus columnam quandam fixam, reliquumque ſpatium ſit vacuum, tunc ſi aliquod corpus habens magnitudinem vnius vlnæ deſcenderet iuxta illam columnam à cœlo vſque ad terram , non poſſet in vno , & eodem inſtanti eſſe ſimul iuxta omnes illius columnæ partes , ergo eſſet priùs iuxta priores , & deinde iuxta poſteriores , & ſic de aliis , ac proinde in illo deſcenſu verè conſumeretur tempus.

Antecedens patet : tùm quia corpus exiguæ quantitatis non poteſt ſimul , & ſemel correſpondere corpori maximæ quantitatis , & conſequenter neque eſſe iuxta omnes partes illius : ergo vt correſpondeat omnibus illis , neceſſaria eſt aliqua ſucceſſio, ita vt ſemel correſpondeat prioribus , deinde poſterioribus , &c. Tum etiam , quia aliàs corpus illud ſimul eſſet in diuerſis , & diſtantibus locis. Tum denique : quia cum in columna illa ſint ſignabiles quatuor, vel ſex partes certæ, & determinatæ habentes inter ſe ordinem prioris , & poſterioris , non poteſt corpus illud eſſe iuxta poſteriorem partem , quin priùs ſit iuxta priorem , in certo , & determinato tempore.

Confirmatur : nam in prædicto corpore vnius vlnæ neceſſariò ſunt aſſignandæ duæ medietates , quarum vna ſit prior , & altera poſterior ; ergo illa , quæ eſt prior, accedet priùs ad medietatem illius columnæ, quàm ea , quæ eſt poſterior ; ſed vbi eſt prius , & poſterius, eſt etiam ſucceſſio , & conſumptio temporis: ergo , &c.

15. Secundò principaliter probatur ratione deſumpta ex D. Thoma lectione citata : nam ex aliis cauſis præterquam ex reſiſtentia medij poteſt oriri ſucceſſio motus localis : ergo ex defectu huius reſiſtentiæ ex parte vacui malè colligitur , motum per illud fore in inſtanti. Antecedens probatur : nam prædicta ſucceſſio poteſt inter alia prouenire primò ex finitate, & limitatione potentiæ mouentis. Vnde propter hanc rationem inter alias motus cœli eſt ſucceſſiuus , licet ibi nulla ſit reſiſtentia medij: quia procedit ab intelligentia , quæ eſt finitæ, & limitatæ virtutis. Secundò ex maiori grauitate , vel leuitate mobilis. Vnde corpora grauiora per idem medium citius deſcendunt , & leuiora velociùs aſcendunt. Tertiò , ex contraria inclinatione mobilis , ratione cuius reſiſtit , & retardat motum , vt patet in motibus violentis. Quartò , ex diſtincto ſitu mobilis , ſeu ex diſtantia extremorum: nam hoc ipſo quod mobile pertranſiret totum vacuum , quod eſſet inter cœlum , & terram , non poſſet non motus ratione huius diſtantiæ retardari. Tum quia aliàs ſimul eſſet in termino *à quo* , & *ad quem* , & in locis, ſeu vacuitatibus intermediis. Tum etiam quia non videtur intelligibile, quod percurrendo totum illud vacuum , acquireret vbi diſtans per vnam leucam v. g. à cœlo, quin prius acquireret alias vbicationes , per quas magis diſtaret ab illo.

DILVVNTVR ARGVMENTA CONtraria ſententiæ.

§. III.

16. AD argumenta primæ ſententiæ reſpondetur, conuincere intentum contra antiquos Philoſophos aſſerentes totam ſucceſſionem motus localis oriri adæquatè ex reſiſtentia medij; & ideò Ariſtoteles eis vtitur ad hunc errorem conuincendum. Cæterùm contra nos nihil probant: Vnde ad primum dicemus, motum per vacuum quantum eſt ex re defectus reſiſtentiæ medij, non conſumpturum tempus; ſed ex alijs capitibus, vt explicatum eſt.

Ad ſecundum reſpondetur ex dictis, illuminationem ideò per ſe fieri in inſtanti, quia nullam protſus inuenit reſiſtentiam ex parte paſſi habentis contrarium, & hæc ſola in qualitatibus retardat; at in motu per vacuum, licet non ſit reſiſtentia ex parte medij; eſt tamen ex alijs capitibus.

17. Ad tertium reſpondetur, corpus, quod mouetur per vacuum per quadrantem horæ, conſumere hanc durationem, & inſuper aliquam aliam ratione reſiſtentiæ medij, & aliorum capitum: & ideò aliud corpus in omnibus æquale præter quàm in hoc, quod eſt moueri per plenum, non poteſt non conſumere eandem durationem, & inſuper aliam ratione retardationis ortæ ex prædictis. Quare ſi ex vi huius reſiſtentiæ conſumit alium quadrantem, tunc ſi moueatur per medium, duplo ſubtilius, conſumit medietatem illius; & ſi ponatur aliud medium, duplo etiam ſubtilius, conſumet medietatem illius medietatis, quæ remanſit, & ſic in infinitum. Vnde in caſu argumenti mobile quod mouetur per plenum, ſemper debet conſumere plus temporis: quia quantumuis medium ſit ſubtilius, ſemper tamen præſtat aliquid reſiſtentiæ, & ita ex hoc capite retardat magis motum.

DISPVTATIO XXI

DE TEMPORE.

TEMPVS, & locus Phyſicus maximam inter ſe affinitatem habent: quia ea quæ per ſe in loco Phyſico propriè, & in rigore ſunt, poſſunt tempore menſurari: ſicut omnia entia naturalia, quæ tempore ſecundùm ſe menſurantur, ambiuntur, & continentur à loco Phyſico. Vnde meritò in præſenti doctrinæ ordine coniunguntur.

QVÆSTIO PRIMA.

VTRVM TEMPVS SIT ENS REALE.

1. PArtem negatiuam tuentur Auerroës, & Galenus relati à D. Thoma opuſc. de tempor cap. 1. Argentina diſtinct. 2. art. 2. Veracruz ſpeculatione 4. Pereyrus lib. 12. cap. 13. qui exiſtimant, quòd licet tempus ſecundùm materiale, quod importat, ſcilicet motum, ſit ens reale: tamen ſecundùm formale, & intrinſecum ſui complementum eſt ens in anima.

Probant primò ex Ariſtotele in hoc libro cap. vltimo vbi docet, quod tempus ita pendet ab anima, vt ſi non eſſet anima, non eſſet tempus. Vbi D. Thoma lect. 31. inquit *Tempus abſque anima eſſe imperfectè ens:*

Confirmatur ex eodem D. Thom. in 1. diſtinct. 19. quæſt. 5. art. 1. vbi ita inquit. *Et ſimiliter eſt de tempore, quod habet fundamentum in motu, ſcilicet prius, & poſterius ipſius motus; ſed quantum ad id, quod eſt formale in tempore, ſcilicet numeratio, completur per operationem intellectus numerantis.*

2. Secundò, in continuis non datur numerus niſi per operationem intellectus, vt in vlna conflata ex ligno non dantur quatuor palmi, niſi per intellectum diſtinguentem illos ſed tempus eſt numerus applicatus rei continuæ, ſcilicet motui primi cæli: ergo non erit à parte rei; ſed per intellectum diſtinguentem in motu priorem partem, mediam, & poſteriorem.

Tertiò: partes temporis ſunt præteritum, & futurum, vt quæſt. 4. & 5. huius diſputationis dicemus: ſed hæ non ſunt reales: ergo nec ipſum tempus. Conſequentia patet: minor verò probatur: quia præteritum non eſt, futurum verò nondum eſt: ergo nunquam habent eſſe à parte rei, ac proinde neque erunt entia realia.

3. Nihilominus dicendum eſt tempus eſſe verum ens reale. Ita Ariſt. cap. de quantitate dicens: *Tempus eſſe veram ſpeciem quantitatis*, ac proinde erit verum ens reale; & D. Thom. opuſcu. 44. de tempore, cap. 1. vbi poſtquam retulit ſententiam oppoſitam noſtræ aſſertioni inquit: *Iſtud non poteſt habere veritatem: quia cum tempus ſit numerus motus, & ſit numerus numeratus, ſic eſt neceſſe eſſe tempus, ſicut & motum: conſtat autem quòd motus eſt in re extra; ergo & tempus eſt in re extra.* Et hoc ipſum apertè colligitur ex his, quæ docet 1. p. quæſt. 10 articul. 5. idem tenent B. Albert. Magnus lib. 4. Phyſic. tract. 3. cap. 16. Heruæus in 2. diſt. 2. quæſt. 1. Albert. de Saxonia 4. Phyſic. quæſt. 16. Toler. eadem quæſt. Rubio in præſenti. Maſius in hoc lib. cap. 12. ſect. 1. qu. 4. Suarez, & alij plures tam ex Thomiſtis, quàm ex alijs.

4. Probatur primò ratione, quam innuit D. Thom. loco citato ex 1. part. Tempus eſt duratio, & menſura motus, & aliarum rerum corruptibilium: ergo eſt ens reale. Patet conſequentia: quia menſura, & duratio rei debet eſſe eiuſdem ordinis, modo tamen infra dicendo, cum re durante. Vnde quia æternitas eſt duratio eſſe increati, & infiniti Dei: ideò eſt increata, & infinita: & ſimiliter quia æuum eſt duratio Angeli habentis totum, ſuum eſſe ſimul: ideò

eſt duratio tota ſimul exiſtens: ſed motus, & ſubſtantiæ corruptibiles ſunt ens reale: ergo & duratio earundem, ſcilicet tempus.

Confirmatur: quia motus primi mobilis, ſecluſo intellectu, eſt diuturnior quàm motus alicuius lapidis deorſum deſcendentibus: ergo ſecluſo intellectu, habet maiorem durationem: ergo eius duratio, ſcilicet tempus, verè datur à parte rei.

5. Secundò probatur ratione deſumpta ex D. Thoma opuſc. citato, & lect. 23. huius libri. Succeſſiua exiſtunt ratione inſtantis nectentis partem præteritam cum futura, vt infra quæſt. 5. dicemus: ſed in tempore, quod eſt ens ſucceſſiuum, verè datur inſtans nectens partem præteritam cum futura: ergo realiter exiſtit, ac proinde eſt verum ens reale. Conſequentia patet: quia ſola entia realia exiſtunt realiter. Minor probatur: nam cum mobile moueatur motu continuo, oportet, vt partes eius præteritæ, & futuræ nectantur propriis indiuiſibilibus, ſcilicet *mutatis eſſe*: ſed cuilibet *mutato eſſe* correſpondet ex parte temporis aliquod inſtans: ſicut etiam partibus præteritis, & futuris motus correſpondent ex parte temporis ſimiles partes: ergo ſicut verè datur indiuiſibile motus nectens partem præteritam, & futuram illius, ita dabitur indiuiſibile temporis, ſcilicet inſtans, nectens partem præteritam, & futuram eiuſdem.

6. Ad primum ergo pro prima ſententia reſpondetur, Ariſtotelem ibi mouere dubitationem, vtrum non exiſtente anima eſſet tempus, aut non. Vnde pro ratione dubitandi agit ad oſtendendum, quòd non eſſet, & in illa continentur verba quæ in argumento adducuntur. Vnde nihil vrgent: poſtea autem idem Ariſt. ſoluit dubitationem, & dicit: *Quod aut oportet dicere, quod tempus non ſit, ſi non eſt anima, aut oportet hoc dicere verius, quod tempus eſt, vtcumque ens ſine anima, &c.* Quæ autem ſit hæc imperfectio temporis, propter quam appellat illud vtcunque ens, explicat Diuus Thomas infra: quia nimirum non habet eſſe fixum in rebus: ſicut entia permanentia, ſed eſt ens ſucceſſiuum, ac proinde non eſt in actu, niſi ſecundum aliquod indiuiſibile ſui.

Ex quo infertur, tempus non niſi ratione animæ ſimul apprehendentis omnes partes illius, habere totalitatem aliquam, ratione cuius ſit totum ſimul. Cæterum hinc non ſequitur, non habere realitatem vtcumque, ſcilicet ſucceſſiuam: quia ad hanc ſatis eſt, quòd exiſtat per ſuum indiuiſibile. Vnde quoad omnia prædicta æquiparat tempus cum motu, quem tamen aduerſarij admittunt eſſe ens reale, licet ſolùm exiſtat per ſuum indiuiſibile, & eius partes habeant vtcumque eſſe ſimul ratione animæ, illas ſimul apprehendentis.

7. Ad confirmationem reſpondetur, Diuum Thomam ſolùm loqui de complemento extrinſeco: nam ſicut ens reale per ſe, & ab intrinſeco eſt intelligibile in actu primo: attamen hoc quod eſt eſſe intellectum in actu ſecundo, eſt complementum extrinſecum illius, proueniens ab actu animæ: ita tempus ab intrinſeco, & realiter habet eſſe menſuram in actu primo motus, ſed actualis menſuratio eſt complementum illius extrinſecum proueniens, ſeu dependens ab actu animæ numerantis. Vnde dum Diuus Thomas ibidem dixit: menſurationem eſſe formale temporis, loquitur de menſuratione radicali, & in actu primo: quoniam hæc eſt, quæ completur per actum animæ numerantis.

Ad ſecundum reſpondetur, quòd licet in quantitate continua non detur formaliter loquendo numerus, datur tamen ratio menſuræ in actu primo; quam ideò explicamus per numerum, quia quantitas diſcreta nobis notior eſt, quàm continua: & ideò in quacunque re menſurata apprehendimus quantitatem diſcretam, & rem illam ſignificamus per modum prædictæ quantitatis, quamuis reuera ſit quantitas continua, ſicut quando dicimus: hic pannus habet decem vlnas; atque ita ob hanc rationem menſuram quantumuis continua appellamus nomine numeri. Sed de hoc iterum in quæſtione quarta ſermo redibit.

Ad tertium patet ex dictis pro noſtra aſſertione, & ex dicendis quæſtione quinta: nam hoc vt tempus habeat realitatem vtcunque, ſcilicet ſucceſſiuam, requiritur, & ſufficit, vt ſolum exiſtat per inſtans, ratione cuius pars præterita, & futura verè in illo exiſtunt, vt loco citato ampliùs explicabitur.

QVÆSTIO II.

Vnde deſumenda ſit differentia eſſentialis inter æternitatem, tempus, & æuum.

COgnitio temporis, quæ ſatis difficulter deprehenditur, non parum pendet ex notitia diſtinctionis illius ab æternitate, & æuo: & ideò vt eſſentia temporis notior fiat, excitamus hanc quæſtionem.

8. Pro tituli ergo explicatione notandum eſt, aliqua in eo vt certa, vel ferè certa ſupponi, & aliquid in dubium vocari. Supponimus enim dari has tres durationes, vt communiter docent Philoſophi in præſenti, & Theologi 1. part. quæſt. 10. Per æternitatem menſuratur eſſe diuinum, & ad eam reducitur æternitas participata, per quam menſuratur viſio beatifica, & alia huius generis, & rationis. Per æuum verò menſuratur eſſe Angelicum, & ſubſtantiarum incorruptibilium, nec non accidentia incorruptibilia earumdem; & ita comprehendit tam æuum ſpirituale, quàm corporeum. Et tandem tempus ſub quo comprehenditur tam noſtrum, quàm Angelicum, ſiue continuum, ſiue diſcretum, eſt menſura, verbi gratia motus Phyſici, & operationum Angeli corruptibilium, eo modo, quem infrà innuemus.

9. Supponimus ſecundò, has tres durationes diſtingui inter ſe eſſentialiter, vt communiter docent Theologi cum D. Thoma loco citato. Et ratio eſt aperta: quia eſſe increatum Dei, & eſſe creatum rerum incorruptibilium, & corruptibilium, quæ ſunt in fluxu, & ſucceſſione, differunt inter ſe eſſentialiter: imò, & ſunt diuerſi ordinis, vt ex ſe conſtat: ſed æternitas eſt propria menſura Dei, & æuum rerum incorruptibilium, & habentium totum ſuum eſſe ſimul: ſicut & tempus eſt propria menſura rerum corruptibilium, & fluentium: ergo etiam ipſæ durationes differunt inter ſe eſſentialiter. Patet conſequentia, quia menſura debet eſſe proportionata rei menſuratæ. Vnde ob hanc rationem æuum, quo menſuratur ſubſtantiæ materiales, & incorruptibiles vt cæli, & æuum Angelorum, differunt genere.

Vocamus autem in dubium vnde ſumatur differentia eſſentialis inter prædictas durationes. Cæterum, quia æternitas participata reducitur, vt nuper dicebamus, ad æternitatem per eſſentiam; quippè rationem illius, licet diminutè, & deficienter participat: ideò maioris claritatis gratia de ſola æternitate per eſſentiam, vt collata cum aliis duabus durationibus, ſcilicet tempore, & æuo, loquemur.

Adducitur opinio Henri, & aliorum.

§. I.

10. PRima ſententia aſſerit, prædictas durationes diſtingui eſſentialiter, ex hoc quòd æternitas nullam admittit ſucceſſionem: tempus verò includit illam, & inſuper addit innouationem, & veterationem in eſſe tam ſui, quàm rei menſuratæ: æuum verò licet admittat ſucceſſionem prioris, & poſterioris; non tamen innouationem, aut veterationem in eſſe; ad eum modum, quo lumen à ſole diffuſum per medium, continuò, & cum ſucceſſione quadam ab illo dimanat, & tamen toto illo tempore, quo ab illo fluit, non adeſt ibidem aliqua innouatio, aut inueteratio luminis. Ita aliqui relati à D. Thoma loco citato, & Henricus quodlibet. 5. quæſt. 13. Scotus in 2. diſtinct. 2. quæſt. 1. vbi reputat illam probabilem.

Et quidem, quod æternitas eſſentialiter habeat excludere omnem ſucceſſionem, non indiget probatione: quandoquidem ſatis conſtat oriri ex omnimoda immutabilitate Dei. Quod verò tempus eſſentialiter importet ſucceſſionem prædictam, & innouationem, etiam liquet, & patebit amplius ex infrà dicendis. Quod autem æuum excludat innouationem, & inueterationem in eſſe, ſatis eſt manifeſtum, alioquin Angelus, & eius duratio æuiterna eſſent ab intrinſeco corruptibiles.

11 Quare ſolùm reſtat probandum, æuum eſſe eſſentialiter ſucceſſiuum. Probatur ergo primò prædictam ſucceſſionem conuenire æuo: nam ſi nunc à Deo crearetur vnus Angelus, & conſeruaretur, minorem haberet durationem cæteris iam creatis; & ſi aliquis ex iam creatis annihilaretur, minus duraſſet quàm alij: ergo in duratione Angeli reperitur maius, & minus, & conſequenter ſucceſſio, & extenſio partium. Patet conſequentia: quia non poteſt intelligi, quod vna duratio ſit maior altera abſque eo, quòd habeat partes quando altera illas non habeat: ac proinde in illis eſt ſucceſſio partium. Antecedens verò etiam conſtat: quoniam duratio Angeli denuò creati, vel annihilati, non coëxiſteret tantæ durationi temporis primi mobilis, quantæ cæteri coëxiſterent: ergo talis duratio eſſet minor: quandoquidem illa eſt minor duratio, quæ minus coëxiſtit alteri durationi.

Confirmatur primò. Non eſt idem prorſus, quod Angelus duret in inſtanti ſuæ creationis, & quod duret in hoc inſtanti præſenti; ſed differunt ſaltem ſicut diſtinctæ partes eiuſdem durationis: ergo neque erit etiam omnino eadem duratio, per quam Angelus durauit in illo inſtanti, & illa per quam durat in hoc: ſed diſtinguuntur ſicut diſtinctæ partes vnius durationis. Antecedens probatur: nam ſi Deus prædictum Angelum modò annihilaret, eſſet nunc verum duraſſe in primo inſtanti; non verò in hoc: ac proinde duratio, quà durauit in primo inſtanti, non eſt idem indiuiſibiliter cum ea, per quam duraret in hoc, ſi in illo non annihilaretur. Conſequentia verò etiam conſtat: quia duratio comparatur ad durare, ſicut cauſa formalis ad ſuum effectum formalem primarium: ergo repugnat eſſe diſtinctas partes in exercitio durandi, quin etiam inueniantur in ipſa duratione.

Confirmatur ſecundò: nam vel illud durare eſt ſatis, ad hoc vt Angelus duret, etiam in hoc inſtanti, vel non. Illud prius nequit dici: quia, vt ſupponimus, prædictus Angelus non durat in hoc inſtanti. Si verò ſecundùm aſſeratur: ergo iam deeſt illi aliquid neceſſarium ad hoc, vt in hoc inſtanti duret, quod quidem non poteſt eſſe aliud, quàm alia pars eiuſdem durationis.

12 Secundò, & principaliter: quia aliàs æuum Angeli eſſet infinitum in actu: ſed hoc apertam inuoluit contradictionem, vt conſtat ex his, quæ latè libro tertio diſputat. 18. per totam illam diximus: ergo, &c. Sequela patet: quoniam Angelus per ſuum æuum poteſt coëxiſtere infinito tempori vero, vel imaginario: ergo ſi non habet partes, ſed ſimul, & indiuiſibiliter ex parte ſua poteſt habere prædictam coëxiſtantiam, erit infinitum in actu: ſicut ſi Angelus poſſet ſimili modo coëxiſtere infinito ſpatio vero, vel imaginario, eſſet actu infinitus in ratione immenſitatis.

Confirmatur: quia aliàs in æuo continerentur præſens, præteritum, & futurum, eo modo, quo continentur in æternitate: ſed hoc eſt impoſſibile: ergo etiam impoſſibile erit, quòd æuum non includat ſucceſſionem prioris, & poſterioris. Sequela videtur omnino manifeſta: quia ſimul, & indiuiſibiliter ex parte ſua contineret præſens, præteritum, & futurum, quod eſt proprium æternitatis. Falſitas verò conſequentis, præterquam quod ex ſe ſatis conſtat, nihilominus ſic denuò oſtenditur: tum quia alioqui æuum eſſet duratio infinita in actu: ſicut & æternitas ideo eſt infinita in actu, quia actu continet omnes differentias temporum: tum etiam quia aliàs æuum eſſet indeſtructibile, etiam per diuinam potentiam: ſiquidem impoſſibile eſt, vt id, quod fuit, non fuerit, vel id, quod eſt, non ſit; atque adeo ſi æuum ſimul includit eſſe, fuiſſe, & futurum eſſe, repugnat, quod ſi ſemel ſupponatur eſſe, non fuerit, & futurum ſit, quod, vt conſtat, ſatis falſitatis præ ſe fert: nam ſicut fuit Deo liberum creare illud: ita, & deſtruere ipſum, quoties ſibi placuerit.

13 Tertiò, inter creationem, conſeruationem, & annihilationem Angeli datur diſtinctio, & ordo præſentis, præteriti, & futuri: ergo etiam in ipſo eſſe, & duratione eiuſdem Angeli. Antecedens patet: quia ſi modò Angelus conſeruetur, non poteſt non conſeruatio eſſe præſens, vt ex ſe conſtat; & ſimiliter creatio iam erit præterita, ſiquidem non conſeruatur, niſi id, quod iam creatum eſt. Et tandem ſi craſtina die annihilaretur, non poſſet non annihilatio eſſe modò futura, & non præſens: alioqui Angelus ſimul eſſet, & non eſſet. Conſequentia verò etiam conſtat, quia idem eſt ordo, & diſtinctio inter terminos actionum, & ipſas actiones.

Confirmatur: terminus *à quo* creationis eſt non eſſe: quia eſt productio ex nihilo: ſed terminus *à quo* conſeruationis eſt eſſe: ergo eſt inter illas ordo ſucceſſionis præteriti & præſentis. Minor patet: quia terminus ad quem conſeruationis eſt permanentia in eſſe: ergo eſt tranſitus ab eſſe ad permanendum in eſſe. Conſequentia verò probatur: quoniam tranſitus à non eſſe, ad eſſe, ſolùm poteſt eſſe in primo inſtanti, & conſequenter quando reliquo tempore conſeruatur Angelus, iam non eſt creatio.

REIICITVR SENTENTIA HENRICI.

§. II.

41. SEd hæc ſententia duo continet falſa. Primum eſt, æuum habere ſucceſſionem intrinſecam prioris, & poſterioris. Secundum verò, quod licet includat prædictam ſucceſſionem, nihilominus nullam habet inueterationem, aut innouationem in eſſe; Et quidem falſitas primi ſic oſtenditur ratione, quam innuit D. D. Thom. 1. p. q. & art. citato: nam

eſſe Angeli, verbi gratia, eſt totum ſimul carens omni ſucceſſione: ergo etiam eius duratio, ſcilicet æuum. Antecedens communiter recipitur à Theologis, & colligitur ex D. Thom. loco proximè citato. Conſequentia verò patet: tum quia duratio debet eſſe proportionata cum eſſe rei durantis, maximè, quia eſt modus intrinſecus eius: tum etiam quoniam prius, & poſterius in tempore, quod eſt duratio intrinſeca motus, proueniunt ex priori, & poſteriori eiuſdem motus, vt docet Ariſtoteles in hoc lib. cap. x. tex. 99. & lib. 6. cap. 4. tex. 37. Ergo pari ratione ſucceſſio durationis rei æuiternæ deberet prouenire ex ſucceſſione, quæ ſit in eſſe talis rei; ac proinde ſi illud eſſe caret omni ſucceſſione, hoc ipſum habebit illius duratio.

Nec refert, ſi reſpondeas cum Scoto, quod licet eſſe Angeli non ſit formaliter ſucceſſiuum, bene tamen virtualiter, ideò poteſt eſſe radix durationis formaliter ſucceſſiuæ: ſicut ſubſtantia materialis, quamuis ex ſe non ſit formaliter diuiſibilis; ſed ſolum virtualiter nihilominus poteſt eſſe radix quantitatis, quæ eſt formaliter diuiſibilis.

15 Nam contra hoc eſt, quod omnia accidentia Angelica tribuunt eſſe indiuiſibile, & totum ſimul: quandoquidem ſunt ſpiritualia: ergo idem dicendum erit de duratione, & per conſequens non erit formaliter; ſed ad ſummum virtualiter ſucceſſiua. Prima conſequentia patet ex paritate rationis. Secunda verò etiam conſtat: quoniam repugnat durationem eſſe formaliter ſucceſſiuam, & extenſam, & quòd ſuo ſubiecto connaturali in quo eſt, non tribuat eſſe formaliter ſucceſſiuum, & extenſum, vt in exemplo adducto ſubſtantiæ materialis, & quantitatis conſtat.

Confirmatur: nam de re indiuiſibili quandiu talis manet, impoſſibile eſt, quod certificemur ex propriis per aliquid diuiſibile: ergo etiam impoſſibile erit menſurari per illud ac proinde ſi ſemel eſſe Angeli eſt formaliter inextenſibile, etiam eius duratio erit formaliter inextenſa. Hæc ſecunda conſequentia ex ſe patet: quia duratio eſt menſura rei durantis. Prima verò etiam liquet: nam menſuratio eſt certificatio menſurati.

Antecedens verò probatur: quia per quantitatem diuiſibilem nunquam ſciretur, quanta eſſet, verbi gratia, caro indiuiſibilis, ſi ſemel non redderetur diuiſibilis per prædictam quantitatem. Vnde de facto per quantitatem ſpecierum Euchariſtiæ non menſuratur corpus Chriſti: quia non eſt ſub ea diuiſibiliter: ergo etiam per quantitatem durationis extenſæ nunquam menſurabitur eſſe inextenſum, & indiuiſibile, quandiu tale manet; & conſequenter cum eſſe Angeli ſit inextenſibile, etiam eius duratio erit inextenſa, & carens partibus.

16 Ex quibus non difficulter, ſed ſatis apertè colligitur, falſum eſſe id, quod primo loco addit hæc ſententia; ſcilicet æuum non includere innouationem, & inueterationem: bene tamen ſucceſſionem. Nam contra hoc optimè arguit D. Thom. 1. p. qu. 10. citata, eius rationem ad hanc ferè formam reduxit Caietanus: prius, & poſterius, ſecundùm durationem, non poſſunt eſſe ſimul: ergo recedente priori de nouo aduenit poſterius; ergo ſi in æuo eſt prius, & poſterius, erit innouatio, & veteratio.

Confirmatur, quia ſi ſemel æuiternum non eſt innouabile, nec inueterabile, erit intranſmutabile: ergo menſura eius caret priori, & poſteriori. Antecedens patet: nam (vt docet Ariſt. 4. Phyſic.) tranſmutabilitas eſt propria radix veterationis: ergo intranſmutabilitas erit radix inueterationis: quandoquidem ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, negatio erit cauſa negationis. Conſequentia verò conſtat: quia teſte eodem Ariſtotele loco citato, tranſmutabilitas rei menſuratæ eſt cauſa prioris, & poſterioris ſuæ menſuræ, & ita intranſmutabilitas erit cauſa negationis prioris, & poſterioris in illa, iuxta ea, quæ modò dicebamus.

SENTENTIA DIVI *Thomæ magis arridet.*

§. III.

17. His ergo rejectis, dicendum eſt, has tres durationes differre eſſentialiter penes hoc, quòd æternitas eſt duratio rei omnino immutabilis, tam ſecundùm eſſe, quàm ſecundùm accidentia. Æuum autem eſt duratio rei immutabilis ſecundùm ſubſtantiam, mutabilis verò ſecundùm accidentia: ſed tempus eſt duratio rei mutabilis, tam ſecundùm ſubſtantiam, quàm ſecundùm accidentia. Ita Diu. Thom. 1. part. quæſt. 10. artic. 5. Caietan. ibidem, Zumel, & Thomiſtæ. Oña, & alij plures.

Probatur ratione deſumpta ex D. Thoma loco citato: æternitas eſſentialiter habet eſſe duratio rei omnino immutabilis, tam ſecundùm eſſe, quàm ſecundùm accidentia, qualis eſt Deus, & ideò immutabilitas diuina eſt ratio à priori æternitatis: ergo tempus, quod maximè elongatur ab æternitate, eſſentialiter erit duratio rei mutabilis, tam ſecundùm eſſe, quàm ſecundùm accidentia: ſed æuum eſt medium inter tempus, & æternitatem: ergo differt eſſentialiter ab vtroque, per hoc, quòd ſit duratio rei immutabilis ſecundùm eſſe, & mutabilis ſecundùm accidentia. Minor ſatis conſtat: quia æuum non eſt duratio ita perfecta ſicut æternitas; nec ita infima ſicut tempus: & ideò eſt medium quoddam inter vtramque: ſicut etiam eſſe rei æuiternæ eſt medium inter eſſe diuinum, & eſſe rei temporalis, & corruptibilis.

18 Confirmatur, & explicatur ex eodem Angelico Doctore loco citato: nam iuxta hos gradus mutabilitatis, vel immutabilitatis ſubduntur, & coaptantur res durantes diuerſis durationibus: ergo ipſæ durationes ſumunt ſuam eſſentialem rationem penes hoc, quòd ſint durationes earumdem rerum, quatenus habent eundem gradum mutabilitatis, vel immutabilitatis. Antecedens patet: nam ideò eſſe diuinum ſubditur, vt ſic dicamus, æternitati vt propriæ durationi illius: quia eſt omnino immutabile. Vnde ſi alicui mutationi ſubdi poſſet, non eſſet æternum. Conſequentia verò probatur: quia cùm duratio ſit quantitas, vel habeat modum quantitatis ſumit rationem ſuam ex habitudine ad ſubiectum, vt eſt radix, & ſuſceptiuum illius, vt in quantitate prædicamentali videre licet.

19 Secundò ſuadetur aſſertio, & ſimul confirmatur, & elucidatur ratio præcedens ex eodem Angelico Doctore loco citato: nam vna ex potiſſimis proprietatibus harum durationum eſt, quòd æternitas caret principio, & fine; tempus verò habet vtrumque; æuum autem caret fine, & habet principium: ſed hæ proprietates oriuntur tanquam ex prima radice ex differentia à nobis aſſignata inter prædictas durationes: ergo talis differentia eſt prima, & eſſentialis. Conſequentia ex ſe conſtat. Maior communiter recipitur à Doctoribus.

Minor verò, quoad primam partem, ſcilicet æternitatem, etiam liquet: quia ideò æternitas non poteſt habere principium, & finem, quia eſt duratio rei prorſus immutabilis. Quoad ſecundam verò, ſcilicet tempus, etiam patet: nam radix vnde prouenit, tempus habere principium, & finem, ex rem

temporalem

temporalem ſecundùm ſuam intrinſecam entitatem eſſe mutabilem: quia hoc genus mutabilitatis poſtulat rem illam habere eſſe poſt non eſſe, & tandem deſinere eſſe. Quoad tertium verò, nimirùm quoad æuum ſic oſtenditur: quoniam mutabilitas quoad accidentia, quam admittit Angelus, poſtulat, quòd ſua duratio habeat principium, ne ſi connaturaliter duraret ab æterno, debeat neceſſariò perſiſtere in tota æternitate immotus quoad operationem, vel quoad ceſſationem ab ea, quod eſt ſupra naturam rei mutabilis: ſicut immutabilitas, quoad eſſe eiuſdem Angeli petit durationem ſuam non habere finem, vt ex ſe, & ex D. Thom. 1. part. quæſt. 9. artic. 2. & qu. 50. artic. 5. conſtat.

SOLVVNTVR ARGVMENTA PRIMÆ ſententiæ.

QVÆSTIO IV.

20. AD primum pro prima ſententia reſpondetur negando antecedens: nam cum æuum ſit duratio indiuiſibilis, & tota ſimul, non erit minor quoad intrinſeca duratio illa Angeli denuò creati, quàm duratio aliorum Angelorum: ſicut quia æternitas eſt duratio indiuiſibilis, & tota ſimul, non eſt maior hodie quàm heri, nec fuit minor heri, quàm hodie; cum hoc tamen ſtat, quòd duratio Angeli denuò creati ſit noſtro modo intelligendi virtualiter minor, quatenus coexiſtit minori durationi temporis primi mobilis.

Ad probationem dicendum eſt, non ideò Angelum denuò creatum, vel annihilatum non coexiſtere toti durationi temporis primi mobilis: quia eius duratio, ſcilicet æuum non ſit ſufficiens in genere cauſæ formalis ad hoc, vt quantum eſt ex ſe, tribuat illi prædictam coexiſtentiam; ſed quia ob generalem rationem creaturæ, & cauſæ formalis indiget influxu primi efficientis manutenentis illud. Vnde ſi talis influxus connaturaliter illi debitus perſeueret, non eſt neceſſe addi illi aliquid aliud, à quo tanquam à cauſa formali, & intrinſeca habeat prædictam vim ad coexiſtendum toti durationi primi mobilis, eo modo quem in ſolutione ad ſecundum diccemus. Quare, vt aliqua duratio ſit intrinſecè minor alia, requiritur, vt quantum eſt ex ſe, & in genere cauſæ formalis non ſit ſufficiens ad coexiſtendum tantæ durationi, quantæ, & alia.

21. Ad primam confirmationem reſpondetur negando antecedens, loquendo de æuo Angeli, quoad intrinſeca, quæ importat. Et ad probationem patet ex dictis: ſi enim Deus prædictum Angelum modo annihilaret, non ideò non eſſet verum dicere, quòd talis Angelus ſit, & duret: quia illa duratio indigerit addi ei aliquid, à quo tanquam à cauſa formali haberet poſſe coexiſtere inſtanti præſenti; ſed quia defuit influxus primi efficientis manutenentis idipſum, quod antea in ea præerat. Quare hoc influxu præciſè poſito, & continuato poterat præexiſtens duratio eſſe ratio formalis coexiſtendi inſtanti præſenti.

Ad ſecundam confirmationem patet ex dictis: quæ omnia poſſunt explicari exemplo formæ cæleſtis, quæ quantum eſt ex ſe, & in genere cauſæ formalis tribuit cœlo eſſe indefectibile: quia tamen eſt cauſa creata: ideò indiget, & connaturaliter petit influxum primi efficientis manutenentis illam, & ſuum effectum; non verò addentis aliquid aliud, per quod tanquam per cauſam formalem tribuat prædictum eſſe: & ita quamdiù adeſt hic influxus, ſeipſa formaliter reddit cœlum indefectibile: ſic ergo in præſenti, proportione ſeruata, philoſophandum eſt.

22. Ad ſecundam neganda eſt ſequela: & ad probationem dicendum eſt, Angelum per ſuum æuum non coexiſtere actu, & ſimul infinito tempori vero, vel imaginario; ſed ſolùm in potentia: quia ſicut eſſe Angeli non continet virtualiter eſſe ſubſtantiarum inferiorum: ita neque eius duratio continet actu, & virtualiter omnes differentias temporis. Vnde præſens, præteritum, & futurum ſolùm continentur actu virtualiter, & ſimul ab æternitate: quia ſicut ſolùm eſſe diuinum continet actu, & virtualiter omne eſſe creatum: ita ſola æternitas virtualiter ſe extendit ad hoc, vt actu ambiat, & ſit ſimul præſens omnibus differentiis temporis.

Cæterùm ex hoc, quod æuum coexiſtat non in actu, ſed in potentia infinito tempori, non ſequitur eſſe actu infinitum: ſicut ex hoc quòd vnum corpus ſit in potentia ad hoc, vt repleat plura, & plura loca ſucceſſiuè, non infertur eſſe immenſum: & ſimiliter ex hoc, quod ſaxum in medio fluminis exiſtens poſſit eſſe præſens aquis defluentibus; non quidem ſimul; ſed quando ipſæ propè illud fluxerint, non colligitur habere tantam extenſionem, quantam & omnes partes illius fluminis.

23. Ad confirmationem reſpondetur negando ſequelam. Et ad probationem patet differentia modò aſſignata inter æternitatem, & æuum. Quare de æuo Gabrielis, verbi gratia, non verificatur fuiſſe, aut futurum eſſe: quia aliquid ſuæ durationis intrinſecæ præterierit, & aliquid reſtet illi addendum, ſicut in tempore contingit: aut quia præteritum, & futurum ſint virtualiter, & actu in illo, ſicut in æternitate; ſed per denominationem extrinſecam deſumptam à tempore, cui coexiſtit, aut coexiſturum eſt. Vndè licet æuum Gabrielis ſit totum ſimul, poteſt denominari futurum, vel non futurum: quia ſicut naturaliter loquendo coexiſtit tempori futuro, ac proinde denominatur ab illo: ita quia eſt ens per participationem, non includens actu, & ſimul omne tempus, poteſt ſaltem ſupernaturaliter deſtrui, & non recipere prædictam denominationem.

24. Ad tertium reſpondetur negando antecedens: quia licet inter creationem, & conſeruationem Angeli ex vna parte, & annihilationem ex alia ſit ordo ſucceſſionis; non tamen inter creationem, & conſeruationem ſecundùm ſe, & formaliter ſumptam: quia annihilatio neceſſariò inuoluit non eſſe rei poſt eſſe eiuſdem: at verò creatio, & conſeruatio ſunt vna & eadem actio continuata.

Et ad probationem in contrarium dicendum eſt, creationem dupliciter poſſe ſumi, vel ſecundùm ea, quæ modò illam materialiter comitantur, ſcilicet ſecundùm quod inuoluit nouitatem eſſendi in effectu, vel ſecundùm ea, quæ indiſpenſabiliter, & eſſentialiter importat; nimirùm ſecundùm quod eſt productio totius entis ex nihilo, id eſt, ex nullo præſuppoſito ſubiecto: etſi ergo daremus, quod inter creationem, & conſeruationem eſſet ordo ſucceſſionis, quatenùs creatio præciſè connotat prædictam nouitatem in effectu: quia nouitas hæc tantùm poteſt eſſe in primo inſtanti; non tamen idem eſſet dicendum de creatione, & conſeruatione ſecundùm ea, quæ eſſentialiter importat.

Vnde ſi Angelus crearetur ab æterno, licet noſtro modo intelligendi eſſet aliqua prioritas *à quo* inter creationem, & conſeruationem; non tamen prioritas *in quo*; ac proinde nec realis ordo ſucceſſionis: quia tunc ab æterno crearetur, & ſimul conſeruaretur, & illa actio, prout eſt productio ex nullo præ-

ſuppoſito ſubiecto, eſſet creatio, prout eſt iterata, & continuata productio ex nullo præſuppoſito ſubiecto eſſet conſeruatio: atque ita non diſtinguerentur ex terminis *à quo* & *ad quem* formaliter conſiderata: ſed ſicut eadem actio ſecundùm ſe ſumpta, & vt continuata.

25. Ad confirmationem patet ex modò dictis: nam iuxta ea debet intelligi, creationem præſupponi neceſſariò ad conſeruationem, & hanc habere pro termino *ad quem* permanentiam in eſſe; non quidem quia terminus eius *à quo* ſit *eſſe*, ſed quia per eam fit, vt Angelus non deſinat eſſe, & conſequenter continuè per illam producitur ex nihilo: nam vt iam inuimus, cùm dicitur, creationem eſſe productionem ex nihilo, non eſt ſenſus, quòd res creata debet neceſſariò in aliqua menſura reali eſſe priùs ſub nihilitate, quàm ſub *eſſe*; ſed quod debeat produci ex nullo præſuppoſito ſubiecto, quod quidem ei conueniret, etiam ſi ab æterno eſſet.

QVÆSTIO III.

Vtrum tempus diſtinguatur realiter à motu, & in vniuerſum quæuis duratio creata à re durante.

NOn minùs pendet cognitio temporis ex cognitione diſtinctionis, & diuerſitatis illius à motu, quàm ex notitia diſtinctionis eiuſdem à reliquis durationibus, & ideò ſemel hac explicata, oportebat ſtatim de diſtinctione illius agere, vbi etiam ob connexionem doctrinæ de generali diſtinctione durationis à re durante ex profeſſo agemus: quia illud prius ſine hoc poſteriori nequit exactè explicari. Non loquimur autem de motu, aut aliis rebus vtcumque, ſed quatenus habent ſuam eſſentiam, vt exiſtentem: quia res non durant, niſi vt exiſtunt.

Refertur prior ſententia.

§. I.

26. PArtem negantem quoad tempus præcisè, & motum, tuentur Durandus in 2. diſt. 2. quæſt. 3. & alii ex Iunioribus, & generaliter quoad omnem durationem defendunt eandem Scotus in 1. diſt. 2. qu. 2. & quodlib. 6. Baſol. q. 1. eiuſdem diſtinctionis. Gabri. ibidem, Gregor. & Ocbamus qu. 10. Pereyra lib. 2. cap. 1. Maſius in præſenti cap. 12. ſect. 4. Suarez tom. 2. Metaph. diſp. 50. ſect. 9. num. 1. & plures alij, & præcisè quoad durationem rerum permanentium hoc ipſum tuentur plures alij.

Probatur primò: duratio nihil eſt aliud, quàm perſiſtentia, ſeu continuatio rei in ſuo eſſe: ſed perſiſtentia in eſſe non diſtinguitur ab eſſe eiuſdem rei: ergo nec duratio. Maior videtur certa: nam hoc ipſo, quod intelligamus rem habere ſuum eſſe perſiſtens, ſeu continuatum, intelligimus eam durare: ſicut & hoc ipſo, quòd finiatur hæc continuatio, finitur etiam illius duratio. Minor verò etiam conſtat: quia creatio, & conſeruatio ſunt vna & eadem actio, vt docet Diuus Thomas 1. part. qu. 104. art. 1. ad 4. & de Potentia, quæſt. 5. artic. 1. ad 2. ergo terminus creationis, & conſeruationis eſt vnus, & idem realiter; & conſequenter cum creatio terminetur ad eſſe, & conſeruatio ad perſiſtentiam rei in eſſe, fit inde, vt eſſe, & perſiſtentia illius non diſtinguantur realiter.

Confirmatur: vt ipſummet *eſſe* permaneat, non eſt neceſſe ſaltem in rebus permanentibus, vt ei addatur: ergo vt res ſucceſſiuæ, verbi gratia motus, continuentur in ſuo eſſe, ſatis erit, addi nouam partem eiuſdem motus abſque aliquo alio. Antecedens patet: quia aliàs illa non eſſet pura permanentia eiuſdem eſſe; ſed (vt ſic dicamus) augmentatio quædam. Conſequentia verò probatur: quoniam hoc ipſo, quòd addatur noua pars motus abſque aliquo alio, iam ille motus continuatur in ſuo eſſe: ſicut hoc ipſo, quòd non ſuccedat alia pars, ſtatim finitur.

27. Secundò, poteſt Deus producere, & conſeruare ſubſtantiam, verbi gratia, abſque omni accidente, vel aliquo alio diſtincto à ſe ipſa vt ſubſiſtenti, & exiſtenti: at tunc res illa durabit: ergo duratio non diſtinguitur realiter à re vt exiſtenti. Conſequentia videtur euidens. Maior verò etiam non pendet eſſentialiter ab aliquo accidenti; ſed quidquid illi aduenit poſtquam eſt iam in actu completo per ſuam exiſtentiam, eſt accidens: ergo poteſt produci, & conſeruari à Deo ſine illo. Minor autem patet ex dictis: quia hoc ipſo, quòd res producitur, & conſeruatur in eſſe, durat in illo.

Tertiò, probatur ſpecialiter quoad motum, & tempus: quia numerus numeratus non differt realiter à rebus numeratis: nam eſt ipſamet res metita, & numerata, vt decem vlnæ panni numeratæ non differunt realiter à panno: & ternarius hominum numeratorum non differt realiter ab ipſis hominibus numeratis: ſed tempus eſt numerus numeratus partium motus: (vt Ariſtot. in hoc libro docet) ergo tempus non differt realiter à motu.

Statuitur ex D. Thoma diſtinctio temporis à motu.

§. II.

28. NIhilominus dicendum eſt tempus diſtingui actu, & ante operationem intellectus à motu. Ita Ricard. in 2. diſt. 2. artic. 1. qu. 2. concluſ. 3. Henricus quodlibet 3. quæſt. 15. Iabell. qu. 10. huius lib. Conimbric. cap. 14 quæſt. 14. art. 1. & 2. Soncinas 12. Metaph. qu. 58. & plures alij.

Probatur primò authoritate Ariſtot. cap. 11. huius libri, vbi non ſolùm docet, ſed ex profeſſo probat, motum, & tempus inter ſe diſtingui, quod de diſtinctione ſecluſo intellectu (vt ex ſe ipſo contextu conſtat) intelligendum eſt. Vndè ibi reprehendit eos, qui dicebant, tempus eſſe circulationem cæli: & tandem concludit, tempus conſequi ad motum, & aliquid illius eſſe, quamuis motus non ſit; ſed affectio illius, & idem aſſerit 9. Metaph. textu. 29. dicens: *Tempus ſecundùm alios motum eſſe; re tamen vera non niſi paſſionem eius.* Quare cum inter id, quod re ipſa eſt vera paſſio, & illud cuius eſt paſſio, debeat intercedere realis diſtinctio, dicendum eſt, hanc eandem inter motum, & tempus intercedere.

Et confirmatur, tum ex D. Auguſt. 11. Confeſſ. cap. 23. & 24. tum etiam ex D. Thoma 1. part. qu. 10. art. 2. vbi ait: *Quod in Deo duratio propria eius non diſtinguitur ab illo; ſecus verò in creaturis.* Vbi vt conſtat, non loquitur de diſtinctione rationis; ſed de diſtinctione reali, quia etiam in Deo eius æternitas diſtinguitur ratione ab illius eſſentia, & *eſſe*.

29. Secundò probatur ratione deſumpta ex eodem Ariſtot. 4. Phyſic. cap. 11. & D. Thoma ibidem, quæ ad hanc formam poteſt reduci. Contingere poteſt vt duo motus ſint inæquales in quantitate, & multitudine partium, & nihilominus durationes, & moræ ſint realiter æquales; aut econtrà: ergo motus non eſt idem realiter cum tempore; alioqui realiter

loquendo

loquendo eandem æqualitatem, aut inæqualitatem ſortirentur. Antecedens quoad primam partem probatur: nam ſi mobile aliquod moueatur per ſpatium leucæ, & in eo motu conſumat dimidiam horam, & alterum duplo velociùs in eodem tempore moueatur per ſpatium duarum leucarum, tunc durationes illorum motuum erunt æquales, vt ex ſuppoſitione facta conſtat, & tamen motus ipſi erunt æquales in quantitate, & multitudine partium: ſiquidem magnitudo motus, & multitudo partium eius ſucceſſiuarum, ex magnitudine ſpatij inferunt, & ita cum ſpatia ſunt adeò inæqualia, non poſſunt non motus prædicti eſſe realiter inæquales.

Quoad ſecundam verò partem, ſcilicet poſſe motus eſſe æquales in multitudine, & quantitate partium, & tamen durationes eſſe inæquales, etiam conſtat idem antecedens: nam ſi econtrà vtrumque mobile moueatur per ſpatium vnius leucæ, tunc illi motus erunt æquales: ſiquidem ſpatium eſt omninò æquale, & tamen ſi vnum mobile ex his duobus duplo velociùs moueatur, erunt durationes talium motuum inæquales: quia mobile velociùs duplo minori tempore percurret illud ſpatium.

30. Reſpondebis cum Suarez, in caſu dato coëxiſtentiam durationum illarum ad aliquod extrinſecum tempus non fore æqualem: nam in velociori motu duratio illius intrinſeca minus coëxiſtit tempori extrinſeco primi mobilis, & in motu minùs veloci hæc coëxiſtentia eſt maior, & diuturnior. Ex quo tamen non licet inferre durationes intrinſecas motuum illorum realiter diſtingui ab eis, aut realiter inæquales eſſe; ſed eandem omninò durationem eſſe magis, aut minùs quoad tempus extrinſecum dilatatam. Quemadmodum ſi Angelus poſt duos annos fuiſſet annihilatus; non haberet durationem entitatiuam maiorem, quàm nunc poſt tot annos habet, ſed ſolùm minorem coëxiſtentiam ad tempus extrinſecum primi mobilis.

Sicut etiam quantitas permanens, vt condenſata habet æquales partes, ac ipſa vt rara; & nihilominus vt rara correſpondet maiori ſpatio.

Sed contra: quia inde colligimus duas durationes indiuiſibiles, vt duo æua Angelica habere æquales realitates: quia poſſunt quantum eſt ex ſe coëxiſtere æquali tempori: ergo econtrariò de duabus durationibus motus tardi, & velocis per æquale ſpatium factis, rectè colligemus, non habere æquales realitates, nec æquales partes: quia non poſſunt quantum eſt de ſe coëxiſtere æquali tempori. Per quod ſatis patet ad primum exemplum, quod prædicta ſolutio pro ſe adducit.

31. Confirmatur primò: nam hoc ipſo, quòd in his motibus reperiatur maior, aut minor coëxiſtentia actualis ad motum primi mobilis, debet etiam ex parte illorum admitti aliqua ratio, vnde iſta inæqualitas proueniat: ſed iſta non eſt exiſtentia motus vndè ſumpta, quæ in vtroque motu per ſpatium vnius leucæ peracto, æqualis eſt; ergo debet aſſignari alia ratio præter exiſtentiam: at non poteſt eſſe alia præter maiorem, aut minorem durationem, ſeu moram intrinſecam: ergo durationes intrinſecæ motuum illorum ſunt inæquales.

Confirmatur ſecundò: cum partes quantitatis rarefiunt, & replent maius ſpatium, tunc illa inæqualitas præſentialitatum ad locum debet reuocari, non in quantitatem: ſed in aliam formam à quantitate diuerſam: quia eadem quantitas poteſt magis, aut minus quoad locum extendi: ergo ſimiliter ſi eædem partes motus vt exiſtentes plus, & minus quoad tempus extrinſecum dilatantur, oportet, vt huiuſmodi dilatatio eis conueniat per aliam formam, ſeu per maiorem durationem, quæ re ipſa ſit ab ipſis diſtincta.

32. Neque exemplum illud de condenſatione quantitatis aliquid obeſt: quia condenſatio ſolùm poteſt conuenire quantitati permanenti; non verò ſucceſſiuæ, quæ quidem ex propria ratione petit, quòd vna eius pars ſit poſt aliam; ac proindè, cum duratio motus illius velocis non minus ſit ſucceſſiua, quàm duratio motus tardi per æquale ſpatium, ſit indè, vt nequeat habere partes condenſatas; & ex conſequenti prædictum exemplum non eſt ad rem.

Ex quo etiam apertè corruit alia ſolutio, quam tradit idem Suarez vbi ſuprà num. 6. ex noſtra ratione ſolùm ſequi, dandam eſſe in motu præter eius eſſentiam, & exiſtentiam, aliam formam modalem, quæ ſit tarditas, vel velocitas illius. Cæterùm hæc non eſt duratio; ſed durationis modus.

33. Nam contra eam eſt, quòd poſito hoc modo velocitatis, vel tarditatis adhuc ratio Ariſtotelis, & ea, quæ pro ipſo adduximus, manent in ſua vi: quod quidem ſic explicatur: nam datis illis duobus motibus, quorum vnus fiat per ſpatium vnius leucæ, & alter per duas leucas, & ſit duplo velocior, ac proindè conſumat idem tempus, ac motus tardus, tunc partes motus quantumuis tardi, non poſſunt correſpondere, & eſſe æquales partibus motus velocis, aut econtrà, vt explicatum eſt: at ſemel poſita velocitate, & & tarditate illorum, poſſunt partes durationis eorumdem mutuò ſibi correſpondere, & eſſe æquales: ergo ſignum eſt non eſſe idem realiter in vnoquoque motu partes motus, & durationis ipſius. Patet conſequentia: quia ſi eſſent idem realiter, tunc ſicut poſita velocitate in vno, & tarditate in altero, habent omnimodam correſpondentiam, & æqualitatem in partibus durationis, ita & in partibus motus.

Confirmatur: ſi darentur duæ quantitates permanentes, quarum vna quantumuis rarefieret, non poſſet correſpondere tanto loco, quanto, & alia, tunc exceſſus iſte non eſſet reuocandus in ſolam rarefactionem; ſed in plures partes quantitatis, quibus vna aliam excederet; ſed partes motus tardi, & facti per ſpatium vnius leucæ non poſſunt quantumuis, vt ſic dicamus, veluti rarefiant, & dilatentur ratione tarditatis, & moræ, correſpondere partibus motus velocioris, & facti per duas leucas, cum tamen partes durationis, & moræ vtriuſque mutuò ſibi correſpondeant; ergo ſignum eſt, hæc oriri ex inæqualitate partium motus, & durationis ipſius, & non ex ſola alia forma, quæ non ſit duratio. Sed hæc ampliùs elucidabuntur ex dicendis concluſione ſequ.

STABILITVR EX MENTE D. Thomæ diſtinctio cuiuſcumque durationis creatæ à re durante.

§. III.

34. Dicendum eſt ſecundò. Non ſolum duratio motus diſtinguitur ab illo ſecluſo intellectu; ſed etiam quæuis alia duratio creata diſtinguitur à re, quæ durat, eodem modo. Aſſertio hæc eſt valdè conſona doctrinæ Ariſtot. locis citatis, & eam docet D. Thomas vbi ſuprà, & Doctores in præcedenti aſſertione relati.

Et probatur in primis, ex ibidem dictis: nam duratio motus diſtinguitur ſecluſo intellectu ab illo: ergo etiam quæuis alia duratio creata quantumuis permanens, diſtinguitur eodem modo à re, quæ durat. Patet conſequentia: tum ex paritate rationis; tum etiam, quia omnes durationes creatæ debēt in hoc cōuenire, quod eſt diſtingui, vel non diſtingui realiter à ſe durante.

35 Secundò probatur aſſertio: priùs eſt rem exiſtere, quàm durare: ergo duratio habet ſe, vt accidens reſpectu rei, etiam vt exiſtentis: ergo diſtinguitur ſecluſo intellectu ab illo. Antecedens patet: quia exiſtentia eſt magis intrinſeca rei, quàm duratio. Prima verò conſequentia etiam conſtat: quoniam quidquid aduenit enti in actu perfecto, aduenit illi accidentaliter, & eſt verum accidens illius (vt ex Ariſtot. & Diu. Thom. ſupra lib. 1. diſput. 3. num. 50. vidimus.) Ex quo etiam ſecunda conſequentia liquet: nam idem non poteſt realiter accidere ſibi ipſi: ergo ſi duratio aduenit accidentaliter ſubſtantiæ, vt exiſtenti; conſequens eſt vt diſtinguatur ſecluſo intellectu ab illa. Maximè, quia vt ſupra locis citatis oſtendimus contra Suarez & alios, diſtinctio rationis ratiocinatæ inter duo non eſt ſatis ad ſaluandum, quòd vnum eorum ſit vera ſit accidens; ſecùs verò aliud.

36 Confirmatur ratione, quam ex parte etiam innuit D. Thomas quæſt. citata ex 1. part. 2. Nam in Deo duratio eius intrinſeca, ſcilicet æternitas ſolùm diſtinguitur virtualiter eminenter ab eſſentia, & eſſe diuino, & eſt affectio attributalis ipſius: ergo in creaturis durationes illarum diſtinguentur actu ab illis, etiam vt exiſtentibus; ac proinde ſecluſo intellectu aduenient accidentaliter illis ſic conſideratis, eruntque vera accidentia reſpectu illarum. Hæc ſecunda conſequentia patet ex dicta probatione præcedenti. Prima verò etiam conſtat: quia diſtinctio virtualis, quæ eſt in Deo inter eius eſſe, & attributa, ſumitur ex diſtinctione reali, quæ eſt in creaturis inter ſimiles rationes: quoniam ex eo in Deo diſtinguuntur virtualiter: quia æquiualent rebus, quæ in nobis ex natura rei diſtinguuntur actu. Antecedens autem non indiget probatione; quia æternitas eſt attributum Dei, ortum ex immutabilitate diuina.

Diluuntur argumenta initio propoſita.

§. IV.

37. AD primum pro prima ſententia reſpondetur: quòd ſicut in duabus albedinibus inter ſe ſimilibus diſtinguimus ſimilitudinem fundamentalem à ſimilitudine formali, ex quibus prior conuenit albedini per ſe & ratione ſui; poſterior verò ratione alicuius accidentaliter ſuperadditi, ſcilicet ratione relationis: ita duplex permanentia, ſeu continuatio in eſſe debet neceſſariò in rebus diſtingui, alia fundamentalis, alia verò formalis; prior conuenit rei ratione ſuæ eſſentiæ, vt exiſtentia; poſterior verò ratione alicuius ſuperadditi: quia eſt permanentia accidentalis, & proxima ratio menſuræ: ac proinde accidens ſuperadditum ipſi, vt in ſecunda aſſertione oſtendimus, & conſequenter præſupponit aliquid, quod ſit radix illius, & fundet ipſam.

Vnde ad formam argumenti reſpondetur diſtinguendo maiorem: & ſi intelligatur de permanentia, ſeu continuatione in eodem eſſe, formali, ſeu accidentali, concedenda eſt, ſecùs ſi intelligatur de continuatione in eſſe fundamentali. Ex eodem modo diſtinguenda eſt minor. Et ad probationem dicendum eſt: creationem, & conſeruationem non terminari per ſe primò ad permanentiam, ſeu continuationem in eſſe, formalem, & accidentalem; ſed ad eſſe, & continuationem eius radicalem, & fundamentalem: quia vt ſupra quæſt. 2. huius diſputationis in ſolutione ad 3. explicuimus, non ſolùm per creationem; ſed etiam per conſeruationem producitur eſſe ex nihilo, ſeu ex nullo præſuppoſito ſubiecto, per quod talis res coaptatur durationi accidentali, & fundat illam: imò in rebus habentibus totum ſuum eſſe ſimul; atque adeò, & totam ſuam durationem intrinſecam in inſtanti ſuæ productionis, vt contingit in Angelis, ſatis eſt quòd intelligantur eſſe, & terminare ſuam creationem, ad hoc vt intelligantur ſufficienter coaptari ſuæ durationi formali, & accidentali, quoad omnia intrinſeca, quæ importat, licet talis duratio, quæ retenta eſt in eo inſtanti, non intelligatur coexiſtere tempori extrinſeco, vſque dum res illa intelligatur conſeruari.

38 Ad confirmationem reſpondetur negando antecedens. Et ad probationem dicendum eſt: quòd vt res permanens, verbi gratia, Angelus, duret duratione formali, & accidentali, non eſt neceſſe, ei aliquid addi præter ipſam permanentiam accidentalem. Cæterùm quia effectus huius durationis eſt, quòd eadem met res duret formaliter in eſſe: adeò quamuis augeatur (vt ſic dicamus) tales eſſe, ſeu habeat aliquid ſuperadditum: nihilominùs eadem met res, quæ antea intelligebatur eſſe, intelligitur durare in eo.

Ad ſecundum conceſſa maior; ſed diſtinguenda eſt minor: & ſi intelligatur de duratione fundamentali, concedenda eſt; ſecus ſi intelligatur de duratione formali, & accidentali. Quare ſicut dato quòd Deus à duabus albedinibus ſeparet ſimilitudinem formalem, tunc manerent ſimiles, non quidem formaliter ſed fundamentaliter: ita dato quòd produceret, aut conſeruaret Deus eſſe ſubſtantiale Angeli abſque eius duratione formali, tunc duraret fundamentaliter; non verò formaliter, & accidentaliter: quia (vt ſupra dicebamus) duratio accidentalis non dicit præciſe eſſe non interruptum; alioquin tenerentur aduerſarij admittere in Deo plures æternitates, & ex conſequenti plures æternos, quandoquidem admittuntur ab eis plures rationes formales habentes eſſe non interruptum quod ſanè eſt contra ſymbolum Athanaſij, vt conſtat. Vnde in opinione Thomiſtarum humanitas Chriſti habet eſſe diuinum, non interruptum, & non durat formaliter per illud; ſed per propriam durationem creatam.

36 Ad tertium reſpondetur, tempus dici eſſe numerum motus: quia eſt menſura illius eo modo, quem quæſtione ſequenti explicabimus. Vndè ſicut quantitas eſt menſura ſaltem paſſiua ſubſtantiæ, in qua eſt, & nihilominus diſtinguitur realiter ab illa: ita hoc ipſum de tempore reſpectu motus dici poteſt. Adde poſſe etiam non improbabiliter reſponderi, quod tempus ideo dicitur numerus motus ſecundùm prius & poſterius: quia cauſatur ex priori, & poſteriori motus: ac proindè prædicta propoſitio reddit ſenſum cauſalem.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm tempus rectè definiatur per hoc, quòd ſit numerus ſecundùm prius, & poſterius.

POſtquam explicuimus plura ad eſſentiam tẽporis pertinentia, & ad intelligentiam definitionis eiuſdem ab Ariſtotele tradita neceſſaria: reſtat nunc examinare, an prædicta definitio ſit legitima.

40 Partem negantem tuentur plures ex veteribus Philoſophis Strato, Lampſazenus Theophraſti auditor, (vt inquit Simplicius in ſua digreſſione,) Galenus, & alij. Probatur primò: quia tempus eſt quantitas continua, numerus verò eſt quantitas diſcreta: ergo tempus malè definitur per numerum, ſicut quantitas diſcreta malè definiretur per continuam, quæ differt genere ab ipſa.

Confirmatur: numerus formaliter loquendo ſolùm conſtat ex vnitatibus indiuiſibilibus: ſed tempus conſtat ex partibus diuiſibilibus, ſcilicet præterito & futuro, nõ verò ex ſolis inſtãtibus: ergo nõ eſt numerus

Secundò

Secundò, ſi tempus eſſet numerus motus, eſſet etiam menſura illius: nam numerus menſura eſt rei numeratæ: at non poteſt eſſe menſura illius: ergo neque numerus. Minor patet: quia menſura debet eſſe notior re menſurata; ſed motus eſt notiſſimus, & ad ſenſum parens, tempus verò eſt valdè ignotum, vt teſtatur D. Auguſt. 11. Confeſſ. cap. 14. ergo, &c.

41. Tertiò, tempus non ſolùm eſt numerus, & menſura motus; ſed etiam ſubſtantiæ corruptibilis, vt ex D. Thom. infrà dicemus: ergo potiùs deberet definiri per hoc, quòd ſit numerus, ſeu menſura ſubſtantiæ, quàm per hoc, quòd ſit numerus motus. Patet conſequentia: quia, ſi ſemel tempus eſt numerus menſurans ſubſtantiam, fiet indè, vt potiſſimè ad illam dicat habitudinem.

Confirmatur: tempus non ſolùm eſt numerus motus: ſed etiam quietis ſaltem priuatiuæ: ergo debuit definiri per hoc, quod ſit numerus motus, & quietis. Conſequentia patet. Antecedens autem probatur: nam quies priuatiua tantùm poteſt eſſe in tempore: quia dicit carentiam motus cum aptitudine ad illum: motus autem non poteſt exerceri, niſi in tempore: ergo, &cætera.

Vltimò, prius, & poſterius tempore determinantur, & per illud definiuntur: ergo non debet tempus per illa definiri. Patet conſequentia: quia alioqui committeretur vitioſus circulus.

42. Pro huius quæſtionis deciſione notandum eſt, quod iuxta mentem Ariſtotelis, & Diui Thomæ, necnon diſcipulorum eius, hæc definitio temporis ſolùm conuenit tempori, intrinſecè menſuranti circulationem primi mobilis. Vndè idem Philoſophus in præſenti, poſtquam in textu 101. tradidit hanc temporis definitionem, ſtatim in textu 132. ſic inquit. *Dubitabit autem aliquis, & qualis motus tempus numerus ſit.* Et tandem in textu 133. dubitationi reſpondet his verbis. *Si igitur quod primum menſura omnium proximorum, circulatioque regularis menſura maximè: quia numerus huiuſmodi notiſſima eſt, alteratio quidem, & augmentatio non ſunt regulares, loci autem mutatio eſt. Vnde & videtur tempus eſſe ſphæra motus: quia hoc menſurantur alij motus.* Et hoc ipſum fatetur ibidem Diuus Thomas lect. 25.

Cæterum cum hoc ſtat Ariſtotelem tali ingenio, & arte prædictam definitionem confeciſſe, vt poſſit optimè cæteris aliis temporibus aliorum motuum accommodari, & pro eorum naturis explicandis deſeruire: quia licet non habeant ita ſtrictè rationem menſuræ, ſicut tempus cauſatum ex motu primi mobilis, verè tamen ſunt menſuræ intrinſecæ propriorum motuum.

43. His ergo ſuppoſitis, dicendum eſt primò, definitionem hanc eſſe legitimam. Ita Ariſtoteles, & Diuus Thomas in præſenti cap. 11. & opuſc. 44. Simplicius, Themiſtius, Albertus Magnus, & Commentator ibidem, Iandunus, in præſenti quæſt. 19. Iauell. quæſt. 21. Ferrara qu. 5. Soto qu. 4. Tolet. quæſt. 13. Pereyrus lib. 12. cap. 2. Murcia, Rubio, Maſius, & plures alij. Probatur: definitum huius definitionis eſt tempus primæ circulationis primi mobilis: ſed hoc optimè explicatur per illam: ergo etiam ipſa erit optima. Maior patet ex dictis. Minor verò etiam conſtat: quoniam vt quæſt. 6. dicemus, proprium eſt huius temporis, ita menſurare intrinſecè motum prædictum, vt habeat propriiſſimè omnes conditiones requiſitas ad rationem menſuræ omnium motuum ſecundùm prius, & poſterius eorumdem: ſed hoc ipſum explicatur per hanc definitionem: quia illa particula *numerus motus* idem ſignificat, quod menſura motus, vt ſupra explicuimus: ergo, & cætera.

44. Dicendum eſt ſecundò. Hæc definitio poteſt accommodari, & deſeruire ad explicandas naturas temporis intrinſeci aliorum motuum. Probatur ex dictis: nam ſi illa particula *numerus* non ſumatur pro menſura extrinſeca omnium motuum, & per ſe habente omnes conditiones, quæ non ſolùm ad eſſentialem; ſed ad ſtrictiſſimam rationem menſuræ deſiderantur, poteſt optimè per hanc definitionem explicari natura cæterorum temporum; ergo, &c. Antecedens patet: quia loquendo de his, quæ eſſentialiter requiruntur ad rationem menſuræ intrinſecæ, quoduis tempus eſt menſura, ſaltem intrinſeca partis præteritæ, & futuræ ſui motus: ſiquidem eſt vara quantitatis ſpecies, vt in Logica diximus, & ita debet eſſet menſura proprij ſubiecti, *quo* ſcilicet motus: ſed hoc poteſt optimè explicari per hanc definitionem: ergo per illam poteſt optimè natura cæterorum temporum declarari.

Confirmatur: ex eo quòd æternitas eſt menſura propria diuini eſſe omnino immutabilis; ideo optimè explicatur per hoc, quòd ſit menſura einſdem eſſe. Et ſimiliter: quia æuum eſt menſura rei immutabilis ſecundùm eſſe; ſed mutabilis ſecundùm accidentia: ideo rectè explicatur per hoc, quòd ſit menſura prædicti eſſe: ergo cum quoduis tempus Phyſicum ſit menſura motus; ita vt nihil menſuretur per ipſum tanquam per propriam menſuram, niſi ſit motus, vel ſit tranſmutabile ſecundùm ſuum eſſe, ac proindè ſit ſecundùm illud motui ſubditum: conſequens eſt, vt prædictum tempus rectè definiatur per hoc, quòd ſit numerus, ſeu menſura motus, &c.

45. Ad primum, & eius confirmationem reſpondetur: quod idem eſt tempus eſſe numerum motus ac eſſe menſuram eius, vt ſuprà dictum eſt: cur autem ratio menſuræ explicetur per numerum in quantitate continua, iam ſuprà à nobis quæſtione 1. huius diſput. expoſitum fuit.

Ad ſecundùm reſpondetur, quod ſicut colores, & differentiæ eorumdem ſunt ſatis nobis cognitæ in actu exercito: quandoquidem à ſenſu euidenter, & intuitiuè percipiuntur; & nihilominus cum hoc ſtat eſſe difficile aſſignare in actu ſignato propriam differentiam cuiuſlibet, ita tempus in actu exercito facile cognoſcitur; quia in actu exercito percipimus præteritionem, & fluxum illius, & rerum, quæ tempore durant, attamen difficile eſt in actu ſignato explicare tum eius exiſtentiam tum etiam eius fluxum. Cæterum ad hoc vt tempus ſit ſufficienter notum ad metiendum motum, ſatis eſt, quod priori modo ſit nobis manifeſtum. Et congruit hæc ſolutio cum teſtimonio ex Auguſtino relato: nam ibidem inquit. *Quid eſt tempus? Si nemo ex me quærat, ſcio; ſi quærenti explicare velim, neſcio.*

46. Ad tertium reſpondetur concedendo antecedens, & negando conſequentiàm: & ad probationem, ideo *eſſe* rerum corruptibilium menſurari tempore: quia vt docet Ariſtot. cap. 14. huius lib. ſemper ſunt in fluxu, & tendentia ad interitum, vel ſaltem ſunt tranſmutabiles ſecundùm eſſe: quoniam vt bene notauit D. Thom. 1. parte quæſt 10. art. 5. nihil menſuratur per tempus: ac proindè neque ſubeſt illi vt propriæ durationi intrinſecæ, niſi vel ſit motus, vel id, quod eſt ſecundùm ſuum eſſe ſubiectum motui. Vndè non mirum, quòd per fluxum, & motum potius, quàm per quidpiam aliud definiatur tempus.

Ad confirmationem reſpondetur: tempus per prius eſſe menſuram motus, ſecundariò autem, & per accidens menſurare quietem priuatiuam. Vnde nullo modo afficit ipſam, nec illi ineſt; benè tamen motui; & ideo ſatis fuit poni in definitione temporis, quòd ſit numerus motus.

Ad vltimum reſpondetur ex D. Thom. in præſenti lect.

tis, quæſt.11.&c eſt communis inter Thomiſtas : imò Suarez loco citato fatetur, hanc eſſe communem Doctorum ſententiam.

Probatur primò ex Ariſtot. in hoc libro. capite 10. vbi poſtquam text. 89. ſibi oppoſuiſſet, tempus non exiſtere per ſuas partes: quia hæ ſunt præteritum, & futurum: nec per inſtantia: quia iſta non ſunt partes illius, & nihil exiſtit niſi ratione ſuarum partium, & ita tempus numquam exiſtere. Poſtea in text. 105. ſoluit hoc argumentum, (vt optimè notauit Soto in præſenti quæſt. 4. in ſolutione ad quartum) dicens : *Quod ſi ſemel inſtans exiſtit, tempus habebit exſiſtentiam, & econtra, ſi tempus exiſtit, etiam exiſtet inſtans, cuius nulla alia ratio eſſe poteſt, niſi quia exiſtentia temporis eſt exiſtentia inſtantis, & ita hoc exiſtente, exiſtet etiam tempus ratione illius.* Vnde, D. Thom. exponens Ariſtotelem ſic ait: *Aſſignat rationem eorum, quæ dicuntur de nunc, & primo eius, quod dicitur, quod nihil eſt temporis, niſi nunc,*

52 Confirmatur primò ex D. Auguſtin. 11. confeſſ. cap. 5. vbi ſic ait : *Si quid intelligitur temporis, quod in nullas, vel minutiſſimas momentorum partes diuidi poſſet, id ſolum eſt, quod præſens dicatur, quod tamen ita raptim a futuro in præteritum tranſulat, vt nulla mora extendatur: nam ſi extenditur, diuiditur in præteritum, & futurum, præſens autem nullum habet ſpatium.*

Confirmatur ſecundò ex D. Thom. in præſenti lect. 23. his verbis : *Sed motus* ac proinde tempus, *non habet eſſe fixum in rebus, nec aliquid actu inuenitur in rebus de motu, niſi quoddam indiuiſibile motus, quod eſt motus diuiſio,* & 1. part. quæſt. 46. art. 3. ait : *Nihil fit, niſi ſecundum quod eſt, nihil autem eſt temporis, niſi nunc. Vnde non poteſt fieri, niſi ſecundum aliquod nunc : non quia in ipſo primo nunc, ſit tempus, ſed quia ab eo incipit tempus &c.* & qu. 66. art. 4. ad 5. aſſerit. *Tempus autem, quod non eſt permanens, concreatum eſt in ſuo principio: ſicut etiam modo nihil eſt accipere in actu de tempore, niſi nunc.* Quod etiam, perſpicuis verbis docet opuſc. 44. de tempore.

53 Deinde probatur ratione, primò : tempus eſt numerus motus ſecundùm prius, & poſterius, vt ex Ariſt. & D. Thom. vidimus: ergo partes illius tantùm ſunt præteritum, & futurum : ergo non datur aliqua pars, quæ ſit præſens per ſe, & ratione ſui : ſed ſolùm ratione inſtantis. Hæc vltima conſequentia quoad primam eius partem patet: quia ſi daretur pars temporis, quæ per ſe, & ratione ſui eſſet preſens, fieret inde, vt partes temporis non ſolùm eſſent pars præterita, & futura; ſed etiam pars præſens. Quoad ſecundam verò partem etiam liquet, quia non remanet aliud præter inſtans, per quod poſſit exiſtere. Prima verò conſequentia etiam conſtat: quia aliàs tempus non ſolum eſſet numerus motus ſecundùm prius & poſterius, id eſt, ſecundùm partem præteritam, & futuram, ſed ſecundùm præſentem, præteritam, & futuram; & conſequenter definitio mutila eſſet.

Confirmatur, quia ſi motus, & conſequenter tempus haberent partem præſentem ratione ſui, tunc tempus potiùs eſſet numerus, & menſura motus ſecundùm hanc partem, quam ſecundùm alias: quia hæc eſſet potiſſima illius pars : ergo non debebat mentio illius in definitione temporis prætermitti.

54 Secundò probatur ratione deſumpta ex eodem D. Th. opuſc. 44. quam ſub his verbis proponit *Quia qualibet pars cuiuſlibet ſucceſſiui eſt diuiſibiles in diuerſas partes : ſi ergo aliquod ſucceſſiuum exiſteret non ſolùm ſecundùm aliquod indiuiſibile ſui ; ſed ſecundùm aliquam ſui partem, ſequitur, quod multæ partes alicuius ſucceſſiui ſimul eſſent, quod eſt contra rationem ſucceſſiuorum.*

Nec refert, ſi dicas, partem illam eſſe diuiſibilem in plures partes præſentes præſentia fluenti, & ita non habere eſſe permanens. Nam contra hoc eſt, quòd hæc ſolutio tantùm nititur verbis, & illis ludit : nam vel per hoc, quod partes illæ ſint præſentes fluenter, ſignificatur, quòd ſimul exiſtant : vel quòd vna extiterit, & alia extitura ſit. Si primum, ergo luditur verbis: quandoquidem reuera dantur plures partes ſimul exiſtentes, atque ita præſentes ſimultaneè, & ex conſequenti permanenter. Si verò ſecundum, dicatur: ergo iam non datur pars temporis, quæ ratione ſui habeat propriam præſentialitatem, ſed partes temporis tantùm erunt præteritum, & futurum, & ita ſolùm erunt præſentes ratione inſtantis.

Confirmatur : inſtans minùs durat, quàm duraret illa pars: & nihilominus, quia habet ſuum eſſe ſimul, ideo exiſtit ſimultaneè & ſuo modo permanenter: ergo potiori ratione idem erit dicendum de illa parte præſenti.

55. Vltimò peculiariter ſuadetur aſſertio contra eos qui non ſolùm admittunt partem temporis per ſe, & ratione ſui præſentem ; ſed etiam addunt, hanc eſſe partem quandam aliquotam, licet breuiſſimam & imperceptibilem; etenim ſi ſemel ponitur pars præſens, & diuiſibilis in plures, & plures medietates ſimul præſentes: conſequens eſſet, vt dimidium illius partis ampliùs duraret, quàm ſua duratio; & ſimiliter, quòd inſtans plus duraret, quam per inſtans : ſed hæc duo implicant, vt ex ſe conſtat : ergo, &c. Sequela quoad primam partem patet : nam dimidium illius medietatis tamdiù duraret, quamdiù tota illa pars, cuius eſt dimidium: alioqui prædicta pars non eſſet ſecundùm omnes ſuas partes ſimul præſens, & tamen non habet niſi dimidium durationis eiuſdem partis : ergo iam duraret amplius, quàm eſſet ſua duratio. Et idem argumentum poteſt fieri de aliis, & aliis medietatibus vſque in infinitum. Ex quo etiam ſequela quoad ſecundam partem conſtat : quia quodlibet inſtans continuatiuum illius partis in infinitum diuiſibilis, tamdiù durat, quamdiù ipſa pars, aliàs duraret ſine ſuis continuatiuis, vel ſine aliquo ex illis, atque adeo quodlibet ex illis inſtantibus amplius duraret, quàm per inſtans.

RATIONES DILVVNTVR PRIMÆ ſententiæ.

§ III.

56 AD primum ergo pro prima ſententia reſpondetur, concedendo antecedens, & negando conſequentiam: nam hoc eſt proprium entis ſucceſſiui quale eſt tempus & motus, quòd eius partes tantùm ſunt præteritum, & futurum, vt explicatum eſt. Et ita quamdiu retinent rationem partis immediatè præteritæ, vel immediatè futuræ, debent habere exiſtentiã: alioqui tempus ipſum non eſſet aliquid reale : quoniam eius partes quatenus tales ſunt, nunquam exiſterent. Vnde prædictæ partes nequeunt exiſtere niſi tantum per inſtans; quia tunc præcisè datur vna pars in rerum natura immediatè præterita, & alia immediatè futura ; quando datur inſtans vniens, & veluti tangens vtramque.

Diximus *immediatè præterita & immediatè futura*: quia hæ ſolæ ſunt, quæ actu exiſtunt per inſtans: nam quæ mediatè, & remotè ſunt præteritæ, vel futuræ, non ſunt actu per aliquid ſui quod faciat illas realiter exiſtentes; ſed iam extiterunt: vel extituræ ſunt per pro-

multa menſurari poſſunt. Et confirmatur: quia D. Th. ibidem tantum concedit vnicum æuum menſurans res incorruptibiles, & hoc inquit eſſe in primo æuiterno: ergo ſimiliter tantum erit vnicum tempus, quod ſit in primo motu, & mobili. Patet conſequentia: nam ſi cætera æuiterna non habent proprium, & peculiare æuum; ſed tantum extrinſecè menſurantur per æuum primi æuiterni, conſequens eſt vt res temporales non habeant proprium, & peculiare tempus; ſed tantum menſurentur tempore extrinſeco primi mobilis.

Secundò, quia ſi quilibet motus haberet ſuum proprium, & intrinſecum tempus, ſequeretur, quòd plura accidentia ſolo numero diſtincta eſſent ſimul in vno, & eodem mobili; ſed hoc eſt impoſſibile: ſiquidem accidentia indiuiduantur à ſubiecto: ergo, &c. Sequela probatur: nam poteſt contingere, vt idem mobile ſimul moueatur motu locali augmentationis, & alterationis: & ita ſimul habebit tria tempora ſola numerò diſtincta: quandoquidem tempora horum motuum non habent, vnde ſpecie diſtinguantur.

63. Secunda ſententia aſſerit, in quouis motu eſſe ſuam intrinſecam durationem, ſeu tempus, & conſequenter multiplicari ad multiplicationem motuum: ita tamen quod duratio intrinſeca motus rei inferioris ſit ex natura ſua ſubordinata, & menſurabilis per durationem cauſatam ex motu primi mobilis. Sic tenent Simplicius in cap. 14. Caiet. 1. part q. 10. art. 6. Rubio, & Plaza in præſenti, & quamplurimi ex Iuniolibus, tam ex Thomiſtis, quàm ex aliis.

Et quidem quoad ſecundam partem videtur ſententia hæc manifeſta: ſiquidem res inferior menſuratur per ſuperiorem iuxta illud Ariſtotelis, & D. Thom. 1. p. q. citata: *Primus in vnoquoque, genere eſt menſura cæterorum*. Quoad primam verò partem probatur primò. Non ſolum motus primi mobilis habet prius, & poſterius, ſed etiam cæteri alij motus: ergo non ſolum motus primi mobilis; ſed etiam alij habent intrinſecum tempus. Antecedens patet. Conſequentia verò probatur: quia partes temporis cauſantur ex partibus prioribus, & poſterioribus motus: non enim ob aliud habet motus durationem ſucceſſiuam, diuiſibilem; niſi quia habet partes priores, & poſteriores: ergo ſi in cæteris motibus inueniuntur hæ partes, etiam in illis inuenietur intrinſecum tempus.

Secundò, quia ſi deſtructio primo mobili manerent res ſublunares cum ſuis motibus, tunc reuera durarent, & nihilominus non durarent per tempus extrinſecum primi mobilis, vt ex ſe conſtat: ergo per proprium extrinſecū tempus, & ex conſequenti tempus multiplicabitur ad multiplicationem motuum.

64. Tertia ſententia conuenit cùm præcedenti in hoc, quod quæuis res habet ſuam intrinſecam durationem, addit tamen, hanc non eſſe ex natura ſua ſubordinatam, & menſurabilem per aliam: & ita nec tempus intrinſecum horum inferiorum petere ab intrinſeco menſurari per tempus primi mobilis, nec æuum, aut tempus Angeli inferioris per æuum, aut tempus ſuperioris. Ita videtur ſentire Suarez diſput 50. Metaph. ſect. 6. & Vaſquez 1. part. diſp. 34. cap. 2. num, 8. Et quidem quoad primam partem non eget probatione, ſuppoſitis his, quæ pro ſecunda ſententia adduximus.

Quoad ſecundam verò probatur: quia vnum æuum, verbi gratia, non eſt notius alio, ſiue reſpectu intellectus diuini, vt ex ſe conſtat, ſiue reſpectu intellectus Angeli: quia quiuis Angelus æqualiter cognoſcit omnia æua, aut tandem reſpectu intellectus humani, qui ſolum cognoſcit per analogiam ad noſtrum tempus: ergo nullum eorum eſt ex ſe aliorum menſura: ergo idem etiam dicendum erit de vno tempore collato ad aliud. Secunda conſequentia patet ex paritate rationis. Prima verò etiam conſtat: quoniam menſura debet eſſe notior re menſurata, vt ita per illam deueniatur in cognitionem eius.

65. Confirmatur primò: quia vnum æuum, aut tempus eatenus per ſe loquendo poterat menſurari per aliud, quatenus coexiſtit illi: at hæc coexiſtentia non eſt habitudo menſurabilis ad menſuram: quia nec eſt diſquiparentiæ, nec importat dependentiam vnius durationis ab alia: ergo, &c.

Confirmatur ſecundò: quia ſaltem tempus Angelicum, quod cauſatur ex operatione primi Angeli, nequit eſſe, ex ſe menſura operationum cæterorum ſpirituum: ergo non de ratione menſuræ inferioris ſubordinari, & eſſe ex ſe menſurabilem per ſuperiorem. Antecedens probatur: nam operatio illa cum ſit libera, poteſt magis, aut minus; imò & aliquando non permanere; ac proinde non habebit vniformitatem requiſitam ad hoc, vt ex ſe ſit menſura aliarum operationum.

DECIDITVR QVÆSTIO.

§. II.

66. PRo deciſione huius quæſtionis notandum eſt ex D. Thom. in 2. diſt. 12. q. 1. art. 5. ad 3. & 1. p. q. 66. art. 4. ad 3. Tempus dupliciter poſſe ſumi. Primò ſecundùm eſſentialia ipſius, ſecundùm quam rationem importat durationem cauſatam ex priori, & poſteriori motus. Secundò in ratione menſuræ omnium motuum, non qualitercunque; ſed accommodatè ad hoc, vt ſecundùm communem vſum facilè, & ſine erroris periculo certificemur de ſucceſſione, & duratione quorumcunque motuum, ſecundùm quam rationem inuoluit tres illas conditiones ab Ariſtotele 10. Metaph. & hoc lib. cap. 14. petitas. Prima, quòd ſit aliquo modo indiuiſibilis: quia per id, quod eſt ſimplicius, & minimum ſui generis menſuramus iuxta communem vſum cætera alia. Secunda; quòd ſit vniformis, & inuariabilis, vt ita abſque erroris periculo poſſimus per illam in cognitionem rei menſuratæ deuenire. Tertia, quòd ſit notior aliis ſui generis: quia per id, quod eſt notius, optimè deuenimus in notitiam rei ignotæ.

Cæterùm, quia iuxta frequentiorem vſum, & communem loquendi modum ſumimus tempus ſecundùm rationem menſuræ iam explicatam: ideò tempus illud, cui prædictæ conditiones conueniunt; dicitur in communi modo loquendi, & quaſi per antonomaſiam tempus. Vnde D. Thom. loco ex ſecundo ſententiarum citato dixit: *Numerum cuiuſcumque ſucceſſionis dici largè tempus*; non quidem ob aliam rationem, niſi quia deſunt illi conditiones illæ requiſitæ ad ſtrictam rationem menſuræ iam explicatam. Et loco citato ex 1. part. ſic concludit: *Motum autem non eſt intelligere ſine tempore, cum nihil ſit aliud tempus, quàm numerus prioris, poſterioris in motu*: quia ibi loquitur de tempore ſecundùm eſſentialia ipſius, vt ex ſe, & ex contextu conſtat.

67. Hoc ergo ſuppoſito, dicendum eſt primò. Si tempus ſumatur ſecundùm rationem eſſentialem temporis, tunc licet non multiplicetur eſſentialiter, & ſpecificè, multiplicatur tamen materialiter, & numericè, ad multiplicationem motuum, & ſubiectorum, in quibus eſt. Hæc eſt mens Ariſtotelis, & D. Thomæ, & ita tenent eam Caiet. loco citato Maſius, Rubio in præſenti, & alij plures ex Thomiſtis.

Probatur primò ex Ariſtotele in hoc lib.text.132. vbi inquit:*tempus eſſe numerum cuiuſcunque motus*. Et cap. 10.cum inquiſiſſet an tempus ſit vbique ? reſpondet: *vnique eſſe : quia vbique eſt aliquis motus* : ergo cum conſtet,motum cæli non eſſe vbique,ſit inde , vt non ſolus ipſe,ſeu duratio eius ſit tempus; ſed etiam durationes aliorum motuum.Et tandem capite 13.& 14.dicit.*Quod ſicut ſeptenarius diuiditur in ſeptenarios : ſic tempus in plura tempora.*

Et confirmatur:tum ex D. Thoma locis citatis ex 2.ſent.& qu.66.1.p. nec non qu.10. art. 6. in quo loco hoc ipſum apertè innuit , vt in ſolutione ad 1. pro prima ſententia expendemus : tum etiam ex D. Auguſt.11.confeſſ.cap.32,vbi ſic inquit. *Audiui à quodam homine docto, quod ſolis , ac lunæ,ac ſyderum motus ſint tempora,& anni:cur enim non potius omnium corporum motus ſint tempora? an vero ſi ceſſaſſent cæli lumina,& moueretur rota figuli , non eſſet tempus?*

Confirmatur tandem fundamentis pro ſecunda ſententia adductis , quæ abſque dubio aſſertionem hanc conuincunt : & ideò non oportet alias rationes ad eius probationem producere.

68 Dicendum eſt ſecundò , ſi tempus ſumatur ſecundùm rationem menſuræ iam explicatam , tunc tantum erit vnicum numero tempus , ſcilicet illud; quod eſt intrinſecè in motu primi mobilis,& eſt menſura extrinſeca omnium aliorum motuum. Hanc diſertis verbis docet Ariſt. in hoc lib 4. c. 14. vbi motui primi mobilis,quia habet conditiones iam dictas ad rationem menſuræ ſupra explicatæ, tribuit abſolutè, & per antonomaſiam denominationem temporis dicens:*Primum aliquid eorum,quæ ſunt eiuſdem generis menſura eſt , quæ æquabilis eſt conuerſio , menſura erit: maximè,quod eius numerus ſit notiſſimus.*

Confirmatur ex D. Thom.1.p.q.10.art.citato, & qu. 66.& 2.ſent.ac tandem 4.Phyſic.tex.133.lect.23.vbi hoc ipſum eleganter docet,& probat. Videatur ibidem.

69. Ex quibus omnibus ſequens probatio deduci poteſt : quia ſolus motus primi mobilis eſt primus inter alios motus, & minimos ſui generis , quippè qui eſt omnium velociſſimus : & tandem regulariſſimus,& notiſſimus omnium : atque ita ſoli illi conuenit habere durationem ſucceſſiuam , quæ ſit menſura omnium aliorum motuum,vt ex D. Thom. & ex ſe conſtat: quia menſura prædicta debet habere has conditiones.

Nec refert , ſi obiicias:tum quòd motu horologij menſuramus motum primi mobilis : ergo motus , & duratio eiuſdem primi mobilis non erit prima menſura reliquorum motuum:tum etiam quia dies, menſis,& annus ſunt tempora , licet tempus ſumatur in ratione menſuræ:ſed annus , & menſis cauſantur ex motu ſolis per Zodiacum , dies autem ex reuolutione primi mobilis ſuper polos mundi , quæ ſpatio viginti quatuor horarum abſoluitur : ergo non ſolum ex motu primi mobilis : ſed etiam ex aliis motibus cauſatur tempus ſecundùm dictam rationem menſuræ conſideratum.

70 Reſpondetur enim ad primam obiectionem, id eſſe per accidens. Cæterum motui primi mobilis per ſe conuenit , vt ſit id , ex quo cauſatur tempus habens ſeu fundans prædictam rationem menſuræ. Ad ſecundum verò in primis dicimus , annum non cauſari , niſi ex repetitione dierum ; ſicut & dies ex motu primi mobilis cauſatur. Vnde de primo ad vltimum , tempus menſurans omnes motus oritur ex reuolutione illa primi mobilis.Deinde addimus , tempus ſecundùm rationem menſuræ iam explicatam tantùm conuenire durationi illi ſucceſſiuè , quæ ſecundùm conditiones explicatas poteſt omnia temporanea menſurare. Hæc autem eſt tempus primi mobilis,vt iam explicuimus, & non alia,

Solutio argumentorum vtriuſque ſententia.

§. I I I.

71. AD argumenta aliarum ſententiarum ferè patet ex dictis. Ad primum enim pro prima ſententia iam conſtat , quomod D. Thom. ſolum loquatur de tempore,& æuo ſecundum rationem menſuræ concluſione ſecunda explicatam;non verò negat eſſe in quouis Angelo , aut temporanea ſuam propriam durationem:& ideo in fine corporis non concluſit abſolutè eſſe tantum vnum æuum,ſed dixit,*Concedimus ad præſens vnum eſſe æuum tantum*:quia loquebatur de æuo ſolum ſecundum rationem menſuræ, ſecundum quam ſolam conſiderationem , eſt tantùm vnicum.

Ad ſecundum dicendum eſt,motum eſſe ſubiectum *quo* temporis menſurantis ipſum ; & ideo ſatis eſſe multiplicari motum ſecundum ſpeciem , ad hoc , vt in vno,& eodem mobili poſſint :multiplicari tempora ſecundum numerum, non ſecus (proportione tamen ſeruata) ac ſi quantitates eſſent multiplicabiles in vna,& eadem ſubſtantia,poſſent multiplicari albedines.

72 Argumenta verò ſecundæ ſententiæ non indigent ſolutione;quia probant noſtram primam concluſionem : quamuis quoad ſecundum notandum ſit ex Diu.Thom.1.p.quæſt.66.art. citato, quod in caſu argumenti adhuc remaneret inter corpora naturalia aliquod , quod moueretur motu vniformiori, & ſimpliciori,quam cætera alia:& ex hoc motu cauſaretur idem numero tempus , ac eſt illud , quod modo eſt in motu primi mobilis. Sicut ſi Deus crearet Angelum ſuperiorem omnibus aliis , haberet (vt idem B. Doctor docet) idem numero æuum, ac habet Angelus, qui modo eſt ſuperior.

Et ratio eſt : quòd licet hoc numero tempus , vt eſt duratio ſucceſſiua motus , petat hunc numero motum & mobile ; attamen ſecundùm rationem menſuræ iam explicatam , ſatis eſt ad hoc ſit idem numero , quòd ſit in motu vniformi , velociori , & magis noto omnibus aliis ; ac proinde quòd ſit hic, vel ille motus , quid materiale eſt reſpectu illius in eſſe ſubiecti : quia formale illius tantùm eſt,quòd ſit motus habens prædictas conditiones , non ſecus (proportione tamen ſeruata) ac locus dicitur idem numero , licet fluant, & refluant ſuperficies : quia omnes illæ ſunt formaliter eædem , vt ſubſunt eidem ſubſtantiæ , non quidem materialiter : ſed formaliter ſumptæ , vt diſputatione 19. quæſtione 12. explicatum eſt.

73. Ad fundamenta pro tertia ſententia reſpondetur , negando antecedens. Et ad primam probationem dicendum eſt , durationem efficientem ſubiectum ſuperius, & ſimplicius,eſſe ex natura ſua notiorem reſpectu cuiuſcunque intellectus potentis cognoſcere illam ſecundùm ſe ſumptam. Et ad primam confirmationem reſpondetur,habitudinem illam pertinere ad relationem menſuræ,& menſurabilis : quia ex duratione ſuperiori cognoſcitur,quanta ſit inferior, quantum ad ſimplicitatem , & immutabilitatem.

Ad ſecundam confirmationem dicendum eſt, quod licet operatio illa ſuperioris Angeli non ſit regularis , & vniformis quantum ad coexiſtentiam cum tempore noſtro ; benè tamen quantum ad ſimplicitatem , & immutabilitatem ; & hoc eſt ſatis ad hoc , vt poſſit fundare rationem menſuræ reſpectu

aliarum

Digitized by Google

aliarum operationum. Sed de his ſatis: quia amplius ea diſcurrere ſuperat præſens inſtitutum.

QVÆSTIO VII.

Vtrum ſubſtantiæ generabiles, & corruptibiles, quoad ſuum eſſe menſurentur tempore.

74. MErito ſolùm inquirimus de menſura ſubſtantiarum generabilium, & corruptibilium: nam ſubſtantias, & accidentia incorruptibilia & ordinis ſupernaturalis certum eſt apud omnes non menſurari tempore; ſed alia menſura ſuperiori, ſcilicet æuo; ſicut & motum, & quietem priuatiuam menſurari tempore, vt docet Ariſt. in hoc lib. text. 118. quoniam tempus definitur: *Quod ſit numerus motus ſecundùm prius, & poſterius*, quies autem, cum ſit priuatio motus, debet ſaltem per accidens eadem menſura metiri. Quare ſolum reſtat difficultas quoad alia accidentia, & ſubſtantias corruptibiles. Cæterum, quia eodem modo philoſophandum eſt de his accidentibus corruptibilibus, & de ſubſtantiis, à quibus oriuntur, ideò breuitatis gratia ſolùm inquirimus de menſura harum ſubſtantiarum.

Addimus autem in titulo illam particulam *ſecundùm ſuum eſſe*, vt denotaretur, non eſſe ſermonem de illis præcisè ſecundùm ſuum eſſe eſſentiæ Metaphyſicæ: ſed ſecundùm ſuum eſſe exiſtentiæ, ſeu prout ſunt actu in rerum natura. Et licet poſſet inquiri de menſura operationum corruptibilium, ſubſtantiarum ſpiritualium: quia tamen id ad præſens non ſpectat, ideò ab hoc pro nunc abſtinemus. Videri tamen poſſunt Thomiſtæ quæſtione citata primæ partis, vbi docent quod operationes diſcretæ, & habentes per ſe ordinem ad inuicem, habent menſurari tempore Angelico, & diſcreto, ſicut & illæ, per quas continuò agunt in corpora, menſurantur tempore Angelico, & continuo, ſi ſint formaliter immanentes, & virtualiter tranſeuntes: nam ſi formaliter tranſeuntes fuerint, tunc tempus noſtrum erit earum menſura. Et tandem aliæ operationes corruptibiles earum menſurantur inſtanti temporis Angelici, ſeu ſpiritualis.

Refertur opinio negans.

§. I.

75. PArtem negantem tuentur Scot. in 2. diſt. 2. q. 4. Durandus ibidem qu. 6. Henric. quolib. 15. qu. 13. Heruæus quodlib. 1. q. 12. Suar. Tom. 2. Metaph. diſt. 50. ſect. 7. Conimbric. 4. Phyſic. cap. 12. q. 13. art. 1. Rubio in præſenti tract. de tempore qu. 5. quamuis in aſſignanda menſura, qua menſurantur, non omnes conueniant: nam Scotus ſentit eam eſſe æuum: Henricus verò, modum æui: quia licet ſit indiuiſibilis, & ſaltem virtualiter correſpondens tempori, eſt tamen defectibilis: Durandus autem autem, & Herueus eſſe inſtans permanens temporis diſcreti: Rubius tandem eſſe aliam menſuram indiuiſibilem, & diſtinctam ab his.

Sententia hæc quoad id, in quo eius ſectatores conueniunt, ſcilicet prædictas ſubſtantias non menſurari tempore probatur in primis ex Ariſtot. 4. Phyſic. c. 12. text. 118. & 119. vbi aſſerit: corpus non eſſe in tempore, nec menſurari illo, vt quantum quodam eſt; ſed inquantum motus eius, quantus eſt: ergo ſentit diuerſam ei correſpondere durationem ſecundùm ſuum eſſe & accidentia permanentia, & ſecundùm quod actu mouetur.

Confirmatur ratione deſumpta ex D. Thoma ibidem: nam id menſuratur per tempus, cuius quantitatem per illud noſcimus: at per tempus non cognoſcimus quantitatem corporis ſecundùm ſe, ac per conſequens, nec eſſe illius ſecundùm ſe ſumptum: benè tamen quantitatem motus: ergo tempus non menſurat corpus ſecundùm ſuum eſſe, & vt eſt quantum; ſed vt actu mouetur. Minor probatur: nam per tempus non ſcimus quantus ſit homo: benè tamen quantum moueatur: ergo præcisè deuenimus in cognitionem quantitatis motus per illud.

Confirmatur ſecundò ex eodem D. Thom. opuſc. 44. de tempore cap. 3. vbi ſic ait: *Mobilia verò quantum ad id, quod ſunt, ſicut homo, aut lapis non menſurantur tempore: quia eſſentia eorum eſt in quolibet nunc temporis, nec habet prius, & poſterius, ſiue ſucceſſionem.*

76. Deinde ratione ſuadetur primò: nam menſura debet eſſe eiuſdē rationis cum re menſurata: ſed tempus, & eſſe harum ſubſtantiarum, non ſunt eiuſdem rationis: ergo tempus non eſt propria menſura illius. Minor ex ſe patet: quia tempus eſt quid ſucceſſiuum omnem à ſe excludens permanentiam: prædictæ autem ſubſtantiæ habent eſſe permanens, & totum ſimul: ergo, &c.

77. Secundò, eadem eſt menſura rei, dum primò incipit, & dum continuatur in eſſe: quia eadem eſt res, quæ incipit, & continuatur; ſed primum, & ſubſtantiale eſſe harum ſubſtantiarum menſuratur menſura indiuiſibili, & non tempore: ergo etiam eſſe continuatum. Conſequentia patet. Minor verò etiam conſtat, quandoquidem incipiunt in inſtanti, & per primum ſui eſſe, vt ſexto libro dicemus.

Tertiò, in creatis actus primus, & ſecundus qualis eſt motus & operatio, non habent menſuram eiuſdem rationis: ſed motus menſuratur tempore: ergo ſubſtantia ſecundùm ſuum eſſe, ſecundùm quod eſt actus primus, & prima radix motus, non menſurabitur per illud. Maior videtur aperta: tum quia ſunt diuerſæ rationis, & ita debent habere diuerſam menſuram: tum etiam exemplo Angelorum, in quibus actus primus, ſeu eſſe ſubſtantiale menſuratur æuo: at verò actus ſecundus, ſcilicet motus eius menſuratur tempore Angelico, vel noſtro: tum denique, quia ideò eſſe, & operatio diuina menſurantur eadem menſura, nimirum æternitate: quia vtrumque habet eſſe eiuſdem rationis: ergo cum oppoſitum huius inueniatur in ſubſtantia corruptibili, & eius actu ſecundo, non menſurabuntur eadem menſura.

Vltimò, ſi Deus auferret à ſubſtantia omnes qualitates actiuas, & paſſiuas, ratione quarum tranſmutatur, tunc non menſuraretur tempore: ergo nec modò. Patet conſequentia: quia eſſe ſubſtantiale illius tunc eſt eiuſdem rationis, ac eſſet tunc: quia tantum differret penes eſſe accidentale, quod nunc ei coniungitur. Antecedens verò etiam conſtat: nam cum tempus ſit numerus motus ſecundùm prius, & poſterius, conſequens eſt, vt id, quod eſt expers totius tranſmutationis, nequeat numerari, & menſurari per tempus.

Confirmatur: quia ſubſtantia corruptibilis, quæ nunc in rerum natura perſiſtit, prius durat ſecundum ſuum eſſe ſubſtantiale, quàm ſecundùm tranſmutationes, & accidentia ad illas conſecuta: quandoquidem hæc poſteriora ſunt, quàm illa: ſed in illo priori non durat, aut menſuratur per tempus; ſed per aliam durationem altiorem: ergo *eſſe* propriũ illius non menſuratur tēpore. Conſequentia eſt manifeſta. Minor verò etiam liquet: ſiquidem in illo priori nullam includit tranſmutationem, ratione cuius poſſit ſubdi tempori.

DEFENDITVR SENTENTIA DOCtoris Angelici.

§. II.

78. Dicendum eſt tamen, prædictas ſubſtantias corruptibiles, ſecundùm ſuum eſſe ſubſtantiale ſumptas, menſurari tempore. Ita Beatus Albertus lib. 4. Phyſic. tractatu 3. cap. 10. & in ſumma de quatuor coæuis, Caiet. 1. part. q. 10. artic. 5. Soncin. 10. Metaph. quæſt. 54. Fonſæca 5. Metaph. cap. 13. q. 12. ſect. 13. Pereyrus libro 22. cap. 3. Iabelus 4. Phyſic. q. 22. Maſius, in hoc lib. ſect. vlt. quæſt. 5. & permulti alij.

Probatur in primis ex Ariſtotele in hoc lib. cap. 12. vbi non ſolùm expreſsè inquit ſubſtantias generabiles, & corruptibiles menſurari quoad ſuum eſſe per tempus; ſed etiam id probat ex eo, quod res, quæ patiuntur à tempore, neceſſe eſt ab eo menſurari; ſed hæ ſubſtantiæ aliquid patiuntur à tempore: nam temporis diuturnitate veteraſcunt, & ſeneſcunt: ergo menſurantur tempore.

Confirmatur ex D. Thom. 1. p. q. 10. artic. 4. ad tertium, vbi ſic inquit: *Eſſe ergo rerum corruptibilium; quia eſt transſmutabile, non menſuratur æternitate; ſed tempore: tempus enim menſurat non ſolùm, quæ transmutantur actu; ſed quæ ſunt transmutabilia. Vnde non ſolum menſurat motum; ſed etiam quietem, quæ eſt eius, quod natum eſt moueri, & non mouetur.* Et in art. 5. ſic ait: *Quædam autem ſic recedunt à permanentia eſſendi, quod eſſe eorum eſt ſubiectum transmutationis, vel in transmutatione conſiſtit: & huiuſmodi menſurantur tempore; ſicut omnis motus, & eſſe etiam omnium corruptibilium.*

79. Vnde explicatio, quam addit Rubius ad hæc teſtimonia, ſcilicet intelligi de ſubſtantiis non quoad ſuum eſſe; ſed præcisè quoad ſuas tranſmutationes; ſatis violenta videtur. Tum quia Ariſtoteles, & D. Thom. non ſolum aſſerunt menſurari tempore quoad ſuos motus; ſed etiam addunt menſurari quoad ſuum eſſe. Quare prædicta interpretatio manifeſtè contradicit textui. Tum etiam, quia cum eſſe ſubſtantiale earum ſit in fluxu via, & tēdentia ad tertium, ratione cuius dicuntur, quod ſecundùm ſuam ſubſtantiā ſubſtantialiter veteraſcunt, & ſeneſcunt; alioquin non eſſent ſecundùm ſuū eſſe corruptibiles: cōſequens eſt, vt etiam prædictum *eſſe* earum menſuretur tempore.

Potiſſimum autem huius aſſertionis fundamentum iam ſupra in hac diſputatione, quæſtione ſecunda, tactum eſt, & deſumitur ex verbis citatis Diui Thom. quod poteſt ad hanc formam reduci. In hoc diſtinguuntur æternitas, & æuum à tempore, quod æternitas menſurat rem omnino intranſmutabilem, tam ſecundùm *eſſe*, quàm ſecundum operationem: æuum verò eſt, menſura rei immutabilis ſecundùm *eſſe*, mutabilis verò ſecundùm operationem: ad verò tempus menſurat rem tranſmutabilem, tam ſecundùm *eſſe*, quàm ſecundùm operationem, vt loco citato, diximus: at ſubſtantiæ generabiles, & corruptibiles ſunt tranſmutabiles, non ſolum ſecundùm operationem, ſed etiam ſecundùm *eſſe*, alioquin non eſſent corruptibiles: ergo menſurabuntur tempore.

80. Confirmatur, & explicatur primò ex his, quæ ibidem ex eodem D. Thoma tetigimus. Quia æternitas eſt menſura ſummè perfecta, ideò menſurat ſubſtantiam prorſus intranſmutabilem, tam quoad eſſe, quàm quoad operationem, ita vt vtrumque per illam menſuretur, vt communiter docent Theologi: ſed tempus eſt menſura ſummè diſtans ab æternitate: ergo erit proprium eius menſurare ſubſtantias tranſmutabiles ſecundùm ſuum *eſſe*, & ſecundùm ſuas operationes, & motus: ita vt vtrumque ab illo menſuretur: ergo cum ſubſtantiæ corruptibiles hoc ipſo, quòd tales, ſint tranſmutabiles, tam ſecundùm ſuum *eſſe*, quàm ſecundùm ſuas operationes, fit inde, vt ſecundùm vtrumque menſurentur tempore.

Confirmatur, & explicatur ſecundò: quia æternitas caret ex ſe principio, & fine, ideò eſt propria menſura ſubſtantiæ, & operationis ſubſtantialis carentis principio, & fine: & ſimiliter, quia æuum ex ſe poteſt habere principium, caret tamen fine; ideo eſt menſura ſubſtantiæ, & operationis habentis principium; ſed & non finem, qualis eſt Angelus, & operatio eius, qua ſe ipſum per ſuam ſuſtantiam intelligit: ergo quia tempus eſt menſura habens ex ſe principium, & finem, & ſummè elongata ab æternitate, menſurabit ſubſtantiam ex ſe habentem vtrumque, qualis eſt ſubſtantia generabilis, & corruptibilis. Patet conſequentia: tum ex paritate rationis: tum etiam ex Ariſtotele relato à D. Thom. 1. part. quoi. aſſerente: ea tempore menſurari, quæ principium, & finem habent in tempore.

Diluuntur fundamenta prioris ſententiæ.

§. III.

81. AD primum ergo ex teſtimonio Ariſtotelis deſumptum reſpondetur, illum non velle ſubſtantias ſecundùm ſuum eſſe generabiles taliter menſurari per tempus, vt habeant aliam durationem ſibi propriam; ſed ſolùm prædictam durationem conuenire illis, tum ratione motus, vt dum actu mouentur: tum etiam quatenus tranſmutabiles ſunt ſecundùm ſuum eſſe: ſicut licet quies priuatiua menſuretur tempore, ita vt non habeat aliam durationem nihilominus non menſuratur illo, niſi ratione motus. Quare ſubſtantia, vt præſcindit à certo gradu immutabilitatis, vel mutabilitatis, præſcindit etiam ab omni duratione, & ita ſecundùm hanc rationem non menſuratur per illam; ſed habet alias menſuras alterius rationis & non pertinentes ad ordinem durationum.

Vnde omnimoda immutabilitas in Deo eſt ratio à priori æternitatis, ita vt noſtro modo intelligendi non concipiatur proximè capax illius: niſi quatenus concipitur ſic immutabilis, & mutabilitas ſecundùm eſſe, & ſimiliter tranſmutatio ſecundum illud, erunt ratio, ob quam ſubſtantia ſecundùm ſuum eſſe, & ſecundùm ſuas eſſe tranſmutationes menſuretur tempore & conſequenter quæuis res, vt præſcindit ab omni gradu mutabilitatis, vel immutabilitatis, præſcindit etiam ab omni duratione. Quæ ſolutio eſt ſatis conſona his, quæ tradit D. Th. 1. par. art. citato in ſolutione ad primum ex ratione petitum.

82. Ex quo ad primam confirmationem ex D. Thoma deſumptam reſpondetur: ſolùm velle quòd ratio, ob quam corpora menſurantur tempore, non eſt *eſſe* ipſius præcisè ſumptum, aut ſecundùm quod quantum eſt: quia ſecundùm iſtam rationem potius menſuratur per aliam quantitatem; ſed ſolum, quod ratio talis menſurabilitatis ſit prædicta tranſmutabilitas, & tranſmutatio ſecundum *eſſe*. Quia, vt benè ibidem aduertit S. Doctor, per tempus non cognoſcimus quantum ſit corpus; ſed ſolùm quantus ſit eius motus, & tranſmutabilitas. Ex quo tamen, vt dicebamus, non licet colligere, quod corpus ſecundùm ſe, & vt præſcindit à tranſmutabilitate, habeat

alıam

aliam menſuram ſuperiorem pertinentem ad ordinem durationis: quia ad hoc requirebatur, vt haberet intranſmutabilitatem ſecundum ſuum *eſſe*, vt in orbibus cœleſtibus, & in corporibus beatis contingit.

Ad ſecundam confirmationem reſpondet Maſius, opuſculum illud, quamuis ſit eruditiſſimum, non tamen eſſe certum, quod ſit D. Thomæ. Vnde in operibus Romanis iuſſu Pij V. editis fuit minoribus characteribus impreſſum: ſicut & alia, de quibus dubium eſſe poterat, an ſint D. Thom. vt in Logica dictum eſt. Et ideo cum D. Thomas certò ſuam mentem in locis ex prima parte citatis explicuerit, debemus illis ſtare: ſecus tamen eſſet, ſi alibi S. Doctor ſuam mentem non expreſſiſſet.

83. Ad primam rationem reſpondetur, ſatis affinitatis, & proportionis eſſe inter ſubſtantias corruptibiles, & tempus, ad hoc vt ſint proportionatæ in ratione menſurabilis, & menſuræ: quandoquidem ſecundum ſuum eſſe ſunt tranſmutabiles, imò ſunt in fluxu, & tendentia ad veterationem, & corruptionem. Vnde neceſſario incidunt, & ſunt in tempore: quare, vt optimè notant Thomiſtæ, dupliciter poteſt aliquid eſſe ſucceſſiuum, ſcilicet, aut quia nullæ partes eius poſſunt eſſe ſimul, aut quia admittit in ſe, quod aliquæ partes recedant & aliæ ſuccedant: quamuis aliæ etiam ſint ſimul, vt in ſubſtantiis corruptibilibus contingit. Quiuis autem ex his modis ſucceſſionis ſufficit, vt aliquid menſuretur tempore.

84. Ad ſecundam rationem reſpondatur: ex ea ſolum conuinci, quòd ſicut eſſe ſubſtantiæ corruptibilis, dum incipit, non menſuratur inſtanti temporis diſcreti, ſed continui, vt probatum eſt: ita idem *eſſe*, dum continuatur, menſuratur per tempus, non vt incipit ratione ſui inſtantis; ſed vt eſt quoddam continuum conſtans ex partibus, & inſtantibus.

Explicatur hoc: eadem eſt menſura generationis ſubſtantialis, & eſſe ſubſtantialis per illam introducti. Cæterùm quia in hac menſura plura includuntur, nempe inſtantia, & tempus ipſum; ideo non eſt neceſſe, quod per vnum, & idem ex incluſis in illa menſurentur omnia, quæ per tempus menſurabilia ſunt; ſed vnumquodque per id, quod ſecundum propriam correſpondet rationem, debet menſurari. Quare quia generatio ſubſtantialis, vt eſt immediata introductio formæ ſubſtantialis, habet eſſe inſtantaneum; ideo quod illi in menſura temporis correſpondet, tantum eſt inſtans: ſed quia eſſe ſubſtantiale continuatum dici continuationem eiuſdem eſſe; ideo quod illi correſpondet, eſt idem tempus continuatum.

85. Ad tertiam reſpondetur negando maiorem vniuerſaliter intellectam. Et ad primam, & tertiam probationem reſpondetur, ſatis eſſe, quod actus primus, & ſecundus habeant eundem tranſmutabilitatis, aut intranſmutabilitatis gradum ſecundùm ſuum *eſſe*, ad hoc vt per eandem menſuram menſurentur, ſiue alias in *eſſe* entis ſint eiuſdem, vel diuerſæ rationis. Et ideo *eſſe* Angeli, & operatio, qua ſe per ſuam ſubſtantiam cognoſcit, menſurantur æuo, licet vnum ſit ſubſtantia, & aliud accidens. Quare cum tam motos, quàm ſubſtantia corruptibilis ſint defectibiles ſecundùm ſuum *eſſe*, vtrumque menſurabitur eadem menſura: quia habent debitam proportionem in ratione menſurabilis cum tempore. Per quod etiam ad ſecundam probationem patet: quia *eſſe* Angeli eſt indefectibile; ſecus verò motus eius: verbi gratia, motus localis, aut alia operatio libera: & ideo non mirum, quod petaut diuerſas menſuras.

86. Ad vltimam reſpondetur ex Caietan. vbi ſupra, etiam in eo euentu ſubſtantiam illam menſurandam eſſe per tempus primi mobilis: quia ad hoc, vt ſic menſuretur; ſatis eſt quod ſit ex natura ſua tranſmutabilis, & quod per aliquid intrinſecum non reddatur intranſmutabilis ſecundùm ſuum *eſſe*. Quamuis per extrinſecam Dei potentiam, ſine omni tranſmutatione conſeruetur. Sicut ſi Angelus per extrinſecam Dei potentiam annihiletur, nihilominus eius *eſſe* menſurabitur æuo; quia non habet aliquid intrinſecum, ratione cuius ſit defectibilis. Diximus: *Et quod per aliquid intrinſecum non reddatur intranſmutabilis ſecundùm ſuum eſſe* propter corpora Beatorum, quæ in illo ſtatu non menſurantur tempore: quia ab aliquo intrinſeco, ſcilicet ab anima perfectè dominante prædictis corporibus redduntur incorruptibilia, quamuis prout informantur eadem anima, ſecundùm quod non ſubiicit ſibi perfectè corpus, ſint ex natura ſua corruptibilia: imò & abſolutè dicantur talia ex ſua natura: quia ſtatus ille beatificus eſt reſpectu eorum ſopernaturalis. Per quod etiam patet ad confirmationem.

87. Ex quo, duo notatu digna ſequuntur. Primum eſt legitimus ſenſus eorum, quæ in Logica diſputatione 13. num. 54. diximus, ſcilicet: *Quod tempus non menſurat, aut extendit ſubſtantiam ſecundùm ſe, vt menſurat quantitas permanens; ſed dum eſt in motu; & ſucceſſione*: quoniam per hæc tantum intendimus, quod ſubſtantia corporea, vt præſcindit à certo gradu mutabilitatis ſecundùm ſuum eſſe non menſuratur tempore: ſicut neque aliqua alia duratione; licet tunc menſuretur quantitate; ſed tantum hoc habet dum eſt in motu, & ſucceſſione (intellige) actu, vel aptitudine; ita vt licèt actu non moueatur, ſit tamen ſecundùm ſuum eſſe, & modo nuper dicto tranſmutabilis.

Secundum eſt, quod ſicut dum quis mouetur ſimul duobus motibus: verbi gratia, motu locali, & alterationis, habet duo tempora intrinſeca, & ſolo numero differentia: quia ſubiectum *quo* illorum temporum multiplicatur: ita, dum conſeruat prædictam tranſmutabilitatem; & corruptibilitatem ſecundùm ſuum eſſe, habet inſuper aliud tempus intrinſecum, & ſolo numero ab aliis diuerſum, quod immediatè recipitur in ſubſtantia ipſa affecta quantitate, quodque idem permaneret etiamſi nullo motu actu moueretur: nam ſicut prædicta ſubſtantia continuo durat: ita debet per vnam durationem continuam, & eidem inhærentem durare, cum tamen duratio ſui motus, verbi gratia, motus localis multoties interrumpatur.

Quare cum in Logica diſputatione, & numero citatis diximus, quod tempus intelligitur dimanare ab ipſa quantitate, ſeu extenſione permanenti rei mobilis medio motu, loquebamur de tempore, quod recipitur in eodem motu, vt in ſubiecto *quo*; non verò de eo quod continuo menſurat intrinſecè ſubſtantiam corruptibilem ſecundùm ſuum eſſe: nam hoc ſolùm dimanat à ſubſtantia media quantitate: quamuis non inhæreat ipſi, niſi vt eſt tranſmutabilis ſecundùm ſuum eſſe, & ideo aliquo modo ibidem inuoluitur motus, vt ſuo modo terminat prædictam habitudinem. Et hæc de præſenti quæſtione & de toto hoc quarto libro.

LIBER QVINTVS PHYSICORVM.

PROOEMIVM.

POSTQVAM Ariſtoteles egit de motu abſolutè; & de his, quæ ad ipſum ſpectant, ſcilicet de principijs eius & cauſis, de illius quidditate, necnon & de loco, qui eſt menſura mobilis, ac tandem de tempore menſurante motum, quod præſtitit in præcedentibus libris: in hoc quinto diuidit motum in ſuas partes quaſi ſubiectiuas, explicans, ad quæ prædicamenta ſit per ſe motus, & vnde ſumatur vnitas, & diſtinctio motuum; ac tandem de contrarietate motuum, ad diuerſitatem ſpecificam eorundem conſequutam, agit. Et ideo nos totam hanc materiam ſequentibus diſputationibus complectentes, eam eodem ordine diſcutiemus.

SVMMA TEXTVS TOTIVS LIBRI.

Liber hic, 6. continet capita. In quorum primo, vt explicet Ariſtoteles ſpecies motus, affert varios modos, ſeu ſpecies mutationis; & deinque generationem, & corruptionem non eſſe motum oſtendit; ac proinde illum à mutatione inſtantanea diſtinguit. In ſecundo probat, ad tria tantùm prædicamenta dari per ſe motum, ſcilicet ad quantitatem, qualitatem, & vbi.: & conſequenter tres tantum eſſe ſpecies motus: & deinde exprimit nomina, quibus hæc denotantur: & etiam quid propriè ſignificet quies. In tertio aliquos terminos ad cognitionem motus neceſſarios declarat. In quarto oſtendit, vnde vnitas generica, ſpecifica, & numerica motus deſumatur: & in 5. & 6. de contrarietate, tam motuum inter ſe, quàm quietis cum motu, diſſerit.

DISPVTATIO XXII.

DE PRÆDICAMENTIS, AD QVÆ datur per ſe motus.

QVia motus à termino *ad quem* deſumit ſuam ſpeciem, & diſtinctionem (vt diſputatione ſequenti oſtendemus 1) ideo vt Ariſtoteles explicaret diuerſas motus ſpecies accuratim inueſtigat, ad quænam prædicamenta detur per ſe motus, vt ita ex multiplicitate terminorum multiplicationem ſpecificam motuum colligat. Et ob id nos diſputationem hanc primo loco vnà cum Ariſtotele proponimus.

QVÆSTIO PRIMA.

QVID SIT ESSE PER SE MOTVM AD ALIQVOD prædicamentum, & quæ conditiones ad hoc requirantur.

PRo tituli explicatione notandum eſt ex Ariſtotele in hoc lib. cap.1. & ex D. Thom. ibi lect.1. non eſſe in præſenti ſermonem de motu latè ſumpto, prout comprehendit mutationes inſtantaneas, & ſolùm importat, eſſe actum entis in potentia, ſecundùm quod in potentia, vt lib.3. explicuimus; ſed de motu ſtrictè dicto, prout ſolùm comprehendit mutationem ſucceſſiuam: & ex conſequenti inter terminos poſitiuos verſantem.

1. Dicendum ergo eſt primò. Eſſe per ſe motum ad aliquod prædicamentum nihil eſt aliud quàm quod ratione ſui, & non ratione alterius terminet motum. Ita Ariſtotel. & D. Thom. in præſenti cap.5. & reliqui expoſitores. Probatur aperta ratione ex Ariſtotele, & D Thom. deſumpta: nihil eſt aliud, quòd aliquid per ſe moueatur, vel moueat, quàm quòd ratione ſui hæc duo munera præſtet: ergo nihil aliud erit, quòd aliqua res ſit per ſe terminus motus, quàm quod ratione ſui terminet illum. Conſequentia patet ex paritate rationis. Antecedens verò etiam conſtat: nam ideo album per accidens calefit, & per accidens ambulat: quia non calefit, nec ambulat ratione ſui; ſed ratione alterius, cui per accidens coniungitur; econtrà verò ideo ignis per ſe calefacit, & per ſe mouetur ſurſum: quia ratione ſui calefacit, & recipit motum ſurſum.

2. Dicendum eſt ſecundò. At hoc vt motus per ſe terminetur ad aliquod prædicamentum, tres requiruntur conditiones. Prima, quòd verſetur inter terminos poſitiuos. Secunda, quæ ex præcedenti ſequitur. Vt prædicti termini ſint inter ſe contrarij. Tertia tandem, quòd habeant latitudinem ſucceſſiuè

per

percurrendam:ita Atiſt.in hoc lib.cap.1.& S. Th. ibidem lect.2.& cæteri expoſitotrs.

Et probatur tatione, quam innunt idem Atiſt. & D.Thom. locis citatis, quæ ſub hac forma poteſt ptoponi.Motus ptopriè dictus deber eſſe de ſubiecto in ſubiectum,vt loquitur Ariſtot.ſeu, vt explicat D. Th. debet verſari inter terminos poſitiuos: ergo inter terminos contrariè oppoſitos, & habentes latitudinem ſucceſſiuè percu rrendam; ac pet conſeqnens, vt detur pet ſe motus ad aliquam rem, drbent interuenite omnes iſtæ conditiones.

Antecedens probatur quoniam hæc eſt differentia inter mutationem inſtantaneam, & ſucceſſiuam, quod hæc eſt inter terminos poſitiuos; ſecus verò illa: & ita hæc poſterior eſt inſtantanea: vt optimè notauit D.Thom.lect.5.quia oppoſitio, quæ verſatur inter ens,& non ens,eſt omnino immediata; & conſequenter non eſt inuenire in ea medium, per quod retardetur prædicta mutatio; econtra verò illa prior.

3. Prima verò conſeqnentia quoad primam eius partem ex antecedenti ſequitur manifeſtè. Nam cum terminus *à quo* & *ad quem* mutuo ſe formaliter expellant, debet aliqua oppoſitio inter vtrumque inueniri:ergo cum vterque fuerit poſitiuus, (vt in præſenti contingit (tunc talis oppoſitio erit contraria. Quoad ſecundam verò pattem ſatis eadem conſequentia liquet; nam cum mutatio ſucceſſiua habeat continuitatem, & latitudinem, & hæc deſumatur ex termino; non poterit non ipſe terminus habere aliquam latitudinem ſucceſſiuè, & continuè percurrendam.

Sed obiicies primò Ariſtotelem 6.Phyſic. docentem: terminum *ad quem* cuiuſcumque motus conſiſtere in indiuiſibili. Vnde illi correſpondet in motu mutatum eſſe,quod haber eſſe induiſibile: ergo non habet latitudinem diuiſibilem.

4. Reſpondetur tamen calorem, v. g. dupliciter poſſe conſiderari, vel abſolutè, vel vt terminus eſt; ſeu (vt clarius loquamur) vt eſt terminatus pet gradum,vt duo,vel vter, &c. etſi ergo calor, vt duo formaliter loquendo, conſiſtat in indiuiſibili: quia ſi quid addas, vel demas, iam non erit vt duo: attamen calor abſolutè ſumptus, latitudinem habet, & ſecundum eam corteſpondet partibus motus. Secundum verò quod dicit prædictam terminationem, correſpondet mutatis eſſe illius:vt Ariſt.loco citato vult.

Secundò obiicies ſecundæ qualitates, vt albedo,& nigredo,habent latitudinem ſucceſſiuè percurrendam & opponuntur inter ſe contrariè,& tamen non datur per ſe motus ad illas:ergo malè dictum eſt, has conditiones ſufficere,ad hoc vt ad aliquam rem detur per ſe motus.Mioor probatut:quoniam reſultanr ex permixtiooe diuerſa primarum qualitatum: at quod per ſe non fit:ſed reſultat ex alio, non poteſt eſſe per ſe terminus alicuius motus:ergo,&c.

5 Reſpondetur;aliud eſſe,has ſecundas qualitates præſupponere alium motum per ſe terminatum ad primas.Aliud verò, quod ex vi illius motus per ſolam naturalem ſequelam reſultent.Primum eſt verum, & non obſtat, ad hoc vt aliquid per ſe terminet motum. Secundum vero eſt falſum: quia reuera præter illum primũ motum datur & hic ſecundus: ſicut augmentatio præſupponit alterationem; & nihilominus eſt verus motus: & volitio eſſentialiter præſupponit intellectionem:& nihilominus vtraque eſt vera actio.

QVÆSTIO II.

Vtrum ad quantitatem,qualitate, & vbi detur per ſe motus.

PLura, quæ circa hanc quæſtionem dicenda erant, pendent ex aliis, quæ in libris de generatione propriam ſedem habent; & ideo breuiter eam attingemur,diſcuſſuri poſteà loco citato cætera, eaque ſatis difficilia, quæ ad omnino exactam eius notitiam deſiderabantur.

Rationes dubitandi.

§. II.

6. PArtem negatiuam ſuadere videntur hæc argumenta: & in primis ad quantitatem non dari per ſe motum:vt vult.Galenus,ſic probatur: quantitati nihil eſt contrarium: ergo non datur per ſe motus ad illam. Conſequentia patet ex dictis quæſtione præcedenti Antecedens verò probatur: tum quia id docet Ariſtoteles cap.de quantitate (vt ibidem vidimus:)tum etiam quia magnum,& paruum, quæ videbantur contraria,ſolum opponuntut relatiuè; & ideo eadem quantitas relata ad vnam quantiratem eſt magna, & relata ad aliam eſt parua;tum denique, quia vnum contrarium non manet adueniente alio:ſed eadem quantitas,quæ antea erat minor, manet quando poſtea fit maior:ergo,&c.

Confirmatur primò:quia quæ ſemper fiunt in inſtanti, non habent contrarium at quantitas fit in inſtanti, ergo non habet contrarium.Maior patet: quia vnum contrarium retardat actionem, qua fit aliud. Minor verò probatur: quia nutritio fit in inſtanti; quippè quæ terminatur ad ſubſtanriam non habentem contrarium:ergo etiam quantitas fiet in inſtanti.Patet conſequentia: tum quia aliàs daretur in aliquo inſtanti noua pars ſubſtantiæ ſiue noua patte quantitatis:tum etiam quia ideo quantitas totalis fit in eodem inſtanti,in quo ſubſtantia: quia eſt paſſio illius, & ita non producitur per diuerſam actionem:ſed per naturalem reſultantiam: at quantitas partialis eſt paſſio ſubſtantiæ partialis: ergo per ſolam naturalem reſultantiam, & non per verum motum erit in eodem inſtanti, in quo eſt nutritio, & noua pars ſubſtautiæ.

7 Confirmatur ſecundò:quia illa ſunt contraria, quæ maximè diſtant inter ſe;ſed in quantitate nequit aſſignari hæc maxima diſtantia:ergo nec contrarietas ac per conſequens nec motus pet ſe ad illam. Maior patet ex drfinitione contrariorum. Minor verò probatur: quia quantitas eſt augmentabilis in infinitum: nam data quauis, poteſt dari alia, & alia maior: ergo non poteſt ibi aſſignari aliqua diſtantia,quæ ſit maxima:nam hæc datur inter maximam, & minimam quantitatem.

Secundò, quoad qualitatem eadem pars negatiua ſuadetur. Qualitas non habet ſecundùm eandem rationem contrarietatem cum alia qualitate, & latitudinem ſucceſſiuè percurrendam ergo non poteſt ad illam eſſe per ſe motus. Patet conſequentia: quia terminus per ſe motus debet habere in ratione termini; & ex conſequenti ſecundùm eandem rationem omnes conditiones ad motum requiſitas. Antecedens verò probatur: quia calor ſecundùm ſuam eſſentiam contrariatur frigori (vt ex ſe conſtat,& docet D. Thom. in præſenti lect.4.) at verò latitudo quam habet,conuenit illi ratione intenſionis,quæ eſt, extra illius eſſentiam:ergo,&c.

Confirmatur

Confirmatur: calor, eſt in igne, perfectiſſimus omnium calorum, & tamen in illo non fit motum per ſe ad eundem terminatum: ergo idem dicendum erit de cæteris aliis caloribus, & qualitatibus. Minor patet ex dictis lib. 2. diſp. 10. num. 91. Prima verò conſequentia etiam conſtat: quoniam quod non conceditur perfectiſſimo omnium calorum; non debet concedi aliis inferioribus.

8. Tertiò tandem eadem ſententia quoad *vbi* probatur. Nam inter loca; atque adeo inter vbicationes non reperitur vera contrarietas: quia habere contrarium, eſt proprium qualitatis: vt docet Ariſtot. cap. de qualitate: ergo, &c.

Confirmatur: mobile, quod motu propriè dicto mouetur, debet eſſe partim in termino *à quo*, & partim in termino *ad quem*: ſed mobile ſecundùm locum non eſt huiuſmodi: ergo nec poteſt moueri motu propriè dicto: & conſequenter nec *vbi* eſſe per ſe motum. Hæc vltima conſequentia eſt manifeſta; quandoquidem ſolùm mobile ſecundùm locum poterat ad *vbi* terminari.

Maior, verò etiam conſtat: quia id, quod mouetur motu propriè dicto, non poteſt eſſe in ſolo termino *à quo*; alioqui non moueretur; nec in ſolo termino *ad quem*; quia aliàs non eſſet in moueri; ſed iam motum fuiſſet: ergo debet eſſe partim in termino *à quo*, partim in termino *ad quem*. Minor autem primi ſyllogiſmi etiam conſtat: quia ſi prædictum mobile moueatur à loco ſurſum ad locum deorſum; cum hæc ſint inter ſe maximè diſtantia, non poterit eſſe partim in vno, & partim in alio.

Reſoluitur quæſtio.

§. II.

9. Dicendum tamen eſt, ad prædicta prædicamenta dari per ſe motum: hæc eſt Ariſtot. in præſenti cap. 2. D. Th. ibidem, & omnium Interpretum; & ideo non eſt neceſſe, ſingulos recenſere. Et probatur ratione deſumpta ex Ariſtot. & D. Thom locis citatis. Nam his tribus prædicamentis conueniunt omnes conditiones requiſitæ, ad hoc vt ſint per ſe termini motus: ergo datur per ſe motus ad illa. Conſequentia patet.

Antecedens verò declaratur in ſola quantitate (quia, vt intuenti patebit idem inuenitur in aliis duobus prædicamentis:) etenim quantitas habet ſuam latitudinem ſucceſſiuè pertranſibilem, vt ex ſe conſtat: quoniam pars poſterior ex ſe poteſt acquiri poſt priorem & prior ante poſteriorem; & deindè quantitas maxima, & parua habent contrarietatem requiſitam ad motum ſcilicet, quod ſub eodem genere maximè diſtent, & ab eodem ſubiecto mutuo ſe formaliter expellant: & tandem hoc ipſo quod ſic diſtent, habeantque prædictam latitudinem; poteſt ex quantitate minori deueniri ad maiorem per mediam: ac proindè ſucceſſiuè per motum: ſed hæc ampliùs ex eodem D. Thom. quæſt. ſequenti, concluſione prima explicabuntur.

Confirmatur ex eodem Ariſt. & D. Th. quia tres ſunt ſpecies motus proprio dicti; ſcilicet, augmentatio, alteratio, & motus localis; vt cum eodem Philoſopho docent communiter Interpretes, ſed augmentatio terminatur ad quantitatem; alteratio verò ad qualitatem; motus autem localis ad *vbi*: ergo ad prædicta prædicamenta dabitur per ſe motus.

Reſpondetur rationibus dubitandi.

§. III.

10. Ad primum ergo reſpondetur negando antecedens. Et ad primam probationem, Ariſtotelem ſolùm loqui de contrarietate propriiſſima, quæ inter ſolas qualitates reperitur. Ad motum autem propriè dictum non requiritur tanta cõtrarietas, ſed ea, quam aſſertione explicuimus.

Ad ſecundam probationem reſpondetur ex D. Th. in primo, diſtinct. 19. qu. 3. art. 1. ad 2. quantitatem dupliciter poſſe ſumi. Primò ſecundùm præciſam rationem illius, ſecundùm quam rationem ſumitur mathematicè, prout nimirum non concernit aliquam naturam Phyſicam, in qua ſit; nec qualitatem ſenſibilem, qua afficitur; & ſecundùm iſtam rationem tranſeat, quòd magnitudo, & paruitas in ea tantùm importat quandam relationem: quia eadem met collata cum vna quantitate, eſt maior, & comparata cum alia, eſt minor. Secundò abſolutè, ſecundùm quam rationem ſumitur phyſicè: quia concernit corpus naturale, & conſideratur, vt eſt in hac ſiue in illa determinata ſpecie illius; & tunc quantitatem eſſe magnam, dicit quantitatem perfectam & in ea magnitudine, quæ debetur tali naturæ, ſicut & quantitatem eſſe paruam, dicit quantitatem in ea imperfectione, & paruitate modo infrà dicendo, in qua non eſt idonea ad exercendas perfectè operationes proprias talis naturæ. Vndè talis quantitas, ſiue comparetur, ſiue non comparetur cum alia quantumuis minori, ſemper eſt parua in ordine phyſico; & ita abſolutè, & non relatiuè dicitur parua. Ex quo ad argumentum dicimus, magnum, & paruam hoc poſteriori modo ſumptum, eſſe terminos augmenti, & decrementi: atque ita opponi contrariè.

11. Ad vltimam probationẽ reſpondetur, maiorem, & minorem quantitatem dupliciter poſſe ſumi. Primò materialiter, ſecundum ipſam realitatem quantitatis. Secundò formaliter, ſecundùm ipſam rationem maioris, & minoris; & primo modo, eadem quantitas realis, quæ erat minor, fit maior. Secundò autem modo, quantitas minor, quæ per augmentationem fit maior, verè deſinit eſſe quantum ad illam rationem minoris; quia verè deperditur poſitiua illa terminatio, ratione cuius erat minor, & acquirit, tum nouas partes; tum etiam terminationem aliam. Quare terminus *à quo* & *ad quem* prædicti motus ita inter ſe comparantur, vt ad aduentum vnius pereat alius: quia quantitas minor non niſi vt ſubeſt minoritati, eſt terminus *à quo* augmentationis; ſicut vt eſt maior, habet rationem termini *ad quem*.

12. Ad primam confirmationem neganda eſt minor, ſi intelligatur de quantitate per augmentationem producta. Et ad probationem reſpondetur, quòd licet in prima productione viuentium, (quæ ſola propriè, & in rigore mouentur motu augmentationis, vt alibi Deo dante dicetur) totum viuens, & eius quantitatis fiant in inſtanti: quia quantitas tunc fit ratione ſubſtantiæ, & per naturalem emanationem; ſubſtantia autem illa perit fieri in inſtanti: cæterùm nutritio, & productio nouæ partis quantitatis per augmentationem fiunt ſucceſſiuè; vt optimè notauit Bañes 1. de generat. cap. 5. q. 1. ad 2. quia nutritio fit ratione augmentationis, & nouæ partis quantitatis per illam productæ, & ideò fit ad modum eius, ſcilicet, ſucceſſiuè: quia quantitas illa, vt facta ex minori quantitate, habet omnes conditiones, vt fiat ſucceſſiuo modo.

Vndè

Vndè ſient quantitas corporis Chriſti Domini eſt ſub ſpeciebus indiuiſibiliter, quia eſt ſub illis ratione ſubſtantiæ, quæ petit hunc modum eſſendi: vt docet D.Thom.3.p.qu.76. art. 4. at verò ſubſtantia corporis Chriſti eſt in cœlo diuiſibiliter, quia eſt ibi ratione quantitatis petentis hunc modum eſſendi: ita quando quantitas fit ratione ſubſtantiæ, fit ad modum eius: quando verò ſubſtantia fit (modo tamen alibi explicando) ratione quaotitatis; tunc fit ad modum eiuſdem quant itatis.

13. Explicatur magis hóc ipſum. Nam quod in prima productione viuentis præcipuè intenditur, eſt ipſum viuens, & ita fit ex non viuenti: ſemel autem producto viuenti, iam non intenditur productio eius; ſed quòd ſit maius; atque ideò habeat maiorem quantitatem, à qua formaliter communicantur ſubſtantiæ partes, & eſſe maiorem; imò & ab ea ſuo modo, habet eſſe idoneam ad exercendas debitè ſuas operationes; quæ duo ſubſtantiæ primò productæ deerant. Quare ſi natura vult nutritionem, eſt occaſione; & ratione quantitatis: quia nequit ſtari augmentatio, aut noua pars quantitatis; niſi etiam detur nutritio: & ideò nutritio debet commenſurari cum augmentatione: non verò econtra.

Ex quo etiam ad id, quod vltimo loco in hac eadem confirmatione dicitur ſatis conſtat: quia quantitas partialis non eſt paſſio ſubſtantiæ, vt partialis; ſed potiùs ipſa ſubſtantia, vt pars eſt effectus formalis eiuſdem quantitatis, quamuis cum hoc ſtet, vt ſit accidens connaturale eiuſdem ſubſtantiæ, quæ aliàs eſt pars & conueniens illi ratione materiæ. Cæterum hæc accidentia, quando per ſe primò intenduntur à natura & habent omnes conditiones per ſe requiſitas ad terminandum motum, poſſunt fieri per illum.

14. Ad ſecundam confirmationem patet ex dictis, & ex D. Thom. in præſenti, lect.3. nam licet in quantitate mathematicè conſiderata non ſit aſſignabilis maxima, & minima quantitas; benè tamen in eadem phyſicè accepta: quia ſecundùm iſtam rationem habet maximum, & minimum; & ſecundùm eandem eſt terminus augmenti, & decrementi, vt ſuo loco dicetur.

Ad ſecundam rationem reſpondetur, calorem, & frigus non habere præcisè ex vi ſuæ eſſentiæ contrarietatem requiſitam ad motum. Vnde quando ſucceſſiuè ſe expellunt, non ideò qualitas, quæ paulatim expellitur, amittit aliquid de ſua ſpecifica differentia, & actuali eſſentia; vſque dum omninò expellatur. Quare ſolù habent prædictam contrarietatem: quatenus ſunt ſub propria quantitate virtutis, ſecundùm quam ſortiuntur veram latitudinem requiſitam ad motum, & propriam qualitatem.

Cæterùm quia illa maior, aut minor perfectio ſecundùm quantitatem virtutis, ſeu ſecundùm intenſionem, & remiſſionem conſiſtit in magis aut minùs perfectè ineſſe ſubiecto, illudque ſibi ſubiicere, & aliàs hoc, quod eſt ineſſe ſubiecto in actu primo, eſt ipſa accidentis eſſentia: ideò quandóque hæ qualitates dicuntur augeri ſecundùm eſſentiam, & per conſequens variari, & opponi in illa, ratione tamen prædictæ quantitatis virtutis.

15. Ad confirmationem reſpondetur nos non affirmare; ad omnes qualitates dari per ſe motum, vt patet in intellectu & voluntate: imò neque qualitates, ad quas poteſt per ſe eſſe motus, fieri ſemper per illum: ſed dicimus, poſſe eſſe per ſe ad illas motum; ſicut quantitas maior ex ſe poteſt fieri per motum; & tamen poſſet Deus illam in inſtanti producere.

Quare licet: ad calorem in prima productione ignis non detur per ſe motus; nihilominùs poteſt aliquando califieri per motum, vt patet in calefactione, qua aqua calefit. Nec refert, quod calor in igne ſit perfectior, nam hoc non eſt menſurandum penes prædictam perfectionem: ſed penes hoc, quod per ſe & modo dicto fiat.

Ad tertiam patet ex dictis pro noſtra aſſertione, & in ſolutione ad primum; quandoquidem ſurſum, & deorſum ſunt quid poſitiuum, & habent maximam diſtantiam, & latitudinem requiſitam ad contrarietatem, quam ibidem diximus eſſe neceſſariam.

16. Ad confirmationem reſpondetur, medium inter duo extrema in quantum habet conuenientiam cum vtroque eſſe quodammodo vtrumque extremum; vt media vox inter grauem, & acutam dicitur acuta per comparationem ad grauem: grauis autem per comparationem ad acutam; ſicut etiam fuſcum per comparationem ad album eſt nigrum; & per comparationem ad nigrum dicitur album: vt docet Diu. Thomas in præſenti lect. 1. in fine Diſtantia ergo per quam tranſit mobile localiter, eſt media inter locum ſurſum & deorſum. Vnde ſi comparetur ad locum ſurſum, & conſequenter ad *vbi* ſurſum, dicitur mobile eſſe in loco deorſum. Si autem comparetur ad locum deorſum, & ad vbicationem in illo, à qua incepit motus; dicitur mobile exiſtens in illo eſſe in loco ſurſum; ac proindè eſſe partim in termino *à quo*, & partim in termino *ad quem*; vt explicatum eſt.

Ex quo etiam conſtat, quomodo, vt innuit D. Thomas in præſenti lect. 5. circa text. 22. poſſit eſſe inter terminum *à quo*, & terminum *ad quem* intermedium; verus motus; licet ratione ſui non diſtent maximè quia ad ſummam diſtantiam non poteſt perueniri per motum; niſi eodem motu tranſeatur per medium: perquod aliqua, quæ contra nos obiici poterant, manent ſoluta.

QVÆSTIO III.

Vtrum ad ſubſtantiam, & reliqua prædicamenta detur per ſe motus.

QVæſtio hæc nòn minùs, quàm præcedens eſſet latiùs à nobis diſcutienda; niſi plura, quæ ad eam (ſaltem quoad ſubſtantiam) pertinent, eſſent alibi iterum tangenda.

Statuitur ad ſubſtantiam non eſſe per ſe motum.

§. I.

17. DIcendum eſt primò: ad ſubſtantiam non dari per ſe motum. Ita Ariſtot. & D. Thom. in hoc lib. cap. 2. & communiter Interpretes: & ideo ſingulos recenſere ſuperuacaneum eſt. Probatur ratione deſumpta ex eodem Ariſtot. & D. Thoma quia ſubſtantia per ſe, & ratione ſui non habet latitudinem ſucceſſiuè percurrendam: ergo non habet conditiones requiſitas ad motum. Antecedens conſtat ex his, quæ diximus in Logica diſp. 13. num. 3. ſcilicet ſubſtantiam ratione ſui eſſe indiuiſibilem; atque ita ſolùm ratione quantitatis habere multitudinem; ſeu latitudinem partium.

Confirmatur: nam adhuc gratis admiſſo; ſed non conceſſo hoc impoſſibili, ſcilicet ſubſtantiam ex ſe habere partes; nihilominus non daretur ad illam per ſe motus: tum quia vt benè notauit D. Thomas in præſenti lect. 3. ſubiectum illius mutationis ſubſtantialis non eſt ens actu; ſed ens in potentia, & ità non eſt verè motus. Tum etiam; quia vt ibidem innuit

S. D.

S. D. ad motum requiritur latitudo intentionis, aut diſtantiæ certæ, determinatæ & inter vtrumque terminum, aut etiam extenſionis: alioqui non eſſet ibi dē xtenſio, & retardatio radicalis intrinſecè ad illum requiſita: ſed partes illæ ſubſtantiales non habent ex ſe intenſionem (vt conſtat) aut extenſionem: quia hæc prouenit formaliter à quantitate: nec tandem ipſæ partes inter ſe diſtarent; quandoquidem vbi non eſt extenſio partium, nec eſt diſtantia earundem: ergo, &c.

18. Confirmatur ex Ariſt. & D. Tho. 11. Metaph. lect. 12. quia vna ſubſtantia non contrariatur determinatè alteri: ergo non habet contrarietatem requiſitam ad motum: imò nec contrarietatem. Patet conſequentia, quia hæc debet eſſe inter determinata extrema; nam vnumquodque poteſt fieri ex ſuo contrario; at non fit niſi ex determinato contrario: ergo contrarietas debet eſſe inter determinata extrema. Vnde Ariſtot. dixit: vnum vni tantum contrariari. Antecedens verò conſtat: quia ſubſtantia nunquam per ſe fit ex alia ſubſtantia; ſed ex priuatione ſui: vt ignis per ſe fit ex non igne; per accidens autem ex ligno, aut ex aëre, &c. at ſi haberet determinatum contrarium, ac per conſequens, & contrarium: fieret aliquando ex aliqua determinata ſubſtantia (vt modò dicebamus.)

Confirmatur vltimò, & explicatur ex eodem Angelico Doctore loco immediatè citato, ratione à priori, & (vt ipſe loquitur) demonſtratiua; nam cum contraria ſint, quæ ſub eodem genere maximè diſtant: oportet vt in illo genere ſint duo extrema, ita vt ab vno eorum non veniatur niſi ordinatè, & per media ad aliud: ſicut ad maximum calorem non poteſt ordinatè deueniri, niſi per medium; nec ad magnam quantitatem niſi per minorem; ſed materia, dum exuitur vna forma, poteſt indifferenter recipere alias diuerſas abſque ordine: & ideò Ariſt. 2. de generatione dixit, quod cum ex terra fit ignis; non oportet, quòd fit tranſitus per media elementa: ergo, & cætera.

19. Sed obiicies primò, quod ſubſtantia Ignis v. g. introducitur paulatim, & ſucceſſiuè in ligno magnæ quantitatis: ergo ſignum eſt, ſubſtantiam illam habere latitudinem, & contrarium ſufficiens ad ſucceſſionem: & conſequenter ad motum: Patet conſequentia: quia prædicta ſucceſſio non poteſt aliunde oriri.

Confirmatur: quia nutritio viuentis eſt mutatio quædam ſucceſſiua, & terminatur ad ſubſtantiam: ergo ſignum eſt; quòd in ea eſt prædicta latitudo, & contrarietas.

Reſpondeo concedendo, pro nunc, antecedens, & negando conſequentiam: quia illa ſucceſſio, non oritur ex termino per ſe generationis, ſeu mutationis illius ſubſtantialis, quæ in inſtanti introductionis formæ inuenitur, ſed ex latitudine contrariarum qualitatum, quæ expellendæ ſunt.

Ad confirmationem patet ex dictis quæſtione præcedenti, quibus etiam applicari poſſunt ea, quæ nunc circa ſolutionem huius argumenti dicebamus: quia alimentum non poteſt ita citò diſponi ſecundùm vnam partem, ac ſecundùm aliam.

20. Secundò obiicies: forma animalis fit per ſe ex forma embrionis, & forma cadaueris ex forma viuentis: ergo quæuis ex his formis contrariatur determinatè illi, ex qua per ſe fit: & ita falsò dictum eſt, vnam formam ſubſtantialem non contrariari determinatè alteri.

Et confirmatur: quia nutritio per ſe fit ex forma alimenti: ergo per ſe contrariatur illi. Confirmatur ſecundò: quoniam per ſe terminatur ad maiorem ſubſtantiam: at maior ſubſtantia per ſe fit ex minori & habet determinatam oppoſitionem cum illa: ergo, &c. Maior probatur: quia nutritio hominis v. g. non terminatur ad ſubſtantiam hominis per ſe ſumptam: quoniam hæc iam præexiſtit: ergo terminatur ad eandem, vt maiorem: quia tantùm prædicta maioritas deeſt illi.

21. Reſpondetur in primis, quod licet daremus antecedens; adhuc nihil contra nos: quia non fiunt mutuò ex ſe inuicem: ita vt ſicut ex forma embrionis fieret forma viuentis; ita ex forma viuentis fiat forma embrionis: quod requirebatur ad contrarietatem, quæ debet eſſe inter terminum *à quo*, & *ad quem*, vt in aliis motibus contingit.

Deinde addimus: id non contingere ex vi ipſius mutationis ſubſtantialis, inquantùm huiuſmodi; ſed ratione ordinis naturalis, qui expoſcit, vt priùs forma illa imperfectior, nempe forma embrionis; fiat in executione, & poſtea viuens Et ſimiliter deficiente viuente, ordine naturali ſuccedit cadauer: quia non ſubitò viuens deſcendit in corruptionem illam, quæ appellatur putrefactionis. Vnde, ſi à Deo diſpoſitiones neceſſariæ ad formam cadaueris aut viuentis ponerentur in materia lapidis, verè ibi introduceretur immediatè forma cadaueris aut viuentis.

22. Ad confirmationem reſpondetur negando in primis, nutritionem fieri ex forma alimenti per ſe: quoniam ſolùm fit ex illa per accidens ex eo quod nequit aliter diſponi illa materia à forma viuentis, niſi ſit actuata per formam, alimenti: hoc tamen non petitur ex natura ipſius mutationis ſubſtantialis, vt de forma cadaueris dicebamus: ſicut licet non poſſit, etiam per diuinam potentiam, tranſire per veram mutationem vna materia ad formam ſubſtantialem; niſi derelinquat aliam: quoniam hoc ipſo quòd tranſit per veram mutationem ad nouam formam, debet præſupponi prioritate durationis ad illam: ac proinde ne detur ſine forma, debuit priùs eſſe ſub alia. Cæterum, quia hoc non petitur ex natura ipſius mutationis ſubſtantialis; ſed ex aliis capitibus, quantumuis indiſpenſabilibus, ideo forma de nouo adueniens per ſe fit ex priuatione ſui, per accidens autem ex alia præexiſtenti forma.

23. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur: nutritionem non terminari ad ſubſtantiam, vt maior eſt: quia hæc maioritas eſt effectus formalis quantitatis, atque adeò correſpondet augmentationi; ſed terminatur ad ſubſtantiam, quæ fit maior. Vnde nutritio illa per ſe eſt à non eſſe formæ nutriti in materia alimenti, ad eſſe einſdem in illa eadem materia; quatenus fit materia aliti, & ita per nutritionem tantùm fit ſubſtantia proximè capax maioris quantitatis; cum tamen antea ſolum eſſet ſic capax minoris; cum hac tamen ſtat vt in illo eodem inſtanti ſit formaliter maior: quoniam, etſi nutritio in genere cauſæ materialis ſit prior augmentatione; attamen in genere cauſæ formalis eſt poſterior illa, & quantitate per eandem producta; atque adeò nec augmentatio poteſt dari ſine nutritione; nec illa nutritio ſine augmentatione, & maioritate ſubſtantiali.

Tertiò obiicit D. Thom. in præſenti lect. 5. dictum illud Philoſophi 2. de generatione, quod ignis eſt contrarius aquæ. Et ſimiliter, in 1. lib. de Cœlo, dicitur, cœlum non eſſe generabile, neque corruptibile; quia non habet contrarium: ergo ſentit Philoſophus, ea, quæ corrumpuntur, vel eſſe contraria, vel ex contrariis compoſita.

24. Reſpondetur ex eodem Sancto Doct. ibidem: quod ignis eſt contrarius quæ ſecundùm qualitates actiuas, & paſſiuas, quæ ſunt calidum, frigidum,

humi

humidum , & ſiccum , non autem ſecundùm formas ſubſtantiales.

Sed vrgebis cum D. Thom. loco citò, quòd propriæ paſſiones cauſantur ex principiis ſubiecti , quæ ſunt materia , & forma. Si igitur propriæ paſſiones ignis, & aquæ ſunt contrariæ: cum contrariorum ſint contrariæ cauſæ ; videtur , quòd formæ ſubſtantiales ſint contrariæ : Item in 10. Met. probat, quod omne genus diuiditur per contrarias differentias ; differentiæ autem ſumuntur , à formis: vt in 8. eiuſdem libri habetur. Videtur ergo quòd ſit contrarietas in formis ſubſtantialibus.

25. Reſpondetur ex Eodem Angelico D. lect. citata ; quod contrarietas differentiarum, quæ eſt in omnibus generibus , attenditur ſecundùm communem radicem contrarietatis ; quæ quidem eſt excellentia, & defectus ; ad quam oppoſitionem omnia contraria reducuntur : vt in primo huius habitum eſt. Omnes enim differentiæ diuidentes aliquod genus , hoc modo ſe habent, quòd vna earum eſt vt abundans, & alia vt deficiens reſpectu alterius : propter quod Ariſt. dicit in 8 Met quod definitiones rerum ſunt ſicut numeri , quorum ſpecies variantur per additionem , & ſubtractionem vnitatis. Non autem oportet, quòd in quolibet genere ſit contrarietas ſecundùm propriam rationem huius, & illius ſpeciei ; ſed ſolum ſecundùm communem rationem excellentiæ , & defectus.

Et ſimiliter etiam eſt in genere ſubſtantiæ : ſunt enim formæ diuerſarum ſpecierum ad inuicem differentes, ſecundùm ex excellentiam , & defectum : inquantum vna forma eſt nobilior alia : & propter hoc ex diuerſis formis poſſunt cauſari diuerſæ paſſiones, abſque eo quòd ſit ibidem vera contrarietas , ſub eodem genere , requiſita ad motum. Alioqui in genere ſubſtantiæ eſſe duo extrema maximè diſtantia , inter quæ caderent omnia , quæ ſunt illius generis ; & non vtrumque ; ſed ita vt de vno extremo ad aliud non ſit tranſitus, niſi per intermedia ; ſicut de loco ſurſum ad deorſum non poteſt per motum (dequo loquimur) deſcendi , niſi per media , quæ tamen non poſſe inueniri in genere ſubſtantiæ , iam probatum eſt.

Stabilitur , non dari per ſe motum ad reliqua prædicamenta.

§. II.

26. Dicendum eſt ſecundò , ad actionem , & paſſionem non dari per ſe motum. Ita Ariſt. in præſenti cap. 3. & D. Tho. lect. 3. & 11. Metaph. lect. 12. & communiter omnes Interpretes. Probatur facilè ratione, quam innuit idem Ariſt. & D. Th. in præſenti, & 3. Phyſ. nam actio, & paſſio ſunt realiter motus, ſed ad motum non datur per ſe motus ; alias procederetur in infinitum ; ergo, &c.

Confirmatur : quia ſi ad actionem daretur per ſe motus , & ſimiliter ad paſſionem ; fieret indè ; vt ad actionem , daretur actio , & ad paſſionem paſſio, & ſic in infinitum: quandoquidem ad illa, ad quæ per ſe datur motus , datur etiam actio , & paſſio: & qua ratione ad vnam actionem datur actio, dabitur etiam ad aliam.

27. Sed dices : generatio ſubſtantialis, vt eſt mutatio, per ſe fit per motum : ſiquidem eſt terminus præcedentis alterationis : vt diſp. 10. nn. 70. diximus: ergo iam ad mutationem dabitur mutatio ſine eo , quòd detur proceſſus in infinitum.

Reſp. mutationem illam non fieri per ſe primò per motum , quod requirebatur ad hoc , vt ad illam eſſet per ſe motus ; ſed ſolùm reſultare ex termino primario præcedentis alterationis , propter ſpecialem rationem , quæ in ipſa eſt , & in forma ſubſtantiali per eandem acquiſita ; vt ibidem expoſuimus.

28. Dicendum eſt 3. ad relationem & cætera alia prædicamenta non dari per ſe motum : ita Ariſt. & D. Thom. lect. 3. necnon & cæteri Interpretes locis citatis. Et probatur ratione eorumdem : nam relatio non fit per ſe, ſicut etiam nec cætera alia prædicamenta , quæ ſuperſunt , ſcilicet ; *Quando , ſitus , & habere*: ergo neque ad illa dabitur per ſe motus. Conſequentia patet : quoniam per hoc , quod eſt dari ad aliquid per ſe motum , & conditiones ad id requiſitæ præſupponunt generalem quandam conditionem , & ſcilicet quòd ſit talis naturæ , vt per ſe fiat , ſeu fieri naturaliter poſſit.

Antecedens verò probatur : quoniam relatio non fit per actionem per ſe terminatam ad illam ; ſed per actione terminatam ad fundamentum ex quo (connotando tamen terminum) reſultat relatio. Imò aliquando eſt abſque noua mutatione , quæ ſit in eo , quod refertur : vt cum Petro exiſtente albo , & relato ad aliud album , producuntur de nouo plura alba ; tunc enim per eandem relationem præexiſtentem , abſque noua mutatione determinatur ad reſpiciendum noua alba.

Et ſimiliter *quando*, eſt modus quidam reſultans per naturalem dimanationem ; ex hoc quod res duret duratione temporanea , & contineatur ſub aliqua parte temporis , vel ſub toto tempore , quod eſt menſura extrinſeca illius : & tandem *ſitus* reſultat ex *vbi*, quod eſt terminus motus localis : ſicut & prædicamentum *habere* ex motu locali , quo veſtes applicantur, &c.

DISPVTATIO XXIII.

DE VNITATE SPECIFICA , ET numerica motus.

SEMEL explicatis prædicamentis , ad quæ datur per ſe motus , manet etiam explicata vnitas , & diuerſitas generica motuum : quoniam , vt Ariſtot. in hoc lib. text. 31. & D. Thom. ibidem lect. 6. & communiter interpretes docent : tunc motus habent vnitatem genericam , aut quaſi genericam , quando terminantur ad idem prædicamentum ; ſicuti , & tunc differunt genere , aut quaſi genere ; quando per ſe tendunt ad diuerſa prædicamenta : & ideò poſt præcedentem diſputationem , meritò hanc de vnitate ſpecifica , & numerica motuum excitamus.

QVÆSTIO PRIMA.

A QVO MOTVS SVAM SVM AT VNITATEM, ET diuerſitatem ſpecificam.

1. PRo huius quæſtionis clariori deciſione notandum eſt primò, hîc non fieri ſermonem de vnitate ſpecifica propria, & rigoroſa; ſed tantùm reductiua, & aliquali; quia cum motus ſit eſſentialiter ens incompletum, atque ita non pertinens per ſe ad prædicamentum, nequit habere vnitatem ſpecificam propriè, & rigoroſè ſumptam. Vnde D. Th. de illo dixit: quod motus non eſt ens completum, ſed via ad ens.

Secundò notandum eſt ex Ariſtot. in hoc lib. cap. 1. & D. Th. ibidem lect. 1. hæc quatuor concomitari motum, ſcilicet agens, à quo egreditur; mobile, ſeu paſſum in quo recipitur, terminus à quo incipit, & terminus ad quem terminatur; quia omnis motus eſt à quodam in quiddam. Quibus etiam poteſt ex eodem Ariſtot in præſenti text. 32. & D. Thom. ibidem lect. 6. addi quintum, nimirùm diſtantia, ſeu medium per quod mobile tranſit. Quare ſolùm de his quinque videbatur poſſe dubitari: an omnia illa, vel aliqua eorum ſpecificent motum.

2 Cæterùm quoad agens, & paſſum, certum debet eſſe in doctrina Ariſtot. & D. Thom. non ſpecificare motum, vt conſtat ex his quæ lib. 3. d. 7. n. 5. & deinceps diximus: nam ſicut actio, & paſſio non egrediuntur rationem formalem motus: ita nec agens, & paſſum. Propter quod D. Thom. in 2. diſtinct. 40. qu. 1. art. 4. ad primum dixit: motum abſtrahere ab vtroque, nempe ab agente, & patiente. Quare, tota controuerſia deuoluitur ad illa tria, quæ ſuperſunt: an nimirum motus ſpecificetur à termino à quo, vel etiam à medio, ſeu diſtantia prædicta; an verò ſolus terminus ad quem ſit ſpecificatiuum illius.

PROPONITVR PRIMA SENTENTIA.

§. I.

3. PRima ſententia aſſerit; motum non ſpecificari à ſolo termino *ad quem*: ſed etiam à termino *à quo*, & à medio prædicto: ita vt motus ſint einſdem ſpeciei, qui habuerint vnitatem in his tribus; & diuerſæ, ſi habuerint diuerſitatem in aliquo ex illis. Ita Albert. de Saxonia in præſenti quæſt. 6. Aſtudillo ibidem quæſt. 5. Burleus quæſt. & alij. Et quidem quoad diſtantiam, vel medium, & quoad terminum *ad quem* patebit ex infra dicendis. Quod verò terminus *à quo*, etiam ſpecificet motum.

Probatur primò: nam Ariſtot. in hoc lib. cap. 1. & 4. inquit intrinſecum eſſe motui, inter contrarios terminos verſari, & D. Thom. in 4. diſt. 12. qu. 1 artic. 3. quæſtiunc. 2. ait motum ſecundum rationem ſuæ ſpeciei requirere terminum *à quo* & *ad quem*; ergo non ſolum ſpecificatur à termino *ad quem* ſed etiam à termino *à quo*. Conſequentia videtur manifeſta: quandoquidem ea ſola ratione terminus *ad quem*, ſpecificat: quia eſſentialiter reſpicitur à motu, & & conſequenter requiritur ad rationem ſpecificam illius: ergo ſi hoc ipſum inueniatur in termino *à quo*, non poterit non prædictus terminus ſimul ſpecificare.

4 Confirmatur. Mutatio inſtantanea; & ſucceſſiua diſtinguuntur ſpecie: vt docet Ariſt. loco citato: ſed hæc diſtinctio tantùm deſumitur penes diſtinctos terminos, *à quibus*: ergo prædicti termini ſpecificant illas. Minor probatur: quia motus propriè dictus tantum differt à mutatione inſtantanea per hoc, quod ille eſt à termino *à quo* poſitiuo; hæc verò à termino *à quo* priuatiuo; & ideo idemmet calor, ſi fiat ex priuatione ſui, acquiritur per mutatione inſtantaneam; ſicut, & per motum, ſi fiat ex ſuo contrario, ſcilicet ex frigore: ergo diuerſitas harum mutationum ſolùm poteſt deſumi ex termino *à quo*.

Secundò, augmentatio, & diminutio ſunt motus ſpecie diſtincti: ſiquidem ſunt eſſentialiter oppoſiti; at hæc diuerſitas ſpecifica non oritur ex termino *ad quem*, ergo ex termino *à quo*: ergo iſte tribuit ſpeciem. Minor probatur; nam poteſt contingere, vt habeant eundem terminum *ad quem*: puta, ſi vnum quantum bipedale augeatur vſque ad quantitatem tripedalem; e contra verò, aliud quadripedale diminuatur vſque ad eamdem tripedalem quantitatem.

5 Confirmatur primò. Motus terræ ad ſphæram ignis, & motus ignis ad eamdem ſphæram ſunt eſſentialiter diuerſi, & ſimiliter motus ab albo in fuſcum, & à nigro in fuſcum: ſed habent vnum, & eundem terminum *ad quem* (vt conſtat:) ergo hæc diſtinctio ſolùm prouenit ex diuerſis terminis *à quibus*. Maior, quoad primam partem eſt certa: quia motus ille terræ eſt violentus ipſi, motus verò ignis ad ſuam ſphæram eſt naturalis; idem autem motus non poteſt ſimul eſſe naturalis, & violentus; cum naturale, & violentum inter ſe opponantur. Quoad ſecundam verò partem ex Ariſt. in hoc lib. tex 52. D. Th. ibidem, & communiter recipitur à Philoſophis.

Confirmatur ſecundò, Motus aëris à tertia vſque ad mediam ſui regionem, & motus terræ ab ſphæra ignis ad eundem terminum diſtinguuntur ſpecie: ergo talis diſtinctio ſolum poteſt prouenire ex diuerſis terminis *à quibus*. Conſequentia patet: quoniam in terminis *ad quos* conueniunt. Antecedens verò etiam conſtat: nam primus eſt talis naturæ, vt nequeat, ſecundùm ſuam ſpeciem connaturaliter conuenire terræ: ſicut nec ſecundus aëri: quod quidem arguit maiorem diſtinctionem, quam numericam, & ideo ſpecificam.

6 Tertiò. Motus ab albo in nigrum per diſtinctos calores intermedios diſtinguuntur ſpecie, præcisè: quia vnus fit per vnum calorem intermedium, & alius per alium: ſed media, per quæ fiunt motus, habent ſe per modum termini *à quo* reſpectu vltimati termini: ergo vnitas, & diſtinctio termini *in quo* ſpecificat, & diſtinguit motus. Maior conſtat, nam duo illi motus magis diſtinguuntur, quàm alij duo, qui eſſent per eumdem calorem intermedium: ergo cum hi diſtinguerentur numero: conſequens eſt, vt illi diſtinguantur ſpecie. Minor verò etiam eſt perſpicua: ſiquidem mobile tendit à medio vſque ad terminum vltimum, & hunc acquirit, & illum relinquit: ergo medium illud habebit rationem termini *à quo* reſpectu termini vltimati.

Explicatur

I

Explicatur vera ſententia aliquibus concluſionibus.

§. II.

7. Nihilominus dicendum eſt primò; motum habere ſuam vnitatem & diſtinctionem ſpecificam à termino *ad quem*; non verò à termino *à quo*: ita Ariſt. in hoc lib. cap. 4. D. Thom. ibidem, & 1. p. q. 3. 2. art. 1. ad 1. vbi inquit: *Motus non accipit ſpeciem à termino à quo; ſed a termino ad quem*: quos ſequuntur communiter Thomiſtæ Ferr. in præſenti qu. 4. Iabell. qu. 8. Sotus qu. 3. Maſſius ſect. 2. qu. 2. & ex aliis Toler. qu. 2. Perer. lib. 13. qu. 8. Conimb. q. 1. Rub. cap. 4. q. 1. & alij plures.

Probatur primò ratione, quam innuunt Ariſt. & D. Thom. locis citatis: quia omnes dealbationes, aut denigrationes v. g. ſunt eiuſdem ſpeciei, & tamen ſæpe procedunt ex diuerſis terminis *à quibus*: ergo ratio ſpecifica motus non ſumitur ex illis, ſed ex termino *ad quem*. Conſequentia patet: quoniam ſi diuerſi termini *a quibus* ſpecificarent, tunc non eſſent illæ dealbationes eiuſdem ſpeciei, etiam ſi terminarentur ad eumdem terminum *ad quem*. Minor verò etiam conſtat; etenim dealbatio poteſt eſſe, vel a nigro in album, vel à fuſco in album.

8. Maior verò, in qua eſt difficultas, expreſſa Ariſt. cap. cit. text. 31. his verbis: *Omnis autem dealbatio omni dealbationi vnum ſecundùm ſpeciem erit, & omnis denigratio, denigrationi; albedini autem non amplius. Vnde ſpecie vna dealbatio albationi omni.* Vbi D. Thom. lect. 6. ſic ait: *Motus, qui ſunt ſecundùm colores, poſſunt eſſe diuerſi ſpecie; ſicut dealbatio, & denigratio; ſed omnis dealbatio eſt eadem ſecundùm ſpeciem: ſimiliter, & omnis denigratio; quia albedini non ſunt amplius ſpecies, in quas diuidatur, &c.* Et loco citato ex prima parte poſtquam dixit, motum non accipere ſpeciem à termino *a quo*; ſed à termino *ad quem*: addidit. *Nihil enim refert quantum ad rationem dealbationis; vtrum ille, qui dealbatur, fuerit niger, aut pallidus, vel rubeus.*

Secundò probatur ratione deſumpta ex D. Angelico 10. Ethic. lect. 5. quia motus eſſentialiter reſpicit terminum *ad quem*, vt via, & tendentia ad illum; vt ex eius definitione conſtat: ergo ſpecificatur ab illo ſolum. Conſequentia patet: quoniam licet motus reſpiciat terminum *a quo*, & *ad quem*; aliter tamen, & aliter: nam terminum *à quo* non reſpicit ratione ſui; ſed ratione termini *ad quem*: Et enim receſſus ab illo eſt propter acceſſum ad iſtum: ergo non ſpecificatur à termino *à quo*, ſed à termino *ad quem*.

Patet hæc vltima conſequentia: quoniam ad rationem ſpecificatiui requiritur, vt non inſpiciatur vtcumque, & per modum termini materialis: ſed per modum termini formalis: ſicut licet materia intrinſecè includatur in homine & equo nihilominus, quia concurrit materialiter ad eius conſtitutionem; ideò ſecundùm ſe non tribuit illis propriam ſpecificationem; ſed hæc deſumitur à forma.

9. Confirmatur ex eodem D. Thoma in hoc lib. text. 4. lect. 1. nam motus ab illo ſpecificatur, à quo accipit ſuam denominationem: ab illo ſiquidem res denominatur à quo habet eſſe: ſed motus denominatur à termino *ad quem*; non verò à termino *à quo*: ergo ab illo, & non ab iſto ſpecificabitur. Minor probatur; nam dealbatio denominatur ab albedine, quia eſt terminus *ad quem*; ſimiliter augmentatio, & motus locales denominantur à propriis terminis *ad quos* ſcilicet, à præſentia locali, & à maiori quantitate.

Confirmatur denique ex eodem S. D. ibidem. Motus eſt deſtructio termini *à quo*; & acquiſitio termini *ad quem*: nam quando terminus *à quo* non incipit deſtrui ex vi motus, nondum incipit mobile moueri: ergo repugnat illi (vt ex ſe conſtat) & habet conuenientiam cum iſto: ſiquidem ad eum properat, & eſt via ad ipſum; & ſic non ſpecificabitur à termino *à quo*; ſed à termino *ad quem*: cum nihil ſpecificetur ab eo; qui repugnat: ſed ab illo, cum quo habet conuenientiam.

10. Dicendum eſt 2. Ad vnitatem ſpecificam motus requiritur etiam vnitas medij, ſeu viæ formaliter ſumptæ. Ita Ferr. vbi ſupra concluſione 2. & alij plures ex Iunioribus.

Probatur 1. ex Ariſtot. in præſenti text. 32. vbi poſtquam dubitauit: an ſi quidpiam ſæpe moueatur ab eodem in idem: tunc illi motus ſint eiuſdem ſpeciei, aut diuerſæ. Reſpondet: non eſſe eiuſdem ſpeciei, ſi medium, & via, per quam fit motus, non ſit eadem: & ideò motum circularem, & rectum ad eundem terminum eſſe diuerſæ ſpeciei: quia alius procedit per lineam rectam, & alius per circularem.

Et confirmatur ex D. Thom. ibidem lectio 6. dicente: *Ad hoc vt motus ſit idem in ſpecie, non ſolum requiritur identitas termini ſecundùm ſpeciem, ſed etiam identitas eius, per quod tranſit motus. Manifeſtum eſt autem, quòd linea recta, & circularis ſunt diuerſa ſecundùm ſpeciem, Vnde motus circularis, & rectus, voluntarius non ſunt idem ſecundùm ſpeciem, quamuis ſint circa eoſdem terminos: quia via non eſt eadem ſecundùm ſpeciem: ſed ſi ſint iidem termini, & eadem via ſecundùm ſpeciem, ſunt idem motus ſecundùm ſpeciem.*

11. Nec neceſſe erit, aſſertionem hanc amplius confirmare: tum quia differentia ſpecifica motus recti, & circularis; de quibus in his teſtimoniis fit mentio, eam ſatis conuincit. Tum etiam quia ſequitur ex his, quæ in Logica diſp. 19. num. 49. circa ſpecificationem ſcientiarum diximus. Nam ibi oſtendimus diuerſitatem medij, per quod acquiritur ſcientia, diuerſificare per ſe illam ab omnibus aliis: quia ſcientia non eſt vtcumque aſſenſus; ſed aſſenſus per tale medium; ergo cum motus ille non ſit vtcumque acquiſitio termini; ſed per talem viam, ſeu per tale medium: conſequens eſt, vt diuerſum medium inferat diuerſum in ſpecie motum.

Sed dices; ſi ad vnitatem ſpecificam motus requiritur identitas medij ſimul cum identitate termini *ad quem*: ergo hoc ipſo quòd ſit diuerſum medium, erit motus diuerſus; licet terminus *ad quem* ſit idem, ac proinde motus ille non diſtinguetur ſpecie per terminum ad quem, quod quidem apertè pugnat cum prima aſſertione.

12. Reſpondetur negando primam conſequentiam: nam hoc ipſo quòd medium ſit formaliter diuerſum, etiam terminus erit formaliter diuerſus: itaque terminus iſte poteſt conſiderari, vel materialiter in eſſe entis, vel formaliter, & in eſſe termini: licet ergo in eſſe entis poſſit eſſe idem; quamuis acquiratur per diuerſum medium; non tamen formaliter, & in eſſe termini; quia in eſſe termini dicit ſe ipſum, vt eſt hoc, vel illo modo attingibilis; vt autem eſt acquiſibilis per hoc medium, ſcilicet per lineam circularem, non eſt acquiſibilis per aliud, ſcilicet per lineam rectam: quamuis tota hæc diuerſitas oriatur ex diuerſitate medij per quam acquiritur. Sicut hæc propoſitio, *Deus eſt*, vt eſt ſcibilis per medium Metaphyſicum, eſt diuerſa in eſſe ſcibilis à ſe ipſa, vt poteſt ſciri per medium Theologicum: quæ quidem diuerſitas oritur ex diuerſitate mediorum; vt loco citato diximus.

Occurritur argumentis primæ ſententiæ.

§. III.

13. AD primam ergo pro 1. ſententia, conſtat ex dictis pro prima aſſertione: quia motus non reſpicit intrinſecè terminum *a quo* propter ſe ipſum; nec tamquam terminum formalem; ſed ratione termini *ad quem*; & ideò non eſt mirum, quod non ſpecificetur ab illo: ſicut Theologia licet reſpiciat Deum, & alia: quia tamen Deum reſpicit ratione ſui, cætera verò materialiter, & ratione Deitatis: ideò ſolus Deus reſpicitur vt ſpecificans. Nec refert ſi dicas, quòd etiam medium reſpicitur propter terminum vltimum: quia hoc ſatis conſtat ex dictis

Ad confirmationem reſp. quod etiam conceſſo, antecedenti: vt innuit D. Thom. cum Ariſt. lect. 8. nihil inde contra nos infertur: nam licet illæ duæ mutationes habeant vnum, & eumdem terminum materialiter; non tamen vnum, & eumdem formaliter ſumptum. Quare in termino *ad quem* eſt etiam diſtinguenda duplex ratio formalis, ſcilicet ipſe vt eſt acquiſibilis ex priuatione ſui, vel ex ſuo contrario: & ſecundùm priorem rationem correſpondet mutationi inſtantaneæ; at verò ſecundùm aliam, ſucceſſiuæ.

Vel ſecundò reſponderi poteſt cum pluribus ex iunioribus Thomiſtis, mutationem inſtantaneam, & motum propriè dictum tendentia in vnum, & eundem terminum, ſecundùm ſpeciem, verbi gratia, in calorem, non diſtingui ſpecie eſſentiali, ſed ſolum modaliter. Et ratio eſt: nam in calore poſſumus conſiderare tum propriam eſſentiam, & ſpecificationem: tum etiam latitudinem, & intenſionem, quæ eſt modus illius. Vnde, ex quo capite, tam motus, quam mutatio inſtantanea, reſpiciunt eundem calorem, & terminum ſecundum ſpeciem, ſunt eiuſdem ſpeciei: at ex quo capite motus peculiariter reſpicit modum illum latitudinis, & intenſionis eiuſdem caloris, & vt ſecundùm illum eſt ſucceſſiuè acquiſibilis, diſtinguitur modaliter à mutatione inſtantanea ratione ſucceſſionis, & latitudinis, quam ſuperaddit, quæque iuxta hanc ſententiam tantùm eſt modus illius intrinſecus: ita diſtinguitur modaliter à mutatione illa inſtantanea, quæ peculiariter non reſpicit calorem ſecundùm prædictam latitudinem, ſeu vt ſecundum illam eſt ſucceſſiuè acquiſibilis, quam ſolutionem indicat D. Thom. 1. p. quæſt. citata.

14. Ad 2. reſp. negando minorem, ſi intelligatur de termino *ad quem* formaliter, & in eſſe termini conſiderato; ſecus verò ſi de termino materialiter, & in eſſe entis intelligatur, quia quantitas tripedalis terminat motum augmentationis, vt habet rationem maioris, collata cum quantitate bipedali; at verò terminat diminutionem, quatenus comparata (modo ſtatim dicendo) cum quantitate quadripedali, habet rationem vt maiorem diſtingui formaliter à quantitate, vt minori.

Ad primam confirmationem reſp. negando maiorem quoad primam, illius partem: nam idem motus ſecundum ſpeciem poteſt eſſe connaturalis vni ſubiecto, & violentus alteri; vt patet in calefactione. Vnde naturale, & violentum non ſunt differentiæ eſſentiales: ſed accidentales motus; cuius rationem tetigit optimè D. Thom. quæſt. 7. de potentia art. 8. quia motum eſſe violentum, vel naturalem ſumitur à principio, *à quo* procedit: motus autem non ſpecificatur à principio, nec ad illum dicit ordinem, ſed ad terminum *ad quem*. Quapropter non poſſunt ſumi ab illo differentiæ eſſentiales motus; ſed ad ſummum accidentales.

15. Ad ſecundam partem maioris, concedimus, motus illos ab albo in fuſcum, & à nigro in fuſcum ſpecie differre, vt innuit D. Thom. cum Ariſt. lect. 8. negamus tamen hanc differentiam ſumendam eſſe ex terminis *a quibus*; ſed ex terminis *ad quos*, nam cum color fuſcus ſit medius inter nigrum, & album, participat naturam vtriuſque extremi: & ideò collatus cum albo, habet virtualiter ſaltem rationem nigri; & vt collatus cum nigro, habet rationem albi: & ſic ſub diuerſa formali ratione terminat.

Ad 2. confirmationem concedendum eſt antecedens, & neganda conſequentia, & ad probationem dicendum eſt: motus illos non habere eundem terminum formaliter ſumptum: nam primus motus eſt ſurſum; ſecundus verò deorſum: quia idemmet locus, vt collatus cum ſuperiori loco, à quo deſcendit terra, eſt locus deorſum, ſicuti vt comparatus cum eo, à quo aſcendit aer, habet rationem loci ſurſum. Adde, quod terminus per ſe primus motus localis non eſt locus; ſed *vbi*, & in vtroque motu acquiritur diſtinctum *vbi*.

16. Sed dices. Terminus *ad quem* formaliter ſumptus dicitur talis per habitudinem ad terminum *à quo*; ergo etiam terminus *à quo* ſpecificabit motum. Patet conſequentia: quoniam inde colligimus, potentias ſpecificari etiam ab obiectis: quia ſpecificantur ab actibus, & hi dicunt eſſentialem habitudinem ad obiecta: ergo ſimiliter in præſenti.

Antecedens verò etiam conſtat: tum quia terminus *ad quem* formaliter ſumptus non poteſt intelligi in eſſe termini ſine termino *à quo*; quia eſt talis per collationem cum illo, & ob hoc dicit intrinſecam habitudinem ad illum. Tum etiam, quia in exemplis propoſitis ideò quantitas illa bipedalis dicitur maior quia reſpicit minorem: ſicut & minor, quia reſpicit maiorem: & ſimiliter color fuſcus habet rationem albi, vel nigri ex diuerſa comparatione ad terminos, à quibus procedit, motus ſcilicet albo, vel nigro. Et tandem idem locus dicitur ſurſum, vel deorſum per diuerſam habitudinem ad diſtinctos terminos, *à quibus*.

17. Reſp. negando antecedens, & ad primam probationem dicendum eſt, rationem termini *ad quem* formaliter ſumpti eſſe reuera quid abſolutum; quamuis ſi concipiatur ſub conceptu expreſſo termini motus, nequeat intelligi ſine illo, ac proinde nec ſine termino à quo; non quidem ob relationem, quam dicat, ſed ob connexionem, quæ eſt inter illum, & motum; quia plura ſunt, quæ habent connexionem cum aliis, ad quæ tamen nullam dicunt habitudinem, etiam tranſcendentalem: vt patet in ſcibili, & in omnipotentia Dei: nam ſcibile, vt tale, eſt connexum cum ſcientia: & ſimiliter omnipotentia cum creaturis poſſibilibus. Et tamen neque ſcibile dicit ordinem realem ad ſcientiam; nec omnipotentia ad creaturas poſſibiles.

Ex quo ad ſecundam probationem reſpondetur: quod vt D. Thom. in præſenti lect. 3. & locis citatis diſputatione præcedenti innuit: ratio quantitatis maioris eſt aliquid abſolutum, licet explicetur per comparationem ad aliud: nam ſicut eſſe quantitatem magnam, & perfectam, eſt ratio abſoluta, ſcilicet, eſſe tantam, quantam requirit natura illa, ad hoc vt ſit optimè diſpoſita in ordine ad ſuas operationes: ita eſſe maiorem, vel minorem, licet non ita perfectam, eſt eſſe tantam, quanta requiritur, ad hoc vt natura ſit magis, vel minus diſpoſita in ordine ad illas. Quare etiam in illis ratio terminandi eſt abſoluta,

Digitized by Google

luta, licet non poſſit explicari, niſi per comparationem ad aliud: quia ratio illa eſt quid medium inter duo extrema participans naturam vtriuſque.

18. Ad vltimum reſpondetur primò: motum ab albo in nigrum: verbi gratia, per fuſcum non eſſe vnum, & eumdem motum: ſed plures, & ſpecie diuerſos, & ſic intercedere ibi veram diſcontinuationem, & idem de aliis motibus tendentibus ab extremo ad extremum colorem, per intermedios, dicendum eſt. Vnde ab vno extremo ad intermedium colorem erit vnus motus, & quatenus ab aliquo ex intermediis peruenitur præcisè, & formaliter ad aliud extremum, erit alius motus, ſcilicet, dealbatio, vel denigratio, reſpectu cuius materialiter ſe habet quod terminus à quo ſit hic, vel ille intermedius color, vel remotè ſaltem fuerit color extremus; quia prædictus motus tantùm habet formaliter rationem dealbationis; ſiue ab hoc, vel ab illo procedat.

19. Secundò reſpondetur ex Paulo Veneto, & Soto ab eodem relato 5. Phyſicorum quæſt. 3. concluſ. 4 quod in motu ibi dicto per quodcumque medium diſcedatur ab albo, ſit participatio nigri, & ideo terminus per ſe intentus in quocumque tali motu, eſt nigrum. Sed in motu locali, non quomodocumque diſcedatur ab A. tenditur per ſe ad B. ſed ſolum quando diſceſſio eſt per lineam rectam in B. Quando enim diſceſſio eſt per lineam circularem, vel obliquam; iam motus tendit in alium finem: ſed per accidens reuertitur ad illum punctum. Quæ ſolutio videtur propriùs accedere ad mentem Philoſophi, & D. Thom. alioqui non dixiſſet, omnes dealbationes à nigro in album eſſe eiuſdem ſpeciei; cum tamen peculiariter de motu circulari, & recto dixerit, differre ſpecie ratione diſtincti medij. Non enim credendum eſt, quod ſi in dealbationibus eſſet aliqua exceptio: ita vt aliquando diuerſificarentur ſpecie, ratione diſtincti medij, quod hæc fuiſſet ab Ariſtot. & D. Thom. prætermiſſa: ſicut nec in motu locali illam prætermiſerunt.

Quare, omnes motus ab albo in quodcumque medium verſus nigrum, & omnes à quocumque medio verſus nigrum, ſunt eiuſdem ſpeciei: quia omnes ſunt ab alob in quodammodo nigrum, aut à quodammodo albo in nigrum: & omnes à nigro verſus album, ſunt alterius ſpeciei, & contrarij prioribus. Vnde ad hoc etiam ſignanter in aſſertione diximus, quoad ad vnitatem motus requiritur vnitas medij, ſeu viæ formaliter ſumptæ: quia iuxta hunc ſecundùm dicendi modum fatendum eſt in aliis motibus, & in motu dealbationis eſſe quid materiale, quod fiant per hanc, vel illam viam, ſeu medium, vt modò innuebamus.

QVÆSTIO II.

VTRVM AD VNITATEM NVMERICAM motus requirantur, & ſufficiant vnitas mobilis, termini, & temporis.

QVia poſt vnitatem ſpecificam ſtatim ſequitur vnitas numerica; ideo meritò quæſtionem hanc poſt præcedentem excitamus.

ADDVCVNTVR ALIQVOT ARGVMENTA pro parte negatiua.

§. I.

20. PArtem negatiuam ſuadere videntur hæc argumenta. Nam primis non videtur requiri vnitas mobilis: quia ſi canis ab alia turri præcipitetur, & in medio itineris moriatur; tunc motus ille erit vnus & idem, & tamen non perſeuerat idem mobile; vt conſtat: ergo, &c. Maior probatur: nam cum in toto illo motu non quieſcat (vt ad ſenſum patet videtur) conſequens eſt, vt motus ille ſit continuus, & ita vnus, & idem erit.

Secundò eadem pars quoad vnitatem termini probatur. Nam cum quis continuò mouetur localiter per ſpatium vnius leucæ, motus ille eſt vnus, & idem, alioqui non eſſet continuatus, & tamen non eſt ibidem idem terminus: ergo ad vnitatem motus non requiritur identitas termini. Minor patet: nam *vbi*, ſeu præſentia localis, quæ acquiritur in principio motus, non eſt eadem cum cæteris aliis præſentiis, quæ in diſcurſu, & fine motus acquiruntur: ſiquidem adueniente vna præſentia ad vnam partem illius ſpatij, deperditur alia ad alteram partem eiuſdem ſpatij, vt ex ſe conſtat: ergo præſentiæ illæ variantur, & multiplicantur in variato.

21. Tertiò eadem pars, quoad vnitatem temporis probatur. Nam tempus habet ſuam vnitatem numericam à motu: ergo motus non poteſt habere ſuam à tempore: Antecedens patet: nam vt ex ſupradictis diſput. 17. num. 22. conſtat: motus, eſt ſubiectum *quo* temporis, & ita tempus indiuiduabitur ab illo: ſicut & reliqua accidentia à ſuis ſubiectis. Conſequentia vero quia committeretur vitioſus circulus; tum etiam quia motus indiuiduaretur à ſe ipſo: quandoquidem indiuiduatur à tempore, & tempus indiuiduatur ab ipſo ergo de primo ad vltimum ſumit ſuam vnitatem numericam à ſemetipſo.

Quartò quia ad vnitatem motus requiritur etiam vltra tria prædicta vnitas motoris: ergo, &c. Antecedens probatur, tum ex Ariſt. 8. Phyſic. c.6. text. 49. & cap. 10. eiuſdem libri. text. 82. tum etiam, quia motus identificatur cum actione, & paſſione, vt ex eodem Ariſt. lib. 3. diximus: ergo repugnat variari, & manere eandem actionem: quin varietur, & maneat idem motus. Vnde cum ad vnitatem actionis requiratur vnitas agentis, conſequens eſt, vt etiam ad vnitatem motus deſideretur.

OSTENDITVR AD VNITATEM NVMERIcam motus requiri, & ſufficere vnitatem mobilis, termini, & temporis.

§. II.

22. DIcendum tamen eſt: ad vnitatem numericam motus formaliter ſumpti requiri, & ſufficere vnitatem mobilis, termini, & temporis. Ita Ariſt. in hoc lib. cap. 4. text. 34. D. Thom. ibidem lect. 7. & 8. quos ſequitur Iabell. q. 7. Soto quæſt. 3. Aſtudillo quæſt. de hac re, Veracruz ſpeculatione 4. Tolet. qu. 4 Bruxell. qu. 1. art. 4. Perer. lib. 13. cap. 9. q. 8. Maſſius in præſenti, & plures alij.

Probatur hac vnica ratione deſumpta ex Ariſtot. & D. Thom. loco citato. Ad continuationem motus requiritur vnitas mobilis, termini, & temporis: & nihil aliud vltra deſideratur: ergo etiam ad vnitatem illius. Conſequentia patet: nam motus non eſt vnus per modum alicuius entis indiuiſibilis: ſed per modum entis ſucceſſiui, & continui: ergo quæ requiruntur, & ſufficiunt ad eius continuationem, requirentur, & ſufficient etiam ad illius vnitatem.

23. Antecedens verò, quoad primam partem, nimirum quoad vnitatem mobilis, conſtat; nam licet accidentia, quæ ſunt in diuerſis numero ſubiectis poſſint eſſe continua; non tamen continua; vt patet in quantitatibus, & in aliis, quæ ſunt de

genere continuorum: ergo etiam ad continuationem motus requiritur vnitas numerica ſubiecti, ſeu mobilis.

Quoad 2. verò partem, ſcilicet quoad vnitatem ſpecificam termini, etiam patet: nam ea, quæ ſunt diuerſæ ſpeciei, non poſſunt continuari: quia nec ipſæ poſſunt eſſe vnum (vt conſtat) nec eſſe ea, quorum vltima ſunt vnum: ſiquidem ſicut ſunt diuerſæ naturæ, ita quodlibet affert ſuum vltimum: ſed hoc ipſo, quod termini multiplicantur ſpecie, etiam motus ad illos erunt diuerſæ ſpeciei, vt quæſt. præcedenti diximus: ergo eo ipſo non poterunt continuari.

24 Quoad 3. verò partem, ſcilicet quoad vnitatem temporis, etiam liquet: nam hoc ipſo quod intrinſeca duratio motus interrumpatur; & conſequenter non correſpondeat illi ex parte primi mobilis tempus continuò menſurans illum; neceſſe eſt, vt interrumpatur, & diſcontinuetur prædictus motus: tum quia nequit interrumpi, & diſcontinuari duratio, quin interrumpatur, & diſcontinuetur res durans: tum etiam quia hoc ipſo quòd prædicta duratio motus interrumpatur, neceſſe eſt mobile, ſaltem tantiſper quieſcere, & ex conſequenti, motum ſtatim ſubſequutum, diſcontinuari à præcedenti: quandoquidem illi motus ſunt diſcontinui, inter quos intercedit prædicta quies.

Et tandem quoad vltimam partem, nimirum, nihil aliud deſiderari, idem antecedens ſuadetur: nam identitas agentis, quæ, ſola vltra prædicta deſiderari videbatur, iam conſtat ex Ariſt. lib. 5. & D. Thom. ibidem, necnon & ex his, quæ in eodem lib. diſp. 17. qu. 1. diximus; eam non requiri ad motum formaliter ſumptum: nam ſicut non includit formaliter actionem, ita nec ordinem ad agens, ſed ab eo in ſua formali ratione præſcindit.

25 Sed dices, cur Ariſt. in hac ratione non meminit vnitatis numericæ termini, ſed ſolum ſpecificæ, cum certum ſit requiri ad vnitatem numericam motus vnitatem numericam termini; & ideò motus ad duplicem numero albedinem erit idem ſpecie, non tamen idem numero.

Reſpondetur, ſatis conſtare ex ratione facta, & conditionibus in illa petitis, requiri vnitatem numericam termini: nam ſi ſemel deſideratur vnitas ſpecifica illius vna cum vnitate numerica mobilis, conſequens eſt, vt deſideretur vnitas numerica eiuſdem termini: quia cum tam motus, quàm terminus ſubiectentur in mobili, neceſſe eſt, vt ſicut propter vnitatem numericam mobilis debet motus eſſe vnus numero: ita propter eandem vnitatem oportet, quod ſi ſemel terminus eſt vnus ſpecie: ſit etiam vnus numero: quia duo accidentia ſolum numero diſtincta, non poſſunt ſimul eſſe in eodem ſubiecto. Vnde Ariſtot. conſultò non meminit expreſſe vnitatis numericæ termini: quia ſatis facilè ex prædictis conditionibus deducebatur.

Satisfit argumentis partis negatiuæ.

§. III.

1. AD primum ergo initio quæſtionis poſitum neganda eſt maior: nam motus, ſicut & alia accidentia ſubiectantur in toto compoſito. Vnde in eo inſtanti, in quo eſt verum dicere: nunc non eſt canis, & immediatè ante erat; etiam verum erit dicere: nunc non eſt motus illius, & immediatè ante erat: quia pereunte ſubiecto, pereunt cum illo cuncta accidentia. Quamuis cum hoc ſtet, quòd licet motus canis, & cadaueris non ſint vnus, & idem motus continuus; ſint tamen inter ſe contigui: quatenus in eo inſtanti, in quo vnus deſinit, incipit alius. Nam ſicut in eo inſtanti, in quo eſt verum dicere, nunc non eſt canis; affirmatur tunc eſſe cadauer illius: ita in eodem verè dicitur, nunc non eſt motus canis, & immediatè antea erat: & ſimiliter nunc non eſt motus cadaueris, & immediatè poſt hoc erit, ita incipit tunc hic motus per *vltimum non eſſe*, & deſinit alius in illo inſtanti per *primum non eſſe*.

Et ad probationem eiuſdem maioris reſpondetur; in inſtanti deſitionis canis dari quietem negatiuam, & hanc in præſenti, ſicut & in pluribus aliis caſibus ſufficere ad diſcontinuandum motum: vt explicatum eſt.

27 Ad 2. reſp. quod ſicut ſpatium, ſeu locus, cuius vna medietas ſit terræ, & alia aquæ, poteſt conſiderari dupliciter, ſcilicet, vel in eſſe entis, & quantitatis, vel in eſſe loci, ſeu ſpatij formaliter ſumpti; & ſecundùm primam conſiderationem non ſunt vnum; ſed duo: nec habent vnam & eandem latitudinem, ſeu extenſionem totalem, vt ex ſe conſtat, ſed illæ quantitates tantùm ſunt inter ſe contiguæ; ſi verò ſecundo modo conſiderentur, ſunt vnum, & idem ſpatium, & vnus, & idem locus formaliter: eo ſaltem modo, quo locus poteſt habere vnitatem: quia ad ſpatium, ſeu locum formaliter ſumptum eſt quid materiale, quod vna medietas ſit terræ, vel aquæ; aut quod quantitates ipſæ contiguentur.

28 Ita vbicationes (quæ ſuo modo continentur fundamentaliter in ſpatio, ſeu loco formaliter ſumpto: quatenus non poteſt mobile acquirere præſentiam ad aliquam partem determinatam ſpatij; niſi perueniat ad illam) poſſunt conſiderari, vel in eſſe entis, & diuiſiuè ſumptæ, vel in eſſe pertranſibilium, ſeu (quod idem eſt) in eſſe termini totalis ſucceſſiuè acquiſibilis per motum; & ſecundùm priorem conſiderationem, quælibet habet ſuum eſſe totale, & latitudinem correſpõdentem loco, quem replet locatum; at verò ſecundùm poſteriorem, omnes illæ præſentiæ conſtituunt vnam, & eandem præſentiam totalem, quatenus vna poſt aliam immediatè acquiſibilis eſt, & habent hunc ordinem inter ſe. Quod poteſt explicari per hoc, quòd omnes illæ ſunt acquiſibiles ex natura ſua per vnum, & idem ſpatium, & ex propriis meritis; per vnum, & eundem motum.

29 Vnde ſemper ſaluatur identitas numerica termini totalis *ad quem* motus localis: quia vna ex his partialibus præſentiis vnitur alteri, vel ratione prædicti ordinis, & acquiſibilitatis, vel vt alij volunt (de quo alibi) ratione cuiuſdam indiuiſibilis præſentiæ correſpondentis *mutatio eſſe* eiuſdem motus.

Nec obſtat, quod hic modus vnitatis videtur eſſe proprius rei ſucceſſiuæ: non verò rei permanentis, qualis debet eſſe vbicatio, & terminus cuiuſcumque motus. Non inquam hoc obſtat, quia reuera quæuis ex illis vbicationibus eſt quid permanens, & ideo poſſet mobile permanere tam in medietate, quàm in vltima parte illius ſpatij, & ſic habere permanenter præſentiam ad illam; cuius oppoſitum petit natura ſucceſſiui. Vnde ratio, ob quam non poſſunt omnes præſentiæ ſimul eſſe, non eſt: quia ſunt ſucceſſiuæ; (licet aliquo modo imitentur naturam ſucceſſiuorum) ſed quia quæuis ex illis præſentiis pendet à determinata parte ſpatij; & ideo mobili diſcedente ab illa parte, non poteſt manere præſentia ad eandem.

30 Ad 3. reſpond. vnitatem motus non deſumi, à priori, ab vnitate temporis intrinſeci motui; ſed ſolùm à poſteriori, & à ſigno. Vnde nihil contra nos. Adde, quod tempus primi mobilis menſurans

ſurans continuationem motus horum inferiorum, non ſumit ſuam vnitatem ab illis.

Secundò reſpondetur: quòd ſicut quantitas permanens indiuiduatur radicaliter à ſubiecto in genere cauſæ materialis, & ipſum ſubiectum indiuiduatur in genere cauſæ formalis, & modo alibi dicendo à ſigillatione ad eandem quantitatem: ita quantitas ſucceſſiua, ſcilicet tempus, indiuiduatur à motu, vt à ſubiecto *quo*, & in genere cauſæ materialis: & rurſus idem motus in genere cauſæ formalis indiuiduatur ab eadem quantitate; quatenus hic numero motus nequit exerceri, niſi in hoc numero tempore.

21. Ad vltimum patet ex dictis, quomodo motus formaliter ſumptus non dicat ordinem ad agens: & ideo teſtimonium illud Ariſtot. ſolum intelligitur de motu, vt eſt actio. Nec refert ſi dicas ſaltem debuiſſe adhiberi ab Ariſtotele identitatem agentis, vt conditionem, & ſignum à poſteriori vnitatis motus: ſicut iuxta priorem ſolutionem ponitur tempus. Nam reſpondetur ſufficere tempus per modum ſigni ad prædictam vnitatem denotandam, & ideo non debuiſſe numerare identitatem agentis. Maximè quia vnitas temporis conuenit illi ratione ſui; at verò identitas agentis, ſeu ordo ad illud, non niſi ratione actionis cum qua identificatur.

DISPVTATIO XXIV.

DE CONTRARIETATE MOTVVM.

CONTRARIETAS motuum ex diuerſa eorumdem natura, & ſpecificatione procedit. Et ita Ariſtoteles poſtquam explicuit, vnde motus ſuam ſpecificationem ſumat, ſtatim de contrarietate eorumdem agit: & ideo nos meritò poſt præcedentem diſputationem, hanc inſtituimus, vt eodem ordine quo Ariſtoteles, in controuerſiam vocemus.

QVÆSTIO PRIMA.

VNDE MOTVVM CONTRARIETAS DESVMATVR.

IN hac quæſtione aliquid vt certum ſupponimus, & aliquid in dubium vocamus. Supponimus enim dari motus inter ſe, ſuo modo contrarios, vt docet Ariſtot. in præſenti cap. 5. text. 46. & D. Thom. ibidem lect. 8. & communiter Interpretes. Et manifeſtè cernitur in calefactione, v. g. & in frigidatione, quæ ſuo modo inter ſe contrariantur. Vocamus autem in dubium: vnde hæc motuum contrarietas ortum ducat.

Burlæus, Albertus de Saxonia, & alij, qui, vt diſputatione præcedenti quæſt. 2. diximus, volunt motum ſpecificari etiam à termino *à quo*, tenent contrarietatem motuum ſumi etiam per ſe primò ab eodem termino *à quo*: & quidem ſatis conſequenter: quoniam, vt ſtatim dicemus, ab eodem ſumitur contrarietas motuum, à quo vnitas, & diſtinctio eorumdem.

Probatur primò: motus eſſentialiter eſt via inter duos terminos contrarios: ergo vt duo motus inter ſe contrarientur, debent ſecundùm vtrumque terminum *à quo*, & *ad quem* opponi: alioqui non contrariarentur ſecundum ea, quæ eſſentialiter inuoluunt; atque ita nec ſecundùm ſuas naturas.

2. Secundò, nam diuerſo modo opponitur motus motui, & mutatio inſtantanea alteri mutationi inſtantaneæ, ſed hæc diuerſitas conſiſtit in hoc, quòd motus opponitur motui ſecundùm vtrumque terminum *à quo*, & *ad quem* poſitiuum: at verò mutatio mutationi, ſecundùm vnum terminum poſitiuum, & alium priuatiuum: ergo motus debet opponi alteri motui ſecundùm vtrumque terminum *à quo*, & *ad quem*: propter quod eius oppoſitio ex vtroque vocanda eſt. Maior per ſe patet, & eam docent Ariſt. in hoc lib. cap. 5. & D. Thom. lect. 8.

Minor verò etiam liquet: nam calefactio, & frigefactio inſtantanea, ideo opponuntur per modum duarum ſimplicium mutationum: quia vna eſt à priuatione caloris, *vt ſex* ad eundem calorem *vt ſex*; & alia à priuatione frigoris *vt ſex*, ad idem frigus in eodem gradu; econtrà verò, ideo frigefactio, & calefactio in eodem gradu, *vt ſex* opponuntur per modum motus, & motus: quia infrigidatio, vt habet rationem motus, eſt à calore ad frigus: & calefactio, à frigore ad prædictum calorem.

3. Nihilominus dicendum eſt, motuum contrarietatem non deſumi per ſe primò; & formaliter ex diuerſis, & contrariis terminis *à quibus*; ſed ex contrarietate terminorum *ad quos*; aut etiam medij formalis, in his ſaltem motibus, qui per ſe illud petunt. Ita Ariſtot. in præſenti cap. 5. D. Thom. lect. 8. & reliqui omnes quos diſp. præcedenti qu. 2. pro noſtra ſententia retulimus.

Probatur ratione Ariſt. & D. Thom. ibidem. Ab eo ſumit motus per ſe primò, & formaliter ſuam contrarietatem à quo accipit ſuam ſpeciem: ſed motus (vt quæſtione citata oſtendimus) non ſumit hanc à terminis *à quibus*, ſed ſolùm à terminis *ad quos*, & medio formali: ergo ab his, & non ab illis accipit per ſe primò, & formaliter ſuam contrarietatem. Maior conſtat: Nam vnitas, diſtinctio, diuerſitas, & oppoſitio conſequuntur propriam ſpecificationem rerum: ergo inde hæc deſumuntur, vnde ſpecificatio deſumpta fuit.

4. Dicendum eſt tandem. Contrarietas omnimoda, & vndequaque motuum, attenditur à terminis, *à quibus*: quamuis ab eis non accipiatur, niſi materialiter, & conſecutiuè. Ita Ariſtot. & D. Thom. & reliqui alij iam citati. Concluſionem hanc apertè continent prima, & ſecunda ratio pro prima ſententia allatæ, quas quidem ad eam probandam adduxit Ariſtoteles, & Doctor Angelicus in præſenti,

Nam ad diſtinctum illum modum contrarietatis inter mutationes ſimplices inter ſe, & motus contrarios ad inuicem collatos, ſatis eſt, quod motus, vltra contrarietatem per ſe primam, quam participant à terminis *ad quos* formaliter ſumptos, afferant (ſaltem materialiter) neceſſariò, & conſequenter oppoſitionem poſitiuam, & contrariam inter terminos *a quibus*: quam tamen ex ſe non afferunt duæ ſimplices mutationes inter ſe oppoſitæ, & ſe ipſa diſtinctæ à motibus tendentibus ad eundem terminum materialiter ſumptum, ad quem ipſæ tendunt (vt ſupra diſputatione præcedenti, quæſtione prima diximus.)

5. Deinde probatur, & explicatur: nam licet terminus *a quo*, non ſpecificet formaliter motum: attamen intrinſecè reſpicitur ab illo tanquam terminus materialis, vt quæſtione citata explicuimus. Et ſimiliter quamuis non reſpiciatur per ſe primò, id eſt, ratione ſui: inſpicitur tamen ratione termini *ad quem*, & ſuo modo ex conſequenti; quatenus ideo mobile recedit à termino *à quo*, vt accedat ad terminum *ad quem*: ergo contrarietas omnimoda, & vndequaque motuum, prout includit contrarietatem (vt ſic dicamus) materialem, & ex conſequenti etiam attenditur penes contrarietatem terminorum *a quibus*. Patet conſequentia, quia ſecundùm eundem modum ſumitur contrarietas à terminis, ſecundùm quem inſpiciuntur à motu.

Ad argumenta oppoſitæ ſententiæ patet ex dictis.

QVÆSTIO II.

Vtrùm idem mobile poſſit ſimul moueri duobus motibus contrariis.

6. Non loquimur in præſenti de duobus motibus, quorum vnus per ſe, & alius per accidens, vel vterque per accidens conueniant mobili: nam certum eſt, poſſe hoc modo idem moueri ſimul diuerſis motibus; vt patet in nauta, qui ad motum nauis, & per accidens mouetur verſus orientem, tamen ratione ſui, & per ſe ſæpe mouetur ſimul verſus occidentem; & in Euchariſtiæ ſacramento, vbi Chriſtus per accidens, & ratione diuerſarum quantitatum multis, & diuerſis motibus localibus ad motum hoſtiæ mouetur.

Sicut neque etiam intelligitur titulus quæſtionis de duobus motibus conuenientibus ſimul eidem, ratione diuerſarum partium, aut ratione eiuſdem partis: ita tamen vt prædicti motus ſimul inueniantur in gradibus intenſis: quoniam ex ſe conſtat poſſe vnum, & eundem hominem ſimul, ſecundùm vnam manum calefieri, & ſecundùm alteram frigefieri. Et ſimiliter etiam eſt certum, non poſſe ſecundùm vnam, & eandem partem, aut ſecundùm ſe totum frigefieri, & calefieri in gradibus intenſis.

Quare, tota controuerſia eſt, an poſſit vnum, & idem ſecundum eandem partem ſimul, & per ſe moueri motibus contrariis in gradibus remiſſis.

7. Partem affirmatiuam tenent Plaza in præſenti, qu. vlt. Conimbr. cap. 5. huius lib. & alij. Probatur primò ratione: duæ qualitates contrariæ, vt calor, & frigus, poſſunt ſimul eſſe in gradibus remiſſis: ergo etiam duo motus contrarij ad illas tendentes poſſunt ſimul eſſe in iiſdem gradibus. Conſequentia patet, tùm ex paritate rationis; tùm etiam quia motus ſumunt ſuam contrarietatem à terminis *ad quos*: ergo ſicut termini *ad quos* poſſunt ſimul eſſe in prædictis gradibus; ita & motus.

Secundò, ſi contingeret, reperiri aliquod ſubiectum aptum calefieri, & frigefieri, quod tamen non eſſet actu calidum, aut frigidum, & applicarentur illi duo agentia, quorum vnum eſſet ſummè calidum, & alterum ſummè frigidum: tunc quoduis eorum neceſſariò ageret in illud: ergo tunc moueretur ſimul paſſum illud motu infrigidationis, & calefactionis. Antecedens patet: nam vtrumque eſt agens naturale, & approximatum paſſo: ſed agens naturale, & approximatum neceſſariò agit: ergo, &c.

8. Dicendum tamen eſt, non poſſe vnum, & idem ſimul, & per ſe moueri duobus motibus contrariis etiam in gradibus remiſſis. Aſſertionem hanc apertè innuit Ariſt. in hoc lib. cap. 6. text. 6. & D. Th. ibidem, quos ſequuntur Soncinas 10. Met. quæſt. 21. Iauell. ibidem qu. 13. Soto quæſt. 4. huius lib. Valeſius controuerſia 31. & permulti alij.

Probatur in primis expreſſo teſtimonio Ariſt. qui loco citato inquit: magis contrariari motum motui, quàm motum quieti; & rationem reddit, quia duo motus contrarij nequeunt eſſe ſimul; ſecus tamen motus, & quies.

Nec refert ſi dixeris cum aduerſariis Ariſt. loqui de motibus contrariis in gradibus intenſis, ſecus verò in remiſſis.

Nam contra hoc eſt, quòd Philoſophus eam denegat ſimultatem motibus contrariis, quam concedit motui, & quieti: at quies, & motus in gradibus remiſſis poſſunt eſſe ſimul: nam dum quis mouetur motu remiſſo, quieſcit à motu intenſo: ergo prædictam ſimultatem in gradibus remiſſis denegat duobus motibus contrariis. Patet conſequentia: quia motus, & quies in gradibus intenſis nequeunt eſſe ſimul: & ideo nequit quis calefieri in ſummo, & quieſcere à prædicto motu.

9. Deindè ratione probatur primò. Id, quod calefit, recedit à frigore, & quod frigeſit, accedit ad frigus; ſed repugnat (ſaltem naturaliter) vnum & idem ſimul recedere, & accedere ad frigus: ergo etiam moueri prædictis motibus contrariis etiam in gradibus remiſſis.

Nec ſatis erit, ſi dixeris ita poſſe temperari reſiſtentiam ex parte paſſi, & actiuitatem ex parte agentium; vt quantum frigiditatis agens calidum abiecerit, tantum, & non amplius producat agens frigidum; & è contrà.

Nam contra hoc obſtat, quod ſi agens calidum habet vim abiiciendi actiuè à ſubiecto id frigoris, quod producit agens frigidum; etiam habebit vim, ad impediendam actionem ipſius frigidi; & è contrà: ergo prædicta agentia ita ſe impedient, vt neutrum illorum agat; & ſic paſſum non mouebitur ſimul motibus contrariis.

10 Confirmatur: quia nequit idem mobile ſimul accedere, & recedere ab *vbi* ſurſum, & deorſum, etiam ſi ille acceſſus, & receſſus ſit exiguus: ergo idem dicendum erit de aliis motibus contrariis; quamuis non in eodem gradu neceſſitatis, vt alibi Deo dante explicabimus.

Secundò, & principaliter probatur aſſertio. Nam licet gratis daremus (de quo alibi) duos habitus, & formas permanentes vt habitus amoris, & odij poſſe eſſe ſimul: nullus tamen concedet, poſſe vnum, & idem obiectum, & ſecundùm eandem rationem amari & odio haberi; etiam remiſſè: quia amor ſimpliciter alicuius, etiam ſi ſit remiſſus, inuoluit priuationem odij reſpectu eiuſdem ſecundùm eandem rationem conſideratis: ergo ſimiliter, licet duæ qualitates, vt calor, & frigus, poſſint eſſe ſimul; non tamen duo motus contrarij, quia motus, ſeu fieri vnius formæ contrariæ, quantum eſt ex ſe, eſt abiectio alterius, & impedimentum motus ſeu fieri quo aliud contrarium fit.

11. Ad

11 Ad primum patet ex dictis: nam vnus motus etiam remiſſus habet, quantum eſt de ſe, eſſe ipſam abiectionem alterius motus contrarij, & formæ per illum producendæ; at verò vna qualitas non eſt neceſſe, vt ſe ipſa & ratione ſuæ eſſentiæ ſit ipſa abiectio alterius, vt ex ſe conſtat.

Ad ſecundum patet etiam ex dictis in prima ratione pro noſtra aſſertione: nam ſi illa duo agentia ſint omnino æqualia, mutuo ſe ad agẽdum impediunt, & hæc de præſenti quæſtione & de toto libro quinto.

LIBER SEXTVS PHYSICORVM.

PROOEMIVM.

De tribus, vnà cum Ariſtot. in hoc lib. agemus. Primum eſt de compoſitione cõtinui: vt ita ſemel explicatis partibus, quaſi ſubiectiuis motus, iam nunc compoſitio eius ex partibus integrantibus innoteſcat. Secundum eſt modus incipiendi, & deſinẽdi eiuſdem motus: quia iuxta modum compoſitionis rei, eſt modus incipiendi, & deſinendi ipſius. Vbi etiam aliqua de inceptione, & deſitione rerum permanentium dicemus. Tertium eſt de terminis entis naturalis, ſeu de maximo, & minimo: Nam licet Ariſt. aliquid de eis in 1. lib. tetigerit, nihilominus iterum in præſenti hoc ipſum tangit: quia intelligentia eorum, quæ circa maximum, & minimum dicenda ſunt, non parum ex dicendis in hoc libro pendent.

SVMMA TEXTVS TOTIVS LIBRI.

LIBER hic in 10. capita ſecatur. In 1. & 2. probat Ariſt. continuum, & peculiariter tempus, non componi ex ſolis indiuiſibilibus. In tertio agit de inſtanti, ſeu momento temporis, oſtendens illud eſſe indiuiſibile, & finem partis præteritæ nec non, & principium partis futuræ: ac tandem in prædicto inſtanti non poſſe fieri motum. In quarto de diuiſibilitate motus ſermonem inſtituit.

In 5. & 6. tractat de principio & fine motus: vbi etiam tangit modum deſinendi illius, ſcilicet per primum non eſſe. in cap. 7 oſtendit iſtis quatuor nimirum mobili, ſpatio, ſeu magnitudini (per quam fit motus) tempori, ac tandem ipſi motui, conuenire eodem proportionali modo, quòd ſint infinita, vel finita.

In 8. probat, quietem eſſe in infinitum diuiſibilem, aliter tamen, & aliter quàm motum: nam huic conuenit diuiſibilitas vt actui poſitiuo, illi verò tanquam priuationi motus. Et loquitur, vt conſtat, de quiete, priuatiua, ſecundùm quam quieſcere dicimus illud, quod non mouetur, eo tempore, quo moueri poterat. Vndè prædicta quies nequit eſſe in inſtanti, ſicut neque motus. In nono tandem, & decimo capite proponit aliquos errores aliorum Philoſophorum; & falſitatem in eis contentam oſtendit.

DISPVTATIO XXV.

DE COMPOSITIONE CONTINVI.

QVIA Ariſtoteles primo loco de compoſitione continui in hoc libro egit: ideo nos primo loco de illa agimus.

QVÆSTIO PRIMA.

VTRVM IN CONTINVO SINT ACTV VERA, ET POSITIVA indiuiſibilia tam continuatiua, quam terminatiua.

QVIA compoſitio continui, & plura, quæ ad illud pertinent, non parum ex notitia indiuiſibilium quantitatis pendet; ideo ſigillatim de eis quæſtionem hanc primò mouemus.

Variæ ſententiæ recenſentur.

§. I.

1. PRima ſententia eſt aliquorum recentiorum aſſerentium, dari quidem in continuo indiuiſibilia continuatiua quæ ſint vera entia realia; minimè

nimè verò eſſe realia indiuiſibilia terminatiua. Quorum fundamentum eſt, quod quæuis res corporea ſe ipſa eſt finita, & terminata: ergo non indiget indiuiſibili terminante. Antecedens probatur: tum quia ex ſe non habet eſſe infinita; ergo finita: tum etiam quia pars ex ſe habet eſſe ſituata ante punctum: ergo ex ſe habet vlteriùs non progredi: erit ergo ex ſe finita.

Confirmatur: nam ſi præſcindamus per intellectum lineam à puncto, non minus manebit ſimpliciter finita ſine illo, quàm cum illo: imò nec maior, nec minor, quam antea: quandoquidem indiuiſibile additum diuiſibili non facit maius: ergo etiam ſi auferatur, non faciet minus.

2. Nec poteſt ad hæc reſponderi: quòd etſi quantitas ſe ipſa ſit negatiuè finita, non tamen poſitiuè. Vnde non ſunt neceſſaria indiuiſibilia ad terminandam vtcumque quantitatem; ſed ad eam poſitiuè finiendam. Nam contra eſt; quòd ſi ratio finiti attendatur, importat quid negatiuum: tum quia finitum dicitur tale per carentiam maioris perfectionis, aut quantitatis: tum quia infinitum dicit perfectionem, & poſitiuam entitatem: ergo finitum dicit imperfectionem, & carentiam: ergo ad rationem finitatis continui non eſt cur finis poſitiuus excogitetur: maximè cum ad fundandam illam negationem ſufficiat ipſa entitas continui diuiſibilis: ſiquidem de illa poteſt affirmari, quòd vlterius non ſe extendat.

3. Secunda ſententia eſt aliorum aſſerentium, admittenda eſſe puncta, lineas, & ſuperficies terminatiuas; non verò continuatiuas: ita Fonſeca 5. Metaph cap. 16 quæſt. 6. & alij ex Iunioribus. Probatur primò ex Ariſtot 8. Phyſic. cap. 8. & 3. Metaph. cap. 5. vbi inquit: *Superficies non eſſe actu in continuo; ſed ſolum poteſtate.* Quem locum explicans D. Th. lect. 13. ait: *Quod autem dictum eſt de ſuperficie; intelligendum eſt in linea, puncto, & vnitate: hæc enim in continuo non ſunt actu, niſi ſolùm quantum ad illa, quæ terminant continuum.* Et opuſc. 36. cap. 2. his verbis *In hac ergo linea conſtituta per diuerſitatem puncti, erunt puncta quædam duo actu, vt eius termini, qui cadunt in eius definitione; & infinita alia in potentia, ſecundùm quod ipſa eſt in infinitum diuiſibilis potentialiter.*

Deindè ratione probatur: nam ſi Deus ſepararet à linea omnia indiuiſibilia continuatiua, tunc tenera maneret continua: ergo ad continuandam lineam non ſunt neceſſaria indiuiſibilia, ac proindè neque ad continuandas alias quantitates. Antecedens patet: nam vel illud, quod tunc remaneret in linea, eſſet aliquid indiuiſibile, & hoc non: alioquin non eſſent ablata omnia puncta, & indiuiſibilia: vel diuiſibile ſecundùm longitudinem, & tunc eſſet linea, & conſequenter habens partes intrinſecè vnitas, in quas ſit diuiſibilis: quamuis careat prædictis punctis.

Vera ſententia Ariſtotelis, & D. Thomæ, & primum illius fundamentum.

§. II.

4. Nihilominus dicendum eſt: in continuo verè dari actu indiuiſibilia, tam continuatiua, quàm terminatiua, quæ ſint realia, & poſitiua entia, & hæc in linea eſſe puncta, in ſuperficie verò lineam, vt indiuiſibilem ſecundùm latitudinem, in corpore verò ſuperficiem, vt indiuiſibilem ſecundùm profunditatem. Ita Ariſtot. & D. Thom. locis ſtatim referendis, Themiſt. Simplicius, & Phyloponus; Capreolus in 2. diſt. 2. quæſt. 1. Dezaq. 2. art. 4. Caiet. 3. p. q. 4. art. 2. & cap. de quantitate, Soto ibidem quæſt. 2. Soncinas lib. 10. Metaph. q. 20. Suarez 2. tom. ſuæ Met. diſt. 40. ſect. 5. n. 28. Plaza, Mazius & Rubius in præſenti, & alij plures.

Aſſertio hæc, quoad ſecundam eius partem, ſcilicet hæc indiuiſibilia in linea eſſe puncta, & in ſuperficie lineam, apertè ſequitur ex priori: nam ſi ſemel dantur prædicta indiuiſibilia in continuo, neceſſe eſt, vt ſint indiuiſibilia ſecundùm eam dimenſionem, ſecundùm quam continuũ eſt diuiſibile: Vndè cũ punctum ſit indiuiſibile ſecundùm omnem extenſionem, erit accommodatum ad continuandam, & terminandam lineam, quæ ſecundùm ſolam longitudinem eſt diuiſibilis. Et ſimiliter cùm ſuperficies habeat, diuiſibilitatem ſecundùm latitudinem, continuabitur, & terminabitur per lineam, quæ ſecundùm latitudinem eſt indiuiſibilis. Et tandem quia corpus eſt partibile ſecundùm profunditatem, habebit pro continuatiuo ſuperficiem, quæ ſecundùm hanc dimenſionem impartibilis eſt, vt ita prædictum vinculum impediat, ne vna pars, verbi gratia, lineæ, immediatè tangat, aut quaſi tangat aliam, & intromittatur in illam: ac proinde penetretur cum ea.

5. Deindè quoad eius primam partem probatur in primis ex Ariſtot. qui capite de quantitate ſic ait. *Linea verò continuum eſt. Sumi namque communis terminus, quo partes lineæ copulentur, punctum poteſt.* Vbi idem docet de ſuperficie, corpore, & tempore, & 5. Metaph. cap. 6. aſſerit: puncta habere poſitionem in continuo, & in hoc lib. cap. 1. 2. & 3. id manifeſte docet probans continuum non conſtare ex ſolis indiuiſibilibus. Vnde c. 3. text. 29. inquit. *Inter puncta verò ſemper eſt linea.* Et hoc ipſum docet de indiuiſibilibus terminatiuis lib. 5. huius operis c. 3. text. 26. tradens definitionem continuorum, & contiguorũ.

Confirmatur ex D. Thoma: tùm in commentariis locorum Ariſtotelis, quæ retulimus: tùm etiam opuſculo 36. cap. 2. vbi inquit: *In linea tamen ſunt plures puncti, & realiter ab inuicem diuerſi, vt duo eius termini. Et ſimiliter in eius continuatione*: & qu. 28. de veritate art. 2. ad 10. aſſerit. *Ante vltimum inſtans huius temporis non eſt accipere aliud immediatè proximum, quia quodcumque inſtans accipiatur aliud ab vltimo, inter ipſum, & vltimum erunt infinita alia inſtantia.* Et in hoc lib. lect. 8. ait, quòd. *In quauis linea eſt ſignare infinities punctum, ante punctum, & in quolibet tempore infinities inſtans.* Quod etiam multoties in aliis locis repetit. Et confirmatur ex D. Auguſt. in lib. de quantitate animæ cap. 11. & 12. confeſ. cap. 14. vſque ad 18. vbi noſtram aſſertionem docet.

Deindè ratione deſumpta ex Ariſtotele, & D. Th. locis citatis: ſic primò ſuadetur aſſertio; quoniam contigua, vt talia realiter ſe tangunt, & quodlibet eorum habet ſuum vltimum: ac tandem quatenus contigua differunt eſſentialiter à continuis: vt cum Ariſtotele docent communiter Philoſophi: ſed hæc non poſſunt ſaluari, niſi admittantur realia indiuiſibilia continuatiua, & terminatiua: ergo, &c.

Minor quoad primam partem, ſcilicet quoad contactum, probatur, quoniam non poſſunt ſe realiter tangere in ipſa carentia extenſionis, cum hæc ſit nihil, neque in profunditate, vt tali: quia vnum corpus non poteſt tangere profunditatem alterius, vt talem; niſi intromittatur in aliud ſaltem ſecundùm aliquam ſui partem; atque ita niſi ibidem ſit aliqua penetratio, quæ tamen, vt conſtat eſt naturaliter impoſſibilis, ac proindè ſolùm poſſunt ſe tangere ratione indiuiſibilium terminatiuorum. Quoad ſecundam verò partem conſtat: nam cum quæuis pars ſit in infinitum diuiſibilis, nequit ibidem aſſignari aliqua, quæ ſit prima, aut vltima. Et tandem quoad vltimam partem

partem etiam liquet : quia ſi duas partes quantitatis eſſe continuas, non addit nexum poſitiuum, & conſequenter indiuiſibile aliquod quo nectantur; fiet inde, vt duas partes vnius lapidis eſſe continuas, tantum importet, quòd non ſint eiuſdem naturæ, & quòd non diſtent inter ſe : at hoc ipſum habent duo lapides inter ſe contingui : ergo, &c.

EXPENDITVR SECVNDVM FVNDAmentum veræ ſententiæ.

§. III.

7. Secundò principaliter, quoad eandem partem ſuadetur aſſertio ratione, quam ex parte innuit Ariſt. 1. de Anima cap. 1. text. 13. & D. Thom. ibidem : nam ſi detur globus perfectè ſphæricus, & ſimul aliud corpus perfectè planum tunc globus ille, ſi ſuper hoc planum, poneretur, tangeret realiter, & phyſicè illud : ergo tangeret aliquid reale, & poſitiuum illius. Realis enim contactus nequit fieri in negationem, quæ realiter eſt nihil : at non tanget illud, niſi in puncto : igitur dantur in continuo vera realia, & poſitiua indiuiſibilia. Minor probatur : tùm teſtimonio Ariſtotelis loco citato : tùm etiam authoritate Euclidis Mathematicorum Principiis, rationeque ex ipſo deſumpta : nam aliàs oporteret eſſe in globo aliquam extenſionem planam : quia corpora, quæ ſe tangunt, adæquantur in eo, in quo talis contactus fit : at corpori plano non poteſt niſi planum adæquari : ergo ſi globus in aliqua extenſione tangeret planum, neceſſariò etiam haberet in ſe planam extenſionem, & conſequenter non eſſet perfectè ſphæricus.

8. Et ſimile argumentum poteſt fieri in cylindro ſeu coluna perfectè rotunda, quæ cadens ſuper perfectè planum, non poteſt illud, niſi in linea tangere : ob eadem rationem : ſicut etiam duo plana ſolida, & perfecta, non poſſunt ſe tangere niſi in re indiuiſibili ſecundùm profunditatem : quia aliàs penetrarentur, vt ea ſtatim dicendis conſtabit : ergo neceſſariò ponenda ſunt in continuo realia indiuiſibilia.

Multipliciter ſolent aduerſarij huic argumento reſpondere. Alij enim reſpondent : quòd licet corpora illa ſe tangant, non tamen in re, aut parte alia determinata; ſed in indeterminata, quod (vt ipſi aiunt) eſt tangere indiuiſibiliter in re diuiſibili.

Sed in primis hæc reſponſio non ſaluat contactum illorum duorum corporum, quæ perfectè ſint plana, & æqualia : nam cum hæc non poſſint ſe tangere in aliqua minima, & indeterminata parte profunditatis : quia aliàs penetrarentur; neceſſe eſt, quòd in ſuperficie; imò & quòd in tota ſuperficie indiuiſibili ſecundum profunditatem fiat hic contactus, cum in tota illa ſe adæquent.

9. Deindè : nam etiam ſi admittantur ea, quæ in hac ſolutione dicuntur, adhuc non ſoluitur vis argumenti : nam inquirimus : num illud, in quo huiuſmodi corpora ſe tangunt, ſiue illud ſit certum, & determinatum, ſiue incertum, & indeterminatum; ſit extenſum, nec ne? Si hoc ſecundum dixeris, habemus intentum, quòd ſcilicet dentur realia indiuiſibilia in continuo, ſi verò ſit diuiſibile, & extenſum ex parte vtriuſque : ergo & ipſe globus extentionem planam habebit, ſiue determinatam, ſiue indeterminatam : ergo non erit perfectè ſphæricus ſicut ſupponimus : quia huic (vt ex Euclide diximus) repugnat vera planities. Item; quia tangere aliquid indiuiſibiliter neceſſariò importat, vt ſaltem vnum extremum ſit indiuiſibile : quia illa dictio, vel aduerbium, *indiuiſibiliter* dicit modum rei indiuiſibilis, & non diuiſibilis; ſicut econtrariò tangere rem aliquam diuiſibiliter, eſt modus rei diuiſibilis, & non indiuiſibilis : ergo repugnat contingere ſe indiuiſibiliter, & non eſſe ibidem aliquod verum indiuiſibile.

10. Alij verò aliter ſecundò occurrunt dicentes : contactum illum fieri in indiuiſibili eminenter & non formaliter ibi exiſtente. Sed contra eſt : quia etſi daremus, ibi punctum eſſe eminenter, adhuc non ſoluitur vis argumenti : quia contactus horum corporum eſt actualis, & formalis per quem vltima corporum actualiter, & formaliter ſunt ſimul : ergo contactus hic neceſſariò poſtulat indiuiſibile actu, & formaliter ibidem exiſtens. Præterea, non eſt minus formalis contactus corporis ſphærici, aut cylindri ſuper planum cadentis, quàm plani ſuper alterum planum : ſed hæc duo ſe tangunt per poſitiuas ſuperficies in eis formaliter exiſtentes : ergo & alia duo ſe tangent per indiuiſibilia in eis formaliter exiſtentia.

Diluuntur argumenta initio poſita.

§. IV.

11. Ad primum pro prima ſententia, & eius confirmationem benè reſpondetur ibidem. Vnde quantitas ſine indiuiſibili terminatio erit capax poſitiuæ terminationis, & conſequenter afferet carentiam vlterioris extenſionis : non tamen erit poſitiuè terminata, nec adæquatè finita : quoniam adæquata finitas eius petit finitatem tam poſitiuam quam negatiuam.

Et ad probationem contra hoc negandum eſt antecedens : nam finitum, & infinitum mutuò inter ſe per modum habitus, & priuationis, & ſecundùm diuerſas rationes comparantur. Et enim infinitum duo habet : primum eſt habere plures, ac plures partes : ſecundum eſt, habere quandam carentiam termini poſitiui : ſicut, & finitum duobus aliis è regione oppoſitis gaudet, ſcilicet carere vlteriori extenſione, quæ poſt punctum terminatiuum ſubſequatur, & habere poſitiuam finitatem, ſcilicet indiuiſibile terminatiuum. Vnde infinitum ſecundùm id, quod dicit poſitiuum, habet ſe per modum habitus reſpectu carentiæ importatæ à finito : ſicut etiam finitum ratione ſui poſitiui habet ſe per modum habitus, & formæ poſitiuæ reſpectu illius carentiæ, quam infinitum ſecum affert.

12. Ad id autem, quod vltimo loco in eadem probatione additur, dicendum eſt : ſolam entitatem vltimæ partis aliquotæ non eſſe ſatis ad fundandam carentiam tuam vlterioris extenſionis, quam vlterioris entitatis, aut modi poſitiuè finientis, & terminantis ipſam : quia hæc carentia fundatur immediatè in ipſa entitate indiuiſibilis terminatiui; quod poſt illam partem ſequitur. Vnde vſque dum tale indiuiſibile ſit, non eſt quantitas illa terminata omni terminatione, quam petit : ſicut nec ſubſtantia eſt terminata eo modo, quem petit, per hoc, quòd habeat carentiam eſſendi in alio, vt in ſubiecto, vel vt in ſuppoſito, niſi habeat poſitiuum terminum, ratione cuius ſit poſitiuè per ſe Maximè, quia quantitates, niſi maneant poſitiuè terminatæ, non poterunt continuari, nec tangere ſe corpora, niſi ad inuicem penetrentur, vt explicatum eſt : & conſequenter non remanent cum terminatione, quam petunt.

13. Ad primum pro ſecunda ſententia reſpondetur : Ariſtotelem, & D. Thom. ſolùm loqui de diuiſibilibus terminatiuis, quæ ſunt in potentia continui, & reſultabunt toties, quoties illud diuiſum fuerit. Itaque in quantitate continua alia ad minus ſunt indiuiſibilia, quæ actu continuant, & non exercent præcisè munus terminandi : alia verò, quæ neque actu terminant, neque continuant : quia reuera non

ſunt;

ſunt; attamen continentur in poteſtate continui, & ipſo diuiſo reſultant, & terminant. Loquendo ergo de indiuiſibilibus terminatiuis tunc linea vt longa habet actu dnu, licet habeat plura, & plura in potentia: quia quantitas illa poteſt infinitum diuidi. Et ideò D. Th. vt inueret, ſe loqui de his indiuiſibilibus, addidit illa vltima verba, ſcilicet: *Et infinita, alia in potentia ſecundum quòd ipſa eſt in infinitum diuiſibilis potentialiter.*

Ad ſecundùm reſpondetur: in primis caſum eſſe impoſſibilem quia aliàs maneret continuum diuiſum in omnem ſui partem: quandoquidem ſublato omni continuatiuo, ſi manent res, quæ antea continuabantur, etiam manere diuiſæ in omnem ſui partem, quod ſanè eſt contra naturam quantitatis continuæ, quæ nulla diuiſione exhauriri poteſt; ſed ſemper eſt vlterius, & vlterius diuiſibilis. Deinde addimus quòd gratis admiſſo, ſed non conceſſo illo caſu, non remaneret linea; non quidem, quia ſolùm conſtat ex ſolis indiuiſibilibus, ſed quia ſubſtantia pendet ab illis: quandoquidem eſſentialiter eſt quantitas continua: vnde his ablatis, petit quæuis alia entitas, quæ in ipſa intrinſecè reperitur.

QVÆSTIO II.

AN CONTINVVM CONSTET EX *ſolis indiuiſibilibus.*

SEmel explicata exiſtentia indiuiſibilium in continuo, oportet declarare, quomodo in ordine ad illud ſe habeant, & ideò id ſecundo loco inueſtigamus.

Placitum Zenonis, & aliorum.

§. I.

14. PRima ſententia eſt aſſerentium continuum ſolùm ex indiuiſibilibus, numero tamen finitis componi: ita vt verbi gratia linea nihil aliud ſit, quàm multitudo, & collectio punctorum. Sic Stoici Philoſophi, duce Zenone. Item Pythagoras, Democritus, Leucippus, & multi alij, qui Ariſtotelis ætate fluruere, quos etiam nouiſſimè ſequuntur nonnulli Moderni ex Societate Ieſu, qui ſcripta ſua nondum prælo mandàrunt.

Probatur primò. Si globus perfectè ſphæricus ſuper corpus perfectè planum motu continuo moueatur quod quidem eſſe poſſibile videtur certum:) tunc globus ille ſolummodo in puncto tangeret planum, vt præcedenti quæſtione dictum eſt: ergo totum illud planum conſtat ex ſolis punctis. Patet conſequentia: quia omne mobile motu continuo tangit omne illud ſpatium, per quod continuò mouetur; non enim tráſit ab extremo ad extremum abſque eo quòd tranſeat per medium; ergo ſi globus ille ſolùm tangit in puncto, ſignum eſt, quòd ſpatium illud extenſum, per quod tranſit, ſolùm conſtat ex punctis.

15 Secundò probatur, inquirendo vtrùm inter punctum, quòd eſt initium lineæ, cætera que alia puncta intercedat aliquid, vel nihil: ſi nihil habetur intentū; ſcilicet continuum ex ſolis indiuiſibilibus coaleſcere. Si verò aliquid mediet, rurſus inquiritur, num ſit linea. Et hoc non: nam impoſſibile eſt mediare lineam, quin etiam puncta medient: puncta autem mediare non poſſunt: quia inter primum, & omnia alia, non eſt aliud punctum quod mediet, vt ex ſe conſtat: ergo inter punctum primum lineæ, & cætera omnia nihil aliud mediabit; ſed tota linea ſolùm erit collectio illa punctorum.

Confirmatur, ſi demus corpus aliquod, cuius vna medietas ſit in aqua, & alia in aëre ſit: tunc in medietate illius corporis duæ lineæ terminatiuæ aquæ, & aëris immediatè ſe contingent: ergo ex parte corporis locati correſpondent duæ aliæ lineæ, quæ etiam immediate ſint; & conſequenter inter vnum, & aliud indiuiſibile minimè aliqua pars mediabit. Prima conſequentia patet: nam de ratione locati circumſcriptiui eſt, vt totum toti loco, & pars parti, ac denique indiuiſibilia indiuiſibilibus correſpondeant.

16 Tertiò: quia ſi continuum componitur ex partibus, ſequitur, eas eſſe infinitas, & conſequenter motu continuo numquam poſſe totum ſpatium diuiſibile, v. g. gymnaſij huius pertranſiri: at hoc contra euidentem experientiam eſt: ergo, &c. Sequela prior patebit, ex infrà dicendis quæſt. 5. Secunda verò ſuadetur: quoniam ſicut data hac infinitudine ante quamlibet partem, priùs eſſet alia: ita moueremur priùs per vnam, quàm per aliam. Et quauis parte per motum acquiſita, rurſus reſtaret alia, & alia acquirenda. Ergo mobile numquam illas finiet, ſeu omninò pertranſibit. Patet conſequentia: quia ſi illas ſucceſſiuè finiret; conſequens inde eſſet, partes illas non eſſe tot, vt quauis aſſumpta reſtaret alia & alia aſſumenda: ſed neceſſariò aſſignaretur vltima, ad quam mobile vltimò perueniret.

STABILITVR SENTENTIA ARIſtotelis, & D. Thomæ, & primum eius fundamentum.

§. II.

17. DIcendum tamen eſt: continuum non componi ex ſolis indiuiſibilis. Ita Ariſt. cap. 1. huius libri tex. 2. vbi ait: *At verò neque conſequenter erit punctus ad punctum, aut ipſum nunc, ad nunc ipſum vt ex his ſit longitudo, aut tempus: conſequenter enim ſunt, intra quæ nihil eſt eiſdem generis: inter autem puncta ſemper in linea, & inter ipſum nunc eſt tempus.* Et hoc ipſum ſæpe reperit in toto cap. 1. & 2. & pluribus rationibus confirmat. Quem Doctor Angelicus, & vniuerſi eius Interpretes, paucis ex Iunioribus exceptis.

Imò, & Eccleſia Catholica in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 12. inter errores contra fidem, quibus irretitus eſt Ioannes Hus, eos etiam, quos aduerſus Philoſophiam veram tenuit, anotare volens, hunc inter alios retulit; quòd ſcilicet docuerit, continuum componi ex indiuiſibilibus. Verba autem Sacri Concilij ſunt; *Linea autem Mathematica continua, componitur ex duobus, tribus, vel quatuor punctis immediatis, aut ſolum ex punctis ſimpliciter finitis; vel tempus eſt, fuit, vel erit compoſitum ex inſtantibus immediatis. Item non eſt poſſibile, quin tempus, & linea, ſi ſint, aliter componantur.* Et ſtatim Concilium, his debitam verbis cenſuram reddens, addit. *Prima pars eſt error in Philoſophia; ſed vltima errat circa diuinam potentiam.*

18 Deinde ratione deſumpta ex eodem Ariſtot. & D. Thoma locis citatis, ſuadetur primò. Indiuiſibile additum indiuiſibili, non facit maius, aut extenſius: ergo punctum additum puncto, non extendit: ergo non facit lineam: quia impoſſibile omnino eſt, dari lineam ſine aliqua extenſione. Imò etiam ſequitur, impoſſibilem eſſe ſuperficiem, aut corpus: quia ſi continuum ex indiuiſibilibus tanquam ex partibus conſtaret, ſequeretur inde, totum corpus nihil eſſe aliud præter plura puncta: nam profunditas eſſet multiplex ſuperficies, & ſuperficies multiplex linea; & linea eſſet multiplex punctum: & conſequenter de primo ad vltimum, totum corpus non eſſet aliud, quàm plura puncta.

Antecedens

Antecedens ſuadetur : nam ea, quæ ſecundùm ſe tota ſe tangunt, non faciunt maius; id, quod manifeſtè conſtat in ædificio : etenim ſi vnus lapis ſuper alium poſitus, ſecundùm totum, quod habet, tangat alium, & econtrà, tunc vnus in alium omnino intromitteretur; nec vnquam creſceret ædificium : at puncta ſe inuicem tangunt, ſecundùm totum, quod habent : quia cum indiuiſibilia ſint, ſi ſe quocumque modo tangunt, neceſſe eſt, quod vel ſecundùm ſe tota, vel ſecundùm nihil, ſe contingant : ergo quantumuis addas puncta, numquam creſceret, vt ſic dicamus, ædificium, aut aliqua longitudo lineæ ex eis reſultabit.

19. Confirmatur ratione, quam ibidem Ariſtoteles, & D. Thomas innuunt. Quia aliàs ſi daremus duplicem lineam, quarum vna decem punctis, alia verò vndecim conſtaret; tunc hæc poſterior eſſet maior, quàm prior : non obſtante prædicto contractu adæquato punctorum inter ſe : at hoc eſt impoſſibile : ergo, &c. Sequela ſatis conſtat. Minor verò probatur : nam poſterior linea ſolùm excedit priorem in vno puncto : ſed punctum nullius eſt extenſionis, & magnitudinis : ergo repugnat, quòd vna linea ratione illius ſit longior, quàm alia; ſicut impoſſibile omnino eſſet, quòd vnum corpus eſſet magis album, quàm aliud ratione alicuius entitatis, quæ non ſit albedo.

20. Ex horum Iuniorum doctrina poſſet vtcumque (ſemper tamen in ſcilicet) huic rationi, & eius confirmationi reſponderi. Rationi quidem principali, ſi dicatur, quòd antecedens eſt verum in rebus diuiſibilibus ſecundùm totam ſuam entitatem ſe tangentibus : non verò in indiuiſibilibus : quia hoc ipſo quòd diuiſibilia ſecundùm ſe tota ſe tangant, neceſſe eſt, vt vnum totaliter intromittatur in aliud, & conſequenter quòd penetrentur : at indiuiſibilia, hoc ipſo quòd ſe tangant, non habent, vt vnum cum alio penetretur : vel ad inuicem intromittantur : quia cum ſint indiuiſibilia, ad hoc vt ſecundùm ſe tota ſe tangant, ſatis eſt quòd vnum ſequatur poſt aliud, & conſequenter vnum extra aliud erit, & maius faciet.

Et poſſet confirmari hæc ſolutio, ex eo quòd Ariſtoteles, & eius ſchola tenentur hoc ipſum admittere in puncto continuatiuo, & partibus, quas continuat. Nam punctum illud non poteſt eſſe intromiſſum in partem, & penetratum cum illa : alioqui etiam altera pars vnita cum eodem puncto ingrederetur ſimiliter in illam; ſed eſt immediatè poſt vnam & aliam partem, non obſtante quod ab vtraque ſecundùm ſe totum tangatur.

Confirmationi vero poſſet reſponderi : quòd licet vnum punctum ſecundùm ſe, ſeparatim ſumptum non ſit alicuius extenſionis : attamen vt coniunctum cum aliis, facit extenſionem, & conſequenter ratione illius, poterit vna illarum linearum eſſe longior aliis.

21. Cæterum, omnia hæc fruſtraneè adhibentur, & in primis contra id, quo rationi principali occurritur, obſtat : quòd hoc ipſo, quòd vnum punctum tangat totum aliud, neceſſe eſt, vt vbi vnum eſt ibidem & aliud ſit; ergo cum hoc contactu non poteſt cohærere, vt vnum ſit poſt aliud. Antecedens patet : nam cum vnum punctum ſic tangit aliud, vel vnum vltra progreditur; quò aliud non progrediatur, vel non? Si primum dixeris, non ſe tangent ambo ſecundùm ſe tota : ſi ſecundùm, ibidem erit vnum, vbi & aliud.

Adde, ideò vnum punctum eſſe ibidem, vbi eſt indiuiſibile loci correſpondens illi : quia tanguntur ad inuicem ſecundùm ſe tota. Vnde ſi hoc præcisè abſtuleris, non remanebit vnum, vbi eſt alterum : ſi ergo vnum punctum lineæ tangit ſecundùm ſe totum aliud, & econtrà, neceſſariò ibidem erit, vbi eſt & aliud, atque ideò non poſſunt hæc duo cohærere, ſcilicet quod duo puncta ſecundùm ſe tota ſe tangant, & quòd vnum ſit extra, & poſt aliud. Maximè, quia non poteſt hic contactus ex parte vtriuſque eſſe adæquatus, quin vnum eò vſque accedat incluſiuè, quò etiam aliud : cumque ad illam diſtantiam in qua vnum eſt, non poſſit aliud incluſiue pertingere, quin tota poſſideatur : quippè quæ indiuiſibilis eſt; fit inde, vt non poſſit non quoduis punctum in eodem ſitu eſſe, & conſequenter ibi inuenies vnum, vbi & aliud.

22. Ad id autem, quo ſolutio hæc confirmabatur, negandum eſt, punctum continuatiuum in ſententia Ariſtotelis eſſe in ordine ad locum poſt partem, quam continuat, vel penetratum, propriè loquendo, cum illa. Primum illud ex impugnatione nunc facta ſatis liquet; ſecundùm verò etiam conſtat, quia penetratio (ſi Philoſophicè loquamur) neceſſariò includit duo quanta ſe inuicem ſecundùm partes indiuiſibiles tangentia.

Quare, licet punctum afficiat, & vt ſic dicamus, quaſi tangat ſaltem inadæquatè partem quam continuat; non tamen ſe in eam intromittit : quia afficit, & quaſi tangit illam vt indiuiſibile, & ſuo modo tanquam terminus eius; conſequenterque indiuiſibiliter. Vnde minimè ſe in illam intromittet : quoniam hoc eſt proprium rei diuiſibilis, nec poteſt cohærere cum termino, vt totam terminet extenſionem. Cum quo tamen ſtat, vt eo ipſo quòd totum punctum quaſi tangatur à parte, quam continuat, oporteat ibidem, ſaltem inadæquatè eſſe partem vbi punctum, id eſt, ita vt non ſecundùm ſe totam quaſi tangat punctum; ſed ſecundùm ſui medietatem, & hæc rurſus non ſecundùm ſe totam; ſed ſecundùm ſui medietatem, & ſic in infinitum quaſi tangat idem punctum : quia illuc vſque incluſiuè per partes minores, & minores accedit. Vnde, licet inter contactum duorum corporum non inueniatur medium inter hoc quòd eſt vnum eſſe intra, vel extra aliud, benè tamen inter duo indiuiſibilia, vel inter vnum indiuiſibile, & aliud indiuiſibile : quia non adeſt aliquid, in quo, & per quod fiat intromiſſio; nec aliquid, per quod vtrumque poſſit eſſe extra aliud : idcóque erit ibidem vnum, vbi & alterum; & conſequenter nullam facient extenſionem.

23. Diximus, *Punctum quaſi tangere partem, quam continuat* : quia licet immediatè afficiat illam, & vniat eandem cum altera parte, non tamen ſi Philoſophicè loquamur (vt optimè notauit Ariſtot. in præſenti, text. 1.) tangit illam : quandoquidem teſte eodem Philoſopho ibidem, ea ſolùm ſe tangunt, quorum vltima ſunt ſimul, conſequenterque habent aliquid præter vltimum

Tandem contra id, quod vltimo loco ad enodandam confirmationem adducitur, ſcilicet vnum punctum, vt coniunctum cum aliis facere maius in linea, obſtat, quod datis duabus virgis, quarum vna quatuor extenſionis palmos, & alia quinque habeat, impoſſibile erit, vt hæc poſterior excedat aliam, niſi in ea tantum extenſione, quam vnus palmus ſecum affert : quantumuis illam prioribus palmis coniungas, & vnus totum ſit idoneus ad faciendum cum alio maiorem longitudinem : ergo ſimiliter, linea excedens aliam in vno tantum puncto, ſolùm excedet eam in eo, quod punctum illud ſecum attulerit : quantumuis illud cum prioribus punctis iunxeris. Quare cum tale punctum nullius ſecundùm ſe ſit extenſionis, conſequens eſt, vt prædictæ lineæ, nullam longitudinem, aut maioritatem ſupra aliam præſtet. Adde, impoſſibile eſſe, punctum eſſe longum *vt quo,*

quin ſit ipſa longitudo: at quod eſt omnino indiuiſibile, repugnat eſſe longum, aut eſſe ipſam longitudinem: ergo, &c.

24 Sed obiicies: licet vnitas prædica mentalis ſecundùm ſe ſit indiuiſibilis: attamen vnita aliis vnitatibus numerum facit, qui verè eſt quantitas extenſa. Similiter inſtans temporis additum tempori, reddit ipſum longius: ergo eodem modo punctum, quod ſecundùm ſe, & ſeparatim ſumptum habet eſſe inextenſum, efficiet quantitatem extenſam, ſi cum aliis punctis coniungatur.

Antecedens, quoad priorem partem patet. Quoad poſteriorem verò ſuadetur: nam res durans toto tempore, verbi gratia, horæ, & in inſtanti terminatiuo illius; magis videtur durare, quàm ea, quæ toto tempore horæ duraret, & in inſtanti terminatiuo illius per primum non eſſe deſineret: quia in illo inſtanti, de illa priori erat verum dicere, quòd ſit; de poſteriori verò, quòd non ſit.

25. Reſpondetur ad primum exemplum: quod licet indiuiſibile additum indiuiſibili, non faciat maius, aut extenſius, facit tamen plus. Vnde cum ad quantitatem diſcretam formaliter ſumptam minimè deſideretur magnitudo extenſionis: benè tamen (vt ſic dicamus) magnitudo pluralitatis; ideò quantitas continua minimè poteſt componi ex ſolis indiuiſibilibus, benè tamen diſcreta ex vnitatibus formaliter indiuiſibilibus, & materialiter extenſis.

26. Ad ſecundum exemplum concedimus, inſtans facere maius in duratione; non tamen maius, aut extenſius tempus: quia maius tempus, quippè quod eſt quid quantum importat maiorem extenſionem. Vnde, cum indiuiſibile additum indiuiſibili non faciat extenſius, conſequens eſt, vt inſtans temporis, quod indiuiſibile eſt, non poſſit reddere tempus extenſius: at duratio abſtrahit ab extenſione: nam ſicut poteſt dari duratio ſucceſſiua, & quantitatiua, qualis eſt tempus: ita duratio indiuiſibilis. Vnde maior duratio, ſeu vt melius loquamur, magis durationis poteſt prouenire ab eo quod eſt omnino indiuiſibile.

Et poteſt hoc exemplificari in linea, cui ſi aliquod adderetur punctum tunc haberet plus de entitate: quoniam entitas à diuiſibili, & indiuiſibili abſtrahit, non verò eſſet maior, & longior ob rationem dictam: ita ergo ſi tempori adderetur inſtans, tunc haberet plus de entitate, pluſque de duratione: non tamen ipſummet tempus redderetur extenſius.

EXAMINATVR SECVNDVM fundamentum noſtræ ſententiæ.

§. III.

27. SEcundò principaliter ſuadetur aſſertio, ratione alia deſumpta ex Ariſt. & D. Thom. locis cit. nam ex oppoſito ſequitur, mobile velociſſimum non poſſe æquali tempore percurrere plus ſpatij, quàm mobile tardiſſimum: quod eſt euidenter falſum.

Probatur ſequela: nam demus, claritatis gratia, ſpatium habens decem, & nouem indiuiſibilia, tunc mobile tardiſſimum tantùm poteſt conſumere vnicum inſtans, dum vnum indiuiſibile ſpatij pertranſit, nam ſi conſumeret tempus, priùs percurreret vnam partem puncti, & poſtea aliam: quod implicat: cum indiuiſibile illud careat partibus; & ita, vel totum ſimul, & conſequenter in inſtanti, ſummaque cum velocitate, vel nihil illius debeat acquiri: ac proinde in decem, & nouem inſtantibus totum illius ſpatium percurret. Et ſimiliter mobile velociſſimum non poteſt tranſire illud in minori duratione, quàm in decem, & nouem inſtantibus, quia quodlibet indiuiſibile ſpatij debet pertranſiri in minori duratione impoſſibili. Quare cum inſtans ſit minima duratio, quippè quod eſt omninò indiuiſibile, neceſſe erit, vt conſumatur vnum inſtans in tranſitu per quodlibet ex illis indiuiſibilibus; & conſequenter non poterit non conſumere decem & nouem inſtantia in tranſitu per omnia illa.

28. Reſpondent primò, negando in vnico inſtanti, vnicum tantùm poſſe pertranſiri punctum, ſed quò mobilia ſunt velociora eo plura ſimul: & quò tardiora, eo pauciora puncta ſimul percurrere. Et addunt quod mobile omnium tardiſſimum pertranſibit in vnico inſtanti vnicum tantummodo punctum.

Sed contra: quia inde manifeſtè ſequitur, idem corpus ſimul, & ſemel eſſe in duobus locis ſibi adæquatis, hocque naturaliter contingere poſſe: quod ſanè eſt euidenter falſum. Sequela probatur: nam ſi mobile ſit non maioris magnitudinis, quàm quinque punctorum, & ſit ità velox vt in vno inſtanti decem puncta ſimul pertranſeat; tunc in eodem inſtanti, in quo fuerit in primis quinque punctis, erit in quinque ſequentibus: quia non tranſit à primo vſque ad vltimum punctum, percurrendo medium: nec fuit prius in primo, aut medio, quàm in vltimo puncto: aliàs pertranſiſſet illa ſucceſſiuè, quod eſt contra id, quod ſolutio hæc præſupponit: ergo in eodem inſtanti eſt in primis quinque punctis, & in quinque poſterioribus: & conſequenter in eodem inſtanti duplex ſibi adæquatum locum occupabit.

29. Deinde, nam ſi mobile ſit duplo velocius, quàm aliud, & ſpatium percurrendum, habeat ea puncta, quæ in ratione pro aſſertione diximus, ſcilicet decem, & nouem, ſequeretur quòd dum mobile duplo velocius pertranſit totum ſpatium, tunc mobile duplo tardius, nouem, & dimidium punctum percurrat: alioquin iam non erit duplo tardius illo priori, at punctum quippè indiuiſibile, nequit dimidiatè percurri: alioquin indiuiſibile non eſſet: ergo. &c.

30. Reſpondent aduerſarij; motum illum conſtare aliquibus diuiſibilibus morulis: & ita ſemel acquiſito vno puncto; mobile ibidem aliquantulum quieſcere, antequam acquirat ſecundum. Vnde, licet continuum, ex indiuiſibilibus componatur; poſſunt nihilominus aliqua mobilia eſſe velociora aliis: nam quo magis in quouis durauerint, ſeu quieuerint puncta: eò erunt tardiora: & ſi duplo magis quieuerint, tunc duplo tardiora erunt.

31. Sed contra: nam data rota confecta ex materia dura, tunc ſi hæc circulariter moueatur, nulla pars illius moueri poteſt, quin & cæteræ omnes partes moueantur, vt euidens experientia oſtendit: atque adeo nulla pars habere poterit in eo motu aliquam morulam, quam altera pars non habeat: & tamen manifeſtè videmus, partem circumferentiæ velociùs moueri, quàm partem aliquam centro approximatam, cum illa in eodem tempore percurrat longius ſpatium, quàm illa: ergo tarditas, aut maior vel minor velocitas motus, non poteſt ex prædictis morulis prouenire.

Deinde: quia euidenter ſequeretur, nullum motum ſucceſſiuum fore continuum, atque adeo nullum (ſi idem numero maneat) poſſe plus quam per vnicum inſtans durare, quod euidenter eſt falſum: ſiquidem motus, quippè qui habet prius, & poſterius, nequit eſſe in inſtanti: ergo, &c. Sequela probatur: quia numquam inuenietur mobile ita velox, quo non poſſit dari aliud, & aliud multo velocius: ſicut numquam dabitur corpus ita graue, aut leue, quo non poſſit aliud, & aliud grauius, aut leuius inueniri: ergo quodcumque mobile ſignatum debet in quouis

inſtanti,

inſtanti, aliquantulum, & per diuiſibilem morulam quieſcere. Alioquin non poterunt dari alia mobilia, quæ longè velociora ſint: ergo in quocumque inſtanti quiuis motus interrumpetur, & fiet realiter diſcretus ab alio.

Soluuntur argumenta prioris ſententiæ.

§. IV.

31. AD primum pro prima ſententia reſp. primò; quòd licet corpus illud ſphæricum continuò moueatur per aërem circundantem corpus planum; per ipſum tamen planum non mouetur, niſi per ſaltus, de puncto in punctum: ita vt inter vnum, & aliud tantiſper eleuetur à plano. Quod confirmari poteſt experientia: nam videmus pilam per planum per illos ſaltus moueri. Quod ſi aliquando prædictus globus ad manum traheretur per planum, tunc etiam motus fieret per ſaltus, licet non ita perceptibiles.

Secundò reſponderi poteſt: quod ſicut ſi punctum continuo moueretur, tunc ſolùm tangeret in puncto, & nihilominus veſtigium ex illo relictum eſſet linea, vt communiter docent Mathematici: ita, licet ille globus non tangeret partes pleni niſi ratione punctorum, nihilominus tangeret lineam illius plani: quoniam ſatis eſt, vt contingat partes illius longitudinis ratione punctorum, adhoc vt continuo moueatur per prædictum planum.

Quod etiam explicari poteſt exemplo duorum planorum æqualium, & ad inuicem ſe contingentium, in quibus indiuiſibilia vnius tangunt omnia indiuiſibilia alterius: atque ita etiam tangunt partes ratione indiuiſibilium: alioqui non ſe ad inuicem contingerent in omnibus indiuiſibilibus: quandoquidem in partibus, quæ remanerent intactæ, adſunt infinita alia indiuiſibilia.

32. Ad ſecundum reſp. quod inter punctum primum, & alia diuiſiuè ſumpta mediat linea: at ſi collectiuè ſumantur nihil mediat: quoniam nihil aliud reſtat. Non quidem, quia ſolum ſint ibi puncta; ſed quia niſi ſumantur etiam partes, non accipiuntur omnia puncta collectiuè: nam ſi partes remanent, debent manere vnitæ infinitis punctis. Vnde ob hanc rationem inter alias dicitur, non poſſe Deum ſeparare omnia puncta à linea: quia aliàs manerent ſeparata, vt ſupponitur, & non manerent.

Ad confirmationem dicimus, vtriquæ lineæ aëris, & aquæ ſolum correſpondere vnam in locato: quia cum lineæ illæ ſint indiuiſibiles ſecundùm latitudinem; conſequens eſt, vt vtraque ſimul non poſſit ſecundùm hanc rationem facere maiorem extenſionem, quàm vna ſeorſum: & ita cum talis coniunctio fiat ſecundùm quod ſunt indiuiſibiles, ſufficiet linea illa, ex parte locati aſſignata; ad talem correſpondentiam.

Ad tertium conſtabit ex dicendis infra in hac eadem diſp. qu. 5.

QVÆSTIO III.

Vtrum continuum realiter componatur ex partibus, quæ non ſolum in potentia; ſed etiam in actu habeant rationem formalem partium?

33. QVæſtionis huius deciſio, ea his quæ in præcedenti dicta ſunt facilè deduci poterat. Cæterum, quia aliqui ex Iunioribus credunt, oppoſitam ſententiam eſſe Ariſt. & D. Thom. & adducunt aliquot teſtimonia ſolutione digna; ideo vt eis ſatisfiat, præſentem excitamus quæſtionem. Et licet ex hoc quòd continuum non conſtat ex ſolis indiuiſibilibus, ſed habeat actu partes, apertè ſequatur, illas fore infinitas, vt infra explicabimus; nihilominus quia hæc infinitas eſt explicatu difficilis, & plura contra ſe habet ſolutione digna: ideo maioris claritatis gratia, de infinitate nihil in hac quæſtione dicetur; ſed totam quæſtionem ſequentem in ea explicanda conſumemus.

Refertur ſententia negatiua.

§. I.

34. PRima ergo ſententia aſſerit: continuum non conſtare ex partibus, quæ actu, & formaliter; ſed ſolum in potentia habeant rationem partium. Ita aliqui ex Recentioribus. Probatur primò ex Ariſt. 7. Metaph. text. 49. vbi ſic ait: *Duo namque ſi actu, nunquam ſunt vnum actu: ſicut ſi poteſtate duo fuerint, erunt vnum: vt verbi gratia dupla ex duobus dimidiis poteſtate, actus enim ſparat.* Vbi D. Thom. lect. 13. ſic ait: *Duo enim, quæ ſunt in actu, nunquam ſunt vnum actu; ſed duo, quæ ſunt in potentia, ſunt vnum actu: ſicut patet in partibus continui, duo enim dimidia vnius lineæ, ſunt in potentia in ipſa linea dupla, quæ eſt vna in actu; & hoc ideo: quia actus habet virtutem ſeparandi, & diuidendi.*

Secundò probatur ex D. Tho. in 4. diſt. 10. quæſt. 1. art. 5. quæſtiunc. 3. ad 1. vbi ait. *Vnitas rei conſequitur eſſe ipſius; partes autem alicuius homogenei continui ante diuiſionem non habent eſſe actu, ſed potentia tantum; & ideo nullam habent vnitatem propriam in actu. Vnde in actu non eſt accipere ipſarum numerum; ſed potentia tantum.*

35. Confirmatur, & explicatur: nam D. Thom. reſp. argumento, quod ſolet fieri de exiſtentia Chriſti in hoſtia: ſcilicet quòd ſi Chriſtus eſt totus in tota, & totus in qualibet parte hoſtiæ: ſequetur, quòd ſit infinities ſub eiſdem dimenſionibus. Cui argumento reſpondet, id non ſequi: quia non eſt accipere partium illarum numerum in actu: ſed potentia tantùm. Quod ſi S. Doctor ſentiret, eſſe ibi actu plures partes, & conſequenter infinitas (vt infra explicabimus) optimè inde inferretur; Chriſtum Dominum eſſe infinities ſub prædictis dimenſionibus, quod tamen conſtanter negat. Vnde 3. p. q. 76. art. 3. ad 1. ait: Corpus Chriſti ante diuiſionem hoſtiæ non eſſe pluries actu ſub partibus illius; ſed potentia tantùm. Et idem reperit in eodem 4. diſt. 10. q. 1. art. 1. quæſtiuncula 3. & diſt. 44. q. 1. art. 1. quæſtiunc. 5. & 1. de cælo lect. 3.

Confirmatur ſecundò, ex eodem Angelico D. 1. Phyſic. lect. 9. vbi totis ethetogeneis tantummodò concedit multitudinem partium in actu, non verò homogeneis. Vnde ait: *Hoc autem intelligendum eſt de partibus exiſtentibus actu in toto, ſicut caro, neruus, & ea exiſtunt in animali. Et per hoc excluduntur partes vnius continui, quæ ſunt potentia in ipſo.*

36. Tertiò. Partes continui non ſunt actu inter ſe diſtinctæ: ergo nec ſunt actu partes. Conſequentia eſt certa: quoniam licet re vera ſit ibidem entitas partium; quia tamen ſunt actu diſtinctæ, ideo dicuntur non eſſe actu ibi ſub ratione partium, quandoquidem quod eſt actu pars, debet diſtingui realiter ab altera comparte. Antecedens verò probatur: quia nulla ex illis partibus habet propriam vnitatem, dum ſunt in continuo; non quidem prædicamentalem: quoniam in quauis quantitate totali, tantum eſt vnica vnitas prædicamentalis: neque tranſcendentalem: nam vnitas tranſcendentalis rei

ſequitur eſſe ipſius. Vnde cum in continuo non deotur partes, quarum ſingulæ habeant ſuum eſſe, adhuc partiale; ſed omnes per vnicum, & ſimplex eſſe exiſtant: conſequens eſt, vt neque habeat tranſcendentalem vnitatem.

Nec ſatis erit ſi dicas, ſingulas partes habere ſuas vnitates partiales: quia ad hanc vnitatem non requiritur proprium eſſe. Nam contra hoc eſt: quia nulla eſt actualis diſtinctio partium inter duos actus, quales eſſent illæ partes, niſi proueniat ex ipſiſmet actibus, vel ex materia ſeu ex diuiſione quantitatis: at hæc diſtinctio non poteſt oriri ex natura ipſorum actuum; alioquin diſtinguerentur inter ſe eſſentialiter: neque ex parte materiæ, aut diuiſione quantitatis: ſiquidem, vt ſupponimus, tantum eſt ibidem vnica materia, & vnica quantitas: ergo.

Vera ſententia Ariſt. & Diui Thomæ.

§. II.

37. Nihilominus dicendum eſt: re vera dari in continuo partes actu, & realiter inter ſe diſtinctas, habentesque actu veram, & formalem rationem partium. Ita Ariſtoteles locis in quæſtione prima citatis: quia ſi ſemel in continuo dantur actu indiuiſibilia, continuantia partes, euidenter ſequitur dari partes, quæ continuandæ ſunt. Ita, idem Ariſt. 5 Metaph. c. 12. inquit. *Quantum dicitur, quod eſt diuiſibile in ea quæ inſunt*: ergo cum ſit diuiſibile in partes, erunt vtique hæ actu in illo: quod enim ineſt in aliquo, eſt actu in illo.

Vnde D. Th. ibidem lect. 15. ſic ita. *Quantum dicitur, quod eſt diuiſibile in ea, quæ inſunt quod quidem dicitur ad differentiam diuiſionis mixtorum: nam corpus iſtud mixtum reſoluitur in elementa quæ non ſunt actu in eo, ſed virtute tantum.* Hanc ſententiam tuentur Sot. 3. p. Phyſic. q. 3. Sonc. 5. Metaph. qu. 24. Conc. cap. 2. q. 1. art. 2. & 3. Rub. & Maſ. in præſenti, Suarez 2. tom. ſuæ. Metaph. diſp. 40. ſect. 5. num. 36. & alij plures.

Probatur primò ex Concilio Trident. ſeſſ. 13. c. 3. vbi loquens de Chriſto. Domino in Euchariſtia inquit: *Totus enim eſt integer Chriſtus ſub panis ſpecie, & ſub quauis ipſius ſpeciei parte: totus item ſub vini ſpecie, & ſub eius partibus exiſtit.* Quod teſtimonium difficiliter ſaluari poteſt, ſi quantitas hoſtiæ non habet verè, & formaliter partes.

38. Deinde ratione probatur. Primò: quia dimidia pars vlnæ, verbi gratia, realiter diſtinguitur ab alia medietate: at non diſtinguuntur realiter tanquam totum, & totum: ergo tanquam pars, & pars. Minor, & conſequentia per ſe parent: quia quæ conſtituunt idem totum, vel non diſtinguuntur realiter, vel tantum diſtinguuntur per modum partis, & partis actu, & realiter talis. Maior verò videtur manifeſta: quia nullum aliud euidentius ſignum habemus diſtinctionis realis aliquorum, quàm mutua eorundem ſeparatio: at, duæ medietates vnius lineæ poſſunt adinuicem ſeparari: imò & actu ſeparantur: ergo priùs diſtinguebantur.

39. Secundò, nam vt in Logica, diſput. 1. num 28. & deinceps ex Ariſtot. & D. Th. diximus: proprium eſt quantitatis tribuere ſubſtantiæ, quòd habeat partes, & quòd vna pars ſit extra aliam: at ſi non dantur actu partes in continuo, nunquam erit verum, quòd tribuit illi partes: ergo, &c. Minor probatur: quia ante diuiſionem non habet partem, & partem: vt aduerſarij contendunt. Poſt diuiſionem verò, verbi gratia aquæ in duas medietates, non manet pars, & pars; ſed totum & totum: ergo quantitas nunquam tribuit ſubſtantiæ, quòd habeat partes actu. Imò neque in potentia: quoniam illa potentia nunquam eſt reductibilis ad actum, vt ex modo dictis conſtat.

Solutio rationum primæ ſententiæ.

§. III.

40. AD primum, pro oppoſita ſententia reſpondetur: quod, vt ex contextu, & explicatione D. Th. ſatis conſtat: non negat ibi Ariſtoteles eſſe re vera plures partes in continuo realiter diſtinctas; ſed ſolum non eſſe actu per propriam exiſtentiam: quamuis ſint in potentia, ad hoc, vt ſi ſeparentur, poſſent per ſe exiſtere. Nam etſi ex duobus entibus, quorum quolibet ſit in actu per propriam exiſtētiam, nequeat fieri vnum per ſe: quia talis actus ſeparat, & diuidit vnum ab alio: neque eſt compoſſibilis cum vnione per ſe ad aliud, eodem modo exiſtens: bene tamen ex duobus, quæ exiſtunt actu per eandem exiſtentiam; quamuis ſint in potentia, ad hoc vt ſemel ſeparata habeant proprium, & diſtinctum eſſe. Et hanc exiſtimamus eſſe ipſam, mentem Ariſtotelis, & D. Thomæ loco citato.

41. Ad ſecundum patet ex his quæ ſupra diſput. 18. quæſt. 1. diximus, vbi hoc teſtimonium D. Th. adducentes, rationem reddidimus, ob quam, licet in continuo ſint infinitæ partes realiter & actu diſtinctæ, nihilominus non ſunt abſolutè dicendæ infinitæ in actu. Imò neque eſſe ſimpliciter in actu. Vnde vt ex ibidem dictis ſatis conſtat, quàm meritò S. Doctor loquens de exiſtentia Chriſti ſub ſpeciebus panis, & vini, non dixerit: Chriſtum habere præſentias infinites infinitas ſub illis: aut partes illarum ſpecierum eſſe infinitas in actu, ſed ſolum habere infinitatem in potentia. Ex quo fiet, Chriſtum non eſſe ibi plories actu; ſed in potentia. Per quod etiam patet ad primam confirmationem ex hoc teſtimonio, & aliis ibidem relatis petitam.

Ad ſecundam confirmationem etiam conſtat ex his, quæ in eadem diſputat, & quæſtione modò citata diximus: vbi explicauimus, quare licet tam partes aliquotæ, & æquales vni certæ, quàm partes proportionales exiſtant per ſolam exiſtentiam totius: nihilominus de illis prioribus ſimpliciter poteſt dici, quod ſint in actu: ſecus tamen de omnibus partibus proportionalibus, quatenus tales ſunt. Vnde, quia partes organicæ, & etherogeneæ viuentium ſunt certæ, & determinatæ magnitudinis; ideò peculiari ratione poteſt de illis dici, quòd ſint in actu. Maximè: quia in aliquibus viuentibus poſſunt ſeparatè exiſtere, & nunquam implicat vt prædicta quantitas ſecundùm omnes illas diuidatur, & prædictæ partes per ſe ſeparatæ exiſtant.

42. Ad tertium patet etiam ex dictis quæſt. citata, vbi explicuimus, quomodo partes quantitatis, licet ſint realiter diſtinctæ, non tamen omnino propriè, & rigoroſè habent vnitatem in actu. Cæterum, cum hoc ſtat, quod habeant ſuam qualemcumque vnitatem partialem, & quòd non diſtinguantur ſe totis: atque adeo nec ſint primò diuerſæ: ſicut nec diſtinguuntur ſpecificè; ſed ſolum numericè partialiter: ſeu diſtinctione, quæ reductiuè pertineat ad diſtinctionem numericam: nam licet ibi ſit vnica materia, & vnica quantitas totalis: attamen hoc ipſo, quod materia ſigillata eſt ad vnicam quantitatem totalem, manſit ſigillata ad plures partes eiuſdē quātitatis: ſicut hoc ipſo, quod materia ſigilletur ad formā animalis, ſingillatur etiā ad plures, & diuerſas partes eiuſdem animalis.

QVÆSTIO

QVÆSTIO IV.

Vtrum partes proportionales, quæ ſunt formaliter in continuo; ſint finitæ, an verò infinitæ.

COnſultò in titulo inquirimus de ſolis partibus proportionalibus: nam partes aliquotas certum eſt non poſſe eſſe infinitas: ſiquidem magnitudo continui menſuranda eſt ex prædictis partibus. Vnde ſi ipſæ eſſent infinitæ, non poſſet non continuum habere magnitudinem infinitam. Quid autem ſint partes proportionales, quidque partes aliquotæ, iam ſup. lib. 3. huius operis explicuimus, & in hac eadem quæſtione radicitius explicare conabimur.

Rationes dubitandi.

§. I.

43. PArtem negantem ſuadere videntur hæc argumenta. Primum eſt: quia alioqui ex omnibus illis partibus reſultaret continuum infinitè extenſum: at hoc euidenter conſtat eſſe falſum: ergo, &c. Sequela probatur, quæuis pars quantitatis, ſicut habet actu realem entitatem, & realiter ab alia comparte diſtinctam, ita etiam extenſione quantitatiua ſibi propria gaudet: quia eius entitas realis eſt illius realis extenſio: ergo ſi in continuo actu inueniuntur infinitæ partes, etiam actu ibi inueniuntur infinitæ magnitudines: ergo ex eis ad inuicem vnitis, vt re vera vnitæ ſunt, infinita coaleſcet magnitudo.

Nec ſatis erit, ſi dixeris, illas partes non eſſe æquales; ſed proportionales, & inter ſe communicantes; & ideo, licet ſint infinitæ, non tamen infinitam extenſionem facere: quoniam extenſio, & magnitudo quantitatis, non ex proportionalibus partibus; quippè, quæ non habent magis extendere; ſed ex aliquotis penſanda eſt.

Nam contra hoc vrget, quòd quantumuis partes iſtæ dicantur eſſe proportionales, nihilominus non ideo ab eis tollitur, quòd earum quæuis habeat ſuam propriam extenſionem diſtinctam ab extenſione alterius; ſed ad ſummum per hoc habebunt, quòd omnes illæ partes non ſunt certæ, & determinatæ magnitudinis. Et ſimiliter per hoc quòd ſint communicantes, non habent, quòd vna intimè cum alia penetretur: quia pars proportionalis etiam eſt quantitas: ac proinde eſt impenetrabilis cum alia: ergo quæuis extenſio cuiuſuis partis, eſt omnino extra extenſionem alterius; & ex conſequenti ex illis extenſionibus reſultabit infinita magnitudo.

44. Secunda, & principalis dubitandi ratio, per quam præcedens ſolutio etiam deſtrui videtur, ſic ſe habet. Hoc ipſo quòd concedantur partes actu infinitæ, neceſſe eſt fateri, illas non eſſe inter ſe communicantes: at hoc repugnat: quia iam efficerent magnitudinem actu infinitam: ergo neque infinitæ partes poterunt dari: conſequentia eſt euidens. Maior verò probatur, & explicatur. Pars aliqua ideo dicitur communicans cum alia, quia in ea includitur, ita vt ſit medietas illius; qua ratione medietas medietatis digiti dicetur cum illa communicare: quoniam eius extenſio in prima medietate includitur: at ſi actu dantur in continuo infinitæ partes, neceſſe eſt, vt nulla ex his infinitis includatur in alia: quia inter quamlibet, & quamlibet mediat punctum, ratione cuius vna continuatur cum illa, & eſt extra illam: ergo, &c.

Confirmatur: tot ſunt medietates inter ſe æquales, quarum vna ſit extra aliam, quot poſſunt fieri diuiſiones: quia quæuis diuiſio poteſt eſſe in duas medietates, quarum quælibet ſit extra aliam: ſed ſi continuum habet infinitas partes, poſſunt circa illud fieri infinitæ diuiſiones: ergo erunt ibi infinitæ medietates æquales, & quarum vna ſit extra aliam.

45. Confirmatur, & explicatur magis. Si diuiſiones infinitæ in potentia quæ in hac ſententia circa quoduis continuum exerceri poſſunt, exercerentur actu, manifeſtè ſequeretur, quòd efficerent multitudinem actu infinitam: ergo ſi medietates eis correſpondentes ſunt actu in illo, efficient magnitudinem actu infinitam. Patet conſequentia: nam quæ extenſa ſunt, & multitudinem diſcretam actu infinitam poſſunt facere, neceſſe eſt, vt ſi ſemel vnita inueniantur, quòd infinita magnitudo ex eis coaleſcat: quoniam iam illæ partes eſſent talis naturæ, vt vna extra aliam omnino eſſet, neque cum alia communicaret.

Tertiò. Si in continuo dantur partes actu infinitæ, ſequitur granum tritici tot habere partes, quot cœlum Empyreum, & partem eſſe æqualem ſuo toti: ſed hæc implicant: ergo, &c. Sequela probatur; quia iam granum tritici, quàm quæuis eius pars conſtaret partibus infinities infinitis: & non videntur eſſe imaginabiles plures partes, quàm infinities infinitæ. Falſitas verò conſequentis ſuadetur: quoniam granum tritici continet omnes partes, quas ſua medietas, & infinitas alias: & ſimiliter cœlum Empyreum ratione vnius partis æqualis longitudinis cum grano tritici habet tot partes, ac illud, & inſuper excedit ipſum in aliis partibus proportionalibus incluſis in cæteris partibus aliquotis eiuſdem cæli.

Notationes ad quæſtionis deciſionem valde neceſſariæ.

§. II.

46. TOta huius quæſtionis intelligentia ex explicatione differentiæ verſantis inter partes æquales, & proportionales pendet; & ideo eam prius per aliquot notabilia aperire oportet. Notandum igitur in primis eſt; illam dici partem æqualem, quæ eſt eiuſdem magnitudinis cum cæteris aliis in illo continuo repertis, & eſt talis naturæ, vt ſi aliquoties repetatur, tunc exhauriat, & menſuret totum continuum, & ideo nomen *aliquotæ* aſſecuta eſt. Vnde nec ipſa, neque aliquid eius, in cæteris partibus per eam ſimul, & ſemel menſuratis, & exhauſtis continetur, ſed omnino extra illas eſt: ob quod etiam nomine *partis non communicantis* eſt inſignita: quia id cum alio communicare dicitur, quod in eo includitur, ipſumque componit.

Partes verò proportionales, ſeu communicantes illæ ſunt, quæ in partibus æqualibus, & aliquotis includuntur, cum eiſque communicant: ita vt ſint medietates medietatum, & rurſus medietatis illius medietas, & ſic in infinitum.

Ex quo etiam intelligitur, quare nomen *proportionalium*: imò, *& minorum, & minorum adeptæ ſunt.* Nominantur enim ſic: quia cum proportione quadam componunt totum: quatenus in maioribus minores ſunt incluſæ, & in his rurſus, quæ minores ſunt quàm illæ, continentur, & ſic in infinitum. Vnde pars proportionalis, vt ſic, non petit neceſſariò, quòd ſit certæ, & determinatæ magnitudinis; ſed ſolum quòd habeat incertam quandam, & indeterminatam magnitudinem, & extenſionem.

47. Secundò notandum eſt, quod licet dicamus, partes has eſſe medietates medietatum; non ideo

volumus, medietatem vnam eſſe partem proportionalem alterius medietatis, cum quo componit aliam tertiam duplo maiorem: quoniam vna ex his medietatibus, non eſt medietas alterius, nec in illa includitur; & ideo in vlna primus palmus non eſt pars proportionalis alterius palmi; ſed reſpectu dimidiæ vlnæ. Quare tantùm intendimus, partes proportionales eſſe re vera medietates: attamen, vt rationem obtineant proportionalium, neceſſe eſt, vt per ſe primò ad totum comparentur, ita quòd totum dicatur includere partes proportionales; non quia duas tantum includat medietates; ſed quia continet medietates, in quarum quæuis, nullo habito reſpectu ad aliam, eſt medietas, quæ comparata ad primam medietatem, in qua includebatur, ſemper eſt minor: ita quod prima, ſi ſic exempli gratia licet loqui, pars proportionalis comparetur cum toto, tanquam incluſum cum includenti, & ſecunda pars cum prima medietate, tanquam quid in ea incluſum: & ſic de aliis. Sicque cum ſit diuiſio continui ad partes proportionales explicandas, tunc relicta vna medietate, aliam tamen aſſumamus, & rurſus ex illa relicta, iterum alia, & ſic in infinitum reſumatur; vt in hac figura cerni poteſt.

Et in exemplo ſtatim apponendo amplius apparebit. Diximus: *Si ſic exempli gratia licet loqui*: quia reuera non eſt aſſignabilis pars prima; ſed quauis data, ſemper alia, & alia dabilis erit.

48. Hæc ſi vera ſunt, manifeſtè colligitur, quòd quantumuis partes proportionales multiplicentur in infinitum, minimè extenſionem infinitam: imò neque vllam extenſionem maiorem, vt tales ſunt, faciunt; & conſequenter benè poſſunt partes, quæ ſunt, modo explicato, infinitæ, claudi in certa aliqua & determinata magnitudine.

Vnde ambæ medietates digiti, verbi gratia, non ſunt maiores, quàm totus digitus, nec duplex medietas illius prioris medietatis, maiorem importat extenſionem quàm prima medietas; & ita quantumuis medietates in infinitum multiplices, non magis extendes continuum, ſed tanta ſolummodo erit illius extenſio, quanta fuerit magnitudo omnium ſuarum partium æqualium. Et ſimiliter, ſi demus vas capiens hanc, aut illam aquæ menſuram, & hanc ſemel in vas infuſam, & deinde ex eo extractam, iterum per medietates medietatum infundas, ita quod prius medietas totius aquæ: & ex medietate manente alia medietas: & rurſus ex hac, quæ, remanſit iterum alia medietas, & ſic in infinitum infundatur (loquimur attendendo præciſè ad quantitatem) tunc nunquam plus aquæ per totum illud tempus infundes; quam antea ſimul infuderas. Per quod exemplum non parum etiam natura partium proportionalium explicatur.

49. Et ſanè non eſt ita difficile intellectu, quod res aliqua finita poſſit continere, aut æquiualere aliis infinitis, & inferioris rationis. Nam vt multi probabiliter volunt in actibus intellectus datur terminus ſecundùm perfectionem ſpecificam, verſus minimum; ſed dato aliquo exiguæ, & determinatæ perfectionis, poſſent infra illum dari plures, & plures vſque in infinitum, qui ſint minoris perfectionis. Et ſimiliter, licet homo ſit finitus ſecundùm perfectionem, nihilominus infra illum reſtant infinitæ ſpecies; quia ſpecies contentæ ſub animali ſunt infinitæ in potentia, & nulla ex illis attingit perfectionem hominis; ſed potius omnes illæ continentur ſuo modo eminenter in illo.

Si ergo actus exiguæ perfectionis, aut ſpecies aliqua finita poteſt æquiualere infinitis aliis: quia omnes illæ ſpecies non ſe excedunt in perfectione certa, & determinata; ſed exceſſu incerto & indeterminato: cur pars aliquota, quæ ſecundùm hanc rationem formaliter ſumptam eſt diuerſæ, & perfectioris rationis, quàm proportionalis, non poterit æquiualere, & continere partes proportionales in potentia infinitas? Nam quod debeat illas continere per modum totius actualis, nihil obeſt; ſed potius prodeſt, ſiquidem modus continendi virtualis, & eminentialis, conueniens prædicto actui, & animæ noſtræ, eſt perfectior, quàm modus continendi, vt totum actuale: & nihilominus quòd ſint exiguæ, aut certæ perfectionis non obeſt, ad hanc continentiam: ergo multo minus obſtabit ad continentiam per modum totius actualis.

Reſoluitur quæſtio.

§. III.

50. Nihilominus dicendum eſt. Licet partes proportionales, quæ re ipſa, & formaliter ſunt in continuo, non ſunt dicendæ actu infinitæ: ſed ſolùm in potentia: ita tamen non eſt in eis aſſignare primam, aut vltimam, atque ita quantum eſt ex parte huius, niſi obeſſet modus exiſtendi illarum, ſcilicet confuſus, & indeterminatus, eſſent infinitæ in actu. Aſſertionem hanc tuentur communiter ferè omnes Thomiſtæ; & ideò à ſingulis referendis abſtinemus. Et apertè colligitur ex Ariſt. 5. Metaph. cap. 13. & cap. de Quantitate, & D. Thom. loco cit. & 5. Metaph. & in Commentariis huius lib. text. 37. necnon ex his quæ vterque in hoc eodem lib. cap. 1. & 2. multoties reperiunt, ſcilicet continuum non componi ex ſolis indiuiſibilibus, vt iam expendimus.

51. Et quidem quoad primam partem, ſcilicet prædictas partes proportionales non eſſe infinitas in actu, ſed ſolum in potentia, conſtat ex his quæ diſp. 18. qu. 1. diximus. Quoad ſecundam verò partem, ſcilicet prædictas partes non eſſe in numero, & multitudine finitas, ita vt ſit ſignare in eis primam, aut vltimam: ſic oſtenditur. Quia in continuo ſunt actu, & formaliter reales partes, realiterque inter ſe diſtinctæ: at non ſunt in numero, & multitudine finita: ergo multitudo, quæ ibi eſt partium; erit tanta, vt non ſit in ea aſſignare primam, aut vltimam partem; ac proinde niſi obeſſet prædictus modus exiſtendi harum partium, nihil deeſſet ex parte multitudinis, quominùs eſſent actu, & formaliter infinitæ in actu, vt loco citato diximus. Maior patet ex dictis quæſtione præcedenti.

Minor verò probatur: nam ſi partes illæ ſunt finitæ, demus quod ſint v. g. decem; & tunc inquiremus: an quæuis earum ſit vltra diuiſibilis, necne? Si hoc ſecundum dicatur: ergo continuum ſolùm conſtat ex decem indiuiſibilibus: ſiquidem ſolùm conſtabit ex illis decem partibus: quæ hoc ipſo quòd non ſint vlterius diuiſibiles, neceſſe eſt, vt ſint indiuiſibiles. Si autem primum aſſeratur: ergo iam illæ partes non erant decem; ſed viginti; cumque idem argumentum de illis viginti fieri poſſit, & ſic de aliis vſque in infinitum, neceſſe eſt, vel admittere ibidem multitudinem partium, quæ ſit tanta, vt non ſit in ea aſſignare primam, aut vltimam, vel continuum componi ex ſolis indiuiſibilibus, quod ſatis, ſuperque falſitatis conuictum à nobis eſt.

Soluuntur

Soluuntur rationes dubitandi initio poſitæ.

§. IV.

52. AD primum initio quæſtionis poſitum, bene reſpondetur ibidem, & conſtat ex his, quæ in hac quæſtione diximus. Ad cuius impugnationem dicendum eſt, partem aliquam eſſe proportionalem, non ſolum ſecum afferre, quòd non petat certam aliquam, & determinatam magnitudinem; ſed etiam, quòd licet diſtinguatur diſtinctione reali excludentis, & excluſi à quauis alia medietate incertæ magnitudinis, extra quam ſit; nihilominus intrinſecè includatur in ea parte, quam componit: & ita ſolùm diſtinctione includentis, & incluſi ab ea diſtinguatur.

Ex quo fit, vt, etſi nullo modo cum cæteris medietatibus penetretur: attamen cum illa medietate, cum qua communicat virtualiter (ſi ſic licèt loqui) penetratur: quatenus ratione communicationis non magis illam extendit, quàm ſi medietas illa talem includens medietatem, nullo modo illam includeret, vt partem ſui; ſed eſſet quædam entitas omnino ſimplex, carens partibus realiter diſtinctis, vt conſtat ex his, quæ num. 48. & 49. diximus.

53. Ad ſecundum negatur maior. Et ad eius probationem neganda eſt minor; & dicendum, partes continui non ita inter ſe ordinari, vt inter vnum, & aliud determinatum punctum mediet aliqua vna, & determinata pars, quæ certæ, determinatæque magnitudinis ſit; neque in ſe aliquot alia includat puncta; ſed ita vt pars illa ſit indeterminata, indeterminatamque, & incertam habeat magnitudinem: id eſt, vt non tota ipſa ſit immediata puncto; ſed medietas eius: & hæc rurſus medietas, non tota, ſed illius medietas; & ſic in infinitum puncto: illi adhæreat alioquin medietas illa non erit partibilis in ſemper partibilia.

Quare, licèt quæuis pars comparata cum alia, cum qua ſolùm in puncto communicat, re vera non ſit cum illa communicans: attamen quià in aliis partibus includuntur; quippè quæ incertæ ac indeterminatæ magnitudinis ſunt, nequaquam æquales vni certæ: ideò cum aliis medietatibus, cum ipſóque toto communicare poterunt, & conſequenter ſimpliciter dicendæ ſunt *communicantes*. Tum: quia medietas digiti vtramque ſui medietatem includit: quamuis medietas medietatis aliam non claudat medietatem cum qua componit primam illam medietatem digiti: & ſic in infinitum. Tum etiam, quia ſi attentè conſideretur, inuenientur in eis concurrere eas conditiones, ob quas ſupra diximus, poſſe plures, ac plures in infinitum partes, in alia finita, & æquali parte contineri.

54. Ad confirmationes patet ex dictis: ſolùm enim probant, dari in continuo infinitas medietates: non quidem æquales vni certæ, & determinatæ; ſed indeterminatæ parti, & conſequenter non communicare inter ſe: non tamen quod non communicent omnes illæ cum aliis partibus, in quibus clauduntur: quandoquidem omnes illæ medietates in primis medietatibus determinatæ quantitatis continentur.

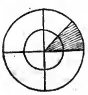
Ad 3. reſp. Conimb. non dari plures partes proportionales in continuo maiori, quam in minori: quia ſi darentur duo circuli, quorum vnus ſit alio maior, & intra ſe minorem habeat: tunc omnes lineæ eductæ à circumferentia vſque ad centrum circuli maioris, tranſeunt per circulum minorem: ergo tot habet puncta vnus, quot & alius: quælibet enim linea vnum punctum in illo tranſitu quaſi occupat: ergo & tot partes proportionales, quæ punctis correſpondent habebit.

55. Sed hæc ſolutio falſa omnino eſt: quod, vt meliùs intelligatur, notandum eſt, quòd linea, ex qua coaleſcit circulus maior, ſimulque illa ex qua conſtat minor, in circulo maiori incluſus, extendantur in modum lineæ rectæ, & vna ſub alia ponatur: ita tamen, vt aliquantulum inter ſe diſtent, eo ſanè modo, quem figura hæc ſtatim ponenda oſtendit, tunc euidens erit, lineam circuli maioris fore, verbi gratia, duplo longiorem linea minoris.

Hinc ergo ſequens deducitur ratio: in eo euentu duci poterunt lineæ rectæ ab omnibus, & ſingulis punctis lineæ minoris circuli, vſque ad medietatem lineæ circuli maioris: ita vt nullum ſit in illa priori punctum, cui non correſpondeat ex parte medietatis lineæ poſterioris aliud, lineáque recta attingens vtriuſque punctum: ergo tot puncta erunt in medietate lineæ maioris, quot in tota linea minori: alioqui non eſſet omnimoda correſpondentia punctorum vnius lineæ, ad puncta alterius: at vltra hoc ſupereſt adhuc in linea circuli maioris alia medietas, aliaque infinita puncta, ad quæ nequeunt, ex parte lineæ circuli minoris lineæ rectæ duci: ergo non erunt tot puncta in circulo minori, quot in maiori. Quæ omnia in hac figura, vtramque columnam complectente ſatis apertè inſpici poſſunt.

Ex quibus ſatis ad fundamentum Conimbric. conſtat: nam licet à punctis circuli maioris poſſint duci lineæ ad puncta circuli minoris; non tamen à quocumque huius ad quoduis illius, vt probatum eſt: ſed plures lineæ ortæ ex punctis circumferentiæ circuli maioris terminantur, antequam accedant ad circulum minorem, vt in hac figura conſtabit.

Vera ergo ſolutio eſt, plures partes eſſe poſſibiles, quàm infinities infinitas: nam multitudo partium infinities infinita, ſi bis, & pluries multiplicetur, maior eſt quàm prædicta multitudo. Videantur ea, quæ diſp. 18. numer. 88. dicta ſunt.

QVÆSTIO V.

Quomodo ex dictis occurratur tertia argumenta ex quæſtione ſecunda huius diſputationis relicto, & pluribus alijs difficultatibus indè ſcaturientibus.

56. EX his, quæ in duabus præcedentibus quæſtionibus diximus, facilè colligitur ſolutio illius tertij argumenti, quod in quæſt. 2. huius diſputationis in hoc locum ſoluendum remiſimus. Cuius vis conſiſtebat in hoc, quòd ſi motus, & ſpatium habent partes infinitas; fieri inde, prædictum ſpatium tempore finito non poſſe per motum percurri. Reſpondetur ergo cum Ariſtot. cap. 1. non eſſe legitimam prædictam illationem: nam cum tempus conſumendum in illo motu, habeat etiam infinitas partes, non mirum vt in illo poſſint aliæ infinitæ partes magnitudinis per motum percurri. Imò niſi in motu eſſent prædictæ partes, nequiret per debitam commenſurationem cum tempore fluere: cum tamen commenſurationem hanc ab intrinſeco patet.

Cæterùm, ex hac ſolutione quatuor & non leues inſurgunt difficultates. Prima eſt, quod Ariſtot. 8. Phyſicor. cap. 8. referens hanc ſolutionem, quam ipſe huic argumento à Zenone adducto tradiderat, inquit: eam ſufficere ad reſpondendum dubitationi Zenonis, ſcilicet quomodo ſi motus habet partes infinitas, poteſt tempore finiri exerceri: re tamen vera non ſufficere, niſi quia partes motus, & continui continentur in ipſo; in potentia ergo cum nos admittamus partes continui, & partes motus eſſe re ipſa in illis, realiterque inter ſe diſtingui, non poſſumus huic argumento, iuxta mentem Ariſtotelis, aut iuxta veritatem ſatisfacere: ſiquidem veritas ſolutionis ad ipſo in 5. lib. traditæ, & qua nos in præſenti vtimur, tota pendet ex hoc quòd partes ſolùm in potentia ſunt in continuo.

57. Secunda eſt, quòd idem argumentum de motu factum poteſt tempori applicari, inquirendo, quomodo tempus, ſi ſemel habet partes infinitas, ita vt ante quamlibet fuerit alia, & alia in infinitum: & ſimiliter poſt quamlibet reſtet vlterior, & vlterior pars in infinitum; nihilominus poſſit incipere, & deſinere: ſiquidem ad hoc vt aliqua res diuiſibilis incipiat, & deſinat, videtur indiſpenſabiliter deſiderari, quòd ſit in ea prima, & vltima pars.

Tertia eſt: eadem ratione poſſe dici, quòd non repugnet exerceri infinitas diuiſiones circa continuum, aut infinitos Angelos, vel homines à Deo creari: nam quid mirum, (diceret aliquis) quòd in infinitis partibus temporis fiant infinitæ diuiſiones, aut infinitæ Angelorum productiones? Maximè, quia ſi in tempore finito poteſt dari ſucceſſiua combuſtio ligni, in quadentur infinitæ partes vnius combuſtionis: conſequens eſt, vt totidem ibi exerceantur diuiſiones: quoniam per quamlibet partem combuſtionis illius, diuiditur vna pars ligni combuſta ab alia, quæ nondùm ignita eſt.

58. Quarta eſt: non poſſe cum ſolutione data cohærere, quòd vnum mobile percurrat cum maiori velocitate idem ſpatium: ac proinde in minori duratione, quàm aliud mobile tardiſſimum: nam maior velocitas in tali curſu ſolum poteſt prouenire ex eo quòd plures partes ſpatij ſimul percurrantur ab vno, quàm ab alio: quia in vnica, quantumuis minima temporis parte non poteſt non vtrumque, ſi continuò moueatur acquirere aliquam, licet valde minimam ſpatij partem: at nullum mobile poteſt ſimul acquirere plures partes ſpatij: ſiquidem quæuis eſt poſt aliam: ergo non ſuper eſt, vnde proueniat maior velocitas vnius mobilis, quàm alterius.

Et vrgeri poteſt hæc difficultas: nam ſi tam mobilè velox, quàm tardum ita percurrant vnum, & idem omninò ſpatium, vt ante quamlibet partem proportionalem percurrerent aliam, & ſic in infinitum: conſequens eſt, vt ante quoduis indiuiſibile continuatiuum percurrerint ſemper illud, & aliud eiuſdem ſpatij: ergo ſicut vtrumque in quauis parte proportionali temporis percurrit partem proportionalem ſpatij (alioqui motus ille iam non duraret, neque eſſet continuus) ita etiam quouis inſtanti percurret, ſeu acquiret vnicum indiuiſibile eiuſdem: ergo tot conſumet inſtantia vnum, ac aliud in tali curſu: ergo & idem tempus. Patet hæc vltima conſequentia: quoniam vbi eſt plus temporis, ibi etiam plura inſtantia debent eſſe, quandoquidem à longiori tempore petuntur plures partes, & à pluribus partibus, plura inſtantia continuatiua.

59 Ad primam ex his difficultatibus reſpondetur: verum eſſe ſolutionem Ariſtotelis eſſe re ipſa inſufficientem, niſi partes continui ſint in illo in potentia: non quidem in eo ſenſu, quem aliqui ex Iunioribus ſupra intendebant, ſcilicet quia non habent ibidem rationem partium, nec ſunt realiter diſtinctæ; ſed quia licet, quæ ſeparatæ fuerint, exiſtant per propriam exiſtentiam: attamen dum ſunt in toto non habent illam, ſed tantùm exiſtunt per exiſtentiam totius. Imò nec ratione totius partes illæ infinitæ modo dicto exiſtunt ſignatè, & determinatè, ſed indeterminatè, & confusè. Qui modus exiſtendi, ex exiſtere ſecundùm quid, etiam entia latitudinem modi exiſtendi partium. Vndè, vt diſput. 18. quæſt. 1. explicuimus, eſt quidem modus eſſendi in potentia in continuo.

Ratio autem, ob quam prædicta ſolutio ad Ariſtot. lib. 5. tradita, non eſſet re ipſa ſufficiens, niſi partes prædicto modo ſint in potentia in ſuo toto, eſt: quia niſi partes illæ ſint proportionales non poſſunt claudi in vna parte aliquota certæ, & finitæ magnitudinis: & ita nec poterit motus ille in aliqua parte temporis certa, & determinata, & infinitas alias partes proportionales includente, exerceri. Cæterùm, vt ex dictis conſtat, idem eſt partes illas infinitas eſſe proportionales, & eſſe in potentia in continuo, modo explicato.

60. Ad ſecundam reſpondetur: tempus fluere per correſpondentiam ad æternitatem, vt ad menſuram ſuperiorem, & eminentiſſimam: quatenùs ſimul, & ſemel ex parte ſua continet illam partem aliquotam temporis: necnon & infinitas illas partes proportionales, in ea incluſas. Quare, tantùm abeſt, vt ad hunc modum incipiendi, & deſinendi obſit multitudo prædicta partium; quòd ſi ſemel ea careret, non poſſet iuxta hunc modum correſpondendi incipere, vel deſinere.

Adde quòd ſicut poſt vltimum punctum terminatiuum lineæ: licet non ſequatur immediatè aliqua determinata pars, in qua non ſit ſignare, & determinare medietatem illius, quæ ſit immediatior puncto, & ſic in infinitum; quoniam quæuis pars eſt diuiſibilis in infinitas medietates; & conſequenter ſignabilis non eſt medietas ita mediata, vt non detur alia immediatior, & immediatior eidem puncto: & nihilominus cum hoc ſtat dari ibidem aliquam partem indeterminatam, & confuſam, quam indeterminato, & confuſo modo punctum illud immediatè afficiat, ſub quaque non liceat deſcendere ad ſignandam illam in particulari, & determinatè: eo ſanè proportionali modo, quo, licet ad videndum requiratur oculus confusè ſumptus: non tamen licet deſcendere

ad

ad ſignandum in particulari dexterum, vel ſiniſtrum.

Ita ergo poſt primum inſtans temporis (ſi tale inſtans datur) quamuis non fluat aliqua determinata pars, in qua ſi velimus ſignare, & determinare, non ſit ſignabilis alia, & alia in infinitum, quæ prius fluxerit, quæque immediatior ſit prædicto inſtanti; nihilominus datur aliqua indeterminata, & confuſa, quæ indeterminato, & confuſo modo ſit immediata inſtanti. Quare ratione illius poteſt tempus indeterminatè, & confuſè incipere: ſicut etiam poteſt deſinere ratione alterius partis indeterminatæ, & confuſæ, quæ eodem modo ſit immediata inſtanti terminatiuo temporis. Nec mirum, quod hoc modo in partibus temporis: aut alterius continui philoſophemur: quia hoc petit natura harum partium, quæ indiſtinctè, & indeterminatè ibidem exiſtunt.

61. Ad tertiam reſpondetur, eſſe diſparem rationem: nam diuiſiones, & productiones illæ ſunt actiones totales non contentæ per modum partium proportionalium in aliqua vna actione totali finita, & determinata; at verò partes illæ temporis, vel motus ſunt partes proportionales vnius & eiuſdem motus, quæ partes ſunt clauſibiles in aliqua certa, & determinata parte.

Ex quo etiam ad id, quod in eadem ſolutione vltimo loco dicitur, reſpondetur: diuiſione in continui propriè eſſe inter quantitates, quæ poſt diuiſionem manent: quia illa diuiſio ſuo modo terminatur ad tribuendum eis proprium eſſe, & propriam vnitatem totalem. Quare illa combuſtio ſucceſſiua ligni non eſt propriè diuiſio; ſed deſitio ligni, & generatio ignis, quæ quia non conſtat partibus aliquotis infinitis, ſed ſolùm proportionalibus; ideò poteſt ſic incipere, & deſinere.

62. Ad vltimam reſpondetur: ſupponendo ex iam dictis, non eſſe contra rationem vnius quanti, aut ſucceſſiui dari aliud, quod ſit eo maius. Ex quo etiam fit, partes proportionales vnius poſſe eſſe maiores partibus proportionalibus alterius: nam hoc ipſo, quòd vnum ſit maius alio, oportet, vt medietas illius, quæ præciſè collata cum ipſo toto habet rationem partis proportionalis incluſæ, & cum eodem communicantis, ſit maior medietate alterius totius minoris; atque ita iterum & iterum diuiſis his medietatibus in alias, & alias vſque in infinitum, ſemper erunt maiores illæ, quæ in medietate totius maioris continebantur: ita tamen, quòd non ſit neceſſarium maioritatem, aut minoritatem hanc eſſe certam, & determinatam; ſed indeterminatam, & proportionalem: quatenus partes ſic creſcere intelliguntur in illo finito toto, vt omnes illæ non ſint æquales alicui certæ, & determinatæ magnitudini, quantumuis minimæ; ſed quacumque in particulari, & determinatè ſignata non erit quælibet ex his partibus tantæ magnitudinis, quantæ & illa ſignata, & ſic exceſſus iſte erit indeterminatus, quippè qui eſt proprius partium proportionalium.

Hoc ergo ſuppoſito: dicimus poſſe oriri maiorem velocitatem motuum ex eo, quòd vnus fluat per partes proportionales maiores, maioritate tamen indeterminata quam alius: quantumuis hic fluxus fiat ſucceſſiuo modo: ita vt non tota aliqua pars certa, & determinata fluat, ſed aliquid eius fluxerit, & aliquid fluxurum reſtet: quia hic exceſſus ſatis eſt, vt plures partes proportionales, & magis vt ſic dicamus compreſſæ ſint in motu velociori, dum in tardiori ſunt pauciores, & ita ille prior motus aptior eſt ad citiùs terminum totalem, & totaliter attingendum. Nec refert, quòd partes ſpatij ita ſint diſpoſitæ vt vna ſit prior alia, ſi prædictas partes ſignare velimus: nam ad hoc ſatis conſtat ex dictis in hac eadem quæſtione.

63. Ex quo ad confirmationem dicendum eſt: quòd, etſi duo mobilia, quorum vnum velox, & aliud tardum ſit, debeant in quauis parte proportionali temporis aliquam partem proportionalem ſpatij, & in quouis indiuiſibili ſignato, & determinato quoddam mutatum eſſe continuatiuum motus acquirere; alioquin motus ille iam non duraret, neque eſſet continuus: nihilominus non inde infertur id, quod inferri deſiderabatur; ſcilicet quòd tot conſumet inſtantia vnum, ac aliud mobile, & conſequenter idem tempus. Et ratio eſt ea, quam iam tetigimus, nimirùm, quòd mobile velox acquirit maiorem partem proportionalem maioritate iam dicta, dum tardum percurrit minorem; & ideò licet in quouis inſtanti determinato, & ſigillatim ſumpto vnicum indiuiſibile motus ab vtroque acquiratur: attamen in illa parte proportionali, & maioris motus, includentur plures partes proportionales in vno, quàm in alio; atque adeò & plura mutata eſſe.

DISPVTATIO XXVI.

DE MODO INCEPTIONIS, ET deſitionis rerum.

RES, quæ incipere, & deſinere poſſunt, aliæ ſunt ſucceſſiuæ ex partibus fluentibus, & indiuiſibilibus conſtantes, aliæ verò permanentes. Et deindè, hæ vel ſubſtantiæ, vel accidentia: & rurſus tam ſubſtantia, quàm accidens poſſunt incipere, & deſinere cum motu, & per motum; vel ſine illo. Et ideò vt plenè, & radicitus inceptio, & deſitio omnium rerum capiatur, de omnibus his ex profeſſo agemus, quibus etiam modum incipiendi & deſinendi quietis adiungemus, vt ita ex omni parte diſput. hæc maneat completa.

QVÆSTIO

QVÆSTIO PRIMA.

QVONAM MODO INCIPIANT, ET DESINANT RES ſucceſſiuæ, & indiuiſibilia earum.

PRO huius quæſtionis, & cæterorum, quæ in hac materia dicenda ſunt, intelligentia, notandum eſt primò: quòd licet cuiuis rei naturaliter inſit intrinſeca duratio, & ab illa paſſiuè menſuretur: attamen menſura actiua, per quam menſuramus tam inceptionem, quàm deſitionem rerum, eſt aliqua duratio intrinſeca, & ſucceſſiua conſtans partibus, & inſtantibus: quia ſicut hæc eſt nobis notior: ita eſt magis accommodata ad hoc, vt per illam inceptiones, & deſitiones rerum rerum menſuremus.

Verùm quia in hac duratione, partes ſucceſſionem, ſeu fluxum, & indeterminationem maximam habent, inſtantia verò magis determinata, & fixa ſunt; ideò melius per ordinem ad inſtantia, quàm per ordinem ad partes, inceptiones, & deſitiones rerum menſuramus. Quapropter ad has cognoſcendas bina, & bina inſtantia a Philoſophis inſtituta ſunt: ita vt primis duobus primò coëxiſtat productio, vel deſitio rei (aſſignatur enim vnum ex illis pro inceptione, alterum verò pro deſitione) ſeu quod idem eſt, ita vt in his duobus re vera ſit inceptio, aut deſitio, non verò in poſterioribus; ſed ſolùm poſt illud inſtans ſequatur immediatè talis inceptio, vel deſitio.

2. Ex quo inferendum, & ſecundò notandum eſt: quòd licet omnia hæc inſtantia ſint quid extrinſecum reſpectu inceptionis, & deſitionis rei, quia in illa non inſunt, nihilominus duo priora dicuntur intrinſeca reſpectu illarum: quia tam inceptio, & eſſe rei, quàm deſitio, & non eſſe menſurata per illa eſt in illo inſtanti; in quo res incipere, aut deſinere dicitur. Sicut etiam duo poſteriora dicuntur extrinſeca, ex eo quòd inceptio, & deſitio, quæ per illa inſtantia menſurantur, non ſunt in illo inſtanti ſed in tempore immediatè ſequenti: & ideò talia inſtantia ſunt termini extrinſeci, poſt quos immediatè erunt inceptio, & deſitio rei.

Quod vt exactè intelligatur, notandum eſt tertiò: quòd ad hos varios incipiendi, & deſinendi modos explicandos adinuenti ſunt à Philoſophis quatuor termini, ſcilicet incipere *per primum ſui eſſe*, & *per vltimum non eſſe*; & deſinere *per primum non eſſe*, & *per vltimum ſui eſſe*. Ea incipiunt per primum ſui eſſe, quorum prima productio coexiſtit illi inſtanti, ita vt verum ſit dicere: nunc primò eſt talis res, & immediatè antea non erat; idcoque tale inſtans dicitur intrinſecum reſpectu inceptionis: quia re vera *eſſe*, & inceptio rei eſt in illo. Ea verò per vltimum non eſſe incipiunt, quorum productio minimè coexiſtit illi inſtanti; ſed tempori immediatè ſequenti; ita vt de eis ſit verum enuntiare, quòd in eo inſtanti non ſunt; ſed immediatè poſt illud: & conſequenter in tempore immediatè ſequenti erunt. Dicunturque *per vltimum non eſſe*, incipere: quia non eſſe illorum, vltimò finitur ab illo inſtanti immediato ante tempus, in quo habebunt eſſe.

3. Deindè, ea deſinunt per primum non eſſe, quorum prima deſtructio, ſaltem totalis, coexiſtit inſtanti, & in inſtanti exercetur. Et tandem illa per vltimum ſui eſſe deſinunt; quorum deſitio, ſeu non eſſe, minimè coexiſtit illi inſtanti, aut in eo exercetur; ſed in tempore immediatè ſequenti: ita vt ſit verum de eis dicere, quòd in illo inſtanti ſunt, & immediatè poſt non erunt, & ideò tale inſtans dicitur extrinſecum reſpectu deſitionis, ſeu non eſſe: quia non eſſe rei, non eſt in illo inſtanti; ſed immediatè poſt. Vnde meritò tea ſic deſinentes dicuntur deſinere per vltimum ſui eſſe: quia eſſe illarum in inſtanti illo immediato ad non eſſe finitur vltimò: ita vt etſi in ipſo ſit, non tamen poſt ipſum.

EXPLICATVR MODVS INCIPIENDI, ET deſinendi ſucceſſiuorum.

§. I.

4. HIs ergo ſuppoſitis dicendum eſt primò: res ſucceſſiuas, verbi gratia motum, incipere per vltimum non eſſe: & deſinere per primum non eſſe. Ita Ariſt. in hoc lib. cap. 5. & 6. quem ſequitur S. Thom. Auerroes, Simplicius, Albertus Magnus, & cæteri alij expoſitores. Probatur. Quæ incipiunt *per primum ſui eſſe*, & deſinunt per *vltimum eſſe*, habent eſſe inſtanti, in quo primò incipiunt, vel deſinunt: ſed res omnes ſucceſſiuæ, cum ab intrinſeco habeant partem poſt partem, non poſſunt habere eſſe in inſtanti; ſed potiùs in tempore: ergo nec per *primum ſui eſſe incipiunt, nec per vltimum ſui eſſe deſinunt*. Manet ergo, quòd incipiant per *vltimum ſui non eſſe*: ita vt de illis verificetur, quòd nunc non ſint: bene tamen in tempore ſequenti. Et ſimiliter quòd ita deſinant, quòd tunc non ſint, & immediatè ante, ſcilicet in tempore antecedenti, fuerint.

Sed obiicies primò, ſi detur, quòd mulier prægnans moueatur, & in medio motus animetur fœtus, tunc fœtus incipiet eſſe per *primum ſui eſſe* (vt iam diximus) ergo, & motus ipſius. Patet conſequentia: quia cum primò incipit eſſe fœtus, incipit moueri ad motum matris.

Secundò, motus eſſentialiter habet prius, & poſterius: ſed prius, & poſterius non poſſunt ſimul, & in inſtanti deſinere: quia antequàm ſit pars poſterior, iam deſinit eſſe pars prior: ergo malè diximus, motum deſinere in inſtanti per *primum non eſſe*. Confirmatur, ideò repugnat motum incipere in inſtanti: quia eius partes eſſentiales, ſcilicet prius, & poſterius, nequeunt ſimul eſſe: ſed pariter repugnat *non eſſe* partis prioris, & poſterioris motus ſimul inueniri: ergo impoſſibile erit motum deſinere eſſe per *primum non eſſe*.

Vltimò, In illo inſtanti terminatiuo motus re vera exiſtet motus: ergo potius eſt verificandum de illo quod ſit: ergo non deſinet per *primum non eſſe*. Vtraque conſequentia conſtat. Antecedens verò probatur: quoniam motus exiſtit ratione indiuiſibilis, vt lib. 4. diximus: ergo dùm eſt diuiſibile illius, etiam motus tunc erit.

5. Ad primum reſpondetur: in illo inſtanti intrinſeco animationis fœtus non eſſe verum dicere, fœtum moueri; imò potiùs oppoſitum contingere; quatenus tunc non eſt motus, etiamſi immediatè poſt illud inſtans futurus ſit. Vndè cùm fœtus incipit *intrinſecè*, tunc motus *intrinſecè*, & per *vltimum non eſſe* incipit.

Ad ſecundum, & eius confirmationem reſpondetur:

verſari

verſari maximum diſcrimen *eſſe* cuiuſlibet rei, præcipuè ſi ſucceſſiua fuerit, & inter *non eſſe* eiuſdem rei. Nam illud poſitiuam, & ſucceſſiuam continuitatem ea natura ſua importat, & propterea non poteſt, vel totum ſimul, vel aliqua eius pars in momento inueniri: *non eſſe* verò rei ſucceſſiuæ non eſt aliqua realis natura; ſed potius negatio quædam in indiuiſibili, ea propria conditione conſiſtens: vt oſtendi poteſt in reliquis continuis, in quibus poſitiuum eſſe eorum, poſtulat realem & poſitiuam extenſionem, ac continuitatem: *at non eſſe* illorum id non exigit; in puncto enim quamuis non ſit linea, eſt tamen ſuo modo nõ eſſe lineæ. Vndè optimè ſtat, quòd *non eſſe* motus ſit in inſtanti, & eſſe ipſius non in inſtanti, ſed in tempore, & extrinſecè incipiat: quia incipit in inſtanti extrinſeco, ſcilicet *per vltimum non eſſe*, in quo verificatur, quòd nondum ſit res; ſed immediatè poſt, nimirum in tempore ſtatim ſequenti erit.

6 Ad id autem, quod in eadem obiectione dicitur, ſcilicet prius deſinere partem priorem, quàm poſteriorem, reſpondetur admittendo non ita deſinere aliquam partem determinatam motus, quin ſit dabilis alia, quæ prius deſierit, & alia, quæ deſinenda reſtet: attamen non minus etiam eſt verum, quòd poſt quamlibet partem, eſt inſtans; atque adeò vſque dùm ad inſtans terminans totam ſucceſſionem, in quo eſt omnimoda motus, & ſuarum partium deſitio, deueniatur: ſemper verificatur, quòd in vno inſtanti vna pars deſierit, & alia deſinat in alio, ac tandem altera in alio deſitura ſit.

Ad vltimum reſpondetur: ad hoc vt motus abſolutè deſinat, ſatis eſſe, quòd poſt aliquod indiuiſibile eius non ſit alia pars immediatè futura, nam ſi talis pars ſubſequeretur, potius prædictus motus continuaretur, quàm deſineret eſſe. Vndè, cum poſt *mutatum eſſe* terminatiuum illius non ſubſequatur alia pars immediatè futura (vt ex ſe conſtat) oportet vt non ſit amplius *eſſe* motus: & ſic in illo inſtanti verificabitur, motum non eſſe: quia neque in ſe, neque in ſuo continuatiuo habet amplius *eſſe*. Nec refert, quòd pars immediatè præterita exiſtat ratione illius indiuiſibilis: quoniam exiſtit in ratione præteritæ; & ita in illo inſtanti non debet ratione ſuæ eſſentiæ eſſe, ſed immediatè fuiſſe: alioqui non exiſteret tunc per modum præteritæ.

7 Explicatur hoc: quoniam hæc eſt differentia inter partes ſucceſſiuas, & permanentes: quòd iſtæ in eadem duratione habent ſuum eſſe eſſentiæ, & ſuum eſſe exiſtentiæ: non verò illæ: quia eſſentia partis præteritæ motus, eſt in parte temporis præterita: at verò exiſtentia eſt in inſtanti, quod ſtatim ſubſequitur: quia exiſtit ratione *mutati eſſe*, quod in illo inſtanti eſt; & ideò dixit Ariſtot. in hoc lib. cap. 5. quòd moueri (per quòd denotatur eſſentia motus) eſt in tempore; at verò *mutatum eſſe* (per quod ſignificatur indiuiſibile ratione cuius exiſtit) eſt in inſtanti. Vnde in inſtanti terminatiuo verificatur, partem præteritam habuiſſe in tempore antecedenti ſuam eſſentiam partis præteritæ, & in prædicto inſtanti adeſſe *mutatum eſſe*, indiuiſibile, ratione cuius ipſa exiſtit. Et ita pro ea duratione, quæ eſt immediatè ante inſtans, non debetur illi exiſtentia: quia hanc ſimultatem, vt ſic dicamus, & vnionem; non verò aliam maiorem petunt eſſentia, & exiſtentia ſucceſſiuorum. Quare, vt non ſit amplius eſſentia motus, ſufficit, & requiritur non ſupereſſe aliam partem immediatè futuram, quæ correſpondeat parti temporis immediatè futuræ: quia eo ipſo in illo inſtanti talis motus finietur.

Sed dices. In motu augmentationis, verbi gratia, indiuiſibilia quantitatis producuntur per *mutata eſſe* motus, & partes quantitatis per partes motus: ergo in eadem duratione habent partes motus ſuam exiſtentiam, & non ſolùm in inſtanti ſequenti. Patet conſequentia: quia quod non eſt exiſtens in aliqua duratione, non poteſt in ea eſſe realis productio rei exiſtentis.

8. Reſpondetur: quod ſicut res permanens ratione ſuæ eſſentiæ: connotando tamen in eodem inſtanti exiſtentiam, ſaltem tanquam conditionem, poteſt producere ſuum effectum: ita res ſucceſſiua; connotando etiam (per ſe loquendo, quantum eſt ex vi eius, quod petit motus) exiſtentiam in inſtanti ſequenti, conuenientem illi ratione *mutati eſſe*, indiuiſibilis: poteſt eſſe acquiſitio partis quantitatis: quoniam natura entis ſucceſſiui petit hunc modũ exiſtendi, & non alium, vt ſupra libro quarto probatum eſt.

Nec refert ſi dicens, quod ſi ſemel pars, vt exiſtens per modum præteritæ, & eſt realis productio partis quantitatis, ſequeretur partem motus, vt immediatè futuram attingere etiam partem quantitatis, quoniam hoc ipſo, quòd eſt immediatè futura, iam exiſtit: at hoc eſt impoſſibile; ergo, &c. Minor conſtat: quia aliàs per primum indiuiſibile motus, ratione cuius pars immediatè futura exiſtit, produceretur pars quantitatis, & ſic inciperet in inſtanti.

9 Reſpondetur negando ſequelam: nam licet dateremus eſſe in motu primum indiuiſibile illius, nihilominus obiectio nihil conuincit: quia motus componitur ex pluribus, & diuerſis partibus præteritis, & futuris: ita tamen, vt etiam eademmet pars habeat realiter eſſentiam partis immediatè futuræ, & ſtatim eſſentiam partis immediatè præteritæ. Et ſimiliter exiſtit vt futura, & deindè vt præterita, eo ſane modo, quem ſupra diſputatione 21. quæſtione 5. diximus. Vndè vſque dum habeat re ipſa eſſentiam præteritæ, & futuræ, non eſt, vt ſic dicamus, in omni actualitate eſſentiæ, quam petit, & debet habere: & ita neque eſt in ea ſufficiens actualitas requiſita, ad hoc vt ſit productio, ſeu via ad ſuum terminum: quia deeſt illi, quod re ipſa habeat eſſentiam partis præteritæ. Quare, ſicut res permanentes non efficiunt actu, niſi ſit in eis omnis actualitas eſſentiæ, & exiſtentiæ, quam petunt: ita quia ſucceſſiuà poſtulant, quòd eademmet pars habeat priùs eſſentiam futuræ, & ſtatim habeat re ipſa eſſentiam præteritæ; ideò priùs debet talis pars induere rationem, & eſſentiam præteritæ, quàm ſit via attingens ſuum terminum.

Quomodo incipiant, & deſinant indiuiſibilia ſucceſſiuorum.

§. II.

10. Dicendum eſt ſecundò, indiuiſibilia motus, & temporis incipere per *primum ſui eſſe*: deſinere verò per, *vltimum eſſe*. Ita Ariſtoteles, Diuus Thomas, & alij. Probatur quoad primam partem. Quod eſt penitus indiuiſibile, debet indiuiſibiliter, & inſtantanè acquiri: ergo hæc indiuiſibilia incipiunt in inſtanti, & conſequenter per *primum ſui eſſe*.

Confirmatur: nam ex eo quòd in ſucceſſiuis non poteſt aſſignari aliquid, quo non ſit aliud prius, ideò in tempore, quod eſt diuiſibile, debent incipere: ergo cum in re penitus indiuiſibili, nequeat aſſignari aliquid, quod priùs; aliud verò quod poſteriùs acquiratur: neceſſe eſt, vt ſecundùm ſe totam ſimul, & ſemel, atque adeo in inſtanti incipiat.

Secunda verò pars, & ſimul prima ſuadetur: nam indiuiſibilia hæc ſecundùm ſe ſumpta, tantùm durant per inſtans: ergo in eodem inſtanti, verum

eſt

eſt de quouis eorum dicere: nunc eſt hoc indiuiſibile, & immediatè ante non erat (ecce initiatiuum:) & ſimiliter nunc eſt, & immediatè poſt hoc non erit (ecce deſitiuum:) deſinent ergo per *vltimum ſui eſſe*: ſicut & per *primum eſſe* incipient. Ex quo fit, vt vnum, & idem inſtans collatum cum tempore immediatè præcedenti, in quo non fuit prædictum *mutatum eſſe*, ſit inſtans intrinſecum inceptionis illius: at verò comparatum cum tempore immediatè futuro, in quo non erit tale *mutatum eſſe*, dicatur inſtans deſitionis eiuſdem extrinſecum quatenus nunc eſt, & immediatè poſt non erit.

11. Sed obiicies: motus, qui non habet ſuum eſſe ſimul, ſed ſucceſſiuè, habet ſimul, & in inſtanti ſuum *non eſſe*: ergo multò meliùs indiuiſibile illius, ſcilicet *mutatum eſſe*, quod eſt totum ſimul, & in inſtanti, habebit etiam ſimul & in inſtanti, ſuum *non eſſe*. Patet conſequentia: tùm quia multò melius *non eſſe mutati eſſe*, conſiſtit in indiuiſibili, quàm *non eſſe* motus: ergo ſi ob hanc rationem motus in inſtanti habet ſuum *non eſſe*, ob eandem etiam erit ſimili modo de indiuiſibili philoſophandum. Tum etiam: nam *eſſe*, & *non eſſe*, eandem videntur habere menſuram: ergo ſi *eſſe* huius indiuiſibilis incipit in inſtanti, etiam non eſſe erit in illo: & ita verum erit de eo quòd nunc non ſit, & immediatè antea fuerit, quod eſt deſinere per *primum non eſſe*.

Reſpondetur, concedendo antecedens, & diſtinguendo conſequens. Et ſi ſenſus ſit, quòd indiuiſibile multò meliùs quam ens ſucceſſiuum habebit ſuum *non eſſe* ſimul, id eſt, non per partes, aut gradus, admitti debet. Si verò ſit ſenſus, quòd multo meliùs habebit ſuum *non eſſe*, coexiſtens ad inſtans extrinſecum primi mobilis, vel temporis imaginarij, negari debet. Et ratio eſt: quia licet *non eſſe* indiuiſibilium, ſit indiuiſibile: nihilominus ipſo ab intrinſeco, & connaturaliter petunt, quòd verificetur de eis non eſſe ad inceptionem quietis, vel motus; atque adeò ad præſentiam, & coexiſtentiam temporis: nam per ſe, & ab intrinſeco, poſt *vltimum eſſe* eorum, ſequitur vel motus, vel quies aut tempus verum, vel imaginarium, atque adeò quod menſurat *non eſſe* talium indiuiſibilium nihil eſt aliud, quàm tempus; quamuis hæc menſuratio non ſit adæquata; ſed inadæquata, vt ex ſe conſtat. At eſſe eorumdem indiuiſibilium continuantium motum ab intrinſeco petit, quòd ſuccedat motui, & quòd menſuretur mediis, & duratione ſuccedente ad tempus, cumque hæc ſit inſtans, oportet vt in inſtanti incipiat.

12. Adde, quod ad modum deſinendi per *vltimum ſui eſſe*, quodammodo attenditur potius ad *eſſe*, quàm ad *non eſſe*: quia ea, quæ ſic deſinunt, non ideò ita deſinere intelliguntur; quia *non eſſe* eorum, ſit in illo inſtanti: nam ideò tale inſtans dicitur extrinſecum quoad *non eſſe* rei: quia nondum tale *non eſſe* peruenit: ſed quia in illo inſtanti ſint, licet immediatè poſt non habeant eſſe. Ad hunc autem modum deſinendi accommodata ſunt tam *inſtantia*, quàm *mutata eſſe* motus, vt ex dictis conſtat.

QVÆSTIO II.

QVOMODO QVALITATES MATERIALES incipientes, & deſinentes per motum, incipiant, & deſinant.

PRo huius quæſtionis deciſione notandum eſt, formam per motum acquiſitam, verbi gratia calorem, poſſe ſumi dupliciter. Primò, prout eſt in fieri, & ſecundùm gradum indeterminatum, & vt recipitur in indeterminata parte ſubiecti. Secundò, prout eſt in facto eſſe ſecundùm gradum determinatum, & recipitur in parte ſubiecti determinata: vt ſi dicas: calorem vt duo receptum in quantitate digitali. Quæ duo aliis verbis explicant, dicentes: calorem poſſe ſumi, vel abſolutè, vel vt eſt tantus: quia vt eſt tantus, dicit certum, & determinatum gradum, & quòd recipiatur in certa, & determinata parte ſubiecti: ſecus verò abſolutè ſumptus.

Statuitur, quomodo hæ qualitates abſolutè conſideratæ incipiant, & deſinant.

§. I.

13. DIcendum igitur eſt. Si qualitas materialis, quæ cum expulſione contrarij fit, conſideretur prout in fieri; incipit per *vltimum non eſſe*: & deſinit per *primum non eſſe*. Ita communiter Thomiſtæ, & alij Doctores. Probatur quoad priorem partem: quia dum ſic fit, ſemper fit ſucceſſiuè: ſiquidem contrarium actionem retardat. Vnde priùs introducitur ſecundùm eſſe remiſſum, quàm ſecundùm eſſe intenſum: priùs item in dimidio palmo, & in dimidio dimidij, quàm in toto palmo, aut eius medietate: ergo incipit, & deſinit, ſicut ipſe motus. Etenim quæ per *primum ſui eſſe* incipiunt, debent primò eſſe, vel ſecundùm ſe tota, vel ad minus ſecundùm aliquam ſui primam, & determinatam partem, quæ ſit apta nata ad ſic incipiendum: alioqui quomodo de illis verificaretur, quòd tunc primò ſunt? Ex quo etiam ſecunda aſſertionis pars conſtat: nam ſicut incipiunt more ſucceſſiuorum: ita deſinunt ad modum ipſorum; & per conſequens per *primum non eſſe*.

Confirmatur, & explicatur. Quæ ſucceſſiuè incipiunt, & deſinunt; debent per motum incipere, & deſinere: ergo incipiunt, & deſinunt, ſicut ipſe motus. Patet conſequentia: nam quæ ſic incipiunt, ita ſe habent, vt cuiuis parti motus correſpondeat pars formæ: quoniam terminus motus, vt talis eſt, debet correſpondere ſuæ productioni: ergo non incipiunt ante motum, ſed quando fuerit verum non incepiſſe, aut incipere motum: idem etiam erit verum de talibus formis: ergo cum verè dicimus de motu, quòd nunc non eſt, etiam ſi immediatè poſt futurus ſit: verè etiam affirmabimus, quòd nunc non ſit ille terminus, & immediatè poſt hoc, fiet. Quod idem de deſitione dicendum eſt.

14. Sed dices: has qualitates materiales per motum acquiſitas deſinere per *vltimum ſui eſſe*; etiamſi abſolutè conſiderentur: ergo; &c. Antecedens probatur: nam demus aliquod lignum frigidum calefieri; tunc cùm motus, & calor per eum acquiſitus incipiat per *vltimum non eſſe*, verum erit in illo inſtanti non eſſe motum; & conſequenter nec calorem; ſed immediatè poſt: ergo etiam de motu per quem frigiditas illa deperdenda eſt, verè affirmabitur tunc non eſſe, ſed fore, ſimiliterque tunc non eſſe deperditam frigiditatem; ſed immediatè deperdendam quod eſt, deſinere per vltimum eſſe. Patet conſequentia: quia cùm generatio noui caloris ſit deperditio frigiditatis præexiſtentis, oportet vt eo modo, quo fuerit verum, calorem eſſe denuò genitum, vel generandum, ſit etiam verum, frigiditatem eſſe expulſam, vel expellendam; atque ita quando verificatur, calorem nondùm eſſe, ſed immediatè fore: verificabitur frigiditatem tunc eſſe; & quòd immediatè poſt non erit.

Reſpondetur, has qualitates per motum incipientes, & deſinentes, ita inter ſe comparari, vt cum vna incipit *abſolutè*, & ſecundùm gradum indeterminatum,

minatum, tunc alia deſinat, *vt tanta*. Vnde quis *vt tanta* conſiſtit in indiuiſibili, vt ſtatim explicabimus; ideò poteſt deſinere more rei indiuiſibilis deſinentia per *vltimum ſui eſſe*. Quare, cùm eſt verum dicere, nunc non eſt calor, & immediatè poſt erit, tunc etiam eſt verum dicere eſſe frigus, vt *tantum*, & immediatè poſt non fore tantum. Sed hæc amplius in ſequenti aſſertione elucidabuntur.

Explicatur modus incipiendi prædictarum qualitatum, vt ſunt tanta.

§. II.

15. EX quo inferendum, & dicendum eſt ſecundò. Si hæ qualitates accipiantur *in facto eſſe*, & ſub gradu determinato, & in ordine ad certam partem ſubiecti, incipiunt *per primum ſui eſſe*: & deſinunt per *vltimum eſſe*. Ita Thomiſtæ, & communiter alij Philoſophi; & ideò ſingulos recenſere ſuperuacaneum erit. Probatur quoad priorem partem: nam formæ hæ ſic ſumptæ minimè per *vltimum non eſſe* poſſunt incipere: ita vt de eis ſit verum dicere, quòd calor verbi gratia vt duo, nunc non eſt in hac determinata parte ſubiecti; & immediatè poſt erit: ergo neceſſe eſt, vt per *primum ſui eſſe* incipiant.

Conſequentia eſt euidens. Et antecedens ſuadetur: quia in illo *nunc*, in quo dicitur, non eſſe calorem vt duo; ſed immediatè futurum eſſe; vel deeſt aliquid caloris vt duo, vel non. Si hoc ſecundum dicatur: ergo tunc intrinſecè incipiet; & conſequenter per *primum eſſe*. Si verò primum aſſeratur, tunc illud, quod deeſt, vel erit diuiſibile, vel indiuiſibile. Non indiuiſibile: quia hoc non facit maius, nec poteſt, ſi ſemel eſt indiuiſibile, acquiri in tempore immediatè ſequenti; ac proinde nec de illo verificabitur, quòd iam tunc non ſit; ſed in tempore ſequenti erit. Vel eſt diuiſibile. Et hoc non: quia iam priùs introducetur medietas, quàm totum: & poſtquam introducta eſt hæc medietas, dabitur etiam inſtans, in quo ſit verum dicere: nunc non eſt calor vt duo, ſed immediatè poſt erit (quod idem de alia medietate, & ſic de alia, & de partibus nea incluſis dicemus:) ergo iam inſtans illud prius, in quo dicebatur, per *vltimum non eſſe* incipere, non erat *vltimum non eſſe* inceptionis caloris, vt duo: quandoquidem in tempore immediatè ſequenti non poteſt eſſe verum, quòd ſit calor vt duo.

16. Confirmatur primò: determinata pars in indiuiſibili conſiſtit, & quodcumque addas; aut anferas, eo ipſo determinatam partem vt talem deſtrues: ergo calor vt duo, & in determinata parte receptus, neceſſe eſt, vt in inſtanti intrinſeco incipiat. Adde, & confirmabitur ſecundò, quod in tempore, an motu, non eſt ſignabilis determinata pars, quouſque veniat inſtans: quia ante illud non poteſt deſignari prima, aut vltima, qua non ſit alia prior, aut vlterior: ergo in re, etiam acquiſita per motum, quæ eodem modo debet correſpondere productioni: non poterit aſſignari aliquid determinatum, quod acquiſitum ſit, niſi, in inſtanti.

Secunda verò eiuſdem aſſertionis pars: ſcilicet prædictas qualitates ſic conſideratas deſinere per *vltimum ſui eſſe*, inde liquet, nam cum hæ formæ, vt tantæ deſinunt: neceſſe eſt vt aliæ incipiant per *vltimum non eſſe*: cum per motum, & cum motu incipiant, vt ſupponimus: ergo etiam erit neceſſarium has deſinere per *vltimum ſui eſſe*. Patet conſequentia: quia quando vna ex his formis per *vltimum non eſſe* incipit, ſemper alia per *vltimum ſui eſſe* debet deſinere: nam in illo inſtanti, in quo eſt verum, quod aqua frigida, vt octo, non eſt calida; ſed immediatè poſt erit calida: tunc etiam eſt verum, eſſe adhuc frigidam vt octo, & immediatè poſt non eſſe ſic frigidam, quod eſt deſinere *per vltimum eſſe*. Sed hæc iuxtà ſtatim dicenda debent intelligi.

Obiectiones contra præcedentem aſſertionem, & ſolutio earum.

§. III.

17. SEd obiicies primò, calorem vt duo acquiſitum fuiſſe per motum: at motus namque eſt in inſtanti intrinſeco: ergo neque calor vt duo in inſtanti intrinſeco incipiet. Confirmatur; nam vel in tempore ante illud inſtans, in quo dicitur calor vt duo, intrinſecè incipere, habuit dictus calor totum ſuum eſſe, vel non. Si primum: ergo non incipiet per primum eſſe, & in inſtanti; ſed in illo tempore; atque adeò in inſtanti antecedenti incepit extrinſecè per vltimum non eſſe. Secundum autem dici non poteſt: quia in inſtanti intrinſeco, nequit aliquid diuiſibile acquiri: at quidquid ad calorem vt duo póterat deeſſe, neceſſe eſt, vt ſit diuiſibile: ſicut quidquid deeſt lineæ, hoc vt ſit digitalis, debet eſſe diuiſibile. Et ita ſi addatur, aut auferatur ab ea aliquod indiuiſibile, non ideò deſinet eſſe digitalis; ergo, & cætera.

18. Reſpondetur, diſtinguendo maiorem; & ſi ſenſus ſit, quòd calor vt duo acquiſitus fuit per motum, vt *in fieri*, negari debet. Si verò ſenſus fuerit quòd acquiſitus eſt per motum, vt *in facto eſſe*, ſeu per factum eſſe motus, ſcilicet per *mutatum eſſe*, quò ſuo modo terminatur, concedenda eſt. Et ſimiliter debet minor diſtingui, & concedi, ſi intelligatur de motu, vt motus eſt negari verò, ſi de motu ſecundùm ſuum factum, vel mutatum eſſe certum, & determinatum intelligatur.

Sed vt hoc meliùs percipiatur, notandum eſt: quòd iuxta valde probabilem opinionem, motus prout *in fieri*, non habet aliquod indiuiſibile, quod terminetur; nec à parte ante, neque à parte poſt: quià moueri dicit motum ſecundùm quod diuiſibilis eſt, & in tempore fluit: motus verò in facto eſſe, ſeu prout dicit, iam motum eſſe, habet vt dixit Philoſophus in hoc lib. cap. 5. & 6. vltimum mutatum eſſe, quo motus in facto eſſe terminetur, vel abſolutè, vel ſaltem quoad aliquam certam partem. Non quidem ita; vt quando eſt *in facto eſſe*, ſeu (vt meliùs loquamur) *in mutato eſſe*, tunc ſit motus ſecundùm quod motus; ſed quia illud *mutatum eſſe*, per ſe loquendo, intrinſecè conſequitur motum tanquam terminus eius, habetque omnia illa, quæ ad terminandam rem ſucceſſiuam requiruntur.

19. Ex quo fit, quòd ſicut ea; quæ correſpondent motui in fieri, & vnà cum illo incipiunt, debent ad inceptionem eius, & eo modo, quo motus incipit, incipere; ita, quæ correſpondent motui; vt iam eſt factus, ſeu *mutato eſſe* ipſius motus, & vnà cum eo incipiunt, debent eodem modo incipere, quo tale factum eſſe incipit; & conſequenter non in tempore; ſed in inſtanti intrinſeco debent eſſe. Quia, vt docet Ariſtoteles loco citato, in inſtanti, quod ſubſequitur poſt tempus menſurans motum, eſt verum dicere: tunc primò motum iam eſſe factum, ſeu tunc incipere mutatum eſſe illius. Quapropter, cum calor vt duo non dicat calorem, vt duo *in fieri*; ſed in *facto eſſe*: & conſequenter nec terminet motum *in fieri*; ſed vt eſt in ſuo *mutato eſſe*: quia calor ſecundùm hanc conſiderationem conſiſtit in indiuiſibili, vt explicatum eſt; ideò non incipit in tempore, in quo verum

eſt, motum, vt motus eſt, exerceri; ſed in eo inſtanti, in quo verificatur motum tunc primò factum eſſe, & conſequenter per *primum ſui eſſe*. Vnde, vſque dum motus ſit finitus, ſaltem quoad illam partem, quæ tali *mutato eſſe* terminum non incipit calor ſecundum prædictam rationem conſideratus.

20. Ad confirmationem reſpondetur, eligendo ſecundam partem dilemmatis: quia ſicut illud tempus, quod eſt immediatum inſtanti, eſt incertum, ac indeterminatum, ſcilicet minus, & minus, & indeterminato, ac confuſo modo eſt illi immediatum, vt ſuprà diſput. præcedenti quæſt. 5. diximus: ita calor, qui ſtatim erit vt duo; habet in eo tempore latitudinem confuſam, & indeterminatam. In inſtanti verò habet illam determinatam, & in eo ſolummodo habet ſuum eſſe vt duo, & in indiuiſibili ſecundum hanc rationem conſiſtens. Vnde, niſi perueniatur, & ſaltem mente ſiſtatur in aliquo *mutato eſſe* certo, & determinato motus, nequit ſciri, quantus ſit motus, aut ſuus terminus: quoniam poteſt eſſe minor, & minor vt ex ſe conſtat. Cum autem ad illud peruenitur, iam motus, & terminus habent eſſe certum, & determinatum, & in indiuiſibili conſiſtens.

Nec exemplum, quod de linea adducitur, obſtat: quia linea poteſt habere certas, & determinatas partes, cum terminatione ſaltem negatiua ſcilicet cum carentia vlterioris extenſionis; etiam ſi ab ea auferatur punctum: at calor, vt eſt in fieri, non poteſt habere certam latitudinem, vſque dum perueniatur ad aliquod certum mutatum eſſe, aut inſtans, vt explicatum eſt.

21. Obiicies ſecundò: videri impoſſibile, quòd quando, verbi gratia, calor *vt tantus* deſinit: tunc frigiditas *abſolutè*, & ſecundùm partes indeterminatas incipiat: ergo, &c. Antecedens probatur, & explicatur: nam ſiue attendamus ad intenſionem horum accidentium, ſiue ad extenſionem in ſubiecto, inueniemus tot gradus frigiditatis acquiri, quot caloris amittuntur: ita vt ſi vel minimum caloris deperdatur, tunc etiam minimum frigiditatis acquiratur. Similiterque, ſi calor, digitalem, vel ſemidigitalem informabat materiam tunc ſi paululum illius informatæ deſinat, hoc ipſum tantummodo, & nihil amplius frigiditas informabit: quia nonniſi ad deſitionem eius, & in his partibus, in quibus ipſe deſinit, incipiet: ergo ex omni capite erit impoſſibile, quòd vna forma deſinit, *vt tanta*, tunc altera incipiat *abſolutè*, & ſecundùm partes indeterminatas.

Reſpondetur, optimè fieri poſſe vnam formam *abſolutè*, introduci in materiam, & aliam deſinere, *vt tantam*. Imò ſic contingere, quoties motus denuò incipit. Et ratio eſt: nam cum forma illa, quæ deſinit, ſit certa, & determinata ante ſui deſitionem, vt patet in calore, vel frigore exiſtente in ligno, & id quod eſt certum, & determinatum, ſi ab eo auferatur gradus, pars aliqua ſiue certa, ſiue incerta, & indeterminata, ſtatim deſinat, *vt tantum*, ſeu determinatum, vt patet in vlna, quæ deſinit in ratione vlnæ, hoc ipſo quòd ab ea aliqua pars, ſiue certa, ſiue indeterminata auferatur: ideò forma præexiſtens ſub certo gradu, & vt tanta, poſt deſinere ad introductionem formæ oppoſitæ, quæ abſolutè, & ſecundùm partes indeterminatas introducitur. Nam hoc ipſo talis forma deſinet formaliter vt tanta, & ſecundùm gradum illum determinatum.

Diximus, *ad introductionem formæ, quæ abſolutè introducitur*: quia cum vna forma deſinat, ex eo quòd alia introducitur, debet proportionari, & menſurari modus deſitionis iuxta modum introductionis: ita vt ſi forma, quæ introducitur, incipiat per *vltimum non eſſe*, tunc alia deſinat per *vltimum ſui eſſe*: ſi verò vna introduceretur per *primum ſui eſſe*, & alia deſinaret, *vt tanta*, ex vi talis introductionis: tunc poterit per primum non eſſe, & modo alibi aſſignato deſinere, vt ex dictis conſtat.

QVÆSTIO III.

QVOMODO SVBSTANTIÆ GENERabiles, & corruptibiles incipiant, & deſinant.

SEmel explicato modo incipiendi, & deſinendi motus, & accidentium materialium; ſtatim pulſat animus, vt ad altiora aſcendentes modum incipiendi, & deſinendi ſubſtantiarum corruptibilium exponamus.

STATVITVR MOTVS INCIPIENDI ſubſtantiarum generabilium, & ad corruptionem aliarum incipientium.

§. I.

22. DIcendum eſt primò. Subſtantiæ generabiles, quæ ad corruptionem aliarum generantur, debent in prima ſui productione per primum ſui eſſe incipere. Ita Ariſt. in præſenti, cap. 5. text. 43. & alibi ſæpè. Quem ſequuntur D. Thom. ibidem, & quodlibeto 7. art. 9. & cæteri eius diſcipuli. Explicatur, & probatur: nam ſemper generatio fit in fine alicuius motus præcedentis, ratione cuius diſponitur ſubiectum ad formæ ſubſtantialis introductionem: quare, dum motus ille eſt, nondum eſt forma generanda: quia diſpoſitio requiſita ad illam nondum eſt producta; ſed ſolum adeſt, quando verificatur finitum eſſe motum. Vnde, cum hoc in inſtanti ſubſequuto poſt motum, quando nimirum motus terminandus erat, verificetur, vt ex ſupra dictis, & ex dicendis patebit: fit inde, vt in eo verè dicatur, quod tunc eſt talis forma, & immediatè antea non erat: quod eſt incipere per *primum ſui eſſe*.

Confirmatur, & explicatur: formæ ſubſtantiales introducuntur, cùm eſt iam ſuperata tota reſiſtentia contrarij: ergo nihil eſt, quod introductionem formæ retardet, & impediat, ne in inſtanti, & tota ſimul introducatur.

Secundò probatur ratione deſumpta ex eodem D. Thom. quodlibeto citato: nam ſubſtantiæ generabiles ſunt res permanentes, habentque totum ſuum eſſe ſimul, & aliunde petunt introduci in certam, & determinatam materiam: ita vt in minorem non poſſint introduci, v in ſequenti diſputatione dicemus: ergo nequeunt fieri ſucceſſiuè, & conſequenter, nec per *vltimum non eſſe incipere*.

23. Sed dices: non cohærere aſſertionem hanc cum his, quæ in quæſtione præcedenti diximus: nam diſpoſitio vltima ad introductionem formæ ſubſtantialis, verbi gratia, equi, debet eſſe certa, & determinata: quia determinata forma determinatas diſpoſitiones ad ſui introductionem poſtulat: ergo incipiet per *primum ſui eſſe*, vt ibidem aſſeruimus: ergo impoſſibile erit formam ad quam diſponit, incipere ſimul in eodem inſtanti intrinſeco. Patet hæc vltima conſequentia: quia dum eſt vltima diſpoſitio, debet etiam eſſe ſubiectum talis diſpoſitionis, quod in D. Thom. & noſtra ſententia nullum eſt aliud præter compoſitum corrumpendum: at repugnat, vt in eodem inſtanti intrinſeco inueniatur ſimul compoſitum corrumpendum; & compoſitum de nuo generandum: alioqui materia ſimul duabos

formis

formis ſubſtantialibus informatur: ergo cum vltima diſpoſitio debeat inata dicta, in inſtanti intrinſeco, ſeu *per primum eſſe* incipere, neceſſe erit, vt compoſitum denuo generandum non incipiat intrinſecè in illo inſtanti; ſed ſolum extrinſecè: & conſequenter *per vltimum non eſſe*. Etenim in eo inſtanti, in quo eſt vltima diſpoſitio, debet etiam forma, ad quam eſt talis diſpoſitio incipere, vel extrinſecè, vel intrinſecè: quia repugnat materiam eſſe vltimò diſpoſitam, & non eſſe introductionem ſubs formæ.

24. Reſpondetur, vltimam diſpoſitionem ad formam ſubſtantialem introducendam, non eſſe illas qualitates, & diſpoſitiones, quæ in compoſito præcedēti præfuerunt; ſed illas quas ſecum compoſitum denuo generatum afferat: quæque in eodem inſtanti intrinſeco cum prædicta forma incipiunt. Quomodo autem cohærere poſſit, quòd prædicta accidentia ſubiectentur in toto compoſito in illo inſtanti generationis, & nihilominus in eodem inſtanti diſponant ad introductionem formæ eiuſdem compoſiti, explicat. D. Thom. 1. p. q. 76. art. 6. ad 1. De quo videri poteſt Caietanus ibid.

Secundò reſpondetur, ſeu potius magis explicatur præcedens ſolutio: prænotando tamen, quòd licet verum ſit diſpoſitiones omnino vltimas ad introductionem formæ ſubſtantialis, eſſe illas de quibus D. Th. loco citato loquitur; nihilominus, vt bene notauit Caiet. ibidem, dantur aliæ præcedentes ordine durationis, prædictam introductionem, & ratione harum verificatur: materiam non vtcunque, ſed immediate ante inſtans generationis fuiſſe diſpoſitam, quarum in ea duratione petitur, ad hoc vt inſtanti immediato introducatur forma.

25. Hoc ergo ſuppoſito, ad argumentum dicendum eſt, quod licet motus frequenter habeat vltimum *mutatum eſſe*, quo intrinſecè terminetur: nihilominus aliquando poteſt contingere, vt ex defectu ſubiecti, quod corrumpitur, quando motus vltimò terminandus erat, non habeat tale *mutatum eſſe*; ſed ſolum extrinſecè terminetur: quatenus, ad illud *mutatum eſſe* non pertingit. Vnde etiam forma, quæ per ſe primò per illud producitur, poterit non habere terminum intrinſecum initiatiuum, vt ſic dicamus, in eſſe quieto; ſed quando terminanda erat, tunc ex defectu ſubiecti, omnino euaneſcit. Et ita ſolum aliqualiter extrinſecè terminatur; quatenus tunc euaneſcit, & ad tale *mutatum eſſe* non pertingit. Quare, in illo inſtanti non eſt verum dicere, motum eſſe *in facto eſſe*, ſeu dari *factum eſſe* intrinſecum motus, vel eſſe terminum in eſſe quieto, & intrinſeco: ſed ſolum quod non eſt, & quod deſitionem illius, & ſubiecti in quo erat; incipit alia noua forma ſubſtantialis, quæ eſt intrinſecus terminus præcedentis diſpoſitionis.

26. Sic ergo contingit in motu illo ad vltimam diſpoſitionem terminato: quia quando terminandus erat, vltimaque diſpoſitio erat habitura eſſe quietum certum, & in facto eſſe, tunc deſtruit ſubiectum, & ad deſitionem eius deſinet motus vnà cum diſpoſitione illa. Cumque non poſſit deſtrui vnum compoſitum, quin aliud denuo generetur; inde fit; vt *primum non eſſe* vltimæ diſpoſitionis (habet enim ſuum non eſſe in inſtanti: quia quando terminanda erat, habuit illud (*primum eſſe* formæ ſubſtantialis denuo generandæ. Quapropter, vltima diſpoſitio, quæ requiritur ad formam ſubſtantialem introducendam, non eſt aliqua qualitas materialis, vt tanta; ſed quæ in illo inſtanti, quo deſinit, futura erat tanta: niſi aliàs ad deſitionem ſubiecti deſineret. Etenim vltima illa diſpoſitio introductiua non terminatur per maximum, quod ſic; ſed ſuo modo per minimum quod non. Vnde non eſt illa, ſub qua iam terminata tale compoſitum eſſe poteſt; ſed ſub qua eſſe non poteſt; & ſub minori, vel ſub eadem, vt non terminata poteſt.

Stabilitur modus deſinendi ſubſtantiarum corruptibilium, & ad inceptionem aliarum deſinentium.

§. II.

27. Dicendum eſt ſecundò. Subſtantiæ corruptibiles viuentes deſinunt, connaturaliter loquendo, per *primum non eſſe*: non viuentes verò, quæ corrumpuntur ad inceptionem aliarum, deſinunt eodem modo, niſi aliàs forma denuo generanda incipiat ob ſpecialem aliquam rationem per vltimum non eſſe: quia tunc oppoſito modo deſinent. Hæc eſt D. Thomæ, quodlibeto citato, & communis inter Doctores.

Probatur quoad primam eius partem? ſupponendo tamen duo omnino certa. Primum eſt: viuentia, ſiue ab igne, ſiue à quouis alio corrumpantur, non poſſe non immediatè in cadauera tranſire. Secundum eſt, formam cadaueris, ob ſpecialem ſui rationem, requirere materiam certam, & determinatam ad incipiendum, quia eſt veluti quædam vmbra formarum viuentium; & ita incipere per primum ſui eſſe.

Hinc ergo prior aſſertionis pars probatur, ratione deſumpta ex D. Thoma quodlibeto citato. Quotieſcunque generatio formæ denuo aduenientis incipit in inſtanti, & per *primum ſui eſſe*, debet à fortiori res corrupta per primum non eſſe deſinere: ergo ſi formæ viuentis deſinit ad inceptionem formæ cadaueris, incipientis per *primum ſui eſſe*; oportet, vt deſinat per *primum non eſſe*. Antecedens patet; quia alioqui duæ formæ ſubſtantiales eſſent ſimul in eadem materia. Etenim ſi homo deſinit per vltimum ſui eſſe, verè affirmabitur: nunc eſt homo, & immediatè poſt non erit. Rurſus, in eodem inſtanti eſſet etiam verum dicere, nunc eſt cadauer: cum per *primum ſui eſſe* incipiat: ergo in eodem inſtanti erunt ſimul in vna materia; forma hominis, & forma cadaueris.

28. Nec poteſt dici: eſſe duo inſtantia illa in quibus prædicta verificantur: atque adeo non in eodem inſtanti verum erit, quòd duæ formæ ſimul eandem materiam informent. Nam contra eſt, inde ſequi materiam eſſe poſſe naturaliter ſine aliqua forma, quod implicat. Probatur ſequela: quia cum illa duo inſtantia non poſſint eſſe immediata, vt ſupra latè probatum fuit, neceſſe eſt, vt mediet tempus inter vnum, & aliud: ergo in eodem tempore erit materia ſine aliqua forma: quia tunc non actuabitur forma adueniente cum nondum acceſſerit inſtans, in quo futura eſt, nec forma præcedenti: quia in inſtanti immediato ante illud tempus verificatum eſt de illa, quòd tunc eſt, & immediatè poſt non erit: ergo, & cætera.

Ex quo ſecunda aſſertionis pars ſatis patet. Tum quatenus inquit, formas rerum non viuentium deſineret per primum non eſſe. Tum etiam quatenus ait, corrumpi per vltimum ſui eſſe in caſu ibidem poſito, alioqui ſi vna inciperet per vltimum non eſſe, & alia per primum non eſſe deſineret, daretur aliquod inſtans, in quo materia ſine forma eſſet, vt intuenti patebit. Quæ ratio etiam deſumitur ex D. Th. loco citato.

29 Sed obiicies: non poſſe aliquam ſubſtantiam formam per vltimum ſui eſſe deſinere: nam quæ deſinunt, ſic habent in tempore ſuum non eſſe, vt conſtat: at formis ſubſtantialibus: etiam non

iuentium, non poteſt hoc conuenire: ergo, &c. Minor probatur: quia cum ſint permanentes, & indiuiſibiles, nequeunt in eis ſignari partes, quarum vna correſpondeat vni parti temporis, & alia alteri.

Reſpondetur: quòd vt colligitur ex D. Thom. 1. 2. q. 31. art. 2. ſufficit ad hoc, vt ſubſtantia habeat ſuum non eſſe in tempore, quòd deſinat per accidens ad introductionem ſucceſſiuam alterius formæ cum ipſa incompoſſibilis: licet talis ſubſtantia ex ſe non habeat partes: ſicut etiam ſufficiat ad hoc vt ſubſtantia incipiat in tempore, & per vltimum non eſſe, quod incipiat per accidens ad inceptionem motus. In præſenti autem loquimur de ſubſtantiis prædicto modo incipientibus, & deſinentibus. Adde primò, quòd licet forma ſubſtantialis ſit ex ſe indiuiſibilis: informat tamen indiuiſibiliter ratione quantitatis. Adde ſecundò, benè poſſe rem indiuiſibilem deſinere per vltimum ſui eſſe, & ex conſequenti habere ſuum non eſſe in tempore, non quidem per correſpondentiam adæquatam; ſed inadæquatam cum illo, vt quæſtione ſequenti explicabimus.

QVÆSTIO IV.

QVOMODO INCIPIANT, ET deſinant res permanentes, quæ in ſua inceptione, & deſitione motui non ſubduntur.

30. PRo tituli intelligentia notandum eſt; prædictas res permanentes eſſe in duplici differentia: nam aliæ ſunt accidentia, vt qualitates ſpirituales, quæ nec fiunt per motum, nec per illum deſinunt: aliæ verò ſunt ſubſtantiæ, vt cœli, Angeli, & anima noſtra rationalis ſecundùm ſe conſiderata. Sed quia tam ex dictis, quàm ex dicendis in hac eadem quæſtione conſtabit, quid quoad hoc ſit dicendum de accidentibus; ideo illam ſolùm quoad ſubſtantias diſcutiemus.

Refertur prior ſententia.

§. I.

31. PRima ſententia aſſerit: incipere per *primum ſui eſſe*: & deſinere per *primum non eſſe*: & hoc adeo eſſe neceſſarium, vt oppoſitum implicet contradictionem. Ita quoad primam partem Tolet. in præſenti, q. 4 concluſ. 4. Pereira lib. 14. c. 9. Conimbric. c. 8. q. 2. art. 2. & 6. & plures ex Iunioribus. Quoad ſecundam verò, Ferrar. 3. contra Gent. c. 69. §. vt autem res. Valleſius controuerſ. 46 ad Tirones: ſicut eandem partem quoad inceptionem harum rerum tuentur. Rubius in præſenti, num. 108. & Maſius in hoc lib. ſect. 2. q. 10.

Probatur quoad primam partem, ſcilicet prædictum modum incipiendi, & deſinendi conuenire ſubſtantiis iuxta ſuam naturam. Nam ea incipiunt per *primum ſui eſſe*; & deſinunt per *primum non eſſe*, quæ indiuiſibiliter incipiunt, & deſinunt: ſed huiuſmodi ſubſtantiæ incipiunt, & deſinunt indiuiſibiliter: ergo incipiunt per *primum ſui eſſe*, & deſinunt per *primum non eſſe*. Maior patet: quia de his, quæ prædicto modo incipiunt, & deſinunt, verificatur, quòd incipiant, & deſinant in inſtanti intrinſeco, & indiuiſibili: ergo indiuiſibiliter. Minor verò etiam conſtat: quoniam prædictæ ſubſtantiæ, vel ſunt penitus indiuiſibiles, vt Angeli: vel ſi ſunt diuiſibiles, vt cœli, petunt habere totum ſuum eſſe, vel non eſſe ſimul; & ex conſequenti debent incipere, & deſinere indiuiſibiliter: ita vt vel ſecundùm ſe tota, vel ſecundùm nullam ſui partem incipiant, vel deſinant.

32. Deinde quoad ſecundam partem, ſcilicet implicare contradictionem, prædictas ſubſtantias incipere per vltimum non eſſe, & deſinere per vltimum eſſe, probatur. Ea, quæ incipiunt per vltimum non eſſe, incipiunt ſucceſſiuo modo, & pars poſt partem: quia licet extrinſecè incipiant in inſtanti: attamen intrinſecè incipiunt in tempore, & per correſpondentiam ad partes illius: ſed prædicta entia, vel non habent partes, vt Angeli, vel non incipiunt ſucceſſiuo modo: quia ſunt ſecundùm ſuum eſſe inſubdibilia motui: ergo nulla ratione poſſunt incipere per *vltimum non eſſe*. Quod argumentum non minus probat, non poſſe prædicta entia deſinere per *vltimum eſſe*: quoniam quæ ſic deſinunt, licet deſinant extrinſecè in inſtanti; habent tamen intrinſecè ſuum non eſſe in tempore, ac proinde ſucceſſiuo modo.

Confirmatur: nam ſi huiuſmodi ſubſtantiæ indiuiſibiles incipiunt intrinſecè in tempore, & per *vltimum non eſſe*, vel incipiunt totæ in toto illo tempore, & pars in parte, vel totæ in toto, & totæ in qualibet parte. Non primum: quia Angeli carent partibus, & licet cœli illas habeant, non tamen ſecundùm ſuum eſſe ſubdi poſſunt motui, & tempori, & ita nec habere omnimodam, & adæquatam correſpondentiam cum illo. Secundum autem dici nequit: quoniam partes ipſæ temporis non ſunt ſimul; ſed vna poſt aliam: ergo non poteſt vnum, & idem incipere ſecundum ſe totum in omnibus illis; alioqui poſtquam res ſecundum ſe totam in vna parte temporis incepit, deberet ſtatim in alia, & alia incipere, quod implicat.

33. Quartò implicat ſucceſſiua incipere per *primum ſui eſſe*: ergo implicat etiam permanentia incipere per *vltimum non eſſe*; & ex conſequenti, quòd deſinant per *vltimum eſſe*. Antecedens patet: quia implicat ſucceſſiua eſſe in inſtanti; ea autem, quæ per *primum ſui eſſe* incipiunt, debent eſſe in inſtanti. Vtraque verò conſequentia etiam conſtat: nam ſicut modus incipiendi per *primum ſui eſſe* petit ſimultatem in eſſendo: ita modus incipiendi per *vltimum non eſſe*, exigit ſucceſſionem in eſſe: ſicut & modus deſinendi per vltimum ſui eſſe, poſtulat ſucceſſionem in ſuo non eſſe: ergo cum vtraque ſucceſſio repugnet prædictis ſubſtantiis, vt oſtenſum eſt, nequibunt incipere, aut deſinere prædictis modis.

EXPLICATVR VERA SENTENTIA aliquibus concluſionibus.

§. II.

34. NIhilominus dicendum eſt primò: modum incipiendi connaturalem harum ſubſtantiarum eſſe per *primum ſui eſſe*: & modum deſinendi conſonum ſuæ naturæ eſſe deſinere per *vltimum ſui eſſe*. Ita Scotus in præſenti quæſt. 3. concluſ. 9. & quam plurimi ex Iunioribus Thomiſtis. Explicatur aſſertio: nam cum hæ ſubſtantiæ ſint naturaliter indeſtrubiles, ideo aſſertio non eſt intelligenda abſolutè, ſed conditionatè, ſcilicet, quòd hoc modo deſinerent, ſi iuxta ſuam naturam deſituræ eſſent. Probatur ergo ſic: nam cum hæ ſubſtantiæ ſunt indiuiſibiles; incipiunt & deſinunt ad modum ipſorum inſtantium indiuiſibilium: & licet cœli ſint diuiſibiles; quia tamen habent totum ſuum eſſe ſimul, & non ſubditum motui, non minus, ac ſi eſſent indiuiſibiles; ideo eorum inceptio, & deſitio eſt ad modum prædictorum indiuiſibilium; ac proinde hic, & non alius incipiendi, & deſinendi, modus erit illis connaturalis: quia rei naturali, & ſecundùm vnam, & eandem

eandem rationem conſideratæ, tantum debetur, per ſe loquendo, vnus modus incipiendi, & deſinendi.

35 Dicendum eſt ſecundò: Deo ita diſponente, poſſunt hæ ſubſtantiæ incipere per *vltimum non eſſe*, & deſinere per *primum non eſſe*. Ita Scotus in præſenti, & plures alij.

Sed antequam aſſertionem noſtram probemus; ſupponendum eſt, ex his, quæ communiter docent Thomiſtæ 1. part. quæſt. 10. & 53. quòd ſicut hæ ſubſtantiæ non menſurantur in ſuo eſſe, per tempus, ſed per menſuram aliam altioris rationis: ita earumdem inceptio, & deſitio non menſuratur, vt menſura propria, tempore noſtro, aut inſtantibus illius; ſed alia menſura perfectiori, ſcilicet inſtantibus temporis diſcreti: quæ ſicut non dependent à tempore noſtro, aut inſtantibus eius: ita non poſſunt neceſſariò commenſurari cum illis; ſed poſſunt, Deo ita diſponente, coexiſtere ſiue inſtantibus ſiue partibus temporis. Vnde propriè, & in rigore loquendo eſſe prædictarum ſubſtantiarum, nec incipit per *primum eſſe*, aut *vltimum non eſſe*, nec deſinet per *primum non eſſe*, aut *vltimum ſui eſſe*: quia hic modus incipiendi, aut deſinendi eſt proprius rerum quarum eſſe menſuratur tempore; ſed tantùm dicuntur incipere aut deſinere prædicto modo, quatenus earum inceptio aut deſitio, menſurata inſtanti temporis diſcreti, coexiſtit, vel inſtanti noſtro, vel parti noſtri temporis, ſaltem inadæquatè.

36. Hinc ergo ſuadetur aſſertio Ea quorum inceptio, & deſitio menſuratur inſtanti temporis diſcreti poſſunt incipere, aut deſinere, Deo ita diſponente, vel per coexiſtentiam ad inſtans noſtrum, vel ad partem noſtri temporis: ſed inceptio, & deſitio dictarum ſubſtantiarum menſurantur inſtanti temporis diſcreti: ergo poſſunt incipere, & deſinere, vel per coexiſtentiam ad inſtans noſtrum, vel per coexiſtentiam ad partem noſtri temporis; ac proinde poterunt incipere, vel per *primum ſui eſſe*, vel per *vltimum non eſſe*. Et ſimiliter deſinere, vel per *primum non eſſe*, vel *per vltimum eſſe*. Maior conſtat: quandoquidem non dependent, nec commenſurantur noſtro tempori, aut inſtantibus illius, vt ea notabili adducto, & à Theologis communiter admiſſo, conſtat. Minor verò, & prima conſequentia, ſuppoſitis his, quæ modò dicebamus, probatione non indigent. Vltima verò conſequentia ſic oſtenditur: quia quando intrinſecè incipiunt, & deſinunt per coexiſtentiam ad partem noſtri temporis, incipiunt per *vltimum non eſſe*, & deſinunt per *vltimum eſſe*: ſicut & quando per coexiſtentiam ad noſtrum inſtans: tunc incipiunt per *primum eſſe*, & deſinunt per *primum non eſſe*, vt ex dictis in prima quæſtione huius diſputationis conſtat.

Secundò, nam Deus liberè conſeruat, & producit has ſubſtantias: ergo poteſt illas producere, aut deſtruere, quando ſibi placuerit, ac per conſequens, vel per coexiſtentiam ad partem noſtri temporis, vel ad inſtans illius. Maximè: quia (vt dicebamus) nec earum duratio, vel inceptio, & deſitio pendent à tempore noſtro, aut inſtantibus eius.

Satisfit fundamentis aduerſariorum.

§. III.

37. AD primum pro prima ſententia reſpondetur: inceptionem, aut deſitionem harum ſubſtantiarum ſemper eſſe ea parte ſua, & intrinſecè inſtantaneam, quippè menſuratam prædicto inſtanti temporis diſcreti, quamuis ob rationes dictas deſitio, verbi gratia, ſeu non eſſe illarum poſſit coexiſtere parti noſtri temporis, aut inſtanti illius: ita tamen, vt talis deſitio ſit valdè conſona naturis earum, quando fuerit per *vltimum eſſe*: ſecus verò quando per *primum non eſſe*, vt in prima aſſertione explicatum eſt.

Ad ſecundum reſpondetur: maiorem ad ſummum eſſe veram de rebus, quæ quoad eſſe, & inceptionem, & deſitionem menſurantur noſtro tempore, aut inſtantibus eius: ſecus verò de his, quæ ab illis non pendent, licet poſſint eiſdem coexiſtere nam hæc licet ſint indiuiſibilia; & menſurata per inſtans tempore diſcreti; poſſunt inadæquatè coexiſtere parti noſtri temporis, quòd etiam cum proportione de deſitione dicimus.

38. Per quod etiam patet ad confirmationem: Nam illa correſpondentia ad partem temporis ſubſequutam poſt inſtans non eſt adæquata; ſed inadæquata: ita nimirum, vt non correſpondeat toti illi; ſed mediati eius, & huic adhoc non toti; ſed eius medietati, & ſic in infinitum: eo ſanè proportionali modo, quo punctum continuatiuum partis lineæ afficit (& vt ſic dicamus) quaſi tangit illam, non quidem ita vt efficiat totam aliquam partem adæquatè; ſed inadæquatè: quia non habet quaſi tangere totam illam; ſed medietatem eius, & rurſus hanc non totam; ſed eius medietatem, & ſic in infinitum.

Ad vltimum reſpondetur: eſſe diſparem rationem: quia res ſucceſſiua, verbi gratia motus, intrinſecè perit, quòd eius intrinſeca duratio ſit tempus, & ita nequit ſecundùm ſuas partes incipere intrinſecè, niſi pars illa poſſit correſpondere alteri parti temporis, per commenſurationem adæquatam cum illa.

QVÆSTIO V.

Quomodo incipiat, & deſinat eſſe quies.

39. VT diſputatio de inceptione, & deſitione omnino completa maneat, placuit de modo incipiendi, ac deſinendi quietis aliqua dicere: cum naturalia entia non ſolum moueantur; ſed ſæpè quieſcant. Vnde diſputatio de quiete ad Phyſicum etiam pertinet. Prima ſententia aſſerit quietem incipere intrinſecè per *primum ſui eſſe*: & deſinere extrinſecè per *vltimum ſui eſſe*. Quam ſententiam; ſaltem quoad eius poſteriorem partem tuetur Sotus hic quæſtione vltima. Et probari poteſt primò quoad inceptionem: nam motus deſinit per *primum non eſſe*: ergo quies incipit per *primum ſui eſſe*. Patet conſequentia: quia in illo inſtanti, in in quo non eſt motus, iam eſt quies: ergo ſicut in illo eſt verum dicere; nunc non eſt motus, & immediatè antea erat: ſic etiam verum erit quod tunc ſit quies, & immediatè antea non erat.

Confirmatur, & explicatur: inquirendo, num in illo inſtanti terminationis motus moueatur ſubiectum, vel quieſcat? Non primum; alioqui motus deſineret per *vltimum eſſe*: dicendum ergo eſt ſecundum; & conſequenter quòd quies per *primum ſui eſſe* incipiat. Non enim poteſt dari medium inter quieſcere, & moueri. Cum enim motus, & quies opponantur priuatiuè; atque adeo immediatè neceſſe eſt, vt vel motus, vel quies in eo inſtanti conueniant ſubiecto.

Deinde quoad ſecundam partem: ſcilicet quoad deſitionem ſuadetur, nam in indiuiſibili vltimo quietis, vel mobile mouetur, vel quieſcit. Non primum: quia iam motus per primum ſui eſſe inciperet: ergo quieſcit: ergo quies per *vltimum eſſe* deſinit.

40. Nihilominus dicendum eſt: quietem incipere per vltimum non eſſe, & deſinere per primum

non eſſe. Sed antequam aſſertio comprobetur, aduertendum eſt, nos hic non loqui de quiete negatiua, quæ tantum dicit carentiam motus propriè dicti; ſed de priuatiua, quæ importat carentiam motus in ſubiecto apto nato pro tunc ad illum. Hinc ergo ſuadetur aſſertio, tum authoritate Ariſtotelis in præſenti quam ferè omnes authores ſequuntur; tum etiam ratione: nam quies hæc ſucceſſiua, ſicut & motus; ergo non poteſt per *primum ſui eſſe* incipere, aut per *vltimum eſſe* deſinere.

Confirmatur, quies hæc dicit carentiam motus in ſubiecto apto nato moueri: ſed ſubiectum non eſt aptum moueri in inſtanti: ſed in tempore: ergo nec quieſcere. Patet conſequentia: quia ſubiectum, quod non eſt capax formæ per aliquam durationem: non poteſt eſſe capax priuationis talis formæ pro eadem duratione; ſi talis priuatio ſit propriiſſima priuatio, vt in præſenti contingit.

41. Ad primum reſpondetur, concedendo antecedens, & diſtinguendo conſequens: etſi intelligatur de quiete priuatiua, neganda eſt conſequentia; ſi verò de negatiua, concedi poteſt. Nam in illo inſtanti, in quo non eſt motus, & ſi mobile quieſcat quiete negatiua: non tamen priuatiua. Per quod etiam patet ad confirmationem. Ad illud autem, quod vltimo loco in ea dicitur, ſcilicet non eſſe medium inter quietem priuatiuam, & motum: ſiquidem priuatiuè opponuntur: dicendum eſt, quod cum communiter dicitur alterum oppoſitorum neceſſariò debere conuenire ſubiecto, non eſt intelligendum in oppoſitis priuatiuè, abſolutè; ſed ſolum pro tempore, & duratione, in qua ſubiectum eſt capax talis formæ: vt patet in catulo ante nouem dies qui rigoroſè ſaltem loquendo, nec eſt tunc, & pro tunc cæcus, nec videns; ſed non videns: quia vt multi volunt, non niſi finitis illis diebus, eſt capax (modo ſupra dicto) potentiæ viſiuæ. Vndè, cum mobile, non niſi in tempore poſſit moueri; inde eſt, quod non niſi in tempore poſſit quieſcere quiete priuatiua: ſecus verò negatiua.

42. Ad ſecundum patet ex modò dictis: in inſtanti enim terminatiuo quietis, quieſcit mobile quiete negatiua, quæ quidem talis eſt conditionis, vt det quieti priuatiuæ, non quòd ſit vt ſic dicamus in fieri; ſed quòd ſit in eſſe quieto, & vt ſic loquamur in facto eſſe. Nam ſicut habet motus ſua indiuiſibilia realia poſitiua, quibus continuatur, & terminatur: ſic quies ſua non poſitiua indiuiſibilia ad ſui quaſi continuationem & terminationem, ſuo modo habet. Vnde ſicut motus in vltimo *mutato eſſe*, eſt *in facto eſſe*, ſic proportione ſeruata, idem de quiete dicendum eſt.

Illud tamen in fine huius diſputationis annotamus: nimium diuerſo modo in tota illa ſumi *factum eſſe*, ac illud in diſputatione 5. qu. 5. accepimus. Ibi enim loquebamur *de facto eſſe* rerum permanentium ex parte illarum ſe tenente, vt permanenter productæ ſunt: hoc autem idem eſt, quod earum exiſtentia, vt ibidem explicauimus. In præſenti verò ſermo ſit de facto eſſe rerum ſucceſſiuarum, vt permanentium, vt ſucceſſiuè effectarum. Quod quidem diſtinguitur à propria exiſtentia rei.

DISPVTATIO XXVII.

DE MAXIMO, ET MINIMO: SEV de termino rerum naturalium.

FINITA iam controuerſia de inceptione rerum naturalium, meritò ad diſputationem de Maximo, & Minimo noſter ſe ſermo conuertit. Poſtquam enim res incepit, ſolet maior fieri, & aliquando ita decreſcere, vt ad minimam quantitatem ſub qua eſſe poteſt, reducatur.

QVÆSTIO PRIMA.

QVI SINT TERMINI MAGNITVDINIS, ET PARVITATIS ſecundùm ſe, & generaliter ſumpti.

1. VT meliùs ſciri poſſint termini magnitudinis, & paruitatis, qui cuilibet rei naturali debent applicari, placuit illos priùs in generali, & ſecundùm ſe ſumptos explicare. Quod vt melius percipiatur, notandum eſt primò, duplicem eſſe terminum, tam paruitatis, quàm magnitudinis: alium intrinſecum, & alium extrinſecum. Terminus intrinſecus magnitudinis eſt ille; ſub quo res eſſe poteſt, & ſub maiori eſſe non poteſt: vt ſi viuens ſub magnitudine duarum vlnarum eſſe poſſit, non tamen ſub maiori: tunc magnitudo prædicta pro intrinſeco termino viuentis aſſignaretur. Terminus verò intrinſecus magnitudinis eſt ille, ſub quo res eſſe nequit: bene tamen ſub minori; vt ſi viuens ſub aliqua magnitudine eſſe nequiret, ſecùs verò ſub alia minori: tunc quantitas prædicta haberet rationem termini extrinſeci reſpectu magnitudinis eiuſdem viuentis. Quo etiam proportionali modo de terminis paruitatis philoſophandum eſt. Vnde ille erit intrinſecus paruitatis terminus, ſub quo viuens eſſe valet, minimè tamen ſub quocumque minori: ſicut etiam ille erit extrinſecus, ſub quo ob maximam paruitatem res eſſe non poteſt: benè tamen ſub quocumque maiori.

2. Hoc ergo ſuppoſito, dicendum eſt quatuor eſſe terminos rerum naturalium: duos quidem magnitudinis, ſcilicet *maximum quod ſic*, & *minimum quod non*: duos verò paruitatis, videlicet *minimum quod ſic*, & *maximum quod non*. Aſſertio hæc eſt communis inter Philoſophos, ſolúmque eget explicatione terminorum. Declaraturque ſic: primus ergo terminus rerum naturalium eſt *maximum quod ſic*, quo terminus intrinſecus magnitudinis ſignificatur eo quòd ſit quantitas maxima omnium inter illas, ſub quibus res eſſe, & conſeruari poteſt. Secundus eſt, *minimum quod non*, quo terminus extrinſecus magnitudinis nominatur: quia inter quantitates, ſub quibus res ſecundùm magnitudinem eſſe non poteſt, illa eſt omnium

nium minima. Tertius eſt *minimum quod ſic*, per quem intrinſecus terminus paruitatis denotatur: quoniam inter quantitates, ſub quibus res, quoad paruitatem eſſe valet, illa eſt minima. Vltimus tandem eſt, *maximum quod non*, qui terminum extrinſecum paruitatis explicat, eo quòd inter quantitates paruas ſub quibus propter paruitatem res eſſe nequit, illa eſt omnium maxima.

3. Sed obiicies: non datur *minimum quod non*, nec *maximum quod non*: ergo male aſſignantur quatuor termini. Antecedens claritatis gratia quoad *minimum quod non* ſuadetur (eadem enim, vt intuenti patebit, quoad *maximum quod non* procedit ratio) quoniam ſi ſemel datur *maximum quod non*, debet excedere *maximum quod ſic* in aliqua magnitudine: at illa magnitudo in qua illud excederet, eſſet neceſſariò diuiſibilis in partes minores, & minores vſque in infinitum: ergo numquam poterit dari quantitas omnium minima, quæ ſit terminus extrinſecus magnitudinis; & conſequenter nec *minimum quod non.*

Confirmatur: quia hinc etiam ſequeretur, non dari *minimum quod ſic*: nam cum quoduis ens naturale ſit quantum, erit diuiſibile in ſemper diuiſibilia: ergo non erit ita minimum, quin poſſit eſſe minus, & minus vſque in infinitum.

4. Reſpondetur, exceſſum illum non eſſe in aliqua magnitudine determinata, ſed indeterminata, ita vt talis terminus extrinſecus ſit quælibet incerte, & indeterminata quantitas excedens *maximum quod ſic*, vel deficiens à *minimo quod non*: ſicut id, quod immediatè ſequitur poſt punctum in linea, non eſt aliqua determinata pars lineæ: quia quacumque ſignata, cum illa ſit diuiſibilis, reſtat alia prior, & proximior: ſed eſt pars quædam indeterminata.

Ad confirmationem dicendum eſt ex Diuo Thoma 1. Phyſic. lect. 9. quod corpus, licet Mathematicè acceptum ſit diuiſibile in infinitum; non tamen corpus naturale, ita vt ſub quacumque quantitate eſſe poſſit. In corpore enim mathematico non conſideratur, niſi quantitas, in qua nihil inuenitur diuiſioni repugnans; ſed in corpore naturali inuenitur forma naturalis, quæ requirit determinatam quantitatem: ſicut & alia accidentia. Vnde, non poteſt inueniri quantitas in ſpecie, verbi gratia carnis, niſi intra aliquos terminos determinata. In præſenti autem ſolùm loquimur de corpore naturali ſecundùm hanc vltimam conſiderationem.

QVÆSTIO II.

VTRVM SICVT VIVENTIA: ITA & non viuentia habeant ex natura ſua terminum ſuæ magnitudinis.

Conſultò in titulo addidimus dictionem illam, *ex natura ſua*: vt denotaremus quæſtionem hanc ſolùm procedere de terminis, qui ab intrinſeco, à viuentibus poſtulantur: ita vt ſine illis naturaliter eſſe nequeant. Nam per diuinam potentiam poſſe rem quamlibet amplius, & amplius creſcere, necne? modò non controuertimus.

STATVS CONTROVERSIÆ explicatur.

§. I.

5. Sed vt clarius, & breuiùs procedamus, prænotare oportet, quòd in quæſtionis titulo aliquid vt certum ſupponimus, & aliquid in dubium vocamus. Supponimus enim: viuentia habere intrinſecum ſuæ magnitudinis terminum, ſeu terminari per *maximum quod ſic*. Tum quia id docent Ariſt. 4. de Generat. animalium cap. 4. & lib. 2. huius operis cap. 4. & Diu. Thom. vtrobique, & 1. parte quæſt. 7. articul. 3. & in 2. diſtinct. 14. quæſtio. 1. artic. 1. ad 4. & omnes ferè Interpretes tam Antiqui, quàm Iuniores.

Tum etiam: quia cum viuentia augeantur per intus ſumptionem, id eſt, per conuerſionem alimenti in propriam ſubſtantiam viuam, virtute caloris naturalis, & hic quotidie remiſſior fiat, donec tandem deficiat: inde fit, vt non poſſit viuens ratione illius ita creſcere, vt magis ac magis, ſemper debeat augeri: imò, quod non ſolùm debeat extrinſecè terminari per *minimum quod non*; ſed intrinſece, & per *maximum quod ſic*: nam cum teſte Ariſt. 1. de cœlo, & mundo, text. 116. potentiæ habeant intrinſecum terminum verſus magnitudinem; conſequens eſt, vt viuens quod non niſi virtute potentiæ nutritiuæ, & augmentatiuæ augetur, ad tantum, & non maius poſſit deuenire incrementum, quanta fuerit virtus harum potentiarum intrinſecè definitiuum. Vnum denique: quia ea, quæ pro noſtra aſſertione adducemus ad probandum non viuentia terminari per *maximum quod ſic*: à fortiori hoc ipſum de viuentibus conuincent, vt intuenti conſtabit.

Quare, tota huius quæſtionis controuerſia ad non viuentia deuoluitur: an nimirum ex natura ſua habeant terminum ſui incrementi. Vbi etiam explicabimus: an talis terminus ſit ſolum extrinſecus, ita vt ſolum terminentur per *minimum quod non*: & an verò ſit intrinſecus, ita vt per *maximum quod ſic* terminentur.

PROPONITVR PRIOR OPINIO.

§. II.

6. Prima ſententia non ſolùm negat non viuentibus intrinſecum ſuæ magnitudinis terminum; ſed etiam extrinſecum: ita vt nec per *minimum quod non* terminentur. Credit enim poſſe ex natura ſua amplius, & ampliùs creſcere. Ita Scotus in 2. q. 9. Albert. Magnus 1. de Anima, tract. 2. cap. 4. Ochamus, in 3. diſtinctione 7. Conimb. lib. 1. Phyſ. Tolet. 1. Phyſ. quæſt. 8. concl. 4. Maſius cap. 4. ſect. 2. quæſt. 3. & plures alij. Probatur primò ex Ariſt. 2. de Anima c. 4. vbi ita iuxta tranſlationem Perion. loquitur: *Nam cum ignis augeri in infinitum poſſit, quamdiù aliquod ſubeſt, quod comburatur, &c.* Et hocipſum docuit D. Thom. lect. 8. vbi poſtquam dixit in ſpecie humana dari aliquam quantitatem, tam magnam vltra quam non porrigitur: inquit, *Cauſam huius magnitudinis, & augmenti non poſſe eſſe ignem: quia manifeſtum eſt, quod ignis augmentum, non eſt vſque ad determinatam quantitatem; ſed in infinitum extenditur, ſi in infinitum materia combuſtibilis inueniatur.*

Nec ſatisfacit ſolutio Caietani dicentis ignem in infinitum augeri poſſe per accidens, nimirùm per aggregationem plurium ignium, ex diuerſa forma, & materia conſtantium.

7. Nam contra hoc eſt: quia tam Ariſtoteles, quàm D. Thomas aſſumunt prædictam propoſitionem ad probandum, ignem non poſſe eſſe cauſam augmenti viuentis: quia nimirùm viuens habet terminum magnitudinis, & augmenti, non verò ignis: ergo vt probatio ſit legitima, oportet, quòd ignis careat termino augmenti, quem habet viuens: aliàs ſi ignis eodem modo terminatur, ac viuens; incongruè, imò & falsò ad id probandum aſſumeretur, quòd ignis in infinitum augeri poteſt: ergo cum

viuens terminetur intrinſecè, oportet, vt ignis tali termino careat.

Secundò, ideò accretio viuentium clauditur certis terminis verſus magnitudinem: quia eorum augmentatio prouenit ex virtute interna, quæ finita eſt, vſúque minuitur; ſed incrementum non viuentium aliter fit, minitùm per iuxta poſitionem, in quo nulla facultas naturalis minuitur; ſed potius excreſcit: ergo in horum non viuentium accretione, nullus certus terminus ex vi huius capitis à natura definitus eſt.

8. Tertiò; experimur quòd ignis quantò fit maior, tantò fit actiuior, & commodiùs exercet ſuam operationem, extendendo illam in maiorem ſphæram: ergo ad eam exercendam non requirit determinatam quantitatem ſecundùm magnitudinem: ergo neque abſolutè eam petit. Probatur conſequentia: nam quantitas determinata requiritur propter meliùs, & magis accommodatum exercitium operationum.

Quartò: Quantumuis magnus ignis conſtituatur, ſi ei applicetur ſtupa, neceſſe erit, vt illam comburat, ſiquidem eſt maioris virtutis, & actiuitatis, quàm ignis exigens: & ſi aliud combuſtibile iterum apponatur, non ſaturabitur, & ſi rurſus ei aliud addatur, non dicet, ſufficit, ſecundùm illud Prouerb. 3. *Ignis numquam dicit ſufficit*: & ita ſemper fiet maior; ergo ſi præexiſtens eſſet maximus, iam daretur maior maximo, quod eſt impoſſibile: ergo ignis præexiſtens non poteſt peruenire ad maximam quantitatem: ſed ſub qualibet maiori, & maiori poterit eſſe.

Præfertur ſententia Ariſtot. & D. Thom.

§. III.

9. Dicendum tamen eſt: non viuentia ex natura ſua habere terminum intrinſecum ſuæ magnitudinis: ita vt naturaliter nequeant illum excedere. Aſſertionem hanc docent Ariſtoteles, & D. Thomas locis ſtatim citandis. Auerroës 2. de Anima cap. 4. Iandunus qu. 16. huius libri, Caiet. 1. p. qu. 7. artic. 3. Nazarius ibidem, Ferrara, quæſt. 7. in ſolutione ad 4. & 5. Aſtudillo q. 7. & plures alij.

Probatur primò ex Ariſtot. 2. de Anima, text. 48. vbi vniuerſaliter inquit: *Eorum omnium, quæ natura conſtant, eſt finis, tam magnitudinis, quam accretionis.* Quæ verba optimè explicat D. Thom. ibidem lect. 8. dicen. *Manifeſtum eſt autem, quod in omnibus, quæ ſecundùm naturam, eſt certus terminus, & determinata ratio magnitudinis, & augmenti: ſicut enim cuilibet ſpeciei debentur aliqua accidentia propria: ita & propria quantitas.* Item 1. p. quæſt. 7. artic. 3. ait: *Omne corpus naturale habet determinatam quantitatem, & in maius, & in minus.* Et rurſus: *Neceſſe eſt, quod ad determinatam formam conſequantur determinata accidentia, inter quæ eſt quantitas.* Et in 2. diſt. 14. quæſt. 1. art. 1. ad 4. ait: *Corpora naturalia in infinitum diuidi non poſſunt: quia omnium natura conſtantium (vt in 2. de Anima dicitur) eſt certus terminus magnitudinis, & cætera.*

10. Probatur deinde ratione deſumpta ex D. Thoma loco citato ex 1. p. quæſt. 7. quia quæuis forma ſignata cuiuſcumque entis naturalis eſt intrinſecè definita ad certam, & determinatam perfectionem: ergo petit certam, & determinatam quantitatem. Patet conſequentia: quoniam ad formam determinatam debent ſequi certa, & determinata accidentia, ac proinde, ſicut forma ipſa dicit tantam perfectionem, & non maiorem: ita petet tantam quantitatem, & non maiorem.

Confirmatur, nam ex eo quòd prædicta forma ſubſtantialis eſt definita ad certam perfectionem, & non maiorem, oritur, vt aliæ diſpoſitiones conſeruatiuæ petant certum, & determinatum terminum: ergo cum quantitas ſit etiam diſpoſitio valde requiſita ad conſeruationem entis naturalis, non poterit non habere terminum ſuæ magnitudinis.

11. Variè reſpondent aduerſarij huic rationi. Nam in primis Vaſquez 1. p. quæſt. 7. ait, hæc duo genera indeterminationis ſecundùm eſſe, & ſecundùm quantitatem eſſe valdè diuerſa, & ideò benè poſſe formam eſſe determinatam ſecundùm eſſe, & habere quantitatem indeterminatam.

Sed contra: nam licet prædicta duo ſint valdè diſtincta: attamen ex finitate, & determinatione formæ optimè colligitur naturalis finitas, & determinatio quantitatis, & reliquorum accidentium. Quod quidem ſic oſtendimus: quoniam vt docet Ariſt. 5. Metaph. in cap. de cauſa, & 2. Phyſicor. text. 37. & 38. cauſæ debent proportionari effectibus; & econtra, effectus ſuis cauſis: ergo ad cauſam, & formam certam, & determinatam ſeruientur accidentia, & quantitas certa, & determinata, & conſequenter quantitas illa erit certis terminis clauſa: quandoquidem quantitas per proprios terminos redditur certa, & determinata. Antecedens præterquam quod eſt Ariſtot. loco citato, rurſus ſuadetur: nam ob hanc rationem cauſis in potentia aſſignantur effectus in potentia, & cauſis in actu effectus in actu, & ſingularibus ſingulares, & vniuerſalibus vniuerſales: ſicut & tantæ virtutis cauſam ſequitur tantæ perfectionis, & quantitatis effectus, & cauſam finitam ſubſequitur effectus finitus.

Confirmatur, quia alioquin effectus excederet virtutem cauſæ: quoniam ad formam certam, & determinatam ſequeretur quantitas maior, & maior, vſque in infinitum: at hoc implicat: ergo, &c. Minor probatur: nam qua ratione ponitur à cauſa dependere, eſſet effectus; & qua ratione virtutem illius excedit, non eſſet eius effectus; & ita eſſet, & non eſſet effectus: manet igitur in Doctrina Ariſtot. & D. Thom. & veritate certum, quòd ſicut formam ſubſtantialem in communi ſequitur, etiam naturaliter quantitas in communi: ita ad formam ſubſtantialem ſingularem, & certis limitibus intra latitudinem virtutis, & perfectionis cauſatiuæ, clauſam, ſequitur certa, & determinata quantitas.

12. Secundò reſpondent alij, quod forma finita petit diſpoſitiones finitas intenſiuè: non verò extenſiuè. Vnde forma ignis, verbi gratia poteſt maiorem, & maiorem informare quantitatem: quia hoc non ad intenſiuam; ſed ad extenſiuam eius perfectionem expectat.

Sed contra. Non minus quantitas eſt diſpoſitio omnino vltima ad certam, & determinatam formam, quam aliæ qualitates: ergo ſicut hæ debent in ſuo ordine eſſe finitæ, & determinatæ: quia ſequuntur, & deſiderantur ad certam, & determinatam formam: ita etiam quantitas debet eſſe certa, & determinata in ſuo ordine: ſcilicet in extenſione.

Confirmatur, & explicatur. Formæ ſubſtantiales viuentium exigunt ex natura ſua certum, & determinatum terminum, quoad magnitudinem: ita vt determinatam materiam, & non maiorem, & maiorem poſſint ſimul informare, vt iam diximus: ergo à fortiori id etiam formæ non viuentium poſtulabunt. Patet conſequentia: quia formæ illæ in ratione formæ, & actu ſubſtantialis perfectiſſimum gradum obtinet: ergo ſi hæ non poſſunt extendi ad maiorem, & & maiorem materiam in infinitum, neque etiam illæ poterunt: ſiquidem licet informare maiorem materiam, finitam tamen, non ſit certum ſignum maioris

perfectio

perfectionis ſpecificæ : benè tamen informare materiam maiorem, & maiorem vſque in infinitum, vt ſtatim oſtendemus.

13. Deindè, quia forma ignis non ſolùm eſt determinata ad producendum effectum tantæ, vel tantæ perfectionis intenſiuæ ; ſed etiam quoad extenſionem, & diſtantiam ſphæræ ſuæ actiuitatis : non enim poteſt ad maiorem, & maiorem diſtantiam vſque in infinitum agere : ergo multò melius quoad informationem materiæ erit vtroque modo determinata. Probatur conſequentia : quia informare materiam eſt actus primus, & immediatus formæ, vt forma eſt, proindéque ab ipſa in genere cauſæ formalis per ſe pendens : at verò agere eſt actus eius mediatus, & accidentalis, pendénſque ab ea in genere cauſæ efficientis : ergo longè amplius debet actus informandi materiam eſſe proportionatus formæ quam actus producendi effectum intra ſphæram ſuæ actiuitatis. Si igitur iſta eſt ſecundùm intenſionem finita, & adeò adæquat eius virtutem, vt ipſa non poſſit in maiorem diſtantiam influere ; etiam virtus informatiua erit extenſiuè etiam finita.

Tandem : nam ex hac ſolutione ſequitur, eſſe in forma ignis virtutem informatiuam intenſiuè infinitam. Probatur ſequela : quoniam non aliter à fortiori demonſtramus diuinæ virtutis, & omnipotentiæ infinitatem : niſi quia non producit tantum effectum, quin poſſit maiorem, & maiorem attingere : quamuis quæ ab ipſis ſemel producuntur ſemper ſint actu finiti. Et ſimiliter D. Thomas 3. part. quæſt. 3. inde colligit : non poſſe ſubſtantiam creatam terminare alienam naturam : quia ibidem inuoluitur poſſe terminare alias, & alias naturas, vſque in infinitum ; & hoc arguit infinitatem : ergo etiam ea infinitate ſyncategorematica materiæ, quam poſſet iuxta hanc ſolutionem, forma ignis per ſe informare, concludetur, eſſe in ea vim informatiuam intenſiuè infinitam.

Occurritur argumentis in contrarium adductis.

§. IV.

14. AD primum ergo ex teſtimonio Ariſtotelis deſumptum benè reſpondetur ibidem. Et ad impugnationem reſpondetur : probationem illam à Philoſopho, & D. Thoma adductam eſſe legitimam, quamuis ignis terminetur, verſus magnitudinem per maximum quod ſic. Nam ignis quantumuis ſit terminatus, poteſt comburere aliam, & aliam materiam ſibi approximatam : ita tamen vt contiguetur cum alio, & alio igne à ſe denuò genito. Vndè, quia ex alia parte augmentum viuentium, quatenus tale, petit vt illæmet partes alimenti, in quibus introducitur forma viuentis, vniantur per veram vnionem per ſe cum viuenti præexiſtenti ; conſequens eſt, vt ex quo capite augmentum illud fieret virtute ignis, quantumuis intrinſecè terminati diſponeret, & introduceret formam viuentis in alias, & alias partes diuerſarum materiarum, non quarumcumque ; ſed ab eo indiſtantium. Et ex quo capite illud augmentum eſt in ordine ad viuens, vt viuens deberet introducere formam in aliam, & aliam materiam ſine termino, & vnire alias cum præexiſtentibus, ita vt faciant vnum per ſe ; & conſequenter viuens illud non haberet certos, & determinatos terminos ſui augmenti.

15 Et ratio totius ſolutionis, eſt quia ſi ignis eſſet cauſa principalis augmenti viuentium, tunc haberet omne id, quod habet modò potentia augmentatiua vitalis, & anima, vt operatur per illam. Vnde ſicut prædicta potentia vitalis, & anima, vt ea vtitur, non extenditur ad diſponendam vltimatè materiam in ordine ad augmentum, niſi etiam vniat illam viuenti præexiſtenti : & ſi haberet vim ad diſponendam, & vniendam aliam, & aliam materiam in infinitum, non poſſet viuens haberet terminum ſuæ magnitudinis : ita ignis extenderetur ad vniendam viuenti omnem materiam, quam virtute propria poteſt diſponere. Cumque poſſet quantumuis ſit terminatus diſponere aliam, & aliam materiam in infinitum, poſſet etiam tunc vnire omnem illam materiam cum viuenti ; & per conſequens viuens non haberet certum terminum ſuæ magnitudinis.

Ad ſecundum reſpondetur : ſatis eſſe, ad hoc vt ignis, verbi gratia certis claudatur limitibus, quòd habeat determinatam formam : nam eo ipſo petit certas diſpoſitiones conſeruatiuas, inter quas numeratur quantitas ; & ideò dum eſt in *maximo quod ſic*, non augebitur amplius, licet habeat calorem valdè intenſum. Vnde, viuentia ex pluribus aliis capitibus petunt certos terminos : quia virtus, qua augendi ſunt, & materiam alimenti diſponunt, ſenſim languescit.

16 Ad tertium reſpondetur : verum eſſe antecedens de igne magis, ac magis creſcente, vſque dum *ad maximum quod ſic* perueniat. Nec contra hoc obeſt aliqua experientia : quia nos nunquam experti ſumus ignem peruenientem ad prædictam quantitatem ; quæ ſanè eſt valdè magna, vt patet in quantitate ſphæræ ignis excedente totam quantitatem elementi terræ, aquæ, & aeris ſimul ſumptorum, vt docet Diu. Thom. opuſc. 8 cap. 18 Quare, ſi naturaliter eſſet poſſibile, dari ignem maiorem maximo : tunc non eſſet in ſtatu debitæ diſpoſitionis, & conſeruationis, ſed via corruptionis : non ſecùs, ac ſi eius ſiccitas haberet maiorem intenſionem, quàm ſit illa, quam naturaliter expoſcit. Vndè non eſſet ita benè diſpoſitus in ordine ad ſuas operationes, cum illa qualitate, & quantitate, ac ſine illa, quippè qui tenderet ad corruptionem.

17 Ad vltimum reſpondetur primò ex dictis ſatis probabile eſſe, ignem illum combuſturum ſtupam, eamque ſibi vniturum. Hinc tamen nihil contra nos ſequitur : nam licèt tunc daretur ignis maior maximo, non tamen eſſet in ſtatu debitæ diſpoſitionis, vel conſeruationis ; ſed in ſtatu corruptionis, & viæ ad interitum. Conſtat autem inter omnes Philoſophos, quòd ſicut via corruptionis poteſt dari minus minimo : ita etiam maius maximo : quia termini magnitudinis, & paruitatis tantùm aſſignantur in ſtatu debitæ diſpoſitionis, & conſeruationis.

Secundò reſpondetur cum Caietano, & Nazario, in eo caſu ignem combuſturum ſtupam, non tamen eam ſibi intrinſecè vniturum ; & conſequenter, nec fore intrinſecè maiorem ; ſed ad ſummum ignis præexiſtens, & alij denuò geniti erunt inter ſe contigui : & ita ſolùm erunt vnum per aggregationem, eo modo, quo aceruus lapidum dicitur vnus ; & creſcere per aggregationem.

Vnde quoad hoc corrigendus eſt ſenſus, qui iudicaret ignes illos eſſe continuos : ſicut corrigi debet, dum iudicaret virgam, cuius vna medietas eſt viridis, & alia ſicca, eſſe continuam. Nec refert, ignes illos eſſe eiuſdem rationis : nam ſicut ſi à duabus aquis non tollerentur vltima terminatiua, tunc non continuarentur ; ſed contiguæ eſſent : quia prædicta terminatiua impedirent, ne eſſent vnum. Ita dum maximus ignis manet in ratione maximi, impeditur à ſua quantitate, ne ipſe ſibi aliam materiam vniat : quia repugnat naturaliter dari ignem maiorem maximo.

18 Explicatur

pore, vbi ſupponit, quòd licet in Eucbariſtia non ſit ſubſtantia panis, Chriſti tamen corpus ita ſubſtituitur ratione illius, vt iam diu conſeruetur ſub accidentibus, quamdiu ſubſtantia panis conſeruaretur, & econtrariò; tunc deſinat eſſe corpus Chriſti, quando ſubſtantia panis corrumperetur. Quo ſuppoſitio, ait: quòd ſicut ſubſtantia panis poteſt dupliciter corrumpi; alteratione ſcilicet, & diuiſione: ita ſimiliter corpus, & ſanguis Chriſti Domini poſſunt dupliciter deſinere eſſe ſub Euchariſtia; primo modo, quando ita alterantur accidentia, quòd fuiſſet corrupta ſubſtantia panis, & vini. Secundo modo, ſi ita pulueriſaretur quantitas panis vel quantitas vini, & in tam minutiſſimas partes diuideretur, vt iam non remaneret in eis ſpecies panis, vel vini. Idem habet in 4. diſtinctione 12. qu. 1. art. 2. quæſtiuncula 3. vbi ſic ait: *ſubſtantia panis poteſt corrumpi ex parte qualitatis; vt alteratione, & ex parte quantitatis: quia cum vnaquæque res naturalis, habeat quantitatem determinatam, in tantum poterit fieri diuiſio, quòd non remanebit ſpecies.* Hæc Diu Thomas: quo nihil clarius pro noſtra ſententia dici poteſt.

23. Et licet aſſertionem hanc ſatis conuincat ratio ex D. Thoma quæſtione præcedenti pro terminis magnitudinis non viuentium adducta, nihilominus ſic primò ſuadetur. Quia poteſt eſſe adeò exigua materia, vt in illa nequeat forma non viuentis operari: ſed forma non introducitur naturaliter, niſi in eam materiam, vbi poteſt exercere ſuas operationes: quia teſte Ariſtotele 2. de Cælo, & mondo cap. 3. text. 17. & 1. Ethicorum cap. 7. vnumquodque eſt propter ſuam propriam operationem: ergo talis forma requirit quantitatem determinatam, vt inducatur. Conſequentia patet. Maior verò etiam conſtat, tum ex ſe, tum exemplo inſtrumentorum artis pingendi, quæ poſſunt eſſe adeò exigua, vt nullam operationem artificioſam exercere valeant.

Quòd ſi cum aliquibus dixeris hinc ſolùm conuinci, formas, non viuentium non poſſe ſub minori, & minori quantitate generari: non tamen quòd requirant illam intrinſecè terminatam; ſed ſolùm extrinſecè. Contra hoc eſt, quòd ſi rectè argumentum expendatur, vtrumque probat: quoniam magnitudo, aut paruitas quantitatis deſideratur in ordine ad exercendam operationem: ergo cum operatio ipſa intrinſecè definita ſit, tantamque, & non maiorem, vel minorem habeat perfectionem, efficaciam, vt ex ſe, & ex ſupra dictis conſtat; conſequens eſt, vt tantam, & non maiorem, aut minorem quantitatem in ſuo principio requirat.

24. Secundò probatur ſupponendo, quòd licet diuerſæ partes viuentis inter ſe collatæ ſint eterogeneæ: nihilominus ſi quæ libet pars comparetur cum aliis, ex quibus conſtat, poteſt eſſe eiuſdem rationis cum illis, vt patet in oſſe, quod collatum cum neruis, & carne eſt pars eterogenea; partes verò eiuſdem oſſis inter ſe comparatæ ſunt homogeneæ. Hinc ergo ſecunda ratio formatur. Si non viuentia carent certis ſuæ paruitatis terminis, maximè quia ſunt homogenea: at hæc ratio eſt nulla: ergo, &c. Maior eſt præcipuum fundamentum aduerſariorum. Minor verò probatur; quia alias poſſet eadem ratione conſeruari forma viuentis ſub minori, & minori parte oſſis, & nerui, & aliarum partium eterogenearum, aut ſub quantitate extrinſecè tantùm terminata: quia quæuis pars oſſis eſt eiuſdem rationis cum toto oſſe: ſicut quæuis pars ignis eſt eiuſdem rationis cum totò igne, & ſic de aliis: at hoc eſt falſum ſi quidem id, quod coaleſceret ex minori, & minori parte oſſis, & nerui, &c. non eſſet aliquid certum & determinatum; ſed minus, & minus: ſicut neque id, quod conſurgeret ex partibus, quæ non eſſent intrinſecè terminatæ, poſſet eſſe intrinſecè certum, & determinatum: & ita nec viuentia terminarentur verſus minimum: cuius oppoſitum Scotus, & eius ſectatores fatentur.

Soluuntur fundamenta pro Scoto adducta.

§. IV.

25. AD primum initio poſitum reſpondetur, eo modò dictis, idem argumentum poſſe retorqueri contra Scotum admittentem in viuentibus minimum naturale quantitate effectum.

Addimus deindè, minimum illud ſemel diuiſum poſſe aliquo paruo tempore, & via corruptionis eſſe ſub minori quantitate: quia prædicti termini maximi, & minimi non aſſignantur, niſi via debitæ diſpoſitionis, & naturalis conſeruationis: non verò via corruptionis. In puncto autem corruptionis formæ, vel ab agente naturali introduceretur alia, quæ minorem quantitatem expoſceret, ſi ibi ſit tale agens: ita vt etiam poſſet diſponere materiam: vel ſi forma prædicti minimi petis minimam omnium quantitatum, tunc ad authorem naturæ pertinebit prouidere de illo minimo eo modo, qui ſibi placuerit. Adde ſatis probabiliter dici poſſe in eo euentu, tam formam, quàm materiam minimi deſituram: quia ad diuiſionem prædictam per accidens ſequitur etiam deſitio materiæ: ſicut ad productionem totius ab agente naturali factam, ſubſequitur conſeruatio eiuſdem materiæ vt lib. 1. diſput. 4. n. 39. diximus.

26. Ad ſecundam reſpondetur: non fore introducendam formam illam, vſque dum prædicta diſpoſitio qualitatiua extendatur per totum minimum: quia cum ad diſpoſitionem vltimam pertineat prædicta quantitas, non dabitur talis diſpoſitio, quouſque totum illud minimum habeat calorem neceſſarium ad introductionem formæ.

Ad tertium conſtat ex dictis: nihil obſtare, quòd forma ſibi ſit via corruptionis ſub minori quantitate, quàm ſit illa minima, quæ ab eodem, via naturalis conſeruationis petitur. Viuentia autem quando augentur, poſſunt in minori, & minori parte introducere ſuam formam: quià partes illæ vniuntur præexiſtentibus, & ita illa non eſt prima productio illius ſuppoſiti. Et hæc ſatis de hac diſputatione & de toto hoc libro ſexto.

LIBER

cauſa exterior, à qua talis intenſio fiat: igitur dicendum eſt, quòd idem poſſit ſe ipſum intendere.

Secundò: Viuentia actiuè mouent ſe ipſa iuxta illud Philoſophi 8. Phyſic. text. 28. *Officium vitæ eſt moueri à ſe*: ergo & quæuis agentia poſſunt habere rationem paſſi reſpectu ſui. Patet conſequentia: quia ſi ſemel admittenda eſt realis diſtinctio inter agens, & paſſum, hæc non prouenit ex ratione talis agentis; ſed ex communi ratione agentis: & paſſi petentis realem relationem inter ſe.

2. Nec refert ſi dicas: in viuentibus in quibus eſt diuerſitas partium heterogenearum, poſſe dari vnam partem integralem, ratione cuius viuens moueat, & plures alias, ratione quarum ſit motum; non verò in non viuentibus, in quibus omnes partes ſunt eiuſdem rationis: nam contra hoc eſt; quod de illa parte mouente inquiretur, num ab alia parte moueatur, & hæc ab alia, &c. vel non. Si primum dicatur: tunc vel deueniendum eſt ad proceſſum in infinitum, aut ad aliquid extrinſecum agens, quod illam partem moueat; atque ita iam viuens non mouebitur à ſe. Si verò dicatur ſecundum: ex eo quòd pars illa, vel non mouetur, vel à ſe mouetur; conſequens erit, illam aut non viuere, aut non repugnare, eſſe idem agens, & paſſum.

Tertiò, in motibus, qui ſunt actus perfecti, benè poteſt idem eſſe mouens, & motum: ergo etiam in motibus, qui ſunt actu imperfecti, ſeu entis in potentia ſecundùm quod in potentia. Conſequentia patet: tum ex paritate rationis: tum etiam, quia vt modò dictum eſt, ſi ſemel eſt neceſſaria diſtinctio inter agens, & paſſum, debet oriri ex generali ratione agentis, & paſſi vt ſic. Antecedens verò probatur: nam eadem anima mouet, & agit; quatenùs per intellectum elicit intellectionem, & patitur, ſeu mouetur; quatenus ipſamet per illum eandem intellectionem recipit. Et ſimiliter eadem per voluntatem mouet, eliciendo volitionem, & mouetur recipiendo illam in ſe, mediante voluntate.

3. Nec ſatis erit ſi reſpondeas; animam elicere intellectionem, quatenus eius intellectus informatur ſpecie intelligibili: recipere verò mediante intellectu nudè ſumpto, & ſic iam dari diſtinctionem realem inter mouens, & mobile: ſicut etiam obiectum mouet ad eliciendam volitionem; ipſa autem voluntas ſecundùm ſe mouetur.

Nam contra hoc obſtat: non eſſe ſemper neceſſariam ſpeciem diſtinctam realiter ab intelligente; & ideò Angelus per ſuam ſubſtantiam ſe ipſum cognoſcit, abſque interuentu alicuius ſpeciei realiter diſtinctæ, vt docet D. Thom. 1. p. quæſt. 56. art. 1. Deinde, licet voluntas moueatur ab obiecto in genere cauſæ finalis; non tamen in genere cauſæ efficientis. Vnde iam erit idem agens, & paſſum. Maximè, quia obiectum poteſt eſſe idem cum re volente; vt cum Angelus amat ſe ipſum, & voluntas ſeipſam diligit.

Quartò: grauia, & leuia mouent ſe ipſa in proprium locum, & tamen recipiunt eundem motum. ergo, &c. Maior probatur: nam cum habeant in ſe grauitatem, & leuitatem, quæ ſunt ſufficiens principium aſcendendi, & deſcendendi, poterunt efficere ſuum motum.

Defenditur ſententia Ariſt. & D. Thomæ & primum fundamentum illius.

§. II.

4. Dicendum tamen eſt: non poſſe idem realiter mouere per ſe primò ſeipſum: ſed neceſſariò debere interuenire realem diſtinctionem inter mouens, & mobile. Ita Ariſtot. in præſenti cap. 1. vbi non ſolùm aſſertionem noſtram docet; ſed etiam ex profeſſo probat. Et hoc ipſum reperit lib. ſequenti text. 40. & alibi ſæpè. Quam ſequitur D. Thom. locis citatis, & 1. contra Gent. c. 13. & 1. p. qu. 2. art. 3. & 5. Met. lect. 14 & alibi ſæpè. Simplic. Themiſt. B. Albert. Ferrara in ſuis Commentariis, & 1. cont. Gent. cap. 13. Maſius in præſenti, & alij quamplurimi.

Probatur primò ratione deſumpta ex Ariſt. loco citato ex 8. Phyſic. quam D. Thom. 1. cont. Gent. cap. 13. ſub his verbis proponit. *Nihil idem eſt ſimul in actu, & in potentia reſpectu eiuſdem: ſed omne, quod mouetur, inquantum huiuſmodi, eſt in potentia: quia motus eſt actus exiſtentis in potentia, ſecundum quod huiuſmodi. Omne autem, quod mouetur, eſt in actu inquantum huiuſmodi: quia nihil agit, niſi inquantum eſt in actu: ergo nihil eſt reſpectu eiuſdem actu mouens, & motum; & ſic nihil mouet ſe ipſum.*

5. Reſpondet Scot. & alij ex Iunioribus, quòd licet nihil poſſit eſſe ſimul in actu formali, & in potentia formali; alioquin haberet, & non haberet prædictum actum: non tamen repugnat eſſe in actu virtuali, & ſimul in potentia formali; quatenus virtualiter præhabet illum actum, & poteſt poſtea recipere eum ſecundùm eſſe formale. Vnde poterit vnum, & idem eſſe per ſe primò in actu virtuali reſpectu ſui motus: quia continet illum per modum agentis æquiuoci, & eſſe ſimul in potentia formali ad recipiendum illum ſecundùm ſuum eſſe formali, vt in intellectu reſpectu ſuarum intellectionum conſtat.

Et videtur hæc ſolutio ſatis ad mentem Philoſophi 8. Phyſic. text. 40. vbi probans, nihil poſſe mouere ſe ipſum, deducit ad hoc inconueniens, ſcilicet quòd ſimul eſſet calidum, & non calidum. Vnde addit: *Similiter autem, & aliorum vnumquodque, quorum mouens neceſſe eſt habere vniuocum*, ac proinde ſolùm loquitur de cauſis vniuocis, & de eſſe in potentia, & actu formali.

Sed contrà: nam hæc ſolutio apertè eſt contra mentem Ariſtotelis, & Diui Thomæ locis citatis: in motibus enim grauium, & leuium recurrunt ad generans. In motibus verò viuentium, ad partem per ſe mouentem diſtinctam à parte per ſe mota. In motibus autem cæleſtium orbium, ad extrinſecum motorem, vt ita aſſignent propria mouentia reſpectu prædictorum motuum: ergo planum eſt, ipſius ſententiæ non poſſe idem realiter eſſe ſimul in actu virtuali, & in potentia formali, reſpectu prædictorum motuum; alioquin fruſtra ad extrinſecum agens recurriſſent: quandoquidem idemmet graue, v. g. poſſet eſſe ſimul in actu virtuali, & in potentia formali ad ſuum motum. Per quæ etiam corruit alia ſolutio, ab aliquibus adducta, ſcilicet poſſe idem eſſe mouens ratione materiæ primæ, & motum ratione formæ.

6 Confirmatur, nam ratio præcipua, ob quam Ariſtot. & D. Thom. negant, idem poſſe eſſe ſimul in actu, & in potentia, eſt ne idem ſimul ſit perfectum, & imperfectum in ordine ad idem eſſe. Perfectum quidem, quia eſt in actu: imperfectum verò, quia eſt in potentia in ordine ad illum. Sed hæc ratio magis vrget, ſi idem ſit ſimul in actu virtuali, & in potentia formali: ergo, &c. Minor patet: nam eſſe in actu virtuali, eſt eſſe in actu perfectiori modo, quàm ſi eſſe in actu formali: ergo ſi idem nequit eſſe ſimul in actu, & in potentia formali, ne ſimul ſit perfectum, & imperfectum in ordine ad idem; potiori ratione; nec poterit eſſe ſimul in actu virtuali, & in potentia formali.

7. Deindè, id quod eſt in potentia formali, & naturali in ordine ad aliquem actum, & formam, debet quantum eſt ex ſe, illam recipere ad ſui complemen-

tum, & perfectionem, vt inductiuè conſtat in omnibus potentiis naturalibus, & neceſſariis: at quod eſt in actu virtuali, non eſt ſic in potentia formali: ergo nec ſimpliciter habebit illam; & ex conſequenti prædictus actus, & potentia formalis erunt in vno, & eodem ſecundùm idem realiter incompoſſibiles. Vtraque conſequentia per ſe patet. Minor etiam conſtat: quoniam, quod eſt in actu virtuali, continet longè perfectiori modo formam illam, quàm ſi eſſet in actu formali: ergo ſicut ſi haberet eam formaliter, non indigeret receptione illius ad ſui complementum, & perfectionem: potiori ratione erit hoc dicendum, ſi ſemel præſupponitur in actu virtuali. Vnde quia ſol eſt in actu virtuali reſpectu caloris, nequit eſſe in potentia formali reſpectu illius. Et ſimiliter piper, quia virtualiter continet calorem, ideò licet illum poſſit producere in alio ſubiecto, non tamen in ſe ipſo.

Confirmatur: quia ſaltem in agentibus naturalibus, ferè videtur euidens non poſſe idem eſſe ſimul in actu virtuali, & in potentia formali: cùm omne agens naturale non impeditum, & habens virtutem producendi effectum, producat eum de facto: ergo ſi habet virtutem producendi illum in ſemetipſo, non poterit non in ſe eum producere: & ita non poterit carere illo, nec eſſe in potentia formali reſpectu eiuſdem.

8. Nec exemplum illud de intellectu reſpectu ſuarum intellectionum aliquid probat (vt in ſolutione ad tertium dicemus) ſicut nec verba illa ex Ariſt. adducta conuincunt intentum: quia vt optimè S. Thom. ibidem notauit: Ariſtot. adduxit exempla de agentibus vniuocis: quia in illis erat manifeſtius id, quod ipſe intendebat: ſcilicet nihil poſſe eſſe ſimul ſecundùm idem in actu, & in potentia; & ideò dixit: *Similiter in aliis agentibus vniuocis*: non tamen per hanc negauit, eſſe idem dicendum de agentibus æquiuocis. Imò, hoc ipſum contingere in illis probauit ex notioribus. Vnde ex hoc, quòd agentia vniuoca non poſſunt eſſe ſimul in actu, & in potentia, oſtendit idem etiam eſſe dicendum de agentibus æquiuocis, vt ſic tandem deueniatur ad vnum primum motorem, qui mouet immotus, ad quem tamen ex vi diſcurſus quem fecit Ariſtot. nequiret deueniri, ſi id ſimul poſſet eſſe in actu virtuali, & in potentia formali reſpectu ſui motus: & conſequenter poſſet per primò mouere, & moueri à ſe ipſo.

ELVCIDATVR SECVNDVM FVNdamentum veræ ſententiæ.

§. III.

9. Secundò probatur ratione deſumpta ex Ariſtot. in hoc lib. cap. 1. & ex D. Thoma ibidem; & 1. cont. Gen. cap. 13. quæ maioris claritatis gratia poteſt ad hanc formam reduci. Omne, quod ita mouetur vt ad quietem alterius quieſcat, non mouetur per ſe primò à ſe; ſed ab alio; ſed omne, quod mouetur motu Phyſico, eſt huiuiſmodi: ergo non poteſt eſſe per ſe primò mouens ſe ipſum; ſed neceſſariò debet moueri ab alio. Maior eſt certa; quoniam quod mouetur omnino, & per ſe primò à ſe, non dependet in ſuo motu ab alio; alioqui non moueretur per ſe primò à ſe; ſed ab illo alio, à quo dependet: ergo quantumuis aliud ceſſet moueri, non ſequitur iſtud debere quieſcere. Minor verò probatur ſupponendo id, quod ſuprà lib. præcedenti oſtendimus, ſcilicet omne, quod mouetur eſſe diuiſibile in plures partes. Tunc ergo ſic. Dato quòd vna harum pars quieſcat, tunc vel adhuc mouetur totum ſecundùm ſe totum, vel non. Non primum: quia inde ſequeretur, quòd ſimul moueretur ſecundùm ſe totum, vt ſupponitur, & non ſecundùm ſe totum: quia tantum moueretur ſecundum vnam, vel alteram partem: ergo debet dici ſecundum; quod ſcilicet ex quiete vnius partis ceſſet motus totius ſecundùm ſe totum; ergo iam ille motus non à ſe, ſed ab alio eſt, ex cuius ceſſatione ceſſat.

10. Confirmatur ex D. Thoma loco citato ex 1. contra Gen. Aliquid mouere ſe ipſum per ſe primò, nihil aliud eſt, quàm quod ſit ſibi ipſi per ſe primò cauſa ſui motus: ſed nullum mobile poteſt eſſe huiuſmodi: ergo, &c. Maior conſtat; tum, quia illud dicitur per ſe primum in quolibet genere, quod ſibi, & aliis eſt cauſa in illo genere: ſicut ignis eſt primus in genere calidorum; quia ſibi, & aliis eſt cauſa caloris: tum etiam, quia ſi non eſſet ſibi cauſa motus ſui ipſius, non moueretur per ſe primò à ſe; ſed ab alio. Minor verò etiam patet: quoniam id, cui primò conuenit motus, non debet in ſuo mouere, & moueri pendere à motu alterius: alioqui illi alteri, & non ſibi primò conueniret motus: quippè cum ratione illius moueretur: ſed omne mobile motu, de quo loquimur, cum ſit diuiſibile, pendet in eſſe totius à partibus, & in motu ſuo à motibus partium; & ideo ſi vna quieſcat, nequit ſe ipſum per ſe primò mouere: ergo non poteſt eſſe per ſe primò ſibi ipſi cauſa motus.

11. Hæc tamen ratio multis diſplicet, & ideo contra eam plura obiiciunt, ex quorum ſolutione vis rationis Ariſtotelis perſpicua manebit; ideoque in eis proponendis, & ſoluendis aliquantulum immorabimur. Et in primis Galenus obiicit: malè colligi ex eo quod aliquid quieſcat ad quietem partis, & moueatur ratione illius, non moueri per ſe: nam quod conuenit ratione partis, conuenit à principio intraneo, & per ſe. Vnde viuens mouetur per ſe, licet moueatur ratione animæ, vel ratione cordis.

Secundò obiicit Auicenna, teſte eodem D. Thom. rationem hanc inniti falſo, & impoſſibili fundamento, ſcilicet poſſe partem eius, quod ſecundùm ſe totum per ſe primò mouetur, quieſcere; quoniam ſi quidpiam per ſe primò ſic mouetur, implicat, vt omnes eius partes non moueantur.

Tertiò, Suarez 1. tomo ſuæ Metaph. diſput. 58. ſect. 3. num. 4. obiicit, quod licet ex quieſcere per ſe ad quietem alterius ſuppoſiti colligatur, totum illud non moueri per ſe primò à ſe, non tamen ex quieſcere ad quietem ſuæ partis: ergo, &c. Antecedens probatur: quoniam tunc totum non deſinit moueri per ſe primò, quia moueatur ab alio; ſed ex eo, quòd motus totius ſecundùm ſe totum non poteſt eſſe abſque motibus partium: quia conſurgit ex partialibus motibus omnium illarum & ab eis pendet: ſicut non deſinit totum habere ſecundùm ſe totam ſuam naturam, licet hæc pendeat à partialibus naturis partium.

12. Confirmatur ex eodem: nam aliàs eodem modo probaretur, non poſſe corpus per ſe primò moueri ab alio, quod eſt apertè falſum; cum cælum per ſe primò moueatur ab intelligentia. Sequela probatur: nam ſi ideo nihil ſe ipſum mouet primò: quia moueri ipſius pendet in genere cauſæ materialis à moueri partium; conſequens eſt, vt nec etiam aliquid poſſit ab alio primò moueri: quia in omni motu verum eſt, quod moueri totius materialiter à moueri partium pendet.

Quartò, nam partes non exiſtunt per ſe; ſed coëxiſtunt ad exiſtentiam totius; ergo non mouentur, aut quieſcunt per ſe; ſed ad motum, aut quietem totius: ſiquidem

ſiquidem eo modo aliquid mouetur, aut quieſcit, quod eſt: ergo potius partes pendent à toto, quàm econtrà. Vnde, malè infert D. Thom. totum non poſſe ſe per ſe ipſum mouere: quia in ſuo motu pendet à motibus partium.

13. Ad primum reſpondetur ex D. Thom. in præſenti, lect. 1. dictionem hanc *per ſe* dupliciter poſſe accipi. Primò vt eſt idem, ac *non per aliud*, qua ratione animal dicitur per ſe ſenſibile: quia hoc non habet ab alio. Secundò, vt eſt idem ac *non per accidens*: quo pacto homo dicitur per ſe ſenſibilis quia ſenſibilitas non conuenit illi per accidens, licet competat ei per aliud: ſcilicet ratione animalis. Inter iſtos autem modos conueniendi per ſe hoc eſt diſcrimen, quòd licet ſecundus ſit modus *per ſe*, non tamen conueniendi *per ſe primò*: at verò primus ille eſt modus conueniendi per primò: & ideo animali non conuenit, vt cumque eſſe per ſe ſenſibile; ſed per ſe primò.

Hinc ergo dicimus: quòd licet id, quod mouetur ratione ſuæ partis, moueatur per ſe; id eſt, non per accidens: non tamen per ſe, id eſt, non per aliud, vt ea ſe conſtat. Cæterùm Ariſtoteles in ſua ratione tantùm voluit oſtendere: totum non poſſe per ſe primò ſe ipſum mouere: quia hoc ipſo, quod moueatur per ſe primò à ſe, mouebitur, vel ab alio extrinſeco, vel ratione ſuæ partis integralis: ac proinde per aliud, & conſequenter iam erit diſtinctio realis inter mouens, & mobile. Diximus, *Ratione ſuæ partis integralis*: quia pars Phyſica per ſe ſumpta non eſt capax recipiendi motum propriè, & rigoroſè ſumptum: quippe quod eſt accidens; & ideò nec poteſt cauſare illum, vt tam ex dictis, quàm ex dicendis in hac eadem quæſtione ſatis conſtabit.

14. Ad ſecundam obiectionem reſpondetur ex eodem D. Thom. loco citato: aliquam conditionalem poſſe eſſe veram, cuius antecedens eſt impoſſibile, vt patet in iſta: *Si homo eſt aſinus, eſt animal irrationale*: Ariſtoteles autem non dixit abſolutè, poſſe idem ſecundùm ſe totum moueri quieſcente parte, ſed ſolùm quòd ſi illa quieſcente, quieſcit totum, iam non mouebitur per ſe primò, & ſecundùm ſe totum. Quæ ſanè conditionalis eſt euidenter vera, & ſufficiens ad colligendum totum illud, quod dicebatur à ſe per primò moueri, non ſic à ſe moueri; & per ſe conſequens mouere, & non mouere per ſe primò ſe ipſum, vt ex ratione facta & ex ſtatim dicendis conſtabit.

Tertia obiectio, & eius confirmatio, quam Suarez ex Ferrara deſumpſit, ideo conuincit illum, vt dicat: rationem hanc, quam D. Thom. ad eodem relatus, demonſtrationem à priori appellat, non ſolum talem non eſſe, verum rationes alias, non tanti ponderis, quas idem Suarez adducit, eſſe probabiliores.

15. Reſpondetur tamen ex eodem Ferrara, negando antecedens. Et ad probationem dicendum eſt: hoc ipſo quòd totum mouetur a ſe per ſe primò non debere quieſcere; etiam ſi vna illius pars quieſcat, ſed poſſe reliquas partes motu totius moueri. Alioqui mouere, & moueri non conueniret toti per ſe primò, vt benè notauit Albertus in præſenti: quia vt ex primo Poſteriorum conſtat, quod alicui per ſe primò conuenit, non per aliud ipſi competit, imò alius per ipſum; nec ab ipſo remouetur, quia remoueatur ab alio; nec tandem poteſt ad aliquo intrinſeco oriri impedimentum ad habendum illud: quamuis etiam ex alio capite ſequatur, vt iam diximus, totum illud mouere, & non mouere ſe per ſe primò, quæ eſt implicatio ab Ariſt. & D. Thom. intenta.

16. Ad confirmationem reſpondetur: totum debere per ſe primò moueri, ſi ſemel ponitur per ſe primò ſe ipſum mouere. Vnde ex remotione motus ab vna parte, non ſequitur remoueri motum à toto, vt explicatum eſt: at ſi mouetur ab alio, vel ratione alicuius partis integralis, non eſt neceſſe, vt per ſe primò, & omnino independenter à partibus moueatur; ſed ſatis erit moueri ratione illarum. Diximus, *Omnino independenter à partibus*: Quia licet in genere cauſæ formalis non dependeat ab illis (vt ſtatim dicemus) pendet tamen in genere cauſæ materialis; quatenus tam pars, quàm motus eius ſemper cenſetur eſſe materia totius, & motus illius. Vnde ſatis eſt prædicta prioritas ad hoc, vt abſolutè dicatur, quod ſecundùm ſe mouetur ab alio.

Ad quartam obiectionem reſpondetur: motum partium integralium pendere ſuo modo à toto in genere cauſæ formalis, quatenus ratione totius, ſeu in ordine ad illud habeat determinatam naturam, & ſpecificationem, ratione cuius ſunt capaces motus. Imò prædicta partes integrales habent à toto, tanquam à termino primario, & totali efficientis, quod coëxiſtant, & ita poſſint moueri: cum quo tamen ſtat, totum pendere à partibus, tam in eſſe, quàm in moueri in genere cauſæ materialis.

Soluuntur argumenta prioris ſententiæ.

§. IV.

17. SOlum ergo ſupereſt, ad argumenta initiò quæſtionis poſita reſpondere. Ad primum dicendum eſt: calorem ſtomachi eſſe vigoroſiorem in hyeme per accidens, & per antiperiſtaſim, quatenus frigus circunſtans contingit poros cutis, & impedit, ne calor interior viuentis ad extremas partes dilatetur, & (vt alij dicunt) detinet ſpiritus vitales, qui calidiſſimi ſunt, nè foras erumpant. Et idem dicendum eſt de frigiditate aquæ putei: quia ab aëre calido circunſtante impeditur frigus, ne exeat ſeu detinetur aqua, ne vapores frigidos à ſe ſpiret. Ita Galenus lib. in Aphoriſmos Hypocratis, & Ariſt. lict. 1. Problematum quæſt. 29. De quo latiùs in libris de generatione.

18. Ad ſecundum concedimus antecedens; & negamus conſequentiam; & ideo optima eſt ſolutio ibidem data. Et ad eius impugnationem reſpondetur partem illam primò alias mouentem (quæ quidem in animalibus ad minus eſt cor,) verè moueri duplici motu; nimirum eo quo reliquæ partes ratione illius, & ipſum totum mouetur, & inſuper motu dilatationis, & conſtrictionis; aliter tamen, & aliter: nam primò motum mouetur per accidens ad motum totius, quod ipſa mouet, eo ſanè modo, quo Nauta in naui exiſtens, illam mouet, & ad motum eius per accidens mouetur; at verò quoad ſecundum motum mouetur à principio extrinſeco, ſcilicet à generante, vt S. Thom. opuſc. de motu cordis expreſsè teſtatur, eo quod talis motus per modum quaſi proprietatis ad animal conſequitur. Vnde ad generans ſpectat illum efficere: quia qui dat formam, debet etiam (vt quæſt. ſequenti dicemus) dare conſequentia ad formam.

Ad tertium reſpondetur, negando antecedens: & ad probationem; voluntatem quoad intentionem finis moueri peculiariter ab authore naturæ, quoad electionem verò mediorum moueri à ſe: quia antè volitionem finis non præceſſit alia volitio, per quam fuerit in actu: ſicut reſpectu mediorum, ab quæ præceſſit volitio finis. Quam doctrinam ſæpè repetit D. Thom. 1. 2. quæſt. 8. 9. & 10.

19. Ad illud verò de Intellectu dicendum eſt: non ad quancumque intellectionem ſe mouere intellectum: ita vt non moueatur peculiariter ab alio; ſed ad intellectionem primorum principiorum, vel ad primam cognitionem, ex qua totus diſcurſus pendet, moueri ſpecialiter ab alio, ſcilicet ab authore naturæ: at verò ad cognitionem concluſionum moueri à ſe. Et ratio huius differentiæ eſt: quia reſpectu primorum principiorum, aut prædictæ cognitionis, non habet intellectus aliam priorem cognitionem, qua prius ſit in actu, & ſe moueat: at verò reſpectu concluſionum iam prius eſt in actu per cognitionem primorum principiorum. Vnde cognitio illa ſe habet tanquam pars mouens: & intellectus, qui eſt in potentia ad cognitionem concluſionum ſe habet tanquam pars per ſe moto. In Angelis verò, cognitio ſui per propriam ſubſtantiam, tanquam per ſpeciem, eſt ab authore naturæ, vt colligitur ex D. Thom. 1. part. quæſt. 63. art. 5. & per illam eſt in actu ad cognitionem aliorum omnium; & iden ſe mouet ad cognoſcendum alia.

20. Adde, quòd licet daremus intellectum præcisè, vt informatum ſpecie intelligibili mouere ſe in aliquibus intellectionibus, & moueri præcisè ratione ſuæ entitatis: quia ratione ſui, & non informatus ſpecie intelligibili recipit intellectionem. Nihilominus non ob id dicendum eſſet: poſſe graue, per modum cauſæ principalis, mouere ſe localiter, vt habet grauitatem; moueri verò ſecundùm ſe: quia cum hic motus, & alij ſimiles per ſe requirant diſtinctionem partium in mobili ſecundùm quantitatem: ita ad minus requirunt diſtinctas partes integrales, quarum vna per ſe mouens, & alia per ſe mota: vel quòd aliud diſtinctum ſuppoſitum per ſe moueat omnes illas, vt in grauibus contingit.

Ad vltimum reſpondetur; tangere grauem illam difficultatem inter Philoſophos: an ſcilicet grauia, & leuia moueantur à generante; quam vt meliùs diſcutiamus, & pluribus difficultatibus inde ebullientibus ſatisfiat, ſequentem quæſt. excitamus.

QVÆSTIO II.

An grauia, & leuia moueantur à generante, vel à ſe ipſis,

placitum Scoti, & ſequacium.

§. I.

21. PRima ſententia aſſerit, moueri à ſe ipſis. Ita Scotus in 8. diſt. 2. qu. 10. Greg. diſt. 6. quæſt. 1. art. 3. Antonius Andreas 9. Metaph. qu. 1. Valeſius contron. 11. & 2. Phyſ. cap. 1. Albert. Saxonienſ. qu. 6. huius libri, Plaza 2. Phyſic. diſp. 5. q. 7. & Pereyra lib. 6. c. 16. & alij quamplurimi.

Probatur primò: effectus in actu poſtulat cauſam in actu, maximè ſi ſit talis cauſa efficiens: quia vnumquodque agit, inquantum eſt in actu; ſed quando mouetur graue, ſæpè non eſt generans, vt ex ſe conſtat: ergo talis motus non poteſt eſſe à generante: ergo eſt ab ipſo graui. Patet hæc vltima conſequentia: quia non apparet aliud, à quo talis motus cauſetur.

Confirmatur: quia cauſa mouens debet eſſe indiſtans, & approximata rei motæ: ſed generans ſæpiſſimè eſt diſtans à graui: ergo. Maior patet: nam alioqui non minus eſſet impotens ad mouendum quàm ſi non eſſet in rerum natura, ſicut ignis, qui eſt Rhomæ, non magis calefacit Compluti, quàm ſi non eſſet exiſtens.

Secundò: graue in ſuperioribus generatum (vt pluuia, vel grando) quo magis ad centrum appropinquat, & magis à generante diſtat, eo velocius mouetur, vt experientia teſtatur: ergo non mouetur à generante. Patet conſequentia: quia alioqui quo magis diſtaret ab illo, eo remiſſiùs moueretur: quandoquidem quodlibet mouens eo fortius, & velocius mouet, quo res mota minus diſtat ab illo, vt conſtat in ſagitta ſurſum proiecta.

22. Tertiò; motus grauium, & leuium actiuè procedit à grauitate, & leuitate; ſed motus hic non excedit virtutem harum qualitatum: ergo fiet ab illis principaliter, & non à generante. Maior eſt Ariſtotelis 8. huius operis c. 4. text. 32. vbi ſic inquit: *Ex graui fit leue, vt ex aqua aër: hoc enim poteſtate erat primum, & iam eſt leue, protinúſque aget, niſi aliquid impediat.* Et 4. Phyſic. c. 9. text. 85. ait: *Denſum, & rarum quatenus grauitate, & leuitate prædita ſunt, lationis eſſe efficientia.* Minor verò etiam conſtat: quia grauitas, & leuitas ſunt perfectiores, quàm motus ſurſum, & deorſum, & vbicationes per illas productæ: ergo nullum illorum excedit virtutem earum.

Confirmatur: nam inſtrumentum ſemper habet actionem præuiam ad actionem cauſæ principalis (vt conſtat in his, quæ ſuprà lib. 2. diſp. 12. qu. 2. latè diximus:) at non apparet actio præuia in graui ad actionem generantis: ergo non concurret actiuè: cuius oppoſitum probatum eſt, vel concurrit per modum cauſæ principalis.

Vltimò ſi propter aliquam rationem grauia, & leuia mouerentur à generante, maximè ob rationem D. Thom. ſcilicet: quia ad grauitatem, & leuitatem naturaliter ſequitur, ſecluſo impedimento, motus deorſum, & ita qui dat grauitatem, dat etiam conſequenter motum deorſum: ſed hæc ratio eſt nulla: ergo, Minor probatur: quia etiam ad calorem, qui eſt in igne, naturaliter ſequitur, ſecluſo omni impedimento, productio alterius caloris; & nihilominus illa calefactio non eſt à generante.

Quæſtionis controuerſia dirimitur.

§. II.

23. DIcendum tamen eſt: grauia, & leuia per ſe moueri à generante: per accidens verò à remouente prohibens: nunquam tamen à ſe ipſis. Ita Plato lib. 10. de legibus, vel de republica, & in Phædro, vbi ait: cui forinſecus eſt moueri, id omne inanimatum eſt; cui verò intrinſecus ſibi ex ſe, animatum. B. Albertus Magnus 8. Phyſic. tract. 2. cap. 4. in 3. diſt. 6. qu. vnica art. 3. Caiet. 1. p. q. 18. art. 1. Ferrarienſ. 4. contra Gent. cap. vltimo, Sotus lib. 8. Phyſic. q. 3. Soncin. Metaph. q. 7. Maſius lib. 8. huius operis cap. 4 diſp. de motu grauium, & leuium, q. 2. Suar. 1. tomo ſuæ Metaph. diſp. 18. ſect. 7. num. 21. & alij quam plurimi.

Probatur primo ex Ariſtot. lib. 8. huius operis text. 33. his verbis: *Quæcumque à ſe ipſis mouentur, ab aliquo mouentur, & quæ non à ſe ipſis, vt leuia, & grauia (aut enim à generante, & faciente leue, & graue; aut ab eo, quod impedientia & prohibentia prohibet.)* Explicuerat autem in verbis antecedentibus, quod remouens prohibent tantum mouet per accidens: generans verò per ſe: idque oſtendit exemplo pilæ repercuſſæ, quæ per ſe mouetur à proiiciente, per accidens verò à pariete.

24. Idem docet D. Tho. ibid. & alibi ſæpè vt 1. p. qu. 18. art. 1. in corpore & in ſolutione ad 2. dicens: *Corpora grauia, & leuia mouentur à motore extrinſeco, vel generante, qui dat formam, vel remouente prohibens, vt*

dicitur

dicitur 8. Phyſic. & ita non mouent ſe ipſa, vt corpora viuentia. Et 1. contra Gent. c. 27. vbi ſic ait: *Illa ſola per ſe mouentur, quæ mouent ſe ipſa compoſita ex motore, & moto, ſicut animata. Vnde hæc ſola propriè viuere dicimus. Alia verò omnia ab aliquo exteriori mouentur, vel generante, vel remouente, vel impellente.*

Et licet aſſertio hæc, quoad primam eius partem ſatis conſtet ex dictis quæſtione præcedenti: nihilominus peculiariter quoad eam (quoad ſecundam enim partem, ſcilicet grauia, & leuia moueri per accidens à remouente prohibens, ea ſe conſtat) ſi ex propriis principiis inadeat ratione deſumpta ex Ariſtotele, & D. Thom. quæ poteſt ad hanc formam reduci. Genitor alicuius grauis, & leuis priùs tribuit illi in inſtanti generationis proprium eſſe: ergo etiam eidem debet conferre, quidquid ad naturalem eius diſpoſitionem in eo inſtanti pertinet: alioqui in neceſſariis deficeret: cum id ſit veluti eſſentiæ corollarium, & generationis complementum: ſed ad naturalem diſpoſitionem grauium, & leuium, eiſque debitam, tam in eo puncto, in quo generantur, quàm in reliquo ſequenti tempore ſpectat eſſe in loco naturali, vt perſpicuum eſt: ergo hoc à generante eis tribuendum erit: & per conſequens motus, quo poſtea ſublato impedimento acquirunt ſuum locum, vel ſemel acquiſitum, & iterum deperditum, illum recuperant, erit à generante. Patet hæc vltima conſequentia: tum, quia ab eodem principio, à quo oritur aliquis terminus, debet eſſe motus ad illum, & recuperatio eiuſdem: tum etiam, quia aliàs generans deficeret in neceſſariis: nam cui incumbit tribuere aliquid in inſtanti generationis debitum, incumbit etiam, ſi impeditum fuerit, præſtare id, quod eſt via ad acquirendum, & recuperandum illud ſublato impedimento: cumque talis via nulla alia ſit præter motum, conſequens eſt, vt hic etiam à generante ſit.

25. Confirmatur, & explicatur. Emanatio paſſionum tribuitur generanti, ſiue dimanent in inſtanti generationis, ſiue poſtea ſublato impedimento: ergo etiam motui grauium, & leuium erit ſemper à generante. Patet conſequentia: quia ideo acquiſitio paſſionum eſt ſemper à generante: quia ſunt debitæ genito in inſtanti generationis: ſed etiam locus naturalis debetur graui, & leui in eodem inſtanti: ergo acquiſitio talis loci ſemper erit à generante.

Sed quia hæc ratio eſt proprium fundamentum huius ſententiæ; ideo placuit vnam, vel alteram obiectionem (ea eius enim ſolutione valdè elucidabitur) contra ipſam proponere. In primis enim obiici poteſt: hinc fieri, motum cordis non eſſe à generante: quoniam talis motus non eſt debitus in inſtanti generationis: nam motus nequit eſſe inſtanti: at hoc eſt falſum, vt quæſtione præcedenti diximus: ergo, &c.

Secundò è contrario obiicies: ſequi ea hac ratione, vitam actualem, quæ in operationibus vitalibus conſiſtit eſſe à generante: at hoc, vt conſtat ea dictis, eſt falſum, ergo, &c. Sequela probatur: quia talis vita eſt maxima viuentium perfectio, eiſque omnino debita: quoniam eſt ad minus veluti paſſio vitæ in actu primo, ſine qua conſiſtere nequit: ergo ad generans ſpectabit, hanc viuentibus tribuere.

26. Reſpondetur ad primum negando ſequelam: tum quia etſi in eo inſtanti talis motus non ſit; in eo tamen per vltimum non eſſe incipit: tum etiam, quia virtus illa motiua cordis motu dilatationis, & conſtrictionis eſt etiam principium quo contemperandi calorem cordis, & corporis per ſpirationem, & reſpirationem: quia ergo illud temperamentum caloris eſt naturalis diſpoſitio debita cordi in inſtanti generationis: ideò motus ille prærequiſitus ad illam temperiem poteſt, & debet tribui generanti. Tum denique quia motus iſte eſt quid neceſſariò conſequutum, & veluti paſſio animalis, vt iam diximus: & ideo non mirum, quod ſit à generante.

Sed vrgebis: hinc ſequi, reſpirationem animalis eſſe etiam à generante. Patet ſequela: quia in eo inueniuntur omnia, ratione quorum motus cordis tribuitur generanti: ſiquidem incipit extrinſecè in inſtanti generationis, & ordinatur ad temperandum calorem debitum in eodem inſtanti, & eſt valde neceſſarius ad vitam animalis tuendam.

Confirmatur: quia etiam actio nutritiua eſſet à generante, cùm ad tuendam eam quantitatem, quæ effectu debetur in inſtanti generationis, ordinetur.

27. Reſpondetur, negando ſequelam: non enim quiuis motus ordinatus ad tuendam, & conſeruandam perfectionem debitam viuenti genito, etiam in inſtanti generationis debet attribui generanti; ſed tantum is, qui in eo genere primus eſt: nam ſi alium priorem ſupponat, qui etiam modo ſibi debito neceſſarius ſit ad cæteros motus, & inſuper diſtinctionem partis per ſe mouentis, & per ſe motæ, ſupponat, non erit à generante: quia iam generans dedit genito ea omnia, quibus ſe per ſe ipſum poſſet mouere. Vnde, quia motus cordis eſt primus motus illius, & totius corporis: ideo petit, quod procedat tanquam à cauſa principali à generante, & non à corde, aut ab illis partibus corporis: nam ſi eſſet à corde, & idem eſſet mouens, & motum: ſicut ſi eſſet ab aliis partibus, iam non eſſet primus; ſed neceſſariò deberet alium ſupponere: vt ex dictis quæſtione præcedenti conſtat. Cæterùm, reſpiratio iam hunc primum motum ſupponit, & conſequenter partem per ſe mouentem diſtinctam à parte per ſe mota. Vnde non à generante; ſed à viuente debet procedere.

Quod etiam ex oppoſito in motibus grauium, & leuium cerni poteſt: in quibus motus ſurſum, & deorſum ſunt motus primi, qui conueniunt eis, vt talibus: nec ipſa grauia, & leuia habẽt omnia requiſita ex parte ſuarum partium, vt ſe moueant; & ideo forinſecus debent moueri. Per quod etiã patet ad confirmationẽ.

Ad ſecundam obiectionem ſatis conſtat ea modò dictis: nam vita actualis; ſeu operatio vitalis totius, vt totum eſt, ſupponit priùs natura vitam cordis; & ideo poteſt à ſe ipſo in actu ſecundo viuere, ſecus tamen cor, ſi loquamur de motu illo vitali; & primo, qui ei competit.

Occurritur argumentis primæ ſententiæ.

§. III.

28. AD primum primæ ſententiæ dicimus: ſatis eſſe manere virtutem generantis, quamuis ipſe perierit, vt patet in generatione viuentium: ſiue talis virtus concurrat inſtrumentaliter ad illum motum, vt contingit in exemplo allato, ſiue tantum ſit id, à quo talis motus emanat. De quo in ſolutione ad tertium. Per quod etiam patet ad confirmationem: ſufficit enim agens eſſe indiſtans à paſſo vel per ſe, vel per ſuam virtutem vno ex modis nuper dictis.

Ad ſecundum, concedendum eſt antecedens, & neganda conſequentia, & ad eius probationem dicendum eſt: eſſe veram, quando mouens mouet motu violento; ſecus verò quando mouet motu naturali: Et ratio diſparitatis ſumitur ex Ariſt. de Cælo text. 88. & D. Thom. ibid. lect. 17. nam quanto motus grauis violenter proiecti magis elongatur à proiiciente, tanto minus remanet de virtute, ſeu impulſu violenter impreſſo, & ſic motus fit tardior.

Cæterum, quanto graue magis appropinquat centro eſt in meliori diſpoſitione, vt recipiat motum à generante: nam cum inter corpora, & loca naturalia eorum ſit quædam affinitas: & ſimilitudo, quanto corpus propinquius ſuo loco, tanto minus habet de impedimentis, eſtque magis diſpoſitum ad hoc, vt à ſuo generante moueatur.

Quod quidem alijs verbis explicuit D. Thom. ſic: *Et ideo dicendum eſt cum Ariſtotel. quòd cauſa huius accidentis eſt, quod quanto corpus graue magis deſcendit, tanto magis confortatur grauitas illius: propter propinquitatem ad proprium locum* Quare, licèt cæteris paribus, quò mobile eſt propinquius motori, fortius moueatur: ſi tamen cætera non ſint paria; ſed cum maiori diſtantia coniungatur maior diſpoſitio, & aptitudo ipſius mobilis ad motum; tunc poterit, quo magis diſtauerit à generante, moueri velociùs ab illo.

29 Ad tertium reſpondetur primò, cum Ferr. 4. contra Gent cap. vlt. & qu. 9. huius lib. Capr. in 2. diſt. 6. qu. 1. art. 3. Maſ. loco citato, & pluribus alijs: eſſe valde probabile, iuxta mentem Ariſtot. grauia, & leuia moueri à grauitate, & leuitate tanquam à principio actiuo; ſed inſtrumentali, vt conſtat ex locis citatis in argumento. Quod etiam videtur expreſſe doceri à D. Th. 1. 2. q. 36. art. 6. & 3. contra Gent. c. 24. & in 2. diſt. 18. qu. 1. art. 2. his verbis, *Nam eodem modo omnes motus dicuntur naturales; ſed quidam propter principium actiuum intus exiſtens, vt motus localis grauium, & leuium.* Quod etiam repetit in 3. diſt. 22. q. 3. art. 2. quæſt. 1. & alibi ſæpè. Imò etiam ratio ipſa hoc ſuadere videtur: quia generans non poteſt mouere, aut operari, niſi ſit exiſtens, & indiſtans à paſſo, vel per ſe, vel per ſuam virtutum inſtrumentaliter, & loco illius concurrentem, vt conſtat in generatione viuentium.

Vnde, ad primam probationem contra hoc, dicendum eſt: quòd licet grauitas, & leuitas in eſſe entis ſint perfectiora, quam vbicatio in loco naturali; attamen ex ſe non habent vim ab hoc, vt per ſe, & ſine ordinatione ad agens præcipuum illam producant: & ideo eleuantur, vt operentur pluſquam ex ſe, & ex ſua virtute poſſunt, vt contingeret in Angelo, ſi aſſumeretur vt inſtrumentum ad productionem hominis. Ad ſecundam probationem reſpondetur: eſſe ibidem actionem præuiam, ſcilicet ſeiſſionem aëris, aut medij.

30 Vel Secundò reſpondetur cum Sot. in preſenti. q. 3. Iab. q. 9. Sonc. Metaph. q. 6. Tol. lib. 2. Phyſ. q. 2. & alijs quamplurimis: eſſe etiam valdè probabile, grauitatem, & leuitatem non eſſe principium rigorosè effectiuum, adhuc inſtrumentaliter prædicti motus; ſed ſolum generans eſſe cauſam immediatam, & rigorosè effectiuam illius, atque ita prædictas qualitates concurrere per modum principij paſſiuè diſponentis mobile, vt meliùs moueatur à generante.

Et videtur eſſe valdè ad mentem Philoſophi: nam loco citato in argumento ex 8 Phyſic. ſic concludit. *Illud ergo perſpicuum eſt, nihil horum ſe ipſum mouere, motúſque principium hac habere; non mouendi quidem, nec faciendi: ſed accipiendi, & quaſi ferendi.* Vnde D. Tho. lib. 2. de Cæl, text. 9. referens hoc teſtimonium Ariſt. inquit. *In corporibus autem inanimatis non eſt principium motus, actiuum, quod ſcilicet moueat; ſed mouentur ab exteriori mouente, quod eſt generans, vel remouens prohibens: interius autem habent principium motus paſſiuum, quo ſcilicet nata ſunt moueri: putta grauitatem, vel leuitatem, vt patet in 8. Phyſic.* & 2. Phyſic, lect. 5. inquit: *In corporibus verò grauibus, & leuibus eſt principium formale ſui motus ſed huiuſmodi principium formale non poteſt dici potentia actiua, ad quam pertinet motus iſte; ſed comprehenditur ſub potentia paſſiua: grauitas enim in terra non eſt principium, vt moueat, ſed magis vt moueatur.*

31. Diximus, *Non eſſe principium rigorosè effectiuum:* quia reuera motus ille, & eius terminus dimanant à forma ſubſtantiali grauis; necnon, & à grauitate per naturalem ſequelam: quia ille motus, & terminus naturaliter ſequuntur ad illas. Qui modus emanationis, licet non ſit vera actio, vt lib. 2. diſp. 10. num. 92. & deinceps diximus, reducitur tamen ad genus cauſæ efficientis.

Itaque, quia motus deorſum non datur ibidem per ſe; ſed per accidens, ex eo quòd graue impeditum eſt, ne ſuo loco naturali fruatur; & iam prædictus motus, quàm terminus per illum productus non fit, niſi vt complementum præcedentis facti eſſe: quia eſt in ordine ad tribuendum genito illam diſpoſitionem naturalem, quæ in inſtanti generationis debita eſt, & impedita, vel deperdita fuit; ideò tam motus, quàm terminus ille dimanat per naturalem ſequelam, & ex vi generationis grauis. Sed de his videantur quæ diſp. citat. num. 112. & deinceps diximus.

32. Ex quo etiam conſtat, nihil contra hæc obeſſe probationes ex D. Thoma & Ariſt. in 1. ſolutiones adductas: quia vel loquuntur de principio actiuo per naturalem emanationem, vel tantùm id dicunt exemplificando in prædicto motu. Ad quod ſatis eſt vti modo dicendi probabile ſicut etiam nihil obſtat probatio ibidem ex ratione petita: quia quoties motus, & terminus procedūt per naturalem reſultantiam, tunc quandiù manet ille terminus, ad quem naturali ſequela ſequitur motus, tandiu virtualiter manet virtus generantis, & eius actio generatiua in illo termino: nā illo priori termino poſito, ſtatim remoto impedimento ſequuntur natura neceſſitate cætera alia, vt loco citato diximus. Et ideò tam ille motus, quàm terminus oritur à generante, vt à præcipuo agente.

Adde, quòd id, à quo aliud dimanat, habet ſe aliquo modo vt inſtrumentum generantis: quia adhuc per emanationem non attingit illud, niſi vt ſubordinatum illi, vt agenti proprio, & principali. Vnde, non mirum, quòd grauitas & leuitas, à quibus iuxta ſecundum modum dicendi motus ſurſum, & deorſum per naturalem ſequelam dimanant: quandóque vocentur inſtrumenta generantis reſpectu.

33. Si quis tamen voluerit primum modum dicendi tueri, poterit ad teſtimonia Ariſt. & D. Tho. reſpondere: eſſe intelligenda de grauitate, & leuitate, vt ſunt effectus generantis, & diſpoſitione, ſeu proprietates naturales ex parte grauis ſe tenentes: non tamen vt ſunt virtutes generantis, & eidem ſubordinatæ in ordine ad prædictum motum. Et deſumitur hæc interpretatio ex D. Tho. opuſc. 2. de dimenſionibus interminatis: vbi poſtquam dixit: *Inde eſt, quòd quandóque hæ qualitates dicuntur principia actiua motus, inquantùm ſunt inſtrumenta generantis, quod, eſt mouens principale grauium, & leuium;* addit: *quandóque ſunt principia paſſiua: quia ſcilicet ſunt effectus generantis effectus enim inquantùm huiuſmodi habent rationem paſſiui.*

Nec hinc fit, vt per hæc verba modò relata omninò elidantur teſtimonia pro ſecunda ſolutione allata: quia opuſculum iſtud, non eſt certum eſſe D. Th. & ideò in operibus Romanis iuſſu Pij quinti editis fuit minoribus characteribus impreſſum: ſicut & alia, de quibus non eſt certum fuiſſe ab eodem Angelico Doctore conſcripta.

Ad vltimum patet ex dictis: nam ad calorem genitum non ſequitur productio alterius caloris, tanquam acquiſitio naturalis diſpoſitionis debitæ in illo inſtanti generationis, ad hoc, vt completè habeat

rationem.

ſationem effectus reſpectu generantis : qoia vnus calor non pertinet ad naturalem diſpoſitionem alterius. Cæterum, recuperatio loci naturalis eſt acquiſitio diſpoſitionis debitæ in inſtanti generationis : & ideò hæc tribuitur generanti ; ſecùs verò calefactio illa, qua calor genitus generat alium.

QVÆSTIO III.

VTRVM CAVSA EFFICIENT DEBEAT eſſe coniuncta paſſo, vt in illud agat.

ALij aliis verbis quæſtionem hanc diſcutiunt, inquireotes : an cauſa efficiens poſſit agere in diſtans, quin priùs agat in propinquum, & per medium? Sed reuera in idem vterque inquirendi motus incidit, vt intuenti patebit.

Sententia affirmatiua refertur.

§. I.

34. PRima ſententia affirmat, poſſe agens agere in rem diſtantem, quio priùs agat in propinquam, dummodo intra ſuæ actioitatis ſphæram ſit. Ita Auicena in ſuo lib. de Anima ſect. 4. cap. 4. pro esdem ſenteotia citans Hypocratem. Item Alexandee Afrod, 1. Met. commento 8. Scotus in 1. diſt. 27. & ibidem Ocham. Gabr. & alij Scotiſtæ. Probatur primò : ſi agens in rem diſtantem priòs agit in medium, & per medium : ſequitur, quodlibet agens agere ad quamcumque diſtantiam, maximè ſi non ſit ex parte medij reſiſtentia ; at hoc omnino falſum eſt : cum cuiuis agenti ſit per ſe aſſignata ſuæ actiuitatis ſphæra : ergo, &c. Patet ſequela : ſi enim ignis in hanc medij partem, & illa in aliam etiam agit, tunc, cum quælibet poſſet agere in partem ſibi proximam, fiet inde, vt hic ignis poſſit rem quantumuis diſtantem calefacere.

35. Secundò, agens naturale ſolet fortiùs agere in diſtans, quàm in propinquum : ergo non eſt neceſſe, quòd per medium agat ; & conſequenter, nec quòd ſit coniunctum paſſo. Secunda conſequentia ex ſe patet. Prima verò etiam conſtat : nam ſi per medium efficeret tunc fortiùs in propinquum, quàm in remotum influeret. Antecedens autem pluribus experientiis probatur : etenim ignis aliquando magis calefacit ſtupam paululum diſtantem, quam aërem propinquiorum ; & ideò illam comburit, non verò iſtum. Et ſimiliter, intenſiorem calorem producit in aqua exiſtente in lebete, quàm in ipſo lebete propinquiori ; cum ſæpè contingat, fundum huius eſſe frigidum, & aquam intra contentam feruere. Sicut etiam lucerna ardens plus calefacit parum olei intra papyrum incluſi, quàm papyrum ipſam, in tantum vt in illo oleo poſſint oua frigi. Et tandem, ſol plus caloris imprimit parieti diſtantiori, quàm aëri minus diſtanti : ergo agens naturale ſolet agere fortiùs in diſtans, quàm in propinquum ; & conſequenter non prius in hoc, quàm in illud agat.

36. Confirmatur, non ſolùm agens naturale agit fortius in diſtans, quàm io medium propinquius ; ſed ſæpè in diſtans operatur, nihil in medium operando : ergo, &c. Antecedens aliis experientiis probatur ; magnes enim attrahit ferrum diſtans, & non aërem medium. Torpedo piſcis ſtupefacit piſcatoris manum, ineptamque ad motum illam reddit, & tamen arundinem minimè torpeſcere faciet. Mulieres aliquæ pueros faſcinant ; non verò aërem intermedium, aut alios viros iam perfectos, minus ab eis diſtantes. Baſiliſcus à longè ſolo viſu interficit hominem, cum tamen viſio ſit actio immanens, nihil medio imprimens. Echeneis piſcis prætereuntem nauim remoratur, à quo & nomen Remoræ accepit ; cum tamen prætereuntem aquam minimè detineat : ergo, & cætera.

Tertiò, agens perfectiùs agit in paſſum ſibi ex directo obiectum, quàm in illud, quod ad latus eſt, etiam ſi hoc ſit magis propinquum agenti : ergo, &c. Antecedens patet : quia ſol partes exiſtentes ex directo magis illuminat, quàm eas, quæ ad latus ſunt, licet minus ab illo diſtent. Et ſimiliter manus obiecta igni per foramen, verbi gratia, fornaci ; maiorem ſentit calorem, dum ex directo, quàm dum ad latus ponitur etiam ſi ad latus poſita ſit minus diſtans à foramine fornacis.

Quartò, agentia, quò perfectiora ſunt, eo maiorem habent actiuitatis ſphæram : ergo non tantùm vbi ſunt ; ſed etiam vbi non ſunt agunt. Patet conſequentia : nam ideò vnum agens habet maiorem actiuitatis ſphæram, quàm alium : quia poteſt agere in remotiori loco, quandoquidem ſi in proximo tantùm loco cauſaret, nullam haberet maiorem ſphæram, quàm aliud.

Explicantur aliqua ad quæſtionis deciſionem neceſſaria.

§. II.

37. PRo huius quæſtionis deciſione oportet primò explicare, quid ſit agere immediatè, & quot modis contingat. A primo ergo facilè nos expediemus : quia certum omnino eſt, quòd agere immediatè nihil eſt aliud, quàm attingere effectum per ſe, & non medio alio. Nam ſicut proprium eſt agentis actualis attingere effectum : ita agentis immediati, vt per ſe, ſeu non mediante alio illud attingat.

Vt autem ſecundum explicemus, notandum eſt primò, dupliciter poſſe aliquid agere immediatè, ſcilicet immediatione ſuppoſiti, & immediatione virtutis. Illud agit immediatione ſuppoſiti, quod per proprium ſuppoſitum attingit effectum, & non medio alio ; vt dum ignis calefacit lignum ſibi contingens : quia tunc per proprium ſuppoſitum, & non per alienum imprimit illi calorem : at agere immediatione virtutis, eſt per virtutem propriam ſibi connaturalem, & non per virtutem acceptam ab alio producere effectum ; vt ſol, qui virtute ſuæ lucis in hæc inferiora operatur, dicitur immediatè immediatione virtutis in illa influere. Vterque autem motus immediatè agendi coincigit aliquando in eodem agente, & aliquando diuiſi ſunt. Primum cernimus in exemplo oppoſito ignis, qui per proprium ſuppoſitum, & per propriam virtutem contingit paſſum : ſicut & ſecundum io ſecundo exemplo apparet. Ex quo ſit, duplicem inter agens, & paſſum eſſe contactum, alium virtutis, qui contactus virtualis dici poteſt, ad quem tantùm requiritur, quòd virtus ſaltem diffuſa, per quam cauſa agit, contingat paſſum. Alium verò ſuppoſiti, ad quod neceſſaria eſt indiſtantia, & coniunctio ſuppoſitorum agentis, & paſſi.

38. Secundò notandum eſt, duo eſſe agentium genera. Alia, quæ per virtutem à ſe diffuſam ſuos attingunt effectus, quod in ſole cernimus, nam per influentiam quamdam à ſe emiſſam tanquam per inſtrumentum operatur in res diſtantes, qui modus agendi conuenit agentibus corporeis ; dum non operantur in paſſum ſibi immediatè coniunctum. Alia verò ſunt, quæ non per virtutem à ſe diffu-

ſam; ſed intra ſe contentam agunt, vt in cauſa creante contingit; quæ non per virtutem actiuam, quam foras emittat; ſed ſuam omnipotentiam, ſeu intellectionem, & volitionem efficit: qui etiam operandi modus agentibus corporeis, vt iam innuimus, ſuo modo competit, quando ſimultatem habent cum paſſis, circa quæ operantur.

Diximus *ſuo modo*: quia cauſa creans, nec per virtutem à ſe diffuſam, nec per actionem formaliter tranſeuntem agit: at verò corporea, quando agunt in externam materiam, ſemper influunt per actionem tranſeuntem à ſe diffuſam.

Ex mente Ariſtotelis, & Diui Thomæ quæſtio reſoluitur.

§. III.

39. Dicendum ergo eſt primò. Ad hoc vt cauſa efficiens principalis poſſit ſuum effectum producere: neceſſe eſt, vt ad minus contactu virtuali, ſeu virtutis attingat paſſum, circa quod operatur. Ita Ariſtoteles in præſenti aſſerens: quòd agens, & paſſum debent eſſe ſimul, ſeu coniuncta inter ſe: quod ad minus ita verificandum eſt, nimirùm vt agens, vel per ſe, vel per ſuam virtutem ſit paſſo coniunctum. Quod etiam à fortiori Diuus Thomas & Authores pro concluſione ſequenti citandi tenent.

Ratione deinde deſumpta ex Ariſtotele, & Diuo Thoma in hoc libro capite 2. & ex inductione per omnia agentia, omniumque actionum genera confecta probatur: nam ſi agens ſit immanens ſatis conſtat, non poſſe à paſſo diſtare: ſi verò actio ſit tranſiens, nimirum generatio ſubſtantialis, ſemper agens tangit paſſum per virtutem ſeminalem, ſeu quaſi ſeminalem: ſi ſit nutritio, & augmentatio, ſemper id, quod ſe nutrit, & augeſcit, priùs ſibi cibum coniungit, quàm illum in propriam ſubſtantiam conuertat: ſi ſit alteratio, ſatis conſtat elementa non ſe alterare, niſi ſint inter ſe ſaltem ſecundùm ſuas virtutes coniuncta. Quæ verò mouentur localiter, aut ſunt viuentia, & hæc cum ab intrinſeco moueantur, manifeſtum eſt, virtutem motricem agentis paſſum contingere: aut ſunt inanimata, & hæc ſi naturaliter moueantur, ſemper ſunt ſimul cum virtute agentis, eo modo, quem quæſtione præcedenti explicuimus. Si verò violenter moueantur, tunc motus hic fit ab impulſu eiſdem à proiiciente impreſſo: ſicut quoties ab aliquo attrahuntur: toties hoc fit media aliqua qualitate, per quam ab attrahente continguntur: ergo iam quoduis agens debet ſaltem per virtutem, per quam agit, paſſum contingere. Patet hæc vltima conſequentia: quia ad actiones, agentia numerata reducuntur omnes ſpecies actionum, & agentium, vt intuenti patebit.

40. Ex quo inferendum, & dicendum eſt ſecundò: non ſolùm eſſe neceſſarium contactum virtutis inter agens, & paſſum; ſed vltra hoc deſiderari (ſaltem naturaliter loquendo contactum ſuppoſiti: etiam ſi tale ſuppoſitum ſit infinitæ virtutis. Ita Ariſtoteles, & D. Thomas locis ſtatim referendis, & ex antiquis Philoſophis Themiſtius in ſua Paraphraſi ſuper librum 12. Metaphyſic. Philoponus 1. de Anima, ad text. 4. & 5. Meteor. paulò poſt principium, & cum his cæteri interpretes tam antiqui, quàm iuniores præter citatos pro oppoſita ſententia, & ex Thologis Capreol. in prim. diſtinctio. 37. quæſtion. 1. artic. 1. concluſ. prim. & artic. 1. in ſolutione argumentorum, Argent. ibidem quæſtione prima artic. 1. D. Bonauentura ibidem in prima parte diſtinct. articul. 2. quæſt. 1. Ferrara 3. contra gentes capite 68. Caietan. prima part. quæſtion. 8. Comment. eiuſdem artic. quæſtionis 8. necnon Bañez, Zumel, Nazarius, & Molin vbi etiam Ægidius Durand. quæſtion. 1. Ricard. articul. 1. quæſtion. 1. Henricus in ſumma articulo 3. quæſtion. 5. Antiſiodor. libro primo ſummæ cap. 15. quæſt. 1. ad 2. & plures alij.

Sed antequam aſſertionem probemus, oportet eam explicare: nam aliter in agentibus primi, & aliter in agentibus ſecundi generis ex his, quæ in ſecundo notabili retulimus, intelligenda eſt: quia agens per virtutem à ſe diffuſam non eſt neceſſe, quòd per proprium ſuppoſitum contingat paſſum; alioquin non ageret per virtutem à ſe diffuſam, vt patet in igne calefaciente lignum ſibi coniunctum. Quapropter iſtis agentibus ſatis eſt, vt ſuppoſitum aliud, quod ſit ipſorum inſtrumentum, & in quo ipſa quaſi virtualiter reſident, ſint paſſo coniuncta, & ita per hoc ſaluatur, quòd non agunt in rem diſtantem, quin priùs in propinquam agant. Propter quod notanter in concluſione non addimus, eſſe neceſſarium contactum propriorum ſuppoſitorum, ſed ſolum contactum ſuppoſitorum. Cæterùm in agentibus per virtutem in eiſdem exiſtentem, neceſſarium eſt, vt per proprium ſuppoſitum contingant paſſum: quod quidem ſaltem connaturaliter loquendo, eſt ita indiſpenſabile, vt nunquam ſufficiat contactus alterius ſuppoſiti, ad hoc vt agentia iſta effectum aliquem paſſo imprimant.

41. Aſſertio hæc ſic explicata eſt expreſſa Ariſtot. in hoc lib. cap. 2. his verbis. *Primum autem mouens non vt id, cuius cauſa; ſed vnde principium motus eſt, ſimul cum eo eſt, quod mouetur. Simul autem dico: quia nihil inter ipſa eſt, hoc autem commune eſt in omni quod mouetur, & quod mouet.* Quem locum exponens Diuus Thomas ſic ait. *Intelligit autem hoc de immediate mouente; & ideo dixit, primum mouens, vt per primum ſignificetur immediatum mobile, non autem id, quod eſt primum in ordine mouentium, & dictum eſt communiter, quòd mouens, & motum ſunt ſimul, & non ſpecialiter de motu locali: quia hoc eſt commune in omni ſpecie motus, quod mouens, & motum ſint ſimul modo expoſito.*

42. Deinde, ratione probatur: quia neceſſe eſt, modo ſaltem dicto, virtutem actiuam eſſe coniunctam actioni: quia producit effectum: ergo etiam eſt neceſſe, eodem modo eſſe coniunctam ipſi effectui: ergo & opus erit ſuppoſitum, quod mediatè, ſeu proximiùs agit per hanc virtutem eſſe coniunctum per ſe ipſum eidem effectui. Antecedens probabur: tum experientia: nam dum ignis calefacit aërem ſibi contiguum; tunc calor ignis, & actio calefactiua ſe contingunt: & rurſus cum medio eodem aëre calefacit lignum, oportet vt illa actio aëris calidi, & calor eius ab igne immediatè acceptus, in cuius virtute operatur, ſe inuicem tangant. Tum etiam, quia cauſalitas vniuſcuiuſque cauſæ eſt id, quo tanquam actu ſecundo cauſa proximè, & intrinſecè attingit effectum, impoſſibile autem eſt id, quo cauſa attingit effectum, eſſe ſeparatum ab ipſa cauſa. Tum deindè; quia virtus, quia agens proximius immediatè, & proxime tanquam principio, quo, concurrit ad effectum, debet eſſe ipſi agenti coniuncta: ergo maiori ratione cauſalitas, cum ſit, id quo prædictum agens immediatè tanquam actualitate ſecunda concurrit ad effectum, debet eidem agenti coniungi. Tum denique: quia actio eſt cauſalitas efficientis cauſæ, ita vt ſit ipſa datio, & communicatio, quia agens communicat ſuam entitatem effectui: ergo debet eſſe coniuncta entitati, & actualitati agentis ſaltem proximioris: quia non poteſt aliqua entitas communicari, & dari

formaliter

formaliter per id, quod eſt ab ipſo omnino ſeparatum, & diſtans: ſicut communicatio paſſiua, ſiuè potius participatio non poteſt eſſe omninò ſeparata ab eo cui conuenit.

43. Ex quo ſuadetur, tum prima conſequentia præcipui enthimematis: quia ſi actio, quæ eſt productio effectus, & ipſa datio, & communicatio eſſe, & entitatis reſpectu illius, non poteſt non eſſe coniuncta cum eodem ſiue per inhærentiam, ſiue per identitatem, ſiue per intimam aſſiſtentiam, vel tandem per propinquitatem talis coniunctio fiat: etiam virtus actiua, quæ eidem actioni eſt coniuncta, non poterit non coniungi cum effectu. Tum etiam ſecunda conſequentia: quia virtus, & ſuppoſitum cauſæ conſtituunt vnum principium totale attingens effectum; virtus quidem vt *quo*, & ſuppoſitum vt *quod*, & modo alibi dicto: ergo ſicut ex hoc prouenit: non poſſe virtutem vt *quo* attingere effectum, niſi ſuppoſitum vt *quod* attingat ipſum: ita proueniet, non poſſe virtutem, vt *quo* immediatè attingere effectum aliquem, niſi ſuppoſitum, vt *quod*, immediatè etiam attingat eundem effectum.

44. Tandem peculiariter, quoad agentia per virtutem à ſe diffuſam hoc ipſum ſuadetur: ſi enim inter ſolem, & aërem illuminandum corpus opacum, verbi gratia, terra collocetur, tunc aër à ſole non illuminabitur, ex eo ſolùm, quòd corpus opacum non illuminatur: ergo agens per virtutem à ſe diffuſam debet priùs in medio, & per medium agere, vt ita mediante illo corpore, quod contingit ſuppoſitaliter paſſum, poſſit in aliud influere: alioqui non obeſſet, quod corpus lucis incapax interponeretur, adhoc vt aër diſtans lucem reciperet.

Confirmatur primò: per medium denſius agit agens ad minorem diſtantiam, & per rarius ad maiorem; ergo ſignum eſt, quòd agit per medium; alioquin parum raritas, vel denſitas illius medij referret. Confirmatur ſecundò: ſi agentia naturalia poſſunt agere in diſtans, quin aliquid efficiant in medium: cur obiecta viſibilia diffundunt ſpecies per medium, vbi nullus actus vitalis exerceri poteſt, & non immediatè in ipſas potentias? Non enim alia ratio huius aſſignari poteſt, quàm quòd agens in rem diſtantem debet priùs in propinquis efficere, vt ita ſit aliquid, quod in virtute eius, & ſuppoſitaliter attingat paſſum.

Occurritur fundamentis oppoſitæ ſententiæ.

§. IV.

45. AD primum pro prima ſententia reſpondètur, poſſe eſſe adeò exiguam, & remiſſam formam accidentalem, vt nequeat agere: nam cum communicare ſe, ſit opus perfecti, non poterit qualitas, ſi ſit valdè remiſſa, hoc habere. Quare cum calor, verbi gratia, imprimat paſſo indiſtanti minorem gradum caloris, quam ipſe debet & illud paſſum rurſus imprimat alteri minorem adhuc calorem, & ſic de aliis; conſequens eſt, vt alicubi tandem ſiſtat actio: quia deuenitur ad calorem ita remiſſum, & imperfectum, vt nequeat agere.

Ad ſecundum reſpondetur: quòd licet medium, per ſe loquendo, fortiùs patiatur, quàm extremum diſtans aut aliud medium remotius, nihilominus per accidens poteſt contingere, vt aliquis effectus inde reſultet in parte remotiori, & non in proximiori. Vnde ad primum exemplum dicendum eſt: ideò ſtupam, & non aërem inflammari: quia ſtupa ex ſe habet maiorem diſpoſitionem ad talem inflammationem, & ita minùs reſiſtit, aër verò, quia ratione humiditatis maiorem præſtat reſiſtentiam; ideò non ita facilè in ignem vertitur. Per quod etiam ad ſecundum exemplum patet: terra enim ex eo quòd maiorem denſitatem habet, poteſt meliùs recipere calorem, quàm aër: imò calor remiſſior in ea exiſtens apparet maior, quàm intenſior, qui in altero corpore ſubtiliori eſſet, eo modo, quo calor ferri, in quo non eſt forma ignis; magis percipitur tactu, ſi ibi manus per breuiſſimam moram apponatur, quam ſi ea lem manu aër inflammatus percuteretur, & nihilominus certum eſt, intenſiorem calorem eſſe in flamma, quàm in illo ferro.

46. Ad tertiam experientiam reſpondetur cum Ariſtotele ſect. 4. problemate 5. & 8. ideò fundum lebetis, quando aqua adhuc eſt frigida, eſſe calidum, poſteà cum feruet, eſſe temperatum: quia in calefactionis initio calor detinetur in fundo lebetis, impediturque ab aqua frigida circumſtante, ne ſurſum aſcendat, eo modo, quo calor aquæ putei pro tempore hyemis ratione circumſtantis frigiditatis detinetur: at poſtea reſiſtentia aquæ ex vi calefactionis iam deuicta, reſpirat calor, ſeu aqua calida fundi lebetis, & aſcedunt exhalationes in partes ſuperiores eiuſdem aquæ; & ſic eius calor minuitur, & temperatur. Maximè quia aſcendentibus partibus aquæ calidioribus, deſcendunt propè fundum partes frigidiores, quippè quæ grauiores ſunt: quæ quidem ad calorem fundi temperandum non parum conducunt.

Et ſimiliter ad vltimam experientiam dicendum eſt: oleum ſtatim, ac calefit, facilè etiam rareſieri, & penetrari à vaporibus aſcendentibus; ſicut de aqua dicebamus, & partes eius priùs calefactæ, & ſubtiliores effectæ ſtatim aſcendunt, & aliæ craſſiores, & humidiores deſcendunt. Vnde ratione illius humiditatis reſiſtit igni, ne papyrum comburat.

47. Ad confirmationem negandum eſt antecedens, & ad primam experientiam dicendum eſt cum D. Thoma in præſenti cap. 2. magnetem attrahentem ferrum, id non præſtare, niſi diffundendo per aërem aliquam qualitatem, quæ tamen, non attrahit ſimul aërem: quia illa qualitas non eſt attractiua illius, & ipſe eſt ſubiectum incapax, ſicut ſpecies viſibiles recipiuntur in ſpeculo, & oculo: & tamen ſolùm oculum conſtituunt in actu primo ad videndum quia ſpeculum eſt incapax huius effectus. Per quod etiam patet ad ſecundam experientiam.

Ad tertiam reſpondetur ex Diuo Thom. 1. part. 117. art. 3. ad 2. & 3. con Gent. cap. 103. faſcinationem non prouenire ab ipſo actu videndi tanquàm à principio, quo alteratio illa fit; ſed ab aliqua qualitate maligna exiſtente in oculo, aut in aliis humoribus, quæ communicatur ſpiritibus, qui imaginatione, & attentione animæ commouentur, & ad oculos perueniunt, mediiſque illis ſpiritibus venenatis aër proximus inficitur vſque ad certam diſtantiam, indeque alteratio illa nocens prouenit. Nec mirum quòd qualitas maligna aëri impreſſa plus noceat infantibus, qui ob maximam corporis teneritudinem faciliùs recipiunt quamlibet impreſſionem. Ad alias verò experientias ex dictis in ſolutione huius confirmationis ſatis conſtat.

48. Ad tertium reſpondetur: id prouenire non ex alio quàm ex propria dictorum agentium natura, quæ talis eſt, vt licet priùs agant in propinquum, quàm in remotum: attamen cæter[is paribus], fortiùs influunt in rem ſibi è directo obiect[am], quàm in eam, quæ eſt ad latus: ſicut quod obiectum, quod à tergo exiſtens habemus, non poſſit immittere ad nos ſpecies, & videri, non aliunde prouenit, quàm ex natura rei viſibilis, quæ per ſe loquendo, non niſi per lineam rectam immittit ſpecies.

Aa

Ad quartum reſpondetur: ex eo vnum agens, quod agit per virtutem à ſe diffuſam, habere maioris actiuitatis ſphæram, quàm aliud: quia imprimit in paſſum ſibi proximius intenſiorem effectum: nam eo ipſo tam præcipuum agens, quàm hoc paſſum producit in paſſum aliud ſibi indiſtans maiorem effectum, & ſic de aliis, quàm ſint illi, qui producuntur ab alio agente habente minorem virtutem, minoremque actiuitatis ſphæram. Vndè quando finitur ſphæra actiuitatis huius, ex eo quòd effectus ab eo in parte indiſtanti productus, eſt valdè exiguus; tunc adhuc vltra extenditur actiuitas illius prioris agentis. Et hæc de hac quæſtione, & de toto hoc ſeptimo libro Phyſicorum.

LIBER OCTAVVS PHYSICORVM.

PROOEMIVM.

LIBER huic quamuis ordine poſterior, præſtantia tamen, & dignitate reliquos omnes longo poſt ſe relinquit interuallo. In eo enim Ariſtoteles de æternitate motus, temporis & mundi, ac tandem de primo, ſupremóque cunctarum rerum artifice ſermonem inſtituit. Quapropter ſi ad rerum dignitatem, de quibus in eo agitur, eſſet tantummodo attendendum, primus omnium tradendus fuiſſet. Attamen Ariſtoteles ordinem quem natura in ſuis operibus ſeruat, imitatus, ab imperfectioribus ad perfectiora proceſſit, & ex motus notitia ad primum motorem deuenit.

SVMMA TEXTVS TOTIVS LIBRI.

DECEM capita in hoc libro continentur. In primo, & ſecundo de perpetuitate motus Philoſophus agit, probans contra Antiquos, tam à parte ante, quàm à parte poſt eſſe perpetuum. Deindè, vt in ſequentibus capitibus probaret, dari vnum primum motorem, & mobile, à quo cætera dependeant; ideò in cap. 3. & 4. priùs oſtendit non omnia ſemper moueri, aut ſemper quieſcere, & quidquid moueatur, ab alio moueri. In quinto, & ſexto ſuadet, dandum eſſe quendam primum motorem, perpetuum, vnum, & tam per ſe, quàm per accidens immobilem. Et tandem dari aliquem motum primum, & perpetuum alicuius primi corporis ab eodem moti. In ſeptimo, vt explicet qualis ſit iſte motus, probat motum localem eſſe priorem cæteris, & præterea illum eſſe primum, atque perpetuum; ſi tamen ſit circularis: quia ſolus iſte in ſententia Philoſophi poteſt eſſe perpetuus, vt in cap. 8. oſtendit. In nono verò ſuadet, motum circularem debere eſſe continuum, cæteróſque alios in nobilitate excedere. Et tandem in decimo oſtendit, primum motorem eſſe virtutis infinitæ, carereque magnitudine, & conſequenter eſſe indiuiſibilem & incorporeum.

DISPVTATIO XXIX.

DE ÆTERNITATE MVNDI, ET DE PRIMO eius opifice, ac motore.

ACTVRI de æternitate mundi, & motus, necnon de primò motore, priùs explicabimus; an mundus fuerit, vel poſſit eſſe æternus à parte ante, vel à parte, poſt, & deindè de primo motore ſermonem inſtituemus, iuxta illud Apoſtoli ad Romanos 1. *Indiuiſibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta ſunt intellecta, conſpiciuntur, ſempiterna quoque eius virtus, & diuinitas.*

QVÆSTIO

Digitized by Google

QVÆSTIO PRIMA.

FVERIT-NE MVNDVS AB ÆTERNO CONDITVS.

1. ARISTOTELES in hoc libro pro certo habuit, mundum ab æterno fuiſſe, quem ſecuti ſunt Antiquiores Interpretes Simplicius, Auicenna, Auerroes hic. Quæ ſententia probatur primò. Poſita cauſa ex omni parte ſufficienti ad agendum, ſtatim neceſſariò ſequitur effectus: ſicut poſito ſole, ſtatim ſequitur illuminatio; ſed Deus eſt ab æterno ex omni parte ſufficiens cauſa productiua mundi: ergo & mundum ab æterno produxit.

Quòd ſi dicas: veram eſſe maiorem de cauſa naturali, & naturaliter operante; ſecùs verò de cauſa, quæ liberè agit, qualis eſt Deus: contra hoc eſt, quòd poſita actione, & productione, ſtatim terminus, & res per illam producta debet poni, ſiue actio illa à cauſa naturaliter, ſiue à cauſa liberè operante procedat: at actio creatiua Dei eſt æterna: ergo & mundus. Minor probatur: quia creatio eſt actio immanens diuini intellectus, & voluntatis: ergo neceſſariò debet eſſe æterna, quippè eſt realiter ipſe Deus.

Nec refert ſi iterùm dicas: Deum ab æterno voluiſſe mundi productionem; non tamen ita, quòd mundus eſſet æternus; ſed quòd in ſua æternitate voluerit illum pro tali, vel tali tempore ſaltem imaginatiuo eſſe. Nam contra hoc eſt: quia ſicut ſe habet voluntas noua ad antiquam volitionem, aut antiquum effectum: ita & voluntas antiqua ad nouam volitionem, nouumvè effectum, vt ex paritate rationis conſtare videtur: at noua voluntas non poteſt eſſe cauſa volitionis, vel actionis, aut effectus antiqui: ergo neque antiqua voluntas, actionis, aut effectus noui: ergo ex æterna Dei voluntate non potuit mundus nouiter, & temporaneè produci: proindéque, vel mundus fuit ab æterno conditus, vel Deus in tempore habuit nouam voluntatem creandi illum, quod implicat vt conſtat ex his, quæ 1. p. qu. 19. communiter dici ſolēt.

2. Secundò, motus non habuit initium: ergo nec mundus. Conſequentia eſt certa. Antecedens verò probatur: quia dato quocumque motu, neceſſe eſt, vt ad illum præſupponatur mobile, cumque hoc mobile fuerit priùs factum per alium motum, & ſic de aliis, vſque in infinitum, oportet vt ante quemcumque motum præceſſerit alius, & alius à parte ante; & conſequenter, quòd motus fuerit ab æterno.

Confirmatur; tempus eſt ab æterno: ergo & motus, in quo ſubiectatur. Antecedens probatur: quia ſi tempus incipit, erit verum dicere, quòd antea non erat: ſed in illo *antea* ſignificatur tempus, quod implicat: ergo ne in hoc abſurdum incidamus, debemus negare initium tempori.

Tertiò, de ratione boni eſt ſe aliis communicare, eſt *enim bonum* (vt inquit D. Dionyſius) *diffuſiuum ſui*: ergo de ratione ſummi boni eſt, ſe creaturis communicare ſummè: ergo debuit mundum ab æterno producere. Patet hæc vltima conſequentia: quia niſi ab æterno mundum produceret, non ſummè ſe creaturis communicaſſet: quandoquidem productio, & communicatio ab æterno eſt maior, quàm temporalis.

3. Dicendum tamen eſt, mundum no fuiſſe ab æterno: ſed de nouo incepiſſe. Hæc eſt de Fide: nam Geneſ. 1. dicitur: *In principio creauit Deus cælum, & terram.* Et Prouerb. 8. *Antequam quidquam faceret, à principio.* Et inſuper definita eſt in Concilio Lateranenſi 1. & 2.

Et quidem ſatis decens, & conueniens fuit, mundum de nouo incepiſſe: tum vt creaturæ nullo modo eſſent creatori in duratione æquales: tum vt oſtenderetur creatorem illis non indigere; ſed potiùs eas ab ipſo eſſentialiter quoad ſui productionem, & conſeruationem pendere: iuxta illud Pſal. 15. *Deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges.* Tum etiam ne aliquis de creaturarũ productione dubitaret, aut à Deo ex naturæ neceſſitate, & non liberè fuiſſe productas, arbitraretur. Tum denique, vt vnà cum libertate diuina oſtenderetur eius potentia: quia non ſolùm ex nihilo; ſed tempore ſibi placito omnia produxit. Nec aliàs ad hoc confirmandum oportet adducere rationes: quia quæ ex mera Dei voluntate pendent, non poſſunt ratione naturali demonſtrari, vt oſtendit D. Thom. 1. part. qu. 46. art. 2.

4. Ad primum pro ſententia Ariſtot. (quem in hoc erraſſe mirum eſſe non debet, cum lumine Fidei deſtitutus fuerit.) benè reſpondetur ibidem, & ad impugnationem diſtinguenda eſt maior: & ſi in ea fiat ſermo de actione libera, & infinitæ virtutis, qualis eſt actio Dei, neganda eſt: nam ſicut ſe ipſa non obſtante quòd ſit immanens, potaſt attingere effectum ad extra, quia eſt infinita in genere actionis; ita ob eandem rationem poteſt illum attingere, eo tempore, quo Deo illam elicienti placuerit; quamuis illa intellectio, & volitio, ſit multò antiquior, quàm productio effectus. Si verò de actione creata & finita intelligatur, tunc poterit concedi.

Ex quo ad impugnationem contra ſolutionem ſecundo loco ibi datam reſpondetur: proportionem illam volitionum ſic eſſe intelligendam; nimirum quòd ſicut voluntas, quæ nunc incipit, non poteſt antiquã, & præteritam actionem, aut effectum producere, cùm effectus nequeat eſſe prior ſua cauſa: ita voluntas antiqua, quæ iam præteriit, non poteſt nouum effectum actu in executione producere: quia cauſa efficiens debet exiſtere in eo tempore quo cauſat, hoc tamen nihil contra nos: quia voluntas, & volitio æterna Dei ſemper eſt: & ita optimè poteſt eſſe cauſa noui effectus.

5. Ad ſecundum reſpondetur: non omne mobile factum fuiſſe per motum, ſed aliqua eſſe facta per creationem, quæ quidem rationem motus minimè participat, quippè quæ eſt ex nullo præſuppoſito ſubiecto.

Ad confirmationem patet ex dictis: ad hoc enim vt verum ſit, motum, tempusvè incepiſſe, neceſſe non eſt, quòd aſſignetur tempus poſitiuum, quod præceſſerit; ſed ſatis eſt, quòd deſignetur æternitas, vel tempus imaginarium, in quo verum, & reale tempus illud non fuerit.

Ad tertium reſpondetur: quòd licet ſit de ratione ſummi boni eſſe ſummè, & omnibus modis poſſibilibus communicatiuum ſui; non tamen actu ſe ita communicare: quia cum liberè agat, poteſt ſua ſumma ſapientia & libertate eos communicationis modos eligere, qui ſibi placuerint, quoſque magis expedire iudicauerit. Vnde Deus ob eas, quas in concluſione diximus rationes, & ob alias plures, quas perſpicaciſſimo ſuo intellectu vidit, potuit temporaneam ſui communicationem eligere.

QVÆSTIO II.

An mundus prout nunc eſt, poſſit ex ſolo concurſu ordinario Dei in æternum à parte poſt durare.

6. PRo tituli intelligentia notandum eſt primò: conſultò in illo additam eſſe illam particulam: *Ex ſolo concurſu ordinario Dei*; nam per potentiam Dei abſolutam certum omninò eſt, poſſe ſine fine durare: ſicut etiam non inquirimus de aliquo indiuiduo ſignato, & in particulari: nam quod fuerit corruptibile, ſi ſuæ naturæ relinquatur, tandem peribit. Incorruptibilia verò ſemper durabunt. Quare ſolùm eſt quæſtio: an licet connaturaliter loquendo, quoduis indiuiduum determinatum, & corruptibile ſit neceſſariò periturum; attamen huic poſſit aliud indiuiduum, & iſti aliud, & ſic in infinitum, ſuccedere; & ita mundus quoad ſuas ſpecies in æternum conſeruari queat.

7 Secundò notandum eſt, conſultò etiam in titulo poſitum eſſe particulam illam: *an poſſit à parte poſt in æternum durare*: non verò inquiſitum fuiſſe, an re ipſa ſit duraturus: nam certum eſt cœlos, elementa, & homines non omninò perituros, vt communiter tradunt Theologi: quia cœlum ea ſe eſt perpetuum, & vt optimè notauit D. Thomas: elementa ſecundùm ſe tota ſunt incorruptibilia, licet non ſecundùm partem: ſicut etiam homines ſecundùm partem, ſcilicet animam ſunt incorruptibiles, & ſecundùm totum compoſitum corruptibiles, Deus autem ſua virtute tunc ſupplebit, quod eis ea ſua infirmitate deeſt. Imò non vtcumque cœli, & elementa manebunt; ſed cum maiori perfectione accidentali: nam elementa minimè inter ſe diſſidebunt: & inſuper magna luce perfundentur: lux verò cœlorum pro cuiuſque cœli dignitate intendetur: *Erit enim lux lunæ ſicut lux ſolis, & lux ſolis erit ſeptempliciter maior*, vt Iſaias cap. 3. ait. Quæ verba in proprio ſenſu interpretatur Hieronymus.

8 Et ſimiliter certum eſt: motum cœli, & tempus in die iudicij ceſſatura, iuxta illud Iſaiæ 66. *Non accedet vltra ſol tuus, neque luna minuetur*: conſtat autem, quòd ſi motus cœli permaneret poſt diem iudicij, tunc ſol verè tenderet ad occaſum, lunáque pateretur accretiones, & decretiones. Similitérque Apocalypſis 10. legimus: *Angelum iuraſſe per viuentem in ſæcula ſæculorum; quod tempus non erit ampliùs*: ſicut etiam certum eſt cætera alia mixta peritura: quia omnia illa propter hominem quodammodo facta ſunt, vt indicat ſcriptura Geneſis 1. & Pſal. 8. & Deuteronomij 4. vt docet Ariſt. in lib. de mundo ad Alexandrum, & ideò homine ad cœlos aſcendente, vel ad inferos deſcendente, cuncta hæc mixta ceſſabunt.

Quod autem in dubium vocamus, tantùm eſt: an mundus prout nūc eſt cum ſuis ſucceſſiuis generationibus, & corruptionibus, poſſit naturaliter ſine fine durare, ea eo quòd pereuntibus quibuſdam indiuiduis, alia, & alia in infinitum ſuccedant.

PLACITVM PLATONIS.

§. I.

9. PRo parte negatiua refertur Plato in Timæo, qui licèt aſſerat mundum, prout nunc eſt, in æternum duraturum, fatetur tamen oppoſitum ea natura ſua petere.

Probatur primò: Deus ex ſe non habet finem in eſſendo: quia non habuit initium: ergo quod illud habet, habebit finem, ſi naturæ ſuæ relinquatur: at mundus naturaliter habet initium, vt iam diximus: ergo, &c.

Secundò: quia aliàs mundus, qui eſt finitus, gauderet viribus infinitis: ſed hoc eſt falſum, vt ea dictis lib. 3. conſtat: ergo, &c. Sequela probatur: quia quod infinitè durat, habet virtutem infinitam, vt ſemper ſit; quandoquidem ſuperat omnem, & quamuis aliam virtutem, quæ ipſum deſtruere poterat.

Tertiò, principium interitus eſt compoſitio ex contrariis: ſed vniuerſum contrariis qualitatibus in in contrariis elementis reſidentibus conſtat: ergo naturaliter perit interire.

Tandem, humidum radicale acceptum in generatione viuentium eſt perfectiſſimum, quod ſi ſemel amittatur, non ita perfectum per nutritionem inſtauratur (vt Medici teſtantur:) ergo parentes ſemper filiis præſtabunt imperfectiorem ſubſtantiam, quàm ſit illa, quam à ſuis parentibus acceperunt: ergo aliquando virtus naturalis generatiua finietur: nam cum finita ſit, & quotidie per nutritionem imperfectior euadat, tandem abibit in nihilum.

10 Confirmatur primò: nam periodus vitæ hominum intra tempus, quod defluit ab initio mundi vſque ad ſæcula Dauid, ita minuta eſt, vt cum homines priſcis illis ſæculis milleſimum propè annum attingerent; nihilominus tempore Dauid octogeſimum regulariter non excederent: ergo tandem humanæ vitæ periodus minuetur, ita vt nihil prorſus homines viuant. Patet conſequentia: nam ſi in eo temporis decurſu adeò decreuit, cur ſi multa, longiſſimáque temporis interualla defluxerint, non ſic minuetur, vt nihil illius remaneat.

Confirmatur ſecundò ea hominum ſtatura, quæ initio naſcentis mundi ita magna erat, vt penè incredibilis eſſet eorum magnitudo, niſi teſtes grauiſſimi, quibus fides negari non poteſt, id teſtarentur, inter quos eſt Auguſt. 15. de Ciuitate Dei cap. 9. Plinius 8. de naturali hiſtoria cap. 16. & alij: ergo ſtatura hominum in dies fit minor: ergo ita minima tandem fiet, vt ſub illa eſſe nequeat anima rationalis, quam vera Philoſophia docet determinatam quantitatem poſtulare.

VERA SENTENTIA.

§. II.

11. NIhilominus dicendum eſt: vniuerſum hoc ſibi relictum, & ſolo Dei ordinario concurſu adiutum poſſe modo iam explicato in perpetuum à parte poſt durare. Ita Ariſtoteles, qui id non tantùm eſſe poſſibile; ſed re ipſa putauit eſſe euenturum: & licet omnes Catholici ab eo diſſentiant, ex parte qua ſentit reipſa fore perpetuum ſub eo ſtatu, quem nunc habet; vniuerſa tamen eorumdem Catholicorum ſchola ei aſſentitur: quatenus docet poſſe ex natura ſua ſine fine durare.

Aſſertio hæc, quoad cœlos quippè incorruptibiles, vt ea Ariſtotele, & omnibus Philoſophis conſtat, probatione non indiget. Quoad reliqua verò alia probatur ſupponendo, partes huius vniuerſi præter cœlos eſſe elemẽta mixta, viuentia imperfecta; necnon viuentia perfecta, quæ à ſuis ſimilibus petunt, & debent generari.

12 Hoc ergo ſuppoſito ſic ſuadetur: quia cum materia prima rerum ſublunarium ſit incorruptibilis, & nequeat perſiſtere ſine forma, debent remanere plures, & diuerſæ formæ, per quas exiſtat: ergo ad minus manebunt quatuor elementa, & ea conſequenter poterunt etiam manere tam mixta, & viuentia

Digitized by Google

uentia imperfecta, quæ non poſſunt generari à ſibi ſimilibus, quam viuentia perfecta, quæ à ſibi ſimilibus generari naturaliter debent. Antecedens probatur: quia nulla ſpecies eſt ita potens, & actiua, vt omnem rem creatam poſſit in ſuam naturam côuertere, eo quòd contraria agentia, quæ ſunt innumera reſiſtant. Prima verò ex duabus vltimis conſequentis, ſcilicet quoad elementa, patet; tum quia hæc ſunt talis naturæ, vt licet ad inuicem pugnent, & vnum ab alio ex parte ſuperetur, nunquam tamen omnino, & ex toto pereunt: ſed elementum illud, quod ſemel deuictum eſt, poteſt recuperare (modo alibi inſinuato) id quod amiſit, & iterùm contrarium inuadere, deuincere, & illatum damnum rurſus reſarcire. Tum etiam quia cum tot hucuſque præcerint ſæcula, nihilominus in eadem magnitudine, eodemque ſitu ſemper durant: quod quidem non parum indicat, poſſe eodem modo in æternum durare.

Secunda verò conſequentia quoad primam eius partem, ſcilicet quoad mixta, & viuentia non potentia generari à ſibi ſimilibus, ſatis conſtat: nam cum motus cœli, & influxus elementorum poſſit eſſe perpetuus, vt ex dictis patet; fit inde, vt perpetuò poſſint in terra, aqua, & aëre generàri omnes mixtorum ſpecies, quæ virtute prædictæ influentiæ generantur. Conſtat autem, ea mixta, quæ non petunt à ſibi ſimilibus generari, poſſe virtute talis influentiæ (modo tamen ſoprà lib. 2. inſinuato) produci.

13. Ex quo etiam ſecunda pars eiuſdem conſequentiæ, ſcilicet quoad viuentia perfecta, & potentia à ſibi ſimilibus generari, vt ſunt leones, equi &c. ſuaderi poteſt. Nam ſicut tot à ſæculis propagari continuò potuerunt, ita vt nulla vnquam ſpecies ex toto defecerit: ſed deficientibus aliis formis in materia ipſa proprias, & ſibi ſimiles formas in illam introducant, ſic poterunt ſemper durare, vt modò de elementis ob hanc rationem dicebamos: maximè, quia ſæpè videmus filios ob peculiares cœlorum influentias, & aliarum cauſarum naturalium virtutes euaſiſſe multoties prociores, quàm ipſi parentes. Quod quidem indicat virtutem generatiuam animalium perfectorum non ita in dies minui, nec debilitari, vt damnum quod à contrario ſoſcipit, non poſſit ex benigna aliarum cauſarum influentia reſarciri: ergo poterunt naturaliter horum animalium ſpecies in perpetuum propagari; & conſequenter ad ipſum de vniuerſo hoc dici debet.

Confirmatur, ex eo quod iuxta Dei ordinarium legem vnus Angelus præeſt conſeruationi cuiuſlibet ſpeciei (vt multi Theologi volunt) hæc autem Angelica cuſtodia valde ad talis ſpeciei propagationem cooducit.

Occurritur argumentis initio poſitis.

§. IV.

14. AD primom pro ſententia Platonis reſpondetur negando antecedens: Angelus enim perire non poteſt naturaliter loquendo, & tamen ortum & ioitium habuit, & licet id, quod ex natura ſua petit numquam incipere (quod ſolo Deo conuenit) petat etiam neceſſariò hoc, quod eſt numquam deſinere: at contrà non valet, vt argumentum intendit.

Ad ſecundum neganda eſt conſequentia: quia ad hoc, vt aliquid in perpetuum duret, non eſt neceſſe, vt habeat virtutem infinitam: nam poteſt hoc contingere, vel ex defectu contrariarum qualitatum, vt in Angelis, aut ex perpetua ſucceſſione vnius indiuidui poſt aliud, vt ex dictis patet.

Ex quo ad tertium conſtat: ſolùm enim conuenit, dici ſingula indiuidua corruptibilia cuiuſcumque ſpeciei tandem fore peritura; ſed non vniuerſam ſpeciem, vt explicatum eſt.

15. Ad quartum reſpondetur: quòd, etſi gratis daremus humidum radicale in generatione acceptum eſſe imperfectus eo, quod generans habet: nihilominus argumentum non conuincit intentum: quoniam vt dicebamus, vel ex benigna cælorum influentia, vel aliis multes de cauſis accidentalibus in inſtanti generationis accurrentibus, ſæpè filij commonicant ſuæ proli humidum radicale perfectius illo, quod à propriis parentibus acceperũt, & conſequenter in dies minimè virtus naturalis generatiua decreſcit: ita vt filius ſit deblilior parente, & ſic deinceps.

Ad confirmationem reſpondetur, quòd conuinceret, ſi periodus vitæ hominum eo ſemper, & in dies minuta fuiſſet, quò variæ, & diuerſæ generationes ſuccedunt: at oppoſitum conſtat, nam à tempore Dauidis vſque ad præſens eadem ſolet manere periodus vitæ hominum, qui multotiea ſeptuageſimum, vel octogeſimum annum attingunt, quem ſæpè eſſe terminum illius ſæcoli idem Pſaltes innuit Pſalm. 89. *Si ampliùs in potentatibus actoginta anni, &c.*

16. Ratio autem, ob quam primi nomines diu vixerunt, multiplex eſſe poteſt: optima ſcilicet primorum parentum noſtrorum complexio; quippè à Deo immediatè fabricata: magna tum Medicinæ, tũ Aſtrologiæ hominum illius temporis notitia, qua & vtilia quærere, & nociua quælibet vitare ſciebant; & ideò meliùs poterant præcauere, & fugere ea, quæ generationem impedire poterant. Item fæcunditas terræ, quæ cum primo excolitur, fœcundiſſimos fœtus producit: benignior fortè aſtrorum aſpectus, creditu enim dignum eſt, benigniſſimum fuiſſe in prima cœlorum conditione. Et quod præcipuum eſt author naturæ ſua prouidentia adeò diuturnam vitam hominibus illius ſæculi conceſſit, vt ſic nón obſtante, quòd non ita plures eſſent, ſpeciem humanam propagare valerent. Quæ omnes cauſæ cum ex parte ceſſauerint; ideò etiam, & vitæ periodus diminuta eſt.

Ex qoo ad ſecundam confirmationem dicendum eſt: ſtaturam hominum non ſemper in deterius ire: imò ſæpè filios ob rationem iam tactam eſſe proceriores ſuis parentibus. Adde, quòd (vt aliqui notant) ſtatura illa prodigioſa, non omnibus hominibus illius ſæculi; ſed ſolis Gigantibus fuit communia.

QVÆSTIO III.

VTRVM ALIQVA CREATVRA permanens potuerit ſaltem per diuinam potentiam eſſe ab æterno.

PROPONITVR PRIMA SENtentia.

§. I.

27. PArtem negatiuum tuentur B. Albert. Magnus, in ſua Paraphraſi cap. 1. huius libri, & 2. p. ſummæ Theologiæ, vel de mirabili ſciẽtia Dei, tract. 1. q. 4. D. Bonauent. in 2. diſtinct. 1. q. 2. Ricard. ibidem art. 3. q. 4. Guilliem. Pariſ. lib. 1. de vniuerſo. Henricus Gandao. quolibeto 1. q. 7. & quodlib. 9. q. 17. Eugubinus lib. 7. perennis Philoſophiæ. Tolet q. 24. huius libri. Valeſius in præſenti, & alij.

Probatur primò ex Auguſt. 8. ſuper Geneſ. ad literam dicente: quia omnino incommutabilis eſt illa natura Trinitatis: ob hoc enim ita eſt æterna, vt ei aliquid coæternũ eſſe non poſſit. Item ex Damaſceno

relato à D. Thoma opuſc.27. vbi inquit: *Non aptum eſt, quod ex non eſſe deducitur, coæternum eſſe ei, qui ſine principio eſt,& ſemper eſt.*

Confirmatur; ex D. Ambroſ. qui lib.1. Exameron, contra aliquos arguens, ſic inquit: *Quomodo ergo coæternum Deo mundum aſſerunt, & creatori omnium ſociant, atque æqualem eſſe diſputant creaturam?* Et cap.1. eiuſdem libri ſenſiſſe fertur, nullam creaturam eſſe Deo coæternam: quia nulla eſt Deus. Item Baſilius (vt Toletus diſputans de origine mundi refert) blaſphemiam reputat, creaturam ponere creatori coæternam. Ac tandem omnes Eccleſiæ Patres Arium ponentem Filium Dei creaturam eſſe, hoc argumento falſitatis conuincunt: quia nimirùm nulla creatura eſt ab æterno. Vnde cum Filius, vt ſacra pagina docet, ſit Patri coæternus, erit Deus: ſentiunt ergo omnes Sancti Patres, ita eſſe Dei proprium eſſe æternum, vt ſi alicui id conueniat, optimè inferatur, quòd eidem competat eſſe Deum.

18. Deinde probatur ratione, primò: proprium eſt creaturæ, vt ex non eſſe tranſeat ad eſſe: ſed quod habet eſſe ab æterno, nunquam caruit ſui eſſe; & conſequenter, neque aliquando à non eſſe ad eſſe tranſiuit: ergo nulla creatura poteſt eſſe ab æterno. Minor cum conſequentia patent: Maior verò probatur: tum authoritate D. Auguſtini, qui lib. contra Felician. cap. 7. ſic definit creaturam: Creatura namque eſt ex eo quòd adhuc non eſt, aut aliquando non fuit rei cuiuſcumque corruptibilis: quantum in ſe eſt Patris omnipotentis Dei voluntate facta ſubſtantia. Tùm etiam: quia vel productio illa eſſet generatio, & ſic neceſſariò præſupponeretur priuatio illius eſſe; quod generatur: vel eſt creatio, & tunc neceſſariò præcedet, quod res illa priùs fuerit ſub nihilo: quandoquidem creatio eſt productio totius entis ex nihilo.

19. Confirmatur primò; ſi creatura aliqua eſſet ab æterno, non tantùm à Deo conſeruaretur; ſed etiam ab ipſo produceretur: quia cum conſeruatio ſit quædam productionis continuatio, neceſſariò ſupponit rei productionem: ſed productio differt à conſeruatione ex eo quod connotat, rem immediatè ante non fuiſſe; conſeruatio verò eſt continuatio rei in illo eſſe, quod immediatè habebat: ergo hæc duo ſimul inuenientur ibidem, ſcilicet quod creatura illa eſſet ab æterno, & quod eadem non ſub non eſſe aliquando fuiſſet, quod implicat.

Confirmatur ſecundò: repugnat annihilationem eſſe ab æterno: ergo etiam creationem. Conſequentia patet: tum ex paritate rationis: tum etiam, quia vtraque eſt inſtantanea, verſatur inter eoſdem terminos, ſcilicet inter eſſe, & non eſſe: habetque mutuam inter ſe oppoſitionem, & ita eodem proportionali modo de vtraque philoſophandum eſt. Antecedens verò eſt manifeſtum: nam annihilatio eſt ab eſſe ad non eſſe totius rei: ergo præſupponit eſſe rei priùs duratione, quàm non eſſe illius; cum implicet rem aliquam ſimul eſſe,& non eſſe.

20. Secundò principaliter; quia alioqui darentur duæ condictoriæ ſimul veræ, ſcilicet: *Deus creauit Angelum, Deus non creauit Angelum.* Sequela quoad primam contradictoriam eſt euidenter vera: quoad ſecundam verò etiam conſtat: nam veritas, vel falſitas propoſitionis de præterito, aut de futuro regulatur per ſuam de ineſſe, aut de præſenti; at hæc eſt vera: *Deus nunc non creat Angelum*, vt ex ſe conſtat:& tamen nunquam incepiſſet eſſe vera: quia nunquam daretur vnum primum nunc, in quo verum eſſet; Deus nunc creat Angelum: ergo etiam illa de præterito: Deus non creauit Angelum, erit ſempiternæ veritatis.

Confirmatur: quia etiam ſequeretur prædictas propoſitiones eſſe ſimul falſas. Sequela quoad negatiuam conſtat: quandoquidem ſupponitur, Deum creaſſe Angelum ab æterno: quoad affirmatiuam verò etiam manifeſta eſt: quia ſua de ineſſe, ſcilicet: *Deus nunc creat Angelum*, eſt falſa, vt ex ſe patet,& non vtcumque; ſed ita vt nunquam inceperit eſſe falſa: quoniam nunquam daretur vnum inſtans, in quo de præſenti verificetur, Deus nunc creat Angelum; alioqui Angelus ille tunc incepiſſet, & non eſſet ab æterno, & conſequenter illa de præterito, *Deus creauit Angelum*; ſemper etiam fuit falſa.

21. Tertiò, quia ſequeretur, Angelum illum nec liberè à Deo produci, nec liberè per totam æternitatem conſeruari, quod vt conſtat implicationem inuoluit. Sequela quoad primam partem patet: quoniam non potuit Deus abſtinere ab illius productione, dum actu illum producebat: quia dum productio adeſt, non poteſt non adeſſe, iuxta illud: *Omne quod eſt, ex ſuppoſitione quod eſt, neceſſariò eſt*: nec antequam eum produxiſſet: quandoquidem quod ab æterno eſt, nunquam fuit improductum; ſed ſemper habuit eſſe; nec tandem póſtquam iam productus fuit: qu. ad præteritum non eſt potentia, & ita quod ſemel eſt factum, non poteſt non eſſe factum. Ex quo etiam quoad ſecundam partem eadem ſequela probatur: quoniam quod ab æterno eſt, non poteſt non per infinitum tempus duraſſe.

Quartò, poſitis ab æterno duobus contrariis inter ſe indiſtantibus, & intenſis vt octo, ſcilicet calido, & frigido, vel ab æterno mutuò inter ſe agerent, & ſe expellerent ab eodem ſubiecto, vel non? Hoc ſecundum dici nequit: quia eſt contra eorum naturam: ergo primum: ergo vnum eorum ab æterno erit,& non erit. Patet hæc conſequentia: nam ſi frigidum v.g. ab æterno deuincatur à calido, & expellatur à ſubiecto: conſequens eſt, vt ab æterno non ſit, cum tamen ſimul ab æterno eſſe ſupponatur.

22. Vltimò, nam ſi poneretur Angelus, vel homo ab æterno, poſſet creari cum gratia ſanctificante, & mereri ab æterno; ita vt magis, ac magis vſque in infinitum tale meritum augeretur: ergo correſponderet illi lumen gloriæ infinitum: & per conſequens poſſet comprehendere Deum. Antecedens patet: nam quo magis durat actus meritorius duratione correſpondenti partibus aliquotis alicuius temporis, eo eſt maioris meriti, & ideo cæteris paribus, plus meremur per actum diuturniorem: at ſi ille actus eſſet ab æterno, duraret per infinitum tempus: ergo eſſet infiniti meriti. Ex quo etiam vtraque conſequentia oſtenditur: nam merito infinito correſpondet viſio,& lumen gloriæ infinitum, & hoc poteſt comprehendere Deum, quippè quod attingit illum infinitè.

Sententia D. Thomæ magis arridet.

§. II.

23. Dicendum tamen eſt, non implicare contradictionem, creaturam permanentem eſſe ab æterno. Ita Caiet.1. p.q.46. art.2. vbi Nazarius, & Bañez, Capr. in 2.diſt.1.q.1. Durand.q.2. Argent. ibidem art.2. Greg.q.3. Gabriel. ibidem. Okam q.8. Deza.q.1. Heruæus ibidem in tractatu de æternitate mundi, Ferrar.8.Phyſ.q.3.Sot.q.2. Soncin.12. Met.q.31. Ianell. q.14.& alij quamplurimi, quos referunt, & ſequuntur Suar.1. tom. Met.diſp.20.ſect.6.Rubius in præſenti,& & Maſius q.10.

Probatur primò ex D. Thom.2. contra Gentes c.38. & 1.p.q.46.artic.2. ad primum, & in 2.diſt.1. q.1. art.5. vbi cum plures modos circa inceptionem mundi

retuliſſet,

di retuliſſet, eligit tertium, ſcilicet, incepiſſe in tempore; potuiſſe tamen ab æterno eſſe, & qu. 3. de potentia art. 14. vbi ex profeſſo probat; nec repugnare ex parte Dei; nec ex parte creaturarum eas eſſe ab æterno, licèt ex ſuppoſitione diuini decreti, quo ſtatuit inceptionem creaturarum in tempore, repugnet eſſe ab æterno.

24. Confirmatur primò ex eodem S. Do. opuſc. 27. de æternitate mundi: non ſolùm docet, ſed etiam multis oſtendit, non repugnare, creaturam eſſe ab æterno. Vnde inquit: *Sic ergo patet, quod in hoc, quod dicitur, aliquid factum eſſe à Deo, & nunquam non fuiſſe; non eſt intellectus aliqua repugnantia; ſi enim eſſet aliqua repugnantia; mirum eſt, quomodo Aug. eam non vidit; quia hæc efficaciſſima via eſſet ad improbandam mundi æternitatem, cum tamen ipſe multis rationibus impugnet æternitatem mundi in 11. & 12. de Ciuitate Dei, hanc autem vnde omnino prætermittit? Quinimo innuere videtur, quod non ſit ibi repugnantia intellectuum*, & ſubdit: *mirum eſt etiam, quomodo nobiliſſimi Philoſophorum hanc repugnantiam non viderunt, &c.* Vnde per ironiam concludit: *ergo illi, qui tam ſubtiliter eam percipiunt, ſoli ſunt homines, & cum eis oritur ſapientia.*

Confirmatur ſecundò ex Anguſt. 1o. de Ciuitate Dei cap. 31. vbi licet improbet ſententiam eorum, qui de facto mundum ab æterno eſſe dixerunt; non tamen negat, poſſe effectum exiſtere ab æterno vnà cum ſua cauſa. Vnde (vt D. Thm. opuſc. citato notauit) innuit Sanctus Doctor, *Quod ſi pes ſemper ex æternitate eſſet in pulvere, ſemper ei ſubeſſet veſtigium; quod tamen veſtigium ex calcante factum nemo dubitaret, nec alterum altero prius eſſet, quamuis alterum ab altero factum eſſet.*

25. Deinde probatur ratione deſumpta ex eodem Angelico Doctore opuſ. cita: quæ poteſt ad hanc formam reduci. Non repugnat creaturam aliquam eſſe ab æterno, nec ex parte cauſæ: quia ipſa neceſſario eſſe priorem duratione, quàm ipſius effectus; nec ex parte eiuſdem effectus, ex eo quod ſit contra rationem creaturæ, eſſe ab æterno: aut ex parte effectionis, ſcilicet quia fit ex nihilo ac proinde prius debuit eſſe ſub non eſſe, quàm ſub eſſe; nec tandem ex parte modi faciendi, ſcilicet ex eo, quod per voluntatem, & liberè fit: ergo ex nullo capite repugnat. Patet conſequentia, quia in antecedenti referuntur omnia capita, vnde poſſit oriri hæc repugnantia, vt intuenti patebit.

Antecedens quoad primam partem, ſcilicet non repugnare, ex eo quod cauſa debeat præcedere duratione ſuum effectum, ſic oſtenditur: tum quia cauſa quæ operatur ſubito, & inſtantaneè, non petit, vt ſit neceſſario priùs duratione, quàm ſuus effectus: nam ſicut virtus cauſæ eſt in eodem inſtanti cum ipſa cauſa; ita ſi operatio in inſtanti perficienda eſt, poterit ipſa, & conſequenter eius effectus eſſe in eodem inſtanti cum virtute operatiua: tum etiam quia in eodem inſtanti, in quo eſt ſol, poteſt illuminare: & ideo ſi ab æterno eſſet, non repugnaret ex parte illius, (imò nec ex parte alicuius) quod ab æterno illuminaret. Tum denique, quia quod poſita cauſa in aliquo inſtanti repugnet ex parte ipſius poni in eodem effectus, oritur ex eo, quòd illi cauſæ deſit aliquid de complemento: nam cauſa completa, & cauſatum poſſunt eſſe ſimul; Deo autem nunquam deſuit aliquid de complemento, vt ex ſe conſtat: ergo, &c.

26 Quoad ſecundam verò partem, ſcilicet non repugnare ex parte ipſius effectus: quia contra rationem creaturæ ſit eſſe æternam; ſicuti contra rationem eius eſt, eſſe omnipotentem, aut infinitè bonum, ſic oſtenditur: nam vt ex ſolutionibus argumentorum conſtabit, licet creaturæ communicetur quod non habeat ſuæ durationis initium, non tamen ob id communicatur ea ei attributum æternitatis, ſed quod poſſit coëxiſtere à parte ante infinito tempori, ſaltem imaginario, ſicut licet Angelus habeat infinitam durationem à parte poſt; non ideo ſequitur communicari ei prædictum attributum: ſed ſolùm quod poſſit coëxiſtere tempore infinito à parte poſt.

27. Quoad tertiam verò partem; nimirum non repugnare ex parte effectionis, ſeu creationis, quæ eſt productio ex nihilo, etiam conſtat: quia fieri ex nihilo, vt requiritur ad creationem, tantùm denotat, quòd non fiat ex aliquo tanquam ex præſuppoſito ſubiecto: nam hoc ipſo, quòd res fiat independenter ab alio, vt à ſubiecto; oportet, vt non generetur, ſed creetur: at licet res ab æterno fieret, poſſet non fieri dependenter ab aliquo tanquam à cauſa materiali ſuæ effectionis, vt ex ſe conſtat. Vnde Anſelmus in monologio c. 8. explicans quid ſit fieri ex nihilo, ſic inquit; *Dicitur aliquid eſſe factum ex nihilo, cum intelligimus eſſe quidem factum; ſed non eſſe aliquid, vnde ſit factum. Per ſimilem ſignificationem dici videtur, cum homo triſtatur ſine cauſa: dicitur contriſtatus de nihilo.* Ex quo etiam vltima pars eiuſdem antecedentis ſatis liquet: nam quòd cauſa liberè ab æterno operatur, non eſt contra rationem ſuæ libertatis. Vnde Deus ab æterno habuit actum liberum reſpectu creaturarum, & oppoſitum ſcilicet, habere illum in tempore, repugnat diuinæ immutabilitati: ergo, &c.

Soluuntur fundamenta primæ ſententiæ.

§. III.

28. AD primum ergo ex teſtimoniis SS. Patrum reſpondetur ex D. Thoma opuſc. 27. & de potentia quæſt. citata ad primum, & in 2. ſentent. vbi ſuprà, intelligendos eſſe de æternitate, prout ſignificat durationem, nec ſecundùm ſe totam, nec ſecundùm aliquid ſui, nec actu, nec potentia terminabilem; quia ſic eſt proprium Dei attributum: & ſic non poterit creaturæ communicari. Cæterùm æternitas largè accepta, prout ſignificat durationem actu interminatam; terminabilem tamen, & defectibilem, non eſt Dei attributum; & ideo, poteſt creaturis communicari:

Ad confirmationem reſpondetur, cæteros Patres, dum non admittunt creaturam eſſe creatori coæternam, vel tantum negare, de facto id eueniſſe, quod veriſſimum eſt, de quorum numero ſunt ſancti. Patres, qui contra Arium dicentem. Filium Dei non eſſe; Deum; ſed creaturam; obiiciebant Scripturam ex vna parte dicentem: omnem puram creaturam in tempore incepiſſe; ex alia verò Filium ab æterno fuiſſe: ex quo neceſſariò contra Arium ex Scripturis inferebant: Filium eſſe verum Deum: quia de Fide eſt ſolum Deum eſſe de facto ab æterno, vel ſolùm volunt, non poſſe creaturam exiſtere ab æterno duratione infinita, & indefectibili: alioqui iam eſſet Deus, vt optimè intulit Ambroſius.

29. Ad primum verò ex ratione deſumptum dicendum eſt: creaturam non potere neceſſariò, & indiſpenſabiliter, vt de non eſſe ad eſſe tranſeat; nec oppoſitum huius ſentit Auguſt. nam ly *Aliquando non eſt*, aut *aliquando non fuit*, non ſignificat actum; ſed potentiam; ita vt ſenſus ſit, quod ex eo aliquid ſit creatura: quia ex natura ſua petit, habere ſuũ initium; atque adeo de non eſſe ad eſſe tranſire, in quo à creatore differt, qui ſicut ex vi propriæ eſſentiæ eſt ita adeo firmiter ab æterno ſuum eſſe poſſidet, vt

nunquam potuerit non eſſe, vel incipere.

Et ad ſecundam probationem reſpondetur, ex D. Thom. locis modò citatis, & ex Anſelm. vbi ſuprà, ad creationem tantùm requiri quod fiat ex nihilo, id eſt, ex nullo præſuppoſito ſubiecto. Adde ex eodem S. D. creationem tantùm petere, quod non eſſe præcedat eſſe rei, non duratione, ſed natura: non quidem ita vt ſit ſenſus, quod res ſimul ſit ſub eſſe & non eſſe; ſed quod ſi ipſa ſibi relinqueretur, nihil eſſet; eſſe verò ſolùm habet ab alio, nam quod eſt natum ineſſe alicui ex ſe ipſo naturaliter priùs competit, ſeu competeret ei, quam id quod non eſt illi natum ineſſe, niſi ab alio.

30. Ad primam confirmationem reſpondetur ex Nazario loco citato, §. quinto, *Conſiderandum eſt*, vbi ſic inquit, *data creatione rerum ab æterno, nulla tunc ſupereſt differentia inter creationem, & conſeruationem: cùm hæc vna ſit, & eadem actio Dei, hócque ſolo diſtet à conſeruatione creatio, quod rei creata reſpectum quemdam nouitatis adiungit.* Vna igitur tunc eſſet ratio creationis, & conſeruationis; diceretúrque Deus non ſolùm ſemper conſeruare mundum; ſed etiam creare ſemper: non enim eſt de ratione creationis intrinſeca, vt ſit productio eſſe poſt non eſſe: ſed tantùm, vt ſit productio totius entis ex nihilo, ſiue ex non ente, modo ſuperiùs expoſito: diſtinctio tamen quædam rationis eſſet inter rei creationem, & conſeruationem: nam eadem actio prout emanatio eſt præcisè totius entis à Deo, nuncuparetur creatio; quatenus autem manutenentia quædam eſt eiuſdem eſſe permanentis in æternitate, conſeruatio diceretur.

31. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur negando conſequentiam: quia annihilatio neceſſariò eſt ab eſſe ad non eſſe: quandoquidem quod prius non eſt, nequit deſinere eſſe; at verò creatio tantùm petit non eſſe ex præſuppoſito ſubiecto.

32. Ad ſecundum, & eius confirmationem neganda eſt ſequela: etenim propoſitio negatiua numquam eſt vera; ſecus verò affirmatiua, ſi tamen vtraque ſupponat pro æternitate, vel duratione, quod neceſſarium eſt, adhoc vt ſint contradictoriæ. Vndè argumentum inſtari poteſt in generatione æterna Verbi diuini, circa quam ſimiles poſſunt contradictoriæ formari: & cum in productione hac certum ſit earum vnam eſſe falſam; & alteram veram, idem etiam de illis prioribus dicendum erit.

Et ad probationem contra hoc dicendum eſt; non quamlibet propoſitionem de præterito, aut de futuro eſſe probandam per aliquam de ineſſe in inſtanti temporis fluentis; ſed ſufficere, vt per aliam de ineſſe in inſtanti æternitatis probetur; vt patet in hac enuntiatione, *Infinitæ cogitationes Beatorum ſunt futuræ* quæ nullam habet de in eſſe in inſtanti temporis fluentis; in nullo enim *nunc* noſtri temporis erit verum dicere, nunc ſunt infinitæ cogitationes: ſed ſolùm in inſtanti æternitatis, id verè affirmatur. Vndè licet gratis daremus, quod illa de ineſſe *Deus nunc non creat Angelum* ſi modò vera, imò, & in quocumque determinato inſtanti temporis ſit etiam vera, nihilominus ad hoc, vt ſit falſa, ſatis eſt quòd in inſtanti æternitatis falſo prædicatum attribuatur ſubiecto.

33. Adde propoſitionem illam eſſe falſam: nam ſuppoſito quòd Angelus creatur ab æternó, verum erit de præſenti dicere, quod nunc creatur, eo ſanè modo, quo verè de diuino Verbo affirmamus, quod nunc generatur, & quod generatum eſt, & in perpetuum generabitur: nam cum tam generatio, quàm iſta creatio ſit ab æterno: non tranſeunt, ſicut nec ipſa æternitas, cui coëxiſtunt; ſed ab æterno, ſeu per infinitum tempus imaginarium à parte ante durant.

Ad tertium reſpondetur ex D. Thom. opuſc. citato, ſatis eſſe ad libertatem Dei, quod prius natura, quam agat, poſſit non agere: licet ex ſuppoſitione, quod agit, non poſſit in ſenſu compoſito non agere. Vndè ob hanc rationem, licet Deus ab æterno non produxerit mundum, voluit tamen habere ab æterno producere illum: quamuis facta ſuppoſitione talis volitionis, nequeat in ſenſu compoſito non velle. Ex quo ad ſecundam partem eiuſdem ſequelæ patet: nam illa neceſſitas conſeruandi Angelum per totam illam durationem, eſt neceſſitas ex ſuppoſitione, & orta ex libertate diuinæ voluntatis.

34. Ad quartum reſpondetur, data ea hypotheſi, vel duo illa contraria non actura contra ſe inuicem, vel ſi agerent, neutrum expelleret aliud à proprio ſubiecto; ſed teneretur Deus ex vi prædictæ ſuppoſitionis, vtrumque conſeruare: quia ſupponitur, vtrumque eſſe ab æterno ſub eiſdem gradibus intenſionis vt octo. Vndè toto illo infinito tempore non poſſunt non eſſe. Nec hoc eſt contra naturam illorum contrariorum (vt in argumento dicitur;) quia facta illa ſuppoſitione, naturaliter ſequitur, vnum ex illis duobus iam dictis. Quare optimè notauit D. Thom. in 1. vbi ſuprà; quòd ſicut alia conueniunt naturaliter homini, vt eſt in vtero matris, & alia; imò oppoſita, vt eſt extra illum: & ideò naturale eſt illi in vtero exiſtēti non reſpirare, nec comedere, nec ſuperflua expellere, econtrà verò dum iam eſt extra vterum: ita ex ſuppoſitione, quod res ex ſe corruptibilis ſit in vtero (vt ſic dicamus) æternitatis, naturale eſt illi, quod per infinitum tempus duret; cum tamen ſi ab æterno non fieret, oppoſitum ei naturaliter conueniret.

35. Ad vltimum reſpondetur: ſaltem non eſſe aliquam repugnantiam in hoc, quòd Deus producat Angelum illum cum gratia ſanctificante, & ſine actu charitatis. Vndè ſi ſemel repugnaret, dari prædictum actum ratione illius meriti infiniti; non indè ſequeretur, eſſe impoſſibilem Angelum, aut gratiam ab æterno; non quidem ratione intenſionis; ſed ratione illius extenſionis infinitæ.

Addimus tamen primò, quòd licet daremus, fore in illo actu proportionem infinitam ad merendam infinitam gloriam, ſi eſſet poſſibilis; non tamen illam de facto, & in exercitio mereretur: tum ex defectu poſſibilitatis illius: tum etiam ex defectu aliorum: de quibus in 1. 2. quæſt. 114. Sicut licet actus Chriſti Domini habeat proportionem in actu primo ad merendum gloriam ſui corporis infinitam; non tamen actu, & in exercitio illam meruit ex defectu poſſibilitatis dictæ, & ſimiliter in actibus eiuſdem Chriſti fuit in actu primo proportio ad ſatisfaciēdum pro infinitis culpis infinitorum hominum, ſi eſſent, vt docent Theologi 3. parte q. 1. art. 2. non tamen actu, & in exercitio pro infinitis ſatisfecit. Quare, ad hoc vt in aliquo actu ſit prædicta proportio, ſatis eſt, quòd quantum eſt ex vi huius proportionis, poſſit mereri infinitam gloriam, ſi eſſet poſſibilis.

36. Addimus etiam ſecundò, ad infinitatem categorematicam alicuius virtutis operatiuæ, ſatis eſſe, quod correſpondeat illi exercitium infinitum ſyncategorematicè, ità vt quod de facto, & ſimul operatur, tantùm ſit finitum, licet ſemper poſſit ampliùs, & ampliùs operari, vt patet in omnipotentia Dei, cuius infinitas ex hac etiam parte deſumitur, vt lib. 3. diximus. Vnde ſufficeret, ad illud meritum in actu primo, quod ratione prædictæ extenſionis ponitur eſſe infinitum; quòd poſſet illi correſpondere gloria infinita in potentia; & conſequenter, ita vt quæ ſimul ei data fuerit, ſemper ſit finita; poſſit tamen maior,

ior, & maior communicari; quamuis etiam dicendum eſſet, non fuiſſe hunc modum communicandi gloriam connaturalem ipſi: quia ex ſua natura petit, quòd ſit tota ſimul; non tamen id repugnat in ordine ad diuinam omnipotentiam: ſed de his latius ſuo loco.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm motus, & tempus poſſint per Diuinam potentiam eſſe ab æterno?

37. Titulus Quæſtionis ſolum intelligitur de motu propriè dicto: nam quid dicendum ſit de generationibus ſubſtantialibus rerum ſublunarium, in ſequentem quæſtionem diſcutiendum relinquimus; vt ita clariùs, & diſtinctiùs in omnibus procedamos. Sed quia motus localis alius eſt rectus, & alius circularis, & ſimiliter quiuis motus poteſt eſſe continuus, & diſcontiouus: ideo titulus de omnibus intelligitur; An nimirum poſſit dari ab æterno, tam motus rectus, quàm circularis, cæterique alij motus augmentationis, & alterationis; ſiue alteratio illa, verbi gratia, ſit motus quidam continuus, & per ſe vnus, ſiue tantùm ſit vnus per aggregationem, & conſtans ex alterationibus diſcontinuis ſibi inuicem ſuccedentibus: & hoc ipſum de tempore cum proportione dicendum eſt.

Referuntur, & fulciuntur diuerſæ ſententiæ.

§. I.

38. PRima ſententia aſſerit; nullum motum poſſe eſſe ab æterno adhuc ſupernaturaliter. Ita Durandus in 2.diſt.1.q.2.art.30.Sot. 8.Phyſ.q.3. Conimbr. Rubr.Oña, Plaça in præſenti Suarez 2.tom.ſuæ Metap. diſp.2.ſect.6.n.16. & 29.ſect.1.n.8. & alij quamplurimi ex iunioribus.

Probatur primò ex D. Thom. opuſc.27. vbi poſtquam probauit, non repugnare, dari ab æterno aliquam creaturam productam per operationem ſubitam: *Repugnaret autem in cauſis producentibus effectus ſuos per motum: quia oportet, quòd principium motus præcedat finem eius:* ergo ſentit, impoſſibilem eſſe motum ab æterno. Et confirmatur ex D. Auguſt.12. de Ciuitate Dei cap.15. aſſerente: *Tempus, quoniam mutabiliter tranſcurrit; æternitati immutabili non poteſt eſſe coæternum.*

39. Deinde ratione primò: tempus, & motus eſſentialiter includunt prius, & poſterius: ergo nequeunt eſſe ab æterno. Patet conſequentia: tum quia in æternis non eſt inuenire prius, & poſterius; ſed omnia in illis ſunt ſimul, vt ex definitione æternitatis à Boëtio tradita conſtat: tum etiam, quia ſecundùm partem poſteriorem nequeunt eſſe ab æterno, vt ex ſe eſt manifeſtum: neque ſecundùm ſuam eſſentiam, quæ indiſpenſabiliter includit prius, & poſterius. Maximè, quia ſi ſemel ſecundùm partem poſteriorem non poſſunt eſſe ab æterno; nec ſecundùm priorem poterunt: alioqui pars illa prior eſſet præſens per infinitum tempus in æternitate, antequam adueniret pars illa poſterior, quod implicat.

40. Confirmatur: corruptio partium motus, quæcumque illæ ſint, non poteſt eſſe ab æterno: ergo neque generatio, productióve quarumcumque partium motus. Antecedens patet: quia nihil poteſt eſſe prius eo, quod eſt æternum: at generatio neceſſariò eſt ante corruptionem: quia quod corrumpitur, amittit eſſe, quod per aliquam generationem productionémve ſibi communicatum fuerat: ergo corruptio non eſt coæterna generationi, & conſequenter, nec ſimpliciter æterna.

Conſequentia verò probatur: quia ſi corruptio partium motus fuit ex tempore: ergo motus durauit per infinitum tempus, quin aliquid illius perierit: ergo non erat quid ſucceſſiuum; ſed permanens, & permanenter durans: nam de ratione entis ſucceſſiui eſt, vt immediatè poſtquam generatur, & adæquatè fluit, ſine vlla durationis mora pereat. Quod argumentum non ſolùm de quauis corruptione ſignata; (vt per hoc ſolutioni quorumdam occurratur) ſed de vniuerſitate corruptionum idem conuincit: quia etiam vniuerſitas corruptionum in confuſo ſumptarum ſupponit præceſſiſſe aliquid realiter durans; atque adeo generationem alicuius eſſe.

41. Confirmatur ſecundò, quia aliàs infiniti anni, menſes, hebdomadæ, dies, & horæ fuiſſent ab æterno; ſed hoc implicat: ergo, &c. Sequela patet: quoniam ſi anni verbi gratia non eſſent ab æterno, nec totum tempus, aut motus eſſet ab æterno: ſed incepiſſet in eo anno imaginario, quo primus annus realis incepit. Falſitas verò conſequentis videtur aperta: tum quia anni ſupponunt menſes; menſes hebdomadas; noctes, dies; dies autem, horas; horæ verò quadrantes, &c. ergo nullum horum poteſt eſſe ab æterno: quod enim æternum eſt (vt iam diximus) nulla alia re poteſt eſſe poſterius: ſed quilibet, etiam ipſi Deo debet eſſe in duratione æquale. Tum etiam quia infinito nequit fieri additio: conſtat autem, quod quibuſuis annis præteritis poteſt addi annus alius. Tum denique quia infinitum non eſt pertranſibile, maximè per tranſitum ſucceſſiuum: ſi autem fuiſſent infiniti anni præteriti, iam pertranſiſſent: nam quod præteritum eſt, pertranſitum eſt.

42. Secundò, ſi ſol verbi gratia, ſimul cum ſuo motu eſt ab æterno, neceſſariò crearetur, vel in hoc noſtro hemiſphærio, vel in oppoſito; aut ſaltem in aliquo determinato ſitu: ſed in quocumque dicatur creatus, oportet, quod in illo quieſcat per tempus infinitum: ergo implicat quòd ab æterno moueatur. Maior probatur: quia ſol eſt corpus determinatum: ſed omni corpori determinato debetur determinatus locus: ergo, &c. Minor autem probatur: quia in quocumque loco determinato dicatur, poſitum fuiſſe ab æterno; in eo fuit ſine principio: quia ab æterno fieri in aliqua diſpoſitione, eſt ſemper, & ſine initio fuiſſe in illa: ergo implicat, quod ab æterno inde moueatur; alioqui ſimul moueretur, & quieſceret.

Confirmatur: quia ſi Deus crearet ab æterno cælum, ita vt ab æterno moueretur ab Oriente in Occidentem; non poſſet non reuolutio illa eſſe ab æterno: ergo conſumeret, & non conſumeret infinitum tempus. Conſumeret quidem illud, quia eſt æterna; non verò conſumeret, quia implicat conſumi infinitum tempus in tranſitu quodam continuo finiti ſpatij: maxime, quia reuolutio illa integra tantum cauſat tempus viginti quatuor horarum.

43. Tertiò, motus localis debet eſſe poſterior mobili: ergo non poteſt eſſe ab æterno: quia ſi eſſet ab æterno, eſſet coæternus mobili, ac proindè non eſſet poſterior illo. Antecedens patet: quia mobile vt cælum, cum ſit ſubſtantia permanens, debet incipere intrinſecè in aliquo inſtanti: ſed motus non potuit poni in inſtanti, cum ſit intrinſecè ſucceſſiuus; ergo neceſſariò debet eſſe poſt inſtans creationis mobilis.

Quartò, ſi daretur infinitus motus, & tempus, fuiſſent infinita millia annorum: ergo poſſet Deus milleſimo quouis anno creare vnum Angelum: nihil enim videtur, poſſe imponere Deo neceſſitatem ad hoc, vt à tali creatione abſtineat: ergo eum modo præceſſiſſent

infiniti anni, eſſeot quoque modo infiniti Angeli: quod apertam implicat contradictionem.

44. Secunda ſententia aſſerit, motum circularem poſſe eſſe ab æterno; ſecus verò reliquos alios motus. Ita aliqui ex iunioribus. Et quidem quoad motum circularem patebit ex dicendis pro noſtra ſententia. Quoad reliquos verò motus, conſtat ex dictis pro prima ſententia, & inſuper ſic ſuaderi poteſt: quia motus localis, & rectus neceſſariò petit eſſe inter duos terminos finitos: quandoquidem non eſt dabile ſpatium infinitum, quod deſiderabatur, ad hoc vt ab æterno motus rectus, ac per conſequens infinitus poſſet dari per illud: & ſimiliter ſi eſſent poſſibiles motus augmentationis, & alterationis, cum hi haberent latitudinem infinitam, quippè durantes ab æterno; non poſſet non per illos produci infinita quantitas, aut qualitas in actu, quod manifeſtam inuoluit repugnantiam.

Nec obſtat, ſi dixeris, vel quod prædicti motus non erunt continui, ſed diſcontinui: quamuis ante quamlibet alterationem verbi gratia poſſet dari alia, & alia in infinitum; tunc tamen Deus res ita diſponeret, vt tot ex illis qualitatibus productis corrumpantur; quot fuerint neceſſariæ ad hoc, vt nunquam detur multitudo qualitatum in actu infinita.

45. Nam contra hoc eſt, quòd, vel Deus ex illis qualitatibus productis per illam infinitam multitudinem alterationum deſtruit infinitum numerum qualitatum, vel finitum; ſi primum, ergo infinitæ qualitates exſtiterunt: quia quod non eſt, non poteſt deſtrui. Si ſecundum: ergo remanebunt infinitæ in actu: quia ſi ab infinito finitum demas, neceſſe eſt, vt id quod remanet, ſit infinitum: alioqui non eſſet antea infinitum: vtpote conſtans ex duabus partibus finitis.

ELIGITVR, ET SVADETVR ſententia D. Thomæ.

§. II.

46. DIcendum tamen eſt, non implicare, motum, & tempus eſſe ab æterno; ſiue talis motus ſit circularis, ſiue rectus, ſiue augmentationis aut alterationis. Ita Caietan. 1. part. quæſt. 46. artic. 2. Nazarius ibidem, aſſerens, omnes D. Thom. diſcipulos debere hanc aſſertionem tueri, Capreol. in 2. diſtinct. 1. quæſt. 1. Ægydius, & Gregor. ibidem. Herbæus, quodlib. 9. quæſt. 3. Ferr. in hoc lib. quæſt. 3. Perer. de communibus rerum natur. principiis, lib. 15. cap. 13. Iabell. in præſenti quæſt. 14. Vaſq. 1. prima part. q. 46. artci. 2. quam etiam vt probabilem defendit. Scot. in 2. diſtinct. 1. quæſt. 3. & Soncin. 12. Metaph. quæſt. 31. & eam docent quamplures alij quos referunt Nazarius, & Maſius vbi ſuprà.

Explicatur aſſertio. Non enim in ea intendimus, quòd in omnibus ſpeciebus motus poſſit vnus, & idem motus, per ſe vnus, & continuus eſſe ab æterno; ſed quòd in omnibus illis poteſt dari ab æterno motus, qui ſit ſaltem per aggregationem vnius, verbi gratia quòd tot poſſunt alterationes multiplicari, vt ante quamlibet fuerit alia, & alia: & ex conſequentia alteratio illa, ſeu collectio omnium illarum alterationum ſit ſucceſſiuo modo ab æterno. Diximus, *Saltem per aggregationem vnius*; quia non negamus, quin motus circularis per ſe vnus, & continuus poſſit eſſe ab æterno. Imò fortè motus viuentium, quo via recta ab A, in B, & rurſus à B, in A, & ſic in infinitum reflectuntur, poteſt eſſe ſupernaturaliter continuus.

47. Probatur primò ex D. Thoma dicto opuſc. 27. de æternitate mundi, vbi multis probat, poſſibilem eſſe mundi creationem ab æterno, quoad omnes rerum ſpecies, & earum mutationes, vna dumtaxat humana ſpecie excepta, & hoc ipſum aſſerit in 2. diſt. 1. quæſt. 1. artic. 5. vbi abſolutè docet, poſſibilem eſſe mundi æternitatem, præterquam in propagatione iam dicta ſpeciei humanæ. Nomine autem mundi ſecundùm communem ſapientium, & inſipientium vſum ſignificatur rerum omnium creaturarum vniuerſitas; & ideò D. Thom. ibidem ſoluit omnia argumenta contra poſſibilitatem rerum, tam permanentium, quàm ſucceſſiuarum ab æterno. Vnde 1. part. quæſt. 46. in qua multoties innuit poſſibilitatem mundi ab æterno, ſic inquirit. *Vtrum vniuerſitas creaturarum ſemper fuerit*, & ſtatim ait: *Videtur, quod vniuerſitas creaturarum, quæ nunc mundi nomine nuncupatur, &c.* Vbi vt conſtat, pro eodem ſumit mundum, & vniuerſitatem creaturarum; & ſicut in titulo prædicti primi articuli ponitur nomen *Vniuerſitatis*, ſic in inſcriptione ſecundi ponitur nomen, *Mundi.* Et in introductione quæſtionis, vbi recenſentur articuli, nulla de mundo fit mentio: ſed quæſtio illa ſic inſcribitur: *De principio durationis rerum creatarum*: vt innueret, ſe pro eodem ſumere nomen mundi, & vniuerſitatis creaturarum.

48. Confirmatur primò ex eodem D. Thom. q. 3. de potentia art. 17. ad 17. vbi cum propoſuiſſet quoddam argumentum ad probandum, motum circularem fuiſſe de facto ab æterno: poſteà in ſolutione illius ſic inquit: *Ad 17. dicendum, quòd illa ratio non probat, quod motus ſemper fuerit; ſed quòd motus circularis poſſit eſſe ſemper.* Cumque eadem ſit ratio de motu iſto, ac de aliis; eo modo, quem ſtatim explicabimus, idem etiam erit de eis dicendum. Et articulo 15. eiuſdem quæſtionis cum in argumento vno ex his, quæ ſecundo loco adducit, obieciſſet, creaturam menſurari tempore, vel æuo, & conſequenter cum hæ durationes differant ab æternitate; non poſſe creaturam eſſe ab æterno: poſteà in ſolutione apertè innuit in tempore eſſe duo, ſcilicet intrinſecam ſucceſſionem, & habere principium, & finem: & ſimiliter in æuo adiungi aliquam ſucceſſionem: vt ibi Sanctus Doctor explicat: & ex conſequenti ſi tempus eſſet ab æterno, maneret ſucceſſio, per quam diſtingueretur ab æternitate, licet tunc non diſtingueretur ab illa per ſe per hoc, quòd actu careat principio: & reuera niſi ſic intelligatur illa ſolutio, manebit argumentum omninò inſolutum, vt intuenti patebit.

49. Quamuis autem aſſertionis huius probatio maximè pendeat ex ſolutionibus argumentorum vtriuſque ſententiæ: tum quia eo ipſo oſtenditur nullam eſſe implicationem in hoc, quòd motus, & tempus poſſint eſſe ab æterno: tum etiam, quia potiſſima eius probatio deſumitur ex retorſione argumentorum contra ſuos authores, quod quidem commodius in eiſdem ſolutionibus præſtabitur.

Nihilominus ſuadetur ratione ſic. Nam (vt ex præcedenti quæſtione conſtat) non repugnat eſſe ab æterno cœlum: ergo nec motum eius. Patet conſequentia: quia vel in eo euentu cœlum ab æterno moueretur, & ſic habemus intentum: vel quieſceret, & tunc licet actu non moueretur ab æterno, poſſet tamen ſic moueri, quia quieſceret quiete priuatiua: ſiquidem eius natura eſt eſſe mobilem; & adeſt ibi infinitum tempus imaginarium, in cuius latitudine poſſet tot circulationibus moueri: vt ante quamlibet priùs eſſet alia, & ſic in infinitum: ita vt omnes illæ circulationes correſponderent illi tempori, & conſumerent totam illam latitudinem: ergo, &c.

50. Confirmatur, & explicatur: nos cum fundamento in re concipimus tempus imaginarium

ſine

ſine principio fluxiſſe ; & ſine fine fluxurum ; & ideò ſi Angelus eſſet ab æterno , intelligeremus cum eodem fundamento coexiſtere eidem tempori , vt ſine principio fluxit : ergo ſicut tempus verum poteſt correſpondere temporali , aut limitato modo , ſcilicet incipiendo , huic tempori imaginario ; & ſimiliter non repugnat , vt correſpondeat toti ſuæ latitudini à parte poſt, vt ex dictis quæſtione ſecunda huius libri conſtat : ita poterit correſpondere toti illius latitudini à parte ante. Patet hæc conſequentia : quia fluxum temporis veri poſſumus cum fundamento in re concipere ab modum temporis imaginarij , & econtrà , & omnia argumenta , quæ militant contra exiſtentiam veram veri temporis ab æterno , militant contra exiſtentiam imaginariam cum fundamento in re temporis imaginarij ab æterno : in qua nulla debet inuolui implicatio , ſi ſemel cum fundamento in re concipitur. Maximè , quia vt ex ſolutionibus argumentorum conſtabit, non ſequitur ex hoc, motum, & tempus illud ab æterno durantia eſſe infinita in actu ſimpliciter : ſed ſolùm ſecundùm quid, & in potentia ; quod argumentum cum ſua confirmatione idem conuincit, (proportione tamen quam ſuprà ionuimus , ſeruata)in aliis motibus.

51. Secundò , non repugnat , dari motum circularem ab æterno : ergo nec motum rectum ; atque ita nec repugnabit dari alios motus, & tempora ab æterno. Antecedens probatur:quia primum mobile, cum ſit circulare,non habet principium,neque finem:quia in circulo non eſt accipere principium , & finem in actu : ſed duratio motus poteſt ſequi menſuram corporis,quod mouetur, & lineæ , ſuper quam mouetur: ergo ſi neque in corpore ipſo , nec(quod potiſſimum eſt)in linea circulari,ſupra quam mouetur , non eſt accipere principium , & finem in actu ; & in ipſo motu poterit non eſſe principium , nec finis : quæ probatio (vt ex D.Th.diximus)efficax eſt ad poſſibilitatem motus circularis ab æterno.

Ex quo etiam vltima conſequentia patet:quia ſicut in linea circulari poteſt deuolui in infinitum idem corpus ; ita in linea recta , non quidem per vnum,& eundem motum continuum ; ſed per diuerſos,quatenus motus inde incipit , vbi alius deſinit , & illuc reflectitur,vnde alius incepit , & ſic in infinitum à parte ante.

Satisfit teſtimoniis ſanctorum pro prima ſententia adductis , necnon primo , & principali eius fundamento vnà cum ſuis confirmationibus.

§. III.

52. AD primum pro prima ſententia ex D. Thoma deſumptum reſpondetur : tum ex dictis pro prima noſtra aſſertione ; tum , & maximè ex dicendis quæſt. ſeq. in ſolutione ad 3.

Ad confirmationem reſpondetur ex eodem D.Thoma opuſc. citato, & quæſt.3.de potentia vbi ſuprà , teſtimonium illud eſſe intelligendum de coæternitate temporis,per durationem actu interminatam, & omninò interminabilem , excludentémque omnem excogitabilem ſucceſſionem,& variationem ; ſecundùm quam rationem ſolùm tres perſonæ diuinæ poſſunt eſſe ſibi coæternæ ; non verò de coæternitate latiùs ſumpta, prout ſignificat, poſſe ſemper fuiſſe : licet potuerit etiam habere ſui initium.

53. Nec obſtat,ſi dicas : ſapientiam diuinam,verbi gratia ; non ſolùm non poſſe communicari in tota ſua plenitudine , verum etiam nec deficienter , & accidentaliter , ita vt creatura poſſit participare ſapientiam infinitam , & accidentalem : ergo idem dicendum erit de æternitate:ergo nulla creatura poterit infinitè durare.

Reſpondetur enim : quòd vt creatura ſit ab æterno ; non eſt neceſſarium , communicari ei durationem,etiam accidentalem , quæ ſit ſimpliciter infinita in actu : nam ſi talis duratio fuerit, æuum poterit per ſuam entitatem abſque additione alicuius intrinſeci coëxiſtere infinito tempori imaginario à parte ante: ſicut poteſt per ſuam entitatem a Deo conſeruatam, correſpondere infinito tempori à parte poſt. Si verò fuerit tempus,tunc, vt benè notauit D.Thomas , non ſequetur , dari infinitum in actu ſimpliciter ; quia infinitas temporis ſemper eſt admixta potentialitati: quoniam non eſt ſecundùm ſe totum ſimul in actu. Vnde, ſicut non inconuenit communicari ſapientiam infinitam ſecundùm quid , vt patet in Angelis , & in ſcientia Chriſti , vbi ad infinita obiecta extenditur; ita nec repugnabit, communicari durationem infinitam ſecundùm quid.

54. Ad primum einſdem ſententiæ ex ratione petitum concedendum eſt Antecedens,& neganda conſequentia. Et ad primam probationem dicendum eſt, quòd licet in æternitate , prout eſt attributum Dei, non poſſit eſſe prius, & poſterius ; imò ipſa ſimul , & ſemel coëxiſtat omnibus differentiis temporum ; attamen non repugnat, vt id, quod eſt æternum à parte ante per durationem creatam , vt in tempore contingeret,includat prius,& poſterius ; ſicuti neque id repugnat in eo , quod eſt æternum à parte poſt : nam tempus poſſet ſic in æternum durare , non obſtante ſua ſucceſſione.

Ad ſecundam probationem reſpondetur : quòd licet res , quæ includit prius, & poſterius , nequeat ſecundùm aliquam determinatam ſui partem eſſe ab æterno ; non tamen repugnat , quòd ante quamlibet partem poſteriorem detur alia prior , & ante hanc rurſus alia, vſque in infinitum : vt ita poſſit verificari, nunquam tempus illud incepiſſe : ſicuti ad hoc , vt tempus eſſet æternum à parte poſt , non eſt neceſſarium , vt ſecundùm aliquam determinatam partem poſteriorem in æternum duret : ſed ſatis erit , quòd poſt quamlibet ſequatur alia , & alia vſque in infinitum,vt ita ſit verum,tempus illud numquam deſinere. Vnde , licet inter quamlibet , & quamlibet partem illius temporis determinatam ſit diſtantia finita ; attamen ab vna determinata ad omnes alias, eſt diſtantia infinita.

55. Ad primam confirmationem reſpondetur : ad quamlibet corruptionem ſuo modo determinatam præcedere duratione ſuam generationem determinatam;non tamen ad omnes corruptiones ſimul ſumptas præcedere poſſet prioritate temporis aliqua generatio : quia ante illam generationem præceſſerunt aliæ, & aliæ generationes vſque in infinitum;imò & aliæ, & aliæ corruptiones ſine principio.

Vnde ſicut non valet : ad hanc determinatam ſpeciem numeri præcedit alia prior prioritate perfectionis,ex eo quòd data quacumque ſpecie numeri quantumuis perfecta , poteſt alia , & alia dari perfectior: ergo ad omnes ſpecies numeri ſimul ſumptas præcedit aliqua, quæ ſit prior prioritate perfectionis : quia arguitur à diuiſa , ſeu determinata ad copulatam. Et ſimiliter ſicut dato, (vt re vera dandum eſt) tempus à parte poſt,poſſe eſſe æternum;non valeret,poſtquamlibet determinatam generationem cuiuſuis partis poteſt poſterioritate durationis ſubſequi corruptio eiuſdem : ergo poſt omnes generationes omnium partium , poſſibile eſt ſubſequi poſterioritate durationis aliquam corruptionem ; alioqui generationes illæ à parte poſt non eſſent infinitæ, nec actu,nec potentia: ita ſimiliter non valebit , ante quamlibet corruptio-

nem ſuo modo determinatam præcedit prioritate durationis ſua generatio : ergo ante omnes corruptiones præcedit aliqua generatio. Quia arguitur à diuerſis ad coniuncta, atque ita ſi ſemel colligimus omnes corruptiones, implicat ſupereſſe aliquam generationem alicuius partis : quia etiam ſupereſſet corruptio, & ſic non eſſent collectæ omnes corruptiones.

56. Et poteſt hoc vnà cum aliis ſolutionibus cæterorum argumentorum explicari in tempore imaginario, quod cum fundamento in re, & ſine implicatione contradictionis concipimus eſſe ab æterno, cum tamen corruptio imaginaria, & determinata cuiuſuis partis ipſius præſupponat generationem eiuſdem; & nihilominus non ob id eſt aliqua implicatio quod concipiatur eſſe ab æterno : quia ante illas corruptiones præceſſerunt aliæ, & aliæ corruptiones, & generationes, & collectio omnium corruptionum non eſt poſterior duratione collectione omnium generationum; alioqui tempus illud conciperetur, & non conciperetur cum fundamento in re ab æterno.

Ex quo ad ſecundam confirmationem concedenda eſt ſequela, & neganda minor. Et ad primam probationem reſpondetur : quod licet in tempore finito menſes ſunt ante annos; ita vt ante illos menſes non ſint alij anni; non tamen hoc reperitur in tempore infinito : nam etſi ad quemlibet annum determinatum præcedant menſes; attamen ante illos menſes fuerunt alij, & alij anni in infinitum; & hoc ſufficit, vt tam menſes, quàm anni ſint ab æterno. Vnde, ſicut in tempore à parte poſt non valeret : poſt hunc determinatum diem ſubſequitur, aut poteſt ſubſequi nox : & poſt menſes determinatos ſubſequitur annus, & ſic de aliis determinatè, & diuiſiuè ſumptis: ergo poſt omnes dies ſubſequitur, aut poteſt ſubſequi nox, & poſt omnes menſes ſubſequuntur anni : ita non valet à parte ante ob rationem ſupra dictam.

57. Ad ſecundam probationem reſpondetur cum Diuo Thoma ſecundo contra Gentes capite 38. nihil probibere infinito, ex ea parte additionem fieri, qua eſt finitum. Ex hoc autem, quod ponitur, tempus poſſe eſſe ab æterno, ſolum dicitur, poſſe eſſe infinitum à parte ante : cum quo tamen ſtat, poſſe eſſe finitum à parte poſt. Vnde, non mirum quod ſecundùm hanc partem non repugnet, fieri illi additionem.

Ad tertiam probationem reſpondetur ex eodem Sancto Doctore, loco citato, ex ſecunda ſententia, & ſecundo contra Gentes, vbi ſic ait : *Infinitum, etſi non ſit ſimul in actu, poteſt eſſe in ſucceſſione : quia ſic quodlibet infinitum acceptum, finitum eſt, qualibet igitur, verbi gratia, circulatio præcedentium tranſiri potuit : quia finita fuit, in omnibus ſimul, ſi mundus ſemper fuiſſet, non eſſet accipere primam, & ita nec tranſitum, qui ſemper exigit duo extrema.* Vnde, licet infinitæ circulationes, aut anni fuiſſent præteriti : quia ad præteritionem non requiritur, quòd ſit ab extremo in extremum; attamen propriè loquendo non eſt ibi tranſitus.

58. Sed dices, ſi ſemel motus, & tempus ſunt ab æterno, non ſolùm non potuiſſe propriè pertranſiri; verùm nec præteriiſſe : quia maior diſtantia ex hoc inſtanti, vſque in æternum à parte ante, quàm ab eadem æternitate vſque ad hoc inſtans : ſed ab hoc inſtanti non poteſt deueniri ad æternitatem à parte ante; ita vt tota illa latitudo præterita ſit :] ergo neque ab æternitate vſque ad hoc inſtans : ita vt tota illa latitudo à parte ante, præterita aliquando fuerit.

Confirmatur: quia ſimiliter non eſt maior diſtantia ex hoc inſtanti vſque in æternum à parte ante, quàm ab eodem vſque in æternum, à parte poſt, nunquam poſſent eſſe omnino præterita: ergo nec poterunt eſſe præterita in hoc inſtanti, ſi ſunt infinita à parte ante.

59. Reſpondetur enim ex D. Thoma loco citato, ex ſecundo ſententiar. in ſolutione ſecunda ad tertium ex his, quæ ſecundo loco obiicit, quod tempus præteritum eſt ex parte anteriori infinitum, & ex poſteriori finitum. Tempus autem futurum è contrario: vnicunque autem ex parte illa, qua finitum eſt, eſt ponere terminum, & principium, vel finem, non verò ex illa parte, qua eſt infinitum. Vnde non mirum, quòd ſi tempus ſolùm habeat eſſe ab æterno, poſſit dari illius finis à parte poſt, ac proinde, & præteritio, quòd ab hoc inſtanti vſque in æternum non poſſit deueniri ad finem : quia proceditur ab ea parte, à qua tempus habet finem, ad eam ſecundùm quam non habet illum: & ſimiliter ſi tempus futurum ſit infinitum, nec poterit ab hoc inſtanti, vſque in æternum à parte poſt deueniri, ſeu præteriri, aliàs ex ea parte, tempus illud non eſſet infinitum.

Diluuntur cætera alia argumenta in fauorem, tam primæ, quàm ſecundæ ſententiæ facta.

§. IV.

60. AD ſecundum principale reſpondetur : quòd ſi ſol ab æterno cum motu crearetur : tunc quantumcumque ſit determinatus ſecundùm ſubſtantiam, non debebitur illi primus locus determinatus: ſed ante quemcumque ſignatum, poterit ſignari alius prior, in quo priùs fuiſſet. Cuius ratio deſumitur ex D.Thom.4. Phyſic. & opuſc.3. quia corpori mobili quantumuis determinato non debetur locus, niſi ratione motus localis, ſeu ad inſtar eius: & qualis fuerit motus, talis locus ei debebitur : cumque ſi ſol cum motu ab æterno crearetur, ab æterno etiam moueretur, & in illo motu non poſſet aſſignari prima pars determinata motus, ſed ante quamlibet eſſet aſſignabilis alia prior vſque in infinitum à parte ante; conſequens eſſet, vt eidem ſoli ab æterno vnà cum motu creato non deberetur primus locus determinatus : ſed ante quemcumque ſignatum, poſſet aſſignari alius prior, vel illemet, in quo priùs fuerit ratione aliarum partium motus; quamuis cum hoc eſſet, quòd poſſit eidem ſoli aſſignari determinatus locus ſecundùm ſubſtantiam, ſuper quem continuò reuoluatur; puta ab Oriente in Occidentem.

Ad confirmationem reſpondetur : ſolem in quauis reuolutione determinata, tantùm conſumpturum finitum tempus. Vnde ſecundùm nullam particularem reuolutionem poteſt eſſe ab æterno, non tamen repugnat, vt ante quamlibet detur alia, & alia in infinitum, & quod ratione omnium illarum ſibi inuicem ſuccedentium ſit ab æterno.

61. Ad tertium reſpondetur cum Maſio, & Nazario, negando antecedens intellectum de motu locali ab æterno, in quo crearetur mobile: qualis eſſet motus circularis alicuius ſphæræ. Et ad eius probationem dicendum eſt: quòd ſicut mobile, quod eſt ab æterno, non habet aliquod inſtans initiatiuum ſui, ſed ante quodlibet fuit, quia habuit totum ſuum eſſe ab æterno in inſtanti, (vt ſic dicamus) permanenti per totam æternitatem; ita licet huic determinatæ parti aliquotæ motus circularis, qui ponitur ab æterno, ſit aſſignabile inſtans initiatiuum : quia tamen ante quamlibet partem fuit alia, & ſic in infinitum; ideò ante quodlibet inſtans initiatiuum iam fuit motus, & in hoc conſiſteret æternitas eius, quæ, vt conſtat, diuerſa ratione conueniret ei, ac competeret ipſi mobili.

Itaque,

Itaque, licet cauſa efficiens mouens in eo euentu cœlum, & cœlum ipſum eſſet prius duratione qualibet reuolutione determinata; non tamen omnibus collectim ſumptis: quia ante quamlibet daretur alia. Nec inde fit, motum eſſe in inſtanti; ſed ante quamlibet circulationem priùs fuiſſe aliam.

Quæ omnia poſſunt explicari, tùm exemplo temporis imaginarij, quod eſt æternum à parte ante: tum etiam, exemplo ſupra tacto generationum, & corruptionum partium motus æterni à parte poſt, quarum quælibet, licet non adæquet durationem æternitatis à parte poſt; benè tamen collectio omnium, ſaltem quoad hoc, quod eſt, non habere finem. Nec ex hoc ſequitur, ſimul fore generationem, & corruptionem; ſed quòd poſt quamlibet determinatam generationem fit alia.

62. Ad quartum reſpondet Nazarius, poſſe Deum, in quouis anno diuiſiuè ſumpto producere vnum Angelum; non tamen in omnibus collectiuè. Vnde non valet, poteſt Deus in ſingulis annis diuiſiuè ſumptis creare vnum Angelum: ergo in ſingulis collectiuè: quia proceditur à ſenſu diuiſo ad compoſitum, vel copulatum.

Sed meliùs reſpondetur cum Soto, & eodem Nazario vbi ſuprà, potuiſſe Deum tunc ſingulis annis creaſſe vnum Angelum; ſed per ſingulos etiam annos, verbi gratia, ſingulos Angelos annihilando, tuncque dari vltimum à parte poſt annihilatum: ſicut etiam datur vltimus annus à parte poſt, ſecundùm quam partem tempus eſſet finitum. Sed de hoc iterum redibit ſermo in ſolutione ad vltimum. Aduertendum tamen id, quòd iam innuimus, ſcilicet hoc argumentum euidenter inſtari in tempore imaginario à parte ante infinito: nam reſpectu eius poteſt idem argumentum fieri, & eodem modo ab omnibus ſoluendum eſt.

63. Ad fundamentum pro ſecunda ſententia reſpondetur; quòd, vt notauit Diuus Thomas quæſt. 3. de potentia, artic. 17. ad 17. ſolùm motus circularis, in ſententia Ariſtotelis ponentis mundum ab æterno, poteſt eſſe continuus, & ſimul æternus: nobis tamen ſufficit ad ſaluandum, eſſe poſſibilem perpetuitatem motus à parte ante, poſſe eſſe vnum per aggregationem; ita vt ante quemlibet motum rectum potuerit idem mobile prius habere alium, & alium, vſque in infinitum. Quoad alios verò motus, ſcilicet augmentationis, & alterationis, certum eſt non poſſe dari vnicam, verbi gratia, alterationem, quæ ſit continua, & ab æterno, ne cogamur dicere, dabilem eſſe vnicam qualitatem infinitè intenſam: quia ad vnitatem motus requiritur, inter alia, vnitas termini.

Vnde ad probationem contra hoc dicendum eſt: quod ſicut dato motu ab æterno vſque ad præſens inſtans, fuiſſent præteritæ, & corruptæ infinitæ partes aliquotæ motus; & tamen nunquam ſimul extiterunt, ita datis illis infinitis alterationibus ſibi inuicem ſuccedentibus ab æterno fuiſſent modò præteritæ infinitæ qualitates; licet nunquam ſimul extitiſſent.

64. Quod etiam ampliùs explicari poteſt, in vbicationibus producendis per motum circularem, & æternum: nam modò fuiſſent infinitæ deperditæ; & tamen nunquam ſimul habuerunt exiſtentiam; & ſicut ſi quælibet illarum non corrumperetur ad corruptionem partium motus: ſed peteret, durare per menſem, vel annum, verbi gratia: tunc numquam infinitæ ex illis fuiſſent ſimul: licet iam infinitæ præteriiſſent: vt intuenti ſatis conſtabit: ita quia quælibet ex illis qualitatibus per motum producta eſt intra finitum tempus corruptibilis, & in caſu quæſtionis, ſuæ naturæ relinquitur: ideò numquam dabitur infinita multitudo qualitatum ſimul exiſtentium; ſed ſolummodò ſucceſſiuè, ita vt, licet infinitæ qualitates præterierint; numquam tamen ſimul etiam habuerint. Hoc autem modo dari infinitam multitudinem, non inconuenit, vt ex Diuo Thoma in ſolutione ad ſecundam confirmationem diximus: non tamen implicat contradictionem, quòd Deus per ſuam abſolutam potentiam, quamuis multitudinem illarum qualitatum, citra infinitam ſimul, & ſemel in rerum natura conſeruet: vt ex ſe, & ex alibi dictis ſatis manifeſtum eſt.

QVÆSTIO V.

Vtrum generationes, & corruptiones ſubſtantiales huius vniuerſi potuerint per diuinam potentiam eſſe ab æterno.

65. SEnſus tituli quæſtionis eſt: an ſi hoc vniuerſum ab æterno crearetur cum his numero indiuiduis cælis, elementis, & aliis, quæ in prima productione creata, vel generata ſunt, tunc poſſent generationes, & corruptiones ſubſtantiales naturali modo factæ, eſſe ab æterno; eo ſanè modo, proportione tamen ſeruata, quo ſi mundus eſſet æternus à parte poſt, poſſent etiam generationes, & corruptiones ſine fine durare. Diximus, *naturali modo factæ*, id eſt, media alteratione, & diſpoſitionibus naturalibus: & ita vt tam indiuidua per generationem producta, quàm eorum formæ tamdiùs durare poſſint, quamdiù natura ipſorum petit.

Addidimus, *tamen proportione ſeruata*; quia oporteret eſſe diſcrimen quoad ea, quæ in diuerſo illo modo æternitatis à parte ante, & à parte poſt neceſſariò inuoluuntur. Vnde, ſi mundus eſſet æternus à parte poſt durans; ſi verò mundus eſſet æternus à parte ante, modo nuper dicto, oporteret dari plura indiuidua particularia, & determinata per creationem producta, quæ per infinitum tempus à parte ante durarent: puta hoc numero cœlum, & cætera alia indiuidua, quæ in qualibet ſpecie de facto fuerunt primò producta.

ADDVCITVR, ET CORROBORATVR ſententia negatiua.

§. I.

66. PArtem negantem tuentur omnes Authores, quos quæſtione præcedenti pro prima ſententia adduximus. Probatur primò: quia repugnat, multitudinem generationum, quarum vna fit poſt aliam, eſſe ab æterno, quin ſit infinita: alioqui non poſſet conſumere illud infinitum tempus, quod eſt ab æternitate, vſque ad hoc inſtans: ſed repugnat, prædictas generationes eſſe infinitas ſecundùm multitudinem: ergo, &c.

Minor probatur; in generationibus ſpeciei leonis, verbi gratia, eſſet ab hoc vltimò leone modò genito deueniendum ad illum primum leonem, qui a Deo immediatè per creationem proceſſit: ergo multitudo leonum eſſet finita, quippè clauſa duobus terminis: ergo multitudo generationum, & corruptionum prædictæ ſpeciei eſſet etiam finita. Patet hæc conſequentia: quia nequeunt generationes eſſe infinitæ, ſi leones illi ſunt ſecundùm multitudinem finitæ.

67. Confirmatur: vbi eſt prima, & vltima generatio, non poteſt eſſe infinitas, in ſerie, & ordine talium generationum: ſed in caſu quæſtionis dabitur prima,

prima, & vltima generatio : ergo, &c. Minor quoad ſecundam partem ex ſe patet ; quoad primam verò probatur : quia illud eſt primum, ante quod non eſt aliud : ſed ante illam generationem, quæ immediatè procederet à leone, & leæna productis à Deo per creationem, non eſſet alia ; alioqui eſſet, & non eſſet immediatè procedens ab illis : ergo, &c.

Secundò, quia aliàs generationes & corruptiones hominum poſſent eſſe ab æterno : ſed hoc eſt impoſſibile : ergo, &c. Sequela conſtat : tùm ex paritate rationis : tum etiam, quia non eſt homo minoris virtutis ad generandum, quàm reliqua alia entia naturalia. Minor verò probatur : quia eſſent modò infinitæ animæ in actu, ſiquidem præceſſiſſent infiniti homines, & cuilibet data eſt ſua anima indeficiens, & perpetuò durans.

68. Tertiò, generationes, & corruptiones modo naturali factæ, non aliter fiunt, quàm præuia alteratione diſponendo materiam, & in fine motus corrumpendo vnam formam, & generando aliam : ergo talis alteratio debet præcedere, duratione generationem ſubſtantiarum : & conſequenter tales ſubſtantiæ nequeunt eſſe ab æterno. Prima conſequentia patet ex his, quæ quæſtione præcedenti in ſolutione ad primum ex Diuo Thoma diximus, ſcilicet, implicare, mundum eſſe ab æterno, ſi fiat per motum, qui in fine ſui eſſe, producit illum : quia oportet principium motus præcedere finem eius.

Quartò, in cauſis efficientibus nequit dari proceſſus in infinitum, vt docet Ariſtoteles 2. Metaphyſicæ text.5. ſed ſi præceſſiſſent infinitæ generationes, & corruptiones, daretur prædictus proceſſus : ergo, &c. Minor probatur : quoniam præceſſiſſent infiniti leones habentes inter ſe ordinem generantis, & generati, ſicut ſi mundus eſſet æternus à parte poſt, non poſſent non eſſe infiniti leones generantes, & geniti.

69. Confirmatur : quia alioqui ruerent omnes demonſtrationes Ariſtotelis, quibus ex motu, & cauſis mouentibus, & mobilibus colligit, dandum eſſe vnum primum motorem omnino immobilem : quoniam ferè omnes illæ in hoc principio innituntur, ſcilicet, non poſſe in cauſis efficientibus dari proceſſum in infinitum.

Tandem huc ſpectant plura argumenta ex his, quæ pro prima ſententia in quæſtione præcedenti adduximus, quæque non minus hanc, quàm illam ſuadere videntur.

DECIDITVR QVÆSTIO EX mente Diui Thomæ, & reſpondetur argumentis partis negatiuæ.

§. II.

70. Dicendum tamen eſt : non implicare generationes, & corruptiones totius vniuerſi fuiſſe ab æterno, vnica excepta humana propagatione. Hæc eſt Diu. Thomæ locis quæſtione præcedenti citatis, quem ſequuntur Caietanus, Nazarius, Iauellus, Capreolus ibidem relati, necnon & quamplurimi alij ex Thomiſtis, quam etiam vt probabilem tuentur Conimbricenſes in præſenti cap.4. quæſtio 7. articulo ſexto.

Aſſertio hæc quoad exceptionem propagationis humanæ videtur ſatis conuinci argumento ſecundo pro prima ſententia adducto : nam, vt conſtat ex his, quæ in explicatione tituli diximus, loquimur de generationibus, & corruptionibus naturali modo factis; ita vt tam indiuidua genita, quàm eorum formæ tamdiù durent, quamdiu natura ipſorum petit : ergo implicat dari propagationes ſpeciei humanæ, ſibi ab æterno ſuccedentes. Patet conſequentia : quoniam ſi hæc ab æterno præceſſiſſent, daretur nunc infinita multitudo animarum; ſiquidem præceſſiſſent infiniti homines, quorum animæ ſunt immortales ; & ideò ſi propriæ naturæ relinquerentur, omnes modo ſimul eſſent.

71. Deinde, quoad poſſibilitatem reliquarum propagationum ab æterno, & modo dicto, ſic ſuadetur aſſertio ex dictis quæſtione præcedenti : nam ſi ſemel non implicat, dari alterationes ab æterno : & per conſequens præceſſiſſe alias, & alias ante quamlibet vſque in infinitum ; neque etiam repugnabit, fuiſſe etiam generationes, & corruptiones ſubſtantiales ab æterno. Patet conſequentia : quoniam per quamlibet ex his alterationibus poteſt ſufficienter materia diſponi ad introductionem vnius formæ, & expulſionem alterius : ſicut quia alterationes poſſunt eſſe æternæ à parte poſt ; ideò generationes poſſunt etiam ſine fine durare.

72. Ad primum ergo pro prima ſententia reſpondetur cum Conimbricenſ. loco citato : leonem illum per creationem productum non ita generaſſe alium leonem determinatum ; quin priùs alium, & alium vſque in infinitum à parte ante generaſſet : atque ita generationes, & leones, quæ vſque ad hoc inſtans præceſſiſſent ; eſſent à parte ante infinitæ. Vnde, leo ille à Deo creatus, & vſque ad præſens durans eſſet prior duratione, prioritate tantùm negatiua : quia ante illum nullus alius præceſſiſſet ; non verò poſitiua : quia licet præcederet duratione quamlibet ex illis generationibus determinatam ; non tamen collectionem omnium illarum : quandoquidem ante quamlibet datur alia, & alia vſque in æternum, à parte ante. Vnde nec diceret ordinem ad aliud tanquam ad ſecundum : quia ad hoc deſiderabatur, vt eſſet aliquod indiuiduum, quod primiò generaretur; cum tamen hoc in caſu quæſtionis apertè implicet; & per conſequens non tolleretur, quo minus infinitæ generationes, & leones geniti præceſſiſſent. Maximè, quia prædictus leo haberet ſe, vt terminus extrinſecus totius multitudinis generationum, & reliquorum leonum, quippè qui eſſet extra omnem generationem, & multitudinem illam genitam ; & ita maneret quodammodo extra ſortem infinitatis, & eam nullo modo tolleret, vt conſtat ex his quæ ſupra lib.3. diſp.18. quæſtione vltima diximus.

73. Ad confirmationem neganda eſt minor quoad primam eius partem : & ad probationem dicendum eſt, eſſe æquiuocationem in illa particula *immediatè*: nam licet daretur tunc generatio, imò & multitudo generationum infinita procedens à primo leone, & leæna immediatè immediatione cauſæ, id eſt, nulla alia cauſa proxima mediante ; non tamen daretur aliqua generatio immediatè ab eis procedens, prout ly *immediatè* excludit mediationem alterius generationis prioris : ſi quidem, vt ex dictis conſtat, ante quamlibet generationem præceſſiſſet, & mediaſſet alia.

Ad ſecundum reſpondent Conimbric. quòd ſemel conceſſis generationibus aliis ab æterno, nulla ratio conuincit ad negandum, propagationem humanam potuiſſe eſſe æternam. Nos tamen dicimus, argumentum hoc probare exceptionem noſtræ aſſertionis, vbi etiam ſufficiens diſparitatis ratio inter humanam propagationem, & cæteras alias traditur. Vnde homo ab æterno creatus licet haberet (vt ſic dicamus) ex tunc potentiam ad generandum ; non tamen ad generandum pro tunc, ſed pro ipſa æternitate ob rationem dictam.

73. Ad 3. reſpondetur cum Nazar. & Conimbr. probare, quamlibet generationem, & corruptionem determina

determinatam media alteratione, & in fine illius factam, non poſſe eſſe ab æterno; non tamen ante quamlibet non poſſe dari aliam, & aliam in infinitum: & ita tota illa collectio generationum poſſet conſumere cunctam illam durationem, quæ eſſet ab hoc inſtanti vſque in æternum à parte ante. Sicut licet quælibet circulatio integra, & determinata cœli non detur, niſi poſt viginti quatuor horas; nihilominus circulationes illæ poſſunt eſſe ab æterno: quia ante quamlibet datur alia, & nulla ſingularis circulatio ponitur ab æterno: ſed collectio omnium illarum conſumens infinitum tempus.

75. Ad illud autem, quod ex Diuo Thoma adducitur, dicendum eſt, potius eſſe pro nobis: quia tantùm vult, nullum determinatum indiuiduum, factum per motum, & in fine illius poſſe eſſe ab æterno; & ideò probat, mundum, prout fuit factus, id eſt, cum illis numero, & determinatis indiuiduis, cum quibus productus eſt; imò nec cum aliis ſignatis, non potuiſſe per motum eſſe ab æterno. Nam ſi quæuis ſignata alteratio debet incipere in tempore: & mundus produceretur per illas alterationes ſignatas & in fine earum: conſequens eſſet, vt etiam ipſe mundus inciperet in tempore; non tamen negat quòd licet quæuis particularis alteratio, vel generatio debeat incipere in tempore; nihilominus collectio omnium motuum, & indiuiduorum nequeat per ſucceſſionem iam dictam vnius ad aliam eſſe ab æterno: quia, vt optimè notauerunt Conimbr. & ex ſuprà dictis conſtat; licet quamuis generationem determinatam, & diuiſiuè ſumptam præcedat diſpoſitio materiæ; attamen omnes ſimul, nulla eiuſdem materiæ præparatio anteceſſiſſet: ſed de his videantur ea, quæ in præcedenti quæſtione in ſolutionibus argumentorum diximus.

76. Ad quartum reſpondetur ex Diuo Thoma ſecundo contra Gentes, capite 38. & prima parte, quæſtione 46. articulo 2. quòd datis illis duobus leonibus ab æterno creatis, & ab æterno generantibus, potuiſſet etiam eſſe ab æterno collectio leonum generatorum, imò collectio leonum generantium; quamuis quiuis ex leonibus generatis in particulari ſumptis non eſſet ab æterno; hinc tamen nullum ſequeretur inconueniens: quia licet procederetur in infinitum in cauſis efficientibus, & per accidens ſubordinatis; non tamen in eiſdem per ſe ſubordinatis: quia per accidens eſt reſpectu huius leonis vltimò producti, quòd præceſſerint alij infiniti: quamuis ſit per ſe, quòd procedat ab hoc determinato leone; & ita ſi hic datur; non minus bene procederet ab eo, quàm ſi nullus alius præfuiſſet.

Ratio autem, ob quam in cauſis per ſe ſubordinatis non ſit abeundum in infinitum eſt: tùm quia omnes illæ actu influunt: & ſic omnis illa infinita multitudo actu exiſteret in tempore: tùm etiam, quia gradatim, & ordinatè deberent concurrere ad actionem: nam proxima, & immediata cauſa ageret in virtute ſecundæ, & hæc in virtute tertiæ: & cùm infinitum gradatim ſit impertranſibile, nunquam virtus vltimæ, ſeu immediatæ cauſæ compleretur: quippè pendens ab infinitis. Quæ, vt conſtat, non procedunt in cauſis per accidens ſubordinatis. Ex quo ad confirmationem ſatis patet: nam demonſtrationes Ariſt. innituntur in impoſſibilitate proceſſus in infinitum in cauſis per ſe ſubordinatis.

* * *

QVÆSTIO VI.

Quomodo ex motu deueniatur in cognitionem primi motoris, & attributorum eius.

POſtquam de motu, & de corporibus mouentibus, & mobilibus latè egimus, oportet, vt oſtendamus, quomodo ex iis in cognitionem Primi Motoris, & plurium attributorum eius deueniatur. Tota enim horum librorum ſtructura eò tendit, vt nimirùm ex motu, & ex entibus mobilibus, notitiam Primi Motoris comparemus.

Demonſtratur ex motu dandum eſſe vnicum primum motorem omnino immobilem, æternum, ſimpliciſſimum, & infinitæ virtutis.

§. I.

77. Dicendum eſt primò. Ex motu optimè colligitur, dandum eſſe vnicum primum motorem omnino immobilem. Ita Ariſtot. in præſenti text. 28. & deinceps Diu. Thom. ibidem, & 3. contra Gentes cap. 13. prima parte, quæſt. 2. articulo 1. & in compendio Theol. cap. 3. & communiter Philoſophi, & Theologi.

Probatur ratione eiuſdem Ariſtotelis & Diui Thomæ. Neceſſe eſt, omne, quod mouetur, moueri ab alio: ſed in cauſis mouentibus, & mobilibus per ſe ſubordinatis, non poteſt procedi in infinitum: ergo deueniendum eſt ad vnicum primum motorem, qui ita moueat, vt ſit omninò immobilis. Maior patet ex his, quæ libro ſeptimo, diſputat. 28. quæſt. 1. latè diximus. Minor verò etiam conſtat, tùm ex his, quæ diximus quæſtione præcedenti: tum etiam ratione Ariſtotel. in præſenti text. 35. quia id, quod mouet inſtrumentaliter, non poteſt mouere, niſi ſit aliquid, quod principaliter moueat: ſed ſi in infinitum procedatur in mouentibus, & motis, omnia erunt quaſi inſtrumentaliter mouentia, quia ponentur ſicut mouentia mota; nihil autem erit ſicut principale mouens, ergo nihil mouebitur.

78. Ex quo prima conſequentia ſatis liquet, imò & ſecunda, ſcilicet, hoc primum mouens debere eſſe omnino immobile: quia cum ſit primum mouens, nec poteſt moueri ab alio, vt ex ſe conſtat, neque à ſe, ita vt ſecundùm idem ſit mouens, & motum, vt patet ex dictis ſuprà lib. 7. vel ita vt ſecundùm vnam partem ſit mouens, & ſecundùm alias motum: nam præterquam quòd eſt contra rationem primi motoris, primique entis, quòd conſtet partibus componentibus: quia partes ſunt priores toto, & ſic daretur aliud ens prius primo mouente: nihilominus adhuc ſequeretur, non ipſum, ſed partem illam eſſe per ſe primò mouentem: & ex conſequenti, & per ſe primum ens, quippè quæ per ſe primò, & non ratione alterius moueret; quod euidenter eſt contra rationem partis, quæ ex ſe eſt quid incompletum, & ab alio pendens.

Adde, ex eodem Sancto Doctore, quòd omnis motus videtur ab aliquo immobili procedere, quod ſcilicet non mouetur ſecundum illam ſpeciem motus: ſicut videmus, quòd alterationes, & corruptiones, quæ ſunt in iſtis inferioribus, reducuntur ſicut in primum mouens in corpus cœleſte, & tamen cœlum ſecundùm hanc ſpeciem motus non mouetur; cum ſit ingenerabile & incorruptibile; illud ergo quod eſt primum principium omnis motus, oportet eſſe immobile omnino.

79. Nec

79. Nec refert, ſi cum Iuniore quodam dicas; hinc non haberi, deueniendum eſſe ad primum motorem, qui tamen ſit vnicus, quia poſſent omnia mobilia dependere à pluribus motoribus primis, id eſt, qui inter ſe, aut ab alio minimè pendeant: omnia tamen moueantur ab ipſis. Nam contra hoc eſt: tum quia eo ipſo duo illi motores eſſent duæ cauſæ eiuſdem ordinis: ergo non poſſent mobilia pendere ſimul ab vtroque per ſe, & connaturaliter, quo pacto omnia mobilia pendent à primo motore: tum etiam, quia iam diſtinguerentur, ſaltem numericè, & ita cuilibet deeſſet illa perfectio, per quam ad inuicem diſtinguerentur: & conſequenter non haberent omnem excogitabilem perfectionem: quod eſt contra rationem primi motoris, vt ſtatim dicemus.

80. Ex quo ſequitur, hunc primum motorem debere eſſe æternum, ſemperque, & neceſſariò eſſe, & conſequenter, omni prorſus compoſitione carere; ita vt cunctæ eius perfectiones ſint vna & eadem ſimpliciſſima perfectio ſecundùm rem. Corollarium hoc eſt Ariſtotel. & Diui Thomæ & commune inter Philoſophos. Prima pars illius ex ſe patet: nam omnimoda immutabilitas eſt ratio à priori æternitatis. Seconda verò pars oſtenditur à Diuo Thoma & Ariſtotele; tum quia quod eſt, & poteſt eſſe, & non eſſe, eſt mutabile: ergo ſi primus motor eſt, & eſt omnino immutabilis, vt oſtenſum eſt, non eſt poſſibile eſſe, & non eſſe: ergo neceſſe eſt, ipſum eſſe.

Patet hæc vltima conſequentia: quia omne quod eſt, & non eſt poſſibile ipſum non eſſe, neceſſe eſt ipſum eſſe: ſi quidem neceſſe eſſe, & non poſſibile non eſſe, idem ſignificant. Tum etiam quia alioqui non eſſet primum ens, & primus motor. Patet ſequela: quia quod eſt poſſibile eſſe, & non eſſe, indiget aliquo alio, quod faciat ipſum eſſe: quia quantum eſt in ſe, poteſt eſſe ſub eſſe & non eſſe, nequit ſe ipſum indè extrahere: ergo cum id, quod extrahit aliud à non eſſe, ſit prius illo, iam aliud ens, quod ponitur eſſe primum, non erit primum.

81. Ex quo etiam tertia pars eiuſdem corollarij ſic eodem Ariſtotele & Thoma ſuadetur: nam in omni compoſitione oportet etiam, ſimul ibidem inueniri duo, quæ ſe habeant ſicut potentia, & actus; in primo autem mouente, ſi omninò eſt immobile, impoſſibile eſt, eſſe potentiam cum actu: nam vnumquodque ſecundùm quod eſt in potentia, habet eſſe mobile. Adde ex eiſdem, quòd alioqui iam non eſſet primum: nam vt dicebamus, componentia naturaliter ſunt compoſito priora.

82. Dicendum eſt ſecundò: hunc primum motorem debere eſſe infinitè perfectum, & infinita agendi virtute pollentem. Ita Ariſtotel. in præſenti D. Thomas ſæpiſſimè, & prima parte, q. 7. & 25. & in Compen. Theol. cap. 18. & 19.

Probatur aſſertio quoad primam eius partem ex eiſdem: tum quia hoc ipſo quòd nullam habeat ſui eſſe cauſam: ſed ex vi propriæ eſſentiæ abſque dependentia ab omni prorſus cauſa ſit, non habet vnde limitari poſſit: quia eſſe rei ex cauſis eiuſdem eſſe limitari debet: tum etiam, quia vt optimè notauit Diuus Thomas hoc ipſo, quòd ſit primum mouens reſpectu omnium mobilium, oportet, vt præexiſtant in eo perfectiones infinitarum creaturarum poſſibilium: nam omne, quod mouet aliud ad aliquam perfectionem, priùs habet in ſe perfectionem, ad quam mouet: ſicut magiſter priùs retinet in ſe doctrinam, quàm aliis tradit. Tum etiam, quia hoc ipſo, quòd primus motor eſt omninò immobilis: & ex conſequenti carens omni patientialitate, neceſſe eſt, vt totus ſit actus irreceptibilis in aliquo ſubiecto: ergo & quòd ſit infinitus ſecundùm eſſentiam, & perfectionem. Patet conſequentia ex his, quæ ſupra lib. 3. diſputatione 18. quæſt. 2. diximus, ſcilicet, nullum actum finiri, niſi per potentiam, quæ ſit eius receptiua.

83. Confirmatur ex eodem Sancto Doctore, quia quantò aliqua ſunt ſublimiora, tantò ſuo modo maiora inueniuntur. Vnde elementa, quo ſuperiora ſunt, eò etiam ſunt quantitatiuè maiora, vt ſatis conſtat: ergo ens, quod inter omnia entia primum eſt, & eo non poteſt eſſe aliud prius: quia eſt primum mouens, oportet, quòd ſit infinitæ quantitatis; non quidem molis, quia eſt incapax compoſitionis: ſed perfectionis. Patet hæc vltima conſequentia: quia alioqui poſſet excogitari aliud ens eo ſublimius, & conſequenter prius: ſiquidem hoc ipſo quod aliquid ſit finitè perfectum, poteſt excogitari aliud eo ſublimius.

Ex quo etiam ſecunda pars eiuſdem aſſertionis ſic oſtenditur à Diuo Thoma. Tum quia virtus agendi conſequitur eſſentiam rei: nam vnumquodque ſecundùm modum, quo eſt, agere poteſt. Si igitur Deus ſecundùm eſſentiam infinitus eſt, oportet, quòd eius virtus ſit infinita: tum etiam quia vnumquodque ſecundùm quod eſt in potentia, habet virtutem receptiuam, & ſecundùm quod eſt in actu, habet virtutem actiuam, & ideò quia materia prima eſt ſecundùm ſe expers totius actualitatis, ideò caret omni actiuitate: ergo ſi primus motor, hoc ipſo quòd ſit omnino immobilis, caret omni potentialitate, & ita eſt ſummè actus purus, habebit ſummam vim agendi, & conſequenter infinitam.

Oſtenditur ex motu primum motorem eſſe vbique, necnon eſſe intelligentem, & volentem in ſummo perfectionis gradu.

§. II.

84. Dicendum eſt tertiò, optimè colligi ex motu, primum motorem eſſe vbique. Ita Ariſtot. libro 1. de Anima capite vltimo, & in libro de mundo ad Alexandrum. D. Thom. prima parte quæſtione 8 articulo 1. & alibi ſæpè, & communiter Philoſophi, & Theologi. Probatur ex eiſdem: nam hoc ipſo, quod ſit primum mouens, neceſſe eſt, omnia moueri ab ipſo: ergo & quòd ſit coniunctus cum omnibus mobilibus. Patet conſequentia ex dictis 7. Phyſic. diſputatione 28. quæſtione 3. vbi latè oſtendimus, mouens, & motum debere eſſe ſimul: quod quidem maximè verum eſt in primo motore: quippè cum debeat agere, tam immediatione virtutis, quàm immediatione ſuppoſiti. Imò virtus, & ſuppoſitum in eo non diſtinguuntur.

Dicendum eſt quartò: oportere primum motorem eſſe intelligentem, & volentem. Ita Ariſtot. & D. Th. prima parte quæſtione 14. & opuſculo 20. capite 28. Probatur ex ipſo: tum quia de ratione primi mouentis eſt, quòd non moueatur ab alio in finem, ſeu rationem finalem; alias non eſſet primum; ſed quòd ipſe ſe moueat in illum, & tanquam vniuerſalis motor moueat cuncta in finem; at quod intelligit finem, & proportionem mediorum ad eundem, non mouet ſe illum: ſed potius mouetur ab alio: vt conſtat in rebus inanimatis, & brutis: ergo nequit primum mouens habere rationem talis, ſi non ſit intelligens: tum etiam, quia hoc ipſo, quòd ſit primum mouens, mouet creaturas intellectuales ad intelligendum: ergo continet etiam hanc perfectionem, quæ inter creatas eſt ſumma, nullámque ex genere ſuo inuoluit imperfectionem.

85. Confirmatur ex eodem Diu. Thom. prima

part.

part quæſt. 14. Quia hoc ipſo, quòd omnimoda immobilitas non poteſt eſſe ſine ratione puriſſimi actus, neque etiam eſſe poterit ſine omnimoda immaterialitate; ac proindè ſine intellectualitate: quia puritas à materia eſt cauſa intellectualitatis; cuius ſignum eſt, quòd formæ materiales efficiuntur intelligibiles in actu per hoc, quòd abſtrahuntur à materia, & materialibus conditionibus.

Ex quo etiam ad ſecundam partem, ſcilicet, primum motorem eſſe volentem, patet ex eadem Angelico Doctore. Tum quia voluntas conſequitur ad intellectum: tùm etiam, quia ſummum bonum neceſſe eſt intelligi à ſummo intelligeoti; & conſequenter neceſſe erit, quòd ipſum velit, & diligat; quia tale bonum neceſſitaret voluntatem: tum denique, quoniam hoc ipſo, quòd primum mouens ſit intelligens, mouebit per intellectum, vt ex ſe conſtat; intellectus autem non mouet, niſi mediante appetitu, & voluntate.

86. Ex quo fit primum motorem non vtcumque eſſe intelligentem, & volentem; ſed itavt ſit ſua intellectio, & volitio, nullaque in eo ſit innouatio, aut ſucceſſio in intelligendo, aut volendo. Ita Diu. Th. prima parte quæſt 14. & 19. & opuſc. citato cap. 29. vſque ad 32. Probatur ex ipſo; quia non eſſet purus actus, & omnino immutabilis: quandoquidem per illam intellectionem, aut volitionem, aut ſpeciem à ſe diſtinctam; aut noviter aduenientem, vel deſinentem eſſe, mutaretur & cum illa compoſitionem faceret.

Ex quo etiam fiet, ipſummet eſſe obiectum per ſe primum ſuæ intellectionis, & volitionis; quia vt optimè notauit D. Th. eſſentia rei non ducit propriè, & directè in cognitionem alicuius niſi eius, cuius eſt eſſentia: nã per definitionem hominis propriè, directè, & per ſe primò ſolùm cognoſcitur homo, & ſic de aliis: ergo ſi Deus cognoſcitur per eſſentiam ſuam, ſolùm cognoſcit ſe ipſum per ſe primò, & directè: ergo etiam ſolùm diligit ſe ipſum, & obiectum primarium, & directum. Patet conſequentia: quoniam idem realiter eſt obiectum per ſe primò intellectus, & voluntatis.

87. Ex quibus tandem fiet: tùm quòd non poſſit non cætera alia perfectiſſimè cognoſcere, ſaltem tanquam obiectum ſecundarium ſuæ intellectionis, quippè quæ continentur in eſſentia ſua, vt in cauſa; & hæc perfectè cognita, cognoſcitur etiam perfectè effectus; tùm etiam, quòd cuncta creata liberè diligat: nam ad perfectiſſimum, & optimum ens, qualis eſt primus motor, ſpectat perfectiſſimo, & optimo modo omnia agere, vt notauit Diu. Thom. opuſc. ſæpè citato. Sed optimus modus diligendi eſt, vt omnia pro meritis diligat; itavt quæ ſunt digna amore neceſſariò, diligat neceſſariò: quæ verò ob tenuitatem ſuæ bonitatis, non ſunt tanto amore digna: quia aliquid mali in eis ſplendet, ea non neceſſariò: ſed liberè amet; at creaturæ, quippè bonitatis finitæ, & innumeris imperfectionibus inuolutæ, non ſunt dignæ amore neceſſariò; quia ſolùm bonum infinitum trahit poſt ſe neceſſariò voluntatem: ergo ad primum motorem ſpectabit, vt eas liberè diligat; & conſequenter itavt poſſit eas diligere, & non diligere.

88. Ex motus igitur notitia in cognitionem primi motoris, & attributorum eius tandem peruenimus: cumque in eo noſtra ſumma felicitas, requies, ac perenne gaudium ſit, quieſcamus oportet. Nec vltra procedentes noſtris huius partis Philoſophiæ commentariis manum vltimam imponamus Quæ vtinam omnia ad laudem tanti Mototis: qui ob ſui maximam dignitatem, ſummo honore dignus eſt, necnon & in Sanctiſſimæ Virginis Genitricis Dei, Theseſiæ parentis noſtræ, Sancti Cyrilli, Angelici Doctoris, ac Doctoris noſtri, omniumque Sanctorum laudem, precamur, vt cedant. Si quid autem in eis doctrinæ Sanct. Thom. quoquo modo diſſonum, aut minus conſonum dixerimus, libentiſſimo animo iterum, atque iterum, id retractamus.

F I N I S.

Digitized by Google